

MÜSLÜMANIN İNANÇ ESASLARI -2. CİLT-

AHMED KALKAN



Kitabın İsmi

Müslümanın İnanç Esasları

Kitabın Yazarı

Ahmed Kalkan

Yayın Evi

Ma'ruf Yayınları

Yayın Yeri ve Tarihi

İstanbul, 2019

Kaçınç Baskı

On İkinci Baskı

Kaçınç Cilt

İkinci Cilt

Tashih

Ahmed Kalkan

Mizanpaj

Asım Şensaltık

Kapak Tasarımı

Asım Şensaltık

Baskı - Cilt**Dağıtım**

Kalemder ve Ma'ruf Yayınları

İstiklal Mah. Doğruiol sok.

No: 17 ÜMRANIYE - İSTANBUL

Telefon: 0216 520 25 80; 0554 542 28 10

www.marufyayinleri.com / www.kalemder.org.tr

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسوله

“

İnsanlara karşı ticarî amaç güdülmeyen bu eserin hiçbir hakkı mahfuz değildir. Kâr gayesi güdülmemek şartıyla dileyen dilediği şekilde, tümünü veya bir kısmını çoğaltabilir, korsan baskı yapabilir, dağıtabilir, iktibas edebilir, kitabın ve yazarının ismini vererek veya bermeyerek kopye edebilir, mesaj amaçlı kullanabilir. Yazarın hiçbir telif hakkı söz konusu değildir, şimdi ve sonra bir ahk telap etmeyecektir. İlim, insanlığın ortak malıdır. Ve ilim Allah için kullanılınca insana fayda sağlar. Yararlanacak herkese helâl olsun.”

MÜSLÜMANIN İNANÇ ESASLARI

İkinci Cild

Ahmed KALKAN

İÇİNDEKİLER

13. ÜNİTE

İSLÂM'DA BİLGİ KAYNAKLARI

İSLÂM'A GÖRE BİLGİ (İLİM)-----	15
GÜNÜMÜZ VE İLİM KAVRAMININ TAHRİFİ-----	18
BİLGİ KAYNAKLARI-----	21
AKIL-----	26
İSLÂM'DA AKLIN ÖNEMİ VE DEĞERİ-----	26
KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE AKIL VE DUYU ORGANLARININ ÖNEMİ VE BİLGİ KAYNAĞI OLMASI-----	30
TAMAMLAYICI BİLGİ-----	30
SORULAR-----	33

14. ÜNİTE

DİN

DİNİN TANIMI-----	38
İSLÂM'A GÖRE DİN GERÇEĞİ-----	39
DİĞER İNANÇLARDA DİN-----	40
DİNİN KAYNAĞI-----	40
DİN DUYGUSUNUN MENŞEİ-----	42
DİNİN GEREKLİLİĞİ-----	43
DİNLERİN TASNİFİ-----	43
HAK DİN-----	43
MUHARREF DİNLER-----	44
BÂTIL DİNLER (UYDURMA DİNLER)-----	45
BÂTIL DİNLERİ DE TANIMANIN GEREKLİLİĞİ-----	50
DİN VE BİLİM-----	53
DİNDE AŞIRILIK-----	54
KARŞI DİN; ALLAH'A DİN ÖĞRETMEME KALKMAK-----	55
YOZLAŞTIRILAN DİN; HALKIN DİNİ VE HAKK'IN DİNİ-----	56
BU DİN BENİM DİNİM DEĞİL!-----	62
YÖNLENDİRİLEN DİN; DEVLET DİNİ VE DİN TEŞKİLATLARI-----	63

15. ÜNİTE

İSLÂM DİNİ

İSLÂM KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMLARI-----	72
İSLÂM'IN MÂHİYETİ-----	72
KUR'ÂN'DA İSLÂM'A GİRMEYE, MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN OLMAYA ÇAĞRI YAPILIR-----	76
MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN KAVRAMLARI, BİRBİRLERİNİ TAMAMLAYARAK ÖRTÜŞÜRLER-----	86
İSLÂM DİNİ'NİN GÂYESİ-----	90
İSLÂM DİNİ'NİN HÜKÜMLERİ-----	90
İSLÂM'IN GENEL ÖZELLİKLERİ-----	91
KUR'ÂN-I KERİM'DE İSLÂM KAVRAMI-----	95

HADİS-İ ŞERİFLERDE İSLÂM KAVRAMI-----	97
İSLÂM'IN RÜKÜNLARİ-----	98
İSLÂM'IN TEBLİĞİ-----	101
İSLÂM'I HAYATA HÂKİM KILMAK-----	102
SORULAR-----	103

16. ÜNİTE

İMAN

İMAN KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI-----	106
KUR'AN'DA İMAN KAVRAMI-----	106
İMANIN DERECELERİ-----	107
İMANIN ARTIP EKSİLMESİ-----	109
ALLAH'A TESLİM OLMUŞ MÜ'MİNLERİN, KUR'AN'DA ZİKREDİLEN BAZI ÖZELLİKLERİ-----	110
İMANIN GEREKTİRDİKLERİ-----	114
İMAN VE İSLÂM-----	116
İMAN VE AMEL-----	123
İNSANLAR NİÇİN İMAN EDER? İMANIN SEBEP VE SONUÇLARI-----	129
İMANLA İLGİLİ SÜNNETULLAH (ALLAH'IN DEĞİŞMEZ YASALARI)-----	130
İMAN VE İNKÂR YÖNÜNDEN İNSANLAR-----	132
İMANIN SAHİH (GEÇERLİ) OLMASININ ŞARTLARI-----	132
İMANI BOZAN HALLER-----	133
BÂTILA İMAN-----	134
EY İMAN EDENLER, İMAN EDİN!-----	135
SORULAR-----	137

17. ÜNİTE

ALLAH'IN BİRLİĞİ

"ALLAH" KELİMESİNİN İÇERDİĞİ ANLAM-----	140
ALLAH İNANCI OLMAYAN TOPLUM MODELİNİN ZARARLARI-----	141
ALLAH'I DÜŞÜNDÜREN KÂİNAT ÂYETLERİ-----	145
ALLAH'I İNKÂR ETMEDE ÖNEMLİ OLAN ÜÇ ETKEN-----	148
ALLAH'IN KARIŞMADIĞI BİR DÜNYAYI KİMLER İSTER?-----	150
TESADÜF NEDİR? BU KÂİNAT, TESADÜF ESERİ OLARAK OLUŞABİLİR Mİ?-----	151
TABİAT (DOĞA) NEDİR? TABİAT YARATICI OLABİLİR Mİ?-----	153
ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ-----	155
NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMEYEN RAB TASLAKLARI-----	157
RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ-----	158
SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI; ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME-----	159
GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ RABLERİ-----	162
RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD-----	164

18. ÜNİTE

ALLAH'A İMAN

ALLAH'A İMAN-----	170
MÜ'MİNLER KUR'AN'IN TANITTIĞI BİÇİMDE O'NA İMAN EDERLER-----	171
MÜSLÜMANIN ALLAH İNANCI-----	175

NASIL BİR ALLAH'A İMAN EDİYORUZ?-----	175
NASIL BİR ALLAH'A VE NASIL İMAN ETMEMİZ GEREKİYOR?-----	176
ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARI-----	179
A) ZÂTÎ SIFATLAR (SIFAT-I SELBİYYE)-----	180
B) SUBÛTÎ SIFATLAR-----	183
ESMÂÜ'L-HÜSNÂ (ALLAH TEÂLÂ'NIN GÜZEL İSİMLERİ)-----	187
ESMÂÜ'L-HÜSNÂ KONUSUNDA DOĞRU YOLDAN SAPMAK-----	213
ESMÂYI SAYMAK VE EZBERLEMEK-----	215
SORULAR-----	217

19. ÜNİTE

MELEKLERE İMAN

MELEK; TANIMI VE MÂHİYETİ-----	221
MÜ'MİNLER, MELEKLERE VE ALLAH'IN ONLAR VASİTASIYLA	
HAYATIMIZA MÜDAHİL OLDUĞUNA İMAN EDERLER-----	223
MELEKLERİN MÂHİYETLERİYLE İLGİLİ KUR'AN'DAKİ TASVİRLER-----	224
MELEKLERİN GÖRÜLÜP GÖRÜLMEMESİ-----	226
MELEKLERİN ÖZELLİKLERİ-----	228
MELEKLERİN GÖREVLERİ-----	229
MELEKLERİN SAYILARI VE ÇEŞİTLERİ-----	232
MELEKLER İNSANLARDAN DAHA FAZİLETLİ MİDİRLER?-----	235
GAYBA VE MELEKLERE İMAN-----	235
MELEK İNANCININ ETKİLERİ-----	236
MELEKLER HAKKINDA TASHİH EDİLMESİ GEREKEN	
BAZI YAKLAŞIM VE BÂTİL İNANÇLAR-----	238
SORULAR-----	239

20. ÜNİTE

KİTAPLARA İMAN

KİTAPLARA İMAN-----	243
SUHUF (SAYFALAR - KÜÇÜK KİTAPLAR-)-----	246
BÜYÜK KİTAPLAR-----	247
KİTAPLARIN GÖNDERİLİŞ AMACI-----	248
VAHY VE VAHYİN ÇEŞİTLERİ-----	248
KİTABİMİZDA "KİTAB" HANGİ ANLAMLARDA KULLANILIR?-----	248
KUR'AN; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	249
KUR'AN'IN TANIMI-----	250
KUR'ÂN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ-----	254
TEFSİR, TE'VİL, TERCÜME VE MEAL-----	256
KUR'ÂN-I KERİM'İN DOĞU VE BATI DİLLERİNDEKİ TERCEMELERİ-----	260
KUR'ÂN'IN TEDRİCÎ OLARAK İNZÂL EDİLMESİ-----	260
KUR'ÂN'IN MUHTEVÂSİ VE İŞLEVİ-----	262
KUR'ÂN'IN BÖLÜMLERİ-----	263
KUR'AN İLİMLERİNE DAİR KİMİ KAVRAM VE TERİMLER-----	264
KUR'AN KONULARI-----	266
KUR'AN'DA KUR'AN-----	267
KUR'AN NEYİ ANLATMAKTADIR?-----	274
GERÇEK ANLAMDA ÇAĞ KAPATIP ÇAĞ AÇAN SADECE KUR'AN'DIR-----	276

HUZURUN KAYNAĞI KUR'AN-----	278
KUR'AN'I NASIL OKUMALI, ONA NASIL YÖNELMELİYİZ?-----	278
KENDİNİ KUR'AN'A AÇMAK-----	282
KUR'AN'I YAŞAMAK, KUR'ANLA YAŞAMAK-----	284
NESH; YAŞANMAMASI GEREKEN, FORMALİTE OLARAK KUR'AN'DA YER ALAN ÂYETLER!-----	287
NESH KONUSUNUN ÖNEMİ-----	288
KUR'AN-I KERİM'DE NESH KAVRAMI-----	288
NESH KONUSUNDA İHTİLÂFLAR (KUR'AN HÜKÜMLERİ ARASINDA NESH VAR MIDIR?)-----	289
KUR'AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN VARLIĞINI SAVUNANLARIN DELİLLERİ---	293
KUR'AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN OLMADIĞIYLA İLGİLİ DELİLLER-----	294
NESH ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞI-----	301
KUR'AN HÜKÜMLERİ EBEDİYYEN GEÇERLİDİR-----	303
NESH, ESKİ ŞERİATLERİN KUR'AN ÂYETLERİ TARAFINDAN GEÇERSİZ KILINMASIDIR-----	310
SORULAR-----	314

21. ÜNİTE

PEYGAMBERLERE İMAN

NEBÎ VE RASÛL; ANLAM VE MÂHIYETİ-----	318
KUR'ÂN-I KERİM'DE NEBÎ VE RASÛL KAVRAMI-----	319
NEBÎLERE KİTAP VERİLMİŞTİR-----	324
MÜTENEBBÎLERE BÜYÜK AZAP VARDIR-----	325
PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ-----	325
BÜTÜN RASÛLLER, TOPLUMLARININ EN ÇOK YOZLAŞTIĞI KONUYU ÖNE ÇIKARARAK MESAJLARINI GÜNDEMLEŞTİRMİŞLERDİR-----	327
İNSANLARIN PEYGAMBERLERE İHTİYACI-----	336
PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ GÂYELERİ-----	338
PEYGAMBERLERİN DÂVETLERİNİN ÖZELLİKLERİ-----	345
SON PEYGAMBER-----	348
MÜTENEBBÎ/SAHTE PEYGAMBER-----	349
PEYGAMBERLERİN SIFATLARI-----	350
KUR'AN'DA İSMİ GEÇEN PEYGAMBERLER-----	351
PEYGAMBERLERE İMAN-----	351
PEYGAMBERLERE İMAN, ONLARI ÖRNEK VE ÖNDER KABUL EDİP ONLARA İTAAT ETMEK İÇİNDİR-----	355
RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI-----	358
PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?-----	361
PEYGAMBERLERE VÂRİS OLABİLMEK-----	361
SÜNNET'E YAKLAŞIMIMIZ-----	363
SÜNNETİN BAĞLAYICILIĞI-----	364
ŞEKİLCİ SÜNNET ANLAYIŞINA ÖRNEK-----	364
HADİSLER-----	364
KUR'AN-SÜNNET İLİŞKİSİ-----	365
KUR'AN ADINA SÜNNETİ İNKÂR EDENLERE, ÖNCELİKLE KUR'AN KARŞI ÇIKIYOR-----	366
KUR'ÂN-I KERİM'DE PEYGAMBERLERİN KONUMU-----	367
NEBÎ İLE RASÛL ARASINDA FARK VAR MIDIR?-----	372

NEBÎ'YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ-----	374
SORULAR-----	375

22. ÜNİTE

ÂHİRETE İMAN

ÂHİRET; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	378
KUR'AN-I KERİM'DE ÂHİRET-----	378
ÂHİRETE İMAN-----	379
ÂHİRETİN GEREKLİLİĞİ VE ÂHİRETE İNANMANIN FAYDALARI-----	383
YAKİNİ BİLGİ, KESİN İNANÇ-----	384
KİYÂMET VE KİYÂMETİN ZAMANI-----	385
AMEL DEFTERLERİ-----	386
MİZAN-----	386
CENNET VE CEHENNEM-----	387
KUR'AN'DA CEHENNEM TASVİRİ-----	388
CENNETİN TASVİRİ-----	389
ÂHİRETE İMANIN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ-----	391
ÂHİRET ŞUURU-----	392
YARATILIŞA İNANAN, YENİDEN YARATILMAYA DA İMAN EDER-----	394
ÂHİRET ANLAYIŞI BİZİ DİRİLİŞE ULAŞTIRIR/ULAŞTIRMALIDIR-----	396
GÜNDÜZ YAŞIYOR, GECE ÖLÜYOR, SABAH DİRİLİYORUZ-----	397
HER KIŞ BİR ÖLÜM, HER BAHAR BİR DİRİLİŞTİR-----	398
SORULAR-----	408

23. ÜNİTE

KADER

KADER-----	411
KADER VE KAZA KAVRAMLARININ ANLAMI-----	412
İNSANIN FİİLLERİ-----	414
TEVEKKÜL-----	415
HAYIR VE ŞER KAVRAMI-----	415
KUR'ÂN-I KERİM'DE HAYIR VE ŞER-----	418
HER ŞEYİ YARATAN ALLAH'TIR; FAKAT ŞER İNSANLARDANDIR-----	421
MERHAMETLİ ALLAH'A RAĞMEN DÜNYADA ŞERLERİN BULUNMASI-----	427
HAYRIN İKİ YÖNÜ-----	430
MÜSLÜMANIN HAYATINDA HAYIR VE ŞER -----	431
AZİM VE TEVEKKÜL-----	434
TEVEKKÜL VE KADER-----	435
BİR KİMSE BAŞKASININ RIZKINI YİYEBİLİR Mİ?-----	441
RIZIK, AZALIP ÇOĞALABİLİR Mİ?-----	441
KİSMETİMDE VARSA, RIZKIM AYAĞIMA GELİR DİYEBİLİR MİYİZ?-----	442
KADER VE RIZIK-----	443
ECEL VE KADER-----	446
TOPLUMLARIN ECELİ-----	448
SORULAR-----	448

III. BÖLÜM

İNANÇLA İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

24. ÜNİTE

VELÂ VE BERÂ

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARININ ÖNEMİ-----	452
VELÂ VE BERÂ KELİMELEİNİN SÖZLÜK ANLAMI-----	452
VELÂ VE BERÂ KELİMELEİNİN İSTİLAH ANLAMI-----	453
BİR UYARI-----	454
ALLAH'IN MEVLÂ VE VÂLİ OLUŞU-----	455
ALLAH'IN VELÎ OLUŞU-----	456
DOSTLUK, SEVGİ, UZLAŞMA-----	461
TEVHİD, ŞİRKİTEN VE MÜŞRİKLERDEN BERÎ/UZAK OLMAYI ZORUNLU KILAR----	464
HİCRET, MÜŞRİKLERDEN YÜZ ÇEVİRMEK; KÜFRÜ, ŞİRKİ, HARAMLARI VE BUNLARA YAKLAŞTIRAN ORTAMLARI TERK ETMEKTİR-----	465
MÜSLÜMANLARIN DÜŞMANLARI KİMLERDİR?-----	467
ALLAH İÇİN SEVMEK VE ALLAH İÇİN BUĞZETMEK-----	468
KUR'AN'IN HEDEFİ SULH VE BARIŞTIR-----	474
EHL-İ KİTABA KARŞI TAVRIMIZ NASIL OLMALIDIR?-----	475
İTAAT VEYA İSYAN; KİMLERE?-----	477
TÂĞUTLARA İSYAN-----	480
MÜ'MİNLERİN BİRBİRLERİNİ VELÎ EDİNMELEİ ŞARTTIR-----	481
MÜ'MİNLERİN KÂFİRLERİ VELÎ EDİNMELEİ YASAKTIR-----	482
VELÂ VE BERÂ İMANIN EN SAĞLAM KULPUDUR-----	483
VELÂ VE BERÂ KONUSUNDA İNSANLARIN KISIMLARI-----	484
ALLAH İÇİN DOST OLMANIN (VELÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ-----	486
ALLAH İÇİN DÜŞMAN OLMANIN (BERÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ-----	486
DOSTUN NİTELİKLERİ-----	488
DOST OLMAK; ALLAH'A, RASÛLÜNE VE MÜ'MİNLERE-----	490
KUR'ÂN-I KERİM'DE VELÎ VE VELÂYET (DOST VE DOSTLUK) KAVRAMI-----	493
HADİS-İ ŞERİFLERDE VELÂYET/DOSTLUK-----	505
DÜŞMANLIK VE DOSTLUK; TEVHİDİN GEREĞİDİR, İMANIN DIŞA YANSIMASIDIR- 507	
VELÂYETİN SİYASÎ GÖRÜNTÜLERİ-----	521
MÜSLÜMAN OLMAYAN AKRABALARLA DOSTLUK VE İLİŞKİ-----	523
EVLİYÂULLAH / ALLAH'IN VELÎLERİ KİMLERDİR?-----	525
TASAVVUF ETKİSİYLE VELÎ VE EVLİYÂ KAVRAMLARINDA ANLAM KAYMASI-----	528
SORULAR-----	540

25. ÜNİTE

MÛCİZE VE KERÂMET

MÛCİZE-----	543
MÛCİZENİN ŞARTLARI-----	543
PEYGAMBERLERİN MÛCİZE GÖSTERMESİ AKLA TERS DEĞİLDİR-----	544
MÛCİZE, ANCAK PEYGAMBER ELİYLE GERÇEKLEŞİR-----	544
KUR'AN'A GÖRE, PEYGAMBERİMİZE KUR'AN DIŞINDA BİR MÛCİZE VERİLMEMİŞTİR-----	547
PEYGAMBERİMİZE KUR'AN'DAN BAŞKA MÛCİZE VERİLDİĞİNE DAİR DELİL OLARAK İLERİ SÜRÜLEN ÂYETLER-----	554

PEYGAMBERİMİZ'E MÜCİZE OLARAK SADECE KUR'AN VERİLMİŞTİR-----	555
HADİS LİTERATÜRÜNDE HZ. PEYGAMBER'E ATFEDİLEN	
HİSSİ MÜCİZELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ-----	560
KERÂMET -----	581
KERÂMET DİYE İDDİA EDİLEN OLAYLAR-----	583
KERÂMET KAVRAMININ TASAVVUFÇU/TARİKATÇI BAKIŞ AÇISIYLA	
NASIL ANLAŞILDIĞINA YÖNELİK BAZI TASAVVUFİ KAVRAMLAR-----	586
İSTİDRAC-----	594
İHÂNET (HİZLÂN)-----	594
MÜCİZE İLE DİĞER HÂRİKA OLAYLAR ARASINDAKİ FARK-----	595
SORULAR-----	595

26. ÜNİTE

ŞEFAAT VE VESİLE

ŞEFAAT -----	598
ŞEFÂAT KELİMESİNİN ANLAMI-----	598
ŞEFÂATİN MÂHIYETİ-----	598
KUR'AN'DA ŞEFAAT-----	600
ŞEFAAT KAVRAMININ YOZLAŞTIRILMASI-----	607
ŞEFAAT HAKKINDA DEĞERLENDİRME-----	613
VESİLE -----	615
KAVRAM OLARAK VESİLE/TEVESSÜL-----	615
KUR'AN'DA VESİLE-----	616
TEVESSÜLÜN ÇEŞİTLERİ-----	618
KUR'AN'A GÖRE VESİLE SÂLİH AMELDİR-----	621

27. ÜNİTE

CİN, ŞEYTAN, BÜYÜ VE GAYB

CİN VE ŞEYTAN-----	629
ŞEYTAN VE ÖZELLİKLERİ-----	629
ŞEYTANIN GÖREVİ-----	630
CİNLER VE ÖZELLİKLERİ-----	630
CİN; MÂHIYETİ VE HAKKINDAKİ İSTİSMARLAR, YANLIŞ KABULLER -----	631
CİNLERİN İNSANLARIN EMRİNE GİRMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?-----	632
CİNLERİN YARATILIŞ AMACI-----	637
CİNLER GAYBİ BİLEBİLİR Mİ?-----	637
CİN VE ŞEYTANIN İNSAN İLE OLAN MÜNÂSEBETLERİ-----	637
ŞEYTANIN YARATILIŞ VE İNSANLARA VESVESE VERMESİNİN HİKMETLERİ-----	638
CİN VE ŞEYTANIN VARLIĞI AKLA TERS DEĞİLDİR-----	639
SİHİR (BÜYÜ)-----	639
BÜYÜNÜN ETKİSİ VAR MIDIR?-----	641
HZ. PEYGAMBER'E BÜYÜ YAPILDI MI?-----	653
SİHRİN VE BÜYÜCÜNÜN HÜKMÜ -----	664
VE GÜNÜMÜZ-----	668
ÜFÜRÜKÇÜLÜK-----	671
MÜNECCİMLİK, FAL VE BURÇ FALLARI-----	672
FAL VE FALCILIK-----	673
BURÇ VE YILDIZ FALI-----	673

HALKA VE İP TAKMAK-----	675
NAZAR BONCUĞU TAKMAK-----	675
GAYBİ BİLME İDDİASI-----	676
MUTLAK GAYBİ ALLAH'TAN BAŞKA KİMSE BİLEMEZ-----	676
ALLAH, PEYGAMBERLERİNDEN DİLEDİĞİNİ DİLEDİĞİ KADAR	
GAYBA MUTTALÎ KILAR-----	677
RUH, RUH ÇAĞIRMA VE TENÂSÜH (REENKARNASYON)-----	678
RUH ÇAĞIRMA-----	678
TENÂSÜH (REENKARNASYON/RUH GÖÇÜ)-----	679
SORULAR-----	680

28. ÜNİTE

İNANÇLA İLGİLİ TARTIŞILAN KONULAR

CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?-----	683
RESMÎ CÂMİ GÖREVLİLERİNİN ARKASINDA CUMA NAMAZI	
VE DİĞER NAMAZLAR-----	683
DEVLET MEMURLUĞU VE YEMİN-----	692
MEMURLUKLAR ARASINDA FARK-----	697
İMZA (VEYA YAZI)NIN SÖZ GİBİ OLUP OLMADIĞI...-----	703
TÂĞÜTUN MAHKEMESİNE MÜRACAAT ETMEK-----	705
HILFU'L-FUDÛL-----	706
OY VERENİN HÜKMÜ KONUSUNDA BAZI ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ-----	726
RESMÎ OKULLARDA ÇOCUKLARINI OKUTMAK-----	747
DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI-----	749
NELER YAPILABİLİR?-----	764
EVLERİMİZ-----	767
EĞİTİM VE OKUL KELİMELEİ; ALTERNATİF HAKKI-----	769
ASKERLİK-----	776
ASKERLİK; DEVLET TANRISINA KULLUK-----	777
HAK VERİLMEZ, ALINIR-----	780
ARZIN/ÜLKE TOPRAKLARININ KUTSALLAŞTIRILIP PUTLAŞTIRILMASI-----	791
SORULAR-----	797
MÜSLÜMANIN AKAİDİ KİTABININ KONULARIYLA İLGİLİ SORULAR-----	797
CEVAP ANAHTARI-----	838
AKAİDLE İLGİLİ YARARLANILABİLECEK KİTAPLAR-----	839
(TAVSİYE ETTİĞİM VEYA ETMEDİĞİM YAYINLANMIŞ TÜRKÇE ESERLER)-----	839

II. Bölüm

İman Esasları

13. ÜNİTE

İSLÂM'DA BİLGİ KAYNAKLARI

- İslâm'a Göre Bilgi (İlim)
- Günümüz ve İlim Kavramının Tahrifi
- Bilgi Kaynakları:
 - 1) Doğru Haber;
 - a-Vahy b-Mütevâtir Haber
 - 2) Selim Hisler
 - 3) Akıl
- İslâm'da Aklın Önemi ve Değeri
- Akletmek, Akı Kullanmak
- Kur'an'a Göre Akıl ve Duyu Organlarının Önemi ve Bilgi Kaynağı Olması
- Aklın Gücü, Sınırı ve Sorumluluğu
- İlham, Rüya ve Bunların Bilgi Kaynağı Olmadığı
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Akıl, vahiy, mütevâtir haber kelimelerini sözlük ve terim olarak tanımlamak.
- Bilgi kaynaklarını listeleyp özetlemek.
- Vahyin hangi alanlarda bilgi kaynağı olduğunu açıklamak.
- Aklın değeri ve önemini, yeterli ve yetersiz yönlerini açıklamak.
- Aklın hangi hususlarda sınırlı bilgiye sahip olduğunu belirtmek.
- Mütevâtir haberin neden bilgi kaynağı olduğunu açıklayabilmek.
- Günümüzdeki yayın araçlarının verdiği haber ve bilgilerin, doğruluğunu araştırmadan, bilgi kaynağı olamayacağını örneklerle açıklayabilmek.
- İlham ve rüyanın, keşif ve kerâmetin neden bilgi kaynağı olamayacağını açıklamak.

İSLÂM'A GÖRE BİLGİ (İLİM)

İlim için birçok tanımlar yapılır. Genel olarak insan zihnine (ve gönlüne) konu olan her şey demektir. Sözlük anlamıyla ilim, mutlak olarak bilmek, bir şeyin şuurda hâsıl olması, sağlam olarak bilmek, kesin olarak bilmek, deneyerek bilmek, bir şeyin gerçeğini bilmek mânâlarına gelmektedir.¹İslâm âlimlerinin çoğuna göre ilim: “Bir şeyin hakikatini idrâk etmek” ve “mâlûm olanın, olduğu hal üzere bilinmesidir.” Bu anlayışa göre, yanlış mâlûmata ilim (bilgi) denilemez.

İlim, insanın vahiy, akıl ve duyu organları aracılığıyla elde ettiği kesin bilgilere denir. İlim, âhiret yolunu dosdoğru gösteren (kılavuzluk yapan) bilgiler topluluğudur. Şerif Cürcânî'ye göre ilim: Gerçeğe ve vâkıya uygun düşen inanç, bilgi ve kanaattir. Bir şeyi olduğu gibi idrâk etmektir. İlim, bilinenden gizlilik ve kapalılığın kalkmasıdır.² Râgıb, Müfredât'ında şu tanımları yapar: İlim, amelî-dinî yükümlülüklerle vukuftur ki, ancak bunların yerine getirilmesi ile tam olur.³ İlimin zıddı, cehâlet (câhillik, bilgisizlik ve yanlış bilgi)dir. Kur'ân-ı Kerim'de ilim kelimesi 105 defa zikredilir. Bu kökten gelen diğer kelimelerle birlikte bu sayı, 854'ü bulur. Dolayısıyla “İlm” Kur'an'da en çok kullanılan birkaç maddeden biridir.

İlimler, genel bir tasnife göre ikiye ayrılır:

a) Naklî ilimler; Kur'an ve sünnete dayanan ilimler, yani Peygamberimiz'in vahiy kanalıyla Allah'tan getirip bize ulaştırdığı ilimler.

b) Aklî ilimler; Müsbet (deneyle kanıtlanabilen) ilimler başta olmak üzere naklî ilimler içine girmeyen bütün ilimler.

Ebû Cehil'e, câhillerin atası anlamındaki bu ismin verilmesine sebep, bilinmesi gerekenleri hiç bilmemesi değil; yanlış bilmesidir.

“Rabbim ilimce her şeyi kuşatmıştır.”⁴; “İlim ancak Allah katındadır.”⁵

Kur'ân-ı Kerim'de ilim, en sık kullanılan anlamıyla, İlâhî vahiyden kaynaklanan, yani bizzat Allah'ın verdiği bilgidir. İlim, Allah'tan olduğuna göre, İslâm'ın tamamı ilimdir. Âlim de gerçek anlamıyla müslümandır. Burada ilim, Allah'a,

1 İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, cilt: 10, İlm maddesi

2 Seyyid Şerif Cürcani, Kitâbü't-Tarîfat, Bahar Y., s. 156

3 Râgıb, el-Müfredât, s. 19

4 6/En'âm, 80

5 46/Ahkaf, 28

tam mânâsıyla tek gerçek olan hakka, hakikate dayandığı için mutlak ve objektif bir geçerliliğe sahiptir. Vahiyle özdeşleşen anlamıyla ilim, kesin bilgi demektir. Onun için; ilmi, yani hakka, hakikate dayanan İlâhî nûr olan Allah'ın verdiği bilgiyi kabullenmeyen insana, profesör bile olsa câhil; bu câhillerin en meşhurlarına Ebû Cehil; böyle kişilerin oluşturduğu toplum düzenine de câhiliye denir.

Allah'ın, kendisine eşyanın tüm isimlerini öğretmesi sayesinde insan, meleklerden üstün olabilmiş ve bu ilim sıfatından dolayı halife vasfını kazanmıştır. Hilâfet sıfatının tahakkuku için de, mutlaka kullanması gereken araçların başında ilim gelir.

Kur'an'a göre yaratılış amacı, Allah'a kulluktur. Allah'a kulluk, bir tavır ve bir tutumu ifade eder. Tutumlar, durup dururken oluşmaz. Bir bilgi birikimine, bir gözleme, bir araştırmaya ve bunların sonunda duygusal bir eğilime, en sonunda da irâdî bir eyleme dayanırlar. Bir tutumun oluşmasında sosyal psikoloji açısından üç temel ögeye ihtiyaç vardır: 1- Bilişsel (zihinsel) öge, 2- Duygusal öge, 3- Davranışsal öge.

Kur'an eğitiminin boyutları da bu üç temel ögeden oluşmaktadır: Bilgi boyutu, duygu boyutu ve amel (icrâ) boyutu. Buna zihnî, kalbî ve amelî boyut da diyebiliriz. Bu üç öge, ne kadar güçlü ve dengeli ise inanç veya kulluk o kadar güçlü; ne kadar zayıf ve dengesiz ise o kadar zayıftır. Hepsini ayrı ayrı, ama birbirleriyle dengeli biçimde beslemek, güçlendirmek gerekir. Kur'an'ın en üstün insan tanımı, ilim sahibi⁶, cihad ehli⁷, muttakî/takvâlî⁸ kişidir. Yani kafasını, bileğini ve yüreğini/ gönlünü aynı kalitede kullanıp çalıştıran kimse. Kur'an'a göre âlim, çok bilen değil; esas bilinmesi gerekeni bilen ve bildiğiyle amel edip görevini yapan, yani Allah'tan hakkıyla korkandır. Âlimin tanımı bu şekilde yapılır. *“Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (hakkıylagerektiği gibi) korkar.”*⁹ Allah'tan gereği gibi korkmayan kimse, ne kadar bilgi kırıntılarına sahip olursa olsun, ona âlim denilmez. Bilgisiz, duygusuz ve amelsiz bir kul, İslâm'da ne kadar hoş karşılanmazsa; bilgili, duygulu ve güzel davranışlara sahip bir kul da o kadar hüsn-i kabul görür. Bilgisiz bir ibâdet ne kadar anlamsızsa, duygusuz bir ibâdet de kupkurudur. Yaşanmayan bir dini düşünmek bile mümkün de-

6 39/Zümer, 9

7 4/Nisâ, 95

8 49/Hucurât, 13

9 35/Fâtır, 28

ğildir. Bütün inanç sistemlerinde şu veya bu oranda bu üçlü anlayışa rastlamak mümkündür. İlim olmadan ideal anlamda müslüman olmak mümkün değildir. Cehâlete alternatif olarak gelen bir dinin mensupları câhil olamazlar. Olurlarsa perişan olurlar ve onlar adına faturayı din öder. Bunun hesabı ve vebâli ise çok ağırdır.

Kendisinden önceki dönemin adını “câhiliyye dönemi” olarak açıklayan İslâm inancı, câhilliği temelinden reddetmiş, kendi çizgisinde yürüyen insanları bilgilendirmiş, bununla yetinmeyip insanlara öncelikle ilim tahsilini emretmiştir.

İlim rehberdir; hedeflere onunla varılır. İlim ışıktır; karanlıklar onunla aydınlanır. İlim şifadır; bütün hastalıklar onunla tedavi edilir. Yeterli ilimden yoksun olan inançlar, hurâfelere boğulur. Sağlıklı ilimle beslenmeyen tutum ve tavırlar bir sarsıntıda yıkılıp giderler. Atasözlerindendir: “Câhilin sofusu, şeytanın maskarasıdır.” “Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder.”¹⁰

İlimin, sıradan bir algılama olayı olarak kalmaması, kişiye maledilmesi, hazmedilip özümsemesi gerekir. Aynen maddî gıdaların hazm edildiği gibi, zihnî gıdaların da varsa posalarının atılması, fıtrata ve bünyeye uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Hazmedilen bir tavuk eti, artık tavuk eti olmaktan çıkıp bünyeye yararlı hale gelmektedir. Arı, her çiçekten bal özü alır ama o hazmedilmiş, artık çiçek olmaktan çıkmış, kendine has bir bal olmuştur. Kur’an da zihinde dondurulmuş ölü bilgiler istemiyor. Muhammed Kutub bu konuda şunları söyler: Zihinde kalan, aksiyon haline gelmeyen, donuk, ölü fikirlerin İslâm nazarında hiç kıymeti yoktur. İslâm’ın ve Kur’an’ın istediği ilim, kalpten kalbe geçen, vicdanları harekete geçiren, pratiğe dönük faydalı bilgidir.¹¹

İlim, kalbin tezkiye edilmesi (temizlenmesi) ile mümkün olur. Bu anlamdaki ilim bir nurdur, Allah’ın nuru takvâdan uzak isyankâr ve kalbi paslı insanlara verilmez. Kalbin tezkiyesi, özellikle amelle, Allah’ın çizdiği sınırlara yaklaşmamakla mümkün olur. Bu bakımdan, ilim takvâsız olmaz ve âlimin ilmini yaşamaması düşünülemez; yaşamazsa âlim değildir, belki sadece bilgi kırıntılarına ve bazı mâlûmata sahiptir o kadar. Amelsiz tezkiye de olamayacağından ilim de edinilemez. O halde, Kur’anın buyurduğu gibi **“Allah’tan**

10 Yaşar Fersahoğlu, Kur’an’da Zihin Eğitimi, Marifet Y., s. 174 ve 225

11 Muhammed Kutub, İslâm’da Ferd ve Cemiyet, s. 30

kulları içinde ancak âlimler korkar.¹² Mâlûmat sahipleri ise, hiçbir zaman âlim değil; amelsiz de olduklarından belki “kitap yüklü eşekler”dir.¹³

İslâm; fıtrata, insanın yaratılışına en uygun bir din olduğu için bütün müslümanlara ilmi farz kılmıştır. Her müslümanın kulluk görevlerini (ki bütün dünyevî işlerini kapsar) yerine getirecek, helâl ile haramı, hak ile bâtılı ayırt edecek kadar bilgi sahibi olması farzdır. ***“İlim tahsil etmek, her müslüman erkek ve kadına farzdır.”***¹⁴ Kişinin müslüman bir kul olarak şirkten sakınıp tevhid şuuruyla yaşaması için gerekli ilme sahip olması farz olduğu gibi; içinde bulunduğu durumlar ve yapması gereken her çeşit ibâdetle ilgili bilgileri öğrenmesi de yine faz-ı ayn’dır. Tıp, mühendislik, teknik ve teknoloji gibi sosyal hayat için gerekli olan her türlü ilimleri öğrenmek farz-ı kifâyedir. Bu tür ilimler, toplumun bazı fertleri tarafından öğrenilirse bu farîza yerine getirilmiş olur. Fakat kimse öğrenmezse toplumun bütün fertleri Allah katında sorumlu olurlar. Övünmek ve başkalarına karşı üstünlük taslamak için ilim öğrenmek ise, mekruhtur.

İslâm kadar ilme önem veren başka bir din ve sistem yoktur. Her kötülüğün, hatta küfür ve şirkin baş sebebi, bilgisizlik ve cehâlettir. Küfrün ne demek olduğunu ve hangi kötülöklere yol açtığını bilen bir kimse kâfir olmaz. Şirkin ne olduğunu bilen, başka bir şeyi Allah’a ortak koşmaz, Allah’tan başkasına kulluk yapmaz. Bunun içindir ki Kur’an, ilimsizlikten şiddetle sakındırır: ***“Sakin ha câhillerden olma!”***¹⁵; ***“Kulları içerisinde Allah’tan ancak âlimler korkar.”***¹⁶ Kur’an’da ilim övülmüş, bilenlerle bilmeyenlerin bir olmaya-acağı açıkça belirtilmiştir: ***“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”***¹⁷ İslâm; ilmin, âlimin ve ilimle uğraşanların değerini yükseltmiştir. ***“Allah, içinizden iman edenlerle, kendilerine ilim verilenlerin değerini yükseltir.”***¹⁸

GÜNÜMÜZ VE İLİM KAVRAMININ TAHRİFİ

Müslümanın çok şeyinin gasb edildiği gibi kavramları da tâğûfî güçler tarafından çalınıp Kur’anî anlamından içi boşaltıldıktan sonra câhiliyyenin istediği şekilde tahrif edilip değişik ve çarpık muhtevâ ile Kur’an’dan uzak-

12 35/Fâtır, 28

13 Ali Ünal, Kur’an’da Temel Kavramlar, Kırkambar Y., s. 419-420

14 İbn Mâce, Mukkaddime 17

15 6/En’âm, 35

16 35/Fâtır, 28

17 39/Zümer, 9

18 58/Mücâdele, 15; Şâmil İslâm Ansiklopedisi, Şamil Y., 3/134-135

laştırılan insanlara sunulmaktadır. Bu konuda örnekler sayılamayacak kadar çok. Din kavramından şehidlik kavramına, adâlet ve zulüm anlayışından İslâm, Kur'an ve sünnet anlayışına kadar yüzlerce kavramın başına gelen budur. Kâfirler müslümanları daha çok kendi silâhları ile vurmaktadır; Müslümanların sahip çıkmadıkları, kullanmasını bilmedikleri, yanlış kullandıkları silâhlarıyla. İlim de bundan yeterli payını almış garip, mahzun ve sahiplerinden şikâyetçi kavramlarımızdan.

İlim ve bilgi, birçok resmî gün ve haftalarda mevsimlik programlarda ele alınıyor. Hem de dinî bir edâ ile; fakat dine uymayan bir görüş ya da ideal için tema ve malzeme olarak kullanılıyor. İşin tuhaflığına bakın ki, temeli dine dayalı bir kavram ile, dinî olmaması için gayret edilen, üstelik dine bağlanması uygulanan yasalar ile suç olan bir meselenin desteklenmesine, halka empoze edilmesine çalışılıyor.

Bilim denilen şey, şu haliyle müslümanların felâhına ve yeryüzünde etkinlik kazanmasına sebep olmamakta, bilim şu vaziyetiyle insanlığı sinsice tehdit etmekte, hidâyetin yolunu tıkamaktadır. İlim ki, aslında Yüce Allah'ın yeryüzüne ilettiği haberden, yani vahyden ve Peygamber'in öğretilerinden ibarettir; şimdilerde Peygamber'in getirdiği İslâm'ı başka türlü göstermek için kullanılmaktadır. İlim ki, Allah'ın mahlûkatı olan kâinatın incelenmesinden ve Allah'a giden yola sarılmaktan ibarettir; şimdilerde evrenlerin Rabbinden uzaklaştırmak için en etkin ve geçerli bir güç olarak yürütülmektedir.

İlim, bir ilerleyiştir; insan beyninin ve ruhunun yol alışıdır. Ama bu ilerleyişin uçuruma (dünya ve âhiret âfetlerine) doğru değil; cennete doğru giden dosdoğru yola (sırât-ı müstakime) doğru olması ilmin olmazsa olmazıdır. Müslüman için önemli olan ilerleyişin İslâm'a doğru ve O'nun için olmasıdır. Temel çaba, ilmi bir yük olmaktan, hatta vebal olmaktan çıkarıp Kur'an'ın gösterdiği şekilde İslâm'a uygun hayat haline getirmektir.

Bilimin ve teknolojinin şu asırlardaki gidişi, bütünüyle evrene hükmetmeyi, tüm canlılara zararı hedef almış gibidir. Akıl, bilim ve teknoloji, ne kadar evreni insana hizmetkâr yapma ve dünyayı daha iyi yaşanır bir cennet haline getirme masallarıyla insanlara sunulsa da, hayatı bir zindan haline getirdiğinin ve ebedî hayatı mahvettiğinin farkında bile değildir. Modern insan, hevâsının yolundaki aklı ile icad edip semirttiği bu bilim sultasının, teknolojik aygıtların, makinelerin tutsağıdır. Bundan kurtuluşun yolu, önce ilim kavramının

Kur'an'la sağlaması yapılarak tashih edilmesi, bilgi birikimleri, dinin anladığı şekilde “faydalı ilim” ise başa tac edilmesi, değilse kendisinden Allah’a sığınılması gereken bir tehlike olarak kabulü ile gerçekleşebilecektir. Vahiyden ve Allah’la bağlarından koparılmış bilimin ve bilim sayesinde oluşan aygıtların, makinelerin ve maddeci hayatın tutsaklığıdır modern insanın temel problemi; asrın insanının hüsrânı, çıkmaz ve açmazları, bunalım ve streslerinin temel sebebidir bilimi “câhil”ce, “câhiliyye” gözüyle değerlendirmek ve gerçek ilimden kaçmak. Bu esaretten kurtulmak, hevânın gerçek akla dönüşmesi, bilimin, evrenin sırlarını “halife” sorumluluğu ile öğrenme ve Allah’a kulluk yönünde, yani en faydalı şekilde kullanılması sayesinde olacaktır. Modern câhiliyyenin vahye, yani Allah’tan gelen gerçek ilme ihtiyacı, Ebû Cehillerin câhiliyyesinden daha az değildir.

İnsan ömrünün sınırlı, günlerinin ve alıp verdiği nefeslerinin de ilm-i îlâhîde mâlûm ve muayyen olduğu hesaba katılınca, öncelikle ne öğrenmemiz, hangi ilmi tahsil etmemiz gerektiğini tespit etmek gerekir. Olur olmaz kim-seler tarafından “ilmin faziletleri”nin anlatıldığı, bazen bâtlı otorite sahipleri ve bozuk niyetli merciler güdümünde ilim kavramının bâtlı maksatlar için istismar edildiği vakıası da hesaba katılınca bu ilim gerçeğinin ne olup ne olmadığını belirlemek bir zarûret olacaktır. Peygamberimiz, **“faydasız ilimden Allah’a sığınırım”**¹⁹ diye duâ edecek kadar faydasız ilmin zararı konusunda hassasiyet göstermişken, mahiyetine ve kullanış gayesine bakılmadan ve şer’î ölçüyü hiç hesaba katmadan sürekli ilmin övücülüğünü yapmak, ilim adına işlenen büyük bir cinâyetir.

Meselâ, **“İlim arayıp istemek, ilim tahsil etmek, kadın erkek her müslümana farzdır.”**²⁰ Hadis-i şerifini ve “İslâm’ın ilk emri oku emridir” düsturunu dillerine sakız edenleri bu hale örnek gösterebiliriz. Evet, ilim tahsili herkese farzdır, ama hangi ilim, hangi şartlarla ve ne maksatla? İşte bunu bir türlü belirtmiyorlar kavram istismarcıları. Okumak tavsiyesini de bir zamanlar moda olan okuma seferberliği girişimlerine halkı teşvik sadedinde delil getirenler, samimiyetsizliğin ve çifte standartın en âdi örneğini sergiliyorlar. Bu hal, aynen bir ağacın kökünü inkâr edip dallarını kabullenmeye benzer. İslâmiyeti bütünüyle ve cemiyet plânında inkâr ettikten sonra onun bazı ilke ve kavramlarını kendi gayelerinin gerçekleştirilmesi yönünde kullananların tutumu hangi mantık ve samimiyetle bağdaştırılabilir?

19 Tirmizî, Deavât 68, hadis no: 3711; et-Tâc, Kitâbü’l Ezkâr, c. 5, s. 124

20 İbn Mâce, Mukaddime17, hadis no: 224

Niyet bakımından böyle olduğu gibi, içerik yönünden de İslâmî gaye esas alınmadan mutlak olarak kayıtsız şartsız insanlara öğütlenen, bir dereceye kadar da öğretilen bu malumatlar, konusu ve sonu görünüşe göre ne derece parlak ve verimli gibi olursa olsun, mutlak sûrette bir fuzûliyyattan ibarettir. İşin daha kötüsü, hakiki ilmin önüne bir perde ve engel getirmek, insanı asıl yaratılış gayesinden uzaklaştırmaktır. Zamanın ilim anlayışı, Din'in esprisi içinde bir ilim değil; resmî sistemler/câhiliyye doğrultusunda bir bilim anlayışıdır.²¹

Eğitimin amacı; Fıtrata ters düşmeden, Rabb'in öğretileri doğrultusunda Allah'ı ve kendini tanımak, dünya ve âhirette faydalanacağı ilim öğrenerek yaratıcısına kulluk yapmak, İslâm'a tâlîp olmak, Kur'an ahlâkıyla yaşamaktır; Müslüman açısından öğrenmenin gâyesi bu olmalıdır.

BİLGİ KAYNAKLARI

Bilgi nedir? Bilginin mâhiyeti nedir? Neyi, ne kadar bilebiliyoruz? Bildiklerimizin doğruluk derecesi nedir? Bilgimizin kaynağı nedir? Nereden elde edilir? Duyularımız bize bilgi sağlayabilir mi? Aklımızın bilgi ile ilişkisi nasıldır? İnsan, gerçeği, varlığın hakikatini, gerçeklerin neler olduğunu ve İlâhî meselelerin esasını hangi yollarla bilebilir? Bilginin sebepleri nelerdir? Bu ve benzeri sorular insanoğlunun aklını meşgul eden ve edecek olan sorulardır.

Kimine göre gerçeğin bilgisi sadece duyu organları vasıtasıyla bilinebilir. Bu inanca sahip olanlar sadece gözlenebilen, ölçülebilen, deneye tabi tutulabilen şeylerin bilinebileceğine inanır. Bazılarına göre bilginin elde edilme yolu sadece akıldır. Bilgi kaynağı olarak yalnızca akli kabul edenler, aklın kavrayamadığı, idrâkin alamadığı şeylerin bilinemeyeceğine inanırlar. Sadece ilham, rüya veya sezgi yolu ile bilgi edinilebileceğine inananlar ise, diğer vasıtaları bilgi kaynağı olarak kabul etmezler.

“Tasavvuf, akli ve nakli belli ölçülerde bilgi kaynağı olarak kabul ettiğini beyan etse de, asıl doğru olan bilgi kaynaklarının keşif, ilham ve işrak olduğunu iddia eder. Bu üç bilgi kaynağını kısaca şöyle izah etmek mümkündür:

Keşf, “perdenin kalkması ve arkasında saklı olan mânâların ortaya çıkmasıdır. Keşf, mânâ ve sırlar âlemi ile ilgili olandır. Yani kişinin önündeki

21 Ekrem Sağıroğlu, Bilgiden Tevhide Yükseliş, Timaş Y., s. 52-53

perdelerin kalkması ve gerçekleri görmesidir. Bu görme maddî gözle değil; basiret gözü ile görmedir. İlham, vahye benzetilen bir bilgi kaynağıdır.” “Yani tasavvufî anlayışa göre evliyânın gerek aracısız, gerekse melek vâsıtası ile vahiy almasına ilham denir. İlham bazen sâdık rüyalarla bazen de bazı şeylere muttâlî kılınmakla gerçekleşir.” İşrak ise; “İnsanın kalbinde hakikat nurunun parlaması ve meçhul olan şeylerin bilinmesi” diye tanımlanır. İşrak bilgisi sezgiye dayanan bir bilgidir. Bazı tasavvufçular, kesin bilginin ancak bu yolla elde edilebileceğini iddia ederler.

Sûfîler bu yolla elde edilen bilgilere ilim değil; mârifet ve irfan gibi isimler verirler. Onlara göre “mânevî müşâhedeye dayanan bu vâsitasız elde edilen bilgiler, vâsıtalı bilgi olan nasslardan daha doğru ve daha önemlidir.”

İlham, keşif ve işrâkî bilgi kaynağı olarak kabul eden tasavvufta sâbit bir bilgi kaynağının varlığından söz edilemez. Çünkü bilgi kaynağı olarak kabul ettikleri hususlar sübjektif olup kişiden kişiye farklılık arzeder. Sonuçta bunlar da felsefî ekoller gibi insan zihninin bir ürününden ibârettir. Bu bakımdan yöresel ve bölgesel özellikler taşır. Tasavvufun değişik kolları, bünyesinde değişik inançların etkisiyle farklı farklı anlayışları barındırır.”²²

Görüldüğü gibi, herkes kendi inancına uygun olanı bilgi kaynağı kabul etmekte; diğer vasıtaları kaynak olarak önemsememektedir. Diğer önemli nokta ise, yukarıda geçen vasıtaları bilgi kaynağı olarak görenlerin çoğunun “vahy”i bilgi kaynağı olarak kabul etmemeleridir.

Kur’an, bilgi kaynağı olarak, vahiy başta olmak üzere, doğru haberi, duyuları ve akıl yürütmeyi göstermektedir. Hayatın gayesi, Allah’ı bilmek, inanmak ve O’na ibâdet (kulluk) yapmaktır. O’nu tanımak ve bilmek, bilgilerin en üstünü ve yücesidir. İnsan, ancak bilgi vasıtalarıyla Allah’a giden yolu bula-bildiği gibi, kendisini ve çevresini de bu araçlarla tanıır ve bilir.

İslâm inancına göre insan, gerçeğin bilgisini üç yoldan elde eder. Yani, bilginin kaynağı üçtür. Bunlar:

- 1- Doğru haber: a) vahiy b) mütevâtir haber,
- 2- Selim hisler dediğimiz beş duyu,
- 3- Akıl.

22 Ömer Faruk Köse, İslâmî Hareket ve Önündeki Engeller, Fecr Y., s. 152-153

DOĞRU HABER

a) Vahiy: Sözlük anlamı olarak vahiy; işaret etmek, gizli ve süratli bir şekilde bir şeyi bildirmek, elçi göndermek demektir.

Terim olarak vahiy; Allah Teâlâ'nın insanlar arasından seçmiş olduğu peygamberlerine İlâhî bir yolla mesajlarını, emir ve yasaklarını bildirmesidir.

Bu tanımda geçen "İlâhî bir yolla" ifâdesi vahyin insan aklının kavrayışının üzerinde birşey olduğunu, peygamberler hâriç insanların vahyin mâhiyetini tam olarak bilemeyeceğini ifâde eder.

Bizler ancak vahiy sayesinde âhireti, cenneti, cehennemi, melekleri...bilebiliriz. Çünkü bunlar gaybla ilgili konular olduğundan akılla, ya da duyularla bilinemez.

Vahy, sadece gayb alanında bilgi kaynağı değil; aynı zamanda, bütün varlıkların sahibi ve yaratıcısının, her şeyi bilen Zât'ın haber verdiği her konu için kesin bilgi kaynağıdır.

*"Gayb hazinelerinin anahtarları Allah'ın yanındadır. Gaybı ancak O bilir. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez. Yerin karanlıklarında tek bir tane, bir zerrecik, yaş ve kuru ne varsa hepsi Kitab-ı Mübin'de, Allah'ın ilmindedir."*²³, *"Yaratan (Allah) hiç bilmez mi?"*²⁴, *"Allah, her şeyi en iyi bilendir."*²⁵

Câhiliye toplumlarında, vahyi kabul etmeyen câhilî eğitim sistemleri, vahyi ilim kaynaklarının, bilgi vasıtalarının içine katmazlar. Bundan dolayı, bilim câhiliyye düzenlerinde bir put haline dönüşmüştür. Her şeyi tümüyle bilen Allah'ı bilime karıştırmak istemeyenler, hiç uzlaşmaması gereken bilimle câhilliği (câhiliyyeyi) bir arada barındırma şerefini(!) kazanabilmişlerdir. Tabii, bu sentez, gerçek ilme giden yolu tıkadığı gibi, hakla bâtilin karışmasına yol açmaktadır. İlmin hidâyete vesile, nur ve rahmet özelliğinden soyutlanıp Bel'amliğa zemin oluşturmaya giden yoldur bu.

Sözde bilim adamları, ilk insanın yaratılışından onun bilgi sahibi olmasına; Kalemle yazmasından fitratıyla ilgili özelliklerine kadar birçok konuyu, vah-

23 6/En'âm, 59

24 67/Mülk, 14

25 8/Enfâl, 73; Yine vahy konusunda Bak. 26/Şuarâ, 51.

yi reddetmenin sonucu olarak faraziyelere, dayanaksız teorilere dayandırmakta, bunları da bilim diye kitlelere yutturmaktadırlar. Mü'minler için Allah Teâlâ'nın kitabında ve Rasûl-i Ekrem'in sünnetinde kat'i olarak yer alan her haber (vahy) ilim hükmündedir. Hatta, akıl ve duyu organları bu vahyî haberlerin mâhiyetini kavramasalar da vahy, kesin bilgi kaynağımızdır. Vahye ters düşen her türlü bilimsel teoriler de ilim tanımı dışında kalır.

b) Mütevâtir haber: Çok sayıda güvenilir kişinin, yani yalan söylemek üzere bir araya gelmeleri mümkün olmayan bir topluluğun vermiş olduğu habere mütevâtir haber denir. Asıl bilgi kaynağımız olan Kur'ân-ı Kerim, nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar tevatür yoluyla gelmiştir. Yani Kur'an mutevatirdir ve bu şekilde bizden sonraki nesle aktarılacaktır.

Haberin yaşanılan çağda önemi açıktır. Görüntülü, sözlü ve yazılı iletişim araçları her gün sayısız haberleriyle insana bilgiler ulaştırmaktadır. Fakat, bunların ne kadarına ve hangi ölçü içerisinde güvenebiliriz? Bu haberlerin tümü, bizim bilgi kaynağımız, bilgi aracımız olabilir mi? Eğer bu araçlar uygun kullanılırsa evet. Asıl olan, haberin olaya uygun düşmesidir. Yalan haber, yani olaya uygun düşmeyen, vakaya mutabık olmayan haber bilgi ifâde etmez. Ancak sâdık, doğru haber bilgi kaynağıdır.

Yani bilgi elde etmede vasıta olan bu araçların kendileri güvenilir iken, güvenilir olmamasının nedeni, doğru bir şekilde kullanılmamalarıdır. Kısacası âletler yalan söylemez; fakat insanlar yalan söyleyebilir, âletleri yalanlarına vasıta yapabilirler.

Kâfirlerin, hatta fâsıkların verdiği haber ve bilgiyi, araştırmadan, kesin ölçülerimizle test etmeden, bilgi kaynağı olarak kabul ve tasdik etmemiz Kur'ân-ı Kerim'e ters düşer. *“Ey iman edenler; eğer size bir fâsık bir haber getirirse, onu araştırın (doğruluğunu anlayıncaya kadar tahkik edin). Değilse bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da yaptığınıza pişman olursunuz.”*²⁶ Bilginin ilim sayılabilmesi ve bize zararlı değil; yararlı olabilmesi için kaynağına, güvenilir olup olmadığına bakmak şarttır.

Mütevâtir haber, çok sayıda güvenilir kişinin verdiği doğru haber olduğu için bilgi sebebidir (Tarihe, coğrafyaya... ait bilgilerin çoğu bu türden bilgilerdir).

Tevatürün şartları üçtür:

- I) Verilen haberler sağlam duyu organlarına dayanmalı, efsâne, mitoloji kabilinden olmamalı,
- II) Haberi nakledenler arasında ittifak bulunmalı,
- III) Akla ve kesin dinî hükümlere aykırı olmamalıdır.

Selim Hisler (koklama duyusu burun, tatma duyusu dil, hissetme duyusu deri dediğimiz duyu organlarımızdaki algılarımızdır. Selim olması bu organların sağlam ve sağlıklı olmalarının gerektiği içindir. Özürlü ve sakat olmamalıdır. Bu organlar vasıtasıyla herhangi bir yiyeceği tattığımızda acı, tatlı veya tuzlu olduğuna, bir şeyi içtiğimizde sıcak veya soğuk olduğuna, bir cisme vurunca sert veya yumuşak olduğuna, belli bir mesafedeki cismin uzak, yakın, uzun veya kısa olduğuna karar veririz.

Duyu organlarıyla elde ettiğimiz bilgiler sınırlıdır. Çünkü, gözlerimiz ancak belirli mesafedeki cisimleri görebilirken x ışınlarını, mor ötesi ışınları, röntgen ışınlarını göremez. Kulaklarımız ancak belirli frekanslarda sesleri duyabilir, derimiz gözle görülebilen cisimleri hissederken, vücudumuzu boydan boya geçen ışınları hissedemez. Burnumuz belirli mesafeden koku alabilir, bu mesafenin dışındaki kokuları alamaz. Göz, 390-760 milimikron boyunda olan dalgaları alabilecek duyarlıktadır (milimikron; bir milimetrenin milyonda birine denir). Bunların altında veya üstünde olan dalgaları göremez. Kulak da her titreşimi alamaz. Ses dalgalarının frekansları binlerce Hz. olabilir. Kulağın işitebileceği frekanslar ise 20-2000 Hz. arasındadır. Kulak, bu rakamların altındaki veya üstündeki frekansları işitemez.)

Aynı zamanda duyu organlarımızın bizi yanılttığı, bize yanlış bilgi verdiği durumlar da vardır. Meselâ, su dolu bardağın içindeki kaşığın kırık gözükmesi; sıcak sudan sonra ılık suyu, derinin olduğundan daha soğuk hissetmesi; hileli aynaların karşısında kendimizi birden fazla veya garip şekillerde görmemiz...

Duyu organlarımız, duyarlık derecesinin altında veya üstünde olan olayları algılayamaz. Duyularımız, kendi sahalarına giren ve kapasiteleri dâhilinde olaylar hakkında bize bilgi verir. Modern Psikolojide açıklanan algı yanılgıları, duyularla elde edilen bilgilerin değeri konusunda tespitlerimizi kuvvetlendirmektedir.

Bu açıklamalarımızla şunu demek istiyoruz: Selim, sağlıklı duyu organları, sağlam ölçüler ışığında bilgi kaynaklarımızdandır; ama verdikleri bilgiler bu organların kapasiteleriyle sınırlıdır. Duyu organlarımızla tesbit edemediğimiz şeyler, ilmin konusu olabilir. Çünkü duyu organlarımızın güçleri sınırlıdır. Duyu organlarımızın bizi yanılttığı durumlar da vardır. O yüzden bunlar, yanlışlığı ispatlanan konularda ve sınırsız bir şekilde veya tek başlarına bilgi kaynakları değildir. Melek, cin, şeytan gibi birtakım varlıkları duyu organlarımızla algılayamamamız, onların yokluğunu gerektirmez.

AKIL

Akıl, insanda bulunan mânevî bir kuvvettir. İnsan bu kuvvet sayesinde eşyayı kavrar. Akıl, insanın düşünme, bilme, davranışını belirleme, denetleme ve yargılaması, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt etmesi ile ilgili kabiliyettir. Kendisinde bu özel kuvvet olduğu için insan, dinin emir ve yasaklarını yerine getirmekle sorumludur. Aklımızla elde etmiş olduğumuz bilgiler de sınırlıdır. Meselâ, aklımız ölüm olayını, vahyin mâhiyetini, kabirde olanları, âhireti ve âhirette olacakları, Allah'ın zâtını, insanın rûhunu tümüyle kavrayamaz.

İSLÂM'DA AKLIN ÖNEMİ VE DEĞERİ

Kur'an-ı Kerim'e göre insanı insan yapan, onun her türlü davranışlarına anlam kazandıran ve İlâhî emirler karşısında sorumluluk altına girmesini sağlayan şey aklıdır. Din, akıllılara gönderilmiştir. Kur'an'da akıl kelimesi 49 yerde ve hep fiil şeklinde geçmektedir. Bu âyetlerde genellikle akletmenin, yani aklı kullanarak doğru düşünmenin önemi üzerinde durulmaktadır. Kur'an'a göre akıl "bilgi edinmeye yarayan bir güç" ve "bu güç ile elde edilen bilgi" şeklinde tarif edilmiştir. Dinin sorumluluk yüklediği akıl, birinci anlamdaki aklıdır.

Düşünmek, ibret almak, öğüt almak, hidâyete ermek, cehâletten kurtulmak, kâinattaki ve kendi içindeki hakikatleri anlamak, gönülden kör, sağır, dilsiz olmamak için Kur'an'da akla vurgu yapılmaktadır. Aklın önemi, özellikle Kur'an'ın mânâsının, İslâm'daki emir ve yasakların ve bunların hikmetlerinin anlaşılması içindir. Düşünmek, doğruyu bulup ona teslim olmak içindir. Kur'an birçok âyetinde insanları düşünmeye, anlamaya, zikretmeye dâvet etmektedir. Tüm bu faâliyetler aklın birer fonksiyonudur.

Allah’a hakkıyla kulluk edebilmek için, Kur’an’ın ne dediğini anlamak, neleri yapmak ve nelerden kaçınmak gerektiğini bilmek gerekir. Bu ise ancak akıl sayesinde mümkündür. Bu anlamda akıllı olmak, akli kullanıp Kur’an’ı anlamaya çalışmak kadın - erkek her müslümanın görevlerindendir.

İnsan, akli sayesinde taklitten kurtulur. Neye, niçin inandığını kavrar. İslâm dini akıl sahibi insanları muhatab alır ve onlara sorumluluk yükler. “Akli olmayanın dini de yoktur” ifâdesini bu anlamda düşünmek gerekir.

Bütün İslâm âlimleri akli, insanın dinin emir ve yasaklarıyla sorumlu tutulmasının temel şartı olarak söylemişler, akıldan yoksun olanlara hiçbir sorumluluğun yüklenemeyeceği görüşünde birleşmişlerdir. Meselâ; namaz, oruç, zekât, hac gibi ibâdetleri yerine getirebilmenin ilk şartı âkil-bâliğ olmak, yani deli olmamak ve ergen olmaktır. Ayrıca zamanının en akıllısı olmayı (fetânet) peygamberlerin temel vasıflarından kabul etmişlerdir. İslâm âlimleri, imandan sonra en büyük nimet olarak gördükleri akla, dünya ve âhiret mutluluğunu kazanmaya vesile olması dolayısıyla büyük değer vermişlerdir.

Aklın önemi ve değeri ile ilgili birkaç âyet meali:

*“... İlimde ileri gidenler; biz ona inandık, hepsi de Rabbimizin katındandır derler. Bunu ise ancak aklını isabetle kullanabilenler akledip düşünebilir.”*²⁷

*“Bu Kur’an insanlara bir tebliğdir. İnsanlar bununla uyarılsınlar, O’nun tek ilâh olduğunu bilsinler ve akıllarını kullansınlar da düşünüp ibret alsınlar.”*²⁸

*“... Onları müjdele, onlar ki sözü dinlerler ve o sözün en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah’ın kendilerini doğru yola ilettiği kimselerdir, onlar akl-ı selim sahipleridir.”*²⁹

*“Onlara Allah’ın indirdiğine uyun denildiğinde ‘hayır, biz atalarımızın uyduklarına uyarız’ derler. İyi ama atalarınızın akli bir şeye ermiyorsa da doğru yolu bulamamışlarsa? (yine de onların yoluna mı uyacaksınız?)”*³⁰

27 3/Âl-i İmran,7

28 14/14/İbrâhim, 50

29 39/Zümer, 18

30 3/Âl-i İmran, 172

Ve akılla ilgili birkaç vecize, güzel söz:

“Akıllı olmayanın dini de yoktur.”

“En akıllı insan öğüt alan insandır.”

“Her nimetin bir şükrü vardır. Akıl nimetinin şükrü de düşünüp öğüt almaktır.”

“İki şey var ki, asla sonuna erişilmez. İlim ve akıl.”

“İlim tükenmez hazine, akıl eskimez elbisedir.”

“Akıl ve iman ikiz kardeştir. Allah biri olmadan diğerini kabul etmez.”

“İman kalp sayesinde inanılan ve yaşanan, akıl sayesinde de düşünülen ve idrâk edilen bir gerçektir.”

“Bir saat (kısa bir an) tefekkür (düşünmek), bir gece nâfile ibâdet etmekten daha hayırlıdır.”

AKLETMEK, AKLI KULLANMAK

Akletmek gerçek ilim sahibi olanların niteliğidir. Gerçek akıl sahipleri gerçek âlimlerdir. *“Biz meseleleri insanlar için açıklıyoruz, ama onları âlimlerden başkası akletmez.”*³¹

Aklın görevi; araştırma, düşünme ve gerçeği bulmadır. Araştırmayan, düşünmeyen akıl, görevini yerine getirmemiş akıldır ki, sahibini hayvandan daha aşağı duruma sürükler. Akıl çalışmayınca görevini yerine getiremez ve sahibini taklîd bataklığına düşürür. Taklîd ise, araştırma ve düşünmenin baş düşmanıdır. Allah, kitabında taklîdi, donukluğu kınarken; araştırmacı akli övmektedir.

İslâm taklitçiliğe karşı çıkmıştır. Çünkü taklitçilik, Allah’ın insana en büyük nimetlerinden olan akli kullanmamak, başkalarına körü körüne uymaktır.

Allah ile birlikte başka bir ilâhın olmadığını akıl bulmak zorundadır. O’nun asıl görevi bu yüce gerçeği bulmak ve ona göre yaşamaktır. Akıl Allah’ı bulmanın yanında O’na şükretmeyi de bilecektir. Akli ile Allah’ı bulan ve O’na şükreden sıkıntıda olsa da bahtiyardır. Allah’ı bulamayan ise, bollukta olsa bile yine de bedbahttır.

Aslında gerçek akletme ve bilme gücüne sahip olmayanlar, yani Allah'ın verdiği aklı kullanmayanlar, kafaları küflenmiş, kalpleri mühürlenmiş ve mânevî pisliklerle karmış olanlar, bilgi ve kültürleri büyük zannedilse bile, gerçek câhillerdir.

“Onların bu konuda ilmi yok, sadece atıp tutuyorlar.”³²

“Hevâsını ilâh edinen ve Allah'ın bir ilim üzere sapıtıp, kulağını ve kalbini mühürleyipgözü üzerine de perde çektiği kimseyi gördün mü?”³³

“Allah kalplerini mühürledi, artık bilmezler.”³⁴

“Allah bilmeyenleri işte böyle mühürler.”³⁵

Kâfirler ve müşrikler hiç akletmeyenlerdir; kalbî duyularını bütün bütüne köreltenler, kalpleri mühürlenendir.

“Allah katında hayvanların en şerlisi, akletmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.”³⁶

“Sağır, dilsiz ve kördürler de, akletmezler.”³⁷

“...Bunlardan bir grup vardı, Allah'ın Kelâmı'nı iştirirlerdi de, onu aklettikten sonra, bile bile tahrif ederlerdi.”³⁸

Akıllı olmayan ve aklını gereği gibi kullanamayanlar şunlardır:

- Akıl - baliğ olmayan çocuklar.
- Akıl bakımından reşid olmayan zekâ özürlüler.
- Aklını yitirmiş olan deliler.
- Aklını kullanmak istemeyip körü körüne başkalarını taklît edenler.
- Liderlerine, büyüklerine aşırı güvenip, kendi yerine onların düşünmesini yeterli görenler.
- Kâfir ve müşrikler.

32 43/Zuhruf, 20

33 45/Câsiye, 23

34 9/Tevbe, 93

35 30/Rûm, 59

36 8/Enfâl, 22

37 2/Bakara, 171

38 2/Bakara, 75

KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE AKIL VE DUYU ORGANLARININ ÖNEMİVE BİLGİ KAYNAĞI OLMASI

a) Hiçbir şey bilmeden anne karnından çıkan insana Allah'ı hakkıyla tanıyıp şükretmesi için duyu organları verilmiştir.³⁹

b) Allah'tan gafil olanlar, kendi irâdeleriyle duyu organlarını ve kalplerini fitratları doğrultusunda kullanmadıkları için Allah onların kulak ve kalplerini mühürlemiş ve gözlerine perde çekmiştir.⁴⁰

c) Duyu organlarını ve düşünce sistemini gereği gibi kullanıp Allah'a teslim olamayanlar, insanlıklarını kaybederler, hayvandan daha aşağı derekeye düşerler.⁴¹

d) Duyu organları yaptıklarından (ve yapmak zorunda olup yapmadıklarından) sorumludur.⁴²

e) Gerçek körler, kafa gözü görmeyenler değil; kalp gözlerini, basiretlerini kaybedip, tarihten ibret almayan ve geçmiştekilerin işlediği hataları tekrar edenlerdir.⁴³

f) Kur'ân-ı Kerim'de âhiret hayatı ile ilgili olarak sıkça zikredilen cennet nimetleriyle cehennem azâbı, özellikle duyulara hitab etmektedir.⁴⁴

TAMAMLAYICI BİLGİ

Aklın Gücü, Sınırı ve Sorumluluğu

İnsan, canlı olmasının bir sonucu olarak, zorunlu temel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli davranışlar ortaya koyar. Bu davranışlar, vücudun maddî yönünü tatmin etmeye dönüktür. Bu ihtiyaçları giderme hususunda, insanı diğer canlılardan farklı kılan özelliği, özgür seçimidir. Özgürce seçmek için ise akıl sahibi olmak gerekir. Yani seçme, karar verme, ortaya çıkarma gibi davranışların temeli akıldır. Bu özellik insanın diğer canlılar karşısındaki ayrıcalığıdır.

³⁹ Bak. 16/Nahl, 78

⁴⁰ Bak. 2/Bakara, 7; 16/Nahl, 108

⁴¹ Bak. 7/A'râf, 179

⁴² Bak. 17/İsrâ, 36

⁴³ Bak. 22/Hacc, 46. Yine aynı konuyla ilgili diğer âyetler için Bak. 8/Enfâl, 21; 21/Enbiyâ, 45; 10/Yûnus, 31; 32/Secde, 9; 45/Câsiye, 23; 5/Mâide, 83; 2/Bakara, 75; 31/Lokman, 7; 11/Hûd, 20, 23)

⁴⁴ Meselâ Bak. 2/Bakara, 25; 7/A'râf, 50; 14/İbrâhim, 16-17; 18/Kehf, 31; 22/hac, 19-22; 36/Yâsin, 55-57.

Aklın nasıl kullanılacağı, gücünün ve sınırının ne olduğu, elde ettiği bilginin nasıl oluştuğu gibi sorular insan zihnini meşgul eden sorulardır.

İnsanın tabiatla, çevresiyle, kendi iç dünyasıyla kurduğu ilişki onu muhataplarını tanımaya sevkeder. İnsanın yaratılanlar ile kendi arasında kurmuş olduğu bu ilişki aklî bir çabadır. Bu esnada aklını kullanarak elde ettiği değer, bilgi adını alır. Buradaki akıl, akletme gücünü, elde edilen bilginin doğru ya da yanlış olmasını, aklın gereği gibi kullanılıp kullanılmadığını gösterir. İnsan, aklı ile tabiatı anlarken, vahiy ile ilâhî hakikatleri bilebilir. O halde aklın görevi; gerek tabiattaki, gerek Kur'an'daki âyetleri anlamak ve Allah'a ulaşmaktır.

İnsanın, tabiatı anlamaya çalışması sonucu ortaya çıkan bugünkü modern teknoloji, elektriğin icad edilmesi, uçak, gemi, denizaltı yapımı, tıp alanındaki ilerlemeler sonucu verem, tifo, kolera, kuduz gibi hastalıkların tedavisinin bulunması, yapılan kazılar sonucu insanlık tarihi ve dünyanın geçmiş hakkında elde edilen bulgular, yapılan uzay araştırmaları, deniz altında, volkanlarda yapılan incelemelerle gelen ve sürekli yenilenen teknoloji ile ortaya çıkan yeni gerçekler, başlı başına küçük bir kâinat olan insanın kendisini tanımaya çalıştıkça ortaya çıkan sonuçlar v.s. aklın gücünü gösteren bizzat yaşayarak gördüğümüz somut örneklerdir.

Allah insanoğluna eşyanın isimlerini öğretti. İnsan tüm bu hakikatleri aklını kullanarak ortaya çıkarmaktadır. Zaten insanın melekten üstün olmasının altındaki gerçek, eşyanın isimlerini bilmesi ve zamanla bu gerçeklerin ortaya çıkarılmasıdır.

Akıl, ölüm olayını, kabirde olanları, vahyin mâhiyetini, melekleri, âhireti, Allah'ın zâtını tam olarak kavrayamaz. Bunlar aklın idrâk sahasının dışında olan gayba ait hususlardır. Aklın faâliyet alanı ise bu kâinat ile sınırlıdır. Akıl gayba ait meselelerde mutlak gerçeğe ulaşamaz. Zaten Allah Teâlâ insana böyle bir görev ve sorumluluk da yüklememiştir. İnsan meraklı bir varlık olduğu için ölüm ve ötesi ile ilgili de yorum yapar. İster ölüm ve ötesi ile ilgili, isterse gaybla ilgili gereken tüm bilgiler vahiyle bildirilir; akla düşen şey ise vahyi tasdik edip imanın kalpte kökleşmesine katkıda bulunmaktır. Gayb ile ilgili meselelerde yapılan akıl yürütmelerin hiçbirisi kesin doğrudur denemez. Yapılan yorumların tümü zihin egzersizinden öteye geçmez.

Özetle;

- 1) Aklın, Kur'an'ı ve sahih sünneti sorgulayan bir konumda olmaması,
- 2) Aklın, Kur'an ve sünneti anlamaya çalışması ve onun hizmetinde olması,
- 3) Tabiatı anlamaya çalışırken, tabiata, içindeki tüm canlı varlıklara ve kendi hemcinslerine zarar vermemesi, bunların tümüyle uyum içinde olması aklın sorumluluğudur.

Akıl iki şekilde kullanılabilir. Bu kullanımlardan biri insanı dünya ve âhiret saâdetine götürürken; diğeri hüsranda bırakır. Eğer insan aklını her şeyden üstün görür, tek ölçü ve tek hâkim kabul ederse, bu düşünce onu küfre, dalâlet e ve sapıklığa götürür. Fakat aklını usulüne göre ve Kur'an'ın rûhuna uygun bir şekilde kullanır ve bu nimetin farkına varırsa, o zaman akıl, sahibini hakikati keşfetmeye, dünya ve âhiret saâdetine iletir.

İLHAM VE RÜYA BİLGİ KAYNAĞI OLABİLİR Mİ?

İlham: İnsanın kalbine bir mânânın (anlamın) konmasıdır. Delilsiz olarak, yani bilgi vasıtalarımızdan birine dayanmayarak feyiz yoluyla kalbe doğan mânâdır. İlham ve rüya İslâm'da bilgi kaynağı kabul edilmemiştir.

İlham ve rüyanın bilgi kaynağı olmamasının iki nedeni vardır:

1) İlham ve rüya bilgi kaynağı olamaz. Çünkü, insana gelen ilham, ya da gördüğü rüya, şeytandan da olabilir, melekten de. Halk deyimiyle Rahmânî de şeytani de olabilir. Bunu tesbit etmek için elimizde güvenilir bir ölçü yoktur. Rahmânî ilhamlar olduğu gibi; şeytani vesveseler de vardır. Bunu ayırt etmek de zannedildiği kadar kolay değildir. Ayrıca görülen rüyanın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği de belli değildir. Dolayısıyla gördüğümüz rüya, bizi tümüyle bağlamayacağı gibi, diğer insanları hiç mi hiç bağlamaz.

Şöyle bir düşünelim; rüyamızda İstanbul-Ankara uçağının düştüğünü gördük. Kendimiz gitmemeye karar verdiğimiz gibi, diğer yolcuları da gitmemeleri için uyarıyoruz. İnsanlar, doğal olarak bize “sen deli misin?” diyecektir. Bu uyarımız, insanlar arasında gülünç duruma düşmemize neden olacak; ama biz uçağın düşeceğini ısrarla söyleyeceğiz. Bu bir anlamda gaybdan haber vermek olur ki, gaybı sadece Allah bilir. İnsanlar bizden bu iddiamızı

ispat etmemizi isteyecektir. Oysa bunu ispat etmenin imkânı yoktur. Çünkü uçağın düşüp düşmemesi gördüğümüz rüya ile hiçbir alâkası olmayan teknik bir konudur. Uçak ya teknik bir arızadan veya pilot hatasından dolayı düşer.

Hayatını gördüğü rüyalar üzerine kurmak, insanı ruhsal bunalımlara sokar. Bunun sonucu olarak psikopat denilen hasta tipler ortaya çıkar. Bir de, toplumu oluşturan insanların çoğunun bu tipler olduğunu düşünürseniz, o zaman seyreyleyin gümbürtüyü.

2) İlhamın delil olmamasının bir nedeni de, istismara açık olmasıdır. Nitekim geçmişte ve günümüzde pek çok kimse çıkarak, kendisine vahiy şeklinde ilham geldiğini, Peygamberimiz'le görüştüğünü, ondan hadis aldığını söyleme cür'etinde bulunmuştur. Bu şekilde İslâm dinine birçok hurâfe sokulmaya çalışılmıştır. Oysa bu dinin herhangi bir hükmünü gizleyip çıkarmak insanı dinden çıkaracağı gibi, dinden olmayan şeyleri bu dinin hükmü imiş gibi göstermek de insanı dinden çıkarır. Çünkü dinden olanı atmak da, dinden olmayanı katmak da küfürdür.

Günümüzde ortaya çıkan yalancı peygamberler, mehdiler, şeyh olduğunu söyleyip dinini bilmeyen câhil insanları kandırarak onları maddî ve mânevî olarak sömüren sahtekâr tipler ve sözde zikir âyinleri tertipleyip, kamera karşısında şov yapan, ne olduğu belli olmayan şarlatanlar ile gelecekte haber verme iddiasında olan medyumlar, falcılar, astrologlar bu anlayışa sahip olanların günümüzdeki yansımasıdır.

Eğer çevremizde böyle insanlar varsa, ki maalesef var, inancımızın bir gereği olarak bu insanlara itibar etmememiz gerekir. Şurası bir gerçektir ki, ilim ve aklın olmadığı yerde cehâlet, cehâletin olduğu yerde de din tüccarları ortaya çıkar.

SORULAR

1- Bir şeyin hakikatini idrâk etmeye ve mâlum olanın, olduğu hal üzere bilinmesine ne denir?

- a) vahy b) akaid c) ilim d) mütevâtir haber

2- İnsan, ne sâyesinde meleklerden üstün olabilmiş ve halife vasfını kazanmıştır?

- a) ilim b) din c) namaz d) vahy

3- Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynağı değildir?

- a) ilham b) akıl c) vahy d) selim hisler

4- Kâfirlerin bilgi kaynağı olarak kabul etmedikleri şey, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) akıl b) beş duyu c) vahiy d) hiçbir

5- Allah Teâlâ'nın insanlar arasından seçmiş olduğu peygamberlerine İlâhî bir yolla mesajlarını, emir ve yasaklarını bildirmesine ne denir?

- a) vahy b) gayb c) ilham d) mütevâtir haber

6- Mütevâtir haberle ilgili olarak aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

a) Çok sayıda güvenilir kişinin verdiği doğru habere mütevâtir haber denir.
b) Yalan söylemek üzere biraraya gelmeleri mümkün olmayan bir topluluğun vermiş olduğu habere mütevâtir haber denir.

c) Allah Teâlâ'nın insanlar arasından seçmiş olduğu peygamberlerine İlâhî bir yolla mesajlarını bildirmesine mütevâtir haber denir.

d) Kur'an mütevâtirdir. Yani nesilden nesile tevatür yoluyla aktarılacak bize ulaşmıştır.

7- Bilgi kaynaklarımızdan biri olan duyu organlarımız hakkında aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

a) Duyu organlarımız kendi sahalarına giren olaylar hakkında kapasiteleri dâhilinde bilgi verirler.

b) Duyu organlarımızın bizi yanılttığı, bize yanlış bilgiler verdiği durumlar vardır.

c) Duyu organlarımızla elde ettiğimiz bilgiler sınırlıdır.

d) Duyu organlarımızın verdiği bilgiler kesindir, bizi hiç yanıltmazlar.

8- İnsanın düşünme, bilme ve davranışlarını belirlemesi, iyiyi kötünden, doğruyu eğriden ayırt etmesiyle ilgili kabiliyetine ne denir? (Kendisinde bu kabiliyet olduğu için insan, dinin emir ve yasaklarını yerine getirmekle sorumludur. Ona sahip olmayanın dini de yoktur.)

- a) Akıl b) Selim hisler c) Vahy d) İlim

9- Ebû Cehil'e, "câhillerin atası" anlamındaki bu ismin verilmesinin sebebi nedir?

a) Oğulları câhil olduğundan dolayı.

b) Kendisi okuma yazma bilmediğinden dolayı.

c) Bilgili olmadığı, özellikle Allah'ı hiç bilmediği ve inanmadığından dolayı.

d) Yanlış bilgilere sahip olduğundan, özellikle Allah hakkında yanlış bilgi

ve inançlarından dolayı.

10- Akıl hangi konuları tümüyle kavrayamaz?

- a) Zor konuları b) Vahiyle ilgili konuları
c) Gaybla ilgili konuları d) Hiçbiri

11- Aklını ve duyu organlarını gereği gibi kullanmayanlara Kur'ân-ı Kerim ne demektedir?

- a) Şeytan, hatta daha aşağı b) Hayvan, hatta daha aşağı
c) Câhil, hatta daha aşağı d) Beşer, hatta daha aşağı

12- İslâm'a göre bilgiyi açıklayınız.

13- İslâm'a göre bilgi kaynakları nelerdir? Açıklayınız

14- Aklın önemini açıklayınız. Bu konuda iki âyet meali veriniz.

15- Akıl, vahiy, mütevâtir haber kelimelerini, sözlük ve terim olarak açıklayın.

16- İlham, rüya, keşif ve kerâmet, neden bilgi kaynağı olamaz, açıklayın.



Ünite 14

DİN

- Dinin Tanımı
- İslâm'a Göre Dinler
- Diğer İnançlarda Din
- Dinin Kaynağı
- Din Duygusunun Menşei
- Dinin Gerekliliği
- Dinlerin Tasnifi: 1- Hak Din, 2- Muharref Dinler, 3- Bâtıl Dinler.
- Bâtıl Dinleri de Tanımanın Gerekliliği
- Din ve Bilim
- Dinde Aşırılık
- Karşı Din; Allah'a Din Öğretmeye Kalkmak
- Yozlaştırılan Din; Halkın Dini ve Hakk'ın Dini
- Bu Din Benim Dinim Değil!
- Yönlendirilen Din; Devlet Dini ve Din Teşkilatları
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Din kelimesinin sözlük ve terim mânâsını tanımlamak.
- Din kelimesinin içerdiği unsurları açıklamak.
- Kur'an'da din kelimesinin kullanılış şekillerini listelemek.
- Din duygusunun kaynağını İslâm inancına göre açıklamak.
- Kur'an'a göre dinleri tasnif etmek.
- Hak dinlerin genel özelliklerini listelemek.
- Hak dinlerin neden tahrif edildiğini izah etmek.
- Bâtıl dinleri tanımanın bir müslüman için önemini açıklamak.
- Din ile bilim arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek.
- Dinin günümüzde değişik şekilde yozlaştırılmasını örnekler vererek izah edebilmek.
- Resmî din anlayışının ve özellikle câhilî eğitim kurumlarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarındaki dinin, Allah'ın tek hak dini İslâm'dan farklı olduğuna örnekler verebilmek.
- İslâm'ın hâkim olmadığı, yani dinin devlet olmadığı ülkelerde, devlet dininin ortaya çıkması ve dinî teşkilatlar tarafından dinin yönlendirilmesini örneklerle açıklayabilmek.

DİNİN TANIMI

Din kelimesi “deyene” kökünden oluşmuş bir kelimedir. Sözlük anlamı olarak din; boyun eğmek, hakkını almak, ödünç almak, âdet edinmek, boyun eğdirmek, hesaba çekmek, cezâ ve mükâfat vermek, egemenlik, mülk, hüküm, idare etmek anlamlarına gelir.

Terim olarak din; Akıl sahibi insanları kendi irâde ve arzularıyla hayırlı olan şeylere sevkeden İlâhî bir kanundur. Din; peygamberlerin vahye dayalı yapmış oldukları tebliğdir. Din; Allah Teâlâ tarafından vahiy yoluyla indirilen, insanları dünya ve âhiret saâdetine çağıran i'tikadî ve amelî bir nizamdır. Din; İslâm, iman ve ihsandan oluşan hayat şeklidir (Bu tanımların tümü vahye dayalı hak dinin, yani dar anlamda dinin -İslâm dininin- tanımlarıdır).

Burada geçen din tanımları şu hususları içermektedir:

- Dinin koyucusu ve sahibi Allah'tır. Hiçbir insan, hatta peygamberler dahi vahye dayalı bir din meydana getiremez. *“İyi bilin ki, hâlis (gerçek) din Allah'ındır.”*⁴⁵

- Din akıl sahibi insanlara hitap eder. Din akıl üstüdür, fakat akıl dışı değildir. Din akıl sahibi olmayan çocukları, delileri sorumlu tutmaz.

- Dinde serbest seçme vardır. Yani iman edip etmeme insanların özgür irâdelerine bağlıdır. *“ ... Dinde zorlama yoktur. Artık hak ile bâtil açıkça ayrılmıştır.”*⁴⁶

- Din insanları hayra ve güzelliğe iletir. Fakat din, insanları güzele iletme hususunda onların şahsi kanaatlerini değil; genel ve değişmez evrensel yaradılış kanunlarını esas alır. Bu esaslar: din, akıl, can, mal ve nesli koruma şeklinde formüle edilen esaslardır.

- Vahiy kaynaklı dinler, insana kendi mâhiyetini, başlangıcını ve sonunu, yaratılış gayesini, yapmakla sorumlu olduğu vazifelerini bildirir.

- İnsanların ortaya koyduğu sistemler hak din değil; bâtil dindir.

- Her yaşayış biçimi bir dindir. Her dinin bir yaşayış biçimi vardır.

45 39/Zümer, 3

46 2/Bakara, 256

Bu toplumda herkesin kendine göre bir “din” tanımı, bir din görüşü ve yorumu vardır. Din konusunda genel kanaat; din olayının Allah ile kul arasında bazı ilişkileri tanzim eden, namaz, hac, oruç gibi ibâdetlerin nasıl yapılacağını açıklayan görüşler manzumesi olduğu şeklindedir. Halk kitlelerinin olduğu kadar, resmî ideolojinin din tanımı da budur.

Bu anlayışa göre din, insanların sadece âhiretini ilgilendiren bir hâdisedir. Bu hâdisede insanlarla Allah arasına girmek; politik çıkarlar için dinî duygulardan faydalanmak, en açık ifâdesiyle dini istismar etmektir. Yine bu anlayışa göre, çağdaş devlet yönetimi, on dört asır önceki dinî hükümlerle değil; yine çağdaş ve medenî olan hükümlerle mümkün olacaktır.

Rabbimiz, din gerçeğini kendi çıkarlarına göre tanımlamaya ve yorumlamaya kalkışan böylesi kimselere, Kur’ân-ı Kerim’de açıkça şöyle buyurmaktadır: *“De ki: Siz Allah’a dininizi mi öğreteceksiniz? Oysa Allah, göklerde ve yerde olanları bilir. Allah her şeyi bilendir.”*⁴⁷

Bu âyet-i kerimede hem bu kimseler itham edilmekte ve hem de Allah’ın râzı olacağı din gerçeğini öğretecek mercinin yine Allah ve Allah’ın Kitabı olduğu belirtilmektedir. İşte Allah’ın râzı olacağı yegâne din olan İslâm, Allah’tan ve Rasûlünden öğrenildiği zaman, aldatılmakta olan insanlarımız bu gerçekleri kavrayacak ve kendilerine yıllardır anlatılan safsataların yalan olduğunu kavrayabileceklerdir.

İSLÂM'A GÖRE DİN GERÇEĞİ

Din kelimesi, sadece hak din için, yani özel ve dar anlamıyla İslâm için kullanılmaz. Din kelimesinin geniş olarak ele alındığı ıstılahtaki veya pratikteki anlamı; bir dünya görüşünü, bir hayat şeklini belirleyen görüşler, emirler ve yasaklar manzumesidir. Yani, üstünlüğü kabul edilen kanun ve kurallarla belirlenmiş yaşama şekline din denir. Dolayısıyla “her din bir hayat şeklidir ve her hayat şekli bir dindir” görüşü, genel itibarıyla doğru bir görüştür. Nitekim İslâmî ıstılahta veya diğer bir deyişle İslâmî pratikte dinin anlamı; en genel ifâdeyle Yaratıcı ile insanların ve insanlar ile tüm yaratılmışların münâsebetlerini tanzim eden nizamdır.

Kur'ân-ı Kerim'de "din" kelimesi, sağlam bir nizamı, eksiksiz bir düzeni ifâde edecek şekilde kullanılır. Söz konusu bu düzen dört unsurdan meydana gelir:

- 1- Hâkimiyet ve yüce egemenlik,
- 2- Bu yüksek egemenlik ve hâkimiyete itaat edip boyun eğme,
- 3- Bu hâkimiyetin otoritesi altında meydana gelen fikrî ve amelî nizam,
- 4- Bu nizamı uymaya ve ihlâsla bağlanmaya karşı bu yüce egemenliğin verdiği mükafaat veya karşı gelmek sûretiyle isyan etmeğe verdiği cezâ.

Kur'ân-ı Kerim, bazen bu anlamlardan biri için, bazen de tüm bu dört anlamdan müteşekkil nizam için "din" kelimesini kullanır. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim'in, bu kelimeyle bir hayat nizamını kasdettiği görülür.⁴⁸

Kur'an, din konusunda iki tehlikeden bahseder. Bunlardan biri dinde azgınlık edip aşırı gitmek, dine ilâve etmektir. *"De ki: Ey kitap ehli, haksız yere dininiz konusunda aşırı gitmeyin..."*⁴⁹

Diğer tehlike ise, dinin koyucusu ve sahibi olan Allah'a din öğretmektir. *"De ki: Siz Allah'a dininizi mi öğreteceksiniz?..."*⁵⁰

DİĞER İNANÇLARDA DİN

Her toplumda din kelimesini ifâde etmek için farklı kelimeler kullanılmıştır. Bunlar yol, mezheb, âyin, hüküm, emir, kanun, fazilet, korku ile karışık saygı vs. anlamına gelen kelimelerdir. Bu inançlara göre din şu alanları kapsar:

- Din; insanın kutsal şeylerle olan ilişkisidir.
- Din; rûhî varlıklara olan inançtır.
- Din; mutlak itaat duygusuna dayanır.
- Din; en yüksek toplum değerlerinin şuurudur.

DİNİN KAYNAĞI

Din de dâhil olmak üzere bütün kavramlara iki şekilde bakmak mümkündür:

48 Geniş bilgi ve ilgili âyetler için Bak. Mevdudi, Kur'an'a Göre Dört Terim, Beyan Yayınları, s. 99 - 111

49 5/Mâide, 77

50 49/Hucurât, 16

1) Dinin İlâhî ve yüce kudret tarafından konulduğuna inanan düşünce.

2) İnsanın her şeyden üstün olduğuna inanarak, dini bizzat insanın ürettiğine inanan görüş.

Buna göre ilerlemeci ve evrim teorisine dayanan ikinci görüşe göre, insanlık her geçen gün iyiye giden geri dönülmez bir akışın içindedir. İnsan ilkel döneminde tabiat ve tabii hadiseler karşısında çaresiz kaldığından birtakım görünmez güçlerin var olduğuna inanmış ve bunları maddileştirerek zamanla tapınmaya başlamış, böylece putperestlik ortaya çıkmıştır. Bu yüzden insanlığın ilk dinine animizm (ruhlara tapma) adı vermişlerdir. Ölü ruhların, bedensiz varlıklarını devam ettireceği inancı atalara tapınmayı doğurmuş, buradan yağmur, ateş, kar gibi tabiat olaylarını idare eden çeşitli tanrıların varlığına inanılmış, zamanla bu tanrıların birleştirilmesiyle tek tanrı inancı ortaya çıkmıştır. Dinin insan tarafından uydurulup üretildiği anlayışına dayanan bu görüşlerin iddiaları şöyle maddeleştirilebilir:

“Eskiden kabileler kendilerini belli bir hayvan veya bitkiyle kan bağı içinde akraba sayar ve onlara saygılarını tapınma biçiminde gösterirlerdi.”

“Din toplumsal bir süreçtir. Toteme (kutsal olan şey) gösterilen saygı insanların kendi birliklerini temsil ettiği içindir. O halde dinin temel fikri kutsaldır. Kutsal olan da toplumun kutsal kabul ettiği şeydir.”

“Din insanın kendi kişiliğini bulurken hissettiği güçsüzlüğe karşı bir şeyle re güvenme ihtiyacından doğmuştur.”

“Din: İnsanın kendi düşüncesini insanüstü bir plana aktarmasıyla ortaya çıkmıştır. Yani insanların rûhun ölmezliğine inanmaları, adâlete olan su-samışlıkları, insanların bir adâletin tecellisine olan inançları din mefhumunu ortaya çıkarmıştır.

“Din baskı altındaki insanların iç çekmesi, kalpsiz dünyanın kalbi, ruhsuz dünyanın rûhudur. Din halkın afyonudur.”

“Sonuç olarak din, ilkel insanın zayıflığının ürünüdür. İlkel ve çok tanrılı dinler tarihin ilk dönemlerinde yaşanmış olup, din de insanla birlikte evrim geçirmiştir. Din herhangi bir varlığın değil, bizzat insanın kendisinin ürünüdür.

Teknolojinin ve tabii bilimlerin gelişmesiyle insan, tabiat üstünde hâkimiyet kurmuş, tabiat olaylarına bilimsel açıklamalar getirmesi sonucu zamanla din, işlevini yitirecek, insan hayatının belli bir safhasında artık ihtiyaç olmaktan çıkacaktır.”

Tüm bu ve benzeri inançlar Allah’a inanmayan, dini kabul etmeyen, ateist, laik, materyalist, komünist ideolojileri benimsemiş olan insanların ortak inancıdır.

İslâm inancına göre dinin kurucusu Allah’tır. Bütün vahiy kaynaklı dinler Allah tarafından gönderilmiş, ilk günkü saflıklarını korudukları müddetçe yürürlükte kalmıştır. İlk insan, aynı zamanda ilk peygamberdir. Dolayısıyla insanlığın ilk dini çok tanrılı değil; tek tanrılıdır.Yani tevhid dinidir.

Allah’ın varlığı ve birliği, zat ve sıfatları, melek inancı, kitap inancı, peygamber inancı, âhiret inancı vahiy kaynaklı dinlerde değişmemiş, sadece şeriatler değişmiştir. Bunun içindir ki, Hz Âdem’den, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)’e kadar tüm peygamberlerin getirdiği hak dinlerin ortak adı İSLÂM’dır.

Fakat peygamberler halkın arasından ayrıldıktan sonra, insanlar hak din-den uzaklaşmış, birtakım sâlih insanlara, yıldızlara, ağaçlara, hayvanlara, taşlara, hevâ ve heveslerine tapınmaya başlamışlardır. Hak dinlerde meydana gelen bu sapmayı ortadan kaldırmak için Allah Teâlâ, merhametinin bir sonucu olarak peygamberler göndermiş, bu elçiler insanları tevhid inancına tekrar tekrar dâvet etmişlerdir.

Yani insanlığın çok tanrı inancından tek tanrı inancına doğru gelişme gösterdiği anlayışı İslâm inancına aykırıdır. İslâm i’tikadında insanlığın ilk dini tevhid dinidir.

DİN DUYGUSUNUN MENŞEİ

Din duygusu fitrîdir, doğuştan gelir. İnsan, inanma ihtiyacı ile yaratılmıştır. İnsan, yaratılışından bu güne kadar her zaman ve her yerde yüce, ulu, kudretli bir varlığa inanma ihtiyacı hissetmiştir. Bu ihtiyaç din duygusunun fitrî olduğunun delilidir. Dolayısıyla din duygusunun kaynağını, insanın fitratında aramak gerekir. Nitekim Kur’an’da şöyle buyrulmaktadır: *“Sen yüzünü bir*

kanıt olarak dine, Allah'ın fitratına çevir ki, O, insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez.”⁵¹

Peygamberimiz bir hadisinde “*Her çocuk, (İslâm) fitrat(ı) üzerine dünyaya gelir. Bundan sonra anne ve babası yahûdi ise, onu yahûdi; hristiyan ise, hristiyan yapar.*”⁵² buyurarak bu hususu açıklamıştır.

DİNİN GEREKLİLİĞİ

Yapılan çok yönlü araştırmalar da göstermektedir ki, insanlığın yaratılışından günümüze kadar, dinden uzak toplumların varlığına şâhit olunmamıştır. Din fikri insanla beraber var olmuş ve onunla birlikte yaşayacaktır. İnsan, fizikî ve rûhî yapısı itibarıyla dine muhtaçtır. Fiziksel varlığının devamı için nasıl ki, yeme içmeye, giyime, korunmaya, barınmaya muhtaçtır; Mânevî varlığının devamı için de dinî prensiplere muhtaçtır. Sadece maddî ihtiyaçlarını düşünen insanlar, hasta ve dengesiz tiplerdir, zayıf karakterli kimselerdir.

DİNLERİN TASNİFİ

Kur'an'a göre dinler üçe ayrılır:

- 1- Hak Din (İslâm Dini),
- 2- Muharref Dinler,
- 3- Bâtıl Dinler.

HAK DİN

Hak Din, Allah tarafından peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen, hiçbir değişikliğe uğramadan ve bozulmadan günümüze kadar gelen hayat şeklidir. Bu din, yani hayat şekli; inancı, dünya görüşünü, davranış ve eylem biçimini, Allah'a karşı görevleri, ibâdet anlayışını, insanlara ve tüm yaratıklara karşı muâmeleyi, kanunları ve cezâları içermektedir. İşte, bütün peygamberlere Allah'ın gönderdiği din, İslâm Dini'dir. Hak din, peygamberlere günün şartlarına göre şeriatları farklı olarak gelmiştir. Akîde (inanç) ise, bütün peygamberlerde aynıdır.

⁵¹ 30/Rûm, 30

⁵² Buhârî, Cenâiz 79, 80, 93; Müslim, Kader 22-25

Hak Dinin Genel Özellikleri Şunlardır:

- Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara tebliğ eden ve nasıl uygulanacağını gösteren peygamberler vardır.

- Her peygamberin, ya kendisine verilen suhuf (sayfalar -küçük kitap-) veya kitabı vardır. Ya da kendinden önceki peygambere inen henüz bozulmamış kitabın hükümlerini tatbik eder.

- Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, âhirete inanç vardır.
- Akla ve kesinliği ispatlanmış ilmî gelişmelere aykırı hiçbir şey yoktur.

MUHARREF DİNLER

Muharref dinler, tahrif edilmiş, bozulmuş dinler demektir. Allah'ın gönderdiği İslâm Dini'nin atmalar ve katmalarla değiştirilmiş şeklidir. Yahûdilik ve Hristiyanlık muharref dinlerdir.

Dinleri bozmanın amacı: İnsanlar zamanla Allah'ın yolundan sapmış, tatmin olmak bilmeyen arzu ve isteklerini gerçekleştirmek isteyince de, Allah'ın insanlar arasında dengeyi ve huzuru sağlamak için gönderdiği din, kendilerine mâni olmuştur. Bu engeli ortadan kaldırmak için de iki seçenek vardır:

a) Allah düşüncesini ve inancını reddederek, Allah'a dayalı bir dini de ortadan kaldırmak.

b) Allah'ın gönderdiği dinin, kendi arzu ve istekleriyle çelişen, kendi çıkarlarına müsaade etmeyen kurallarını değiştirmek.

Din düşüncesinin reddedilmesi işlerine gelmeyen veya toptan reddetmenin mümkün olmadığını görenler, dinin işlerine gelmeyen yönlerini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmişlerdir. Böylece hem câhil ve gafil dindarların tepkisinden kurtulmuşlar, hem de değiştirdikleri bu dinleri kendi sömürü düzenlerine koltuk değneği yapmışlardır. Bu tip insanlar, zaman zaman dinî merasim ve törenlere katılıp kendilerinin de dindar olduklarını, dine karşı olmadıklarını söyleyerek dindar ama câhil kesimin desteğini almaya çalışmışlardır. Kısaca, Allah'ın gönderdiği Hak Din'in bazıları tarafından kendi çıkarları doğrultusunda değiştirilip Allah'ın dini imiş gibi sunulduğu dinlere muharref dinler denir.

BÂTİL DİNLER (UYDURMA DİNLER)

Bâtıl dinler, insanlar tarafından konulan hayat şekilleridir. Kanun ve kural-
ların Allah'a dayanmadığı sistem ve nizamların tümü bu gruptandır. Puta-
pıcılık, Mecusilik, Budizm gibi hayat şekilleri, eski zamanlardan beri görülen
bâtıl dinlerdendir. Kapitalizm, komünizm, sosyalizm, materyalizm, faşizm,
Kemalizm, laiklik gibi ideolojiler ve tüm beşerî düzenler günümüzdeki bâtıl
dinlerdir.

Muharref (bozulmuş) dinleri anlatırken, vahye dayalı dinin, birtakım mad-
decilerin işine mâni olduğu için, onların dini bozduklarını, değişikliğe uğrat-
tıklarını görmüştük. Burada da aynı amaç söz konusudur. Uydurulan bu
dinler, insanları ezip sömürmüşler, yaratılışlarının zıddına yaşamaya mecbur
etmişlerdir. İnsanlık bu dinlerde, ezen ve ezilen, sömüren ve sömürülen, şı-
marıp büyülenen ve şahsiyeti elinden alınıp köleleştirilen diye ikiye ayrılmış-
tır. Ama hep sömürülen, ezilen ve köleleştirilen kesim çoğunlukta olmuştur.
Kısacası, bu dinler azınlıktaki grubun arzularını gerçekleştirip, onların hevâ
ve heveslerini tatmin aracı olmuştur (Adlarına çoğunluk ve çoğulculuk rejim-
leri denen demokrasi ve benzeri hayat şekillerinde de durum farklı değildir).

İnsanlar, zulmün ve sömürünün farkına varıp patlama noktasına geldikle-
rinde, müstekbirler, insanlara yepyeni hayat şekilleri (dinler) sunmuşlardır. Bu
tiplerin ortak vasıfları İslâm'a düşmanlık olduğundan, Hak Din'i tebliğ eden-
leri fitneci, fesatçı, düzeni bozan, anarşistler olarak tanıtmaya çalışmışlar;
kendilerini ise ıslah ediciler olarak göstermişlerdir.⁵³

Geçmişte olduğu gibi zamanımızda da insanlara yeni yeni dinler (ideolo-
jiler) ileri sürülmüş, bu dinler belirli zamanlarda insanların hayatlarına hâkim
olmuştur. Fakat bu dinler, kendi bağlılarını bile mutlu edemediği, özgürlük,
hak ve adâlet veremediği gibi; insanların çoğunluğunu şeytanın ve bir avuç
azınlığın kulu, kölesi yapmıştır.

Kuvvetlinin zayıfı ezmesine, sömürmesine dayanan bu uydurma dinler
bugün birer birer çökmekte, insanlık, yaratılışına uygun olan dini aramak-
tadır. Kapitalizme ve faşizme alternatif olarak ortaya çıkan komünizm ve
sosyalizm gibi dinler (ki bunlar dinsizlik dinidir) 70 senede çökerek, ken-
di bağlıları tarafından tarihin çöplüğüne atılmışlardır. Bazıları, kendi elleriyle
yaptıkları dinlerini yine kendi elleriyle yıkıp yeni yeni dinler edinmektedirler.
Bir zamanlar elleriyle yaptıkları ve sonra taptıkları heykelleri, putları atacak

53 Bak. 2/Bakara, 11-12 ve 40/Mü'min, 26

çöplük arayan insanlar, kırdıkları putların yerine yenisini koymayı daha ne zamana kadar sürdürecektir?

Bir hayat şekli, bir dünya görüşü, bir yol, bir yaşam tarzı olarak ifâde ettiğimiz şeyin en kısa adı “din”dir. Din kavramı, bütün bunları kuşatmaktadır. Herhangi bir toplumun, cemaatin veya bir ferdin dünya görüşü, gittiği yol ve yaşam tarzı Allah’ın hükümlerine göre belirleniyor, bu ilâhî hükümlere göre şekil alıyor ise, bu toplum, bu cemaat veya bu fert İslâm dini üzeredir.

İslâm’ın hâkim olduğu ülkede, İslâm’ın sosyal ve ekonomik adâleti her şeyi kuşatır. Allah’ın râzı olacağı dini, yani İslâm’ı yaşayan toplumlarda, Allah’ın hükümleri karşısında herkes eşittir. Bu hükümlerden muaf tutulan, bu hükümler karşısında ayrıcalıklı veya dokunulmaz olan sınıflar yoktur.

Peki, bu eşitlikten, bu adâletten, bu hükümlerden herkes memnun mudur? Elbette ki değildir! Dinî otorite veya siyâsî iktidar adına insanları ezme, insanları sömürmek isteyen müstekbirler, bu durumdan hiç memnun olmazlar. Çünkü yürürlükte olan ilâhî hükümlere göre insanları aldatmaları, insanları ezmeleri, insanları sömürmeleri mümkün değildir.

Bu durumda yapacakları iş, kendi çıkar ve menfaatlerine dokunan ilâhî hükümleri te’vil veya tahrif etmek ve bununla da yetinmeyip, ilâhî hükümleri rafa kaldırarak, insanların yaşam şeklini belirleyecek yeni hükümler, yeni kurallar koyup uygulamaktır.

İnsanların yaşam şeklini belirleyecek yeni hükümler, yeni kurallar koyup uygulamak! Bu ne demektir? Bu, en açık ifâdesiyle, yeni bir din ortaya koymaktır. Çünkü din gerçeği, insanların yaşam şeklini, hayat nizamını belirleyen hükümler manzumesi olduğundan; İslâm’ın hükümlerini reddedip, bu ilâhî hükümlere zıd hükümler koymak; İslâm’ı beğenmeyip, İslâm’ı reddedip, yeni bir din oluşturmaktır.

Tarihin her döneminde bunun açık örnekleriyle karşılaşırız. Zaten Allah (c.c.)’ın muayyen zamanlarda peygamberler göndermesinin nedeni de, insanların hak dinden sapmaları, hak dini tahrif etmeleri, dinlerini parçalara ayırmaları ve yeni yeni dinler türetmeleridir. Yoksa onlar kendilerine gönderilen hak din üzereyken, Allah (c.c.) “biraz da bu dini yaşayın!” diyerek, farklı farklı dinler göndermiş değildir!

İşte insanların, hak dini tahrif ederek veya parçalara ayırarak ya da hayat şeklini belirleyecek hükümler, kanunlar koyarak ortaya çıkardıkları bütün bu dinler, hak olan İslâm gerçeğine göre bâtil dinlerdir. Bunların adına bilimsel çevrelerce değişik izm'ler, değişik ideolojiler denilse de, İslâm'a göre bunlar birer dindir; bâtil dindir.

Fakat ne gariptir ki, insanlara “din” denilince, her nedense sadece âhiretle ilgili meseleleri dikkate alan, metafizik konularla alâkalı görüşler akla gelmektedir. Nitekim kaynağı itibarıyla semâvî olan Yahûdiliğe, Hristiyanlığa veya İslâm'a “din” dedikleri halde, değişik dünya görüşlerinin ve ideolojilerin de “din” olduğunu dikkatlerden kaçırmaktadırlar. İnsanlar için düşünce ve yaşantılarının temelini oluşturan her sistem, inanç veya felsefe din ismini almasa dahi, gerçekte birer dindirler. Dolayısıyla dini olmayan hiç kimse yoktur. Çünkü herkesin bir hayat tarzı vardır. Biliyoruz ki, her din bir hayat şekli, bir yaşam nizamıdır. Bu yaşam nizamının içinde âhiretle ilgili boyut olduğu gibi, dünya ile ilgili boyut da bulunmaktadır. Hatta ve hatta dünyevî boyut, pratik düzlemde uhrevî boyuttan çok daha önce gelmektedir. Çünkü uhrevî boyuta yönelmek, meselenin dünyevî boyutu çözümlendikten, daha açık bir ifâdeyle kişinin ayakları dünyada yere bastıktan sonra gerçekleşmektedir.

Din kavramının dünyadaki pratiğe önem veren bu genel tanımını dikkate alarak bir değerlendirme yapacak olursak; insanların hayat şeklini belirleyen her ideoloji, her izm, her dünya görüşü veya yaşam biçimi, Kur'ân-ı Kerim'e göre birer dindir. Çünkü bütün bunlar dinin yapısında yer alan konulara müdâhale etmekte, bu konularda doğru veya yanlış görüşler, hükümler ileri sürmektedirler. Bu ideolojilere “din” denilebilmesi için, kaynağı itibarıyla İlâhî veya beşerî olma şartı yoktur. Meselâ Mekke'li müşrikler kendilerini İlâhî bir dine nisbet etmemelerine rağmen, Kur'ân-ı Kerim onların içinde bulunduğu hayat şekline ve onların tüm yönelişlerine “din” demektedir.

*“De ki, ey kâfirler! Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Benim taptığıma da siz tapacak değilsiniz. Ben de sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim bana.”*⁵⁴

Nitekim aynı örnek Kur'ân-ı Kerim'deki Yusuf (a.s.) kıssasında da bulunmakta, Yusuf (a.s.)'in yanında bulunduğu hükümdarın düzenine, yönetim hukukuna “din” denilmektedir.

“İşte biz Yusuf için böyle bir plan düzenledik. (Yoksa) hükümdarın dininde (hırsıza verilecek cezâya göre) kardeşini (yanında) alıkoyamazdı.”⁵⁵

Fazlaştıırabileceğimiz bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, Kur’ân-ı Kerim’e göre yegâne din İslâm değildir.

“Allah katında din, hiç şüphesiz ki İslâm’dır.”⁵⁶ âyet-i kerimesini ileri sürerek “Allah katında din İslâm’dır. Öyleyse İslâm’dan başka bütün yönelişler, bütün hayat şekilleri, bütün ideolojiler din değildir” demek; bu âyeti, Kur’ân-ı Kerim’e zıt yorumlamak demektir. Bu âyet-i kerimeden anlamamız gereken gerçek; Allah katında geçerli ve makbul olan din, Allah katında hak olan din, sadece ve sadece İslâm’dır.

Kur’ân-ı Kerim’de beyan edilen bu gerçek, insanların İslâm’dan başka dinler üretmeleri, bu dinlere yönelmeleri realitesiyle çatışmaz. İnsanların ürettikleri, insanların ortaya koydukları hayat şekilleri birer din olduğu gibi, semâvî bir dinin insanlar tarafından parçalanan, tahrif edilen bütün şekilleri de yine bir dindir. Nitekim yukarıda verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi Rabbimizin kelâmı olan Kur’ân-ı Kerim’de; müşriklerin ve kâfirlerin hayat şekline, hükümdarın yönetim hukukuna, kaynağı itibariyle hak olan dinlerini tahrif eden ehl-i kitabın yaşam biçimine yine “din” denilmektedir. O halde İslâm yegâne din değil; yegâne hak dindir. Kaynağı ve ilk dönemleri itibariyle hak olan Yahûdilik ve Hristiyanlık gibi bütün İlâhî dinlerin aslını kendi kapsamına alan ve bunun biricik ifâdesi olan İslâm, Allah katında ve biz mü’minler nezdinde yegâne hak dindir.

İslâm’ın karşısındaki diğer dinler ise yine birer din olmalarına rağmen, en genel ifâdesiyle bâtil dinlerdir. Değişik izm’ler, değişik ideolojiler birer dindir; birer dindir ancak, hak din değildirler. Kimilerimizin aklına şu soru gelebilir: Mâdem birçok ideolojiler ve birçok izm’ler birer dindir, o halde bunlara neden “din” denilmiyor da, başka başka isimlerle adlandırılıyor?

Çünkü bilindiği üzere ideolojinin mânâsı, bir yaşam biçimini belirlemeyi amaçlayan ve kendi içinde bağlantısı olan siyasî, iktisadî, sosyal görüşler bütünlüğüdür. İdeolojiye yüklenen bu tanım, dinin tanımına paralel bir tanımdır. O halde neden bunlara “din” denilmiyor? İşte, dünya müstekbirlerinin kendi koydukları dinlere bilmem ne ideolojisi veya bilmem ne izmi demeleri-

55 12/Yûsuf, 76

56 3/Âl-i İmran, 19

nin nedeni; yönettikleri halkın iki ayrı din vakıasıyla, yani din ikilemiyle karşılaşmaması içindir. Çünkü bu müstekbirler halk kitlelerinin din olgusuna karşı tutucu yaklaşımlarını bilmekteler ve halkın tepki göstereceği bir din ikilemi meydana getirmemek için, kendilerinin ürettikleri veya türettikleri dinlere, bilmem ne ideolojisi veya bilmem ne izmi gibi isimler takmaktadırlar.

Kurtuluşları ancak ve ancak İslâm'da olan insanlara, İslâm'ın karşısı olarak bir dünya görüşü, bir yaşam tarzı, bir hayat şekli öngören her ideoloji, her izm, İslâm'ın karşısında bâtil bir dindir. Bu bâtil dinlere inanmak, bu bâtil dinlerin dünya görüşünü benimsemek ve bu bâtil dinleri yaşamak ile, "benim dinim bu ideoloji veya bu izm'dir" demek arasında hiçbir fark yoktur.

*"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, asla ondan kabul edilmez. O, âhirette de kayba uğrayanlardandır."*⁵⁷

İnsanın dünyadaki tarihi, Âdem (a.s.) ve Havvâ validemizle başlayan bir tarihtir. Âdem (a.s.) ise, bildiğimiz gibi hem ilk insan ve hem de ilk peygamberdir. Tabii ki peygamberlik görevi, ailesine yönelik bir görevdir. Dolayısıyla dinler tarihinin başlangıcında hak din vardır. İnsanların yaşam biçimini açıklayan ilk din, ilk nizam; hak olan din, hak olan nizamdır. Bâtil dinler ise sonradan ortaya çıkan dinlerdir.

Bâtil dinlerin gerçek mimarı, hiç şüphesiz ki şeytandır. Şeytan, bâtil dinleri ihdas etmek için kendi dostlarına vesveselerle yol gösterirken, hak dinin yapısını dikkate almıştır. Nitekim bâtil dinleri genel olarak inceleyecek olursak, hak dinin iskeletine bâtil ceset giydirildiğini görürüz.

Şeytan ve dostları kendi çıkarlarına uygun bâtil dinleri ihdas ederlerken, çoğu zaman hak dinin bazı görüşlerine hiç dokunmamışlardır. Şeytan ve dostlarının çıkarlarına zararlı gözükmediği için müdahale edilmeyen bu gibi görüşler, hak dinleri tahrif edilen toplumların, kendilerini hâlâ hak dinde sarmalarına ve dolayısıyla bâtil dinlere tepki göstermemelerine neden olmuştur. Oysa şeytan ve dostlarının müdahale etmedikleri bu gibi görüşler, hak dinin bütünlüğünde anlam ve hikmet kazanan görüşlerdir. Hak dinin bütünlüğünden koparılan bu görüşler, ne yazık ki insanları uyarıcı niteliğini yitirip, hâkim otoriteler tarafından insanları uyutucu bir niteliğe dönüştürülmektedir.

57 3/Âl-i İmran, 85

Meselâ küfrî otoriteler tarafından yönetilen halkında müslüman olan ülkelerde, tâğutî otoritelerin namazı yasaklamamaları ve bunun da ötesinde bu yönetimlerdeki bazı Firavunların halkın karşısına namaz kılıyormuş görüntüleriyle çıkmaları, aldatılan halkın ülkeyi İslâm, yöneticileri de müslüman kabul etmelerine neden olmaktadır. İşte İslâm ülkelerinde müslümanları kötülüklerden uzaklaştırıcı, uyarıcı, arındırıcı ve diriltici bir niteliği olan namaz eylemi, böylesi ülkelerde kendi özünden ve anlamından uzaklaşarak halkların uyutulmasına neden olmaktadır.

Genellikle hak dinin ismini kullanarak veya hak dinle hiçbir çelişkisi yokmuş gibi empoze edilerek yürürlüğe konulan bâtil dinler, insanların ezilmesine, insanların sömürülmesine neden olmuştur.

Ancak, insanı yaratan Allah, insanları böylesi zulümler, böylesi sömürüler içinde başıboş bırakmamıştır. Peygamberler, insanları içine düştükleri bu zilletten kurtarmak için gönderilmişlerdir. Zamanımızdaki zâlimleri, zamanımızdaki bâtil dinleri yerle bir etmek ve Allah'ın râzı olacağı İslâm'ı hâkim kılmak için, yeni bir peygambere gerek yoktur. Çünkü Rasûlullah (s.a.s.) efendimizle birlikte gönderilen Rabbânî mesaj, ilk günkü tazeliği ve ilk günkü temizliği ile elimizde bulunmaktadır. İslâm Dini'nin iki temel kaynağının (Kur'an ve Sünnet) elimizde bulunması, bütün bâtil dinler karşısında İslâm dinini yeniden tebliğ ve yeniden ikame edebileceğimizi gösterir.⁵⁸

BÂTIL DİNLERİ DE TANIMANIN GEREKLİLİĞİ

Her dönemdeki müslümanlar, çağlarındaki bâtılları tanıyarak onlar hakkındaki İslâm'ın hükmünü de bilmek mükellefiyetindedirler. Böyle bir mecburiyetin kaynağı müslümanın, mü'min ve müslüman olan kimseler ile öyle olmayan kimselere, inançlarına uygun davranmak zorunda oluşudur. Yani onlara uygulanacak olan hukuk ile onlara karşı yapılacak olan muâmelenin, inançlarına göre belirlenmek durumunda olmasıdır. İslâm'ın bu inanç ve hayat sistemleri, yani bu dinler hakkındaki hükümleri bilinmediği takdirde tavır belirlemek sözkonusu olamayacağından, bunların iman açısından değer hükümlerinin tesbiti de kaçınılmaz bir haldir.

⁵⁸ M. Alagaş, Din Gerçeği ve İslâm, İnsan Dergisi Y.

Ayrıca bâtil dinleri tanımayan câhil müslümanların, tanımadıkları bâtıldan kaçınmaları da özellikle günümüzde imkânsız derecede zordur. Zamanımızda nice müslüman, kavram kargaşasının kurbanı olmakta, bâtil dinlerle karışık bir inanç ve davranış sergilemektedir. Yani biraz müslüman, biraz laik, biraz materyalist... karma dinler içinde olabilmektedir. *“Onların çoğu, ancak Allah’a şirk (ortak) koşarak iman ederler.”*⁵⁹

Müslüman, Allah’ın ve Rasûlü’nün kat’î hükümlerine aykırı hükümleri kabul edemeyeceğinden, bu tür fikir, sistem ve ideolojileri reddetmek zorundadır. Dolayısıyla müslümanların, çağlarında ortaya çıkan fikir ve sistemlerle bu açıdan ilgilenmeleri ve bunlara dair değerlendirme yapmaları gerekmektedir. Hele bu fikir, ideoloji ve sistemler, özellikle müslümanların yaşadığı topraklar üzerinde uygulama alanı buluyor ve yayılma istidadı gösteriyor, hatta bunların varlığı İslâm akîdesi açısından büyük bir fitne ve tehlike teşkil ediyorsa, müslüman olarak görevimiz daha da büyük olacaktır.

İslâm’ın hükmetmek istediği alanlar, eğer gayri İslâmî, câhilî ve müşrik güçler tarafından işgal edilmiş ise, müslümanın bu güç ve düzenlere karşı akîdesinin gösterdiği doğrultuda gereken mücâdeleyi vermesi, kaçınılmaz bir mükellefiyettir.

İnsanlar tarafından oluşturulan dinlerin hepsinin ortak özelliği; Allah’ın vahiyle bildirdiği din olan İslâm’a karşı olmalarıdır. *“Allah’tan bir yol gösterici olmadan, yalnız kendi keyfine uyandan daha sapık kim olabilir?”*⁶⁰

Bir insan, ya Allah’a iman eder ve Allah’ın indirdiği hükümlere göre hayatını düzenler; ya da “tâğüt” a teslim olup, tâğütün kurallarına, hevâ ve heveslerine uyar. Bu iki yolun dışında üçüncü bir yol yoktur.

İnsanların hak olsun bâtil olsun, dünya hayatlarında benimsemiş oldukları inanç ve hayat düzenlerinin, ideoloji, politika, ahlâk ve yaşayış şekil ve üsluplarının ifâdesi olarak “din”in, Allah tarafından kabul edileninin adı “İslâm”dır. Allah, kendi katında geçerli olan dinin İslâm olduğunu bildirmiş, İslâm’dan başka bir din arayanın, İslâm’dan başka bir inanç ve hayat düzenini benimseyenin bu arayış ve benimseyişinin âhirette ebedî hüsrân ile sonuçlanacağını, bu dininin Allah tarafından kabul edilmeyeceğini açıklamıştır.⁶¹ Allah’ın dininden başka bir din, O’nun insanlar için teklif etmiş olduğu hayat

59 12/Yûsuf, 106

60 28/Kasas, 50

61 Bak. 3/Âl-i İmran, 19 ve 85

düzeninden başka bir hayat düzeni, O'nun istediğinden başka inanç sistemi ve ideolojileri seçip benimsemek, kısacası Allah'ın dini İslâm'dan başka bir din arayışına girmek, fitrata ve Allah'ın kâinata egemen olan kanunlarına ters düşmektir. *“Göklerde ve yerde ne varsa ister istemez Allah'a teslim olup boyun eğmişken, onlar Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Hem onlar O'na döndürüleceklerdir.”*⁶²

Allah, dinini kemale erdirdiğinden, bu dinin eksiksiz olarak ve bütünüyle alınıp kabul edilmesi, tüm hükümlerine inanılarak, bütünüyle uygulanmaya konulması gerekmektedir.

*“Ey iman edenler! Bütünüyle ve hepiniz İslâm'a girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Gerçekten şeytan sizin apaçık bir düşmanınızdır. Size bunca deliller geldikten sonra kayarsanız, bilin ki Allah, hiç şüphesiz mutlak Gâlib ve Hâkim olandır.”*⁶³

*“Yoksa siz, Kitab'ın bir kısmına inanıyorsunuz da bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? İçinizden böyle yapanların cezâsı, dünya hayatında rezil ve rüsvay edilip aşağılanmaktan, âhirette de azâbın en şiddetlisine uğratılmaktan başkası değildir. Allah, yaptıklarınızdan gâfil değildir.”*⁶⁴

Kayıtsız şartsız olarak bütün alanlarda Allah'a ve O'nun şeriatına tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça ve Allah'ın dini dışında kalan her türlü düzen, sistem, inanç, bakış açısı, kurum, yaklaşım tarzı ve değer ölçüsü kesinlikle ve tam anlamıyla reddedilmedikçe, Allah tarafından kabul edilecek nitelikte bir imana sahip olmaya imkân yoktur. Ancak böyle bir tavır sergilenebildiği takdirde, Allah'a iman edilmiş, tâğut, ve tâğutî düzenler inkâr edilmiş, küfrün karanlıklarından kurtulup İslâm'ın nuruna, imanın aydınlığına çıkmış olur:

*“Artık hak ile bâtil iyice ayrılmıştır. Kim tâğutu inkâr edip Allah'a iman ederse kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmış olur. Allah her şeyi iştir, her şeyi bilendir. Allah, iman edenlerin velîsidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkartır. Kâfir olanların velîsi ise tâğuttur, onları aydınlıktan karanlıklara sürüklerler. İşte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada temelli kalacaklardır.”*⁶⁵

62 3/Âl-i İmran, 83

63 2/Bakara, 208-209

64 2/Bakara, 85

65 2/Bakara, 256, 257

DİN VE BİLİM

Bu konuyu açıklamadan önce ilmin Allah'ın sıfatı olduğunu belirtelim. İslâm dininin geçmişten günümüze kadar ilimle hiçbir meselesi olmamıştır. İlim ve din çatışması Hristiyan Avrupalının sorunu olmuştur.

İslâm inancına göre üç çeşit kitap vardır:

1) Kur'ân-ı Kerim (Vahiy): Bu kitaptan doğan ilimler; Tefsir, Hadis, Fıkıh, Akaid, Kiraat, Tecvid vs.

2) Kâinat: Bu kitaptan doğan ilimler; Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji, Astronomi, Botanik, Coğrafya, Mühendislik bilimleri vs.

3) İnsan: Bu kitaptan doğan ilimler; Tıp, Psikoloji, Sosyoloji, Tarih, Antropoloji vs.

Buna göre İslâm'da din ilmi, din dışı ilim diye bir ayrım sözkonusu değildir. Yani bazı ilimler kutsal, bazıları ikinci, üçüncü... sınıf ilimler şeklinde bir ayrım yoktur. Kur'an tüm kâinatı ve insanı âyetler topluluğu olarak görür. Bu âyetlerin tümünü inceleme görevini insana yükler. İnsanın kendini ve kâinatı anlamaya çalışması sonucu ortaya çıkan ilimler ile, Kur'an'ı anlamaya çalışması sonucu ortaya çıkan ilimler arasında fark yoktur. Tüm ilimler, âyetleri anlamaya çalışmak suretiyle Allah'a yöneliştir. Bu yüzden tüm ilimler değerli ve tüm âlimler hürmete layıktır.

Tabiatı, insanı ve Kur'an'ı anlamaya dönük ilimler bir arada yürütülmelidir. Bunlardan birine ağırlık verilip diğerleri ihmal edilirse, insanın ve tabiatın dengesi bozulur. Günümüzde yaşandığı gibi insanlığı türlü felâketlere sürükler. Bu günkü modern dünyayı kuranlar Kur'an'ı dışladıkları için insanlığı felâkete sürüklemişlerdir.

Kur'an bize en küçük böceklerden en büyük hayvanlara, bir sinek kanadından okyanuslara kadar, denizler, göller, yağmur, güneş, bulut, rüzgâr, bitkiler, gece ve gündüz, kısacası yeryüzünden gökyüzüne her zerrenin ve kürrenin bir âyet, Allah'a götüren bir işaret olduğunu söylüyor.

Kur'ân-ı Kerim'de sûreleri oluşturan bölümlere de âyet denir. Tüm bu âyetlerin anlaşılmasına dönük ilimler ve âlimler değerlidir. Zaten ilim demek, âyetlerin anlaşılması demektir. Bir şartla ki, bu ilimler insanlığın faydasına

hizmet etmeli, âlimler, bilginler de iman sahibi olmalıdır. *“Gerçek anlamda iman edenlere, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah’ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz?”*⁶⁶“O’nun hak olduğu meydana çıkıncaya kadar varlığımızın belgelerini onlara hem dış dünyada ve hem de kendi içlerinde göstereceğiz. Rabbinin her şeye şâhid olması yetmez mi?”⁶⁷

Din, maaddî âlemden daha çok, maddî âlemin dışında kalan, ölçülebilme, gözlenebilme özelliği olmayan bir âleme, kâinatı yaratan, şekillendiren bir varlığa olan inançtır. Din bu âlem ve diğer âlem hakkında bilgi verir. İnsanların bu dünyada nasıl yaşaması gerektiğini açıklar.

Bilim ise, ölçülebilme ve gözlenebilme özelliği olan bu âleme dayanır. Kâinattaki düzeni ve bu düzenin uyduğu kuralları araştırır, keşfeder ve aralarındaki çeşitli ilişkileri ortaya çıkarır. Bilim elde edebilmek için, a) Bu âlemin bizden bağımsız olarak var olduğuna, b) Bu âlemden bilgi elde etmenin mümkün olduğuna, c) Bu âlemin anlaşılabilir olduğuna inanmak gerekir.

Burada şu hususa dikkat etmek gerekir. Din ve ilim insanın dışında ve insandan bağımsızdır. İnsan bunları icad edemez. Sadece keşfeder veya idrâk eder. Bunların yerine kendi hevâ ve hevesine uygun yeni şeyler koyamaz. Böyle yaptığını zannetse bile sadece kendi dışında var olan bu olayları ortaya çıkarmış olur.

Ayrıca kendisinden bağımsız olan, yerçekimi yasasını, sofa tuzunun formülünü, güneş sisteminin işleyişini, kendi yaratılış kanununu değiştirmek veya peygamberliği, günlük namazların sayısını beşten altıya çıkarmak ya da dörde indirmek vs. mümkün değildir.

Gerçek ilim adamları, dinin ve ilmin yasalarını, bunların özelliklerini, bunlar arasındaki ilişkileri anlamaya ve idrâk etmeye çalışan ve sonuçta Allah’ı bulanlardır.

DİNDE AŞIRILIK

Kur’an, din bahsinde bir tehlikeye dikkat çekmektedir: Bu, dinde gulüv-dür/aşırılıktır. Dinde gulüv: Azgınlık, doymazlık, haddi aşmak, dine ilâvelerde bulunmak demektir. Hz. Peygamber’in gulüv konusundaki beyanları bize

⁶⁶ 51/Zâriyât, 20-21

⁶⁷ 41/Fussilet, 53

gösteriyor ki, dinde gulüvün temelinde, birtakım insanların dinde olmayan bazı şeyleri Allah'a yaranmak adı altında dine yamatmaları ve esasî kolaylık olan hak dinî çekilmez hale getirmeleri vardır. Dinde aşırılık, âyetler çerçevesinde, öncelikle yanlış bir Allah inancında belirir. Daha sonra ise başkaldırma, aşırı gitme ve yapılan kötülükleri önleme çabasından yoksunluk olarak kendini gösterir.

Ehl-i kitapla ilgili bu aşırılık ve taşkınlığın yasaklanması, dinlerin en ortayolcusu/dengeli olanı Hz. Muhammed'in dinine uymaya teşvik amacı taşır. Kur'an, hristiyanlığın dinde gulüv yüzünden Hakk'a yüz çevirip hak dinî dejenere ettiğini söylemektedir *"De ki: Ey kitap ehli, haksız/yanlış yere dininizde taşkınlık etmeyin, dininiz konusunda aşırı gitmeyin. Daha önce sapıtan, pek çok kişiyi saptıran ve doğru yoldan ayrılan bir kavmin hevâsına/keyiflerine uymayın. İsrâîl oğullarından inkâr edenler, Dâvud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lânetlenmişlerdi. Bu, başkaldırmaları ve aşırı gitmelerindendi. Birbirlerinin yaptıkları kötülükleri önlemezlerdi. Yaptıkları ne kötüydü!"*⁶⁸

Kur'an, dinde aşırılikten şiddetle kaçındırmaktadır. *"Kalbini Bizi zikirden/anmaktan alıkoyduğumuz, keyfine uyan ve işi hep aşırılık olan kişiye itaat etme!"*⁶⁹ Bu âyet de, aşırılikten kaçınmayı, aşırılara uymamayı emretmektedir. Çünkü dinde aşırılık, dinî amacından saptırır. Allah'ın koymadığı hükümlerin konmasına, yasaklamadığı şeylerin yasaklanmasına yol açar. Bu da insanların hareket alanlarını daraltır. Dinin amacı, insanın elini kolunu bağlayıp onu vehimlerin tutsağı yapmak değil; hurâfelerden kurtarıp özgür, sadece Allah'a tertemiz kul yapmaktır. Din, ruhu bezeme yöntemidir. Allah'ın Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: *"Dinde aşırılikten sakının. Çünkü sizden öncekiler, dinde aşırı gittiklerinden ötürü helâk oldular."*⁷⁰

KARŞI DİN; ALLAH'A DİN ÖĞRETMEME KALKMAK

Din konusunda bir diğer tehlike de; insanoğlu, dinin sahibi ve koyucusu olan Allah'a bile din öğretme küstahlığına yeltenebilmesidir. Kur'an bu noktada şu ibret ve ürperti dolu ifadeyi kullanmaktadır: *"Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Allah her şeyi en iyi bilendir."*⁷¹

68 5/Mâide, 77; ayrıca bak. 4/Nisâ, 171

69 18/Kehf, 28

70 Dârimî, Siyer 45; Ahmed bin Hanbel, 4/127, 5/318, 330

71 49/Hucurât, 16

Allah'ın dinde izin vermediği bir şeyi meşrû kılmak, O'na karşı din üretmek anlamına gelir: *“Yoksa, Allah'ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşrû kılacak ortakları mı var? (Allah'ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var?) Eğer (azâbı erteleme sözü) kesin hüküm bulunmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlimlere can yakıcı bir azap vardır.”*⁷²

YOZLAŞTIRILAN DİN; HALKIN DİNİ VE HAKK'IN DİNİ

*“Onlara: ‘Allah'ın indirdiğine uyun!’ denilse, ‘Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)a uyarız!’ derler. Peki ama ataları bir şey düşünmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (atalarının yoluna uyacaklar)?”*⁷³ Akli olmayan kimsenin dini de yoktur: *“Allah'ın izni olmadan hiç kimse inanamaz ve (Allah) pislîği (azâbı ve rezillîği), akıllarını kullanmayanlara verir.”*⁷⁴

Bizden önce yaşayan atalarımızdan bize intikal eden mirasın içinde hem doğruların, hem de yanlışların olabileceğini kabullenmek gerekir. Bize intikal eden miras, hem bazı doğruları, hem de bazı eksiklik ve yanlışları içermektedir. Bu miras, çeşitli siyasî ve itikadî tartışmaların yoğun olduğu bir ortamda doğup yine çeşitli siyasî entrikalardan geçmek sûretiyle bize ulaşmıştır. Bu mirasın intikalinde çok samimi kimseler olduğu gibi; çok bağınaz kimselerin de olduğunu unutmamalıyız. Bize intikal eden mirasın sahiplerinin de birer insan olduklarını, yanılabilirliklerini kabul etmeliyiz. O halde bize intikal eden mirası analiz etmeden, araştırmadan, Kur'an ve sahih sünnet terazisinde tartmadan, nakil ve akıl sağlamalarından geçirmeden kabul etmemek gerekir.

İslâm dünyasında insanlara, müslümanlara yön veren kimselerin değişmeyen dinin temel esaslarıyla değişen ve değişmesi gereken özellikleri ayırt edebilmesi ve kendilerini sürekli yenilemeleri gerekir. Dengelerin kısa sürede değiştiği bir dünyada mü'minlerin pasif kalmaları, tamamıyla nakilci/taklitçi/şerhçi ve düşünemeyen kimseler olmaları, din açısından üzücü bir olaydır. Böylesi bir tablonun sorumlusu, bu insanların kendileridir. Çünkü Allah,

⁷² 42/Şûrâ, 21

⁷³ 2/Bakara, 170

⁷⁴ 10/Yûnus, 100

Kur'an'da hayra doğru değişimin mutlak sûrette gerçekleştirilmesi gerektiğini beyan etmektedir: *“Bir toplum, kendi durumlarını değiştirmedikçe şüphesiz Allah da onların durumunu değiştirmez. Allah bir kavme kötülük murad etti mi artık onu geri çevirecek yoktur. Zaten onların, O’ndan başka koruyup kollayanları da yoktur.”*⁷⁵

Her konuda analizci, araştırmacı olmamız gerekir. Câhiliyye Araplarının yaptığı gibi hayra doğru değişmeye, yenilenmeye karşı olmak, ataların yolunu körü körüne taklit etmek demektir. Câhiliyye Araplarına tebliğ edilen gerçek dine karşı çıkanların tavrı, tamamıyla İslâm’a karşı mücâdele olmuştur. Âyet-i kerimelerde de sık sık atalar dinine körü körüne bağlılığın kötülüğünden söz edilir. Bu bağlılığın ne kadar tehlikeli olduğu vurgulanır. Bu tehlike, müslümanlar için de söz konusudur. Kur'an ve sünnete bağlı kalmakla birlikte, çağın dilini ve çağın gündemini kendi lehimize kullanmak zorundayız.

*“Hayır, (ne bilgileri var, ne de kitapları.) Sadece: ‘Biz, babalarımızı bir din üzere bulduk; biz de onların izinden gidiyoruz’ dediler (Bütün delilleri bundan ibâret). İşte, böyle senden önce de hangi memlekete uyarıcı gönderdiysek, mutlaka oranın varlıkları: ‘Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk; biz de onların izlerine uyarız’ dediler. Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din)den daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız ?)’ deyince, dediler ki: ‘Doğrusu biz sizin gönderildiğiniz şeyi inkâr ediyoruz.’”*⁷⁶*“Onlar bir kötülük yaptıkları zaman ‘babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti’ derler. De ki: ‘Allah, kötülüğü emretmez. Allah’a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?’”*⁷⁷

Hız. Peygamber (s.a.s.), müşrik Araplara yepyeni bir din sunmamıştı. Çağın ihtiyaçlarına cevap verecek bazı yenilikleriyle bu din; İbrâhim (a.s.)’in ve ondan önceki peygamberlerin getirdiği Tevhidin/hak dinin aynısı idi. Ancak müşrikler İbrâhim (a.s.)’in dininin kalıntıları ve kırıntıları üzerine atalarının hurâfe ve bâtil inanışlarının inşâsı ile yeni bir din çıkarmış, onların tâkipçileri de araştırıp soruşturmadan aynı şeyi taklit etmişlerdi. Allah’ın dinine isnad edilen bu yanlışlıkları ortadan kaldırmak için Allah Teâlâ bir peygamber gönderdi. O’ndan sonra artık bir peygamber gelmeyecek ama, Hız. Muhammed (s.a.s.)’den bize kalan tertemiz ve dupduru iki kaynak var (Kur'an ve Sünnet). Bu iki kaynak, devamlı bulandırılmak istendi. İlkine kimse dokunamadı, çün-

⁷⁵ 13/Ra'd, 11

⁷⁶ 43/Zuhruf, 22-24

⁷⁷ 7/A'râf, 28

kü onun her her şeye kaadir bir koruyucusu var. *“Kur’an’ı kesinlikle Biz indirdik; elbette onu yine Biz koruyacağız.”*⁷⁸

Ancak, ikincisi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurur: *“Kim Benim adıma yalan söylerse (hadis uydurursa) cehennemdeki yerine hazırlansın.”*⁷⁹ Buna rağmen insanlar bu kaynağı devamlı bulandırmaya çalışmış ve O’nun adına zaman zaman hadis uydurulmuştur. İslâm toplumunun içinde bulunan münâfıklar, İslâm kisvesi altında müslümanların kafasına şüpheler sokmaya çalışmış; bunun yanında hadis uydurma cür’et ve cesâretinde bulunamayanlar da kanaatleri doğrultusunda hikâye, kıssa ve menkıbeler uydurarak kafalarına göre bir İslâm şekillendirmeye çalışmışlardır.

Hikâyecilerin İslâm tarihinde yaygın bir yeri vardır. Hz. Ali, bu kıssacıları câmiden kovmuş, onların bu yolla din kaynağını bulandırmasına izin vermemiş, ama ondan sonra yine bu olay devam edegelmiştir. Felsefecilerin, Kelâmcıların, tasavvufçuların kaynağa soktukları yanlışlar, halkın hikâye ve hurâfelere düşkünlüğü, İslâm’a vahiyden ayrı bir kimlik ortaya çıkardı. Her ne kadar, ana kaynakları bulandırmadan, dini eksiltme ve ona ilâvelerde bulunma gibi cinâyetleri işlemeyen, sahih din anlayışı; her asırda az veya çok insan tarafından takip edilse de, genel halkın çoğunluğu vahyi yanlış anlamış insanlardı.⁸⁰ Bu konuda suçun büyüğü, halktan daha çok, onlara yanlış dini öğreten, ya da halkın yanlışlarını düzeltmeye çalışmayan etkili ve yetkililerde, şeyh, başkan, ağabey, hoca ve tebliğcilerdedir.

*“Onlara, ‘Allah’ın indirdiğine uyun’ denildiğinde, ‘hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız’ derler. Ya ataları bir şey düşünmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsa da mı?”*⁸¹ Bizim dinimiz, acezelerin, meczupların dini değildir. Geleceği beklerken bu gününü unutanlar da bize yabancıdır. Atalarının dinleri, yaptıkları ile öğrenmekle yetinenler de. Çünkü peygamber oğlu olmak bile kurtuluş için yeterli değildir. Dinimiz, geçmişin sanıkları ve tanıkları kaybolmuş dâvâlarının kavgasından da ibâret değildir. Din, Allah’ın, Peygamberi vâsıtasıyla bize bildirdiği, eksiği ve fazlası olmayan Kitapta yazılı olandır; Peygamber’in bize tebliğ ettiğiinden ibârettir. Hz. Pey-

78 15/Hicr, 9

79 Buhârî, İlim 38, Cenâiz 33, Enbiyâ, 50, Edeb 109; Müslim, Zühd 72; Ebû Dâvud, İlim 4; Tirmizî, Fiten 70, İlim 8, 13, Tefsir 1, Menâkıb 19; İbn Mâce, Mukaddime 4; Dârimî, Mukaddime 25, 46; Ahmed bin Hanbel, 2/47, 83, 133, 150, 159, 171.

80 Abdurrahman Çobanoğlu, İslâm’ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller, İhtar Y., s. 47-52

81 2/Bakara, 170

gamber ve O'nun dostları, bize bu dinin pratiklerini göstermişler ve O'nun sahih sünneti tevârüs edilerek bize ulaşmıştır.

Toplumların câhiliyye dönemlerinden kalma gelenekleri dinimizin bir parçası değildir. Kuşkusuz onların, tevhide/vahdâniyete karşı olmayanlarını koruyabilir ve geliştirebiliriz. Ancak, kendi atalarımızdan, ırkımızın ve halkımızın geleneklerinden gelen her özellik dinimizin bir parçasını oluşturmayacaktır. Atalarımızın yaşadıkları zaman, mekân ve şartlar farklıdır. Geçmiş zamanı tekrar etmek mümkün değildir. Biz bu gün Kur'an'ı, burada ve bu şartlarda yaşamak, onun için de eskiyi tekrar etmek değil; yeniden, Kur'an'da belirtilen sorumluluğumuzu asrın idrâkine söyletmek zorundayız.

Özellikle uzun bir fetret döneminin, esâret, yoksulluk ve sapma döneminin ardından, bu gün dini anlama ve yaşama mücâdelesinde yığınla İsrâiliyat ve nefsimize kolay gelen, atalarımızın örflerinden yola çıkarak Kur'an'ı te'vil etmeye kalkışmak, bizi çok farklı mâceralara sürükleyebilir. Bugünkü iletişim akışı içinde, medyanın; uzun boyluları cüce, cüceleri uzun boylu gösteren, hâinleri kahraman, kahramanları hâin olarak tanıtan konkav ve konveks aynaları arasında gerçeği yakalamak için yoğun çaba göstermek zorundayız.

Eskilerin 32 ya da 54 farzdan ibâret din telakkileri ile bu günü açıklamak mümkün değildir. Daha önceki dönemlerin siyasal ve sosyal şartları içinde şekillenen din anlayışının, günümüzde dini yeniden aslî yapısına döndürme gayreti içindeki insanlar için kesin ve mutlak bir örnek teşkil etmesi düşünlülemez. Ancak, tarihî bilgi ve belgeler, tarihî tecrübeler de hiçbir zaman görmezlikten gelinecek olaylar değildir. Gelenekleri aynı ile tekrarlamaya çalışmak gibi, geleneklerden kesin olarak koparak, geçmiş, geçmişin birikim ve tecrübelerini görmezlikten gelmek de bize bir şey kazandırmaz; çok şey kaybettirir.

Tarih, övgü ya da sövgü kitabı değildir. Sanıkları ve tanıkları kaybolmuş bir dâvâda kahramanlar ve hâinler üretmek, bize bir şey kazandırmaz. Onlar, bizden önce gelip geçen bir topluluktan, onların yaptıkları onlara, bizim yaptıklarımız bizedir. Tarihi, bugünümüzü inşâ ederken bir tecrübe alanı olarak ciddiye almamız gerekir. Kahramanlar üretmek adına ihânetleri görmezlikten gelmek, ihânetlerden söz ederken faziletleri görmezlikten gelmek, tarihte kalanlar için hiçbir şeyi değiştirmez; ama bize birçok şeyi kaybettirir. Tarihi, bu günlerini ispat için malzeme olarak kullananlar ve tarihî gerçekleri çarpı-

tanlar, hem kendi geleceklerini ve hem de toplumun geleceğini karartırlar. Zaman içinde doğruluğunu kanıtlamış, insanların ortak faziletini oluşturmuş, berraklaşmış değerlere elbette sahip çıkmak, dürüst herkes için ahlâkî bir görevdir.

*“İnsanlardan kimi de vardır ki, ‘Allah’a ve âhiret gününe inandık’ derler; oysa inanmamışlardır. Allah’ı ve mü’minleri aldatmaya çalışırlar. Hâlbuki yalnız kendilerini aldatırlar da farkında olmazlar. Onların kalplerinde hastalık vardır... Onlara ‘yeryüzünde fesat çıkarmayın’ dediğinde ‘biz ancak ıslah ediciyiz’ derler. İyi bilin ki onlar bozgunculardır.”*⁸² Nasıl, kimi zaman insanlar katil ruhlarının üstüne cihad elbisesi giyerek din adına cinâyetler işleyebiliyorsa, kimi zaman da şeytan aklımızı çelip bize birtakım fantezileri din gibi göstererek onları kafamıza sokmaya çalışmaktadır.

“Onlar kalbimiz temizdir” diyerek kendilerini aldatmaktadırlar. Hayatlarına, dinlerine göre yön vermek yerine, hayatın içinde buldukları şeyleri kendileri için din haline getirmektedirler. İslâm adına rasyonalizm, İslâm adına demokrasi, İslâm adına sağcılık, İslâm adına solculuk, İslâm adına Kemalizm, İslâm adına laiklik... İslâm’ın neyi kabul edip neyi kabul etmediğini nerede ise Allah’ın rızâsı değil; çağın icapları tayin etmekte ve din çağın icaplarına göre te’vil edilmek sûretiyle sürekli değişen bir din anlayışı ortaya çıkmaktadır.

Elbette Kur’ân-ı Kerim, kıyâmete kadar bâki kalacağına göre, çağın getirdiği yeniliklere karşı İslâm’ın mesajı olacaktır. Müslümanların bilgileri ve tecrübeleri geliştikçe Kur’ânî anlayışları da gelişecektir. Ancak, burada çağın gereklerinden yola çıkarak Kur’an’ı te’vil etmek değil; Kur’an’dan yola çıkarak çağı yorumlayıp onu meşrû bir yoruma tâbi tutmak zorundayız. Reddettiğimiz şeyin doğrusunu, savunduğumuz şeyin delillerini ortaya koymamız gerekir.

Birinci yolda, yani çağın gereklerini din zannetmede bireyin aktif, entelektüel bir katılımı yoktur. Sadece dinini te’vil etmek sûretiyle edilgen bir yola girilmektedir. Şuurlu bir müslüman ise, İslâmî sorumluluk şuuru ile olayı yeniden yorumlamak ve onu tashih ederek ona yeni bir biçim vermek durumundadır. Sağcılığın dine eklenmesi, ya da Arap ülkelerindeki ve özellikle Libya’daki solcu müslümanlık iddiaları, dini te’vil gayreti, dini moda akımlarla sentez etme gayretini belgelemektedir.

Demek ki sentezcilik modası, sadece dini ırkla sentez etmek değil; dini şahsî kanaatlerimiz, lider ve örgütlerimizle ve de aynı zamanda, birtakım çağdaş felsefî akımlar, moda ideolojilerle, kavramlarla sentez etme gayretleri de gözükmemektedir. Bütün bunlara karşı uyanık olmak zorundayız. Eğer her şeyi bu kadar birbirine karıştıracak olursak, sonra bu işin içinden çıkamayan insanlar, bal peteğindeki lafza-i celâl yazısının hikmeti üzerinde gereğinden fazla kafa yorarak, imtihan olmak için geldikleri dünyanın gerçeklerinden koparlar ve sorumluluk duygusunu yitirerek inançlarını eyleme dönüştürme irâdesini kaybederler.

Hacca giden biri teraziye el sürmemeli imiş. Artık o, Allah adamı olduğundan, dünya menfaati ile işi olmazmış. Kim uydurmuşsa... İyi bir tüccar, nebîlerle birlikte haşrolmayacak mı? Bizim dinimiz, bu dünya ile ilgilidir. Bize âhiretin sırlarını açıklar; ama ve bu dünyada yaşanmak üzere, bu dünyadaki insanlar için inmiştir.

Câmide dünya kelâmı konuşulmazmış. “*Din nasihattir (nasihatten ibârettir).*”⁸³ diyen bir dinin tebliği, anlaşılması için dünya kelâmı konuşmadan nasıl nasihatleşeceğiz? Câmînin asr-ı saâdetteki hayatın hemen her alanıyla ilgili fonksiyonu, dünyayı ve dünya kelâmını dışlayarak nasıl icrâ edilecektir? Din ve dünya işlerini birbirine karıştırmayacakmışız. Gerçeğini bilmediğimiz âhîret işlerine bu dünyayı nasıl karıştırabiliriz ki!? Bizim dinimiz konuşmamızı, ticaretimizi, ekonomik ve sosyal ilişkilerimizi, her şeyi kapsar. Yaptığımız ve yapmamız gerekirken yapmadığımız, söyledığımız ve söylememiz gerekirken söylemediğimiz her şeyi!

Kimine göre din sadece vicdan özgürlüğü gibi bir şey. Bunlar din ve vicdan özgürlüğünün ayrı ayrı şeyler olduğunu bile bilmeyecek kadar zekâ sorunu olan insanlar... Din Allah’la kul arasında imiş. Bu din, kimin dini ise, kim uydurdu ise... Her din, kendi bağlılarını birbirleri arasında hukuk sahibi kılar. Onlarkisi şeytanın uydurduğu hayal âleminde olan bir din... Elbette kimse-nin kalbini yarıp bakmadık ama, Allah’ın kitabı Kur’an, müslümanları kardeş yapmak sûreti ile birbirleri üzerinde hak sahibi yapmadı mı?

Dini dünya hayatının dışına itme iddiası, şeytanı bile güldüren bir komedi olsa gerekir. Allah, peygamberlerini bizim gibi birer beşer olan insanlardan seçip gönderdi. Dinin bütün hükümleri, bu dünya içindir, bu dünyada uygu-

83 Müslim, İman 55; Ebû Dâvud, Edeb 67

lanır. Âhiret, sadece geleceğe ilişkindir; cennet ve cehennem, bu dünyadaki amellerimizin sonucu olarak varacağımız yerdir. Bu gün yaşanacak gerçek, bu dünya ile ilgilidir. Öbür kısmı, haber verilen gerçektir. Dini dünya hayatından soyutlamak, dini yok etmekle eş anlamlıdır. Bu bir inkârdir, küfürdür!

Onlar bilmedikleri bir dine iman ettiklerini sanıyorlar. Onu kendi gönüllerince süslüyor ve ona şeytanlarının söylediği şekilde bir muhtevâ kazandırıyorlar. Eski putperest toplumlarda zenginlerin kendi adlarına özel tanrılar, özel putlar edinmeleri gibi... Din, onlar için bir nazar muskası gibi bir şeydir. Kalplerinin temiz olduğunu sanıyorlar, ama şeytan kalplerine yuva yapmış.⁸⁴

BU DİN BENİM DİNİM DEĞİL!

Bugün okullarda öğretilen mecburî din ve aynı şekilde câmilerden halka empoze edilmeye çalışılan, yine dinde reform gayreti sahiplerinin yaymaya çalıştıkları sahte bir din sözkonusudur. Bu sahte dinle bırakın müslüman olmayı, hristiyan olmak bile mümkün değil. Hatta dinsiz bile olunamaz, ancak din düşmanı olunabilir. Bugün hristiyan misyonerliğinden daha korkunç olan radyodan, TV'den, kimi bürokratların, sözde aydınların ağzından kafasını uzatan şeytanın tebliğ etmeye çalıştığı bu sahte dindir.

Amaç, devletle uyumlu yeni bir müslüman(!) tip yetiştirmek. Yeni Türk müslümanının standartlarını düzen ve kemalist ilkelerle tesbit edip TSE damgalı bir din oluşturmak. Bu standartların dışındaki dine “irticâ” damgası/yafatası vurarak onu yasaklamak. Cumhuriyet çocuğu, demokrat, laik, Atatürk ilkelerini benimsemiş, Türk standartlarına uygun, düzenle uyum içinde, etliye sütlüye (tabii zâlimlere ve sömürücü tâğutlara) karışmayan müslüman(!) vatandaşlar yetiştirmek.

Laiklik, batı kökenli bir kelime... Batı şartlarında ortaya çıkmış ve o şartlarda mümkün olan bir şey. Kaldı ki, bugün birçok batılı ülke laiklik ilkesine bağlı değil. Hele Türkiye'deki laiklik, onlar için çok yabancı. Ama müslüman Türk halkı ille de laik olmak zorunda... Laikliği batı şartlarında bile mümkün kılmak sorunken, müslüman bir toplumda nasıl mümkün olabilir? 23'den beri bunun yolu aranıyor. Önce dini yasaklamak istediler, olmadı. Kaleyi içeriden

⁸⁴ Abdurrahman Dilipak, Bu Din Benim Dinim Değil, İşaret/Ferhat Y., s. 49-52

fethetme yolunu denediler, tutmadı. Okullara zorunlu din dersi koyarken, maksatları, dini yaymak ve güçlendirmek değil; halkın elindeki kitabı almak mümkün olmadığına göre, dini öğreten kitabı kendileri yazıp öğretmek, dini yeniden yorumlamak ve standardize etmek.

Türkiye ille de laik olacaktı ya, devlet değişmeyeceğine göre, din devlete uymalıydı. Batılı anlamda bir laikliği mümkün kılmak için imamın papaza, caminin kiliseye, Kur'an'ın da İncil'e benzemesi gerekiyordu. Bütün gayret de onun için... Yani, hristiyan gibi (hatta dinsiz gibi) yaşayacak, yine de müslüman gibi ölüp törenle müslümanca gömülecektiniz... Âhiret, dinin alanına girdiği için, öldükten sonra imama teslim olacaktınız; yaşarken Sezar'lara, tanrının tüzel kişilik kazanmış hali olan iktidar irâdesine! Bu, aslında laiklik filan değil; doğrudan doğruya din düşmanlığı idi aslında.

YÖNLENDİRİLEN DİN; DEVLET DİNİ VE DİN TEŞKİLATLARI

İslâm'ın, sosyal ve siyasal hayatı hayra doğru değiştirip dönüştürmesinin önünde en büyük engellerden biri, resmî/laik İslâmizasyon anlayışları ve bu işlevi gören kurumlardır. Müslüman, her çeşit tâğutu, her çeşit kurum ve kuruluşlarıyla reddetmeli, onların (varsa) olumlu taraflarını örtmeli, inkâr/küfr etmelidir ki, kurtuluşa erebilsin, sağlam kulpa yapışabilsin.⁸⁵ Resmî din teşkilâtları, işgal altındaki bütün İslâm dünyasında büyük bir kambur, ayak bağı ve pranga durumundadır. İslâm dışı düzenler açısından ise, bir koltuk değneği, bir emniyet sibobu, bir drenaj kanalıdır. İslâm dışı (hatta düşmanı) güçlerin desteği/maaşı olmadan ayakta duramayacak olan bu grup, çoğu zaman kendilerini hak dinin temsilcileri olarak görürler. Bu da müslümanların cezası olarak yetmektedir.

Dünyadaki tüm küfür sistemleri, açık cephe alıp fertlerin içinden sökemedikleri Allah inancını köreltmek, saptırmak ve bu yolla insanları dalâlete düşürüp köleleştirmek için kendilerine Bel'amlar bulmak zorunda hissetmişlerdir. Tarihin çok eski devirlerinden itibaren, Kur'an'ın bildirdiğine göre meselâ Hz. Mûsâ döneminden bu yana, küfürle hükmeden düzenler, edindikleri bu yardımcılara para ve makam vererek onları toplumun önüne sürmüşlerdir. Bir taraftan da, dinî konularda bunların yetkili olduklarını yaymaya ve bu imajı toplumun kafasında yaşatmaya çalıştılar. Böylece, bu yolla halkın onlara tâbi

85 Bak. 2/Bakara, 256

olmasını sağlayarak, halk üzerinde kendi egemenliklerini ve baskılarını kurdular.

İslâm'a göre insan, yeryüzünün halîfesidir. Allah, insanı yeryüzünde meşrû icrâatta bulunması için, yani Allah'a kulluk için yaratmıştır. Bu anlamda halîfelik; sadece namaz kılma, oruç tutma, zekât verme, hacca gitme gibi ibâdetleri yerine getirmekle sınırlı olmayıp, her hususta Allah'ın rızasına uygun hareket edilmesini zorunlu kılar. Yani, Kur'an'ın hayat ve hüküm kitabı kabul edilerek tatbik edilmesi gerekir.

Kur'an'da bu gerçek, apaçık belirtildiği halde, müslümanların yaşadığı ülkelerdeki rejimler, "din"i kendi kontrolleri altına almak, dinin emir ve yasaklarından kendilerini soyutlamak; devletin dinsiz olmadığını göstermek için dinle ilgili resmî teşkilâtlar kurdular. Bu kurumlar vâsıtasıyla halka belli konularda serbestlik verilirken, "hak din"in temel/asıl konularından haberdar edilmemesine özen gösterdiler.

Ortadoğu ülkeleri, resmî din kurumları oluşturup bunları tâğûtî düzenlerine bağlayınca ve kendilerine uygun gördükleri bir başkanı da o makama atayınca, dinle ve dolayısıyla hayatla ilgili bütün ipleri ellerine almış oldular. İş daha da sağlama almak için imamların, müezzinlerin, vâiz ve müftülerin maaşını laik devletin bütçesinden ödemeye başladılar. Böyle yapmakla, kendilerinden maaş alanların kendilerine hesap sorma yolunu da kapatmaya çalıştılar. Bu durumda din, artık ortada oyuncak haline gelmiş oluyordu.

Laik rejim İslâm'la çatışmayı göze alamadı. Ancak, bu engel kaldırılmalı, ama, çatışma olmadan bu iş halledilmeliydi. Çünkü böyle bir çatışma laik rejimin sonu demektir. O halde, laikliğe zarar verilmeden bu iş gerçekleştirilmeliydi. Ve formül bulundu: İslâm isim olarak var olmalıydı, ancak, hüküm/uygulama olarak kaldırılmalıydı. Laik rejimin çok güveneceği bir teşkilat kurulmalı, bu kuruluş, dinin vicdanlara hapsedilme işini en iyi şekilde yerine getirmeliydi.⁸⁶

Yüce Allah'ın indirdiği hükümlerin bir kısmını gizleyerek saklayanların ve hükümleri istemeyenlerin câhil olduğunu bildiren Kur'an, en güzel hükmedenin Allah Teâlâ olduğunu haber vermektedir: *"Yoksa câhiliyye hükmünü/ idaresini mi istiyorlar? İyice bilen bir toplum için Allah'tan daha güzel*

86 Abdurrahman Çobanoğlu, İslâm'ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller, İhtar Y., s. 55-69

hüküm veren kim olabilir?”⁸⁷ Yüce Allah’ın indirdiği hükümleri gizlemek ve bunlarla hükmetmemek, ya da İslâmî esasların günümüzde geçerli olmadığını düşünmek ve söylemek; dini yalanlamak, inkâr etmektir: “Artık bundan sonra hangi şey, sana dini yalanlatabilir? Allah hükmedenlerin en güzel hükmedeni değil mi?”⁸⁸

Aldıkları birkaç kuruş için İslâmî hakikatleri örtbas edenler, aslında İslâmî esaslardan ne kadar uzak olduklarını ortaya koymaktadırlar. Hakkı ortaya koymanın yolu, başta câhilî bütün sistemleri reddetmekten, daha sonra İslâmî esasları çok iyi öğrenmekten geçer. Bunun için hakkın ve bâtılın net olarak ortaya konulması gerekmektedir. ***“Dinde ikrâh/zorlama yoktur. Çünkü doğruluk, sapıklık ve eğrilikten ayırıt edilmiştir. O halde, kim tâğutu (Allah’tan başka hüküm koyanı) reddedip Allah’a iman ederse, kopması mümkün olmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah (her şeyi) işitir ve bilir.”⁸⁹***

Yüce Allah, indirdiği açık delillerin tümünün açıklanmasını istemekte ve bir kısmını gizleyenlere lânet edileceğini bildirmektedir: ***“İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti, Biz Kitap’ta insanlara açıkça belirttikten sonra, gizleyenler (var ya), işte onlara hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet edebilenler lânet eder.”⁹⁰; “Allah’ın indirdiği Kitap’tan bir şey gizleyip onu az bir paraya satanlar var ya, işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyâmet günü Allah onlarla ne konuşacak ve ne de onları temize çıkaracaktır. Orada onlar için acı bir azap vardır. Onlar hidâyeti/doğru yolu bırakıp sapıklığı, mağfirete karşılık olarak da azâbı satın almış kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlar!”⁹¹***

Kitab’a vâris olanlar, Kitab’ı açıp okuyanlar, onu açıklamakla mükellef tutulmuşlardır. ***“Allah, kendilerine Kitap verilenlerden: ‘Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz!’ diye söz almıştı. Fakat onlar, verdikleri sözü kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değiştiler. Yaptıkları alışverişi ne kadar kötü!”⁹²***

Müslümanların yaşadığı değişik ülkelerdeki resmî din kurumunun görevlileri, dinin toplum tarafından anlaşılmasını, dinin sosyal ve siyasal yönlerini,

87 5/Mâide, 50

88 95/Tîn, 7-8

89 2/Bakara, 256

90 2/Bakara, 159

91 2/Bakara, 174-175

92 3/Âl-i İmrân, 187

iyilikleri emretmek ve kötülüklerle mücâdele etmenin her müslümanın görevi olduğunu anlatmayarak, kötülüklerin toplum hayatına egemen olmasına destek oldular. Bu görevliler, kötülüklerin toplum hayatına hâkim olması için, elbette ki kötülüğü övüp halkı teşvik etmediler; zaten onlara bu görev de verilmemişti. Kötülükleri başkaları, rejimin bizzat kendisi toplumun önüne çıkardı; fakat toplumdaki dinî inanç, bu kötülüklerin yayılmasını engelliyordu. Bu dinî inanç toplumdan kalkmadıkça kötülük yayılmayacaktı. Öyleyse bu dinî inanç kalkmalıydı, ya da vicdanlara hapsedilmeliydi ki, kötülükler meydan açılabilirdi ve her çeşit şer (şirk, küfür, isyan, tuğyan, fesat ve ahlâksızlıklar) ortalıkta özgürce işlenebilirdi. Dini vicdanlara itebilme işi, toplum içinden çıkan, toplumun güveneceği kişilere verilmeliydi ki, toplum uyanıp laik ve tâğutî rejimlere, şerlerin egemen olduğu sisteme ve yapıya karşı gelsin.

Evet, bu resmî görevliler, büyük çoğunlukla, dini vicdanlara hapsederek gerçekleri gizlemişler, hakkın toplum tarafından anlaşılmasına engel olmuşlardır. Bu ise, yapılabilecek en kötü işti: *“Onlar, işledikleri kötülükten, birbirlerini vazgeçirmeye çalışmıyorlardı. Andolsun yaptıkları ne kötüdür!”*⁹³; *“Allah’ın âyetlerini az bir paraya sattılar da O’nun yoluna engel oldular. Onların yaptıkları, gerçekten ne kötüdür!”*⁹⁴ Bu görevliler, bunu ister bilerek yapsınlar, isterse bilmeden; bâtili emretmeleri, bundan da kötüsü, hakla bâtili karıştırmaları, cinâyet olarak yeter! *“Âyetlerimi az bir karşılık ile satmayın; yalnız Benden (Benim azâbımdan) korkun. Hakkı bâtil ile karıştırmayın; bilerek hakkı gizlemeyin.”*⁹⁵

Yine, hangi sebeple olursa olsun, hakkı gizleyerek belli konuları işleme-leri, onların Kur’an’ı böldüklerinin açık bir delilidir. Bunun hesabı, elbette sorulacaktır. *“Onlar ki Kur’an’ı bölük bölük ettiler. Senin Rabbin hakkı için Biz onların hepsine, yaptıkları şeylerden soracağız. O halde sen emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve müşriklere aldırma!”*⁹⁶ Kur’an’ı parça parça ederek bir bölümü ile hareket edenler için Kur’an’ın öngördüğü ceza, dünya hayatında laik düzenlerin isteklerine göre hareket ettiklerinden dolayı rezil-lik, rezillerin âhiret cezası ise, azâbın en şiddetlisine atılmaktır. *“...Yoksa siz Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu*

93 5/Mâide, 79

94 9/Tevbe, 9

95 2/Bakara, 41-42

96 15/Hicr, 91-94

yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka nedir? Kıyâmet gününde de (onlar) azâbın en şiddetlisine itilirler. Allah, yaptıklarınızı bilmez değildir.”⁹⁷

Müslümanların yaşadıkları ülkelerdeki dinle ilgili memurlar, kendilerine emredilen gayr-i meşrû da olsa her çeşit emre itaatkâr tavırlarıyla, bilerek veya farkında olmadan; tâğûtî ve laik düzenlerin emir ve yasaklarını Allah ve Rasûlünün emir ve yasaklarının üstüne çıkarmış oluyorlar. Bu nedenle, Kur’ânî emirler bunlar için pek bir şey ifade etmeyebiliyor. Bunun en açık örneği, cenaze namazları ile ilgili tutumlarıdır. Kur’ân-ı Kerim, Allah’ın dininden hoşlanmayanların, fâsıkların ve münâfıkların namazlarının kılınmamasını, mezarları başında durulmamasını isterken, bu namaz memurları, bırakın münâfıkları, Allah’ın dinine ve müslümanlara düşman olan dinsizlerin (daha doğrusu, farklı din mensupları müşriklerin) bile namazlarını kılmakta, onlar için duâ etmektedirler. Namazdan sonra da bu müşriklerin ölüsünü almaya gelenlerin bazılarınca, “kahrolsun şeriat!” diye İslâm’a saldırdıkları durumlar bile olabilmektedir. **“Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma, onun kabri başında da durma. Çünkü onlar, Allah ve Rasûlünü inkâr ettiler de fâsık olarak öldüler.”⁹⁸** Şimdi, bir tarafta Yüce Allah’ın emri, diğer tarafta İslâm dışı sistemin emri var. Bu ülkelerdeki namaz memurları, düzenin emrine tâbi olduklarını ortaya koyarak, Yüce Allah’ın bu emrinin tersine hareket ediyorlar. Bu davranışlarıyla da Kitab’ın hükümlerini arkalarına atmış oluyorlar.

Laik ve tâğûtî düzenlere hizmeti ibâdet kabul eden her çeşit görevliler, tevbe ederek Allah’a ve O’nun yüce Kitabına tam teslim olmadıkları ve Kur’ânî gerçekleri insanlara olduğu gibi anlatmadıkları sürece, ne müslümanlarla beraber olabilirler ve ne de Yüce Allah tarafından bağışlanırlar. **“İşte onlar, âhireti verip dünya hayatını satın alan kimselerdir. Onlardan azap hiç hafifletilmez ve onlara hiç yardım edilmez.”⁹⁹; “Ancak, tevbe edip düzeltenler, (haklı) açıklayanlar başka. Onları bağışlarım. Çünkü Ben tevbeyi çok kabul eden ve merhametli olanım.”¹⁰⁰**

Hamdolsun, bu âyete göre durumlarını düzeltenler, günden güne çoğalmakta ve Müslümanların yaşadığı ülkelerde dinle ilgili görev yapan nice insan, yalnızca Yüce Allah’a kul olma şerefine ulaşmak için çalışmaktadır.

97 2/Bakara, 85

98 9/Tevbe, 84

99 2/Bakara, 86

100 2/Bakara, 160

Ancak, rızık endişesiyle hâlâ gerçekleri gizleyen büyük bir grup resmî görevli bulunmaktadır.¹⁰¹

Özetlersek; İslâm'a göre din, sadece ölüm ötesi ile ilgili bir mezarlık dini olmayıp, insan hayatının bütün yönlerini kapsayan, onun ruhsal olduğu kadar, sosyal ve siyasal yönlerden de Kur'an'a ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in sünnetine göre düzenlemeler öngören bir hayat anlayışı, bir dünya görüşüdür. Gerçekten dinin, yani İslâm'ın nasıl uygulanacağını öngören ve emreden Kur'an, müslümanın bütün iç ve dış dünyasını, maddî ve mânevî hayatını düzenleyecek ilkeleri de içermektedir. Bu anlamda din, Allah'ın rızasına uygun gelecek biçimde düzenlenmiş bir toplumsal bütün ya da sistemdir ki, beşerî olan diğer sistemler içerisinde, Allah'ın kabul ettiği tek sistem olarak kabul edilmektedir. Öyleyse genel bir değerlendirmeye İslâm'a göre din, insanın bu dünyadaki hayatını bir bütün olarak kapsaması yanında, ölüm sonrası hayatını da anlamlı kılan temel ilkeler ortaya koymaktadır. Ayrıca insanın eşyayla ilişkisini, evrene bakış tarzını kuran özü de vermektedir.¹⁰²

Fitrata uygun tek din olan hak dinin egemenliği için, bu dinin mensupları sonuna kadar mücâdele etmelidir.¹⁰³ Çünkü hak dine karşı olanlar, bu dini ortadan kaldırıncaya kadar mücâdele etmekten geri kalmayacaklardır.¹⁰⁴ Ve onlar hak dini sürekli alay ve eğlence konusu yapacaklardır. O halde hak din mensupları bunları gönül dostu edinemezler.¹⁰⁵ Böyleleriyle duruma göre ya mücâdele edilir, yahut da onlara: *"sizin dininiz size, benim dinim bana!"*¹⁰⁶ denir.

Hakk'a ve hak dine inanmayan insanların bize din biçmelerine, kendi bâtil dinlerini bize dayatmalarına, hak dini tahrif etmeye çalışmalarına, Allah'a ve Allah'ın dinine iftira etmelerine göz yumacak ve boyun eğecek değiliz. Onların ilâhlıklarını, rabliklerini reddedeceğiz; onların tuzaklarına düşmeyeceğiz. Onların (b)alıkları avlamak için oltalarına taktıkları sahte "din"i yutmayacağız.

101 Ramazan Yılmaz, Tevhidin Düşmanı Tefrika, Mücahede Y., s. 155-171

102 İnsan Süreyya Sırma, Sosyal Bilgiler Ansiklopedisi, c. 1, s. 373

103 Bak. 2/Bakara, 193; 8/Enfâl, 39

104 Bak. 2/Bakara, 217

105 Bak. 5/Mâide, 57; 6/En'âm, 70; 7/A'râf, 51

106 109/Kâfirûn, 6

SORULAR

- 1- Dinin sözlük ve terim mânâsını açıklayınız.
- 2- Dinler kaç'a ayrılır? Bunlar nelerdir?
- 3- Hak Din, Muharref Dinler ve Bâtıl Dinleri açıklayınız.
- 4- Dinleri kimler, niçin bozmak istemişlerdir?
- 5- Günümüzde meşhur olan bâtıl dinlere örnekler veriniz.
- 6- Bâtıl dinleri tanımanın bir müslüman için hangi yönlerden önemli olduğunu açıklayınız.
- 7- Din ile bilim arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
- 8- Dinin günümüzde değişik şekilde yozlaştırıldığına dair örnekler veriniz.
- 9- Resmî din anlayışının ve özellikle câhilî eğitim kurumlarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarındaki dinin, Allah'ın tek hak dini İslâm'dan ne yönüyle farkları olduğunu örneklerle açıklayınız.
- 10- İslâm'ın hâkim olmadığı, yani dinin devlet olmadığı ülkelerde, nasıl devlet dininin ortaya çıktığı ve dinî teşkilatlar tarafından dinin nasıl yönlendirildiğini örneklerle açıklayınız.
- 11- "Sizin dininiz size; benim dinim bana!" (109/Kâfirun, 6) âyeti, bize aşağıdaki seçeneklerden hangisini öğretmektedir?
 - a) Müslümanların dininin o günkü dinlerden farklı olmadığını
 - b) Ebû Cehil ve benzerlerinin dinlerinin de hak olduğunu
 - c) İslâm'ın dışındaki yaşama şekillerinin bir din olmadığını
 - d) İslâm'ın dışındaki yaşama şekillerinin de bir din olduğunu
- 12- Kanunların ve kuralların Allah'ın kitabına dayanmayıp, insanların kendi akıllarından ortaya attıkları her hayat şekline ne denir?
 - a) Hak din
 - b) Hristiyanlık
 - c) Bâtıl din
 - d) Muharref din
- 13- Kapitalizm, Kemalizm, Sosyalizm, Demokrasi ve Laiklik için aşağıdakilerden hangisi tam doğrudur?
 - a) Bunlar çağımızın idare şekillerindendir. İyisi de olur, kötüsü de.
 - b) Bunlar bâtıl (uydurma) dinlerdendir. Bâtıl dinlerdeki tüm özellikler bunlarda da vardır.
 - c) Bunlar muharref dinlerdir.
 - d) Bunlar, din olarak kabul edilmez. Sadece yönetim şekli ve ideolojik anlayışlardır. Bunların, varsa kötülüklerinden sakınmalıyız.
- 14- Aslı İslâm olduğu halde, sonradan katmalar ve atmalarla tahrif edilen (bozulan) dinler vardır. Bu muharref dinler hangileridir?
 - a) Hristiyanlık
 - b) Hristiyanlık ve Yahûdilik
 - c) Yahûdilik
 - d) Kapitalizm ve Komünizm



15. ÜNİTE

İSLÂM DİNİ

- İslâm Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamları
- İslâm'ın Mâhiyeti (İçeriği)
- İslâm'ın Gayesi
- İslâm'ın Hükümleri
- İslâm'ın Genel Özellikleri
- İslâm'ın Eski Şeriatlerle İlişkisi
- Kur'ân-ı Kerim'de İslâm Kavramı
- Hadis-i Şeriflerde İslâm Kavramı
- İslâm'ın Rükûnları (Temelleri)
- İslâm'ın Tebliği
- İslâm'ı Hayata Hâkim Kılmak
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- İslâm kelimesinin sözlük ve terim anlamlarını tanımak.
- İslâm'ın içeriğini izah etmek.
- İslâm Dini'nin gayesini açıklamak.
- İslâm Dini'nin hükümlerini listelemek.
- İman, amel, ahlâk ve muâmelat (hukuk) terimlerini tanımlamak.
- İslâm'ın genel özelliklerini listelemek.
- İslâm'ın, önceki şeriatlerle ilişkisini açıklamak.
- İslâm'ın rükûnlarını, temellerini listeleyip açıklamak.
- Cibril hadisini izah etmek.
- İslâm - amel-i sâlih ilişkisini açıklamak.
- İslâm'ın tebliğcisi olmanın önemini ifâde etmek.
- İslâm'ı ferdî, sosyal ve siyasal hayatımıza hâkim kılmanın gerekliliğini izah etmek.

İSLÂM KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI

İslâm kelimesi sözlükte; teslim olmak, boyun eğmek, itaat etmek anlamına gelir. Allah Teâlâ'nın emirlerine teslim olup itaat etmeğe dayanan bir din olması sebebiyle bu dine İslâm denilmiştir.

İslâm'ın terim anlamı: Allah tarafından peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen dünyada ve âhirette insanları mutluluğa ulaştıracak hayat şekli, itikadî ve amelî bir nizamdır. İslâm, akıl sahibi insanları kendi tercihleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilâhî bir sistemdir, kanundur.

İSLÂM'IN MÂHİYETİ

İslâm'ın mânâsı, teslim olmaktır; Allah'ın emir ve yasaklarına teslim olmak. Allah'ın hükümlerine teslim olmaksızın İslâm olmaz.¹⁰⁷ İnsan, Allah'ın yarattığı kuldur. Allah, ilmiyle her şeyi kuşattığından ve hikmet sahibi olduğundan kulluğun gereği, O'na teslim olmaktır. Hayatın kanunları insanın Allah'a teslim olmasını gerektirir. Çünkü bu kanunları da, insanı da en iyi bilen, Allah'tır.

Bütün kâinat ve içindeki her şey o yaratıcının kanunlarına itaat etmektedir. O yüzden bütün kâinatın dini İslâm'dır. Güneş, ay, yıldızlar hep müslümandır. Dünya, hava, su, ışık, ağaçlar, taşlar ve hayvanlar da müslümandır. İslâm, Allah'a itaat edip teslim olmak demek olduğu için, bütün bu varlıkların isyan etmeden Allah'a itaat ettiklerini görmekteyiz. Yani teslim oluşlarına, müslüman oluşlarına şahidiz. "Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Oysa göklerde ve yerde olanların hepsi ister istemez O'na teslim olmuştur ve O'na döndürölüp götürüleceklerdir."¹⁰⁸ Bu âyette gökte ve yerde olanların teslimiyeti insana örnek olarak gösteriliyor ve deniliyor ki "Ey insan, İşte sen de böyle teslim olmalısın!" Hz. Ali'nin de dediği gibi "İslâm teslimdir, teslimiyettir." Allah'a teslim olmayan kimse, müslüman sayılmaz. İnsan neye teslim olmuşsa ona kul olmuş demektir. İslâm, imanın bir tezâhürü, dışa yansımasıdır. İman etmeden teslimiyet, yani imansız İslâm olur mu? Olsa bile makbul değildir. Münâfıklar inanmadan teslimiyet gösteren insanlardır. Günümüzde de gerektiği şekilde iman etmediği, Allah'ın hükümlerini içine sindiremediği, başka ideolojileri (dinleri) benimsediği halde kendilerini "müslüman" olarak

¹⁰⁷ Bak. 6/En'âm, 162 ve 4/Nisâ, 65

¹⁰⁸ 3/Âl-i İmran, 83

tanıtan insanlar bu sınıfa girerler. İslâmîyetin (teslimiyetin) geçerli olabilmesi için gönül rızâsıyla, kayıtsız ve şartsız tam bir teslimiyetle Allah'ın şeriatına teslim olmak gerekir.

İnsan da kendi hür irâdesi ve tercihiyle Allah'a teslim olursa, İslâm'ı seçip müslümanca yaşarsa, kâinatın boyun eğdiğine teslim olduğundan artık o, kâinatla barışıp uyum sağlar. Böylece bu insan, dünyada halife olur.

İslâm dinini, kapsamlı olarak kısaca tanımlamak mümkün değildir. Onun kapsamlı tarifi ancak Kur'an ve sünnetin tamamıyla yapılabilir. Çünkü İslâm'ın muhtevâsı ve sınırları Kur'an ve sünnetle çizilmiştir. İslâm, Kur'an'dan ve sünnetten öğrenilebilir. Yüce Allah bu dini her yönden mükemmel ve kapsamlı kılmıştır. Öyle ki, İslâm'da hükmü açıklanmamış hiçbir mesele yoktur. Bir mesele mubah mıdır, haram mıdır, mekruh veya sünnet midir, vacip veya farz mıdır; yapılan herhangi bir eylem veya inancın hükmü belirtilmiştir. İnanç, ibâdet, siyaset, ekonomi, savaş, barış, hukuk veya insanı ilgilendiren başka herhangi bir mesele olsun; onunla ilgili dinde mutlaka bir hüküm vardır veya müctehidler, hükmünü Kur'an ve sünnetten yola çıkarak tesbit ederler. Allah, Kur'ân-ı Kerim'in özelliğini şöyle açıklar: **“Sana bu kitabı (Kur'an'ı) her şeyi beyan etmek, açıklamak için gönderdik.”**¹⁰⁹ Kur'an ve sünnette hükmü açıkça belirtilmeyen meseleler hakkındaki hükmü, İslâm ümmetinin müctehid âlimleri, kitap ve sünnete dayanarak çıkarırlar.

Peygamberimiz İslâm'ı değişik şekillerde tanımlamışlardır. Bu tanımlardan biri şu şekildedir: **“İslâm, beş esas üzerine bina edilmiştir (kurulmuştur). Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in (s.a.s.) O'nun kulu ve Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beyt'i (Kâbe'yi) hacce etmek ve Ramazan orucunu tutmaktır.”**¹¹⁰

Yukarıdaki hadis, İslâm binasının bu beş temel üzerinde kurulu olduğunu açıklamaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus, bu beş esas, İslâm'ın temelleridir ama, İslâm'ın tamamı değildir. Bir evin sadece temellerden ibâret olduğu nasıl söylenemezse, İslâm'ın bu beş temelden ibâret olduğunu iddia etmek de aynı şekilde yanlıştır. Kur'ân-ı Kerim'i açıp okuyan görecektir ki, bu beş hususun dışında ahlâktan, iktisattan, sosyal meselelerden, siyasetten, barıştan, savaştan, hayırdan, şerden... söz edilmiştir. İslâm, temel ve bina-dan meydana gelmiştir. Temel, bu beş rükundur. Bina ise, insan hayatıyla

109 16/Nahl, 89 ve yine Bak. Yusuf, 111

110 Buhârî, İman 1; Müslim, İman 22; Nesâî, İman 13; Tirmizî, İman 3

ilgili İslâm'ın diğer hükümleridir. Müslümanın görevi, İslâm'ı tümüyle tanımak ve tüm olarak ikame etmek, ayakta tutmaktır.

Bu meşhur hadis-i şerifin ışığı altında İslâm'ın temellerini ikiye ayırabiliriz: Şehâdet kelimeleriyle özetlenen iman ve önemine binâen dört amelin zikredilmesinden anlaşılan amel-i sâlih.. İslâm, şehâdet kelimesi ve imanın rükûnlarıyla ortaya çıkan inançtır. İslâm; namaz, zekât, oruç ve hac ile ortaya çıkan ibâdetlerdir. Bunlara İslâm'ın rükûnları, temelleri denilir. İslâm'ın geri kalanı ise, bu temeller üzerine kurulan binadır. Bu binayı meydana getiren unsurlar İslâm'ın hayat sistemleri, nizamlarıdır: Siyasî nizam, ekonomik nizam, ahlâkî nizam, askerî nizam, sosyal nizam, öğretim nizamı vs. İslâm'ın hâkimiyetini sağlaması için ayrıca müeyyideleri vardır (Müeyyide: Kanun ve ahlâkî emirlerin yerine getirilmesini temin eden kuvvet, yaptırımla ilgili kural demektir.) Bu müeyyideler; cihad, marufu emredip münkerden sakındırmak; fitrî cezâlar, Allah'ın dünya ve âhirette verdiği Rabbânî cezâlardır. O halde İslâm; inanç, ibâdet, hayat sistemleri ve müeyyidelerdir.

İslâm, insanın içi ve dışı, kalbi ve kalıbı, akli ve vicdanı, arzusu ve nefreti, duygusu ve hassâsiyetiyle Allah'a teslim olup boyun eğmesidir. Kalbini ve aklını, elini ve eteğini, içini ve dışını Allah'ın hükmü dışındaki her türlü etkiden kurtarmaktır. İslâm, genel nizam, hayatın her cephesiyle ilgili kanun ve vahiyle emredilip, peygamberle tebliğ edilen, insan davranışlarının programıdır. Bu programa uyana sevap; uymayana cezâ vardır. İslâm, Allah Teâlâ'nın indirdiği ahkâm (hükümler), akîde, ibâdet, ahlâk, muâmelât, Kur'an ve sünnetteki haberlerin bütünüdür.

İslâm'ın zıddı, câhiliyyedir. Câhiliyye küfür demektir; bir inanç ve yaşama biçimi olarak İslâm'ın dışındaki her türlü küfrün ortak adıdır. İslâm'ın her parçasının karşısında mutlaka câhiliyye vardır. Hz. Ömer'in dediği gibi, "İslâm'la câhiliyyeyi bilmeyenler türeyince, İslâm'ın düğümleri teker teker çözülür." İslâm tüm ayrıntılarıyla câhiliyyenin karşıtıdır. Çünkü İslâm'dan her bir cüz, Allah'ın her şeyi içine alan ilminin eseridir. Ona karşı olan her düşünce ve hareket de, mutlaka câhiliyyedir. Çünkü o, sınırlı insan ilminin eseridir. Üstelik insanın hevâ ve arzuları kendisine gâlip gelebilir; güzeli çirkin, çirkinini de güzel görebilir. *"Yoksa onlar câhiliyye idaresini mi istiyorlar? İyi anlayışlı bir toplum için, hüküm koyma yönünden Allah'tan daha güzel kim vardır?"*¹¹

Bazı insanlar, câhiliyye yolunda gidenlerin bir kısmının hareket, yaşayış veya bazı sistemlerinde ortaya çıkan güzellik ve olgunluğu görünce, şüpheye düşerler. Bunun sebebi, İslâmîyetten olan bir şey, bazen câhiliyye ile karışır. İslâm'dan olan o şey, orada da güzel görünür. Câhil kişi, İslâm'ın hakikatini bilmediği için bu düzene bağlanır. Şâyet bu insan hakkı bilseydi, o câhiliyye düzeninde gördüğü kısmî iyiliklerin İslâm'a ait olduğunu anlayacak, kaynağa ve asla yönelecekti.

İnançlarda İslâm ve câhiliyye vardır. İbâdetlerde İslâm ve câhiliyye vardır. Ahlâkta, siyasette, öğretimde, savaş, barış ve sosyal meselelerde İslâm ve câhiliyye vardır. İnsanla ilgili bütün meselelerde, bütün kanun ve kurallarda İslâm ve câhiliyye vardır. İnanç ve ibâdetlerdeki câhiliyye, câhiliyyelerin en tehlikelisidir. Onun için Allah Teâlâ, sağlam itikatla beraber bazı câhiliyye hareketlerinde bulunanları affeder ama, inanç ve ibâdetleri câhiliyye inanç ve ibâdetleri olan kimseyi, İslâm'ın tüm ahlâkıyla ahlâklansa dahi kesinlikle affetmez. ***“Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ama bunun dışında dilediğini affeder.”***¹¹²

Allah Teâlâ İslâm'ı bir bütün olarak göndermiştir. Kim tümünü alırsa, işte o müslümandır. Kim onun bir kısmını alır ve bir kısmını almazsa, İslâm'la câhiliyyeyi birbirine karıştırmış olur. ***“Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanların cezası dünyada rezil ve rüsvay olmaktan başka bir şey değildir. Kıyâmet gününde ise azâbın en şiddetlisine atılacaklardır. Allah sizin yaptıklarınızdan gâfil değildir.”***¹¹³ Her müslümanın, câhiliyyenin bütün âdet ve kurallarından arınmış olması ve İslâm'ın bütününü alması gerekir. İslâm ümmeti de, İslâm devleti için mükemmel bir örnek olmalı ve yeryüzünden câhiliyye düzenini silmeye çalışmalıdır.

İslâm devlet düzeninden sapma ve giderek İslâm'ın hukuka, muamelâta dair ahkâmının kaldırılması, müslümanlar arasında câhiliyye düzeninin yayılmasına vesile oldu. ***“İslâm'ın halkaları teker teker çözülecek. İlk olarak yönetim halkası çözülecek ve en sonunda da namaz halkası sökülecektir.”*** Câhiliyye düzenini tüm yeryüzünden söküp atmak, fitneyi kaldırmak için hücum edenin İslâm olması gerekirken, hücumu uğrayan kendisi oldu. Câhiliyye düzeni onu tamamen söküp atma çabasıdadır. Bu gün İslâm toplumlarında ne kadar çok câhiliyye idareleri vardır ve bu câhiliyyelere uyan

112 4/Nisâ, 48

113 2/Bakara, 85

ne kadar çok müslüman vardır. Câhiliyye düzenlerinin (bâtıl dinlerin) ortak özellikleri, İslâm'a, tevhide düşman olmalarıdır.¹¹⁴

KUR'AN'DA İSLÂM'A GİRMEYE, MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN OLMAYA ÇAĞRI YAPILIR

"Müslüman" olduğunu söyleyen çoğunluk, Kur'an'ı hakkıyla okumadığı ve Rasûlün şahidliğini dikkate almadığı için Allah yolunda gerektiği gibi cehd ve gayret göstermekten uzak düşmüştür. Kur'an'ı ve Rasûlün güzel örneğini, mücadele sünnetini anlamayı ve rehber edinmeyi ihmal edince, nasıl ve neler yapması gerektiğinin, nefsine ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluklarının bilincine varamamıştır. Kur'an'ın şartlarını belirlediği ölçülerde "Müslim" olup gerçek anlamda Allah'a teslim olunsaydı, bu tevhidî İslâmî kimlikle gerçekleştirilecek bütün ibadetler ve ameller kişiyi Allah'a yakınlaştırmının, onu arındırıp inşa etmenin vesilesi olacaktı. Ancak, Kur'anî ölçülerde Müslim olmaktan ve Rasûlün sünnetinden uzaklaşarak takva yitirilip ibadetler ve ameller anlam ve eksen kaybına uğrayınca, ubudiyet bütünlüğünden kopuk parça ibadetler içi boş formlara indirgenir. Böyle ibadetler ve ameller ise, Allah'a yakınlaştıracak yerde, mümkün ki Allah'tan uzaklaştıracak bir işlev görmeye bile başlar.

"Ey İman Edenler! Topluca İslâm'a Girin"

"Ey iman edenler, hepiniz topluca (bütün varlığınıza) 'İlm'e, İslâm'a, (barışa, güvenliğe, kurtuluşa)' girin ve şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır."¹¹⁵

Bu âyetinde Rabbimiz, **"Ey iman edenler"** hitabının ardından, iman ettiğimiz değerleri, ölçüleri, hükümleri, yani Kur'an'ın bütününe hayatımızın bütününe hâkim kılıp yaşayarak imanımızı ispata, yani Müslim/Müslüman olmaya çağırmaktadır. Yani imandan sonra, bütün varlığımızla, bütün bir hayatımızla Müslim olmaya (Allah'a teslim olmaya) dâvet etmektedir. İman ancak bu halde yaşanabilir. Hayat Allah'a teslim edilmez ve iman edilen değerler hayata hâkim kılınmazsa başlangıçta teorik olarak oluşan iman da korunamaz. O hâlde hayatımız ve amellerimiz iman iddiamızı ispat eder mahiyette olmalıdır. Mü'minler, bütünüyle Allah'a teslim olmalı, varlıklarını tümüyle O'na

¹¹⁴ Bak. Din ünitesi

¹¹⁵ Bakara, 2/208.

adamalıdır. Bu teslimiyet, yüce Allah'a boyun eğmeyen, O'nun hükmüne ve yazgısına razı olmayan en ufak bir düşünce, duygu, niyet, eylem, arzu ve endişe kırıntısını geride bırakmayan, hayatın hiçbir alanını Allah'tan ve dininden soyutlamayan kesin bir teslimiyet olmalıdır.

Yüce Allah burada mü'minleri topyekûn varlıkları ile silm'e/barışa/İslâm'a girmeye çağırırken, aynı zamanda onları şeytanın peşinden gitmemeleri hususunda uymaktadır. Yani ortada sadece iki istikamet vardır. Ya topyekûn barışa/İslâm'a girmek, ya da şeytanın izinden gitmek. Ya doğru yol, ya sapıklık. Ya İslâm, ya cahiliye. Ya Allah'ın yolu ve şeriatı, ya Şeytanın yolu ve nefsin hevası. Ya Allah'ın rehberliği, ya Şeytanın saptırması. İşte mü'min olan müslüman, durumunu böylesine bir kesinlikle kavramalı ve bu kavrayışın sonucu olarak sağa sola yalpalamamalı, tereddüde düşmemeli; değişik yollar, değişik istikametler arasında şaşırıp kalmamalıdır. Kim bütün varlığı ile silm'e/barışa/İslâm'a girmez, kim kendini bütünü ile yüce Allah'ın ve O'nun şeriatının hâkimiyetine teslim etmez, kim diğer bütün düşüncelerle, diğer bütün sistemlerle ve gücü yettiği kadar diğer bütün yasal düzenlemelerle ilişkisini kesmez ise, bu kimse Şeytanın yolundadır, onun adımlarını izlemektedir.

Rabbimiz, **“Hem Allah'a iman ettiğinizi iddia edip hem de şeytanın adımlarını izlemeyin, şeytan sizin düşmanınızdır”** hatırlatması yapmaktadır. Yüce Allah (c), mü'minleri ilk plânda bütün varlıkları ile silm'e/barışa/İslâm'a girmeye çağırmakta ve daha sonra da onları şeytanın adımlarını izlememeleri hususunda uymaktadır. Hemen arkasından da, şeytanın kendilerine düşman olduğunu hatırlatmaktadır. Bu öyle açık ve bâriz bir düşmanlıktır ki, onu ancak gafiller hatırlarından çıkarabilirler. Oysa gaflet ile iman birbiri ile bağdaşmaz.

O hâlde, sürekli Rabbimize sığınmak, bütün varlığımızla silme/İslâm'a girmek, O'na teslim/Müslim olmak, sadece O'ndan istemek, O'na yalvarıp yakarmak zorundayız. Çünkü Rabbimiz, **“Hayatınızı ve dininizi Allah ve şeytan arasında bölmeyin, parçalamayın, bütün varlığınızla ve hayatınızın bütünüyle İslâm'a girin”** diyor. Aksi takdirde, hem Allah'a hem de şeytana kulluk/itaat edilmesi hâlinde, arzda fesad çıkarıp barışı yok etmeye kalkan, kendine ve Rabbine yabancılaşmış insan türü ortaya çıkacaktır. O zaman da, haksızlık, hukuksuzluk, zulüm ve zillet, bugünkü gibi kaçınılmaz olacaktır.

Kur'ân'da Emredilen, Kitaba Uyarak Takvayı Kuşanmak, “Müslim”/Müslüman Olmak ve “Müslim olarak ölmeye” çalışmaktır

Rabbimiz ayetlerinde bizim için İslâm'ı din olarak seçtiğini ve dinimizi tamamladığını ve bizim için hayat tarzı olarak İslâm'dan razı olduğunu bildirmektedir: **“...Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum.”**¹¹⁶

Rabbimiz bize şu mesajı vermektedir: Bugün sizin dininizi kemale erdirdim. Böylece üzerinize olan nîmetimi tamamladım, din olarak sizin için İslâmiyet'i seçip beğendim. İslâm'ı, teslimiyet dinini sizin için hayat programı yaptım. Teslimiyet dini olan İslâm'ı sizin için hayat tarzı olarak belirledim ve sizin için sadece bundan razı oldum. Âl-i İmrân Sûresi 85. âyetin beyanıyla söyleyecek olursak Rabbimiz şöyle buyuruyor: “kim teslimiyet dini olan İslâm'dan başka bir din, İslâm'dan başka bir hayat tarzıyla Bana gelirse asla ondan razı olmayacağım. Sizin Bana karşı konumunuz; kayıtsız şartsız teslimiyettir, yâni İslâm'a girmek, bütün hayat alanlarında sadece bana itaat etmek, bütün hayatınızla bana teslim olmak ve Müslim olmaktır.”

Tüm peygamberler tek bir ilaha çağırılmışlardır ki bu tevhiddir. Sadece, bu tek ilaha kulluk edilmesini istemişlerdir ki bu da dindir. Hepsi her şeyi bu tek ilahtan almaya ve bu tek ilâha boyun eğmeye çağırılmışlardır ki bu İslâm'dır. Allah, insanlığa gönderdiği risaleti sona erdirmeyi dilediği zaman, tüm insanlara özel bir zaman ve mekân ile ve belirli bir toplumla sınırlandırmaksızın bütün “insan”ları muhatap alan risalet ile peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'i gönderdi. Mekân, çevre ve zaman faktörlerinin ötesinde, tüm “insan”ı muhatap alan bir risâlet. Çünkü bu risalet, değişmez, bozulmaz ve iptal edilmez “insan fıtratı”nı muhatap almaktadır. **“Allah'ın yaratma kanununa uygun olan dine dön ki insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez. İşte dosdoğru din budur.”**¹¹⁷ Bu din, insanın hayatını her yönüyle ve bütün kapsamıyla kuşatan bir şeriattir. Bu şariat her şeyi ayrıntılarıyla açıklanmış, hayatın zaman ve mekân değişkenlerine bağlı ve dönemsel olarak ortaya çıkan sorunları için genel prensipler ve temel kurallar koymuştur. Zaman ve mekân faktörleriyle değişmeyen ve sürekliliğini koruyan sorunların her biri için ayrı ve ayrıntılı kurallar getirmiştir. Bir mü'minin bu dinin eksik olduğu vehmine kapılarak, onu tamamlamaya kalkışması, bir kusur bularak onu gidermeye çalışması zaman ve mekâna uygun olarak değiştir-

¹¹⁶ Maide, 5/3.

¹¹⁷ Rum, 30/30.

meye veya geliştirmeye yönelmesi mümkün değildir. Böylesi bir durumda, o, Allah'ın doğru sözlülüğünü kabul etmemiş ve müslümanlar için seçtiğini beğenmemiş olduğundan bir mümin olamaz. Kur'an'ın indirildiği dönemdeki bu şariat her zaman için geçerli olan dindir. "İnsan"ı yaratan Allah, yarattığını da en iyi bilendir. Allah insanı yaratmış -ki O ne yarattığını çok iyi bilir- ve ona bu şiaratı içeren bu dini seçmiştir. "Dünkü şariat, bu günkü şariat değildir" dememez. Çünkü bu durumda kişi, insanın ihtiyaçlarını ve durumlarını Allah'tan daha iyi bildiğini iddia etmiş olur. ¹¹⁸

"Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır."¹¹⁹ Burada sözü edilen İslâm, teslim olmakla gerçekleşen İslâm'dır... İtaat ve bağıllıkla gerçekleşen İslâm'dır. Kulların aralarında Allah'ın kitabını hakem tayin etmekle gerçekleşen İslâm'dır...

Allah'a göre sadece bir tek doğru sistem ve insan için bir tek doğru hayat tarzı vardır. Bu şu demektir: İnsan Allah'a ibadet etmeli, O'nu mâbud olarak tanımalı, tamamen O'na teslim olmalı, kendisini O'na ibadet ve hizmete adanmalıdır. Ayrıca keyfine göre bir ibadet şekli de icat etmemelidir. Bilâkis hiçbir şey ekleyip eksiltmeksizin Allah'ın rasûllerine indirdiği hidayet'i rehber edinmelidir. Bu düşünce ve davranma şekline "İslâm" denir. Allah'ın, kulları ve yarattıkları için İslâm'dan başkasını meşru kabul etmemesi, O'nun kulları üzerindeki mutlak hakkıdır. Allah tarafından tarih boyunca dünyanın hangi köşesine gönderilmiş olursa olsun, her peygamberin sadece ve sadece İslâm'ı tebliğ ettiği anlamına gelir. O halde herhangi bir topluluğa, herhangi bir dilde indirilen her kitap, aynı İslâm'ı öğretmiştir. Sonraları insanlar bu dini bozmuşlar ve ona ya kendi çıkarlarını korumak ya da nefislerini yüceltmek için bazı şeyler eklemişler, çıkarlarına uymayan bazı bölümleri de kitaptan çıkarmışlardır. Belirlenen sınırları aşmak, adaletsiz kazanç, imtiyaz ve haklar elde etmek istedikleri için yeni dinler icad etmişlerdir. Böylece bu dine tâbi olan kişiyi, kendi istek ve arzularına uydurmak için doğru Din'in prensipleri, inançları ve emirlerinde değişiklikler yapmışlardır.¹²⁰

Hâlbuki dinin özü, tevhid inancı çerçevesinde, her yönüyle ve gerçek anlamıyla İslâm'dır. "Kendisinden başka ilah olmayan" Allah'ın emrettiği gerçek dindarlığın gereği de bu tevhide şehadet ve bu tevhid çerçevesinde bir olan Allah'a teslimiyet ve itaattir. Allah katında din, halis din olan "Allah'a teslimi-

118 Seyyid Kutup, Fî Zilâli'l Kur'ân Tefsiri.

119 Âl-i İmran, 3/19.

120 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'ân Tefsiri.

yettir". Allah Teâlâ'ya ortak tasavvuru, muhal ve bâtil olan bir şeyolduğu gibi, İslâm'dan başka bir hak din tasavvur etmek de bâtıldır.¹²¹

"Yoksa onlar Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar. Oysa göklerde ve yerde bulunanların tümü ister-istemez O'na teslim/İslâm olmuşlardır ve O'nun huzuruna döndürüleceklerdir."¹²² Açıktır ki, evrensel olan İslâm; emre boyun eğiş, düzene uyma ve yasaya itaattir. Bütün evren, evrendeki bütün varlıklar ve fıtrat işte bu ilâhî yasaya itaat etmekte ve din olarak İslâm olup sadece Allah'a itaat/secde etmektedir. Rabbimiz insandan da bu evrensel âhenge uyarak İslâm'a girmesini sadece Allah'a teslim olmasını istemektedir.

"De ki: 'Biz Allah'a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunlarına indirilene, Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rabbelerinden verilenlere iman ettik. Onlardan hiç biri arasında ayrılık gözetmeyiz. Ve biz O'na teslim/İslâm olmuşlarız (Müslimleriz)."¹²³ ***"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilme-yecek ve o âhirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."***¹²⁴

Bu, bütün evrenin boyun eğdiği İslâm'dır. Evren, Allah'ın belirlediği ve idare ettiği nizama boyun eğerek bu İslâm'a uymaktadır. Öyleyse, anlamını ve gereğini yerine getirmeden "Allah'tan başka ilah yoktur" şهادetine uymadan, kelime-i şهادeti sadece diliyle söylemek asla İslâm olmayacaktır. Şهادetin anlamı ve gerçeği, ilahlığı ve hâkimiyeti, "Bir"e indirgemek, kulluk ve yönelişte birliği sağlamaktır. **"Muhammed, Allah'ın Elçisidir"** şهادetin anlamı ve gereği olmadan da İslâm olmaz. Bu şıkkın manası ve hakikati O'nun, ilahından hayat için getirdiği sisteme bağlılık, Allah'ın gönderdiği yasaya uymak, kullara getirdiği kitabı hakem kabul etmektir, Allah'a ve Rasûlüne itaat edip, Rasûlün güzel örneği ve şahidliğiyle Allah'a teslim olmak/Müslim olmaktır.¹²⁵

Rabbimiz, Nahl Sûresi 81. âyette, lütfettiği nimetleri sıralayıp Müslim olma sorumluluğumuzu hatırlatıyor: ***"Allah, yarattıklarından sizin için gölgeler yaptı ve dağlarda da sizin için barınaklar var etti. Sizi sıcaktan***

121 Emalılı M. Hamdi Yazır Tefsiri.

122 Âl-i İmran, 3/83.

123 Âl-i İmran, 3/84.

124 Âl-i İmran, 3/85.

125 Seyyid Kutup, Fî Zilâli'l Kur'ân Tefsiri.

koruyacak elbiseler ve savaşta sizi koruyacak zırhlar verdi. Böylece Allah, Müslim olasınız diye üzerinizde olan nimetini tamamlıyor”.

İşte tüm bu nîmetlerin ve lütufların sahibi olan Rabbimizin biz kullarından istediği tek şey vardır. O da; O'nun emirlerine teslim olan Müslimlerden olmamızdır. Bu nîmetlerin sahibini bilmek ve tüm bu nîmetleri, onları verenin yolunda kullanmaktır. Tüm bu nîmetlerle sadece O'na kulluğa tahsis edilmiş bir hayatı yaşamaktır. Özetle Rabbimizin bizden istediği; tüm hayatımızı, o hayatın sahibinin istediği gibi yaşamaktır. Hayatın ve ölümün sahibi olan Allah'a boyun eğerek, Onun arzularına teslim olmak, O'nun koyduğu hüküm ve ölçülere teslim olarak gerçek anlamda “Müslim” olmaktır.

Rabbimiz Al-i İmran Sûresi 102 ve 103. âyetlerde şöyle buyurmaktadır: ***“Ey iman edenler! Allah’tan, O’na yaraşır şekilde korkup sakının (O’nun emir ve yasaklarına uyma sorumluluk bilincini/takvayı kuşanın) ve ancak Müslimler olarak can verin. Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’ân’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin...”***

Bu âyetinde Rabbimiz, iman edenlere hitap ederek, “iman ettiğinizi beyan edip kalple tasdik etmeniz yetmez, imanınızı takvanızla ispat edin. Allah’ın azabından korkup sakınarak, O’nun emir ve yasaklarına itaat etme sorumluluğunuzu hakkıyla yerine getirin.” buyurur. İman edenlerden istenen, Allah’ın emir ve yasaklarına uymak üzere takvayı hakkıyla kuşanmak ve böyle bir hâl üzere, yani Müslim olarak ölmektir. Ama maalesef yüzyıllara sâri tarihsel süreçte takva terk edildi ve Müslim kimliği yozlaştı. Allah’ın inzal ettiği ipi olan Kur’ân’a hep birlikte sarılmak yerine her grup bu tarihsel süreçte ürettikleri kendi iplerine sarıldılar ve diğer insanları da bu üretilmiş iplere tutunmaya çağırdılar. Bu sebeple Hak dinin izzeti yerine Hak-bâtıl karışımından oluşan şirke bulaşmış din anlayışlarının zilletine sürüklenilmiş ve parçalanma, dağılma kaçınılmaz olmuştur. Kur’ân’dan uzaklaşıp geleneksel cahiliyeyi İslâm zanneden kitleler ise, Kur’ân’da Rabbimizin beyan ettiği nitelikte Müslimler olamamışlardır. Allah’a teslim olmak ve vahyin emrettiği takvayı kuşanmak yerine, Allah’tan uzaklaştıracak yanlış ve üretilmiş din anlayışlarına sürüklenmişlerdir. Sonuçta da akîdelerini, takip etmeleri istenen yollarını, yöntemlerini kaybetmişler ve zulûmat içinde, karanlıklarda kaybolmuşlardır. Nasıl Müslim olacaklarını da, bunun için ne yapmaları, nasıl yapmaları gerektiğini de bilemez hale gelmişlerdir.

Hâlbuki, Kur'ân'da açıkça ortaya konulan mücadele yönteminde, *“iman, sâlih amel, rükû, secde, ibadet, cihad, hayırlı işler işlemek, takvayı hakıyla kuşanmak, hakkı ve sabrı tavsiye etmek, yardımlaşarak zulme karşı mücadele etmek”* gibi hayatı kuşatan ilke, emir ve kavramlarla, iman ettikten sonra neler yapmamız gerektiği ve nasıl gerçek bir Müslim olunacağı anlaşılır bir biçimde ifade edilmiş ve Rasûlullah'ın (s.a.s.) güzel örneğinde de uygulamaya konmuştur.

Rabbimiz, bir âyetinde, tek bir ilâh olarak yalnız kendisine kulluk yapma sorumluluğumuzu hatırlatarak Müslim olmaya çağırıyor: **“De ki: ‘Bana ancak, ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık Müslim oluyor musunuz?’”**¹²⁶

Rasûlullah'a (s) şöyle bir dâvet yapması emrediliyor: *“Rabbim bana kendi bilgisinden vahiy göndermektedir. Onunla hayatımızı düzenleyelim diye bana kitap gönderiyor. Rabbim bana vahy ediyor ve bildiriyor ki, kendisinden başka ilâh yoktur. Kulluk edilmeye lâyık tek ilâh O'dur. O'ndan başkalarını ilâh bilmeyin. O'ndan başkalarına kulluk ve ibadet yapmayın. O'ndan başkalarına sığınmayın ve dua etmeyin. O'ndan başkalarının koyduğu kanunlara ve kurallara itaat etmeyin. Hayatınızın bütün alanlarını düzenlerken sadece Allah'ın hükümlerini esas alın ve O'dan başka ilahlara itaat etmeyin. Artık teslim olmayacak mısınız? Artık Müslim/Müslüman oluyacak mısınız?”*

Rabbimiz, Kur'an'da vahyin mesajının kimlere ulaştırılabileceğini ve kimlerin Müslim olacaklarını şöyle açıklıyor: **“Sen, ölümlere şüphesiz ki işittiremezsin; arkalarını dönüp giden sağırlara da çağırıp duyuramazsın. Ve sen körleri düştükleri sapıklıktan çekip hidayete erdirici değilsin; sen ancak, ayetlerimize iman edenlere (söz) dinletebilirsin, işte Müslim olanlar bunlardır.”**¹²⁷

Bu ayette de şu söylenmiş oluyor: *“Sen bu kurtarıcı İslâm mesajını, Rabbin vahyine kalbini kapatıp kulaklarını tıkamış ölümlere işittiremezsin. Arkasını dönüp giden sağırlara da duyuramazsın. Hidayet yoluna gözlerini kapatmış olan körleri de sen bu sapıklıktan kurtarıp hidayete erdiremezsin. Onların Hakk'ı görmeleri ve Müslim olmaları konusunda hiçbir*

¹²⁶ Enbiya, 21/108.

¹²⁷ Neml, 27/80-81.

zaman senin etkin ve yetkin yoktur. Sen ancak âyetlerimize iman eden kimselere iştirebilirsin. Ancak Allah’a teslim olup mesaja kulak verenler bu kitabı iştirirler, dinlerler, anlarlar ve Müslim/mü’min olurlar ve hayatlarını bu hükümlere göre düzene koyarlar.”

Rabbimiz Kur’ân’da; Hz. İbrahim’in (a.s.) şu duasını bize örnek olmak üzere bildirir: **“Rabbimiz, ikimizi sana teslim olmuş (Müslimler) kıl ve soyumuzdan sana teslim olmuş (Müslim) bir ümmet (getir)...”**¹²⁸

İbrahim ve İsmail (a.s.), *“Rabbimiz, bizim zürriyetimizden de her şeyiyle sana teslim olmuş, sadece sana iman edip sadece sana itaat eden ve senin istediğin hayat tarzından başka hayat tarzlarına razı olmayan, sana kulluktan başka kimseye kulluk yapmayan bir ümmet çıkar”* diyorlar.

Başka bir âyetinde de Rabbimiz, Hz. İbrahim’in (a.s.) Hristiyan veya Yahudi olduğunu iddia edenlere karşı onun Müslim olduğuna şahidlik etmektedir: **“İbrahim, ne Yahudi idi, ne de Hristiyan. Fakat o, hanif (Alah’ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir Müslimdi. Allah’a ortak koşanlardan da değildi”**.¹²⁹

Allah (c), İbrahim’in (a.s.) fıtratı bozulmamış, Allah’a kulluk ve teslimiyet yolunun, İslâm yolunun dışındaki tüm yolları, tüm şirkleri reddedip İslâm’ı seçmiş bir Müslim olduğunu bildirmektedir. Allah’tan başka hiçbir şeye ibâdet ve itaat etmeyen fıtratı tertemiz bir Müslim olduğunu ve hayatının hiçbir döneminde asla müşriklerden de olmadığını beyan etmektedir.

Ayrıca daha birçok ayette diğer bütün Peygamberlerin de İslâm Peygamberi oldukları, kendilerinin de, onların davetine icabet edenlerin de “Müslimler” olduğu ifade edilmektedir:

Rabbimiz Kur’ân’daki birçok âyetinde, aslında bütün rasullerin Allah katında makbul tek din olan İslâm’a davet ettiklerini ve aynı duayı yaparak “Müslimler” olarak ölmeye çağırdıklarını haber vermektedir. **“Rabbi ona ‘Eslim/İslâm ol/Teslim ol’ dediğinde, ‘Âlemlerin Rabbine teslim oldum(eslemtu)’ demişti.”**¹³⁰ **“Bunu İbrahim de kendi oğullarına vasiyet etti, Ya’kub da, ‘Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslâm’ı) seçti. O halde sadece Müslimler/Müslümanlar olarak ölünüz.’ (dediler).”**

¹²⁸ Bakara, 2/128.

¹²⁹ Âl-i İmran, 3/67.

¹³⁰ Bakara, 2/131.

Âyetteki Arapça kelime, “Müslüman ol” veya “İslâm’ı kabul et” (Allah’ın isteğine boyun eğ) anlamlarına gelen “eslim”dir. O halde Müslim/Müslüman, kendisini tamamen Allah’a teslim eden ve O’na itaat eden, Rab, Mâlik, Hâkim, Yönetici, Kanun koyucu ve Mâbud olarak yalnız Allah’ı kabul eden O’nun koyduğu hayat düzenini yaşayan kimsedir. İslâm, bu inanç ve tutum üzerine kurulan bir dinî sistemdir.

“Ey oğullarım, Allah sizin için bu dini (İslâm’ı) seçti.”¹³¹ Demek ki, bu din ilâhî bir seçim ve bir tercih ürünüdür. Buna göre herkesin, ama özellikle Hz. İbrahim ile Hz. İsmail’in soyundan olduklarını ileri sürenlerin bu konuda tercih yapmaya, alternatif aramaya yetkileri yoktur. Yüce Allah’ın (c) kendilerine yönelik bu gözetiminin ve bağışının gerektirdiği asgari şey, O’nun bu seçim ve tercih nimetine karşı şükretmek, ona dört elle sarılmak ve bu emaneti koruyarak şu yeryüzünden yüz akıyla ayrılmaya çalışmaktır. **“Mutlaka müslüman olarak ölünüz.”**

Bir âyetle; **“İsa, onların inkârlarını sezince, ‘Allah yolunda yardımcıları kim?’ dedi. Havariler, ‘Biziz Allah yolunun yardımcıları. Allah’a iman ettik. Şahit ol, biz Müslimleriz/(Müslümanlarız)’ dediler.”**¹³² bilgisi verilirken bir diğerinde ise, Hz. Nuh’un (as) kavmine şöyle seslendiği bildiriliyor: **“Eğer yüz çeviriyorsanız, sizden zaten hiçbir ücret istemedim. Benim ücretim, ancak Allah’a aittir. Bana Müslimlerden olmam emredildi.”**¹³³

“De ki: ‘Bize yararı ve zararı olmayan, Allah’tan başka şeylere mi tapalım? Allah bizi hidayete erdirdikten sonra, şeytanların ayartarak yerde şaşkınca bıraktıkları, arkadaşlarının da: ‘Doğru yola, bize gel’ diye kendisini çağırdığı kimse gibi topuklarımız üzerinde gerisin geri mi döndürülelim?’ De ki: ‘Hiç şüphesiz Allah’ın yolu, asıl yoldur. Ve biz âlemlerin Rabbine (kendimizi) teslim etmekle (Müslim olmakla) emrolunduk.”¹³⁴ **“Bir de, bize, ‘Namazı dosdoğru kılın ve Allah’a karşı gelmekten sakının’ diye emrolundu. O, huzurunda toplanacağınız Allah’tır.”**¹³⁵

Rabbimiz, rasûlünden ve elçinin yolundaki tüm davetçilerden, davetin muhataplarına şunları söylemelerini istiyor: **“Eğer seninle çekişip tartı-**

¹³¹ Bakara, 2/132.

¹³² Âl-i İmran, 3/52.

¹³³ Yunus, 10/72.

¹³⁴ En’am, 6/71.

¹³⁵ En’am, 6/72.

şırlarsa, de ki: “Ben, bana uyanlarla birlikte, kendimi Allah’a teslim ettim (Müslim oldum).” Ve kitap verilenlerle ümmilere de ki: “Siz de teslim (Müslim) oldunuz mu?” Eğer teslim (Müslim/Müslüman) oldu-larsa, gerçekten hidayete ermişlerdir. Fakat yüz çevirdilerse, artık sana düşen yalnızca tebliğ(etmek)dir. Allah, kulları hakkıyla gören-dir.”¹³⁶

Görüldüğü üzere bütün Nebiler, Rasûller aynı dine, İslâm’a çağırmışlar ve onlar ile onların davetine icabet edenler (Allah’a boyun eğip teslim olan anlamında) Müslim adını almışlardır. Diğer insanları da Allah’a teslim olma-ya, Müslim/Müslüman olmaya çağırmışlardır. Bu sebeple, kendimizi, bizzat Allah tarafından verilmiş ve bütün Rasûllerin davetine icabet edenlerin de ortak ismi olan Müslim dışındaki başka isimlere nispet etmekten ısrarla ka-çınmalıyız. İnzal edilmiş “Müslim” yerine ikame edilmek üzere üretilmiş “İs-lâmci” da dâhil farklı isimlerle kendimizi isimlendirmekten uzak durmalıyız. Aksi takdirde kıyamete kadarki sürede gelecek diğer İslâm dini müntesiple-riyle aramızdaki bu ortak isim bağımızın sürekliliğine zarar verilebilecektir. O hâlde ey “Müslümanlar”! Gelin Allah’a teslim olalım ve Kur’ân’a ve Sünnete göre “Müslimler” olalım.

Kur’an’da, ***“Allah’a çağırın, sâlih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben Müslimlerdenim’ diyenden daha güzel sözlü kimdir?”***¹³⁷ denilir. Bu âyette de ifade edildiği üzere, en güzel sözlü Müslimlerden olabilmek için, hâl ve kal ile Allah’a davet eden ve sâlih ameller işleyerek hayatı ibadet kılan bir imanî pratiği ortaya koymak gerekmektedir.

Başka âyetlerde ise, Rabbimizin, kıyamet gününde, tevhîdî anlamda iman edip Müslim olmayı başarmış kullarını ***“kullarım”*** hitabıyla sahiplene-rek, onlara şu müjdeli haberi vereceği bildirilmektedir: ***“Ey âyetlerimize iman eden ve Müslim olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeceksiniz de.”***¹³⁸

Rabbimiz hepimize, Kur’ânî ölçüye uygun biçimde Müslimlerden (Müs-lümanlardan) olmayı ve kendisine teslim olarak, yukarıdaki ayette zikredilen lütufkâr ilâhi hitaba muhatap olmayı nasip etsin. Sadece kendisine kulluğa tahsis edilmiş bir hayatı yaşayıp rızasını kazanmak suretiyle mü’min/Müslim olarak ölmeyi lütfetsin inşaAllah.

¹³⁶ Âl-i İmran, 3/20.

¹³⁷ Fussilet, 41/33.

¹³⁸ Zuhurf, 43/68, 69.

MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN KAVRAMLARI, BİRBİRLERİNİ TAMAMLAYARAK ÖRTÜŞÜRLER

Hucurat Sûresinde, *“iman ettik demeyin, teslim/Müslim olduk deyin”* ifadesinde lugâvi anlamıyla kullanılan Müslim kelimesinden hareketle mü'min ve Müslim kavramlarının birbirinden bağımsız iki farklı kavram olduğunu iddia edenler olmuştur. Hâlbuki bu iki kavram, Kur'an'da kullanıldıkları yerler ve bütün anlamlar dikkate alındığında asla birbirinden ayrılmazlar ve biri, diğeri olmadan var olamazlar. Bunlar, biri diğerini tamamlayarak örtüşen iki kavramdırlar. Mü'min olunmadan Müslim olunamaz. Müslim olmadan da mü'min kalınamaz. Sözlü iman iddiasının ispatı, ancak fiilî iman olan Müslim olmakla, Allah'a teslim olup hayatı ibadet kılmakla gerçekleştirilebilir. **“Ey iman edenler iman edin...”**¹³⁹ ve **“Ey iman edenler topluca İslâm'a girin...”**¹⁴⁰ âyetlerinde de, “iman iddianızı hayat tarzınız ve amellerinizle ispat edin, hayatınızın bütününde Allah'a teslim olup Kur'an'a uygun yaşayarak Müslim olun” denilmiş olmaktadır. Müslim/Müslüman olmanın şartı olarak Allah'a teslim olmuş bir hayatta işlenen sâlih amellerin Allah indinde makbul ve geçerli olabilmesi için de, öncelikle tevhidî bir imanla iman etmiş olmak şartı vardır. Çünkü Allah “şirk koşanların amellerinin boşa gideceğini” bildirmiştir.¹⁴¹

Şimdi Hucurat Sûresinin ilgili âyetini ele alalım: **“Bedevîler ‘İman ettik’ dediler. De ki: ‘İman etmediniz. (Öyle ise, ‘iman ettik’ demeyin.) ‘Fakat boyun eğdik, teslim olduk/Müslüman olduk’ deyin. Henüz iman kalplerinize girmedir. Eğer Allah’a ve Peygamberine itaat ederseniz, O, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”**¹⁴²

Medine’de Rasûlullah ve beraberindeki Müslümanlar zafer kazanıp devletlerini kurarak güçlerini ortaya koyunca, çevredeki bedevi kabileler gelip İslâm devletine teslim oluyorlar. Zafer kazanıp gücünü ispat etmiş İslâmî otoriteye boyun eğiyor, bu güce teslim olmak biçimindeki lugâvi anlamıyla (harbin zıddı olan sulha girmek ve bağlanmak mânâsına İslâm) Müslim oluyorlar, ama “iman ettik” diyerek geliyorlardı. Aslında ise, “Biz teslim olduk, biz sizin gücünüzü kabul ettik,” demiş oluyorlardı. Allah da buyuruyor ki, **“siz teslim olduk, deyin. (Siz barışa girme ve zafer kazanan güçlü tarafa teslim**

139 Nisa, 4/136.

140 Bakara, 2/208.

141 Muhammed, 47/33; Âraf, 7/147; Kehf, 18/103-105; Tevbe, 9/17.

142 Hucurat, 49/14.

olma anlamında Müslim oldunuz.) Sizin kalplerinize henüz iman girmemiştir.” Artık ey teslim olanlar, ey iman edenler, eğer Allah ve Resûlüne itaat ederseniz bundan sonraki hayatınızda kesinlikle bilesiniz ki Allah sizin amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmeyecektir. Amellerinizden hiçbir şey zayı olmayacaktır. Bilesiniz ki Allah Gafûr’dur, Rahîm’dır.

Merhum Mevdudi, âyeti şu şekilde açıklamaktadır: Burada, bütün bedeviler değil, aksine İslâm’ın gelişen gücünü görerek, sadece müslümanların hücumundan korunmaları ve İslâm zaferlerinin kazançlarından faydalanabilmeleri için müslümanlığı kabul eden birkaç bedevi kabilesi kastedilmiştir. Bu insanlar gerçekte can u gönülden iman etmemişler idi, sadece dil ile söyleyerek işlerine öyle geldiği için kendilerini müslüman sayıyorlardı. Bunların içyüzleri, Hz. Peygamber’e (s) gelerek çeşitli isteklerde bulunmaları ve sanki müslüman olarak başkalarına büyük iyilik yapmışlar gibi mükâfat talep etmeleri sonucunda ortaya dökülüyordu. Hadislerde çeşitli kabilelerin tutumları anlatılmaktadır. Onlar açıkça Allah’ın Rasulü ile savaşmadan İslâm’ı kabul etmelerinin, onların Hz. Peygamber’e ve müslümanlara yaptıkları büyük bir lütuf olduğunu, karşılığını da almaları gerektiğini söylemek istiyorlardı. Medine civarındaki küçük bedevi topluluklarının işte bu hareket tarzlarına bu ayetlerde ışık tutulmaktadır.

Ayette “*kuulû eslemnâ*” lafzı kullanılmıştır. Bu “*biz müslüman olduk deyiniz*” diye de tercüme edilebilir. Bu lafızdan bazı kimseler, “Kur’an-ı Kerim’in dilinde “mü’min” ve “müslim” iki ayrı kavramdır; mü’min can u gönülden iman edendir, müslüman ise iman etmeden sadece dış görünüşü ile müslüman olandır,” manasını çıkarmışlardır. Böyle bir iddia serâpâ yanlıştır, temelden sakattır. Burada “iman” kelimesinin kalp ile tasdik için ve “İslâm” kelimesinin de dışa yansıyan ameller ve itaat için kullanıldığında şüphe yoktur. Fakat buradaki “İslâm ve İman”, diğer bir ifadeyle “Müslim ve Mü’min” kelimelerinin Kur’an-ı Kerim’in birbirinden bağımsız iki ayrı kavramı olduğunu söylemek doğru değildir.

Kur’an-ı Kerim’in İslâm ve Müslim kelimelerinin kullanıldığı ayetleri incelenince, Kur’an ifadesinde İslâm’ın, Allah’ın insan cinsine ve bütün beşere indirdiği hak dinin adı olduğu görülmektedir. İman ve emre itaatin ikisini de içine almaktadır. “Müslim” ise can u gönülden iman eden ve fiilen itaat eden kişi demektir. Örnek olarak şu ayetleri gösterebiliriz: **“Allah katında din**

ancak İslâm'dır.”¹⁴³ “Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, o istediği din asla kendinden kabul olunmaz.”¹⁴⁴; “Ben sizin için İslâm'ı din olarak beğendim.”¹⁴⁵; “Allah kimi doğru yola sevketmeyi isterse göğsünü İslâm ile genişletir”¹⁴⁶ Bu ayetlerde “İslâm”dan maksadın iman etmeden itaat etmek olmadığı meydandadır. Yine bakınız yer yer bu konunun ayetleri gelmektedir. **“(Ey Rasûl!) De ki: Müslüman olanların ilki olmam bana emredildi”¹⁴⁷; “Onlar müslüman olurlarsa şüphesiz doğru yolu bulmuş olurlar.”¹⁴⁸; “Müslüman olan bütün Nebiler Tevrat’a (Kitab’a) göre hükmederlerdi.”¹⁴⁹**

Burada bunun gibi ve diğer yerlerde daha birçok örnekler göz önüne serilince, artık İslâm'ı kabul etmek, “İslâm'a girmek, iman etmeden itaat etmek demektir” denilebilir mi? Bunun gibi “Müslim” kelimesinin de defalarca kullanıldığı manaya örnek olarak aşağıdaki ayetlere bakılabilir: **“Ey iman edenler! Allah'tan korkulması gerektiği şekilde korkunuz ve siz ancak müslüman olarak can veriniz.”¹⁵⁰, “O, sizi önceki kitaplarda da müslümanlar olarak isimlendirmişti, bu kitapta da öyle isimlendirmiştir.”¹⁵¹. “İbrahim, ne yahudi ne de hristiyandı, fakat o, Allah'ı bir tanıyan gerçek bir müslümandı.”¹⁵² Hz. İbrahim ve İsmail'in Kâbe'yi inşa ederken yaptıkları dua: **“Ey Rabbimiz! Bizim ikimizi sana teslim ve ihlas sahibi (müslim) olmakla sabit kıl, soyumuzdan bir topluluğu da müslüman bir ümmet yap.”¹⁵³ Hz. Yakub'un çocuklarına vasiyeti: “Ey çocuklarım! Allah sizin için bu dini seçmiştir. Öyleyse artık siz ancak müslüman olarak can verin.”¹⁵⁴ Bu ayetleri okuduktan sonra artık kim bu ayetlerde “Müslim”den maksat gönülden inanmayıp sadece dıştan İslâm'ı kabul eden kişidir diye iddia edebilir? Bu ayetleri inceledikten sonra, Kur'an-ı Kerim'in ifadesinde İslâm'dan maksat, iman etmeden itaat etmek ve Kur'an'ın dilinde müslüman, “Sadece zahiren İslâm'ı kabul eden kimsedir” demek, baştan yanlış ve kesin hatadır.¹⁵⁵****

143 Âl-i İmran, 3/19.

144 Al-i İmran, 3/85.

145 Maide, 5/3.

146 En'am, 6/125.

147 En'am, 6/14.

148 Al-i İmran, 3/20.

149 Maide, 5/44.

150 Al-i İmran, 3/102.

151 Hac, 22/78.

152 Al-i İmran, 3/67.

153 Bakara, 2/128.

154 Bakara, 2/132.

155 Mevdudî, Tefhimu'l Kur'ân Tefsiri.

Fahredden Râzî, “mü'min ile müslim birdir. Nasıl olup da aralarında fark varmış gibi anlaşılabilir?” diye sorarak şöyle bir cevap verir: “Genel ile özel'in farkı vardır. İman ancak kalp ile olur. Bazen kalple beraber lisanla olur. İslâm ise daha geneldir, fakat özel şeklinde genel ile özel birleşmiş olur.” İbrahim (a.s.) hakkında **“Rabbi ona: ‘İslâm ol’ dediği anda, ‘Âlemlerin Rabbine teslim oldum.’ dedi.”**¹⁵⁶ buyurulması böyledir. Bunun gibi **“Allah nezdinde hak din ancak İslâm'dır.”** âyeti ve **“Beni müslüman olarak vefat ettir.”**¹⁵⁷ âyeti de bu mânâyadır. Beni rızana teslim olan kullarından eyle, demektir. İmam-ı Âzam'a nisbet edilen Fıkh-ı Ekber'de de şöyle denilmiştir: “İman, ikrar ve tasdiktir, İslâm Allah Teâlâ'nın emirlerine teslim olmak ve bağlanmaktır. Bundan dolayı iman ile İslâm arasında lügat yönünden fark vardır. Fakat şer'î hükümde İslâm'sız iman, imansız İslâm olmaz. Bu ikisi zahir ile bâtın, yüz ile astar gibidir. “Din” de iman ve İslâm ve şeriatın hepsine birden konulan isimdir...”¹⁵⁸

“Mü'min olanlar, ancak o kimselerdir ki, onlar, Allah'a ve Resûlü'ne iman ettiler, sonra hiçbir kuşkuyla kapılmadan Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad ettiler. İşte onlar, sâdık (doğru) olanların ta kendileridir.”¹⁵⁹

O mü'minler ki, artık teslim olmuşlar, imana, takvaya doğru yücelmişlerdir. İşte onlar Allah ve Resûlü'ne iman etmişlerdir. İmanlarında asla bir şüpheye düşmediler ve mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda savaştılar. İşte gerçek sâdıklar bunlardır. İşte iman ve teslimiyet iddialarında sadakat sahipleri bunlardır. Teslimiyet iddialarını söz planında bırakmayıp bu uğurda mallarını ve canlarını ortaya koyarak sâdık olduklarını, samimi olduklarını ortaya koyanlar bunlardır. Eğer bu imanlarınızda, bu iddialarınızda sadık kalır, Allah ve Rasûlü'ne itaat ederek bir hayat yaşarsanız o zaman sizler sâdıklarsınız, imanlarınızda doğrusunuz, gerçek Müslümanlarsınız. İşte bunlar, verdikleri ikrara kalpleriyle ve fiilleriyle içten bağlılık göstermiş, bütün hayat alanlarında Allah'a teslim olmuş samimi müslümanlardır. İşte bunlar, artık biz de iman ettik diyebilecek, biz de Müslüman olduk diyebileceklerdir.¹⁶⁰

156 Bakara, 2/131.

157 Yusuf, 12/101.

158 Elmalılı M. Hamdi Yazır Tefsiri.

159 Hucurat, 49/15.

160 Mehmet Pamak, İman ve İslam, 122-142

İSLÂM DİNİ'NİN GÂYESİ

İslâm'ın getirdiği hükümler, insanların mutluluğunu amaçlamaktadır. Bu hükümlere uygun hareket edenler, hem dünya hem de âhiret saâdetini kazanacaktır. İslâm, kişinin kalbini, aklî düşüncelerini ve amellerini ıslah ederek, onları yükselterek bu saâdetlere ulaştırır. Toplumun saâdeti de ferдин saâdetine bağlı olduğundan, kişinin mutluluğu aynı zamanda cemiyetin de mutluluğudur. İslâm, bu hedefi gerçekleştirmek için birtakım hükümler koymuştur. Bunlara şer'î hükümler denir.

İSLÂM DİNİ'NİN HÜKÜMLERİ

İslâm Dininin hükümleri dört kısımdır:

a-) İman (İtikadî hükümler): İnsanın dinde kabul etmesi ve reddetmesi gereken hususlarla ilgili hükümlerdir. İnsana neleri kabul etmesi, neleri reddetmesi gerektiğini bu hükümler öğretir. İnsan, iman esaslarına inanmakla mânevî gıdasını almış, kalbini yanlış inançlardan temizleyerek gerçek değerini kazanmış olur.

b-) Amel: Amel, insanların yaptığı işlerdir. Yapılması veya yapılmaması gereken fiillerdir. Hangi amellerin, hangi şartlarla nasıl yapılacağını ve nasıl sahih olacağını açıklayan hükümlere amelî hükümler denir. Duâ etmek, zekât vermek, cihad etmek, ilim tahsil etmek gibi.

c-) Ahlâk: Hal ve hareketleri, davranışları, İslâmî ve insanî ilişkileri açıklayan hükümlere denir. Ahlâkın güzelleşmesine ve vicdanın terbiyesine ait bulunan hükümlerdir. Kötü söz ve yalan söylememek, kendisi için istediğini başkası için de isteme... gibi.

d-) Hukuk (Muamelât, Ukubat): iman, ahlâk ve şahsî amel gibi konuların dışında kalan, özellikle devlet yönetimini, toplum idaresini ve ekonomik durumları içeren konuları, evlenme, boşanma, miras dağıtımı, ticarî ve siyasî işleri, kısaca İslâm devletinin kanun ve kurallarını belirleyen bütün hükümlerdir.

Bu dört hüküm (iman, amel, ahlâk, hukuk) İslâm dininin bir bütün ve homojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Böyle olmasına rağmen, özellikle yirminci yüzyıl müslümanları hukukla (muâmelâtla) ilgili hükümleri

terk ettikleri veya terk ettirildikleri için İslâm'ın bütünlüğü hayata yansıyamamıştır. İslâm bütün olarak yaşanmamaktadır. Bunun sonucu olarak, imanî konular saptırılmış, ameller (ibâdetler) yozlaştırılarak, ruhsuz ve anlamsız bir şekilde ifa edilen bir gelenek halini almıştır. Yine aynı şekilde müslüman topluluklar İslâm ahlâk ve edebini yitirmişlerdir.

Bu dört hüküm parçalanmaz bir bütündür. Yani birisi olmadığı zaman İslâm'ın bütünlüğü bozulduğu gibi; başka herhangi bir şeyle (düşünceyle, hukukla, dinle) sentezi (karışımı) halinde de bütünlüğü ve safiyeti bozulur; Ortaya apayrı başka bir din çıkar. İslâm sosyalizmi, Türk-İslâm sentezi... gibi. Zaten sentez de ayrı iki şeyin bir araya getirilmesiyle yepyeni bambaşka bir şeyin oluşması demektir.

İslâm, insan hayatının vazgeçilmez de olsa bir parçası değil; her yönüyle insan hayatının bütünüdür. İslâm, insanın günlük yirmi dört saatini ve doğumdan ölümüne her alandaki her yönünü kapsar ve belirler. Tuvalet âdâbından devlet yönetimine varıncaya kadar insanın tüm hayatını kuşatır. İslâm, insan hayatının bütünüdür. İnancı, ibâdeti, ahlâkı ve hukukuyla bir bütündür. Parçalanmaz veya herhangi bir şeyle sentez yapılamaz. Atma ve katmaları, hurâfe ve bid'atları kabul etmez. Allah tarafından tamamlanmış eksiksiz bir nizamdır.

İSLÂM'IN GENEL ÖZELLİKLERİ

1- Rabbânîlik: (Rabbe ait olmak, İlâhî olmak) İslâm, hak ve İlâhî dindir. Vahye dayanır. Hedef ve gayede Rabbânîdir. Allah'ın rızası bir müslüman için her şeyde vazgeçilmez amaçtır. İslâm'ın kaynağı ve metodu da Rabbânîdir.

2- İnsanîlik: (İnsan fitratına uygunluk) Kur'an insanlara indirilmiş, peygamberler insanlar arasından seçilmiştir. İslâm insana, insanın aklına büyük önem vermiş, fitratına uygun hükümler koymuştur. İslâm'a göre insan, yer-yüzünde en güzel biçimde ve halife olarak yaratılmış, rûhî unsur ile seçkin kılınarak evren kendi hizmetine verilmiştir. İslâm, insanın hiçbir güç ve enerji odağını ihmal etmez. Onların hepsini islâha, çalışmaya ve gelişmeye doğru yönlendirir. İnsan, taşıyabileceği ölçülerde yüklenen bu yükümlülükleri omuzlayarak barış, güven ve huzur içinde yoluna devam eder. Bu yükümlülükler insanın kendi fitratıyla uyumludur. Gönlünün ve vicdanının sesiyle bü-

tünleşir. Fıtratını ıslâh etmeyi hedef alır. İslâm'ın tüm hükümleri insanın dünya ve âhiret saâdetine yöneliktir.

3- Kapsamlılık ve evrensellik: İslâm, ebediyeti kapsayacak uzunlukta, bütün insanları kuşatacak genişlikte, dünya ve âhiret işlerini içerecek derinliktedir. Mesajı ve hükümleri bütün zamana, bütün dünyaya, bütün insanlığa yöneliktir. İnsan hayatının beşikten mezara tüm aşamalarını ve hayatın tüm alanlarını tanzim eder. İslâm'ın öğretileri de kapsamlıdır. Bu kapsam, inançta, ibâdet, tasavvurda, ahlâk ve fazilette, düzenleme ve yasalarda kendini gösterir.

4- Vasatlık ve denge: İslâm; denge, orta yol, adâlet, ölçü gibi temel dinamikleri olan bir dindir. İfrat ve tefritten uzaktır. Aşırılıklar yoktur. İnsanı azdırmaz ve ezdirmez. İnsanın gücü böyle dengeli bir nizam kurmaya yeterli değerlidir. İnanç, ibâdet, ahlâk ve teşrîde vasat (adâlet ve denge) unsurlarını kolaylıkla görebiliriz. Dünya - âhiret, madde - mânâ, zengin - fakir arasında denge vardır. İnsanın içi ve dışını, rûhu ve bedenini, birey ve toplumu, fert ve devleti, kadın ve erkeği, aile ve toplumu dengeler. Her birinin birbirine karşı hak ve görevlerini düzenli, dengeli ve uyumlu bir biçimde belirler.

5- Açıklık ve netlik: İslâm'ın inanç esasları, dinî kavramlar sade ve açık seçiktir. Anlaşılması, anlatılması ve kabulü kolaydır. Akli, mantığı zorlamaz.

6-) Hâlis din: Analiz ve sentez, atma ve katma kabul etmeyen, kaynağı sağlam ve değiştirilemez olduğundan tahrif edilemeyecek bir dindir. Bid'at ve hurâfelere kapılarını kapamıştır. Allah tarafından tamamlanmış ve râzı olunmuş tek hak dindir.

7- Tevhid: İslâm, her şeyden önce tevhid dinidir. En mükemmel Allah inancını yerleştirir. İslâm'da Allah'ın sıfatları insanlara ve diğer varlıklara verilmez. Allah'ın hiçbir şeye benzemediği vurgulanır. İnsan ve başka yaratıklar tanrılaştırılmaz. Allah'tan başkasına tapılmaz, duâ edilmez.

8- Tüm peygamberleri tasdik: Allah tarafından gönderilen bütün peygamberlere inanılır. Peygamberler arasında ayırım yapılmaz. Tanrılaştırma ve yakışık almayan isnatlar gibi aşırılıklardan uzak olarak, Allah'ın elçisi ve kulu oldukları kabul edilir.

9- Egemenlik Allah'ın: Yasa, hukuk ve prensip belirleme, kanun koyma işi sadece Allah'a aittir. İslâm; hüküm, hâkimiyet, egemenlik ve otoritenin Allah'a verildiği, ezen ve ezilenin, kula kulluk yapanın olmadığı bir toplum oluşturur.

10- Sağlam kaynak: İslâm'ın temel kaynağı Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'an, kıyâmete kadar tahrif edilemeyecek bir kitaptır. Dünyanın her tarafındaki Kur'an nüshaları aynıdır.

11- Evrenle uyum: Evren ve içindeki varlıkların tümü Allah'a teslim olup itaat ettiklerinden müslüman sayılırlar. İslâm'ı seçip teslim olan insan da kâinatla uyum içinde, aynı yasalara itaat etmiş olur. Böylece insanın emeği ve enerjisi evrenin imkânlarıyla bütünleşir. İslâm, insanı evrendeki doğal güçlerle çatışmaya ve boğuşmaya sokmaz.

12- Tek toplum (ümme) oluşturur: İslâm, uyumlu, tutkun ve dayanışma içinde hareket eden bir toplum (ümme) oluşturur. Akîde bağıyla bir araya gelen, ırk, renk, vatan, ülke ve sınıf ayrımı yapmayan bu toplumun temel dinamikleri (harekete geçiren özellikleri) kardeşlik, yardımlaşma, eşitlik, adâlet, hakkı ve sabrı tavsiye etme, iyiliği yayma, kötülüğe karşı mücâdele etmedir. Zina, fuhuş, hırsızlık, haksızlık, fâiz... gibi kötü ahlâk ve çirkin geleneklerin ortadan kaldırıldığı, insanların yeme içme, barınma ve cinsel oburluklarının engellendiği erdemli, iffetli bir toplum oluşturur. Küfrün tek millet olduğu gibi; bütün müslümanlar da, birbirlerini ancak kardeş kabul eden tek bir millettir.

13- Kolaylık ve müjde: İslâm; dili, ırkı, mazisi ne olursa olsun kelime-i şehâdet getirip buna uygun yaşayan herkesi müslüman sayar. Eşitlik ve adâlet esasına dayanır. Kimsenin zorla müslüman yapılmasını kabul etmez. Kalpleri fethederek yayılmayı esas alır. Hükümleri yaşanılacak kolaylıktadır. İbâdetlerin yapılmasında gücümüz dikkate alınarak birçok kolaylıklar gösterilmiştir. Gücün yetirilemeyeceği zorluklar emredilmez. İslâm'ın rahmet, af ve müjde tarafı ağır basar. İslâm, insanın rûhî ve bedenî tüm ihtiyaçlarını hoşgörüyü karşılayıp, kolaylıkla ve basit biçimde çözüm getirir. Ama bütün bu kolaylıklara rağmen, tembellik ve dünyaya aşırı meyilden dolayı kulluğunu ihmal edenler Allah'ın azâbıyla ikaz edilirler.

14- Akla ve ilme önem verir: İslâm vahiy dini olmasıyla birlikte, akla büyük önem verir. Akla hitap eder, akıllıyı sorumlu tutar. Bilime de üstün

değer vermiş, ilim öğrenmenin her müslümana farz olduğunu bildirmiş, çalışma, öğrenme ve düşünce gibi konulara gereken yeri vermiştir. Yalnız unutmamak lâzım ki, İslâm akılcı değildir, akıllıların dinidir.¹⁶¹

15- İnsan hakları: Hiçbir düzende (dinde) görülemeyecek kadar insan haklarını gözeten İslâm, insanın şu haklarını korumaya alır:

a) Din emniyeti: İslâm, din hakkını ve dini yaşama hürriyetini güvence altına alır.

b) Nefis (can) emniyeti: İslâm, yaşama hakkını temin eder.

c) Akıl emniyeti: İlim ve tefekkürü emreden İslâm, içki ve uyuşturucu gibi akla zarar verecek şeyleri yasaklar ve akli her türlü arızâlardan koruyucu tedbirler alır.

d) Nesil emniyeti: İrzin, şeref ve namusun korunmasını ve sağlıklı nesiller yetiştirilmesini temin için İslâm gerekli her türlü ortamı hazırlar.

e- Mal emniyeti: İslâm malı korumak için, hırsızlık vb. suçlara giden yolları tıkadığı gibi, insanlara yeterli geçim kaynaklarına sahip olma hakkını ve imkânını tanır.

Özetle İslâm, her insanın onurunu, namusunu, özgürlüğünü, dinini, malını, canını, geçimini ve işini garanti altına alır.

İslâm, insan hakları konusunda hâlâ ulaşılamaz durumdadır. İnsanî kardeşlik prensibine yer verir. Irkçılığı ve takvânın dışında üstünlük anlayışlarını reddeder. İslâm'ın emir ve yasakları, hükümleri, ibâdetleri, cezâ anlayışı... eşitliği isbat etmektedir. Diğer düzenlerde bu denli eşitlik teoride bile yoktur. Eşitlik adına adâletsizliğe de göz yummaz. Kadın-erkek eşitliği diyerek cinsel farklılıkların gözardı edilip istismar edilmesine, insanların sömürülerek zulmedilmesine yol açacak aşırılıklara da geçit vermez.

İslâm'ın, Önceki Peygamberlerin Şeriatleriyle İlişkisi

a) İslâm bütün peygamberlere gelen dinin adıdır.¹⁶² İnsanlık dünyaya peygamberle (Hz. Âdem'le) gelmiştir. Zamanın şartlarına ve insanlığın ihtiyaçlarına göre Allah Teâlâ peygamberleri değişik şeriatlerle (hukuklarla) göndermesine rağmen; itikat (inanç) her peygamberde aynı olmuştur.

b) Önceki peygamberlerin tebliğ ettikleri din bir kavme gönderilmişti. Hz.

¹⁶¹ Bak. İslâm Nizamı, Yusuf el Kardavi, Esra Y.

¹⁶² Bak. 2/Bakara, 130 - 133

Muhammed'e (s.a.s.) gelen İslâm, evrensel bir dindir. Yani tüm evrene ve bütün insanlığa Allah (c.c.) tarafından sunulmuş, kıyâmete kadar geçerli olacak bir hayat şeklidir.

c) Hz. Muhammed'in (s.a.s.) tebliğ ettiği İslâm Dini, önceki peygamberlerin tebliğ ettiği dinin hükümlerini (şariatlerini) nesh edip ortadan kaldırmıştır. Yani şu anda geçerli olan şariat Hz. Muhammed (s.a.s.)'in şariatidir.

d) İslâm dini, Hz. Muhammed (s.a.s.)'den önce Allah (c.c.) tarafından gönderilen tüm kitapları ve peygamberleri tasdik eder.

KUR'ÂN-I KERİM'DE İSLÂM KAVRAMI

"el-İslâm" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de 6 âyette geçer.¹⁶³ "İslâm" ve "müslim" kelimeleri, çekimleriyle birlikte Kur'an'da toplam 50 yerde kullanılır. İslâm ve müslim kavramlarının kökü olan "silm" kelimesi ve türevleri ise, toplam 157 yerde kullanılır.

*"Ey Rabbimiz! Bizi Sana teslim olanlardan/müslümanlardan kıl, neslimizden de Sana teslim olan müslüman bir ümmet çıkar, bize ibâdet yerlerimizi göster, tevbemizi kabul et; zira, tevbeleri kabul eden, çok merhametli olan ancak Sensin."*¹⁶⁴

*"Bunu İbrâhim de kendi oğullarına vasiyet etti, Ya'kub da: 'Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. O halde sadece müslüman olarak ölün' dedi."*¹⁶⁵

*"Biz, Allah'a ve O'nun yanından bize indirilene; İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya'kup ve esbât'a (torunlarına) indirilene, Mûsâ ile İsa'ya verilenlerle Rabbleri tarafından diğer peygamberlere gelenlere, onlardan hiçbirisi arasında fark gözetmeksizin iman ettik ve biz sadece Allah'a teslim olduk, O'nun için müslümanız' deyin."*¹⁶⁶

*"Allah katında gerçek din İslâm'dır."*¹⁶⁷

163 3/Âl-i İmrân, 19, 85; 5/Mâide, 3; 6/En'âm, 125; 39/Zümer, 22; 61/Saff, 7

164 2/Bakara, 128

165 2/Bakara, 132

166 2/Bakara, 136

167 3/Âl-i İmrân, 19

“İbrâhim, ne Yahûdi, ne de Hristiyan idi; fakat o, Allah’ı bir tanıyan (hanîf) dosdoğru bir Müslüman idi; müşriklerden de değildi.”¹⁶⁸

“Kim İslâm’dan başka bir din ararsa, ondan (bu din) asla kabul olunmaz ve o, âhirette de en büyük zarara uğrayanlardandır.”¹⁶⁹

“Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâm’ı verip ondan râzı oldum..”¹⁷⁰

“Allah kimi doğru yola hidâyet etmek/iletmek isterse, onun göğsünü (kalbini) İslâm’a açar, gönlüne genişlik verir; kimi de dalâlete bırakmak/saptırmak isterse, onun göğsünü/kalbini daraltır ve göğsü çıkıyormuş gibi meşakkatlendirir. Allah iman etmeyenlerin üstüne işte böyle murdarlık verir. Bu (İslâm), Rabbinin dosdoğru yoludur. Biz öğüt alacak bir kavim için âyetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık.”¹⁷¹

“(Yusuf şöyle duâ etti:) ‘...Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat.”¹⁷²

“Kim nefsinin (tümünü) Allah’a, O’nu görür gibi teslim ederse (gerçek müslüman olursa) muhakkak ki o, en sağlam kulpa yapılmıştır. Bütün işlerin sonu ancak Allah’a dayanır.”¹⁷³

“Allah kimin gönlünü İslâm’a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde olmaz mı? Kalpleri Allah’ı zikretmek husûsunda katılmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir dalâlet/sapıklık içindedirler.”¹⁷⁴

“İslâm’a çağrılırken, Allah’a karşı yalan uydurandan daha zâlim kimdir? Allah, zâlimler topluluğunu hidâyete/doğru yola erdirmez.”¹⁷⁵

168 3/Âl-i İmrân, 67

169 3/Âl-i İmrân, 85

170 5/Mâide, 3

171 6/En’âm, 125-126

172 12/Yûsuf, 101

173 31/Lokman, 22

174 39/Zümer, 22

175 61/Saff, 7

HADİS-İ ŞERİFLERDE İSLÂM KAVRAMI

“İslâm, beş esas üzerine binâ edilmiştir (kurulmuştur). Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed (s.a.s.)’in O’nun kulu ve rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beyt’i (Kâbe’yi) haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak.”¹⁷⁶

“Her çocuk, İslâm fıtratı (Allah’ı tanıma ve O’na teslim olma) yaratılışı üzere doğar.”¹⁷⁷

“Bir kul İslâm’a girer ve bunda samimi olursa, daha önce yaptığı bütün hayırları Allah, onun lehine yazar, işlemiş olduğu bütün şerleri de affeder. Müslüman olduktan sonra yaptıkları da şu şekilde muâmele görür: Yaptığı her hayır için en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar sevap yazılır. İşlediği her bir şer için de, -Allah affetmediği takdirde- bir günah yazılır.”¹⁷⁸

“Sizden biri içiyle dışıyla müslüman olursa, yaptığı her bir hayır, en az on mislinden yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sadece misliyle yazılır. Bu hal, Allah’a kavuşuncaya kadar böyle devam eder.”¹⁷⁹

“İmanın tadını; Rab olarak Allah’ı, din olarak İslâm’ı, peygamber olarak Muhammed’i seçip râzı olanlar duyar.”¹⁸⁰

“Kim bizim namazımızı kılar, bizim kiblemize yönelir, bizim kestiğimizi yerse işte o, müslümandır.”¹⁸¹

“Kim İslâm’dan başka bir din adına yalan yere yemin ederse o kimse, dediği gibidir.”¹⁸²

Bazı kimseler Hz. Peygamber’e: “Yâ Rasûlallah, biz câhiliyet devrindeki yaptıklarımızdan mes’ul olacak mıyız?” diye sordular. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle cevap verdi: *“İslâm’da sizden kim iyi ameller işlerse câhiliyet devrindeki*

176 Buhârî, İman 1; Müslim, İman 22; Nesâî, İman 13; Tirmizî, İman 3

177 Müslim, Kader 25; Ahmed bin Hanbel, 4/24

178 Buhârî, İman 31; Nesâî, İman 10 -8, 105-

179 Buhârî, İman 31; Müslim, İman 205, hadis no: 129

180 Müslim, İman 56, hadis no: 34; Tirmizî, İman 10, hadis no: 2625

181 Nesâî, İman 9, hadis no: 8, 105; Buhârî, Salât 28

182 Müslim, İman 176, hadis no: 110

yaptıklarından dolayı muâhaze olunmaz; ama kim kötülük ederse, hem câhiliyet devrindeki hem de İslâm'da yaptıklarından dolayı muâhaze olunur.”¹⁸³

“Din nasihatten ibarettir!” Yanındakiler sordu: ‘Kimin için ey Allah’ın Rasûlü?’ “Allah için, kitabı için, Rasûlü için, müslümanların imamları ve hepsi için! Müslüman, müslümanın kardeşidir. Ona yardımını kesmez, ona yalan söylemez, ona zulmetmez. Herbiriniz, kardeşinin aynasıdır; onda bir ezâ/rahatsızlık görürse, bunu ondan gidersin.”¹⁸⁴

Bir adamın, “hangi müslüman hayırlıdır?” sorusuna karşılık; Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *“Diğer müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu (zarar görmediği) kimsedir”¹⁸⁵*

“Müslümana sövmek fık’r (büyük günahdır), onu öldürmek ise küfür (kâfir olmak) gibidir.”¹⁸⁶

“Müslüman sevdiğini Allah için seven, Allah ve Rasûlünü her şeyden çok seven, kendisine imanı nasip ettikten sonra küfre dönmeyi, cehenne-me yüzüstü atılmaktan daha kötü gören kimsedir.”¹⁸⁷

İSLÂM’IN RÜKÛNLARI

İslâm’ın rükûnları (temelleri) beştir: Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı ikame etmek, zekât vermek, Beyti haccetmek, Ramazan orucu tutmak.

Peygamberimiz’in İslâm’ı tarif ettiği hadis-i şerifte ve konunun başında zikrettiğimiz İslâm’ın beş temel üzere bina edildiğini bildiren hadiste (câhil halkın yanlış olarak İslâm’ın beş şartı dediği) bu beş temelin sayıldığını biliyoruz. Şehâdet veya tevhid kelimeleri dediğimiz imanın rükûnlarını (temel ilkelerini) daha önce “Tevhid” ünitesinde işledik. Burada, bu ibâdetlerin öne-

183 Müslim, İman, 189, hadis no: 120

184 Tirmizî, Birr 17, 18, hadis no: 1927, 1928, 1930; Müslim, İman 95, hadis no: 55

185 Müslim, İman 14, hadis no: 40; Ebû Dâvud, Cihad, hadis no: 2481; İbn Mâce, Fiten 2, hadis no: 3934

186 Buhârî, İman 36; Müslim, İman 27, hadis no: 116; İbn Mâce, Fiten 4, hadis no: 3939-3941

187 Nesâî, İman 3-4

mine binaen prototip örnekler olarak belirtilen ve diğerleriyle birlikte amel-i sâlih olarak etrafını câmi sûrette tanımlayabileceğimiz rükûnlardan kısaca ve akaidi ilgilendirdiği yönleriyle bahsedeceğiz. Bu amellerin nasıl yapılması gerektiği Fıkıh, İlmihal kitaplarında ve Fıkıh derslerinde konu edinilmektedir.

Amel-i sâlih nedir? Sâlih amel, Allah katında râzı olunan amellerdir. Bu amel (davranış) iki özellik taşır: Biri, İslâm şeriatına uygun olması, ikincisi; niyetin Allah rızâsı için ve O'na ibâdet kasdıyla, bu bilinçle olmasıdır. Bir amel, bu iki özelliği veya bunlardan birini taşımazsa Allah katında râzı olunan amellerden, yani amel-i sâlihten olmaz. Böyle bir amelin ecri ve sevâbı da yoktur. Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: ***“Kim Rabbine kavuşmayı ümid ederse, sâlih amel işlesin, Rabbine ibâdetinde hiçbir kimseyi şirk/ortak koşmasın...”***¹⁸⁸

Amel-i sâlihin İslâm'daki yeri cidden pek büyüktür. Çünkü bu ameller Allah'a, âhîret gününe iman etmenin meyvesidir. Kelime-i şehâdetin (tevhidin) mânâsı, amel-i sâlih işlemek ve bu yola girmekle meydana çıkar. İslâm kelimesinin teslimiyet anlamına geldiğini ve bu teslimiyetin de Allah'ın emirlerine itaat edip teslim olma demek olduğunu hatırladığımızda amelsiz, itaatsız, ibâdetsiz İslâm'ın olamayacağı ortaya çıkar. Amel-i sâlihin İslâm'daki öneminden dolayı birçok âyet onu övmektedir. Bu âyetlerin bazıları onu imana yaklaştırır, bazıları güzel mükâfatını açıklar, bazıları da özellikle âhîret hayatında vereceği faydadan bahseder. ***“Andolsun Asra ki, Muhakkak insan ziyandadır (zarar görecektir). Ancak iman edip amel-i sâlih işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler hâriç.”***¹⁸⁹

Amelin kabulü için İslâm'ı benimsemek şarttır. Bundan dolayı Allah, iman ile amel-i sâlihi beraber zikretmiştir. Bir kimse, Allah rızâsı niyetiyle ve İslâm şeriatına uygun bir amel de işlese, eğer o kişi Kur'an'da belirtilen gerçek İslâm'ı tümüyle kabullenip benimsemedikçe o ameli Allah onun yüzüne çarpacaktır. Böyle bir amel için ne bir sevap, ne de bir mükâfat vardır.¹⁹⁰

Amel-i sâlih çok çeşitlidir. İbâdet olsun, muâmelât olsun, Cenâb-ı Hakk'ın emrettiği şeylerin hepsidir. Müslüman, Rabbine itaatı, Şeriata boyun eğmeyi ve Allah'ın rızâsını talep etmeyi düşünerek hayırlı bir amel işlediği zaman, amel-i sâlih ehlinden olur.

188 18/Kehf, 110

189 103/Asr, 1-3. Diğer örnek âyetler için meselâ Bak. 5/Mâide, 9; 13/Ra'd, 29; 16/Nahl, 97; 18/Kehf, 30; 19/Meryem, 76; 29/Ankebût, 7, 9.

190 Bak. 3/Âl-i İmran, 85

Bu amel-i sâlihın başında (dar anlamıyla) ibâdetler gelir. İbâdetlerin de başında namaz, oruç, hac ve zekât gelir. Bunlar İslâm'ın temelleridir. Bu ibâdetlerde ihmal veya önemini küçümseme kesinlikle câiz değildir. Bunun için İslâm'ı tanımlayan meşhur hadiste bu ibâdetler açıkça bildirilmiştir.

İslâm'da ibâdetlerin önemi büyüktür. İbâdetler, kişinin Rabbiyle olan ilişkisini düzenler ve belli bir şekilde Allah'a karşı kulluğunu ortaya koyar. İbâdetler, Allah'ın kulları üzerindeki özel hakkıdır. Bu ibâdetlere özen göstermek ve başkalarını önce imanî esaslara, sonra ibâdetlere dâvet etmek gerekir. İbâdetler eksik olduğu halde, insanın imanının kuvvetlenmesi ve kalbinde kök salması mümkün değildir. Hatta küfrün egemenliğinin çevre şartlarının tümüne uzandığı günümüzde namaz başta olmak üzere ibâdetlere gevşeklik gösteren insanların imanları çok büyük tehlikelere girer. Yani kişinin namaz ve diğer ibâdetleri hakkıyla yerine getirmeden mü'min kalması çok zordur. Bunlar, balık için su, insan için hava mesabesindedir.

Bu ibâdetler içinde namazın akaid açısından daha büyük önemi vardır. İslâm; namazı, müslüman ve kâfir arasını ayırt edici bir alâmet olarak açıklamıştır. Ne yolculuk, ne savaş, ne hastalık halinde namazda ihmal câizdir. Onu terk etmek ve bu konuda tembellik göstermek münâfıkların âdetidir. Kul, Rabbine döndüğü zaman kendisine ilk sorulacak şey namazdır. Namaz, Allah'a olan kulluğunu ve kelime-i tevhidin mânâsını kişiye devamlı hatırlatan bir ibâdetdir. Namaz, sahibini her türlü çirkinliklerden, fuhşiyattan ve kötülüklerden meneder. Namazın önemi konusunda Kur'an'da birçok âyet vardır.¹⁹¹

Müslüman, namaza "Allahü Ekber" ile çağrılır; onunla namaza başlar, namaz süresince sık sık onu tekrarlar. Çünkü Allah, her büyüktten daha büyük, her kuvvet ve kudret sahibinden daha yücedir. Kul, her şeyden daha büyük ve aziz olan Allah'a bağlandıkça, O'ndan başka hiçbir kimseden korkmaz. Başkasına kulluk etmekten sakınır.

Oruç, hac, zekât ve diğer bütün ibâdetler, imanı takviye eder, nefsi kötülüklerden arındırır, kulu Rabbine bağlar. Oruçta, Allah sevgisini bedenine isteklerine tercih etme hali vardır. Müslümanı, ihlâs, irâde ve sabır hallerine alıştırma özelliklerini taşır. Zekât, müslüman için cimrilik ve hasislik hastalığından temizlenmeyi sağlayan mâlî bir ibâdetdir. Malın esas sahibinin Allah

¹⁹¹ Bu âyetlerden bazıları şunlardır: 30/Rûm, 31; 2/Bakara, 1-3, 153, 238; 4/Nisâ, 103, 142; 29/Ankebût, 45...

olduğu, kendisinin ise bir emânetçiden başka biri olmadığını insan zekâtla daha iyi kavrar. Zekât, mal sevgisine, Allah rızâsını ve sevgisini tercih etmektir. Toplumun muhtaç kesimine hisse ayırmak, böylece sosyal adâletin sağlanmasına hizmet etmektir. Hac ise, müslümanın amelî eğitimidir. Hac ibâdetiyle müslümanın fiilen açık ve muayyen bir şekilde kulluğunu ortaya koyduğunu görüyoruz. İlim, cihad, iyiliği emir, kötülükleri yasaklamak, sabır, tevekkül, takvâ, Allah sevgisi ve O'nun azâbından korkmak... gibi emirler, Kur'an'ın üzerinde ısrarla durduğu sâlih amellerin başında gelir.

Amelin imanla münâsebetini ileride geniş olarak işleyeceğiz.

İSLÂM'IN TEBLİĞİ

İnsanlık tarihi devam ettiği müddetçe, İslâm, herkese tebliğ edilmelidir. Bu dâvet ve tebliğin asıl gayesi, insanları kula kulluktan kurtarıp sadece tek olan Allah'a bağlamaktır. Bu görevi yapacak insanlar mutlaka olmalıdır. **“İçinizden insanları hayra çağıracak, iyiliği emredip kötülükten alıkoyacak bir cemaat bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”**¹⁹² âyet-i kerimesi bu durumu te'yid etmektedir. İslâm, herkese, ama özellikle “Müslümanım” diyenlere götürülmelidir. Çünkü onların İslâm bildikleri şeyler İslâm olmayabilir. Bu durum mutlaka düzeltilip onlara hakikat gösterilmelidir.

İslâmî dâvetin gayelerinden biri de, İslâm'ı tekeline alıp onu kimseye ulaştırmayanların elinden İslâm'ı alıp herkesin ona ulaşmasını sağlamaktır. İslâm, hiçbir gücün tekelinde olamaz. Hiçbir güç İslâm'ın bazı ibâdetlerini elinin altına alıp zorlaştıramaz. Bunu yapanlar, ister İslâm adına yapsınlar, isterse câhiliyye adına yapsınlar; her iki durum da Allah'a karşı büyük bir edepsizliktir. Çünkü Allah Teâlâ, kendisine ulaşma yolunda ne kadar engeller varsa kaldırılmasını ister. Hatta o engellere karşı cihadı her müslümana farz kılmıştır. Ta ki, insanlar saf ve berrak olan İslâm'ı kendi istekleriyle tanısinlar, öğrensinler ve onu kabullensinler. İnsanları, insanların hâkimiyet ve sultasından, değer verdikleri ağalardan, ağabeylerden, atalardan, babalardan, efendilerden ve bağlanıp kaldıkları âdetlerden kurtarıp, hayatın her safhasında Allah'ın nizam ve hâkimiyeti olan İslâm'a ulaştırmak... İşte, İslâm budur ve bütün peygamberler de bunun için gönderilmişlerdir.

İSLÂM'I HAYATA HÂKİM KILMAK

İnsanlık tarihi boyunca, İslâm'ın esas dayanağı olan temel ilke “Lâ ilâhe illâllah” kuralıdır. Yani ulûhiyeti, rubûbiyeti, saltanat ve hâkimiyeti sadece Allah'a tahsis etmek kuralı. Bu kaide gönülde ve kalpte inanç; duygu ve hareketlerde ibâdet; hayat sahasında da kanun ve nizam olarak tezâhür etmelidir. Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmek, böyle kâmil bir şekilde olmadıkça Allah'a ve İslâm'a saygısızlık yapılmış olur.

Bu kaidenin tatbiki insan hayatının bütünüyle Allah'a yönelmesidir. Böylece insanoğlu bütün işlerinde ve hayatın her safhasında Allah'ın hükmüne müracaat ederek buna tâbi olur ve Allah'ın hükmünü kendi düşünce ve görüşüne tercih eder.

Allah'ın hükümlerini insanlara ulaştırıp tebliğ eden Rasûlullah'dır (s.a.s.). Bu kaide ise İslâm'ın ilk şartı olan şehâdet kelimesinin ikinci rûknünü temsil eder. “*Şüphesiz Muhammed (s.a.s.) Allah'ın Rasûlüdür.*”¹⁹³ İşte İslâm'ın dayandığı ve temsil ettiği temel ilkenin ikincisi. Bu kaide bütün yönleriyle hayata tatbik edildiği zaman, en mütekâmil bir nizam ortaya çıkar. İşte Allah'ın râzı olduğu nizam budur.

İslâm, hiçbir zaman nazarî inanç ve birtakım ibâdetlerden ibâret değildir. Bir yandan birtakım ibâdetler yapmak, diğer taraftan da fiilen mevcut olan câhiliyye toplumunun faal bir üyesi şeklinde çalışmak bir arada bağdaşmaz.

İslâm'ın hedefi, câhiliyyeyi ortadan kaldırmaktır. Bunun için de yeni ve faal bir kadronun oluşturulması lâzımdır. Bu kadro, yaşama tarzıyla, düşünce yapısıyla, sosyal düzeniyle, değer yargısı ve kaynağıyla, kısaca her şeyiyle İslâm metoduna uygun hareket eden bir cemaattir. İşte, böyle bir kadro ancak yeniden İslâm ümmetini oluşturur ve Allah'ın şu beyânâtına mazhar olur: “*Siz, insanlar içinden seçilip çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. Çünkü iyiliği emreder, kötülüğe karşı çıkar ve Allah'a inanırsınız.*”¹⁹⁴ “*İşte böylece sizleri orta (mütedil, dengeli) bir ümmet kıldık. İnsanlara şahid (örnek) olacaksınız ve Peygamber de size örnek olsun diye...*”¹⁹⁵

193 48/Fetih, 29

194 3/Âl-i İmran, 110

195 2/Bakara, 143

SORULAR

- 1- İslâm, kelime olarak hangi anlamlara gelir?
- 2- İslâm kavramının terim anlamı nedir?
- 3- Allah'a teslim olmayan kimse müslüman sayılır mı? Niçin?
- 4- İslâm'ın üzerine bina edildiği beş temel esas nedir?
- 5- İslâm dininin gayesi nedir?
- 6- İslâm dininin hükümleri kaç'a ayrılır? Tariflerini misallerle açıklayınız.
- 7- İslâm, insan hayatının bir parçası mıdır?
- 8- İslâm'ın genel özellikleri nelerdir?
- 9- İslâm konusunda iki âyet meali ve iki hadis belirtiniz.
- 10- İslâm'ı hayata hâkim kılmak için Müslüman olarak hepimize ne tür görevler düşmektedir, açıklayınız.
- 11- Allah tarafından, peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen, dünya- da ve âhirette insanları mutluluğa ulaştıracak hayat şekline ne denir?
 - a) İman b) Amel c) Hukuk d) İslâm
- 12- Aşağıdakilerden hangisi İslâm için doğru değildir?
 - a) İslâm dini, insanın fıtratına (yaratılışına) uygundur.
 - b) İslâm'ın mesajı ve hükümleri sadece Peygamberimiz'in yaşadığı za- mana yöneliktir.
 - c) İslâm inanç esasları herkesin anlayabileceği şekilde açık ve nettir.
 - d) İslâm'a göre egemenlik sadece Allah'a aittir.
- 13- İslâm'ın hükümleri; 1- iman 2- amel 3- ahlâk 4- hukuk olmak üzere dört kısımdır. Buna göre "Devlet yönetimi, toplum idaresi, evlenme, boşan- ma, ticaret, cezâlar, dâvâlar ve mirasla ilgili hükümler" ifâdesi, yukarıdaki hükümlerden hangisine girer?
 - a) Ahlâk b) İman c) Hukuk d) Amel
- 14- İslâm'ın hükümleri; 1- iman 2- Amel 3- Ahlâk 4- Hukuk olmak üzere dört kısımdır. Buna göre "Söz, davranış, hal ve hareketlerimizle alâkalı hükümler" ifâdesi hangi kısma girer?
 - a) Amel b) Ahlâk c) Hukuk d) İman
- 15- Allah'ın, peygamberleri aracılığı ile göndermiş olduğu İslâm dinini ka- bul eden, bu inancını amelleriyle göstermeye çalışan kimseye ne denir?
 - a) Müslüman b) Münâfık c) Müşrik d) Kâfir



16. Ünite

İMAN

- İman Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı
- Kur'an'da İman Kavramı
- İmanın Dereceleri
- İmanın Artması, Eksilmesi
- İmanın Gerektirdikleri
- İman ve İslâm
- İman ve Amel
- İnsan Niçin iman Eder? İmanın Sebep ve Sonuçları
- İmanla İlgili Sünnetullah (Allah'ın Değişmez Yasaları)
- İman ve İnkâr Yönünden İnsanlar
- İmanın Sahih (Geçerli) Olmasının Şartları
- İmanı Bozan Haller
- Bâtıla İman
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- İman kelimesinin sözlük ve terim anlamlarını belirtmek.
- İmanın derecelerini, imanın artıp eksilmesini izah etmek.
- İmanın gerektirdiklerini ve iman-amel ilişkisini açıklamak.
- İman ve İslâm kavramlarının benzer ve farklı yönlerini belirtmek.
- İmanın sebep ve sonuçlarını, insanın niçin iman etme gereği duyduğunu açıklamak.
- İmanla ilgili sünnetullah'ı/Allah'ın değişmez yasalarını listeleyebilmek.
- İman ve inkâr yönünden insanların ayrıldığı grupları açıklamak.
- İmanın sahih/geçerli olması için gerekli şartları izah etmek.
- İmanı, hangi hallerin bozacağını, güncel tavır ve sözlerle bağlantı kurarak açıklamak.

İMAN KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI

Sözlük anlamı olarak iman: İman, emn kökünden bir mastardır. Sözlük anlamı, birini sözünde tasdik etmek, onaylamak, kabullenmek itimat etmek, gönülden benimsemek, güvenmek/güvenilmek anlamlarına gelir. Türkçede ki inanmak kelimesi bunu aşağı yukarı karşılar.

Terim olarak iman: Kavram olarak, Rasûlüllah'ı Allah'ın katından getirmiş olduğu bilinen haber ve hükümlerin tümünde, kat'i olarak tasdik etmek, bunu diliyle ikrar edip, tatbik etmeye çalışmaktır. İman, küfrün zıddıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yönelmektir. İman: Allah'ın gönderdiği peygamberleri tasdik etmek, getirdikleri vahyi benimsemektir. Allah'ın buyruklarını yerine getirerek, O'nun güven çemberine girmektir. Âyetleri kabul edip bağlanmak ve yaşamaktır.

İman'ın filolojik açıdan iki anlamı vardır: Başkalarına güven vermek, güven içinde olmak. İman sahibi kişi, yani mü'min, hem inandığı gücün sağladığı güvenin içinde emin olan; hem de kendisi başkalarına güven veren demektir.

KUR'AN'DA İMAN KAVRAMI

İman kelimesi Kur'an'da 45 yerde geçer. İman kelimesinin kökü olan "emn" türevleriyle birlikte Kur'an-ı Kerim'de 878 yerde kullanılır. Kur'an'ın onda birinden fazlasının imanla direkt ilgili ifâdeler olması, konunun önemini göstermek için yeterlidir.

Kur'an, peygamberlerin emin (güvenilen) kişiler olduğunu ifâde ediyor.¹⁹⁶ Aynı zamanda, peygamberlere vahyi ulaştıran gök habercisi Cebrail'in de emin olduğunu belirtiyor.¹⁹⁷ Yine Kur'an, insanın büyük sorumluluğundan bahsederken onu emaneti yüklenen varlık olarak tanıtır. Emanet de imanla aynı kökten gelen ve güvene tevdi edilmiş şey anlamı taşıyan bir kelimedir.¹⁹⁸ İman sahibine mü'min denir ki, bir anlamı da emanet taşıyan kişi demektir.

Mü'min, hem Allah'ın, hem de insanın sıfatıdır. Esmâ'ül-Hüsnadan biri, El-Mü'min'dir. Allah'ın mü'minliği, güven verici, güven kaynağı olmayı; insanın mü'minliği de El-Mü'min'e (Allah'a) güvenmeyi ifâde eder. İman, bu karşılıklı

¹⁹⁶ 7/A'râf, 68; 26/Şuarâ, 107...

¹⁹⁷ 26/Şuarâ, 193

¹⁹⁸ Bak. 33/Ahzâb, 72

güvenin işleyişidir. Allah’a güven tam olmadan iman olmaz. Allah’a güvenin tam olması için, O’nu her şeyden fazla sevmemiz, O’nun emir ve hükümlerini de her şeye tercih etmemiz gerekir. *“İman edenlerin Allah’a olan sevgileri çok fazladır.”*¹⁹⁹

İmanın gündeme geldiği Bakara sûresinin ilk âyetlerinde müttakîlerin vasıfları açıklanırken, yapılması gerekenler de açıklanmış oluyor. Bu açıklama, aynı zamanda nelere iman edilmesi gerektiğini de topluca içermektedir. Kurtulmak isteyen, *gayb* diye ifâde edilen çıplak gözle göremediği, kendini aşan konulara kesin *iman edecek, salât* şeklinde anılan amellerden ilkiyle bazı görevleri yerine getirmeye başlayacaktır. *İnfak* şeklinde ifâde olunan inandığı ve bağlandığı bir dine hizmet için çaba ve gayretlerin ilkiyle bu esasları başkalarına da götürecektir.

*“Elinizdekini tasdik etmek üzere indirdiğim Kur’an’a iman edin.”*²⁰⁰

*“Allah’a ve Peygamberine iman edin. Eğer iman eder ve takvâlı olursanız en büyük mükâfaat sizindir.”*²⁰¹

*“Ey iman edenler, Allah’a, Peygamberi’ine, Peygamberi’ne indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, son derece büyük bir sapıklığa düşmüş olur.”*²⁰²

“Benim kalbim temiz, kimseye kötülük düşünmem, herkesin iyiliğini isterim” diyerek kendini kandıranlara gerçek iyiliğin ne olduğunu Kur’an şöyle açıklar: *“Gerçek iyilik, yüzünüzü doğuya veya batıya döndürmeniz değil; Allah’a, âhirete, meleklerle, kitaplara ve Rasullere iman etmenizdir...”*²⁰³

İMANIN DERECELERİ

1. İcmâlî İman: İman edilecek esaslara kısaca ve toptan iman etmektir. Yani, Allah (c.c)’ın göndermiş olduğu haber ve hükümlerin hepsine birden inanmaktır. Bu da “İlâ ilâhe illâllah Muhammedu’r-Rasûlullah” cümlesi ile ifâde edilir. İmanın en basit mertebesi budur. Çünkü bu iki cümlede iman edilmesi gerekli olan her şey özet olarak bulunmaktadır.

199 2/Bakara, 165

200 2/Bakara, 41

201 3/Âl-i İmran, 179

202 4/Nisâ, 136

203 2/Bakara, 177

2. Tafsîlî İman: İman edilecek esasların herbirine açık ve geniş bir şekilde iman etmektir. Allah'a ve Peygambere imandan sonra, Peygamberin haber verdiği hüküm ve esasları teker teker öğrenip onların hak olduklarını tasdik etmek tafsili imandır.

İman, küfrün zıddıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yönelmektir. İman: Allah'ın gönderdiği peygamberleri tasdik etmek, getirdikleri vahyi benimsemektir. Allah'ın buyruklarını yerine getirerek, O'nun güven çemberine girmektir. Âyetleri kabul edip, bağlanmak ve yaşamaktır.

İman'ın filolojik açıdan iki anlamı vardır: Başkalarına güven vermek, güven içinde olmak. İman sahibi kişi, yani mü'min, hem inandığı gücün sağladığı güvenin içinde emin olan; hem de kendisi başkalarına güven veren insandır.

Bakara sûresinin ilk beş âyetinde özetlenen İslâm'ın temel binası ve üçüncü âyetinde "gaybe iman" şeklinde çatısı çatılan inanç temelleri, sûrenin son âyetinde de perçinlenir: *"O Rasûl, kendisine Rabbinden indirilene (Kur'an'a) iman etti. Mü'minler de Allah'a, Onun meleklerine, kitaplarına ve bütün peygamberlerine inandı. Rasullerden hiçbirini diğerinden ayırmayız, dinledik, itaat ettik. Ey Rabbimiz mağfiret isteriz, dönüş ancak sana dır, derler."*²⁰⁴ "Gaybe iman" olarak tavsif edilen bu inanç temelleri Kur'an'ın değişik yerlerinde topluca veya tek tek veya ikisi üçü birlikte zikredilmiştir. *"Elinizdekini tasdik etmek üzere indirdiğim Kur'an'a iman edin."*²⁰⁵; *"Allah'a ve Peygamberine iman edin. Eğer iman eder ve takvâlı olursanız en büyük mükâfaat sizindir."*²⁰⁶; *"Ey iman edenler, Allah'a, Peygamberi'ne, Peygamberi'ne indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, son derece büyük bir sapıklığa düşmüş olur."*²⁰⁷; *"Gerçek iyilik, yüzünüzü doğuya veya batıya döndürmeniz değil; Allah'a, âhirete, meleklerle, kitaplara ve Rasullere iman etmenizdir..."*²⁰⁸

İman, insanı kopmaz, çürümez bir bağa kavuşturur ve boşluklara yuvarlanmasını önler.²⁰⁹ İmandan yoksun kalanları Kur'an, hayvanların en şerlisi

204 2/Bakara, 286

205 2/Bakara, 41

206 3/Âl-i İmran, 179

207 4/Nisâ, 136

208 2/Bakara, 177

209 Bak. 2/Bakara, 256

olarak anmaktadır.²¹⁰ Fakat, ne yazık ki, insanlığın çoğunluğu bu imandan uzak bulunmuştur, bulunacaktır.²¹¹ Mü'min, Allah'ın yardımcısı, Allah'ın dostu, velisi olarak nitelendirilmiştir.²¹²

İMANIN ARTIP EKSİLMESİ

İmanı, kalbin ve benliğin onayladığı ve bağlandığı bir durum olarak kabul ettiğimizde, bu bağlılık ve onayın güçlenmesi ve zayıflaması yönünde bir artış ve eksilmesi elbette mümkündür. Münâfık karakterli kimselerde iman azaldığı ve küfre yaklaştığı görülür. Gerçek mü'minlerde ise iman artışı ve bağlılığın güçlenmesi, olgunlaşması göze çarpar. Kur'an'da bunu açıkça görebiliriz: *“Bir sûre indirildiği zaman, münâfıklar arasında ‘bu sûre, hanginizin imanını artırdı?’ diyenler vardır. İşte o sûre iman edenlerin imanını artırmıştır ve bunu birbirlerine müjdelerler.”*²¹³; *“Onlara bazı kimseler, ‘insanlar size karşı birleştiler, onlardan korkun.’ demişlerdi de bu, onların imanını artırmış ve ‘Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.’ demişlerdi.”*²¹⁴; *“Ve bu, onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini artırdı.”*²¹⁵; *“Mü'minler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğu zaman bu, imanlarını artırır.”*²¹⁶; *“Kitap verilmiş olanlar iyice inansın, iman edenlerin imanını artırsın.”*²¹⁷; *“Allah onların hidâyetini artırmış ve onlara takvâlarını vermiştir.”*²¹⁸; *“Allah, onları küfürleri dolayısıyla lânetlemiştir. Bu sebeple çok az inanırlar.”*²¹⁹

İman muhtevâ (içerik) yönünden ise, yani iman edilmesi gereken hususlara parça parça peyderpey inanma gibi bir artış veya bunda bir azalma kabul etmez. Çünkü doğru iman, ancak tam teslimiyet ve bütünüyle kabul etmekle geçerli olur. Kısmî iman, kısmî küfür demektir. Bir kısmını inkâr da tamamını inkâr gibidir. İman edilmesi gereken unsurlar birbirine bağlı bir bütündür. Dolayısıyla ya tam iman, ya da küfür var demektir. Küfrün az veya çok olması küfür olmasını değiştirmez. *“Siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını küfr*

210 Bak. 8/Enfâl, 55

211 Bak. 11/Hûd, 17; 13/Ra'd, 1, 31; 10/Yûnus, 99; Yusuf, 16, 103

212 Bak. 47/Muhammed, 7-11; 61/Saff, 14; 3/Âl-i İmran, 68

213 9/Tevbe, 124

214 3/Âl-i İmran, 173

215 33/Ahzâb, 22

216 8/Enfâl, 2

217 74/Müddessir, 31

218 47/Muhammed, 17

219 4/Nisâ, 46

*(inkâr) mü ediyorsunuz? Sizden böyle yapanın cezâsı, dünya hayatında zillet, kıyâmet gününde azâbın en şiddetlisine uğratılmaktır.”*²²⁰ Hoşuna giden şeylere iman eden, hoşlanmadığı ve zor gelen şeyleri inkâr eden, ancak arzularını ilâh edinen menfaatperest kimsedir.

ALLAH'A TESLİM OLMUŞ MÜ'MİNLERİN, KUR'AN'DA ZİKREDİLEN BAZI ÖZELLİKLERİ

Mü'minler ancak Allah'a ibadet ve kulluk ederler, yalnız O'ndan yardım dilerler. Günde beş vakit âlemlerin Rabbi ve din gününün sahibi olan Allah'a bu taahhütte bulunarak Sırat-ı müstakim ve hidayet üzere ayaklarını sabit kılmak için çaba sarf ederler. Bütün hayat alanlarında Allah'ın emir ve yasaklarına uymak için çırpınırlar. Zihinlerinde Allah'tan başka ilahlaştırdıkları hiçbir varlık yoktur.²²¹

2- “Onlar, sözün en güzeline iletilmişlerdir ve övülen doğru yola iletilmişlerdir.”²²² *“Onlar; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren kimselerdir. Onlar âhirete de kesin olarak inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”*²²³ **“Rablerinden bağışlanma (salat) ve rahmet bunların üzerinedir ve hidayete erenler de bunlardır.”**²²⁴

3- “Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar da birbirlerinin velisidirler. Onlar iyiliği emreder, kötülükten meneder, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir...”²²⁵

4- Kalpleri ancak Allah'ın zikriyle, Kur'an ile mutmain olur ve İmanın ön şartı olan Kitabı hakkıyla okumayı gerçekleştirip öğüt alarak ona uyarlar. Allah'ın en güzel hükümleriyle hayatlarına yön vererek Allah'ın boyasıyla boyanırlar.²²⁶

5- Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, namazı dosdoğru kılıp kendilerine

²²⁰ 2/Bakara, 85

²²¹ Fatiha, 1/1-7; Nisa, 4/36; Furkan, 25/68.

²²² Hac, 22/24.

²²³ Lukman, 31/4-5.

²²⁴ Bakara, 2/157.

²²⁵ Tevbe, 9/71.

²²⁶ Rad, 13/28; Bakara, 2/121; Maide, 5/50; Bakara, 2/128.

verilen rızıkları Allah yolunda harcarlar. Sözü dinleyip en güzeline uyarlar. Allah'a çağırıp sâlih amel işler ve ondan sonra da ben müslümanlardanım derler.²²⁷

6- Allah'ı sürekli gündemlerinde tutarlar ve her durumda Allah'la bağlarını korurlar, Allah'ın her şeyi gören ve işiten olduğunu bilir, Allah'ın sonsuz kudretini sürekli hatırdâ tutarlar. Hayatlarının bütün alanlarında Allah'ı unutmadan her iş ve amellerinde O'na verilecek hesabın bilinciyle hareket ederler.²²⁸

7- Allah karşısında acizliklerini bilirler. Yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Mütevâzıdırlar. (Ancak, bu, insanlara karşı âciz görünmek ve ezik tavırlar sergilemek demek değildir.)²²⁹

8- Her şeyin Allah'tan olduğunu bilirler. Allah istemedikçe hiç kimseye hiçbir musibetin isabet etmeyeceğine iman ederler. Bu nedenle hiçbir olay karşısında telaşa kapılmaz, her zaman serinkanlı ve Allah'a tevekkül halindedirler. Kâfirlerin her türlü baskısına rağmen, Allah'a tevekkül ile sadece Allah'ı veli ve vekil edinerek sabredip direnirler.²³⁰

9- Allah'tan korkup sakınarak takvâyı kuşanırlar. Allah'ın yasakladığı veya rızasına aykırı olan bir şeyi yapmaktan çok çekinirler. Rablerinin lutfettiklerine hamdeder ve Allah huzurunda verilecek hesabı dikkate alarak, hevaya uymaktan, dünyevileşme ve dünyayı âhirete tercih etme sapmasından uzak dururlar.²³¹

10- Âhirete yönelmişler, asıl hedef olarak âhireti belirlemişlerdir. Dünya hayatını, âhiretin tarlası olarak görüp dünya hayatını âhîret eksenli olarak değerlendirirler. Ancak, dünya nimetlerinden de vahyin ölçüleri içinde faydalanırlar.²³²

11- Sadece Allah'ı ve mü'minleri veli/dost/yönetici ve sırdaş edinirler.²³³

12- Hakkı söylemekten çekinmezler. İnsanlardan çekindiklerinden dolayı

227 Enfal, 8/2-3; Bakara, 2/43; Zümer, 39/18, Fussilet, 41/33.

228 Âl-i İmran, 3/191; Nur, 24/37; Ankebut, 29/45; Haşir, 59/19.

229 Furkan, 25/63, 72; Ahzab, 33/35.

230 Tevbe, 9/51; Ahzab, 33/48; Tegabun, 64/11; Hadid, 57/22.

231 Âl-i İmran, 3/102; Yasin, 36/11; Tegabun, 64/15-16; Bakara, 2/172; İbrahim, 14/7; Maide, 5/49.

232 Nisa, 4/74; Âraf, 7/31-32;

233 Maide, 5/55; Mücadele, 58/22; Tevbe, 9/23, Âl-i İmran, 3/28; Nisa, 4/139.

Hakkı açıklamaktan geri kalmazlar. İnkâr edenlerin haklarında söylediklerine, alay ve saldırılarına aldırmazlar, kınayıcıların kınamasından korkmazlar.²³⁴

13- Allah'ın dinini, Hakkı tebliğ ederler, çeşitli biçimlerde insanları Allah'ın dinine davet ederler. Baskıcı değillerdir. Merhametli ve yumuşak huyludurlar. Öfkelerine kapılmazlar, hoşgörülü ve bağışlayıcıdır.²³⁵

14- Zorluklarla sınanırlar, badirelerden geçerler; korkuyla, canlarıyla, mallarıyla imtihan olurlar ve sınavdaki zorluklara sabredip katlanırlar.²³⁶

15- Mü'minler, Allah'a yakınlaşmak, örnek bir mü'min olmak için gayret sarfederler. Allah yolunda cihad edenler, dünyada iman ve amelde önde olanlar ve âhirette de öne geçenler bunlardır.²³⁷

16- Onlar Allah yolunda ve mustaz'aflar (zayıf bırakılmışlar) için Allah'ın düşmanlarına ve tâğutlara karşı savaşırlar, öldürürler ve öldürülürler. Canlarını ve mallarını cennet karşılığında Allah'a satarlar, Allah yolunda fedakârlıktan kaçmazlar, öldürülmekten korkmazlar. Firavunun karşısında iman eden sihirbazların ağır işkenceyle öldürme tehdidine karşı söyledikleri gibi **“Zararı yok, (biz) mutlaka Rabbimize döneceğiz.”** özgüven ve teslimiyeti içindedirler.²³⁸

17- Mü'minler, inkârcıların saldırı ve tuzaklarına muhatap olur, onlar tarafından alaya alınırlar.²³⁹

18- Onlar, Allah'ın koruması altındadırlar. Mü'minler sabırlı olup Allah'a karşı gelmekten sakındıkları ve doğru yolda sebat ettikleri vakit inkârcıların hile ve tuzakları mü'minlere zarar vermez. Allah, aleyhlerinde kurulan tüm tuzakları boşa çıkarır. Allah, onları tüm iftira ve tuzaklara karşı koruyarak, onları üstün kılar.²⁴⁰

19- Allah'a ve Rasûlüne davet edildiklerinde mü'minlerin özelliği; “İşittik ve itaat ettik” demeleridir. Onlar, İslâmiyeti kabul edip iman ederler, Allah'a

234 Maide, 5/54; Bakara, 2/14-15

235 Asr, 103/3; Nahl, 16/125; Müzzemmil, 73/10; Şuara, 26/214; Âl-i İmran, 3/134; Âraf, 7/199; Şura, 42/43.

236 Ankebut, 29/2-3; Bakara, 2/155-156, 214; Âl-i İmran, 3/142, 195; Muhammed, 47/31.

237 Maide, 5/35; Vakıa, 56/10-11.

238 Tevbe, 9/11; Âl-i İmran, 3/169, 173; Nisa, 75-76; Tevbe, 9/20.

239 Bakara, 2/212.

240 Âl-i İmran, 3/110-111, 120; İbrahim, 14/46; Enfal, 8/30; Hac, 22/38; Maide, 5/105; Nahl, 16/99.

ve Rasûlüne itaat ederler, sabırlı ve sadıktırlar, ibadetlerini yerine getirir, namuslarını korur, zulme karşı topluca mücadele eder ve tüm hayat alanlarında Allah'ı çokça zikrederler.²⁴¹

20- Onlar, emanetleri ehline verir ve insanlar arasında hükmettikleri zaman adaletle hükmederler. Allah'a ve Rasûlüne kayıtsız şartsız, kendilerinden olan emir sahiplerine ise onlar Allah'a ve Rasûlüne itaat ettikleri sürece itaat ederler. İhtilaf vukuunda, meselelerini Allah'a ve Rasûlüne arz ederler.²⁴² Allah ve Rasulü bir meselede hüküm vermişse başka tercihte bulunma haklarının olmadığı bilinciyle, o hükme kalplerinde hiçbir darlık hissetmeksizin tam bir teslimiyetle teslim olurlar.²⁴³

21- Allah'ın ipine topluca sarılıp tefrikaya düşmekten uzak dururlar, Emr-i bi'l ma'ruf ve ney-i ani'l münker yaparlar, yani iyiliği emredip kötülükten alıkoyarlar.²⁴⁴

22- Mü'minler, kurtuluşa erenlerden olmak için namazı huşu içinde kılar, boş söz ve işlerden yüz çevirirler. Zekât görevlerini yerine getirip ızzatını korurlar. Emanete riâyet eder, sözlerinde dururlar. Namazlarını titizlikle muhafaza ederek ısrarla sürdürürler. İşte bunlar Firdevs cennetlerine vâris olacaklardır.²⁴⁵

23- Onlar, Allah'a şirk koşmazlar. Anne ve babalarına ihsanda bulunup iyilikle davranırlar, meşru isteklerine itaat eder, "öf" bile demezler, asla ve hiçbir sebeple onları azarlamazlar.²⁴⁶

24- Onlar, ölçüyü tartıyı tam yapar, yetimlerin hakkını korur, birbirinin mallarını haksızlıkla yemez, faizden, cimrilik ve israftan kaçınırlar. Allah'ın haram kıldığı cana kıymazlar ve zina etmezler. Allah'ın ahbine vefa gösterir ve adil şahidlik yaparlar.²⁴⁷ ***"(Onlar), yalan yere şahitlik etmezler, boş sözlerle karşılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler."***²⁴⁸

25- Onlar Rablerine tevekkül edip büyük günahlardan kaçınır, öfkelen-

241 Nur, 24/ 51-52; Şuar#f, 26/227; Ahzab, 33/35.

242 Nisa, 4/58-59.

243 Ahzab, 33/36; Nisa, 4/65.

244 Âl-i İmran, 3/102-104, 110; Tevbe, 9/71, 112; Tevbe

245 Mü'minin, 23/1-11; Nahl, 16/91, Rad, 13/20.

246 İsra, 17/23; En'am, 5/151; Nisa, 4/36; Ahkâf, 46/15; lukman, 31/14-15; Ankebut, 29/8.

247 Bakara, 2/188, 275-279; A'raf, 7/31; Nisa, 4/2, 135; En'am, 6/152; Furkan, 25/67-68.

248 Furkan, 25/72.

diklerinde bağışlarlar. İşlerini aralarında şûrâ ile yürütürler, istişare ile karar verirler. Haklarına tecavüz olduğunda birlikte karşı koyarlar.²⁴⁹

İMANIN GEREKTİRDİKLERİ

İman, insana dünyada çok büyük onur ve âhirette ebedî mükâfat sağlar. Hiçbir hayalin ulaşamayacağı güzellikler yurdu cennet bedava değildir. Kur'an, imanın bir imtihan, ıstırap ve çile işi olduğuna dikkat çeker.

*“İnsanlar, sandılar mı ki, ‘iman ettik’ demeleriyle bırakılacak, inceden inceye imtihan ve ıstırapa çekilmeyecekler. Andolsun, Biz onlardan öncekileri de inceden inceye deneylerden geçirmiştir.”*²⁵⁰

*“Andolsun ki, sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile imtihan eder, deneriz. Sabredenleri müjdele”*²⁵¹

*“(Ey mü’minler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sanıyorsunuz? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihâyet Peygamber ve beraberindeki mü’minler: ‘Allah’ın yardımı ne zaman?!” dedi-ler. Biliniz ki, Allah’ın yardımı yakındır.”*²⁵²

Kâmil iman sahibi mükemmel mü’minin bir özelliği de kınayanların kınamasına ve haksız eleştirilere aldırmamaktır ki, Kur'an, bunu şöyle ifâde eder:

*“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven, mü’minlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırmazlar). Bu, Allah’ın, dilediğine verdiği lütufudur. Allah’ın lütufu ve ilmi çok geniştir.”*²⁵³

249 Şûrâ, 42/36-39; Mehmet Pamak, İman ve İslâm

250 29/Ankebût, 2

251 2/Bakara, 155

252 2/Bakara, 214

253 5/Mâide, 54

“Bir kısım insanlar, mü’minlere: ‘düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!’ dekilerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve ‘hasbünallahu ve ni’mehi’ vekil’, yani, ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ dediler.”²⁵⁴

Gerçek mü’minlerin bir özelliği de birbirlerine sürekli hakkı ve sabrı tavsiye etmeleridir.²⁵⁵ Mü’minlerin gönül dostları, yalnız kendilerinden olanlar, yani mü’minler olacaktır.²⁵⁶ Mü’min erkekler ve mü’mine hanımlar da birbirlerinin dostu ve kardeşidirler. Dostluk ve kardeşlikte cinsiyet ayrımı yapılmayacaktır.²⁵⁷ Mü’minler, birbirlerinin ancak kardeşleridir.²⁵⁸ İmanda ortak olmayan, mü’min olmayan akraba, yakınlığı ne olursa olsun (ana-baba da dâhil) gönül dostu olma, kardeş olma hakkını kaybeder. Onlara karşı hukukî sorumluluklar yerine getirilir, ama gönül dostu olarak benimsenemezler.²⁵⁹ Kur’an, böylece kan bağlarından ayrı, şuur beraberliğine dayalı bir akrabalık getirmektedir. Bu bir gönüldaşlık, iman kardeşliğidir.

Hayatın anlamı ve insanın mahlûkat içerisinde taşıdığı bir imtiyaz olan imanı bir ağaca benzetirsek, bu ağacın kökü kalpte, gövdesi akılda ve dalları organlardır. Bu ağacın meyvesi ise amellerdir. Ağacı kökü, gövdesi, dalları ya da meyvesi olmadan tanımlamaya kalkanlar, onu eksik ve yanlış tanımlamak zorunda kalacaklardır.

İman, aslında insanın şerefine en büyük delilidir. İnsanın fizikötesi boyutunun fizikî boyutundan çok daha yüce ve anlamlı olduğunu, onun iman edebilirliğiyle açıklayabiliriz. İman, insanı fiziğin dar ve statik sınırlarından kurtarıp onu kendi dışındaki âlemlerle bütünleştiren muharrik güçtür. İman gibi muazzam bir imkânı kullanmayan insan, bedeninin daracık kabuğuna sıkışıp kalmış, meleklerle ve diğer aşkın varlıklarla yarıştığı bir kulvarı terkederek kendisini, hayvanlarla paylaştığı fiziğin dünyasına mahkûm etmiş demektir.

Akıl imanın aracıdır. Eğer bu araç gayesine ulaşamamışsa akıl sahibi olmak insan için bir meziyet olmaktan çıkar, bilakis en vahşi hayvanların dahi başaramayacağı bir vahşete kılavuzluk yapabilir. Bu durumda insan, hemcinsleri için diğer tüm yaratıklardan daha tehlikeli olabilir. İmana araç olsun

254 3/Âl-i İmran, 173

255 Bak. 103/Asr sûresi

256 Bak. 3/Âl-i İmran, 28

257 Bak. 9/Tevbe, 71

258 Bak. 49/Hucurât, 10

259 Bak. 9/Tevbe, 20; 58/Mücâdele, 22

diye verilen akıl, kimi zaman haddini aşarak imanın koltuğuna oturur ve kendisi “amaç” olur. Aklın putlaştırılması, ilâhlaştırılması, İşte bu durumun bir sonucudur. Aklın imana “yoldaş” değil de; “rakip” olarak çıkartıldığı bir yerde dengeler bozulmuştur. Çünkü akıl imansız, ya da iman akılsız kalmıştır.

İman şereftir. Bugün müslümanın en büyük sorunu kimlik bunalımıdır. Bunun farklı tezâhürleri olan kişilik erozyonu, şahsiyetsizlik, zillet ve meskenettir.

Müslümanın kimlik bunalımı imanını iktidar edemeyişinden, müslüman oluşuyla iftihar edemeyişinden, daha doğrusu iftihar edebilecek bir imana sahip olamayışındandır. Bu durum, kâfirleri sevmeyi ve onlara gıpta etmeyi getirecektir. Tabii olay, sadece kâfiri sevmek sınırında kalmayacak; onun küfrüne lâkayitlıkla başlayan süreç küfre rızâ ve küfre gıpta etmenin ardından küfre sevgi ve hayranlığa kadar varacaktır. Küfre rızâ küfürdür, bu kesin! Ya küfre hayran olmak nedir? Başka değil, bu bir akîde sorunudur ve çözümü de imanla ilgilidir. İmanla, yani bilgi, tasdik, ikrar ve amelin toplamı olan imanla. Ve elbette İslâm'ı olan imanla...

İMAN VE İSLÂM

*“Taşralılar (bedeviler) ‘iman ettik’ dediler. De ki: ‘Siz iman etmediniz, fakat ‘İslâm olduk’ deyiniz. Çünkü daha iman kalplerinize girmedir.”*²⁶⁰ Âyetten de açıkça anlaşılacağı üzere iman ve İslâm birbirini tamamlayan, lakin birbirinden farklı anlamlara sahip kavramlar olarak kullanılmaktadır. Âyetteki *“İslâm olduk”* ifâdesi, “müslüman olduk” demektir ve imandan farklı olarak değerlendirilmiştir. Bunu, Buhârî ve Müslim dâhil birçoklarının naklettiği şu haber pekiştirmektedir: Sâd b. Ebi Vakkas’tan: “Allah Rasûlü bir topluluğa ganimet paylaşıyordu. Onlardan bir adama vermemesi beni şaşırttı. Kalktım ve dedim ki ‘Falan adama niçin ganimetten pay vermediniz? Vallahi ben onu mü’min olarak görüyorum.’ Allah Rasûlü şöyle cevapladı: *“Hayır, belki müslim!”* Sâd üç kez aynı sözü söyledi ve üçünde de Nebî’den aynı cevabı aldı. En sonunda Allah Rasûlü buyurdu ki: *“Ey Sâd, kuşkusuz ben bir adama ondan daha çok sevdiklerin dururken yardım edebilirim. Bu onun yüzüstü ateşe atılmasından daha hayırlıdır.”*²⁶¹ Hadisin devamın-

260 49/Hucurât, 14

261 Buhârî, İman 27

da Zührî'nin bir açıklaması var: "Biz görüyoruz ki İslâm kelime-i tevhid; iman ise ameldir."

İman ve İslâm ayrımı, bir başka âyette de yapılır: *"Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar..."*²⁶² Allah Rasûlü, iman ve İslâm'ı şöyle açıklamışlardır: *"İslâm, dışta ve görünürde; iman, içte ve kalpte olandır."*²⁶³ Bu hadiste de iman ve İslâm bir şeyin iki yüzü gibi birbirinden ayrılmayan, lâkin birbirinin aynı da olmayan bir olgu olarak tanımlanmaktadır. İmanla İslâm'ın birbirinden ayrı ve bağımsız olmadığına en güzel delili, sonradan "İslâm'ın şartı beştir" gibi yanlış bir zihniyetle sayıların sultasına kurban edilen şu hadistir: *"İslâm beş şey üzerine bina edildi: Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, hac ve Ramazan orucu."*²⁶⁴ Bu meşhur hadiste beş madde var. Bunlardan dördü organlarla ilgili eylem: Namaz, zekât, hac ve oruç. Bunlar ameli ilgilendiren maddeler. Geriye bir madde kalıyor ki, o da kelime-i şehâdette ifâdesini bulan Allah'ın tekliğini ve Hz. Muhammed'in O'nun Rasûlü olduğunu ikrar. Diğer dört madde, bu birinci maddeye bağlı. Şehâdet olmadan ne namaz ve zekât, ne hac ve oruç olur. Yalnız bu beş madde arasında temel bir benzerlik var. O da bunların tümünün zâhirde olup biten şeyler olması. Hadisteki birinci madde insanı yanıltmamalı. Orada "iman etmek" değil; "şehâdet etmek" şart koşulmaktadır. Şehâdet etmek ise, sözle yapılan zâhirî bir eylemdir, yani ameldir; dilin ameli.

O halde İslâm bütünüyle imanın dış bükeyidir ve amele taalluk eden boyutudur. İslâm, teslim olmak, müslümanlardan sayılmak, şer'î hukuka tâbi olmak, müslümanların sahip olduğu haklara sahip olmak demektir. İslâm, imanın aynısı da değildir. Öyle olsaydı, Cebrâil, Allah'ın Rasûlü'ne bir "iman nedir?" bir de "İslâm nedir?" diye ayrı ayrı sormazdı ve Nebî de ayrı ayrı cevaplar vermezdi. Hem sorular, hem de cevaplar farklı ise, imanla İslâm'ın birbirinin aynı olmadığına bundan daha güzel delil olur mu? İman sorulduğunda *"Allah'a, meleklerle, kitaplara, Rasullere, âhirete ve kadere iman etmek"*²⁶⁵ olarak tarif eden Allah Rasûlü, kendisine İslâm sorulduğunda *"namaz, zekât, oruç ve hacı"* zikretmiştir.²⁶⁶

262 33/Ahzâb, 35

263 Ahmed bin Hanbel, Müsned

264 Buhârî, İman 1; Müslim, İman 19-21

265 Buhârî, İman 47, 48; Müslim, İman 1, Ebû Dâvud, Sünnet, hadis no: 4695; Tirmizî İman 27-38

266 Buhârî, İman 47, 48; Müslim, İman 1

İmanı, iç güvenlik olarak tanımlarsak; İslâm da dış güvenliktir. Bu nedenle Allah Rasûlü toplumsal güvenin sağlanmasında ferde düşeni “iman”la değil; “İslâm”la tanımlamış ve buyurmuştur ki: **“Müslüman, müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.”**²⁶⁷ Bu uyarı da gösteriyor ki “İslâm”, mü’min bireyin müslüman toplumla ilişkilerini belirleyen kavramlar dizgesinin başında gelmektedir. Yani “müslüman kimdir?” sorusuna bu nasslardan yola çıkarak şu cevabı verebiliriz: İslâm’a sarılıp kurtuluşa (selâmet) eren, insanların da elinden ve dilinden selâmette olduğu; varlığı, bireysel ve toplumsal barışın (selâm) garantisi ve bu garantiyi, karşılaştığı her insana selâm vererek peşinen taahhüd eden insandır. İşte bu hadis, mü’min bireyin söz-konusu barış garantisinin taahhüdüdür. Onun için selâm vermek “en hayırlı İslâm” olarak tanımlanmıştır: “Bir adam Nebî’ye sordu: ‘Hangi İslâm daha hayırlıdır?’ Buyurdu ki: **“Açları doyurursun, ister tanı ister tanıma selâm (barış ve güven taahhüdü) verirsin, İşte en güzel İslâm budur.”**²⁶⁸

İslâm’ın en güzel sembollerinden biri olan selâmın günümüzde içi boşaltılmış ve öz mânâsından soyutlanmış bir şekilde geleneksel bir dil alışkanlığı olarak verilmesi, rûhundan soyutlanan diğer imanî ve İslâmî şiarların âkıbetine onun da uğradığının bir görüntüsüdür. Oysa ki selâm, mü’minin mü’mine verdiği barış ve güven parolasıdır. Bu parolayı veren de alan da birbirleri için mü’min (güvenilir) kimselerdir. Birbirlerine karşı güven ve barışı taahhüd etmişlerdir. Bu nedenledir ki “selâm”, aynı kökten geldiği “İslâm”ın bir tezâhürü olarak ortaya çıkar. İslâm’sa, imanın bir tezâhürüdür.

Din, hem imanın hem İslâm’ın ortak adıdır. İmansız İslâm mümkündür, lâkin makbul değildir. Hucurat sûresinin 14. âyet-i kerimesi de bunun delilidir.

Bugün de iman etmediği, Allah’ın ahkâmını içine sindiremediği halde, kendilerini “müslüman” olarak tanımlayan insanlar bu kategoriye girerler. İman etmeden “İslâm olmak” kendi içerisinde iki kısımda mütâlea edilir:

1- İmana ulaşmadan müslüman olanlar: Bunun örneği Hucurât, 14’deki bedevilerdir. Onlar, bazılarının iddia ettiği gibi bilinen mânâda münâfık değildiler. Onlar, çeşitli sosyal ve siyasal nedenler yüzünden imana ermeden İslâm’ın siyasal hâkimiyetine teslim olmuş insanlardı. Bu nedenle söz konusu âyette Allah, onların iman olarak niteledikleri şeyin gerçek adının “İslâm” olduğunu izah etmiş ve iman etmeleri gerektiğini, ancak o zaman mü’min

²⁶⁷ Buhârî, İman 10

²⁶⁸ Ebû Davûd, Edeb, hadis no: 5194; Buhârî, İman 6, 20

olabileceklerini, şimdiki durumda “müslim” olduklarını duyurmuş ve ardından şu garantiyi vermiştir: **“Eğer Allah’a ve Rasûlü’ne itaat ederseniz, O yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir.”**²⁶⁹

2- İmana ulaştıktan sonra onu reddedip müslüman görünenler: Bu da iman etmeden müslüman olmak olarak adlandırılabilir. Ne ki, birincisiyle bu ikinci arasında derin bir fark vardır. Birinciler imandan habersizken; ikinciler haberdirdir. Birinciler bilinçsizken; ikinciler bilinçlidir. Çünkü bedeviler gerçekten teslim olmuşlar ve bunu da “iman” zannetmişlerdir. Bu ikinci kesime giren müslüman tipi olan münâfıklarsa, ya imana girip onun gereğini yerine getirmediği için (Uhud’un ve Tebük’ün ortaya çıkarttığı münâfıklar gibi) münâfık olmuşlar; ya da bilinçli bir biçimde küfrü tercih ettikleri halde dıştan müslüman görünmeyi menfaatleri açısından daha yararlı buldukları için müslüman olmuşlardır. Şu âyet, bu tür münâfıklığı iyi açıklamaktadır: **“Onlar ki inandılar, sonra inkâr ettiler; daha sonra inandılar yine inkâr ettiler, sonra inkârları arttı.”**²⁷⁰

Din, iman ve İslâm’ın her ikisinin ortak adıdır. Çünkü iman tasdik, İslâm ameldir. İman, kalbin ameli; İslâm, bedenın imanıdır. İman, muharrik kuvvet; İslâm, bu kuvvetin harekete dönüşmesidir. Bu nedenle İslâm, “şeriat”le eşleştirilir ve “İslâm şeriatı” olarak kullanılır; “iman şeriatı” biçiminde değil. İman ise “hakikat” ile eşleştirilir ve “imanın hakikati” denilir; “İslâm’ın hakikati” değil. İslâm’sız imanın hükmü ne ise; şeriatsız hakikatin hükmü de odur. Hakikatsız şeriat, kuru bir kabuk ve şekilcilik; şeriatsız hakikat, gizemcilik ve sapıklıktır. Hakikat, varlığını imandan; şeriat, meşrûiyetini İslâm’dan alırsa makbul olur.

İmanla İslâm arasındaki ilgi, imanla amel arasındaki ilginin aynısıdır. Halkın dilinde “İslâm’ın şartı” olarak bilinen beş rûkûn, amelı ilgilendiren (şehâdet, dilin amelidir) maddelerdir.

Bütün bunlardan ortaya çıkan sonuç şudur: Şuurun dört mertebesinden iç bükey ve bâtinî olan marifet ve tasdik ile iman ortaya çıkmakta; dış bükey ve hâricî boyutu olan ikrar ve amel ile de İslâm ortaya çıkmaktadır. Özetin de özeti; imanla amelı ayırmak, imanla İslâm’ı ayırmak demektir ki, bu durumda ortada ne iman kalır, ne İslâm! Pezdevî der ki: “Ehl-i Sünnet icmâ etti:

269 49/Hucurât, 14

270 4/Nisâ, 137

İman, İslâm'dan; İslâm da imandan ayrılmaz. Bununla birlikte iman ve İslâm mânâ olarak ayırdılır. Zira iman tasdiktir. İslâm ise ikrar, inkiyad, itaat, boyun eğme ve teslimiyettir. Mü'min, Allah'ı ve Rasûlünü tasdik eden; Müslim, Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edendir.”²⁷¹

Kuru bir “iman ettim” sözü elbette yeterli değildir. İmanın gerçeği de bu değildir. Söz, kalbin tasdiki ve beynin kabulü ile bağlılığın ifâdesi olmalıdır. Bu da yaşamayı gerekli kılar. İman sözünün verildiği anda, kişi “ben, Allah'tan başka ilâh olmadığına şâhit olarak, bütün benliğimle Allah'a bağlanıyorum. O'nun otoritesine giriyorum.” demiş olur. Sonra da O'nun otoritesini hiçe sayıp, hevâ ve hevesleri doğrultusunda hayatını sürdürürse, bu kişi imanı anlamamış ve benimsememiş demektir. Aslında onun imanı, kendi arzularının otorite olarak kabulü yönündedir. Çünkü o Allah'ın isteklerini değil; kendi isteklerini kayıtsız şartsız yerine getiriyor. Kim, kimin isteklerini kayıtsız şartsız yerine getirirse, o, onun kuludur. İmanı, yani bağlılığı onadır.

İman, itaat ve teslimiyet ile birlikte varlığını korur.

*“İnsanlardan öyle kimseler vardır ki: ‘Allah’a ve âhiret gününe iman ettik’ derler; Hâlbuki onlar, mü'min değillerdir.”*²⁷²

*“Allah’a ve Peygamber’e iman ve itaat ettik derler. Sonra da onlardan bir grup, bunun ardından yüzçevirir, bunlar mü'min değillerdir.”*²⁷³

*“Ey iman edenler, Allah’a ve Peygamberi’ne itaat ediniz. İşitip dururken, itaatten yüz çevirmeyin. İşitmedikleri halde ‘işittik’ diyenler gibi olmayın. Zira Allah katında hayvanların en şerlisi, akıl etmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.”*²⁷⁴

Görüldüğü gibi âyet, Allah'a itaat etmeyenleri işitmeyen ve görmeyen, aynı zamanda akılsız, en aşağılık mahluklar olarak tanımlıyor. *“Ey iman edenler, Allah'tan korkulması gerektiği gibi korkun ve ancak O'na teslim olmuş olarak can verin.”*²⁷⁵ İman, gerçek olup olmadığı ortaya konması için Allah tarafından imtihan edilir: *“İnsanlar, ‘iman ettik’ demekle bir imtihana çekil-*

271 Pezdevî, Ehl-i Sünnet Akaidi, Kayıhan Y. s. 221; İman Risalesi, M. İslâmoğlu, Denge Y., s. 302-308

272 2/Bakara, 8

273 24/Nûr, 47

274 8/Enfâl, 20-22

275 3/Âl-i İmran, 102

meden bırakılıvereceklerini mi zannediyorlar? Hâlbuki Biz, kendilerinden öncekileri de denemiştik. Allah, elbette imanlarında doğru/sâdık olanları ortaya çıkaracaktır ve elbette yalancı olanları da belirleyecektir.”²⁷⁶

Allah’a iman, insan ile yaratıcısı arasında en şerefli bağı teşkil etmektedir. Zira yeryüzünde en şerefli varlık insandır. İnsanın en şerefli yeri kalbidir. Kalbin de en şerefli şeyi imandır. Bu bakımdan iman ve hidâyet, nimetlerin en üstünü ve Allah’ın en büyük lutfudur. *“Allah imanı size sevdirdi. Onu kalplerinizde süsledi. Küfrü, fâsıklığı ve isyanı size çirkin gösterdi. İşte rüşdünü bulanlar da onların ta kendileridir.”²⁷⁷*

İmanın amellerle tezâhürü olmalıdır. Güneşten ısı, gülden koku saçıldığı gibi, imandan da ameller saçılmalıdır. İmanın söz, fiil ve eylemlerle ispatlanması gerekir. Yoksa iman, birtakım istek ve temennilerden ibâret değildir. “İman, istek ve süsten ibâret değildir. Ancak iman, kalpte yerleşip amelde kendisini gösterendir.” İman, Allah ve Rasûlünü sevmekten oluşmaz. Hem öyle ki, bir mü’min için, Allah ve Rasûlü’nün her şeyden sevimli olması lâzımdır. Bu sevginin mutlaka amel ve fiillerle isbâtı lâzımdır. Yoksa, sadece söz ile sevgi olmaz. Allah’ı ve Rasûlünü sevmek demek, Allah’ın hükümlerine ve Rasûlullah’ın tebliğâtına fiilen bağlanmak demektir. Bu konuda Allah şöyle buyurmaktadır. *“De ki, eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, elinize geçirdiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret ve hoşunuza gitmekte olan meskenler size Allah’tan, Onun Peygamberi’nden ve O’nun yolundaki cihaddan daha sevimli ise, artık Allah’ın emri gelinceye kadar bekleye durun. Allah, fâsiklar topluluğunu hidâyete erdirmez.”²⁷⁸* İman, ancak gerçek bir sevgiyle; Allah’a karşı sevgi, Rasûlü’ne karşı sevgi ve şeriatın tümüne karşı sevgi ile tamamlanır.

Rasûlullah, bu konuda şöyle buyurur: *“Şu üç şey kimde olursa, o kimse imanın zevkini alır: 1- Kendisine, Allah ve Rasûlü’nün her şeyden sevimli olması, 2- Sevdiği kişiyi sadece Allah için sevmesi 3- Ateşe atılmaktan nefret ettiği gibi, küfre dönmekten de nefret etmesi.”²⁷⁹“Sizden biriniz beni, anasından, babasından, çocuğundan, kendi nefsinden ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz.”²⁸⁰*

276 29/Ankebût, 2-3

277 49/Hucurât, 7

278 9/Tevbe, 24

279 Buhârî, İman 14; Müslim, İman 67-68; Tirmizî, İman 10; Nesâî, İman 2

280 Buhârî, İman 9; Müslim, İman 67-68; Tirmizî, İman 10

İman dediğimiz şey, Allah ve Rasûlü'ne karşı sevgide şekillendiği gibi, Allah'ın dinini yüceltmek ve üstün kılmak için cihad etmede, yeryüzünde zulmü ve fesâdı önlemek için mücâdele vermede de şekillenmelidir. Allah'a yaklaşmak için namaz ve oruca devam etmede, haram ve helâle ittiba etmede de iman kendini göstermelidir. Allah, imandan söz ederken, iman ile birlikte amellerden de söz ediyor. Bu amellerin ekseriyeti de cihad kavramında birleşir. Çünkü cihad, imanın rûhu ve ameli olarak ortaya çıkar. *“Mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve Rasûlü'ne iman ettikten sonra şüpheye sapmayıp, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad ederler. İşte onlar, imanlarında sâdik (doğru) olanların ta kendileridir.”*²⁸¹

İman, meyvesiz, kurumuş, çürümüş, odun kütüğü olmuş bir ağaç değildir; iman ağacının mutlaka eseri ve meyvesi görülmelidir. İmanın meyvesi, Allah'tan korkup Allah'ın murâkabesi altında olduğumuzu bilmektir. Şüphesiz Allah'ı tanıyan kişi, kendi kusurlarını idrâk eder ve O'ndan korkar ve ona göre hazırlık yapar. *“Allah'ın gönderdiği risâleti tebliğ edenler, O'ndan korkanlar ve başka hiçbir kimseden korkmayanlar var ya, İşte bu, Allah'ın dinine dosdoğru uyan hak ehlinin sıfatıdır.”*²⁸²

İmanın varlığının en güzel isbâtı, vahye sarılmaktır. Çünkü vahy, en temiz, en sağlam kaynaktır. Vahye sarılmak, Allah'a bağlanıp, araya araçlar koymadan, doğru olanı kendisinden almaktan başka bir şey değildir. Vahye sarılmaksızın Allah'a bağlanmak mümkün değildir. Vahyin mü'minlerden istediği onu dinlemek ve ona tâbi olmaktır.

*“Aralarında hükmetmek üzere, Allah'ın Rasûlü'ne dâvet olundukları zaman, mü'minlerin sözü ancak, 'dinledik ve itaat ettik' demelerinden ibârettir. İşte asıl amaçlarına erenler bunlardır. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, Allah'tan korkar ve O'ndan sakınırsa, İşte bunlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”*²⁸³

*“Allah ve Rasûlü bir işte hüküm verdikleri zaman, mü'min erkek ve mü'mine bir kadın için işlerinde muhayyerlik (başka şeyi tercih etme özgürlüğü) yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne isyan ederse, muhakkak ki o, apaçık bir sapıklığa sapmıştır.”*²⁸⁴

281 49/Hucurât, 15

282 33/Ahzâb, 39

283 24/Nûr, 51-52

284 33/Ahzâb, 36

“Öyle değil, Rabbine and olsun ki, onlar aralarında çekiştikleri, tartıştıkları şeylerde seni hakem yapıp, sonra da verdiği hükümden dolayı yürekleri hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”²⁸⁵

Görüldüğü gibi, mü'min erkek ve mü'mine kadınlara muhayyerlik hakkı yoktur. İman ettikten sonra, kendi hevâ ve hevesine göre hareket edemezler. Allah'a ve Rasûlü'ne itaat etmek zorundadırlar. Allah'a iman, sonra arkasından isyan, apaçık bir sapıklıktır. Allah'a iman, teslimiyetle beraber bütün işlerde Allah Rasûlü'nün hakemliğini şart koşar. İman ettiğini iddia eden herkesin mutlaka hakemi, hükmünü kabul edip uygulayacağı ölçüsü, tercihi Allah ve Rasûlü olmalıdır. Aksi, sapıklıktır.

İman ile amel, birbirini tamamlayan iki husustur. İman olmadan amel, Allah katında kabul edilmeyeceği gibi; güzel amellerle süslenmeyen kalpteki imanın mânevî zevk vermekten uzak olduğu da bellidir. İman, kalp toprağına atılan bir tohumdur. İbâdetler, güzel ahlâk, iyi davranışlar onun yeşermesini ve hayatietini devam ettirmesini sağlayan vasıtalar. Sâlih amel ve güzel ahlâkla bezenmemiş iman, bir hücreye kapatılan ve kimseyle görüştürülmeyen bir din âliminin, müşid ve vâizin, hitabettiği topluma faydasızlığı gibi; kişiyi olgunlaştırıp manen geliştirmekten yoksun bir cevherdir. O halde iman olmadan amelin kabul olunması söz konusu edilemezse; sâlih amellerle desteklenmeyen imanın kemale ermekten mahrum olacağı da unutulmamalıdır. Hatta bu konuda “imanı korumak, kazanmaktan daha zordur.” sözü meşhur olmuştur.

İMAN VE AMEL

Kur'an'ın, imanı tanımladığı âyetlere dikkat edecek olursak, hemen tamamında imanla amelin yan yana geldiğini görürüz. Özellikle iman ve sâlih amelin birlikte kullanıldığına şahit oluruz. Kur'an, amelin imandan bağımsız olmadığına delilleriyle doludur. Hatta kinaye olarak Kur'an'da amel, iman olarak adlandırılmıştır. “Allah imanlarınızı zâyi edecek değildir.”²⁸⁶ Bu âyetteki iman'dan kasıt “namaz”dır.

285 4/Nisâ, 65

286 2/Bakara, 143

Sahih sünnette de iman-amel münâsebetlerini ele veren birçok rivâyete rastlamak mümkün. İşte şu hadiste iman-amel iç içe: “Nebî’ye soruldu: ‘Hangi amel daha efdaldır?’ *“Allah ve Rasûlü’ne iman”* buyurdu. ‘Sonra hangisi?’ diye soruldu. *“Allah yolunda cihad”* buyurdu. Ardından yine soruldu: ‘Sonra hangisi?’ Cevapladı: *“Hayır üzere yapılmış bir hac.”*²⁸⁷ Rasûl’ü sevmek imandandır: *“Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki, ben, içinizden herhangi birine babasından ve evladından daha sevimli olmadıkça iman etmiş olamazsınız.”*²⁸⁸ Allah yolunda cihad, imanın bir parçasıdır: *“Allah, bir kimseye kendi yolunda cihadı nasip ederse ve o da Allah’a ve Rasûlü’ne iman ediyorsa çıksın. Ya ecri, ya ganimeti, ya da şehâdeti elde eder. Eğer ümmetime lâzım olmasaydım hiçbir çarpışmadan geri kalmazdım. Andolsun Allah yolunda öldürölüp sonra dirilmeyi, sonra öldürölüp bir daha dirilmeyi ve yine öldürölmeyi ne kadar isterdim.”*²⁸⁹ Hayâ da imandandır: *“Hayâ imandandır.”*²⁹⁰

Allah için sevmek, kızmak, vermek ve engel olmak da imandandır: *“Allah için seven, Allah için kızan, Allah için veren, Allah için engel olan kuşkusuz imanını tamamlamıştır.”*²⁹¹ Allah Rasûlü, imanın parçalardan meydana gelen bir bütün olduğunu, bunların içinde amellerin de yer aldığını açık bir biçimde ifâde etmiştir: *“İman yetmiş küsur şubedir. En üst derecesi lâ ilâhe illâ’llah, en alt derecesi, çevreyi rahatsız edici bir engeli yoldan kaldırmaktır.”*²⁹² Bu hadiste nazarî iman olan *“lâ ilâhe illâ’llah”* ile, amelî iman olan *“eziyet veren şeyi ortadan kaldırmak”* bir bütünün farklı ağırlıktaki parçaları olarak geçiyor. İşte o bütünün adı “iman”dır.

İmanın ve İslâm’ın şartlarını sayılarla ve belli maddelerle sınırlamanın yanlışlığının delili olan şu sahih hadiste namaz, zekât, oruç “iman nedir?” sorusunun cevabı olarak zikredilmektedir: “Allah Rasûlü, kendisine gelen bir elçiler grubuna *“yalnızca Allah’a iman etmeyi”* emretti ve sordu: *“Yalnızca Allah’a iman nedir, bilir misiniz?”* ‘Allah ve Rasûlü daha iyi bilir’ dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: *“Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed’in O’nun Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve beşte biri (humus) vermektir.”*²⁹³

287 Buhârî, İman 26

288 Buhârî, İman 14

289 Buhârî, İman 37

290 Buhârî, İman 24

291 et-Tâc, c. 5, s. 78

292 Buhârî, Mezâlim 24; Müslim, İman 58

293 Buhârî, İman 53

İman ağacının meyvesidir amel. Mü'minlik iddiasının isbâtı, vahyin hayata dönüşmesidir amel. İmanın, zihinde hapsolunan soyut bir düşünce, kalpte mahkûm olan zavallı bir akîde, dilde söylenilegelen kuru bir iddia olmaktan çıkarak göze fer, bileğe güç, dize derman olarak yürümesidir amel. İmanın beden ülkesinde şeytanın ve nefsin iktidarını yıkarak iktidara geçtiğinin göstergesidir amel.

*“Bizim âyetlerimize yalnızca o kimseler inanır ki, onlar kendilerine hatırlatıldığı zaman hemen secdeye kapanırlar. Rablerini överek tesbih ederler, büyüklük taslamazlar.”*²⁹⁴; *“Mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve Peygamberi'ne inanırlar, toplumsal bir iş (görüşmek) üzere onunla buluştukları zaman ondan izin almadan gitmezler.”*²⁹⁵

Konumuzun eksenini teşkil eden “amel” den kasıt, Allah'a itaattir. Burada sözkonusu ettiğimiz amel, nâfile olan ameller değildir; Allah'ın emir ve yasaklarıdır. Allah'a inandığını söylediği halde O'nun emirlerini yapmayanın durumu şu askerin durumu gibidir: Komutan, kendisine hayatî önemi olan bir plânı verdikten sonra plânın yerine getirilmesi için gerekli emirleri de vermiştir. O plânın doğru olduğunu bilen, buna kalbiyle de inanan ve diliyle komutanın emirlerine uyacağını taahhüd eden bu adamın verilen emir ve tâlimatların hiçbirini tutmamasının iki sebebi olur: Ya inanmamıştır, ya da inandığı halde zaafı yüzünden emri aksatmıştır. İki halde de cezâyı çarptırılır; Birinci durumda inanmayanların cezâsına, ikinci durumda da âsîlerin cezâsına.

Bu noktada İmam Ebû Hanîfe'nin şu tesbitini aktarmak yerinde olacaktır: Allah Teâlâ mü'mine ameli, kâfire imanı, münafığa da ihlâsı farz kılmıştır. *“Ey insanlar, Rabbinizden korkun.”*²⁹⁶ âyetinde “Ey mü'minler Allah'a itaat edin!”, “Ey kâfirler Allah'a iman edin!”, “Ey münâfıklar, ihlâslı ve samimi olun!” anlamı vardır.²⁹⁷ İman hem amel, hem marifet, hem tasdik ve hem de ikrardır. Bunların her biri farklı ağırlıklarla imanı oluşturan boyutlardır. Bunlardan birini, ikisini ya da üçünü kaybeden kimse, imanî dengesini kaybeder. Yapması gereken işlevi ifa edemez. İşlevini ifa edemeyen iman da iman olmaktan çıkmış demektir.

İmanın vicdanlara hapsedildiği bir çağda, bundan zarar gören yalnızca mü'minler olmayacaktır. Bilakis bütün insanlık zarar görecektir. Çünkü

294 32/Secde, 15

295 24/Nûr, 62

296 22/Hacc, 1

297 Vasiyet, İmam Azam'ın Beş Eseri, s. 75

imanın hâkim olduğu toplumda ahlâk, adâlet, fazilet, muhabbet, muâvenet, sadakat ve iffet baştacı edilen değerler olarak yerini alacak; imanın hâkim olmadığı toplumda ise rezâlet, nefret, sefâlet, sefâhat, atâlet, ihânet, bencillik ve her türlü dalavere ortalığı kaplayacaktır. Kimsenin unutmaması gereken bir gerçek var: İman, atom ve nötron bombasını yapan “insan” adlı muazzam silâhın emniyet anahtarıdır. Onun olmadığı bir yerde her an herkesin ‘kaza’ya kurban gitme ihtimali çok yüksektir. Bütün bunlar imanın dünyevî kazancına dâhildirler. Bir de onun uhrevî kazancı vardır ki o başka hiçbir şeyle elde edilemeyen bitimsiz mutluluğun ta kendisidir.²⁹⁸

İmanın sahih ve kabule şâyan olması için bazı şartlar vardır. Birincisi; iman, ölüm döşeğinde iken, yeis ve ümitsizlik sebebiyle vâki olmamalıdır. *“Azâbımızın şiddetini gördükleri zaman imanları kendilerine fayda verecek değildir.”*²⁹⁹ Fir’avn bile boğulma anında iken iman etmiştir (İngiltere British Museum’daki ona ait olduğu belirtilen bozulmamış ceset de secde halindedir). Ölüm üzere iken azâbın şiddeti ve dehşetini görerek iman, artık gayba iman olmaktan çıkar. İkincisi; zarûrât-ı diniyyeden olan hükümlerden herhangi birini inkâr veya tekzip etmemelidir. Meselâ; bir kimse Allah’ın varlığına, meleklerine, âhiret gününe inandığını ikrar etse, ancak peygamberlere inanmadığını söylese, bu kimsenin imanı sahih değildir. Çünkü iman bir bütündür, tecezzi (cüzlere, parçalara ayrılmayı) kabul etmez. Yine Kur’ân-ı Kerim’e inandığını beyan eden bir kimse, onun herhangi bir âyetini reddetse mü’min olamaz. Çünkü Kur’ân-ı Kerim’den olduğu sâbit olan herhangi bir âyeti inkâr etmek küfürdür. Bu durumda, “efendim çoğuna inanıyor ya?” diye itirazda bulunulamaz. Zira Kur’an, Allah tarafından vahy yoluyla indirilmiştir. Bir âyeti yalanlayan kimse, vahyi yalanlama durumundadır. Bu sebeple, insanı küfre götüren sözler (elfâz-ı küfür) ve haller (ef’âl-i küfür) bilinmelidir. Mü’minler; bilmedikleri herhangi bir mesele ile karşılaştıkları zaman; ileri geri herhangi bir söz söylemeden “ben bunu bilmiyorum. Allah ve Rasûlü nasıl bildirmişse öyledir” demelidirler.

Rabbimiz, Heva ve Zanna Uyan Cahillerden Olmamayı, Vahiyle Bildirdiği İlme Göre İman ve Amel Etmeyi Emretmiştir

Zümer Sûresi 8 ve 9. âyetlerde, biri kendisine bir musibet geldiğinde sadece Allah’a yönelip O’na yalvaran, başka zamanlarda O’nun dışındaki kimselere kulluk yapan kimseler, diğeri her durumda Allah’a yönelen ve sadece

298 İman Risalesi, M. İslâmoğlu, Denge Y., s. 311-313, 346-348

299 40/Mü’min, 85

O'na secde, itaat/ibadet eden kimseler olmak üzere iki tip insan arasında bir mukayese yapılmaktadır. Allah Teâlâ, birinci grubu, dünyevi bakımından okumuş bilgili kimseler olsalar da cahil; ikincileri ise, okuma yazma bilmeseler de âlim olarak nitелеmektedir. İkinciler âlimdirler, zira asıl ilim, hakikatin ilmidir ve bu ilme göre amel etmektir. İnsanın kurtuluşu buna bağlıdır. **“...De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Şüphesiz, temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünürler.’**”³⁰⁰ Sanki şöyle demek isteniyor “Bu iki grubun eşit olması mümkün mü?” Temiz akıl ve temiz fıtrat sahibi olup vahyin mesajını bilen ve ona tâbi olan kimseyle, aklını ve fıtratını kirletip heva ve zanna uyan cahil kimse aynı olabilir mi? Bu insanların dünyada bir araya gelmeleri nasıl mümkün değilse, âhirette de bir araya gelmeleri mümkün olmayacaktır.³⁰¹ Kur'an, ilmi ve ilim adamını övmüştür; tüm insanlardan ilmin adamları olmalarını istemiştir. “Bil” (i'lem) veya “bilin” (i'lemû) şeklindeki emir kipleri hep bununla ilgilidir. İlim ve ondan türemiş terimler Kur'an'da 865 defa geçmiştir. Kuşku yok ki, bu, Kur'an'ın 'ilm'e verdiği önemin bir göstergesidir. Üstelik bu sayıya, ilimle yakınlığı olan, ma'rifet, hudâ, akıl, fikir, tedebbür, tezekkür vb. terimler dâhil değildir.³⁰²

Allah (c), Rasûlünü ve onun yolundan giden mü'minleri şöyle uyarmaktadır: **“... Sana gelen bu ilimden sonra eğer sen onların heva ve heveslerine uyarsan, Allah tarafından senin için ne bir dost vardır, ne de bir koruyucu.”**³⁰³ Rabbimiz, vahiyle gelen ilme tâbi olmamızı, heva ve zanna uymaktan sakınmamızı emretmektedir. Kur'an'da yer alan ilme göre bir iman ve hayat tarzı sahibi olmamızı istemektedir. Vahyin getirdiği ilimle teçhiz olup ona uygun hayat yaşamayanların, bilgileri hevâ ve zanna, hayat tarzları ise cahiliyeye dayanır. **“Onların çoğu ancak zannın ardından gider. Oysa zan, hak namına hiçbir şeyin yerini tutmaz. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilendir.”**³⁰⁴

İşte Rabbimizin cehaletten kurtulup hidayete ulaşmak için hakkıyla okumasını ve buradan elde edilecek ilme uygun bir iman ve hayat tarzına sahip olunmasını istediği Kur'an'ın birçok âyetinde mü'minlerin vasıfları ve iman etmenin temel şartları ve gerekleri ifade edilir. **“Rasûl, kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de. Tümü, Allah'a, meleklerine, Kitaplarına ve elçilerine inandı. ‘O'nun elçileri arasında hiç birini (diğerin-**

300 Zümer, 39/9.

301 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an Tefsiri.

302 Prof. Celaleddin Vatandaş, “Hz. Peygamberin (sav) hayatı ve İslâm Daveti” “Zandan İlme-Kuşkudan Güvene”.

303 Rad, 13/37.

304 Yunus, 10/36.

den) ayırdetmeyiz. İştittik ve itaat ettik. Rabbimiz bağışlamayı (dileriz). Varış ancak Sanadır’ dediler.”³⁰⁵

Bu âyete göre; Rasûlullah (s), Rabbinden kendisine indirilmiş olanın hepsine iman etti, Rabbinden gelene öncelikle kendisi inandı, sonra da onun ümmeti olan mü'minler iman ettiler. Dâvetçinin, başkalarını vahyin mesajına çağırmadan bu tebliğ edeceği mesaja önce kendisinin köklü bir biçimde iman etmesi lâzımdır.³⁰⁶ Aksi takdirde o mesaj muallakta kalacak, o dâvet icâbet görmeyecektir. **“Doğruyu getiren ve doğrulayanlara gelince; işte onlar muttaki (takva sahibi) olanlardır.”³⁰⁷** Rasûl tüm insanlara seslenerek Rabbine, kendi elçiliğine ve kendisinin de iman ettiği Allah’a ve Kitabına iman etmeye ve hidayete çağırır. **“De ki: “Ey insanlar, ben Allah’ın sizin hepinize gönderdiği bir elçisi (peygamberi)yim. Ki göklerin ve yerin mülkü yalnız O’nundur. O’ndan başka ilah yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyleyse Allah’a ve ümmi peygamber olan elçisine iman edin. O da Allah’a ve O’nun sözlerine inanmaktadır. Ona iman edin ki hidayete ermiş olursunuz.”³⁰⁸**

Onların hepsi, önce Rasûl ve sonra davete icabet eden mü'minler Allah’a ve Allah’ın meleklerine, kitaplarına, Rasûllerine, inandılar, iman getirdiler. **“Allah’a, bize indirilene ve bizden önce indirilene... inandık, deyin”³⁰⁹** benzeri emirlere uyarak biz Allah’ın Rasûllerinden hiç birisinin arasını ayırmayız. Birinin peygamberliğini kabul ve tasdik edip, bir diğerini inkâr ederek aralarında fark gözetmeyiz dediler. Dinledik ve itaat ettik, Hak’tan gelene kulak verdik, iyice dinledik ve anladık; kerhen değil tav’an, kendi rızamızla, seve seve söz tuttuk, emre uyduk. Affını niyaz ederiz ey Rabbimiz! Ölüm, âhiret, yeniden diriliş, bunların hepsi hak ve gerçektir ya Rabbi! Öldükten sonra dönüp sana varılacak, sana hesap verilecek, sen de dilediğine mağfi-ret ihsan edip, dilediğine azap edeceksin; işte biz şimdiden sana sığınıyoruz ve senin bağışlamayı diliyoruz.³¹⁰

Aynı iman esasları, Bakara Suresinin 177. âyetinde de yer almaktadır:

305 Bakara, 2/285.

306 Bakara, 2/44.

307 Zümer, 39/33.

308 ‘A’raf, 7/158.

309 Bakara, 2/136: “Deyin ki: ‘Biz Allah’a, bize indirilene (Kur’an’a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa’ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab’lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz.”

310 Elmalılı M. Hamdi Yazır Tefsiri.

“Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz iyilik değildir. Ama iyilik, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere iman eden; mala olan sevgisine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, isteyip dilenene ve kölelere (özgürlükleri için) veren; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve ahidleştiklerinde ahidlerine vefa gösterenler ile zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenler(in tutum ve davranışlarıdır). İşte bunlar, doğru olanlardır ve müttaki olanlar da bunlardır.”

Bu âyet tüm insanlığa diyor ki; ibâdetlerin dış formlarına önem vermenin fazla bir değeri yoktur. Namazda yüzünüzü şekil olarak doğuya ya da batıya döndürmeniz gerçek iman değildir, gerçek birr ve iyilik değildir. Yâni ruhsuz bir biçimde, sadece şekil olarak bazı dini formalite ve törenleri icra ederek dindarlık gösterisinde bulunmanız gerçek iman ve gerçek takva değildir. Gerçek iman, birtakım hareketleri yapmak, şuraya ya da buraya dönmek, Kâbe’ye ya da Mescid-i Aksa’ya yönelmek, yahut da içi boş şekli bir namazla yatıp kalkmak değildir. ***“Ama iyilik, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, Kitaba ve peygamberlere iman edip...”*** ondan sonra da bu iman iddiasını ispat için harekete geçerek gereğini yapmaktır. Bu imanın gereği, hayatın bütün alanlarında, iman ettiği Allah’ın, iman ettiği melekleriyle, iman ettiği Rasûlüne indirdiği iman ettiği Kitabın hükümlerine uymak, tam bir teslimiyetle Allah’ın emir ve yasaklarına itaat etmektir.³¹¹

İNSANLAR NİÇİN İMAN EDER? İMANIN SEBEP VE SONUÇLARI

İnsan niçin iman eder? İman, doğal bir ihtiyaçtır. İnsanın fitratında inanma, bağlanma ve güvenme hisleri temel özelliklerdir. İnsan, inanmadığı zaman, bağlanmadığı ve güvenmediği zaman yaşamının bir anlamı ve değeri kalmaz. Her insan bir şeylere inanır, ama kurtarıcı olan iman, hakka/doğruya inanmaktır. İman hissini kötüye ve olumsuz olana kullanarak şeytana tâbî olmak ve azgınllaşıp kendini Allah’a muhtaç görmemek, kendi kendine yeterli olduğuna inanıp her dakika soluduğu havayı verene nankörlük/küfr etmek, cehenneme dâvetiye çıkarmaktır. Fakat, doğru bir şekilde iman edip, Allah’ın hidâyetine uymak, cennete adım adım yaklaşmaktır. ***“Biz insanı karışık bir nutfeden yarattık. Onu imtihan ediyoruz. Bu sebeple, onun iştmesini ve görmesini sağladık. Sonra da ona gideceği yolu gösterdik. Ya şükreder***

311 Mehmet Pamak, Kur’an ve Sünnete Göre Müslüman Olalım, 78-83

(bu yoldan gider) ya da küfreder. Kâfirler için elbette zincirler, halkalar ve alevli cehennem hazırladık.”³¹²“İman edenlere ve doğru hareket edenlere müjdele ki, onlara altından nehirler akan cennetler vardır.”³¹³

İman, kişiye yalnızca âhirette mutlu bir hayat sağlamakla kalmaz; bu dünyada da huzur, saâdet ve büyük bir güç kazandırır: *“Allah, sizden iman edenlere ve sâlih amel işleyenlere, kendilerinden öncekileri halife/hükümrân kıldığı gib, onları da yeryüzünde halife/hükümrân kılacağını, kendileri için râzı/hoşnut olduğu dinlerini, yine onlar için uygulamaya koyacağını ve korkulu hallerini güvene çevireceğini vaad etmiştir. Çünkü onlar, yalnız bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi şirk koşmazlar.”³¹⁴*

Müjdeler, mü'minler içindir.³¹⁵ Allah, onların kalbine imanı yazmış ve onları kendisinden bir ruhla desteklemiştir.³¹⁶ Şeytanî güçler onları ezmeye yol bulamaz.³¹⁷ Onlara yardımcı olmak Allah'ın bizzat kendi üzerine yazdığı bir görevdir. *“Mü'minlere yardım etmek, bize haktır (bize düşen görevdir).”³¹⁸* Allah, iç huzuru ve doyunluğu onlara nasib etmiştir.³¹⁹ Korkmak, üzmek, kedere yenik düşmek onlara uzaktır.³²⁰ Allah'ın lütuf ve bağışı mü'minler içindir.³²¹ Mü'min, böylesine onurlu olduğu içindir ki, bir mü'mini kasten öldüren, ebedîyyen cehennemde kalır.³²² *“Şu bir gerçek ki, iman edip sâlih amel işleyenler, varlıklar dünyasının en hayırlılarıdır.”³²³*

İMANLA İLGİLİ SÜNNETULLAH (ALLAH'IN DEĞİŞMEZ YASALARI)

“Gevşemeyin, üzmeyin, eğer (gerçekten) iman ediyorsanız, mutlaka siz üstün geleceksiniz.”³²⁴ Yani, her durumda düşmanınızla cihaddan korkmayın. Kuvvetten düşmeyiniz. Siz üstünsünüz, yani iman ediyorsanız, sonunda zafer sizindir. Çünkü iman, kalbe güç verir, Allah'la olan irtibatı artırır ve düşmanlarına aldırış etmemeyi öğretir.

312 76/İnsan, 2-4

313 2/Bakara, 25

314 24/Nûr, 55

315 13/Ra'd, 29

316 58/Mücâdele, 22

317 16/Nahl, 99; 34/Sebe', 20

318 30/Rûm, 47

319 Bak. 9/Tevbe, 26; Feth, 4

320 Bak. 3/Âl-i İmran, 139

321 3/Âl-i İmran, 152

322 4/Nisâ, 93

323 98/Beyyine, 7

324 3/Âl-i İmran, 139

*“Ve mü’minlere karşı kâfirlere asla yol vermeyecektir.”*³²⁵ Yani, Allah, kâfirlerin bazı zamanlar üstünlük sağlasalar da, dünyada mü’minlere musallat olarak, tamamen ortadan kaldıracak şekilde istilâ ve işgal etmelerine yol vermez. Âyet, dünya ve âhireti kapsamaktadır. Dünya ve âhirette mutlu son mü’minlerindir. Mü’minler, imanın hakikatını yüreğinde yaşatan, sonra Allah’ın râzı olduğu ameller, teslimiyet ve cihadla imanı dışı akseden insanlardır. Bazı zamanlarda kâfirlerin, intikam olarak mü’minlere yol bulmaları, imanlarının hakikatında meydana gelen gedikten olmuştur. Savaş araçları, Allah yolunda cihad niyetiyle kuvvet hazırlığı, her türlü nisbet ve bağımlılıktan arınmış olarak sadece iman sancağı altında bulunmak imandan ve imanın lüzum ve gereklerindendir. Müslümanlara zamanla yapışan yenilgi, imanın hakikatinde meydana gelen gedik ölçüsündedir. Daha sonra, gerçek iman üzere bulunduklarında yardım, mü’minlere hak olarak döner.³²⁶

*“Andolsun Tevrat’tan sonra Zebûr’da da: ‘Arza mutlaka sâlih (iyi) kullanım vâris olacak’ diye yazmıştık.”*³²⁷

*“Kim mü’min olarak sâlih işlerden yaparsa, onun çalışmasına nankörlük yok ve biz (onun çalışmasını) yazarız.”*³²⁸

*“Kim kötülük yaparsa, sadece onun kadar cezâlanır; ama kadın ve erkekten kim mü’min olarak faydalı bir iş yaparsa, onlar cennete girerler ve orada kendilerine hesapsız rızık verilir.”*³²⁹

*“Erkek ve kadından her kim mü’min olarak sâlih amel işlerse, onu hoş bir hayatla yaşatırız. Onların ücretlerini yaptıklarının en güzeliyle veririz.”*³³⁰

Mü’min erkek ve kadınlara Allah, bu dünyada iyi bir geçim hazırlar. İman ve sâlih amelin mükâfatı olarak böyle bir hayatı ona kolaylaştırır. Âhiretteki ecri ise daha güzeldir. Mü’min olup sâlih amel işleyenlere vaad edilen dünyadaki güzel hayat, birçok şeyle gerçekleşir. Rızâ, gönül huzuru (itmi’nan), iç rahatlığı (inşirâh-ı sadr), mutluluğu hissetmek ve rahat geçim. Bunlar, maddî ve dış etkenlere bağlı değil; iç etkenlere, gönle bağlı hususlardır. Gönüllere tasarruf edebilen de ancak Allah’tır. İmanla beraber olan sâlih amelin mükâfatı, dün-

325 4/Nisâ, 141

326 Fî Zilâli’l Kur’an

327 21/Enbiyâ, 105

328 21/Enbiyâ, 94

329 40/Mü’min, 40

330 16/Nahl, 97

yada tertemiz, hoş bir geçimdir. Nimetlerle donatılmış, varlıklı ve zengin olmak önemli değildir. Bazen zenginliğin tertemiz, hoş bir geçimi engelleyen dünya ve âhiret belâsı olduğu bilinmelidir. Hayatta yetecek kadar maldan başka, geçimi güzel kılan çok şey vardır. Allah'a bağlanma ve O'nun gözetimine, himayesine ve rızâsına sığınma vardır. Sıhhat, sükûnet, bereket, evde rahatlık ve gönülden sevgi vardır. Amel-i sâlihle huzur bulmak, onun gönüldeki ve hayattaki izleri vardır. Mü'min olarak sâlih amel işleyenin dünyada nâil olacağı hoş ve güzel geçim, onun âhiretteki sevâbını azaltmaz. Tersine, Allah onun sevâbının, dünyadaki amelinin en güzeli üzerine olacağını va'detmiştir. Cömert ve Kerim olan Rabbimizin hazineleri, sevâbı ne büyüktür!

İMAN VE İNKÂR YÖNÜNDEN İNSANLAR

İman ve inkâr yönünden insanlar 3'e ayrılır:

1. Mü'min: Allah Teâlânın peygamber aracılığı ile göndermiş olduğu haber ve hükümleri kalbi ile tasdik, dili ile de tasdik ettiğini (ikrar) söyleyen kimseye Mü'min denir.

2. Kâfir: Allah Teâlâ'nın peygamber aracılığı ile göndermiş olduğu haber ve hükümleri kalbi ile tasdik etmeyip, dili ile de tasdik/ikrar etmediğini söyleyen kimseye Kâfir denir.

3. Münâfık: İman esaslarına kalbi ile inanmadığı halde, dili ile inandığını söyleyen kimseye Münâfık denir. Bu insanlar, içten kâfir ama dıştan müslüman görünürler.

İMANIN SAHİH (GEÇERLİ) OLMASININ ŞARTLARI

1. İnanılması gereken esasların hepsini ya da bir kısmını inkâr olmamalı.
2. Dinî hükümlerden herhangi birisini beğenmemek veya hafife almak olmamalı.
3. İman, ümitsizlik halinde olmamalı. Önceden iman etmemiş olan kimşenin ölüm korkusu ile iman etmesinin hiçbir faydası olmayacaktır. Mûsâ'yı (a.s.) öldürmek için giden Firavun, boğulacağını anlayınca iman etti, ama kabul edilmedi.

İMANI BOZAN HALLER

İmanın, bâtil hale gelmemesi için, doğru ve tam olmasını sürdürmesi gerekir. Kur'an ve sahih sünnet dışı olmaması ve imanı bozucu bir davranışın yapılmaması gerekir. **İmanı bozan hallerin en önemlileri şunlardır:**

a) Cibt ve tâğuta da inanmak: Cibt: Asılsız ve bâtil olan hurâfeler, Allah'tan başka kulluk edilen her şey, put vb. şeylerdir. Tâğut ise: Allah'ın çizdiği sınırları aşan, sapmış, azgın kimseler; Allah'ın hükmüne alternatif olma iddiasındaki anlayış, düzen, put veya şahıslardır. Bunlar Allah'ın çizdiği sınırları aşan, sapmış ve azmış kimselerdir. Bunlar, Allah'ın Kitabında olmayan ve Kitab'a aykırı olan hükümleri ve kanunları insanlara Allah'ın kanunları gibi sunarlar. Câhil kimseler de bunlara aldanırlar. Böylece imanlarını boşa çıkarırlar. *“Kitaptan bir nasip verilenleri görmüyor musun? Cibt ve tâğuta (putlara ve bâtil tanrılara) iman ediyorlar. Sonra da kâfirler için ‘bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar. İşte bunlar, Allah'ın lânetledikleridir. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı (lânetli) kimseye gerçek bir yardımcı bulamazsın.”*³³¹; *“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi? Tâğutun önünde mahkemeleşmek istiyorlar. Oysa onu tanımamakla emrolunmuşlardı. Şeytan onları uzak bir sapıklığa düşürmek istiyor.”*³³²

b) Şirk koşmak: Şirk koşma imanı bozan ve insanın bütün iyi amellerini yok eden ve ebedî cehennemlik olmasına neden olan bir davranıştır. *“Sana da, senden öncekilere de vahyolunmuştur ki ‘eğer şirk koşarsan, şüphesiz bütün amellerin boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun.”*³³³; *“Allah, kendisine şirk (ortak) koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını (günahları) dilediği kimse için bağışlar. Allah’a şirk koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur. Kim Allah’a şirk koşarsa büsbütün sapıtmıştır.”*³³⁴

c) Kâfirleri velî ve yönetici tanımak: Velî kelimesi, Arapçada hem dost, hem de sahip, yönetici anlamına gelir. Mü'minler birbirlerinin dostudur. Allah da mü'minlerin sahibi ve yöneticisidir. Mü'min, mü'minleri bırakıp kâfirleri dost ve yönetici olarak kabul ederse imanı boşa çıkar ve kâfir olur.

331 4/Nisâ, 51-52

332 4/Nisâ, 60

333 39/Zümer, 65

334 4/Nisâ, 48 ve 116

*“Allah, mü’minlerin velîsidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velîsi ise tâğuttur. Onları aydınlıktan karanlıklara çıkarırlar. Onlar ateş arkadaşlarıdır. Orada temelli kalacaklardır.”*³³⁵

*“Ey iman edenler, kendilerine Kitap verilenlerden herhangi bir gruba itaat ederseniz, onlar sizi, imanınızdan sonra çevirip kâfir yaparlar.”*³³⁶

*“Ey iman edenler, mü’minleri bırakıp kâfirleri velî edinmeyin. Allah için kendi aleyhinizde apaçık bir delil vermek ister misiniz?”*³³⁷

BÂTILA İMAN

Kur’an, imanı sadece olumlu alanlar için kullanmaz. Gönülden benimseme ve tasdik etmenin, yani imanın olumsuz görünümünün bulunabileceğine de dikkatimizi çeker. İman, Allah’ın inanılmasını istediği şeylere olursa doğru; hakkında Allah’ın hiçbir delil indirmedeği şeylere olursa bâtıl olur.

*“De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir. Bâtıla iman eden ve Allah’ı inkâr edenler var ya, işte ziyana uğrayacaklar onlardır.”*³³⁸

*“Tek Allah’a ibâdetle çağrıldığı, duâ edildiği zaman küfrederdiniz. O’na şirk koşulunca (buna) iman ederdiniz. Artık hüküm, yüceler yücesi Allah’ındır.”*³³⁹

*“Onların çoğu, ancak şirk koşarak Allah’a iman ederler.”*³⁴⁰

Bu âyetlerden anlaşılıyor ki, mutlak anlamda aldığımızda inkâr da bir imandır. İnkâr, imansızlığa imandır. Yani, her imanda bir inkâr, her inkârda bir iman vardır. Mü’min de Allah’a iman etmiş olmak için, hatta imandan önce, bazı şeyleri inkâr etmesi, küfür etmesi gerekir. Küfür edip reddetmesi gerekenlerin başında tâğüt gelir.³⁴¹ Doğru iman, Kur’an’ın gösterdiği imandır. Bu iman insanlara Allah’tan başka ilah olmadığını, Allah’ın âlemlerin Rabbi olduğunu, Allah’tan başkasına duâ ve kulluk edilmemesi gerektiğini öğretir.

335 2/Bakara, 257

336 3/Âl-i İmran, 100

337 4/Nisâ, 144

338 29/Ankebut, 52

339 40/Mü’min, 12

340 12/Yûsuf, 106

341 Bak. 2/Bakara, 256

Doğru imanın zıddı, bâtila iman, yani şirk'tir. Şirk, doğru olduğunu isbatlamak için Allah'ın, hakkında delil/âyet indirmemiş olmasına rağmen; insanların uydurdukları bâtil inançlardır. *"Allah'tan başka kulluk ettiğiniz şeyler, sizin ve atalarınızın uydurduğu putlardan başka bir şey değildir. Allah, onların doğru olduğuna dair bir delil indirmemiştir. Hükmetmek/egemenlik, yalnızca Allah'a aittir. O'ndan başkasına değil!"*³⁴²

Kur'an, imanlarını zulümle (şirkle) lekeleyenler için kurtuluş kapısını kapatmıştır. *"İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte emn (güven) onlarındır. Ve onlar hidâyeti (doğru yolu) bulanlardır."*³⁴³ Kur'an, imandan sonra küfre sapanlara karşı çok sert ve şiddetli bir tavır takınmaktadır. Kur'an, bu olaya tebdil veya irtidat demektedir. Tebdil, imanı küfürle değiştirmek; irtidat ise, İslâm dininden çıkmak, geriye dönmek demektir. Tebdil ve irtidat Kur'an'a göre en iğrenç ve onur kırıcı hastalığın adlarıdır.³⁴⁴

EY İMAN EDENLER, İMAN EDİN!

"Ey iman edenler iman edin!" İmanın hakkını verin, nasıl iman edilmesi gerekiyorsa öyle iman edin. Sadece sözde değil; özde de, davranışta da teslimiyet gösterin. Bütün organlarınıza iman ettirip onları Allah'a teslim olan müslüman yapın. İmanınızı itaatle ispatlayın. Mü'minlerin geçirileceği sınavlara hazır olun. Ve imanda sebat edin. *"Ey iman edenler! Allah'tan O'na yaraşır şekilde, hakkıyla, nasıl korkulması gerekiyorsa öyle korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin."*³⁴⁵

Müslüman olarak ölmek istiyorsak, yeniden müslümanlaşmak ve müslümanca yaşamak zorundayız.

*"Ey iman edenler, iman edin..."*³⁴⁶

Yani, ey pazarlıklı iman edenler, yüzdelikli iman edenler, yarım yamalak iman edenler! Pazarlıksız, yüzde yüz, adam gibi iman edin.

342 12/Yûsuf, 40

343 6/En'âm, 82

344 Bak. 3/Âl-i İmran, 86, 90; 2/Bakara, 217

345 3/Âl-i İmrân, 102

346 4/Nisâ, 136

Ey, biraz müslüman, biraz lâik olmak için Allah'la pazarlık edenler!

Ey, göklerin hâkimiyetini Allah'a, yeryüzünün hâkimiyetini tâğutlara verenler!

Ey, Allah'ıma da inanırım, falcıma ve burcuma da diyenler!

Ey, Allah'a da kul olurum, devlete de diyen, Kemalist düzeni ve kutsallarını savunanlar!

Ey, Allah rızası için yaptığını söyleyip, karşılığının tümünü kullardan bekleyenler!

Ey, Allah yolunda çektiği eziyet ve belâların faturasını Allah'a çıkarıp Rab-bine şantaj yapanlar!

Ey, ölünceye kadar isyan içinde yaşayıp sonunda vereceği "sus payı" (iskat) ile kurtulacağını sananlar!

Ey, mücadelesinde başarıya ulaşamayınca işi tam yahudiler gibi Allah'a kahredemediği için dâvâsına kahredenler!

Önce muvahhit iken, sonra her şeye musait, daha sonra da "musa"sız musait haline gelen, tevhidi terk edip demokrasiyi tercih edenler!

Bu tavırlarınız hep birer yahudileşme alâmetidir. Yahudileşmeyin; imanda pazarlık olmaz. İman etmek, gök oluğunun altına başı tutmaktır. O oluktan ne akarsa kabul etmektir. İman etmek, Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmaktır, tıpkı Hz. İbrahim gibi: *"Rabbi, kendisine 'teslim ol!' dediğinde, dedi: 'teslim oldum âlemlerin Rabbine!'"*³⁴⁷

Batılı bâtılın şoförlüğünde helâke doğru son sürat sürülen dünya arabasının tek kurtuluş şansı vardır. Tüm birikimlerini harcayan, bütün umutlarını yitiren çağdaş insanın tek umudu kalmıştır. O da müslümanların müslümanlaşması. Müslüman gibi inanıp müslümanca yaşayan müslüman göremediği, o boy aynasında boyunun ölçüsünü alıp kendine bakmadığı için insanlık, kendi yanlışlarının farkına varamamaktadır.



17. Ünite

ALLAH'IN BİRLİĞİ

- Allah'a İnanmak
- “Allah” Kelimesinin İçerdiği Anlam
- Allah İnancı Olmayan Toplum Modelinin Zararları
- Allah'ı Düşündüren Kâinat Âyetleri
- Allah'ı İnkâr Etmede Önemli Olan Üç Etken:
 - a) Kibir ve İnat, b) Cehâlet, c) Tâğutların İfsâdı
- Okuma Parçası: Allah'ın Karışmadığı Bir Dünyayı Kimler İster?
- Tesadüf Nedir? Bu Kâinat Düzeni Tesadüfle Oluşabilir mi?
- Tabiat (Doğa) Nedir? Tabiat Yaratıcı Olabilir mi?
- Allah Teâlâ'nın Birliği
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- “Allah” kelimesinin içeriğini açıklamak.
- Mü'minlerin Allah'a nasıl inanması gerektiğini açıklayabilmek.
- Kâinattaki âyet (işaret)lerle Allah'a iman konusu arasındaki ilgiyi örneklerle ifâde edebilmek.
- Kibir, inat, cehâlet, tâğut, tesadüf, doğa, müşrik kelimelerini tanımlamak.
- Allah inancı olmayan toplum modelinin kendilerine ve başkalarına zararlarını örneklerle açıklayabilmek.
- İnsanların Allah'ı inkâr etmelerinin nedenlerini izah edebilmek.
- Allah'ın birliğini kabul etmenin yaşamımıza olan etkisini açıklamak.
- Müşriklerin Allah'ın varlığını kabul ettikleri halde, neden birliğini kabul etmediklerini izah edebilmek.

İslâm'da inanılması gereken esasların ilki Allah'ın varlığına ve birliğine inanmaktır. Allah inancı olmadan O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve diğer iman esaslarına inanmak mümkün olmaz. Bunların hepsi Allah inancına bağlıdır.

Akıl sahibi olup da ergenlik çağına gelmiş olan her insana düşen ilk görev, yaratıcısı olan Allah Teâlâ'yı tanımak, O'na iman ve kulluk etmektir. *“O, göklerin, yerin ve bunların arasındaki her şeyin Rabbidir. O'na kulluk et ve O'na kullukta sabret. Hiç O'nun adıyla anılan (başka) birini biliyor musun?”*³⁴⁸

“ALLAH” KELİMESİNİN İÇERDİĞİ ANLAM

“Allah”, varlığı zarûri olan ve bütün övgülere lâayık bulunan zâtın ismidir. “Allah'ın varlığının zarûri olması”, O'nun yokluğunun düşünölemeyeceğı, var olması ve varlığını devam ettirmesi için kimseye muhtaç olmaması, O'nun kâinatın yaratıcısı olması demektir. “Bütün övgölere lâayık bulunması” ise, Allah Teâlâ'nın en güzel isim ve sıfatlara sahip olması anlamına gelir.

Allah, gerçek ma'bûdun ve tek yaratıcının özel ismidir. Bu kelimenin çoğıulu yoktur. Başka dillere tercöme edilemez. Bu yüzden O'ndan başka hiçbir varlığa isim olarak verilemez. O'nun diğer isim ve sıfatları, yaratmış olduğı varlıklara (gerçek anlamda değil) mecazî anlamda verilebildiğı halde, Allah ismi verilemez.

Meselâ, insanlar için şefkatli, merhametli, âlim, âdil, halîm gibi sıfatlar kullanıldığı halde, “Allah” ismi, hiçbir varlık için kullanılmaz, kullanılmamıştır da. Nitekim tanrılık iddiasında bulunan Fir'avn bile: “ben sizin Rabbiniz değil miyim?” dediğı halde, “ben sizin Allah'ınızım” dememiştir. Mekke'li müşrikler, Kâbe'deki putlarına birçok isim verdikleri halde, hiçbirisine Allah ismi vermemişlerdir. Zaten müşriklere, “kâinatı kim yarattı?” diye sorulduğunda “Allah” cevabını vermektedirler.

Câhiliyye döneminde Araplar arasında “Allah” kavramı mevcuttu. Fakat Allah inancı sönök bir inançtı. Onların inancına göre de Allah, Kâbe'nin Rabbi, dünyanın yaratıcısı, yeryüzündeki her şeye hayat veren idi. Putlarına ise,

kendilerini Allah'a yaklaştıracığı, Allah indinde kendilerine şefaathçı olacağı inancıyla tapınıyorlardı.

Câhiliyye Arapları, hayatları tehlikede olunca geçici bir tevhide başvuru-
yor, dini yalnız Allah'a hâlis kılarak O'na yalvarıyorlar, Allah onları tehlikeden
kurtarınca tekrar eski putperest inancına geri dönüyorlardı.

Hristiyanların inancındaki Allah kavramı, Baba-oğul-kutsal ruh olmak
üzere üç unsurdan meydana gelmekte idi. Yahûdilerin inancındaki Allah
kavramı ise, tek bir kavmin (İsrâîloğullarının) tanrısıydı. Oysa Allah ne câ-
hiliyye Araplarının, ne hristiyanların, ne de yahûdilerin inandığı gibi değildir.
Her şeyi yaratan, hiç kimseye muhtaç olmayan, herkesin kendisine muhtaç
olduğu, hiçbir toplumun özel tanrısı olmayıp, insanlar da dâhil tüm kâinatın
Rabbi olan tek ilâhtır.

*“Rahmân ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Hamd (övme ve övülme) âlem-
lerin Rabbi Allah'a mahsustur. O, Rahmân ve Rahim'dir. Cezâ gününün
sahibidir. Ancak Sana kulluk ederiz ve yalnız Senden medet umar, yardım
isteriz. (Ey Allah'ım) Bize doğru yolu göster. Kendilerine nimet verdiklerin
kimselerin yolunu; gazâba uğramışların ve sapmışların yolunu değil!”*³⁴⁹

*“De ki: O Allah birdir. Allah sameddir (Hiçbir şeye muhtaç olmayandır,
aksine her şey O'na muhtaçtır). O, doğurmamış ve doğurulmamıştır (O,
baba da değildir, oğul da değildir). Hiçbir şey O'na eş ya da denk değil-
dir.”*³⁵⁰

ALLAH İNANCI OLMAYAN TOPLUM MODELİNİN ZARARLARI

Allah Kuran'da insanları belli bir fitrat (yaratılış) üzerine yarattığını *“Öyleyse
sen yüzünü Allah'ı birleyen (bir hanif) olarak dine, Allah'ın o fitratına çevir
ki insanları bunun üzerine yaratmıştır.”*³⁵¹ âyetiyle bildirmiştir. İnsanların bu
fitratı Allah'a kul olma ve Allah'a güven üzerine kuruludur. İnsan sınırsız istek
ve ihtiyaçlarını kendi kendine karşılamak imkânına sahip olmadığı için, doğal
olarak Allah'a bağlanmaya, yönelmeye muhtaçtır.

349 1/Fâtiha, 1-7

350 112/İhlâs, 1-4

351 30/Rûm, 30

Eğer insan bu fıtrata uygun olarak yaşarsa, gerçek güvene, huzura, mutluluğa ve kurtuluşa ulaşır. Bu fıtratı reddedip, Allah'tan yüz çevirdiğinde ise, sıkıntı, korku, endişe ve azap dolu bir hayat sürer.

İnsanlar için geçerli olan bu kural, toplumlar için de geçerlidir. Eğer bir toplum, Allah'a iman eden insanlardan oluşuyorsa; âdil, huzurlu, mutlu ve akıllı bir toplum olur. Kuşkusuz bunun tersi de geçerlidir. Eğer bir toplum Allah'tan bîhaberse, o toplumun düzeni de temelden bozuk, çürük ve ilkeldir.

Allah'tan yüz çevirmiş olan toplumlar incelendiğinde bu kolaylıkla görülür. Dinsiz düşüncenin doğurduğu en önemli sonuçlardan biri, her şeyden önce ahlâk kavramının yok edilmesi ve tamamen dejenere olmuş toplumların meydana gelmesidir. Dinî ve ahlâkî sınırları çiğneyen ve yalnızca insan isteklerinin tatminine dayanan bu kültür, aslında gerçek anlamda bir zulüm sistemidir. Böyle bir sistemde cinsel sapkınlıktan uyuşturucuya kadar her türlü dejenerasyon teşvik görür. İnsan sevgisinden uzak, egoist, câhil, düşümemeyen ve aklını kullanamayan toplumlar oluşur.

Yalnızca kendi isteklerini tatmin etmek için yaşayan insanlardan oluşan bir toplumda huzur, sevgi ve barışın oluşması elbette mümkün değildir. İnsan ilişkileri çıkara dayalıdır. Müthiş bir güvensizlik ortamı mevcuttur. İnsanın samimi, dürüst, güvenilir, güzel ahlâklı olması için hiçbir sebep olmadığı gibi, sahtekârlık yapmaması, yalan söylememesi, arkadan vurmaması için de bir engel yoktur. Çünkü bu toplumların insanları, Allah'ı "arkalarında unutulmuş bir şey"³⁵² olarak kabul etmişlerdir, dolayısıyla da Allah korkusunu bilmeyen kişilerdir. Üstelik bu kişiler Allah'ın gücünü takdir edemedikleri için kıyâmetten ve hesap gününden de habersizdirler. Cehennem ise onlar için sadece din kitaplarında anlatılan bir kavram olmaktan öteye geçmez. Hiçbiri ölümden sonra Allah'ın huzuruna çıkıp dünya hayatında işledikleri her suçun hesabını vereceklerini ve bunun sonucu olarak da ebedi bir cehennem hayatı yaşayabileceklerini düşünmezler. Veya düşünse bile, ***"Bu onların ateş bize sayılı günler dışında kesinlikle dokunmayacak demelerindendir. Onların bu iftiraları, dinleri konusunda kendilerini yanılığa düşürmüştür."***³⁵³ âyetiyle bildirildiği gibi "günahlarının cezasını çekip" cennete gireceklerini zannederler. Tüm bunların bir sonucu olarak da dünyadaki yaşamlarını mümkün olduğunca istek ve tutkularını tatmin etmeye çalışarak geçirirler.

352 11/Hûd, 92

353 3/Â-li İmrân, 24

Hal böyle olunca da, doğal olarak bugün pek çok toplumda yaşanan ahlâki dejenerasyon ve mânevî çöküntü ortaya çıkar. Kendi mantıklarına göre şöyle düşünürler; “Mâdem dünyaya bir kere geldim, 50-60 yıl yaşayıp ölüp gideceğim, o halde hayatın tadını çıkarayım.” Bu çürük mantık temeli üzerine kurulan düşünce sisteminde ise her türlü adâletsizlik, fuhuş, hırsızlık, cinâyet, ahlâksızlık ortaya çıkabilir. Her türlü suç işlenebilir, adam öldürülebilir, dolandırıcılık yapılabilir. Zira her birey kendi istek ve tutkularını tatmin etmekten başka birşey düşünmeyecektir. Her kim olursa olsun -ailesi, arkadaşları da dâhil- onun için ikinci derecede önem taşır. Toplumun diğer fertlerinin ise hiçbir önemi yoktur.

Nitekim geniş çaplı menfaat ve çıkar ilişkileri üzerine kurulu olan toplum yapısında, insanların birbirlerine duydukları güvensizlik, hem toplumsal hem de bireysel huzurun oluşamamasına; bu insanların birbirleri hakkında sürekli şüpheli, endişeli ve kararsız bir ruh hali içinde yaşamalarına sebep olur. Böyle bir toplum içinde kimin, ne zaman ve ne şekilde sahtekarlık yapacağı belli olmadığından şahıslar, ruhen büyük bir korku ve endişe içerisinde dirler. Karşılıklı yaşanan güvensizlik ve şüphe, hayatlarını büyük bir mutsuzluk içinde sürdürmelerine sebep olmaktadır. Her türlü ahlâki değer gözardı edildiği bu toplumda, Allah korkusu olmadığından kişilerin, aile kurumuna, namus ve iffet gibi kavramlara bakış açısı da son derece ürkütücü bir görünümdedir.

Ayrıca bu tür toplumlarda kişiler arasında saygı ve sevgiye dayalı bir hayat da mevcut değildir. Toplum bireylerinin birbirlerine saygı göstermelerinin hiçbir gerekliliği yoktur. Karşılarındaki insana değer veren bir tavır sergilemeleri için ancak bir çıkarlarının olması gerekir. Üstelik böyle bir tavır göstermek için kendi câhiliye mantıklarına göre haklıdırlar da. Zira hayatları boyunca, hayvandan evrimleşerek varoldukları, ruhlarının ölümle birlikte yokolacağı gibi telkinler alırlar. Maymun soyundan gelme, toprağın altında çürüyüp gidecek ve belki de bir daha görmeyecekleri bir bedene ise doğal olarak saygı göstermeyi anlamsız görürler. Kendi bozuk mantıklarına göre, “Nasıl da karşılarındaki insan da kendileri de ölüp toprağın altına girecek, beden olarak çürüyüp gidecek ve ruh olarak da tamamen yok olacaklardır; o halde neden diğer insanlara iyilik yapmak, fedâkâr olmak gibi zahmetlere katlanırlar ki...” Evet, gerçekten de Allah, dolayısıyla da âhiret inancı olmayan her insanın bilinçaltında bu fikirler yatar. Bu sebeplerle de Allah inancı olmayan toplumlarda asla huzur, mutluluk, güven ortamı oluşamaz.

Tüm bu ifade ettiklerimizin amacı, “Allah inancı olmadığı durumlarda toplumda dejenerasyon olur, o halde Allah inancı olmalıdır” gibi bir mantık kurmak değildir elbette. Allah inancı olmalıdır, çünkü Allah vardır ve O’nu inkâr eden O’na karşı büyük bir suç işlemiş olur. Allah inancının olmadığı durumda toplumların çürüdüğüne işaret etmekteki mantığımız ise, bu toplumların temelden yanlış bir bakış açısına sahip olduklarını vurgulamaktır. Yanlış bakış açıları, kötü sonuçlar doğurur. Allah’ı inkâr gibi en büyük yanlış yapan bir toplum da, en kötü sonuçlarla karşılaşır. Bu sonuçlar, o toplumun ne denli büyük bir yanlış içinde olduğunun göstergesi oldukları için önemlidirler.

Bu tür toplumların ortak özelliği, kitlesel bir aldanış içinde olmalarıdır. *“Yeryüzünde olanların çoğunluğuna uyacak olursan, seni Allah’ın yolundan şaşırtıp saptırırlar...”*³⁵⁴ âyetinden de anlaşıldığı gibi, toplumun bireylerinin pek çoğunun aynı yapıda olması, bir tür “sürü” psikolojisi yaratır ve zaten var olan inkârı daha da kuvvetlendirir. Allah’tan ve âhiretten habersiz olan bu tür toplumları Allah Kuran’da “câhiliye” toplumu olarak tanımlar. Çünkü toplumun üyeleri her ne kadar fizik, tarih, biyoloji ya da benzeri bir bilimle ilgileniyor olsalar da, Allah’ın gücünü ve büyüklüğünü tanıyabilecek akıl ve vicdana sahip değildirler. Ve bu anlamda câhildirler.

Câhiliye toplumunun bireyleri, Allah’a bağlı olmadıklarından dolayı O’nun yolundan farklı yollara saparlar. Aynı kendileri gibi âciz birer kul olan insanlara tâbi olur, o insanları örnek alır, o insanların düşüncelerini mutlak doğru olarak kabul ederler. Ve sonuçta câhiliye topluluğu gittikçe kendi kendini körleştiren, kendi kendini akıl ve vicdandan koparan kapalı bir sistem oluşturur. Başta da belirttiğimiz gibi bu sistemin en belirgin özelliği, bu insanların dinsizlik telkinleri doğrultusunda hareket etmesidir.

Allah Kuran’dan böyle bir yaşamın boş ve çürük bir temele dayandığını, yıkımla bitmeye mahkûm olduğunu çarpıcı bir benzetmeyle anlatır: *“Binasının temelini, Allah korkusu ve hoşnutluğu üzerine kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa binasının temelini göçecek bir yarın kenarına kurup onunla birlikte kendisi de cehennem ateşi içine yuvarlanan kimse mi? Allah, zulmeden bir topluluğa hidâyet vermez.”*³⁵⁵

Ancak bu arada unutulmaması gereken bir nokta vardır; her toplum, her insan câhiliye sisteminin bu telkinlerinden, yaşam şeklinden ve felsefesinden kur-

354 6/En’âm, 116

355 9/Tevbe, 109

tulma fırsatına sahiptir. Zira Allah onlara, kendilerini uyaran, kendilerine Allah'ın ve âhiretin varlığını, hayatlarının gerçek anlamını bildiren elçiler ve elçileriyle beraber insanların vicdanen sordukları her soruya cevap veren hak kitaplar gönderir. Bu, Allah'ın başından beri süregelen bir kanunudur. Nitekim günümüzde de doğru yolu gösteren, karanlıktan aydınlığa çıkaran hak kitap olarak Kuran, tüm insanların rehberidir. Ancak bundan sonra insanlar tercihlerine göre karşılık göreceklerdir. Nitekim o kitabı insanlara getiren elçi, şu çağrışı yapmıştır: *“De ki: Ey insanlar, şüphesiz size Rabbinizden hak gelmiştir. Kim hidâyet bulursa, o ancak kendi nefsi için hidâyet bulmuştur. Kim saparsa, o da, kendi aleyhine sapmıştır. Ben sizin üzerinizde bir vekil değilim.”*³⁵⁶

ALLAH'I DÜŞÜNDÜREN KÂİNAT ÂYETLERİ

Allah'ın varlığı, fiil ve sıfatları ile apaçık iken; zâtı ile gizlidir. Zâtı duyularla ve akılla idrâk edilemez. Bununla birlikte Allah'ın varlığı akıl ile bulunabilir.

Öncelikle şu soruyu sorarak konumuza girelim: Acaba insanın Allah'ın varlığına inanması için, O'nun varlığını akılla ispat etmeye gerek var mı? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir: Çevresindeki tüm varlıklara ibret gözüyle bakan, olayların gerisindeki gerçeği düşünen insan için, Allah'ın varlığı apaçıktır. Veya şöyle bir soru aklımıza gelebilir. Allah'ın varlığını aklen ve ilmen ispat etmek mümkün müdür? Hayır mümkün değildir. Çünkü ispatı istenen varlık akli aşmaktır.

Allah'ın varlığını gösteren aklî deliller gaflet içindeki insanları uyandırmak içindir.

Geçmişten günümüze kadar Allah'ın varlığını, çok az insan dışında, toplum olarak inkâr eden olmamıştır.

Allah'ın varlığına ve birliğine, görülen, işitilen ve bilinen her şey şahidlik etmektedir. İnsan bir damla su iken, ana rahmindeki oluşumu ve aşamaları, dünyaya gelişi, bebeklik ve çocukluk dönemi, gençlik, ihtiyarlık ve nihâyet ölümü, düşünen insan için Allah'ın varlığına en kesin delillerdir.

Çevresindeki tüm varlıklara ibret gözüyle bakan, olayların gerisindeki gerçeği düşünen insan için, Allah'ın varlığı apaçıktır

İnsan, etrafına bakıp kâinatı incelediğinde mükemmel bir düzen ve ahenğin olduğuna şâhit olmaktadır. Güneş, ay, gezegenler ve diğer tüm gök cisimleri birbirlerine çarpmadan kendi yörüngelerinde hareket etmektedir. Dünyamız da hem kendi çevresinde hem de güneşin çevresinde dönmektedir. Dünya bu dönüş esnasında güneşe bulunduğu yerden çok az bir mesafe yaklaşıp alevler içinde kalır; tersine çok az bir mesafe uzaklaşıp buz kesilip donardı.

Havada direnç kuvveti olmasa, yağmur taneleri yeryüzüne bir mermi gibi inerdi. Suyun kaldırma kuvveti olmasa, denizlerde gemiler ve insanlar yüze mezdi. Yeryüzünde dağlar olmasa dünyamız sürekli sarsıntı geçirirdi.

Dünyanın da içinde bulunduğu gezegenlerin uzaya fırlayıp savrulmasını engelleyen, yer çekim kuvveti adı verilen ilâhî bir kanundur.

En küçüğünden en büyüğüne tüm hayvanlar, bitkiler, ırmaklar, nehirler, denizler, okyanuslar, dağlar yeryüzünü bir vitrin gibi süslemekte, aynı zamanda yaratılışları icabı, Allah’a teslim olup tesbih etmekte ve insana hizmet etmektedirler.

İnsan, büyük âlem olan kâinattan, küçük âlem olan kendisine bakıp incelediğinde şunlara şâhit olur: Saçlarımızdan ayak parmaklarımıza kadar vücudumuzun şekli, boyun, parmak, el, kol, diz, ayak gibi organlar kendilerinden beklenen görevleri yapabilecek şekilde düzenlenmiştir.

Kalbimizin çalışması, gözümüzün görmesi, kulağımızın işitmesi, derimizin hissetmesi, kanın vücutta dolaşması, yiyeceklerin sindirilmesi, zararlı atıkların vücuttan dışarı atılması ve diğer tüm organlarımızın çalışması önceden programlandığı şekilde aksamadan belirli bir düzen içinde devam etmektedir. Vücudumuzdaki herhangi bir organ rahatsızlandığında diğer tüm organlar bu rahatsızlığı hissederler.

Bütün bu düzen ve ahenk kendi kendine olmayıp, üstün özelliklere sahip tabiat üstü bir varlık tarafından yaratılmıştır. Biz müslümanlar bu yüce varlığa ALLAH (c.c.) diyoruz.

Görüldüğü gibi Allah’ın varlığı meselesinde izlenen metod “eserden müessire geçiş” metodudur. Yani resimden ressama, şiirden şaire, Selimiye ca-

miinden Mimar Sinan'a geçiş metodu. Burada resim eser; ressam müessir, şiir eser; şair müessir, cami eser; camii yapan müessirdir. İşte canlı cansız tüm kâinat ve içindeki varlıklar Allah'ın eseridir.

Kur'an, Allah'ın her bir eserine "âyet" diyor. Âyet yol kenarındaki trafik işaretleri gibidir. Bu işaretler sürücünün hedefine ulaşmasında ona yardımcı olduğu gibi gerçek akıl sahipleri de Allah'ın âyetlerine bakarak O'na ulaşır.

Allah Teâlâ kendi varlığını gerek Kur'an âyetleriyle, gerek kâinat âyetleriyle her an göstermektedir. Bu yüzden tabiattaki her olay basit birer hadise olmaktan çıkmakta, dikkatimizi kendilerine değil; olayların gerisindeki gerçeğe çekmektedirler. Nasıl ki, yol üzerindeki trafik levhaları dikkatimizi kendilerine değil de, gideceğimiz yöne çekerse; kâinat olayları da dikkatlerimizi kendilerine değil; olayların gerisindeki gerçeğe çekmektedir. Bu gerçek, Allah'ın varlığı, birliği ve kudretidir.

Bu anlamda kâinattaki her olay da, insanın kendisi de, Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine işaret eden âyetlerdir. Burada sözlü âyet olan vahiy (Kur'an) ile, sözsüz âyet olan kâinat âyetleri arasında fark yoktur. Her ikisi de Allah'ın eseridir.

Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın varlığıyla ilgili olan âyetlerde, O'nun hak olduğunu isbat eden delillerin, hem kâinatta, hem de insanın kendi varlığında olduğu ifade edilmektedir: ***"Biz onlara ufuklarda ve kendilerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki, O (Kur'an)'ın gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?"***³⁵⁷; ***"Kesin inanacak olanlar için yeryüzünde ve kendi canlarınızda (Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren) nice deliller vardır. Görmüyor musunuz?"***³⁵⁸

Kur'ân-ı Kerim Allah'ın varlığını, insanlar tarafından doğal kabul edilmesi gereken bir konu olarak görmektedir. Bu yüzden konuyla ilgili âyetler genellikle soru şeklinde veya hayret bildiren uyarı ve kınama biçimindedir.

Allah'ı bulmanın, O'nu kabul edip O'na inanmanın bozulmamış akıl için mecburiyet olduğu açık bir hakikattir. Sağlam bir akıl, yaratıcı, yoktan var edici, tabiat olaylarını yönlendirici, âleme nizam verici bir zâtı, yani Allah'ı kabul etmek zorundadır. Akıl, zarûri olarak Allah'ın varlığına inanmak durumun-

357 41/Fussilet, 53

358 51/Zâriyât, 20-21

dadır. Ancak çok az sayıda da olsa bazı insanlar, Allah'ı inkâr edebilmekte, O'na hiç inanmamaktadır. Bu tipteki anormal insan(!)lara uzun uzadıya Allah'ın varlığını isbat etmeye çalışmak gereksiz, hatta yanlışır. Bu insanlara karşı tavrımız müdafa değil; hücum olmalı, bunlara: “Öyleyse insanlar, varlıklar, bütün evren nasıl meydana geldi? Kendisinde can bile bulunmayan doğa veya tesadüf denilen şey hiç yaratıcı olabilir mi?...” gibi sorular sormalı, Allah'ın var olmadığını onların isbatlaması istenmelidir. Görülecektir ki bir şeyin yokluğu isbat edilemez. Hele Allah'ın -hâşâ- var olmadığı hiç mi hiç isbat edilemez. İnsan sadece kendini kandırır.

ALLAH'I İNKÂR ETMEDE ÖNEMLİ OLAN ÜÇ ETKEN

a) Kibir ve inat: Kibir büyüklük taslamaktır. İnsanın Rabbine karşı kendini yeterli görmesi, O'na karşı gelmesidir. Kibir, insanı Rabbine ibâdet etmekten alıkoyar. Ayrıca insanlara karşı kendini üstün görmenin, hased etmenin (çekememezliğin), kötülük yapmak için başvurulmuş hilelerin arkasında hep kibir duygusu yatmaktadır. Kibir, insanı Allah sevgisinden alıkoyduğu gibi, diğer insanları Allah için sevmekten de alıkor. Ayrıca insanın kalbinin mühürlenmesine sebebiyet verir. Kalbi mühürlenmiş insan da ebedî cehennemliklerden olur. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de: *“Âyetlerimizi yalanlayıp, onlara karşı büyüklük taslayanlar, işte onlar cehennemliklerdir, orada temelli kalacaklardır.”*³⁵⁹ buyrulmaktadır.

İnat da, Allah'ın varlığını bildikleri halde, kibirlerinden veya makam, şöhret gibi dünyevî çıkarlarından dolayı, bazı insanların bile bile inkâr etmeleridir. Bu durumdaki insanlar, Kur'an tabiriyle “mele”, “mütref” ve “müstekbir”dirler. Yani, yaşadıkları toplumda genellikle yönetici ya da maddî güç sahibidirler. Maalesef bu insanların bir kısmı, Allah önünde diğer insanlarla aynı konumda olmayı içlerine sindirememekte, bu yüzden Allah'a inanmamaktadırlar. Bu husus, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle ifâde edilmektedir:

*“Eğer biz onlara melekleri indirsek, ölümler onlarla konuşsa ve her şeyi karşılırlarına toplasaydık, Allah dilemedikçe, yine de inanmazlardı; fakat onların çoğu bunu bilmiyorlar.”*³⁶⁰

359 7/A'râf, 36

360 6/En'âm, 111

“Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde, haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü onlar bile bile inkâr ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!”³⁶¹

b) Cehâlet: Allah'ı inkâr eden ateistin biri arkadaşına “Allah nerede?” diye sormuş. Arkadaşı ise bu soruya şu ibretli cevabı vermiş: “Allah senin gözlerinin önündeki cehâlet perdesinin arkasındadır.”

Her çağda bazı insanlar, Allah'ı bilme ve O'na gereği gibi inanma hususunda hataya düşmüşler, cehâletlerinden dolayı Allah'ı inkâr etmişlerdir. Burada cehâlet kelimesinden okuma yazma bilmemek anlaşılmamalıdır. Geçmişte Allah'ı inkâr eden bilgili insanlar olduğu gibi, bu gün de az sayıda da olsa kendilerine doktor, doçent, profesör ünvanlarıyla hitap edilen bazı insanlar bile Allah'ı inkâr edebilmektedirler. Sahip oldukları bilgiler dolayısıyla belli önyargılar taşıyan bu insanlar, âyetlere bu önyargılarıyla baktıklarından âyetlerin sahibini (Allah'ı) görememektedirler. Demek ki cehâlet, insanın sahip olduğu yanlış ve eksik bilgiden de kaynaklanabilir. Bilgiden kaynaklanan cehâleti gidermek, bilgisizlikten kaynaklanan cehâleti gidermekten daha zordur. Asıl câhil olanlar, esas bilinmesi gerekeni, yani Allah'ı gereği gibi bilmeyen ve O'na hakkıyla iman etmeyenlerdir. Bu husus, Kur'an'da şöyle ifâde edilmektedir: *“Bilmeyenler, ‘Allah bizimle konuşmalı veya bize bir âyet gelmeli değil miydi?’ dediler. Onlardan öncekiler de onların söylediklerinin tıpkısını söylemişlerdi. Kalpleri birbirine benzedi. İnanan kimseler için âyetleri açıkladık.”³⁶²*

c) Tağutların ifsâdı: Egemenliklerini sürdüren tağutların, insanları kandırarak sömürmek için, onları Allah'ı tanıyıp O'na kul olmaktan çıkararak; kendilerine kul ve köle yapmak nedeniyle, halkı ifsâd edip kandırmaları, ezip sömürdükleri insanlara kendi akıllarını kullanmaya ve fitratlarının sesini dinlemeye engeller koymalarıdır.

Kur'an-ı Kerim bu konuda çeşitli örnekler verir. Bu örneklerden birinde şöyle buyrulur: *“Yemin olsun, Biz Mûsâ'yı mucizelerimizle ve açık bir delil ile, Fir'avn'a, Haman'a ve Karun'a gönderdik. Onlar (Mûsâ için) ‘bu bir sihirbaz, bir yalancı!’ dediler. Bunun üzerine Mûsâ, onlara, tarafımızdan hakkı getirince, ‘onunla beraber iman edenlerin oğullarını öldürün de, karılarını sağ bırakın!’ dediler. Ama kâfirlerin hilesi, ancak yok olmaya*

361 27/Neml, 14; Ayrıca Bak. 15/Hicr, 14-15; 6/En'âm, 7, 63, 64

362 2/Bakara, 118

mahkûmdur. Fir'avn, 'bırakın beni, Mûsâ'yı öldüreyim. O Rabbine duâ etsin. Çünkü ben, onun, sizin dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde fesat çıkararacağından (anarşistlik yapacağından) korkuyorum.' dedi. Mûsâ da, 'ben hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de sizin de Rabbimiz olan Allah'a sığındım' dedi.”³⁶³

OKUMA PARÇASI

ALLAH'IN KARIŞMADIĞI BİR DÜNYAYI KİMLER İSTER?

Allah'ın varlığını inkâr eden hiçbir dünya görüşü ve ideolojisi yoktur ki, O'nun yerine uyduruk bir tanrı koymamış olsun. Bu nedenledir ki mutlak inkâr neredeyse imkânsız gibidir. Ve yine bu sebeple Kur'an mutlak münkiri adam yerine dahi koymaz ve en çok şirki muhatap alır. Allah'ın varlığını inkâr edip O'nun yerine ilkel müşriklerin yaptığı gibi insandan da aşağı olan maddeyi yerleştiren materyalizm bu anlamda mutlak inkâr ve dinsizlik değil, en pespaye cinsinden bir şirktir. Daha doğrusu, Kur'an'ın üzerine gittiği ilkel şirkin çağdaş ve geliştirilmiş şeklidir.

Şuurlu, akıllı ve ruhlı bir varlık olan insanın kaynağına maddeyi yerleştiren materyalizm (maddecilik) Allah'ın yaratma kudretini maddeye hasretmiş olmaktadır. Yani Allah'ı inkâr edeyim derken maddeyi ilâhlaştırmıştır. Şu durumda materyalizm adı verilen bu ilhad (inkâr ve dinsizlik) felsefesi de sanıldığı gibi mutlak inkâr değil; Allah'ı inkâr edeyim derken insandan daha bayağı olan maddeyi tanrılaştıran çağdaş bir şirk; onu savunanlar da çağdaş müşriklerdir.

Materyalizmi, bu yeni moda Allah'sızlığı himaye eden ve kabul eden insanların kalitesine bakınca, insan Allah'sız bir dünyayı kimlerin, niçin arzula-dıklarını daha iyi anlıyor.

Evet, Allah'sız bir dünyayı kimler, niçin ister? Bu soruya doğru cevap bulabilmemiz için Allah'ın koyduğu yasalara, emir ve yasaklara, özetle Allah'ın nizamına bakmak gerekir.

Allah her türlü zulmü, kula kulluğu, zinayı, içkiyi, fuhşu, kumarı, hırsızlığı, hayasızlığı, sefahati, hevâ ve hevesi tanrı edinmeyi, adâletsizliği, cehâleti,

kibri, hasedi, kötü zannı, dedikoduyu, asabiyeti, laf taşımayı yasaklıyor ve hoşlanmıyor. Adâleti, iyiliği, sabrı, çalışmayı, ilmi, fazileti, infakı, zekâtı, namazı, orucu, hacı, düşkünlere vermeyi, zayıfları gözetmeyi, yetime iyi davranmayı, dilenciye azarlamamayı, yoksulu doyurmayı, ahde vefa göstermeyi, emânete sadakati, boş konuşmamayı, ana-babaya ihsan ile muâmeleyi, kadınlara iyi davranmayı, insanları sabırla dinleyip sözün en güzeline tabi olmayı ve daha birçok şeyi emir ve tavsiye ediyor.

Allah, emirlerine uyanları ödüllendireceğini, karşı gelenleri hâkimi kendisinin olduğu, hiçbir şeyin gizli kalmadığı, iltimas ve rüşvetin geçmediği, hiç kimseye haksızlığın yapılmadığı âdil bir mahkemede yargılayıp cezâlandıracağını söylüyor.

Şimdi sormak gerek: Böyle bir Allah'ı kimler istemez? Ya da yukarıdaki biçimiyle: Allah'sız bir dünyayı isteyenler kimlerdir?

Zâlimlerdir... Namussuzlardır... Ahlâksızlardır... Soygunculardır... Kısaca suçlulardır... Çünkü hiçbir suçlu muhakeme edilmeyi istemez. Zâlimler adâleti, katiller mahkemeyi, soyguncular yargılanmayı sevmezler.

Elbette faziletsizler, fazilete çağıran Allah'a düşman olacaklardır. Sorumsuzca bir hayat sürmek isteyenler Allah'sız bir dünyanın özlemiyle yanıp kavrulacaklardır.

Materyalistlerden “dinsiz” olduklarını söyleyecek kadar “dürüst” olanlar, inkâr ettikleri Mutlak Varlığın yerine başka şeyleri koyarak “dinsizim” dedikleri halde, yalancı konumuna düşüyorlar. Gördüğümüz bütün bu varlıkların nasıl ve kim tarafından yaratıldığı sorununu biraz kurcaladığınızda, sözkonusu laik “ate”lerin biraz önce inkâr ettikleri Allah'ın yerine alelacele bir tanrı peydahlama telaşına düştüklerini göreceksiniz. O takip takıştırdıkları, yakıp yakıştırdıkları “cici” tanrı, en az inkârları kadar ciddi “tesadüf tanrısı”dır.³⁶⁴

TESADÜF NEDİR? BU KÂİNAT, TESADÜF ESERİ OLARAK OLUŞABİLİR Mİ?

Tesadüf teorisi, hesap kurallarının hiçbirleriyle uyuşmayan nizamsız, şursuz, kendi kendine, rastgele bir olayın meydana gelmesidir. Oysa Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“O'nun (Allah'ın) yanında her şey bir miktar (ölçü)*

iledir.”³⁶⁵; “Biz her şeyi bir kadere (bir ölçü, bir plan ve bir düzene) göre yarattık.”³⁶⁶; “...Şüphesiz Allah her şey için bir ölçü yaratmıştır.”³⁶⁷

Atom sisteminden güneş sistemine kadar uzay boşluğundaki tüm sayısız yıldız ve galaksilerde bulunan ince ve hassas nizam, atmosferdeki gazların belli bir oranda bulunuşları, insanlarla bitki ve hayvan arasındaki şaşmayan gaz alış veriş, özetle, değil ayrıntılarını bir bir dile getirmek; fihristini vermekten âciz kaldığımız şu evrende yürürlükte olan baş döndürücü olaylar ve bu olaylara yön veren eşsiz nizam kendi kendine var olup devam edebilir mi? Evet, insanları hayrete düşüren bu şaşmaz düzen, ince plan ve hassas nizam, acaba “tesadüf” denilen şuursuz, hiçbir hesap kuralına tabi olmayan bir rastlantı eseri mi? Yoksa ilmi, kudreti bütün kâinatı kuşatan ezeli, ebedi, her şeye kadir bir yaratıcı tarafından mı yaratılmıştır?

Tesadüf teorisinin tutarsızlığını şöyle bir örnekle açıklayalım: “Yeryüzünün çeşitli bitkilerinden ve eczanenin raflarında bulunan şişelerin içindeki ilaçlardan, eczacı tarafından hassas terazi, ince hesap ve ölçülerle bir macun, yani bir ilaç hazırlanıyor. Bir birine katılan ilaçların oranları az bir miktar değiştiği takdirde umulan etkinin tam tersi görülecektir. Şimdi bir deprem sonucunda, raflar üzerinden düşüp kırılan şişelerden akıp bir araya toplanarak biri birine karışan ilaçların, eczacı tarafından belirli oranda terkip edilen macunu, aynı ölçüde meydana getirmesi mümkün mü? Akılla bunu kabul etmek mümkün değildir. Öyle ise, ince bir hesap, hassas bir ölçü, şaşmaz bir düzenle yaratılmış şu kâinat kör ve şuursuz bir tesadüf eseri değil; her şeye kadir, âlim, muktedir olan Yüce Allah tarafından yaratılmıştır.

Aritmetik bir gerçektir: İnsanın cebine koyduğu 1’den 10’a kadar numaralı 10 adet markayı cebinden sırasıyla çekebilme ihtimali on milyarda birdir. Bu kadar basit bir işlemde dahi, bir eksiğiyle on milyar yanılma payı olan tesadüf tanrısı, acaba nasıl oldu da, nizam ve intizamı zerreden kürraye akıllara durgunluk veren bu evreni bunca muazzam bir düzen içine sokabildi?

İşin ilginç, evrenin çok muazzam bir plan dâhilinde saat gibi tıkır tıkır işleyişini, bu evren içinde bir özge evren olan insanın fizikî ve fizikötesi boyutlarının da en az evren kadar ince hesaplar çerçevesinde yaratılıp yaşatılışını tesadüfle açıklayan materyalistler, değil şuursuz madde eliyle; şuurlu insan

365 13/Ra’d, 8

366 54/Kamer, 49

367 65/Talâk, 3

eliyle dahi bir sineğin yapılamadığını, yapılamayacağını görüp “tesadüf tanrı-larını” neden yardıma çağırmazlar?

“Ey insanlar! Size bir misal verildi; Şimdi onu dinleyin: Allah’ı bırakıp da yalvardıklarınız, o maksatla hepsi bir araya gelseler bile, bir sineği dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, onu da geri alamazlar. İste-yen de âciz, kendinden istenen de!”³⁶⁸

TABIAT (DOĞA) NEDİR? TABİAT YARATICI OLABİLİR Mİ?

Tabiat (doğa): Yaratılmış olan her şey, maddî âlem ve maddî âlemin özel-likleri, onda işleyen kanun ve düzendir. Materyalistlere göre, yaratılış olayı ta-biat tarafından meydana gelmektedir. Oysa ki tabiat denilen şu varlık âlemi, yaratan değil; yaratılandır.

Tüm ilmî veriler, tarafsız olarak evrenin bir başlangıcı olup sonradan var olduğunu ortaya koymaktadır. Sonradan var olan bir şey, kendi kendini ya-ratamayacağı gibi, hiçbir şey de yaratamaz. Öyleyse tabiatın (varlık âleminin) bir ilk yaratıcıya ve bir muharrike (hareket ettirene) ihtiyacı vardır. O da ezeli, ebedî ve bir olan Allah’tır (c.c.).

Akıl, idrâk, ilim ve irfan sahibi olan insan yokluktan, hiç yoktan bir toplu iğne, bir sivri sinek yaratamadığı halde; akıl ve idrâkı olmayan “tabiat” kendi kendini veya herhangi bir şeyi nasıl yaratabilir? Bunu iddia edenler, düşün-me kabiliyetini yitiren, beyni gözleri üzerine inmiş bakar körlerdir.

Vahye değil de materyalizm dinine inanan kimseler, bütün bu muazzam nizam ve intizamı ve bunca varlıkların yaratılışını tesadüfle veya doğayla açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu durumda, bunlar dinsiz (mülhid) olamaz-lar; bunlar tam bir “müşrik”; yaptıkları da “şirk”dir. Çünkü inkâr ettikleri Al-lah’ın sıfatlarını (en önce yaratma sıfatını) O’ndan alıp, “tesadüf” veya “doğa” adını verdikleri bir tanrıya vermiş oluyorlar. Kendilerine yanlış olarak, “din-siz” denen bu “çok dinli”, “çok tanrılı” kimseler, ellerinde tuttukları medya aracılığıyla dinlerinden edip sürüleştirdikleri yığınları ifsâd edip kandırmaya çalışmaktadırlar. “Doğa öyle yaratmış”, “tabiat ananın lütfu”, “burcunuz...”, “yıldızınız...”, “astrologunuz diyor ki...” gibi ifâde ve başlıkları altında reklamını

yaptıkları hurâfelerin, çağdaş üfürükçülerin ve falcıların peşine takmayı ihmal etmiyorlar. Dünyanın güneşten kopup içinde canlıların oluşmasını, insanın ortaya çıkışını tesadüfe bağlamaya çalışıyorlar.

Çağdaş dünyada değişiklik olsun diye ortaya atılan felsefe ve dünya görüşlerinin, ahlâk ve erdem açısından en tahripkâr olanı, hiç kuşkusuz dinsizliktir, ateizmdir. Bu tavrın yaygınlaşmasında en büyük pay, elbette düzenin ve egemen güçlerindir.

Bu inkâr hastalığının pençesine düşenler dahi, eğer tamamıyla öldürüp yok edememişlerse vicdanlarının ta derinliklerinde Allah'ın varlığını hissederler. Bu his, Allah'ın da hidâyetiyle kimi zaman kişinin varlığını kuşatarak hayatının tamamına hâkim olur. Kimi zaman da bir felâket, bir korku sırasında geçici olarak ortaya çıkar. Gerçek şu ki, olmayan bir şey hissedilmez. Sonlu ve yaratılmış olan insan zihni, sonsuz ve yaratılmamış bir varlığı icad edemez. Bizi koruyan kim ise var eden de odur. Varlığımız, Allah'ın varlığının en kesin delilidir.

Her şeylerini Allah'a borçlu olan ve buna rağmen ihanetin zirvesine çıkıp O'nu inkâr eden Allah'sız materyalistlere sormalı: Allah'sız bir dünyada faziletli olmanın, kurallı yaşamanın, dürüst davranmanın, yani özetle ahlâklı olmanın sebebi ne? Allah ve âhirette ödül yoksa, bütün bu zahmetlere insan niçin katlansın?

Allah'ın, âhiretin, hesabın, sorgunun, sualin olmadığı bir hayat namuslulara, ahlâklılara, dürüstlere, hakkı hukuku gözetenlere, erdemlilere bir cehennem; namussuzlara, hırsızlara, canilere, ahlâksızlara bir cennet olurdu. Öylesi bir dünyada insanları erdemli ve ahlâklı yaşamanın gerekliliğine nasıl iknâ edecektiniz ve onlar neden iknâ olsunlar? Olmuyorlar zaten. Allah'ı hayatına, siyasetine, devletine, okuluna karıştırmak istemeyen laiklerin, materyalistlerin yaşantıları bunun en açık delili değil midir?

İnsanlık tarihi Allah'ını, dinini, imanını kaybedenlerin şeref, ahlâk, fazilet, birlik, dirlik, özetle insanı insan yapan her şeylerini kaybettiklerinin örnekleriyle doludur. Yine tarih, gerçek anlamıyla iman edenlerin kahramanlıklarını, her konudaki erdem ve faziletlerini gıptayla hatırlamakta ve hatırlatmaktadır.

ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ

Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın varlığını belirten pekçok âyet-i kerime olmakla beraber, O'nun birliğinden bahseden âyetler, varlığını ifâde eden âyetlerden daha çoktur. Allah Teâlâ'nın birliğinden bahseden ve çoğu Mekke'de inen âyetler, şirki reddedip tevhidi emreder. Bu âyetlerin bir kısmı Allah Teâlâ'nın ilâhlık vasfına yakışmayan yaratılmışlık, âcizlik ve eksiklik ifâde eden özellikleri reddetmek sûretiyle O'nu tenzih eder. Bir kısmı da O'nun kâinatın yaratıcısı, nimet vericisi, tek sahibi ve hâkimi olduğunu belirtir.

Meselâ; Kur'an'da *"Allah kendine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçekten büyük bir günah işlemiştir."*³⁶⁹ buyurularak şirk reddedilirken; diğer bir sûrede: *"De ki: O Allah birdir. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Kendisi baba değildir ve doğurulmamıştır (evlât da değildir)."*³⁷⁰ buyurularak tevhid en özlü biçimde vurgulanmaktadır.

Ebû Cehil gibi en azılı müşrikler, hatta şeytan bile Allah'ı inkâr edememiş, O'nu yaratıcı, tabiata hükmedici olarak kabul etmeye kendilerini mecbur hissetmişlerdi. Ama, Allah'a sadece inanmak yeterli değildir. O'na hiçbir şeyi, hiçbir şekilde şirk koşmamak şarttır.

İnsanlar tarih boyunca Allah'ın varlığını doğrudan inkâr yerine ya müşrikler gibi O'na ortak koşarak şirke düşmüşler, ya da laiklik anlayışıyla O'nun bazı sıfat ve fiillerini inkâr ederek küfre düşmüşlerdir. Bu iki inkâr, iki şirk çeşidi arasındaki benzerlik ve farkları şöyle ifâde etmek mümkündür:

Müşrikler Allah'ın varlığını, yaratıcılığını, rızık vericiliğini kabul ettikleri halde, vahdâniyyetini inkâr ediyorlar, O'na putları ortak koşuyorlardı. Laiklik ise, Allah'ın Rabbânîyyetini inkâr ederek O'nu dünya hayatına, insanın gündelik yaşamına, toplumların yönetimi demeye gelen siyasete karıştırmak istemektedir. Özetle, şirk vahdâniyyeti; laiklik Rabbânîyyeti inkâr etmektir.

Şirk, Allah'ın zâtında O'na ortaklar koşmakken; laiklik de Allah'ın sıfatlarında O'na ortaklar koşmak ve O'nun olan teşrî, terbiye etme, hüküm koyma yetkilerini yaratandan alıp yaratılanlara devretmektir.

369 3/Âl-i İmran, 48

370 112/İhlâs, 1-4

Şirkle laikliğin bu uygulamaları neticede aynı kapıya çıkıyordu: Hevâ ve heveslere uygun bir hayat sürmek; canları çekince çiğnedikleri, ya da değiştirdikleri, kurallarını kendilerinin belirlediği bir hayat...

Şirk de laiklik gibi hakkı ikiye paylaştırıp Allah'ın hakkını Allah'a, "Sezar"ları olan tâğutlarının hakkını da putlarına vermektir.

"Allah'ın birliği" konusu, Akaid'in temel ve en önemli konusudur. Akaid ilmine bu yüzden Tevhid ilmi de denir (Tevhid, birlemek, Allah'ı bir kabul etmek demektir. Yani, Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde eşsiz olduğunu bilmek ve öylece inanmaktır). İslâm Dini'ndeki tüm hükümlerin bir noktada Allah'ın birlenmesine (tevhid) dayandığı için, İslâm'a Tevhid dini; müslümanlara da muvahhid denilir.

Günümüzde Allah'ı sözde bir olarak kabul eden nice insanlar, hâkimiyet ve mutlak otorite konusuna gelince Allah'a ortaklar koşturmaktadırlar. Allah'a ait bazı vasıfları başkalarına veren, başka şeyleri Allah'ı sever gibi seven, başkasından Allah'tan korkar gibi korkanlar Allah'ı gerçekten birlemiş olmazlar. Allah'ı kanunlarına, idarelerine, işlerine... karıştırmak istemeyenler tevhid eri vasfını kaybedip müşrik vasfını kazanırlar. ***"Onların çoğu, Allah'a, şirk koşturmaksızın iman etmezler."***³⁷¹

Allah'ın varlık ve birliğini kabul etmenin, fert ve toplum hayatının her alanında ortaya çıkması zorunlu olan birtakım sonuçları vardır. Bir olan Allah'a iman etmek: Sadece O'nun hâkimiyetini kabul etmek, mutlak itaat edilecek otorite olarak O'nu tanımak, O'na ve emirlerine boyun eğmektir. Bir olan Allah'a iman; Allah'ın öngördüğü nizamı aykırı olan her şeye karşı bir inkılap hareketidir; bir başkaldırıdır. Allah'tan başka ilâhları reddettiğimiz, Allah'ı birlediğimiz yaşantımızın tüm boyutlarında kendini göstermelidir. Allah'a iman, çevreyi etkilemeyen, gayr-ı İslâmî vakıyı kabullenen kuru ve edilgen yahut etkisiz bir iddia olamaz. Bir olan Allah'a iman etmenin zorunlu gereği; Allah'ın nizamını hayatına, düşünce ve inançlarına, bireysel, sosyal, siyasal, ekonomik, ahlâkî ve teabbudî (ibâdetle ilgili) bütün ilişkilerine hâkim kılmaya çalışmaktır.

NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMEYEN RAB TASLAKLARI

Âlemlerin tek Rabbi Allah'tır. Yarattıklarını besleyen, rızıklandıran, koruyan, gözeten... O'dur. Suyun derinliklerinde, ormanın ıssızlığında, toprağın altında, dağın tepesinde yaşayan, hasta, sakat veya sağlam, gözü olan-olmayan nice varlıklara rızık veren O'dur. İnsanın hizmetine sunulan sayısız nimetler bize Rabbimizi tanıtıyor. Bütün âlemler, tüm varlıklar; Rabbini tanıyor, O'na itaat ve kulluk ediyor.³⁷² Bizim de fıtratımızda Rabbi tanıyıp kabul etmek ve O'na ibâdet etmek var. Kur'an bize Rabbimizi tanıtıyor.

İnanmayan insanlar, eğer güçsüz (müstaz'af) iseler, çevrelerindeki rab taslaklarından birini rab olarak kabul ederler. Bu kula kulluk ve rab kabulü, çok farklı şekillerde ortaya çıkar. İnançsız ve güçsüz kişi, bazen özgür irâdesiyle, bazen reklâm ve aldatmacalarla kandırılarak, bazen tâğutların zorlamalarıyla piyasadaki rablerden birine veya birkaçına boyun eğer. Piyasada tedâvülde bulunan çeşit çeşit rab(!) vardır. Müzik ilâhından tutun, fuhuş tanrısına, futbolcudan tutun, artiste, yöneticilere kadar. Demokrasi var: Herkes istediği tâğutu, beğendiği putu seçmekte serbesttir. Allah'a gerçekten inanıp teslim olmayanlar, eğer kendilerinde güç ve otorite vehmediyorlarsa, başka bir Rabbe boyun eğmezler; kendileri rablik taslarlar.

Rablik taslayan güçlüler (müstekbirler) üç kısma ayrılır: Siyasî, dinî ve iktisadî güçlüler. Siyasî güçlerin rablik taslamalarına örnek; Fir'avn, Nemrut ve onların izinden giden çağdaş yöneticilerdir. *"(Fir'avn,) 'Ben sizin en yüce rabbinizim' dedi."*³⁷³ *"Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şımararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya giren (Nemrut'u) görmedin mi? İşte o zaman İbrahim: 'Rabbim hayat veren ve öldüren'dir' demişti. O da: 'Ben de hayat verir ve öldürürüm' demişti. İbrahim: 'Allah güneşi doğudan getirmektedir. Haydi sen de onu batıdan getir' dedi. Bunun üzerine kâfir apışıp kaldı. Allah zâlim kimseleri hidâyete erdirmez."*³⁷⁴

Dinî yönden ellerinde güç bulundurup rablik taslayanların örnekleri de Kur'an'dan öğrendiğimiz şekilde haham, papaz gibi din adamları, kutsallık atfedilen ölü veya diriler, yatırırlar, efendiler. İkti-

372 41/Fussilet, 11

373 79/Nâziât, 24

374 2/Bakara, 258

sadî rab taslakları da Karun’lar, emperyalistler, sömürücü azgınlar, azan, ezen ve üzenler ve de düzenler. Rablik iddiasında bulunanlar ve onları piyasaya sürenler aslında samimi değillerdir. Onlar sadece basit çıkarlarının peşinde olan, menfaat çarklarını döndürmek için böyle bir sahtekârlık düzeni kurup devam ettirmeye çalışanlardır. Ebû Leheb’in Peygamberimiz’e (s.a.s.) gelip “Müslüman olursam bana ne var, benim elime ne geçecek?” diye sorması üzerine Efendimiz cevap verir: “Başka müslümanlara ne varsa, sana da o var.” İnsanları sömüren düzenlerini ve çıkarlarını müslüman olunca devam ettiremeyeceğini anlayan Ebû Leheb’in karşılığı şöyledir: “Bir köleyle beni eşit gören din olmaz olsun!” Kendisini güçlü gösteren insan, sanki bilmez mi, başkalarına ve her şeyden önce Allah’a muhtaç âciz biri olduğunu. “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm: Güç ve kuvvet kimseye ait değildir; ancak yüce ve büyük olan Allah, güç ve kuvvet sahibidir.”

RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ

Kur’an’da “ilâh” ifadesi putlar için de kullanılırken; “Rab” ismi putları ve tâğutları ifade için kesinlikle kullanılmaz. Kur’an, rablik vasfını sırf Allah’a hasretmiş, başkası için bu sıfatı kullanmamıştır. “Rab” olmayan bir tanrı edinme isteği, insanoğlunun en eski sapkınlıklarından ve de açığözlülüklerinden biridir. Çünkü rab olan bir tanrı, insanın varlığını kuşatan bir tanrıdır. Yapısı itibarıyla zulme ve cehle aşırı meyyal olduğunu vahiyden öğrendiğimiz insan, kendi varlığını kuşatan bir tanrı yerine; varlığını kuşattığı ve kontrol altında tuttuğu sahte bir tanrı edinmeyi şeytanî menfaatlerine ve nefsanî zaaflarına daha uygun bulmaktadır.

Bu nedenledir ki hep işine karışmayan, nefsi, malı, vicdanı, duygusu, düşüncesi ve eylemi üzerinde söz ve karar, güç ve kuvvet sahibi olmayan bir uyduruk ilâh aramış; bulamamışsa kendi elleriyle icat ve imal etmiştir. Güneş, ay, deniz, nehir, inek, kurt, taş, tunç, ateş insanoğlunun bulduğu bu türden “rab olmayan” ilâhlardır. Gök tanrısı(!) gibi, hükmü göklere geçen, yağmur yağdırın, tabiata hükmeden; ama sokağa, okula, devlete, kanunlara, yaşayışa... karışmayan bir tanrı anlayışı var kimi çevrelerde. Rab olmayan tanrı; göklerde hâkim ve vicdanlarda mahkûm bir tanrı. Rabliği kabul edilmeyen, câmilere hapsedilmiş bir tanrı; câmilerin ve vicdanların dışına çıkamayan bir tanrı!

Tabii bu da kurtarmamış, insan en sonunda Rab olan bir Allah'a inanmak zorunda kalınca, bu kez de laiklik sapkınlığına başvurarak varlığını ve birliğini tasdik ettiği ilâhın rabliğini inkâra kalkışmıştır. İşte böylece şirk, laiklik adı altında tedavüle sürülerek çağdaş insanın Rabbiyle olan ilişkisi bir kez de böylesine çağdaş bir yöntemle koparılmaya çalışılmıştır. Nasıl Allah'ın vah-dâniyetini inkâra kalkışan antik müşrikler Hz. İbrahim'in hanif dinini tahrif ve tahrib etmişlerse, Allah'ın rabliğini inkâra kalkışan çağdaş müşrikler olan laikler de Hz. Muhammed (s.a.s.)'in hanif dinini tahrif ve tahribe yeltenmişlerdir.

SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI; ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME

Allah'ın rab oluşu konusunda insanoğlunun düştüğü tek şirk, rubûbiyeti inkâr şirki değildir. Bu konuda düşülen bir başka şirk türü de, Allah'ın bu sıfatını Allah'tan başkasına vermek, O'ndan başkasını rabler edinmek biçiminde ortaya çıkmaktadır. *“Hahamlarını ve râhiplerini Allah dışında rabler edindiler; Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa kendilerine tek ilâh olan Allah'a ibâdet etmeleri emredilmişti. O'ndan başka tanrı yoktur. O, onların şirk koştukları şeyden uzaktır.”*³⁷⁵ Burada sorun “rab” edinilenin kimliği değildir. Bu, İsrâil oğullarının yaptığı gibi din adamları, zâhid ve âbid kullar, velîler ve hatta Hz. İsa gibi bir peygamber de olabilir. Sorun eylemin kendisidir ve o da Allah'tan başkasını rab edinmektir. İşte bunu Kur'an Allah'tan başkasına kulluk yapmak olarak niteliyor ve bu tavra da doğrudan şirk diyor. Yahûdileşme temayüllerinden biri olan Hz. Mûsâ ve Hz. İsa ümmetinin bu şirk türü aynen Hz. Muhammed ümmetine de geçmiş, bu ümmet de ulularını, din büyüklerini, velîlerini, evliya kabul edilen bazı diri ve ölüleri Allah'tan başka rabler edinme sevdasına düşmüşlerdir.

Elbette bu rab ediniş, onların önünde secde etmek, onlara doğrudan ibâdet etmek biçiminde gerçekleşmiyordu. Yukarıdaki âyet nâzil olduğunda eski bir Hristiyan din adamı olan Adiy b. Hâtem'i boynunda altın bir haçla gören Allah Rasûlü, onu bir put olarak nitelemiş ve atmasını öğütlemiş, ardından yukarıda meâlini verdiğimiz âyeti okuyarak şöyle tefsir etmişti: *“Kuşkusuz onlar din adamlarına ve ulularına tapmıyorlardı. Lâkin onlar, şu sınıfların helâl kıldığını helâl kabul ediyorlar, yasakladıklarını da haram kabul ediyorlardı.”*³⁷⁶ Başka bir âyet-i kerimede de Allah'tan başkalarını rab

375 9/Tevbe, 31

376 Tirmizî, Tefsir 10

edinmek, isterse bu başkaları melekler ve nebîler olsun, müslüman olduktan sonra küfre dönmek olarak adlandırılır: *“Hiçbir insana yakışmaz ki Allah ona Kitap, hüküm ve peygamberlik versin de ardından insanlara dönüp ‘Allah’ı bırakıp bana kullar olun’ desin. Fakat ‘öğrendiğiniz ve okuduğunuz Kitap gereğince Rabbe hâlis kullar olun’ der. Ve size ‘melekleri ve peygamberleri rabler edinin’ diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra size inkârı emreder mi?”*³⁷⁷

Diriler yanında ölüleri bile nasıl rableştirmiş insanoğlu?! Kendine bile faydası olmayan bir ölüyü, bir yatırını nasıl rableştirerek putlaştırıyor? Yatırlara kurban kesmek, onlara karşı duâ etmek, ölülerden çocuk, nasip veya yardım istemek, çelenk koyar gibi, deftere yazı yazar gibi, dilekçe sunar gibi bez bağlamak, mum yakmak, Fir’avun’lar için yapılan piramitlere özenerek anıtmezarlar, kümbetler, kubbeler yapmak, tavaf eder gibi kabrin etrafında dönmek, kabre karşı kıyâma durmak, namaz kılmak, onun yüzü suyu hürmetine deyip Allah’la arasına aracı koymak, putperestlerin putlarını şefaathçi kabul etmelerine benzer bağımsız şefaath anlayışına sahip olmak ve buna benzer tavırlar ölüleri rab kabul etmenin örnekleridir. Yaşayan bazı insanlara kerâmet veya kutsallık atfetme adına Allah’a ait bazı vasıflar vermek de rableştirmeye ayrı örneklerdir.

İnsanların önderlerini, din ulularını, büyüklerini, hatta peygamberlerini rabler edinmeleri sevginin ve bağlılığın cinayet derecesine vardığı bir aşırılık örneği. Allah bundan müslümanları şiddetle nehyediyor. Bir yahûdileşme temâyülü olan üstadını, ustasını, efendisini, şeyhini, hocasını Allah dışında rab edinme ifrâdının zıddı da, itaat halkasını boynundan atıp hevâsını ve nefsini ilâh edinme tefrîdidir. Elbette her ikisi de aşırılıktır. Bu ifrât ve tefrît aşırılıklarını iyi anlamak için rab edinmeyi nehyeden hemen tüm âyetlerde gelen *“min dûnillâh”* (Allah’ın dışında) lafzını iyi anlamak gerek.³⁷⁸ Değilse, bu yaklaşım nefsi, hevâ ve hevesi rab edinmek³⁷⁹ demek olan müreb-bîsizlik, ustasızlık, büyüksüzlük ve kılavuzsuzluğa delil olamaz.

Kur’an’da nehyedilen rablik, Allah’a mahsus olan bir sıfatı O’nun dışında başkalarına vermek demeye gelen rabliktir. **Terbiyesinde Allah’ı dışarıda bırakan bir terbiyecinin terbiyesini kabul, Allah dışında bir Rabbi**

377 3/Âl-i İmrân, 79-80

378 3/Âl-i İmrân, 64; 9/Tevbe, 31

379 45/Câsiye, 23

kabulle eş tutulmuştur. Ancak mutlak mürebbî olan Allah'ın ilkeleriyle terbiyecilik yapmak, isterse bu terbiye mânevî değil de; besleyip büyütmekten ibâret maddî bir terbiye olsun, bu sınıfa girmez. Ortada Allah'la iddialaşmak yoksa orada terbiye eden de, terbiye edilen de suçlanamaz. ³⁸⁰

Allah'tan başkasını rabler edinme ifrâdının tefrîdi olan terbiyesizlik ve terbiyecisizlik, seviyesizlik ve hercailik de bir akîde sorunu olarak çıkıyor önümüze. Bu durumda kişi ipsizdir belki, ama zannettiği gibi hür değildir. Büyük bir kesimin birinci türden hastalığına karşı gösterilen tepki, bu ikinci tür hastalığı doğurmaktadır. ³⁸¹

Rab konusunda, televizyonlarla evlere rahatlıkla giren misyonerlik, mitoloji ve süpermenliği, he-man (hîmen)liği de sorgulamak gerekiyor. Filmleri, dizileri, çocuk filmlerini, çizgi filmleri değerlendirdiğimizde çoğunda “gökler hâkimi, kâinatın sahibi, filân tanrısı-tanrıçası...” gibi rab vasıflarının bir insana unvan olarak verildiğini ve uydurma tanrılıkları, rablikleri; tepkisiz, benimseyerek seyretmenin inançlardaki tahrib ve tahrifini düşünürerin.

Kur'an, Allah'ın rab oluşundan söz ederken, O'nun göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin, doğunun batının, doğuların ve batıların; en fazla olarak da âlemlerin Rabbi olduğunu ısrarla vurgular. Allah, evreni yaratmakla kalmamış, âlemleri yetiştirip, kemâle erdirmiş, hükmünü icrâ etmiştir. Bazı filozoflar, “Allah, evreni yarattı ve bıraktı” gibi yanlış, yanlış olduğu kadar gözlem ve tecrübelerle de zıt bir anlayışa düşmüşlerdir. Bu yanlış anlayış, sonunda, filozofların koyacakları kurallarla da yeryüzünde ilâhî ve ideal bir devlet ve hükümet kurulabilir düşüncesine varmıştır. Laikliğin temeli de bu sakat anlayıştır. Kur'an *“Allah, âlemlerin Rabbidir”, “Sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır.”* âyetleriyle Allah'ın evreni kendi haline bırakmadığını açıklıyor.

Allah, âlemlerin Rabbidir. Makro anlamda, şehâdet âlemi, gayb âleminin, yerlerin, göklerin, galaksilerin, güneşlerin, sular, okyanuslar âleminin, gezegenler ve yıldızlar âleminin... Rabbi Allah'tır. Mikro anlamda, bitkiler âleminin, insanlar, melekler, cinler âleminin, böcekler âleminin, kuşlar âleminin, milyonlarca tür ve cinsteki hayvanlar âleminin, mikroplar âleminin, görülen ve görülmeyen âlemlerin... Rabbi Allah'tır. Rivâyete göre, toplam sayısı on sekiz bin, ya da sayısını bilmediğimiz binlerce âlemi, bütün âlemleri yarattığı

380 12/Yûsuf, 23

381 M. İslâmoğlu, İman Risalesi, Denge Y., s. 176 vd.

gibi; yetiştiren, hükmünü geçiren, tümünü yöneten Allah'tır. Allah açısından evrendeki her hareket Allah'a aittir.

Allah'ı sadece ilk yaratıcı veya ilk hareket ettirici olarak görmek, O'nu evrenden çekip çıkarmak, sonuçta O'nun rabliğini inkâr etmek demektir. Oysa Kur'an'ın ısrarla vurguladığı gibi, Allah, evreni ve içindeki bütün varlıkları "kudret elinde" tutmakta olup, dilediği biçimde yönetmektedir. Doğuda da, batıda da, yerde de gökte de idare yalnızca Allah'a aittir. Her şey O'nun irâdesi, hükmü ve bilgisi altındadır. Hiçbir varlık, kendiliğinden bir hareket, yaşama ve davranma gücüne sahip değildir. **Besleyen, büyüten, yediren, rızıklandıran, üreten, öldüren, diriltten hep O'dur. O âlemlerin Rabbidir.**

GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ RABLERİ

Günümüzde, insanların, vicdanlarında inanıp kabul ettikleri rable, yaşantılarında, hükümlerine teslim oldukları rabler aynı değildir. Teorik olarak inandıklarını ifade ettikleri Allah'ın rabliğini, vicdanlarına hapseden günümüz insanların pek çoğu, pratik hayatlarında Allah'tan başka rablerin emirlerine ve hükümlerine teslim olmaktadır. Üzülerek belirtelim ki, insanların pek çoğunun mâruz kaldığı en büyük tehlike, Allah'ı günlük yaşantılarında rab kabul edemeyişleridir. Onlar, bir yandan mü'min ve müslüman olduklarını söylerlerken, diğer yandan da Allah'ın emir ve yasaklarını bir tarafa atarak çeşitli varlıkların ve rehber edindikleri önderlerinin emirlerine uyarlar. Onların koyduğu gayrı-meşrû hükümlere gönüllü olarak itaat ederler; böylece Allah'tan başkalarını rab edinmiş olurlar. "Lâ" sı olmayan bir inanç yaygınlaştırılıyor; her şeyle, özellikle egemen tüm güçlerle ve onların rab anlayışlarıyla uzlaşan, tepkisiz, laik müslümanlık(!) Allah'a inanan, ama tâğuta itaatten ayrılmayan, Allah'a inanan ve tâğutların ilke ve hükümlerini kabul ettiğini ifade eden, hakla bâtılın karıştığı bir din!

Kur'an'ın eski kavimleri ve peygamberleri anlattığı âyetlerinden anlaşıl-maktadır ki, en eski asırlardan, kendi nüzûlü zamanına kadar, sapıklık ve inanç bozukluğu ile tanıttığı tüm toplumların, doğrudan Allah'ın varlığını inkâr etmediklerini görüyoruz. Ancak onların hepsinin müşterek sapıklıkları; Allah'ın mutlak rabliğini kabul etmeyişleri, Allah'ın yaratıcı olduğuna inansalar da O'nun tek rabliğine pek çok varlıkları ortak etmeleridir. Rabliğin bir kısım özelliklerini Allah'tan başkalarında görmeleri, ahlâkî, sosyal ve kişisel

hayatları için gerekli olan emir ve kuralları, Allah'tan başkalarından almalarıdır. Bunun için, insanların pek çoğu, ya doğrudan doğruya Allah'tan başka rabler olduğuna inanıyorlar veya Allah'ın rabliğine teorik olarak inansalar da pratik hayatlarında Allah'tan başkalarının rabliğine teslim oluyorlar. İşte rab konusunda, peygamberlerin her asırda yıkmak istedikleri asıl sapıklık budur. Hükmü sadece göklere geçen; dünyaya, insanlara, yönetime, sosyal ve siyasal hayata... karışmayan bir Allah inancı. Yani göklerin Rabbi. Hâlbuki Allah; göklerin, yerin, bütün âlemlerin Rabbidir.

Önceden hristiyan olan Adiyy b. Hâtem, boynunda altından bir haç olduğu halde Rasûlullah'ın huzuruna geldi. Peygamberimiz ona: **“Yâ Adiyy, boynundan şu putu çıkar.”** buyurdu. Bu sırada Rasûlullah **“Yahûdiler ve hristiyanlar, haham ve râhiplerini Allah'tan başka rabler edindiler.”**³⁸² meâlindeki âyeti okuyordu. Adiyy: “Ey Allah'ın Rasûlü, hristiyanlar, râhiplere ibâdet etmediler ki (onları rab edinmiş olsunlar)” dedi. Peygamberimiz: **“Evet ama onlar (hristiyan râhipleri ve yahûdi hahamları) Allah'ın helâl kıldığını haram; haram kıldığını da helâl saydılar. Onlar da bunlara uydular. İşte onların bu tutumları, onlara ibâdet etmeleri ve onları rab edinmeleridir.”**³⁸³ buyurdu.

Bu hadis-i şerif açık olarak gösterir ki, herhangi birini rab edinmiş olmak için, ona rab adı vermek şart değildir. Allah'tan başkalarının emrine, Allah'ın dinine uyup uymadığı hiç hesaba katılmaksızın isteyerek itaat etmek, hükümle ilgili konularda Allah'tan başkalarının sözünü dinleyip kabullenmek, Allah'tan başkasına itaat ederek O'nun dininin emir ve hükümlerine başkasını tercih ederek muhalefet etmek, Allah'tan başkalarını rab edinmek ve onlara tapmak demektir.

Putlara, şeytanlara ve tâğutlara tapmak nasıl şirk ise; Allah'ın emrine, Hakk'ın hükmüne uymayan kişilerin ortaya attıkları görüşleri benimsemek ve onları Allah'a tercih edip onlara uymak da öylece bir şirktir. Bu durum, onlara kulluk mertebesinde fazla değer vermek, Allah'ın ilâhî hükümlerine uymayan görüş ve fikirlerini benimsemek olduğu için, hem bir çeşit şirk, hem de Allah'ı bırakıp onları rab edinmektir. Onlara her ne kadar dil ile rab denilmese de durum, onları rab tanımanın ta kendisidir.

382 9/Tevbe, 31

383 Tirmizî, Tefsir 10

Onların sözlerine itaat edip, Allah'ın emirlerini terk etmenin puta ve tâğuta tapmakla aynı olmasının sebebi ise açıktır. Çünkü gerçek âlim, Hakk'ın kulu ve ilâhî hükümlerin mahkûmu olan kişidir. Hakkı bâtil, bâtilı da hak yapmaya çalışıp, insanlara helâli haram, haramı da helâl tanıtarak Allah'ın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar, ilmî haysiyetten uzak birer tâğutturlar. Bunlara uymak da onları rab kabul etmektir. Çünkü bu duruma düşenler, Allah'ın hükmüne değil de onların isteklerine uyarak onlara Allah'a tapar gibi tapmış olanlardır.

Günümüzde de insanların hayatına hâkim pek çok rab kabul edilenler var. Her insan, hangi Rabbin kulu olduğunu kendisi tayin edebilir. Ancak, bunu yaparken, kimin mülkünde yaşadığını, hangi Rabbe kulluk etmesi gerektiğini iyice düşünmelidir. Şu iyi bilinmelidir ki, inanılan ve hayatın her safhasında emrine uyulan tek rab Allah olmadıkça O'na kullukta bulunulmuş olunamaz. Peygamberimiz'in: *“Rabbim Allah de ve bu sözünde dosdoğru ol”* anlamındaki mübarek sözü, Kur'an'daki rab kavramının ve O'na kulluğun en veciz ifadesidir.

Kabirde sorulacak insanlara: “Rabbin kim?” Dünyada rab anlayışı ve bu konudaki davranış ve eylemlerine göre cevap çıkacak o insandan. “Rabbim filandır” diyecek insan. Dil, irâdemizin emrinden çıkacak orada. Dünyada kimi rab kabul etti veya eylemleriyle bu görüntüyü verdiyse, onu söyleyecek dil. Orada “Rabbim Allah'tır” diyebilmek için, burada “Rabbim Allah'tır” deyip bu sözünü yaşantı olarak ispatlamak gerekiyor. Evet, kurtuluşun tek reçetesi: “Rabbim Allah” deyip dosdoğru olmak...

RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD

Allah, âlemlerin Rabbidir. Her varlığın geçek sahibi Allah'tır. Varlıkların tümünü yaratan, eğiten, geliştiren, besleyen yegâne Rab Allah'tır. Allah'tan başka ma'bud kabul edilecek hiçbir varlık olamaz. Sevilerek kendisine ibâdet ve itaat edilecek tek rab ve ma'bud ancak Allah'tır. Rubûbiyet ve ülûhiyet sadece O'nun hakkıdır. İnsanlığın ilerlemesi ve medenîleşmesi, Rabbini tanımasıyla mümkündür. **Allah'ı tek ve gerçek rab olarak tanımak; O'nun emir ve hükümlerine göre yürümek, Allah'a güvenerek başkalarının arzusunu O'nun emrinden üstün görmemek, O'nun hükümlerine uymayan her düşüncenin ve her işin bâtil olduğuna inanmak demektir.** Allah'ın yegâne rab olduğuna inanmak; her işi yönetip tanzim

edenin, yine her şeye sonsuz kudretiyle gâlip olanın ancak Allah olduğunu kabul etmek demektir.

İnsana yakışan, bütün evrenin ve kendisinin yaratıcısı, sahibi, rızık vericisi, yetiştiricisi olan Allah'ı tek rab kabul edip O'na ibâdet ve itaat etmektir.

Ulûhiyet Tevhidi: Ulûhiyet tevhidi, Allah'a, Onun belirlediği ibâdet şekilleri ile ibâdet etmektir. İbâdetde Allah'ı birlemek, başkasını O'na ortak kabul etmemektir. Kalbin korkarak ve ümit ederek Allah'a bağlanmasıdır. Ulûhiyet tevhidi; ibâdetde, boyun eğmede, hüküm koymada, kesin itaatte tek ve ortağı olmayan Allah'ı birlemektir.

Rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidi beraber olmalıdır. Bunlardan biri bulunmazsa kişi muvahhid olamaz ve şirke düşer. Müşrikler, rubûbiyet tevhidini kabul ediyorlardı. Ancak bununla birlikte putlara tapıyorlar ve yeryüzünde Allah'ı tek hüküm koyucu olarak kabul etmiyorlardı. Aynı şekilde ehli kitap da, Allah'ın yeryüzünü yarattığını kabul ediyor, fakat O'na oğul isnat ederek ve helâl-haram kılma yetkilerini din adamlarına vererek şirke düşmüşlerdir. Ulûhiyet tevhidi çok önemlidir. Bütün peygamberlerin tebliğlerinde en çok vurguladıkları husus ulûhiyet tevhididir: *“Biz her kavme: ‘Allah’a ibâdet edin; sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur’ (diye tebliğ etmesi için) bir peygamber gönderdik.”*³⁸⁴ *“(Nuh): ‘Ey kavmim! Allah’a kulluk/libâdet edin, sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur’ dedi.”*³⁸⁵

Tevhidin şiarı, Lâ ilâhe illâ Allah'tır. Bu ifâde, ulûhiyeti Allah'tan başka her şeyden kaldırıp atmaya ve ulûhiyeti sadece O'na has kılmaya içermektedir. *“Böyledir. Allah, hakkın ta kendisidir. O’nu bırakıp taptıkları ise bâtıldan başka bir şey değildir. Doğru-*

Bunun en açık tezahürü, Allah'ın emirleri ile, sevilen kişi veya herhangi bir şeyin istekleri çatıştığında, Allah'ın emirlerini tercih etmemektir. *“İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp, O'na koştukları eşleri ilâh olarak benimseyenler ve onları Allah'ı severcesine sevenler vardır. Mü'minlerin Allah'ı sevmesi ise hepsinden kuvvetlidir.”*³⁸⁶

384 (16/Nahl, 36)

385 (7/A'raf, 59). (Diğer peygamberlerin aynı mesajı için bk. 7/A'râf, 65, 73, 85; 12/Yûsuf, 40; 11/Hûd, 1-2.)

386 (2/Bakara, 165)

Peygamberlerin görevleriyle ilgili âyetler, tevhid'in temelini Allah'a ibâdet etmek olduğunu açıkça beyan ediyor. Peygamberlerin gönderilişlerindeki temel amaç, insanları Allah'a ibâdet etmeye çağırmaktır.

ibâdet: Yapılması sevap olan, Allah'a yakınlık ifâde eden, yalnız O'nun emirlerini yerine getirmiş olmak ve rızâsını kazanmak niyetiyle yerine getirilen her türlü harekete ibâdet denir. Kısaca ibâdet, Allah'ın râzı olduğu her söz ve fiile verilen isimdir. İbâdet, Kur'ân-ı Kerim'de hiç bir zaman sadece namaz kılmak, oruç tutmak, haccetmek mânâlarında kullanılmamıştır. İbâdet dinin tamamıdır. Din ise hayatın programını çizer, insanların yaşam tarzını belirler. Yemek yemek, devlet kurmak, ahlâk, evlilik, hukuk, mâlî işler... kısaca hayatın tamamı dindir, dinin tamamı da ibâdettir.

İbâdet 5 anlama gelmektedir. Bunlar:

- 1-) Kul olmak, kulluk etmek,
- 2-) Boyun eğmek, itaat etmek,
- 3-) İlâh tanımak (otorite tanımak, hükmüne teslim olmak),
- 4-) Herhangi birine ya da bir şeye bağlanmak,
- 5-) Yönelmek, meyletmek.

Herhangi bir davranışın Allah'a ibâdet olabilmesi için dört şart vardır:

a) İman: Şirkten arınmış şekilde iman etmeyen kimsenin yaptığı hiçbir şey ibâdet olmaz.

b) Meşrûiyet: Yapılan amelin Allah'ın müsaade ettiği veya emrettiği bir şey olması.

c) Usûl/Metod: Allah'ın emrettiği ve Rasûlullah'ın yaptığı şekilde yapmak..

d) Niyet/kasd: Allah rızâsı için yapmak; başka bir çıkar veya riyâ gibi sebeplerle yapmamak.

İbâdet kelimesinin ifâde ettiği esas mânâ; kişinin yüksek güç, kuvvet ve iktidar sahibi birine karşı itaat etmesi, kendi hürriyet ve bağımsızlığından ferâgat etmesi, onun karşısında her türlü mukavemet ve isyanı terk etmesi ve tam bir bağlılıkla isteyerek ona boyun eğmesidir.

SORULAR

- 1- "Allah" kelimesinin içeriğini açıklayınız.
- 2- Mü'minlerin Allah'a nasıl inanması gerektiğini izah ediniz.
- 3- Müşrikler, Allah'ın varlığını mı, yoksa birliğini mi inkâr ediyorlar? Neden?
- 4- Müslümanlar Allah'a nasıl inanırlar?
- 5- Tevhid ne demektir? İslâm Dini'ne niçin tevhid dini denir?
- 6- Muvahhid ne demektir? Muvahhid kelimesinin zıddı olan kelime nedir?
- 7- Allah'ın birliğini kabul etmek, hayatımıza nasıl etki etmektedir, açıklayınız.
- 8- Allah'ı inkâr etmede önemli etkenleri sayınız.
- 9- Allah inancı olmayan toplumun, kendilerine ve başkalarına zararlarını örneklerle açıklayınız.
- 10- Tesâdüf nedir? Yaratıklar tesadüfen (kendi kendilerine) yaratılmış olabilir mi?
- 11- Tabiat nedir? Tabiat/doğa, kendini ve başkalarını yaratabilir mi? Niçin?
- 12- Kibir, inat, cehâlet, tâğut ve müşrik kelimelerinin tanımlarını yapınız.
- 13- Allah'ın varlığıyla ilgili olarak aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?
 - a) Allah'ın varlığını kabul eden herkese müslüman denir.
 - b) Kâinattaki muazzam düzen ve nizam, yaratıcının tek olduğunu gösterir.
 - c) Bozulmamış, sağlam akıl Allah'ın varlığını kabul etmek zorundadır.
 - d) Allah'ın varlığına inanmak fitrîdir (yaratılış gereğidir).



18. Ünite

ALLAH'A İMAN

- Allah'a İman
- Müslümanın Allah İnancı
- Nasıl Bir Allah'a İman Ediyoruz?
- Nasıl Bir Allah'a ve Nasıl İman Etmemiz Gerekliyor?
- Allah Teâlâ'nın Sıfatları
- Allah'ın Zâtî Sıfatları
- Allah'ın Subûti Sıfatları
- Esmâü'l-Hüsnâ (Allah Teâlâ'nın Güzel İsimleri)
- Esmâü'l-Hüsnâ Konusunda Doğru Yoldan Sapmak
- Esmâü'l-Hüsnâyı Saymak ve Ezberlemek
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Temel iman esaslarıyla ilgili bir âyet mealî ve Cibril hadisini mealen ifâde edebilmek.
- Bir müslümanın Allah'a nasıl inanması gerektiğini anlatabilmek.
- Halkın Allah inancı Kur'an'ın bizden istediği Allah inancı arasındaki farkları açıklayabilmek,
- Allah Teâlâ'nın sıfatlarını ve beşerî sıfatlardan farklarını izah edebilmek.
- Allah'ın zâtî ve subûti sıfatlarını sayıp kısaca açıklayabilmek
- Esmâü'l-Hüsnâ konusundaki âyet mealini ifâdelendirerek, Esmâü'l-Hüsnâ'ya açıklayıcı örnekler verebilmek.
- Esmâü'l-Hüsnâyı saymak ve hıfz etmek kelimelerini ve bu konudakendilerini terk etmemiz gereken ilhâd edenleri açıklayabilmek.

ALLAH'A İMAN

*“Rasûlullah, Rabbinden kendisine indirilene (Kur'an'a) iman etti, mü'minler de. Hepsi; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler.”*³⁸⁷

*“Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, muhakkak ki hidâyetten uzak bir sapıklığa düşmüştür.”*³⁸⁸

Bir insanın mü'min olması için, Rasûlullah (s.a.s.)'in Allah'tan getirdiği dinin tümüne inanması şarttır. Bir mü'min, Kur'an'da belirlenen inanç esaslarının tümüne inanmak zorundadır. Cibril hadisi diye meşhur olan Peygamberimiz'in imanı tarif etmesinden, bu akîdenin ana muhtevâsını öğrenmekteyiz. Bu ifâdenin izah edilip açıklanması iman esaslarını oluşturur.

İman esasları: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere (her şeyin Allah'tan geldiğine) inanmaktır. Bunlar topluca mü'minin akîdesini teşkil eder. Fakat sayılan bu esasın ayrıntıları vardır. Dolayısıyla “imanın şartı altı” yerine; “iman, altı ana maddeden oluşur” demek daha doğru olur.

Allah'a İman: İslâm'da inanılması gereken esasların birincisi Allah'ın varlığına ve birliğine inanmaktır. Allah inancı olmadan O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve diğer iman esaslarına inanmak mümkün olmaz. Bunların hepsi Allah inancına bağlıdır.

Akıl sahibi olup da ergenlik çağına gelmiş olan her insana düşen ilk görev, yaratıcısı olan Allah Teâlâ'yı tanımak, O'na iman edip kullukta bulunmaktır. *“O göklerin, yerin ve bunların arasındaki her şeyin Rabbidir. O'na kulluk et ve O'na kullukta sabret. Hiç O'nun adıyla anılan (başka) birini biliyor musun?”*³⁸⁹

Mükellef olan herkese ilk önce farz olan; Allah'a iman etmektir. Bu iman Allah'ın varlığına ve birliğine, O'ndan başka ilâh olmadığına imandır.

387 2/Bakara, 285

388 4/Nisâ, 136

389 19/Meryem, 65

MÜ'MİNLER KUR'AN'IN TANITTIĞI BİÇİMDE O'NA İMAN EDERLER

Allah'a iman etmenin en öncelikli şartı Allah'ı doğru tanımak ve zihnimizde, kalbimizde ve hayatımızda doğru biçimde konumlandırmaktır. Sahih bir imanın oluşması için, öncelikle Allah'ı gerçek nitelikleriyle ve bir ilme dayalı olarak tanımak ve O'na kendisini tanıttığı biçimde iman edip teslim olmak şarttır. Çünkü ilah ve rab edinilmeye layık tek otorite Allah'tır. Bu yüzden çeşitli ilahlar türeterek, Rabbimizden başka varlıklarda ilmî hiçbir dayanağı olmayan zanna dayalı üstünlükler vehmedenler, beşeri ölçüler içinde en büyük bilim adamı unvanını da alsalar cahildir. **“Allah, her şeyin yaratıcısıdır. O, her şey üzerinde vekildir. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler var ya, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. De ki: ‘Ey cahiller! Siz bana Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?’”**³⁹⁰ Bu âyetlerde de ifade edildiği üzere, Rabbimiz, hevâ ve zanna uyup yalan üreterek ve dünyanın geçici menfaatlerini arzulayarak sahte ilahlar ve putlar üretenlerin cahil olduklarını beyan etmektedir.

Gerçek birr sahibi, gerçek iyilik ve takva sahibi kimse; Allah'a, Allah'ın istediği gibi iman eden kimsedir. Allah Kur'an'da kendisini nasıl tanıtmışsa o içerikle Allah'a iman gerekir. Aristo'nun inandığı gibi değil, Ebu Cehil'in inandığı gibi değil, şeytanın inandığı gibi, ya da müşrik ehl-i kitap dünyanın inandığı gibi değil. **“Eğer onlar (Hristiyan ve Yahudiler de), sizin inandığınız gibi inanırlarsa şüphesiz doğru yolu bulmuş olurlar; yüz çevirirlerse de derin bir çıkmaza saplanmış olurlar. Bu takdirde de Allah onlara karşı, sana yeter. Zira yalnız O'dur her şeyi işiten ve her şeyi bilen.”**³⁹¹ Bunlar da Allah'a inandıklarını iddia ediyorlardı. Meselâ Aristo, Allah'a inandığını iddia ediyor ve inandığı Allah'ı bakın bize şöyle tarif ediyor: **“Benim inandığım Allah, dünyayı yarattı. Sonra yarattığı dünyaya dönüp bir baktı ve beğenmedi onu. Dünyayı çok basit, çok bayağı buldu ve ondan geri durdu, el etek çekti, onunla ilgilenmekten vazgeçti ve dünya işini bize bıraktı, ne haliniz varsa kendiniz görün dedi.”** İşte sekülerizm, laiklik, Kemalizm, demokrasi, kapitalizm, sosyalizm vb. bütün beşeri ideoloji ve modeller bu zihniyetin ürünüdür. Demokratik ülkelerin Tanrısı, Aristo'nun Tanrısıdır. Dünyayı yaratan, ama onunla ilgilenmeyip dünya işlerini insanlara, insanların egemenliğine bırakan bir Tanrı anlayışına sahiptirler. Hâşâ hukuktan, ekonomiden, yönetimden anlamayan,

390 Zümer, 39/62-64.

391 (2/Bakara,137).

eğitim konusunda bilgi sahibi olmayan, yaşantıya, kılık kıyafete karışmayan, dünya işiyle ilgilenmeyen ve dünyanın idaresini insanlara bırakan bir Tanrı!

Yahut Ebu Cehil'in inandığı gibi yeryüzünde birtakım putlara, birtakım tâğutlara yönelik kulluğa da ses çıkaramayacak, göklerin ve yerin yaratılışı konusunda söz sahibi olan; ama hayata karışmayan, yerde birtakım varlıkların hâkimiyetine de rıza göstermek zorunda olan bir Tanrı. Peki, şeytan nasıl bir Allah'a inanıyordu? Hayatının bazı bölümlerine karışan; ama bazı bölümlerine karışmayan bir Allah'a inanıyordu. Kendisini tekliften âzâde sayıyor, bazı emirlerini yok farz ediyor, hayatının bazı bölümlerinde kendisini özgür zannediyordu. Bugün müslümanlardan pek çoğu da sanki şeytanın inandığı gibi inanıyor Allah'a. Müslümanım diyen insanlardan pek çoğu, tıpkı şeytan gibi kendilerini tekliften âzâde sayıyorlar. Hayatlarının bazı bölümlerinde sanki o konuda Allah'ın bir teklifi, emri, hükmü yokmuş gibi davranıyorlar. Meselâ kimi müslümanların hayatında namaz, tesettür, yalan söylememek, ölçüyü tartıyı tam yapmak vb. ibadetler ancak hacca gidip geldikten sonra başlar. Bu yüzden hacca gidip gelinceye kadar bu konularda kendisine Allah'ın bir teklifi, emri yokmuş gibi hevasına göre davranır. Hatta biraz genç yaşta hacca gidecek olanlara, **“ne acelen var biraz yaşlan öyle gidersin, şimdi hacca gidersen gelince onu nasıl muhafaza edeceksin, namaz kılmaman vb. Allah'ın emirlerine uyman gerekecek.”** diye cahilce uyarılar bile yapılır. Veya kimi müslümanların hayatında İslâm, kırk yaşından sonra başlar. Sanki o yaşa kadar Allah sorumlu tutmuyormuş ya da ölmeyecek ve hesaba çekilmeyecekmiş gibi serbestçe hareket edilir.

Kimi müslümanlar Ebu Cehil gibi hayatlarının bazı bölümlerine Allah'ı karıştırırlar; ama hayatlarının bazı bölümlerine kesinlikle Allah'ı karıştırmamaktan yanadırlar. Kimileri öyle bir Allah'a inanıyor ki, nereden kazanacağına, nerede harcayacağına karışmaz. Kimileri öyle bir Allah'a inanıyor ki; ne iş yapacağına, nasıl yaşayacağına, nasıl evlenip nasıl bir aile oluşturacağına karışmaz. Yemesine içmesine, okumasına yazmasına, alışverişine, ticaretine karışmaz. İnadıklarını iddia ettikleri Allah'ın, tüm bu alanlarda bir ölçü koymadan ve bir hudut belirlemeden kendilerini şeytanları ve hevâlarıyla baş başa serbest bıraktığına inanırlar.³⁹²

Hâlbuki, Rabbimiz bu tür bâtil bir Allah inancını, Allah'ın dünya hayatına ya da bu hayatın bazı alanlarına karışmadığı iftirasıyla bu alanlarda başka

392 Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an Tefsiri.

ilahlar edinen eski ümmetler, müşrikler ve kitap ehli üzerinden **“Allah’ı hakkıyla takdir edememek”** ifadesiyle önemli bir sapkınlık olarak nitelemiş ve kınamıştır: **“Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah’tan başka taptıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kap-sa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz, istenen de. Onlar, Allah’ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Şüphesiz Allah, güç sa-hibidir, azizdir. Allah, meleklerden elçiler seçer ve insanlardan da. Şüphesiz Allah, iştendir, görendir. O, önlerindeki ve arkalarında-kini bilir. Bütün işler Allah’a döndürülür.”**³⁹³

“Onlar, Allah’ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü yer, bütünüyle O’nun avucu (kabzası)ndadır; gökler de sağ eliyle dürülüp bükülmüştür. O, şirk koştuklarından münezzeh ve yü-cedir.”³⁹⁴

Yani, onlar Allah’ın yüceliğini idrak edemedikleri için, en hakir mahlûk-ları O’na ortak koşmakta ve Allah’ı bırakarak onlara kulluk etmektedirler. Yerin ve göğün, Allah’ın kudret ve tasarrufu altında olduğunu izah etmek için, arzın Allah’ın avucu içinde olacağı, göklerin de sağ elinde dürüleceği, bunun da O’na hiç güç gelmeyeceği şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Tıpkı bir kimsenin küçük bir topu eline almasının ve mendili buruşturmasının zor olmayacağı gibi. **“Bugün inkar etmekte oldukları Allah’ın kudretini, o gün geldiğinde öyle göreceklerdir ki, yer ve gök O’nun elinde basit bir top ve mendil gibi olacaktır.”** İmam Ahmed, Buhari, Müslim, Nesei, İbn Mace, İbn Cerir’in Abdullah b. Ömer’den naklettiklerine göre, Hz. Peygamber bir gün bir hutbe irad ederken bu ayeti okumuş ve şöyle demiştir: **‘Allah Teâlâ gök ve yıldızları küçük bir çocuğun topu elinde çevirdiği gibi çevirecek ve o gün şöyle diyecektir: “Ben bir tek ilahım, Hükümdarım, Cebbarım, Kibri-yayım. Yeryüzündeki hükümdarlar nerededirler? Nerededirler, yeryüzün-deki cebbarlar, mütekebbirler?’** Hz. Peygamber (s) bunları söylerken öyle titremeye başladı ki, biz minberin yıkılacağını sanarak korktuk.”³⁹⁵

Rabbimiz, kendisini hakkıyla takdir edemeyenlere, akılla kavranamaya-cak kadar muazzam olan gücünü aklımızın alabileceği boyutlara indirge-yerek hatırlatıyor: **“Göğü kitap dürer gibi düreceğimiz gün, ilk defa**

393 Hac, 22/73-75.

394 Zümer, 39/67.

395 Mevdudi, Tefhimu’l Kur’an Tefsiri.

yaratmaya başladığımız gibi yine onu tekrar ederiz. Söz veriyoruz, elbette bunu yapacağız.”³⁹⁶

Allah’ı hakkıyla takdir edip kadrini bilen gerçek bir iman, Allah’a Allah’ın istediği biçimde inanmak, yâni kitabında bizden istediği biçimde, tüm bu muhteşem evreni yaratıp yönettiği gibi evren içinde bir zerre bile olamayacak kadar küçük olan bizim hayatımızın da tümüne karışan, hayatımızın tümünde bizden kulluk isteyen, ilahlık ve rablikte tek olan, bir Allah’a iman etmektir. Bu da ancak tevhid inancıyla mümkündür. Bir şeyi tevhid etmek, o şeyi birlemektir. Şirkin zıddıdır. Lugat anlamıyla Tevhid; bir şeyin tek olduğunu bilmek ve buna hüküm vermektir.³⁹⁷ Kavram olarak ise, Allah’ı yaratılmışların bütün tasavvurlarından ve tahayyüllerinden tenzih etmektir. Tevhidin insanlarla ilgili yönü ise, kulların yaratıcı ile olan ilişkilerinde istiğnadan vazgeçip takva ile Rabbine boyun eğip O’ndan başka boyun eğilecek güç, O’ndan başka ilah ve rab tanımamasıdır.

Hayatımızın tümünde; yiyip içerken, kazanıp harcarken, soyunup giyinirken, alıp satarken, sevip küserken; özetle tüm hayatımızda yalnız kendisini dinlememizi isteyen ve kendisiyle birlikte başkalarını da dinleyip onlara da itaat etmememiz konusunda bizi ciddi biçimde uyaran bir Allah’a inanmak demektir. Gerçek iman sahipleri, gerçek bir ve takva sahipleri Allah’a Allah’ın istediği şekilde, Allah’ın razı olduğu biçimde iman edenlerdir.

Allah’a iman, Allah’tan gelenlerin tümüne iman demektir. Allah’a iman, O’nun tüm evreni ve evrendekileri yaratıp hepsine emrettiği gibi yarattığı insana da emredeceğine ve insanın hayatına çeki düzen verecek bir hayat tarzı belirleyeceğine iman etmek demektir. Allah’a iman, O’nun Rab, Melik ve ilah oluşuna, dünya ve âhiretin tek sahibi, maliki, hükümranı, ilahı ve Rabbi olduğuna ve sadece kendisine itaat ve ibadet edilmesi gerektiğine iman etmek demektir. Allah’a iman, Allah’ın emir ve yasakları çerçevesinde bir hayat yaşama sorumluluğuna iman etmek demektir. Allah’a iman, Allah’ın belirlediği hayat programına uyma mükellefiyetine iman etmek demektir. Allah’a iman, insanın sadece O’na kulluk yapmak için yaratıldığına iman etmek demektir.

“Hepsi birlikte Allah’a... inandılar.” Allah’a iman, O’nun ulûhiyet, rubûbiyet ve kulluk edilme hususunda birlenmesi, dolayısıyla insanın vicdanı-

³⁹⁶ Enbiya, 21/104.

³⁹⁷ Lisānu’l-Arab, 3/450.

na ve hayatla ilgili herhangi bir konudaki tavrına tek başına O'nun egemen olması-anlamına gelmektedir. Buna göre ulûhiyet ya da rubûbiyette ortağı olmadığı gibi, yaratma ve düzenlemede, tasarrufunda da ortağı yoktur. Varlık âlemi ve hayat üzerindeki tasarrufuna kimse müdahale edemez. İnsanlara onunla birlikte rızık veren başka biri yoktur. O'nun dışında kimse zarar ya da yarar dokunduramaz kimseye. O'nun izni ve rızası olmadan varlık âleminde küçük-büyük hiçbir şey meydana gelemez. Gerek sembolik kulluk davranışları şeklinde olsun, gerekse boyun eğme ve itaat etme şeklinde olsun insanların kullukta yönelecekleri ortaklar yoktur. Bu imana göre, insanların vicdanları ve davranışları üzerindeki egemenlik tek başına Allah'a aittir. Buna göre şeriat, ahlâk kuralları, toplumsal ve ekonomik düzen tek başına egemenlik sahibi olan yüce Allah'tan alınmalıdır. İşte Allah'a imanın anlamı budur. Artık insan; Allah'ın dışında herkesin yanında özgür, Allah'ın koyduğu şeriatın kaynaklanmayan sınırlamaların bağından serbest ve otoritesini Allah'tan almayan her gücün karşısında son derece güçlü olur.³⁹⁸

MÜSLÜMANIN ALLAH İNANCI

Müslümanlar Allah'a Şöyle İnanır: Allah vardır ve birdir. Varlığının başlangıcı ve sonu yoktur. Allah yaratıklardan hiçbirisine benzemez. Allah'ın varlığı kendisindendir. O hiçbir şeye muhtaç değildir, bütün her şey ona muhtaçtır.

Allah daima diridir. Her şeyi bilir, görür, işitir, dilediğini yapar. Allah sonsuz kudret (güç) sahibidir, yaratıcıdır, dilediğini yoktan var eder.

Allah'a böyle inanan kimse, hiç kimsenin görmediği bir yerde bile olsa ahlâksızlık yapamaz. Çünkü Allah'ın onu gördüğünü, duyduğunu ve cezalandıracağını bilir ve ona göre hareket eder.

NASIL BİR ALLAH'A İMAN EDİYORUZ?

Daha çok politikacıların halkın ağzını tatlandırmak için sunmak istedikleri şerbet cinsinden topluluklara konuşurken söyledikleri bir söz vardır: "İnandığımız Allah bir, peygamber bir, kitap bir... Aynı Allah'a, aynı peygambere ve

398 Seyyid Kutup, Fî Zilâli'l Kur'an Tefsiri.

aynı kitaba iman eden insanlarımız...” Keşke öyle olsa ama, kesinlik hayır! Bu toplumun bireylerinin, cemaatlerinin ve hocalarının inandıkları Allah, aynı Allah değildir. O kadar farklı Allah anlayışı ve inancı var ki... İnsanlarımız Allah inancını da Allah’tan, yani direkt olarak Kur’an’dan öğrenmiyorlar, “nasıl bir Allah?” sorusunu Kur’an’a sorarak Kur’an’ın verdiği cevabı en doğru cevap olarak görmüyorlar. Atalarının aktardıkları, toplumun birbirinden öğrendiği, kulaktan dolma bilgilerle Allah inancını oluşturuyorlar. Bu Allah inancının içinde doğrular olduğu gibi, nice yanlışlar da var.

NASIL BİR ALLAH'A VE NASIL İMAN ETMEMİZ GEREKİYOR?

Diri olan, ilmi her şeyi kuşatan (bilmediği hiçbir şey bulunmayan, gelmiş de geleceği de, olmuşu da olacağı da bilen, kişinin kiminle evleneceğini daha evlenmeden bilen, Kendisi için zaman mefhumu olmayan), her şeyi görüp işiten, dilediğini yapma kudretinde olan, her şeye gücü yeten (güç geçiremeyeceği hiçbir şey olmayan), Hiçbir şeye ihtiyaç duymayan, her şeyin Kendine muhtaç olduğu ezelden beri var olan, sonu olmayan, bir olan, babası ve oğlu, ortağı ve yardımcısı olmayan, sonradan yaratılanlara hiçbir şekilde benzemeyen zât...

Esmâü'l-Hüsna'sı olan, en güzel isimlerin ve en güzel vasıfların Kendisine ait olduğu,

Rahmân ve Rahim olan,

Tek ilâh,

Tek rab olan,

Şirki yasaklayıp tevhidi emreden,

İbâdet edilmeye, tapılmaya sadece Kendisinin Hakkı Olan,

Bütün varlıkların kendisine itaat (secde) ettiği zat olan,

Kur'an'ı indiren,

Peygamberleri gönderen,

Mutlak şekilde ve en fazla sevilen, Kendisinden mutlak olarak korkulan ve ümit edilen,

Yeisi/ümitsizliği (Kendi rahmetinden ümit kesmeyi) kâfirlik olarak ilan eden,

Kendisiyle çok kârlı ticaret yapılması gereken,

Kendisine tevekkül edilen, vekil kabul edilen,

Dinin ve Din Gününün Sahibi,

Nimet veren,

İmanı sevdiren, küfrü, fâsıklığı ve isyanı çirkin gösteren,
 Tevbeleri kabul eden,
 Öldüren, diriltlen,
 Tabiat güçlerine, yere göğe, tüm evrene ve tüm varlıklara hükmedip bo-
 yun eğdiren, Hüküm sahibi, Hükümü ve hâkimiyeti her yerde geçen,
 Yaratan,
 Emreden,
 Rızık veren, zengin veya fakir kılan, mülkün tek sahibi olan,
 Cennet ve cehennemin sahibi,
 Şifa veren,
 Gazap ve Rahmet sahibi,
 Azab eden ve Affeden,
 Dini Kolay kılan, kolaylık dileyen,
 Bireyken cemaat, cemaatken vahdet içinde tek ümmet olmamızı isteyen,
 Kâfirleri ve küfrü sevmeyen ve bize de sevdirmeyen,
 Zulmü sevmeyen, zâlimlere düşman olan,
 Kitap indiren,
 Peygamber gönderen,
 Tevekkül edilen,
 Kendisiyle ticaret yapılması gereken,
 İnsanı yeryüzünde halife kılan,
 İhsâna ihsanla cevap veren,
 İhtilâfı, özellikle tefrikayı yasaklayan ve vahdeti emreden,
 Duâ edenin duâsına icâbet eden,
 İzzet ve şefaatin tümü O'na ait olan,
 Uğrunda cihad edilmesi gereken,
 Uğrunda infak edilmesi gereken, Kendisi için feda edilemeyecek hiçbir
 şey olmayan,
 Mü'minlerin velîsi olan, onlara yardım ve zafer vaad eden,
 Gâlibiyet ve mağlûbiyet elinde olan, dilediğini gâlip kılan ve dilediğini
 mağlûb edecek olan,
 Haram ve Helâl koyma yetkisi Kendisinde olan,
 Gayb bilgisi sadece Kendisine ait olan,
 İtaat edeni ödüllendirip isyan edeni cezalandıracak olan,
 Hamdin kendisine ait olduğu,
 Hayır ve şerle imtihan eden, her şeyle herkesi her zaman imtihana tâbi
 tutan,
 Hesap Gününün tek sahibi, Yaptıklarımızdan (ve yapmadıklarımızdan)

hesap soracak olan,

Hidâyet veren, Hidayet ettiği kimseyi yoldan çıkaracak kimsenin bulunmadığı,

Sapıtmayı hak eden kimseyi saptırınca, ona hidayet edecek kimsenin bulunamayacağı,

Dünya bir araya gelse O istemeyince kimsenin kimseye zerre kadar fayda veya zarar veremeyeceği,

Tâğutları inkârı emreden,

İlmi, cihadı ve takvâyı insanlar için fazilet ölçüsü kılan,

Her türlü olumlu özelliğin sahibi, hiçbir olumsuz özelliğinin bulunmadığı,

Hiçbir yaratığın kendisine hiçbir şekilde benzemediği, baba, oğul gibi bir özelliğinin bulunmadığı bir zât...

Her şeyden önce tek rabbimiz ve tek ilâhımız olan, Kendinden başka rab ve ilâh olmayan zâta iman ediyoruz.

Kur'an'da Rab ismi, sonsuz kudreti ile her şeyi idaresi altına alan, yönen, terbiye eden ve bunları yapabilecek kudrete mâlik olan Allah anlamına gelmektedir. Ayrıca, Rab ismi, her şeyi idare eden, koruyup gözetten, hâkimiyeti altında bulunduran ve gerçek Rab olan Allah'a, O'nun rubûbiyet bağına, mutlak tevhid ve tam bir kulluk şuuru ile bağlanmayı da ifade etmektedir. Allah'tan başkasının hükmünü hüküm edinmemek, O'nun dinini her şeyden üstün tutmak, bütün mahlûkatı O'nun mutlak hâkimiyetine teslim olmuş bilmek, Allah'ı gerçek Rab olarak tanımak demektir.

Allah, kendi katında tek geçerli din olan İslâm'ı, insanları, kullara ve diğer varlıklara ibâdet etmekten kurtarıp, Allah'a kulluk etmeleri için göndermiştir. İslâm, insanları kulların zulmünden, Allah'ın adaletine götürür. Tevhid gerçeğinin birinci şartı, Rubûbiyette tevhiddir. Yani gerçek Rab ve Hâkim olanın tek bir Allah olduğuna inanmaktır. İkinci şartı da, kullukta tevhiddir; bu da Allah'tan başkasına kulluk etmemektir. İnsan, Rabbine ibâdet etmekle yükümlüdür. Müslüman, yalnızca Allah'a ibâdet eden kimsedir. Sadece Allah'a ibâdet ise, Allah'tan başkasını rab edinmemek, O'na hiçbir varlığı ortak koşmamak demektir.

Kur'an'da rabliğin belirgin özellikleri açık olarak bildirilmiştir. Bunların başında, insanlardan mutlak itaat ve kulluk istemek, insanlık hayatını ve varlıklar âlemini düzenleyen ilâhî nizamlar koymak, mutlak değer ölçüleri belirtmek

gibi özellikler gelir. Bunlardan birini kendine tahsis eden insan, rablik iddiasında bulunmuş olur. Allah, Kur'ân-ı Kerim'de, ibâdet edilecek tek rab olduğunu açık bir şekilde bildirmiş ve kendisine bu konuda şirk/ortak koşulmasını istemiştir. Buna rağmen, insanların yine de Allah'tan başka varlıkları rab edindikleri görülmektedir. Bir kısım insanlar çıkıyor, Rabbe ait olan özellikleri kendilerine mal etmeye kalkışıyorlar. Sonra da insanları gerçek Rabbin emir ve yasakları dışında kendi koydukları kurallara, ilkelere, değer ölçülerine ve kendi düşüncelerine kayıtsız şartsız uymaya çağırıyorlar. Oysa bu durum, rablik iddia etmenin ta kendisidir. Bazı insanlar her ne kadar onlar için secdeye varmasalar da Allah'ın koyduğu hükümleri bırakıp, onların gayr-ı meşrû emirlerini benimseyerek dinlemek suretiyle onlara kul olma derekesine düşerler. Onların bu durumu Allah'tan başkalarını rab edinmeleri demektir. Kur'an'daki rable ilgili âyetler bu konuyu açıkça ortaya koymaktadır.

Kur'ân-ı Kerim, sık sık, insanların ve bütün evrenin Rabbinin Allah olduğunu vurgulamaktadır. O, kendi irâdesiyle evreni ve içindekileri yaratıp şekil vermiş, biçimlendirmiştir. Yarattığı her şeyin tek sahibi ve maliki O'dur. O aynı zamanda yarattığı evreni ve içindekileri yönetmektedir, her şeye tasarruf etmektedir. Bu tasarruf etmenin içerisinde elbette yaratılmışların ihtiyacı olan şeyleri onlara karşılıksız vermek de vardır.

ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARI

Allah'a iman etmek için Allah'ı bilmek lâzımdır. Fakat Allah'ın zâtı ve mâhiyeti bilinemez. İnsanlar bu konuda düşünmekten men olunmuşlardır. Allah ancak isimleri, sıfatları ve fiilleri (yaratmak, rızık vermek gibi) ile bilinir. O halde Allah'a iman O'nda bulunması ve bulunmaması gereken sıfatları ve O'na mahsus isimleri bilmek ve inanmaktır. Allah Teâlâ'ya doğru olarak inanmak ve yüce varlığını iyi tanıyabilmek için O'nun sıfatlarını ve isimlerini bilmek gerekir.

Sıfat konusunda selefiyye, mutezile, şia ve ehl-i sünnet farklı sayıda ve farklı sıfatları öne çıkarmışlardır. Ehl-i Sünnetin meşhur sınıflamasına göre Allah Teâlâ'nın (aslında sonsuz sayıda olan) sıfatlarından 14 tanesi bize bildirilmiştir. Bunlardan 6 tanesi zâtî, 8 tanesi ise subûtî sıfatlarıdır. Zâtî sıfatlar sadece ve sadece Allah Teâlâ'da bulunan, O'nun hâricinde hiçbir varlıkta

bulunmayan sıfatlardır. Ama subûti sıfatları ise, Allah'tan başka bazı varlıklarda da sınırlı bir şekilde bulunabilen sıfatlardır.

A) ZÂTÎ SIFATLAR (SIFAT-I SELBİYYE)

Sıfat-ı Zâtiyye: Yüce Allah'ın zâtı için vâcib olan, zorunlu olan sıfatlar. Bunlara sıfât-ı nefsiyye de denir. Diğer bir tabirle “zâtî veya nefsî sıfatlar” da denilen bu sıfatlar, Yüce Allah'ın varlığını ve hakikatini anlayıp kavramada biz kullarına yardım eden sıfatlardır. Bu sıfatlar sayesinde Allah Teâlâ'nın yüce zâtını ve varlığını O'na yaraşır bir tarzda anlayıp, imanımızı da o oranda kuvvetlendirebiliriz. Yüce Allah'ın kendine mahsus bir zâtı vardır ve bu zâtının gereği olan, bu zâtından ayrılması düşünülmeyen sıfatları vardır. Bunlardan bir kısmına “Zâtî sıfatlar” , bir kısmına da “subûti sıfatlar” denir.

Zâtî sıfatlar, hiç bir sebebin eseri olmayan, Allah Teâlâ'nın hakikatini ortaya koyan sıfatlardır. Bu sıfatlar Yüce Allah'ın zâtıyla, varlığıyla doğrudan doğruya âlâkalı oldukları için ve sadece Allah'ın yüce zâtına mahsus oldukları için zâtî sıfatlar diye isimlendirilmişlerdir. Zat veya varlık olmadan bu sıfatların varlığını düşünmek ve bu sıfatlardan söz etmek imkânsızdır. “Sıfât-ı Zâtiyye” denilen bu zâtî sıfatlar 6 tanedir:

1) Vücud: Var olmak demektir. Bütün bu kâinatı yaratan ve düzenleyen Allah vardır. Vücûd sıfatı; Yüce Allah'ın mevcûdiyeti, varlığı demektir ki; bazı âlimlere göre, asıl zâtî veya nefsî sıfat budur. Zira Yüce Allah'ın mevcûdiyeti, varlığı kabul edilmeden, diğer sıfatlarından bahsetmek mümkün olmaz. Yüce Allah'ın varlığına, mevcûdiyetine işaret eden pek çok âyet-i kerime mevcuttur.³⁹⁹ Bunlardan birisi şöyledir: *“O Yüce Allah, görüleni de görül-meyeni de bilen, Kendisinden başka ilâh olmayan, ancak kendisi var olan Allah'dır.”*⁴⁰⁰

Allah Teâlâ'nın varlığı, mevcûdiyeti kendi zâtının gereğidir. O'nun yüce zâtı, yaratıklarda olduğu gibi başkasından dolayı değildir. O kendi zâtı ile vardır, kendi zâtıyla kaimdir, varlığı için bir başkasına, bir başka şeye muhtaç değildir. Zira muhtaç olan, ilâh olamaz.

2) Kıdem: Allah'ın varlığının öncesinin olmamasıdır. Yani, önceden yok

399 6/En'âm, 75-79; 12/Yûsuf, 105; 27/Neml, 59-64; 28/Kasas, 71-72; 29/Ankebût, 61, 63; 57/Hadîd, 3; 67/Mülk, 19, 30.

400 59/Haşr, 22

iken sonradan yaratılmış değildir. Allah Ezelîdir, öncesi yoktur. Her yaratılan şeyin muhakkak evvelî vardır. Allah Teâlâ tek yaratıcı olduğundan O'nun evvelî yoktur. Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: *“O ilktir (kendinden önce hiçbir varlık yoktur.), sondur (kendinden sonra bir varlık yoktur, her şey yok olurken O kalacaktır), O zâhirdir (varlığı aşikârdır), bâtındır (gerçek mâhiyeti insan için gizlidir). O, her şeyi bilir.”*⁴⁰¹

3) Beka: Allah'ın varlığının sonu olmaması demektir. Allah Teâlâ ebedîdir. O'nun ne geçmişte ne gelecekte var olmadığı ve var olmayacağı bir zaman düşünülemez. Tek yaratıcı olan Allah'tan başka bütün her şey yok olmaya mahkûmdur ve yok olacaktır. *“Yer üzerinde bulunan her canlı fânîdir (sonludur), yok olacaktır; Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacak.”*⁴⁰² *“Allah ile birlikte başka bir ilâha tapıp yalvarma! O'ndan başka ilâh/tanrı yoktur. O'nun zâtından başka her şey helâk olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz.”*⁴⁰³

4) Vahdâniyyet: Bir olmak demektir. Allah zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde (işlerinde) eşi, dengi ve benzeri olmayan birdir. *“De ki: O, Allah birdir.”*⁴⁰⁴ O'nun eşi ve ortağı, yardımcısı yoktur; O bir ve tek'tir. Allah Teâlâ mutlak birdir. Bir kağıdı veya tebeşiri ikiye, üçe, dörde veya daha fazla parçaya bölebilirsiniz. Allah Teâlâ iki veya daha fazla olması düşünülemeyen birdir. Hristiyanlar Allah'ın; kutsal ruh, oğul, ve babadan meydana geldiği inancı yüzünden sapıtmışlar ve şirke düşmüşlerdir.

Allah Teâlâ sıfatlarında da birdir. Allah'tan başka hiçbir varlık sıfatlarında tek/bir değildir. Mutlaka bir veya birkaç sıfatıyla diğer varlıklarla ortak durumdadır. Meselâ, güneş ve ay bir tanedir. Fakat onlar gibi parlak ve yuvarlak başka gök cisimleri vardır ve onlara benziyordur. Allah Teâlâ böyle değildir, O'nun sıfatları öyle “bir”dir ki, aynı sıfatların başka bir varlıkta bulunmasına imkân yoktur.

Allah, fiilleri itibariyle de birdir. Meselâ, yaratmak Allah'ın fiillerindendir. O'ndan başka hiçbir varlığın, bir şeyi yoktan var etmesi düşünülemez. O'nun hiç bir benzeri, ortağı, örneği ve cüzleri (parçaları) ve yardımcıları yoktur.

401 57/Hadîd, 3; Yine bak. 2/Bakara, 255

402 55/Rahmân, 26-27

403 28/Kasas, 88; Yine bak. 2/Bakara, 255; 25/Furkan, 58; 28/Kasas, 88; 57/Hadîd, 3.

404 112/İhlâs, 1; Yine bak. 2/Bakara, 163, 255; 3/Âl-i İmrân, 2, 6, 18; 4/Nisâ, 87, 171; 6/En'âm, 10, 102; 9/Tevbe, 31; 11/Hûd, 14; 13/Ra'd, 16, 30; 16/Nahl, 22, 51; 17/İsrâ, 42-43; 20/Tâhâ, 8, 98; 21/Enbiyâ, 22-25; 23/Mü'minûn, 91, 116; 28/Kasas, 70, 88; 35/Fâtır, 3; 37/Sâffât, 1-5; 38/Sâd, 65-66; 39/Zümer, 4, 6; 40/Mü'min, 3, 16, 62, 65; 41/Fussilet, 6; 43/Zuhuruf, 84; 44/Duhân, 8; 59/Haşr, 22-23; 64/Teğâbûn, 13; 73/Müzzemmil, 9.

İbâdete lâıyk yegâne tek mâbud, Allah'tır. İşte "Vahdâniyet" sıfatını bütün bu hususları içine alan bir teklik (ehadiyet) olarak anlamak gerekir. O her bakımdan en mükemmel, bütün eksiklik ve noksanlıklardan uzak (münezzeh) bir varlıktır.

5) Muhâlefetün lil-havâdis: Sonradan var olanlara benzememek demektir. Allah (c.c.) sonradan var olanlara, yani yaratılmış varlıklardan hiçbirine, hiçbir yönden benzemez. Yüce Allah'ın benzeri hiç bir şey yoktur. O'na eşit ve denk olan hiç bir varlık yoktur. Zaten kadîm, bâkî ve bir tek olan varlığın sonradan olanlara benzememesi, yine O'nun bu sıfatlarının bir sonucudur ve O'nun yüce zâtına mahsustur. İnsanın aklına geldiği, düşüncesinin ulaşabildiği her şeyden Allah mutlak sûrette başkadır. İnsan aklı Allah'ın zâtının mâhiyetini anlayamaz. Bu yüzden insanlar bu konuda düşünmekten men olunmuşlardır. Başka şeyler mümkün, varlıklarında muhtaç, hâdis ve fânîdirler. Cenâb-ı Hak ise, vâcib li-zâtihi (zâtından dolayı varlığı zorunlu), ihtiyaçsız, ezeli ve ebedîdir. Her şey O'na muhtaçtır. Yüce Allah, mümkün olan varlıkların bütün özelliklerinden münezzehtir. *"O'nun benzeri hiç bir şey yoktur. O her şeyi işiten ve görendir."*⁴⁰⁵

6) Kıyam bi-nefsihî: Allah'ın varlığı ve varlığının devamlı olması kendindendir. Allah Teâlâ, var olması ve varlığını devam ettirmesi için hiçbir şeye muhtaç değildir. Allah, İhlâs Sûresinde de belirttiği gibi Samed'dir, yani bütün varlıklar O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir. Yine Kur'ân-ı Kerim'de Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah elbette bütün âlemlerden ganî ve müstağnîdir."*⁴⁰⁶; *"Allah, O'ndan başka ilah olmayan, diri ve kendi kendine kaim (var) olandır."*⁴⁰⁷; *"Allah, O'ndan başka ilâh/tanrı yoktur. O, hayydir, kayyûmdur."*⁴⁰⁸

Vâcibu'l-vücûd (varlığı zorunlu, varlığı kendi zâtının gereği) olan Allah'ın zatı düşünüldüğü zaman, bu varlıkla beraber bu zâtî sıfatların da düşünülmesi zaruridir (vâcibtir). Varlık, yani mevcudiyet ve sıfatlar O'ndan ayrılmaz. Allah Teâlâ kadîm, ezeli, ebedî ve her yönden en mükemmel olduğu için, ne zamana, ne mekâna, ne bir yardımcıya muhtaçtır. O bunların hepsinin üstünde, varlığı zâtının gereği, mutlak ve en mükemmel ve vâcib bir Allah'tır.⁴⁰⁹

405 42/Şûrâ, 11; Yine bak. 112/İhlâs, 4; 2/Bakara, 22; 6/En'âm, 101; 19/Meryem, 65.

406 29/Ankebût, 6

407 3/Â-i İmrân, 2

408 2/Bakara, 255

409 Cihad Tunç, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 406

B) SUBÛTİ SIFATLAR

Sıfat-ı Sübûtiyye: Yüce Allah'ın zatının gereği olan ve bu zattan ayrılmayan, ezeli ve ebedi olan vâcib sıfatlar. Bu sıfatların hepsi Kur'an âyetleriyle sabit oldukları ve bu âyetlerden çıkarıldıkları için ve varlıkları Yüce Allah'ın zâtında isbat edilmiş olduğu için, "sübûtî sıfatlar" diye isimlendirilmişlerdir. Bu sıfatlardan her biri Yüce Allah'ın zâtıyla kaimdir. O'nun Yüce zâtı ve varlığı düşünülmeden bu sıfatlardan bahsetmek de mümkün olmaz. Allah Teâlâ'nın subûti sıfatları 8 tanedir:

1) Hayat: Allah'ın canlı, diri, yani hayat sahibi olması demektir. O devamlı olarak diridir, ölümsüzdür. Sonsuza kadar diri olarak kalacaktır. Allah, canlı olarak hayatta kalması için, yaratılmış varlıklar gibi bazı şeylere muhtaç değildir. Bu sıfatın zıddı olan ölü ve cansız olmak, Allah hakkında düşünülemez, mümtenîdir. Allah Teâlâ'nın bu sıfatına işaret eden pek çok âyet vardır. Bunlardan biri şu âyettir: *"Ölümsüz, diri olan Allah'a güven ve O'nu hamd ile tesbih et!..."*⁴¹⁰

Her şeye can veren, ölü gibi görünen toprağa, kuru sanılan ağaçlara can, hayat ve tazelik veren Allah Teâlâ'dır. Bütün canlıların hayatı sonradandır ve Yüce Allah'ın yaratmasıyla. Hâlbuki Yüce Allah'ın "Hayat" sıfatı da; zâtı gibi kadimdir, ezeli ve ebedidir; zâtından ayrılmayan, zâtı ile var olan vâcib bir sıfattır. Zira hayat olmadan diğer sıfatları düşünmek, onlarla Allah'ı vasıflandırmak abes olur. Bu bakımdan sübûti sıfatların ilki "hayat" sıfatıdır.

2) İlim: Allah'ın, geçmiş ve gelecekteki her şeyi en küçük ayrıntısına kadar bilmesidir. Allah; olmuşu olacağı, açığı gizliyi, kalplerden geçenleri, her şeyi ezeli ilmiyle bilir. O'nun ilmi, kâinattaki her şeyi kuşatmıştır. Evrendeki hiç bir şey O'nun ilminin dışında meydana gelemez. O'nun ezeli ilim sıfatıyla muttasıl olduğunu gösteren pek çok âyet-i kerime vardır: *"İçinizde (sinelerinizde) olanı gizleseniz de açıklasanız da Allah onu bilir. Göklerde olanları da yerde olanları da bilir..."*⁴¹¹

410 25/Furkan, 58; Yine bak. 2/Bakara, 255; 3/Âl-i İmrân, 2

411 3/Âl-i İmrân, 29; Yine bak. 2/Bakara, 29, 33, 231, 244, 255-256, 282; 3/Âl-i İmrân, 5, 29; 4/Nisâ, 24, 111; 5/Mâide, 7, 99; 6/En'am, 3, 13, 59, 73, 101; 11/Hûd, 5; 13/Ra'd, 8-10; 14/İbrâhim, 38; 16/Nahl, 19, 23; 20/Tâhâ, 7, 98, 111; 21/Enbiyâ, 110; 22/Hacc, 70, 76; 23/Mü'minün, 92; 26/Şuarâ, 220; 27/Neml, 6; 28/Kasas, 69; 29/Ankebût, 45, 52, 61; 31/Lokman, 16, 23, 34; 32/Secde, 6; 33/Ahzâb, 1; 34/Sebe', 1-2; 35/Fâtır, 38, 44; 36/Yâsin, 81; 39/Zümer, 7, 46; 40/Mü'min, 3, 19, 65; 41/Fussilet, 47; 42/Şûrâ, 17, 24-25; 43/Zuhuruf, 84; 48/Feth, 4; 49/Hucurât, 1, 8, 13; 57/Hadîd, 3-4, 6; 58/Mücâdele, 7; 59/Haşr, 22; 64/Teğâbün, 4, 11, 18; 66/Tahrîm, 2; 67/Mülk, 13-14; 76/İnsan, 30.

Şu halde Allah'ın ilmi gizli açık her şeyi kuşatmıştır. Kalplerimizden geçenler de O'na mâlumdur. Bütün gayb âlemi, bizim sınırlı ve sonradan kazanılma bilginimizin ulaşamadığı o âlem, Allah'ın bilgisi dâhilindedir. O'nun ilmi, zâtı ile kaim olan, ezeli ve ebedî, bilinenlerle değişmeyen bir ilimdir. Kulların ilmi gibi kazanılmış, sonradan elde edilmiş bir ilim değildir.

3) Semî': Allah'ın her şeyi işitmesidir. O'nun duymayacağı hiçbir ses, hiçbir fısıltı yoktur. İnsanların duymadıkları, ama gerçekte var olan tüm sesleri duyar. O, her çeşit, her kuvvette ve zayıflıktaki sesleri işitir, duyar. İşitilmek şânından olan her şeyi işitir. Allah Teâlâ'nın işitip duyması, kulların işitmesi gibi, birtakım kayıt ve şartlara, vâsitalara ve organlara bağlı değildir. O, işitilme özelliğinde olan her şeyi, en gizli ve pek hafif sesleri, fısıltıları bile duyar. Özellikle kullarının duâlarını, zikirlerini, gizli ve âşikâr niyazlarıyla yalvarışlarını işitir, kabul eder ve mükâfatlandırır. Bu sıfatla ilgili pek çok âyet vardır, ekserisi görmek sıfatıyla beraber yer almaktadır. *“...Allah her şeyi işiten ve görendir.”*⁴¹²

4) Basar: Allah'ın her şeyi görmesidir. Allah Teâlâ küçük büyük, gizli açık, uzak yakın, her şeyi görür. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz. O görmek için hiçbir araç, organ ve bağıntılara ihtiyaç hissetmez. O'nun görmesi, göz gibi bir organa, işığa, uzaklığa ve yakınlığa bağlı değildir. Yüce Allah'ın görme sıfatı da ezeldir, sonradan olma değildir. Bu sıfat da bütün mevcûdâta, görmek şânından olan her şeye tealluk eder. O'nun görmesinin dışında kalan hiç bir mahlûk yoktur.

İnsanın görmesi sınırlıdır, görme organından mahrum olanlar göremezler: Ayrıca aydınlık, karanlık, uzaklık, yakınlık ve daha dünyadaki nice olay, görmeye veya görmemeye etki etmektedir. Allah Teâlâ'nın görmesi hiç bir şeyden etkilenmez. Bu sıfatla ilgili Kur'ân-ı Kerim'de yüzlerce âyet yer almaktadır. Meselâ: âyet meâlen şöyle son bulmaktadır: *“...Biliniz ki, Allah, şüphesiz yaptıklarınızı görür.”*⁴¹³

412 4/Nisâ, 134; Yine bak. 2/Bakara, 127, 137, 181, 224, 227, 244, 256; 3/Âl-i İmrân, 34-35, 38, 121; 4/Nisâ, 58, 134, 148; 5/Mâide, 76; 6/En'âm, 13, 115; 7/A'râf, 200; 8/Enfâl, 17, 42, 53, 61; 9/Tevbe, 98, 103; 10/Yûnus, 65; 11/Hûd, 24; 12/Yûsuf, 34; 14/İbrâhim, 39; 17/İsrâ, 1; 21/Enbiyâ, 4; 22/Hacc, 61, 75; 24/Nûr, 21, 60; 26/Şuarâ, 220; 29/Ankebût, 5, 60; 31/Lokman, 28; 34/Sebe', 50; 40/Mü'min, 20, 56; 41/Fussilet, 36; 42/Şûrâ, 11; 44/Duhân, 6; 49/Hucurât, 1; 58/Mücâdele, 1; 76/İnsan, 2.

413 2/Bakara, 233; Yine bak. 2/Bakara, 96, 110, 233, 237, 265; 3/Âl-i İmrân, 15, 20, 156, 163; 4/Nisâ, 58, 134; 5/Mâide, 71; 6/En'âm, 50; 7/Enfâl, 39, 72; 11/Hûd, 24, 112; 12/Yûsuf, 93, 96; 13/Ra'd, 16; 17/İsrâ, 1, 17, 30, 96; 20/Tâhâ, 35, 125; 22/Hacc, 61, 75; 25/Furkan, 20; 31/Lokman, 28; 33/Ahzâb, 9; 34/Sebe', 11; 35/Fâtır, 19, 31, 45; 40/Mü'min, 20, 44, 56, 58; 41/Fussilet, 40; 42/Şûrâ, 11, 27; 48/Feth, 24; 49/Hucurât, 18; 57/Hadîd, 4; 58/Mücâdele, 1; 60/Mümtehine, 3; 64/Teğâbün, 2; 67/Mülk, 19; 76/İnsan, 2; 84/İnşakak, 15.

5) İrâde: Dilemek demektir. Allah dilediğini yaratır, O'nun irâdesi (dilemesi) dışında hiçbir şey olmaz. İrâde, Allah'ın istediğini dileyip tercih etmesi demektir. Yani O'nun, bir işin şöyle olmasını değil de, böyle olmasını veya böyle olmasını değil de, şöyle olmasını dilemesi, dilediği gibi tâyin ve tahsis etmesidir. Evrende olmuş ne varsa, hepsi O'nun dilemesi, irâdesi ile olmuştur. O'nun irâdesi ve isteği dışında hiç bir şey var veya yok olamaz. Cenâb-ı Hakk'ın "irâde" sıfatı, mümkün veya câiz olan şeylere tealluk eder. O'nun irâdesi, bir şeyin olması veya olmaması şıklarından birini tercih eder. Tercih ettiği yöne irâdesini tealluk ettirince, o şey de ya hemen oluverir veya olmasını tercih etmiş ise, o şey olmaz, yok olur.

Bu anlamda Yüce Allah'ın irâdesini iki şekilde anlamak kabildir:

a) Tekvinî (kevnî) irâde: Bu irâdeye "meşîyyet" de denir ki; bütün yaratılmışlara şâmildir. Bir şeye tealluk edince, o şey olmamazlık edemez, her durumda vuku bulur. Bu anlamda Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: *"Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, sözümüz ona sadece 'ol!' demektir ve o hemen oluverir."*⁴¹⁴

b) Teşrîî (dinî) irâde: Bu irâde Cenâb-ı Hakk'ın muhabbet ve rızâsı demektir ki; bu mânâda irâde ettiği şeyin her durumda meydana gelmesi vâcib değildir. Çünkü kulların işleriyle ilgilidir. Bu mânâda Yüce Allah; *"...Allah size kolaylık murat eder, zorluk istemez"*⁴¹⁵ buyuruyor. Bunun anlamı "şâyet siz kullar, Allah'ın rızâ ve muhabbetinin hilâfına zorluk, kötülük isterseniz; kendisi bunları istemediği (râzı olmadığı) halde, siz istediğiniz için yaratır; zorluğa ve kötülüğe rızâsı yoktur" demektir.

Allah'ın irâde sıfatı ile ilgili Kur'an'da birçok âyet vardır.⁴¹⁶

6) Kudret: Gücü yetmek demektir. Allah'ın her yerde her şeyi yaratma güç ve kuvveti. Allah'ın gücü, dilediği her şeyi yapmaya yeter. Gerçek anlamda güç ve kuvvet, ancak, sadece Allah'a aittir.

Kudret sıfatı, Allah Teâlâ'nın bütün mümkünâta gücünün yetmesi, her türlü tasarrufta bulunması demektir. İrâdesiyle bütün mümkünâtı kuşattığı gibi, kudretiyle irâde ettiklerini bir fiil meydana getirerek, yaratarak bunlara kadir olur. Allah Teâlâ'nın nihâyetsiz, bitmek tükenmek bilmeyen kudreti vardır. Bu

414 16/Nahl, 40

415 2/Bakara, 85

416 İrâde konusuyla ilgili âyetler: 2/Bakara, 185, 253; 3/Âl-i İmrân, 26, 40; 5/Mâide, 1; 11/Hûd, 107; 14/İbrâhim, 27; 22/Hacc, 14, 18; 24/Nûr, 45; 28/Kasas, 68; 30/Rûm, 54; 42/Şûrâ, 49; 85/Bürûc, 16; 68/Kalem, 17-19; 18/Kehf, 23-24.

sıfat da diğerleri gibi ezeli ve ebedidir. Ezeli olan bu kudret sıfatıyla, herhangi bir şeyi dilediği gibi yapmaya kadirdir. O'nun kudretinin erişemeyeceği, bu kudretin dışında kalan hiç bir şey yoktur. *“Muhakkak ki, Allah her şeye kadirdir, gücü yetendir.”*⁴¹⁷

7) Kelâm: Söylemek, konuşmak demektir. Allah'ın harften ve sestemünezzeh olarak konuşması. Allah Teâlâ dile ihtiyaç duymadan dilediğini söyler. Allah'ın “Kelâm” sıfatı, ezeli ve ebedidir. O'nun söz söyleyememesi, konuşamaması düşünülemez. İşte Yüce Rabbimiz bu sıfatıyla peygamberlerine vahyederek sözlerini söylemiş, emirler vermiştir. Kitaplarını ve şeriatini bu kadim kelâmıyla bildirmiştir. O, kelâmını dilediği zaman, kendi zâtına ve şânına lâyık bir şekilde meleklerine bildirir, işittirir ve anlatır. Bunu yaparken harflere, seslere, hecelere ve yazıya muhtaç değildir.

Yüce Allah'ın dilediği şeyleri, emir ve yasaklarını peygamberlerine ya Cibrîl vasıtasıyla veya doğrudan doğruya vahy ve ilham etmiş olması da bu “kelâm” sıfatının bir tecellisidir. Cenâb-ı Hakk'ın, peygamberleriyle tekkellüm ettiğini (konuştuğunu) gösteren âyetler vardır. Meselâ; Cenâb-ı Allah meâlen şöyle buyurmaktadır: *“Allah Mûsâ'ya hitabetti, onunla gerçekten konuştu”*⁴¹⁸; *“...Onlardan (peygamberlerden) Allah'ın kendilerine hitab edip konuştuğu, derecelere yükselttikleri kimseler vardır...”*⁴¹⁹

8) Tekvîn: Allah'ın yoktan var etmesi, yaratması. Her şeyi Allah yaratmıştır. Allah, yaratmak istediği şeye “ol” der ve hemen o şey olur. Tekvin sıfatı, irâde sıfatının muktezâsına göre, Allah mümkünâta tesir eder, yaratır ve icad eder. Nitekim Allah Teâlâ meâlen şöyle buyurur: *“Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu, sadece o şeye ‘ol!’ demektir ve o, hemen olur”*⁴²⁰. İşte bütün bu kâinatın ve içindeki varlıkların yaratıcı, icad edeni Yüce Allah'tır. Bunları varedip etmemeye muktedir olan (gücü yeten) Allah Teâlâ,

417 2/Bakara, 20; Yine bak. 2/Bakara, 106, 109, 148, 259, 284; 3/Âl-i İmrân, 26, 29, 65, 189; 4/Nisâ, 133, 149; 5/Mâide, 17, 19, 40, 120; 6/En'âm, 17, 37, 41, 65; 8/Enfâl, 41; 9/Tevbe, 39; 11/Hûd, 4; 16/Nahl, 70, 77; 17/İsrâ, 99; 22/Hacc, 6, 39; 23/Mü'minûn, 18; 24/Nûr, 45; 25/Furkan, 54; 29/Ankebût, 20; 30/Rûm, 54; 33/Ahzâb, 27; 35/Fâtır, 1, 44; 36/Yâsin, 81; 41/Fussilet, 39; 42/Şûrâ, 9, 29, 50; 46/Ahkaf, 33, 48/Feth, 21, 57/Hadid, 2; 59/Haşr, 6; 60/Mümtehine, 7; 64/Teğâbün, 1; 65/Talak, 12; 66/Tahrîm, 8; 67/Mülk, 1; 70/Meâric, 40; 75/Kiyâme, 4, 40; 77/Mürselât, 23; 86/Târık, 8.

418 4/Nisâ, 164

419 2/Bakara, 253; Yine bak. Kelâm; Allah'ın söylemesi ve konuşmasıyla ilgili âyetler: 2/Bakara, 37, 77, 124; 6/En'âm, 34, 115; 7/A'râf, 158; 9/Tevbe, 6; 18/Kehf, 27, 109; 31/Lokman, 27.

Allah'ın Kelâmı ve Kelimeleri: 2/Bakara, 37, 124; 3/Âl-i İmrân, 39, 45; 4/Nisâ, 171; 6/En'âm, 34, 115; 7/A'râf, 137, 158; 8/Enfâl, 7; 9/Tevbe, 40; 10/Yûnus, 19, 33, 64, 82, 96; 11/Hûd, 110, 119; 18/Kehf, 27, 109; 20/Tâhâ, 129; 31/Lokman, 27; 37/Sâffât, 171, 40/Mü'min, 6; 41/Fussilet, 45, 42/Şûrâ, 14, 24; 66/Tahrîm, 12.

420 36/Yâsin, 82

“irâde” sıfatıyla ezeli ilmine uygun olarak; var olmasını, icad edilmesini irâde buyurmuş (dilemiş) ve tekvîn sıfatıyla yaratıp icad eylemiştir. Yüce Allah'ın âlemleri yaratmak, rızık vermek, nimetler ihsan etmek, yaşatmak, öldürmek, diriltmek, azab etmek, mükâfatlandırmak gibi bütün fiilleri tekvîn sıfatına râ-cîdir. Allah'ın tekvîn sıfatıyla ilgili çok sayıda âyet-i kerime vardır.⁴²¹

Bütün bu sıfatlar Allah Teâlâ'nın yüce zâtına mahsustur. O'nun yüce zâtı için vâcib olan sıfatların hepsi, görüldüğü gibi, âyetlerle sâbit olduğundan, bütün İslâm âlimleri arasında bu konuda ittifak vardır. O'nun bu sıfatlarla ezelde muttasıf olduğunda şüphe yoktur.

Yüce Allah, zâtında, sıfatlarında, fiillerinde/işlerinde bir tekdir; O'nun eşi, ortağı ve benzeri yoktur. O'nun sıfatları ve işleri de yüce zâtına mahsustur. O'nun yüce zâtı ve varlığı kabul edilip tasdik edilmeden, yukarıda sayılıp açıklanan sıfatlardan ve O'nun güzel isimlerinden söz etmek de mümkün olamaz. Zira bu sıfatlar ve isimler, O'nun yüce zâtının ve varlığının zorunlu bir gereğidir. Ne bu zat, bu sıfatlırsız; ne de bu sıfatlar, bu zatsız olur. Yine dikkat edilecek olursa, bu sıfatların her biri açık ve seçik olarak Kur'ân âyetlerine dayanmaktadır. Yani, bizzat Yüce Allah, kendisini bu sıfatlarla vasıflandırmıştır. Böylece O'na olan inancımız daha da kuvvetlenmektedir. Çünkü bu sıfatlarıyla O'nu daha iyi anlayabiliyoruz. Bütün bu sıfatlar O'nun yüce zâtına yaraşır bir tarzdadır. Biz bütün bu sıfatların asıllarına iman ederiz; fakat keyfiyetlerine, nasıl ve nice olduklarına dair herhangi bir şekilde söz söylemeyiz. Bu konuda söz etmeye de bilgilerimiz yeterli değildir.⁴²²

ESMÂÜ'L-HÜSNÂ (ALLAH TEÂLÂ'NIN GÜZEL İSİMLERİ)

Kur'an, marifetullah (Allah'ı tanıma) bilgisini Allah'ın isim ve sıfatları yoluyla vermektedir. Kur'an'da yüz civarında isim ve sıfat bulunmaktadır.

421 Tekvîn; Allah, Yaraticıdır: 2/Bakara, 28-29, 117; 3/Âl-i İmrân, 47; 5/Mâide, 17; 6/En'âm, 73, 95, 101-102; 7/A'râf, 54; 10/Yûnus, 31; 13/Ra'd, 16; 15/Hicr, 86; 16/Nahl, 40; 17/İsrâ, 99; 19/Meryem, 35; 23/Mü'minûn, 17; 24/Nûr, 45; 28/Kasas, 68; 29/Ankebût, 61, 63; 30/Rûm, 27, 40, 54; 31/Lokman, 28; 32/Secde, 7; 35/Fâtır, 1; 36/Yâsin, 81-82; 39/Zümer, 62; 49/Mü'min, 62, 68; 42/Şûrâ, 49; 54/Kamer, 49-50; 56/Vâkıa, 57-59, 63-65, 68-73; 59/Haşr, 24; 64/Teğâbün, 2.

Yaratan Yalnız Allah'tır: 6/En'âm, 102; 13/Ra'd, 16; 15/Hicr, 28; 23/Mt'minûn, 17; 35/Fâtır, 3; 38/Sâd, 71; 39/Zümer, 62; 40/Mü'min, 62; 59/Haşr, 24.

Allah'ın "Kün -Ol-" Emri: 6/En'âm, 73; 16/Nahl, 40; 19/Meryem, 35; 36/Yâsin, 82; 40/Mü'min, 68.

422 Cihad Tunç, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 5, s. 405

Bu isim ve sıfatların birçoğu müşrik ve münkirlerin Allah (c.c.) hakkındaki düşüncelerini reddetmek ve doğrusunu göstermek için zikredilmiştir. Birçoğunda da Allah, kendi kendisini tanıtmaktadır. “Nasıl bir Allah?” sorusu, Kur’an’da zikredilen “esmâü’l-hüsna ve sıfatların bildirdiği ve tanıttığı Allah” şeklinde cevaplandırılabilir. Allah’ın isimleri konusunda da temel kaynak kabul ettiğimiz Kur’ân-ı Kerim’deki isimlerle ilgili değerlendirmeye geçmeden, halk arasında çok meşhur olan Tirmizî’nin Ebû Hüreyre’den rivâyet ettiği hadisteki⁴²³ sıralamaya göre 99 isim şunlardır:

1) ALLAH: Kâinatı yaratıp yöneten, bütün övgü ve ibâdetlere lâyık, varlığı zorunlu olan, ulûhiyete mahsus sıfatların hepsini kendinde toplamış bulunan Yüce Zât’ın, Rabbimiz’in özel ve en kapsamlı adı, lafza-i celâl. Kur’ân-ı Kerim’de 2697 kez tekrar edilmiştir. *“Bil ki, Allah’tan başka ilâh yoktur.”*⁴²⁴

2) er-RAHMÂN: İlâhî rahmet, lütuf ve koruyuculuğu bütün mahlûkatı kapsayan, dünyada iman eden ve etmeyen herkese merhamet edip nimetlendiren. “Rahmân” kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de 57 yerde geçer. *“(O) Rahmândır.”*⁴²⁵

3) er-RAHÎM: Çok merhamet edip bağışlayan, dünyada kendisine iman edip emirlerine uyanları âhirette ebedî nimetlerle mükâfatandıracak olan. “Rahîm” ismi Kur’an’da 115 yerde tekrar edilir. *“O, size (mü’minlere) karşı merhametli (rahîm) olandır.”*⁴²⁶; *“(O) Rahmândır, Rahîmdir.”*⁴²⁷

4) el-MELİK: Görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin sahibi ve yöneticisi. *“De ki insanların Rabbine sığınırım. İnsanlarınmelikine.”*⁴²⁸; *“O Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur. Melik’tir...”*⁴²⁹

5) el-KUDDÛS: Her türlü eksiklik ve noksanlıktan münezze (uzak), bütün kemal sıfatlarıyla muttasıf bulunan. *“Göklerde ve yerde olanların tümü, Melik, Kuddûs, Azîz, Hakîm olan Allah’ı tesbih etmektedir.”*⁴³⁰; *“O Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur. Melik’tir, Kuddûs’tür...”*⁴³¹

423 Tirmizî, Deavât 83, Hadis no: 3507

424 47/Muhammed, 19

425 1/Fâtiha, 3

426 17/İsrâ, 66

427 1/Fâtiha, 3

428 114/Nâs, 1-2

429 59/Haşr, 23

430 62/Cum’a, 1

431 59/Haşr, 23

6) es-SELÂM: Esenlik veren, barış ve emniyetin kaynağı, kullarını tehlikelerden selâmete çıkarıp sâlim kılan. *“O Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur. Melik’tir, Kuddûs’tür, Selâm’dır...”*⁴³²

7) el-MÜ’MİN: Güven veren, vaadine güvenilen, güven kaynağı; Kendine sığınanları rahata, huzura erdiren. Gönüllerde iman ışığı uyandıran. *“O Allah’tır ki O’ndan başka ilâh yoktur... Mü’mindir.”*⁴³³

8) el-MÜHEYMİN: Evrenin bütün işlerini düzenleyen, gözeten ve yöneten; insanları murâkabe edip koruyan. *“O, Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur... Müheymin’dir.”*⁴³⁴

9) el-AZİZ: Eşi, benzeri ve dengi bulunmayan; değerli, şerefli ve güçlü; hiçbir zaman yenilmeyen, daima gâlip olan; İzzetli, değerli ve güçlü olan. Bu ism-i celâl, Kur’ân-ı Kerim’de 99 yerde geçer. *“Sen, o güçlü ve üstün (Azîz), çok merhametli olan (Rahîm) (Allah’a) tevekkül et/güvenip dayan.”*⁴³⁵

10) CEBBÂR: Mutlak irâdesini her durumda yürüten, dilediğini zorla yaptırmaya muktedir olan; düzeni bozulan her şeyi tanzim eden, her güçlüğünü kolaylaştıran. *“O Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur... Cebbâr’dır.”*⁴³⁶

11) el-MÜTEKEBBİR: Her şeyde ve her işte azamet ve yüceliğini gösteren; büyüklükte eşi ve benzeri olmayan. *“O, Allah’tır ki, O’ndan başka ilâh yoktur... Mütekebbir’dir.”*⁴³⁷; *“Göklerde ve yerde büyüklük (el-Kibriyâ) O’nundur, O, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.”*⁴³⁸

12) el-HÂLİK: Her şeyi takdirine uygun şekilde yaratan, yoktan var eden. *“O Allah ki Hâlik’tir, (en güzel biçimde) kusursuzca var edendir, şekil ve sûret verendir.”*⁴³⁹; *“İşte Rabbiniz Allah O’dur. O’ndan başka ilâh/tanrı yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır (Hâlik). Öyle ise O’na kulluk edin...”*⁴⁴⁰

13) el-BÂRİ: Herhangi bir modele bağlı kalmadan, örneksiz olarak bütün

432 59/Haşr, 23

433 59/Haşr, 23

434 59/Haşr, 23

435 26/Şuarâ, 217

436 59/Haşr, 23

437 59/Haşr, 23

438 45/Câsiye, 37

439 59/Haşr, 24

440 6/En’âm, 102

varlıkları yaratan; eşyayı, her şeyin âzâ ve cihazlarını birbirine uygun olarak yaratan. *“O Allah’tır ki Hâlik’tır, Bâri”dir...*⁴⁴¹

14) el-MÛSÂVVİR: Yarattığı her varlığa ayrı bir şekil ve özellik veren. *“O Allah’tır ki Hâlik’tır, Bâri”dir, Mûsâvvidir...*⁴⁴²; *“Ana rahminde size dilediği gibi sûret veren (yusavviruküm) Allah’tır.”*⁴⁴³

15) el-ĞAFFÂR: Mağfireti, affı çok; daima affeden, tekrarlanan günahları da bağışlayan. *“Gerçekten Ben, tevbe eden, iman eden, sâlih amellerde bulunup da sonra doğru yola erişen kimseyi şüphesiz mağfiret ederim, bağışlarım (Ğaffâr’ım).”*⁴⁴⁴

16) el-KAHHÂR: Yenilmeyen, yegâne gâlip; varlıkları emir ve irâdesi altın-da tutan. *“O, kulları üzerinde Kakhâr’dır/kahredici olandır.”*⁴⁴⁵

17) el-VEHHÂB: Her çeşit nimeti hiçbir karşılık beklemeden bol bol bağışlayıp veren. *“Yoksa güçlü ve üstün olan, karşılıksız bağışlayan (el-Veh-hâb) Rabb’inin hazineleri onların yanında mıdır?”*⁴⁴⁶

18) er-RAZZÂK: Ruh ve bedenlerin gıdasını yaratıp veren; yaratılmışlara faydalanacakları şeyleri ihsan eden. *“Şüphesiz rızık veren (Razzâk) güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah’tır.”*⁴⁴⁷; *“Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah’a ait olmasın.”*⁴⁴⁸

19) el-FETTÂH: İyilik kapılarını açan; kullarına rahmet kapılarını açan ve müşkülleri çözüp kolaylaştıran. *“De ki: ‘Rabbimiz (Kıyâmet günü) bizi, bir araya toplayacak, sonra da hak ile aramızı ayıracaktır. O, (gerçek hükmü vererek, hak ile bâtılın arasını) açan (el-Fettâh)’dır, (her şeyi hakkıyla) bilendir.”*⁴⁴⁹

441 59/Haşr, 24

442 59/Haşr, 24

443 3/Âl-i İmrân, 6

444 20/Tâhâ, 82

445 6/En’âm, 61

446 38/Sâd, 9

447 51/Zâriyât, 58

448 11/Hûd, 6

449 34/Sebe’, 26

20) el-ALÎM: Her şeyi hakkıyla (en doğrusunu, en iyi şekilde) bilen. İlminde sınır olmayan. *“Bu, üstün ve güçlü olan, bilen (el-Alîm) Allah'ın takdiri-dir.”*⁴⁵⁰

21) el-KÂBİZ: Daraltan, rızık belli ölçüde tutup veren; canlıların rûhu-nu alan. Kâbiz ismi Kur'an'da geçmez. Ancak, Allah'ın bu ismi fiil olarak Kur'an'da zikredilir: *“Allah, daraltır (yakbizu) ve genişletir ve siz, O'na dön-dürüleceksiniz.”*⁴⁵¹

22) el-BÂSİT: Açan, genişleten, rızık, lütuf ve keremini bol bol veren, ruh-ları bedenlere yerleştirip yayan. Bâsit ismi de bu şekilde Kur'an'da geçmez. Ancak, Allah'ın bu ismi fiil olarak Kur'an'da zikredilir: *“Allah dilediğine rızıkını genişletir, yayar (yebsutu) ve daraltır da...”*⁴⁵²

23) el-HÂFİD: Alçaltan, zillete düşüren. *“O, alçaltan ve yükseltendir (Hâ-fidatun Râfiâh).”*⁴⁵³

24) er-RÂFİ': Yücelten, izzet ve şeref bahşeden. Aynen bu şekilde Kur'an'da geçmiyorsa da, benzer kelime ve anlamda birkaç âyette bu isim Allah için kullanılır: *“Derecelerle yükselten (Rafî'), Arş'ın sahibi Allah...”*⁴⁵⁴; *“Allah buyurdu ku: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yüksel-teceğim (râfiuke)...”*⁴⁵⁵; *“O, sizi yeryüzünün halifeleri kıldı ve size verdik-leriyle sizi imtihan etmek için kiminizi kiminize göre derecelerle yüceltti (rafea).”*⁴⁵⁶; *“...Rafe'nâhu/Onu üstün kıldık.”*⁴⁵⁷

25) el-MUİZZ: Aziz kılan, yücelten, izzet ve şeref veren. Bu isim de bu şekilde Kur'an'da yoktur. Ama Allah'ın aziz kılıp yüceltmesi, yani muız olması fiil şeklinde Kur'an'da kullanılır: *“De ki: ‘Ey mülkün sahibi Allah'ım, dilediği-ne mülkü verirsin ve dilediğinden mülkü çekip alırsın, dilediğini aziz kılar yüceltirsin (tuizzu), dilediğini alçaltırsın. Hayır Senin elindedir. Gerçekten Sen her şeye güç yetirensin.”*⁴⁵⁸

450 6/En'âm, 96; 36/Yâsin, 38

451 2/Bakara, 245

452 13/Ra'd, 26; 17/İsrâ, 30

453 56/Vâkıa, 3

454 40/Mü'min, 15

455 3/Âl-i İmrân 55

456 6/En'âm, 165

457 43/Zuhruf, 32

458 3/Âl-i İmrân, 26

26) el-MÜZİLL: Alçaltan, zillete düşüren, hor ve hakir eden. Bu isim de bu şekilde Kur'an'da geçmez. Ancak, Allah'ın zelil kılıp alçaltması, yani müzill olmasını ifade eden âyetler vardır: *“De ki: ‘Ey mülkün sahibi Allah’ım... dilediğini alçaltırsın (tüzillü)...”*⁴⁵⁹; *“Hiç şüphesiz, Allah’a ve Rasûlü’ne karşı başkaldıranlar, işte onlar en çok zillete düşenler (ezellîn) arasındadır.”*⁴⁶⁰

27) es-SEMÎ: Her şeyi hakkıyla işiten, işitmesinde sınır olmayan. Bu isim, Kur'an-ı Kerim'de 47 yerde geçer. *“Rabbimiz, bunu bizden kabul buyur. Sen (her şeyi) işiten (es-Semî) ve (her şeyi) bilensin (el-Alîm).”*⁴⁶¹; *“Yoksa onlar, gerçekten Bizim, sır tuttuklarını ve aralarındaki fısıldaşmalarını işitmediğimizi mi (lâ nesmeu) sanıyorlar? Hayır (işitiyoruz) ve onların yanlarındaki elçilerimiz de (her şeyi) yazıyorlar.”*⁴⁶²

28) el-BASÎR: Her şeyi hakkıyla gören; Görmesinde hiçbir sınır olmayan. Bu isim, Kur'an-ı Kerim'de 51 yerde geçer. *“Siz, her nerede iseniz, O, sizinle beraberdir. Allah, yapmakta olduklarınızı görendir (Basîr).”*⁴⁶³

29) el-HAKEM: Hükmeden, hakkı yerine getiren; Hüküm verme yetkisini elinde tutan; son hükmü verecek olan. *“De ki: ‘Allah’tan başka bir hakem mi arayacağım?’”*⁴⁶⁴; *“O, hâkimlerin en iyisidir (Hayru’l-hâkimîn).”*⁴⁶⁵

30) el-ADL: Mutlak adâlet sahibi, hiçbir şeyde aşırılığa düşmeyen; her şeyi yerli yerinde yapan. *“Rabbinin sözü, doğruluk bakımından da, adâlet (adl) bakımındanda tastamamdır.”*⁴⁶⁶

31) el-LATÎF: Sonsuz lütuf ve kerem sahibi; Yaratılmışların ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilip karşılayan. Kur'an-ı Kerim'de bu isim 7 yerde geçer. *“Allah, kullarına karşı lütuf sahibi olandır (Latîf), dilediğini rızıklandırandır. O, kuvvetlidir, Aziz’dir.”*⁴⁶⁷

32) el-HABÎR: Her şeyin içyüzünden haberdar olan. Bu isim, Kur'an-ı Kerim'de 45 yerde geçer. *“Allah, işlediklerinizden haberi olandır (Habîr’dır).”*⁴⁶⁸

459 3/Âl-i İmrân, 26

460 58/Mücâdele, 20

461 2/Bakara, 127

462 43/Zuhruf, 80

463 57/Hadîd, 4

464 6/En’âm, 114

465 7/A’râf, 87

466 6/En’âm, 115

467 42/Şûrâ, 19

468 2/Bakara, 234

33) el-HALÎM: Acele ve kızgınlıkla davranmayan; cezâ vermede acele etmeyen, teenî sahibi. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 15 yerde geçer. *"Allah bağışlayandır, yumuşak davranandır (Halîm)."*⁴⁶⁹

34) el-AZÎM: Azamet sahibi, büyük; Zâtının ve sıfatlarının mâhiyeti tüm kapsamıyla anlaşılamayacak kadar ulu. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 107 yerde geçer. *"O, çok yücedir (Aliyy), çok büyüktür (Azîm)."*⁴⁷⁰

35) el-ĞAFÛR: Mağfireti çok; bütün günahları bağışlayan. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 95 yerde geçer. *"Senin Rabbin rahmet sahibi (ve) bağışlayandır (el-Ğafûr)."*⁴⁷¹

36) eş-ŞEKÛR: Az iyiliğe bile çok mükâfat veren. Şükredene nimetlerini arttırarak karşılık veren. Bu ism-i şerif, Kur'ân-ı Kerim'de 10 yerde geçer. *"Çünkü (Allah) ecirlerini noksansız öder ve kendi fazlından onlara arttırır. Şüphesiz O, bağışlayandır, Şekûr'dür/şükrü kabul edendir."*⁴⁷²

37) el-ALİYY: İzzet, şeref ve hükümrانlık bakımından en yüce. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 11 yerde geçer. *"Doğrusu Allah, yücedir (Aliyy), büyüktür (Kebîr)."*⁴⁷³

38) el-KEBÎR: Çok büyük; Ululuğu karşısında her büyüğün küçüldüğü mutlak büyük; zat ve sıfatlarının mâhiyeti tüm kapsamıyla anlaşılamayacak kadar ulu. Bu kelime, çoğunluğu Allah'ın ismi olarak kullanılmak üzere Kur'ân-ı Kerim'de toplam 36 yerde geçer. *"Gerçekten Allah yücedir (el-Aliyy), büyüktür (el-Kebîr)."*⁴⁷⁴

39) el-HAFÎZ: Koruyup gözeten ve dengede tutan; Belâdan saklayan. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 11 yerde geçer. *"Doğrusu benim Rabhim her şeyi gözetip koruyandır (Hafîz)."*⁴⁷⁵

469 2/Bakara, 225

470 2/Bakara, 255

471 18/Kehf, 58

472 35/Fâtır, 30

473 4/Nisâ, 34

474 22/Hacc, 62

475 11/Hûd, 57

40) el-MUKIYT: Bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, her şeyi koruyan. *“Kim güzel bir aracılıkla aracılıkta (şefaatte) bulunursa ondan, kendisine de bir hisse vardır. Kim de kötü bir aracılıkla aracılıkta bulunursa, ondan da kendisine bir pay vardır. Allah her şeyin karşılığını verendir, her şeyin üzerinde koruyucudur (Mukît).”*⁴⁷⁶

41) el-HASÎB: Kullarını hesaba çeken ve onlara kâfi gelen, yeten; herkesin ve her şeyin hesabını en iyi bilen. Bu isim, Kur’ân-ı Kerim’de 4 yerde geçer. *“...Hesap sorucu olarak da (Hasîb) Allah yeter.”*⁴⁷⁷

42) el-CELÎL: Azamet ve ululuk sahibi. Kur’ân-ı Kerim’de bu isim geçmez. Buna yakın anlamda Zü’l-celâl-i ve’l-ikrâm (Büyüklik ve ikrâm sahibi) ismi 2 yerde geçer: *“Celâl ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) bâkî kalacaktır.”*⁴⁷⁸

43) el-KERÎM: Keremi bol ve sonsuz; Fazilet türlerinin hepsine sahip. Bu isim, Kur’ân-ı Kerim’de, çoğu Allah’a nisbet edilerek toplam 27 yerde geçer. *“Gerçekten benim Rabim Ğaniy’dir (zengindir), Kerîm (çok cömert) olandır.”*⁴⁷⁹

44) er-RAKIYB: Murâkabe eden, her şeyi gözetleyip kontrolü altında tutan. Bu isim, Kur’ân-ı Kerim’de 5 yerde geçer. *“Şüphesiz Allah sizin üzerinizde Rakiyb’dir/gözeticidir (Rakîbâ).”*⁴⁸⁰

45) el-MÜCÎB: Dilek ve duâlara karşılık veren; Kendine niyaz edip yalvaranlara isteklerini veren. Bu isim, Kur’ân-ı Kerim’de 1 yerde geçer. *“... Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka ilâhınız/tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı. Ve sizi orada yaşattı. O halde O’ndan mağfiret isteyin; sonra da O’na tevbe edin. Çünkü Rabim (kullarına) çok yakındır, (duâlarını) kabul edendir (Mucîb).”*⁴⁸¹; *“Kullarım Beni, sana soracak olurlarsa, işte Ben (onlara) pek yakıным. Bana duâ ettiği zaman, duâ edenin duâsına cevap veririm (kabul ederim -ucîbu-).”*⁴⁸²

476 4/Nisâ, 85

477 4/Nisâ, 6

478 55/Rahmân, 27 ve Bak. 55/Rahmân, 78

479 27/Neml, 40

480 4/Nisâ, 1

481 11/Hûd, 61

482 2/Bakara, 186

46) el-VÂSİ': İlimi, ihsanı, mağfiret ve merhameti her şeyi kuşatan. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 9 yerde geçer. *"Şüphesiz ki Allah, Vâsi'dir/kuşatandır, bilendir (Alîm)."*⁴⁸³

47) el-HAKÎM: Bütün emir ve işleri yerli yerinde olan. Hüküm ve hikmet sahibi. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de toplam 97 yerde geçer. *"Size apaçık deliller geldikten sonra, yine de kayarsanız (isyâna ve küfre dalarsanız), şunu iyi bilin ki Allah azizdir, hakîmdir."*⁴⁸⁴

48) el-VEDÛD: Çok seven ve çok sevilen. Bu ism-i şerif, Kur'ân-ı Kerim'de 2 yerde geçer. *"Rabbinizden istiğfâr ederek bağışlanma dileyin; sonra O'na tevbe edin. Muhakkak ki Rabbim çok merhametlidir, (mü'minleri) çok sever (Vedûd)."*⁴⁸⁵; *"O (Allah), Ğafûrdur/çok bağışlayandır, Vedûd'dur/çok sevendir."*⁴⁸⁶

49) el-MECÎD: Yüce, şanlı ve şerefli; lütuf ve keremi bol. Mecîd ismi Kur'ân-ı Kerim'de 2'si Kur'an'ın özelliği ve ikisi de Allah'ın isim-sıfatı olarak toplam 4 yerde geçer. *"Şüphesiz O, övülmeye lâyık olandır (Hamîd'dir), Mecid'dir."*⁴⁸⁷; *"(O Allah) Arş'in sahibidir, çok yücedir (el-Mecîd)."*⁴⁸⁸

50) el-BÂİS: Ölümden sonra diriltin; ölüleri diriltip kabirlerinden çıkaran. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de geçmez. Ancak, anlamı fiil olarak Kur'an'da geçer. Allah'a nisbet edilerek O'nun ölüleri diriltin (Bâis) olduğu belirtilir. *"Kıyâmet vakti de gelecektir; bunda şüphesiz yoktur. Ve Allah kabirlerdeki kimseleri diriltip kaldıracaktır (yeb'asu)."*⁴⁸⁹; *"Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı. 'Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba?!' dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti (bease)..."*⁴⁹⁰; *"De ki: 'Onları bir defa yaratıp inşâ eden (ölümünden sonra) diriltecek. O, her türlü yaratmayı gâyet iyi bilir."*⁴⁹¹

51) eş-ŞEHÎD: Her şeyi gözleyip bilen; her zaman ve her yerdeki mahlû-

483 2/Bakara, 115

484 2/Bakara, 209

485 11/Hûd, 90

486 85/Burûc, 14

487 11/Hûd, 73

488 85/Burûc, 15

489 22/Hacc, 7

490 2/Bakara, 259

491 36/Yâsin, 79

katını bilip gören. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de toplam 35 yerde geçer. **“Şüphesiz Allah, her şeye şâhit olandır (Şehîdâ).”**⁴⁹²

52) el-HAKK: Fiilen var olan, varlığı ve ulûhiyeti gerçek olan; Hiç değişmeden duran; Hakkı izhar eden. El-Hakk kelimesi, çoğu Allah'ın ismi olarak Kur'an'da toplam 227 yerde geçer. **“İşte böyle hiç şüphesiz Allah, Hakk'ın tâ kendisidir (huve'l-Hakku).”**⁴⁹³

53) el-VEKÎL: Kendisine güvenilip dayanılan; Kendisine havale olunan işleri, kulların işini düzeltip onların yapacağından daha iyi temin eden. Vekîl ismi, çoğu Allah'ın ismi olarak Kur'an'da toplam 24 yerde geçer. **“Allah'a tevekkül et, vekil olarak Allah yeter.”**⁴⁹⁴, **“...Sana Rabbin vekîl olarak yeter.”**⁴⁹⁵

54) el-KAVÎ: Kudretli, her şeye gücü yeten. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de 11 yerde geçer. **“Şüphesiz Allah, en büyük kuvvet sahibidir (Kaviy), sonuçlandırmayı da pek şiddetlidir.”**⁴⁹⁶

55) el-METÎN: Çok sağlam ve çok güçlü; Her şeye gücü yeten, kudretli. İkisi Allah'ın tuzağının özelliği ile ilgili olmak üzere bu isim 3 yerde geçer. **“Şüphesiz rızık veren, metîn (kuvvet sahibi) olan Allah'tır.”**⁴⁹⁷

56) el-VELÎ: Yardımcı ve dost. Kur'ân-ı Kerim'de bu isim 43 yerde kullanılır. Bu ismin çoğulu evliyâ kelimesi ise 42 yerde zikredilir. **“Allah iman edenlerin velîsidir (dost ve yardımcısıdır), onları karanlıklardan nûra (aydınlığa) çıkarır.”**⁴⁹⁸

57) el-HAMÎD: Her bakımdan övgüye lâyık. Bütün varlığın diliyle övülen. Bu isim, Kur'ân-ı Kerim'de toplam 17 yerde geçer. **“Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan infak edin/hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayaçağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir (Ganiy), övgüye lâyıktır (Hamîd).”**⁴⁹⁹

492 4/Nisâ, 33

493 22/Hacc, 6

494 4/Nisâ, 81

495 17/İsrâ, 65

496 8/Enfâl, 52

497 51/Zâriyât, 58

498 2/Bakara, 257

499 2/Bakara, 267

58) el-MUHSÎ: Her şeyi tek tek bütün ayrıntılarıyla bilen; İlmiyle her şeyin sayısını bilen. El-Muhsî ismi, bu şekliyle Kur'an'da geçmez. Ancak, fiil şeklinde Allah'ın muhsî olduğu ifade edilir. *"Andolsun onların tümünü kuşatmış ve onları sayı olarak da saymış bulunmaktayız (ahsâhum)."*⁵⁰⁰; *"O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah onları (onların yaptıklarını) bir bir saymıştır (ahsâhu). Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şâhiddir."*⁵⁰¹; *"Şüphesiz ölüleri ancak Biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfûz'da) sayıp yazmışızdır (ahsaynâhu)."*⁵⁰²

59) el-MÜBDÎ: Varlıkları orijinal şekilde yaratan; Mahlûkatı maddesiz ve örneksiz olarak ilk baştan yaratan. Bu isim de Kur'an'da geçmez. Ama Allah'ın eşsiz şekilde yaratması (mübdî olması), fiil olarak birkaç yerde zikredilir. *"O, ilkin var eden (yübdîü), (sonra dirilterek) döndürecek olandır."*⁵⁰³

60) el-MUÎD: Ölümden sonra tekrar yaratan. Bu isim de Kur'an'da geçmez; fiil olarak Allah'ın ölümden sonra tekrar yarattığı (muîd olduğu) ifade edilir. *"Allah'ın gerçek bir vaadi olarak hepinizin dönüşü ancak O'nadır. Çünkü O, mahlûkatı önce (yoktan) yaratır (yebde'ü), sonra da iman edip sâlih/iyi ameller yapanlara adâletle mükâfat vermek için (onları huzuruna) geri çevirir (yu'duhû)..."*⁵⁰⁴; *"(Rasûlüm!) De ki: (Allah'a) şirk/ortak koştuklarınız arasında, (birini, yokken) ilk defa yaratacak, arkasından onu (ölümünden sonra hayata) yeniden döndürecek biri var mı? De ki: Allah ilk defa yaratıp (yebdeü) (ölümünden sonra) onu yeniden (hayata) döndürür (yu'duhû). O halde nasıl saptırılırsınız?"*⁵⁰⁵

61) el-MUHYÎ: Can veren, hayatı halk eden, sağlık ve afiyet veren. Muhyî ismi Kur'an'da 2 yerde geçer. *"Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak: Arzı, ölümünün ardından nasıl diriltiyor?! Şüphesiz O, ölüleri de mutlaka diriltendir (Muhyî). O, her şeye kadirdir."*⁵⁰⁶; *"Ona (yeryüzüne) can veren, elbette ölüleri de diriltendir (Muhyî). O, her şeye kadirdir."*⁵⁰⁷

500 19/Meryem, 94

501 58/Mücâdele, 6

502 36/Yâsin, 12

503 85/Burûc, 13

504 10/Yûnus, 4

505 10/Yûnus, 34

506 30/Rûm, 50

507 41/Fussilet, 39

62) el-MÜMÎT: Ölümü yaratan, ecelleri geldiğinde canlıları öldüren. Mümît ismi de Kur'an'da yoktur. Fakat, Allah'ın eceli gelen canlıları öldürmesi (mümît olduğu) birçok âyette bahsedilir. *“Dirilten (yuhyî) ve öldüren (yumît) Allah'tır.”*⁵⁰⁸

63) el-HAYY: Ezeli ve ebedi hayatla daima diri; her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten. Kur'an'da bir kısmı Allah'ın isim-sıfatı olarak geçen Hayy kelimesi toplam 19 yerde geçer. *“Allah, O'ndan başka ilâh/tanrı yoktur; O, hayydir, kayyûmdur.”*⁵⁰⁹; *“Sen asla ölmeyen ve daima diri olan (Allah'a) (el-Hayy) tevekkül et ve O'nu hamd ile tesbih et.”*⁵¹⁰

64) el-KAYYÛM: Her varlığın kendisine bağlı olduğu, kâinatı yöneten yüce varlık; Her şeyi tutan. Kayyûm ismi Kur'an'da hepsi Allah için olmak üzere toplam 3 yerde geçer. *“Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur.”*⁵¹¹; *“Hayy ve Kayyûm olan Allah'tan başka ilâh yoktur.”*⁵¹²

65) el-VÂCİD: Dilediğini dilediği zaman bulabilen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, müstağnî. El-Vâcid ismi Kur'an'da yoktur. Ama, Allah'ın hiçbir şeye muhtaç olmayıp, istediğini bulup yapması anlamında Kur'an'da bazı âyetler vardır. *“Bir yoksul iken, seni bulup (vecede-ke) zengin etmedi mi?”*⁵¹³

66) el-MÂCİD: Şanlı, şerefli; kadri ve keremi bol olan. Bu ism-i şerif Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir. Aşağı yukarı aynı anlamda olan ve aynı kökü paylaşan el-Mecîd ismi 2 yerde Allah'ın isim-sıfatı olarak kullanılır: *“Şüphesiz O, övülmeye lâyık olandır (Hamîd'dir), Mecid'dir.”*⁵¹⁴; *“(O Allah) Arş'ın sahibidir, çok yücedir (el-Mecîd).”*⁵¹⁵

67) el-VÂHİD: Tek, zâtında, sıfatlarından, işlerinde, isimlerinde, hükümlerinde asla ortağı veya benzeri olmayan; Bölünüp parçalara ayrılmaması ve benzerinin bulunmaması anlamında tek. Çoğu Allah'ın isim-sıfatı olarak kullanılan Vâhid kelimesi Kur'an'da toplam 30 yerde geçer. *“... De ki: Allah her şeyi yaratandır. Ve O, birdir (el-Vâhid), karşı durulamaz güç sahibidir*

508 3/Âl-i İmrân, 156

509 2/Bakara, 255

510 25/Furkan, 58

511 2/Bakara, 255

512 3/Âl-i İmrân, 2 ve Bak. 20/Tâhâ, 111

513 93/Duhâ, 8

514 11/Hûd, 73

515 85/Burûc, 15

(el-Kahhâr).”⁵¹⁶; “Sizin İlâhınız tek bir İlâhtır (İlâhun vâhid), O’ndan başka ilâh yoktur. O bağışlayandır, merhametlidir.”⁵¹⁷

68) es-SAMED: Arzu ve ihtiyaçları sebebiyle her varlığın kendisine yönel-diği, ancak kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan. İhtiyaçların giderilmesi için tek mercî. Kur’an’da 1 yerde geçer: “Allah, samed’dır.”⁵¹⁸

69) el-KAADİR: Her şeye gücü yeten, tam kudret sahibi; İsteddiğini istediği gibi yapmaya gücü yeten. Bu isim, Kur’an’da 7 yerde geçer. Bu ismin bir benzeri (aynı kökten ve aynı anlamda olan) Kadîr ismi de Kur’an’da toplam 45 yerde geçer. “De ki: ‘Allah’ın size üstünüzden (gökten) veya ayaklarını-zın altından (yerden) bir azap göndermeye ya da birbirinize düşürüp bazı-nıza bazınızın hincını tattırmaya gücü yeter (el-Kadir).”⁵¹⁹; “Gerçekten O, her şeye güç yetirendir (Kadîr).”⁵²⁰

70) el-MUKTEDİR: Her şey gücü yeten, kudretli; Kuvvet ve kudret sahip-leri üzerinde istediği gibi tasarruf eden. Bu isim, Kur’ân-ı Kerim’de 2 yerde geçer: “Onlar bütün âyetlerimizi yalanladılar. Biz de onları güç ve kudreti-mize lâîyk bir şekilde (muktedir) yakaladık.”⁵²¹; “Takvâ sahipleri cennetler-de ve ırmakların kenarlarında, Muktedir/Güçlü ve Yüce Allah’ın huzurun-da hak meclisindedirler.”⁵²²

71) el-MUKADDİM: Öne alan; Arzu ettiğini ileri geçiren, Cennet’e yaklaşt-ıran. Bu ism-i şerif Kur’an’da geçmez.

72) el-MUAHHİR: İsteddiğini geriye koyan, arkaya bırakan. Bu ism-i şerif de Kur’an’da geçmemektedir, ancak hadis-i şerifte geçmektedir.⁵²³

73) el-EVVEL: İlk, O’ndan öncesi olmayan evvel; Varlığının başlangıcı ol-mayan. Evvel kelimesi, bazıları Allah’ın isim ve sıfatı olarak Kur’an’da toplam 23 yerde kullanılır. “O, Evveldir.”⁵²⁴

74) el-ÂHİR: Son, Bâki olan, O’ndan sonrası olmayan son; Varlığının sonu olmayan. Bazısı Allah’ın isim ve sıfatı olarak, çoğunluğu da farklı durumla-

516 13/Ra’d, 16

517 2/Bakara, 163

518 112/İhlâs, 2

519 6/En’âm, 65

520 46/Ahkaf, 33

521 54/Kamer, 42

522 54/Kamer, 55

523 Bak. Buhârî, Teheccüd 1

524 57/Hadîd, 3

rı anlatan şekilde Kur'an'da âhir kelimesi toplam 28 yerde zikredilir. *"...Ve Âhirdir."*⁵²⁵

75) ez-ZÂHİR: Varlığını ve birliğini belgeleyen birçok delilin bulunması açısından apâşikâr; Kudret ve saltanatıyla âşikâr olan/gizli olmayan. *"...Ve Zâhirdir."*⁵²⁶

76) el-BÂTİN: Gizli; Zâtının görülmesi ve mâhiyetinin bilinmesi açısından gizli. El-Bâtın ismi, Kur'an'da 1 yerde geçer: *"...Ve Bâtındır."*⁵²⁷

77) el-VÂLÎ: Kâinatın hâkimi ve yöneteni. "Vâl" şeklinde bu isim, Kur'an'da 1 yerde geçer: *"Onlar için O'ndan (Allah'tan) başka vâlî yoktur."*⁵²⁸

78) el-MÜTEÂLÎ: İzzet, şeref ve hükümlerlik bakımından en yüce, erişilmesi mümkün olmayan. El-Müteâl ismi, Kur'an'da 1 yerde geçer: *"O, gaybı da, müşâhede edileni de bilendir. Çok büyüktür, yücedir (el-Müteâl)."*⁵²⁹

79) el-BERR: İyilik ve ihsânı bol olan. Kullarına karşı iyiliği ve bahşışı bol olan. Bütün iyilik, güzellik ve ihsânın tek kaynağı. Kur'ân-ı Kerim'de el-berr kelimesi toplam 12 yerde geçer. Fakat bunların çoğu kara (yeryüzü) anlamındadır. Sadece 1 âyette Allah'ın sıfatı olarak kullanılır: *"Gerçekten O, iyiliği bol (el-Berr) merhameti çok olandır."*⁵³⁰

80) et-TEVVÂB: Tevbeleri çokca kabul edip günahları bağışlayan; Kullarını tevbeyle teşvik edip onların tevbelerini kabul eden. Tevvâb ismi Kur'an'da toplam 11 yerde geçer. *"Şüphesiz O Tevvâb'dır/tevbeleri kabul edendir, merhametlidir (Rahîm'dir)."*⁵³¹

81) el-MÜNTAKİM: Suçluları lâyük ve müstahak oldukları şekilde adâleti ile cezâlandırıran. *"Gerçekten Biz, suçlu günahkârlardan intikam alıcılarız (müntakimûn)."*⁵³²

525 57/Hadîd, 3

526 57/Hadîd, 3

527 57/Hadîd, 3

528 13/Ra'd, 11

529 13/Ra'd, 9

530 52/Tûr, 28

531 2/Bakara, 37

532 32/Secde, 22

82) el-AFÜVV: Çok affedici; İnsanların günahlarını kendilerinde sorumluluk kalmayacak şekilde affeden. Afüvv ismi Kur'an'da toplam 5 yerde geçer. *"Şüphesiz Allah affedendir (Afüvv), güç yetirendir (Kadîr)."*⁵³³

83) er-RAÛF: Şefkatli, çok merhametli, pek müşfik. Raûf ismi Kur'an'da toplam 11 yerde geçer. *"Çünkü O, onlara (karşı) çok şefkatlidir (Raûf), çok merhametlidir (Rahîm)."*⁵³⁴

84) MÂLİKÜ'L MÜLK: Mülkün hakiki ve ebedî sahibi. Bu isim Kur'an'da 1 yerde geçer: *"De ki: 'Ey mülkün sahibi (Mâlike'l-mülk) Allah'ım, dilediğine mülkü verirsin ve dilediğinden mülkü çekip alırsın, dilediğini Aziz kılar, dilediğini alçaltırsın, hayır Senin elindedir. Gerçekten Sen her şeye güç yetirensin.'"*⁵³⁵

85) ZÜ'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM: Azamet ve kerem sahibi; Büyüklük ve ikram sahibi. Bu isim, Kur'an-ı Kerim'de 2 yerde geçer. *"(Yer) üzerindeki her şey yok olucudur, Celâl ve ikram sahibi (zü'l-celâli ve'l-ikrâm) Rabbinin yüzü (zâtı) bâki kalacaktır."*⁵³⁶, *"Büyüklük ve ikram sahibi (zü'l-celâli ve'l-ikrâm) Rabbinin adı yücelerden yücedir."*⁵³⁷

86) el-MUKSİT: Adâletle hükmeden, bütün işlerini denk ve birbirine uygun ve yerli yerinde yapan. Kur'an-ı Kerim'de el-Muksit ismi geçmez. Ama, Allah'ın kıst ile davrandığı (yani muksit olduğu) ifade edilir. *"Oysa onlar, haksızlığa uğratılmadan aralarında adâletle (bi'l-kıst) hükmedilmiştir."*⁵³⁸

87) el-CÂMİ': İstediyi istediği zaman istediği yerde toplayan; Bütün övgü ve erdemleri zâtında toplayan; evrendeki tüm varlıkları tüm bir âhenk içinde toplayıp düzenleyen; bütün mahlûkatı hesaba çekmek üzere kıyâmet gününde bir araya getiren. Câmi' ismi Kur'an'da 2 yerde kullanılır. *"Rabbimiz, kendisinde şüphe olmayan bir günde insanları muhakkak Sen toplayacaksın (câmiu'n-nâs). Doğrusu Allah, va'dinden cayıp dönmez."*⁵³⁹; *"O (Allah,) Kitap'ta size şöyle indirmiştir ki: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze*

533 4/Nisâ, 149

534 9/Tevbe, 117

535 3/Âl-i İmrân, 26

536 55/Rahmân, 26-27

537 55/Rahmân, 78

538 10/Yûnus, 54

539 3/Âl-i İmrân, 9

dalıncaya (başka konuya geçinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münâfıklarları ve kâfirleri Cehennemde bir araya getirecektir (câmi’).”⁵⁴⁰

88) el-ĞANÎ: Çok zengin; Kendisi her şeyden müstağnî, kendi dışındaki her şey O’na muhtaç. Ğanî ismi Kur’an’da toplam 20 yerde geçer. *“Şüphesiz Allah hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır (el-Ğaniyy), övülmeye lâyık olanıdır.”⁵⁴¹*

89) el-MUĞNÎ: Zenginlik veren; kullarından dilediğini keremiyle zengin eden. Muğnî ismi Kur’an’da geçmez. Fakat, Allah’ın zengin kılması (muğnî olması) bazı âyetlerde vurgulanır. *“Allah dilerse sizi kendi fazlından zengin kılar (yuğnîkümullah).”⁵⁴²*

90) el-MÂNÎ: Bir şeyin olmasına mâni olan; Kötülüklere engel olan, hikmeti gereği dilemediği şeylerin gerçekleşmesine izin vermeyen. Bu isim de Kur’ân-ı Kerim’de geçmez. Ancak, bu anlamda âyetler vardır: *“Allah sana, bir zarar dokunduracak olursa, O’ndan başka bunu senden kaldıracak yoktur. Ve eğer sana bir hayır isterse O’nun bol fazlını geri çevirecek de yoktur. Kullarından dilediğine bunu isâbet ettirir. O, bağışlayandır, merhametlidir.”⁵⁴³*

91) ed-DÂRR: Zarar verici olanlar dâhil olmak üzere her şeyi yaratan. Bu isim de Kur’ân-ı Kerim’de geçmez. Ancak, bu ism-i celilin mânâsı, bazı âyetlerde beyan buyrulur.⁵⁴⁴ Hadis-i şerifte de şöyle buyrulur: *“Zarar verene Allah zarar verir. Güçlük çıkarana Allah güçlük çıkarır.”⁵⁴⁵*

92) en-NÂFÎ: Fayda veren; Faydalı ve menfaat verici şeyleri yaratan. Bu ism-i celil de Kur’an’da geçmez. Ama, mânâsı bazı âyetlerde kullanılır: *“De ki: Allah’ın dilemesi dışında kendim için zarardan veya faydadan (hiçbir şeye) mâlik değilim.”⁵⁴⁶*

93) en-NÛR: Nurlandıran, nûr kaynağı; Âlemleri ve gönülleri nurlandıran.

540 4/Nisâ, 140

541 2/Bakara, 267

542 9/Tevbe, 28

543 10/Yûnus, 107; 6/En’âm, 17

544 6/En’âm, 17; 10/Yûnus, 107; 39/Zümer, 38

545 Ebû Dâvud, Akdiye 31, Hds no: 3635; İbn Mâce, Ahkâm 17, Hadis no: 2342; Tirmizî, Birr ve’s- Silâ 27, Hadis no: 2005

546 10/Yûnus, 49; 48/Fetih, 11; 7/A’râf, 188

Nûr kelimesi Kur'an'da Allah'ın kitabı, aydınlık gibi anlamlarla birlikte Allah'ın nûru anlamında da kullanılır. Toplam 43 yerde geçer. *"Allah, göklerin ve yerin nurudur."*⁵⁴⁷

94) el-HÂDÎ: Yol gösteren, murada erdiren; Hidâyet yaratan, istediği kulu hayırlı yollara muvaffak kılan. Hâd(î) kelimesi Kur'an'da toplam 10 yerde geçer. *"Hiç şüphe yok ki Allah, iman edenleri dosdoğru yola yöneltip iletmektedir (hâd)."*⁵⁴⁸

95) el-BEDÎ: Bütün varlıkları eşi ve örneği olmadan sanatkârâne bir şekilde yaratan; hayret verici âlemler icad eden. Her ikisi de *"Bedî'u's-semâvâtî ve'l-arz"* şeklinde olan Bedî ismi Kur'an'da 2 yerde geçer. *"(O,) Gökleri ve yeri eşsiz yaratandır (Bedî). O, bir işin olmasını dilediğinde, ona yalnızca 'ol' der, o da hemen olur."*⁵⁴⁹; *"O, göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır."*⁵⁵⁰

96) el-BÂKÎ: Varlığının sonu olmayan, daima var olan. Bâkî ismi de Kur'an'da bu şekilde geçmez. Ancak anlamı bazı âyetlerde zikredilir: *"Allah, daha hayırlıdır ve daha sürekli, kalıcıdır (ebka)."*⁵⁵¹

97) el-VÂRİS: Varlığının sonu olmayan; Varlığı devamlı olan servetlerin hakiki sahibi; Her şey yokluğa döndükten sonra da varlığı ve saltanatı devam eden. El-Vâris kelimesinin çoğulu *el-Vârisûn* ve *el-Vârisîn* şeklinde Allah'ın isim-sıfatı olarak 2 yerde geçer. *"Şüphesiz Biz, gerçekten Biz yaşatır ve öldürürüz ve vâris olanlar Biziz (Vârisûn)."*⁵⁵² *"...Sen vârislerin en hayırlısının (her şey sonunda Senindir)."*⁵⁵³

98) er-REŞÎD: Bütün işleri isâbetli ve hedefine ulaşan, kullarını doğru yola irşad edici. Birkaç âyette başkası için kullanılan reşîd kelimesi, Allah için Kur'an'da kullanılmamıştır. Ama, bu ismin anlamı, Kur'an'ın bazı âyetlerinde geçer: *"Andolsun, bundan önce İbrahim'e rüşdünü (ruşdehû) vermiştik ve Biz, onu (doğruyu seçme yeteneğinde olduğunu) bilenlerdik."*⁵⁵⁴

547 24/Nûr, 35

548 22/Hacc, 54

549 2/Bakara, 117

550 6/En'âm, 101

551 20/Tâhâ, 73 ve Bak. 55/Rahmân, 27

552 15/Hicr, 23

553 21/Enbiyâ, 89

554 21/Enbiyâ, 51; Yine Bak. Ruşd kelimesi: 18/Kehf, 66

99) es-SABÛR: Çok sabırlı. Esmâü'l-Hüsnâ hadisinde yer alan bu ism-i celil, Kur'ân-ı Kerim'de geçmez. Şu âyet-i kerime, es-Sabûr ism-i celilinin mânâsını beyan etmektedir: *“Eğer Allah, insanları zulümleri nedeniyle sorguya çekecek olsaydı, onun üstünde (yer yüzünde) canlılardan hiçbir şey bırakmazdı. Ancak onları, adı konulmuş bir süreye kadar ertelemektedir. Onların ecelleri gelince ne bir saat ertelenebilir ne de öne alınabilir.”*⁵⁵⁵ Allah'ın çok sabırlı, yani sabûr olduğundan bahseden bir hadis-i şerif de şöyledir: *“Yüce Allah'tan daha sabırlı ve aleyhinde (bâtıl iddiaların verdiği) ezâya hilimli hiçbir kimse, yahut hiçbir şey yoktur. Çünkü insanların bir kısmı O'na oğul isnad edip çağırıyorlar. Böyleyken şüphesiz Allah, onları âfiyette kılıyor ve onları tüm türlü nimetlerle rızıklandırıyor.”*⁵⁵⁶

Âlimlerin ittifakıyla **Güzel İsimler 99'a münhasır değildir. Allah'a ait her şey sınırsız ve sonsuz olduğu gibi, isimleri de sınırsızdır. Kur'ân-ı Kerim'de isim sigası halinde bulunduğu halde, Tirmizî'nin yukarıda saydığımız meşhur listesinde görülmeyen vasıflar/isimler vardır. Bunlar 27 adettir.**

Bilmekte fayda var: Tirmizî, kendi rivayet ettiği, isimlerin tek tek sayıldığı 99 isimli hadise “garîb” demektedir. Garîb hadis: Bir râvînin yalnız başına rivâyet ettiği, rivâyette tek kaldığı hadis demektir.

Yukarıdaki listenin dışında, Kur'an'daki Diğer İsimler:

1. er-RAB: Varlıklar âlemini yaratan, terbiye ederek geliştiren, onları mad-dî ve mânevî olgunluğa götüren, terbiyenin bütün gereklerine mâlik ve her şeye sahip olan. (Kur'an'da 970 yerde kullanılır) *“Hamd (övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.”*⁵⁵⁷; *“Yaratan Rabbinin adıyla oku.”*⁵⁵⁸

2. el-İLÂH: İbâdet edilen, mâbud, ilâh. Kur'an'da çoğu Allah için, bazen de müşriklerin sahte tanrıları için olmak üzere toplam 147 yerde geçer. *“Sizin ilâhınız tek bir ilâhtır.”*⁵⁵⁹; *“Allah'tan başka ilâh yoktur; O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.”*⁵⁶⁰

3. el-MUHIYT: Kuşatan, ilim ve kudretle ihâta eden. Muhiyt ismi, Allah'ın

555 16/Nahl, 61; Allah'ın sabûr olmasıyla ilgili yine Bak. 18/Kehf, 58; 35/Fâtır, 45; 22/Hacc, 48.

556 Buhârî, Edeb 124; Müslim, Münâfikîn 9, Hadis no: 49-50

557 1/Fâtiha, 2

558 96/Alak, 1

559 2/Bakara, 163

560 2/Bakara, 163

isim-sıfatı olarak Kur'an'da 8 âyette geçer. “...Allah, *kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır.*”⁵⁶¹

4. el-KADÎR: Kudreti tam olan, Her şeye gücü yeten. Hikmetin gereğine göre istediğini yapan. Kur'an'da 45 yerde geçer. “Allah, *şüphesiz her şeye kadirdir.*”⁵⁶²

5. el-KÂFÎ: Kifâyet eden, yeten, üzerine alan. Kullarına yardım eden, vekil olan, yol gösteren, yaptıklarını bilen, gören, hesaba çeken. O, her şeye kâfi olduğundan ibâdet, ümit, rağbet, tevekkül ve duâ yalnız O'ndan olur. El-Kâf(î), Kur'an'da yalnız 1 yerde Allah hakkında zikredilir. “Allah *kuluna kâfi değil midir? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah, kimi saptırırsa artık onun yolunu doğrulayacak, hidâyet verecek biri yoktur.*”⁵⁶³

6. eş-ŞÂKİR: Kullarına, yaptıkları ibâdet ve şükürlerinin karşılığı olarak çok mükâfat ve nimet veren, az veya çok her itaati ödüllendiren, bol, çok ve devamlı nimet ihsan eden. Kur'an'da 4 âyette geçen şâkir kelimesinin 2'si insanlar hakkında kullanılır. 2 âyette Allah'ı tavsif eder. “Her *kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa, şüphesiz Allah kabul eder (şâkir) ve (yapılanı) hakkıyla bilir.*”⁵⁶⁴

7. el-HAKÎM: Hâkim olan, karar veren, hükmeden, hikmetli, her şeyi yerli yerince yapan, yöneten, men eden, sağlam yapan. Kur'an'da toplam 97 âyette geçen el-Hakîm kelimesi, 91 âyette Allah'ı tavsif eder. “... Allah *dileseydi, sizi de zahmet ve meşakkate sokardı. Çünkü Allah güçlüdür (Azîz), hakîmdir (Hakîm).*”⁵⁶⁵

8. el-KÂHİR:

Gâlip gelen, zelil eden, istediğini yapan, üstün gelen, gücü her şeyi kuşatan, kuvvet ve kudretine güç yetirilemeyen, yarattıklarını dilediği gibi yöneten, dilediğini yapmaktan hiçbir şey kendisini âciz bırakamayan. Allah'ın sıfatı olarak 2 âyette geçer. “O, *kullarının üstünde tam gâliptir, her türlü tasarrufa sahiptir (kâhir). O, hüküm ve hikmet sahibidir (Hakîm), her şeyden haberdardır. (Habîr).*”⁵⁶⁶

561 2/Bakara, 19. Diğer âyetler: 3/Âl-i İmrân, 120; 4/Nisâ 108, 126; 8/Enfâl, 47; 11/Hûd, 92; 41/Fussilet, 54; 85/Burûc, 20.

562 2/Bakara, 20

563 39/Zümer, 36

564 2/Bakara, 158 ve Bak. 4/Nisâ, 147

565 2/Bakara, 220

566 6/En'âm, 18 ve Bak. 6/En'âm, 61

9. el-MEVLÂ: Rab, dost, yardım eden, ihsân eden. Kur'an'da 18 yerde geçen mevlâ kelimesi, 12 yerde Allah'ın isim-sıfatı olarak zikredilir. *“Ey Rab-bimiz! Bize gücümüzün yetmediği işleri yükleme. Bizi affet. Bizi bağışla. Bize acı. Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.”*⁵⁶⁷; *“... Namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı sarılın. O, sizin mevlânızdır. Ne güzel mevlâdır, ne güzel yardımcısıdır (O).”*⁵⁶⁸

10. en-NASIYR: Çok yardım eden, sürekli yardım eden, te'yid ve takviye eden, kurtaran, zafer veren. Kendisinin yardımından mahrum etmeyeceğinden emîn olunan. Nasıyr kelimesi Kur'an'da toplam 24 yerde geçer. Çoğu Allah için isim-sıfat olarak kullanılır. *Rabbin yol gösteren (hâdî) ve yardım eden (nasıyr) olarak yeter.*⁵⁶⁹; *“Sizin Allah'tan başka ne dostunuz (velîy) ne de yardımcınız (nasıyr) vardır.”*⁵⁷⁰

11. el-HÂLIK: Yaratıcı, Düzgün biçimde takdir edip bir şeyi örnek almak-sızın icad etmek. Allah'ın hâlık sıfatı, Kur'an'da 8 âyette geçer ve her şeyi yaratanın Allah olduğu bildirilir. *“De ki: Allah, her şeyin yaratıcısıdır (hâlık). O tektir, kahhârdır.”*⁵⁷¹; *“Allah'tan başka yaratıcı mı var?”*⁵⁷²

12. el-MELİK: Kâinatın mâliki, sahibi ve yöneticisi. Kur'ân-ı Kerim'de çoğu Allah'ın isim-sıfatı olmak üzere toplam 13 yerde geçer. *“Hak/gerçek melik Allah, yücedir.”*⁵⁷³; *“De ki: İnsanların Rabbine, insanların Melikine (mutlak sahip ve hâkimine), insanların ilâhına sığınırım.”*⁵⁷⁴

13. el-KEFÎL: Şâhit, vekil, referans. Kur'ân-ı Kerim'de 1 yerde geçer. *“Ant-laşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve Allah'ı üzerinize şâhit tutarak (Kefîl), pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah, yapacağınız şeyleri çok iyi bilir.”*⁵⁷⁵

14. el-HALLÂK: Mükemmel yaratan, devamlı yaratan. Kur'ân-ı Kerim'de 2 yerde geçer ve Allah'ın isim-sıfatı olarak kullanılır. *“Şüphesiz Rabbin hak-*

567 2/Bakara, 286

568 22/Hacc, 78

569 25/Furkan, 31

570 9/Tevbe, 116

571 13/Ra'd, 16

572 35/Fâtır, 3

573 20/Tâhâ, 114

574 114/Nâs, 1-3

575 16/Nahl, 91

kıyla yaratan (Hallâk), çok iyi bilendir (Alîm)."⁵⁷⁶

15. el-EKREM: Çok ikram eden, ikrâmı en çok olan. Allah'ın sıfat-ismi olarak Kur'ân-ı Kerim'de bu isim, 1 yerde kullanılır. *"Oku ve Rabbin, en büyük kerem sahibidir (el-Ekrem).*"⁵⁷⁷

16. el-A'LÂ: Çok yüce, en şerefli, Şânı ve kadri yüksek, kudreti çok büyük olan. Kur'an'da toplam 2 âyetle Allah'ın isim-sıfatı olarak kullanılır. *"Yüce (A'lâ) Rabbinin adını tesbih (ve takdis) et.*"⁵⁷⁸

17. el-MÜBÎN: Varlığı âşikâr olan, hakkı izhar eden, gerçeği beyan eden. Mübîn kelimesi, değişik birçok şeyin sıfatı olarak Kur'an'da toplam 119 yerde geçer. Bunlardan sadece 1 âyetle Allah'ın sıfatı olarak geçer: *"...Ve bilirler ki Allah haklıdır, apaçıktır (Mübîn).*"⁵⁷⁹

18. el-HAFÎ: Çok ikram eden, son derece iyilik ve lütuf sahibi, her şeyi bilen. Kur'an'da 2 yerde geçer. Bunlardan biri Allah'ın sıfat-ismi olarak kullanılır. *"...O (Allah) bana karşı çok lütfkârdır (Hafî).*"⁵⁸⁰

19. el-KARÎB: Yakın; Affı, mağfireti, rahmeti, bilmesi, görmesi ve duyması itibarıyla kullarına yakın olan. Karîb kelimesi Kur'an'da 25 âyetle geçer, bunlardan 5'i Allah'ın sıfatı olarak kullanılır. *"(Ey Peygamberim! Kullarım, sana Benden sorarlarsa (onlara bildir ki): Ben (onlara) yakınım (karîb). Bana duâ edince, duâ edenin duâsına icâbet ederim..."*⁵⁸¹; *"... Şüphesiz O, işitendir (Semî'), yakındır (Karîb).*"⁵⁸²

20. el-EHAD: Bir, tek, yegâne. Eşi,benzeri ve ikincisi bulunmayan bir tek. Allah'ın Ehad ismi sadece 1 âyetle geçer: *"De ki: 'O Allah tektir/birdir.*"⁵⁸³

21. ĞÂFİRÜ'Z-ZENB: Günahları bağışlayan. Kur'an'da 1 âyetle geçer. *"... (Allah,) Günahı bağışlayandır (Ğâfiru'z-zenb)..."*⁵⁸⁴

22. ŞEDÎDU'L-İKAAB: Cezalandırması çok şiddetli olan. Bu isim-sıfat,

576 15/Hıcr, 86 ve Bak. 36/Yâsin, 81

577 96/Alak, 3

578 87/A'lâ, 1 ve Bak. 92/Leyl, 20

579 24/Nûr, 25

580 19/Meryem, 47

581 2/Bakara, 186

582 34/Sebe', 50

583 112/İhlâs, 1

584 40/Mü'min, 3

Kur'ân-ı Kerim'de 14 yerde geçer. *“Bilin ki, şüphesiz Allah, cezalandırması şiddetli olanıdır...”*⁵⁸⁵, *“Allah, kuvvetlidir, azâbı şiddetlidir.”*⁵⁸⁶

23. FÂTIRU'S-SEMÂVÂTÎ VE'L-ARD: Yeri ve gökleri yaratan; Yoktan var eden. Kur'an'da 6 âyette geçer. *“De ki, gökleri ve yeri yoktan var eden, besleyen fakat, kendisi beslenmeyen Allah'tan başka dost mu tutayım?...”*⁵⁸⁷

24. RAFÎU'D-DEREÇÂT: Dereceleri yükselten; Peygamber ve mü'minlerin itibar, derece, şan ve şereflerini artıran. Gökleri tabaka tabaka yükselten, kullarının dünyada derecelerini veya cennetteki mevkillerini yükselten. Kur'an'da 1 âyette geçer. *“Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi Allah, kavuşma günüyle korkutmak için kullarından dilediğine irâdesiyle ilgili vahyi indirir.”*⁵⁸⁸

25. ĞÂLİB ALÂ EMRİH: Emrinde, işinde ve hükmünde gâlip olan, üstün gelen. Kur'an'da 1 yerde Allah'ın sıfatı olarak geçer. *“Allah emrinde gâliptir, fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.”*⁵⁸⁹

26. KÂİM ALÂ KÜLLİ NEFS: Varlıkları, tüm yaratıkları görüp gözetten, koruyan ve yöneten. Allah'ın sıfatı olarak Kur'an'da 1 yerde geçer. *“Her nefsin kazandığını görüp gözetten, koruyan (Allah), hiç böyle olmayan gibi olur mu?”*⁵⁹⁰

27. HAYRUN HÂFİZAN: En iyi koruyup gözetten. Allah'ın sıfatı olarak Kur'ân-ı Kerim'de 1 yerde geçer. *“Allah en hayırlı koruyucudur. O, acıyanların en merhametlisidir.”*⁵⁹¹

İbn Mâce⁵⁹² rivâyetinde bulunup da, yukarıda sayılıp açıklanan Tirmizî'nin⁵⁹³ meşhur rivâyetinde bulunmayan esmâü'l-hüsna şunlardır:

1- el-BÂRR: Kullarına iyilik yapan, çok lutufkâr, çok merhametli, çok şefkatli demektir. Bârr şeklinde Kur'an'da geçmez; aynı anlamda Berr şeklinde

585 5/Mâide, 98

586 8/Enfâl, 52

587 6/En'âm, 14

588 40/Mü'min, 15

589 12/Yusuf, 21

590 13/Ra'd, 33

591 12/Yusuf, 64

592 Duâ, 10

593 Deavât, 82

Allah için 1 âyette geçer.⁵⁹⁴ Kıta ve geniş kara parçası anlamında 12 âyette berr kelimesi kullanılmıştır.

2- el-CEMÎL: Allah'ın söz, fiil ve işlerinin iyi ve güzel, O'nun iyilik ve ihsan sahibi olduğunu ifade eder. Allah'ın her eseri, her yaptığı ve her davranışı güzeldir. Allah'ın ismi olarak Kur'an'da geçmez. Bir hadiste şöyle buyrulur: *"Allah cemîldir/güzeldir, cemâli/güzeli sever."*⁵⁹⁵

3- el-KÂHİR: Kur'an'da Allah'ın sıfatı olarak 2 âyette geçmiştir: *"O, kullarının üstünde tam gâliptir, hakîmdir."*⁵⁹⁶

4- el-KARÎB: Yakın. Zaman, mekân ve cihet itibarıyla değil; kullarına onların hallerini, yaptıklarını, söylediklerini, düşündüklerini, duâlarını bilmesi, görmesi, duyması, şâhit olması, yardım etmesi, koruması itibarıyla yakın demektir. Karîb kelimesi Kur'an'da 25 yerde geçmiş ve bunlardan 5 tanesi Allah'ı nitelemeye kullanılmıştır. *"Kullarım, sana Benden sorararlarsa (onlara bildir ki): Ben (onlara) yakınım (karîb)."*⁵⁹⁷

5- er-RÂŞİD: Söz ve fiillerinde isâbetli olan, hakîm, doğru yolu gösteren, öğreten; yardımcısı olmadan bütün işleri en güzel bir şekilde yöneten, tedbirli olan demektir. Allah'ın isim veya sıfatı olarak bu şekilde geçmemekle birlikte; Allah'ın doğru yolu gösterici olduğu birçok âyette bildirilmiştir.

6- er-RABBU: Kur'an'da 970 yerde geçer. Varlıklar âlemini yaratan, terbiye ederek geliştiren, onları maddî ve mânevî olgunluğa götüren, terbiyenin bütün gereklerine mâlik ve her şeye sahip olan.

7- el-MÜBÎN: Varlığı gizli olmayan, apaçık olan, hakkı izhar eden, gerçeği beyan eden demektir. Kur'an'da 119 yerde geçer. Allah'ın sıfatı olarak sadece 1 âyette kullanılır: *"... Ve bilirler ki Allah haktır, mübîndir/apaçıktır."*⁵⁹⁸

8- el-BURHÂN: Hak ile bâtili, doğru ile yanlış ayıran, bütün şüpheleri gideren kesin delil anlamında Kur'an'da 8 âyette geçer. Kur'an'da Allah'ın sıfatı olarak kullanılmaz.

594 52/Tûr, 28

595 Müslim, Birr 57

596 6/En'âm, 18; 61

597 2/Bakara, 186

598 24/Nûr, 25

9- eş-ŞEDÎD: Şiddetli olan demektir. Allah hakkında Kur'an'da "Şedîdu'-azâb" (1 âyette,⁵⁹⁹ "Şedîdu'l-ıkâb" şeklinde ise 14 âyette geçer. Her ikisi de cezalandırması, azâbı şiddetli olan anlamına gelir.

10- el-VÂKİY: Allah'ın yaratıklarını tehlikelerden koruduğunu ifade eder. Mü'minleri dünya ve âhirette koruyup kollayan. Kur'an'da Allah'ın sıfatı olarak bu şekilde geçmez.

11- ZÜ'L-KUVVETİ: Kadir, çok güçlü, kuvveti tam olan, asla âcizliği bulunmayan demektir. Kur'an'da Allah'ın sıfatı olarak 1 âyette geçer: **"Gerçekten rızık veren, sağlam, kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır."**⁶⁰⁰

12- el-KAİM: Her şeyi görüp gözeten, koruyan. Kur'an'da Allah'ın sıfatı olarak 1 âyette geçmiştir: **"Her nefsin kazandığını görüp gözetten, koruyan (Allah), hiç böyle olmayan gibi olur mu?"**⁶⁰¹ Kayyûm şeklinde ise 3 âyette geçer.

13- Ed-DÂİM: Sürekli var olan, ölümlü olmayan, Bâki. Kasas sûresinin 28 ve Rahmân sûresinin 26-27. âyetleri Allah'ın bu sıfatına delâlet eder.

14- el-HÂFİZ: Koruyan, esirgeyen/merhamet eden, gözetten, gizliyi bilen anlamına gelir. Kur'an'da tekil ve çoğul olarak 28 defa kullanılmıştır. **"Kur'an'ı Biz indirdik ve Onu koruyacak olan da Biziz (Hâfızûn)."**⁶⁰² **"En hayırlı koruyucu Allah'tır. O, merhametlilerin en merhametlisidir."**⁶⁰³

15- el-FÂTİR: Yaratan, icad eden, yokken var eden demektir. Kur'an'da 6 yerde geçer. Hepsisi de gökleri ve yeri yaratmasıyla ilgilidir. **"De ki, gökleri ve yeri yoktan var eden, besleyen, fakat kendisi beslenmeyen Allah'tan başka dost mu tutayım?"**⁶⁰⁴

16- es-SÂMÎ': Sözlerin açığını da gizlisini de işiten demektir. Allah, insanların fısıltılarına varıncaya kadar iyi veya kötü her sözünü işitir ve gereğini yapar, duâ ve niyazları duyar ve icâbet eder. Sâmi' şeklinde Kur'an'da geçmez. Aynı anlamda Semî' şeklinde Kur'an'da 47 âyette geçer.

599 2/Bakara, 165

600 51/Zâriyât, 58

601 13/Ra'd, 33

602 15/Hicr, 9

603 12/Yusuf, 64

604 6/En'âm, 14

17- el-MU'TİY: Nimet veren, ihsanda bulunan demektir. Allah'ın bu vasfı, Kur'an'da "a'tâ - yu'tî" fiiliyle ifade edilmiştir: **"(Ey Muhammed!) Biz sana kevseri verdik."**⁶⁰⁵

18- el-KÂFÎ: Yeten, koruyan demektir. Allah'ın kuluna kâfi olması; hem yardım etmesi, vekil olması, yol göstermesi, hem de yaptığını bilmesi, görmesi, şâhit olması, günahından haberdar olması ve hesaba çekmesi demektir. Allah'ın sıfatı olarak 1 âyette geçer: **"Allah kuluna kâfi değil mi?"**⁶⁰⁶

19- el-EBED: Sonsuz olarak yaşayan, ölümü olmayan demektir. Bâkî ve Dâim sıfatlarıyla aynı anlamı ifade eder.

20- el-ÂLİM: Çok bilen, her şeyi bilen demektir. Bu sıfat, Allah'ın sırları, gizli olanları, olmuşu ve olacağı, görünen ve görünmeyen âlemi, yerde ve göklerde olup bitenleri, geçmişi, hali ve geleceği, canlı ve cansız bütün varlıkları, insanların gizli ve âşikâr bütün yaptıklarını, küçük ve büyük her şeyi bildiğini ifade eder. Âlim ismi Kur'an'da 13 âyette geçer. **"Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. O göğüslerin özünü çok iyi bilendir."**⁶⁰⁷

21- es-SÂDİK: Söz, iş, vaad ve vâidinde doğru olan; her sözünü yerine getiren; yalanı, yanlış, hilesi, aldatması bulunmayan demektir. Allah'ın bu sıfatı, Kur'an'da azamet çoğulu olarak "sâdikûn" şeklinde bir âyette geçer: **"Biz şüphesiz sâdik olanlarız."**⁶⁰⁸

22- el-MÜNÎR: Aydınlatan, nurlandıran. Varlıklara nurunu veren, nurlandırıcı olan Allah'tır. Nur kelimesi Kur'an'da 43 âyette geçer. Allah'ın sıfatı olarak Münîr Kur'an'da geçmez.

23- et-TÂM: Tam ve kâmil olan, eksiksiz ve mükemmel. Allah'ın zât, isim, sıfat ve fiilleriyle mükemmel olduğunu; eksikliği, kusuru, acziyeti ve za'fiyeti olmadığını, her şeyi ile tam olduğunu ifade eder. Kur'an'da geçmez.

24- el-KADÎM: Önlerine geçmek, cesur olmak, eski olmak, bir işe yönelmek ve râzı olmak anlamındaki "k-d-m" kökünden türeyen kadîm; eski, evvelî olmayan, her şeyin önü ve evvelî demektir. Kadîm; Allah'ın evvelînin,

605 108/Kevser, 1

606 39/Zümer, 36

607 35/Fâtır, 38

608 6/En'âm, 146

başlangıcının olmadığını, yaratılmadığını ve ezeli olduğunu ifâde eder.

25- el-VİTR: Tek ve eşsiz. Allah'ın sıfatı olarak Kur'an'da geçmez. Hadis-i şerifte şu şekilde geçer: **“Şüphesiz Allah tektir (vitr), teki sever.”**⁶⁰⁹

26- el-EHAD: Bir, tek, yegâne, biricik. Kur'an'da 85 defa geçer. **“De ki O Allah tektir.”**⁶¹⁰

Tirmizî⁶¹¹ rivâyetinde bulunup da İbn Mâce'de⁶¹² yer almayan isimler de 25 tanedir. Bunlar: el-Kuddûs, el-Ğaffâr, el-Kahhâr, el-Fettâh, el-Hakem, el-Adl, el-Kebîr, el-Hafîz, el-Mukıyt, el-Hasîb, er-Rakîb, el-Vâsî', el-Hamîd, el-Muhsî, el-Muktedir, el-Mukadim, el-Muahhir, el-Berr, el-Muntekım, Mâlikü'l-Mülk, zü'l-Celâli ve'l-İkrâm, el-Muğnî, el-Bedî', er-Reşîd, es-Sabûr.

Yukarıda sayılan (Tirmizî, İbn Mâce ve ilâve olarak Kur'an'daki 27 isim), yani toplam 145 isimle, yine Kur'an ve hadislerden derlenen 138 isimle birlikte **283 isim** Esmâü'l-Hüsna olarak değerlendirilebilir. Tabii, **Allah'ın tüm isimlerinin bunlardan ibâret olup başka isminin olmadığını söylemek doğru olmaz. Allah'ın her şeyi sonsuz olduğu gibi isimleri de sonsuz ve sınırsızdır.**

Esmâü'l-hüsna, en güzel isimler demektir. Bu tâbir âyet ve hadislerde geçer. **“Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. En güzel isimler O'nundur.”**⁶¹³ **“Esmâü'l-Hüsna (En güzel isimler) Allah'ındır. O'nu o isimlerle duâ edin, çağırın (adlandırın)...”**⁶¹⁴; **“Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. En güzel isimler O'nundur.”**⁶¹⁵

Tirmizî'nin Ebû Hureyre'den rivâyetine göre o şöyle demiştir: 'Allah'ın Rasûlü (s.a.s.) dedi ki: **“Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim onları öğrenir bellerse (ahsâhâ / hayatı boyunca Allah'ı bu şekilde tanıyarak yaşar ve bu iman ve yaşayış üzere ölürse, inşaallah) Cennete girer.”**⁶¹⁶ (Hadis rivâyetinin devamında, yukarıda sayıp Türkçe anlamlarını verdiğimiz 99 ilâhî isim sayılır.)

609 Buhârî, Deavât 68; Müslim, Zikir, 5-6

610 112/İhlâs, 1

611 Deavât, 82

612 Duâ, 10

613 20/Tâhâ, 8

614 7/A'râf, 180

615 20/Tâhâ, 8

616 Tirmizî, Deavât 83, Hadis no: 3507

Buhârî, Müslim ve İbn Mâce, hadisin sadece baş tarafını rivâyet eder, isimleri ayrı ayrı sıralamazlar. Hadis-i şerifte Ebû Hureyre'nin (r.a.) rivâyetiyle Rasûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğu nakledilir: *"Allah'ın doksan dokuz, yani bir müstesna olmak üzere yüz ismi vardır. Bunları (şirk koşmadan, mânâlarına uygun tarzda amel etmek sûretiyle) ezber eden her bir kişi muhakkak Cennet'e girer. Yüce Allah tektir, tek olanı sever."*⁶¹⁷

Âyet ve hadislerde zikredilen esmâü'l-hüsna, Allah'ın nasıl bir varlık olduğunun, O'nun niteliklerini, özelliklerini ve hangi vasıflara sahip olup olmadığını beyan eden isim ve sıfatlardır.

Allah'a ait olan bu isimlerin aynen bir başkasında da olduğuna inanmak insanı şirke götürür. Tevhidin bir anlamı da Allah'ın isim ve sıfatlarında tek bir olduğunu, başkalarının Allah'a, Allah'ın da başkalarına (yarattığı varlıklara) benzemediğine inanmaktır. *"O'nun (Allah'ın) benzeri gibi olan hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir."*⁶¹⁸

*"Esmâü'l-Hüsna (En güzel isimler) Allah'ındır. O'nu o isimlerle duâ edin, çağırın (adlandırın). O'nun isimleri konusunda ilhâd'a (eğriliğe) sapmaları bırakın. Onlar yaptıklarının cezâsını göreceklerdir."*⁶¹⁹

ESMÂÜ'L-HÜSNÂ KONUSUNDA DOĞRU YOLDAN SAPMAK

Kur'an, esmâü'l-hüsna konusunda ilhad adını verdiği tavrı yasaklamıştır.⁶²⁰ Bu ilhâd kavramıyla, Allah'ın isimleri ve nitelikleri konusunda ciddiyet göstermeyen, lâubâli davranan, Allah hakkında zan ile konuşan ve bilmediğini söyleyenler⁶²¹ kast edilmiştir. Birçok müfessir, âyetle dile getirilen ilhâd, "Allah'ı kendi zâtına vermediği, naslarda yer alan esmâü'l-hüsna içerisinde bulunmayan isimlerle adlandırmak" şeklinde anlamışlardır.

Allah'ın isimleri konusunda doğru yoldan sapmak, hiç şüphesiz, sadece isimlerin lafızlarıyla ilgili bir durum değildir. Belki de âyetin sakındırdığı

617 Buhârî, Şurût 18, Deavât 68, 103; Müslim, Zikr 2, hadis no: 5, 6; Tirmizî, Deavât 83, Hadis no: 3507; İbn Mâce, Duâ 10, hadis no: 3860

618 42/Şûrâ, 11

619 7/A'râf, 180

620 7/A'râf, 180

621 2/Bakara, 80

asıl sapma, Allah tasavvuru konusundaki sapmadır. Zaten isimler konusundaki sapma, tasavvurdaki sapmanın bir sonucudur. Tasavvurdaki sapma muhtevâyâ yönelik, isimlerdeki sapma ise biçime yöneliktir. Allah'ın isimleri konusunda doğru yoldan sapmanın farklı boyutlarını şu başlıklar halinde toplayabiliriz:

1- Allah'a isim koyma yoluyla, Allah'ı tanımlamaya kalkmak: Bu Allah'ı tanımanın önündeki en büyük engeldir. Kul, haddini aşmadan, bu işe kalkışamaz.

2- Allah'ın kendi zâtı için seçip beğendiği isimleri veya onların mânâlarını reddetmek: Birinci maddenin tersi bir sapmadır. Zaten Allah'a O'nun şânına yaraşmayan isimler ve sıfatlar yakıştıran biri, O'nun kendi zâtı için seçip beğendiği isim ve sıfatlarla sorunlu demektir.

3- Allah'ın isim ve sıfatlarını, onların içeriklerini görünür görünmez varlıklara vermek: Allah dışında herhangi bir varlığa, sadece Allah'a ait olan mükemmelliklerden birini veya birkaçını yakıştırmak. Yakıştıran ister bir peygamber, ister bir aziz, ister bir velî, isterse bir put olsun, fark etmez.

4- Allah'ın isimlerinin anlamlarını tahrif etmek ve onlara kendilerinde bulunmayan anlamlar yüklemeye veya var olan anlamlarını eksiltmeye yeltenmek: Bu tahriftir ve tahriflerin en büyüğü, Allah hakkında yapılanıdır.

5- Esmâü'l-hüsânın içeriğini boşaltmak: Bu, genellikle mutlak tenzihe sapanların ihlâdıdır. İsimsiz ve vasıfsız bir Allah tasavvuru, Allah'ın âlemden bağımsız varlığını inkârâ çıkar. Böyle bir tasavvurda Tanrı, sanal bir varlık halini alır.

6- Allah'ın, esmâsıyla hayatın tüm alanlarına tecellisini inkâr edip O'nu hayattan dışlayan bir tasavvura sapmak: Modern sekülerlik/laiklik, sapmanın bu türünü içinde en yoğun bir biçimde barındırmaktadır.

Allah'ın isimleri konusunda doğru yoldan sapmamak için bu konuda doğru yolun ne olduğunu bilmek gerekir. Peki, Allah'ın isimleri konusunda doğru yol nedir? Bu sorunun cevabını birkaç maddede sıralayalım:

1- Allah'a isimler koymak Allah'ın hakkıdır.

2- Allah'ın kendisi için seçip beğendiği isimler İlâhî kelâmı (ve sahih hadislerde) yer almışlardır.

3- Allah'ın kendisi için kullandığı isimler Kur'an'da isim kalıbıyla gelenlerdir. Kur'an'da Allah'a izâfe edilen fiiller, ismin yerini tutmazlar.

Kur'an'da Allah'a izâfe edilen fiillerden isim türetmenin baştan beri bir usûlü ortaya konamamıştır.⁶²²

Esmâü'l-Hüsnâ ile ilgili bu âyette geçen "eğriliğe sapanlar" diye tercüme olunan "yulhîdûn", genel olarak Allah'a isim ve vasıf vermekte kayıtsız, lâubali kimseleri ifâde eder. İlâhî: Allah'ı, Kendisini isimlendirmede, hakkında Kur'an'da veya sahih sünnette nass gelmemiş olan bir isimle adlandırmaktır.

Allah'ı güzel isimleriyle tanımak ve anmak, O'na lâıyk olmayan nitelikleri isnat etmemek, insanın başta gelen görevidir. Allah'ın isimleri hakkında Allah'a lâıyk olmayan isimler isnat etmek, Allah'a "baba" veya "oğul" gibi Allah'a yanlış isimler takmak, Kur'an'da ve sahih sünnette beyan edilen Allah'ın bazı isimlerini kabul etmemek veya Allah'a özgü isimleri Allah'tan başka varlıklara vermek Kur'an'da ilhâd, yani doğru olandan, haktan sapmak demektir. Allah'a cisim, cevher, akıl ve illet gibi isimler vermek ilhaddır.

ESMÂİYİ SAYMAK VE EZBERLEMEK

Hadislerde geçen ihsâ (saymak)⁶²³ ve hıfz (ezberlemek)⁶²⁴ kelimeleri ile maksat; Allah'ı güzel isimleriyle tanımak, O'na O'nun istediği şekilde ibâdet ve itaat etmektir. Yoksa bu isimleri anlamadan ezberlemek ve tekrarlamak değildir. Meselâ bir insan yaptığı bir işte Allah'ın kendisini gördüğünü, yaptıklarını bildiğini, ameline göre ödül veya ceza vereceğini düşünmesi ve ona göre hareket etmesi Allah'ın isimlerini hıfz ve ihsâdır.

Esmâü'l-Hüsnâya gönülden bağlanmak, mânâlarını düşünmek, davranışlarına bu isimler istikametinde yön vermek isimler konusunda mü'minlerin görevi ve cennet vesilesidir. Meselâ Allah'ın Basîr (her şeyi gören), Semî' (her

622 M. İslamoğlu, Âlemlerin Rabbi Allah, Denge Y., s. 100-102

623 Tirmizî, Deavât 83, Hadis no: 3507

624 Buhârî, Şurût 18, Deavât 68, 103; Müslim, Zikr 2, h. no: 5, 6

şeyi işiten) ismini unutmayıp gönülden bu inanca sahip olan kişi, elini ve dilini kötülöklere uzatmaya devam eder mi?

Tirmizî, Ebû Hüreyre'den yaptığı bir rivâyette, Allah'ın 99 ismini zikretmiş ve bu hadis için "garib" demiştir.⁶²⁵ Tirmizî Ebû Hüreyre'den aynı anlamda iki hadis daha rivâyet etmiş, ancak bu rivâyetlerde isimler sayılmamıştır. Buhârî ve Müslim'in esâmü'l-hüsnâ ile ilgili rivâyetlerinde de isimler sayılmamıştır. İbn Mâce, esmâü'l-hüsnâ ile ilgili rivâyetinde 101 isim zikretmiştir.⁶²⁶

Tirmizî ve İbn Mâce'nin esmâü'l-hüsnâ ile ilgili rivâyetlerinin dışında başka hadislerde de Allah'ı tanıtan isim ve sıfatlar geçmektedir. Hadislerde geçen Kâbid, Bâsıt, Hâfid, Râfî', Mu'izz, Müzill, Sabûr; Muhsî, Mübdî, Mümît, Vâcid, Reşîd, Mukaddim, Muahhir, Muğnî, Mânî', Dârr, Nâfi' ve Mâcid gibi bazı sıfatlar, isim şeklinde Kur'an'da geçmemektedir. Ancak bu sıfatların ifade ettiği mânâlar, fiiller ile ifade edilmiştir. Yukarıda da belirtildiği ve sayıldığı gibi Allah'ın isimleri/sıfatları 99 adetden ibâret değildir. 99 Rakamı çokluktan kinâyedir. Nitekim esmâü'l-hüsnâ ile ilgili hadisler, Allah'ın isimlerinin 99'dan ibaret olduğunu da belirtmemekte, sadece bu isimleri sayanların cennete gireceklerini bildirmektedir. Ayrıca hadislerde geçmeyen, ancak, Kur'an'da geçen yukarıda sayıldığı gibi Allah'ın güzel isim ve sıfatları vardır. Bu isim ve sıfatların sayısı, bizim tesbit ettiğimiz kadarıyla 283 civarındadır.

Bütün bu isimleri alfabetik olarak sayarsak şöyle bir tablo çıkar:

Allah, A'lâ, A'lem, Adl, Aduvvun li'l-Kâfirîn, Afüvv, Âhızu'n bi Nâsiyetih, Âhir, Ahkemu'l-Hâkimîn, Ahsenu'l-Hâlikîn, Akrabu, Âlîm, Âlimu Ğaybi's-Semâvâtî ve'l-Ard, Âlimu'l-Ğaybi ve's-Şehâdeti, Âlimu'l-Ğaybi, Aliyy, Allâm, Allâmu'l-Ğuyûb, Asdaku Hadîsen, Asdaku Kıylen, Asdaku Mekren, Azîm, Aziz, Bâis, Bâkî, Bâliġu Emrih, Bâri', Bârr, Bâsıt, Basîr, Bâtın, Bedî', Bedîu's-Semâvâtî ve'l-Ard, Berîün mine'l-Müşrikîn, Berr, Burhân, Câl(ün), Câmi', Câmiu'n-Nâs, Cebbâr, Celîl, Cemîl, Cevâd, Dâim, Dârr, Dehr, Deyyân, Ebed, Ebkâ Ehad, Ehlü'l-Mağfire, Ekber, Ekrem, Erhamu'r-Râhimîn, Esra'u Ferahan, Esra'u'l-Hâsibîn, Eşeddü Be'sen, Eşeddü Kuvveten, Eşeddü Tenkîlen, Evvel, Fa'âlun Limâ Yürîd, Fâil(ün), Fâliku'l-Habbi ve'n-Nevâ, Fâliku'l-Isbâh, Fâtın, Fâtır, Fâtıru's-Semâvâtî ve'l-Ard, Ferd, Fettâh, Ğaffâr, Ğâfir, Ğâfiru'z-Zenb, Ğafûr, Ğâlib Âlâ Emrih, Ğâlib, Ğanî, Habîr, Hâdî, Hâfid, Hâfız, Hafî, Hafîz, Hakem, Hâkim, Hakîm, Hakk, Hâlık, Hâlik, Halîm, Halîlâk, Hamîd, Hannân, Hasbü, Hasîb, Hâsib, Hayî, Hayr, Hayru'l-Fâsılîn, Hay-

625 Tirmizî, Deavât 83, h. no: 3506

626 İbn Mâce, Duâ 10, 11, h. no: 1269, 1270

ru'l-Fâtihîn, Hayru'l-Ğâfirîn, Hayru'l-Hâkimîn, Hayru'l-Mâkirîn, Hayru'l-Münzilîn, Hayru'l-Vârisîn, Hayru'n-Nâsırîn, Hayru'r-Râhimîn, Hayru'r-Râzikîn, Hayrun Hâfızan, Hayy, Hüvallahullezî Lâ İlâhe İllâ Hû, İlâh, İlâhü'n-Nâs, Kadir, KÂbiz, Kâbilü't-Tevbi, Kâdî, Kâdî'l-Umûr, Kadîm, Kadîr, Kâfî, Kakhâr, Kâhir, Kâim, Kâim Alâ Külli Nefs, Kâin, Karîb, Kâşif, Kâşifu'l-Azâb, Kâtib(ün), Kavî, Kayyûm, Kebîr, Kefîl, Kerîm, Kuddûs, Latîf, Mâcid, Mâhid(ün), Mâlik, Mâlikü Yevmi'd-Dîn, Mâlikü'l Mülk, Mâni', Mecîd, Melîk, Melik, Melîk, Mennân, Metîn, Mevlâ, Mu'tıy, Muahhir, Muazzib(în), Muğîs, Muğnî, Muhıyt, Mûhinü Keydi'l-Kâfirîn, Muhîton bi'l-Kâfirîn, Muhrîc, Muhsî, Muhsin, Muhyî, Muhyî'l-Mevtâ, Muhzî'l-Kâfirîn, Muîd, Muizz, Mukaddim, Mukallibü'l-Kulûb, Mukıyt, Muksıt, Muktedir, Musavvir, Mûsi'(ün), Mutahhir, Mü'min, Mübdî, Mübîn, Mübrim(ün), Mübtel(în), Mücîb, Müdebbir, Müheymin, Mühlîk, Mükevvîn, Mümidd, Mümîf, Mûneccî, Mûnezzil, Mûnîr, Münşî(ün), Münzil(în), Müntakım, Münzilü't-Tevrâti ve'l-İncîli ve'l-Furkan, Münzir(în), Mürsil(în), Müsa'ır, Müsteân, Müstemi'(ün), Müteâfî, Mütekebbir, Müteveffî, Mütimmü Nûrihî, Müzill, Nâfi', Nâsir, Nasîr, Nazîf, Nûr, Rab, Rabbü Külli Şey'in, Rabbü'l-Âlemîn, Rabbü'l-Ard, Rabbü'l-Arş, Rabbü'l-Felak, Rabbü'l-İzzeti, Rabbü'n-Nâs, Rabbü's-Semâvâti, Rabbü's-Şî'râ, Râfi', Rafî', Rafi'u'd-Derecât, Rahîm, Rahmân, Rakıyb, Râşid, Raûf, Razzâk, Refîk, Reşîd, Sabûr, Sâdık, Sâil, Samed, Sâmi', Sâni', Selâm, Semî', Semî'u'd-Duâ, Serî'u'l-Hisâb, Serî'u'l-İkâb, Setîr, Seyyid, Sübbûh, Şâfi', Şâhid, Şâkir, Şedîd, Şedîdu'l-Ikaab, Şedîdü'l-Azâb, Şedîdü'l-Mihâl, Şefî', Şehîd, Şekûr, Şey', Tâmt, Tayyib, Tevvâb, Vâcid, Vâhid, Vâkıy, Vâlî, Vâris, Vâsi', Vâsi'u'l-Mağfire, Vedûd, Vehhâb, Vekîl, Velî, Vitir, Zâhir, Zâri', Zâri'ün, Zî't-Tavl, Zû Fadl, Zu'l-İzzeti, Zû-İntikam, Zü'l-Arş, Zü'l-Celâli Ve'l-İkrâm, Zü'l-Fadli'l-Azîm, Zü'l-İkâb, Zü'l-Kuvveti, Zü'l-Mağfireti, Zü'l-Me'âric, Zü'l-Mecd ve'l-İkrâm, Zü'r-Rahmeti.

SORULAR

- 1- Temel iman esaslarıyla ilgili bir âyet mealini ve Cibril hadisini belirtiniz.
- 2- Bir müslümanın Allah'a nasıl inanması gerektiğini açıklayınız.
- 3- Allah Teâlâ'nın sıfatlarını ve beşerî sıfatlardan farklarını açıklayınız.
- 4- Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatlarını sayarak, her birini açıklayınız.
- 5- Allah Teâlâ'nın subûtî sıfatlarını sayarak hepsini kısaca izah ediniz.
- 6- Allah Teâlâ'nın Zâtî sıfatları ile Subûtî sıfatları arasında ne fark vardır?
- 7- Allah'ın isimleri ve sıfatları, yaratmış olduğu varlıklardan hangilerine benzer?

- a) Meleklerle benzer b) Bazısına benzer
c) Cinlere benzer d) Hiçbirine benzemez

8- "Allah, her şeyin iç yüzünden, gizli taraflarından haberdardır." Bu ifâde-
de geçen Allah'ın ismi, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Habîr b) Kuddüs c) Mucî d) Kadîr

9- Kur'an'ın, Allah'tan başka ilâhları reddederken ve yalnızca O'nun ilâh-
lığını

belirtirken en çok üzerinde durduğu konu hangisidir?

- a) Rızık verici Allah'tır.
b) Yaratıcı Allah'tır
c) Göklerde ve yerde egemenlik Allah'ındır.
d) Kâinattaki bütün düzeni Allah yönetmektedir.

10- Aşağıdakilerden hangisi Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatlarından?

- a) Hayat b) Tekvin c) Kelâm d) Vahdâniyet

11- "Var olması ve varlığını devam ettirmesi için, hiçbir varlığa muhtaç
olmaması" ifâdesi, Allah Teâlâ'nın hangi sıfatının açıklamasıdır?

- a) Vücud b) Muhâlefetün lil havâdis
c) Kıyam bi-nefsihî d) Vahdâniyet

12- Aşağıdakilerden hangisi Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatlarından?

- a) Kudret b) Kıdem c) Basar d) Tekvin

13- "Allah Teâlâ'nın, yarattıklarından hiçbirine benzememesi" ifâdesi, Al-
lah Teâlâ'nın hangi sıfatının açıklamasıdır?

- a) Muhâlefetün lil-havâdis b) Kıyam bi-nefsihi
c) Vahdâniyet d) Kelâm

14- Aşağıdakilerden hangisi, Allah Teâlâ'nın subûtî sıfatlarından değildir?

- a) Beka b) Hayat c) Semi d) Tekvin

15- Allah Teâlâ'nın dilediğini yapma gücüne sahip olmasına ne denir?

- a) İrade b) Basar c) Kıyam bi-nefsihi d) Kudret

16- Esmâü'l-Hüsna konusundaki âyet mealini ifâdelendirerek, Esmâü'l-
Hüsna'dan 30 tane güzel ismi sayarak açıklayınız.

17- Esmâü'l-Hüsna'yı "saymak" ve "hıfzetmek" kelimelerini açıklayarak
bu konuda

kendilerini terk etmemiz gereken "ilhâd edenler"den ne kast edildiğini
belirtiniz.



19. Ünite

MELEKLERE İMAN

- Melek; Tanımı ve Mâhiyeti
- Meleklerin Mâhiyetleriyle İlgili Kur'an'daki Tasvirler
- Meleklerin Özellikleri
- Meleklerin Görevleri
- Meleklerin Sayıları ve Çeşitleri
- Melekler İnsanlardan Daha Faziletli midirler?
- Gayba ve Meleklerle İman
- Melek İncancının Etkileri
- Melekler Hakkında Tashih Edilmesi Gereken Bazı Yaklaşım ve Bâtıl İnançlar
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Gayba imanın izahını yapabilmek.
- Meleklerin nasıl bir varlık olduklarını tanımlayabilmek.
- Gaybî varlıklardan olan meleklerin özelliklerini açıklayabilmek.
- Bazı meleklerin isim ve görevlerini listeleyebilmek.
- Hafaza, mukarrabûn, kirâmen kâtibîn gibi melekleri ve bunların vazifelerini açıklayabilmek.
- Meleklerin faziletini ve insanlardan üstün olup olmadıklarını izah edebilmek.
- Meleklerin insanlar tarafından dünyada görülüp görülemeyeceği hususuna açıklık getirebilmek.
- Meleklerle iman etmenin insan hayatı üzerinde nasıl etkiler uyandırdığını açıklayabilmek.
- Melekler hakkında günümüzdeki yanlış inanç ve kabulleri örneklerle izah edebilmek.

MELEK; TANIMI VE MÂHİYETİ

Melek kelimesi, “elûk”, “elûke” veya “mülk” kelimesinden türemiş Arapça bir kelimedir. Türediği bu kelimeler, risâlet, yani elçilik, (postacılık, aracılık) ve kudret, kuvvet anlamlarına gelir. Dolayısıyla “melek” de, elçi, güçlü, kuvvetli idare eden anlamındadır. Bundan dolayı Allah, bu kelimeyi; kulları, peygamberleri ve diğer yaratıkları ile kendi arasında elçilik-habercilik görevini yapan ve evrendeki olayların meydana gelmesi için verilen görevleri yerine getiren güçlü-kuvvetli yaratıklarına isim olarak vermiştir. Çoğulu “melâike”dir. İstilahta melekler, Allah tarafından yaratılmış, çeşitli şekillerde peygamberlere görünebilen, zor işlere gücü yeten, yemeyen içmeyen, erkeklik ve dişilikleri olmayan, Allah’a devamlı ibâdet ve itaatten ayrılmayan lâtif varlıklar olup İslâm’da iman esaslarından birini oluşturmaktadır.

Kur’ân-ı Kerim’de tekil ve çoğul olarak 87 yerde melek kavramı geçmektedir. “Melek” kelimesi yanında Kur’ân-ı Kerim’de, çoğu âyette, meleklerden aynen peygamberler gibi, “rasûl” ve bunun çoğulu olan “rusul” diye de söz edilmektedir. Bu kelimeler, elçi ve elçiler mânâsındadır. Aynı zamanda bu kelimeler, meleklerin esas vazifelerinin, elçilik olduğunu da gösteriyor. Bu elçilik, bazen Allah ile peygamberler arasında, bazen de Allah ile diğer varlıklar arasında oluyor. Onlar, vahiy getiriyor, kâinattaki hâdiseleri, Allah Teâlâ’dan aldıkları emirler çerçevesinde yürütüyor ve böylece aracılık-elçilik görevini çok değişik şekillerde yerine getiriyorlar. ⁶²⁷

Allah, bir âyet-i kerimede iman edilmesi gerekli olan esasları özlü bir şekilde bildirerek şöyle buyurur: *“Peygamber de, mü’minler de kendilerine Rablerinden indirilene iman ettiler. Her biri Allah’a, O’nun meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti.”*⁶²⁸ **İman edilmesi gereken şeylerin âyetteki sıralanışı içinde meleklerin yeri, onlara imanın önemini göstermektedir.**

Bu sıranın, Allah isminden sonra, kitaplar ve peygamberler’den önce oluşu, meleklerin Allah ile peygamberler arasında elçilik-habercilik yaptıklarına, Allah’ın kitaplarını getirmede aracı olduklarına, yani vahiy getirme görevlerine işaret eder mâhiyettedir. Melekler, Allah’ın insanlara bir lutfu ve keremi sayılan “peygamberlik müessesesi”nin temeli olan Allah’ın ilâhî vahyini, gö-

⁶²⁷ Lutfullah Becbi, Kur’an’a Göre Melek Cin Şeytan, Şûle Y., s. 25

⁶²⁸ 2/Bakara, 285

rülmeyen gayb âleminden insanlara, onlar arasından seçilen peygamberlere indiren Allah'ın İlâhî elçileridir.

Kur'an'da meleklerin varlığını kabul etmeyenler açık bir şekilde kâfir ve sapık olarak nitelendirilmiştir: *“Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederek kâfir olursa, hiç şüphesiz ki uzak bir dalâletle sapıp gitmiştir.”*⁶²⁹

Vahye ve peygamberliğe, hatta âhirete ve gaybiyyât denilen âhiret hallerine, cennet ve cehenneme inanmak, ancak meleklerle iman etmekle mümkün olur. O halde peygamberlere ve onlara indirilen semavî kitaplara inanmadan önce, onlara peygamberliği getiren, vahyi ve kitapları indiren “meleklerin varlığı”na kesin olarak inanmak şarttır. Meleklerle gerektiği şekilde iman etmeyen, diğer tüm iman esaslarını kabul etse bile mü'min vasfını kaybeder. Zaten böyle bir kimse, melekler aracılığıyla gerçekleşen diğer iman esaslarına da ister istemez inanmamış olacaktır. Melekleri inkâr eden kimse, dolayısıyla vahyi, İlâhî kitapları, peygamberleri, ruhları ve kıyâmeti inkâr etmiş olur.

İman, ibâdetten önce geldiğine ve gerçek anlamda iman etmeyen kimsenin ibâdetleri de geçersiz olacağına göre, müslümanlar için meleklerle iman, diğer tüm inanç esaslarıyla birlikte öncelikli bir öneme sahiptir.

Melekler, gaybiyyât denilen görülmeyen âlemde mevcut nuranî latif varlıklar olduklarından; biz onları göremezsek de, var oldukları, dinî-naklî delillerle sâbit olduğundan, insan akıllı da onların varlığını inkâr edemez. Gerçi akıl, meleklerin ne varlığını, ne de yokluğunu kesin delillerle isbat edemez. Fakat, akl-ı selim, gözle görülmeyen bu gibi latif varlıkların varlığının imkânsız olmadığına, aksine onların da, vücudu câiz olan şeylerden olduğuna delalet eder. Çünkü, **meleklerin varlığını inkâr edebilmek için, aklî, felsefî veya ilmî verilere dayanan hiçbir delil ortaya konulamaz.** Aksi halde; gözümüzle göremediğimiz ve bu gün ilmin mâhiyet ve hakikatini tesbit edemediği hayat cevherinin, insan ruhunun ve aklımızın da varlığını inkâr etmemiz gerekir. Fakat göremiyoruz veya mâhiyetini bilemiyoruz diye ne ruhu, ne akıllı, ne hayat gerçeğini ve ne de görünmeyen, fakat varlığı ilmen bilinen kuvvet ve enerji gibi gerçekleri inkâr edemeyiz. O halde, ruh ve akıl gibi maddî olmayan ve maddeden mücerret soyut, mânevî, gaybî

varlıklara da inanmaya mecburuz. Bu gibi soyut varlıklar, gözlem ve tecrübeye dayanan müsbet ilmin sınırları dışında kalan fizik ötesi, gaybî, mânevî yaratıklardır.

Nitekim, özellikle Sokrat ve Eflatun gibi birçok eski filozoflar, fizik ötesi ruhanî varlıkların var olduğuna inanmak zorunda kalmışlardır. Bu günkü müsbet ilimlerle uğraşan meşhur bilginlerin büyük çoğunluğu, fizik ötesi birtakım kuvvet ve varlıkların bu maddî-kevnî âlemde görülen bazı olayların meydana gelmesine sebep olduğunu kabul ve itiraf etmektedirler. Bütün bu gerçekler ve ilmî veriler, meleklerin varlığının aklen câiz ve mümkün görüldüğüne kesin olarak delalet etmektedir. Özet olarak diyebiliriz ki, melekler de, aklımız ve ruhumuz gibi vardır. Gerçi biz onları göremiyoruz ama, peygamberler görmüşler ve büyük bir melek olan Cebrâil (a.s.)'in elçiliği ile Allah Teâlâ'nın vahyine mazhar olmuşlardır. Onlar, vahiy meleği aracılığı ile Allah'ın emir ve yasaklarını alıp öğrenmişler ve insanlığı hidâyete ve saadete yöneltmişlerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim de, Peygamberimiz'e aynı şekilde indirilmiş ve bize meleklerin varlığını haber vermiştir. Onun içindir ki bütün müslümanlar, Kur'an'ın haber verdiği ve aklın da varlığını inkâr edemediği meleklerle iman ederler.

Kur'an'da geçen pek çok âyetlerde meleklerin çeşitli görevleri belirtilmiş, yaptıkları işlerin önemine ve özelliğine göre aldıkları özel isimler beyan olunmuştur. Yerlerde ve göklerde, Kürsî'de ve Arş etrafında, Beytu'l Ma'mur ve Sidre-i Müntehâ'da, cennet ve cehennemde sayısız melekler vardır. Kur'an'da isimleri geçen Cebrâil ve Mikâil, meleklerin büyüklerindendir.

MÜ'MİNLER, MELEKLERE VE ALLAH'IN ONLAR VASITASIYLA HAYATIMIZA MÜDAHİL OLDUĞUNA İMAN EDERLER

Meleklerle iman, Allah'ın melekleri vasıtasıyla sürekli bizimle diyalog halinde olduğuna iman etmek demektir. Allah'ın dünyayı yaratmış, sonra da “ne haliniz varsa görün! Ben sizinle ilgilenmiyorum. Hukukunuz, ticaretiniz, kılık kıyafetiniz, kazanıp harcamanız, eğitiminiz nasıl olursa olsun, nasıl bilerseniz, keyfinize nasıl uygun gelirse öylece yaşayın!” diyerek kendi köşesine çekilmiş bir ilâh olmadığına ve her ân melekleri vasıtasıyla bizi kontrol altında tuttuğuna, dünya işlerini idare ettiğine iman etmek demektir. Melekleri vasıtasıyla her ân yanımızda olduğuna, bu melekleri vasıtasıyla yeryüzüne ka-

rıftığına, yeryüzünde seçtiği peygamberlerine bu melekleri vasıtasıyla bizim hayatımızı düzenlemek üzere mesajlar gönderdiğine, vahiy gönderdiğine ve bizi bununla sorumlu tuttuğuna iman demektir. Melekler vasıtasıyla bizim amellerimizi tespit ettiğine, melekleri vasıtasıyla bizi bize isabet edecek belâlar ve musîbetlerden koruduğuna iman etmek demektir. Meleklerle iman, bu demektir. Yoksa sadece meleklerin varlığına iman demek değildir.⁶³⁰ Rabbimiz bu hususu âyetlerinde açıkça ifade etmiş bulunmaktadır:

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz, ona şah damarından daha yakınız. Üstelik, biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir. İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın. O, ölüm sarhoşluğu, bir gerçek olarak gelip de, (insana) ‘İşte bu, senin yan çizip kaçmakta olduğun şeydir’ (denildiği zaman da). (İnsanlar öldükten sonra tekrar dirilmeleri için) Sûr’a üfürülecek. İşte bu, tehdidin gerçekleşeceği gündür. Herkes beraberinde bir sevk edici, bir de şahitlik edici (melek) ile gelir. Beraberindeki (melek) şöyle der: ‘İşte bu yanımdaki hazır’.”⁶³¹

“O’nun (insanın) önünden ve arkasından izleyenleri (melekler) vardır, onu Allah’ın emriyle gözetip korumaktadırlar...”⁶³²

Meleklerle iman, onlar tarafından sürekli amellerimizin tespit edildiğine iman demektir. Meleklerle iman hesap ve kitaba iman demektir. Meleklerle iman âhiret hesabına göre bir hayat yaşamak gerektiğine iman demektir. Sonra bu melekler vasıtasıyla Allah’ın gönderdiği kitaplara da iman etmişlerdir o mü’minler.

MELEKLERİN MÂHİYETLERİYLE İLGİLİ KUR’AN’DAKİ TASVİRLER

Meleklerin hangi şeyden yaratıldığına dair Kur’ân-ı Kerim’de herhangi bir bilgi yoktur. Fakat bir hadis-i şerifte “cinlerin ve şeytanların ateşten, Hz. Âdem’in Kur’an’da bildirildiği gibi toprak ve çamurdan, meleklerin ise nurdan yaratıldığı”⁶³³ bildirilmektedir. Kur’an’dan, meleklerin insanlardan

630 Ali Küçük, Besâiru’l Kur’an Tefsiri.

631 Kaf, 50/16-23.

632 Rad, 13/11.

633 Müslim, Zühd 10; Ahmed bin Hanbel, VI/168

önce yaratıldıkları⁶³⁴, güçlü ve kuvvetli oldukları⁶³⁵, Allah'ın hitabına muhatap olup O'nunla konuştukları⁶³⁶, Hz. İbrahim, Lût, Zekeriyâ ve Meryem ile konuştukları⁶³⁷ ve âhirette cehennemliklerle konuşacakları⁶³⁸, arşın etrafında tavaf ettikleri⁶³⁹, iri gövdeli ve sert tabiatlılarının bulunduğu⁶⁴⁰ kanatlarının ve ellerinin mevcut olduğu⁶⁴¹ anlaşılmaktadır. Kur'an ve hadislerde yer alan bu ve benzeri ifadeler yanyana konulduğu zaman meleklerin farklı ve özel varlıklar oldukları anlaşılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de meleklerin “kanatlı” oldukları belirtilir.”*Gökleri ve yeri yoktan var eden, melekleri ikiye, üçer ve dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamd olsun. O, yaratmada dilediğine artırır. Muhakkak ki Allah her şeye kadir.”*⁶⁴² Bu âyetten anlıyoruz ki, meleklerin, nurânî mâhiyetlerine uygun (yaptıkları iş ve vazifelerine göre) ikiye, üçer, dörder kanatları vardır. Ancak; gayb (görülme) âlemden olan, maddî kesâfetten soyutlanmış, mâhiyeti bilinmeyen melekleri kuşlar gibi kanatlı, maddî varlıklar olarak tasavvur etmek, yanlış bir anlayıştır. Çünkü onlar Allah Teâlâ'nın irâde ve takdiri ile bizim gözlerimizle görülecek şekilde yaratılmamış, Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda açık bilgi verilmemiştir. Sözü edilen kanat, meleğin yaratılış gayesi ve nurânî mâhiyeti ile bağdaşan, vazifelerini en süratli bir şekilde yerine getirmelerine delalet eden mânevî bir kanat, bir kuvvet ve iktidar sembolüdür. Bu söz, temsîlî ve mecazî bir ifade tarzıdır.

Kur'an'da kanat anlamına gelen **“cenah”** kelimesi, kuşların kanatları gibi somut ve maddî varlık anlamına alınabileceği gibi, mânevî varlıkların görevlerini en serî şekilde yapabilmelerini sağlayan kudretin sembolü olarak da anlaşılabilir. Kuşlar için kanat, nesneler için taraf anlamına gelen **“cenah”** kelimesi, insan için kullanıldığında “el” ve “yardım” gibi anlamlara gelir. Nitekim Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Peygamberimiz'e **“Mü'minlere kanat ver”**⁶⁴³ emri, onları “himaye et” anlamındadır. Din ve dünya ilimlerine sahip olan bir kimseye, mecazen “zü'l-cenâhayn/iki kanat sahibi” dendiği gibi, anaların çocukları için şefkat ve merhamet kanatlarından bahsedilir. **“Çocukların ana babaları**

634 2/Bakara, 30-34

635 53/Necm, 53

636 2/Bakara, 30; 7/A'râf, 11

637 15/Hicr, 59-69; 11/Hûd, 77-82; 3/Âl-i İmran, 39, 42-45

638 4/Nisâ, 97

639 39/Zümer, 75

640 66/Tahrim, 6

641 35/Fâtır, 1; 6/En'âm, 93

642 35/Fâtır, 1

643 15/Hicr, 88; 26/Şuarâ, 285

*üzerlerine kanat germeleri*⁶⁴⁴ istenir. Hristiyanlar ise melekleri, bir kuş gibi kanatlı olarak düşünür ve tasvir ederler. Onların İslâm itikadından ayrıldıkları bir husus da budur.

Kur'an ve hadis metinlerinde yer alan bazı ifadelerde meleklerden tabiat kanunlarının kast edildiğini söyleyenler yanında, onları maddenin mikrodalga boyutundan salt enerji boyutuna kadar uzanan kuantsal bir yapı olarak nitelleyenler de bulunmaktadır. Bu yorumlar, çağın teknik terimlerini kullanarak melekleri tanımlama çabaları ve bilinmeyen şeyleri merak edip gaybın sınırlarını zorlama gayretleridir. Hâlbuki kaynaklardaki melek kavramına dikkatli ve doğru bir çerçeve içinde bakıldığında onların vahiy getirme, suçluları cezalandırma, eylemleri yazma, insanlara yardım etme, canları alma, cehennemini koruma, cenneti yönetme gibi görevleri bulunduğu ilişkin ifadeler bir araya getirilince, mâhiyetlerinin böyle çağdaş bilimsel yaklaşımlar doğrultusunda olmadığı, gerçek yapılarının hiçbir zaman şimdiye kadar bilinemediği ve bundan sonra da keşfedilemeyeceği ortaya çıkar.

MELEKLERİN GÖRÜLÜP GÖRÜLMEMESİ

Meleklerin mâhiyetiyle ilgili farklı görüşler, beraberinde onların görülüp görülemeyeceği tartışmasını getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de meleklerin önce Hz. İbrahim'e gelip onu bir erkek evlat ile müjdeledikleri, ardından Lût (a.s.)'a giderek adamları ile şehri terketmelerini söyledikleri⁶⁴⁵, Cebrâil'in Hz. Meryem'e insan şeklinde görünerek ona tertemiz bir erkek çocuk bağışlaması için Allah'ın elçisi olduğunu söylediği⁶⁴⁶ ve Hz. Peygamber'in onu apaçık ufukta ve sidretü'l-müntehânın yanında gördüğü haber verilmektedir.⁶⁴⁷

Bununla birlikte Kur'an, Peygamber'e itiraz ederek bir melek görmek istediklerini, yahut peygamber/elçi olarak melek gönderilmesinin gerektiğini söyleyenlere cevap olarak meleklerin görünür varlıklar olmadığını, eğer dünyada insanlar değil de melekler yaşasaydı ancak o zaman elçi olarak gönderilebileceğini, meleklerin fermân-ı ilâhî ile indirildiği zaman onlara mühlet verilmeyeceğini ve meleklerin görüleceği gün günahkârlara hiçbir sevinç haberinin olmayacağını vurgular.⁶⁴⁸ İnsanlara, görmedikleri askerler gönde-

644 17/İsrâ, 24

645 15/Hicr, 59-69; 11/Hûd, 77-82

646 19/Meryem, 17-21

647 81/Tekvir, 23; 53/Necm, 13-17

648 17/İsrâ, 92-95; 15/Hicr, 8; 25/Furkan, 21-22; 6/En'âm, 8

rildiğini⁶⁴⁹, aynı türden varlıklar olan cin ve şeytanların da insan gözüyle görülmediğini beyan eder.⁶⁵⁰

Ancak, yukarıda ismi geçen zatların meleklerle yaptıkları görüşmelerin keyfiyeti bilinmemektedir. Bu olaylar, tartışmayı meleklerin görülüp görülmemesinden çıkarıp, peygamber olmayan kişilerin onları görüp göremeyeceği noktasına getirmiştir. Zira peygamber, meleği görmekle kalmaz, sesini de işitir. Bu sebeple melek onun için elle tutulur, gözle görülür bir realitedir. Melek, gayr-i maddî bir varlık olduğu için peygamber onu bazen insan şeklinde, bazen de başka şekillerde görür. Cebrâil, ekseriya insan şeklinde görülmüştür. Fakat Peygamber'in onu kendi şekliyle gördüğü de olmuştur.⁶⁵¹ Ancak bunun nasıl gerçekleştiği belirtilmemiştir. Belki de bu mânevî gözle ve tasviri imkânsız bir şekilde olmuştur. Bir defasında da Peygamber, Cebrâil'i altı yüz kanadı ile birlikte görmüştür.⁶⁵² Bu da meleğin muazzam kudretine bir işarettir. Bir başka seferinde ise melek, bulutun içinde görülmüştür.⁶⁵³

Bu rivâyetlere temas eden bazı âlimler, Cebrâil'i Hz. Peygamber dışındaki insanların göremedikleri yorumunu yapmaktadırlar. Bizce, melekler mâhiyet itibariyle bizim görme duyumuzun sınırları dışında bir yapıda yaratılmış varlıklardır. Zaten bu özellikleri dolayısıyladır ki onlara iman, bir âmentü esası olmuştur. Duyularımızın gayb âlemine ait varlıkları müşâhededesi bir kenara, madde âlemine ait birçok varlığı görme eşiği dışında olması dolayısıyla müşâhede edemediğini bildiğimize göre, "görememe" gibi bir savunma ile onları inkâra kalkışmak tutarlı ve ilmî değildir. Aksi takdirde görülemeyen şeylerin hepsini inkâr etmek gerekir ki bu müşâhede ettiğimiz fizik âlemin kat kat fazlasını inkâr demektir.

Gaybî konularda akîdenin kaynağı Kur'an olup melek inancı da Kur'an'ın kesin bildirimleri ile sâbit bir konudur. Temel itibariyle melekler, insanoğlunun beşerî idrak vasıtalarıyla tanınamayacak yapıda varlıklardır. Bu nedenle onların yaratılış biçimleri, cevherleri, görünme şekilleri gibi konulara dalmamak gerekir. Böyle teferruatlardan sorumlu olmadığımız gibi sâdık haber dışında geliştirilecek bütün yorumların herhangi bir yararı ve dinî değeri de yoktur.⁶⁵⁴

649 9/Tevbe, 26; 33/Ahzâb, 9

650 7/A'râf, 27

651 Buhâri, Bed'ü'l-halk 7

652 Buhâri, Bed'ü'l-halk 7

653 Buhâri, Bed'ü'l-halk 6

654 B. Topaloğlu, Y. Ş. Yavuz, İ. Çelebi, İslâm'da İnanç Esasları, İFAV Y., s. 234 ve devamı

MELEKLERİN ÖZELLİKLERİ

Meleklerin kendilerine has yapı ve özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. **Nurdan yaratılmış olup erkeklik-dişilik, yeme-içme, yorulma, usanma gibi maddî özelliklerden arınmış varlıklardır.**⁶⁵⁵

2. **İtaatkâr varlıklar olup Allah'ın kendilerine verdiği görevleri yaparlar, O'nun emrinin dışına çıkmazlar.**⁶⁵⁶

3. **Son derece güçlü, kuvvetli ve süratle hareket edebilen varlıklardır.**⁶⁵⁷

4. **Allah'ın emir ve izni ile çeşitli şekillere girebilmektedirler.**⁶⁵⁸

5. **Normal şartlarda gözle görülmezler.** Peygamberler onları aslî sûretleri ve büründükleri biçimleri ile görebilirler.⁶⁵⁹

6. **Gaybı, bilgisi sadece Allah'a ait bulunan konuları bilemezler.** Onlar, Allah'ın tâlim ettiği hususları, öğrettiği kadarıyla bilebilirler. Kur'ân-ı Kerim mutlak gayb bilgisinin Allah'a has olduğunu beyan etmekte ve O, bu bilgileri meleklerle bile paylaşmamaktadır. Nitekim Hz. Âdem'in yaratılışını dile getiren âyetlerde melekler *"Bizim, Senin bize öğrettiklerinden başka bilgimiz yoktur"* demek sûretiyle acziyetlerini itiraf etmişlerdir.⁶⁶⁰

*"Onlar, Allah'ın şerefli kullarıdır. Onlar, Allah'ın sözünden önce söz söylemezler ve O'nun emrettiklerini (hemen) yaparlar."*⁶⁶¹

*"Onlar, Allah'ın emirlerine (isyan edip) karşı gelmezler ve emr olundukları şeyleri (aynen) yaparlar."*⁶⁶²

655 Bak. 11/Hûd, 70; 21/Enbiyâ, 19-20; 37/Sâffât, 149-153; 43/Zuhuruf, 19; Müslim, Zühd 10; Ahmed bin Hanbel, IV/168

656 Bak. 16/Nahl, 50; 21/Enbiyâ, 27; 66/Tahrim, 6

657 Bak. 35/Fâtır, 1; 69/Hâkka, 17; 70/Meâric, 4

658 11/Hûd, 69-70; 19/Meryem, 16-17; 15/Hicr, 51-52; 51/Zâriyât, 24-28; Buhârî, İman 37; Müslim, İman 1

659 Bak. 7/A'raf, 27; 17/İsrâ, 92-95; 9/Tevbe, 26; 33/Ahzâb, 9; Buhârî, İman 37; Müslim, İman 1; Ebû Dâvud, Sünnet 15

660 Bak. 2/Bakara, 30-33

661 21/Enbiyâ, 26-27

662 66/Tahrim, 6

*“Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’nundur. O’nun katındakiler O’na ibâdet etmekte (asla) kibir göstermezler ve (asla) yorulmazlar. Gece ve gündüz durmadan (yorulmadan) O’nu tesbih (ve takdis) ederler.”*⁶⁶³

*“Onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Biz de Ruhumuzu (Cebrâil’i) ona gönderdik. (O,) ona düzgün bir insan şeklinde göründü.”*⁶⁶⁴

MELEKLERİN GÖREVLERİ

Melekler, Allah tarafından verilen görevleri eksiksiz yerine getiren itaatkâr varlıklardır. İnsanlarla ilgili görev alanlar ise, onların ruhî ve mânevî hayatı ile ilgilenmektedirler. Bazıları ortak, bazıları da müstakil olmakla beraber, Allah tarafından meleklerle verilen görevler şöyle sıralanabilir:

1. **Allah’ı hamd ile tesbih etme, O’na secdede bulunma**⁶⁶⁵, Allah’ı gece gündüz övme⁶⁶⁶ ve takdis etme⁶⁶⁷, emr olundukları diğer şeyleri yapma.⁶⁶⁸

2. **Peygamberlere vahiy getirmek.** Allah Teâlâ insanlar gibi meleklerden de elçiler seçtiğini⁶⁶⁹, Nuh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahiy indirdiği gibi Hz. Muhammed’e de vahiy gönderildiğini⁶⁷⁰ ve Cebrâil’in, Kur’an’ı Peygamber’in kalbine indirdiğini⁶⁷¹ haber vermektedir.

3. **Peygamberleri salât ve selâm ile yüceltmek, mü’minlere âhirette şefa’at etmek ve bütün insanlara dünyada hayır duâda bulunmak.** *“Allah ve melekleri Peygamber’e salevat getirirler. Ey iman edenler! Siz de O’na salât ve selâm getirin”*⁶⁷² Şefa’at, kıyâmet gününde günahkârlar hesabına Allah’a yalvarmak olup Kur’an’da, *“Göklerde nice melekler vardır ki Allah dilemedikçe onların şefa’atleri hiçbir fayda vermez”*⁶⁷³ buyrulmakta, hadiste de meleklerin şefa’atlerinden söz edilmektedir.⁶⁷⁴ Bunun

663 21/Enbiyâ, 19-20

664 19/Meryem, 17

665 42/Şûrâ, 5; 7/A’râf, 206

666 21/Enbiyâ, 19

667 2/Bakara, 30

668 16/Nahl, 50; 66/Tahrim, 6

669 22/Hacc, 75

670 4/Nisâ, 163

671 2/Bakara, 97; 26/Şuarâ, 193-194

672 33/Ahzâb, 5-6

673 53/Necm, 26

674 Buhari, Tevhid 24

yanında meleklerin bu dünyada da insanlar için duâ ettikleri ifade edilmektedir: *“Melekler yerde bulunanlar için mağfiret dilerler. ‘Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kapsamıştır. Artık tevbe edip yolunda gidenleri bağışla. Ey Rabbimiz! Onların babalarından, zevcelerinden, zürriyetlerinden salâh halde bulunanlara vaad ettiğin cennete sok. Onları kötülüklerden koru’ derler.”*⁶⁷⁵

Onların duâlarının sonucu olarak sâlih kulların her çeşit karanlıktan aydınlığa çıkarıldığı bildirilmektedir: *“Sizi zulumâtta nûra (karanlıklardan aydınlığa) çıkarmak için lutuf ve inâyette bulunan O’dur. Melekler de sizin için salât getirir, rahmet ve merhamet dilerler.”*⁶⁷⁶ Ayrıca melekler, şeytanların aksine insanları iyi işlere sevkederler. Her insanın biri melek, biri de şeytan olmak üzere iki arkadaşı bulunmakta olup, Kur’an, birincisine “şâhid”, ikincisine “sâik” (sevkeden) demektedir.⁶⁷⁷ Hadiste ise insana refakat eden bir melek ve bir de şeytanın olduğu ve her ikisinin de insana telkinde bulunduğu⁶⁷⁸ beyan edilmektedir. Ayrıca hem Kur’an’da⁶⁷⁹ hem de hadislerde insanı takip eden bir refakatçinin (“karîn”in) bulunduğundan söz edilmektedir.

4. Peygamberlere ve mü’minlere destek olup mânevî güç vermek, onları sıkıntılı ve üzüntülü anlarında teselli etmek, kâfirleri ise sıkıntıya sokmak.⁶⁸⁰ Kur’an’da Hz. İsa’nın Rûhulkudûs ile desteklendiği⁶⁸¹, meleklerin Allah’a inanıp doğru yolda istikametle yürüyenlerin üzerine inerek onlara moral ve mânevî güç verecekleri⁶⁸², Allah’ın, kendisine ve âhiret gününe inananları katından bir ruh ile desteklediği⁶⁸³, melekler göndererek düşmanlarına karşı mü’minleri takviye ettiği⁶⁸⁴, iman edenlere destek olmalarını, kâfirlerin boyunlarına ve parmaklarına vurmalarını emrettiği⁶⁸⁵ haber verilmektedir.

5. İnsanı koruyup, ona bir anlamda hizmet ederler. Kur’an’da önünde ve arkasında insanı koruyan takipçilerin bulunduğu bildirilmektedir.⁶⁸⁶

675 40/Mü’min, 7-9)

676 33/Ahzâb, 43

677 50/Kaf, 21

678 Tirmizî, Tefsir 2, 364

679 50/Kaf, 23

680 16/Nahl, 28, 32

681 2/Bakara, 253; 5/Mâide, 110

682 41/Fussilet, 30-32

683 58/Mücadele, 22

684 3/Âl-i İmran, 124-125

685 8/Enfâl, 12

686 13/Ra’d, 11

6. **İnsanların fiillerini kaydederler.** Kur'an'da, üzerinde bir koruyucu ve denetleyici bulunmayan hiçbir kimsenin bulunmadığı⁶⁸⁷, insanların üzerinde muhafazlık eden değerli kâtiplerin mevcut olduğu ve onların yapmakta olduklarını bilip yazdıkları⁶⁸⁸ haber verilmektedir. İki melek, kişinin yaptıklarını yazmaktadır. İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında gözetleyen, yazmaya hazır bir melek bulunmasın.⁶⁸⁹ *"Sizden söz gizleyen ileonu açığa vuran, geceleyin gizlenen ile gündüzün yürüyen eşittir. Onun önünde ve arkasında Allah'ın izniyle kendisini koruyan takipçileri vardır."*⁶⁹⁰

7. **Kâinatın idaresi ve İlâhî kanunların icrâsıyla görevlidirler.** Kur'an'da çeşitli fonksiyonlarıyla âlemi idare edenlere yemin edilmesi⁶⁹¹, insanların canını alan "ölüm meleği"nden söz edilmesi⁶⁹², meleklerin yalancı peygamberlerin ve kâfirlerin canını pençelerini onlara uzatarak⁶⁹³, yüzlerine ve arkalarına vurarak ve *"tadın yakıcı cehennem azabını"* diyerek⁶⁹⁴ alacaklarının bildirilmesi; hadiste ana rahminde teşekkül eden her canlı için bir doğum meleğinin mevcut olduğundan söz edilmesi⁶⁹⁵, Cenâb-ı Hakk'ın insanı yaratacağı zaman bu irâdesini meleklerle açması ve yarattığında ona secde etmelerini istemesi⁶⁹⁶ onların dünya ile irtibatlarının bulunduğunu ve İlâhî irâdenin yerine getirilmesinde vasıta olarak kullanıldıklarını gösterir. Aksi takdirde kendilerine insanın yaratılacağı isteğinin açıklanmasının bir anlamı olmaz. Ayrıca arşı taşıyan ve arşın etrafında dolaşan meleklerin⁶⁹⁷ fonksiyonları da düşünüldüğünde meleklerin tabiat kanunlarının yerine getirilmesinde çok etkili oldukları görülür. Çünkü arş, kâinatın İlâhî varlık tarafından idaresini gösteren bir semboldür ve bunu taşıyan melekler de bu idarenin temini hususunda kullanılan vasıtalarlardır.

8. **Melekler, İlâhî cezaları icrâ eden elemanlardır.** Mü'minlere destek oldukları gibi; kâfirler hakkında takdir edilen cezaları da icra etmektedirler. Kur'an, kendilerine elçi olarak melek gönderilmesini isteyen kâfirlere⁶⁹⁸ şöyle cevap vermektedir: *"Göküzünün beyaz bulutlar ile yarılıp meleklerin bö-*

687 86/Tânk, 4

688 82/İnfitar, 10-12

689 50/Kaf, 17-18

690 13/Ra'd, 10-11

691 79/Nâziât, 5

692 32/Secde, 11

693 6/En'âm, 93

694 8/Enfâl, 50

695 Buhâri, Bed'ü'l-halk 6

696 2/Bakara, 30-34; 15/Hicr, 28-31

697 39/Zümer, 75; 40/Mü'min, 7

698 25/Furkan, 21; 2/Bakara, 210

lük bölük indirildikleri gün, gerçek mülk, çok merhametli olan Allah'ındır. O gün kâfirler için de pek çetin bir gündür."⁶⁹⁹Bu âyet, meleklerin inmesi ile söz konusu olan şeyin günahkâr kulların başına geleceği söylenen ceza olduğunu gösterir. Başka bir yerde ise, *"Meleklerin, kâfir olanların canlarını aldıkları zaman, yüzlerine, arkalarına vurup 'cayır cayır yakıcı ateş azabını tadın' dediklerini"*⁷⁰⁰, onların yüzlerine, arkalarına vurarak canlarını alacakları⁷⁰¹, *"meleklerin ancak hak ile indirileceği ve o zaman onlara mühlet verilmeyeceği"*⁷⁰² bildirilmektedir.⁷⁰³

MELEKLERİN SAYILARI VE ÇEŞİTLERİ

Meleklerin sayısını ancak Allah Teâlâ bilir. Kur'ân-ı Kerim'de cehen-nem işleri ile görevli melekler bulunduğu belirtildikten sonra onların sayısının on dokuz diye belirlenmesinin sadece bir imtihan vesilesi olduğu beyan edilmekte ve *"Rabbinin ordularını, kendisinden başkası bilemez"*⁷⁰⁴ buyurulmaktadır. Bu ifadelerden meleklerin sayısının çok fazla olduğunu anlamakla beraber herhangi bir rakam vermenin mümkün olmadığını ve onların sayısını ancak Allah Teâlâ'nın bildiğini anlamaktayız.

Meleklerin çeşitlerine gelince, Kur'an, göklerin ve yerin ordularının Allah'a ait olduğunu⁷⁰⁵, mü'minleri görünmeyen ordularla desteklediğini⁷⁰⁶ beyan etmekte; göklerde ulular meclisi anlamına gelen "mele-i a'lâ"nın bulunduğu⁷⁰⁷, cin ve şeytanların burada olup bitenleri ve meleklerin kendi aralarındaki konuşmaları dinlemelerine mâni olmak üzere göklerin muhâfaza altına alındığını⁷⁰⁸ kaydetmektedir. Bununla beraber naslarda çeşitli görevlerle vazifeli meleklerin bulunduğu beyan edilmiş, bunların bir kısmı özel adlarla isimlendirilirken (Cebrâîl, Mikâîl gibi), bir kısmı da görevleri ile zikredilmiştir (Ölüm meleği, arşı taşıyanlar gibi). Şimdi bunları sıralayarak kısaca görev ve özelliklerinden söz edelim:

699 25/Furkan, 25-26

700 8/Enfâl, 50

701 47/Muhammed, 27

702 15/Hicr, 7-8

703 B. Topaloğlu, Y. Ş. Yavuz, İ. Çelebi, a.g.e., s. 239 ve devamı

704 74/Müddessir, 31

705 48/Fetih, 4, 7

706 9/Tevbe, 26, 40; 33/Ahzâb, 9

707 37/Sâffât, 8; 38/Sâd, 69

708 37/Sâffât, 6-10; 15/Hicr, 18; 67/Mülk, 5

Cebrâil: Vahiy meleğinin özel adıdır. Kur'ân-ı Kerim'de üç yerde Cibrîl şeklinde geçmektedir.⁷⁰⁹ Ayrıca Cibrîl kast edilmek üzere er-Rûh,⁷¹⁰ Rasûlün kerîm,⁷¹¹ Rasûlû rabbik,⁷¹² er-Rûhu'l-emîn⁷¹³ ve Rûhulkuds⁷¹⁴ isimleri de zikredilmektedir. Hadiste ise Cebrâil, bunlara ilâveten “en-Nâmus” diye isimlendirilmektedir.⁷¹⁵

Mîkâil: Kur'ân-ı Kerim'de sadece bir âyette Mîkâil ismi geçmekte olup şöyle buyrulmaktadır: *“Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cibrîl'e ve Mîkâil'e düşman olursa bilsin ki Allah da kâfirlerin düşmanıdır.”*⁷¹⁶

Azrâil: Ölüm meleğinin özel adı olduğu genel kabuldür. Kur'ân-ı Kerim'de Azrâil ismi geçmez. Bunun yerine ölüm meleği anlamında melekü'l-mevt,⁷¹⁷ eceli gelen ve vadesi yetenlerin ruhunu kabzedenden meleklerden söz edilir.⁷¹⁸

İsrâfil: Kur'an'da İsrâfil adı geçmemektedir. Birçok yerde, sûra üfleneceği haber verilmektedir.⁷¹⁹ Kıyâmetin kopması ve yeniden diriliş ve mahşerde toplanılması için sûra iki defa üfleyecek olan melek olduğu hadis rivâyetlerinde ifade edilmektedir. Hadis-i şeriflerde onun adı dört büyük melek içinde zikredilmiştir.⁷²⁰

Mukarrabûn Melekleri: Bunlara “illiyyûn” ve “kerûbiyyûn” melekleri de denilmektedir. Nisâ sûresinin 172. âyetinde Mesih ve Allah'a yakın meleklerin (el-melâiketü'l-mukarrabûn) Allah'ın kulu olmaktan çekinmedikleri bildirilmektedir. Enbiya sûresinde ise göklerde ve yerde bulunanların O'nun hizmetinde oldukları beyan edildikten sonra; O'nun huzurunda bulunanların O'na ibâdet hususunda kibirlenmedikleri, ibâdetten usanmadıkları, gece gündüz O'nu tesbih ettikleri bildirilmektedir.⁷²¹ Kur'an'da arşı taşıdıkları ve onun çevresinde bulundukları⁷²² ifade edilen, Allah'ı hamd ve tesbih eden melekler de bunlar içinde sayılmaktadır.

709 2/Bakara, 97, 98; 66/Tahrim, 4

710 70/Meâric, 4; 78/Nebe', 38; 97/Kadr, 4; Rûhunâ: 19/Meryem, 17

711 81/Tekvir, 19

712 19/Meryem, 19

713 26/Şuarâ, 193

714 2/Bakara, 87, 253; 5/Mâide, 110; 16/Nahl, 102

715 Buhâri, Bed'ü'l-vahy 3

716 2/Bakara, 98

717 32/Secde, 11

718 4/Nisâ, 97; 6/En'âm, 61, 93; 8/Enfâl, 50; 47/Muhammed, 27

719 6/En'âm, 73; 18/Kehf, 99; 20/Tâhâ, 102...

720 Müslim, Müsâfirîn 200; Ebû Dâvud, Salât 119

721 21/Enbiyâ, 19-20

722 40/Mü'min, 7-8; 69/Haakka, 17

Hafaza ve Kirâmen Kâtibîn Melekleri: İnsanların iyi ve kötü fiillerini kaydeden, onları koruyan meleklerdir. Kur'an'da "*hafaza*"⁷²³, "*muakkibât*"⁷²⁴, "*rusulünâ... yektubûn*"⁷²⁵, "*el-mütelekkıyân*"⁷²⁶, "*rakıybun atîd*"⁷²⁷, "*hâfi-ziyn*"⁷²⁸, "*kirâmen kâtibîn*"⁷²⁹ kelimeleri ile ifade edilmektedirler.

Cennet ve Cehennemde Görevli Melekler: Kur'an'da meleklerin cennetlikleri "*İşte bu, size vaad edilmiş olan (mutlu) gününüzdür*"⁷³⁰ diye karşılayacakları, müttakîler bölük bölük cennete sevk edilip kapılar kendilerine açıldığında, "*Onun bekçileri (hazenetuhâ): Selâm size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya!*"⁷³¹ diyecekleri, meleklerin adn cennetlerine babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber gireceklerin yanına her kapıdan vararak, "*Sabrınıza karşılık size selâm olsun! Dünya yurdunun sonu ne güzeldir!*"⁷³² diyecekleri haber verilmektedir. İnkâr edenleri ise bölük bölük cehenneme sürülecekleri, kapıların açılacağı ve cehennem bekçilerinin onlara, "*Size, içinizden Rabbini- zin âyetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi?*"⁷³³ diyecekleri, cehennemin başında iri gövdeli, sert tabiatlı, Allah'ın buyruklarına karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan meleklerin bulunacağı⁷³⁴ ifade edilmektedir.

Hazene-i Cennet ve Cehennem de denilen bu melekler cennet ve cehennemin bekçileri durumundadır. Cennet meleklerinin başındaki meleğin adı "Rıdvan" dır. Cehennem meleklerine "Zebânî" denir. Başındakine ise "Mâlik" adı verilir.

Hârût - Mârût: Bunlar hakkında farklı görüşler olmakla beraber, "*Babil'de insanlara bilgi öğretmek sûretiyle onları imtihan etmek üzere gönderilen iki melek*" oldukları, en yaygın görüştür. Kur'an-ı Kerim, bu olayla ilgili daha başka bilgi vermemektedir. Mûteber hadis kitaplarından Buhari'de Kitabu't-Tıbb'ın sihre tahsis edilen 47. babının başlığında Bakara sûresinin

723 6/En'âm, 61

724 13/Ra'd, 11

725 43/Zuhruf, 80

726 50/Kaf, 17

727 50/Kaf, 18

728 82/İnfitar, 10

729 82/İnfitar, 12

730 21/Enbiyâ, 103

731 39/Zümer, 73

732 13/Ra'd, 23

733 39/Zümer, 71

734 66/Tahrim, 6; 43/Zuhruf, 77; 40/Mü'min, 49-50; 96/Alak, 18

102. âyeti zikredilmekte, bu münâsebetle âyet içinde Hârût ve Mârût adı geçmektedir. Bunun dışında söz konusu isimlerle ilgili bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ahmed bin Hanbel'de ise, insanlar gibi birtakım arzu ve istekleri bulunan varlıklar olarak tasvir edildiği görülmektedir.⁷³⁵

Fakat bu rivâyeti, müfessirler bozuk ve merdûd kabul edip reddederler.⁷³⁶ Kur'an, bu iki melek ile ilgili olarak yahûdiler arasında meşhur olan hikâyeleri onaylamaz.

MELEKLER İNSANLARDAN DAHA FAZİLETLİ MİDİRLER?

Bütün peygamberler, meleklerin rasulleri sayılan dört büyük melek dâhil tüm meleklerden efdal; yani Allah katında dereceleri daha yüksek ve daha faziletlidir. İnsanlardan takvâ sahibi olan mü'minler de, meleklerin rasulleri hâriç tamamından daha faziletli, dereceleri daha yüksek sayılmıştır. Çünkü melekler, yaratılış bakımından günah işleyemezler. Allah'a itaat ve ibâdet etmek onlar için fitrî ve zorunludur. Onları böyle olmaktan alıkoyacak hiçbir iç ve dış tesir yoktur. Hâlbuki insan, akıl ve nefis sahibi olup, her türlü iç ve dış etkiler altındadır. Buna rağmen insan, bütün menfî engelleri aşar, Allah'a itaatli ve takvâ sahibi bir kul olursa, elbette meleklerden daha faziletli olur.

GAYBA VE MELEKLERE İMAN

Meleklerle iman gaybîdir. Gayb: Hislerle veya akılla bilinmeyen, görül-meyen şeydir. Mü'min gayb âlemine inanmakla yükümlüdür.⁷³⁷ Allah'ın ve Rasûlünün bildirdikleri ister zâhirî, isterse gaybî olsun mü'min ona inanandır. Bazı kâfirlerin gaybe iman etmediklerini, "ben gözümle göremediğim varlıklara inanmam; melek, cin gibi varlıklar uydurmadan ibarettir" dediklerini biliyoruz. Gaybe iman büyük bir imtihandır. Çünkü insanlar gördükleri şeylere inanmak zorundadırlar; Bunlara karşı gözlerini yumamazlar. Fakat Hz. Allah'ın imtihanı öyle değildir. İnsanların görmediği ve göremediği şeyleri yaratması ve sonra da bunlara '*inanın*' demesi büyük bir imtihandır. Mü'min, sadece Allah'ın ve Rasûlünün haber vermesiyle onlara inanır ve teslim olur. Mü'minlere düşen '*dinledik ve itaat ettik*' demeleridir. Zaten, gözüyle göremediğinin varlığını kabul etmeyenlere; akıllarını, duygularını, düşüncelerini-

⁷³⁵ Ahmed bin Hanbel II/134

⁷³⁶ Bak. Fahreddin Râzi, Tefsir-i Kebir, 2/Bakara, 102. âyetin tefsiri

⁷³⁷ Bak. 2/Bakara, 3

ni, rüzgârı, elektrik akımını... göremedikleri halde varlıklarını nasıl kabul edip kendileriyle çelişkiye düştükleri sorulabilir. Böylece görülecektir ki, onlar görmedikleri için inkâr etmiyorlar, görseler bile hakkı kabul etmeyecek sapıklar olduklarından şeytana ve nefislerine uyarak küfrü tercih ediyorlar.

Mü'minler gaybe inanmakla yükselme ve ilerleme yolundaki ilk adımlarını atmış olacaktırlar. İnsanlar, hevâ ve hevesinden, hayvanlık mertebesinde ancak bu ilk adımla kurtulabilir ve gerçek insanlık mertebesine yükselirler. Bir hayvana gaybı anlatamazsınız. O daha kıymetli de olsa görmediğini tercih etmez; önündeki otları her şeye tercih eder. Kâinat, mevcut olan, bilinen ve görünen varlıklardan ibaret değildir. Bu görünüp bilinen şeylerden daha başka varlıklar da mevcuttur; ki biz bunları görmeden sadece doğru haber üzerine verilen bilgiyle bilir ve kabul ederiz.

İnsan aklının bilinmeyen âlemleri/evrenleri idrâk edememesi, onların mevcûdiyetinin inkârını gerektirmez. Bu konuda mü'mine düşen; işi, akıl kuvvetinin üstündeki diğer kudrete (doğru habere) bırakmasıdır. Mü'min, öğrenmek istediklerini Alîm ve Habîr olan, görüneni ve görünmeyen, gizli ve âşikârı bilen Allah'tan ve O'nun Rasûlünden öğrenmesi lâzımdır. Fakat eskiden olduğu gibi, bugün de materyalist kafalılar Allah'ın ilmini önemsemeyerek, insanoğlunu gerilere, hayvanlık mertebesine götürmek istemektedirler. Mü'min, sadece meleklerle değil, gaybî olan ne varsa hepsine Allah ve Rasûlünün bildirdiği şekilde iman eder. *“Onlar ki, gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de infak ederler.”*⁷³⁸

MELEK İNANCININ ETKİLERİ

İnsan, yeryüzündeki diğer canlılardan farklı olarak irâde sahibi bir varlık şeklinde yaratılmıştır. Irâde, “farklı seçeneklerden birini tercih etmek” demektir. Allah, insana irâdî fiillerinde farklı alternatifler sunmuş ve onun dünyaya gelişinin gayesini “imtihan olmak”⁷³⁹ şeklinde tespit etmiştir. İnsan, bu imtihana giren alanda kendisini iyilik veya kötülüğe teşvik eden, irâdesini daha özgürce kullanmasını sağlayan mânevî menajerlerle (yardımcı, düzenleyici) karşı karşıyadır. Allah insanı şerre ve kötülüğe çağırarak üzere şeytanı, iyilik ve hayra dâvet etmek üzere de melekleri yaratmıştır. İnsanın meleklerle

738 2/Bakara, 3

739 67/Mülk, 2

inanması demek, önünde şeytan ve meleklerin sunduğu seçeneklerle dolu ruhî bir hayat olduğunu, meleklerin telkin ve teşviklerine göre hareket edip mevcut yeteneklerini bu yönde yükseltmesi gerektiğini kabul etmesi, Allah'ın görevlendirdiği meleklerin kendisini daima gözetlediğini ve yaptıklarını kaydettiklerini unutmaması demektir. İnsana iyi düşünceler aşılayan meleklerin yanı sıra, ona vesveseler telkin eden şeytanın varlığı da bir gerçek olmakla beraber, Kur'an, şeytana değil; meleklerle imanı öne çıkarmak⁷⁴⁰, tâğutu inkâr edip Allah'a iman edenin sağlam bir kulpa sarılmış olacağını bildirmek sûretiyle⁷⁴¹ şeytanın varlığını ikinci dereceye almış, onunla hemhal olmayıp aksine meleklerle kulak vermeyi öngörmüştür.

“Onu (insanı), önünden ve ardından izleyiciler vardır; Onu Allah'ın emrinden (kazalarından, belalarından ve musibetlerinden) korurlar.”⁷⁴² Gerçekten de insan, risklerle ve tehlikelerle dolu bir dünyada yaşamaktadır. Bunlara, ayrıca kötülüklerin karşılığı olarak Allah'tan her an gelebilecek intikam darbelerinin ihtimallerini de ekleyecek olursak, onun, yaşadığı yıllar boyu ne büyük bir mânevî koruma altında bulunduğunu kestirebiliriz. Bu girift olayın içyüzünü daha derinlemesine bilmek bizim için mümkün değildir.

Ancak bu kadarıyla bile Rabbimizin bizi ne çetin bir sınavdan geçirdiğini, bizzat hayatımıza karşı yaratmış bulunduğu tehlikelerin bile gelip bizi bulmasına melekleri engel yaparak bu sınavda bize nasıl süre tanıdığını bu âyetlerden ibretle öğreniyoruz. Doğrusu bu bize bir İlâhî lutuf ve bir müjde olsa gerektir. Dolayısıyla insanın, bu hârika nöbetçilerini her zaman hatırlayarak özellikle kuytu köşelerde, zifiri karanlıklarda ve tehlikelerle burun buruna olduğu anlarda onların kendisini korumaya devam etmeleri için Allah'a dilekte bulunması, Allah'ın izniyle belaların bertaraf olmasına bir vesile oluşturabilir. Bu, aynı zamanda insanın, Rabbiyle olan irtibatının güçlülüğünü ve sürekliliğini kanıtlamış olur. Kur'an'da ***“Kesinlikle üzerinizde koruyucular vardır. Onlar değerli yazıcılardır. Yaptığınız her şeyi bilirler.”***⁷⁴³ diye kendilerinden söz edilen melekler vardır ki, bunlar söylediğimiz her sözü yazarlar. Dolayısıyla insanoğlunun havada kaybolup giden tek kelimesi bile yoktur.

Evren öyle kesin bir disiplin içindedir ki, bu disiplinin gözümüzle görebildiğimiz veya daha doğrusu ilmin ve aklın kanıtlayabildiği bir cephesi vardır,

740 2/Bakara, 177, 285

741 2/Bakara, 256

742 13/Ra'd, 11

743 82/Infitar, 10-12

bir de ilmin ve aklın asla ulaşamayacağı, açıklayıp tanımlayamayacağı diğer bir cephesi daha vardır. İşte bu görünmeyen cepheyi melekler ordusu oluşturmaktadır. Mü'min olabilmenin olmazsa olmaz şartlarından biri de bu gerçeğe inanmaktır. Dolayısıyla meleklerle inanmamak, Allah'a, peygamberlere, kitaplara ve âhiret gününe inanmamakla eş değerdedir.

Meleklerle inanan bir müslüman, meleklerin kendisini takip ettiğini, gözetlediğini, iyilik ve kötülüklerinin yazıldığını bilir. Ve bu bilinçle davranışlarına çeki düzen verir. Böylece, meleklerle olan inancımız bizi kötülük ve günah yapmaktan vazgeçirir.

MELEKLER HAKKINDA TASHİH EDİLMESİ GEREKEN BAZI YAKLAŞIM VE BÂTİL İNANÇLAR

Müşrikler Allah'a şirk koşarlarken, bazıları görünen maddî cisimleri, bazıları da görünmeyen mânevî cisimleri Allah'a eş tutuyorlardı. İşte, mü'minin melek kabul ettiği varlığı müşrikler tanrı, tanrı çocukları veya tanrı kızları olarak kabul edebilmektedir. Mü'min, onların dişi veya erkek olmadıklarına inandığı gibi, o meleklerin kendi nam ve hesaplarına hiç bir yetkiye sahip bulunmadığına da inanır. Onlara tapmak, onlardan yardım istemek, yani onlara duâ etmek insanlar için küçüklük olur. Çünkü ilk insanın yaratılışında Allah, onları Âdem (a.s.)'in önünde secde ettirdi. Ve Hz. Âdem'e onlardan fazla bilgi verdi. Sonra da Hz. Âdem'i yeryüzüne halife yaptı. İnsan için, kendisine secde etmiş bir mahlûktan yardım istemek ve ona tapmaktan daha büyük bir zillet olur mu?

Meleklerin erkeklik ya da dişilik gibi bir özellikleri sözkonusu değildir. Buna rağmen câhiliyye döneminde meleklerin dişi olduğu ileri sürülüyor, hatta onlara -hâşâ- Allah'ın kızları deniliyordu. Allah, bu yakışıksız isnadları şu âyetlerle reddetmiştir: *“Onlar Rahmân'ın kulları olan melekleri dişi sayıyorlar. Yoksa nasıl yaratıldıklarını mı gördüler?! Bu (yalan) şahitlikleri yazılacak ve onlar sorgulanacaklardır.”*⁷⁴⁴; *“Şimdi de sor onlara: ‘Rabbine kızlar da onlara oğlanlar mı?!’*⁷⁴⁵ Günümüzde de batılardan esinlenerek melekleri bayan gibi düşünen, kızlarına “Melek” ismi veren, güzel bir bayanın meleğe benzediğine dair şiirler yazıp söyleyen, şarkılar mırıldanan insanlara rastlayabilmekteyiz. Bunlar, İslâm itikadı açısından çok vahim manzaralardır.

744 43/Zuhruf, 19

745 37/Sâffât, 149

Ölüm meleği olduğu için Azrâil'in adı insanlar arasında adeta korku sembolü haline gelmiştir. Dolayısıyla bazı kimselerin bu meleğe karşı duyguları olumsuzdur. Ancak bu düşünce hem yersizdir, hem de iman gerçeğiyle uyusmaz. Çünkü iman, ayrıca sevgi, saygı, bağlılık ve teslimiyet ister. Azrâil, Allah'ın, can almak için görevlendirdiği bir melektir. Dolayısıyla can almak onun görevidir. Her şey gibi, canımızın da sahibi Allah'tır. Can, Allah'ın bize bir çeşit ödünç olarak verdiği bir emanettir. Emanet, bir gün gelir, asıl sahibine iade edilir. "Her nefis, ölümü tadacak, her emanet sahibini bulacaktır. Ölüm meleği, bu konuda sadece görevini yapmaktadır. Onun hiç kimseye karşı özel bir düşmanlığı da yoktur. Bu nedenle, Allah'ın bütün elçileri gibi Ölüm meleğini de saygıyla anmak imanımızın gereğidir. Allah'ın selâmı O'nun ve diğer bütün elçilerinin üzerine olsun.

Ölüm meleğinin bu kadar kalabalık bir dünyada kıtalar ve ülkeler arasındaki büyük mesafeleri nasıl aştığı ve aynı anda birçok insanın ruhunu nasıl alabildiği bazı kimseler tarafından daima merak konusu olmuştur. Mânevî âlemi, maddî durumlara bire bir uydurmanın getirdiği yanıltır bu. Eski çağların insanları için düşünce ve teknik açılımları yönüyle bu soru, bir yönüyle mâkul olsa bile; günümüzün baş döndürücü açılımları, dünyanın bir ucundan bilgisayarlara bilgi aktarılabildiği veya virüsler ulaştırılabildiği bir zaman diliminde bu tür soruların cevap vermeye değmeyecek yersizlikte olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

SORULAR

- 1- Gaybe iman ne demektir? İman edilecek gayb alanına neler girer?
- 2- Gaybî varlıklardan olan meleklerin özelliklerini açıklayınız.
- 3- Hafaza, mukarrabûn, kirâmen kâtibîn meleklerinin görevlerini açıklayınız.
- 4- Meleklerin faziletini ve insanlardan üstün olup olmadıklarını belirtiniz.
- 5- Melekler, insanlar tarafından dünyada görülebilir mi?
- 6- Melekler hakkında günümüzdeki yanlış inanç ve kabulleri örneklerle izah ediniz.
- 7- Dört büyük meleği görevleri ile beraber açıklayınız.
- 8- İsmi bilinen bazı melekleri, görevleri ile beraber açıklayınız.
- 9- Meleklerle inanmanın faydaları nelerdir?
- 10- Mutlak gaybı kimler bilebilir?
 - a) Melekler
 - b) Allah ve melekler

- c) Cinler d) Sadece Allah
- 11- Aşağıdakilerden hangisi meleklerin özelliklerindendir?
a) İnsanlar gibi yer, içer, çoğalır ve ölürler.
b) Allah'a karşı gelme irâdeleri vardır.
c) Gaybı bilirler.
d) Allah'a daima itaat ederler, O'na karşı gelmezler.
- 12- Aşağıdakilerden hangisi melekler için doğru değildir?
a) Melekler nurdan yaratılmış varlıklardır.
b) Güzel kokulardan, güzel sözlerden hoşlanırlar.
c) Erkeklik ve dişilikleri yoktur.
d) Bazen günah işleyebilirler.
- 13- Aşağıdakilerden hangisi, Cebrâil (a.s.) adlı meleğin görevidir?
a) Sura üflemek
b) Tabiat olaylarını düzenlemek.
c) Allah'ın emir ve yasaklarını peygamberlere ulaştırmak.
d) Eceli gelenlerin ruhlarını bedenlerinden ayırmak.
- 14- Tabiat olaylarını düzenlemek aşağıdakilerden hangi meleğin görevidir?
a) İsrâfil b) Azrâil c) Cebrâil d) Mikâil



20. Ünite

KİTAPLARA İMAN VE KUR'AN

- Kitaplara İman
- Suhuf (Sayfalar -Küçük Kitaplar-)
- Büyük Kitaplar
- Kitapların Gönderiliş Amacı
- Vahy ve Vahyin Çeşitleri
- Kitabımızda “Kitab” Hangi Anlamlarda Kullanılır?
- Kur'an; Anlam ve Mâhiyeti
- Kur'ân-ı Kerim'in Tanımı
- Kur'ân-ı Kerim'in Özellikleri
- Tefsir, Te'vil, Tercüme ve Meal
- Kur'ân-ı Kerim'in Doğu ve Batı Dillerindeki Tercemeleri
- Kur'ân'ın Tedrîcî Olarak İnzâl Edilmesi
- Kur'an'ın Muhtevâsı ve İşlevi
- Kur'an'ın Bölümleri
- Kur'an İlimlerine Dair Kimi Kavram ve Terimler
- Kur'an Konuları
- Kur'an'da Kur'an
- Kur'an'ı Kim Göndermiştir?
- Kur'an Niçin Gönderilmiştir?
- Kur'an Neyi Anlatmaktadır?
- Gerçek Anlamda Çağ Kapatıp Çağ Açan Sadece Kur'an'dır
- Huzurun Kaynağı Kur'an
- Kur'an'ı Nasıl Nasıl Okumalı, Ona Nasıl Yönelmeliyiz?
- Kendini Kur'an'a Açmak
- Kur'an'ı Yaşamak, Kur'anla Yaşamak
- Nesh; Yaşanmaması Gereken, Formalite Olarak Kur'an'da Yer Alan Âyetler!
- Nesh Konusunun Önemi
- Kur'an-ı Kerim'de Nesh Kavramı
- Nesh Konusunda İhtilâflar (Kur'an Hükümleri Arasında Nesh Var mıdır?)
- Kur'an Âyetleri Arasında Neshin Varlığını Savunanların Delilleri
- Kur'an Âyetleri Arasında Neshin Olmadığıyla İlgili Deliller
- Nesh Anlayışının Ortaya Çıkışı
- Kur'an Hükümleri Ebediyyen Geçerlidir
- Nesh, Eski Şeriatlerin Kur'an Âyetleri Tarafından Geçersiz Kılınmasıdır
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir:

- İlâhî mesajın peygamberler vâsıtasıyla kitap ve suhuf/sayfalar halinde insanlara ulaştırılmasının hikmetini dillendirebilmek.
- Suhuf hakkında bilgi verebilmek.
- Kur'ân-ı Kerim'de "Kitab" kavramıyla nelerin kast edildiğini belirtebilmek.
- Büyük Kitapların hangi peygamberlere gönderildiğini listeleyebilmek.
- Kur'an'ın temel özellikleri ve gönderiliş amacı hakkında doyurucu bilgi verebilmek ve günümüzdeki durumu tahlil edebilmek.
- Vahyin anlam ve çeşitlerini ifadelendirebilmek.
- Kur'an'ın ana konularını listeleyebilmek.
- Kur'an'ı nasıl okumamız gerektiğini, ondan nasıl yararlanılabileceğini açıklayabilmek.
- Neshin ne anlama geldiğini ve akaid açısından önemini açıklayabilmek.
- Kur'an âyetleri arasında neshin var olduğunu ve olmadığını savunanların delillerini izah edebilmek.
- Neshin, Kur'an âyetleri arasında değil; eski şeriatlerin Kur'an âyetleri tarafından geçersiz kılınması anlamına geldiğini açıklayabilmek.

KİTAPLARA İMAN

*"O takvâ sahipleri ki, onlar sana indirilene de, senden önce indirilene de iman ederler."*⁷⁴⁶ İman esaslarından biri de Kur'an'a ve Kur'an'dan önceki kitap ve suhuf'lara (küçük kitaplara) inanmaktır. O kitaplar ki Allah tarafından Rasullerine gönderilmiş ve Rasuller de hiçbir kapalılık bırakmadan o kitaplardaki hükümleri insanlara tebliğ etmişlerdir. Bu kitaplarda Allah insanlara emirlerini, yasaklarını, mükâfatını ve azâbını açıklamıştır. Müslümanlar Allah'ın indirdiği kitaba göre hayatlarını düzenler.

Biz müslümanlar, peygamberlere gönderilen kitapların hepsine inanırız. Ancak, Kur'ân-ı Kerim hâricindeki kitaplar sonradan insanlar tarafından bozulmaya uğramışlardır. Bu sebeple biz onların bozulmuş haline değil bozulmamış haline inanıyoruz.

Mü'minlerin Kur'an'a ve önceki kitaplara inanması, Hz. Âdem'den kıyâmete kadar insanların tek bir dini, tek bir Rabbi olduğunu ispatlıyor. Onun için de bu inanç büyük bir değer taşıyor. Bu akîde, mü'minlerin ruhlarından kötü taassubu kökünden söküp attığı için büyük öneme sahiptir. Bu akîde sahibi her mü'min, hak olan geçmiş bütün din ve peygamberlere inanır.

Bu inanca sahip olan insanlar, peygamberden peygambere intikal eden tek dini (İslâm'ı) bulmuş olurlar. Böylece sağlam bir akîdeye sahip olduktan sonra Kur'an'a uymaları ve onu pratik hayatlarında yaşamaları kaçınılmaz bir görevdir. Çünkü hayat tarzını ancak Kur'an tesbit eder. Kur'an'ın dışındaki bütün hayat modelleri yanlıştır ve sapıklıktır. Eğer Kur'an ölçüsüne göre değil de, insanların akıllarına göre hayat modelleri tesbit edilmeye çalışılırsa, o zaman ne kadar insan kafası varsa o kadar da hayat modeli ortaya çıkar. Bu modellerin hiçbirisi vahye dayanmadığı gibi, aynı zamanda her biri değersizdir. Mü'minin hayat modeli, onu yaratan Allah tarafından çizilmiştir. Mü'min ondan başkasını kabullenemez. Bu gerçeği Allah Teâlâ şöyle ifâde ediyor: ***“Kim İslâm'dan başka bir din (yol) ararsa, o istediği din kendisinden kabul olunmayacaktır. Ve o, âhirette de ebedî zarar çekenlerdendir.”***⁷⁴⁷

Mü'minler bilmelidir ki, İslâm dille söylenen laflardan ibâret olmadığı gibi, sadece kalple tasdik edilen bir inanç da değildir. İslâm, Allah'ın dinine teslimiyet demektir. Bu teslimiyet pratik hayatta bizzat görülmelidir. Yukarıdaki âyette görüldüğü gibi, mü'minin dini sadece İslâm'dır; İslâm'ın ana kaynağı da Kur'an'dır.

Kur'an-ı Kerim, kendinden önceki kitapları tasdik eder, fakat onlarla amel etmeyi emretmez. Kur'an geldikten sonra artık önceki kitapların hükmü tamamen neshedilmiştir (kaldırılmıştır).

Allah Teâlâ hiçbir insanı tebliğsiz bırakmamıştır. Her topluma kendi dinini bildirmiştir. Beşer hayatını peygamberlerine gönderdiği kitaplarla tanzim etmiştir. Her topluma itikad, şariat, ahlâk ve edeplerini gösteren hak kitaplar göndermiştir.

Tarih boyunca kimileri bu kitapları alıp kabul etmişler, kimileri de reddetmişlerdir. Kimileri ise alıp kendilerine göre değiştirmişlerdir. Bugün yahûdilerde bulunan Tevrat ve hristiyanlarda bulunan İncil tamamen değişikliğe

uğratılmıştır. Birçok kısımlar çıkartılmış, birçok kısımlar da ilave edilmiştir. Dolayısıyla önceki îlâhî kitapların aslı kalmamıştır. Allah Teâlâ da onları neshetmiştir. Öyleyse bu kitaplara tabi olan hiç kimse hak yolda (İslâm'da) değildir. Hatta bir defasında Hz. Ömer'in elinde Tevrat sayfalarını veya Tevrat'ın tefsiri kabul edilen rivâyetleri içeren Mişna kitabını gören Rasûlullah (s.a.s.): *“Ey Ömer, vallahi Hz. Mûsâ da aramızda olsaydı bana uymaktan başka bir şey yapmazdı.”*⁷⁴⁸ diyerek onun elindeki Tevrat (veya onun yorumunu içeren) sayfalarını yok etmesini buyurmuştur.

Öyleyse Mü'min de Kur'an'dan başka hiçbir kaynağa bağlanamaz. Çünkü, Kur'an geldikten sonra -ister değiştirilsinler, ister değiştirilmesinler- hiçbir eski kitabın hükmüne uyulmaz. Onların hükmü kalmayıp nesholunmuşlardır.

Allah'ın peygamberlerine indirdiği kitaplar büyüklüklerine göre iki kısımda incelenirler: Suhuflar (Küçük Kitaplar) ve Büyük Kitaplar.

Mü'minler, Hayat Programı Olduğunu Kabul Ederek, Anlamak ve Uygulamak Zorunda Oldukları Bilinciyle Kitaba İman Ederler

Mü'minler ve birr sahipleri, Allah'ın kitaplarına da iman eden kimselerdir. Kitaba iman demek; hayatı onunla düzenlemek üzere kitaba iman demektir. Kitaba iman demek; içindekilere iman demektir. İçindekilerin doğruluğuna ve uygulanırlığına, uygulanması gerektiğine iman demektir. Kitaplara iman Allah'ın vahiy gönderdiğine iman demektir. Allah'ın bizi kanunsuz, yolsuz, yordamsız, plansız, programsız bırakmadığına iman demektir. Onlarla sorumlu olduğumuza, Onların içindekilere göre bir hayat yaşamaya ve onlardan hesaba çekilmeye imandır. Kitaba iman demek; Allah kitabında böyle buyurdu, ben de bunu aynen anladım ve kabul ettim demektir. Yâni Allah kitabında ne dedi? Bizzat Allah'la diyalog kurarak, Allah'ın kelâmıyla diyalog kurarak, ama bunu Peygamber örneğinde anlayarak onu amele dönüştürmektir.

Kitaba iman için, Kitapla yol bulabilmek, Kitabı hayat programı yapabilmek için Kitabı tanımak zorundayız. Kitabı tanımayan bir adamın onunla amel etmesi ve onu hayat programı yapması mümkün değildir. Bilelim ki, ancak uygulayacak kadar Kitaptan tanıdığımız âyetler, bizim âyetlerimizdir. Hani bizim külli bir imanımız vardı. İslâm'a ilk girişteki imanımızdı bu. Ben bu

748 Ahmed bin Hanbel, III, 378

Kitabın tümüne inandım demiş ve böylece müslüman olmuştuk. Hani ya bu Kitabın tümünün nesine inandık? Ya Rabbi şu anda onu tanıyamadığım için toptan inandım! Ama inşallah birim birim, tek tek, âyet âyet onu tanıyıp hayatıma uygulayacağım diye inanmıştık. Hani öyleyse? Toptan inandığımız bu kitaba imanımız, Kitabın bütünü hayatımızın bütününe egemen kılınıp amele dönüşmedikçe bilelim ki; o imanın bir anlamı kalmayacaktır. Kaldı ki, inandık dedikten sonra da denenecektik, değil mi? Sınanmadan sadece iman ettik demekle bırakılmayacaktık,⁷⁴⁹ öyle değil mi?⁷⁵⁰

“...O’nun kitaplarına ve O’nun peygamberlerine... inandılar, O’nun peygamberlerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız’ dediler.”⁷⁵¹

SUHUF (SAYFALAR -KÜÇÜK KİTAPLAR-)

Allah tarafından gönderilen kitaplardan bazıları birkaç sayfadan meydana gelen küçük kitaplardır. Bunlara sayfeler (sayfalar) anlamına gelen “suhuf” denilir.

Kur’ân-ı Kerim’de açıklanan bazı öğütlerin “*es-suhufu’l-ûlâ (ilk suhufta/ sayfalarda)*” mevcut olduğu⁷⁵² bildirilmiştir. Yine benzer öğüt ve hükümlerin İbrâhim ve Mûsâ’nın suhufunda/sayfalarında⁷⁵³ da bulunduğu bildirilerek suhuf denilen küçük ebatlı İlâhî kitapların mevcûdiyeti Kur’ân-ı Kerim’de ifâde edilmiştir. Sayfalar halinde kayda geçirildiği için Kur’an, Kur’an’a da suhuf der.⁷⁵⁴ Bununla birlikte hangi peygambere ne kadar suhuf verildiği açıklanmamıştır. Kur’ân-ı Kerim, Hz. İbrâhim’in soyundan İshak, Yakup, Süleyman, Yusuf, Zekerîyya, Yahya Peygamberler’e kitap verildiğini belirtir.⁷⁵⁵

Meşhur 100 suhuf ve Peygamberlere bu sayfaların dağılımı ile ilgili rivayete dayanılarak “şu kadar sayfa şu peygambere...” diye taksim yapılması doğru olmaz. Bu konuda Kütüb-i Sittede bir hadis yoktur. Hadislerde de suhuf hakkında fazla bilgi yoktur. Bazı rivâyetlerde Hz. Âdem’e 10, Hz. Şit’e

749 Ankebut, 29/2.

750 Ali Küçük, Besâiru’l Kur’an Tefsiri.

751 2/Bakara, 285

752 20/Tâhâ, 133; 87/A’lâ, 18

753 87/A’lâ, 19

754 80/Abese, 13; 98/Beyyine, 2

755 4/Nisâ, 54; 6/En’âm, 89; 57/Hadîd, 26

50, Hz. İdris'e 30, Hz. İbrâhim'e 10 sayfa (suhuf) verildiği nakledilirse de, bu konuda kesin bilgi ifâde eden sahih hadisler mevcut değildir.

Kur'an'da ismi bile geçmeyen ve peygamber olduğu kesin bilinmeyen Şit gibi bir zâta suhuf verildiği gibi hususlar Kur'an'dan ve sahih hadislerden onay almaz. Kütüb-i Sitte'de ve ikinci dereceden önemli hadis kitaplarının hiçbirinde 100 suhufdan ve kime kaç sayfa verildiğinden bahsedilmez. Kur'an'da anlatılanlardan yola çıkarsak Hz. Musa'ya da suhuf (Tevrat'ın bir bölümü) verilmiştir.⁷⁵⁶

Peygamberlerin sayısını bilemediğimiz gibi suhuf ve kitapların tümü ve hangi peygamberlere ne miktarda verildiği de Kur'an'da bildirilmemiştir. Peygamberlere indirilen küçük-büyük bütün kitaplara (suhuf ve büyük kitaplara) icmâlî olarak iman şarttır.

BÜYÜK KİTAPLAR

Kur'ân-ı Kerim'in haber verdiği büyük kitaplar dört tanedir. Bu kitaplar şu peygamberlere gönderilmiştir:

- 1) Tevrat('ın bir bölümü -Kitab-) Hz. Mûsâ'ya,
- 2) Zebûr, Hz. Dâvud'a,
- 3) İncil, Hz. İsa'ya,
- 4) Kur'ân-ı Kerim, Hz. Muhammed'e indirilmiştir.

Zebûr, Tevrat ve İncil'in aslı bozulmuş, insanlar tarafından tahrif edilip değiştirilmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim, kendinden önceki kitapların hükmünü nesh etmiş, yani ortadan kaldırmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğinden ve Mûsâ'nın sayfelerinden bahsedilir, ama hiçbir âyette Tevrat ona nisbet edilmez. Tevrat da Mûsâ (a.s.)'dan bağımsız şekilde ayrı yerlerde bahsedilir. Bizim Tevrat dediğimiz Ahd-i Atîk'in bugünkü Hristiyan ve yahûdilerin kutsal kitabında çoğunun bir peygambere nisbet edildiği 39 ayrı kitabın ilk beş kitabının Hz. Mûsâ'ya indirilen kitap olduğuna inanılır. Tevrat (Ahd-i Atîk) diye Benî İsrâîl'e gönderilen kitapların tümü kast edilir. Onun bir bölümü (39 kitabın 5'i) Hz. Mûsâ'ya indirilen kitap (suhuf) kabul edilir.

KİTAPLARIN GÖNDERİLİŞ AMACI

Kitapların gönderiliş amaçlarının başında insanların dünya ve âhiret mutluluğunu sağlamak gelir. İnsanı yaratan Allah, insanın hayatı boyunca takip edeceği itikat, ibâdet, ahlâk, emir ve yasakları içine alan kitap ve sayfeleri ilk insandan itibaren göndermiştir. Bu kitaplar sayesinde insanlar hidâyeti, dünya huzuru ve âhiret saâdeti gibi pek çok gerçeği anlamışlardır.

VAHY VE VAHYİN ÇEŞİTLERİ

“Vahy”in sözlük anlamı: Bir şeyi gizli ve çabuk bildirmek demektir.

Vahyin terim anlamı: Allah Teâlâ tarafından doğrudan doğruya, ya da elçi melek vasıtası ile peygamberlere bildirilen ve kesinlik ifâde eden bilgilere vahiy denir.

Vahyin Çeşitleri

1) Sâdık Rüya: Allah dilediği bilgileri doğru bir bilgi ile peygamberlerine bildirmiştir. Peygamberlerin rüyalarında gördükleri şeyler aynen gerçek çıkmıştır. Peygamber Efendimize de zaman zaman vahiy böyle gelmiştir.

2) İlham Yoluyla Vahiy: Allah’ın dilediği şeyleri peygamberin kalbine koyması şeklindeki vahiy çeşididir.

3) Perde Arkasından Vahiy: Allah ile peygamber arasında bir vasıta olmadan ve söyleyeni görmeden Allah kelâmının işitilmesidir.

4) Melek Aracılığı İle Gelen Vahiy: Allah Teâlâ’nın, bildirmek istediği bilgileri bir melek ile peygamberine bildirmesi şeklidir. Bu melek Cebrâil (a.s.)’ dir.

KİTABIMIZDA “KİTAB” HANGİ ANLAMLARDA KULLANILIR?

Kur’an’ın temel kavramlarından biri olan “kitab” Kitabımızda 255 yerde geçmektedir. Türkçedeki ‘kitap’ anlamı yanında; yazılı şey, yazı, yazılan ve yazdırılan anlamlarına da gelir. “El-Kitab”: Allah’ın Kitabı demektir. Kur’an istilahında Kitab; Allah tarafından yazdırılan şey anlamında kullanılır ve bu anlamda imanin temel konularından biri de Kitaplara imandır.

Kur'an'ın “kitab” la ilgili ifâdelerinden şunların kast edildiği anlaşılr:

Genel anlamda vahy⁷⁵⁷

Son Peygamber'e gelmiş bulunan vahiyler toplamı⁷⁵⁸

Bütün kâinat

İnsan

Levh-ı Mahfuz'daki Evrensel kayıt kitabı (evrensel kompütür)⁷⁵⁹

Her ferdin fiillerinin kaydedildiği bireysel disket⁷⁶⁰

Kur'an'a göre insanın önüne, okunmak üzere konan üç temel kitap vardır: Kâinat kitabı, vahy kitabı (Kur'an) ve insanın bizzat kendisi. Kur'an, diğer iki kitabın gereğince okunup değerlendirilmesini kolaylaştıran bir nurdur (ışık). Evren ve insan adlı kitapların gerektiği şekilde okunabilmesi için, bizzat Allah, vahy kitabı aracılığıyla insana yardımcı olmak için devreye girmektedir. Kur'an, bu üç kitabın belirli pasaj ve parçalarını “âyet” olarak anmaktadır. Kur'an, bir âyetler topluluğu olduğu gibi, kâinat ve insan da âyetler topluluğudur.⁷⁶¹ Ne vahy kitabı, insan ve eşyaya ait ilimler olmaksızın çözülebilir; ne de eşya ve insan, vahy kitabı olmadan layıkıyla anlaşılabilir.

KUR'AN; ANLAM VE MÂHİYETİ

Kur'an, Allah'ın Kitabı'nın özel adıdır. Kur'an'da, Kur'an için birkaç isme daha yer verilmekle birlikte; en çok Kur'an adı geçmektedir. Bu ad Kur'an'da 70 defa geçer. Kur'an kelimesi için iki ayrı kök gösterilir. Bunlardan biri, okumak anlamındaki kıraat; ikincisi toplamak, kompoze etmek anlamındaki karn köküdür. Kur'an, ilk emri olan “ikra' ” yani oku anlamındaki kelimeyle aynı kökten bir isim taşıyarak okumaya ve ilme en büyük değeri verdiğini belirttiği gibi, neyi ve nasıl okumamız gerektiğini de gösterir. Birçok inceliği ve gerçeği topladığı için de toplamak mânâsındaki bir köke dayanması ayrı bir hikmet sergiler.

Allah'ın kendisine hitap ettiği en son peygamber, Hz. Muhammed (s.a.s.); insanlığa gönderilen son kitap ise Kur'an-ı Kerim'dir.⁷⁶² Kur'an, İslâm'ın orta-

757 43/Zuhuf, 4; 13/Ra'd, 39

758 2/Bakara, 2; 38/Sâd, 29; 41/Fussilet, 3; 43/Zuhuf, 2; 44/Duhan, 2

759 18/Kehf, 47-49; 45/Câsiye, 29

760 17/İsrâ, 13-14

761 51/Zâriyât, 20-21; 41/Fussilet, 53

762 33/Ahzâb, 40

ya koyduğu her tür inanma, düşünme ve davranma biçimlerini belirleyen tek temel dayanaştır. Hz. Peygamber, bu dayanağa istinaden ve onun doğrultusunda hareket etmiş, insanlara ulaştırmakla görevli olduğu bu mesajı öncelikle hayatında kendisi uygulayarak fiilî hâle getirmiştir. Bu hususta Hz. Âişe'nin şu tanıklığı yeterli ve anlamlıdır: "Allah Resulü'nün ahlâkı, Kur'an'dı."⁷⁶³ Bundan daha doğal bir sonuç olamazdı; zira genelde bütün elçiler, özelde de Hz. Peygamber, aldığı haberi/mesajı sadece duyurmakla görevli bir postacı değildir. Aldığı mesajı öncelikle kendi hayatına dinamik bir şekilde yansıtabilmelidir ki ancak o zaman söylediği ile eylediği arasındaki uyum gün gibi âşikâr olabilsin. Dolayısıyla "Kitab"ı, "peygamber"den kopuk ve ayrı bir metin olarak algılamak, en başta bu metnin kendisine ihânet olacaktır. Peygamber, insanlar için hem bir "uyarıcı", hem de "en iyi model"dir.⁷⁶⁴

KUR'AN'IN TANIMI

Allah'ın, Hz. Peygamber'e indirdiği Kur'an ile ilgili olarak çeşitli tanımlar yapılmıştır. Âlimler tarafından yapılan bu tanımlardan her biri Kur'an'ın belirli yönlerini vurgulamaktadır. Bunlar arasından en kapsamlı olan tanım şudur: **Kur'an; Hz. Muhammed'e vahiy yoluyla indirilmiş, mushaflarda yazılmış, Hz. Peygamber'den bizlere tevâtür yoluyla nakledilmiş, okunmasıyla ibâdet edilen, benzerini getirmekten insanların âciz kaldığı Allah kelâmıdır.**

Bu tanımda yer alan temel özellikleri şimdi ayrıntısıyla ele alalım:

Allah'ın Kelâmı: Kur'an'ın en önde gelen bu niteliği, hiç şüphesiz onun sahip olduğu hakikatlerin ve bilgilerin kaynağına işaret etmektedir. Bu da ona inanmanın en temel gerekçesidir. Yaratan tarafından söylenmiş bir söz elbette ki diğer bütün sözlerin üstündedir ve bu özelliğinden dolayı bir kutsallık kazanır. Zira yaratan, diğer bütün lütuf ve ihsanlarına ilâveten, yarattığı insana tenezzül buyurarak söz söyleme lütfunda bulunmuş ve bu vesileyle de insan diğer yaratıklar arasında bir imtiyaza sahip olmuştur. Kur'an'ın, Allah'ın Kelâm'ı oluşunda dikkat edilmesi gereken bir husus da onun bir beşer tarafından uydurulmadığı, dolayısıyla da ihtivâettiği hakikatlerin herhangi bir beşerin ortaya koyabileceğinin çok ötesinde olduğudur. Kur'an'a,

⁷⁶³ Buharî, Edeb 309; Müslim 1/514, 746; Hâkim, 2, 342

⁷⁶⁴ 33/Ahzâb, 21

peygamber de olsa hiçbir insanın sözü karışmamıştır, karışamaz da: *“Eğer o (peygamber), bize birtakım sözler isnat etmiş olsaydı onu sağ elinden yakalardık ve şah damarını koparırdık ve hiçbiriniz onu koruyamazdı.”*⁷⁶⁵

Hiz. Muhammed’e İndirilmiş: Bu ifade Allah’ın, daha önce başka peygamberlere indirmiş olduğu kitapları (Tevrat, Zebur, İncil gibi) dışarıda tutarak yalnızca Peygamber Efendimiz’e indirilen vahyin Kur’an olarak isimlendirileceğini vurgulamaktadır.⁷⁶⁶

Mushaflarda Yazılmış: Mushaf terimi iki kapak arasında toplanmış sayfalar anlamına gelir ki Kur’an’ın elimizde tuttuğumuz kitap biçimini ifade eder. Kur’an, Hiz. Peygamber’den sonra kitap hâline getirilmiş; ezberlenmesinin yanı sıra yazıya da geçirilerek günümüze kadar ulaştırılmıştır.

Tevâtür Yoluyla Nakledilmiş: Bir haber veya sözün, bir araya gelerek yalan söylemeleri mümkün olmayan çok sayıda kimse tarafından aynı şekilde aktarılmasına tevâtür denir. Kur’ân-ı Kerîm, mushaflarda yazılı olmasının yanı sıra ayrıca ezberlenmiş ve insanlarca kuşaktan kuşağa şifâhen/sözlü olarak da aktarılmıştır. Kur’an, bu özelliğiyle yeryüzünde hiçbir kitaba -ne ilâhî, ne de insanî hiçbir kitaba) nasip olmayan bir ayrıcalığa sahiptir.

Okunuşuyla İbadet Edilen: Kur’an, insan hayatının her alanıyla ilgili temel ilkeleri ortaya koyarak bunların uygulanmasını talep eder. Bununla birlikte Kur’an bir ibâdet dilidir de aynı zamanda. Onun içindir ki namazın, namaz olması Kur’an’dan bir parçanın -kişinin güç yetirebildiği kadarının-⁷⁶⁷ okunmasıyla mümkündür. Kur’an dışında bir şeyin okunması bu şartı yerine getirmez.

İnsanları Âciz Bırakan: Kur’an, hem lâfız hem mana hem de bu ikisinin oluşturduğu nazım/düzen/armoni itibarıyla bir bütünlük oluşturur. Gerek indiği dönemde gerekse sonraki dönemlerde ne lâfız ne de mânâ açısından onun benzeri bir kitap meydana getirilmemiştir, getirilememiştir. Kendisinin ilâhî kaynaklı olduğunu iddia ederken Kur’an, bir sûresinin benzerini getirmelerini isteyerek hasımlarına meydan okumuş, bunu yapamadıklarını ve de yapamayacaklarını kesin bir dille ifade etmiştir.⁷⁶⁸ Kur’an’ın bu özelliği, onun

⁷⁶⁵ 69/Haakka, 44-47

⁷⁶⁶ 2/Bakara, 185; 10/Yûnus, 37; 17/İsrâ, 73-75

⁷⁶⁷ 73/Müzzemmil, 20

⁷⁶⁸ 2/Bakara, 23-24; 11/Hûd, 13; 17/İsrâ, 88; ayrıca Bak. 15/Hicr, 9

en son kitap oluşunu ve Kıyâmete kadar da bu şekilde devam edeceğini göstermektedir.

Kur'an'ın önsözü durumundaki Fâtiha'dan sonra, Kitab'ı ilk açan okuyucu için; **“Bu Kitap kendisinde şek ve şüphe bulunmayan bir Kitaptır. Müttakîler için rehber/kılavuzdur (huden).”**⁷⁶⁹ açıklaması yapılarak okuyucunun Kitap hakkında endişe etmemesi gerektiği âdeti teyid edilmiştir. **Lâ raybe fih** denilerek Kitabın varlığı; **Huden** denilerek de kitabın ne amaçla gönderildiği anlatılmaktadır. Böylece Kitabı eline alan mü'min, Allah'tan olduğu kesin olan **Bu Kitap**'ı rehber/kılavuz edinerek yolunu bulabilecektir.

Devam eden ikinci âyette yapılması gerekenler topluca özetlenmiştir. **Gayb** diye ifâde edilen çıplak gözle göremediği, kendini aşan birkaç konuya kesin **iman** edecek, **Salât** şeklinde anılan amellerden ilkiyle bazı görevleri yerine getirmeye başlayacaktır. **İnfak** şeklinde ifâde olunan inandığı ve bağlandığı bir dine hizmet için çaba ve gayretlerinin ilkiyle bu esasları başkalarına da götürecektir. Bunlara ilk kendisinin inanmadığını, devam edegelen tarihî mücâdelenin izleyicisi olduğunu hatırlaması için kendinden öncekilerle de irtibatını kuracak, son olarak inzal olunan **Bu Kitap**'a, Kitabın indiği şahsa (Hz. Muhammed (s.a.s.) ve önceden inzal olan **Kitaplara ve Rasullere** de iman edecektir. Bütün bu inanç, amel ve gayretleri hayatın ikinci ve ebedî bölümü olan **Âhiret** için yapacak, onun varlığına sanki görüyormuşçasına inanacaktır. Eğer böyle yaparsa hayatın dünyadaki bölümünün imtihanını başarácak ve **kurtulmuş** olacaktır.

“Bu o Kitaptır ki, kendisinde hiçbir şüphe yoktur. Müttakîler için rehber/kılavuzdur (huden).”⁷⁷⁰ Bu âyet, Kur'an açıldığında Fatiha'dan sonra ilk okunan âyettir. Kur'an'ı eline alan okuyucu için elinde tuttuğu Kitabın ne olduğu, ne işe yarayacağı ve kime fayda vereceğinin açıklanmasıyla başlamaktadır. Bu Kitap, **“Lâ raybe fih”**, kendisinde şüphe bulunmayan bir Kitaptır. Allah'tan (c.c.) geldiği kesindir. Kitabı okuyan kişinin ilk öğrenmesi gereken onun bir Allah kelâmı olduğunu şeksiz ve şüphesiz kabul etmesidir. Allah'tan geldiği konusunda meydana gelebilecek bir “acaba?” endişesi, Kitap ile kul arasındaki irtibatı zayıflatacağından, öncelikle bu konudaki endişenin giderilmesi ve tam bir güvenle Allah ile konuşuyormuşçasına Kitapla uyum sağlanmalıdır. Zira tüm Kitap boyunca birçok açıklama yapılacak, yol gösterilecektir. Ona yaklaşan kişinin, Kitabı bu bakışla değerlendirmesi gerekir.

⁷⁶⁹ 2/Bakara, 2

⁷⁷⁰ 2/Bakara, 2

Rayb; r-y-b kökünden şu anlamda kelimeler geliyor: Râbehû-rayben: Şüpheye düşürmek, şüphe vermek; Rayb: Zan, şüphe, töhmet; İrtâbe: Şüphe etti, itham etti. Âyette geçen “*Lâ raybe fih (onda şek, şüphe yoktur)*”un anlamı, “Bu Kitabın Allah’tan olduğunda en ufak bir tereddüt bile geçersizdir” şeklinde olmalıdır. Zira Kitabı eline alan bir okuyucu ilk önce bu Kitabı kimin yazdığını ve nereden geldiğini merak eder. İşte bu şüphe, daha ilk cümlede ortadan kaldırılıyor. *Bu Kitap* açık, apaçık bir hakikat olarak işte elimizin altındadır.

“*Lâ raybe fih*” ifâdesiyle Kitabın “hak” olduğu; “*huden*” ifâdesiyle “ne işe yarayacağı”, “*li’l-muttekıyn*” ifâdesi ile de “kime” yarayacağı açıklanmış oluyor.

H-d-y kökünden şu anlamlarda kelimeler geliyor: Hidâyet: Doğru yolu bulmak, yoluna girmek. Huden (li): Yol tarif etmek, yol göstermek; Ehda: Mekke’ye kurbanlık sevk etmek; Hâdâ: Hediyeleşmek, sulh yapmak; İhtedâ: Doğru yolu buldu, doğru yol üzerinde durdu; Hâdî: Yol gösteren, boyun, aslan; Hâdiye: Önde olan; Hudâ: Yol gösterme, itaat ve kulluk; Hedy: Saygıdeğer kişi, hal ve gidiş. Bu kitabın ne işe yarayacağının “Huden” lafzı ile anlatılışı genel bir yol gösterme ve rehberlik-kılavuzluk fonksiyonuna işaret etmektedir. Ayrıca şu veya bu konuda diyerek kısıtlama yapılmayarak sadece yol göstericidir denilmesi, akla gelebilecek her alanı kapsamaktadır. Arapçada, devenin önünde yularını tutup ona çölde yol gösteren kişiye “Hâdî” denilmektedir. Bu Kitab’ın yol gösterişi genel ve temel esaslardadır. O her şeyin genel rotasını çizer. Temel yönleri belirtir. Meselâ; doğu, batı, kuzey, güney gibi temel yönleri bildirir. Rasuller, güneybatı, kuzeydoğu vb. ara yönleri gösterir. Bunlar doğrultusunda müttakî fakih de daha iç yönleri bulabilir.

Bu Kitabın kime yararlı olacağı ise *li’l-muttekıyn (Allah’tan sakınanlar için)* ifâdesi ile açıklanır. V-k-y kökünden şu kelimeler gelmektedir: V-kaa: Sakınmak, korkmak, korumak, düzene koymak; İttikaa: Korku, saygı; et-takvâ: Allah’ın emirlerini tutup yasaklarından kaçınma; Muttekıy: Allah’tan sakınan; Takıyye: Korkmak, gerçek durumunu gizlemek. *Bu kitap* Allah’tan sakınan, O’nun koyduğu kuralları çiğnemekten çekinen ve bu hissi taşıyan kişilere fayda verecektir. Diğerleri için ise sadece okunan, ezberlenen, araştırılan, bilgi sahibi olunan bir Kitap konumunda kalacaktır.

Bu kitabın gerçekten *Huden* olabilmesi, onu eline alan kişinin niyet ve hisleri ile gerçekleşebilecektir. Zira burada canlı olan okuyucudur. Niyeti ne ise, ameli de ona göre olacaktır. Kitabı eline almaktan, okumaktan maksadı ne ise, yararı da ona göre olacaktır.

Bu Kitabın fayda veriş i kişinin kasdına göre değişmektedir. Eğer kasdı kafasında önceden edindiği bir fikre delil bulmaksa, kasdı beğenmediği ve uymak istemediği bir ilkeyi, kuralı değiştirmekse, kasdı bilgi sahibi olmaks a, kasdı *Bu Kitabı* sermaye yapıp üzerinden geçinmekse, bu niyetler ona zarar vermeyecek; bu kasdı taşıyana zarar verecektir. Kasdı Allah'tan sakınmak, kalbi titreyerek gerçekten hayatına onunla yön çizmekse *Bu Kitap* iş te bu kişiye *huden* olacak, fayda verecektir. Bütün bunlar *Bu Kitaba* hiçbir zarar vermeyecek, o tazeliğini ve zindeliğini daima koruyacak, ona yaklaşanlar eskiyecek, gelip geçecek; *Bu Kitap* ebediyete kadar yaşayacaktır.

*“Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir. Sonra derileri de kalpleri de Allah'ın zikriyle yumuş ar. İş te Bu Kitap Allah'ın insanlar için gönderdiği bir rehberdir (huden). Allah onunla dilediğini hidâyete erdirir. Kimi de Allah saptırırsa ona hidâyet edecek yoktur.”*⁷⁷¹

KUR'ÂN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ

Kur'an; âlemlerin Rabbi tarafından son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'e indirilen kitabın en çok söylenen ismidir. Kur'an'ın diğer isimlerinden bazıları da ş unlardır: Zikir, Furkan, Mushaf, Kitabü'l-Mübin, Kelâmullah, Nur, Hüdâ, Şifa, Mev'ize... Bazı müfessirler, Kur'an veya Kitaba sıfat olarak gelen tabirleri de sıralayarak, bu isimlerin sayısını yüze kadar çıkarmışlardır.

Kur'an-ı Kerim, yirmi üç senede peyderpey nazil olmuştur. Kitab'ın hepsi bir defada indirilmemiştir. Kur'an, bölüm olarak 114 sûreye ayrılır. Bu sûrelerin hepsi aynı uzunlukta değildir. Elli sayfalık bir sûre olduğu gibi, bir satırlık sûre de vardır. Sûreler de âyetlere ayrılır. En kısa sûre üç âyet, en uzun sûre de iki yüz seksen altı âyettir. Âyetlerin uzunlukları da eş it değildir. Bir sayfalık bir âyet olduğu gibi bir kelimelik âyetler de vardır. Kur'an, sayfa adedine göre de cüzlere ayrılır. Her cüz yirmi sayfadır. Kur'an, toplam otuz cüzdür. Her cüz de kendi içinde dört hizb'e ayrılır. Her hizb, beş sayfadır.

Kur'ân-ı Kerim, Peygamberimize verilen tek mûcizedir. Kur'ân-ı Kerim Allah'ın koruması altındadır. O'nun bir kelimesi bile değiştirilmemiştir ve değiştirilemeyecektir. Dünyanın bir ucundaki Kur'an (Mushaf) ile diğer ucundaki Kur'an aynıdır. Allah, Kur'an'da şöyle buyuruyor: ***“O’nu Biz indirdik,O’nun koruyucusu elbette Biziz.”***⁷⁷²

Kur'ân-ı Kerim'in Peygamberimize gönderilmesi 23 senede tamamlanmıştır. Kur'ân-ı Kerim, Hz. Ebû Bekir zamanında yazılı sayfalar birleştirilerek mushaf haline getirilmiş, Hz. Osman zamanında çoğaltılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de 114 sûre vardır. Kur'ân-ı Kerim, yeryüzünde en çok okunan, ezberlenen ve yazılıp basılan kitaptır.

Kur'an'ın âyetleri ruhları çoşturur, kalplere huzur verir. Kur'an, insanları dalâletten hidâyete, karanlıklardan nûra, bâtıldan hakka kavuşturur. Kur'ân-ı Kerim baştan sona hikmet hazinesidir. O'nun delilleri açık ve ikna edicidir. Haberleri doğru, hükümleri sağlamdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim Allah kelâmıdır. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerim'de çelişki veya hatalar bulunmaz. Kur'ân-ı Kerim insanlar için bir rehber, bir yol göstericidir. Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: ***“Bu kitapta asla şüphe yoktur. O müttakîler (Allah’tan korkanlar) için yol göstericidir.”***⁷⁷³; ***“Sana indirdiğimiz bu kitap mübârektir; âyetlerini düşünsünler, akıllı olanlar da öğüt alsınlar.”***⁷⁷⁴

Kur'ân-ı Kerim'deki sûreler Mekkî ve Medenî olmak üzere ikiye ayrılır. Mekkî sûreler; Peygamberimiz Medine'ye hicret edene kadar nâzil olan sûrelerdir. Medenî sûreler; hicretten başlayarak Peygamberimizin vefatına kadar nâzil olan sûrelerdir.

Mekkî sûrelerde daha çok inancı kuvvetlendirici âyetler nâzil olmuştur. Medenî sûrelerde ise, daha çok ahkâm âyetleri, yani dinin dünyada nasıl yaşanacağını gösteren âyetler nâzil olmuştur.

İlk inen âyetler Alak sûresinin ilk 5 âyetidir. Son inen âyet ise (müfessir ve araştırmacıların çoğunluğuna göre) Mâide sûresinin 3. âyetidir. Kur'ân-ı Kerim Fâtiha sûresi ile başlar, Nâs sûresi ile sona erer.

Kur'ân-ı Kerim'in birçok ismi daha vardır. Bu isimlerden bazıları şunlardır:

⁷⁷² 15/Hicr, 9

⁷⁷³ 2/Bakara, 2

⁷⁷⁴ 38/Sâd, 29

Furkan (hak ile bâtilı ayıran), Hüdâ (hidâyet veren), Hakîm (hüküm koyan), Nûr, Şifâ, Rahmet, Zikir...

Kur'ân-ı Kerim Allah kelâmıdır. Hiç kimse Kur'ân-ı Kerim'in dengi bir kitap meydana getirememiştir ve getiremeyecektir. Kur'ân-ı Kerim bu konuda birçok âyette insanlara ve cinlere meydan okumaktadır: *“Bu Kur'an gibi bir kitap meydana getirmek için bütün insanlar ve cinler bir araya gelseler ve birbirlerine yardım etseler, yine O'nun bir eşini meydana getiremezler.”*⁷⁷⁵

TEFSİR, TE'VİL, TERCÜME VE MEAL

Tefsir, ilâhî muradı kesin olarak beyan ettiği için çok daha hassâsiyet ve itinâ gerektiriyor. Aynı zamanda tefsiri yapanı derin ve ağır bir sorumluluk altına sokmuş oluyor. Bu yüzden, Hz. Peygamber'den veya sahâbeden sahih bir rivâyetle menkul olmayan haber ve izahlara itibar edilmemelidir.

Te'vil, muhtemel mânâlardan birini tercih etmek olduğuna göre, burada te'vili yapanın tercihi önem kazanıyor. Şüphesiz ki, âyeti te'vil eden kişinin bilgi ve kabiliyeti, ilâhî kelâma ve Hz. Peygamber'in sünnetine vukufu, Arap dili ve edebiyatına hâkimiyeti, bağlı bulunduğu mezhebi, hatta yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik ve politik yapısı, kurumsal faktörler... onun tercihinde etkili olacaktır. Burada beşerî bir tercih söz konusu olduğu için, tercümesinin de daha rahat ve endişeden uzak olarak yapılabileceği söylenebilir.

Her biri Kur'an ilimlerinin birer dalı olan Tefsir, Te'vil ve Tercüme; bunların üçü de, ilâhî mesajın insanlara en güzel şekilde anlatılıp kavratılmasını hedeflemektedir.

TEFSİR

Bir şeyi iyice açıklamak, keşfetmek anlamında “el-Fesr” masdarından tef'il babında bir kelime. Istılâhta beşerî takat oranında, Allah Teâla'nın muradına delâlet etmesi yönünden Kur'ân-ı Kerim'i inceleyen bir ilimdir.

Konusu, Kur'an ayetleridir. **Gâyesi**, iki cihanda selâmete ve mutluluğa ulaşmak için Allah Teâla'nın kitabını yine O'nun murâdına uygun bir şekilde anlamak, anlatmak ve yararlı hükümler çıkarmaya kudret kazanmaktır.

Tefsir ilminin şerefi: Bu ilmin şerefi, bilinen bir gerçektir. Allah Teâlâ; *“Dile-diğine hikmeti verir, hikmet verilen kimseye çok şeyler verilmiştir”*⁷⁷⁶ buyurur. İbn Abbas (r.a.)’dan gelen bir rivâyete göre ayet-i kerimede geçen “hikmet” kelimesi, Kur’an’ın nâsîhini, mensûhunu, muhkem ve müteşâbihini, ilk ve son inen âyetlerini, helâl ve haramını, mesellerini bilmek anlamındadır. Âlimlerin icmâ’ına göre Tefsir ilmini öğrenmek farz-ı kifayedir. Bu itibarla Tefsir ilmi Şer’î ilimlerin en yücelerindendir. Mevzû, gâye ve kendisine duyulan ihtiyaç yönünden de ilimlerin en şerefliisidir.⁷⁷⁷

Tefsire olan ihtiyaç: Kur’an-ı Kerîm’in tefsirine büyük bir ihtiyaç vardır. Vakiâ, Kur’an-ı Kerîm bir belâğat mûcizesidir, birçok meseleleri, hükümleri pek açık lafızlarla beyan buyurmuştur. Fakat ilmî, edebî, ahlâkî, hukukî, sosyal hakikatlerine kadar açık bir tarzda yazılmış olurlarsa olsunlar; yine bunları herkes gereği gibi anlayamaz; bu hususta şerhlere, izahlara ihtiyaç görülür. Bunun içindir ki, en belîğ ediplerin, en güçlü yazarların eserleri hakkında birçok şerhler, haşiyeler yazılmıştır.

Bununla beraber, herhangi bir mesele, birçok meselelerle ilgili olabilir. Mühassıs olmayanlar bu ilgiyi göremezler. Bu meseleleri bir arada düşünmeye ve mütalâaya muktedir olamazlar. Müfessirler ise, her meseleyi izah eder ve o mesele ile ilgili olan diğer meseleleri de ortaya koyar. Artık bu hususta bilinmesi gereken maddeler bir tablo halinde gözler önüne serilir. Böylece mütalâa sahipleri fazla araştırmalardan kurtulmuş olur; az zamanda çok bilgi sahibi olurlar. Bir de herkes, Kur’an lafızlarının, ibarelerinin inceliklerini anlayamaz ve en ibret verici noktasına işaret edilen bir kıssanın, bir olayın teferruatına vakıf olamaz. Müfessirler ise, lafızlara ait incelemeleri yaparlar, kelimelerin ve terkiplerin haki-ki, mecazî ve kinayeli mânâlarını, işaretlerini, delâletlerini gösterirler, Kıssalara, olaylara dair yeterli derecede bilgi verirler. Böylece Kur’an’ın hakikatları, güzellikleri büyük bir açıklıkla ortaya çıkarmış olur.

Tefsirler başlıca iki kısma ayrılır:

1- Rivâyet tefsirleri: Bu tefsir, selefden nakledilegelen eserlere dayanan tefsir-i naklîdir ki, buna et-Tefsir bi’l-me’sur veya Bi-Tariki’r-Rivâye Tefsir de denir. Bu tefsirlerde ayetlerin mânâları, nüzûl sebepleri, nâsîh ve mensuh olanları gösterilir. Böylece rivâyet yolu ile yapılan tefsirlerin başlıca kaynakları, Hadis-i Şerîf kitapları ile Siyer ve Tarih kitaplarıdır. Bunlara muhalif, aklın hükmüne aykırı olan rivâyetlere itimat edilmez.

⁷⁷⁶ Bakara, 269

⁷⁷⁷ Mennâ’ el-Kattan, Mebâhis Ulumi’l-Kur’an, Beyrut, 1408/1987, s. 327

2- Dirâyet Tefsirleri: Buna rey ile tefsir de denir. Bu tefsirde müfessir, ayet hakkında açıklayıcı bir nakil bulamayınca reye başvurur. Yani icthad eder, ve Lugat, Belâğat gibi lisan ilimlerinden yararlanır. Müfessir bunu yaparken, müfessirde aranan bazı şartları taşıması tabiidir. Gerek rivâyet ve gerekse dirâyet sahasında oldukça faydalı birçok tefsir te'lif edilmiştir.

Terceme: Bu kelimenin kökü dört harfli (rubâî) “Terceme” fiilidir. Cevheri bu kelimenin “Raceme”den geldiğini söylemektedir. Lügat mânâsı bir çok manaya gelmekle birlikte; bir kelâmı, bir dilden başka bir dile çevirmek, demektir. Istilâhî mânâsı ise, bir kelâmın mânâsını diğer bir lisanda dengi bir tabir ile aynen ifade etmektir. Tercüme yapılırken, kelâmın bütün mânâ ve maksatlarına itina gösterilmesi icab etmek gerekir. ⁷⁷⁸

Terceme iki kısımda incelenebilir:

1) Harfi veya lafzi terceme: Aslına benzemesi gözetilen, başka bir deyimle eş anlamlılardan birinin yerine konulmasını hedefleyen tercemedir. Lafızları çeşitli yönlerden incelenmesini gerektiren zor bir terceme türüdür. Kur'an için mümkün değildir. Çünkü bütün insanlar ve cinler bir araya gelseler benzerini meydana getiremezler. Aksi taktirde Kur'an'ın belâğat hususiyetleri ve i'cazı kaybolur.

2) Mânêvî veya tefsiri terceme: Nazmında ve tertibinde aslına benzemesi gözetilmeyen tercemedir. Bunda asıl gaye, mânânın güzel bir şekilde ifade edilmesi olduğu için uygulaması kolaydır. Üstelik harfi tercemeye tercih edilmiştir.

Kur'an'ın Tercemesi yapılabilir mi?: Bu hususta alimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Fakat hepsinin ittifak ettikleri nokta Kur'an'ın harfi tercemesinin yapılamıyacağıdır. Buna karşılık tefsiri tercemenin yapılacağına izin verilmiştir. Çünkü bu tün terceme, lafzın mânâsını daha geniş bir sözle mümkün olduğu kadar ifade etmektedir. Üstelik bu terceme aslının da aynı sayılmamaktadır.Yalnız yapılan tercemenin Kur'an'ın yerine geçmeyeceği ve Kur'an'ın değer hükmünü taşımayacağı da bilinmelidir. Kur'ân-ı Kerim'in zengin olan Avrupa lisanlarına yapılan tercümeleri bile, asıl mânâyı ifade etmekten çok âcizdir. ⁷⁷⁹

⁷⁷⁸ Cevherî, Sıhah, 5/1928; Zebidî, Tâcu'l-Arûs, 8/211; Menâhil, 2/16; Zehebî, et-Tefsîr ve'l-Müfessirîn, 1/23; Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, 215-216

⁷⁷⁹ Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, 217-218; Ali Turgut, Tefsir Usûlü ve Kaynakları, 222-223

MEAL

Yaşadığımız ülkede Kur'ân-ı Kerim tercümesi yerine, daha çok “meal” lafzı kullanılmaktadır. Özellikle son zamanlarda yapılan Kur'an tercümelerinin hemen hepsi “meal” diye isimlendirilmişlerdir. Meal kelimesi, “döndü, aslına rucû etti” anlamına gelen âle fiilinden türemiştir.⁷⁸⁰ Meâl; “Evl” kökünden mimli masdardır. Bir şeyin varacağı yer ve gâye mânâsında ism-i mekân da olur.⁷⁸¹ Mânâsı ise, “bir şeyin hülâsası, zübdesi, neticesi”, âkıbeti ve dönüp varacağı yer (masîr) demektir. **“İşte dayanamadığın işlerin te'vili/içyüzü budur.”**⁷⁸² Bu âyette geçen te'vilin aslının “meal” olduğu ve bu mânâda kullanıldığı da söylenmiştir. ⁷⁸³

Meal kelimesi lügatte “evl” kökünden mimli mastardır. Bir şeyin varacağı yer ve gâye mânâsına mekân ismi de olur. Bir şeyin koyulaşıp katı hale gelmesine de meal denir. Istilâhta ise, bir sözün mânâsının her yönüyle aynen değil de, biraz noksaniyle ifade edilmesine meal denir. İşte Kur'ân-ı Kerim'in tercemesi için kullanılan meal kelimesi, onu aynen terceme etmeye imkan olmadığını, daha doğrusu yapılan işte bir eksikliğin mevcut olduğunu belirtmek içindir. Arapça bilmeyen müslümanlara, mümkün mertebe Allah'ın kelâmını kendi dilleriyle anlatmak ve müslüman olmayanlar arasında İslâm'ı yaymak için Kur'ân-ı Kerimin tercemesi zaruridir. Salahiyetli veya salahiyetsiz şahısların yaptıkları tercemelerde, fahiş hatalar yapıldığı göz önünde bulundurulacak olursa, müslümanlar tarafından doğruya en yakın bir şekilde, Kur'an'ın bütün dillere tercemesi şartı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bunun da selâhiyetli heyetler tarafından yapılması gereklidir. ⁷⁸⁴

Buraya kadar serdedilen mâlumattan, Kur'an'ın bütün özellik ve ince-liklerini, mânâ ve maksatlarını edâ ederek tercümesinin mümkün olmadığı anlaşılıyor. Bu durumu ileri sürerek Kur'an'ın başka dillere çevrilmesine itiraz edenler olabilir. Nitekim böyle de olmuştur. Ancak, unutmamak gerekir ki, Kur'an sadece Araplara nâzil olmamıştır. Hz. Peygamber evrensel bir mesaj sunmuştur. Onun bu misyonu, Kur'ân-ı Kerim'de **“âlemlere rahmet”,⁷⁸⁵-tüm insanlara beşîr/müjdeleyici ve nezîr/uyarıcı**⁷⁸⁶ olarak gönderilmiş olmak gibi ifâdelerle belirtilmektedir. Tebliğ ettiği Kur'an'ın da bütün beşeriye

780 İbn Teymiyye, Meccmeu' Fetâvâ, 13/291; Mennâ' el-Kattan, Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'an, 325

781 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, I (Mukaddime, 30; Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, I/33

782 18/Kehf, 80

783 Mennâ' el-Kattan, 326

784 Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, 220-221

785 21/Enbiyâ, 107

786 7/A'râf, 158; 34/Sebe', 28; 35/Fâtır, 24

indirildiğini beyan eden pek çok âyet mevcuttur.⁷⁸⁷ Dolayısıyla, Kur'an'daki emir ve yasaklar, kural ve kaideler, hüküm ve hikmetler Araplar kadar, dilleri farklı olan diğer müslümanları da, hatta bütün insanları da ilgilendirmektedir. O halde Kur'an, Arapların dışındaki müslümanların onu anlayıp kavramaları, emir ve yasaklarına şuurlu bir şekilde uymaları, kıssa ve hikmetlerinden ibret almaları... diğer insanların da üzerinde düşünüp tedebbür etmeleri, tahkik ve tedkiklerde bulunmaları... için, eksik ve yetersiz de olsa onların dillerine tercüme edilmeli; ancak bunun “meal” olduğu da belirtilmelidir.

Kur'ân-ı Kerim, sadece Türkçe değil; hiçbir dile aynen çevrilemez. Her ne kadar Farsça, Fransızca, İngilizce gibi bazı diller, kelime hazinesi açısından zengin iseler de, yine de Kur'an'ın tüm mânâ ve maksatlarıyla bu dillere tercüme edilmesi mümkün olmamakta, bu açıdan bu diller de yetersiz kalmaktadır. Buna rağmen, hemen hemen tüm bu dillere yapılan çevirilere “Kur'an tercümesi” denmiş, sadece içinde yaşadığımız toplum, Kur'an'a duyduğu sevgi ve saygının bir gereği olarak tercümeyle “meal” deme nezâket ve inceliğini göstermiştir.⁷⁸⁸

KUR'ÂN-I KERİM'İN DOĞU VE BATI DİLLERİNDEKİ TERCEMELERİ

Kur'ân-ı Kerim'in İslam'ın ilk devrinden itibaren başka dillere tercüme edildiğine dair örneklerle rastlamaktayız. Kur'ân-ı Kerim hemen hemen bütün Avrupa dillerine terceme edilmiştir. Doğu ve Afrika dillerinin de çoğuna tercüme edilen Kur'an'ın hemen her dilde mealı vardır. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ve kelime kelime yapılmış olan tercemelerin, muhtelif kütüphanelerimizdeki sayısının 60'a vardığını biliyoruz. Latin harfleriyle yapılmış meallere gelince, sayıları hayli çoktur ve gittikçe artmaktadır. Günümüzde yayınlanan Türkçe meal sayısının 200'ün üzerinde olduğunu ifade edebiliriz. Türkçe yazılmış veya Türkçeye tercüme edilip yapılanmış tefsir sayısının da 50 civarında olduğunu belirtelim.

KUR'ÂN'IN TEDRÎCÎ OLARAK İNZÂL EDİLMESİ

Kur'an, peyderpey, parça parça indirilmiştir. Kur'an, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıllık risaleti süresince âyet âyet, bazen birkaç âyet, bazen de kısa

⁷⁸⁷ Bak.2/Bakara, 158; 6/En'âm, 19; 17/İsrâ, 82, 89; 18//Kehf, 54; 30/Rûm, 58; 39/Zümer, 27; 41/Fussilet, 44

⁷⁸⁸ Hidâyet Aydar, Kur'ân-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi, s. 73-75

sûreler hâlinde, ama aralarında mutlaka zaman boşlukları bulunarak nâzil olmuştur. Bunun önemli bir yönü bulunmaktadır; zira Kur'an'ın bu şekilde indirilişi, bizlere, onun anlaşılması ve uygulanmasına dair bir yöntem/usul de sunmaktadır.

Kur'an, Hz. Peygamber'e ilk defa Ramazan ayında,⁷⁸⁹ mübârek bir gecede,⁷⁹⁰ Hira mağarasındayken indirilmeye başlanmıştır. Hz. Peygamber'e inen ilk âyetler Alâk Sûresi'nin ilk âyetleridir.⁷⁹¹ Kur'an'ın bu ilk inişinin -yaklaşık olarak- hicretten önce on üçüncü yılda (ki milâdî Temmuz veya Ağustos 610 tarihine denk gelmektedir), Hz. Peygamber kırk yaşlarında iken gerçekleştiği belirtilir.

Kur'an'ın peyderpey indirilişinde, önemli hikmetler mevcuttur. Kur'an'ın peyderpey indirilişine, bizzat Kur'an'ın kendisi tanıklık etmektedir: *“Kâfirler ‘Kur'an ona bir bütün olarak bir kerede indirilseydi ya!’ derler. Oysa Biz onu kalbine iyice yerleştirelim diye indirdik ve böyle belli bir düzen içinde ağır ağır okuduk.”*⁷⁹²

*“Biz bunu (Kur'an'ı) hakikatle indirdik ve o da sana hak olarak indi. Biz seni yalnızca bir müjdecî ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Ve ayrıca onu insanlara yavaş yavaş okuyasın diye bir okuma/kur'an olarak bölüm bölüm ayırdık ve parça parça indirdik”*⁷⁹³

*“Parça parça inene (Kur'an'a) ant olsun!”*⁷⁹⁴

*“(Kur'an'ın) parçalar hâlinde indirilişini tanıklığa çağırırım. Eğer bilerseniz bu büyük bir yemindir. O gerçekten değerli bir okumadır/kur'andır. Sağlam korunan kelâm içindedir. Ona ancak arındırılmış olanlar dokunur. Âlemlerin Rabbinden indirilmedir!”*⁷⁹⁵

Bu âyetler hem Kur'an'ın Hz. Peygamber'in yirmi üç yılı bulan peygamberliği süresince peyderpey (müneccemen) vahyedilmiş olmasındaki tarihî

789 2/Bakara, 185

790 49/Duhân, 3; ayrıca Bak.97/Kadr, 1

791 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1

792 25/Furkân, 32

793 17/İsrâ,105-106

794 53/Necm, 1

795 56/Vâkıa, 75-80

gerçeği, hem de bununla birlikte kendi içinde tutarlı bir bütün olduğunu⁷⁹⁶ ve dolayısıyla ancak bir bütün olarak ele alınırsa, yani her bölümü diğer bütün bölümler göz önünde bulundurularak okunursa tam olarak anlaşılabilceğini ifade etmektedir.

KUR'AN'IN MUHTEVÂSİ VE İŞLEVİ

Bütün peygamberlerin getirdiği din, İslâm/Teslimiyet olduğundandır ki onlara uyanları da Allah “Müslüman/Teslim olan” diye adlandırmıştır: *“Ve Allah uğrunda gösterilmesi gereken çabayı gösterin. O sizi seçti ve din konusunda üzerinize bir zorluk yükledi. Atanız İbrâhim’in milletini/inancını izleyenler olarak, elçinin size, sizin de bütün insanlara tanık olmanız için sizi önceden Müslüman/Teslim olanlar diye isimlendirdi. Öyleyse namaz kılın ve zekât verin ve sınıksız Allah’a bağlanın. Sizin efendiniz odur. O ne yüce Efendi, ne yüce Yardımcıdır.”*⁷⁹⁷

Allah’ın, Müslümanlar olarak adlandırdığı kimselerin oluşturduğu topluluğun, çevresinde halkalandığı inanç merkezi (ümme) de ortakır: *“Gerçek şu ki bu sizin ümmetiniz tek bir ümmettir; çünkü hepinizin Rabbi benim. Öyleyse bana kulluk edin.”*⁷⁹⁸; *“Muhakkak ki bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir, çünkü hepinizin Rabbi benim. Öyleyse Benden sakının.”*⁷⁹⁹

Farklı zamanlarda ve farklı coğrafyalarda yaşamalarına rağmen, kendilerini Allah’a teslim edenlerin, içinde yaşadıkları şartlar gereği getirilen özel durum ve uygulamalar dışında (*“Biz her biriniz için bir yol/sistem (şir’a) ve bir hayat tarzı/yöntem (minhac) belirledik. Eğer Allah dileseydi hepinizi bir tek topluluk yapardı, ama size indirdikleri aracılığıyla sizi sınamak için böyle diledi. O hâlde hayırlı işlerde yarışın! Hepinizin dönüşü Allah’adır; o zaman Allah farklı olduğunuz hususları size bildirecektir.”*⁸⁰⁰ tek Allah inancına dayanan bütün dinler, evrensel bir bütünlüğe ve ortak bir yapıya sahiptir: *“O, sizin için dinden Nûh’a emrettiğini ve sana vahyettiğimizi, İbrâhim’e, Mûsâ’ya ve İsâ’ya emrettiğimizi teşrî buyurdu. Dini tastamam yerine getirin ve bu konuda ayrılığa düşmeyin.”*⁸⁰¹

796 4/Nisâ, 82

797 22/Hac, 78

798 21/Enbiyâ, 92

799 23/Mü’minûn, 52

800 5/Mâide, 48

801 42/Şûrâ, 13

Allah'ın bütün peygamberleri aracılığıyla gönderdiği ve adına İslâm dediği bu dinin temel ilkelerini de yine Allah kendisi açıklamaktadır. Bu ilkeler kurtuluşun temel ve yegâne şartıdır. Bu şartlar peygamberlere gelen bütün vahiylerin ortak paydasıdır. Bu sebeple Kur'an'ın getirmiş olduğu her türlü mesaj, emir, nehiy ve açıklama, bu şartlar altında ele alınabilir. İşte bütün inananların ortak olarak üzerinde birleştikleri şartları Kur'an bize şöyle açıklar: *“Hiç kuşku yok ki (bu ilâhî kelâma) inananlar ile Yahûdi inancının takipçilerinden, Hristiyanlardan ve Sâbîîlerden her kim Allah'a ve âhiret gününe inanır ve (bu inanca) uygun ve doğru işler yaparsa elbette onların, Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Ve onlar üzülmeceklerdir de.”*⁸⁰²

KUR'AN'IN BÖLÜMLERİ

Âyet: Sözlükte işaret, delil, alâmet anlamlarına gelen âyet kelimesi Kur'an'da mûcize, alâmet, ibret, delil ve benzeri anlamlarda kullanılır. Kâinata bulunan her şey bir âyettir; zira Allah'ın varlığına ve yüceliğine işaret eder. Kur'an'ın en küçük birimi de âyettir; zira o da Allah'ın mesajını göstermektedir. Bazı sûrelerin başında bulunan müstakil harflerin (hurûf-ı mukattaa) âyet sayılıp sayılmamasından ve iki âyeti birbirinden ayıran durakların tespitindeki değişik yaklaşımlardan dolayı Kur'an âyetlerinin sayısı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlere göre âyetlerin sayısı, 6204, 6214, 6219 şeklinde farklılık göstermektedir ki, elimizde mevcut olan Kur'ân-ı Kerîm mushafları 6236 âyetten oluşmaktadır. Bir sûrenin içindeki âyetlerin sıralanışı/tertibi Hz. Peygamber'in talimatına dayanmaktadır.

Sûre: Sözlükte yüksek rütbe, mevki, yüksek bina, etrafı surlarla çevrili şehir anlamlarına gelen sûre kelimesi Kur'an'ın, en az üç âyetten oluşan, farklı uzunluklara sahip her bir özel bölümüne verilen addır. Kur'an'da 114 sûre bulunmaktadır. En uzun sûre 286 âyetli Bakara, en kısası ise 3 âyetli Kevser'dir. Mushaflarda ilk sûre Fâtiha, son sûre de Nâs'dır. Sûrelerin isimleri tevkiî (Hz. Peygamberin emri ve işaretine bağlı) olmadığından bazen bir sûrenin birden fazla ismi bulunmaktadır.

Cüz: Altı yüz sayfalık Kur'an mushafının yirmi sayfalık her bir bölümüne denir. Kelime anlamı parça, bir bütünü oluşturan bölüm demektir. Kur'an otuz cüze bölünmüştür.

Aşr veya Rukû: Her bir sûrenin içinde bir pasaj tarzında konu bütünlüğüne sahip olan ve âyet sonundaki duraklarda “ayn” harfiyle gösterilen kısa bölümlerin adıdır. Yaklaşık onar âyetten oluşurlar.

KUR’AN İLİMLERİNE DAİR KİMİ KAVRAM VE TERİMLER

Kur’an’ın inişinden itibaren, ona inananlar bu lâhî kelâmı anlamaya ve hayatlarından canlı kılmaya çabalamışlardır. Ancak Kur’an’ın inişinin üzerinden zamangeçtikçe Kur’an’ın indiği dönemde yaşayan insanların karşılaşmadığı kimianlama sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Her kuşak kendinden öncekinesillerin Kur’an’a dair anlayış ve yorumlarını öğrenmiş ve kendinden sonrakilere aktarma ihtiyacı duymuştur. Kur’an’ın indiği dönemde yaşayan insanlar(sahabe) elbette bu inişte tanıklık etmiş; hangi şartlarda hangi âyetlerinin indiğini, dolayısıyla âyetlerin delâlet ettiği anlamların neler olduğunu herhangi bir sorun yaşamadan anlamışlardır. Zaten Kur’an, onların kullanageldikleri ve hiçbir sûrette yabancılık çekmeyecekleri bir dil formunda nâzil olmuştur. Ancak yıllar geçtikçe ve farklı din ve milletlerden insanlar İslâm’a girdikçe İslâm toplumunda çeşitli görüşler ortaya çıkmaya ve bunlar tartışma konusu yapılmaya başlanmıştır. Bu etkiyle insanlar sorunları çözmek üzere Kur’an’a başvurmak durumunda kalmış; ancak her düşünce sahibi kendi düşüncesini Kur’an’da bulmaya ya da kendi görüşünü Kur’an’a dayanarak benimsetmeye kalkışmıştır. Bu ve benzeri sebeplerden ötürü sahabeden itibaren her çağda yaşayan ilim adamları Kur’an’la ilgili çalışma ve araştırmalar yapmayave bu çalışmalarını belirli bir yöntemle göre ortaya koymaya çaba göstermişlerdir. Yapılan bu çalışmalara Ulûmu’l-Kur’an/Kur’an ilimleri denmiş, bu ilimlerde takip edilen yöntemle de Usûl-i Tefsir/Tefsir Yöntemi adı verilmiştir. Şimdi Kur’an ilimlerine dair birtakım kavram ve terimlere değinelim:

Sebeb-i Nüzûl: Kur’an âyetlerinin iniş sebebi demek olan bu ifade, Kur’an’ın peyderpey inen parçalarının, belirli bir olgu veya olay üzerine belirli bir maksadı elde etmek üzere indirildiğini işaret etmektedir. Kur’an’ın ahkâm (hukukî hükümler) ve ahlâka ait olan âyetlerinin çoğu, sebeb-i nüzûl adı verilen ortamlarda inmiştir. Kur’an’ın yirmi üç yıllık bir süre zarfında bölük bölük, âyet âyet inmesindeki çeşitli hikmetlerden biri de yeni oluşmaya başlamış bir İslâm toplumunun, gelen vahiyleri özümsemesini kolaylaştırmak ve bu suretle insanları tekâmülî bir tarzda yavaş yavaş, tedricen eğitmek ve biçimlendirmektir. İşte sebeb-i nüzûl, vahyin hangi durumlarda nasıl bir tavır al-

diğini göstermektedir ki bu da âyetler arasındaki münasebetleri anlamamızı kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir.

Âyetlerin inişiyile ilgili olarak bahsedeceğimiz iki kavram daha bulunmaktadır:

1. Mekkî âyetler: Hicretten önce inen ve genellikle iman ve ahlâkla alâkalı olan âyetlerdir.

2. Medenî âyetler: Hicretten sonra inen ve genellikle ibâdet, hukuk ve diğer semavî din mensuplarıyla münasebet gibi konuları ele alan âyetlerdir.

Bu ayrımın bilinmesi hangi hükümlerin hangi olgu ve şartlara göre nâzil olduğunu öğrenmeyi sağlar ki bu da Kur'an metnini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Muhkem ve Müteşâbih: Âl-i Imrân Sûresi'nin yedinci âyetinde Kur'an âyetleri iki kısma ayrılmıştır:

1. Muhkem: Kelime mânâsı sağlamlaştırılmış, berkitilmiş demek olan muhkem, mânâsı ve lâfzı itibarıyla herhangi bir şüpheyi yer bırakmayacak şekilde belirgin ve belli olan anlamına gelir.

2. Müteşâbih: Sözlükte birbirine benzeyen, benzeşen anlamına gelir. Müteşâbih âyet ise ya lâfız ya da mana yönünden başkasına benzemesi sebebiyle anlaşılmasında kapalılık bulunan, bu sebeple ilk anlaşılan mânâsı kastedilmeyen âyetler demektir.

Bu durumda muhkem, lâfzın zahirî anlamı itibarıyla yoruma ihtiyaç duymazken müteşâbih, ilk bakışta anlamı kapalı geldiği/göründüğü için ancak muhkeme başvurarak anlaşılabilir. Müteşâbih âyetleri, genellikle, gayb âlemleriyle ilgili olan durum ve olguların sembolik ve benzetme yoluyla anlatımı şeklinde ifadelendirmek daha uygun bir anlayış olacaktır. Allah'ın sıfatları ile âhiretteki mükâfat ve azap durumlarını anlatan âyetler müteşâbih grubuna girer. Örneğin, bize cennet ve cehennemden bahseden âyetler, tamamıyla bizim bildiğimiz ve idrâk dünyamıza dâhil olan olgu ve olaylardan yola çıkarak yapılan tasvir ve anlatımları içermektedir. ⁸⁰³

Hurûf-ı Mukattaa: Kelime anlamı bölünmüş, ayrı harfler demek olan hurûf-ı mukattaa, Kur'an'ın yirmi dokuz sûresinin başında bulunan ve elifbâ (alfabe) harflerinin tek olarak kullanılmasıyla ya da ikili, üçlü, dördü veya beşli bir kompozisyon çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan; harflerin sesleriyle değil, kendi adlarıyla "Nûn", "Yâ. Sîn", "Elif. Lâm. Mîm", "Tâ. Sîn. Mîm.", "Elif. Lâm. Mîm. Râ.", "Kâf. Hâ. Yâ. Ayn. Sâd." şeklinde okunan harf-sembollerdir. Bu harfler hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu tür bir kullanımın o dönemki Arap şiir/söz söyleme geleneğinde mevcut olduğu, hatibin/şairin muhatapın dikkatini söze/şiire çekmek gayesiyle eserine alfabenin bir veya birkaç harfiyle başladığı bize kadar ulaşan bilgiler arasındadır. Dolaşısıyla Arap diliyle inen bir kitabın diğer durumlarda olduğu gibi burada da Arap edebiyat kültüründen faydalanması kadar tabii bir şey düşünülemez. Ayrıca şunu da hemen belirtelim ki hurûf-ı mukattaa hakkında ileri sürülen her türlü düşünce ve yorum nihayetinde birer içtihatır. Bu harflerin aslını ve esasını Allah bilir.

KUR'AN KONULARI

Kur'an'ın dış yapısıyla ilgili bu bilgileri verdikten sonra iç yapısına, konularına geçebiliriz. Kur'an, ülûhiyet ve ubûdiyet konularını içerir. Rabbimiz ve sıfatları, yaratıklar, özellikle de insan ve onun Rabbiyle ve diğer yaratıklarla ilişkileri Kur'an'ın ana konusudur. Kur'an, Rabbimizin bize mesajları olduğu için, konuları da kul ile Rab arasındaki ilişkiler bağlamında, kulun varlık âlemindeki konumu, kendisini yaratan Rabbin özellikleri, insanın ilişki içerisinde olduğu ve olabileceği her şeyi içermektedir. Kısaca maddeler halinde sıralayacak olursak:

- Allah Teâlâ,
- İnsanlar,
- Tabiat ve evren,
- Rasuller, Nebîler ve iyi kulların örneği,
- Toplum ve tarih,
- Göremediğimiz, fakat etkilendiğimiz varlıklar (melek, cin),
- Kötülük örnekleri, isyancı kullar (şeytan, Fir'avun, Karun, Ebu Leheb, kâfirler, müşrikler, zâlimler, fâsıklar, münâfıklar...),
- Helâklar, kıyâmet, âhiret, cennet, cehennem,
- Allah'ın gönderdiği kitaplar ve konuları,

- İnsandan yapması istenen emirler, tavsiyeler; yapmaması istenen yasaklar, uyarılar ve sakındırmalar,
- Dünya, evren ve hayatla ilgili hükümler.

KUR'AN'DA KUR'AN

Kur'an, kendisini bir kılavuz, rehber olarak tanıtıyor. Kur'an, insanlara hayatları boyunca takip etmeleri gereken esasları, yasaları gösteren ve onları teşvik eden bir kitaptır. Kur'an, akleden insanlar için bir öğüt ve hatırlatmadır. Kur'an'ı, kendi dilinden tanımaya çalışalım:

*“Elif Lâm Râ; Bunlar, gerçeği açıklayan Kitab'ın âyetleridir. Biz, onu anlayasınız diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Biz, bu Kur'an'ı sana vahyederek en güzel kıssaları anlatıyoruz. Oysa, daha önce sen bunlardan habersizdin.”*⁸⁰⁴

*“Bu, Allah'ın izniyle, insanları karanlıklardan aydınlığa, güçlü ve hamde lâıyk olan, göklerde ve yerde olanların sahibi Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz kitaptır.”*⁸⁰⁵

*“Kur'an, âlemler için bir öğüt ve hatırlatmadan başka bir şey değildir.”*⁸⁰⁶

*“Bu Kitap, hiç şüphesiz müttakîler için rehberdir.”*⁸⁰⁷

*“Bu Kur'an, onunla uyarılsınlar, tek bir İlâh bulunduğunu bilsinler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye insanlara tebliğ edilmiştir.”*⁸⁰⁸

*“De ki, Kur'an'ı Ruhul Kudüs (Cebrâil) Rabbinin katından mü'minlerin imanlarını pekiştirmek, müslümanlara doğruluk rehberi ve müjde olmak üzere hak olarak indirmiştir.”*⁸⁰⁹

*“Bu Kur'an, insanlara bir açıklama, müttakîlere yol gösterme ve bir öğüttür.”*⁸¹⁰

804 12/Yûsuf, 1-2

805 14/İbrahim, 1-2

806 68/Kalem, 52

807 2/Bakara, 2

808 14/İbrahim, 52

809 16/Nahl, 102

810 3/Âl-i İmran, 138

“Doğrusu size Allah’tan bir nûr/ışık ve apaçık bir Kitap gelmiştir. Allah, rızâsını gözetenleri onunla selâmet yollarına eriştirir ve onları, izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır, onları doğru yola iletir.”⁸¹¹

“O halde Allah’ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet. Allah’ın sana indirdiği Kur’an’ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın. Onların heveslerine uyma. Eğer yüzçevirirlerse bil ki, Allah, bir kısım günahları yüzünden onları cezalandırmak istiyor. İnsanların çoğu gerçekten fâsıktırlar.”⁸¹²

“Biz sana onu böyle Arapça bir Kur’an olarak indirdik ve onda tehditleri türlü biçimlerde açıkladık. Belki sakınırlar veya onlara bir öğüt olur.”⁸¹³

“Andolsun, bu Kur’an’da insanlara her çeşit misali türlü şekillerde açıkladık. Ama insanların çoğu inkâr ederek yüzçevirirler.”⁸¹⁴

“Âlemlere uyarıcı olsun diye kuluna hak ile bâtılın arasını ayıran ölçüyü indiren ne yücedir!”⁸¹⁵

“De ki, bu, mü’mirlere doğruluk rehberi ve şifâdır.”⁸¹⁶

“Kur’an’ı insanlara ağır ağır okuman için bölüm bölüm indirdik.”⁸¹⁷

“Rabbinizden size indirilen Kitaba uyun; ondan başka velîler edinerek onlara uymayın. Pek az öğüt dinliyorsunuz.”⁸¹⁸

“O gün zâlim kişi ellerini ısırp ‘keşke Peygamber’le beraber bir yol tutsaydım, vay başıma gelene, keşke falancaı dost edinmeseydim, and olsun ki beni, bana gelen Kur’an’dan o saptırdı. Şeytan insanı yalnız ve yardımcısız bırakıyor.’ der. Peygamber: ‘Ey Rabbim, doğrusu kavmim/toplumum bu Kur’an’ı terk etmişti.’ der.”⁸¹⁹

811 5/Mâide, 16

812 5/Mâide, 49

813 20/Tâhâ, 113

814 17/İsrâ, 89

815 25/Furkan, 1

816 41/Fussilet, 44

817 17/İsrâ, 106

818 7/A'râf, 3

819 25/Furkan, 27-30

“Benim Kitabımdan yüzçeviren bilsin ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyâmet günü de onu kör olarak haşrederiz. O zaman, ‘Rabbim, beni niye kör olarak haşrettin? Oysa ben gören bir kimseydim’ der. Allah: ‘İşte böyle, âyetlerimiz sana gelmişti de sen onları unutmuştun (önemsememiştin, arkana atmıştın) bugün de öylece unutulursun’ der.”⁸²⁰

“Gerçekten, indirdiğimiz belgeleri ve doğru yolu Kitapta insanlara açıkladıktan sonra, onu gizleyen kimselere hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet edenler lânet ederler. Ancak tevbe edip hallerini düzelterler hâriç. Onların tevbesini kabul ederim.”⁸²¹

“Gerçekten, Allah’ın indirdiği Kitaptan bir şeyi gizlemede bulunup da onu az bir değere değişenler var ya, onların karınlarına tıkindıkları ancak ateştir. Allah, kıyâmet günü onlarla konuşmaz ve onları günahlarından arındırmaz. Onlara elem verici bir azap vardır.”⁸²²

“Kur’an’ı işlerine geldiği gibi bölenlere de azabı indirmişizdir. Onlar Kur’an’ı bölüp ayıranlardır. Rabbine and olsun ki mutlaka yaptıklarının hesabını hepsine soracağız. Sana emrolunanı açıkça söyle ve müşriklerden yüzçevir!”⁸²³

“Yoksa siz Kitab’ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyâmet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir.”⁸²⁴

“Onlar Kur’an’ı düşünmezler mi, yoksa kalpleri mi kilitli?”⁸²⁵

KUR’AN’I KİM GÖNDERMİŞTİR?

Şu âyetlere dikkatle göz atalım: *“Bu Kur’an, Allah’ındır. O’ndan başkasına nispet edilemez. Ancak o daha önceki inen Kitapları tasdik edici ve*

820 20/Tâhâ, 124-126

821 2/Bakara, 159-160

822 2/Bakara, 174

823 15/Hicr, 90-94

824 2/Bakara, 85

825 47/Muhammed, 24

hükümleri açıklayıcı, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir. Bunda hiç şüphe yoktur.”⁸²⁶

“Onlar hâlâ Kur’an’ın Allah kelâmı olduğunu ve mânâsını düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah’tan başkası tarafından olsaydı muhakkak ki içinde birbirini tutmayan çok söz ve ifâdeler bulurlardı.”⁸²⁷

“Bu Kur’an, sana, hükmünde hikmet sahibi olup her şeyi bilen Allah katından veriliyor.”⁸²⁸

“Bu Kur’an, Rahman, Rahim tarafından indirilmedir.”⁸²⁹

“O, bir şâir sözü değildir, bir kâhin sözü de değildir. Siz pek az düşünüyorsunuz. O âlemlerin Rabbinden indirilmedir.”⁸³⁰

“Eğer o peygamber bazı sözler uydurup bize isnat etmeye kalkışsaydı, biz onu kuvvetle yakalar ve ondan intikam alırdık. Sonra da onun kalp damarlarını keserdik. O vakit, sizden hiç biriniz ona siper de olamazdınız.”⁸³¹

“Kur’an’ı şeytanlar getirmedir; Kur’an’ı indirmek onlara uygun düşmez; hem de buna güçleri yetmez.”⁸³²

Bu Kitab’ın Allah’tan geldiğinde şüphesi olanlara lâ raybe fih ifâdesini teyid için yukarıdaki âyetlerle tafsilatlı açıklamalar yapılmaktadır. Kur’an’ın Allah kelâmı olmadığı, olamayacağı yolundaki itirazlar şu noktalarda toplanıyordu: Onun bir şair sözü olabileceği, Onun bir kâhin sözü olabileceği, Onun bir şeytan ilhamı ve vesvesesi olabileceği, Peygamberin uydurması olduğu. Yukarıdaki âyetlerde bu iddialara bir cevap verilerek reddedilir. Ve doğru olan ortaya konur. İnanan inanır; inanmayan inanmaz. “Bu Kur’an, bir Peygamberin (Allah’tan) getirdiği sözdür.”⁸³³

Rasûlullah (s.a.s.) bir toplum içinde yaşıyordu. Onlardan biriydi. Ancak ona vahy olunuyordu. O da aldığı vahyi açıklıyor, insanları buna çağırıyordu.

826 10/Yûnus, 37

827 4/Nisî, 82

828 27/Neml, 6

829 41/Fussilet, 2

830 69/Haakka, 41-43

831 69/Haakka, 44-47

832 26/Şuarâ, 210- 211

833 69/Haakka, 40

Ona iman edenler, karşı çıkanlar oluyordu. Rasûl (s.a.s.) bu şekilde toplum içinde 23 yıl yaşadı. Bunun 13 yılını Mekke’de; 10 yılını Medine’de geçirdi. Kur’an bu süre içerisinde peyderpey nâzil oldu. Onun ölümü ile birlikte **Bu Kitap** tamamlanmış oldu.

Kur’an’daki âyetlerin olaylarla iç içe nâzil olduğunu bilmemiz bize Kitabın indiği toplum ve çevreden bağımsız anlaşılmayacağı gerçeğini öğretir. Zira o bir toplum hareketine öncülük etmiş, yönlendirmiş Kitaptır. Onu masa başı kitabı olarak ele almak yanlış sonuçlara götürür.

İlâhî vahy insana ve içinde yaşadığı topluma hitap etmektedir. Onu anlayacak, hayata geçirecek, toplum düzeni olarak bir sisteme dönüştürecek insandır. **Bu Kitap**’ta insanın düşünce, duygu, irâde ve ünsiyet gibi yeteneklerini harekete geçirici âyetler vardır. Bu yeteneklerini kullanan insan, toplum içinde diğer insanları da etkileyecek, Şeytanın ilhamına kulak verenlerle Allah’tan gelen vahy ile mücâdele edecek; canını, malını bu yolda feda edecektir. Böylelikle İlâhî vahye olan bağlılığını ve imanını ispat etmiş olacaktır. Mücâdele, Allah’ın sözünün Şeytanın sözüne galebe çaldığı, İlâhî vahyin toplumda “ekber” hale geldiği âna kadar devam edecek, sonra dünyadaki tüm toplumlarda da bu İlâhî hedef gerçekleşinceye kadar sürecektir. İşte Allah’ın kitabı Kur’an, bütün bunları yapacak insana-topluma hitap etmektedir. İnsan bu mücâdele içinde yetiyecek, olgunlaşacak, kemal noktasına ulaşacaktır.

KUR’AN NİÇİN GÖNDERİLMİŞTİR?

“Elif, Lâm, Râ. Bu Kur’an, öyle bir Kitaptır ki, insanları Rablerinin izniyle zulumâtta nura, her şeye galip ve hamde layık olan Allah’ın yoluna çıkarmak için onu sana indirdik.”⁸³⁴

“O (Kur’an) sizi zulumâtta nura çıkarmak için apaçık âyetler olarak kuluna (Peygamber’e) indirilmiştir.”⁸³⁵

“O bir peygamber gönderdi; Allah’ın açıklayıcı âyetlerini sizlere okuyor ki iman edip sâlih amel işleyerek zulumâtta nura çıkasınız.”⁸³⁶

834 14/İbrahim, 1

835 39/Zümer, 39

836 65/Talâk, 11

Bu Kitab'ın niçin gönderildiğini açıklayan birçok âyetten bazıları bunlar. Buna göre Kitabın inzal amacının şu esaslar üzerine kurulduğu söylenebilir:

Âyetlere göre şeytanın egemenliği altına giren herhangi bir durum zulûmât (karanlıklar) olarak vasıflandırılmaktadır.

Rasuller bu zulûmâtta nura çıkışı gerçekleştirmek (dönüşüm-değişim) için seçilmişlerdir. Kitap ve âyetler bu ihrac (çıkış)ın sağlanması için gönderilmişlerdir.

Bu çıkış, Allah'ın izniyle Kur'an ve sâlih amelle, yani çaba ile gerçekleşecektir. "Zulûmâtta nura çıkarmak için" ifâdesi **bu Kitabın** niçin gönderildiğini en veciz bir şekilde açıklamaktadır. Kur'an'a göre, aslolan toplumun karanlıklardan aydınlığa çıkmasıdır. Faziletli toplumun inşa edilmesidir. Bu arada fertler de bu mücâdele esnasında yetişip ahlâkî faziletlerle donanacaklardır.⁸³⁷

Zulûmât, karanlıklar demektir. Zulûm kelimesi de aynı kökten gelmektedir. Dolayısıyla Nur kaynağından gelen aydınlığı kendine veya başkalarına engelleyip karanlıkları tercih, bir zulûmdür aynı zamanda. O yüzden **"Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zâlimlerin ta kendileridir."**⁸³⁸ Nur, tek olduğu halde; karanlıklar, yanlışların sayısı kadar çoktur. Allah, yeryüzünü maddî ışık kaynağı güneşten mahrum yaratmadığı, bir an olsun mahlukatını ışıksız bırakmadığı gibi; gönlümüzü ve yolumuzu aydınlatan nur'dan da bizi mahrum bırakmamış, elçi ve Kitap göndermiştir. Karanlık, fitrî değil; ârizîdir. Karanlıklar, ışık kaynağıyla irtibatın kesilmesi olduğundan zâlim insanın nur düşmanlığının neticesi oluşturduğu zindanlardır. Zindan; ışıktan, nurdan uzak yaşansın diye insanın kendi eliyle ördüğü duvarlardır. Âhiretteki cezanın sebebi, dünya hayatını kendine ve başkalarına zindan etmektir. İnsan, asr-ı saadetteki insanı mutlu eden kuralları değil de; zindanı, zindanları tercih ediyorsa, kendisi bilir. Ama, başkalarına zindan hayatı yaşatmaya kimsenin hakkı yoktur. Saâdet asrı insanının saâdetine benzer bir mutluluğu, burada başlayıp orada bitmeyen mutluluğu, insana çok gören tâğutlar tarafından binâ edilmiştir zindanlar. **"Allah, mü'minlerin dostudur, onları karanlıklardan nura (aydınlığa) çıkarır. İnkâr eden kâfirlere gelince, onların dostları da tâğuttur. O, onları nurdan (aydınlıktan) alıp karanlığa götürür."**⁸³⁹ Zâlim

837 İnsan Eliçik, İtikad Üzerine, Şafak Y., s. 20 vd.

838 5/Mâide, 45

839 2/Bakara, 257

insan, işığa karşı gözlerini kapatmış, karanlıklar içinde yaşamayı tercih etmiş, Allah'ın **“gözleri vardır, onlarla (görülmesi gerekeni) görmezler”**⁸⁴⁰ dediği körlüğü seçmiş, kendine de yazık (zulüm) etmiş insandır. Zâlimlerin en büyükleri olan tâğutlar ise, gören göze düşman olan, başkalarını da körlüğe zorlayan ışık (nur) düşmanı vahşilerdir.

Karanlıklar, korkuyu meydana çıkarır. Bu korku, yanlış bir korkudur. Allah korkusu, yani takvâ değil; vehimlerden oluşan korkudur; fobidir, aç kalmaktan, insanlardan... kısacası korkulmaması gerekenlerden korkmaktır. Karanlıklar, şeytanların faaliyetleri için uygun bir ortam oluşturur. Karanlıklar, insanın önünü ve ilerisini (istikbalini) görmesine engeldir. Yolda ne gibi tehlikelerin olduğunu görüp bilemez karanlıkların insanı. Işığın yardımını reddettiğinden, nurla, göz nuruyla görerek işini yapamaz; yapıp ettiklerini ancak el yordamıyla yapar, körebe gibi tuttuğunu yakalar. Fili de tuttuğu yeriyle tanır ve tanıtır.

Aydın insan, münevver insan, câhiliyye karanlıklarını reddedip, bir adı da “Nur” olan Allah'ın Kitabıyla nurlanıp başkalarını aydınlatmaya çalışan insandır. Kur'an'la bağı kopmuş insan, aydın değil; olsa olsa kara karanlıkların kap-kara adamıdır. Kur'an'sız hayat, karanlıkların nuru boğduğu vahşi bir hayattır, zindan hayatıdır, körlerin hayatıdır. **“Kim Benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyâmet günü kör olarak haşredeceğiz. O: ‘Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!’ der. (Allah) buyurur ki: İşte böyle. Çünkü sana âyetlerimiz geldi; ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun. Doğru yoldan saparı ve Rabbinin âyetlerine inanmayanı işte böyle cezalandırırız. Âhiret azâbı, elbette daha şiddetli ve daha sürekli dir.”**⁸⁴¹

Bugün fert ve toplumları Kitap yönlendirmiyor. Vatandaşa “Kitapsız!” dendiğinde hemen herkes bu sözü büyük bir hakaret kabul eder ama, yaşayışıyla bu sözü hak edip etmediğini düşünmez. Kitapsız toplumdur câhiliyye toplumu. Devlet, Kitapsız devlettir. Öldükten sonra “Kitabın ne?” diye sorulunca, kitapsız şekilde yaşayan günün insanı ne cevap verir dersiniz? **“O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şâhitlik eder.”**⁸⁴² “Kitabın ne?” sorusuna o gün ellerimiz “falan gazete”,

840 7/A'râf, 179

841 20/Tâhâ, 124-127

842 36/Yâsin, 65

“filânın nutku”, “falan anayasası”, ya da “şu kanal”, “bu televizyon”... diyebilir. Yani, Kitabımız diye iddia ettiğimiz Allah’ın Kitabı yerine, bize yön veren, bizim O Kitap’tan fazla okuyup baktığımız, etkilendiğimiz, uyduğumuz ne ise vücudumuz yalan da söyleyemeden onları itiraf edecektir. “Kitabım Kur’an” sözü bir tekerleme ve bir iddiadan mı ibârettir, yoksa tümüyle yaşayışımıza yön veren gerçeği mi yansıtmaktadır? İnanmak, inandığını yaşamaktır. Ateşin yakıcı olduğuna inanan, kolay kolay elini ateşe uzatmaz.

KUR’AN NEYİ ANLATMAKTADIR?

Tüm peygamberler ve Allah’tan getirdikleri kitapların anafikri insanoğlunu *ulûhiyet* ve *ubûdiyet* konusunda aydınlatmaktır. Hz. Adem ve Havva’nın yeryüzüne indirilişinden bu yana binlerce sene geçmiş ve insan nüfusu altı milyara ulaşmıştır. Bu rakam şu anda diri olanların sayısıdır. Geçmişte yaşayıp ölenler de eklenince milyarları bulmaktadır. Allah, yeryüzünü hiçbir zaman rehbersiz ve kılavuzsuz bırakmamış, daima elçilerle kitaplar göndererek insanlara yol göstermiştir. Kitaplar bu rehberliğin yazılı metinleridir. Allah’ın insanlara çağrısı ve onlar için gösterdiği hayat tarzı kitaplara kaydedilerek insanoğlunun elinde vesika olarak bulunması sağlanmıştır. Ancak bu rehberlik en son “Bu Kitap” ile sona ermiştir. Bir daha Nebî seçilmeyecek, yazılı metinlerden oluşan Kitap gönderilmeyecektir. Artık insanlık son Rasûl’ün (s.a.s.) getirdiği Kitapla yükümlü olacaklardır.

Kur’an, Hz. İsa’dan 610 yıl sonra yeni ve son bir Rasûl (s.a.s.) ile başlayan zulumâtтан nura çıkış hareketinin kılavuz kitabıdır. 23 yıl süren bir devrim hareketinin yol gösterici metinlerinin (âyetlerinin) bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Bu açıdan Kur’an 23 yıllık bir toplumsal değişme mücâdelesinde anlaşılabilir. Âyetlerin inmesiyle beraber Rasûlullah harekete geçmiş, içinde yaşadığı toplumu bu âyetlerle değiştirmek için gece gündüz çalışmıştır. Nihâyet çağrısı kendi doğup büyüdüğü Mekke’de değil; Medine’de yankı bulmuştur. Orada toplumun lideri olarak Peygamberliğine devam etmiş, 10 yıl içinde insanlık için örnek bir toplum modeli kurulmuştur. Bu esnada yüzlerce âyet nâzil olmuş, ilk günden son güne kadar harekete sürekli Kur’an rehberlik etmiş, Rasûlullah da uygulamış, âyetlerin pratiğe geçirilmesinde Kur’an’ın mücesssem bir ifâdesi olmuştur.

Kur'an, Peygamberimiz'e verilen tek mûcizedir. Diğer peygamberlere verilen mûcizeler, belirli bir zamanda ve belirli bir yerde yaşayan sınırlı sayıdaki insanın şâhid olduğu olağanüstülükler olduğu halde; Kur'an, her coğrafyada, Peygamberden sonra her tarih diliminde yaşayanlar için apaçık görülen bir mûcizedir. Edebiyat yönüyle mûcizedir, benzerinin yazılamayacağı için mûcizedir, problemlere çözüm getirip ölümcül hastalıklara şifa olduğu için mûcizedir, evrensel hakikatleri ihtiva etmesi yönüyle mûcizedir. Değiştirilmesi gerekmeyen, eskimeyen ve en âdil kanunları içermesi yönüyle mûcizedir.

Tarih, coğrafya, cinsiyet, maddî farklılıklara rağmen tüm insanları her yönüyle kuşatması, her topluma ve her bireye çıkış yolları göstermesi yönüyle mûcizedir. Okunmasıyla, kolay öğrenilmesiyle, okunuşunda ruhları arındıran, dinlendiren âhengi, musikiyi ile, ruhları huzura kavuşturan, gönülleri titreten nağmeleriyle mûcizedir. En çok okunan kitap olması, en çok ve en kolay ezberlenen kitap olması yönüyle mûcizedir. Anlamalarının derinliğiyle mûcizedir. En doğru, en güzel kelâm olması, bıktırmaması, okundukça güzelliğinin artması yönüyle mûcizedir. Bitmeyen hazineleriyle, gaybdan verdiği haberlerle mûcizedir...

Bütün mûcizelerinin yanında Kur'an, tarihin akışını değiştirmiş, en köklü değişiklikleri gerçekleştirmiş, en sağlam nizamı oluşturmuş, pratikte muhteşem meyvelerinin görüldüğü, her isteyene nimetlerini sunan bir ağaçtır. Kendisine yönelenlere sırlarını açan, hazinelerini saçan gökten inen muazzam bir sofradır. Göklere doğru tırmanmak, yükselmek isteyenlere Allah'ın uzattığı kopmaz bir iptir. Tarihin şâhid olduğu en büyük devrim, Kur'an'ın gerçekleştirdiği inkılabdır. Kur'an, kişileri kısa zamanda, tepeden tırnağa değiştirdiği gibi; toplumları da nuruyla ihya etmiş, diriltmiş, değiştirmiş, dönüştürmüştür.

Fert planında sözgeliimi, Ebu Cehil'in samimi arkadaşı, eli silahlı katil adayı Ömer, Peygamber'i öldürmeye giderken kendisi dirilmiş, dinlediği Kur'an onu bir anda değiştirmişti. Kızını toprağa diri diri gömen Ömer, Kur'an sayesinde insanları ihya eden, karıncayı ezmek için yere dikkatli basan merhamet ve adâlet timsali Hz. Ömer oluvermiş. Fert planında tek tek yaşanan bunun gibi sayısız örnekler yanında, Kur'an, toplumu da, düzeni de kökten değiştirmişti. Kabile halinde yaşayıp, sık sık birbirlerine saldıran, o güne kadar tarihte ciddi varlık gösteremeyen, devlet ve medeniyet nedir bilmeyen baldırı çıplak insanlar, Kur'an'ın gerçekleştirdiği inkılap sayesinde çok

kısa bir zaman içinde üç kıtada at koşturan, en büyük devlet ve medeniyet olmuşlar.

GERÇEK ANLAMDA ÇAĞ KAPATIP ÇAĞ AÇAN SADECE KUR'AN'DIR

Kur'an çağ kapatıp çağ açmıştır. Hemen her konuda olduğu gibi, câhiliyenin çağ anlayışı da câhilcedir. İnsanlığın hattındaki en büyük fay kırılmasını da hakkı görmek istemediği için görmezden gelir, farklı çağ anlayışını zanna ve uydurmalara dayanarak değerlendirebilir. İslâm'ın çağ anlayışı, tevhid mücâdelesini yansıtan olaylarda, vahyin verdiği doğru haberler ışığındadır. İlk insan, aynı zamanda ilk peygamberdir. Ülü'l-azm denilen büyük peygamberler de çağ kapatıp çağ açmış devrimci liderlerdir. Nuh tufanı, o tarihte ve sonraki etkileriyle yeni bir çağı belirler. İbrahim (a.s.) putperest çağa destansı meydan okumaları ve mücâdeleleriyle tevhid çağını yeniden oluşturan inkılabın köşe taşıdır. Mûsâ (a.s.) ve İsa (a.s.) da öyle. Ve en büyük inkılab, Kur'an'ın yaptığı inkılab; en büyük inkılabçı da Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. Kur'an'la câhiliye çağı kapanmış; mutluluk çağı başlamıştır. Kur'an'la birlikte Kur'an'ın oluşturduğu yeni çağın adı asr-ı saadet; inkılabçı insanın adı da müslüman'dır artık. Diğer devrimler, adına inkılab denilemeyecek basit, sınırlı, sahte, avutucu değişimlerdir. Daha doğrusu zindanları değiştirmenin adına devrim denilmeye başlanmıştır. Karanlıklar, zulümler, zindanlar arasındaki değişikliğin adına devrim; küçük değişikliklerin veya tahmine ya da uydurmaya dayanan zaman dilimlerinin adı çağ olamaz.

İnsanlık, bugün bilmem kaçınıcı câhiliye çağının karanlıklarında yaşıyor. Kur'an'da "câhiliye" kelimesi dört yerde geçer. Bu dört âyet, câhiliyenin dört özelliğini belirtir. Câhiliye, İslâm'a zıt, putçu bir inanç sistemidir.⁸⁴³ Câhiliye bir hayat felsefesi, taassup içeren bir yaşam biçimidir.⁸⁴⁴ Câhiliye ah-lâksızlık, hayâsızlıktır.⁸⁴⁵ Ve câhiliye bir devlet anlayışı, bir yönetim biçimidir: *"Yoksa onlar, câhiliye hükmünü, idaresini mi istiyorlar? İyi anlayan bir topluma göre, hükmü Allah'tan daha güzel kim var?"*⁸⁴⁶ Câhiliyenin temel vasıflarından kölelik hâlâ hükmünü sürdürmektedir. İnsanlar bugünkü modern câhiliyede şeytanın, nefislerinin, heva ve heveslerinin kölesi durumun-

843 bak. 3/Âl-i İmran, 154

844 bak. 48/Fetih, 26

845 bak. 33/Ahzâb, 33

846 5/Mâide, 50

da yaşarlarken; bir yandan da kullara kulluk-kölelik yapmaktalar. Yabancı emperyalistler ve yerli sömürücüler modern köleliği devam ettiriyorlar. Eski câhiliyye devrinde bazı insanlar kızlarını diri diri toprağa gömüyorlar, kızlarının dünya hayatlarını yok ediyorlardı. Günümüzdeki modern câhiliyyede kız-erkek bütün çocuklar, öldürülmelerin en kötüsüne mahkûm ediliyor. Çocukların fitratları bozulduğu ve mü'mince yaşatılmadığı için âhiretleri, ebedî hayatları mahvediliyor (Tabii, kürtaj, intihar, uyuşturucu gibi şeyleri saymaya gerek görmüyorum). Kısaca, Kur'an gelip câhiliyyeyi değiştirmeden neler varsa, modern biçimde bugün de, buralarda da arz-ı endam etmektedir.

Peki, Kur'an, aynı Kur'an olduğuna göre, bugünkü câhiliyyeyi niye değiştiremiyor? Bugünkü insanlar Kur'an okudukları halde, niçin karanlıklardan sıyrılıp değişik bir kimliğe bürünemiyor? Yani Kur'an, niye artık inkılab yapamıyor? Kur'an değişmemiştir ama, Kur'an okuyanlar başkalaşmıştır. Kur'an anlayışı, Kur'an'a bakış, Kur'an'a yaklaşım değişmiştir. Kur'an, aynı Kur'an'dır ama, Kur'an'a yönelmesi gereken insan, Kur'an'a sahabe gibi yönelmiyor.

Çeşme, bindört yüz yıldır akmaktadır. Bu güne kadar onun hayat veren lezzetli suyunu içenleri suladığı, nimetlendirip dirilttiği gibi, hâlâ canlandıran rahmet suyunu sunmaya devam etmektedir. Ama biz, kabımızı o çeşmenin altına tutmuyor, çeşmeden yararlanmayı bilmiyorsak suç elbette çeşmenin değil; bizimdir. Karanlıklarda yaşayan insan çeşmenin yolunu unutmuş olabilir, ama çeşmenin suyundan az da olsa tatmış olanların yapmaları gereken büyük görevleri olmalıdır. Hele o çeşmenin yanı başındaki yangınları farke-den itfaiyeci (dâvet ve tebliğci) görevini yapmıyorsa, karanlıktan yararlanarak yangını çıkaran ve değişik araçlarıyla yangını körükleyenler kadar, o da suçlu değil midir? Kendilerini ve toplumlarını değiştirmek isteyenlere Kur'an yardımı hazır; referansları, örnekleri ortadadır. Değişim ve dönüşüm projelerini, kendisine yöneleceklerle sunmaya, yol göstermeye, yollarını aydınlatmaya hazır beklemektedir.

Bir ilâcın şifaya vesile olması için, o ilacın kullanılması gerekir. Sadece reçetenin veya prospektüsün okunmasıyla şifa beklenemez. **“Kur'an şifadır.”**⁸⁴⁷ Hem ferdî hastalık, problem, stres ve buhranlarımıza; hem de sosyal kargaşamıza. Aynı zamanda devlet yönetiminin ölümcül hastalıklarına şifadır. Bunun böyle olduğu sayısız deney ve tecrübelerle kanıtlanmış tarihî ve

847 10/Yûnus, 57; 17/İsrâ, 82; 41/Fussilet, 44

güncel bir vâkiadır. Aynı ilaç, bayatlamadan bozulmadan duruyor. Raflarda, kabından açılmadan tutuluyor. Uygulayacak hastaları bekliyor.

HUZURUN KAYNAĞI KUR'AN

Kur'an anlamamız için kolaylaştırılmıştır. Bunu bize haber veren bizzat Allah'tır.⁸⁴⁸ Anlaşılması için kolaylaştırılan Kur'an, hayata aktarıldığı ve canlı kılındığı durumda insana mutluluk ve huzur verir; sıkıntı ve darlık değil: *“Kur'an'ı sana, bedbaht olası diye indirmedik. Yalnızca saygısı olana, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından bir öğüt, bir uyarıcı olsun diye indirdik.”*⁸⁴⁹

KUR'AN'I NASIL OKUMALI, ONA NASIL YÖNELMELİYİZ?

Kur'an'ı okumaktan bahsederken burada onu Arapçasından ezbere veya yüzüne okumayı kastetmiyoruz. Elbette yerine getirene bu tarz bir okuyuşun faydası vardır. Ancak bizim burada üzerinde durduğumuz husus, Kur'an'ın anlaşılması olduğundan dolayı Arapça bilmeyen ya da Arapça bilgisi Kur'an'ı orijinal metinden okuyup anlayacak bir düzeyde olmayan kişinin bu okuyuşu bizim konumuz dışında kalmaktadır. “Kur'an'ı okumak” ifadesiyle onun mus-haftan, yani Arapçasından anlamaksızın yüzünden veya ezbere okunmasını değil, anlamının okunmasını kastettiğimizin altını çizmek istiyoruz.

Kur'an, anlaşılacak için okunur. Zira Allah'ın, Rasûlullah'a Kur'an'ı indirmesinin amacı onu insanlara duyurması ve iletmesidir.⁸⁵⁰ İnsanlar da kendilerine duyurulan ve iletilen bu mesajı anlamakla yükümlüdürler.⁸⁵¹ Zira hayatlarını Allah'ın istediği istikamette düzenlemekle sorumlu tutulan insanlar bunu ancak kendilerinden isteneni anladıkları zaman yerine getirebilirler. Bu yüzden Kur'an okumak farzdır: *“Bir de Kur'an'ı okumakla emrolundum.”*⁸⁵²

848 54/Kamer, 17, 22, 32, 40; 19/Meryem, 97; 44/Duhân, 58

849 20/Tâhâ, 2-4; ayrıca Bak.13/Ra'd, 28; Kur'an Anlaşılın Diye, Heyet, Yekder Y., s. 10-39

850 16/Nahl, 44, 64; 5/Mâide, 15,19; 14/İbrâhîm, 4

851 2/Bakara, 219, 221, 243, 266; 24/Nûr, 61; 7/A'râf, 176; 10/Yûnus, 24; 16/Nahl, 44; 38/Yâsîn, 29; 4/Nisâ 82; 47/Muhammed, 24; vd.

852 27/Neml, 92

Kur'an okuyor veya dinliyor olmamız, tek başına, bizi aldatmasın. O İlâhi Kelâm'ı okurken, dinlerken, üzerinde düşünürken, sahih bir niyet taşıma gereği de unutulmasın. Bilelim ki Kur'an'a gerçekten muhatap olmamız, doğru bir niyetle, samimiyet ve ihlasla ona yönelme şartına bağlanmış bulunuyor.

Bizatihi Kur'an'ın tarifiyle, âlemlerin Rabbinden gelen;⁸⁵³ insanları hidâyete erdiren ve hakkı bâtıldan ayıran;⁸⁵⁴ sonsuz hikmetler yüklü;⁸⁵⁵ sonsuz derecede kerim⁸⁵⁶ bir ezeli Kelâm'dır Kur'an. *"Onun ahlâkı Kur'an'dı"*⁸⁵⁷ diye tarif edilen Ümmî Nebî (s.a.s.) kendi hayatıyla, Kur'an'ın bu sıfatlara hakkıyla mazhar olduğunun en birinci delilidir. Keza, ondan aldıkları hidâyet dersleriyle bütün insanlık tarihine manidar ubûdiyet örnekleri sunan sahabiler de. Ve her biri ondan aldığı hakikat nuruyla kemale eren milyonlarca asfiya ve sâlih kullar ile, hayatları onunla nurlanan yüz milyonlarca mü'min de onun tüm bu özellikleri hakkıyla taşıdığıнын şâhidi ve delilidir.

Fakat, bizatihi Kur'an, muhatapı olan bizleri, kendisine sahih bir niyet ve sağlam bir itikad ile, samimiyet ve ihlas içinde muhatap olma konusunda uyarır. Meselâ Âl-i İmran sûresinin yedinci âyetinde, kalbinde 'kaypaklık' taşıdığı halde 'saptırma ve fitne için' onu okuyanların varlığına dikkat çeker. Bir sonraki âyette ise, hidâyet bulduktan sonra kalbimizi eğiltmenin mümkün olduğunu bildiren bir duâyla yüz yüze geliriz. Böylesi dehşetli bir tehlikeye karşı insan, acziyet ve tevazu içinde Rabbine sığınma durumundadır: *"Ey Rabbimiz! Bize doğru yolu gösterdikten sonra kalbimizi kaydırma, bize katından bir rahmet ver. Gerçekten her şeyi veren Sen'sin."*⁸⁵⁸ Tüm bu hususlar şunu açıkça gösterir:

Kur'an, gerçekten âlemlerin Rabbi namına bir İlâhî hitaptır. Bütün kâinatın Sahibi, bütün mahlûkâtın Hâlikı namına **bir ezeli konuşmadır.** Hakîm, Kerîm ve Rahîm bir Rabbin kelâm-ı Ezelîsi olarak sonsuz hikmet, kerem ve rahmet yüklüdür. **Furkan'dır ve mu'cizü'l-beyandır. Dolayısıyla onu okumak, okumaların en güzeli.** Onu dinlemek, dinlemelerin en güzeli. Onunla düşünmek, tefekkürün en güzeli. Ona göre yaşanan bir hayat, hayatların en güzeli. Tüm bunlarla birlikte,

853 56/Vâkıa, 80

854 2/Bakara, 185

855 36/Yâsin, 2

856 56/Vâkıa, 77

857 Müslim, Musâfirîn, B. 18, Hds. 139; Ebû Dâvud, Tatavvu, B. 26, Hds. 1342; Nesâî, K. Leyl, B. 2, Hds. 1601; Dârimî, Salât B. 165, Hds. 1342

858 3/Âl-i İmran, 8

unutulmaması gereken husus, eşsiz bir hidâyet rehberi olan Kur'an'ın doğru bir niyetle okunmasıdır.

Kur'an'dan öğrendiğimize göre, ona yönelirken dikkat edilecek hususlar şunlardır: İyi niyet, istiaze, Kur'an'a temiz olarak dokunup yaklaşmak, Kur'an'a kulak verip susmak, onu tane tane, özümseyerek okumak.

Kur'an'a yönelirken dikkat edilecek ilk husus, recmedilmiş şeytana karşı, Rabbimize sığınmaktır: *“Kur'an okumaya başladığın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.”*⁸⁵⁹ İlk iş budur. Neden? Çünkü Kur'an'ın defaatle ders verdiği üzere, şeytanı şeytan kılan şudur: O, kendince bir 'üstünlük' vehmi üreterek Allah'ın yarattıklarını iyi-kötü, eksik-mükemmel ayırımına tabi tutmuştur. Bu şekilde, hem kendine bir üstünlük vermiş, hem de Allah'ın kudretine kusur ve noksan yüklemeye kalkışmıştır. Kendince açtığı bu yoldan yürüyerek, nefis ve esbab şirkine zemin hazırlamış; böylece, Rabbine karşı isyan ve inkâr cür'etini bulmuştur. İnsanı nefisperest olmaya sevkeden de, esbabperestliğe meylettiren de odur. Bütün kötülüklerin, bütün bâtil düşünce ve hayat tarzlarının gerisinde şeytanın bir dahli vardır. Bu bakımdan şeytandan istiaze etmek, tüm kötülüklerden uzaklaşma anlamını taşır.

Kur'an'ı böylesi bir sığınma içinde okumak, onu bütün menfiliklerden Allah'a sığınarak okuma anlamını barındırır. Şahsi bir menfaat için okuma da bu anlama dâhildir; bir dünya menfaati için okumak da. Onu okurken nefsin aldatmalarından uzak durma da bunun içindedir; dünyevî bir ideolojinin gözlüğünü takmak da. Ona şöhret için muhatap olmak da bunun içindedir; kendi aklına güvenip, aklını doğrulama mercii, Kur'an'ı ise aklın kölesi kılmak da. Zaten istiaze'nin bir esprisi, acziyetin kabulüdür. Acziyetini kabul etmeyip sadece kendisine güvenen kimse, başkasına sığınmaz. Dolayısıyla istiaze eder etmez, şeytanın bacağını Allah'ın izniyle kırmış oluruz. Kendisi bir üstünlük vehmiyle Allah'a isyan eden, Kur'an'da belirtildiği üzere kibirlenerek kâfir olan şeytanın ürettiği en büyük tuzak, bizde de böyle bir üstünlük vehmi ve bir kibir hali uyandırmak; nefsimizi okşayarak, enaniyetimizi kamçılamaaktır. “Şeytanlar ene'nin gaga ve pençesiyle akılları havaya kaldırıp insanı dalâlet derelerine atıyorlar.” İstiaze sayesinde, bu tehlike, yolun daha başında bertaraf edilmektedir.

İkinci bir husus, ona ‘temiz’ olarak yönelmektir. **“Temizlerden başkası ona (Kur’an’a) dokunamaz.”**⁸⁶⁰ Yani ‘ancak temiz olanlar ona dokunabilir.’ Bu âyetle emredilen bu temizlik, iki yönlü bir hazırlık niteliğindedir. En basit anlamıyla, bu temizlik şartı, insana sıradan bir kitap ve sıradan bir hitap ile yüzyüze olmadığını hatırlatır. O âna dek iştigal olunan ve muhtemelen nef-sânîlik ve dünyevîlik karışmış hallerden arınma tâlimi yapılır. Böylece, kalpler ve akıllar, Rabbin pak, saf, temiz, bozulmamış, münezzeh, mukaddes ve ulvi Kitab’ına lâıyınca muhatap olmaya hazırlanır. Bu arınma gerçekleşmeden o muhâtabiyetin sağlanması zaten mümkün değildir. Onun nuruna açılmamız, ancak dünyevîlik ve nefsânîliklerden temizlenmemizle mümkün olacaktır.

Âyette geçen ‘dokunma’yı bu açıdan da dikkate almak gerekir. Bu ifâde, dünyevî kirlerden, nefsânî vehimlerden âzâde olamayan bir insanın, okusa bile onun hakikatini kavrayamayacağını da ihsas eder. Temiz bir kalple, selim bir fıtratla ona muhatap olmayan, o hakikat okyanusundan maalesef hissesiz kalmaktadır.

Kur’an’a yaklaşım konusunda bir üçüncü husus: **“O Kur’an okunduğunda ona kulak verin ve susun ki rahmet edilesiniz.”**⁸⁶¹ Bu âyette, ‘okuma’ ve ‘dokunma’ nın yanına, iki husus daha eklenir: ‘Dinleme’ ve ‘susma.’ Dinlemek, tüm Kur’an’da en çok sözkonusu edilen insanî fiillerden biridir. Anlamanın ilk şartı odur. Kur’an okunurken dinlemeyen biri, onu nasıl anlayabilir ki? Yine dinleme, saygılı olmanın ve ciddiye almanın işaretidir. Kulun edebine yakışan da budur. En küçük bir âmiri konuşurken dahi dinlemeye memur olan insan, bütün âlemlerin Rabbi, bütün yaratıkların yaratıcısının kelâmı karşısında nasıl dinlemez, nasıl susmayıp konuşmayı sürdürür?

Âyette zikredilen ‘dinleme’ ve ‘susma’ yalnız şu maddî kulağımıza ve dilimize ait değildir. İstenen, aynı zamanda, her vakit şeytanı dinleyen nefsin, hep gelip geçici zevklerin zebunu olan hevâ ve hevesin susmasıdır. Ayrıca, semavî bir hitap karşısında dünyevî fikriyat ve felsefelerin asıl tutulmamasıdır. Hüdâ’nın karşısına dehâ(!) ile çıkmamaktır. Bütün bir felsefe tarihinin ana tavrı olan, vahye sırtını çevirip yalnızca kendi aklıyla hakikatı bulma iddia ve inadında olmamaktır. Bilakis, bizi yaratan, bize bu sûreti, bu sîreti, bu fıtratı, bu aklı ve tüm bu duyguları veren; bizim yüz yüze olduğumuz, her bir mevcudundan gerek gözümüzle, gerek dilimizle, gerek fikrimizle, gerek kalbimizle istifâde ettiğimiz şu kâinatı da yaratan bir Rabbin bir âlet olarak

860 56/Vâkıa, 79

861 7/A’râf, 204

yarattığı akli o şekilde kullanmaktır. Onu sürücü değil, binek; hâkim değil, hizmetkâr yapmaktır.

Diğer bir husus, tüm bu şartlara azamî derecede riâyet gayretiyle okuma-ya başladığımız Kur'an'ı, her bir harfine hakkını vererek, tane tane okumaktır. **“Kur'an'ı tertil ile, tane tane oku.”**⁸⁶² Her sûresi, her âyeti, her kelimesi ve her harfi böylesine i'cazlı ve îcazlı bir Kitab, ancak ve ancak tane tane okunur. Düşüne düşün, sindire sindire okunur. Onu hızla okuyup geçmek, dil kıpırdarken akli, kalbi ve pek çok duyguyu hissesiz bırakmak demektir. **“Kur'an'ı tertil ile, tane tane oku”** buyrulması; sözkonusu özümsemenin usûlünü de bildirmektedir. Hızlıca okunup geçilen hangi şey özümsemez ki? Tane tane okuma, okunan şeyi özümseme, sindirme, benimseme ve hayatının her anını ona göre yaşama niyetini yansıtır. Nitekim, Kur'an, nûrânî sırlarını, “fıtratımın kemâli sensiz olamaz” diyerek ona ciddiyetle muhatap olanlara açmaktadır.⁸⁶³

KENDİNİ KUR'AN'A AÇMAK

Kur'an'ı okumaya niyetlenen kişinin ondan faydalanması için öncelikle kendisini Kur'an'a açması gerekir. Bu da ancak kendisine yapılan uyarı ve hatırlatmaya kulak veren için söz konusudur: **“Sen ancak uyarılı/hatırlatmayı izleyeni ve gıyaben Rahmân'dan korkan kişiyi uyatabilirsin.”**⁸⁶⁴ Bu sebeple, Kur'an okumaya yönelen kimsenin onu okumakla neyi amaçladığını çok iyi belirlemesi gerekir. Kur'an'ı anlamak için okumalıyız; kendi düşünce ya da emellerimizi destekleyeceğini umduğumuz âyetleri bulmak için değil.

“Gerçekten bu Kur'an, insanları en doğru yola iletir. (Bildirdiği) hayırlı amelleri yapan mü'minlere kendileri için pek büyük mükâfatın olduğunu da müjdeler.”⁸⁶⁵ İnanmak ve kanunlarına göre yaşamak mecburiyetinde olduğumuz Kur'an nedir?

Kur'an; Allah'ın insanlığa son peygamber ve önder olarak gönderdiği Hz. Muhammed'in, Cebrail isimli melek aracılığı ile Yüce Rabbimizden vahiy yoluyla alıp insanlığa sunduğu hayat nizamıdır. Hayatın başlangıcı ve sonucunu

862 73/Müzzemmil, 4

863 Metin Karabaşoğlu, Kur'an Okumaları, Karakalem Y., s. 15 vd.

864 36/Yâsîn, 11

865 17/İsrâ, 9

açıklayan âyetleri, sunduğu hayat kanunları, felâket ve mutlulukla neticelenen yaşayış şekillerine ait tarihî belgeleri, kâinatla ilgili ilmî mûcizeleri ve Hakk'ı, bâtıllardan ayırıcı düsturları ile Kur'an-ı Kerim bütün akıl sahipleri için hidâyet kaynağıdır.

Kur'an; kâinat nizamının son bulacağı zamana kadar yaşayacak bütün insanların muhtaç olacakları itikadî, ictimaî, iktisadî, hukukî ve ahlâkî en üstün hayat kanunlarını ihtiva eden bir Hak Kitaptır. Kur'an; bütün insanlığın bilginleri, aydınları, teknokratları, sosyologları, hukukçuları, edebiyatçıları, ahlâkçıları ve devrimcileri ile bir araya gelseler dahi bir benzerini meydana getiremeyecekleri ilâhî kanunlar manzumesidir. Kur'an; lafızları ve insanlığı kuşatıcı hayat düsturları ile ilâhî, edebî ve ebedî bir Hak Kitap olduğu içindir ki, **zaman aşımı, mekân değişimi onu eskitemez, yürürlükten düşüremez. O, her zaman yeni, her dem taze, her devirde eksiksiz ve mükemmeldir.** Bunlara rağmen, yaşadığımız câhiliyye toplumunda Kur'an'ın sunduğu hayat düsturlarına göre yaşanılması, egemen güçlerce engellenmekte, otoritesi yıkılmaya çalışılmakta ve o, nesillerimize bir mâzi ve ölü kitabı şeklinde tanıtılmak istenmektedir.

Mü'min, Kur'an insanıdır. O'nu okumak, anlamak ve yaşamakla emrolunmuştur. İnandığı ve hayat nizamı edindiği **Kur'an'a karşı mü'minin ilk vazifesi, O'nu sık sık okumaktır. Kur'an'ın ilk emri "oku" iken O'nu okuyamamanın mâzereti olamaz.** Her mü'min, asgari olarak günde beş defa namaz aracılığı ile Kur'an'la doğrudan doğruya bir bağlantı kuracaktır. İslâm'ın iman, ahlâk, iktisat, hukuk vs. düsturlarını teşkil eden Kur'an âyetlerini, Rabbinin huzurunda, Rabbinden indirildiği şekliyle okuyarak ve dinleyerek Allah'a ibâdet edecektir. **Kur'an'ı okumak, mü'min için ne derece lüzumlu ise, öğrendiklerini korumak ve unutmamak da o nisbette zarûrîdir. Kur'an'ı okumaktan asıl gaye, onu anlamaktır. İslâm, ana kanunlarını teşkil eden Kur'an'ın anlaşılmasını belirli bir zümrenin tekeline bırakmamıştır. Kur'an, her bir kişi için gönderilmiştir ve Kur'an mesajı ana hatlarıyla herkes tarafından anlaşılacak kadar açıktır."***Andolsun ki Biz, Kur'an'ı anlaşılması; üzerinde düşünülmesi için kolaylaştırmışızdır. O halde bir düşünen (ibret alan) var mı?"*⁸⁶⁶ Kur'an'ı biraz olsun anlayarak okumuş olmak için, Kur'an'ın orijinal harfleriyle yazılmış metnini ihtivâ eden meal ve tefsirlerden sıra ile günlük dersler takip etmeliyiz. Bir sayfa metin, akabinde de okunan sayfanın meal ve tefsirini okumalıyız.

Ayrıca, çeşitli konulardaki Kur'an âyetlerini açıklayan ilmî eserleri de ciddi bir gayretle takip etmeliyiz. Kur'an'ı okumanın, onu anlamak için olacağı gerçeğini kavrayamayan birçok mü'min, Kur'an'ı yıllarca okudukları, defalarca hatmettikleri halde, meal ve tefsirlere rağbet etmedikleri için, Kur'an'ın mânâ zenginliklerinden feyz alamamışlar, ellerindeki Kitab'ı hayatlarına geçirememişlerdir. Biz, bu duruma düşmemeliyiz.

KUR'AN'I YAŞAMAK, KUR'ANLA YAŞAMAK

Kur'an okumaktan maksat onu anlamak, onu anlamaktan maksat ise onu yaşamak, pratiğe dökmek, "yap" dediklerini yapmak, "yapma" dediklerinden de kaçınmaktır. Okuyup anladığımız hâlde eğer onu uygulamaz isek Peygamber'in Kur'an'da zikredilen şu sitemine maruz kalanlardan oluruz: *"Ve (o gün) Resul şöyle diyecek: Ey Rabbim! Kavmim bu Kur'an'ı terk edilecek bir şey olarak gördü."*⁸⁶⁷

Kur'an'ımızı okumak, anlamak için olacağı gibi; anlamak da şüphesiz tatbik etmek için olacaktır. Mü'minin Kur'an'a imanı, zaten onu yaşamak içindir. *"İşte bu Kur'an, indirdiğimiz mübarek bir Kitabdır. Artık Kur'an'a uyun, (onun emir ve yasaklarına aykırı davranıştan) sakının ki merhamet olunabilirsiniz."*⁸⁶⁸ Mü'min, Kur'an'ı, musikisinden yararlanmak ve kültürünü artırmak için okumayacaktır. Onu yaşamak için öğrenecek, okuyacak ve dinleyecektir. *"Allah, şu Kur'an'la amel eden toplumları yükseltir. Onun izinden gitmeyenleri de alçaltır."*⁸⁶⁹

Tatbik olunmayan bilgilerden bir menfaat edinilemeyeceği gibi; inanılan, okunan, anlaşılan, fakat yaşanmayan Kur'an'dan da özlenen faydalar sağlanamayacaktır. *"Benim zikrimden (Kur'an'ımdan) yüzçeviren kişi(ler) için (buhranlarla dolu) dar bir hayat ve geçim sıkıntısı vardır."*⁸⁷⁰

Bir ilke, bir kanun fert ve cemiyet hayatında ilgi ve saygı görüyor, tatbik olunuyorsa onun varlığının anlamı ve değeri vardır. Yok sadece varlığına ve gerekliliğine inanılmakla yetiniliyor da fertlerin irâdelerine ve

867 25/Furkan, 30

868 6/En'âm, 155

869 Riyâzü's-Sâlihîn ve Terc. II, 341

870 20/Tâhâ, 124

toplum hayatının akışına yön vermiyorsa onun mevcudiyetinin fiilî bir önemi yoktur. İnanılan ve kabul edilen bu ana kaideyi iman ve amel hayatımıza uygulayarak şu soruları kendimize yöneltebiliriz:

Yüce Allah'ın varlığına, birliğine, yaratıcılığına, bilgisi ve gücü sınırsız, ortağı olmayan bir Rab olduğuna inanmamızın hayatımızdaki rolü nedir? Onun bildirdikleri, emirleri ve yasaklarını ihtivâ ettiğine inandığımız **Kur'an-ı Kerim'in kişisel ve sosyal hayatımızdaki etkinliği nedir?** Kur'an-ı Kerim vicdanların hâkim düzeni ve pratik hayatın tatbik edilir nizamı olmadan mâziyi, hali, istikbali bilen Allah'ı fiil ve hayatımızda biricik ma'bud; ortaksız ilâh tanımamız mümkün müdür? Elbette ki değildir. Zira Allah'ın haram kıldıklarını helâl kılan, helâl kıldıklarını da haram kılan kişileri ve sosyal kurumları meşrû tanımak, onları ma'bud edinmektir. İlâhî yasaları yürürlükten düşürmek ve bu yasalarla çelişen prensipleri yüceltmek ise Allah'a şirk koşmaktır.

Devrimiz müslümanları, ilâhlar edinip Allah'a ortak koşmayı, sadece putlara tapmak gibi eksik ve kısır bir anlayış içinde kabul eder olmuşlardır. Bu kabulden ötürüdür ki, Allah'ın ferdî, ailevî ve ictimâî hayatı tanzim edecek emir ve yasaklarını içeren Kur'an-ı Kerim, düzenleyicisi olması gereken günlük hayattan çekilmiştir. Dirileri canlılığa ve ebedîlik aşkına erdirmesi gerekirken mezarlık kitabı olmuştur. *“Ümmetimle ilgili olarak korktuklarımın en korkutucu olanı, Allah'a şirk koşmalarıdır. Dikkat edin, ben size onlar aya, güneşe ve puta tapacaklar demiyorum. Fakat Allah'tan başkasının emirlerine ve arzularına göre iş yapacaklar. (Bu da onlar için Allah'a bir nevi şirk koşmak olacak.)”*⁸⁷¹

Allah'ın yanı sıra ilâhlar tanımak, bağışlanmayacak ve cehennem azabına uğratacak pek büyük bir suç olduğu içindir ki, **ilk mü'minler ilâhlar edinme anlamına gelebilecek davranışlardan şiddetle kaçınıyorlardı. Bu sebeptendir ki Kur'an'la bildirilen helâllar ve haramlarla çelişen inançları, gelenekleri ve uygulamaları hemen bırakıyorlardı.** Kur'an-ı Kerim'in yasalarına uymayı Allah'ı ma'bud tanımının gereği görüyorlardı. Bu şuurlarından ötürüdür ki Rabbimizin Kur'an'da **“Namaz kılınız”** emri gelince bütün mü'minler namaz kılmaya başlamıştı. **“Zekât veriniz”** emri gelince, şartlarını taşıyan mü'minler, vermeyi bir iman zevki ve vicdan neşesi haline getirmişlerdi. **“Savaşıınız”** buyruğu ise bütün mü'minleri iman saflarında savaşmaya hazırlamıştı.

871 İbn Mâce, Hadis no: 4205

Allah'ı biricik ma'bud; ortaksız ilâh kabul etmeyi, O'nun kitabı Kur'an'ın düsturlarına göre yaşamak mânâsına anlayan ilk mü'minlerin hayatından iki örnek verelim:

Asrımızın câhiliyyeti gibi karanlık bir câhiliyyet hayatı yaşayan miladi 6.-7. asır Araplarında alkollü içkiler her dudağın sevgilisi, her merasimin protokol gereği idi. Böyle bir cemiyetin insanı olan Ebû Büreyde şöyle nakleder: *“Bir gün oturmuş içki içmeye başlamıştık. Ben bir ara kalktım, Peygamber'in huzuruna çıktım, selâm verdim ve orada içkinin haram edildiğini bildiren âyetin indirildiğini öğrendim. Derhal arkadaşlarıma yanına döndüm ve alkollü içkileri içme yasağını bildiren âyetleri “...Artık bu iptilâdan vazgeçersiniz değil mi?”⁸⁷² cümlesine kadar okudum. Arkadaşlarım hemen kadehlerindeki içkileri döktüler, küpleri devirdiler ve ‘Vazgeçtik ya Rabbi! Vazgeçtik ya Rabbi!’ dediler.”⁸⁷³*

Kur'an'ın bu yasağından sonra Medine yolları günlerce içki aktı. Artık İslâm toplumunun içki diye bir problemi kalmamıştı. Annemiz Hz. Aişe (r.a.) de şöyle anlatıyor: “Allah'a yemin ederim ki ben Allah'ın Kitabına iman ve onu tasdik etme bakımından Ensar kadınlarından daha gayretlisini görmedim. Nur sûresinin *‘Baş örtülerini yakalarına vursunlar (başlarını, saçlarını, kulaklarını, gerdanları ve sinelerini sımsıkı örtsünler)’*⁸⁷⁴ anlamındaki âyeti nâzil olup da erkeklerin her biri evlerine dönerek karısı, kızı, kızkardeşi ve akrabasına Allah'ın indirdiği âyeti okuyunca onların her biri Allah'ın Kitabına iman ve onu doğrulamak için örtülerine büründüler. Bu âyetin nüzûlünü takip eden sabah örtülerine bürünmüş olarak Hz. Peygamber'in arkasında namaza durdular. Örtülerine sımsıkı büründükleri için sanki başlarında kargalar varmış gibiydiler.”⁸⁷⁵

Kısaca kadın ve erkek, Peygamber devrinin her mü'mini, Kur'an'ın ferdi ve ailevi hayatı tanzim eden her emrini, sosyal, iktisadî ve hukukî münâsebetleri düzenleyen her düsturunu aynı iman ve şuurla derhal tatbik ediyor ve Kur'an'ı yaşanan bir nizam haline getiriyordu. Onlar biliyorlardı ki, Kur'an'ın yüce emir ve yasaklarını tatbik etmemek; şanlı Peygamber'in önderliğinde yaşamamak, imanı anlamsız kılmak, hayatı gagesiz bir mâceraya sürüklemek, âhîret saâdetini putperestliğe feda etmektir. Biz de bugün kişilerin

872 5/Mâide 90

873 İbn Kesir, 5/Mâide 90 âyetinin tefsiri

874 24/Nûr, 31

875 İbn Kesir, 24/Nûr, 31. âyetinin tefsiri

putlaştırıldığı, düzenlerin ilâhlaştırıldığı modern câhiliyette yaşıyoruz. Dünya ve âhirette hor ve hakir olmaktan kurtulmak için ashâbın Kur'an'a yaklaştığı gibi yaşamalıyız. Sadece Allah'a kul olabilmek, özgürlüğe kavuşup yükselmek için Kur'an'ı harfiyyen ve aynı heyecanla hayatımıza geçirmeliyiz. *“(Siz) O'nun Kitabı Kur'an'a uyun. O'nun emirleri ve yasaklarına aykırı gitmekten de sakının ki merhamet olunasz (da dünya ve âhirette mutluluğa eresiniz).”*⁸⁷⁶ Ne mutlu Kur'an gölgesinde hayatını sürdüren canlı Kur'an'lara!

NESH; YAŞANMAMASI GEREKEN, FORMALİTE OLARAK KUR'AN'DA YER ALAN ÂYETLER!

Nesh; lügatta bir şeyi iptal etmek ve onun yerine başka bir şeyi getirmek, yok etmek, nakletmek, kaldırmak, hükümsüz kılmak, istinsah etmek, yazdırmak, değiştirmek gibi anlamlara gelir. İstilahta ise, şer'î bir delil ile sâbit şer'î bir hükmün daha sonra gelen yeni şer'î bir delille kaldırılması, ilgâsı, değiştirilmesidir. Bu şekilde kendinden önceki hükmü kaldıran delile “nâsih”, hükmü kaldırılan delile de “mensûh” denilir. Mensuh olan hükümle amel edilmez.

Klâsik görüşte nesh, genel olarak bu şekilde anlaşılacakla birlikte, bazı âlimler, bu kavramı başka anlamlarda kullanmışlardır. Meselâ, İbn Mes'ud'a göre müteşâbih âyetler mensûh, muhkem âyetler nâsih olarak isimlendirilmiştir. Zerkeşî ise, Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'dan indirilişini nesh olarak tanımlamıştır. İbn Hazm ise, beyan ve istisnânın nesh olduğu konusunda ısrar etmiştir. Kendisine Tercümanü'l-Kur'an denilen İbn Abbas, “muhkem” ve “müteşâbih”i nesh saydığı gibi, bazı rivâyetlerde “istisnâ”yı bile nesh saymıştır. Şâtıbî'nin Muvâfakat'ında belirttiği gibi, İbn Abbas, içinde istisnâ edatı bulunan birçok âyete mensûh demiştir. İbn Mes'ud'a göre de, müteşâbih âyetler mensûh; muhkem âyetler nâsih olarak isimlendirilmiştir. Hz. Âişe ve Abdullah bin Zübeyr'in nesh anlayışları da bunun gibidir. Zerkeşî ise Kur'an'ın Levh-i Mahfuz'dan indirilişini nesh olarak tanımlamıştır. İbn Hazm, beyan ve istisnânın nesh olduğu konusunda ısrar etmiştir. Yani, klâsik anlayıştaki nesh kavramı üzerinde bile tam bir ittifak yoktur. Neshin câiz olup olmadığı ve vukuu konusunda İslâm âlimleri arasında değişik görüşler vardır.

⁸⁷⁶ 20/Tâhâ, 98; 6/En'âm, 155; Ali Rıza Demircan, İslâm Nizâmı, Eymen Y., 1/88-92

NESH KONUSUNUN ÖNEMİ

Nesh, Kur'ânî hükümlerin hayata geçirilme çabası ile -aynı zamanda akîde ile- ilgili bir meseledir. Ve Kur'an'ın hükümlerini yaşama azmi taşıyan herkesin bu konu ile yüzyüze gelmesi kaçınılmazdır. Genelde, Kur'an'da bir âyetin hükmünü diğer bir âyetin iptal etmesi şeklinde yaygın kabul gören “nesh” anlayışının gerek tanımında, gerekse kapsamı hususunda âlimlerin ittifak sağlayamamış olmaları ve yine konunun Kur'an'ın “ebediyete kadar hükmü geçerli” olma özelliği ile çelişiyor olması, meselenin önemini ve doğru tahlilini zorunlu kılmaktadır.

Kur'an'ın çelişkisizliği açısından akîdevî bir boyut taşımakta ve şer'î hükümlerin sürekliliği bakımından hayatî öneme hâiz bulunmaktadır. Nesh konusunda Somali'deki hükümetin 1970'lerdeki uygulaması, ibret vericidir. Somali'deki tâğutî iktidar, geleneksel tefsir usûlünün yargılarından kalkarak Kur'an'ın bazı âyetlerinin nesh edildiğini iddia etmiş ve geleneksel ulemânın bu iddiasına dayanarak, Kur'an'ın bazı muhkem âyetleriyle çelişen kanunlar çıkartmıştır. Bu iddialara karşı çıkan bazı müslümanlar ise idam edilmiştir. Bu olay karşısında Kahire Ezher Üniversitesine bağlı İslâmî İlimler Araştırmalar Akademisi, Şubat 1975'te bir toplantı düzenleyip idamları kınamış ve konuyu tartışmıştır.⁸⁷⁷

KUR'AN-I KERİM'DE NESH KAVRAMI

Kur'an'da “nesh” kelimesi ve türevleri 4 âyette geçer. Bu âyetler: 2/Bakara, 106, 7/A'râf, 154, 22/Hacc, 52 ve 45/Câsiye, 29 âyetleridir. “Nesh” kelimesi geçmemesine rağmen, neshten bahsettiği kabul edilen bir başka âyet de, 16/Nahl, 101 âyetidir. Kur'an'ın hiçbir yerinde “şu âyet veya âyetler neshedilmiştir” diye açık veya işaretle anlatılan bir ifade yoktur.

*“Biz, bir âyeti nesh eder (yürürlükten kaldırır) veya onu unutturursak (ertelersek), mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki, Allah her şeye kadirdir.”*⁸⁷⁸

*“Mûsâ'nın öfkesi dinince, levhaları aldı. Onlardaki yazıda (nüshada) Rablerinden korkanlar için hidâyet ve rahmet vardır.”*⁸⁷⁹

⁸⁷⁷ Ezher Dergisi, 48/3; s. 265-268, Mısır, 1975

⁸⁷⁸ 2/Bakara, 106

⁸⁷⁹ 7/A'râf, 154

“(Ey Muhammed!) Biz, senden önce hiçbir rasûl ve nebî göndermedik ki, o, bir temennide bulunduğunda, şeytan onun dileğine ille de (beşerî arzular) katmaya kalkışmasın. Ne var ki Allah, şeytanın katacağı şeyi iptal (nesh) eder. Sonra Allah, kendi âyetlerini (peygamberlerin kalbinde ve zihninde) sağlam olarak yerleştirir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” ⁸⁸⁰

“Bu bizim kitabımızdır; sizin hakkınızda gerçeği söylüyor. Çünkü Biz, yaptıklarınızı kaydediyorduk (istinsah ediyorduk).” ⁸⁸¹

“Allah neyi indireceğini çok iyi bildiği halde, Biz bir âyeti başka bir âyetin yerine değiştirdiğimiz (tebdîl ettiğimiz) zaman, ‘sen ancak bir iftirâ-cısın’ derler. Hayır, onların çoğu bilmezler.” ⁸⁸²

NESH KONUSUNDA İHTİLÂFLAR (KUR’AN HÜKÜMLERİ ARASINDA NESH VAR MIDIR?)

- 1- Nesh konusunda başlıca üç mesele ortaya çıkmaktadır:
- 2- Prensip olarak nesh keyfiyeti, aklen câiz midir?
- 3- Câiz ise, herhangi bir şekilde vuku bulmuş mudur?
- 4- Kur’ân-ı Kerim âyetleri arasında nesh var mıdır?

İlk iki madde konusunda İslâm âlimleri arasında pek tartışma olmamış; esas ihtilâf, Kur’an’ın ahkâmla ilgili bazı âyetlerinin, başka bir âyet veya hadisle nesh edilmesi konusunda ortaya çıkmıştır.

Neshin Aklen Câiz Olması ve Eski Şeriatlerde Vuku Bulması: Neshin aklen câiz olmasıyla ilgili günlük hayatımızdan bazı misaller verilir. Doktorun hastalarını tedâvi ederken uyguladığı prensipler, annesinin çocuğunu büyütürken tatbik ettiği büyütmeye usûlleri, öğretmeninin öğrencilerini eğitirken basitten zora doğru bir yöntem uygulaması ileri sürülen akîl deliller arasında yer almaktadır.

880 22/Hacc, 52

881 45/Câsiye, 29

882 16/Nahl, 101

İlk peygamber Hz. Âdem ile son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) arasında görev yapan her peygamberin tebliğ ettiği iman esaslarının bir olduğu bilinmektedir.⁸⁸³ Her peygamber inanç konusunda aynı hakikatleri insanlığa iletmiştir. Bu temel meselede nesh mümkün değildir. Diğer taraftan iman esasları aynı kalmakla beraber; her peygambere gelen emirler arasında birtakım farklılıklar olduğu bilinir. Tevrat, İncil ve Kur'an arasında da bunu görmek mümkündür. Meselâ, Tevrat'ta Hz. Âdem'in çocukları hakkında birbirleriyle evlenmesi câiz görülmüşken, sonradan bu neshedilmiştir. Yine yahûdiler için cumartesi günleri iş yapmak yasaklanmışken, İncil'de böyle bir yasak mevcut değildir. İşte bu gibi örnekler neshin pratik olarak şeriatler arasında vuku bulunduğunu göstermektedir. Son olarak Kur'ân-ı Kerim gönderilir. Kur'an, kendinden önceki kitap ve şeriatlerdeki hüküm ve âyetleri neshetmiştir. Kur'an'ın ehl-i kitabın elindekileri tasdik edici olarak geldiğini söylemesi⁸⁸⁴ bu tesbitte çelişmez. Çünkü genel esaslar bakımından peygamberlerin tümünün mesajı aynıdır. Bunlarda nesh sözkonusu olmaz. Nesh, muâmele ve pratik yaşayışta olur. Bu anlamda her peygamber yeni hükümler getirmiştir. Kur'an'ın kendinden öncekileri tasdik ediciliği genel ve temel hükümler bakımındandır; muâmelât sözkonusu olduğunda Kur'an, kendinden önceki bütün hükümleri neshetmiştir. Bunun aksini söylemek, "Kur'an olsa da olurdu, olmasa da" şeklinde bir sonuca götürür ki, bu, Kur'an'ın gereksizliğini ilân etmektir.

Kur'an'ın gelmesiyle önceki ilâhî kitapların yürürlükten kalkmış olması, tabîî olmaktadır. Zira Yüce Allah; *"Muhammed, Allah'ın rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilir."*⁸⁸⁵ buyurur. Dolayısıyla **Kur'an'ın diğer kitapları nesh ettiğinde müslümanların ittifakı vardır.** Bu anlamdaki neshi kabul etmeyenlerin başında yahûdiler gelir. Onlar, kendi kitaplarının geçerliliğini ileri sürerler. Nesh konusundaki en önemli iki âyet⁸⁸⁶ âyetlerinin siyak ve sibakları ile (önceleri ve sonralarıyla) değerlendirildiğinde, yahûdilerin bu itirazlarına cevap mâhiyetinde ve bu anlamda (eski din ve şeriatlerin neshedildiği şeklinde) neshin vuku bulunduğu anlaşılır.

Yüce Allah, insanlara önce iman esaslarını emir buyurmuş, daha sonra tadrîcî emirler göndermiştir. Kur'an'ın 23 sene gibi bir zamanda gönderilmesi, insanlığın kabulünü daha da kolaylaştırmış olmaktadır. Kötülükleri yavaş

883 16/Nahl, 36; 21/Enbiyâ, 25 vb.

884 Bkz. 2/Bakara, 41, 91, 97; 4/Nisâ, 47; 5/Mâide, 48

885 33/Ahzab, 40

886 2/Bakara, 106 ve 16/Nahl, 101

yavaş kaldırması, birden haram kılmayışı, İslâm'ın uygulanabilirliğini kolaylaştırdığı gibi, iman edenlerin bağlılığını artırmıştır. Bunlar, Allah'ın, kullarına olan rahmetinin neticesi olmaktadır.

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in son peygamber olması, getirdiğı dinin/şeriatin en üstün oluşu, bütün insanlığı İslâmî emirlerden sorumlu kılmaktadır. İslâm'ın herkesi kapsadığı açık şekilde bilinmektedir. Bu durumda diğer dinlerin tamamı nesh edilmiş olmaktadır. Nesh, aklen mümkün olmamış olsaydı, sözkonusu ilâhî dinlerin de yürürlükte olması gerekirdi. Bunun sonucu Hız. Muhammed (s.a.s.)'in risâleti, belirli bir kavme münhasır olurdu ki, bu, İslâm'ın bünyesine ters düşmektedir. Oysa Allah; **“Allah indinde tek din İslâm'dır”**⁸⁸⁷ buyurmakta, ancak İslâm'dan râzı olacağını⁸⁸⁸ ifade etmektedir.

Kur'an âyetleri arasında neshin olup olmadığı konusuna gelince; Kur'an'da neshi kabul etmeyenler olduğu gibi; Kur'an'ın yüzlerce âyetinin mensûh olduğu, hükmünün uygulanamayacağını ileri sürenler de olmuştur. Hatta sadece “seyf (kılıç) âyeti”yle,⁸⁸⁹ üç yüz âyetin neshedildiğini savunanlar olmuştur. Klâsik eski İslâm müfessirlerinin cumhûru (çoğunluğu) Kur'an âyetleri arasında neshin vuku bulunduğunu kabul ederler. Fakat, özellikle sahâbe ve tâbiîn âlimlerinin nesh konusundaki tanımları, yer yer farklı olduğu için, Kur'an'da nesh olduğunu söyleyen mütekaddimîn ulemâ, bununla Kur'an'da istisnâ, tahsis ve müteşâbihin mevcûdiyetini kassetmiş olabilirler. (İstisnâ, bir kısım âyetlerin hükmünü “illâ” gibi bir edatla hâriç bırakma demektir. Tahsis ise, âmm (genel) olan bir sözü, içine aldığı fertlerden bazılarına hasretmektir. “Namaz her müslümana farzdır, fakat bâliğ olmayanlara farz değildir” denilince, yalnız ergenlik çağına gelenlere farz olduğu anlaşılır. Müteşâbih de, lafzı ve mânâsı anlaşılabilen, anlamı çeşitli ihtimaller taşıyan, akıl ve mantık bakımından açıklanması güç olan âyetler anlamında kullanılır.) Ayrıca, hadis-i şerifin veya genel olarak sünnetin âyeti neshetmesi konusunda, müctehid ve âlimler arasında ihtilâflar bilinmektedir.

Eski âlim ve müfessirlerden, Ebû Müslim el-İsfahanî, Kur'an'da neshin olmadığını kesin bir şekilde savunmuştur. Bazı âlimler, Fahreddin Râzî'nin de -çok belirgin bir şekilde ifade etmemiş olsa da) nesh konusundaki üslûbundan dolayı, Kur'an'da neshi aslında kabul etmiyor değerlendirmesini yapmışlardır. Son devir Kur'an araştırmacıları, müfessir ve âlimlerinden ise

887 3/Âl-i İmrân, 19

888 5/Mâide, 3

889 9/Tevbe, 5

Kur'an'da neshin varlığını kabul etmeyenler hayli çoktur. Muhammed Gazâli şöyle der: "Karşılaştığım, dinlediğim veya kitaplarını okuduğum bütün çağdaş âlimlerin nesh konusundaki görüşü, neshi Kur'an'da bulunan bazı âyetlerin iptali olarak algılayan müteahhir müfessirlerin görüşünden farklıdır."⁸⁹⁰ Muhammed Ebû Zehra, Muhammed Esed, Muhammed Draz, Muhammed el-Behiy, Muhammed Gazâli, İzzet Derveze, Seyyid Ahmed Han, Muhammed el-Hudarî, Eslem Cayrapûrî, Reşid Rıza, Mustafa İslâmoğlu, M. Sait Şimşek, Süleyman Ateş, Ömer Rıza Doğrul, Ali Ünal, Abdullah Yıldız, Şemseddin Özdemir, Arif Özel, Necmettin Şahinler... gibi bu konuyla ilgili araştırma yapan, eser yazan niceleri klasik anlayışın yanlışlığını vurgulamış, kesin bir dille Kur'an'da, bir hükmün diğer bir hükümle neshinin olmadığı görüşünü savunmuşlardır.

Bunlardan Süleyman Ateş ve Mustafa İslâmoğlu, Kur'an'da neshin sadece Peygamber'in unuttuğu, Allah tarafından unutturulan ve o yüzden Kur'an'a geçmeyen vahiyle sınırlı olduğunu kabul etmişler, bunun dışında, Kur'an'daki hiçbir âyetin hükmünün neshini kabul etmemişlerdir. Diğer ismi geçen isimler ise böyle bir unutma ile de olsa, Kur'an'da neshin gerçekleşmediği görüşündedirler denebilir. İsimleri çoğaltılabilecek bu araştırmacı ve âlimlere göre, nesh, eski şeriatlerin hükümlerinin Kur'an'la nesh edilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Klasik Usûl-i Fıkıh ve Tefsir Usûlünde nesh meselesi ayrıntılarıyla incelenir ve **şu sınıflama yapılır:**

Hem lafız (söz, metin) ve hem hüküm bakımından neshedilip kaldırılan, ilgâ edilen âyetler. Bunların hükmü kalmamış, Kur'an'a lafızları da geçmemiştir. (Bu konu hakkında münâkaşa yoktur.)

b) Lafızları (sözleri, metinleri) Kur'an'da olduğu halde hükümleri nesh edilmiş, geçersiz kılınmış âyetler olduğu (Esas tartışma, bunlar hakkındadır).

c) Lafızları (sözleri) Kur'an'dan silinmiş, Kur'an'da lafızları olmayan fakat hükümleri bâki ve geçerli olan Kur'an dışında âyetlerin olduğu. Buna Hz. Ömer'e atfedilen recm âyeti denilen bir rivâyetle örnek verilir. Arapça dil kullanılışı yönüyle bile hatalı ve farklı kelimelerle rivâyet edilen bu ifadenin âyet olduğu, ama Kur'an'a geçmediği (Bu konu da tartışmalıdır).

890 M. Gazâlî, Kur'an'ı Anlamada Yöntem, s. 107

Neshin şartları: Usûl kitaplarında, neshin şartlarıyla ilgili bazı bilgiler yer alır. Bu şartları taşımayan âyetlerin nesh edilemeyeceği kabul edilir. Bu şartları şöyle sıralayabiliriz:

a) Neshedilen hüküm, şer’î bir hüküm olmalı, mensûh âyetin ebedî olduğuna dair bir ifade bulunmamalıdır. (Cihad hükmünün nesh edilemeyeceği, kıyamete kadar bâki olduğu örnek verilir.)

b) Nâsih-mensûh arasında zaman bakımından fark olmalıdır. İkisi de aynı anda gelirse nesh olmaz. İki emrin bir arada kullanılması mümkün olmadığı zaman, tarih yoluyla âyetlerin nüzûlü tesbit edilir. Tarih itibarıyla daha sonra gelen emir nâsih olarak kabul edilir.

c) Her iki nass arasında neshi gerektirecek bir zıtlığın bulunması gerekmektedir. Nasslar arasında neshe konu olabilecek zıtlık yoksa, nesh mümkün görülmez. Diğer taraftan nâsihin de şer’î bir delil olması gerekmektedir.

d) Neshe konu olan hüküm, iyi ve kötü olduğuna dair, akıl erbâbının üzerinde ittifak ettiği şeylerden olmamalıdır. Ana-babaya iyilik, zulüm ve ahlâksızlık gibi hükümlerin neshi sözkonusu değildir.

KUR’AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN VARLIĞINI SAVUNANLARIN DELİLLERİ

Allah, kullarını çok sevmektedir. Herhangi bir hükmü geçici olarak onlara emreder, onları eğittikten sonra fitratlarına ve bulundukları ortama uygun diğer yeni bir hükmü emretmesi maslahata aykırı değildir. Kaldırılan hükmün tilâvet edilmesi de onlara önceki durumlarını hatırlatması açısından yarardan hâlî değildir. Allah’ın bazı âyetleri kaldırıp yerine başkasını koyması, hikmetinin gereği kabul edilmekte, bu durum zâtının yüceliği ve kullarına olan merhametinin sonsuzluğunu ifade ettiği belirtilmektedir. Neshin Kur’an’da varlığını savunanlar, Kur’an’dan şu âyetleri delil getirirler:

“Biz bir âyeti başka bir âyetin yerine değiştirdiğimiz (tebdîl ettiğimiz) zaman, ‘sen ancak bir iftirâcısın’ derler.”⁸⁹¹; *“Biz, bir âyeti nesh eder (yürürlükten kaldırır) veya onu unutturursak (ertelersek), mutlaka daha iyisini*

veya benzerini getiririz.”⁸⁹²“Allah istediğini silip iptal eder, dilediğini de sâbit bırakır, ana kitap (bütün kitapların aslı) O’nun yanındadır.”⁸⁹³

İmam Şâfiî’nin kabul etmemesine karşılık, Kur’an’da neshin varlığını kabul edenlerin hemen hepsi, sünnetin/hadisın de âyeti nesh edebileceğini kabul ederler. 24/Nûr sûresinde yer alan zina edenlere yüzer değnek vurulması emri, Hz. Peygamber’in hadisinde (ki, bazıları bunu lafzı neshedilmiş ama hükmü bâki kalmış âyet kabul eder) ve sünnetinde yer alan “recm” cezâsıyla nesh edildiği değerlendirilir.

KUR’AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN OLMADIĞIYLA İLGİLİ DELİLLER

Kur’an âyetleri arasında nesih yoktur diyenlerin delilleri, şu maddelerle özetlenebilir:

1- Nesh, Kur’ân-ı Kerim’de bilfiil vaki olmamıştır.

2- Mensûh âyetlerden maksat, Tevrat ve İncil’deki, yani eski şariatlerdeki hükümlerdir.

3- Neshi kabul edenler, mensûh âyetin önce, nâsihin ise sonradan nâzil olduğuna dair çok defa kesin bir delile sahip değillerdir.

4- Kur’ân-ı Kerim’de şu veya bu âyetin, şu veya bu âyeti nesh ettiğine dair bir ifade yoktur. Şüphesiz ki Allah, kitabının hangi âyetinin geçerli, hangisinin geçersiz olduğunu kullarının ihtihadına bırakmamıştır. O’nun kitabının tümü, **“Âyetleri sağlamlaştırmış, sonra da güzelce açıklanmıştır.”⁸⁹⁴** O’nun kitabı, içinde hiçbir tenâkuz ve eğrilik,⁸⁹⁵ şüphe olmayan⁸⁹⁶ ve içine bâtılın karışmadığı,⁸⁹⁷ eşsiz⁸⁹⁸ bir kitaptır.

5- Şu veya bu âyetin, şu veya bu âyet ile neshedildiğini açık ve kesin bir şekilde ifade eden Hz. Peygamber’den rivâyet edilen sahih hiçbir hadis-i şerif yoktur.

892 2/Bakara, 106

893 13/Ra’d, 39

894 11/Hûd, 1

895 18/Kehf, 1

896 2/Bakara, 2

897 41/Fussilet, 42

898 41/Fussilet, 41

6- Nâsîh ve mensuh âyetlerin sayıları hakkında bile ittifak hâsıl olmuş değildir.

7- Neshi kabul edenler, bir taraftan neshin ancak emir veya nehiylere ait hükümlerle sınırlı olduğunu iddia ederlerken; diğer taraftan “ahbâr”a (haberler) ait lafızların bile nesh olduğunu kabul etmektedirler. Meselâ *“Ademoğlunda mal dolu iki vâdi de olsa...”*

8- Âhad rivâyetle Kur’ân-ı Kerim’im âyetleri isbat olunamadığı gibi, inkâr da olunamaz. Bu sebepten, bazı âyetlerin vahiy olarak Peygamber’e indiği halde, Kur’an’a yazılmadığı veya Kur’an’da olduğu halde hükmünün geçersiz olduğuna dair rivâyet ve görüşler, Kur’an’ın korunmuşluğuna, eksiklik ve fazlalıktan uzak olma inancına aykırıdır.

9- Bu nesh anlayışı, Kur’an’ın ebediyete kadar hükmünün geçerli olma özelliği ile çelişmektedir.

10- Hz. Peygamber, kendisine nâzil olan Kur’ân-ı Kerim’i halka tebliğ etmiş, kâtiplere yazdırmış, diğer bazı sahâbiler de kendileri için bu mukaddes metni çoğaltmış, birçoğu da ezberlemiş bulunuyordu. Kurân-ı Kerim metinleri namazlarda, hutbelerde ve diğer durumlarda Hz. Peygamber tarafından pek çok defa tekrarlanmış olduğu gibi, esasen daha hayatta bulunduğu sıralarda bütün sûrelerin hangi âyetlerden teşekkül ettiği de tesbit edilmiş bulunuyordu. Hz. Peygamber’in vefatından sonra da Kur’an metinleri bir araya toplanmıştı. Hz. Osman döneminde elimizdeki şekilde yazılıp çoğaltıldı, muhtelif bölgelere gönderildi. Bu mushaflar, Hz. Peygamber tarafından tebliğ edilen Kur’an’ın aynısıdır. Bu konuda en küçük bir ihtilâf, tartışma sözkonusu değildir. İçinde mensûh ve nâsîh âyetlerin mevcut olduğunu isbat etmek için, ileri sürülen delillerden çok daha kuvvetli deliller getirmek icap eder.

Şimdi, bu konuları biraz daha açalım; Kur’an bünyesinde neshin varlığını savunanların delil olarak getirdikleri âyetleri inceleyelim:

*“Allah neyi indireceğini çok iyi bildiği halde, Biz bir âyeti başka bir âyetin yerine değiştirdiğimiz (tebdîl ettiğimiz) zaman, ‘sen ancak bir iftirâcısın’ derler. Hayır, onların çoğu bilmezler.”*⁸⁹⁹ Bu âyet hakkında ilk dikkate alınacak husus, âyetin Mekkî oluşudur. Emir ve nehiy bildiren âyetler ise

genellikle Medenîdir. Dolayısıyla bunların yer değiştirmesi (neshi) sözkonusu olamaz. Nesh meselesini Kur'an'a dayandırmak isteyenlerin bu âyeti delil getirmeleri bu yüzden geçerli değildir. Nitekim bu âyetler, İslâm'dan önce gönderilen şeriatlerin neshinden ve İslâm'ın onların yerine gelmesinden bahsetmektedir. Âyetin indiği sıralarda yahûdi ve hristiyanlar kendi dönemlerinin ve büyük oranda tahrif edilmiş bulunan dinlerinin son bulmasını kabullenemedikleri için Hz. Peygamber'e karşı çıkıyorlar ve çeşitli ithamlarda bulunuyorlardı. Yine bütün bunlarla ilgili olarak, bu âyet, onların şeriatlerinin yerine artık Hz. Muhammed'in şeriatinin geldiğini ve onun geçerli olduğunu bildirmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus da “âyet” kelimesinin kullanılmasıdır. Âyet kelimesi, Kur'an'da tekil sigayla kullanıldığında “delâlet, hüccet, mucize, işâret ve geçmiş risâletler” anlamı kastedilir. Bu âyette de bu kelime, geçmiş risâletler anlamında kullanılmıştır. Nitekim İbn Abbas'ın talebesi müfessir Mücâhid, buradaki âyetin “şeriat” anlamında olduğunu söyler. Buradan da âyetteki değiştirmenin/neshin önceki risâletlere işâret ettiğini rahatlıkla anlayabiliriz. Dolayısıyla bu âyet, Kur'an'daki âyetlerin birbirini iptal etmesi anlamında neshe delil olamaz. Kur'an'da neshin varlığını kabul edenler, burada geçen “âyet” kelimesini Kur'an âyeti mânâsında anlayarak hataya düşmüşlerdir. Hâlbuki, Kur'an dilinde âyet, sadece Kur'an'ın belirli parçaları değil; varlık ve oluştaki her şey anlamındadır. Allah'ın varlığının ve söylediklerinin ispatı olan her şey için “âyet” lafzı kullanılır. Kur'an'a göre Allah'ın yarattığı her şeyde, bitkilerde, insanda, eski kavimlerin başlarına gelenlerde, gece ile gündüzde “âyet”ler vardır. “Ayet” kelimesinin çoğulu olan “âyât”, Kur'an'da, mucize, belge, delil, işâret, Kur'an âyetleri mânâlarında kullanıldığı halde; bu kelimenin tekili olan âyet kelimesi, Kur'an'ın hiçbir yerinde Kur'an âyeti mânâsında kullanılmamıştır. Âyetteki nesh/değiştirme ve daha iyisini getirmenin, kâinattaki sürekli oluşun Kur'an diliyle bir ifadesi olduğu anlaşılır. Nesh, sürekli yaratış ve oluşun, tekâmül seyri boyunca her an bir öncekinden daha iyiyi ortaya koymasını da ifade eder.

Bu âyet-i kerîmeye dikkat edersek, Peygamberimiz'in burada hasımları tarafından iftirâcı olarak itham olunduğunu görürüz ve hasımlarının onu bu tarzda itham etmelerinin sebebi, Kur'an'dan şu veya bu âyetin nesholunmuş olması değildi. Söylediği sözün ilâhî vahy olduğunu bildirmesi idi. Hasımların buna karşı iddiâlarını da biliyoruz. Bunlar aynı sûrenin 103. âyetinden anlaşıldığına göre şu sözleri söylüyorlardı: **“Muhammed'e bütün bunları öğreten**

bir beşerdir.⁹⁰⁰ Hz. Peygamber, Kur’ân-ı Kerim’i bildiriyor ve bunun Allah tarafından vahyolunduğunu söylüyordu. Hasımları ise bunu kabul etmiyor, bunun uydurma bir şey olduğunu, Peygamber’in ancak bir başkasından öğrendiği şeyleri tekrarladığını iddiâ ediyorlardı. Buna mukabil, Hz. Peygamber de bunun bir uydurma olmadığını, bilâkis Allah tarafından daha önce gönderilen kitapların yerini tutacak yeni bir kitap olduğunu anlatıyordu.

Konuyla ilgili delil olarak gündeme gelen diğer âyet de Bakara sûresinde, içinde “nesh” kelimesi geçen âyettir: **“Biz, bir âyeti nesh eder (yürür-lükten kaldırır) veya onu unutturursak (ertelersek), mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki, Allah her şeye kadirdir.”**⁹⁰¹ Burada “nesh”, “daha iyisini veya benzerini getirme” şartına bağlanıyor. Daha iyisi veya benzeri getirilince zâten o âyetin iptali demek olmaz; aksine sağlamlaştırılması sözkonusu olur. Dolayısıyla buradaki nesh, bizim anladığımız şekilde -istilâhî mânâdaki, klasik anlayıştaki- nesh değildir. O halde burada neyin neshi anlatılıyor? Âyeti, siyak ve sibakıyla ele alır, nüzul ortamını da göz önünde bulundurursak, buradaki neshin de daha önceki âyette⁹⁰² olduğu gibi, geçmiş risâletlerin iptali anlamında olduğunu kolaylıkla anlarız. Şöyle ki, âyet, yine yahûdilerin durumlarının anlatıldığı bir ortamda geçiyor. Kendi şeriatlerinin geçerliliğinin kaldırılmasına, Peygamber’in kendi soylarından gelmemesini bir türlü hazmedemeyen yahûdiler, çeşitli şekilde itham ve itirazlarda bulunuyorlardı. “Allah yaptığını bozar mı? İndirdiğini iptal eder mi? Öğretilerinin unutulması mümkün mü?” şeklinde karşı çıkıyorlardı. Kiblenin değiştirilmesi olayını da dillerine dolamışlar, “Muhammed ashâbına bir şey emrediyor, ertesi gün ondan vazgeçiyor” diyorlardı. Rabbimiz bu âyetle onların şeriatlerinin son bulduğunu, onun yerine gönderdiği Hz. Muhammed (s.a.s.)’in şeriatine uymaları gerektiğini emir buyurmuştur. İslâm’dan önceki şeriatin sembolü olan Kudüs’ün kibleliğinin neshedilmesi, değiştirilmesi de bunun bir işaretidir.

Bakara sûresinin, Hicretin ilk yıllarında Medine’de nâzil olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla âyet, müşriklerin iddialarına cevap olarak inmiş olmalıdır. Kurân âyetlerini anlamak için, âyetin nüzûl ortamını, hem de içinde bulunduğu âyet grubuyla irtibatını iyi tahlil etmek gerekir. Bakara sûresinde insanlar; mü’min, kâfir ve münâfık olarak, Allah ile, İslâm ile irtibatlarının kuvvet ve zaafına göre sınıflandırıldıktan ve dünyada varoluş amaçları

900 16/Nahl, 103

901 2/Bakara, 106

902 16/Nahl, 101

bildirildikten sonra, tarihin ikinci perdesinin aktörleri olan İsrâîloğulları söz-konusu edilir ve onların din karşısında sergiledikleri tutumlar, yalpalamalar derinlemesine tahlillerle ele alınır. Bakara sûresi, 40-141 âyetleri benî İsrâîlin yahûdileşme sürecini anlatır. İşte, nesh âyeti de, bu âyetler grubu arasında yer alır. O yüzden, âyetin bağlamı, nüzul ortamı bu gerçeklerden koparılsa, yanlışlığa yol açabilir.

Kıblenin Kudüs'ten Kâbe'ye değiştirilmesiyle birlikte, özellikle yahûdiler açısından gündemin ilk sırasına oturan bir sorun ortaya çıktı: Yeni bir şeria-tin gelmesi ve Tevrat'ın bazı hükümlerini geçersiz kılması. Yahûdiler, Allah'ın irâdesinin tek olduğunu, indirmiş olduğu hükümlerde bir değişiklik olmaması gerektiğini söylerler. Gerekçe olarak da, böyle bir değişimin, İlâhî irâdede bir değişmeyi doğuracağını; değişimin, yaratılmışların bir niteliği olduğu ve ulûhiyetin şânına hâlel getirdiğini ileri sürüyorlardı. Onlara göre bunun diğer bir anlamı da, ilm-i İlâhînin kemâlini inkâr etmek, Allah'a -hâşâ- câhillik atfetmektir. Madem Allah, hükümlerin değiştirileceğini biliyor; o halde neden önceki hükmü vaz'etmiştir? Veya, önceki hüküm doğruysa neden ikinci hükmü indirmiştir? Bu gibi sorularla Hz. Peygamber'i sıkıştırarak, geçmiş şariat(ler)in bâkî olduğunu, neshin vukuunun mümkün ve câiz olmadığını isbâta çalışmışlar ve neticede Hz. Muhammed (s.a.s.)'in onlara göre çelişkilerini ızharla, O'nun peygamberliğini inkâr etmeye ve ettirmeye gerekçe göstermişlerdir. İşte, *“Eğer Biz bir âyeti nesheder veya...”* âyeti, bunlara cevap teşkil etmektedir.

Âyetteki *“nunsihâ”* kelimesi hakkında iki anlam zikredilir: 1- Unutturursak, 2- Erteler, bırakırsak. Rivâyete göre, İbn Abbas, “hükümünü bırakır, değiştirmez ve kaldırmazsak” şeklinde anlam vermiş⁹⁰³ ve neshedilmeyen hükümleri ifade ettiğini söylemiştir. “Unutturulma” anlamını verenler ise, eseri kalmayan sayfalarındaki hükümlerin veya sürgün ve hicretler yüzünden yurtsuz kalan İsrâîloğullarının ellerinde kaybolan, yazılı kültürün olmadığı uzun bir dönemden sonra unutilan Tevrat sayfalarının kastedildiğini söylemişlerdir. Çoğunluk, “hem hükmen, hem de metin olarak kaldırılan, dolayısıyla Allah tarafından unutturulan âyetlerden bahsederler. Ama bunun âyetin bağlamı ve olayın bize göre imkânı yönüyle doğru olmadığı kanaatini taşıyoruz. Bu âyette geçen “insâ (unutturulma)” kelimesi, Kur'an için düşünülmez. Bilâkis Kur'an'ın saklanmış ve korunmuş olduğu⁹⁰⁴ bildirilmekten başka, Hz. Pey-

903 Sâbü'nî, Kur'an İlimleri, s. 82

904 15/Hicr, 9

gamber'e *"Biz sana Kur'an'ı okutacağız ve sen asla unutmayacaksın."*⁹⁰⁵ deniliyor. Esasen Kur'ân-ı Kerim'in âyetleri vahyoldukça hemen yazıldığı ve çok sayıda insan tarafından ezberlendiği için, onun unutulmasına imkân yoktur. Buna mukabil, İslâm'dan önceki dinlerden ve şeriatlerden mühim kısımların unutulmuş olduğu tarihî bir gerçektir. Onun için Kur'an, bu âyetle, daha önce gönderilen şeriatlerin unutulmuş ve neshedilmiş, fakat ondan daha hayırlısının İslâm dini ile gönderilmiş olduğunu bildirmektedir.

"Biz, bir âyeti nesh eder veya onu unutturursak (ertelersek), mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz." Klasik anlamda neshi kabul edenler, nâsih ile mensûh âyetler arasında benzerlik değil; tenâkuz, telif edilemeyen bir çelişki olması gerektiğini belirtirler. Hâlbuki, neshedilen âyetle yeni âyet (nâsih) arasında bir aykırılık söz konusu değildir. Öyle olsaydı, ikincisi birincisinin "benzeri" olmazdı. Âyette belirtildiği gibi benzeri olduğuna, olması gerektiğine göre, önceki ile sonraki arasında anlam karşıtlığı yoktur. Yani âyetin bu cümle parçası da klasik nesh anlayışına müsaade etmez.

Ayrıca, bir önceki âyetle; *"Kitap ehlinden kâfirler ve müşrikler, Rabbinizden size bir hayır indirilmesini istemezler. Hâlbuki Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah büyük fazl/lütuf sahibidir."*⁹⁰⁶ buyuruluyor. Fahreddin Râzi, bu âyetteki "rahmet" kelimesinin "vahy" demek olduğunu söylüyor ve *"Rabbini rahmetini onlar mı paylaşıyorlar?"*⁹⁰⁷ âyetini de buna delil getiriyor⁹⁰⁸. Yani yahûdiler kendi soylarından olmayan birine "rahmet"i indirilmesini kısıkanıyorlar. Allah ise rahmetini dilediğine tahsis edeceğini haber veriyor. Zaten âyetin siyak ve sibakı da bunları tamamlayıcı bir seyir çiziyor. Kısacası bu âyetle de Kur'an bünyesindeki nesh değil; geçmiş şeriatlerin neshi ve unutturulması anlatılmaktadır. Nitekim 6/En'âm sûresinin 146. âyetinde yahûdilere tırnaklı her hayvanın, sığır ve davarın sırt, bağırsak ve kemik yağları hâriç, iç yağlarının haram kılınmasından bahsedilir. Bu hükümler Hz. Muhammed (s.a.s.)'in risâletiyle neshedilmiştir ve bu yiyecekler müslümanlara helâl kılınmıştır. Âyetin Medine dönemi başlarında, yani neshe konu olacak âyetlerin henüz inmediği bir ortamda inzâl edilmesi de bu görüşü kesinleştirmektedir.

905 87/A'lâ, 6

906 2/Bakara, 105

907 43/Zuhruf, 32

908 F. Râzi, T. Kebir, 3/295

Kur'an'da klasik anlamda neshin olduğunu ileri sürenlerin delillerinden biri de; *“Allah istediğini silip iptal eder, dilediğini de sâbit bırakır, ana kitap (bütün kitapların aslı) O’nun yanındadır.”*⁹⁰⁹ âyetidir. Bu âyete geçmeden, bir önceki âyeti de okumamız yerinde olur: *“Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah’ın izni olmadan hiçbir peygamber için mûcize (âyet) getirme imkânı yoktur. Her müddetin (yazıldığı) bir kitap (hüküm, son) vardır.”*⁹¹⁰ Burada yine Allah Teâlâ, tespit edilmiş bir sürenin sonundan haber veriyor. Yani yine Kur'an'ın vahyedilmesine itiraz eden ehl-i kitaba dönemlerinin son bulduğu ve Allah'ın dilediğini silip dilediğini bırakacağı haber veriliyor. Âyetin Mekî oluşu da üzerinde durduğumuz neshe delil olamayacağı konusunu belirlemektedir.

Şurası açıktır ki, âlimlerin âyet üzerinde tartışıp ihtilâf etmeleri, hükmü kalkmış veya kalkmamış şeklinde görüş bildirmeleri, Kur'ân-ı Kerim âyetleri üzerinde herhangi bir değiştirme ve tesir gücüne sahip değildir. Tüm İslâm âlimleri, bir âyete mensûh deseler, onu Kur'an'dan çıkarma yetkisine sahip olamazlar. Ancak, “bu âyetin hükmü kaldırılmış, fakat gözlere şifâ olması için Kur'an'da vardır” demenin de hiçbir anlamı yoktur. Kaldı ki Kur'an'da herhangi bir âyetin hükmünü kaldırma yetkisi Hz. Peygamber'e bile verilmemiştir. Rasûlullah'tan bize ulaşan haberlerin hiçbirinde, “şu âyet, şunu neshetmiştir” şeklinde tek bir hadis-i şerif nakledilmemiştir. Bunun aksine; Rasûlullah (s.a.s.), bir âyet hakkında tartışan bir cemaatin yanına gelmiş ve *“size ne oluyor? Sizden evvelki milletler böyle davranmakla ve peygamberlerine muhâlefet etmekle ve kitabın bir kısmını bir kısmıyla çarpıştırmakla helâk oldu. Muhakkak ki Kur'an, bir kısmı bir kısmını yalanlar olarak inmedi. Aksine birbirini doğrular olarak indi. Ondan anladığınızla amel edin ve bilmediğinizi bilene havâle edin.”*⁹¹¹ buyurmuştur. Bu konuda Hz. Peygamber, ashâbının bir âyet hakkında ortaya çıkan anlaşmazlığı, diğer bir âyet-i kerîme ile gidermiş olduğunu kasdetmiştir.⁹¹²

Kur'an âyetlerinde neshin vuku bulduğu anlayışı, müslümanların ve İslâm'ın önüne iki temel açmaz çıkarmaktadır: Birincisi, İslâm'ın evrensel karakterine gölge düşürmekte, onun her zaman ve zeminde müslümanların sorunlarına çare olma özelliğine zaafiyet, hatta zâiliyet düşürmektedir. *“İşte bu Kur'an, en doğruya hidâyet eder.”*⁹¹³; *“O ancak âlemlere bir öğüt/hatır-*

909 13/Ra'd, 39

910 13/Ra'd, 38

911 Ahmed bin Hanbel, Müsned II/181

912 F. Candan, Nesh Tartışması Akîdevî Bir Konudur, Haksöz, 13

913 17/İsrâ, 79

latmadır."⁹¹⁴ İkincisi, Kur'ân-ı Kerim'i bir çelişkiler ve anlamsızlıklar hazinesi durumuna düşürmektedir. "*Hâlâ Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından olsaydı, onda birçok ihtilâf (tutarsızlık, çelişki) bulacaklardı.*"⁹¹⁵ Mevcut haliyle, içinde bulunduğumuz döneme çözümsüz-lükten başka bir şey önermeyen "nesh" konusu, Kur'an'ın şâmil ve hâdî va-sıflarıyla ortaya konacak şekilde, yine Kur'an'ın mantukuna göre açıklanıp yorumlanması mutlak bir zorunluluktur.

NESH ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞI

Nâsîh-mensûh ilişkisi içerisinde değerlendirilen âyetlerde ikinci âyet, bi-rinci âyetin ya müşkilini beyan etmekte, ya mutlaklığını kayıtlamakta veya genel hükmü tahsis ya da ondan istisnâ etmektedir. Yahut her iki âyet de farklı durumların hükümlerini bildirmektedir. İddialar birleştirildiğinde 564 ra-kamını bulan mensûh âyetler üzerinde geçmiş âlimler, tahkikte bulunarak bu rakamı 5'e kadar indirmişler ve diğer âyetlerde tahsîs, takyîd vs. olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak, yine de Kur'an içinde neshin vukuuna çoğun-lukla muhâlefet etmemişler, azaltma yoluna gitmişlerdir. Nesh teorisinin farklı anlaşılmış olması, birçok karışıklığa yol açmıştır. Ashâbın bir kısmının ve ilk devir ulemânın neshi; istisnâ, tahsîs veya âyetin kendinden önceki bir âyeti açıklaması şeklinde anladıkları biliniyor. Böylece, bir âyetin başka birini nes-hettiğini söyledikleri zaman onlar, onu açıklamayı ve belli bir âyeti onunla ilgili başka bir âyetle karşılaştırmaktan doğabilecek bir yanlış anlamayı giderme-yi amaçlamakta idiler. Yoksa birinci âyetin ikinci âyet tarafından tamamıyla neshedilip hükmünün kaldırılmasını kasetmiyorlardı. Ne var ki, kelimenin bu farklı anlamları, daha sonraki yüzyıllarda karıştırıldı ve nesh kavramıyla kullanılan ifadeler aralarında hiçbir fark görülmedi. Kur'an'ın bazı ifadeleri-nin âmm (genel) olduğu ve diğerlerinin bunları açıkladığı âşikârdır. Kur'an'ın, Kur'an'ı tefsir etmesi de zaten budur. Rivâyetler doğru ise, ilk devirlerde, bu açıklayıcı (müfesser) âyetlere nâsîh adı veriliyordu. Şâtîbî bu konuya Muvâ-fakat'ta başlıbaşına bir bölüm ayırmış ve bu görüşü açıklamak için çok sa-yıda örnek vermiştir. Bu örnekler, bazı ashâbın ve tâbiînin neshi, kelimenin daha sonraki anlamından çok farklı bir anlamda kullandıklarını ortaya koy-maktadır. Bu karışıklık, nesh teorisinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Şah Veliyyullah'a göre nesh teriminin ilk nesillerce genel anlamında kullanılması mensûh âyetlerin sayısını fazlasıyla artırıp beşyüze kadar çıkmasına sebep

914 81/Tekvîr, 27

915 4/Nisâ, 82

oldu. Buna dayanarak o, daha sonraki yüzyıllarda, mensûh âyetlerin sayısının daha öncekilere göre daha az olduğunu düşünmektedir.

Ashâbın hangi âyetlerin nesh edildiğinde kendi aralarında ittifak etmedikleri rivâyet edilmiştir ki, bu sahâbenin nesh konusuna verdikleri anlam açısından da farklılıklar olması yönüyle doğrulanan bir özelliktir. Ashâbın konuyla ilgili ihtilafları, onların Peygamber’den bu konuda bir bilgi almadıklarını göstermektedir.⁹¹⁶

Aslında neshin bu derece yaygınlık kazanmasında etkili sebep, bir kısım sahâbinin ve onları tâkip eden ulemânın tutumu olmuştur. Onlar neshi bir Kurânî istilâh olarak değil; günlük dilin bir kelimesi olarak kullanmışlar ve Kur’ân-ı Kerim’in, geçmiş şeriatlerin bazı hükümlerini neshini genişleterek, Kur’an âyetlerine de teşmil etmişler ve tenâkuz/çelişki gördükleri hususları bu yolla izah etmişlerdir. Tabii ki Hz. Peygamber’in, zamana ve zemine uygun olarak hükmettiği bazı konular da, böyle düşünmelerinde etkili olmuştur. Meselâ, kabir ziyaretinin ve şarap saklanan kapların kullanımının önce yasaklanıp sonra câiz görülmesi, hükmü belli olmayan konularda “Biz önceleri şöyle şöyle yapardık, sonra Hz. Peygamber şöyle emretti veya bunu yasakladı” şeklindeki rivâyetlerden anlaşılan Hz. Peygamber’in aldığı tavır değişiklikleri, mümkün ve câiz iki tür uygulamada bulunması.

Sahâbeden bazıları, eski hükümlerin geçerli olduğu ortamı bir daha yaşamadıkları için, yeni hükümlerin asıl, bâki ve tek geçerli hüküm olduğu gibi bir düşünceye kapılmış olmalıdırlar. Şurası unutulmamalıdır ki, zaten nesh konusunda gelen haberler, yalnızca belli sayıdaki sahâbilerden gelmekte ve biz, diğer sahâbilerin bu hususa nasıl yaklaştıklarını bilmemekteyiz. Gelen rivâyetlerden anlaşıldığına göre sahâbe, o dönemde usûl istilâhları/terimleri oluşmadığı için; tahsis, beyan, istisnâ, takyîd gibi âyetler arası münâsebetleri, hep “nesh” kelimesiyle karşılamışlardır. Asr sûresinin 3. âyetinin, 1. ve 2. âyetini neshettiğinin söylenmesi, bu konuda ilginç bir örnektir. Hicrî 3. ve 4. yüzyıllarda da müfessirlerin ve fakihlerin eserlerinden anlaşıldığına göre, bu nesh telâkkisi egemen olmuştur.⁹¹⁷ Kur’an’ı Kur’an’la tefsir etmeyi ihmal eden ve Kur’an hükümlerinin tedricî özelliğine sahip olduğunu unutan bazı bilginler, birbirini tutmadığını zannettikleri iki âyet karşısında, bunlardan birinin diğerini neshettiğini sanmışlardır. Hâlbuki Kur’an, nasıl tefsir edilmesi ge-

⁹¹⁶ Ahmâd Hasan, Nesh Teorisi, İslâmî Araştırmalar, sayı 3, s. 108

⁹¹⁷ Arif Özel, Nesh Meselesi, Evrensel Mesâj, Haziran 99

rektiğini anlatan kuralları beyan ederken bütün Kitap'ta birbirine uymayan, birbirini tutmayan iki âyet bulunmadığını belirtmiştir.⁹¹⁸ Mâdemki Kur'an içinde hiçbir ayrılık, âhenksizlik, tutarsızlık ve çelişki yoktur, nâsih ve mensûhun da bulunmaması icap eder. Allah'ın kitabının bir kısım âyetlerinin diğer bir kısmını hükümsüz ve geçersiz ilan ettiğini ileri sürmek, Kur'an'da çelişmenin varlığını peşinen kabullenmek olur. Allah'ın kitabı böyle şeylerden uzaktır.

KUR'AN HÜKÜMLERİ EBEDİYYEN GEÇERLİDİR

Kur'an'da neshedilmiş gibi görünen âyetler, bir boyutta hükmü değişmiş bir manzara arzederken, daha başka boyutlarda birinci derecede hüküm ifade edebilir. Bir durum, şart ve mekâna, ortama göre kullanamadığımız bir hüküm, başka şartlar ve zeminlerde en ileri derecede kullanma alanı bulabilmektedir. Burada sözkonusu olan nesh değil; değişik ortamlara cevap verme esnekliğidir, Kur'an'ın evrenselliği ve çağlar üstünlüğüdür, hayat kitabı olmasıdır. Bu da Kur'an'ın kelâm mucizesi olmasının özelliklerinden biridir.

Kur'an, 23 yılda inmiştir ve kıyâmete değin her müslümanın, her müslüman toplumun her çağda, her dönemde ve her yerde sorunlarına cevap verecek niteliktedir. Kur'an İslâm'ın hem yönetim dini olmadığı Mekkî dönemi, hem de yönetim dini olduğu Medenî dönemi içermekte ve her iki dönem için de kurallarını sergilemektedir. Sözelimi, inanmayan, iman gerçeğini bilmeyen bir insana "içki içme, kumar oyna, çalma!" demek abes olur. İslâm'ın tevhidî düzlemde hâkim olmadığı, İslâm'ın yasakladığı bir siyasal ve ekonomik düzenin egemen olduğu yerde de, şeriatın haddlerini uygulamaya kalkmak, hırsızlık yapanların elini kesmek, zina edenlere ağır cezalar vermek İslâm adına en büyük zulmü işlemektir. O halde nesh konusu oldukça önemlidir ve neshin çok iyi kavranılması gerekmektedir.

Kur'an'da mensûh âyetler, hükümler bulunduğunu kabul etmek, İslâm'ı belli bir zamana ve yere mahkûm etmek anlamına geleceği gibi; İslâm'ın dinamizmini de kavramamak anlamına gelir. Aslında, nesh konusu Kur'an'da oldukça açıktır.

Cihad, İslâm'ı yaşayıp yaşatma mücâdelesine verilen addır. Cihad, gerektiğinde salt sözle olur, gerektiğinde kalple olur, gerektiğinde elle olur. Elle, kılıçla yapılan cihadın adı "kıtâl"dir. Kur'an, Medine'de kıtâl izin vermiş, belirli

durumlarda bu izni “farz” hale getirmiştir. Ama, bu âyetler, bir yandan da, sözlü cihadın gerektirdiği durumlarda, yeni bir Mekke’de veya kîtâlin gerekmediği durumlarda sözlü cihadi şart koşar ve kîtâlin yasak olduğunu ortaya kor. Zamanı gelir, kîtâl gerekir; öyle bir zaman da gelir ki, kîtâl zulüm olur. Aynı şekilde, Kur’an, “kâfirler üzerinde ezici bir üstünlük sağlayıncaya kadar, özel olarak, savaşta onları iyice perişan edinceye kadar esir almayı yasaklar”⁹¹⁹. Ama, kâfirler karşısında ezici üstünlük sağlandığında bu yasak kalkar ve esir alma izni doğar. Bütün bunlar, İslâm’ın hükümlerinin her zaman ve şartlardaki uygulanabilirliğini ve dinamizmini ortaya koymaktadır. Nesh gerçeğinin iyi kavranmaması, İslâm’ı en açık ve bilinmesi en gerekli yanlarından birinden yoksun bırakmak olacaktır.⁹²⁰

*“Biz (Kur’an’ı) kısımlara ayıranlara azabı indirmişizdir. Onlar ki Kur’an’ı bölüp ayırdılar, parça parça yaptılar. Rabbin hakkı için, mutlaka onların hepsini yaptıklarından dolayı sorguya çekeceğiz.”*⁹²¹, *“Yoksa siz Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?...”*⁹²², *“Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. O’nun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O’ndan başka bir sığınak da bulamazsın.”*⁹²³

Mustafa İslâmoğlu, klasik nesh anlayışını kabul etmez ve şöyle der: “Allah’ın hükümlerinden bazılarını tutmamanın ya da geçersiz saymanın adı; *Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmek*” olarak konulmaktadır. Ümmet-i Muhammed de “nesh” meselesinde İsrâiloğullarının düştüğü yanı sıra düştü. Bazılarına göre nesh üç tür olur: 1) Metni bâki hükmü mensûh, 2) Metni mensûh hükmü bâki, 3) Metni de hükmü de mensûh. Bu görüşte olanlar (Kur’an’da, hükmü mensuh olan âyetler olduğunu kabul edenler) nesh konusunda öyle aşırı şeyler söylemişler, öyle iddialarda bulunmuşlardır ki, bu görüşün kabulü halinde Kur’an’dan onlarca, hatta yüzlerce âyetin hükmünün kalktığını kabullenmek gerekecektir.

Hayatta nesh vardır. Gecenin gündüzü, yazın baharı, sonraki neslin önceki nesli neshetmesi bunun bâriz delilleridir. Şeriatler arasında neshi vardır. Yahûdiler Rasûlullah’ın peygamberliğini reddetmek için neshi inkâr ettikleri halde Tevrat’ta neshin olduğuna dair birçok örnek vardır. Örneğin önceki

919 Bkz., 8/Enfâl, 67

920 Ali Unal, Kur’an’da Temel Kavramlar, 97-98

921 15/Hicr, 90-93

922 2/Bakara, 85

923 18/Kehf, 27

şeriatlerde Cumartesi yasağı yokken Tevrat'ta Cumartesi gün dünya işi yapmak yasaklanmıştı.⁹²⁴ Hz. Nuh şeriatinde kan hâriç tüm hayvanlar helâl iken Tevrat'ta bazı hayvanların eti yasaklanmıştır.⁹²⁵ Tevrat'ta buzağıya tapanların öldürülmeleri emredildikten sonra, bu emir sonradan neshedilmiştir.⁹²⁶ İncil de Tavrat'ın bazı hükümlerini neshetmiştir. Bunun en bâriz örneği, Tevrat'ta Cumartesi yasağı olduğu halde İncil'de bu yasağın neshedilmiş olmasıdır.⁹²⁷

İslâm şeriatinde nesh vâki olmuştur. Ancak, bu tamamen kaldırılma ya da unutturulma şeklinde gerçekleşmiştir. Sahâbe ve tâbiinden birçokları da bu görüştedir. Kur'an'ın iki kapağı arasında yazılı olup da hükmü geçersiz olan hiçbir âyet yoktur. Şeriatlerin maksatlarından biri olan “tedrîcîlik” sünnetini göz önüne almayan bir kısım ulemâ, bazı âyetler arasında çelişki olduğunu zannedip bir kısmını bir kısmıyla mensûh addetmişlerdir. Lâkin, Hz. Peygamber'den Kur'an'da metni bulunan hiçbir âyet için “bu âyet mensûhtur” biçiminde sahih bir rivâyet gelmemiştir. Bizce bu, çok önemlidir. Ayrıca, mensûh olduğu üzerinde tüm ümmet âlimlerinin ittifak ettikleri bir tek âyet yoktur. Bu durumda, nasıl zannî bir delil ya da yaklaşımla subûtu kat'î olan bir âyetin hükmü iptal edilir? Bu, eğer iyi düşünülürse çok büyük bir vebaldir. Hele zannî bir delil olan “hadis” ile kat'î bir delil olan “âyet”i neshetmenin ne şer'î ne de aklî izahı yapılabilir. **“Onlara açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman, Bizimle buluşmayı ummayanlar: ‘Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir’ derler. De ki: ‘Onu kendi tarafımdan değiştiremem. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. Şâyet ben Rabbime karşı gelirim, büyük bir günün azâbından korkarım!’”**⁹²⁸ âyeti de Peygamber (s.a.s.)'e, kendisine vahyedilene uymasını emretmiş ve ona vahyi değiştirme yetkisi vermemiştir.

Eğer Kur'an'a farklı bir yaklaşımla “tedrîcîlik” ilkesi göz önünde bulundurularak yaklaşılsa, neshçi ulemâ tarafından mensûh sayılan tüm âyetlerin Kur'an'ın bütünlüğü ve İlâhî vahyin evrenselliği içerisinde muhakkak bir yere oturtulacaktır. Neshçi ulemâ nezdinde dahi mensûh addedilen âyet sayısı ihtilâfıdır. Bu gruptan bazılarına göre Kur'an'da neshedilen âyet sayısı 300'e ulaşmaktadır. Bu gruptan öylesine ilginç görüşler ileri sürenler olmuştur ki, örneğin Pezdevî'ye göre savaşa izin veren 2/Bakara, 216 âyeti, kendisinden önce nâzil olup sabrı, dâveti, öğüdü, güzel davranmayı emreden 100 küsur âyeti neshetmiştir. Nesh konusundaki bu keşmekeş, **“Kitabın bir kısmına**

924 Çıkış, 16/25-30

925 Levililer, 7/22-26; 6/En'âm, 146

926 Çıkış, 32/21-33

927 Markos, 2/23-28; 3/Âl-i İmrân, 50

928 10/Yûnus, 15

inanıp bir kısmını inkâr etmek” gibi bir sonucu getirmektedir. İşte bize bu âyeti hatırlatan garip yaklaşımlara bir örnek: Kadi İbn el-Arabî; **“Ey iman edenler, siz nefislerinizi ıslah etmeye bakın. Siz doğru yolda olduğunuz takdirde sapıtan kimse size zarar veremez. Tümünüz Allah’a döneceksiniz. O size ne yapacağınızı haber verecektir.”**⁹²⁹ âyetinin son tarafı baş tarafındaki **“siz nefislerinizi ıslah etmeye bakın”** cümlesini neshetmiştir. Aynı müellife göre **“Af yolunu tut, iyiliği emret, câhillerden yüz çevir”**⁹³⁰ âyetinin başı ve sonu mensûh, ortası muhkemdir.⁹³¹ İbn el-Arabî, 9/Tevbe, 5 âyetindeki **“haram ayları çıktığı zaman”** cümlecığının Kur’an’dan tam 114 âyetin hükmünü geçersiz kıldığıni söyler.”⁹³²

Başka bir müfessir Süleyman Ateş de bu konuda sert ifadelerle Kur’an âyetlerinin birbirini nesh etmesi anlayışına karşı çıkar. “Bazı müfessirler, metni Kur’an’da durduğu halde hükmün kaldırılması ve hükmü durduğu halde âyetin metninin Kur’an’dan kaldırılması şeklinde iki nesih türünden söz ederler ve bunlardan örnekler verirler. Bu görüşler Allah’ın kitabına iftirâdır. Evvelâ, **“Kur’an’ı düşünmüyorlar mı? Eğer Allah’tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, onda birbirini tutmaz çok şey bulurlardı.”**⁹³³ âyetine göre Allah’tan gelen sözde ihtilâf (çelişki) olmaz. Çelişki olmayan yerde müfessirlerin ortaya attıkları türden bir nesih de olmaz. Çünkü bu tür nesh, ancak çelişkili sözler arasında olabilir. Ayrıca Allah’ın, sözünü değiştirmeyeceği de vurgulanmıştır: **“Lâ mübeddile li kelimâtillâh; Allah’ın kelimelerini değiştirecek yoktur.”**⁹³⁴ Allah’ın kelimelerini başkası değiştiremeyeceği gibi, kendisi de sözlerini ve kararlarını değiştirmez: **“Benim katımda söz değiştirilmez.”**⁹³⁵ **“Allah’ın kelimeleri değişmez.”**⁹³⁶ Görüldüğü üzere Kur’an, Allah katında sözün değiştirilmeyeceğini, Allah’ın sözlerinde birbirine aykırı şeyler bulunmadığını vurguluyor. Allah’ın buyruğu ile, indirilen Kur’an’da çelişki yoksa, mevcut bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırma anlamında bir nesih de yoktur.

Hükmü uygulandığı halde âyetin metninin kaldırılmasının hiçbir hikmeti olamaz. Çünkü önemli olan, âyetin anlamı, hükmüdür. Hükmü uygulanırken âyetin metni neden Kur’an’dan çıkarılsın? Bu konuda recm âyeti adı altında verilen örnek doyurucu değildir. Çünkü Kur’an âyetleri, bir iki kişinin rivâyeti

929 5/Mâide, 105

930 7/A’râf, 199

931 İbnu’l-Arabî, Ahkâmu’l-Kur’an, 1/388

932 A.g.e, 1/102; Mustafa İslâmoğlu, Yahûdileşme Temâyülü, 195-200

933 4/Nisâ, 82

934 6/En’âm, 34, 115; 18/Kehef, 27

935 50/Kaf, 29

936 10/Yûnus, 64

ile değil; tevâtürle sâbit olmuştur. Kur'an âyetinin neshedilmiş olduğu, ancak Peygamber tarafından bildirildiği takdirde geçerli olur. Bu konuda Peygamber'den gelen tek sağlam söz yoktur.

Metni Kur'an'a yazılmış olan bir âyetin hükmünün kaldırılmış olduğu iddiasının da sağlam bir delili yoktur. Bu, müfessirlerin kendi görüşlerinin yayılmasından doğmuştur. Bu konuda da Hz. Peygamber'den sağlam bir söz gelmemiştir. Nesh sorununa kendilerini iyice kaptırmış olanlardan kimi, neshedilen âyetlerin sayısını artırma gayretine girmişler, kimi bunları 200'e, hatta 565'e kadar çıkarma başarısını göstermişken(!), kimi 20'ye kadar indirmiştir. Bu meseleyi inceleyen Şah Veliyyullah Dehlevî, aslında neshedilmiş âyetlerin sadece 5 olduğunu söylemektedir ki, Ömer Rızâ Doğrul'un da söylediği gibi, bu beş âyetin de uygulanacak hükmü vardır. Bunlar, kendilerini neshettiği söylenen âyetlere aykırı değildir.”⁹³⁷

Muhammed Esed, Bakara 106. âyeti yorumlarken, klasik nesh anlayışını şiddetle eleştirerek şöyle der: “Bu pasajda ortaya konulan prensip –Kitab-ı Mukaddes öğretisinin, yerini Kur'an'ın getirdiği öğretiye bırakması- birçok müslüman âlimin yanlış yorumlarına sebep olmuştur. Bu bağlamda kullanılan “âyet”(mesaj) kelimesi, aynı zamanda Kur'an'ın bir “hükmü”nü ifade etmek için de kullanılmaktadır (Çünkü bu hükümlerin her biri, bir mesaj taşır). **Âyet** terimini bu sınırlı anlamda alan bazı âlimler, yukarıdaki pasajdan,⁹³⁸ Kur'an'ın bazı âyetlerinin vahiy tamamlanmadan önce Allah'ın tâlimatı ile “nesh” edildiği (yürürlükten kaldırdığı) sonucunu çıkarmaktadırlar. Bu iddianın –ki, yazdıklarını tashih için ikinci defa okurken bazı bölümleri atan veya başkaları ile değiştiren herhangi bir yazarı akla getirmektedir- saçmalığının yanısıra, Kur'an'ın herhangi bir âyetinin “nesh” edilmiş olduğunu bildiren tek bir sahih hadis bile bulunmamaktadır. Sözde “nesh doktrini”nin temelinde bazı eski müfessirlerin Kur'an'ın bir pasajını diğeri ile uzlaştırmadaki yetersizlikleri yatmaktadır: Söz konusu âyetlerden birinin “neshedildiği” yargısına vararak altından kalkılmaya çalışılan bir yetersizlik. Bu keyfî değerlendirme, “nesh doktrini”nin taraftarları arasında kaç Kur'an âyetinin ve hangilerinin neshedildiği; ayrıca bu sözde nesih ile, söz konusu âyetin Kur'an'ın tertibinden tamamen çıkarıldığı mı yoksa yalnızca o âyet ile konulan özel hükmün veya beyanın mı iptal edildiği konusunda neden hiçbir görüş birliği olmadığı da açıklamaktadır. Kısacası, “nesh doktrini” hiçbir tarihsel olguya dayanmamaktadır ve bu nedenle de reddedilmelidir. Diğer taraftan, yukarıdaki

937 Süleyman Ateş, Kur'an'da Nesh Meselesi, s. 21-23

938 Bakara, 206 âyetinden

Kur'an pasajını⁹³⁹ yorumlamadaki zâhirî güçlük, **âyet** teriminin "mesaj" olarak anlaşılması ve bu âyetin, yahûdilerin ve hristiyanların Kitab-ı Mukaddes'in yerini alan herhangi bir vahyi kabul etmediklerini ifade eden önceki pasaj⁹⁴⁰ ile bağlantılı olarak okunması halinde derhal ortadan kalkar; çünkü onu bu şekilde okumamız halinde, neshin, bizzat Kur'an'ın herhangi bir bölümü ile değil; sadece geçmiş ilâhî mesajlar ile ilgili olduğunu görürüz.⁹⁴¹

Çağımız âlimlerinden Muhammed Gazâlî de neshi, sadece eski şeriatlerin kaldırılması şeklinde anlar ve Kur'an âyetleri arasındaki klasik nesh anlayışını kabul etmez: "Kur'an'ın ebedîliği (metninin bâkî ve korunmuş kalacağı ve hükmünün sonsuza kadar geçerliliği), onun her durum ve şarta cevap verebileceği anlamına gelmektedir. Âyetler ebedî olduğu gibi problemler de sürekli. Böylece problemlerle âyetler arasında bir denge bulunmaktadır. Bundan dolayı, küfür, nifak, gerileme, yükselme arasında bocalayan beşeriyetin Kur'an'a ihtiyacı devam etmektedir. Asr-ı saâdetteki, âyetlerin indiği durum ortadan kalktığı için bazı âyetlerin neshedildiğini kabul edersek, bu inançla İslâm nasıl ebedî olabilir?

Kur'an'ın indiği eski toplum, beşerî bir toplumdur. Bu toplumun yaşamış olduğu durumlar, insan hayatı sona erene kadar beşeriyetin yaşayıp geçireceği durumların bir benzeridir. Herhangi bir durum hakkındaki hüküm, tabiatı nedeniyle ebedîdir; çünkü bu hüküm, kıyâmete kadar yenilenecek olan her benzer durum için de aynıyla geçerlidir. Kur'an'ın ebedîliği buradan gelmektedir. Çeyrek asır süren Hz. Peygamber devrinde insanlığın yaşadığı durumlar, (daha sonraki) tarih boyunca da devam edecektir. Çeyrek asırda nefret ve sevginin neler yaptığının örnekleri sunulabilmiştir. Her insanın karşılaştığı durumlar, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in çevresinde birer örnekti. Bu örnekler, âdetâ gelecekte olacağı gayb âleminden bildiren somut birer temsilci gibiydi. Böylece bunlar, yakın ve uzak gelecekte meydana gelecek olayların ihtiyaç duyabileceği şeyleri Hz. Peygamber döneminde bildirmektedir. Bu gerçek, İslâm risâletinin (şeriatinin) insanî olduğunun sırrıdır. Hz. Peygamber döneminde insanlığın karşı karşıya kaldığı durumlar kıyâmete kadar da devam edecektir. Kur'an bu durumların tamamına hitap etmekte, sorunlar için kıyâmete kadar aynı çareleri sunmaktadır. Bundan dolayı zaman içerisinde meydana gelecek şeylere, Kur'an'ın çözüm bulamayacağına inanmıyorum; çünkü iniş yöntemi onu problemler için çözüm kılmıştır.

939 Bakara, 106. âyeti

940 Bakara, 105

941 Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, İşaret Y. 1/30-31

“Bir âyet, belirli bir meseleyi çözümllemek için gelen başka bir âyeti, Hz. Peygamber döneminde mesele geçerliliğini yitirdiği için neshetti” demek, o meselenin artık bir daha tekrarlanmayacağı ve neshedilen çözüme de ihtiyaç duyulmayacağı anlamına gelmez mi? Böyle bir şeyin Kur’an’da bulunması mümkün değildir. Geçerliliği sonara erdiği, ilgili şahıs veya hâdis bertaraf olduğu için hükmü kaldırılan bir âyet, kesinlikle Kur’an’da bulunmamaktadır. Belirli bir dönemde, herhangi bir soruna çözüm içeren veya bir olaya binâen nâzil olan bazı âyetlerin, daha sonraki dönemde toplumun ilerlemesinden dolayı neshedildiğini söyleyenler bulunmaktadır. Hâlbuki sonraki toplumlarda, neshedildiği söylenen benzer durumlar sürekli tekrarlanmaktadır.

Bu, Hz. Peygamber’in kurban etlerini muhâfaza etmeyi yasaklamasına benzemektedir. Hz. Peygamber bir hadislerinde şöyle demişlerdir: **“Kurban eti yemenizi -üç günden sonra) zayıf insanların gelmesinden dolayı yasaklamıştım. Artık kurban etlerinizden yiyip muhâfaza edebilir ve sadaka da verebilirsiniz!”**⁹⁴² Hz. Peygamber (s.a.s.)’in kurban eti muhâfaza etmeyi (depolamayı) yasakladığı yıl, halk arasında sıkıntı vardı. Bundan dolayı kurban kesenlerin kesmeyenlere yardım etmelerini istediği için etlerin depolanmasını yasaklamıştır ⁹⁴³**“Kurban etleri depolanamaz!”** denmiştir. Neden? Çünkü bu söz söylendiğinde insanlar sıkıntı içerisinde olup yardıma ihtiyaçları bulunmaktaydı. Daha sonra **“etlerinizi depolayabilirsiniz”** denmiştir. Çünkü insanlar artık kesilen her ete muhtaç değillerdir. Bundan dolayı, “ikinci söz, ilk sözü neshetti” denildi. Hâlbuki gerçek hüküm şudur: Toplum ihtiyacı açısından mevcut et az ise depolanmayıp ihtiyaç sahiplerine dağıtılır; çok ise depolanabilir. Ebedî hüküm budur. “Eti depolamak yasaktı, sonra serbest bırakıldı” demek ise yanlış ve cüz’î (parçacı) bir hükümdür. Bu doğru değildir ve neshin varlığını iddia edenlerin bir ayıbıdır. Onlar aynı mesele- nin tekrarlanmayacağı düşüncesiyle hükmünün sona erdiğini zannediyorlar. Hâlbuki şartlar tekerrür ettiğinde ona bağlı olan hüküm de tekerrür eder. Ebedî âyetleri, sürekli hâdiseler karşılamaktadır. Neshedildiği iddia edilen âyetlere ihtiyaç duyabileceğimiz problemlerle karşılaşabiliriz. Karşılaştığımız, dinlediğim veya kitaplarını okuduğum bütün çağdaş âlimlerin nesh konusundaki görüşü, neshi Kur’an’da bulunan bazı âyetlerin iptali olarak algılayan müteahhir müfessirlerin görüşünden farklıdır. Meselâ fakîh ve tarihçi üstad Muhammed el-Hudarî neshi tamamen reddetmektedir. O neshi, umûmî bir hükmün tahsîsi, mutlak bir emrin takyîdi veya mücmel bir âyetin tafsîli olarak görmektedir. Şeyh Reşid Rızâ da aynı görüşü daha net ifade eder.

942 Müslim, Edâhî 5, hadis no: 1971

943 Buhârî, Edâhî 16

Seyf âyetinin,⁹⁴⁴ 120 âyeti neshettiği sözü tipik bir aptallık örneğidir. Bu söz, müslümanların gerek düşünce ve gerekse uygulama açısından gerilediği dönemlerde Kur'an'ı anlamadıklarının göstergesidir. Nesh, başka bir deyişle bazı âyetlerin, Kur'an'da bulunmasına rağmen hükmü geçerli olmayarak âdetâ mummyalanması yanlıştır, kabul edilemez. Kur'an'da hükmü kaldırılarak ölüme terkedildiği söylenebilecek hiçbir âyet yoktur. Aksi bir görüş bâtildir. Her âyetin hükmü geçerlidir. O âyetin geçerli olabileceği şartları ancak hikmet sahipleri bilir. Böylece Kur'an âyetleri, insanların durumlarına göre onlara hikmet ve güzel sözle hitap etmektedir. *“Bir âyeti neshedersek veya onu unutturursak...”*⁹⁴⁵ âyetinin siyâkı, geçmiş şeriatlerin yeni bir şeriat ile neshedildiğine işaret eder. Bu âyet, teklifî ahkâm ile ilgili olmayıp kudret ile ilgilidir. Yoksa Cenâb-ı Hak, âyetin devamında *“...bilmedin mi ki, Allah her şeye kaadirdir.”* yerine “Allah her şeyi bilmektedir ve hikmet sahibidir” derdi. Yani Kur'an, önceki peygamberlere vermiş olduğu mucize destekli kitaplardan farklı bir kitapla yeni bir risâlet vermiştir. Kevnî âyetlerin neshi yanısıra, Kur'an'ın nüzûlü, ehl-i kitabın bazı şeriatlerinin de neshedilmesi demektir.⁹⁴⁶

NESH, ESKİ ŞERİATLERİN KUR'AN ÂYETLERİ TARAFINDAN GEÇERSİZ KILINMASIDIR

İlk insandan günümüze insan toplumunun içinde bulunduğu şartlar sürekli değişmelere mâruz kalmıştır. İlk dönemlerdeki toplumların sosyal yapıları, ihtiyaçları ve onları kuşatan şartlar, günümüz toplumlarındakinden farklıdır. Bu farklılıklar vâki oldukça toplumların hukuk, iktisat ve benzeri sosyal kurumlarının da ihtiyaç oranında değişmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu sebeple insanlara hak yolu göstermek; dünya ve âhiret saâdetini temin etmekle görevli peygamberlerin sosyal kurumlar açısından farklı ilkelerle gönderilmeleri doğaldır. Risâletle gönderilen her peygamber, önceki risâletin sosyal kurumlarla ilgili ilkelerini kısmen veya tamamen yürürlükten kaldırmıştır. İşte **sonraki bir peygamberin, öncekinin risâletini yürürlükten kaldırmasına nesh diyoruz. Kur'an, bu anlamdaki neshin vuku bulduğundan bahseder.**

Her ne kadar yahûdilerin büyük bir kesimi ile hristiyanlardan bazıları, sonraki bir peygamberin, öncekinin risâletini yürürlükten kaldıramayacağını; Allah neyi emretmişse bunun kıyâmete kadar kalıcı olması gerektiğini savunmuş-

944 9/Tevbe, 5

945 2/Bakara, 106

946 Muhammed Gazâli, Kur'an'ı Anlamada Yöntem, 105-111

larsa da, insanlığın tarihî seyri içerisinde yeni birtakım problemlerle karşılaşması; toplumlara hâkim şartların değişmesi bunu zorunlu kılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'in inişinden kıyâmete kadar geçecek dönem içerisinde toplum ihtiyaçlarının farklılıklar göstereceğini de şüphesiz hesaba katmamız gerekiyor. Bunun bir sonucu olarak birtakım hükümlerinin bazı zaman ve mekânlar açısından askıda kalacağını kabul etmemiz gerekir. Ancak bu askıda kalma işi kıyâmete kadar devam etmez. Yani, askıya alınan hüküm, tümünden yürürlükten kalkmaz. Onları gerektiren şartlar söz konusu olduğunda aynı hükümler tekrar yürürlüğe girer.⁹⁴⁷

Klasik nesh teorisi, Kur'an'ın sonsuza dek geçerliliğine aykırıdır. Bundan şu sonuç çıkmaktadır: Kur'an'ın neshedilmiş olan hükümleri neshedilişlerinden önce ebediyyen yürürlükte sayılıyordu, ama neshedilmekle ebediliklerini yitirmiş oldular. Kur'an'da bulunmakla birlikte bu âyetler, şimdi fonksiyonlarını yitirmiş, kullanılmaz durumdadırlar. Pratik bir değer taşımadıkça, bu âyetlerin sırf Kur'an'daki varlıkları ile ebedî olamayacakları belirtilmelidir. Kur'an'ın ebedilik kavramı, onun bütün hükümlerinin ümmet içinde sonsuza kadar yürürlükte kalmasını gerekli kılmaktadır. İşte bu yüzden, bazı âyetlerin ilgâ edilmiş olduğu iddiasının makul bir temeli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Kur'an, yirmi üç yılda parça parça vahyedildi. Genellikle her âyet, kendine ait sosyal şartları içinde indi. Oluşum halindeki İslâm topluluğu geliştiçe, Kur'an vahyi de değişen şartlara ve çevreye ayak uydurmakta idi. Belli durumlarda inen âyetler daha sonra değiştirildiklerinde ve geliştirildiklerinde neshedildiklerini belirtmediler. Bu yüzden Kur'an'ın hükümlerini farklı zaman ve yerlerde uygulamak için, her âyetin vahyedildiği tarihî ortam öğrenilmeli ve daha sonra, Kur'an bir bütün olarak uygulanmalıdır. Böylece, Kur'an hükümlerinin belli bir durumda vahyedildiğini genelleştirebiliriz. Bir hükmü, ardından gelen ile neshetmek yerine; onu, vahyedildiği andakine benzer şartlarda uygulamak daha doğru görünmektedir.

Bir örnek vermek gerekirse; Mekkî sûrelerde müşriklerin saldırılarına karşı müslümanlardan sabırlı ve tahammüllü olmalarını isteyen birçok âyet vardır.⁹⁴⁸ Buna mukabil Medenî sûrelerde, müslümanları müşriklere saldırmayı ve buldukları yerde onları öldürmeye çağıran birkaç âyet vardır. Bu iki grup âyet arasında açık bir fark vardır. Müfessirlerin bu iki grup âyeti uzlaştıramadıkları

947 M. Sait Şimşek, Kur'an'ın Anlaşılmasında İki Mesele, s. 83-84

948 Meselâ, 16/Nahl, 126

ve bu yüzden, öncekinin sonra gelen tarafından neshedildiğine kail oldukları anlaşılmaktadır. Bu noktada şu soruyu sormak gerekir: Söz konusu Mekki âyetler gerçekten ilgâ edildiler mi? Başka bir deyişle, müslümanlar hiçbir durumda, gayri müslimlerin saldırılarına savaş dışında başka türlü tavır alamazlar mı? Ya da, şartlar ne olursa olsun, daima onlarla dövüşüp savaşmalı ve onları öldürmeliler mi? Kur'an'ın amacının bu olduğunu düşünmüyoruz. Sabır ve tahammülü, cihadın savaş dışındaki boyutlarını emreden Mekki âyetlerin, müslümanların, müşriklerin saldırılarına karşılık veremeyecek durumda ve zayıf oldukları zaman vahyedildiği bilinmektedir. Oysa savaşı emreden âyetler, müslümanların güçlerinin hayli büyüdüğü bir döneme aittir. Görülüyor ki, bu farklı hükümler farklı durumlara aittir ve bu yüzden bunlar arasında bir çelişki yoktur. Buradan ilk olarak şu sonuca varılabilir: Müslümanlar bir yerde güçsüz iseler müslüman olmayanların saldırılarına geçici olarak tahammül edebilirler, savaşın dışında farklı tavırlar sergileyebilirler. Ancak aynı anda, hazırlık yapmalı ve güçlerini geliştirmelidirler. İkinci olarak ise, güçlendiklerinde, savaşa hazır bir durumda bulunmaları ve İslâm düşmanlarının güçlerini kırmaları gerekmektedir. Böylece farklı şartlarda vahyedilmiş hükümlerin, vahyedildikleri zaman içinde bulundukları şartlar ve bakış açıları göz önünde tutularak uygulanabilecekleri açıklıkla ortaya çıkmaktadır.⁹⁴⁹

Klasik nesh anlayışının Kur'an'a ve Kur'an'ın ruhuna uygun olmadığı şöyle özetleyebiliriz:

Kur'an-ı Kerim, kendisinin her türlü çelişkiden uzak olduğunu söylüyor: *"Hâlâ Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından olsaydı, onda birçok ihtilâf (çelişki) bulacaklardı."*⁹⁵⁰ Nâsîh ve mensûh âyetlerin varlığı, çelişkili hükümler anlamına gelir ve bu âyetle çelişir.

Bazı âyetleri ebediyen mensûh kabul etmek, Kur'an'ın muhkem oluşuyla, yani evrensellik vasfıyla uyuşmaz ve onu, yalnızca milâdî 7. yüzyılın şartlarına hapseder. Hâlbuki 23 yıllık bir nüzul süreci, Peygamber toplumuna hasredilmemeli, tedricîlik prensibi, tarihin bütün zamanları için uygulanmalı; Kur'an, her şartın müşküllerine derman olmalıdır. Bu bağlamda siyer ve esbâb-ı nüzûl ilimleri, yardımcı unsurlardır. Neshin varlık nedeni olarak ileri sürülen toplumsal değişim olgusu, Hz. Peygamber'in vefatı ile sona ermiş değildir. İlâhî irâde bunu, bir sünnetullah olarak bütün insanlık için öngörmüştür.

949 Ahmad Hasan, Nesh Teorisi, İslâmî Araştırmalar, sayı 4, s. 106-107
950 4/Nisâ, 82

Kur'an'da ve hadis-i şeriflerde, bu konuya delil olacak açık bir nass yoktur. İddia edilenler de geçmiş şeriatleri konu edinmektedir. Sahâbeden bazı rivâyetler, bize kadar gelmişse de, birkaç âhad rivâyetle, mütevâtir olan Kur'an âyetleri mensûh sayılamaz.

Neshin vâki olduğu iddia edilen âyetlerden bazısında Kur'an'da mensûh hüküm bulunmamaktadır. Neshedildiği iddia edilen uygulama, ya bir örftür ya da İbrâhim veya Mûsâ şeriatinin devamıdır. Meselâ, kıblenin tahvili, âşûra orucu, oruç gecesinde kadınlara yaklaşmak vs.

Âyetlerin nesh bağlamında kategorizasyonu da ilâhî kelâmın korunmuşluğu esasına aykırıdır. Şöyle ki: Usûl kitaplarında ve tefsirlerde âyetler, hüküm ve metnin neshi yönüyle dört kategoriye ayrılır:

a) Hem hükmü, hem tilâveti mensûh âyetler: Sahâbeden âhad bir rivâyet: "Ahzâb sûresi, Bakara sûresi uzunluğundaydı. Sonra Ahzâb sûresinden birçok âyet neshedildi." ⁹⁵¹. Hz. Âişe'den rivâyet edildiği iddia olunan aşağıdaki rivâyetse, bu madde ve gelecek madde için bir örnek teşkil etmektedir: "Bilinen on emzirme, hurmete yol açar." âyeti, Kur'an'da indirilenler arasında idi. Sonra bu âyet, "bilinen beş emme" ile neshedildi. Hatta Rasûlullah (s.a.s.) vefat etti. Bu "bilinen beş emme" insanlar arasında okunuyordu ⁹⁵² (Hanefîler ve Mâlikîler, bu rivâyeti nazar-ı itibara almamışlardır).

b) Tilâveti mensûh, hükmü bâki âyetler: Hz. Ömer'den rivâyet edildiği ve Nur sûresi'nin bir âyeti olduğu iddia edilen âyet(!), bu maddeye örnektir: "Şeyh ve şeyha (-ihtiyar- evli erkek ve kadın) zinâ ederlerse, hemen ikisini de Allah'tan bir ceza olmak üzere recmedin. Allah azizdir, Hakimdir." Hem Kur'an'a, hem de, "Ömer Kur'an'a ilâve ediyor" denmesinden korkmasam, bu recm âyetini Kur'an'a yazardım" dedirterek, Allah'tan değil de insanlardan korktuğu iddia edilerek Hz. Ömer'e iftira edilen bu recm âyeti(!) ile ilgili rivâyetler için bkz. Buhârî, 93/21; Müslim, Hudûd 8, hadis no: 1431; Ebû Dâvud, 41/1. Bu recm âyetini nesheden, rivâyete göre bir keçidir. "Keçi, Hz. Âişe'nin evinde bulunan 'recm âyeti'ni yedi, böylece nesh oldu." ⁹⁵³

c) Hükmü mensûh, tilâveti bâki âyetler.

d) Hem hükmü, hem tilâveti bâki âyetler.

⁹⁵¹ Ubey bin Kâ'b'dan, Sahih-i İbn Hibbân

⁹⁵² Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî

⁹⁵³ İbn Mâce, Nikâh 36, hadis no: 1944; Ahmed bin Hanbel, 5/131, 132, 183; 6/269

Ayrıca, Kunut duâlarının Kur'an sûreleri olduğu ile ilgili Ubeyy bin Kâ'b'ın sözleriyle, Muavvizeteyn sûreleri ile ilgili Abdullah bin Mes'ud'un sözleri, rivâyetler doğru ve bu sözler onlara aitse, kendi kanaatleri olmaktan öteye gitmez. Ancak bu tür rivâyetlerde, Kur'an'ın korunmuşluğunu zedelemek ve İslâm'dan öç almak kasdıyla sinsi İslâm düşmanları eliyle bunların uydurulup piyasaya sürüldüğünü söylemek gerçeğe daha uygundur.⁹⁵⁴

Kur'an'ın bütünlük ve çelişmezlik ilkesine uygun olarak, âyetler arasında nesh cereyan etmemiştir. Nesh olduğu iddia edilen âyetler, genellikle ya iki ayrı konuyu ifade etmektedir ya da hükümler, içinde bulunulan şartlara uygun olarak zaman, önem sırasıyla ve kesinliğe doğru bir seyirle tedricî olarak indirilmiştir. Buna da nesh denmemelidir. Şeriatler arasında da akîdeyle ilgili hükümler, temel hak ve hürriyetler, temel ahlâk kuralları ve tarihî ve melekûfî gayb haberleri konularında neshin cereyan etmesi düşünülemez. Nesh, bazı alâmetlerde (kıblenin değişmesi), imtihana yönelik vaz edilen hükümlerde (Cumartesi günü yasağı), ilişki biçimlerinin değişmesi sonucu yeni düzenleme lüzumunda (boşanmanın cevâzi) veya bazı yiyeceklerde (deve etinin veya içyağının helâl kılınması) cereyan etmiştir.

Eldeki Kur'an'ın bütün âyetleri, hem hükmen, hem de metin olarak geçerlidir, bâkîdir. Farklı gibi görünen hükümler, farklı toplumlarda, farklı şartlarda uygulanabilecek hükümlerdir ve hiç kimsenin, Kur'an'a leke sürmeye veya bazı âyetlerinin formalite icabı, süs olarak durup hükmünün geçersiz olduğunu ifade edip Kitabın bir kısmını reddetmeye hakkı yoktur. Allah'ın kelimeleri, insan düşüncesi ile nesh edilemeyecek kadar yücedir.

SORULAR

- 1- Kitapların ve suhufun gönderiliş amaçları, hikmetleri nelerdir?
- 2- Suhuf ne demektir?
- 3- Kur'ân-ı Kerim'de "Kitab" kavramıyla neler kast edilmektedir, sayarak açıklayın.
- 4- Kur'ân-ı Kerim'in özelliklerini açıklayınız.
- 5- Kur'ân-ı Kerim'in temel konularını maddeler halinde açıklayın.
- 6- Kur'an'ı nasıl okumamız gerektiğini, ondan nasıl yararlanılabileceğini izah ediniz.
- 7- Vahyin sözlük ve terim anlamlarını açıklayınız.

954 Arif Özel, Nesh Meselesi, Evrensel Mesaj, Haziran 99, s. 29-30

8- Vahyin çeşitlerini yazarak her birinin hakkında bilgi veriniz.

9- Aşağıdakilerden hangisi vahyin çeşitlerinden değildir?

- a) Velîlerin elinden olağan üstü olayların meydana gelmesi
- b) Meleğin görünmeden getirdiği hükümler
- c) Cebrâil (a.s.)'in kendi şekliyle gelerek getirdiği hükümler
- d) Arada hiçbir araç olmadan Peygamberimiz'in (s.a.s.) direkt Allah'tan aldığı hükümler.

10- Tevrat, Zebûr, İncil, Kur'ân-ı Kerim; Bu dört büyük kitap, sırasıyla hangi peygamberlere gelmiştir?

- a) Hz. Mûsâ, Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Muhammed.
- b) Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Mûsâ, Hz. Muhammed.
- c) Hz. Mûsâ, Hz. Dâvud, Hz. İsa, Hz. Muhammed.
- d) Hz. Muhammed, Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Mûsâ

11- Kur'ân-ı Kerim hakkında aşağıdaki seçeneklerden hangisi yanlıştır?

- a) Kur'an bizzat Allah'ın koruması altındadır.
- b) Kur'an'da 114 sûre vardır.
- c) Kur'an Fâtiha sûresi ile başlar, İhlâs sûresi ile sona erer.
- d) Peygamberimiz'in en büyük mûcizesi Kur'an'dır.



21. Ünite

PEYGAMBERLERE İMAN

- Nebî ve Rasûl; Anlam ve Mâhiyeti
- Kur'ân-ı Kerim'de Nebî ve Rasûl Kavramı
- Peygamberlerin Özellikleri
- İnsanların Peygamberlere İhtiyacı
- Peygamberlerin Gönderiliş Gâyeleri
- Peygamberlerin Dâvetlerinin Özellikleri
- Son Peygamber
- Mütenebbî/Sahte Peygamber
- Peygamberlerin Sıfatları
- Kur'ân-ı Kerim'de İsmi Geçen Peygamberler
- Peygamberlere İman
- Peygamberlere İman, Onları Örnek ve Önder Kabul Edip Onlara İtaat Etmek İçindir
- Peygamberlere Vâris Olabilmek
- Nebî ve Rasûl Kelimeleri Arasında Fark Var mıdır?
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Nebî, Rasûl ve mütenebbî kavramlarını açıklayabilmek.
- Peygamberlerin özelliklerini listeleyebilmek.
- İnsanların peygamberlere ihtiyacını ve peygamberlerin gönderiliş amaçlarını izah edebilmek.
- Peygamberlerin sıfatlarını listeleyip açıklayabilmek.
- Kur'an'da ismi geçen peygamberlerin isimlerini listeleyebilmek.
- Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) hakkında doyurucu bilgiler verebilmek.
- Tarihte ve günümüzde sahte peygamberlere örnekler verebilmek.
- Peygamberleri örnek almanın nasıl olacağını ve peygamberlere nasıl vâris olunacağını açıklayabilmek.

NEBÎ VE RASÛL; ANLAM VE MÂHIYETİ

“Nebî” sözlükte haber getiren, haberci demektir. Nebe’ fiilinin fâil ismidir. “Nebe’”, kendisiyle ilim meydana gelen, çok faydalı ve önemli haber demektir. “Nebî”, önemli ve faydalı, aynı zamanda sağlam bir haber getiren elçi demektir. Bazılarına göre nebî kelimesi, yükseklik anlamına gelen “nübüvvet” kelimesinden türemiştir. Buna göre “nebî”, her bakımdan yüksek bir makam sahibi, insanlara doğru ve önemli haber getiren kimse demektir.

“Rasûl” kavramı “risl” kökünden türemiştir. “Risl” sözlükte; yerine getirmek üzere gitmek, yumuşaklık ve kolaylık üzere göndermek demektir. “Rasûl”, hem gönderilen mesaj, hem de mesaj yüklenip götürülen anlamında kullanılmıştır. Kur’an’da daha çok ikinci anlamda geçmektedir. Allah (c.c.) insanlar arasından bazıları seçer ve onları özel bir görevle gönderir. Bu gönderme işine “irsâl”, gönderilen elçiye “rasûl”, rasullerin görevlerine de “risâlet” denir. İslâm literatüründe “nebî” ile “rasûl” aynı anlamı ifade ederler. Kur’an her iki kelimeyi de aynı anlamda kullanmaktadır.

Türkçe’de ise, Farsçadan gelen “peygamber” kelimesi daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Sözlükte (Allah’tan) haber getiren demektir. Her üç kelime de “Allah’ın elçisi” anlamında kullanılır. Nebî’nin çoğulu “enbiyâ” ve “nebîyyûn”dur. Kur’an’da, nebîlerden/peygamberlerden çokça bahseden 21. sûrenin adı: “Enbiyâ” sûresidir. “Rasûl” veya “mürsel”, haber ve mesaj götürülen anlamında elçi demektir. “Rasûl”ün çoğulu; rusûl, mürsel’in çoğulu ise; mürselîn’dir.

Rasuller tıpkı nebîler gibi Allah’ın seçtiği elçilerdir. Ancak nebîler, haber getiren anlamında yalnızca insanlardan seçilirken; rasuller hem insanlar arasından, hem de insan dışındaki varlıklardan seçilebilir. Rasûle aynı zamanda mürsel de denilmektedir. “Rasûl”, risâlet görevini Allah ile insan arasında yürüten kimsedir. Rabbimizin mesajlarını bir plana bağlı olarak, yumuşaklıkla, ürküntüye yer vermeden yerine ulaştıran elçidir.

Rasuller haberci anlamında elçi oldukları için bazen şuursuz varlıklar arasından da seçilmiş olabilirler. Şuursuz elçilere yağmur ve rüzgâr, şuurlu rasullere melekler ve nebîler örnek olarak verilebilir. ***“Allah, meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah, işitendir, görendir.”***⁹⁵⁵

Kur'an, rüzgârın aşılایıcı elçi olarak gönderildiğini ifade etmektedir.⁹⁵⁶ Elçi, bir işle görevlendirilen ve görevi konusunda yetkisi olan kimsedir. O, kendisini gönderen makama karşı sorumludur. Hangi iş için gönderilmişse, o işi yapmaya memurdur. Nitekim rüzgârın veya yağmurun elçi olarak gönderilmesi, onların belli bir işlevi yerine getirmeleri ile sınırlıdır. Rüzgâr aşılایıcı, yağmur yeryüzünü diriltici bir fonksiyon gösterir; onların elçilikleri bunlarla sınırlıdır.

Nebî, Allah'ın kendisine vahyettiği şeyleri insanlara aktaran, onları bu vahye inanmaya ve itaat etmeye dâvet eden kişidir. Onlar insanları, vahiyle terbiye eden terbiyecilerdir. Onlar, Allah tarafından seçildikleri için, en temiz insanlardır. İnsanlık için örnek kişilerdir. Onlar, Allah'ın kendilerine vahyettiği şeyi canlı olarak yaşıyorlardı. Peygamberler, aldıkları vahyin canlı örnekleridir. Her nebî, kendi döneminin insanları için, Allah tarafından seçilmiş örnek (numûne) idi. Nebîler, Allah'a hakkıyla kulluk yaparlar ve ubûdiyyetin (kulluğun) nasıl yapılması gerektiğini gösterirler.

Allah'ın insanlar arasından seçtiği elçiler de belli bir mesajı insanlara ulaştırmak, bazı şeyleri haber vermek ve aldıkları vahiyle insanlara örnek olmak üzere görevlidirler. Risâlet, bir anlamda nübüvvettir ve Allah'ın insanlara haber ulaştırma yoludur. İnsanları hidâyete götürmenin, onları dünya hayatında yaşantılarını düzenlemenin, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarmanın, onları âhiret hayatına hazırlamanın bir yoludur.

Risâlet, insanları Allah'ın vahyi ile terbiye etmenin sistemidir. İnsanlık bu kurum sayesinde Allah'a kulluğu ve fıtratındaki güzelliği keşfedebilir. Rasuller, aldıkları vahiy ve yüklendikleri görevle; insan fıtratının derinliklerindeki güzellikleri, iyilikleri ve Hakk'a bağlılığı pratik hayata geçirirler; insan hayatından çirkinlik ve kötülükleri uzaklaştırmaya çalışırlar.

KUR'ÂN-I KERİM'DE NEBÎ VE RASÛL KAVRAMI

Kur'ân-ı Kerim'de "nebî" kelimesi, tekil ve çoğul olarak 75 defa, "nübüvvet" 5 defa geçer. Bu sayı, aynı kökten fiillerle toplam 160'a çıkar. "Rasûl" ve "mürsel" kelimeleri ise Kur'an'da toplam 383 yerde kullanılır. Buna aynı kökten fiiller de eklenince bu sayı 513'e yükselir. Nebîlerin soyları, ahlâkları, hayatları ve yürekleri pak ve aydınlıktır. Onlar selâm üzerine doğar, selâm

ile ölürler.⁹⁵⁷ Yani onlar her türlü kirden ve pislikten, isyandan ve sapıklıktan korunmuşlardır. Emniyet ve güven, itimat ve barış onların karakteridir. Çevrelerine selâm (güven ve barış) ortamı sunarlar. **“Ve selâmün ale’l mürselîn = Gönderilen bütün peygamberlere selâm olsun!”**⁹⁵⁸

Peygamberler, insanları cennet ve Allah’ın nimetleriyle müjdelemek, cehennem ve Allah’ın azabıyla korkutmak için gönderilmişlerdir.⁹⁵⁹ En güzel biçimde yaratılan insan,⁹⁶⁰ irâde sahibidir. Tüm davranışlarından mes’uldür. Allah’ın verdiği nimetlere karşı şükretmek ve O’na ibâdet etmekle yükümlüdür. İnsan, tek başına, nasıl şükredileceğini, nasıl kulluk yapılması gerektiğini bilemez; bu görevlerini yerine getirme noktasında birçok engelle ve zorluklarla karşılaşır. O yüzden insanın bir mürşide, rehber ve kılavuza ihtiyacı vardır. İşte bu mürşid ve rehber, peygamberdir.⁹⁶¹

İnsanlar arasından seçilmiş rasullerin görevleri, diğer elçilerden farklıdır. Şu âyet onların işlevini en güzel bir şekilde açıklamaktadır: **“Nitekim, kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden (temizleyen), size Kitabı ve hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten rasuller gönderdik.”**⁹⁶² Rasuller, açık deliller ile gelirler. Yanlarında ilâhî adâletin ölçüsü vardır. Kitab’ı ve onunla gelen gerçekleri mü’minlere öğretirler. Gücün, kuvvetin ve malın nasıl kullanılacağını bildirirler. Allah (c.c.), bu anlamda insanlardan kimin peygambere yardım edeceğini, kimin onun dâvetine uyup uymayacağını imtihan etmektedir.⁹⁶³

Allah (c.c.) bazı peygamberlere, nasıl yaşayacaklarını, hangi prensiplere göre hareket edeceklerini ve ibâdetlerini nasıl yerine getireceklerini bildiren şeriatler göndermiştir.⁹⁶⁴ Ama bütün peygamberler, insanlara yalnızca Allah’ın dini olan İslâm’ı anlatmakla görevli idiler. Allah’ın rasulleri arasında da bir ayrım yoktur; Hepsisi de seçilmiş, şerefli elçilerdir.⁹⁶⁵ Mü’minler, peygamberlerin tümüne iman ederler. Peygamberlere itaat etmek Allah’a itaat etmektir.⁹⁶⁶ Peygamberler bir şeye hüküm verdikleri zaman mü’minler “işittik

957 19/Meryem, 15, 33

958 37/Sâffât, 181

959 5/Mâide, 19; 7/A’râf, 184, 188; 11/Hûd, 2, 12; 4/Nisâ, 165

960 95/Tîn, 4

961 5/Mâide, 16

962 2/Bakara, 151

963 57/Hadid, 25

964 42/Şûrâ, 13

965 2/Bakara, 285

966 4/Nisâ, 59, 64

ve itaat ettik” derler. Son Peygamber’e iman eden mü’minler, O’nun herhangisi bir konuda verdiği hükme itirazda bulunmazlar ve O’nun verdiği hükme teslimiyetle rızâ gösterirler.⁹⁶⁷

Mü’minler, Allah’ı sevdikleri için son Peygamber’e uyarlar, onu tâkip ederler.⁹⁶⁸ Peygamberler, insanlar için seçilmiş en güzel örneklerdir.⁹⁶⁹ Mü’minler, Peygamber’in getirdiği her şeyi almak, yasakladığı her şeyden de kaçmak zorundadırlar.⁹⁷⁰ Son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.s.), mü’minleri sever, onların üzerine titrer, sıkıntıya düşmelerinden dolayı üzülür.⁹⁷¹ Bütün peygamberler rahmet; Son Peygamber de âlemlere rahmettir.⁹⁷²

“Kendi içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size Kitab’ı ve hikmeti getirip size bilmediklerinizi öğreten bir Rasûl gönderdik.”⁹⁷³

“İnsanlar (aslında) bir tek ümmet (millet) idi. Bu durumda iken Allah, müjde verici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları indirdi.”⁹⁷⁴

“Gönderilen peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, mü’minler de iman ettiler. Onlardan her biri Allah’a, O’nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. (Biz de onun için) Allah’ın peygamberlerinden hiç birini ayırmayız (hepsine inanırız). Onlar ‘işittik, itaat ettik; ey Rabbimiz mağfiretini niyaz ederiz, dönüş yalnızca sanadır’ dediler.”⁹⁷⁵

“Hiç bir beşerin, Allah’ın kendisine Kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra (kalkıp) insanlara: ‘Allah’ı bırakıp bana kul olun’ demesi mümkün değildir. Bil’akis (şöyle demesi gerekir ve der:) Okumakta ve öğretmekte olduğunuz Kitap uyarınca Rabbe hâlis kullar olunuz.”⁹⁷⁶

967 24/Nûr, 51; 33/Ahzâb, 36

968 3/Âl-i İmrân, 31

969 33/Ahzâb, 21

970 59/Haşr, 7

971 9/Tevbe, 128

972 21/Enbiyâ, 107

973 2/Bakara, 151

974 2/Bakara, 213

975 2/Bakara, 285

976 3/Âl-i İmrân, 79

“İçlerinden, kendilerine Allah’ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, mü’minlere büyük bir lütfuta bulunmuştur.”⁹⁷⁷

“Biz her peygamberi, ancak Allah’ın izniyle kendisine itaat edilmesi için gönderdik.”⁹⁷⁸

“Hayır! Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam mânâsıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.”⁹⁷⁹

“Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki, insanların, peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın! Allah azizdir, hakîmdir.”⁹⁸⁰

“Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez.”⁹⁸¹

“İşte o peygamberler, Allah’ın hidâyet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy.”⁹⁸²

“Şüphesiz her ümmete bir peygamber gelmiştir. Peygamberleri geldiğinde, aralarında adâletle hümolunur. Onlara asla zulmedilmez.”⁹⁸³

“Andolsun Biz, ‘Allah’a kulluk edin, tâğuttan sakının’ diye (emretmeleri için) her kavme bir peygamber gönderdik.”⁹⁸⁴

“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki, ona; ‘Benden başka ilâh yoktur; o halde Bana kulluk edin’ diye vahyetmiş olmayalım.”⁹⁸⁵

“Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Rasûlü’ne dâvet edildikle-

977 3/Âl-i İmrân, 164

978 4/Nisâ, 64

979 4/Nisâ, 65

980 4/Nisâ, 165

981 5/Mâide, 67

982 6/En’âm, 90

983 10/Yûnus, 47

984 16/Nahl, 36

985 21/Enbiyâ, 25

rinde, ‘işittik ve itaat ettik’ demek, sadece mü’minlerin söyleyeceği sözdür. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir. Kim Allah’a ve Rasûlü’ne itaat eder, Allah’a saygı duyar ve O’ndan sakınırsa, işte asıl bedbahtlıktan kurtulanlar onlardır.”⁹⁸⁶

“O gün, zâlim kimse ellerini ısırp şöyle der: ‘Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım! Ne yazık bana! Keşke falancayı dost edinmeseydim.’ Çünkü zikir (Kur’an) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı. Şeytan, insanı (uçuruma sürükleyip, sonra) yapayalnız ve yardımcısız bırakmakta.”⁹⁸⁷

“Andolsun, size, Allah’ı ve âhiret gününü umanlara ve Allah’ı çokça zikredenlere Allah’ın rasûlü’nde güzel bir örnek vardır.”⁹⁸⁸

“O peygamberler ki Allah’ın emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar.”⁹⁸⁹

“Muhakkak ki Biz, peygamberlerimizi açık delillerle/mûcizelerle gönderdik. İnsanlar, aralarında adâleti hâkim kılsınlar diye, o peygamberlere kitap ve ölçü/nizam indirdik. Biz demiri de indirdik ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu, Allah’ın, dinine ve peygamberlerine görmeden yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, daima üstündür.”⁹⁹⁰

Nebî, “değeri Allah tarafından yükseltilmiş kişi” anlamına gelir. Nebî olmak insanın elinde değildir. Allah bu makama getirdiklerine Kitap ve hikmet verir.

En’âm 83 ve devamı ayetlerde Nuh’tan İsa’ya kadar 18 nebînin⁹⁹¹ adı sayılmış, sonra şöyle buyrulmuştur:

“Bunların babalarını, soylarını ve kardeşlerini de seçtik; onlara doğru yolu gösterdik.”

Sayıları 124 bin olarak rivayet edilen⁹⁹² nebîlerden her biri, âyette adı geçen 18 nebînin ya babalarından ya kardeşlerinden ya da soy-

986 24/Nûr, 51-52

987 25/Furkan, 27-29

988 33/Ahzâb, 21

989 33/Ahzâb, 39

990 57/Hadîd, 25

991 Ayetlerdeki sıralama şöyledir: “İbrahim, İshak, Yakub, Dâvûd, Süleyman, Eyyub, Yusuf, Musa, Harun, Nuh, Zekeriyâ, Yahya, İsa, İlyas, İsmail, Elyesa, Yunus ve Lut. (aleyhimusselâm).

992 Ahmed b. Hanbel, Müsned V. S. 266.

larındandır. Böylece kendine işaret edilmemiş nebî kalmamaktadır. Allah Teâlâ daha sonra şöyle buyurmuştur:

NEBÎLERE KİTAP VERİLMİŞTİR

“Seçilenlerin hepsi, kendilerine kitap, hikmet ve nebîlik verdiği-miz kimselerdir.” ⁹⁹³

Gelenekte dört ilahi kitabın indiği kabul edilir. Bunlar Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'dır. Nebîmize dayandırılan bir rivayette Âdem'e 10 suhuf, Şit'e 50 suhuf, İdris'e 30 suhuf ve İbrahim aleyhimusselama 10 suhuf olmak üzere 100 suhufun indiği de iddia edilir.⁹⁹⁴ Böylece toplam sekiz nebîye kitap verilmiş olur. Hâlbuki yukarıdaki âyetler, bütün nebîlere kitap ve hüküm verildiğini açıkça bildirmektedir. Onlara verilen hüküm, diğer âyetlerde hikmet diye ifade edilmiştir.⁹⁹⁵ Buradaki hüküm kelimesinin ne anlama geldiğini şu âyet açıklamaktadır:

“İnsanlar tek bir toplumdur. Allah, onlara müjde veren ve uyarılarda bulunan nebîler gönderdi; onlarla birlikte, gerçekleri içeren kitap da indirdi ki ayrılığa düştükleri konularda insanlar arasında o kitap hükmetsin. Kendilerine kitap verilenlerden başkası ayrılığa düşmedi. Açık belgeler geldikten sonra birbirlerine hâkimiyet kurmak istedikleri için böyle oldu. Sonra anlaşılmadıkları konuda, Allah, müminleri, kendi onayıyla doğruya ulaştırdı. Allah, doğruları tercih edeni doğru yola yöneltir.” ⁹⁹⁶

Kitaba göre verilecek hüküm, hikmet olur.

İsmail (a.s.) şu âyete göre o, hem nebî hem de resuldür:

“Bu Kitap'ta İsmail'i de anlat. O, sözünü tutmuştu; nebi olan(resul) elçiydi.”⁹⁹⁷

⁹⁹³ 6/En'âm, 89

⁹⁹⁴ Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî (310 h.), Tarih'ul-Umem ve'l-Mülûk (Tarih'ut-Taberî) Beyrut 1407, c. I s. 187, ez-Zemahşerî (467-538 h.), el-Keşşaf, A'lâ Suresinin tefsiri.

⁹⁹⁵ Bkz. 3/Al-i İmran, 81

⁹⁹⁶ 2/Bakara, 213

⁹⁹⁷ 19/Meryem, 54

Muhammed aleyhisselâm da hem nebî, hem rasul olarak zikredilir:

“Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları bu rasûle, bu ümmî nebîye uyanlardır. O, onlara marufa uymayı emreder, münkeri yasaklar. Temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. İsr’larını, üzerlerindeki bağları/yükü kaldırır/söküp atar. Ona güvenen, onu destekleyen, ona yardımcı olan ve onunla birlikte indirilen nûra (Kur’ân’a) uyanlar umduklarına kavuşacak olanlardır.” 998

Muhammed aleyhisselam’dan sonra nebî gelmeyecektir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Muhammed, içinizden her hangi bir erkeğin babası değildir, ama Allah’ın elçisi ve nebîlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilir”.(999)

Bundan sonra kim, Allah’tan vahiy aldığını iddia eder veya kendi kitabını, bir şekilde Allah’ın kitabı gibi göstermeye çalışırsa şu âyetin kapsamına girer:

MÜTENEBBİLERE BÜYÜK AZAP VARDIR

*Uydurdukları bir yalanı Allah’a mal eden veya kendisine bir şey vahiy edilmediği içine bir şey doğmadığı halde “Bana bildirildi” diyen yahut “Allah’ın indirdiği gibisini ben de indireceğim” diye bir söz söyleyen kişinin yaptığından daha büyük yanışı kim yapabilir? Ölümün bütün etkileri ortaya çıktığında yanışlar içindeki o kimseleri bir görsen! Melekler ellerini uzatıp şöyle derler: “Çıkarın ruhlarınızı! Bugün alçaltıcı bir ceza ile karşılanacaksınız. Bu ceza, Allah’a karşı gerçek dışı şeyler söylemiş olmanıza ve büyüklük taslayarak âyetlerinden uzaklaşmanıza karşılıktır.”*1000

PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ

Peygamberler, “nübüvvet/peygamberlik” kurumunu hayata geçiren elçilerdir. Onlar, Allah’tan aldıkları dini, insanlara öğretirler. Her türlü zorluğa

998 7/A'râf, 157

999 33/Ahzab, 40

1000 6/En'am, 93

katlanarak insanları tevhiide, kurtuluşa dâvet ederler. Bu dâvetleri için insanlardan hiç bir karşılık beklemezler. Kendilerini dinlemeyen inkârcıların ve haddi aşanların kınama ve eziyetlerine aldırmazlar. Peygamberleri, insanı ve insanla ilgili her şeyi bilen Allah seçer. İnsanlar kendi istekleriyle peygamber olamazlar. Peygamberleri insanlar kendi aralarından seçselerdi, şüphesiz en uygununu değil; belki en kuvvetlisini, kendilerine hoş geleni veya makam sahiplerini, üstünlük taslayan zorbaları seçerlerdi.

İnsanlara önderlik etmeye kalkışan nice bilginler, filozoflar, nice sultanlar, onları bölmüşler, onları lâıyk olmadıkları halde kendilerine itaate çağırılmışlar, hatta zorlamışlardır. Üstünlük ölçüsü olarak renkleri, zenginliği, sosyal statüleri temel almışlardır. Peygamberler ise insanları yalnızca Allah'a ve takvâya çağırılmışlardır. Allah (c.c.) bütün insanlara peygamberler göndermiştir. Bütün peygamberler de, insanlara tevhid dinini anlatmıştır. Hiç bir peygamber diğer nebîleri yalanlamamış; bir sonra gelen bir öncekini doğrulamıştır.

Peygamberler insanları en doğru yola, ahlâka, şerefe, insanlığa, dünya ve âhiret mutluluğuna dâvet etmişlerdir. Kendileri en yüce ahlâka sahip oldukları gibi, insanları da o üstünlüğe çağırılmışlardır. Onlar, insanların hayatına güzellikleri, adâleti, yardımlaşmayı hâkim kılmaya çalışmışlardır. Zulmü, haksızlığı, sömürüyü, cehaleti, düşmanlığı, ahlâksızlığı kaldırmaya gayret etmişlerdir.

Onlar, peygamber olarak gönderildikleri toplumun öncüsü idiler. Kavimlerine hem vahyi öğretiyor, hem de din ve dünya işlerine ait sorunlarını çözüyorlardı. Peygamberler birer beşer/insandırlar. Hepsi de Allah'ın kullarıydı. Ancak onların peygamber olmalarına sebep olacak üstün özellikleri vardı. Bu özellikleri (sıfatları) sebebiyle, diğer insanlardan farklılaşıyorlar ve risâlet (peygamberlik) görevini yükleniyorlardı.

Nübüvvet kurumu Allah'a aittir. Rabbimiz, yarattığı insanın tüm ihtiyaçlarını ve zayıf taraflarını bildiğinden dolayı, onun için gerekli ilâhî bilgileri, şeriatleri ve prensipleri nübüvvet yoluyla göndermiştir. Bu kurum, Rab ile O'nun kulları arasında haberleşmenin yoludur. Bu haberleşme Allah'tan insana doğru "vahy" ile; insandan Allah'a doğru "duâ ve ibâdet" ile olmaktadır.

BÜTÜN RASÛLLER, TOPLUMLARININ EN ÇOK YOZLAŞTIĞI KONUYU ÖNE ÇIKARARAK MESAJLARINI GÜNDEMLEŞTİRMİŞLERDİR

Her ümmete bir Rasûl gönderildiğinde, o Rasûl tevhidi daveti götürüleceği toplumun öne çıkan sapma noktasına dikkat çekip uyarmakta ve topluma tebliğ yaparken bu ağırlıklı sapma noktasını hedef yaparak mesajını aktarmaya özen göstermektedir. Çünkü toplumun hevasını ilahlaştırıp şeytana uyarak yaşadığı sapma bu noktadan bütün toplumu kuşatmış bulunmaktadır. Tevhid, teoride kalmakla yetinilecek bir düşünce değil; değil hayatın içinde her an yaşanan ve yaşanması gereken bir inançtır. Toplumsal sorunlardan ve toplumsal pratikten soyutlanmış teorik bir tevhide davet, hayat içindeki fesada dikkat çekmeden, toplumun sapma noktalarına itiraz edip eleştirmeden yapılacak teorik bir tebliğ, hiçbir peygamberin mücadelesiyle örtüşmemektedir.

Kur'an'dan birkaç örnek verecek olursak: Mesela Lût kavmi, ağırlıklı cinsel sapkınlık ve ahlaksızlık konusunda isyan etmiş, cahiliye bu zaviyeden toplumu kuşatmıştı. Bu sebeple Lût (a.s.) Bu sapma konusunda uyarılarda bulunup bu ahlaksızlığı hedef yaparak toplumuna tevhidi mesajı götürmüştür.

“Lût'u da Peygamber olarak gönderdik. Hani o kavmine şöyle demişti: ‘Sizden önce âlemlerden hiçbir kimsenin yapmadığı çirkinişi mi (hayâsızlığı/ ahlaksızlığı mı) yapıyorsunuz?’”¹⁰⁰¹ “Hakikaten siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz haddi aşan bir toplumsunuz.”¹⁰⁰²

Medyen kavmi ise, adaleti çiğneyip insanların mallarını haksızlıkla sahiplendiler, ölçüyü tartıyı tam yapma ilahi emrini çiğneyip haksız kazanç peşine düştüler. Onların azgınlığı, tuğyanı da bu konuda ortaya çıkmıştı ve bu sebeple tevhidi davet de bu konu öne çıkarılarak gündemleştirildi. Hz. Şuayb (a.s.) ise, “İnsanların mallarını ve haklarını kisanlara” karşı mücadeleyi tevhid bağlamında öne çıkarmıştır.

“İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.”¹⁰⁰³

“Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber olarak gönderdik. Dedi ki: ‘Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh

¹⁰⁰¹ Â'raf, 7/80.

¹⁰⁰² Â'raf, 7/81.

¹⁰⁰³ Şuara, 26/183.

yoktur. Rabbinizden size açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların mallarını eksiltmeyin. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin. İnananlar iseniz bunlar sizin için hayırlıdır.”¹⁰⁰⁴

“Dediler ki: ‘Ey Şuayb, atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor? Çünkü sen, gerçekte yumuşak huylu, akli başında (reşid bir adam)sın.’”¹⁰⁰⁵

Musa (a.s.) da, kardeşi Harun ile birlikte Firavun’un karşısına dikildiğinde, **“biz âlemlerin Rabbi’nin elçileriyiz”** diyerek öz bir tevhi di tebliğden hemen sonra “zulmün durdurulmasını”, Firavun tarafından köleleştirilmiş olan İsrailoğullarının “köleliğinin sona erdirilmesini” öne çıkarmış ve onların serbest bırakılıp kendileriyle birlikte gönderilmesini istemişti. Üstelik “Âlemlerin Rabbi’nin elçisi” oldukları hatırlatması dışında henüz kapsamlı bir tebliğ bile yapmadan kölelik sorununu gündeme getirip Allah’ın hükmü gereği bu zulme son vermesini istemiştir.

“Mûsâ dedi ki: ‘Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.’ “Bana, Allah’a karşı sadece gerçeği söylemem yaraşır. Ben size Rabbinizden açık bir delil (mucize) getirdim. Artık İsrailoğullarını benimle gönder.”¹⁰⁰⁶

“Firavun’a gidin ve deyin: ‘Şüphesiz biz âlemlerin Rabbi’nin elçisiyiz’, İsrailoğullarını serbest bırakıp bizimle birlikte göndermen için (sana geldik).”¹⁰⁰⁷

Hayattan kopuk soyut kelâmî tartışmalar yerine, ezilen, zulüm ve işkence gören, köleleştirilen insanların, Allah için ve ancak O’nun adına kurtarılması, mücadelenin merkezini oluşturmuştur. En büyük ve şüphesiz en tesirli tebliği de, pratikte, hayatın içinde, haksızlığa ve zulme karşı adalet mücadelesi vererek peygamberler yapmışlardı. En tesirli, en güçlü tebliğ; pratiğin içinde yapılan, en verimli bilgilendirme ve bilgilendirme de bu şekilde hayatın içinde yaşanarak elde edilendir. Bu sebeple Kur’an, ilk inen ayetlerden itibaren tevhide davet ettiği insanları, toplumsal hayat içinde İslami kimliği tezahür ettirecek eylemlere ve toplumsal, siyasal, sosyal olaylar, durumlar karşısında iman gerektirdiği tavırları almaya da yönlendirmiştir. İnsanların arasında

1004 Âraf, 7/85.

1005 Hud, 11/87.

1006 Âraf, 7/104-105.

1007 Şuara, 26/16-17.

ve toplumsal sorunların tam ortasında yer alarak ve ilgilenecek, paylaşarak vahyin şahidliğini yapmak, şüphesiz fildişi kuledeki seyircinin teori üretmesinden daha üstün, tesirli, verimli ve başarılıdır. Allah'ın rızasına da daha uygun olmalıdır.

Şuayb (a.s.) kavminde öne çıkan “ekonomik ifsad”a, Lût (a.s.) kavminde yaygın olan “cinsel-ahlâkî ifsad”a, Musa (a.s.) ise kavminde egemen olan “kölelik ve insanın temel hakları konusundaki ifsad”a karşı çıkmak suretiyle, yani kavimlerindeki ifsadın en temel ve en yaygın noktasına dikkat çekip ıslah mücadelelerini gündemleştirmiş ve tevhîdî mesajı muhataplarına yaymaya çalışmışlardır. Bütün bu ifsad örneklerinin hepsinin birlikte ve ilaveleyle geçerli olduğu Mekke’de ise, Rasûlullah (s), davetinin ilk muhatabı olan Mekke cahiliye toplumunda tevhide çağrısını gündemleştirirken, bir yandan o günün geleneksel cahiliyesi olan ve ataları İbrahim’e nispet ettikleri “Atalar dini”ne karşı çıkarak mesajını aktarmaya çalışmıştır. Mekke müşriklerinin bu dini, tıpkı bugün bid’at ve hurafelerle tahrif edildiği halde Hz. Muhammed’e nispet edilip “İslam” olduğu iddia edilen geleneksel din gibi, Hz. İbrahim’in (a.s.) tevhîdî mesajını ürettikleri bid’at ve hurafelerle tahrif ederek, gaybı bilme, insanlara zarar ya da fayda verme ve şefaet etme yetkisini Allah’tan gayrı ilah edindikleri bazı varlıklara tanıyan, onlardan yardım ve medet umarak dua eden, hem İbrahim’in dininden bazı unsurları hem de putperestliğe dair unsurları sentez etmek suretiyle oluşturdukları bir şirk dinidir. İşte Rasûlullah (s), bir yandan bu geleneksel cahiliye dinine karşı çıkıp İbrahim’in dininin de kendi tebliğ ettiği “İslam” olduğunu vurgulayarak tevhid dinini, Hak mesajı gündemleştirmekte ve uydurulmuş bid’at ve hurafelere eleştiri getirmektedir. Diğer yandan da, o günün modern cahiliyesi olarak nitelenebilecek “kabilecilik taasubuna dayalı çatışma kültürü”, “kölelik zulmü”, “müstekbirlerin, mutat’af (zayıf bırakılmış) kesimlere yönelik sömürü ve adaletsizliklerine”, “yetimin itilip kakılması, hakkının, malının gasbı”, “birbirlerinin malını haksız yere yemeleri, ölçü ve tartının tam yapılmaması, faizle sömürü”, “kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi” vb. haksızlıklara, zulümlere ve putların arkasındaki “tağutlara” “müstekbirlere” karşı mücadele gibi hususlarda eleştirel bir tutum ve ıslah çabasıyla vahyin mesajını yaymaya çaba sarf etmiştir. Ama en temelde o günün bâriz ve yaygın sapması olan “putperestliğe” karşı çıkarak tevhidi mesajı yaymaya çalışmıştır. Ayrıca, Rasûl’ün, toplum içinde “emin, güvenilir, adil ve insanlara hayırlı” bir tutumla “Muhammedü’l Emin” kimliğini daha vahiy öncesi hayatından beri kazanmış olduğu da unutulmamalıdır.

Bugün de Toplumun En Yaygın Sapma Alanı Olan Sekülerleşme ve Demokratikleşmeyi Hedef Alarak Tevhidi Gündemleştirmeliyiz

Bizler de, öncelikle Rasûlullah'ın "emin" kimliğinin nasıl oluştuğunun bilincine vararak, o kimliği, o tavrı ve onun güvenilir, adil, emin şahsiyetini çağımıza taşımayı başarmalıyız. Müslümanlar olarak bilmeliyiz ki, İslami kimliğimizin imajını oluşturacak olan, hayat ve onun sorunları karşısında koyacağımız tavırlardır. İnsanlar için yapmakla yükümlü olduğumuz "şahid"lik, ancak bu şekilde verimli, tesirli ve fonksiyonel olabilecektir. Bu sebeple, tıpkı Mekke'de inen sûre ve ayetlerden anlaşıldığı, Rasûlullah'ın (s) ve bütün peygamberlerin örneğinde görüldüğü gibi, tüm toplumsal sorunlarla ilgilenmek de gerekmektedir.

O halde bizler de, tevhidi davet, eğitim ve yanlış din anlayışlarını ıslaha yönelik çalışmalarımızın yanında, Allah rızası için, tevhidi ve adaleti ikame yükümlülüğümüzün bir gereği olarak ve ibadet bilinciyle tüm toplumsal sorunlarla yakından ilgilenmeliyiz. Zalimleri ifşa edip, mağdurlarına sahip çıkıp haklarını savunmak, gücümüz yettiği kadar yardım etmek sorumluluğumuzu idrakte, gereğini en güzel biçimde ve Kur'an ölçüleri içerisinde yerine getirmeliyiz. En önemlisi de, içinde bulunduğumuz toplumun en çok hangi noktalarda saparak vahye aykırı konumlara sürüklendiği hususunu doğru teşhis edip tevhidî davetimizin zemini haline getirmeliyiz. Tıpkı bütün Rasûllerin yaptıkları gibi, öncelikle bu temel sapma konularında net bir muhalif ve eleştirel tutum takınarak, bu zemin üzerinden topluma vahyin mesajını götürmeye çalışmalı ve ıslah mücadelemizi de işte bu temel sapma konuları üzerinden gerçekleştirmeliyiz.

Özellikle Türkiye toplumunda ve bugünkü tüm Müslüman halklardaki bozulma ve ifsad, temelde iki kanaldan toplumları kuşatmış ve İslam'ın akıdevi ve ameli istikametinden sapmalarına yol açmıştır. Bunlardan birincisi, yüzyıllar boyunca Kur'an ve sünnet terk edilerek üretilen ve aktarıla gelen "bid'at ve hurafelere dayanan, tasavvuf ve saltanat kültürünü de içeren" **"geleneksel cahiliye"**dir. İkincisi ve bugün toplumu en yaygın biçimde ifsad etmiş olan ise, "sekülerleşme ve protestanlaşma, laikleşme ve rasyonalizm, ulusçuluk ve ulus devletçilik, kapitalistleşme ve demokratikleşme" olarak özetlenebilecek **"modern cahiliye"**dir. Rasûlün davetine muhatap olan toplumda var olan bütün sapmalar bugünün toplumlarında da yaygın olarak vardır. Günümüz toplumlarında, geleneksel ve modern sapmaları kuşatan

en temel ve en yaygın sapma noktası ise, hevayı ilah edinen sekülerleşme, laiklik ve demokrasi putperestliğidir.

Geleneksel muhafazakâr kitleleri ve hatta Müslüman kesimleri demokratikleştirme ve laikleştirmede en etkili iktidar, suret-i haktan görünmesinden dolayı AKP iktidarı olmuştur. Bunu bizzat kendileri de itiraf etmiş bulunmaktadırlar: AKP kurucusu ve milletvekili **Mehmet Ali Şahin**'in **“Dindarları biz laikleştirdik”** dediği gibi bir sonuç oluşmuş ve **“dindar muhafazakâr kitleler (büyük oranda) laikleştirilmiştir”**. İşte M. Ali Şahin'in o sözleri: *“Bir kere laiklik, devletin, herhangi bir dinin kurallarıyla yönetilmemesidir. Zaten İslam dininin muhatabı devlet değil, insandır. İslam insanı olur ama İslam devleti olmaz... Artık halkımızın cumhuriyetle, başta laiklik olmak üzere onun temel ilkeleriyle hiçbir sorunu yoktur... Büyük Atatürk, arkadaşlarıyla birlikte cumhuriyeti kurarken ve onun temel niteliklerini belirlerken son derece isabetli hareket etmiştir...”* *“Benimki ‘tahkiki laiklik’tir, ‘taklidi’ değil. Tahkik ederek devletin laik karakter taşıması gerektiği sonucuna vardım ve bunu her yerde, en radikal uçların bulunduğu yerde söylerim. İtiraz eden olursa ona derim ki ‘söylediğin tipte bir toplumda herkes din adına birbirini keser. Yakın bölgemizde bunu görüyoruz. Bırak bunları.’ Genel Başkanım başta olmak üzere tüm arkadaşlarımdan da bu düşüncede olduğunu görmekten memnuniyet duyuyorum.”*¹⁰⁰⁸

AKP Genel Başkan Yardımcısı ve Parti Sözcüsü Mahir Ünal da 10. 08. 2017 tarihinde *“Kılıçdaroğlu’nun CHP’sinin ve kendisinin Mustafa Kemal Atatürk’le uzaktan yakından bir ilgisi yoktur... Atatürk’ün ortaya koyduğu ideali kim gerçekleştirmiştir diye dönüp bakın, AK Parti gerçekleştirmiştir.”* *“Cumhurbaşkanımız devletin uzun yıllar mağdur ettiği Müslümanları, dindarları, öfkesi ve kızgınlığı artmış bir kesimi, sorunsuz bir şekilde rehabilite etti, sisteme dâhil etti.”*¹⁰⁰⁹ Zaten Tayyip Erdoğan'ın, bölgeyi Batı seküler kültürü, küresel kapitalizm ve laiklik ile uyumlu “ılımlı İslam” anlayışı istikametinde dönüştürmek amacıyla uygulamaya konan BOP'un (Büyük Ortadoğu Projesinin) eşbaşkanı yapılmasının sebebi de, ülkede sağladığı bu dönüşümü Türkiye modelliği üzerinden bölgeye de yaymaktı. Filistin, Mısır, Tunus ve Libya başta olmak üzere bütün ülke ve bölge müslümanlarına laikleşmeyi “İslam ile bağdaştığı” iddia ve tahrifiyle ve “laikliğin demokrasinin güvencesi olduğu” yani “laiklik olmadan demokrasinin olamayacağı” doğru

1008 Haksözhaber.net.

<http://www.haber7.com/siyaset/haber/175647-bakan-sahin-dindarlari-laiklestirdik>.

- <http://www.gazetevatan.com/-dindarlari-biz-laiklestirdik--83315-gundem/>

1009 <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/serpil-cevikcan/-ataturk-un-idealini-ak-parti-2499341/>

beyanıyla yaymaya çalışan AKP iktidarı bu konuda epey başarılı olmuş görünmektedir.

O halde, bugün kendini İslam’a nispet eden, ancak geleneksel ve modern iki ifsad kaynağı tarafından kuşatılarak İslâmî kimlik, değer, ölçü ve ilkelerden saptırılıp uzaklaştırılmış bulunan iyi niyetli ama bilmeyen topluma, Kur’an ve sünnete dayalı sahih İslam’ın tevhîdî mesajını, Allah’ın yardımını da hak ederek etkili biçimde ulaştırabilmek için, mutlaka iki ifsad kaynağından da, geleneksel ve modern cahiliyeden de açıkça ve net bir biçimde berî olmak, ayrışmak ve asla ikisiyle de yakınlık kurmamak, uzlaşmamak gerekmektedir. Davetçi mü’minler, bu iki ifsad kaynağına karşı da aynı derecede mesafeli, muhalif ve açık biçimde karşıt tutum içinde olmadıkça, kendilerince ürettikleri birtakım maslahatlarla birine ya da diğerine yakınlık kurmanın sağlayacağı kirlilikten uzaklaşıp arınmadıkça, bugünün toplumunun tevhîdî mesajla buluşmasına asla vesile olamazlar, olamamaktadırlar.

Ancak maalesef, günümüzde tevhidi uyanış süreci bakıyesi grupların ve şahsiyetlerin çok büyük ekseriyeti bu bağımsız İslami kimlikli duruşu koruyamamışlardır. Büyük çoğunluk, kendilerince ürettikleri birtakım maslahatlar ve abarttıkları bazı “kazanım”lar uğruna ve İslâmî ölçülere aykırı bir duygusallıkla; bizzat kendisi laik-demokratik, ulusçu neo-kemalist ve kapitalist olan AKP iktidarının yanında yer almışlardır. Kimisi **“demokrasiden başka çaremiz mi var?”** diyerek, kimisi **“demokrasiyi ödünç alıp kullanacağız”** diyerek, kimisi de **“demokrasi seçim yöntemidir ya da şûradır”** hakikate aykırı söyleminin arkasına gizlenerek demokratik siyasete destekçi bir konuma savrulmuşlardır. Hâlbuki, demokrasi ideolojik boyutu olan bir kavram olarak, vahyin mutlak belirleyiciliğini reddederek insanın ve toplumların kendi hayatları üzerinde nihâi belirleyici olduğuna inanan, yani heva ve hevesi ilahlaştıran bir hayat tarzıdır. Müslüman zihin, siyasal alanda demokratikleşip hevayı nihai belirleyici yaptığında, zihne giren demokrasi kavramının dönüştürme etkisiyle, zamanla diğer hayat alanlarında da heva ve hevese tabi olmaya yönelir ve bütün hayat alanlarından vahyi dışlayıp hevasına tâbi olarak tam anlamıyla sekülerleşip yozlaşır. Yaşanan büyük yozlaşmanın sebebi, işte öncelikle bu zihinsel değişim, sonra da ahlaki dönüşüm ve bâtıla benzemedir.

Hâlbuki, Rasûlullah (s) Müslüman olmayanlara benzeme konusunda şöyle uyarmıştır: *“Her kim, bir topluluğa benzerse o da onlardandır.”*¹⁰¹⁰ *“Kâfirlere benzeyen, onları yüceltmış, onlardan olmuş olur.”*¹⁰¹¹ *“(İnançta ve amelde) Bizden başkasına benzeyen Bizden değildir.”*¹⁰¹² Kur’an’da birçok âyette vurgulandığı üzere, Hak din olan İslam, bâtıla benzemek ve bâtil ile iç içe geçen yönetimlerle birlikte olmak için değil, bâtili zâil etmek, Hakk’ı bâtıla üstün kılmak, bâtili yok edip Hakk’ı ikame emek üzere gelmiştir. **“De ki: ‘Hak geldi, batıl yok oldu. Şüphesiz batıl, yok olmaya mahkûmdur.’”**¹⁰¹³ **“Müşrikler istemese de O dini (İslam’ı) bütün dinlere üstün kılmak için elçisini hidayetle ve hak dinle gönderen O’dur.”**¹⁰¹⁴

AKP iktidarı ise, bir yandan geleneksel kesimleri, “tasavvuf ve Osmanlı saltanat kültürüne” dayalı geleneksel cahiliye ekseninde yeniden inşa eden ve diğer yandan da toplumu geçmişe göre en fazla sekülerleştirip kapitalist tüketim kültürüyle yozlaştıran, laikleştirip demokratikleştirerek ve Hak ile bâtili karıştırıp Hak diye sunarak bireyi, aileyi ve toplumu ifsad etmede zirveyi yakalayan bir iktidar olmuştur. Böyle olmasına rağmen, bu müfsid iktidara sözde tevhidî uyanış süreci bakıyesi olan bu kesimler, yukarıda belirtilen mesnetsiz ve delilsiz uyduruk düşünce ve “maslahat”larla yıllarca “aktif destekçilik” yapmışlardır. Bu sebeple de, Rasûllerin örnekliğinden kopmak suretiyle hem tevhidî daveti yayma inisiyatifini kaybederek istikamet krizine sürüklenmişlerdir, hem de AKP yandaşı görünerek yıpranmaları sebebiyle davetin muhataplarının yaşadıkları büyük ifsaddan korunmalarına vesile olmak yerine tam tersine bu ifsadın daha etkili olmasına ve yaygınlaşmasına sebep olarak büyük bir vebalin altına girmişlerdir.

Böyle bir fecaatin gerçekleştiğini, söz konusu kesim içinde yer alan birçok öncü şahsiyet ve yazar da artık itiraf ve şikâyet etmeye başlamışlardır. Ama olan olmuş ve büyük bir yozlaşma Müslümanları kuşatmıştır. Mesela, uzun yıllar AKP destekçisi Anadolu Platformu çevresinin bir yazarı olan ve şimdi de AKP’ye eklenmiş çevrelere yakın duran, “İslamcı”lığı olumlu tanımlamadığı halde hâlâ AKP’yi de “İslamcı” olarak niteleyecek kadar İslam konusunda netlikten uzak olan Abdülaziz Tantik bile itiraf etmiştir: **“İslamcılık muhalif bir hareketti ve devletle çok fazla örtüşmezdi. Ve hep eleştirel bir tavır takınırdı. O yüzden de sürekli kavgalıydı. AK Parti süreç içerisinde-**

1010 İmam Ahmed, hadis no: 2/50. Ebu Davud, hadis no: 4/314.

1011 Tirmizî, hadis no: 2696.

1012 Tirmizî, hadis no: 2696; Mişkâtü'l-Mesâbih, hadis no: 5347.

1013 İsra, 17/81.

1014 Tevbe, 9/33; Fetih, 48/28.

de devletle İslamcılığın psikolojisini uzlaştırdı. Psikolojik olarak uzlaşınca devlet meşru bir zemine geldi. Devlet meşru bir zemine geldiyse ve ben de devlette artık görev alıyorsam, devleti de zihnimde meşrulaştırmışsam, doğal olarak o imkânları kullanmak gibi bir meşruiyet de kendiliğinden geliyor. Modernizmle birlikte zaten bir yozlaşma vardı. İslamcılık ya da bizim İslami davet dediğimiz gruplar, bu yozlaşmaya karşı panzehir olarak faaliyet gösteriyorlardı, ulaşabildikleri insanları o tip şeylerden koruyorlardı. Sonra bu gruplar da siyasal olana eklemelenince, bu sefer daha iyiye, daha güzele daha ahlaklı olana davet edecek bir zemin kalmadı. Yozlaşma diyelim ki yüzde 50 olacaksa, yüzde 80-90'a çıktı.”¹⁰¹⁵

Abdülaziz Kıranşal ise, yaşanan büyük yozlaşmayı ibret verici bir içerikle özetlemiş. Son derece isabetle vakıyı yansıtan bu doğru tespitleri olduğu gibi alıntılanmak istiyorum:

“Uzun bir nöbetti bizimkisi... Ümmetin umudu olmak için çıkılan uzun ve zorlu bir yolculuğun nöbeti... Şehir şehir, mahalle mahalle, ev ev tutulacak bir nöbet... Kimimiz terk etti tepeyi, ganimetlerin peşinden koşup gittik. Ne zafere ulaşabildik, ne de ganimet toplayabildik... Ne evlerimizi koruyabildik, ne şehirlerimizi, ne de nesillerimizi... Tüm tepeleri kaybettik... Kimimiz karaya çıkınca Allah'ı unuttu... Ne gemide verdiğimiz sözü tutabildik ne de karada adam gibi durabildik... Kimimiz bahçe sahiplerinin imtihanına tutuldu... Kimse görmeden toplayacaktık mahsulümüzü. Büyük bir musibete duçar olduk. Ne mahsul toplayabildik, ne de kimse gördü bizi... Her şeyimizi kaybettik... Kimimiz amansız bir “vehn” hastalığına yakalandı bu yolda... Dünya sevgisi ve ölüm korkusu kapladı yüreklerimizi. Yürürken mal, makam, şan, şöhrat, güç, kuvvet ne varsa topladık yoldan. AVM'lerin, lüks İslami otellerin, milyarlık iftar sofralarının pençesinde tükenip gittik... Dünya selinin önünde sürüklenen çer çöp gibi olduk... Allah düşmanımızın kalbinden sökü� aldı korkumuzu... Dünyalık kazanımlarımızı kaybetmeme adına, ahiretimizi kaybettik...”

“Kimimiz Tâlut ordusunun imtihan edildiği nehirle imtihan edildi yolda... Bir avuç içmemiz gereken nehirden kana kana, tıksıra tıksıra içtik... Ne sabit kalabildi ayaklarımız, ne de gökten sabır yağdı üzerimize... Dizlerimizin bağı çözüldü... Bizim bu zalimlerle, bu kalabalıklarla başa çıkacak takatimiz yok, biz bu medeniyet karşısında yenildik demekten başka bir

¹⁰¹⁵ Abdülaziz Tantik, “İslamcılar Nereye Koşuyor”, Sevda Dursun Röportajı, Gerçek Hayat Dergisi, Ekim 2018.

şey gelmedi elimizden... İzzetimizi kaybettik... Onurumuzu kaybettik... Kimimiz Samiri'lerle karşılaştı yolda... Buzağların peşine takılıp gittik... Sahte böğürtülerin, göz kamaştıran parıltıların büyüyle yoldan çıktık. Yola çıktıklarımızı, yolda bulduklarımızla değiştirdik. Düşmanlarımızı yakın, dostlarımızı uzak tuttuk. Yakınlaşan düşman dost olmadı amma uzaklaşan dostlarımızı düşman ettik sonunda... Kardeşliğimizi kaybettik...

"Kimimiz Züleyha'lara rastladı yolda... Nefsimizin ardına düşüp gittik. Ne Yusuf olabildik ne de ben Allah'tan korkarım dedik... Zindanlar bize göre değildi, yırtılmasına bile fırsat vermeden çıkarıp attık gömleklerimizi... Apart dairelerin tek odalarında, gizli nikâhlarla ve sonu gelmez yalanlarla tükenip gittik... Ahirete bir şey bırakmadan ne varsa yaşadık bu dünyada... İffetimizi kaybettik...

"Kimimiz Salebe'lere katıldı yolda... Dava için çıktığımız yolda davaların peşine takılıp gittik. Vadi dolusu mallar doyurmadı gözümüzü... Tırnaklarımızla kazanmıştık her şeyi... Allah'ın verdiğini itinayla esirgedik onun yolundan... Daha çok biriktirdik, biriktirmekten vakit bulamadık dağıtmaya, her şeyi anladığımız zaman dağıttığımızı kabul edecek kimse kalmamıştı yanımızda... Şuurumuzu kaybettik... Kimimiz Kuzman'lara dönüştü yolda... Nice Uhud'lar gördük amma, desinler, görsünler, bilsinler, sevsinler, övsünler diye savaştık... Reklamcılık kapladı tüm benliğimizi... Şan ve şöhretin ardında eriyip gittik... Canımız dâhil her şeyimizi verdik ancak ne şehit olabildik sonunda, ne de kimse övdü bizi... İhlâsımızı kaybettik... Allah'ın rızasından başka kaybedecek bir şeyi olmayanlardık yolun başında... Şimdi ellerimizde kaybetmekten korkacağımız çok şey var amma her şeyimiz olan "o bir şeyi" kaybettik sonunda..."¹⁰¹⁶

İşte bu büyük yozlaşma, dünyevileşip sekülerleşerek, hevayı esas alıp demokratikleşme sürecinde zihni ve ahlâkî dönüşüm yaşayarak, zevklerin, hazların, hırsların, servet, şöhret ve servetin, makam, mevki sahibi olmanın, mal, mülk biriktirmenin peşinde savrularak İslami kimlik ve ilkeleri terk edenlerin serüvenidir. Topluma Kur'an mesajını tebliğ edecek mü'min davetçilerin, demokrasi ve laik siyaset karşısında net bir karşı tavır ve bağımsız İslami kimlikli muhalif bir duruş sergilemek konusunda zaaf göstermeleri, üstelik laik demokratik siyasete aktif destekçi olmaları, hem demokratik siyasete toplum nezdinde meşruiyet sağlayarak toplumun en fazla şirke sürüklendik-

leri sapma alanında daha da mutmain olarak kalmalarına yol açmıştır. Hem de tevhiîdî uyanış süreci kesimlerinin de bir kısmının zamanla yaşadıkları gibi inanmaya başlayarak sapmalarına, büyük çoğunluğun da en azından kirlenmelerine sebep olmuştur.

İNSANLARIN PEYGAMBERLERE İHTİYACI

Nübüvvet, insanın yeryüzündeki konumunu, görevlerini, geliş yerini ve varacağı yeri, gücünü ve kapasitesini gösterir, öğretir. Bu durum, insanlık için bir okul gibidir. Hayatın nasıl yaşanacağını insan bu okulda öğrenir. Nübüvvet, insanlar için bir “örneklik” kurumudur. İnsanın Allah karşısındaki konumunu bu kurum tanıtır. İnsanın nasıl olması gerektiğini bu kurum canlı örnekler halinde ortaya koyar. Vahy, insanları hayal olan bir hayata değil, önlerinde canlı olarak kendi cinslerinden (beşer) peygamberlerin gösterdiği somut örneğe dâvet eder.

İnsan, fıtrattan/yaratılıştan getirdiği birtakım duygulara sahiptir. İrâdesiyle bu duygularını istediği gibi yönlendirir. Kendisine verilen nefis, iyi şeyleri de isteyebilir; kötü şeyleri de. Toplu olarak yaşayan insanlar belli kurallara bağlı olmazsa; huzur olmaz, haklar yerini bulmaz. İnsan, tutkularının esiri olarak haddi aşabilir, mal ve dünyalığa haksız yere sahip olmak isteyebilir, diğer insanlara hükmetmek, onları sömürmek isteyebilir. Bu aşırı davranışlar ise insanlar arasında düşmanlığa ve huzursuzluğa sebep olur. Bu karışıklığın çaresi topluma adâletin yerleştirilmesidir. Peki bu nasıl olacaktır ve bunu kim gerçekleştirecektir?

Adâletin sağlanması için birtakım ölçülere, kurallara ve prensiplere ihtiyaç vardır. Bu ölçüleri koyan, insan mı olmalı, yoksa insandan daha farklı bir üstün güç mü? Bu ölçüleri insan kendisi koyarsa, şu ihtimaller akla gelebilir: Bu ölçüleri koyan, diğer insanlar üzerinde haksız, bazen de sınırsız otorite kurar. Ölçüyü koyanlara, kendi koydukları ölçü genellikle uygulanmaz. Konulan ölçülere uymak zorunda olanlar arasından daha güçlü birisi çıkar, o ölçüleri tanımaz ve kendisi yeni ölçüler koymak ister. İnsanlar hiç bir zaman mutlak adâlet ölçülerini bulamazlar. Çünkü insanın zayıf tarafları ve kapasitesinin yetersizliği söz konusudur.

İnsanlar için ölçü koyan öyle birisi olmalı ki, bütün bu sorunlar olmasın. O, insanı tamamen bilen ve insandan güçlü biri olsun. Ölçüye uyanlara mükâ-

fat, uymayanlara ceza verebilsin. Gücü ve kudreti tartışılmaz ve hükmünde asla yanılmasın. Hiçbir noksanı bulunmasın, mutlak ve gerçek adâlet sahibi olsun. Böyle birisi elbette insanlar arasından çıkmaz. Bu sıfatları ancak âlemlerin rabbi Allah taşımaktadır. O Allah, insanın dünya ve âhiret mutluluğunu sağlayacak İlâhî prensipleri, yeryüzünün halifesi olarak yarattığı insanlar arasından seçtiği peygamberleri aracılığıyla bildirmektedir.

Peygamberlik kurumu olmasaydı, şüphesiz insanlar doğru yolu bulamazlardı. İnsan, beşer olması dolayısıyla kendi akli ve irâdesiyle nasıl hareket edeceğini, nasıl kulluk yapacağını bilemez. Üstelik zayıf tarafları vardır, hırs ve aşırı isteklere sahiptir. Bu şekilde yaratılan insanın sürekli “irşâd” edilmesi gerekir. Kendisine doğru yol gösterilmeli, iyi ve kötü şeyler anlatılmalı, fenalıklardan sakındırılmalı, hayırlı olan şeylere ve kulluğa teşvik edilmeli. İnsana, hiç şaşırmayacağı, mutlak doğru olan prensipler verilmeli. Peygamberler bu anlamda insanları irşâd eden mürşidlerdir. Öyleyse nübüvvet, İlâhî irşâd kurumdur.

Risâlet veya nübüvvet, Allah’ın insana olan rahmetinin bir tecellisidir. Başboş bırakılan insan tek başına, ne hidâyeti ne de güzel davranışları bulabilir. İnsan, kendi kendine İlâhî güzelliklere ulaşamaz. Yaratılışı gereği bir rehber, üstün nitelikli bir imama/öndere muhtaçtır. Peygamberler, bu mânâda insanların önderleridir.

Peygamberler, yeryüzünde canlı vahiylerdir. Allah’ın kullarından istediği insan tipinin somut örnekleridir. Risâlet/peygamberlik görevi çalışarak, okuyarak elde edilebilecek bir makam değildir. Allah (c.c.) kulları içerisinde üstün niteliklere sahip kimseleri elçi olarak seçer ve onlar vasıtasıyla insanlara mesajını gönderir. Elçilerinin diğer insanları vahiyle terbiye etmesini ister.

Son Rasûl de diğer şerefli elçiler gibi, yalnızca mektup getiren postacı benzeri, yani sadece mesajı (vahyi) getirip haber veren kimse değildir. O, vahyi getirip haber verir, onu tebliğ etmek için çaba sarf eder ve o vahyi bizzat uygular. Daha doğrusu vahyin hedefini bizzat yaşayarak gösterir. Mü’minler O’na bakarak müslümanlığı nasıl yaşayacaklarını ve Allah’ın kendilerinden ne istediğini öğrenirler. Rasûl, Allah’ın mesajını insanlara ulaştırırken her türlü eziyet ve sıkıntıya göğüs gerer. Gerekirse vahyin düşmanları ile mücâdele de eder.

Peygamberler, insanlar arasında en emin/güvenilen insanlardır. Ahlâk ve davranış bakımından üstün özellikleri vardır. Onlarda herhangi bir ahlâk düşüklüğü, çirkin bir davranış veya günah işlemek yoktur. Onlar Allah'ın vereceği mükâfâtın müjdecisi, azgınlara vereceği cezanın da korkutucusudurlar (beşîr ve nezîrdiler).¹⁰¹⁷ İnsanların sorunları ancak onların getirdiği ölçülerle çözülebilir. İnsanlık ancak onların getirdiği mesaj ile gerçek huzura, insanlığa ve kurtuluşa ulaşabilir.

Dünya hayatını nasıl yaşayacağımız konusundaki prensipler Allah tarafından, peygamberleri ile bize bildirilmeseydi, insanların hepsi bugünkü İslâm dışı görüşlere sahip olanlar gibi; kendi kafalarına, yani kendi hevâlarına uya-caklar ve sayısız uydurma dinlerin peşinden gitmek zorunda kalacaklardı.¹⁰¹⁸

PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ GÂYELERİ

1- Allah'a Dâvet: İnsanoğlunun dünyaya gönderilmesindeki asıl gâye, Kur'an'ın da bize bildirdiği gibi, Yaratıcı'sını tanıyıp O'na hakkıyla kulluk etmektir. *"Ben cinleri ve insanları ancak Bana kulluk/ibâdet etsinler diye yarattım."*¹⁰¹⁹ İşte peygamberlerin gönderiliş sebeplerinin başında, bu kulluğun nasıl yapılacağı, en açık bir şekilde insanlara öğretmek gelmektedir. Aslında Allah'a inanmak, her doğan insanın fitratında var olan bir gerçektir.¹⁰²⁰ Her insan, fitratında, kendinden yüce, güçlü ve kuvvetli birine inanmayı ihtiyaç olarak hisseder. Bazıları bu yüce varlığı, "tabiat güçleri" olarak algıırken, diğer bazıları, kendi elleriyle yapıp taptıkları "put" olarak telakki eder. Gönderilen her peygamber, kendi kavmini bu yüce gerçeğe dâvet etmiş, onlara, inanılması gerekli olan Zât'ı bildirmiştir. *"Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki, ona; 'Benden başka ilâh yoktur; o halde Bana kulluk edin' diye vahyetmiş olmayalım."*¹⁰²¹, *"Andolsun Biz, 'Allah'a kulluk edin, tâğuttan sakının' diye (emretmeleri için) her kavme bir peygamber gönderdik."*¹⁰²²

Tarih de açıkça ortaya koymuştur ki, insan, tek başına doğru bir şekilde Yaratıcı'sını tanıyamamakta, O'na kulluk yollarını bilememektedir. Gönderilen

¹⁰¹⁷ 6/En'âm, 48

¹⁰¹⁸ Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 487-489; 506-508

¹⁰¹⁹ 51/Zâriyât, 56

¹⁰²⁰ Buhâri, Cenâiz 92; Ebû Dâvud, Sünnet 17; Tirmizî, Kader 5

¹⁰²¹ 21/Enbiyâ, 25

¹⁰²² 16/Nahl, 36

peygamberler arasındaki devrede bile insan, pek çok bâtil ve hurâfelere tapmış, herhangi bir fayda ve zararı olmayan putlara, cansız varlıklara, yıldızlara vs. ibâdet etmiştir. Gönderilen her peygamber, ümmetini Allah’a dâvet etmiş, bu konuda büyük gayretler sarfetmiş, onlara gerçek Mâbud’u anlatmıştır. Bütün peygamberler, hayatları boyunca bunun mücâdelesini vermiştir. Hz. Nûh’un 950 sene gece-gündüz, gizli-açık bir şekilde, bütün yolları deneyerek kavmini hidâyete çağırdığını, ancak toplumun buna yanaşmadıklarını¹⁰²³ örnek verebiliriz.

2- Allah’ın Emirlerini Tebliğ: Peygamberlerin gönderiliş amaçlarından bir diğeri, dini tebliğdir. Eğer onlar gelmeseydi biz, ibâdete ait meseleleri bilemez, Allah’ın emir ve yasaklarını hiçbir zaman alamaz ve mükellefiyetlerimizi kavrayamazdık. Namaz, oruç, zekât, hac gibi görevlerimizi; içki, kumar, zina, ihtikâr/karaborsa ve faiz gibi haramları bilemezdik. Bütün bunları ve bunlara benzer birçok meseleleri peygamberler vâsıtasıyla öğrenmiş bulunuyoruz.

Hayat ve medeniyetle beraber insan düşüncesinin de ilerlediği öne sürülür. Asırlar içerisinde ve nesiller boyunca insanda meydana gelen değişikliğe rağmen, ilk insanla bugünkü insan, insan olma bakımından müşterek, hatta aynı mâhiyete sahiptir. İlk insanlarla günümüz insanının ortak ihtiyaçları ve ortak kaderleri vardır. İnsanda değişmeyen bu ihtiyaçların çözümü için, insanlığın ebedî kurallara bağlanması ve öyle tanzim edilmesi bir zarûrettir. Bu ihtiyacın, durmadan değişen ve olgunlaştığı kabul edilen akıl ve ilim yoluyla değil; mutlak ve ebedî esaslara sahip olan din yoluyla tanzim edilmesi gerekmektedir.

İlâhî emir ve yasakları insanlara ulaştıracak bir insana ihtiyacın varlığı inkâr edilemez. Ve aynı zamanda bu elçinin bir insan olması da gereklidir. Allah da bu elçileri insanlardan seçmiştir. Seçilen bu peygamberler, bu yüce görevi tamamen yerine getirmiş, hiçbiri insanları Allah’a dâvetten geri kalmamışlardır. *“O peygamberler ki Allah’ın emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar.”*¹⁰²⁴; *“Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez.”*¹⁰²⁵

1023 29/Ankebût, 14; 71/Nûh, 9, 21

1024 33/Ahzâb, 39

1025 5/Mâide, 67

3- İnsanları Doğru Yola Dâvet: İnsan, kendisinde bulunan birtakım özelliklerden dolayı, zaman zaman “sırât-ı müstakim” dediğimiz, doğru yoldan sapabilir. Ancak ona, bu sapmasını haber vererek, onun yeniden fitratına dönmesine, iyilikleri yakalayıp onları işlemesine yardımcı olacak birtakım uyarıcılar gelmiştir. İşte bunlar, Allah’ın kendilerini seçip görevlendirdiği peygamberlerdir. Evet, gelen her peygamber, etrafındaki insanları uyarmış, yanlış yolların kötülüğünü izah etmiş, onları sırât-ı müstakime yönlendirmeye çalışmıştır. *“Elif Lâm Râ. (Bu Kur’an,) Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan nûra/aydınlığa, yani her şeye gâlip (ve) övgüye lâyık olan Allah’ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır.”*¹⁰²⁶

4- İnsanlara Örnek Olmak: Peygamberlerin gönderiliş gâyelerinden birisi de, her konuda insanlara örnek olmalarıdır. Nebîlerin fitratları temiz, rûhî yönden pek yüksek, irâdeleri ise, çok güçlüdür. Kur’an da Rasûlullah’a, diğer peygamberlerin yolunu takip etmesini emretmekle, aynı zamanda diğer insanları da bu konuda uyarmıştır. *“İşte o peygamberler, Allah’ın hidâyet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy!”*¹⁰²⁷ Buradan da, her konuda peygamberlere uymanın ve onları örnek almanın, insanlar için bir emir olduğunu anlıyoruz.

Her şeyden önce, peygamberlerin kendi hayatları, hakikaten çok büyük bir ahlâkî temizlik ve dürüstlük örneğidir. Bunlar, insanlara dinî ve ahlâkî hakikatleri bildirmekten, onlara her bakımdan faydalı olmak ve hizmet etmekten başka bir şey düşünmemişler, hiçbir menfaat hırsı gütmemişlerdir. Onların hayatlarını ve davranışlarını düşünürken, insan gerçekten heyecan duymaktadır. Sonra onların din ve ahlâk namına getirdikleri ölmez prensiplerin doğruluğu, asırlar sonra dahi meydandadır. Kur’an, *“onların hepsi de sâlih kimselerdendi.”*¹⁰²⁸ demekle, peygamberlerin bütünü hakkında değer hükmünü bildirmiştir.

Allah, olgunluk ve fazilette, onları birer örnek ve numûne kılmıştır. Çünkü onlar, akıl yönüyle mükemmel, hedef ve yöneliş yönüyle tertemiz, şeref ve rütbe yönüyle de bütün insanlardan üstündürler. *“Andolsun, size, Allah’ı ve âhiret gününü umanlara ve Allah’ı çokça zikredenlere Allah’ın rasûlü’nde güzel bir örnek vardır.”*¹⁰²⁹ Peygamberler, bütün insanlık için, en güzel birer

1026 14/İbrahim, 1

1027 6/En’âm, 90

1028 6/En’âm, 85

1029 33/Ahzâb, 21

önder, en güzel birer örneklerdir. Herkes, onlara uymak ve onların metodlarını tâkip etmekle yükümlüdür.

5- İnsanları Bâki Âleme Yönlendirme: İnsanoğlu, yaratılışı gereği dünyaya karşı aşırı bir şekilde sevgi beslemektedir. Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu hadiste de, onun bu yönüne dikkat çekilmiştir: *“Şâyet insanoğlunun bir vâdi dolusu altını olsa, yine o, iki vâdi dolusu olmasını arzu eder. İnsanoğlunun ağzını (aç gözlülüğünü) topraktan başkası do-yurmaz.”*¹⁰³⁰ Âhret hayatı, peygamberler olmaksızın aklın hakikatini anlayamayacağı, gaybe âit işlerdendir. İşte peygamberler, devamlı olarak dünyaya meyilli olan insanları, bu âleme doğru yönlendirmeye çalışmışlardır.

Kur'ân-ı Kerim'in pek çok âyetinde, dünya hayatının bir aldanma metâi olduğu,¹⁰³¹ insanlar için çok süslü gösterildiği,¹⁰³² oyun ve oyalanmadan ibaret olduğu,¹⁰³³ dünyadaki nimetlerin geçici olup asıl bitmeyen ve tükenmeyenlerin âhret yurdunda olacağı¹⁰³⁴ üzerinde durulmuştur.

Günümüzde şu gerçeğin görülmemesi mümkün değildir: Âhret inancının olmadığı toplumlarda, huzur ve mutluluktan söz etmek hiç de kolay değildir. Zira insanoğlunun hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız cennet fikriyle, onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen ölümlere karşı dayanabilirler ve bu ümitle sevinçli bir şekilde yaşayabilirler. İnsanlığın azımsanamayacak bir bölümünü teşkil eden ihtiyarlar, uhrevî hayatla yakınlarında bulunan kabre karşı tahammül gösterebilirler. Toplumun önemli bir kesimini oluşturan gençler, delikanlılar aşırı bir şiddette olan duygularını, nefislerini, hevâ ve isteklerini; tecavüzlerden, zulüm ve haksızlıklardan, ancak cennet düşüncesi ve cehennem korkusuyla dizginleyebilirler. Böyle mutlu bir toplumu da ancak, getirmiş oldukları prensiplerle insanları istikamete götüren peygamberler kurabilmişlerdir.

6- Dünya-Âhret Dengesini Sağlama: Peygamberler, dünya ve ukbâ dengesini kurmak için gelmişlerdir. Onların getirdiği muvâzene/denge ile insanoğlu, ifrat ve tefritten kurtulacak ve istikameti bulacaktır. Ne papazlar ve ruhbanlar gibi bütün bütün dünyayı terkedip manastırlara çekilme, ne de her şeyiyle dünyaya dalıp ona kul-köle olma değil; sürekli orta yolu bulma

1030 Buhârî, Rikak 10; Tirmizî, Menâkıb 32, 64

1031 3/Âl-i İmrân, 185; 13/Ra'd, 26; 31/Lokman, 33

1032 2/Bakara, 212; 3/Âl-i İmrân, 14; 57/Hadîd, 20

1033 6/En'âm, 32; 29/Ankebût, 64; 47/Muhammed, 36

1034 4/Nisâ, 77; 16/Nahl, 96; 35/Fâtır, 5

ve yaşama ki, bu da ancak vahyin aydınlık dünyasında elde edilebilecek bir nasiptir. Yoksa akıl ve vicdanla böyle bir denge kurulamaz.

İslâm'da insanın dünyadan tamamen çekilmesi ve kendini sadece nama-za oruca vermesi istenmediği gibi; aynı zamanda kendini tamamen maddeye kaptırıp onun arkasından devamlı koşması da tavsiye edilmemiştir. Bilakis, dünya-ukbâ uygunluğu, dünyanın âhirete bir tarla kılınması tavsiyesinde bulunulmuştur. Mü'minin dünya ve âhiret mutluluğunu beraber istemesi,¹⁰³⁵ Karun gibi sadece dünyaya takılıp kalınmaması,¹⁰³⁶ ama bununla birlikte, çeşitli nimetlerden istifade edilebilmesi¹⁰³⁷ de, yine İslâm'ın, dolayısıyla bütün peygamberlerin prensipleri arasındadır.

7- İtiraz Kapısını Kapatma: Peygamberlerin gönderiliş sebeplerinden biri de, insanların âhirette Allah'a karşı herhangi bir itirazlarının olmasını önlemektir. *“Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler (gönderdik) ki, insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah azizdir, hakimdir.”*¹⁰³⁸ Yani iman ve itaat edenlere, âhirette ecir ve sevap ile müjde vermek; küfür ve isyan edenlere, cehennem azâbını haber verip çekindirmek üzere elçiler gönderilmiştir ki, azâbı gördükleri zaman mâzeretleri kalmasın: *“Eğer Biz, bundan önce onları helâk etseydik, muhakkak ki şöyle diyeceklerdi: ‘Ey Rabbim! Bize bir peygamber gönderseydin de, şu aşağılığa ve rüsvaylığa düşmeden önce âyetlerine uysaydık!’*¹⁰³⁹ Peygamber gönderilmemiş olsaydı, demek ki insanlar, bunu bahane edeceklerdi: “Vaktiyle bize bunları bildirseydin, hükümlerini, şeriatını, kanunlarını bildiren bir peygamber gönderseydin de, bilmediklerimizi öğrenip onlara tâbi olsaydık ve felâketler başımıza gelmeseydi ne olurdu; bize bir elçi gönderseydin de böyle alçak ve rezil olmadan önce, senin âyetlerine uysaydık” diyebileceklerdi. İşte bu mâzeret kapısını Allah, peygamber göndermekle kapatmıştır.

Kıyâmet gününde Allah, bütün insanları toplayacak, her peygamberi de aynı zamanda kendi ümmetine tebliğde bulunduğu dair şahit olarak getirecektir: *“Kıyâmet gününde, her ümmete bir şahit getirdiğimizde halleri ne olacaktır? O gün, inkâr edip peygambere isyan edenler, yerle bir ol-*

1035 2/Bakara, 200-201

1036 28/Kasas, 81

1037 7/A'râf, 31-32, 157

1038 4/Nisâ, 165

1039 20/Tâhâ, 134

mayı isterler. Allah'tan hiç bir sözü gizleyemezler."¹⁰⁴⁰ Yine onlar, kıyâmet gününde, cehenneme atılmadan önce, o korkunç âkıbete götürülürken, kendilerine işlemiş oldukları suçlardan sorulur da, onlar, bunu itiraf ederler: *"Cehennem, öfkeden parçalanacak bir hale gelir. Cehenneme her topluluk atıldığında, zebâniler onlara: 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye soracaklardır. Onlar da: 'Evet, uyarıcı gelmiş, fakat biz yalanlamıştık ve Allah hiçbir şey indirmede; siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik diye cevap verirler. 'Eğer dinlesek veya düşünseydik, alev alev yanan cehennemin ehlinden olmazdık' derler. İşte böylece günahlarını itiraf ederler. Kahrolsun alev alev yanan o cehennem ehli!"*¹⁰⁴¹

Her peygamber, insanları inandırmak ve inanmayanların da bahanelerine meydan vermemek için bazı mûcizelerle gelmiştir. Artık bundan böyle kimsenin itiraza hakkı yoktur. Allah, inanmamızı istediği hakikatleri, peygamberleriyle gâyet açık bir şekilde gözler önüne sermiştir. Zaten bu da, onların gönderiliş gayelerinden biridir. Ayrıca önemli bir nokta da, Allah, *"Biz, peygamber göndermedikçe azab edici değiliz."*¹⁰⁴² buyurmaktadır. Demek ki, peygamberler gönderildiği için mizan ve terazi kurulacak ve kimsenin mâzeretine (daha doğrusu bahanesine) bakılmadan herkesin hesabı sorulacaktır.

8- İnsan Fıtratına Uygun Olan Gerçek Din Duygusunu Öğretme:

İlk insanla beraber ortaya çıkan Hak din, çağlar boyunca inanların rûhunu tatmin etmiş, meraklarını gidermiştir. Dinin bu vasfı, kaynağının sağlamlığındandır. Günümüz dünyasında da, bütün eski dönemlerde olduğu gibi, insanların büyük çoğunluğu Allah'a inanmakta ve tüm varlıkları O'nun eseri olarak kabul etmektedir. Din, insanlığın en önemli gereksinimlerindendir.

İnsanlar, îlâhî ve uhrevî hakikatleri, kendi akıllarıyla idrâk edemezler. Zira aklın kapasitesi sınırlıdır. Akıl, insanları çeşitli yollara götürebilir. Büyük hakikatlere dair söz söylemek iddiasındaki filozofların, insanlığa ne kadar değişik, hatta birbirini yalanlayan, zıt yollar çizdikleri bilinir ve bilinmesi gerekir. Allah, lütfu ile zaman zaman yeryüzünün çeşitli bölgelerinde, îlâhî tebliği alıp kavimlerine ulaştıracak insanlar seçmiştir. Zira, hayatın, yaşayış tarzının, îlâhî tâlimata göre tanzim edilmesi gerekmektedir. İnsan fıtratı da, bu evreni var eden bir yaratıcıya ibâdet etmekle donatılmış gibidir ki, bunu, Kur'ân-ı Kerim, şu âyetiyle kullara ifade etmektedir: *"Sen, yeryüzünü, hanîf (tevhid) eri,*

¹⁰⁴⁰ 4/Nisâ, 41-42; 16/Nahl, 89

¹⁰⁴¹ 67/Mülk, 8-11

¹⁰⁴² 17/İsrâ, 15

Allah'ı birleyici) olarak dine, yani Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise o fitrata çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler."¹⁰⁴³ İnsanlar, fitraten sağlam, fikir ve düşünce yönüyle düzgün oldukları müddetçe, dine yönelmeleri devam edecektir. Çünkü insanın duygu ve düşüncelerinin yöneldiği en kıymetli şey, dindir. Aynı zamanda onu, diğer yaratıklardan ayıran en belirgin öge de din ve onu yaşamadır. İşte peygamberler de, insanların muhtaç oldukları gerçek dini getirerek, onların bu ihtiyaçlarını en güzel bir şekilde karşılamışlardır.

9- İnsanlara, Doğru Kuralları Gösterme: Nübüvvet görevlerinden birisi de, Allah'tan almış oldukları dosdoğru kurallar vasıtasıyla, hem bu, hem de öbür dünyada insanları saâdete götürecek, faziletli davranışlara yönlendirmektir. İnsanların tek başlarına, iyi şeylerin tamamını kavrayıp onların gerektirdiği doğrultuda hareket etmeleri söz konusu değildir. Zira insanların arzu, istek ve menfaatleri farklı farklıdır. Buna en büyük delil, bugünkü dünyanın içinde bulunduğu durumdur. Pek çok zulüm işlenmesine, haksızlıklar yapılmasına, insan hakları çiğnenmesine rağmen birçokları, medeniyetin zirvesinde olduğunu pek rahat bir şekilde söyleyebiliyorlar. İşte bundan dolayıdır ki, peygamberlerin risâleti, toplumu düzelterip insanları Allah'a kul olma noktasına getirecek kuralları açıklamak ve yine toplumu felâkete sürükleyip Allah'ın gazabını gerektirecek, kötü hareketlere dikkat çekmektir.

Kur'ân-ı Kerim'i incelediğimizde, her peygamberin, kendi dönemindeki insanları doğruya sevk edip, kötü şeylerden sakındırdığını görürüz. Hz. Nûh, insanları putlara tapmaktan sakındırmış, tutmaları gereken yolu göstermiş,¹⁰⁴⁴ Hz. İbrahim, kavmiyle büyük mücâdeleler vermiş, akıl yönünden değişik metodlar kullanarak doğruları göstermeye çalışmış,¹⁰⁴⁵ Hz. Sâlih, kavmini kötü şeylerden ve kötü kimselere uymaktan sakındırmış,¹⁰⁴⁶ Hz. Lût, kavmi arasında yaygın olan livâtadan (homoseksüellikten) vazgeçirmeye çalışmış ve bu uğurda çetin mücâdeleler vermiş,¹⁰⁴⁷ Hz. Şuayb, ölçü ve tartıda eksiklik yapan kavmini bu davranışlarından caydırmaya uğraşmıştır.¹⁰⁴⁸ Netice itibariyle her peygamber, kavmiyle buna benzer nice mücâdelelerde bulunmuştur. *"Şüphesiz her ümmete bir peygamber gelmiştir. Peygamberleri geldiğinde, aralarında adâletle hümlünür. Onlara asla*

1043 30/Rûm, 30

1044 7/A'râf, 59-64; 10/Yûnus, 71-73...

1045 6/En'âm, 76-79, 80-83; 21/Enbiyâ, 58-67...

1046 7/A'râf, 73-79; 11/Hûd, 61-68...

1047 7/A'râf, 80-82; 11/Hûd, 77-80...

1048 7/A'râf, 85-86; 11/Hûd, 84-85...

zulmedilmez.”¹⁰⁴⁹“Muhakkak ki Biz, peygamberlerimizi açık delillerle/mûcizelerle gönderdik. İnsanlar, aralarında adâleti hâkim kılsınlar diye, o peygamberlere kitap ve ölçü/nizam indirdik.”¹⁰⁵⁰

10- Ahlâk Eğitimi Gerçekleştirme: İnsan için hem iyilik, hem de kötülük yolu açıktır. *“Biz, ona her iki yolu da (hayır ve şerri) göstermedik mi?”¹⁰⁵¹; “Gerçekten de nefis, kötülüğü emreder.”¹⁰⁵²* Ancak insan, arzu ve isteklerini yönlendirme, sınırlama ve frenleme gücüne sahiptir. *“Rabbinin azametinden korkup kendini şehvî arzulardan koruyana gelince, onun da varıp kalacağı yer mutlaka cennettir.”¹⁰⁵³*

Fakat her insan, nefisine hâkim olamayabilir. Demek ki insanda, bir şeyi emreden veya yasaklayan gizli bir güç vardır. Kötülülükler karşı insanı dizginleyen en önemli faktör, Allah’a inanma ve yaptıklarının hesabını verme düşüncesidir. Ahlâk eğitimi de diyebileceğimiz bu davranışları en iyi, peygamberler vermiştir. Onlar, getirdikleri kanunlarla, insanlar arası münasebetleri en iyi bir şekilde ayarlamaya çalışmışlar, onları güzel ahlâka yönlendirmişler ve bu konuda en güzel birer örnek olmuşlardır. Kur’ân-ı Kerim de, peygamberimizin bu yönüne dikkatleri çekmiş, O’nun yüce bir ahlâkla yaratıldığını vurgulamıştır.¹⁰⁵⁴ Ayrıca peygamberimiz de, kendisinin, “güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildiğini”¹⁰⁵⁵ ifade etmiştir.¹⁰⁵⁶

PEYGAMBERLERİN DÂVETLERİNİN ÖZELLİKLERİ

1- Rabbânîlik: Kur’an’da peygamberlik, Allah’ın kulları arasından seçtiği şahıslara verdiği bir lütuf ve rahmet olarak takdim edilir. İnsanların kendi istek ve çabalarıyla bu unvânı elde etmeleri mümkün değildir. Peygamberlerin, Allah tarafından bu görev için tercih edildiğini,¹⁰⁵⁷ onların seçkin¹⁰⁵⁸ kişiler olduğunu belirten âyetlerin yanında; Allah’ın, peygamberliği dilediği kimselere vereceğini ifade eden âyetler de vardır.

1049 10/Yûnus, 47

1050 57/Hadîd, 25

1051 90/Beled, 10

1052 12/Yûsuf, 53

1053 79/Nâziât, 40-41

1054 68/Kalem, 4

1055 Ahmed bin Hanbel, II/381; Muvattâ, Hüsnü'l-Hulk 8

1056 Muhittin Akgül, Kur’ân-ı Kerim’de Peygamber, Işık Y., s. 28-36

1057 3/Âl- İmrân, 33; 7/A’raf, 144...

1058 27/Neml, 59; 38/Sâd, 47

Hiçbir peygamber, düşünüp taşınıp kendi aklına göre, “şöyle bir sistem ortaya koyayım” diyerek işe başlamamıştır ve başlamaz. Doğrudan doğruya Allah, insanlar içinden bir kimseyi peygamber yapmayı diler. Vakti gelince, tamamen peygamberlik için yaratılmış bu seçkin insana, peygamberlik vazifesini duyurur, o da peygamberliğini ilân eder. Nübüvvet, Allah’ın istediğine verdiği bir görevdir. O, ne akıl, ne çalışma, ne çok ibâdet ve ne de verâset yoluyla ulaşılabilecek bir şeydir. Onların getirmiş olduğu her şey, vahiyden ibarettir. Onlardan her biri, şöyle der: **“Ben yalnızca bana vahy olunana uyu-yorum.”**¹⁰⁵⁹

Bulundukları çevre şartları, ekonomik ve sosyal hâdiseler, onların konumlarını asla değiştiremez. Onlar, bildikleri yolda hedeflerine varmaya çalışırlar. Vazifelerini yaparlarken de, muhâtaplarının kabul veya reddi onları pek bağlamaz. Onların vazifesi, sadece tebliğ edip anlatmak ve ilâhî emirleri tatbik etmekten ibarettir. Muhâliflerin dedikleri, söyledikleri veya yaptıkları, onların tavırlarını değiştirmez. Mesajlarını, çarpıtmadan, eğip bükmeden net bir şekilde toplumlarına iletirler. Dâvâları adına tâviz vermeleri, kat’iyyen düşünülemez. “Ayı bir eline, güneşi diğer eline koysalar, peygamberler, bu dâvâlarından kesinlikle vazgeçmezler.”

2- Tevhide Çağrı: Bütün peygamberlerin tebliğ ettiği din olan İslâm’da temel nokta, tevhid bayrağı altından toplanmaktır. Bunun da esası, kelime-i tevhiddir. **“...Yalnız Allah’a kulluk edelim ve O’na hiçbir şeyi şirk/ortak koşmayalım...”**¹⁰⁶⁰ Bütün peygamberlere baktığımızda, hepsinin temel gayeleri olan, insanları Allah’ın varlığına ve birliğine çağırdıklarını görürüz. Her peygamber, çevresindekilere şunları söylemiştir: **“Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin için O’ndan başka ilâh yoktur.”**¹⁰⁶¹

Bütün peygamberlerin dâvetlerindeki esas tema, temel vurgu, insanları sadece Allah’a kulluğa ve O’na inanıp teslim olmaya yöneliktir. **“Andolsun Biz, her ümmet/millet içinde; ‘Allah’a kulluk edin; tâğuttan (ona itaatten) kaçının’ diyen bir rasûl gönderdik.”**¹⁰⁶² Bunlardaki söz birliği ve hepsinin tevhid hakikatiyle gelmesi de, yine peygamberlik kurumuna ait bir özelliktir. Onun içindir ki, Allah Rasûlü: **“Ben ve benden evvel gelen bütün peygamberlerin söylediği en faziletli söz: ‘Lâ ilâhe illâllahu vahdehû lâ şerîke**

1059 6/En’âm, 50; 7/A’râf, 203...

1060 3/Âl-i İmrân, 64

1061 5/Mâide, 72, 117; 7/A’râf, 59, 65, 73, 85...

1062 16/Nahl, 36

*lehû”(Bir tek olan ve hiç ortağı bulunmayan Allah’tan başka ilâh/tanrı yoktur) sözü veya bu anlama gelen sözdür.”*¹⁰⁶³ buyurmuştur.

3- Ücret İstememe: Peygamberlerin, yaptıkları hizmetler karşılığında insanlardan hiçbir beklentileri yoktur. Diğer insanların böyle bir şeyi arzulamaları mümkün olabilir. Ancak Kur’an, peygamberlerin böyle bir istekte bulunmadıklarını söylemektedir. Onlardan her birinin, bu konudaki yegâne sözü: *“Ben sizden hiçbir ücret/karşılık istemiyorum. Benim ücretim/ mükâfatım ancak Allah’a aittir.”*¹⁰⁶⁴ cümlesi olmuştur. Onlar, bunun karşılığını Allah’tan beklerler. Nasihatleri ve irşadları karşılığında, insanlardan bir övgü de beklemezler. Yegâne istekleri, Allah rızâsı ve âhiret sevabıdır.

4- Kavimlerinin Diliyle Gelme: Allah, insanlara olan merhametinden dolayı, gönderdiği her peygamberi, insanlar ondan, anlaşılması gerekli olan şeyleri kolaylıkla kavrayabilsinler ve anlasınlar diye, kendi kavminin diliyle göndermiştir. Allah’ın âdeti, sünneti böyledir. Öteden beri, her peygamber, gönderildiği ümmetin ve özellikle içlerinde oturduğu topluluğun dili ile gönderilmiştir. Tâ ki, tebliğine emredilmiş olduğu şeyleri kavmine anlatsın, anlattırsın. Çünkü bir peygamberin peygamberliği, gerek kavmine ait olsun ve gerek daha başkalarını da kapsasın, mutlaka o peygamber, öncelikle kavmini dâvet edecek ve ilk işi onlara peygamberliğini anlatmak olacaktır. Bu ise, onların en iyi, en kolay anlayabilecekleri kendi dilleriyle açıklamaya bağlıdır. Şâyet Kur’an, başka bir dille indirilseydi, peygamberin de içlerinde bulunduğ ve ilk önce hitap edeceği kavmi anlamayacaktı. Kur’an, bu durumu şöyle dile getirir: *“Eğer Biz bu Kur’ân’ı, yabancı bir dille indirseydik, iman etmeyenler, mutlaka diyeceklerdi ki, ‘âyetleri uzun uzadıya açıklamalı değil miydi? Arap bir peygambere yabancı dil, öyle mi?”*¹⁰⁶⁵ Peygamberler, içinden çıktıkları toplumlarının diliyle gönderilmeseydi, diğer kavimlere tebliğ etmek ve mesajı umûmleştirmek için, ilk neşredenler yetişmeyecek ve bundan dolayı, hiçbir topluluk hakkında Allah’ın kesin delili gerçekleşmeyecekti. *“Allah, her peygamberi kendi kavminin diliyle göndermiştir.”*¹⁰⁶⁶

5- Hedef ve Gâyenin Açıklığı: Bütün peygamberler, insanların fitratlarına uygun bir şekilde hareket eder, onlara akıllarının alabileceği sadelikte hitap ederlerdi. Çünkü dâvetçinin, konuşmalarında, sohbetlerinde sözünün

1063 Muvattâ, Kur’an 32, Hacc 246

1064 10/Yûnus, 72; 11/Hûd, 29, 51...

1065 41/Fussilet, 44

1066 Ahmed bin Hanbel, V/158

muhâtapları tarafından anlaşılır netlikte ve sadelikte olması gerekir. Aksi takdirde dediği anlaşılmaz, sözleri hedefini bulamaz. *“(Ey peygamber!) Sen, insanları Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et.”*¹⁰⁶⁷

İnsanlar, çoğu hususta birbirinden farklıdır. Zekâ ve ilimleri farklı olduğu gibi, karakter ve duyguları da farklıdır. Ayrıca düşünce ve tasavvurlarında farklı oldukları gibi, eğilim ve yönelişlerinde de farklılık gösterirler. Bütün bu farklılıklar, dâvet ve dâvetçilerin, onları etkileyecek ve karakterlerine münasip düşecek bir şekilde giriş yapmalarını mecburi kılmaktadır. Bu noktayı çok iyi bir şekilde bilen peygamberler, gâyet açık ve net bir şekilde, aktaracakları şeyleri aktarmış, insanların anlamakta güçlük çekecekleri bir metottan uzak durmuşlardır. Tekellüfe/zorluğa girilmemiş,¹⁰⁶⁸ en kolay ve açık deliller ileri sürülmüş,¹⁰⁶⁹ anlatılacak şeylerde bir kapalılık bırakılmamıştır.¹⁰⁷⁰

6- İhlâs ve Samimiyet: İhlâsı, “yapılan bir şeyi Allah için yapma ve bunu Allah’tan başkasının görmesini istememe” şeklinde tanımlayabileceğimiz gibi, “yapılan bir harekette, diğer insanların değerlendirmelerini göz ardı etme ve onların düşüncelerinden kaçınma” diye de tarif edebiliriz. İşte peygamberler, bütün işlerinde ihlâsa erdirilen şahsiyetlerdir. İhlâs ve samimiyetin zirvesini onlar tutmuştur. Kur’an, onların bu yönlerini bazı peygamberlerin şahsında şöyle anlatmaktadır: *“Kitab’da Mûsâ’yı da an! Gerçekten o, ihlâsa erdirilmiş bir rasûl, nebî idi.”*¹⁰⁷¹ Hz. Yusuf için: *“Şüphesiz o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandır.”*¹⁰⁷² Ve Hz. Peygamber’e ise: *“Şüphesiz ki Kitab’ı sana hak olarak indirdik. (O halde sen de) dini O’na has kılarak, ihlâs ile Allah’a kulluk et!”*¹⁰⁷³; *“De ki: ‘Ben dinimde ihlâs ile (dini O’na has kılarak) ancak Allah’a ibâdet ederim.’”*¹⁰⁷⁴

SON PEYGAMBER

Allah son peygamber olarak Hz. Muhammed (s.a.s.)’i göndermiştir. On-
dan sonra artık peygamberlik kapısı kapanmıştır. Yani, bir daha peygamber
gelmeyecektir. Peygamberlerin en üstünü ve en faziletlisi Hz. Muhammed’dir.

1067 16/Nahl, 125

1068 38/Sâd, 86

1069 2/Bakara, 258

1070 12/Yûsuf, 108

1071 19/Meryem, 51

1072 12/Yûsuf, 24

1073 39/Zümer, 2

1074 39/Zümer, 14; Muhittin Akgül, a.g.e., s. 37-40

“Biz Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.”¹⁰⁷⁵ “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber Muhammed’i överler/salât getirirler). Ey iman edenler! Siz de O’nu övün (O’na yardım edin), O’na salât ve selâm getirin.”¹⁰⁷⁶

Müslümanların örnek alması gereken kişi, tek önderimiz Hz. Muhammed’dir. Müslümanlar yaşayış tarzını, en ufağından en büyüğüne bütün hal ve hareketlerini O’nu örnek alarak düzenlerler. Allah Kur’an’da şöyle buyuruyor: *“Ey inananlar! And olsun ki, sizin için, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için Rasûlullah en güzel örnektir.”¹⁰⁷⁷*

Peygamber’e itaat Allah’a itaattir. Allah Kur’an’da şöyle buyuruyor: *“(Ey Muhammed) de ki, Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi ve günahlarınızı bağışlasın. Allah affeder ve merhamet eder. De ki Allah’a ve Peygamber’e itaat edin. Yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah, inkâr edenleri sevmez.”¹⁰⁷⁸*

MÜTENEBBİ/SAHTE PEYGAMBER

Mütenebbî: Son peygamber olarak Hz. Muhammed (s.a.s.)’in gelmesi ve O’ndan sonra başka peygamberin gelmeyecek olmasına rağmen, Hz. Muhammed (s.a.s.)’den sonra peygamberlik iddiasında olan kimselere verilen isimdir. Bunlara yalancı peygamber de denir. Bu kişiler; ya deli, ya şöhret düşkünü veya basit çıkar peşinde koşan insanlardır.

İlk mütenebbi, Peygamberimiz zamanında ortaya çıkan Müseylimetü’l-Kezzab’tır. Bu yalancı peygamber, Hz. Ebu Bekir’in halifeliği zamanında yapılan savaşta öldürülmüştür. Son zamanların sahte peygamberlerinden Hindistan’da Sör Seyyit Ahmet nice fitnelere sebep olmuş bir İngiliz ajanıdır. Yine 20. asrın mütenebbîlerinden Reşad Halife de, Amerika’daki bir mescidde meçhul birisi tarafından öldürülmüştür. Ankara’daki İskender Evrenesoğlu (İskender el-ekber) gibi, içinde Demirel’den, bazı bakanlardan isim isim bahseden Allah’tan “kitap” getirdiğini iddia eden meczup insanlar da câhil halkı kandırarak bu tür komik iddialarda bulunabilmektedir.

1075 21/Enbiyâ, 31

1076 33/Ahzâb, 56

1077 33/Ahzâb, 21

1078 3/Âl-i İmrân, 31-32

PEYGAMBERLERİN SIFATLARI

1-) Sıdk; Doğruluk demektir. Peygamberler, hem sözlerinde hem de işlerinde doğru sözlüdürler. Asla yalan söylemezler. *“Kitapta İbrahim’i de an. O, dosdoğru (sıddîk) bir nebî idi.”*¹⁰⁷⁹ Yine bütün peygamberlerin doğru olduklarını, örneklendiren benzer âyetlerde, Hz. İsmâil,¹⁰⁸⁰ Hz. İdris,¹⁰⁸¹ Hz. Yusuf¹⁰⁸² için sıdk sıfatı verilir; diğer peygamberlerin de sâdik oldukları başka ifadelerle anlatılır.

2-) Emanet; Güvenilir olmak demektir. Peygamberler güvenilir insanlardır. Peygamberler asla emanete hîânet etmezler. *“Bir peygamber için, emanete hiyanet etmek olur şey değildir.”*¹⁰⁸³ Mekke müşrikleri Peygamberimize “Muhammedü’l-emîn” diyorlardı. Peygamberimizin en azılı düşmanı olan bu müşrikler, en değerli eşyalarını Peygamberimize emanet ediyorlardı.

3-) Fetânet; Peygamberler, insanların en zekileri ve en akıllılarıdır.

4-) İsmet; Günah işlememek demektir. Peygamberler küçük veya büyük günah işlemeyiz. Ancak, insan olduklarından dolayı “zelle” denilen çok küçük hatalar yaparlar. Bu küçük hatalar derhal Allah tarafından düzeltilir.

5-) Tebliğ; Bildirmek demektir. Peygamberler Allah’tan almış oldukları emirleri mutlaka insanlara bildirmişlerdir. Hiçbir şeyi gizlememişler; hiçbir şey ilave etmemişlerdir. *“O peygamberler ki Allah’ın emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar.”*¹⁰⁸⁴

Bütün peygamberler, tebliğ görevini yapmak için büyük meşakkat ve çilelere göğüs germişlerdir. Hatta bazıları bu uğurda canlarını feda etmişlerdir. Peygamberler, gördükleri tüm kötülükleri mutlaka elleriyle veya dilleriyle düzeltmeye çalışmışlardır.

Peygamberler âdil kimselerdir. Adâlete ters hiçbir iş yapmazlar. Peygamberler, görevlerinden azl olunmazlar. Peygamberlik çalışmakla elde edilmez. Allah, onu dilediğine vermiştir. Peygamberler seçilmiş, seçkin insanlardır; soyları temizdir. Güzel ahlâk sahibidirler. Yaratılışları ve sûretleri de güzeldir.

1079 19/Meryem, 41

1080 19/Meryem, 54

1081 19/Meryem, 57

1082 12/Yusuf, 46

1083 3/Âl-i İmrân, 161

1084 33/Ahzâb, 39

Allah'tan başkasından korkmazlar. Bütün bunlarla birlikte, peygamberler, beşerdir, yani bizim gibi insandırırlar. İnsanlar için tabii olan yeme-içme, evlenme, uyuma, yanılma, unutmama, hastalanma... gibi hususlar peygamberler için de mümkündür. Fizikî bünye ve ihtiyaçları itibarıyla diğer insanlardan farksızdırlar.¹⁰⁸⁵

KUR'AN'DA İSMİ GEÇEN PEYGAMBERLER

Peygamberlik makamı Hazreti Adem ile başlayıp Hazreti Muhammed Mustafa ile son bulmuştur. Bu iki peygamber arasında ne kadar peygamber gelip geçtiğini Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Bütün peygamberler Kur'an-ı Kerim'de açıklanmamıştır. *“Bir kısım peygamberleri sana anlattık, bir kısmını ise anlatmadık.”*¹⁰⁸⁶ Fakat, her ümmete (topluma) peygamber gönderildiği ifade edilmektedir. Kur'an'da ismi geçen 25 peygamber vardır. Bu peygamberler şunlardır:

Âdem, İdris, Nuh, Hud, Sâlih, Lut, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Şuayb, Harun, Mûsâ, Davud, Süleyman, Eyyub, Zülkiflî, Yunus, İlyas, Elyasa, Zekeriyya, Yahya, İsa, Muhammed Mustafa (s.a.s.).

Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de ismi geçtiği halde peygamber olup olmadıkları hakkında bilgi bulunmayanlar vardır. Bunlar: Uzeyir, Lokman ve Zülkarneyn'dir.

PEYGAMBERLERE İMAN

Bilindiği gibi, peygamberlere inanmak imanın esaslarından biridir. Peygamberlerin birini bile inkâr eden kişi dinden çıkar. Yüce Allah, her topluma İslâm'ı tebliğ için peygamberler göndermiştir ki, Allah'ı bilsinler ve O'ndan başkasına kulluk etmesinler. Allah, kendilerine peygamber göndermediği bir topluma azab etmez. *“Biz bir peygamber göndermedikçe azab etmeyiz.”*¹⁰⁸⁷ Peygamberlere imanla alâkalı olarak Kur'an-ı Kerim'de birçok âyet vardır. *“Allah'a ve peygamberlerine iman eden ve peygamberlerden hiç birisi arasında (kendisine iman etme bakımından) fark gözetmeyen kim-*

¹⁰⁸⁵ bak. 25/Furkan, 20; 13/Ra'd, 38

¹⁰⁸⁶ 4/Nisâ, 164

¹⁰⁸⁷ 17/İsrâ, 15

*selere gelince, işte onların mükâfatını Allah kıyâmette verecektir. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”*¹⁰⁸⁸

*“O kimseler ki, Allah’ı ve peygamberlerini inkâr ederek kâfir olurlar. Allah ile peygamberlerinin arasını açmak isterler. Ve ‘peygamberlerden bir kısmına inanınız, bir kısmını inkâr ederiz!’ derler. Böylece iman ile küfür arasında bir yer tutmak isterler.”*¹⁰⁸⁹ Peygamberlere imanla ilgili çok sayıda âyet vardır.¹⁰⁹⁰ Peygamberlere itaat etmeyenlere azâbın ulaşacağı konusunda Kur’an uyarıda bulunur.¹⁰⁹¹

Kendilerine peygamber gönderilen toplumların çoğu, peygamberlerini yalanlamış ve onlara uymamışlardır. Bugün olduğu gibi, geçmişte de peygamberlerine tâbi olan insanlar çok az olmuştur. Meselâ Hz. İsa’ya on iki kişilik “havârilere” dediğimiz kimseler inanıp tâbi olmuştur. Diğer insanlar, tâbi olmadığı gibi onu öldürmek istemişlerdir.

Bütün peygamberlerin getirdiği dinin adı İslâmiyet idi. Ne Hz. İsa’nın dini hristiyanlık; ne de Hz. Mûsâ’nın dini yahudilikti. Hz. İsa’nın da Hz. Mûsâ’nın da, bütün peygamberlerin de dini ancak İslâm idi ve bütün peygamberler müslüman idiler. Bu gerçek, Kur’an’ın dilinden şöyle ifade edilir: *“İbrahim ne bir yahudi, ne de bir hristiyandı. Fakat Allah’ı bir tanıyan gerçek bir müslümandı. Ve müşriklerden de değildi.”*¹⁰⁹² *Mûsâ da kavmine şöyle dedi: Ey kavmim, siz gerçekten Allah’a iman ettiyseniz O’nun birliğine teslim olmuş müslümansınız. Artık Allah’a tevekkül edin.”*¹⁰⁹³ *“Hani havarilere (Hz. İsa’ya bağlı olanlara): ‘Bana ve peygamberlerime iman edin’ diye ilham etmiştim de onlar, ‘iman ettik, bizim hakiki müslümanlar olduğumuza şâhid ol’ demişlerdi.”*¹⁰⁹⁴

Görüldüğü gibi, Allah tarafından gönderilen bütün dinlerin adı İslâm, peygamberlerinin ve onlara tâbi olanların da adı müslüman idi. Fakat sonradan, bu saf ve temiz olan isim (İslâm), çeşitli isimler adı altında değiştirilmiştir. İslâm, her asır ve her peygamberin dinidir. Fakat çoğu peygamberin şeriatı

1088 4/Nisâ, 152

1089 4/Nisâ, 150

1090 Bu konudaki âyetler için bak. 2/Bakara, 4-5; 4/Nisâ, 14-15, 59, 80; 7/A’raf, 35

1091 Bu konu ile ilgili bak. 6/En’âm, 11; 13/Ra’d, 32; 5/Mâide, 33; 3/Âl-i İmrân, 32.

1092 3/Âl-i İmrân, 67

1093 10/Yunus, 84

1094 5/Mâide, 112

ayrıdır. Buna göre din (İslâm) geniş, şümullü bir kavram; şeriat ise, bu dinin içerisinde her bir peygamberin tâkip ettiği yoldur.

Bu ümmet ile geçmiş ümmetlerin şeriatları ayrı olabilir; fakat bizim ile onlar arasında müsavi (aynı) olan bir kelime vardır ki o özdür, temeldir, hiç bir zaman ve hiç bir şarta göre değişmez. Bu gerçeği Yüce Allah şöyle beyan ediyor: *“De ki, ey ehl-i kitap, hepiniz bizimle sizin aranızda müsavi olan bir kelimeye gelin; şöyle diyerek: Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim; O’na hiç bir şeyi ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi rabler tanımayalım.”*¹⁰⁹⁵; *“Senden önce gönderdiğimiz her peygambere: ‘Benden başka ilah yoktur, Bana kulluk edin’ diye vahyetmişizdir.”*¹⁰⁹⁶; *“Andolsun ki her ümmete; ‘Allah’a ibâdet edin ve tâğutlardan kaçının’ diye peygamberler gönderdik.”*¹⁰⁹⁷

İşte, Hz. Adem’den kıyâmete kadar her insanın ve her cinnin, hatta bütün kâinatın uyması gereken kural ve gerçek budur. Mü’min bilir ve inanır ki, geçmişte ne kadar nebî ve rasûl varsa, onlara uyanlarla beraber müslüman idiler. Onlar Allah’tan başkasına kulluk etmiyorlardı.

Tevhid dininin (İslâm’ın) son halkasını Hz. Muhammed (s.a.s.) teşkil etmektedir. Artık Rasûlullah gönderildiğinden itibaren, Rasûlullah’sız bir din, Rasûlullah’sız bir akîde ve inanç olamaz. Öyleyse, yeryüzünde Allah’a bağlanmak isteyenlerin ve müslüman olarak kalmak isteyenlerin rehberi, kılavuzu Rasûlullah’tan başkası olamaz. Zira Rasûl’e itaat Allah’a itaattir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“Kim Rasûl’e itaat ederse, muhakkak ki Allah’a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, bu seni üzmesin. Zira seni onlara koruyucu ve gözetici olarak göndermedik (ancak tebliğci olarak gönderdik).”*¹⁰⁹⁸

Allah Teâlâ bu âyet-i kerimede Rasûlüne itaat edenin Allah’a itaat etmiş olduğunu, Rasûl’e isyan edenin de Allah’a isyan etmiş olduğunu haber veriyor. Bunun sebebi, Rasûlullah (s.a.s.)’in kendi hevâ ve hevesinden konuşmaması ve Allah’ın dinini tebliğ etmesidir.¹⁰⁹⁹ Rasûlullah, hiç bir zaman Allah adına kendi kafasından bir şey konuşmaz; kendisine vahyedilene bildirir. Onun için Allah ile Rasûlü’nün hükümleri arasında ayrılık, zıtlık, farklılık olamaz.

1095 3/Âl-i İmrân, 64

1096 21/Enbiyâ, 25

1097 16/Nahl, 36

1098 4/Nisâ, 80

1099 Bak. 53/Necm, 3-4

İslâm akîdesi açısından peygamberlik kurumu gerçekten büyük değer taşır. Bu müessese, akîdenin ikinci yarısıdır. Peygambere iman, tevhid kelimesinin ikinci kısmıdır. Peygamberlik inancının tezahürleri pratik hayatta mutlaka görülmelidir. Normalde her insan, peygamberlere inandığını söyleyebilir. Fakat bu akîde gerçeklere dayandırılırsa görülür ki, mü'min olduklarını iddia eden pek çok insan bu bağdan kopmuştur. Rasullere iman olsun, diğer iman esaslarına iman olsun, her zaman kulluk ve itaat gerektirir. İtaat ve kullukla beslenmeyen bir iman, iman olarak kalmaz. Günün birinde tamamen söner veya yön değiştirir. Bunun içindir ki, itaat imana bağlı kılınmıştır. Böylece, Allah'a inanan kimse, Rasûl'e bağlanmak zorundadır. Rasûl'e bağlanmayanlar, Allah'a da bağlanmamışlardır.

Kur'an-ı Kerim, peygamberler ve itaat konusunu şöyle açıklıyor: *“Ey iman edenler, Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ülü'l-emre (emir sahiplerine) de. Eğer bir hususta çekişerseniz, onu Allah'a ve Rasûlüne götürünüz. Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanmışsanız; bu hem hayırlı ve hem de netice itibariyle en güzeldir.”*¹¹⁰⁰; *“Hayır, Rabbine and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra haklarında verdiği hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı duymadan (onu) tam mânâsıyla kabullenmedikçe iman etmiş olamazlar.”*¹¹⁰¹; *“Biz peygamberleri ancak itaat olunsunlar diye gönderdik.”*¹¹⁰²; *“Allah'a ve O'nun rasûlüne itaat edin ve onların emirlerine ve yasaklarına aykırı hareket etmekten sakının. Eğer itaat etmekten yüz çevirirseniz, bilin ki, Peygamberimiz'e düşen sadece açık bir tebliğdir.”*¹¹⁰³

Bu âyetlerde mü'minlerin, Allah ile beraber Rasûlü'ne de itaat etmeleri şart koşuluyor. Rasûl'e itaat etmeden İslâm yaşanamaz. Zira, *“Rasuller sadece kendilerine itaat edilsin diye izn-i İlâhî ile gönderilmişlerdir.”*¹¹⁰⁴ İtaat, iman ve İslâm'ın şartı ve hudududur. İman edip de Allah'a ve Rasûl'e itaat etmemek boş bir iddiadan başka bir şey değildir. Bu yalan, tâğutla hükmetmek isteyen her yalancının iddiasıdır. Çünkü, münâfıkların âlâmeti, devamlı sûrette itaatten kaçınmaktır. Zira Yüce Allah münâfıklar hakkında şöyle buyurur: *“Onlara Allah'ın indirdiğine ve Peygamber'e gelin denildiği zaman, senden büsbütün kaçtıklarını görürsün.”*¹¹⁰⁵ İtaat, bir akîde mese-

1100 4/Nisâ, 59

1101 4/Nisâ, 65

1102 4/Nisâ, 64

1103 5/Mâide, 92; Ve yine bak. 3/Âl-i İmrân, 132; 47/Muhammed, 33.

1104 4/Nisâ, 64

1105 4/Nisâ, 61

lesidir. Mü'min, akîdesini sağlam temeller üzerine oturtmalıdır. İslâm'ın ve imanın hududunu çok iyi bilmelidir.

PEYGAMBERLERE İMAN, ONLARI ÖRNEK VE ÖNDER KABUL EDİP ONLARA İTAAT ETMEK İÇİNDİR

Peygamberlerin en büyük ve en önemli görevleri, insanların, hakkında ihtilâfa düşerek kendi imkânlarıyla hakkı bulamayacakları alanlarda ihtilâflarını çözümleyici hükümler getirmeleridir: *“İnsanlar (aslında) bir tek ümmet (millet) idi. Bu durumda iken Allah, müjde verici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları indirdi.”*¹¹⁰⁶ İşte bunun için Yüce Allah, her bir kavim için bir nezîr/uyarıcı göndermiştir.¹¹⁰⁷ Peygamberlere iman, onların çağrısını kabul etmek, onların izinden gitmek, “olsa da olur, olmasa da” kabilinden insanların tercihine bırakılmış bir tutum değildir. İnsanlar, peygamberlere iman etmekle, onların izinden gitmekle yükümlüdürler. Aksini yaptıkları takdirde her peygamberden ümmeti hakkında şâhitlik etmesi de istenecek ve bu şehâdet, onların kesinleşmiş ceza ve azaplarını daha bir pekiştirici anlam taşıyacaktır. *“Allah yolunda hakkıyla cihad edin. O, sizi seçti. Dinde size güçlük vermedi. Babanız İbrahim'in milletine/dinine (uyun). Sizi daha önceden ve bunda (Kur'an'da) 'müslümanlar' diye adlandırdı ki Peygamber size şâhit olsun; siz de insanlar üzerine şâhitlik edesiniz. O halde namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a güvenin. O'dur sizin Mevlânız. O, ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.”*¹¹⁰⁸ Böylece peygamberler, ümmetlerine karşı, peygamberlere iman edenler de diğer insanlara karşı şâhitlik edecek ve hakkında şehâdet ettikleri kimselerin peygamberlerin gösterdikleri yoldan gidip gitmedikleri hususunda beyanda bulunacaklar; ya da bulunmaları istenecektir.

Peygamberlere uymakla yükümlü olmanın yanında, insanın başka sorumlulukları da vardır: Peygamberlerin mesajını yaymak, bu mesajı insanlar arasında uygulanan yegâne din ve şariat haline getirmek yolunda, peygamberî metod istikametinde cihad etmek, gereken gayreti gösterip hakkıyla mücâdele vermek.

1106 2/Bakara, 213

1107 35/Fâtır, 24

1108 22/Hacc, 78

Peygamberlerin gösterdiği yoldan başka yolda gitmenin, dünya hayatında sayılamayacak kadar çok olumsuz sonucu ve cezasından ayrı olarak, âhirette de büyük bir cezası vardır. Bu ceza o kadar büyük olacaktır ki, kâfirler dünyada iken peygamberlerin izinden gitmediklerinden, kendilerinden farklı hiçbir meziyetleri olmayan, haktan uzak sapık önderlere uyduklarından dolayı, -faydasını göremeyecekleri bir zamanda) pişman olacaklar ve pişmanlıklarını dile getireceklerdir. Bu durumu Yüce Rabbimiz şöyle tablolaştırmaktadır: “...O gün kâfirlere çok zordur. O günde zâlim, ellerini ısırp: ‘Keşke peygamberle birlikte yol almış olsaydım!’ der. ‘Eyvah bana, keşke filanı dost edinmeseydim. Andolsun ki o, bana geldikten sonra beni haktan saptırdı.’ Şeytan insanı yardımsız ve zelil bırakandır.”¹¹⁰⁹ İşte bu dünyada şeytanın ardından giderek peygamberlerin yolunu terk edenler, âhirette bu dünyada iken uydukları kimselerden uzaklaşmak isteyecekler; böylelikle azaptan kurtulmayı deneyeceklerdir. Ancak bunun da kendilerine bir faydası olmayacaktır.¹¹¹⁰

Allah, insanlara insan olarak, kendi aralarından peygamberler göndermiş ve onların yolundan gitmelerini, peygamberlerine her hususta itaat etmelerini emretmiştir. Peygamberlerin izinden gitmeyenlere uymak, ya da onların izinden gidilmeyen hallerde baştakilere, ileri gelenlere itaat, Allah’ın yolundan sapmak için gösterilecek geçerli bir mâzeret değildir. Yüce Rabbimiz, peygamberlerin yolundan sapmak için gösterilecek hiçbir mâzereti kabul etmeyecektir. Peygamberlerin getirdikleri yola aykırı yol izleyenlere itaat, -kim olursa olsunlar- meşrû bir itaat değil; “*Yaratan’a isyanı gerektiren hususlarda yaratılmışı itaat yoktur*”¹¹¹¹ şeklindeki nebevî düstur ile ve “mârufu emredip münkeri nehyetmek” ilkesi gereğince böylelerini hizaya getirmek gerekir; Onların sapıklıklarının peşinden gitmek değil. Peygamberlerin dışında, uyulan kimsenin büyük yanlışlara düştüğü önemli bir husustur. Uyulan kimselerin peygamberlerin yolundan gitmemeleri halinde kimlikleri, sıfatları, nitelikleri, makamları, yakınlıkları ne olursa olsun, uyanlara âhirette hiçbir fayda sağlayamayacakları, ebedî azaptan kurtaramayacakları herkes tarafından gâyet açık ve net bir şekilde bilinmelidir. “*Yüzleri ateşte (bir taraftan bir tarafa) çevrileceği o günde diyeceklerdir ki: ‘Ne olaydı, biz Allah’a ve Rasûl’e itaat etseydik!’ Ve diyecekler ki: ‘Rabbimiz, gerçekten biz baş-*

1109 25/Furkan, 26-29

1110 Bak. 2/Bakara, 165-167

1111 Müslim, İmâre 38-40, hadis no: 1839; Buhârî, Cihad 107, Ahkâm, 4; İbn Mâce, Cihad 40, hadis no: 2863-2865

kanlarımıza, efendilerimize itaat ettik de, onlar da bizi saptırdılar. Rabbi-miz, onlara azaptan iki kat ver ve onları en büyük lânet ile lânetle!”¹¹¹²

İşte âhirette durum böyle olacaktır; peygamberlerden başkalarının yolu-nu izleyenler için. Dünyada her iki tür önderliğin ve bu önderliğe tâbi olma-nın farklı sonuçları olduğu gibi; âhirette de aynı farklılık sözkonusu olacaktır; hatta daha da geniş boyutlarda...

Gerçekten akıl sahibi olanlar, peygamberlerden başkalarının yolundan gitmeyi düşünmek, akıllarının en ücra köşesinden geçirmek şöyle dursun; bu hayırlı ve biricik doğru yoldan gitmeyenleri gafletlerinden uyandırmak için peygamberlerin açtıkları yolda, gösterdikleri istikamette ve onların metoduya-la mücâdele eder, cihad ederler...

Peygamberlerin ve -günümüz için söyleyecek olursak- son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)’in getirmiş olduğu şeriate aykırı bir hüküm ya da hükümleri, düzen ya da düzenleri, kurum ya da kurumları, değer ya da de-ğerleri alternatif olarak göstermek, kabul etmek, onlara çağırarak; bunlar in-sanlara hükmetmekte iseler, bunları kabul edip rızâ göstermek, izâleleri için çalışmamak, onlara gereken tepkiyi göstermemek; bütün bunlar peygam-berin getirdiği şeriatı reddetmek anlamına geleceğinden, iman ile bağdaşa-maz. Yani, böyle bir tutum, anlayış ve davranış küfürdür. Çünkü İslâm’ın ve Kur’an’ın üzerinde hassasiyetle durduğu “peygamberlere iman” ilkesine ve kelime-i şehâdetin ikinci bölümü olan “Muhammed (s.a.s.)’in Allah’ın Rasûlü” olduğunu kabul ve ikrar etmeye aykırıdır.

Peygamberlere iman, onlara karşı belli bir edeple edeplenmeyi de ge-rektirir. Onların dâvetlerini kabul etmek, onların izinden gitmek, uymakla yü-kümlü olduğumuz bütün hususlarda, yani peygamberlik makamları gereği, kendilerine has olan hususlar dışında kalan bütün alanlarda onlara uymak, bu edebin en önemli yanıdır.

Peygamber Efendimiz’e karşı -hayatta iken- ümmet fertleri seslerini yük-seltmemekle¹¹¹³ yükümlü oldukları gibi, vefatından sonra da kayıtsız şartsız ona uyararak, hükmüne teslim olarak, önüne geçmemekle yüküm-lüdürler.¹¹¹⁴ Hiçbir zaman kendilerini ona tercih edemezler. O kendilerine öz

1112 33/Ahzâb, 66-68; ve yine bak. 7/A’râf, 38

1113 49/Hucurât, 2

1114 49/Hucurât, 1

canlarından daha yakındır. Onun zevceleri, mü'minlerin anneleridir.¹¹¹⁵ Bu bakımdan onun hanımları, mü'minler için bir kadının saygı ve ihtiram noktasının en zirvesindedirler. Mü'min bir kimsenin onlara annelik nazarından başka türlü bakması mümkün değildir.¹¹¹⁶

Mü'minin Allah'ın peygamberlerine ve özellikle de son peygamber Hz. Muhammed Mustafâ'ya (s.a.s.) karşı konumu şudur: Katıksız, şeksiz, şüphesiz tam bir tasdikin yanında; ona tam anlamıyla uymanın mutlak bir farz olduğunu kabul etmeli; hükümlerini tam bir tasdik ve teslimiyetle karşılayarak dünyada hidâyet üzere olmanın, âhirette de vaad olunan cennete girmenin onun sünnet-i seniyyesine tâbi olmakla mümkün olacağına tam bir yakîn ile inanmalı ve bunu amelî hayatında da ortaya koymalıdır. Onun dışında hiçbir yol gösterici ve önder aramamalı; kendisini, kendisine emir verenleri, emri ve sorumluluğu altındakileri hep onun gösterdiği yol ile, getirdiği şeriat ile, uyguladığı ve söylediği sünnet ile ölçüp değerlendirmelidir. Kendisinde ve çevresinde bu ölçülere aykırı gördüklerini ilk fırsatta ve en güzel yolla düzeltme yoluna gitmelidir.¹¹¹⁷

RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI

Sünnet, Allah Rasûl'ünün, ümmetine örnek olmak üzere ortaya koyduğu uygulama, dini doğru anlama ve yaşamada örnek alınacak davranışlar bütünüdür. Sünnet, Kur'an'ın yaşanmış en doğru tefsiri, İslâm'ın pratik ve örnek tatbikidir. Peygamberimiz tefsir olunmuş canlı bir Kur'an'dı, yaşayan bir İslâm'dı. Hz. Âişe (r.a.) anamızın meşhur sözünü hatırlayalım. Ona Hz. Peygamber'in ahlâkından sorulunca şöyle cevap vermişti: "O'nun ahlâkı Kur'an'dı."¹¹¹⁸ Kur'an ve sünnet bir bütünlük arz etmektedir. Sünnet bir taraftan delil olma özelliğini Kur'an'ın onayından almakta, öbür taraftan da Kur'an'ın beyânı, onun açılımı, fiilî hayata geçirilişi olmaktadır.

İnsanlar arasından seçilmiş rasûllerin görevleri, diğer elçilerden farklıdır. Şu âyet onların işlevini en güzel bir şekilde açıklamaktadır: *"Nitekim, kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden (temizleyen), size Ki-*

¹¹¹⁵ 33/Ahzâb, 6

¹¹¹⁶ 33/Ahzâb, 53

¹¹¹⁷ M. Beşir Eryarsoy, İman ve Tavr, Şafak Y., s. 59-91

¹¹¹⁸ Müslim, Müsâfirûn 139; Ebû Dâvud, Salât 316; Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 2; Ahmed bin Hanbel, VI/54, 111

tabı ve hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten rasûller gönderdik.¹¹¹⁹ Rasûller, açık deliller ile gelirler. Yanlarında ilâhî adâletin ölçüsü vardır. Kitab'ı ve onunla gelen gerçekleri mü'minlere öğretirler. Gücün, kuvvetin ve malın nasıl kullanılacağını bildirirler. Allah (c.c.), bu anlamda insanlardan kimin peygambere tâbî olup ona yardım edeceğini, kimin onun dâvetine uyup uymayacağını imtihan etmektedir.¹¹²⁰

Mü'minler, peygamberlerin tümüne iman ederler. Peygamberlere itaat etmek Allah'a itaat etmektir.¹¹²¹ Peygamberler bir şeye hüküm verdikleri zaman mü'minler **“işittik ve itaat ettik”** derler. Son Peygamber'e iman eden mü'minler, O'nun herhangi bir konuda verdiği hükme itirazda bulunmazlar ve O'nun verdiği hükme teslimiyetle rızâ gösterirler.¹¹²²

Mü'minler, Allah'ı sevdikleri için son Peygamber'e uyarlar, onu tâkip ederler.¹¹²³ Peygamberler, insanlar için seçilmiş en güzel örneklerdir.¹¹²⁴ Mü'minler, Peygamber'in getirdiği her şeyi almak, yasakladığı her şeyden de kaçmak zorundadırlar.¹¹²⁵

Kur'an'ın Peygamberimiz'e yüklediği görevlerden biri vahyi/mesajı okuma ve beyan/açıklamadır **“Ve Biz sana da bu Kitabı indirdik ki, kendilerine indirdiğimiz mesajı onlar(in anlaması, yaşaması) için beyan edesin ve onlar da böylece belki düşünürler.”**¹¹²⁶ Peygamberimiz, beyan görevini ya eyleme dönüştürülerek açıklanması gereken mesajları eylemle açıklamak veya eylemi desteklemek amacıyla veya farklı konularda söylemle açıklayarak eksiksiz yerine getirmiştir.

Bazı insanlar, Kur'an'cılık/mealcilik yaparak Kur'an adına sünneti reddetmeye kalkmışlardır. Bu tavır, öncelikle Kur'an'ın reddettiği bir tavidir. Son Rasûl de diğer şereflî elçiler gibi, yalnızca mektup getiren postacı benzeri, yani sadece mesajı (vahyi) getirip haber veren kimse değildir. O, vahyi getirip haber verir, onu tebliğ etmek için çaba sarf eder ve o vahyi bizzat uygular. Daha doğrusu vahyin hedefini bizzat yaşayarak gösterir. Mü'minler O'na ba-

1119 2/Bakara, 151

1120 57/Hadid, 25

1121 4/Nisâ, 59, 64

1122 24/Nûr, 51; 33/Ahzâb, 36

1123 3/Âl-i İmrân, 31

1124 33/Ahzâb, 21

1125 59/Haşr, 7

1126 16/Nahl, 44

karak müslümanlığı nasıl yaşayacaklarını ve Allah'ın kendilerinden ne istediğini öğrenirler.

Sünnet nedir? Bu konuda da ifrat ve tefrit olarak iki aşırı yaklaşım söz konusudur. Peygamberimizin her davranışının sünnet olduğunu savunmak veya sünnet denilince birkaç davranış ve şekilsel özelliği anlamak, ya da daha ileri giderek sünneti dışlamak. Peygamberimiz, kendisinin her davranışının sünnet sayılmaması gerektiği ile ilgili açıklamalar yapma ihtiyacını duymuştur.¹¹²⁷ Peygamberimiz de bizim gibi bir insandı. Onun da beşer olarak, Arap toplumunun miladî 7. asırda yaşayan bir ferdi olarak yediği, giydiği ve yaşadığı bazı şeyler vardı ki, bunlar dinî bir amaçla yapılmamıştı. Meselâ Peygamberimiz sıcak iklimde yaşayan bir kimse olarak kavminin diğer insanları gibi hiç çorap giymemiştir. Çorap giymemek sünnet olarak kabul edilemez. Bir eş olarak hanımlarının bazı tavırlarına gücendiği için, bir kimse senin eşine gücenmesi sünnet olarak değerlendirilemez.

Rasûlullah'ın hüküm koyması ve o hükümlere uyulması gerektiğiyle ilgili âyetleri görelim:

*“Allah ve Rasûlü bir konuda hüküm verdiği zaman artık mü'min bir erkeğin veya kadının o işi kendi isteklerine göre seçme yapmaya (farklı bir alternatif arama) hakkı yoktur. Zira kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse apaçık bir dalâlete/sapıklığa düşmüştür.”*¹¹²⁸

*“Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Rasûlüne dâvet edildikleri zaman mü'minlerin cevabı “işittik ve itaat ettik” sözünden başka bir şey olmaz. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'nun azâbından korunursa, işte sonunda kazanacak olanlar onlardır. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa, işte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir.”*¹¹²⁹

*“Hayır! Rabbine andolsun ki, onlar aralarındaki ihtilâflı konularda seni hakem yapıp, sonra da içlerinde hiçbir hoşnutsuzluk duymadan senin verdiğin hükme boyun eğip tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”*¹¹³⁰

¹¹²⁷ Bu konuyla ilgili bkz. Müslim, Edâhî 35/5; Ebû Dâvud, Salât 90, Hacc 50; İbn Mâce, Hacc 81 vb.

¹¹²⁸ 33/Ahzâb, 36

¹¹²⁹ 24/Nûr, 51-52

¹¹³⁰ 4/Nisâ, 65

PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?

Peygamberimizin hükümleri, sünneti, Kur'an'dan bağımsız değildir. Ya Kur'an'daki hükümlerin izahı veya Kur'an'daki hükümlere kıyasla, Kur'an'dan yola çıkarak Rasulullah'ın ortaya koyduğu uygulamalardır. Yönetimle ilgili olarak; "Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler"ın hükmü Kur'an'da vurgulanır.¹¹³¹ Diğer hükümler câhiliyye hükmü olarak damgalanır. Rasulullah da Kur'an kanunlarına tâbi olmuş, o kanunları uygulamıştır. Rasulullah'ın hükümleri/kanunları da Kur'an'dan direkt veya endirekt alınmadır. Peygamberimizin hükümleri/kanunları Kur'an kanunu (onun açılımı, onun günlük hayata yansıması) olduğundan, Kur'an başka kanunlara kapısını tümüyle kapatır: *"O, hiç kimseyi hükmüne (kanunlarına) ortak yapmaz."*¹¹³²; *"Hüküm (kanun koyma yetkisi), ancak Allah'ındır."*¹¹³³; Bu iki âyet, mutlak olarak hüküm hakkına sadece Allah'ın sahip olduğunu bildirir. *"İnsanlar arasında Allah'ın sana gösterdiğine göre hükmedesin diye hakkı içeren kitabı sana indirdik; ha-inlerden taraf olma!"*¹¹³⁴ Bu âyet, Kur'an'ın ve Rasulullah'ın temel fonksiyonlarını belirtir. Bu âyet, Rasûlullah'ın nasıl hükmettiğini açıklıyor. Rasul, Allah'ın Kitapta gösterdiği şekilde hükmetsin diye Allah, Kitabını göndermiştir.

Bu âyet, mutlak hüküm koyma hakkının son tahlilde yalnızca Allah'a ait bir hak olduğunu gösteriyor. Peygamberimiz "sünnet" dairesinde hüküm koyma yetkisine sahip ise, bu, Allah'ın ona verdiği bir yetkidir ve Allah'ın ona gösterip öğrettiği gibi hükmetmek zorundadır. Hüküm konusunda Peygamberimizin (s.a.s.) durumu bu iken, diğer insanların durumu, kendi başlarına hüküm koymaya kalkışmaları ne ile izah edilebilir.

PEYGAMBERLERE VÂRİS OLABİLMEK

İnsanları ıslahın bedeli ağır, fiyatı çok yüksektir. Bu yüksek fiyatı ödeyecek bir varlık vardır ki o da Yüce Allah'tır (c.c.). Rabbi ile irtibatı zayıflamış veya kopma noktasına gelmiş yahut da tamamen kopmuş olan insanları tebliğ ve dâvetleriyle irşad eden bu güzel insanlar, ücretsiz gönül erleridir. Ücretleri tamamen Rabbimiz'e aittir.

İlk peygamber Hz. Âdem'den, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'e kadar gelmiş olan peygamberler bugün yine tüm tazelikleriyle insanları irşad

1131 5Mâide, 44, 45, 47

1132 18/Kehf, 26

1133 12/Yusuf, 40

1134 4Nisâ, 105

etmekte, onları Yüce Allah'ımızla barıştırmamanın mücâdelesini vermektedirler. Gerek hayatları ve gerekse temiz sicilleri bizzat Rabbimiz tarafından açıklanmış olan bu gönül erleri kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de sık sık anlatılır ve tüm insanlığa numune olarak gösterilir.

Her biri Allah'ın yolu dediğimiz sırât-ı müstakimin kenarlarında bir nevi nöbet tutmakta ve bu mübarek yoldan çıkmak ve sapmak isteyenlere güzel usulleriyle, temiz tavırlarıyla engel olmaktadır.

Gün olmuş insanlar kendi içlerinden bazı büyükleri rab edinmişler, bu sapıtmış kimselere Hz. Nuh gönderilmiş... Gün olmuş insanlar dünyaya meyletmiş, köşk ve saraylarda, yüzme havuzları olan villalarda zevk ve sefaya dalmışlar, Rabbimiz Hz. Sâlih'i görevlendirmiş. Yine gün olmuş insanlar cinsî sapıklığa düşmüş, nikâh yoluyla meşrû olan kadın ve kızları dışlayarak hemcinsleriyle düşüp kalkmaya başlamışlar, derhal Hz. Lut görevlendirilmiş. Saltanat ve müstekbir yaşayışlarıyla yoldan çıkmış olanlara Hz. Süleyman; Allah'a göklerin hâkimiyetini verip yeryüzü egemenliğini vermeyen Firavun'a Hz. Mûsâ; ölçü, tartı ve adâlet mekanizmasını tahrip eden bir topluma Hz. Şuayp; köleliğin, insanı sömürmenin ve sınıfsal bir toplumun yapısını ortaya koymanın zirvesini yaşayan bir topluma Hz. Yusuf; akla ve hayale gelebilecek tüm kötülükleri hayatlarına geçirmiş olan bir başka topluluğa ve hak yol arayışında olan tüm insanlığa ise Hz. Muhammed (s.a.s.) gönderilmiştir.

Gönderilmiş olan tüm peygamberler, sırât-ı müstakimde yürüyen yolcuları, Allah adına kollamak ve sapmalara karşı ikaz ve irşad görevlerini noksan-sız olarak ifa etmişlerdir. Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun.

Batının kendi toplumsal problemlerini çözmek için geliştirdiği formül ve çözüm yollarını olduğu gibi aynen müslüman bir ümmete uygulamak için baskıcı ve dayatmacı zihniyete karşı çıkmak, bir iman borcudur. Bu borcu ödemek durumunda olan her İslâm tebliğcisi ve dâvetçisi bir peygamber vârisidir/olmalıdır.

Sözgelimi, fâize yenik düşmüş bir toplumu, kapitalist sisteme karşı reaksiyoncu bir seviyeye getirmeye çalışan, İslâm'ın bölünmez bir bütün olduğunu söyleyerek bunu icabında hayatıyla ödeyen bir müslüman, peygamber vârisidir.

“Âlimler peygamberlerin vârisleridir.”¹¹³⁵ buyuran Rasûlullah Efendimiz’e tam mânâsı ile vâris olmak meselesine gelince; Kur’ân’ı öğrenip öğreten, insanları İslâmî yaşayış esasları üzerinde eğiten, nefisleri şirkten ve diğer hastalıklardan temizlemek mücâdelesini sürdüren, bütün bunları gerçekleştirmek için ilim, amel, kesin tavır ve numûne olmayı ihmal etmeyen, tefsir, hadis, fıkıh halkaları kurarak, insanları sohbet ve dersleriyle yetiştiren insanlar, peygamberin vârisleridir.¹¹³⁶

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Kur’ân-ı Kerim, peygamberlerin hayatından bazı enstantaneler, kesitler sunar. Bundaki temel amaç, o örnekleri müslümanlar güncelleştirsin, benzer konumdaki örnekleri yaşayışlarına geçirsinsinler; böylece peygamberlerin bıraktığı mirası bölüşsünler. O miras, öyle büyük bir hazinedir ki, o birikimle hem dünyanın hem âhiretin tüm güzel kapıları açılacak, her hastalığa nebevî reçeteler şifâ verecek, her probleme nebevî çözümler çare olacaktır. Nu mutlu peygamber vârislerine!

SÜNNET'E YAKLAŞIMIMIZ

Sünnet; Yüce Peygamber’in Kur’ân-ı Kerim’i hayata aktarış pratiğidir. Sünnet; evrensel nitelikte bir model, bir yaşayış tarzı, bir dünya görüşüdür. Sünnet; Kur’ân’ın amaç ve ilkeleri istikametinde, Hz. Peygamber’in ortaya koyduğu uygulamaların bütünüdür. Sünnet; İslâm’ı sadece fert planında Hz. Peygamber gibi yaşamak olduğu kadar, aynı zamanda -hem de daha önemli olarak- toplumsal bir var oluş modelidir. Sünnetin temel amacı; sadece iyi ahlâklı birer Müslüman birey yetiştirmek değildir. Çünkü Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bütün gayretleri, Kur’ân’ın ilkelerini esas alan, Kur’ân’a dayalı bir toplum oluşturma gayesine yönelikti. Âşikârdır ki, bu gayenin günümüzde gerçekleşmesi, sadece Müslümanların bireysel düzeyde iyi birer Müslüman olmalarıyla mümkün değildir. Bilâkis Müslümanların oluşturduğu bir toplum; siyasî, ictimai, iktisadî, hukukî vb. gibi alanlarda, yani toplumsal planda da Hz. Peygamber’in göz önünde bulundurduğu ilkeleri esas almadıkça ve bu ilkelere dayanarak onun gerçekleştirdiği hedefleri gerçekleştirmedikçe, o toplumun ve toplumu oluşturan fertlerin “sünnet”e tâbi olduklarından bahsetmek mümkün değildir.

¹¹³⁵ Keşfü'l-Hafâ, hadis no: 1751

¹¹³⁶ Abdullah Büyük, Müslümana Mesajlar, Suffe Y., s. 79-80

SÜNNETİN BAĞLAYICILIĞI

Sünnetin mü'minleri bağlayıcı olduğu, genel olarak kabul edilmekle birlikte, sünnete uymaktan kasıt, Hz. Peygamber'den gelen her şeyi, hiçbir ayrıma tâbi tutmaksızın ve bağlayıcılık açısından hepsini aynı düzeyde göreyerek, harfi harfine ve âdeta robot gibi taklit etmek değildir. Sünnetin, bağlayıcı olan ve olmayan türleri bulunduğunu göz önünde bulundurmak ve bunları birbirinden ayırt etmek büyük bir önem arz etmektedir. Sünnet, aslında, Hz. Peygamber'in "farz, mendup, mubah, mekruh, haram" türünden davranış ve hükümlerini içeren bir şemsiye kavramdır. Dolayısıyla sünnetin uyulması kesin gerekli olan farz ve haram kısımları yanında, yapılması zorunlu olmayan "mendup, müstehap, mubah," kısımları da bulunmaktadır.

Sünnet; Hz. Peygamber'in (s.a.s.) akîde, ibâdet, tebliğ, eğitim, ahlâk, hukuk, siyaset, ekonomi gibi hayatın her alanında, kısacası bireysel, toplumsal, evrensel olmak üzere bütün hayatta, yönlendirip yönetmede esas aldığı ilkelerin oluşturduğu bir dünya görüşüdür. Sünnet, sadece bir şekil, lafız değil; şekil ve lafzın altında yatan mânâ, ruh, ilke, hikmet ve amaçtır.

ŞEKİLCİ SÜNNET ANLAYIŞINA ÖRNEK

Meselâ, Hz. Peygamber'in (s.a.s.); zekâtın sadece buğday, arpa, hurma ve kuru üzümünden alınmasını emrettiğine dair bir rivâyetin zahirî anlamına takılarak, tarım ürünlerinden zekât sadece bu dört hububata hasredilmiştir. Oysaki, zekâtın maksat, üreticilerin elde ettikleri ürünlerin bir kısmını fakirlere dağıtmalarıdır. Durum bu olunca; Hz. Peygamber'in buğday ve arpa üreticilerine zekâtı vâcip kılıp da, piriç, nohut, mercimek gibi diğer ürünlerden üreticileri bu farziyetten muaf tutması düşündürülemez.

Günümüzdeki işçi hakları, asgarî ücret, çalışma şartları gibi konularda sünnetin öngördüğü ilkeler nelerdir? Bu soruya benzer nice güncel konuların sünnetle, sünnetin güncel hayatla bağlantı kurulup sünnetin güncellenmesi hususunda ilkesel rehberliğe büyük ihtiyaç duyulduğu kesindir.

HADİSLER

Hadislerin, sünneti bize aktaran araç olarak güvenilir olanlarının tespiti meselesi, ümmetin en çok tartışa geldiği alanlardan birisini oluşturur. Hadis

ilminin başta gelen amacı, hadislerin, Peygamber'e aidiyet sorununu çözmektir. Bu konuda ifrat ve tefrit olarak iki uca kaymalar olmuştur. Bazı illetli hadislerden hareketle bütün hadisleri toptan reddetmek uçlardan birini, sahih-zayıf ayırt etmeksizin hepsini Peygamber'e söylettiren taraf da diğer bir tarafı teşkil etmektedir.

Âhad hadis, zannî bilgi ifade eder. Onun için Akaid'de delil olmaz. Bununla birlikte, akaid hükümlerinde Kur'an'dan delili olan bir konunun açıklanması ve yorumu hususunda âhad haberlerin birinci derecede önceliği ve önemi vardır. Mütevâtir hadislerin dışındaki hiçbir hadis'e "bu rivayet, bu lafızlarla kesinlikle, hiç şüphesiz Peygamber'in sözüdür" denilemez. Ancak Peygamberin sözü olma ihtimali vardır denilebilir, ihtimaller de inanca esas teşkil etmeyeceğine göre¹¹³⁷ hadislerle ancak yararlanma amacıyla gidilmelidir. Bu anlayış, sünneti ve hadisi dışlayıcı bir anlayış değil; tam aksine onlara gerçek anlamlarını, işlevlerini kazandıran bir anlayıştır.

Amelî konularda şâz bir durum yoksa, bu hadislerle amel edilebilir. Âhad haberlerin Peygamber'e âidiyetinde tam bir kesinlik bulunmaması, bu haber ya da hadislerin toptan reddine yol açmamalıdır.

Haber-i vâhidin toptan reddini kabul etmediğimiz gibi, herhangi bir ilmi gerekçe olmadan herhangi bir hadisin ulu orta ya da sadece basit gerekçelerle, delilsiz, mesnetsiz reddini de hoş görmemekteyiz.

KUR'AN-SÜNNET İLİŞKİSİ

Klasik bazı tanımlarda Kur'an ve Sünnet, birbirinden ayrı ve müstakil iki ayrı kaynak gibidir. Hatta Sünnet teşrîde müstakil (bağımsız) bir delil olarak gösterilmektedir. Oysa bizce doğru olan; Kur'an ve Sünnet'in iç içe olduğu, daha doğrusu, Sünnet'in merkezinde, çekirdeğinde Kur'an'ın yer aldığı ve Kur'an merkezli bir hayat tarzı, dünya görüşü ve yaşam biçimi olduğu yönündedir. Diğer bir deyişle Sünnet, kendisinin çekirdeğini oluşturan Kur'an'ın yaşanan hayatta açılımı, pratik bir tezâhürüdür.

Kur'an'ı Sünnetsiz, Sünneti Kur'ansız anlamaya çalışmak, yanlışlara götürür. Dinin teorik kaynağı Kur'an, pratik kaynağı da Hz. Muhammed'dir (s.a.s.). Kur'an'la Peygamberimizin sünnetini birbirinden ayırmaya kalkmak,

1137 10/Yûnus, 36; 53/Necm, 28

dinin sadece teori sistemi halinde kalıp hayata yansımaya engel olmak demektir. Kur'an'la sünnet, insan açısından etle kemik gibidir. Sünnete karşı tavır, Kur'an'ın hayata geçirilmesine karşı olmak demektir.

Kur'an, bütünüyle bir hükümler manzûmesidir; hükümlerin hayata geçirilmesi, uygulanır hale gelmesi Sünnet'le mümkündür. Çünkü, eğer hükmün uygulanması, hayata geçirilmesi her ferdin kendi anlayışına bırakılmış olsa idi, bu durumda Kur'an'ın uygulanmasında birçok farklı biçimler, birçok sünnetler çıkardı ki, bu durum da İslâm toplumunda vahdet oluşması mümkün olmazdı. Kur'an, vahdeti öngörmekte ve emretmektedir. O halde, pratiklerde de, uygulamalarda da bir vahdet örnekliliği gerekir. İşte, Sünnet, herkesin kendi Kur'an yorumuyla gittiği anarşik bir toplum değil; Kur'an'ın ortak bir yaşama modeli olarak fonksiyon gördüğü homojen bir toplum kurmanın da teminatı olmaktadır. ¹¹³⁸

Bazı insanlar, mealcilik yaparak Kur'an adına sünneti reddetmeye kalkmışlardır. Bu tavır, öncelikle Kur'an'ın reddettiği bir tavidir. Son Rasûl de diğer şerefli elçiler gibi, yalnızca mektup getiren postacı benzeri, yani sadece mesajı (vahyi) getirip haber veren kimse değildir. O, vahyi getirip haber verir, onu tebliğ etmek için çaba sarf eder ve o vahyi bizzat uygular. Daha doğrusu vahyin hedefini bizzat yaşayarak gösterir. Mü'minler O'na bakarak müslümanlığı nasıl yaşayacaklarını ve Allah'ın kendilerinden ne istediğini öğrenirler.

Kur'an, Hz. Peygamberin (s.a.s.) hükümlerine boyun eğmeyi emreder. ¹¹³⁹

Kur'an, Hz. Peygambere isyan etmemeyi, ona karşı çıkmamayı emreder. Sünnete karşı çıkan azâbı hak eder. ¹¹⁴⁰

KUR'AN ADINA SÜNNETİ İNKÂR EDENLERE, ÖNCELİKLE KUR'AN KARŞI ÇIKIYOR

Dinin iki temel kaynağından biri Kitab, diğeri Sünnet'tir. Sapık sayılanlar dışındaki bütün İslâm mezhepleri dinin iki temel kaynağının Kur'an ve Sünnet olduğu görüşünde ittifak halindedir. Dinin teorik kaynağı Kur'an, pratik kaynağı da Hz. Muhammed'dir (s.a.s.). Kur'an'la Peygamberimizin sünnetini

¹¹³⁸ 33/Ahzâb, 21

¹¹³⁹ 4/Nisâ, 59; 33/Ahzâb, 36; 24/Nûr, 51-52; 4/Nisâ, 65

¹¹⁴⁰ 4/Nisâ, 13-14; 4/Nisâ, 115; 8/Enfâl, 13

birbirinden ayırmaya kalkmak, dinin sadece teori sistemi halinde kalıp hayata yansımaya engel olmak demektir. Kur'an'la sünnet, insan açısından etle kemik gibidir. Sünnete karşı tavır, Kur'an'ın hayata geçirilmesine karşı olmak demektir. Sünnet, Kur'an'ın öz kardeşidir. Sünnet, şer'i hükümleri beyan bakımından Kitab'ın/Kur'an'ın yardımcısıdır. Peygamberimiz Kur'an'ı en güzel şekilde hayata dönüştüren örnek şahsiyettir, canlı vahiydir. O, yok sayıldığı zaman, vahyin hayata yansımaya, her şahsın kendi anlayışına göre olacağından, dinde anarşi ve kaos ortaya çıkacaktır. Peygamberin sünneti devreden çıkınca, Kur'an'ın doğru anlaşılması ve hayata doğru şekilde geçirilmesi nasıl gerçekleşir? İster istemez, bu boşluk doldurulacak; sünnet görevi üstlenmeye kalkan anlayışlar ve peygamberlik/örneklik görevi yapmaya kalkan insanlar ortaya çıkacaktır. Gerçeğini reddedince sahtelerine davetiye çıkarılacaktır. Sünneti reddeden zihniyet, kendi anlayış ve pratiğini sünnet yerine koymaya kalkacak; bilinçli veya bilinçsiz, hevâsını sünnetleştirecek, kendini de önder ve örnek olarak sunmuş olacaktır.

Sünnet, Allah Rasûlü'nün, ümmetine örnek olmak üzere ortaya koyduğu uygulama, dini doğru anlama ve yaşamada örnek alınacak davranışlar bütünüdür. Sünnet, Kur'an'ın yaşanmış en doğru tefsiri, İslâm'ın pratik ve örnek tatbikidir. Peygamberimiz tefsir olunmuş canlı bir Kur'an'dı, yaşayan bir İslâm'dı. Hz. Âişe (r.a.) anamızın meşhur sözünü hatırlayalım. Ona Hz. Peygamber'in ahlâkından sorulunca şöyle cevap vermişti: "O'nun ahlâkı-Kur'an'dı."¹¹⁴¹ Kur'an ve sünnet bir bütünlük arz etmektedir. Sünnet bir taraftan delil olma özelliğini Kur'an'ın onayından almakta, öbür taraftan da Kur'an'ın beyânı, onun açılımı, fiilî hayata geçirilişi olmaktadır.

KUR'ÂN-I KERİM'DE PEYGAMBERLERİN KONUMU

Peygamberler, insanları cennet ve Allah'ın nimetleriyle müjdelemek, cehennem ve Allah'ın azabıyla korkutmak için gönderilmişlerdir.¹¹⁴² En güzel biçimde yaratılan insan,¹¹⁴³ irâde sahibidir. Tüm davranışlarından mes'uldür. Allah'ın verdiği nimetlere karşı, şükretmek ve O'na ibadet etmekle yükümlüdür. İnsan, tek başına, nasıl şükredileceğini, nasıl kulluk yapılması gerektiğini bilemez; bu görevlerini yerine getirme noktasında birçok engelle ve zorluklarla karşılaşır. O

1141 Müslim, Müsâfirûn 139; Ebû Dâvud, Salât 316

1142 5/Mâide, 19; 7/A'râf, 184, 188; 11/Hûd, 2, 12; 4/Nisâ, 165

1143 95/Tîn, 4

yüzden insanın bir mürşide, rehber ve kılavuza ihtiyacı vardır. İşte bu mürşid ve rehber, peygamberdir.¹¹⁴⁴

İnsanlar arasından seçilmiş rasûllerin görevleri, diğer elçilerden farklıdır. Şu âyet onların işlevini en güzel bir şekilde açıklamaktadır: **“Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden (temizleyen), size Kitabı ve hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten rasûller gönderdik.”**¹¹⁴⁵ Rasûller, açık deliller ile gelirler. Yanlarında ilâhî adâletin ölçüsü vardır. Kitab’ı ve onunla gelen gerçekleri mü’minlere öğretirler. Gücün, kuvvetin ve malın nasıl kullanılacağını bildirirler. Allah (c.c.), bu anlamda insanlardan kimin peygambere tâbî olup ona yardım edeceğini, kimin onun dâvetine uyup uymayacağını imtihan etmektedir.¹¹⁴⁶

Mü’minler, peygamberlerin tümüne iman ederler. Peygamberlere itaat etmek Allah’a itaat etmektir.¹¹⁴⁷ Peygamberler bir şeye hüküm verdikleri zaman mü’minler “işittik ve itaat ettik” derler. Son Peygamber’e iman eden mü’minler, O’nun herhangi bir konuda verdiği hükme itirazda bulunmazlar ve O’nun verdiği hükme teslimiyetle rızâ gösterirler.¹¹⁴⁸

Mü’minler, Allah’ı sevdikleri için son Peygamber’e uyarlar, onu tâkip ederler.¹¹⁴⁹ Peygamberler, insanlar için seçilmiş en güzel örneklerdir.¹¹⁵⁰ Mü’minler, Peygamber’in getirdiği her şeyi almak, yasakladığı her şeyden de kaçmak zorundadırlar.¹¹⁵¹ Son peygamber olan Hz. Muhammed (s.a.s.), mü’minleri sever, onların üzerine titrer, sıkıntıya düşmelerinden dolayı üzülür.¹¹⁵² Bütün peygamberler rahmet; Son Peygamber de âlemlere rahmettir.¹¹⁵³

Bazı insanlar, Kur’an’cılık/mealcilik yaparak Kur’an adına sünneti reddetmeye kalkmışlardır. Bu tavır, öncelikle Kur’an’ın reddettiği bir tavidir. Son Rasûl de diğer şerefli elçiler gibi, yalnızca mektup getiren postacı benzeri, yani sadece mesajı (vahyi) getirip haber veren kimse değildir. O, vahyi getirip haber verir, onu tebliğ etmek için çaba sarf eder ve o vahyi bizzat uygular, vahyin

1144 5/Mâide, 16

1145 2/Bakara, 151

1146 57/Hadid, 25

1147 4/Nisâ, 59, 64

1148 24/Nûr, 51; 33/Ahzâb, 36

1149 3/Âl-i İmrân, 31

1150 33/Ahzâb, 21

1151 59/Haşr, 7

1152 9/Tevbe, 128

1153 21/Enbiyâ, 107

hedefini bizzat yaşayarak gösterir. Mü'minler O'na bakarak müslümanlığı nasıl yaşayacaklarını ve Allah'ın kendilerinden ne istediğini öğrenirler.

Sünnet nedir? Bu konuda da ifrat ve tefrit olarak iki aşırı yaklaşım sözkonusudur. Peygamberimizin her davranışının sünnet olduğunu savunmak veya sünnet denilince birkaç davranış ve şekilsel özelliği anlamak, ya da daha ileri giderek sünneti dışlamak. Peygamberimiz, kendisinin her davranışının sünnet sayılmaması gerektiği ile ilgili açıklamalar yapma ihtiyacını duymuştur.¹¹⁵⁴ Peygamberimiz de bizim gibi bir insandı. Onun da beşer olarak, Arap toplumunun miladî 7. asırda yaşayan bir ferdi olarak yediği, giydiği ve yaşadığı bazı şeyler vardı ki, bunlar dinî bir amaçla yapılmamıştı. Meselâ Peygamberimiz sıcak iklimde yaşayan bir kimse olarak kavminin diğer insanları gibi hiç çorap giymemiştir. Çorap giymemek sünnet olarak kabul edilemez. Bir eş olarak hanımlarının bazı tavırlarına gücendiği için, bir kimsenin eşine gücenmesi sünnet olarak değerlendirilemez.

Sünneti reddedenlere karşı çıkan genel yaklaşım, aynı tavrı sünneti birkaç şekilsel özelliğe indirgeyen anlayışa maalesef göstermemiştir. Takvâ sahibi kabul edilenlerin sünnet adına savunup diğer insanları dâvet ettikleri şeyler iki elin parmağını geçmeyecek şeylerdir ve din açısından da özü, Kur'an'ın hayata geçirilmesi cinsinden olmayan tâlî (sünnet olup olmadığı tartışılabilir olan Kur'an'ın önemsemediği) şeylerdir. Sünnet diye çoğu insanın ısrarla yapıp başkalarına tavsiye ettiği şeyler: Yemeğe tuzla başlamak, yedikleri şeyleri tek sayıya uygun düşürmek, sakal, sarık, çarşaf, bazı nâfile namazlar ve ilâve edilebilecek bunlara benzer bir-iki şeydir; ha bir de erkek çocukların küçük yaşta hıtan denilen operasyon yani sünnet etmek ve yemek tabaklarını sıyırmak yani yemekleri sünnetlemek. Halk açısından sünnet denilince akla gelen ya sünnet düğünüdür, ya yemekleri sünnetlemek veya farz namazların öncesinde veya sonrasındaki sünnet namazlar, bir de (belki) sakal. Kur'an'ın hayata hâkim kılınması için gayretler, putlarla ve putçularla cihad, İslâmî devlet oluşturma çabaları, Kur'an hükümlerinin topluma hâkim kılınması için nebevî tavırlar, Kur'an'ın şirke karşı nasıl tavır alınması gerektiğine ilişkin emirlerinin hayata geçirilmesi, toplumun hayra doğru değiştirilip dönüştürülmesi gibi hususlar hiç de "sünnet" kavramı içinde değerlendirilmez ve insanlar bunlara dâvet edilmez. Hâlbuki sünnet, Peygamberimizin ahlâkî, amelî, şahsî, siyasal ve sosyal davranışlarının tümünü kapsar. Peygamberimizin sîreti, hayatın her safhasını içerir. Bütün hayata şâmindir. Hz. Peygamber'in din olarak ortaya koyduğu her

1154 Bu konuyla ilgili bkz. Müslim, Edâhî 35/5; Ebû Dâvud, Salât 90, Hacc 50; İbn Mâce, Hacc 81 vb.

şey demek olan Sünnet, Allah'ın kitabıyla gönderdiği dinin hayata yansıması, Kur'an'ın pratize edilip uygulama alanına Nebvî methodla uygulama alanına çıkmasıdır. Sünnet anlayışının, hayatı bir bütün olarak kucaklaması gerekir. Dolayısıyla "sünnet" kavramı: "Rasûl-i Ekrem'in Kur'an'da Allah tarafından emredilen hususları nebevî tarzıyla hayata geçirmesi, davranış ve sözleriyle ortaya koyduğu örnek/model" diye en geniş mânâsıyla kullanılmalıdır.

Bugün çekilen bütün problem ve sıkıntıların sebebi, Kur'an ve sünnetin bireysel, sosyal ve siyasal hayatımıza yeterince hâkim olmayışıdır. Kur'an'ı temel ölçü ve Peygamber'i de model ve örnek almadığı için toplum bin bir problemle karşı karşıyadır. Bir peygamber sadece kurye vazifesi gören bir postacı değil, fakat kâmil bir modeldir. Kur'an'da Hz. Peygamber'e birtakım görevler verildiği anlaşılmaktadır. Bu görevler: Şâhit olma, uyarıcı olma, müjdeleyici olma, öğüt verme, dâvet etme, tebliğ etme, tilâvet etme, ta'lim etme, beyan etme, tezkiye etme şeklinde sayılabilir.¹¹⁵⁵ Bu görevleri kendisine yükleyen de Allah'tır. Zira, görevlendirmenin olduğu yerde, görevlendirenin varlığını görmemek mümkün değildir.

Dinin yaşanmasında, bir modelin, bir sünnetin varlığı gereklidir. Peygamberlere iman, onlara itaat etmek içindir.¹¹⁵⁶ Müslümanlığın özü ve esası kelime-i tevhidle ifade edilir. Tevhid kelimesinin ikinci bölümü, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Allah'ın rasûlü/elçisi olduğunu kabul etmektir. Bu inanç, bizi peygamberin örnek ve önderliğinin kabulüne götürür.

Peygamberlere iman, onları örnek ve önder kabul edip onlara itaat etmek içindir. Kur'an'da mü'minlerin, Allah ile beraber Rasûlü'ne de itaat etmeleri şart koşuluyor. Rasûl'e itaat etmeden İslâm yaşanamaz. Zira, **"Rasûller sadece kendilerine itaat edilsin diye Allah'ın izniyle gönderilmişlerdir."**¹¹⁵⁷ Kur'an'a ve sünnete itaat, iman ve İslâm'ın ilkelerindendir. İman edip de Allah'a ve Rasûl'e itaat etmemek boş bir iddiadan başka bir şey değildir. Bu yalan, tâğutla hükmetmek isteyen her yalancının iddiasıdır. Çünkü münâfıkların alâmeti, devamlı sûrette itaatten kaçınmaktır. Zira Yüce Allah münâfıklar hakkında şöyle buyurur: **"Onlara Allah'ın indirdiğine ve Peygamber'e gelin denildiği zaman, senden büsbütün kaçtıklarını görürsün."**¹¹⁵⁸ Kur'an ve Sünnete itaat, bir akîde/inanç meselesidir. Mü'min, akîdesini sağlam temeller üzerine oturtmalıdır.

1155 2/Bakara, 125, 129; 3/Âl-i İmrân, 164; 5/Mâide, 67; 16/Nahl, 44; 62/Cum'a, 2 vb

1156 4/Nisâ, 64

1157 4/Nisâ, 64

1158 4/Nisâ, 61

Peygamberlerin gösterdiği yoldan başka yolda gitmenin, dünya hayatında sayılamayacak kadar çok olumsuz sonucu ve cezasından ayrı olarak, âhirette de büyük bir cezası vardır. Bu ceza o kadar büyük olacaktır ki, kâfirler dünyada iken peygamberlerin izinden gitmediklerinden, kendilerinden farklı hiçbir meziyetleri olmayan, haktan uzak sapık önderlere uyduklarından dolayı, -faydasını göremeyecekleri bir zamanda- pişman olacaklar ve pişmanlıklarını dile getireceklerdir. Bu durumu Yüce Rabbimiz şöyle tablolastırmaktadır: “...O gün kâfirlere çok zordur. O günde zâlim, ellerini ısırp: ‘Keşke peygamberle birlikte yol almış olsaydım!’ der. ‘Eyvah bana, keşke filanı dost edinmeseydim. Andolsun ki o, bana geldikten sonra beni haktan saptırdı.’ Şeytan insanı yarımsız ve zelil bırakandır.”¹¹⁵⁹ İşte bu dünyada şeytanın ardından giderek peygamberlerin yolunu/sünnetini terk edenler, âhirette bu dünyada iken uydukları kimselerden uzaklaşmak isteyecekler; böylelikle azaptan kurtulmayı deneyeceklerdir. Ancak bunun da kendilerine bir faydası olmayacaktır.¹¹⁶⁰

Allah, insanlara insan olarak, kendi aralarından peygamberler göndermiş ve onların yolundan gitmelerini, peygamberlerine her hususta itaat etmelerini emretmiştir. Peygamberlerin izinden gitmeyenlere uymak, ya da onların izinden gidilmeyen hallerde baştakilere, ileri gelenlere itaat, Allah’ın yolundan sapmak için gösterilecek geçerli bir mâzeret değildir. Yüce Rabbimiz, Peygamberimizin yolundan sapmak için gösterilecek hiçbir mâzereti kabul etmeyecektir. Peygamber’in getirdiği yola aykırı yol izleyenlere itaat, -kim olursa olsunlar- meşrû bir itaat değildir. “*Yaratan’a isyanı gerektiren hususlarda yaratılmışa itaat yoktur*”¹¹⁶¹ şeklindeki nebevî düstur ile ve “mârufu emredip münkeri nehyetmek” ilkesi gereğince böylelerini hizaya getirmek gerekir; onların sapıklıklarının peşinden gitmek değil. Peygamberlerin dışında, uyulan kimselerin büyük yanlışlara düşme ihtimali büyüktür. Uyulan kimselerin peygamberlerin yolundan gitmemeleri halinde kimlikleri, sıfatları, nitelikleri, makamları, yakınlıkları ne olursa olsun, uyanlara âhirette hiçbir fayda sağlayamayacakları, ebedî azaptan kurtaramayacakları herkes tarafından gayet açık ve net bir şekilde bilinmelidir.

“Yüzleri ateşte (bir taraftan bir tarafa) çevrileceği o günde diyeceklerdir ki: ‘Ne olaydı, biz Allah’a ve Rasûl’e itaat etseydik!’ Ve diyecekler ki: ‘Rabbimiz, gerçekten biz başkanlarımıza, efendilerimize itaat ettik de,

1159 25/Furkan, 26-29

1160 Bkz. 2/Bakara, 165-167

1161 Müslim, İmâre 38, hadis no: 1839

onlar da bizi saptırdılar. Rabbimiz, onlara azaptan iki kat ver ve onları en büyük lânet ile lânetle!”¹¹⁶²

Gerçekten akıl sahibi olanlar, Peygamber’den başkasının yolundan gitmeyi düşünmek, akıllarının en ücra köşesinden geçirmek şöyle dursun; bu hayırlı ve biricik doğru yoldan gitmeyenleri gafletlerinden uyandırmak için peygamberlerin açtıkları yolda, gösterdikleri istikamette ve onların metoduyla mücadele eder, cihad ederler...

Peygamberlerin ve -günümüz için söyleyecek olursak- son peygamber Hz. Muhammed’in (s.a.s.) getirmiş olduğu şeriate aykırı bir hüküm ya da hükümleri, düzen ya da düzenleri, kurum ya da kurumları, değer ya da değerleri alternatif olarak göstermek, kabul etmek, onlara çağırarak; bunlar insanlara hükmetmekte iseler, bunları kabul edip rızâ göstermek, yok edilmeleri için çalışmamak, onlara gereken tepkiyi göstermemek; bütün bunlar Peygamber’in getirdiği şeriatı reddetmek anlamına geleceğinden, iman ile bağdaşamaz. Yani, böyle bir tutum, anlayış ve davranış küfürdür. Çünkü İslâm’ın ve Kur’an’ın üzerinde hassâsiyetle durduğu “peygamberlere iman” ilkesine ve kelime-i şehâdetin ikinci bölümü olan “Muhammed’in (s.a.s.) Allah’ın Rasûlü” olduğunu kabul ve ikrar etmeye aykırıdır.

NEBÎ İLE RASÛL ARASINDA FARK VAR MIDIR?

(Geleneğin Yanlışından Modern Küfre/Sahte Peygamberliğe)

Nebî ve Rasûl kavramları müteradif, yani eşanlamlı ifadelerdir. Kur’an’da “nebî” ve “rasûl” kelimeleri peygamberler için kullanılmıştır. Ancak klâsik anlayışa göre, ikisi arasında şöyle bir fark olduğu belirtilir: Rasûl, kendisine kitap ve şeriat gönderilen peygambere denir. Nebî ise, kendisine kitap ve şeriat gönderilmeyip, kendisinden önceki rasûlün kitap ve şeriatını insanlara tebliğ eden peygambere denir. O halde her rasûl aynı zamanda nebîdir, ama her nebî rasûl değildir. Çağımızda bazı yalancı peygamberler ve onları savunanlar da bu farkları tersine çevirirler.

Modern mütenebbiler, sahte peygamberliklerinin dine ters düşmediğini güya kanıtlamak için, nebî ile rasûl kavramı arasında olduğunu kabul ettikleri farktan yola çıkarlar. Nebî, kitap verilenlere; rasûl ise, bu mesajı taşıyanlara verilen ad olduğunu ileri sürerler. Hindistan’da Sör Seyyit Ahmet’in başını

çektiği modernist akım, bunu iddia eder. Bunlara göre, her nebî aynı zamanda rasûldür; fakat her rasûl nebî değildir. Nebî, hem kendinden önceki kitapları doğrulayıcı, hem de aldığı yeni kitabı insanlara ulaştırıcıdır. Her kitap verilen nebî bir elçidir/rasûldür; fakat her elçiye/rasûle kitap verilmemiştir. Kur'an'dan uydurma deliller bulmaya çalışan bu sahtekârlar, Peygamberimiz (s.a.s.)'in *"hâtemu'l enbiyâ/nebîlerin sonuncusu"*¹¹⁶³ olduğunun kesin biçimde ifade edildiğini görüp bir teville bunu çürütemedikleri için, sahte peygamberlerini, nebî değil de rasûl olarak isimlendirirler. Nebî ve rasulle ilgili geleneksel yanlışı, tersinden başka bir yanlışı sürdüren bu kimseler, yalancı peygamberlik kurumunu yeniden işletmeye çalışırlar. Hâlbuki Kur'an, nebî ile rasûl arasında bir fark gözetmiyor.

Kur'an'a Göre Nebî ile Rasûl Arasında Fark Yoktur. Nebî, peygamberlerin haber alma, vahiy alma vasıflarına, rasûl ise, alınan mesajın elçiliğini yapma, aktarma vasıflarına işaret etmektedir. Tıpkı adâletli davranmayı ve takvâli olmayı şahsında birleştiren mü'min gibi. Yani nasıl bir mü'minin aynı anda âdil ve muttakî olması, çelişki arzetmiyorsa, bir peygamberin de aynı anda nebî ve rasûl olması da tenâkuz teşkil etmez. Nebî ile rasûl arasındaki fark, sadece kelime anlamları itibariyledir. Yoksa, şeriat alıp almaması, kitap getirip getirmemesi açısından aralarında anlam farkı yoktur. Geleneksel bazı iddialara göre, Hz. İsmail gibi peygamberler sadece nebîdir; kendilerinden önceki rasûlü tekrar ederler. Oysa Kur'an, Hz. İsmail için, hem rasûl, hem de nebî sıfatlarını kullanmaktadır: *"Kitap'ta İsmail'e dair anlattıklarımızı da an. Çünkü o sözünde duran rasûl nebî idi."*¹¹⁶⁴ Hz. Hârun için de Kur'an, Hz. Mûsâ ile beraber her ikisine rasûl demektedir: *"Fir'avn'a giderek (ona) deyin ki: 'Biz âlemlerin Rabbinin rasûlüyüz.'"*¹¹⁶⁵

Geleneksel görüşün nebî'yi önceki kitabın ve rasûlün mukallidi durumuna indirgemesi çok yanlıştır. Çünkü birçok âyette nebî kavramına kitap nispet edilmiştir. *"Allah, nebîlerden şöyle söz almıştı: 'Bakın, size kitap ve hikmet verdim, şimdi yanınızda bulunanı doğrulayıcı bir rasûl geldiğinde, ona mutlaka yardım edeceksiniz; bunu kabul ettiniz mi? Ve bu hususta ağır ahdimi üzerinize aldınız mı?' demişti. Kabul ettik dediler. O halde şahit olun, Ben de sizinle beraber şahit olanlardanım dedi."*¹¹⁶⁶ Bu âyetten kesin olarak anlaşılmaktadır ki, nebî, kitap ve şeriatı olmayan biri değildir.

1163 33/Ahzâb, 40

1164 19/Meryem, 54

1165 26/Şuarâ, 16

1166 3/Âl-i İmrân, 81

Yine Kur'an'da kendilerine kitap verildiği muhkem olarak Kur'an'da anlatılan peygamberleri nebî olarak vasfetmektedir. *“Nebîlerden söz almıştık. Senden, Nuh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ'dan, Meryem oğlu İsmâ'dan sağlam bir söz (misak) almışsındır.”*¹¹⁶⁷ Dolayısıyla Kur'an, nebî ile rasûl arasında kitap alıp almamak açısından bir ayrım yapmamaktadır. Kur'an, bazı nebîlere kitap verildiğini belirttiği gibi, rasullere de kitap verildiğini açıklar: *“Andolsun Biz rasullerimizi açık delillerle gönderdik. Ve onlarla beraber Kitab'ı, mizan'ı/nizâmı indirdik ki, insanlar adâleti yerine getirsinler.”*¹¹⁶⁸ Görüldüğü gibi âyet-i kerimede rasûl kavramına kitap nispet edilmiştir. Bu da gösteriyor ki, Kur'an, nebî ile rasûl arasında kavramsal fark gözetmemektedir. Fakat peygamberlerin genel Kur'anî tanımı nebîdir; rasûl, gönderilmekle (irsâl) ve tebliğle, görevin icrâsıyla ilgili bir kavramdır.

Kur'an, Hz. İsmail, Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'e aynı âyetlerde hem nebî, hem rasûl demektedir.¹¹⁶⁹ Hâtemiyetin (son nebî olmanın) sadece nebîlik için söz konusu olduğunu, rasûllük için söz konusu olmadığını iddia etmek, hastalıklı kalplere sahip olanların bir tahrif çabasından ibarettir. Kur'an nebî ile rasûl arasında bir ayrım gözetmediği gibi, şu peygamberler nebî; şunlar da rasûldür diye Kur'an'ın bir beyanı da yoktur. Nebî, genellikle peygamberlerin haber alma, vahiy alma yönünü, rasûl ise genellikle, alınan vahyin elçiliğini yapma yönünü ifade eden kavramlardır. Her peygamber vahiy almıştır (nebî); ve aldığı vahyi tebliğ etmiştir (rasûl). Bu iki vasfı bünyesinde bulundurmayan birine de peygamber denemez. Yani kalbine indirilen vahyin elçiliğini (rasûllüğünü), insanlara iletimini üstlenmeyen birine nebî dene-meyeceği gibi, vahiy almayan (nebî olmayan) birine de rasûl denemez. Hz. Muhammed (s.a.s.)'den sonra bir insan, kavramsal anlamda ister rasûl olduğunu, isterse nebî olduğunu iddia etsin, yalancı peygamberdir, müseylime-tü'l kezzâbtır. Çünkü nebî de rasûl de ıstılâh açıdan peygamberliğe delâlet etmektedir. Her nebî rasûldür; her rasûl de nebîdir.¹¹⁷⁰

NEBÎ'YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ

Bu başlığın açılımı olarak değerlendirmemizi birinci cildin ilk ünitesi Akai-din Usûlü başlığında işledik. Oraya bakılabilir

1167 33/Ahzâb, 7

1168 57/Hadîd, 25

1169 19/Meryem, 54, 51; 7/A'râf, 157; 33/Ahzâb, 40

1170 Fevzi Zülaloğlu, Nebî İle Rasûl Arasındaki Fark, Haksöz, sayı 66

SORULAR

- 1- Nebî, Rasûl ve mütenebbî kavramlarını açıklayabilmek.
- 2- Peygamberlerin gönderiliş amaçları nelerdir?
- 3- İnsanlar içerisinde peygamberleri kim seçer?
- 4- Nebî ile Rasûl arasındaki fark nedir?
- 5- Peygamberlerin sıfatları nelerdir?
- 6- Son peygamber kimdir ve özellikleri nelerdir? Onun hakkında doyurucu bilgiler veriniz.
- 7- Kur'an'da ismi geçen peygamberlerin isimlerini sayınız.
- 8- Kur'an'da ismi geçtiği halde peygamber olup olmadıkları şüpheli olanlar kimlerdir?
- 9- Tarihte ve günümüzde sahte peygamberler çıkmış mıdır? Çıktıysa bunlara örnekler veriniz.
- 10- Peygamberleri örnek almanın nasıl olacağını ve peygamberlere nasıl vâris olunacağını açıklayınız.
- 11- Aşağıdakilerden hangisi peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardandır?
 - a) Tebliğ
 - b) Yalan söylemek
 - c) Günah işlemek
 - d) Emânetlere riâyet etmemek
- 12- Aşağıdakilerden hangisi peygamberlerin gönderiliş amacı olamaz?
 - a) İnsanları Allah'ın dinine dâvet etmek
 - b) İnsanlara Allah'a nasıl ibâdet edeceklerini göstermek
 - c) İnsanların eski inanç, adet ve geleneklerini devam ettirmek
 - d) İnsanlara ahlâki yönden güzel örnek olmak
- 13- "Peygamberler insanların en zeki ve en akıllılarıdır." Bu ifâdede geçen özellik, peygamberlerin hangi sıfatıdır?
 - a) sıdk
 - b) emânet
 - c) fetânet
 - d) ismet



22. Ünite

ÂHİRETE İMAN

- Âhiret; Anlam ve Mâhiyeti
- Kur'an-ı Kerim'de Âhiret
- Âhirete İman
- Âhiretin Gerekliği ve Âhirete İnanmanın Faydaları
- Yakînî Bilgi; Kesin İnanç
- Kıyâmetin Zamanı
- Amel Defterleri
- Mizan
- Cennet ve Cehennem
- Âhirete İmanın İnsan Hayatındaki Yeri
- Âhiret Şuuru
- Yaratılışa İnanan, Yeniden Yaratılmaya da İman Eder
- Âhiret Anlayışı Bizi Dirilişe Ulaştırır/Ulaştırmalıdır
- Gündüz Yaşıyor, Gece Ölüyor, Sabah Diriliyoruz
- Her Kış Bir Ölüm, Her Bahar Bir Diriliştir
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Âhiretin gerekliliğini ve âhirete inanmanın fayda ve hikmetlerini dillendirebilmek.
- Kıyâmetle ve kopma zamanı ile ilgili Kur'an'ın temel vurgularını özetleyebilmek.
- Kur'an'ın âhirete iman konusunu niçin yakîn kelimesi ile ifade ettiğini açıklayıp yakînî bilgi ve inancı açıklayabilmek.
- Âhiret inancının insan hayatındaki önemini dillendirebilmek.
- Yeniden dirilmenin akla ters düşmediğini örneklerle açıklayabilmek.
- Ölümü ve ölüm sonrasını Kur'an'ın nasıl değerlendirip bizi nasıl ölüm ötesine hazırladığını izah edebilmek.
- Ölüm sonrası, yeniden dirilişle birlikte başlayacak olan haşrin, mizanın ve amel defterlerinin mâhiyetleri hakkında bilgi verebilmek.
- Cennet ve cehennem hakkında doyurucu açıklamalarda bulunabilmek.
- Âhiret şuuruna sahip olup bu bilinçle hayatına çeki düzen verecek şekilde nefis muhâsbesinin nasıl yapılabileceğini izah edebilmek.

ÂHİRET; ANLAM VE MÂHİYETİ

Âhîret, kelime olarak Arapçada son, diğer, sonra gelen demektir. Âhîret, dünya hayatını takip eden, ona benzeyen yönler olduğu kadar, benzemeyen yönlerin de olduğu daha değişik ve ölümsüz bir hayattan, ebediyet âlemine ait çeşitli merhaleler ve hallerden ibarettir. “Yakîn” ise, gerçeğe uygun ve herhangi bir şüphe ile ortadan kalkmayacak şekilde şek ve şüpheden uzak olan sabit ve kesin bir inanış, şüphe karışmayan kesin bilgi demektir.

Âhîret inancı, Allah’ın varlığını kabul eden hemen hemen bütün din ve düşünce sistemlerinde (tabii bu arada hristiyanlık ve yahudilikte de) mevcuttur. Kur’an’da Hz. Nuh, İbrahim, Yusuf, Mûsâ, İsa ve diğer peygamberlerin kendi ümmetlerine âhîret akidesini telkin ettikleri ifade edilir.¹¹⁷¹

KUR’AN-I KERİM’DE ÂHİRET

Âhîret kelimesi, Kur’an-ı Kerim’de 115 yerde geçer. Kur’an’da son gün anlamında *yevmü’l-âhir* şeklinde, dünya ile karşılaştırmalı olarak veya yalın halde geçer. Yalın halde *el-âhire* şeklinde kullanıldığı yerlerde *ed-dâru’l-âhire* tamlaması, yani “âhîret yurdu”, “diğer ülke” anlamında olduğu veya âhîret hayatı demek olduğu kabul edilir. Bu kullanış şekillerinden de anlaşılacağı gibi âhîret kavramı ile dünya kavramı arasında sıkı bir münasebet vardır.

Kur’an-ı Kerim’de yüzden fazla terim ve deyim kullanılarak âhîret akidesi işlenir. Âhîretle ilgili âyetler hem Mekî, hem de Medenî sûrelerde sık sık tekrarlanmaktadır. Bu tekrarın, konunun önemini vurgulamak, sorumluluk duygusunu pekiştirmek, dünya ile âhîret arasındaki psikolojik mesafeyi kısaltarak mü’minin ruhunu yüceltmek ve hayatını ebedîleştirmek gibi hedeflere yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Birçok sûrede kâinatın, özellikle insanın yaratılışından ve hayatın akışından bahseden âyetlerle âhîret hayatını tasvir eden âyetler yan yana yer almıştır. Kur’an’ın tasvirine göre dünya hayatı bir *“oyun ve eğlence”*¹¹⁷² bir *“süs ve öğünüş”*tür;¹¹⁷³ *“mal, evlât ve nüfuz yarışı”*dir.¹¹⁷⁴ Netice itibarıyla o geçici bir faydalanış ve aldanış vesilesidir. Asıl hayat, âhîret hayatıdır. Gerçek anlamda huzur ve sükûn sadece ölümsüz âlemedir.¹¹⁷⁵ Her ne kadar ölüm, geride kalanlar için acı ve hasret dolu bir olay ise de, imanlı gönüller için fânîlikten ebedîliğe geçişi sağlayan

1171 Bak. 12/Yûsuf, 101; 19/Meryem, 33; 20/Tâhâ, 55; 26/Şuarâ, 81-102; 71/Nuh, 17-18

1172 6/En’âm, 32; 29/Ankebût, 64; 47/Muhammed, 36; 57/Hadîd, 20

1173 57/Hadîd, 20

1174 57/Hadîd, 20

1175 Bak. 29/Ankebut, 64 ; 40/Mü’min, 39; 57/Hadîd, 20

bir vasıttadır. O yüzden birçok âyetle ölüm ve âhiret hayatı “*buluşmak, sevdiğine kavuşmak*” anlamındaki “*lika (likaullah, likau'l-âhire)*”¹¹⁷⁶ kelimesiyle ifade edilmiştir.

Asıl hayatın ikinci âlemde başlayacağına iman edenler, ölümün ebedî yokluk olmadığını kabul ederler. Henüz hayattayken, bu gerçek vatanın, baba yurdunun, sonsuz mutluluk hayatının özlemini duyar ve ona göre yaşarlar.

Kur'an-ı Kerim'in âhireti ispat metodu, “nereden geldim, nereye gidiyorum?” sorusuna tatminkâr bir cevap bulmaya dayanır. Düşünen her insanın sormaya mecbur olduğu bu sorunun birinci kısmında, kendisine ve içinde yaşadığı tabiata hâkim, mutlak kudrete sahip bir yaratıcının varlığına inanan kimse, sözkonusu sorunun ikinci kısmında da aynı düşünce tarzını devam ettirerek öbür âlemin ölümsüzlüğünü kolaylıkla benimser. Bundan dolayı Allah'a imanla âhiret gününe iman Kur'an'da sık sık ve birlikte zikredilmek sûretiyle bunun ne kadar önemli bir ilke olduğuna dikkat çekilmiştir.

Dünyaya ilk gelişinde pek âciz bir canlı olan insan, hayatının daha sonraki devrelerinde fizyolojik ve psikolojik yönden gelişip tabiat içindeki en mükemmel yaratık haline gelir. Ondaki ruhî ve fikrî gelişme devam ederek, fıtratındaki özellik ortaya çıkarak kendisinde ebediyet duygusu meydana getirir. İnsanın, iyi düşünmeden, ilk bakışta yok oluş (fenâ) gibi telakki ettiği ölümden korkması veya öbür âleme inanmayanlarla ona hazırlıklı olmayanların ölümden ürkmesi de bu ebediyet duygusuna bağlanabilir. O halde daha mükemmel ve ölümsüz bir âlem olan âhiretin varlığını benimsemek insanın tabii yaratılışında, fıtratında bulunan bir özelliktir. Ancak, dünya hayatının câzibesini, kişinin fıtratındaki ölümsüzlük duygusunu unutturup tabiatındaki seyri durdurabilir.

ÂHİRETE İMAN

Mü'minlerin akîdelerini teşkil eden iman esaslarından birisi de “âhiret gününe inanmak”tır. Kur'an, bizden gaybî olan âhiret âlemine yakînen, (kesin inançla) inanmamızı istemektedir. İsrâfil (a.s.) birinci defa sura üfürdüğünde kıyâmet kopacak, her şey yok olacaktır. İkinci defa üfürdüğünde ise herkes dirilecektir. İnsanların tekrar dirilmesiyle başlayan ve ebediyyen devam edecek olan zamana âhiret denir. “*Sonra siz kıyâmet gününde muhakkak*

¹¹⁷⁶ 6/En'âm, 31; 7/A'râf, 147...

diriltileceksiniz.”¹¹⁷⁷; “Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar, âhirete de kesin inanç ile inanırlar.”¹¹⁷⁸

Âhiret gününde, dünyada kim ne işlemişse karşılığı tam olarak verilecektir. Bir âyet-i kerimede şöyle buyruluyor: *“Kâfirler öldükten sonra hiç dirilmeyeceklerini zannederler. Ey Muhammed! De ki, Hayır! Rabbime yemin ederim ki öldükten sonra yeniden dirileceksiniz. Sonra da yaptıklarınız size bildirilecektir. Bu Allah’a çok kolaydır.”¹¹⁷⁹*

Her şey gibi dünyanın da bir sonu vardır. Bir gün gelecek her yaratılan şey gibi dünya da yok olacaktır. Her şey yok olduktan sonra insanlar Allah’ın emriyle tekrar dirilecektir. Herkes dünyada işlediğinden sorguya çekilecek, her yaptığıının karşılığını görecektir. O gün insana iman ve sâlih amelden başka hiç bir şey fayda vermeyecektir. İslâm’ı seçen ve gereklerini yerine getirenler cennete; bâtılı seçenler ise cehenneme gidecektir.

*“Güneş dürülüp ışığı kalmadığı zaman;
Yıldızlar düşüp söndüğü zaman;
Doğurması yaklaşmış develer başıboş bırakıldığı zaman;
Yabani hayvanlar bir araya toplatıldığı zaman;
Denizler kaynatıldığı zaman;
Canlar bedenlerle birleştirildiği zaman;
Kız çocuğun hangi suçtan ötürü öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman;
Amel defterleri açıldığı zaman;
Gök yerinden oynatıldığı zaman;
Cehennem alevlendirildiği zaman;
Cennet yaklaştırıldığı zaman;
İnsanoğlu ne yaptığını görecektir.”¹¹⁸⁰*

Âhiret âlemine iman, Kur’an’da çoğunlukla Allah’a imandan hemen sonra zikr edilmektedir. Yani Allah’a iman ile âhirete iman birbirine bağlı olarak ifâde edilmiştir. Biri başlangıç, öbürü ise sonuç. Çünkü yapılan her amel, her iyilik, işlenen her suç, çiğnenen her emir ve reddedilen her hükmün karşılığı ancak o âdil mahkemede hallolunacaktır. O mahkemede hiç bir şey karşılık-

1177 23/Mü’minûn, 16

1178 2/Bakara, 4

1179 64/Teğâbûn, 7

1180 81/Tekvîr 1-14

sız bırakılmayacaktır. *“Kim zerre miktarı bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir; kim de zerre miktarı bir kötülük işlerse, onun cezâsını görecektir.”*¹¹⁸¹

Evet, dünya bir imtihan yeri, âhiret de o imtihanın değerlendirileceği bir başka yerdir. O yerde Allah’tan başka hiç bir yardımcı, O’nun izni olmadan hiç bir şefaathane bulunamaz. Artık bütün işlemler bitmiş ve bütün hesaplar neticelendirilmiştir. Kur’ân-ı Kerim bu manzarayı şöyle dile getirmektedir: *“Bir de öyle bir azâb gününden sakının ve korunun ki, o günde (Kıyâmette) hiç bir kimse, hiç bir kimse adına bir şey ödeyemez. Kimseden şefaathane da kabul edilmez. Azâbdan kurtulmak için kimseden bedel ve karşılık alınmaz. O kâfirlere yardım da yapılmaz.”*¹¹⁸²

Mü’minler bilmelidir ki, o gün mesuliyet ferdîdir, hesaplar şahsîdir. Herkes kendi nefsinden sorumludur. Hiç kimse başkasının günahını taşıyamaz. Hiç kimse kimseyi kurtaramaz.

Âhirete iman, mü’mine, mutlak adâlete dayanan ferdî mesuliyeti yükler. Bu prensip, mü’mine, kendi değerini öğreten ve iç âleminde uyanıklığı hâkim kılan en kuvvetli bir prensiptir. Âhirette mü’mini kurtaracak, onu himaye edecek ancak sahil imanı ve sâlih amelidir. Hiçbir fidiye onu küfür ve masiyetinin cezâsından kurtaramaz. Bunun içindir ki, âhirete iman, mü’minin hayatında büyük bir etki yapacağı kaçınılmazdır. Öyle ise mü’min, bütün hazırlık ve çalışmasını âhirete yönelik yapmalıdır. İslâmî çalışma ve ibâdet hayatında bunun dışında hiç bir menfaat beklememelidir. Çünkü, icraatında başkasını ortak eden (yani, Allah’tan başkası için ibâdet edip, başkaları takdir etsin diye kulluk yapan) âhirette de kimi ortak yapmış ise, ecrini ondan isteyecektir. Âhirette Allah’tan başkası mükâfat ve cezâ veremeyeceğine göre, o halde mü’min Allah’tan başkası için kulluk yapamaz.

Âhirete iman, insanoğlunun başıboş olmadığını, lüzumsuz yere yaratılmadığını, kendi hevâ ve hevesiyle baş başa bırakılmadığını insana öğretir. Bu akîde, ameli karşılığı ile birleştiren bir inançtır. Bu inanç, insanoğluna kesin olarak bildiriyor ki, mutlak bir adâlet kendisini beklemektedir. Mü’min bu inanç sayesinde hesap ve adâlet gününe kendini hazırlar.

Bu inanç, mü’min ile kâfiri birbirinden yaşantı itibariyle de ayırır. Mü’min,

1181 99/Zilzâl, 7-8

1182 2/Bakara, 48

âhirete inandığı için dünyayı bir imtihan yeri olarak kabul eder ve çalışmasını da ona göre yapar. Kâfirler ise, âhirete inanmadıkları için, hayatı sadece bu dünyadan ibâret sayar ve çalışmasını da hep bu dünyaya ait kılar. Böylece onlar, âhirete eli boş olarak gider ve orada onlara sadece ateş arkadaşlık eder. Başka yardımcıları yoktur onların.

Âhirete iman, onun için çalışmayı da beraberinde getirir. Yani âhirete inandığını iddia eden herkes, çalışmasını ona göre yapmalıdır. Allah'a ve âhirete inanıp mü'min olduğunu iddia eden kimse, karşısındaki kim olursa olsun, onun sevgisi Allah'adır, Rasûlünedir ve mü'minleredir. Kalbinde diğerlerine en ufak bir sevgi besleyemez. Allah'ın mü'minlerden istediği budur.¹¹⁸³

İnsanın, bir şeyin kârını ve zararını düşünmesi fıtrattandır. Bu âlemden başka âlem tanımayan kimse, yalnızca bu dünyadaki kâr ve zararı düşünür; dünyevî faydalar beklemediği hiç bir işe yanaşmaz. Fakat, âhîret gününe inanan kimse, dünyevî fayda ve zararlara pek aldanmaz. Çünkü onun bütün kazancı âhirete yöneliktir. O mükâfatını sadece Allah'tan bekler. Ona hayırlı bir iş götürüldüğünde, madden kaybedeceği bir şey olsa bile onu kaçırmamaya çalışır. Karşısına kötü bir iş çıktığında da, maddî faydası ne kadar olursa olsun ondan kaçınır. Kısaca mü'min âhirete yönelik çalışmalarda bulunarak, geçici dünya menfaatinin para, servet, mal, mülk, mevki, şöhret gibi aldatici meta'larına aldanmaz. O bilir ki, dünya üzerinde bulunan bütün varlıklar, tüm dünyevî faydalar geçicidir; günün birinde hepsi yok olup gidecektir.

Yine insan, günün birinde, güneşin soğuyup bütün enerjisini kaybedeceğini, yıldızların dökülüp yok olacağını ve bütün kâinatın altüst olacağını yakinen bilmelidir. Kıyâmetten sonra da insana yeni baştan hayat bahşedileceği, insanların bu dünyadaki fiillerinin kayıtlar altında tutulup, kıyâmet gününde ortaya konulacağı, kıyâmette herkesin Allah tarafından hesaba çekileceği, bir kısım insanların (iman ve amel-i sâlih sahiplerinin) Cennet'e; bir kısım insanların (isyankârların) da Cehennem'e gireceğini yakinen bilir ve inanır.

Kur'ân-ı Kerim'de Cennet ve Cehennem ehlinin tasviri şöyle yapılmaktadır: *"Kıyâmet gününde birtakım yüzler ak, birtakım yüzler de kara olacak. O vakit yüzleri kara olanlara şöyle denilecek: 'İmanınızdan sonra küfrettiniz ha! İşte o küfrün cezâsı olarak tadın azâbı.'* Ama yüzleri ak olanlar

*Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada (Cennet'te) ebedî olarak kalacaklardır.”*¹¹⁸⁴

Mü'min âhirete iman ederken, bunu sözde bırakmayarak âhiret için ne gerekirse onu yapar, âhiret mutluluğunu kazanabilmek için önceden âhirete yönelik gayret ve çalışmalarda bulunur. Çünkü Alah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Kim de mü'min olduğu halde âhireti ister ve çalışmasını da onun için yaparsa, işte bunların çalışmaları makbuldür.”*¹¹⁸⁵

ÂHİRETİN GEREKLİLİĞİ VE ÂHİRETE İNANMANIN FAYDALARI

1-) Dünya insan için bir imtihan yeridir. İnsan akıl ve irâde sahibidir. Allah, gönderdiği peygamberler ve kitaplarla insanlara hakkı ve bâtılı açıklamıştır. İnsan imtihan olunmaktadır, eğer İslâm'ı seçerse cennete girecektir, yok bâtıl bir din seçerse cehenneme girecektir. *“Hanginizin daha iyi amellerde bulunacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur.”*¹¹⁸⁶

İnsana kendisine verilen nimetleri nerede kullandığı mutlaka sorulacaktır: *“Sonra, yemin olsun ki, o gün (Kıyâmet günü) mutlaka nimetlerden sorulacaksınız.”*¹¹⁸⁷

2-) Dünyada birçok haksızlıklar yapılmaktadır. Yapılan zulümlerin hesabı âhirette, dünyadan çok daha ağır bir şekilde görülecektir.

3-) Yaptığı amellerin hesabını vereceğine inanan kimse hareketlerine dikkat eder. Çünkü, bilir ki yaptığı işlerden mes'uldür, âhirette hesap verecektir. Bu yüzden kendisi ve insanlık için iyi amellerde bulunur.

4-) Âhirete inanmak insanlık için bir huzur ve teselli kaynağıdır. İnsan da her canlı gibi ölecektir. Bu yüzden insan için öldükten sonra dirileceği inancı büyük bir nimettir.

¹¹⁸⁴ 3/Âl-i İmran, 106 - 107

¹¹⁸⁵ 17/İsrâ, 19

¹¹⁸⁶ 67/Mülk, 2

¹¹⁸⁷ 102/Tekâsür, 8

YAKÎNÎ BİLGİ, KESİN İNANÇ

Yakînî bilgi, kendisinde şüphe olmayan bilgidir. Müttakiler, âhireti gözleriyle görmemişlerdir ama gözlerini yaratan Allah, âhiretin varlığını haber verdiği için şüphesiz iman ederler. Gözün görmesinde yanıltma ve yanlışlık olabilir, fakat Allah'ın verdiği haberde yanlışlık olmaz. Çölde su görüp de ona doğru koşan insan, çoğu zaman su yerine serapla karşılaşabiliyor. Bu sebeple biz Allah'ın haberine gözlerimizle gördüğümüzden daha fazla inanırız. ***“Bu dünya hayatından başka hayat yoktur. Ölüyoruz ve yaşıyoruz. Biz, diriltilecek değiliz.”***¹¹⁸⁸ diyen insanlar, mevsimlik böcekler gibi hiç görmedikleri baharı inkâr etmekte. Ama, bu kışın bir baharı, bu dünyanın da bir âhireti var.

Ana rahmindeki bebeğe “buradan daha geniş bir dünya var” deseniz, gülüp geçebilir. Bu dünya da, âhiretin ana rahmidir. Bu toprak ana üzerinde yaşar, büyür ve ölüp âhirette doğarız. Baharda doğan, yazın gençliğini yaşayan, güz mevsiminde ölen, kardan kefenlerle toprağa gömülen çekirdeklerin baharda İsrâfil'in surunu andıran ılık rüzgârlarla çiçeğe dönüşmeleri, âhiretin varlığını bize hatırlatan âyetlerdir.¹¹⁸⁹

Âhiret konusu, İslâm'ın olmazsa olmaz ilkelerinden biridir ve sanıldığından çok daha fazla pratik değerlere sahiptir. Müslümanın arz üzerinde küçük ve büyük günahlardan kaçınabilmesi, dünyayı gözünde küçültüp, şehid cesâretini elde edebilmesi, dünya müstekbirlerine meydan okuyabilmesi ancak bu inancın sağlamlığı ölçüsünde mümkündür. Âhiret inancı, kesin bir kanaat, bir bilinç, bir şuurdur. Yani, insan hayatına yön veren yerleşik bir idrak etmedir. Bu yüzden âhiret kelimesinin geçtiği ilk âyet olan 2/Bakara sûresi 4. âyette ***“yûkûnûn (yakînen iman)”*** ifâdesi yer almış; Kur'an'ın hidâyetine erip kurtuluşa erecek muttakîlerin özellikleri arasında “âhirete yakînen iman” şartı aranmıştır.

Bir bilginin, ya da fikrin insanda, yakînen iman olması, şuur/bilinç haline gelmesi, o düşüncenin kişi gözüyle görüyor, şahid oluyor gibi konuyla kendi arasında yakınlık kurmasıyla, o düşüncenin kişiye mal olmasıyla mümkündür. Bir konu hakkında yakîne, şuura sahip olan kişi, o konu hakkında fikrî üretkenliğe ulaşabilir, bunu rahatlıkla başkalarına aktarabilir. Bundan da önemlisi, bundan elde ettiği bakış açısı ve yönelişi kendini ilgilendiren diğer

¹¹⁸⁸ 6/En'âm, 29; 23/Mü'minûn, 39; 45/Câsiye 24

¹¹⁸⁹ Mahmut Toptaş, Şifâ Tefsiri, Cantaş Y., 1/87

alanlara da taşıyabilir. Öyleyse, çoğu insan tarafından ilme'l- yakîn olarak bilinen âhiret konusunun ayne'l- yakîn seviyesine taşınması gerekir.

Hayata birkaç damla su ile başlayıp ölümden sonra sonsuzluğa uzanan biz insanların ölüm sonrası hakkında ciddi endişelerimiz yoksa; bu, hem dünyevî hayatımız, hem de uhrevî hayatımız için büyük bir tehlikedir. Bugün insanların kafalarında taşıdıkları endişelerine bakın; tamamının veya tamamına yakınının dünyevî endişeler olduğunu göreceksiniz. Kalabalık bir şehrin en yoğun noktasında durun ve oradan geçen binlerce insandan her birine şu soruyu yöneltin: “Şu anda neyi düşünüyordunuz?” Hiçbir insanın, “şu anda, bir gün öleceğimi ve yaşadığım hayatın hesabını vereceğimi düşünüyordum” dediğini kolay kolay duyamayacaksınız. İnsan, başına yüzde yüz gelecek ölüm olayını ve hesaba çekilmeyi düşünmeden nasıl yaşar? Fakat, maalesef yaşıyorlar; buna yaşamak denirse.

Müslüman, hayata tevhid penceresinden bakmak zorundadır. Tevhid, birlemek demek olduğuna göre, laik bir anlayışla dünya ile âhiret arasını ayırmak bu inanca zıt olacaktır. Âhiretten ayırdığımız dünyayı, tekrar âhiretle birleştirmek zorundayız. Sadece ölüme kadar olan süre olarak algıladığımız istikbal (gelecek) kavramını, ölümden sonrasını da içine alacak şekilde anlamaya ve bu anlayışı gündelik yaşayışa geçirmek, kulluk görevimizdir.

Bir ayağımız âhirette; bir ayağımız dünyada, bir gözümüz âhirette; bir gözümüz dünyada ve bir kulağımız İsrâfil'in surunda; bir kulağımız dünyada olarak yaşarsak dünya-âhiret dengesini kurmuş oluruz. Yoksa hem kendimiz, hem de bizden etkilenen her şey fesada uğrayacaktır. *“Öyle binalar ediniyorsunuz ki, sanki içinde ebedî kalacaksınız!”*¹¹⁹⁰

KİYÂMET VE KİYÂMETİN ZAMANI

Kiyâmetin ne zaman kopacağı, bu düzenin ne zaman bozulacağı konusu insanları çokça meşgul etmiştir. Bu zamanı bilebileceğini tahmin ettikleri kişilere her zaman sormuşlardır. Ama kiyâmetin zamanı, sadece Allah'ın bileceği bir sırdır.

*“Sana kıyâmeti sorarlar: ‘Gelip çatması ne zamandır?’ (derler.) Sen onu nereden bilip bildireceksin? Onun nihâî ilmi yalnız Rabbine aittir. Sen ancak ondan korkanları uyarırsın. Kıyâmet gününü gördüklerinde (dünyada) sadece bir akşam vakti ya da kuşluk zamanı kadar kaldıklarını sanırlar.”*¹¹⁹¹

*“(Ey Muhammed!) Sana, kıyâmet saatinin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki, onu ancak Rabbim bilir, onun vaktini O’ndan başka belirtecek yoktur. Göklerin ve yerin, ağırlığını kaldıramayacağı o saat, sizlere ansızın gelecektir.”*¹¹⁹²

AMEL DEFTERLERİ

Âhirette insanlara yapmış olduğu ameller, yazılmış bir defter/kitap halinde verilir. Bu defterler Kirâmen Kâtibîn melekleri tarafından yazılmış kitaplardır. Benzetme yerindeyse, dünyada her yaptığımız amel bu melekler tarafından kamerayla videoya çekilmektedir. Defter veya kitap denilen bu filmler âhirette cennetlik olanlara sağdan, cehennemlik olanlara ise soldan ve arkalarından verilecektir.

Cennetlik olanlar büyük sevinç yaşayacaklar ve herkese kitabını göstermek isteyeceklerdir. Cehennemlik olanlar ise elindeki kitaplarda her şeyin yazıldığını görüp hayret edecekler ve pişman olacaklardır. Bu defterlerde; insanın dünyada yaptığı her şey büyüğüyle, küçüğüyle eksiksiz olarak yazılmış olacaktır. *“Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, onda yazılı olanlardan korkmuş olduklarını göürsün. ‘Vay halimize! Derler, bu nasıl kitapmış? Küçük-büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!’ Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez.”*¹¹⁹³

MİZAN

Mizan: Âhirette, amellerin tartılması için Allah’ın kıyâmet günü ortaya koyacağı terazilerdir. Âhirette hesaptan sonra insanların amellerini tartacak

¹¹⁹¹ 79/Nâziât, 42-46

¹¹⁹² 7/A’râf, 187

¹¹⁹³ 18/Kehf, 49

olan İlâhî adâlet ölçüsü demektir. Her insanın yapmış olduğu ameli bu terazide tartılacak, sevâbı ağır gelenler cennete; hafif gelenler ise cehenneme girecektir.

Mizan, her ne kadar terazi ve ölçü âleti demek ise de mizan, bu dünyadaki ölçü âletlerine benzetilemez. Nasıl olduğunu kavramamız mümkün değildir. Mizan tam mânâsıyla doğru bir terazi olacaktır. Birilerinin hakkının yenmesi veya birilerinin kayırılması asla olmayacaktır. Çünkü, o terazinin sahibi, âdil olanların en adâletlisi Allah (c.c.)'tır. Allah Teâlâ bir âyet-i kerimede şöyle buyurmaktadır: *“Biz kıyâmet gününe mahsus adâlet terazileri koyacağız. Artık hiç bir kimse, hiçbir şeyle haksızlığa uğramayacaktır. O şey bir hardal tanesi de olsa onu getirir, mizana koyarız. Hesap görücü olarak Biz yeteriz.”*¹¹⁹⁴

Allah, âhiret günü tartının hak olduğunu,¹¹⁹⁵ kimin tartılan ameli ağır gelirse onun râzı edecek bir yaşayış içinde olacağını,¹¹⁹⁶ kurtuluşa ereceğini;¹¹⁹⁷ ameli hafif olanların ise hâllerinin yaman olacağını,¹¹⁹⁸ bunlar Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri için kendilerini ziyana soktuklarını,¹¹⁹⁹ amellerinin boşa gittiğini, kıyâmet gününde onlar için hiçbir ölçünün tutulmayacağını bildirmektedir.¹²⁰⁰

CENNET VE CEHENNEM

Cennet: Allah'ın iman edenleri ve imanlarının gereklerini yerine getirenleri mükâfatlandıracağı yerdir. Cehennem ise Allah'a isyan edenlerin cezâlarını görecekleri mekândır.

Cennet ebedîdir (sonsuzdur). Cennetin nimetleri hiç sona ermeyecektir. Kur'an âyetlerinden cennetin ve cehennemin sonsuz olduğu ve girenlerin bir daha çıkmayacağı anlaşılmaktadır.

1194 21/Enbiyâ, 47

1195 7/A'râf, 8

1196 101/Karia, 6-7

1197 7/A'râf, 8

1198 101/Karia, 8-9

1199 7/A'râf, 9; 23/Mü'minûn, 103

1200 18/Kehf, 105

KUR'AN'DA CEHENNEM TASVİRİ

Cehennem: Ateşten ve azaptan bir dünyadır. Orada her insan azap yönüyle eşit değildir. Sekiz ayrı cehennem tabakası vardır. Her insan suçunun büyüklüğüne göre farklı seviyede farklı azap görecektir.

Cehennem ve oradaki hayat, Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde tasvir edilir: Suçlular cehenneme vardıklarında, cehennem onlara büyük kıvılcımlar saçar,¹²⁰¹ uzaktan gözüktüğünde onun kaynaması ve uğultusu işitilir.¹²⁰² İnkârcılar için bir zindan olan cehennem,¹²⁰³ ateşten örtü ve yataklarıyla,¹²⁰⁴ cehennemlikleri her taraftan kuşatan,¹²⁰⁵ yüzleri dağlayan ve yakan,¹²⁰⁶ deriyi soyup kavuran,¹²⁰⁷ yüreklere çöken,¹²⁰⁸ kızgın ateş dolu bir çukurdur.¹²⁰⁹ Yakıtı insanlarla taşlar olan cehennem,¹²¹⁰ kendisine atılanlardan bıkmayacaktır.¹²¹¹ İnsanın içine işleyen bir sıcaklık ve kaynar su içinde, serin ve hoş olmayan bir kara dumanın gölgesinde bulunacak cehennemliklerin¹²¹² derileri, her yanışında, azabı tatmaları için başka derilerle değiştirilecektir.¹²¹³ Onların yiyeceği zakkum ağacı,¹²¹⁴ içecekleri kaynar su ve irindir.¹²¹⁵ Orada serinlik bulamadıkları gibi, içecek güzel bir şey de bulamayacaklardır.¹²¹⁶

Allah'ı görmekten mahrum kalacak kâfirlere¹²¹⁷ Allah rahmet edip bağışlamayacak,¹²¹⁸ cehennem azabı onları kuşatacaktır. *“Küfre sapanlar grup grup cehenneme sürülmüştür. Nihâyet oraya gelince kapıları açılmıştır. Onun (cehennemin) bekçileri onlara: ‘İçinizden Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınız hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?’ derler.”*¹²¹⁹

1201 77/Mürselât, 32-33

1202 25/Furkan, 12

1203 17/İsrâ, 8

1204 7/A'râf, 40-41

1205 18/Kehf, 29

1206 14/İbrahim, 50; 23/Mü'minun, 104

1207 70/Meâric, 16

1208 104/Hümeze, 7

1209 101/Karia, 9-11

1210 66/Tahrim, 6; 2/Bakara, 24

1211 50/Kaf, 33

1212 56/Vâkıa, 42-44

1213 4/Nisâ, 56

1214 37/Saffat, 64-66

1215 56/Vâkıa, 53-55; 78/Nebe', 25

1216 78/Nebe', 24

1217 83/Mutaffifin, 15

1218 4/Nisâ, 137, 168

1219 39/Zümer, 71

CENNETİN TASVİRİ

Cennette ise mutluluğun her türlüşü vardır. Orada sıcak ve soğuk yoktur, ebedî yeşilliklerle devamlı ilkbahar mevsimi hüküm sürer. Evler, köşkler, sayrılar ve meyvelerin her türlüşü vardır. Orada korku, üzüntü ve keder yoktur. *“Rablerinin azâbından sakınanlar da grup grup cennete sevkolunmuşlardır. Nihâyet oraya geldiklerinde ve kapıları açıldığında cennetin bekçileri onlara: Selâm size! Tertemiz geldiniz. Artık sonsuz kalmak üzere oraya girin derler.”*¹²²⁰; *“İman edip sâlih ameller işleyenlere, içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele! O cennetlerdeki bir meyveden kendilerine rızık olarak yedirildikçe: ‘Bundan önce dünyada bize verilenlerdendir bu, derler. Bu rızıklar onlara (bazı yönlerden dünyadakilere) benzer olarak verilmiştir. Onlar için cennette tertemiz eşler de vardır. Ve onlar orada ebedî kalırlar.”*¹²²¹

Genel olarak İslâm âlimlerinin cennet tasviri hakkında benimsedikleri görüş, onun mahiyetinin bilinemeyeceği şeklindedir. Çünkü Kur’an, mü’min kullar için âhîret hayatında hazırlanmış mutluluk vesilelerinin hiç kimse tarafından tahayyül edilemeyeceğini ifade eder: *“Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.”*¹²²² Yine, bir hadiste, *Allah’ın, sâlih kullar için, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir beşer zihninin tasavvur edemeyeceği mutluluklar hazırladığı.*¹²²³ bildirilmiştir. Dünya hayatında beş duyu ve akıl alanlarındaki idrâkler, tabiat şartlarıyla kayıtlı olduğuna göre naslarda geçen tasvirleri aynı şartlar çerçevesinde veya hayal gücüyle değiştirerek algılamak gerekir. Nitekim bazı âyetlerde, cennet ve nimetleriyle ilgili dünya ve âhîret idrakleri arasında benzerliklerin bulunduğu ifade edilmiştir.¹²²⁴

Cennetin sekiz kapısının olduğu ilk dönemlerden beri kabul edilegelmiştir. Ancak, cehenneme ait yedi kapının mevcûdiyeti Kur’ân-ı Kerim’de açıkça zikredildiği halde¹²²⁵ cennetin sadece kapılarının (ebvâb) bulunduğu ifade edilmiş ve sayıları hakkında herhangi bir işaretle bulunulmamıştır. Ancak, bazı hadis-i şeriflerde cennetin sekiz kapısı olduğu belirtilmektedir.

Cennet, sadece bağ ve bahçelerden ibaret olmayıp bunların yanında kendilerine has maddelerden oluşan nesneleri ve tesisleri de mevcuttur. İman ve sâ-

1220 39/Zümer, 73

1221 2/Bakara, 25

1222 32/Secde, 17

1223 Buhârî, Tefsir 1; Müslim, Cennet 2-5

1224 2/Bakara, 25; 47/Muhammed, 6

1225 15/Hicr, 44

lih amel sahibi kimselerin ebediyet âleminde ravzâtü'l-cennâtta (cennetlerin has bahçelerinde) yaşayacaklarını ifade eden ayette¹²²⁶ yer alan ve sözlük anlamları bakımından her ikisi de bahçe anlamına gelen **ravzât** ile **cennât** kelimelerinden ikincisine “tesis” manasını vermek gerekir. Birçok ayette sâlih mü'minlere vaad edilen cennetin çoğul şekliyle kullanıldığına bakılırsa, birden fazla tesisin bulunduğu ve her mü'mine bir mesken hazırlandığı anlaşılır. Cennetin, göklerin ve yerin “arz”ı/genişliği kadar olduğunu ifade eden ayetlerin¹²²⁷ tefsiri için şu farklı görüşler ileri sürülmüştür: 1- Cennetin tasavvur edilemeyecek kadar geniş olduğunu ifade eden bir benzetmedir. Buna göre arz; en, yani genişlik demektir. Bir alanın dar cephesini genellikle onun genişliği oluşturduğuna göre cennetin uzunluğu bu teşbih çerçevesinde çok daha fazla olacaktır. 2- Cennet, dünya hayatında insanoğlu tarafından kavranabilen kâinat kadar değerlidir. 3- Madde âleminin insan idrâkine sunulduğu gibi cennet de onun bilgi ve idrâkine sunulmuştur. Bu yorumlar içinde en çok tercih edilen, birinci görüştür.

Kur'an-ı Kerim'de cennet için **“güzel meskenler”**¹²²⁸, **“üst üste kurulmuş konaklar”**¹²²⁹ ve **“ev”**¹²³⁰ kavramları kullanılmak sûretiyle onun maddî mânâda eleman ve tesislerden oluştuğu belirtilmiştir. Cennet hayatıyla ilgili bazı tasvirler de bu gerçeği vurgulamaktadır. Naslardan anlaşıldığına göre cennet ehli için çadırlar da kurulacaktır.¹²³¹

Rahmân suresinde, **“Rabbinin huzuruna suçlu olarak çıkmaktan korkan kimseler için iki cennet (cennetân) vardır.”**¹²³² denildikten sonra, bu cennetlerin imkânlarından bahsedilmekte, ardından, o iki cennetten başka (veya onların altında) iki cennet daha bulunduğu¹²³³ belirtilerek bunların da benzer imkânları tasvir edilmektedir. Müfessirler, bu iki (veya dört) cennet hakkında cin ve insan türlerine verilecek cennetler, iyiliklerin yapılması ve kötülüklerin terkedilmesine karşılık verilecek iki cennet, iman ve sâlih amel için verilecek cennet ile lutf-ı İlâhî olarak fazladan ikram edilecek cennet gibi bazı yorumlar yapmışlardır.

1226 42/Şûrâ, 22

1227 3/Âl-i İmran, 133; 57/Hadîd, 21

1228 9/Tevbe, 72; 61/Saff, 12

1229 39/Zümer, 20

1230 66/Tahrim, 11

1231 55/Rahman, 72; Müslim, Cennet 23-25

1232 55/Rahmân, 46

1233 55/Rahmân, 62

Dünya hayatında mü'minlerin Allah'a itaat ve bağlılıklarının aynı derecede olmadığı bilinmektedir; bunun sonucu olarak ceza ve mükâfat derecelerinin de aynı olmayacağı haber verilmektedir.¹²³⁴

ÂHİRETE İMANIN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ

İnsanlara bakıyorsunuz, sulu ve yeşillik bir yer görünce, hemen hafta sonu orada birkaç saat zevkli anlar geçirmek için piknik programları yapıyorlar. Ama nice insan, Allah'ın, altından ırmaklar akan yeşillik mekânında (cennette) ebedî piknik yapmanın programını yapmıyorlar. Veya yazın sıcak günlerinde 40-50 derecelik sığa dayanamayıp kaçan insanlar, o dehşetli günün ve yerin (cehennem) bilmem kaç bin derecelik sığağandan korunmuyorlar. Şu hayatta apartmanlar ve villalar yaptırmaya kalkan insanlar, öbür tarafta bir gecekondu olsun yapmaya kolay kolay kalkışmıyorlar. Sanki bir gün oraya gitmeyeceklermiş gibi. Yine bu insanlar, şu hayatta, boğazlarından kısarak kooperatiflere yazılıyorlar. Yazıldıkları daireyi elde edip içinde rahat bir şekilde oturmak için canları çıkarcasına yıllarca taksit ödüyorlar. İyi, olsun, ev dünyada bir ihtiyaçtır, ama aynı kişiler cennet kooperatifinden bir köşke talip olup da “taksitlerini düzenli bir şekilde ödeyeyim; günü gelince bana anahtarı teslim edilsin” diye düşünmüyorlar. Yine bu insanlar, mahkemeye düştüklerinde berat etmek için ellerinden geleni yapıyorlar. En iyi avukatı tutuyorlar, hâkimi görmek gerekiyorsa görüyorlar... Ama aynı insanlar, birgün kurulacak olan lâhî mahkemede berat etmek için pek de fazla bir çaba harcamıyorlar.

Biz birine iyilik yapsak, adam karşılığında teşekkür etmeden çekip gitse “ne karaktersiz bir adam; o kadar iyilik yaptım, bir teşekkür bile etmedi. Nankör, sen bundan sonra görürsün!” deriz. Ama biz aynı şeyi Allah'a karşı yapmıyor muyuz? Evet, bütün meseleler gelip âhirete ve dirilişe ciddi mânâda iman (yakînî bir bilgi ve kesin bir inanç) noktasında düğümleniyor. **“O (Allah), hanginizin daha güzel amel işleyeceğini denemek için ölümü ve hayatı yarattı.”**¹²³⁵ Bu âyetin ifadesiyle hayata baktığımızda sanki bir terslik varmış gibi görebiliriz. Çünkü biz insanlar, önce yaşar sonra ölürüz; ama âyette önce ölüm, sonra hayat denilmiş. Burada Allah bize şunu ima ediyor: “Hayatı anlamak ve doğru yaşamak istiyorsanız, önce ölümü anlamalısınız.” İnsanın hayatı nasıl anladığı, her şeyden önce ölümü nasıl anladığına bağlıdır. Eğer siz ölümü bir bitiş ve yok olma şeklinde anlarsanız, hayatı da “nasıl

1234 4/Nisâ, 96; 8/Enfâl, 4

1235 67/Mülk, 2

olsa ölüm var; o halde ölmeden önce ne yaparsam kârdır” şeklinde anlar ve öyle yaşarsınız. Ama ölümü bir bitiş değil de, aksine bir diriliş ve gerçek hayat olarak anlarsanız, o zaman hayatı; “en ince teferruatına kadar hesabının verileceği bir olay” olarak anlar ve o şekilde yaşarsınız. Herhangi bir şey yapmadan önce, onun hesabını yapar, hesaba çekileceğiniz bilinciyle hesaplı ve ölçülü davranırsınız.

ÂHİRET ŞUURU

Kur'an'ın, üzerinde en fazla durduğu konuların başında âhirete iman gelir. İnsanların İslâm'a girmeleri, Allah'ın dinine teslim olmaları ancak bu iman ile mümkündür. Bunun için âhiret konusunun en fazla işlendiği sûreler Mek-kî sûrelerdir. Bunun böyle olması kaçınılmazdı. Çünkü müşrik, kâfir ya da putçu her ne olursa olsun, insanların her tür şirk, küfür ve cahiliyye düşüncesinden temizlenmeleri ve hayatlarının bütününde İslâm'ı kendilerine bir yaşam biçimi edinmeleri, bu iman ile mümkündür. Her şeyden önce Allah'a ve bu dünyadan sonra gelecek ebedî âhiret hayatına inanmayan bir insanın, yeryüzünde şeytanın oyunlarına karşı sebat etmesi, canı ve malı pahasına mustaz'afaların haklarını savunup zâlimlere karşı durması beklenemez. Bu insanlar, yaşadıkları hayat gereği, tüccarca bir felsefeyi kendilerine rehber edinmişlerdir. Yaptıkları her tür iyilik ya da yardımın karşılığını bu dünyada ve dünyanın geçer akçesiyle almak isterler. Oysa İslâm, müslümanlara böyle bir şey va'detmez. Aksine insan, akidesi için sadece malını ve dünyevî zevklerini değil, canını bile feda etse, bunun karşılığını yalnızca âlemlerin Rabbi olan Allah'tan beklemek zorundadır. **Allah'a teslimiyet, dünyevî zevk, rahat ve menfaatlerden ferâgat anlamına geldiğine göre sağlam bir âhiret inancı, mü'minde olmazsa olmaz bir özellik demektir.**

Sağlam bir âhiret inancına sahip olmayan bir insanın, cahilî düşünce ve yaşayışlardan uzak durması, imkân hâricindedir. Bu yüzden Kur'an, her konuda olduğu gibi, bu konuda da en doğru yolu takip etmiş ve yeryüzünde Allah'ın hilâfetini yüklenecek ve İlâhî adâletini arz üzerinde tesis edecek insanları somut haram ve helâllerden uzaklaştırmadan önce, yakînî bir âhiret (ceza-mükâfat) inancına dâvet etmiştir. Nitekim Mekke'de de böyle olmuş ve namaz, oruç, hac, içki, zina gibi konularla ilgili hükümler gelmeden önce bu inancın sağlamlaştırılmasına uğraşmıştır.

İnsanın fitratından uzaklaşıp, gittikçe artan bir hızla nefisini, dünyevî ve hayvanî zevkini öne çıkartan bir anlayışla gücü yettiği her şeye hükmetme istemesi her yerde fesadı artırmıştır. Bunun sonucu olarak, İslâm'dan uzak anlayış ve yaşayış; insandan tabiata, felsefeden bilime, dinden siyasete hemen hemen her şeyin dengesini altüst etmiştir. İşin garibi, modern insan, bu altüst olmuş dengenin hâlâ en iyi olduğunu ve ilerleme felsefesi gereği daha da iyi olacağını söylüyor. Bu dengenin bozulması sonucu adâletin arz üzerindeki tesisi de ortadan kalkmıştır. Ve artık yeryüzünde suç işleyen, zulmeden, milyonlarca mustaz'af insanı sömüren müstekbirler, emperyalistler, çağdaş firavunlar cezalandırılmadan bu dünyadan ayrılıyorlar. İşte bunların nihaî cezasını Allah, âhirete saklamıştır. Adâlet konusu, sadece kâfir ve mücrimlerin suçlarıyla değil, aynı zamanda müslümanların ecirleriyle de ilgilidir. *“Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık; bu, inkâr edenlerin bir zannıdır. Bu yüzden o inkâr edenlere ateşten helâk vardır. Yoksa biz, iman edip iyi işler yapanları yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Yoksa muttakîleri, yoldan çıkaranlar gibi tutacağız?”*¹²³⁶

Bu dünyada sırf Rabbinin rızâsını gözeterek her tür meşakkate katlanan, Allah'ın dâvâsı için işkence, hapis, kınanma, işinden edilme gibi her tür zorluğa göğüs geren insanların, Allah'ın bir lütfu olarak âhirette bir karşılığının bulunması gerekir. Gerçi bir müslüman, dünyadasırf Rabbine olan bağlılığından dolayı gördüğü eza ve cefalarla hiçbir zaman alçalmaz; aksine O'nun katında daha fazla yükselir.

MÜ'MİNLER ÂHİRETE KESİN BİÇİMDE İMAN EDİP HAYATI BU İNANÇ EKSENİNDE YAŞARLAR

Mü'min olanlar, âhiret gününe iman eden kimselerdir. Âhiret gününe iman, hesap kitap konusuna iman demektir. Âhirete inanan kişi, hesap kitap konusunda korku sahibi olan kişi demektir. İnsanlar neden korkarlarsa ona karşı titiz davranırlar. İşte mü'min, böyle bir korkuyu sürekli diri tutan kişidir. Her adım atışında, her duruşunda, yâni olumlu ve olumsuz her eyleminde, Allah'a verilecek hesabı dikkate alarak korku ile umut arasında dengede duran kişidir. Yani mü'min, “Ya bu konuda hesaba çekilirsem! Ya bu amelim yarın karşıma bir dosya olarak çıkarsa, ya bu hareket yarın hesaba çekilirken aleyhime çıkarsa, ya bu duruşum, tutumum beni cehenneme

sürüklerse” diye sürekli bir duyarlılık içinde bulunur. Herkes kendisini sorgulamalı, böyle bir korkumuz var mı, yok mu diye. Müslümanım diyenlerin büyük çoğunluğunda, âhirette verilecek hesap korkusundan daha fazla ve daha çok belirleyici olan, **“aç kalma korkusu, borcumuzu ödeyeme-me korkusu, ele âleme rezil olma korkusu, dünyevi imkânlarımızın elimizden alınma korkusu, polis korkusu, maliyeci korkusu, hapse girme korkusu, çek-senet protesto korkusu, işten atılma, statümü-zü kaybetme korkuları”** değil mi?

Hâlbuki Allah, kitabının başka bir âyetinde müttakileri anlatırken: **“Onlar, kesinlikle Rablerine kavuşacaklarını ve O’na döneceklerini düşünen ve bunu kabullenen kimselerdir.”**¹²³⁷ buyurmuştur. Her ân Allah’la karşı karşıya gelivereceğine inanan insanlar. Çünkü samimi ve kesin bir âhiret inancı Allah’la beraber olmayı, her an Allah’la karşı karşıya gelmeyi gündeme getirecektir. Böylece kişi sürekli Allah’la beraber olduğunu hissederek, kendini kontrol edebilme imkânı bulacaktır. Çünkü âhirete iman bunu sadece söz planında söylemek değil, hayat programını bu inancı belirleyici kılarak yapmak demektir. Ancak, Allah korusun da bugün müslümanım diyenlerin çoğunluğu, diliyle âhirete imanı gündeme getirirken, hayat programlarıyla onu yalanlamaktan çekinmemektedir. Dünyevi hesap, hırs, hedef ve beklentiler, âhiret eksenli hesap ve duyarlılıkları yok etmiş ve âhirete iman iddiasını çürütmüş bulunmaktadır. Maalesef çoğunluk Müslümanlar, âhiret ve hesaba imanı dilleriyle ikrar ederken, hayatlarıyla yalanladıkları halde, bunun farkında bile değiller. Âhirete gerçek anlamda yakîn bir imanın varlığından söz edilebilmesi için, hem diliyle hem de hayat programıyla âhirete inanmak, hem sözlü hem de fiilî manada imana sahip olmak gerekir. Rabbimiz hepimize bu imanı nasip etsin inşaAllah.

Bu mesele en önemli mesele olup, âhirete iman konusunu, öncelikle kendimiz, sonra da davetimizin muhatabı çevremizdeki tüm insanlar için sürekli gündemde tutmak zorunda olduğumuzu, asla ve hiçbir sebeple unutmamalı ve ihmal etmemeliyiz.

YARATILIŞA İNANAN, YENİDEN YARATILMAYA DA İMAN EDER

Yaratılış olarak da âhiretin varlığında şüphe edilemez. Müşriklerin kesin inkârlarına getirdikleri en büyük delil; yok olan, toprağa karışan insan bir

¹²³⁷ Bakara, 2/46.

daha nasıl diriltilebilir? Oysa âlemlerin rabbi olan Allah'ın buna gücü elbette yeter. *“Elbette gökleri ve yeri yaratmak, insanları yaratmaktan daha büyük (bir şey)dir. Fakat insanların çoğu bilmezler. Kör ile gören bir olmaz. İnanıp sâlih ameller yapanlarla kötülük yapan bir olmaz. Ne kadar az düşünüyorsunuz! (Kıyâmet) saat(i) mutlaka gelecektir. Bunda asla şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu inanmazlar.”*¹²³⁸ *Yaratılışça siz mi daha çetinsiniz, yoksa gök mü? (Allah) onu yaptı. Kalınlığını (tavanını) yükseltti, onu düzenledi.”*¹²³⁹; *“De ki: ‘Allah sizi yaşatıyor, sonra sizi öldürüyor, sonra sizi kendisinde şüphe olmayan günde toplayacaktır. Fakat insanların çoğu bilmezler.”*¹²⁴⁰

Öldükten sonra dirilme; bir de insanın yaratılış felsefesi ile ilgilidir. Peygamberimiz: *“insanın dünyada bir yolcu, dünyanın da ağaç altında bir solukluk dinlenme yeri”*¹²⁴¹ olduğunu söylemiştir. Yani başı O'ndan gelen ve sonu yine O'na ulaşacak olan bir yolculuk (*İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn*).¹²⁴² Bu yolculukta insan başıboş bırakılmamıştır. *“İnsan, başıboş bırakılacağını mı sanır?”*¹²⁴³; *“Bizim sizi boş yere, bir oyun ve eğlence olarak yarattığımızı ve sizin bize döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sandınız?”*¹²⁴⁴ Allah, insanı boş yere yaratmadığına göre, helâkını da boş yere yapmayacaktır. Bu dünyada kendisine bu kadar nimet ve hasletler verilen, mahlûkatın en şerefli kılınan ve tüm bunların karşılığında sadece Allah'a kulluk etmesi istenen insanın, tüm bu imkân ve lütufları boş yere harcaması, ya da sırat-ı müstakim doğrultusunda kullanması karşılıksız kalmayacaktır.

*“...(O müttakiler) âhirete yakîn olarak iman ederler. İşte onlar, Rable-rinden bir hidâyet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de onlardır.”*¹²⁴⁵ Âyette geçen *yakînen iman* önemlidir. İslâm'ın temel özelliklerinden birisi, insanları, gaybe imana dâvet etmesidir. Bu gaybın varlığı, bizim duyularımızla müşahede edilmez; aklî çıkarsamalar ya da mantıksal önermelerle de bilinmez. Aksine gaybe imanın en sağlam teminatı, sadık habere duyulan güvendir. Kur'an gibi sadık bir haberde herhangi bir yanlışlık ya da tezatlık olmayacağına göre, gaybın varlığı da kesindir. Âhîret gaybî olduğuna göre, ona yakînî iman da ancak Allah'a olan imanla mümkündür. Çünkü gerçek yakîn, biza-

1238 40/Mü'min, 57-59

1239 79/Nâziât, 27-28

1240 45/Câsiye, 26

1241 İbn Mâce, Zühd 3, hadis no: 4109; Tirmizî, Zühd 44, hadis no: 2377

1242 2/Bakara, 156

1243 75/Kıyâmet(i), 36

1244 23/Mü'minûn, 115

1245 2/Bakara, 1-5

tihi müşahede iledir. Oysa âhiret konusunda böyle bir imkân yoktur. Dolayısıyla konu, Allah'ın sözüne iman ile alâkalıdır.

ÂHİRET ANLAYIŞI BİZİ DİRİLİŞE ULAŞTIRIR/ULAŞTIRMALIDIR

Bugün yaşadığımız toplumda âhiret inancı, bir mit ve hurâfeler yığını olarak yaşamaktadır. İnsanlar bu inancın getirdiği her tür dinamizm, coşkunculuk ve gayretten fersah fersah uzaktadırlar. Bu avamî anlayış, tevhid bilincine sahip mücâdeleci müslümanlar için geçerli değildir. Avamdan, ya da ehl-i dünyadan birisi yaşadığı hayat ve sahip olduğu hayat felsefesince âhirete inanmaktadır ve büyük bir ihtimalle de kendini cennette görmektedir.

Gerçek müslümanlar için durum çok farklıdır. Çünkü müslümanlar 'dünyadadırlar' ama, 'dünyadan ve dünyevî' değildirler. Dünyada, bütün ömürleri boyunca bir yolcu ya da garip gibidirler. Yani onlar, niçin yaratıldıklarını, nasıl yaşayacaklarını ve buna bağlı olarak sonlarının nereye ulaşacağını bilen insanlardır. İnsan, şu anda yaşadığına göre, öncelikle bilmesi gereken; nasıl yaşayacağı ve sonunun ne olacağıdır. Aslında son dediğimiz şeye, fazla uzak gözüyle bakılmamalıdır. Çünkü "Dünya" kelimesi, denâ'dan gelir ve 'yakınlaştırılmış şey' demektir. Demek ki dünya, insanın akıl ve idrak tecrübesine ve bilincine yakınlaştırılmış bir şeydir. Yakına getirilen şeyin (dünyanın) tabir câizse bizi kuşatması ve etkilemesi gerçeği, bilincimizi, son varış yerimizden (âhiretten) başka yöne çevirir. Bu son gidilecek yer, 'daha sonra' geldiğinden; bize 'uzak' gibi gelir. Hâlbuki bu, 'yakın' olanın (dünyanın) sebep olduğu yanılsama ve şaşırtmacadan dolayı böyledir. Yani, son, âhiret bize o kadar uzak değildir. Uzak sanmamız, duyularımızın bizi yanıltması nedeniyledir. Öyleyse yaşadığımız ile ulaşacağımız sonu düşünmek ve her ânımıza bir muhâsebe yapmak durumundayız.

Müslüman birey, kendi bilinç ve dimağını devamlı diri tutmak zorundadır. Bir taraftan cahilî yaşamın, diğer taraftan nefsin/şeytanın öne sürdüğü zaaf ve oyalanmalar arasında kalan birey, cihadın her şeyden önce bunlara karşı verilmesi gereken bir mücâdele olduğunu bilmelidir. Bunun sağlanabilmesi ise ancak yaşanan dünyadan ve hayattan daha yüksek, yüce ilkelere, hedeflere bağlanmakla mümkündür. Bu ilke ya da hedef, günlük yaşamadan ve denîlikten uzak ve yüce olduğu ölçüde bu hayatı anlamlı kılacaktır. Hangi düzeyde olursa olsun, müslüman birey için mücâdele zorunlu olduğundan, mücâdeleye liyakat için fertlerin dimağlarını her zaman diri tutacak donanımlara, eskimeyen kaynaklara ihtiyacı vardır. İşte bu kaynakların ba-

şında âhiret inancı gelir. Kişi, dünyanın geçici zevklerinden, korku ve umutsuzluktan, hedef sapmalarından ve hilâfet görevini unutmaktan, ancak bu inanç ile uzaklaşabilir. İnsanoğlu nisyâna (unutmaya) meyillidir ve nısyan arttıkça isyan ve sapma da artar. Dahası, insanın gönlünde iki ayrı (üstelik zıt) ilkenin, idealin ya da duygunun bulunması mümkün değildir. Bir yandan hilâfet görevini yerine getirmeye çalışmak, özgürlük ve adâlet için mücâdele etmek, bir yandan da dünyanın ve şeytanın geçici oyunları, hileleri karşısında aldanmak, korkmak ve zavallı yaşam biçimlerine istek duymak, bir müslümanın şahsında birleşemez. **“Dünya hayatını âhiret hayatı karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşırlar. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür ya da galip gelirse, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”**¹²⁴⁶ Allah'ın yolunda mücâdele, -alanı ve biçimi ne olursa olsun- ancak dünya hayatının satılmasından sonradır. Sağlam bir irâde ve direnme duygusuna sahip olmayan insanların, düşmanın güç ve oyunları karşısında kısa zamanda umutsuzluk ve korkuya düşmesi mümkündür. Hâlbuki sorgulama, tahkir edilme, işkence görme ve nihâyet şehidlik ile kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını; aksine cennetlere ve bunun ötesinde temiz ve özgür bir ruha sahip olacağını ve Rabbinin huzuruna bu tertemiz haliyle çıkacağını bilen bir insan için, korku son derece ârızî bir şeydir.

GÜNDÜZ YAŞIYOR, GECE ÖLÜYÖR, SABAH DİRİLİYORUZ

“Niçin varsın?” şeklindeki soruya “yok olmak için” şeklinde cevap vermek, var olan ve yaşanan her şeyi bir anda anlamsız kılmak demektir. Öyle ya, siz bir şey icad eder, bir şey var edersiniz; ardından size sorarlar: “Bunu niçin var ettin?” Cevap verirsiniz: “Var etmiş olmak için var ettim!” Neticede her iki cevap da oldukça anlamsız olup, kişinin kendisini, hayatı ve varlığı tanımadığını, olup bitenlerden gaflet içinde yaşadığını gösterir. **“Onlar, ayakta, oturarak ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın (derler). Sen yücesin, bizi ateş azabından koru.”**¹²⁴⁷

Her şeyin bir anlamı vardır. Hayatın, ölümün, ağaçların, dağların, insanların, hayvanların... Ölümü anlamlandırdığımız zaman, her şey bir anlam kazanacaktır. Ölüm, bir yok olma değil; yeni bir hayatın başlangıcıdır. Ölümlü, fani sıkıntılarla dolu bir diyardan, ölümün olmadığı, ebedî, mükâfatlarla dolu zahmet ve sıkıntının bulunmadığı, sevdiğimiz her şeyin bulunduğu bir diyara

1246 4/Nisâ, 74

1247 3/Âl-i İmran; 191

yolculuktur. Onun için müslüman ölümden korkmaz; sadece ona hazır olur. Hatta, yeri geldiğinde seve seve canını verir, âhiret karşılığında dünyayı satar. **“Ölüm yok olmak değil; bir diriliştir, yeni bir hayata geçiştir”** cümlesinden hareketle, yaşadığımız hayatı ve varlıkları seyredelim:

Her gece bir ölüm, her sabah bir diriliştir. Gece olur uyuruz. **Uyku, ölümün kardeşidir, ölmenin provasıdır.** Bir müddet sonra uyanırız. Yani ölümden dirilişe geçeriz. Bunu her gün tekrarlarız. **Gündüz yaşar, gece ölür, sabah diriliriz.**

HER KIŞ BİR ÖLÜM, HER BAHAR BİR DIRİLİŞTİR

Güneşin her batışı bir ölüm, her doğuşu bir diriliştir. Her gün tekrarlanan bu batış ve doğuş gösterileri, bize şu gerçeği fısıldar: Ey insan! Tıpkı benim gibi sen de bir gün böyle batıp sonra tekrar doğacaksın, yani öleceksin ve dirileceksin. Bu gerçeği unutturmamak için Rabbimiz hergün bu manzarayı bize seyrettiriyor. Bakmasını bilenler, baktıklarında görenler için güneşin doğuş ve batışı da âhirete imanı içeren bir âyettir.

Mevsimler de bize ölüm ve ardından dirilişi anlatır. **Her kış bir ölüm, her bahar bir diriliştir.** Kış geldiğinde toprağı ve hayatı ölü görürüz. O yeşil yeşil canlı bitkiler ve toprağın üstünde kaynaşan, devinen, gezinen böcekler, hayvanlar yoktur artık. Ama baharın gelip yağmurların inmesiyle birlikte toprağın dirilişe geçtiğini görürüz. **Kışın, nice sineklerin kaybolması bir ölüm, baharla ortaya çıkması bir diriliştir. Kışın odun haline gelen ağaç için bu bir ölüm, baharla çiçek açıp meyve vermesi bir diriliştir.** Tabiat, kendi diliyle haykırır: “Ey insan! Bir gün sen de böyle ölecek ve dirileceksin!” Rabbimiz, kış ve bahar mevsimlerini yaşatırken aynı zamanda ölümleri ve dirilişleri de aylarca seyrettirir. **Tohumların toprağa atılışı bir ölüm, günler sonra topraktan çıkışı bir diriliştir.** Tohumun toprağın içinde yok olduğunu zannederiz; hâlbuki yokluk yoktur. O, toprağın altında diriliş sürecini yaşamaktadır. Nihâyet bir müddet sonra, bahar rüzgârı borusunu öttürecek, tohum, kıyâmeti yaşayarak kıyam edecek, yeşillikler içinde yeni bir hayata kalkacaktır. İnsan da böyle bir tohum gibidir. Yaşarken bir gün toprağın altına düştüğünü görürüz. İnsanın düştüğü yer, onun kabridir. Tohum gibi o da bir gün düştüğü yerden kalkacaktır. Kıyâmet günü, zaten kalkış günü demektir. **“Gökten bereketli bir su indirdik. Kullara rızık olmak**

üzere onunla bahçeler, biçilecek taneli ekinler, küme küme tomurcukları olan hurma ağaçları yetiştirdik. O su ile ölü yeri dirilttik. İşte insanların diriltilmesi de böyledir.”¹²⁴⁸; “O (Allah), ölüden diri, diriden ölü çıkarır; yeryüzünü ölümden sonra o canlandırır. Ey insanlar! İşte siz de böyle diriltileceksiniz.”¹²⁴⁹

Doğum da bir diriliştir. Doğum, ölü gibi olan bebeklerin ana rahminde dirilişe geçip dünyaya adım atmasıdır. Bakmasını ve görmesini bilenler için bir damla suyun (atılan pis suyun milyonlarca parçasından birinin) dirilişe geçmesidir. *“Allah’ı nasıl inkâr edersiniz ki, siz ölüler idiniz; O sizi diriltti. Yine öldürecek, yine diriltecek, sonra O’na döndürüleceksiniz.”¹²⁵⁰; “İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: ‘şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ diyor. De ki: ‘Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gâyet iyi bilir.”¹²⁵¹*

İçinde yaşadığımız hayatın kuruluş düzeni de ölümden sonra dirilişin ve hesaba çekilmenin gerçekleşeceğine başlı başına bir delildir. Çünkü yaşadığımız hayatta güçlü ve zalim insanlar var. Çoğu kez bunlar, “ben istediğimi yaparım ve kimseye hesap vermem!” havası içinde yaşıyorlar. Diğer taraftan zavallı, güçsüz, her türlü haksızlığa maruz kalıp hakkını alamayanlar var. Günün birinde, zalim cezasını, mazlum da hakkını alamadan ölüp gidebiliyor. Hayat, bu kadar dengesiz ve anlamsız, zâlimlerin yaptıklarının yanına kâr kalacağı adâletsiz olamaz. Hemen insanın aklına şu geliyor: **“Ölümden önce haklıya hakkı, suçluya cezası tümüyle verilmediğine göre, demek ki ölümden sonraya bırakılıyor.”** İşte ancak bu değerlendirmeden sonra hayat anlam kazanıyor. İnsan, dirilişin sancılarını çekmektedir. **Vicdan azabının da temelinde “öldükten sonra bir gün dirilme ve yaşanan hayatın hesabını vermenin getirdiği endişeler” vardır.**

Sadece bu dünyada yaşayacağınızı düşünerek yaşarsanız ölü yaşarsınız. Ama **öleceğinizi düşünerek yaşarsanız diri yaşarsınız.** Çevremizdeki insanlar hep dirilişin etkisiyle, âhîret şuuruyla yaşasalar!.. Seyredin o zaman hayatın güzelliğini. İkinci asr-ı saadet olur çağımız. İnanın, iman ettiğimiz cenneti daha burada iken yaşamaya başlarız. Fakat biz, tüm yatırımlarımızı bu

1248 50/Kaf, 9-11

1249 30/Rûm, 19

1250 2/Bakara, 28

1251 36/Yâsin, 77- 79

dünyaya yönlendirerek yaşadığımız hayatı ve yeri sahte cennet haline getirmeye koyulunca cenneti de unuttuk. Özlemez olduk. Nasıl özleyebiliriz ki; lüks, israf demeden yaşadığımız hayatı, materyalistlerin uydurma cenneti gibi yapmak için bir ömür boyu gece gündüz koşturunca. Sahabe, cenneti öyle bir özlüyordu ki! Enes bin Nadr, Uhud savaşında “cennetin kokusunu Uhud’un arkasından duyar gibi oluyorum” diyordu. Bilirsiniz, insan çok acıkınca yemeğin kokusunu çok uzaktan duyar. Sahabe de cennete öyle acıkıyordu ki, daha dünyada iken kokuları geliyordu cennetin.

İmam Gazali diyor ki: **“Mezardakilerin pişman oldukları şeyler yüzünden dünyadakiler birbirlerini kırıp geçiriyor.”** Ölüm öncesindeki kavgaların ölümden sonra pişmanlık getireceğini hissederek yaşayan insan, hiç pişman olacağı şeyin kavgasını verir mi? Hırsla hayatın ve eşyaların, burada kalacak şeylerin ardına bir ömür boyu düşer mi? *“Onlar, geride nice şeyler bıraktılar; bahçeler, çeşmeler, ekinler, güzel makamlar ve zevk ü sefa sürecekleri nice nimetler. İşte böyle oldu ve biz onları başka topluma miras verdik.”*¹²⁵²; *“Ey iman edenler, size ne oldu ki: ‘Allah yolunda topluca savaşta çıkın’ denildiği zaman yere çakılıp kaldınız? Âhirettense dünya hayatına mı râzı oldunuz? Ama dünya hayatının geçimi (zevki), âhiret yanında pek azdır.”*¹²⁵³

Gerçek özgürlük, Allah’a koşmakta ve Allah’a yakın olmaktır. İnsan, Allah’a ne kadar yakın olur, O’na ne kadar bağlanırsa o kadar özgür sayılır. Allah’tan uzak yaşayan insanlar köle insanlardır. Meselâ; mobilyalarının ve arabalarının çizilmesine hiç dayanamazlar. Çünkü o çizilen şeylerin kölesi durumundadırlar. Efendilerinin zarar görmesinden rahatsız olurlar. Ama her gün dinleri, imanları, şerefleri, namusları çizilir, hiç rahatsız olmazlar. Başörtüsüne uzanan ellere kızmaz; yeter ki o el, kendi putlarına, efendilerine zarar vermesin. Menfaatine dokunulduğunda etrafı velveleye boğanlar, dinlerine ve âhiretlerine yapılan hücumdan hiç rahatsızlık duymamaktalar. Böyle insanların özgürlükten bahsetmeleri, kölelerin özgürlük dersi vermesine benzer.

Peygamberimiz’in tavsiyesi şöyle idi: *“Bu dünyada, sanki gurbete gitmiş, birgün yuvasına tekrar dönecek biri gibi ol veya gelip geçici bir yolcu gibi yaşa.”*¹²⁵⁴ Hayatın geçiciliğini kalbine ve kafasına oturtmuş bir müslüman geçici şeylere sevgi beslemez ve kendini bağlamaz. Zaten şu bir gerçektir ki;

1252 44/Duhân, 25-28

1253 9/Tevbe, 38

1254 Buhârî, Rikak 2; Tirmizî, Zühd 25, hadis no: 2334

Allah'ın dışındaki şeylere olan ilgi ile Allah'a olan ilgi arasında ters orantı vardır. Bir kimsenin Allah'ın dışındaki varlıklara, eşyaya ilgisi ne kadar fazla ise, Allah'a olan ilgisi o kadar azdır. Böyle bir durumda ilgi duyulan şeyler Allah ile kul arasında engel teşkil ederler. Bu yüzden İslâm, insanın duygularını âhirete yönetmek için Kur'an'da çok sık şekilde ölüm, âhiret, kıyâmet, hayatın geçiciliği üzerinde durur. Mekkî sûrelerin aşağı yukarı tamamında, diğer sûrelerin de genelinde bu havanın verilmeye çalışıldığını görürsünüz. *“Bilin ki, dünya hayatı bir oyun, eğlence, süs, kendi aranızda övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışıdır. (Bu) tıpkı bir yağmura benzer ki, bitirdiği ot ekincilerin hoşuna gider, sonra kurur, onu sapsarı görürsün, sonra çerçöp olur. Âhirette ise çetin bir azab; Allah'tan mağfiret ve rızâ vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir zevkten başka bir şey değildir.”*¹²⁵⁵

Kur'an'a baktığımız zaman âdeta tüm azgınlık, isyan ve başkaldırıların sebeplerinin tek sebebe bağlandığını görürüz. O da âhireti hesaba katmadan ve âhiretten korkmadan yaşamak. *“Hayır, doğrusu onlar âhiretten korkmuyorlar.”*¹²⁵⁶ Kur'an, terbiye etmeye çalıştığı insanda ilk etapta âhiret endişesi oluşturmaya çalışır. Bu endişe belli bir boyuta ulaştığı zaman insanların hayatlarında inkılabların gerçekleştiğine şahit oluruz. Meselâ; içki Medine döneminde ve yaklaşık Uhud savaşı yıllarına kadar yasaklanmamıştır. Fakat o tarihlerde içkiyi kesin olarak yasaklayan âyet inince evdeki şarap küplerinin kırılarak içkili hayata son verildiğini görürüz. Peki, bu neden kaynaklanıyor? Tabii ki âhiret ve Allah korkusundan. O insanlar o güne kadar öyle eğitilmiş ki, yaptıkları işin âhirette kendilerine çok pahalıya malolacağı söylendiği anda hemen o işten vazgeçiyorlar.

Âhirete imanı, âhiret endişelerini, cennet ve cehennem mefhumlarını ortadan kaldırdığınızda insanları gerçek anlamda motive edemezsiniz. Yani iyi şeyleri kendiliklerinden yaptırıp, kötülüklerden de kendiliklerinden vazgeçiremezsiniz. Âhirete iman; en büyük ve gerçek anlamda tek otokontrol mekanizmasıdır. Âhiret ve Allah korkusu olmadan insanları neye göre ahlâklı ve dürüst olmaya sevkedeceksiniz? Eğer bir insan, yaptığı bir kötülüğün cezasını görmeyeceğini bilse, niye o kötülükten vazgeçsin veya yapacağı bir iyiliğin karşılığında mükâfat yoksa niçin o iyiliği yapsın? Denilebilir ki; insanlık için. Ben ölür ölmez bu insanlar çok kısa bir süre içinde beni unutacaklar. Unutmasalar bile, öldükten sonra bana ne faydaları dokunabilecek ki?

1255 57/Hadîd, 20

1256 74/Müddessir, 53

Ama düşünün ki “bir varlık” var ve “bir gün” var. O varlık, o günde yaptığı-
nız tüm iyiliklerin karşılıklarını kat kat fazlasıyla verecek ve yaptığınız kötülük-
lerin de cezasını verecek. O varlık ki, hiçbir iyiliği unutmaz, adâletli, kimseye
zerre kadar zulmetmez, hiçbir şeye ihtiyacı yok. Her şeyin yaratıcısı ve sahi-
bi, çok merhametli, çok affedici. İnsan, böyle bir varlığa iman edip sadece
O’nun rızâsını kazanmak idealiyle yaşadığı zaman artık siz bu insanları “Al-
lah’ın rızâsını kazanma” amacıyla iyi şeylere kolayca yönlendirebilir ve kötü
şeylerden de kolayca sakındırabilirsiniz. Aksi takdirde bütün çabalarınız so-
nuçsuz kalır. Âhiret korkusu olmadan insanlar, fırsat bulduklarında kötülük
yapabilecekleri için kimsenin kimseye güveni olmaz.

İnsanın ve insanlığın kemali, âhirete iman olmadan mümkün olamazdı.
Toplumsal huzurun ve ferdin saadetine âhiret inancına bağlı olduğunu bize
saadet asrının örnek toplumu öğretti. Hiçbir ahlâkî kural tanımayan, fuhşun
alenen işlenip suç sayılmadığı, birçok insanın babasının tombala usulü be-
lirlendiği, kokuşmuş gelenek dışında kanun ve nizamın bulunmadığı, hak
ve hukukun değil; gücün egemen olduğu, güçlünün hep haklı olduğu, kız
çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü, faizin ve her türlü haksız kazancın
normal sayıldığı, ezmeyene ezilmekten başka bir seçenek tanınmadığı ca-
hiliyye toplumundan dünya tarihinin ender şâhid olduğu faziletli bir toplum
çıkarılmasında, âhiret inancının payı sanıldığından da daha büyüktür.

**Kur’an ve Sünnette Allah’a iman ile âhirete iman birlikte zikre-
dilir. Zaten ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir.** Ayırdığımız
zaman bir anlamı kalmaz. Örneğin, laiklerin inandığı gibi bir Allah’a inanıyor-
sunuz. Yani Allah’ın, kendi varlığını ve her şeyi yarattığını kabul ediyorsu-
nuz. Fakat Allah’ı hayatınıza karıştırmıyorsunuz. Kötülük yaptığınızda ceza
vermiyor; iyi ve dürüst davrananlara da ödül vermiyor. Allah aşkına bana
söyley misiniz böyle bir Allah’a inanmakla inanmamak arasında ne fark var?
Hiçbir fark yok. Ama Allah’ın iyileri mükâfatlandıran, suçluları cezalandıran
bir varlık olduğuna iman eden, ayrıca zalimin cezasını görmediği, mazlumun
da hakkını şu hayatta alamadıklarını gören bir insan, elbette ölümden sonra
bu işlerin tamamlandığı bir günün olduğuna zorunlu olarak iman eder. Zaten
âhiret gününün bir başka adı da “din günü”dür. Din’in sözlük anlamlarından
birisi de mükâfat ve ceza olduğuna göre din günü; yapılan işlerin karşılıkları-
nın verileceği gün mânâsına gelir.

İki insan düşününüz. Birincisi hep onun bunun hakkını gasbetmiş, başkalarının alın teri ve emeği üzerinde keyif çatmış, ikincisi, başkalarının hukkuna tecavüz etmediği gibi bir ekmeğini ikiye bölerek tasadduk etmiş. Birincisi zulmetmiş, ezmiş, sömürmüş ve semirmiş. İkincisi yardım etmiş, gönül yapmış, onarmış ve mazlumu kollamış. Birincisi cana, mala, ırza tecavüz etmiş; ikincisi canı, malı, ırzı aziz ve muhterem bilmiş ve korumuş. Birincisi her türlü ahlâkî kurallardan ve insanî faziletlerden uzak, arzularının ve tutkularının esiri olarak yaşamış; ikincisi Allah'ın kendisi için çizdiği sınırları yine O'nun sevgisi ve korkusuyla çiğnememiş ve hep ahlâkî, insanî değer ve faziletleri koruyarak kuralları yaşamış.

Evet, şimdi bu iki kişinin de öldükten sonra aynı sonuçla karşılaşp yaptıklarının yanlarına kalacağını düşünmek hangi akla, hangi vicdana ve hangi adâlete sığar?¹²⁵⁷

Dünyanın; ekolojik anlamda tabii dengenin bozulması sınırından; ahlâkî, kültürel, siyasi, ekonomik vb. anlamlarda da toplumsal dengenin deformasyonu sınırına kadar, İlâhî olan her tür dengenin, tabiliğın, sünnetullahın sınırlarını zorlayıcı bir sona doğru hızla yaklaştığını gördüğümüz bu dünyanın her şeye rağmen “halifesi” olarak seçilmişleri olan insanların, bu İlâhî misyonlarını yerine getirebilmeleri için hâlâ bir fırsatları, bir şansları var.

Batı uygarlığının; insanı ve tabiatı tahrip eden, baş döndürücü bir ilerleme-kalkınma yarışı ile büyüleyici çağdaşlık, modernlik sendromu ile ifsad edici iletişim-medya hegemonyası, iğfal edici gayri ahlâkî yaşam tarzı ile artık âşına olduğumuz bu şeytanî uygarlığın sağına, soluna, ortasına bakmaksızın bütün yorumları, uzantıları ve sonuçları ile dünyayı ve insanlığı tehdit etmesine son verebilmek için hâlâ insanlığın en erdemlilerinin yapacakları bir şeyler var.

Bu erdemlilerin ve daha doğrusu insana üflenen İlâhî ruhun bütün erdemlerini temsil eden İslâm inancının insanlığa sunacağı İlâhî hikmetin bir ayağını *tevhid*; diğer ayağını *âhiret* bilinci oluşturuyor. Batının şeytanî hegemonyasına alarak İlâhî olana yüz çevirttiği, hikmeti ve İlâhî bilgiyi unutturduğu, insanî olan, tabii olan, hak olan her şeye sırtını döndürdüğü **insanlık, içine düştüğü şeytanî bataktan ancak *tevhid* ve *âhiret* ayaklarına basarak doğrulabilir.** Bu gerçek, yeryüzünün her yöresinde her gün her

1257 Mustafa İslâmoğlu, İman Risalesi, Denge Y., s. 287-288

saat her an kendini gösteren trajik âkıbetin farkına varan, farkında olan müslümanlar için üstlenilmesi gereken ağır sorumluluklar mânâsına geliyor.

Dünya ve içindekilerin gelip geçici olduğunu, bir sınama ve imtihan aracı olduğunu bilen ve böyle inanan İslâm insanı, bu bilgisini ve bu imanını, kuru ve şematik, içi boş ve vicdanî inanç kofluğundan çıkartıp, olması gereken yere, âlemlerin rabbi olanın, dünya ve âhiretin sahibi olanın istediği yere, hayatın tam ortasına oturtmak zorundadır.

Âhiret inancını hayatın tam ortasına oturtmak ne demektir? Ve bu, nasıl olabilir? Bu sorulara müslümanın, her müslüman topluluğun âhiret inancını gözden geçirmesi, içi boş bir inanç olmaktan çıkartıp, hayatına yön veren bir şuur/bilinç düzeyinde ele alması ve müslüman insanın dünyevî yaşantısının bu bilinçle nasıl şekilleneceğini ortaya koyması ile cevap verilebilir. Bu da, elbette ki dünyaya değer vermeyerek, bir oyun ve eğlence gözüyle görerek dünyevî olana itibar etmeyerek, gelip geçici değerlerden yüz çevirip, o büyük gün için, Rabbimiz'in karşısına tek tek çıkacağımız, titreyerek ya da açık alınla çıkacağımız hesap günü için yaşamakla mümkündür. Bu mümkün, hayatın tam ortasına oturmuş bir gerçekliğe dönüştürebilmek, yani gerçekten hesap günü için, hesap gününe ayarlanmış bir biçimde yaşayabilmek için de **âhiretin bilincine** varmış olmak gerekiyor.

Ufukları ölümle sınırlı, ölüme kadar uzanabilen bir yaşam felsefesine inanan, ölüm öncesini de **Allah'sız, âhiretsiz, ed-Din'siz** beşerî ideolojilerin yaşam projeleriyle tasarlayan şeytanın kemalist ve batıcı dostlarının egemen olduğu bir toplumda hem bu bilince ulaşabilmek, hem de bu bilincin gerektirdiği tarzda yaşayabilmek -işin doğrusu- o kadar da kolay değil. Çünkü iki yüz yıldır ümmetin başına bela olan batı işbirlikçisi egemen güçlerin, ezeerek, zulmederek, hile, dolap ve desiseler kurarak, batı batağına sürüklemeye çalıştığı ümmetin ve bir parçası olan yaşadığımız toprakların insanlarını, inkârın, şirkin, sapmanın, yüz çevirmenin, yalanlamanın, küçümsemenin, hor görmenin anaforundan baktığı ilâhî değerlere, ed-din gerçeğine, felah (kurtuluş) yoluna yeniden, bıkmaksızın, usanmaksızın çağırmak ve bununla birlikte işbirlikçilerin, satılmışların, sömürücülerin, insanlık düşmanlarının, Allah düşmanlarının düzenlerine karşı bitmez tükenmez bir kin pınarından beslenerek savaşmak, bir ve en büyük olan Allah'a, âhiret gününe yakinen iman edenlerin mesleğidir. Âhiret bilincinin gerektirdiği tarzda yaşayabilmek bu mesleği icra etmektir ve onun için kolay değildir.

Yaşadığımız toplumda bir asra yakın ifsad ve inkâr kaynaklı zulüm düzeyinin, pozitivist ve modernist paradigmlar temelinde ürettiği kemalist, sağcı, solcu, milliyetçi, kapitalist vb. ideolojilerin kısılcacında bulunan insanların arasından çıkan müslümanların, bu kısılcacın etkilerini tamamen silebildiğini söyleyebilmek çok zordur. Şu veya bu şekilde tevhid bilincine erişmiş insanların aynı oranda ve önemde âhiret bilincine de ulaşabildiklerini ne yazık ki iddia edemiyoruz. **Eğer tevhid bilinci insanlara beyinlerdeki ve kalplerdeki putları, tâğutları yıktırıyorsa; âhiret bilinci de hayattaki putları ve tâğutları yıkma mücâdelesine sevkeder.** Dünyayı değiştirmenin, toplumu değiştirmenin, insanı değiştirmenin en doğal, en sıradan faturası ve bedeli olan ölümü göze almanın, ölüme atılabilmenin, ölümden korkmanın insanı dâvâsı uğruna mücâdeleye sevkeden en güçlü sâik olduğunu görürüz.

Eğer insanlar tevhid bilinciyle yorumlayabildikleri dünyayı değiştirebilmek için kollarını dahi kıpırdatmıyorlarsa, ya da sadece kollarını, ya da dillerini kıpırdatıyorlarsa, işte o zaman insanların iç dünyalarına inip oradaki tortuyu, toplumun kültüründen kalmış gizli kalıntıları, yani o çıplak ölüm korkusunu, o açık dünya sevgisini bulup çıkarmak gerekir; zira insanları, tevhide ulaştığı halde yerinde tutacak olan, hâlâ yaşamaya, yalnızca yaşamaya sevkedecek olan tek sebep, bütün teorik, ilmî, fikrî izahların, yorumların, anlayışların aldatıcı perdesi arkasına gizlenen tek sebep; dünya sevgisi ve ölüm korkusudur. İslâmî bilincine rağmen bu içgüdüsel tortuyu barındıran insanların ölüm korkusu diğer insanlardan daha fazla, dünya sevgisi diğer insanlarınkinden daha yoğun ve kalıcı olur. Çünkü, bir içgüdü olarak, bilinçaltında sürekli beyin, kalp ve dildeki gerçeklerin perdesiyle örtülüp, bir biçimde bu gerçeklere inanıyor olmanın rahatlatıcı, yeterli gördürücü, tatmin edici işleviyle oyalanıyor olarak dünyayı sevmek daha meşrû, ölümden korkmak daha doğal hale gelir ve bu insanlar âhiretin bilincine daha uzak bir noktaya düşerler. Çünkü bu bilinci de taşıdıklarını var saymakta ve kendilerini de başkalarını da buna inandırabilmektedirler. Oysa âhiret bilincini sıradan bir insana kavrayabilmek daha kolay; bu tür insanların yeniden kavrayabilmeleri daha zordur.

“Lâ ilâhe illâllah”ın bütün bir tarihi, bütün bir dünyayı, bütün bir toplumu izah eden esprisini kavrayıp da, yeryüzünde işlenen bunca zulme, bunca haksızlığa, bunca iğrençliğe şâhid olup da, içinde yaşadığı toplumda ne yapmasını ve ne yapmamasını açık ve net bir şekilde kavrayıp da, hiçbir şey yokmuş gibi yaşamamanın, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmanın, hiç

bir sorumluluğa sahip değilmiş gibi ömür tüketmenin başka bir izahı yoktur. Mücâdelesiz, kavgasız, çilesiz, hapissiz, işkencesiz, kansız, şehidsiz geçen günlerin; daha fazla küfür, daha fazla zulüm, daha fazla tuğyan, daha fazla zillet demek olduğunu bilen insanların, bilmesi gereken insanların hâlâ yerlerinde durabilmeleri, hâlâ mücâdeleye atılmamaları, hâlâ kavgayı yarın-lara erteleyici çözümlere sarılmaları, hâlâ kolay ve rahat yolları bayraklaştı-rabilmeleri, başka bir şeyle izah edilemez. **Mücâdelenin, kanın, şehidin olmadığı yerde âhiret bilinci de gereği kadar yoktur demektir.** Âhi-ret bilincinin gereği kadar olduğu bir yerde insanlar günlerini meydanlarda, sokaklarda, karakollarda, mahkemelerde, cezaevlerinde, mezarlarda ya da mezar başlarındaki şehâdet andlarında doldururlar.

Oysa düşmanın açık seçik belli olduğu, kavganın bütün yakıcılığıyla ken-dini dayattığı, inancın kan, ter ve gözyaşı ile ispat istediği bir zamanda, in-sanlar hâlâ kaybetmekten korkacakları şeyleri biriktirmekle meşgullerse, hâlâ sıradan bir vatandaş olarak yaşamak için çaba gösteriyorlarsa, hâlâ hayatın yutucu gerçekleri hesap gününün ürpertici gerçeğinin önüne geç-e-biliyorsa, hâlâ şerefsizce yaşamının sermayesi olan dünyalık şeyler peşinde koşmak, âhiret kazanma çabasına girmemenin mazereti olabiliyorsa, o za-man Allah'ın ipine tutunarak ayağa kalkabilmenin bir ayağı yani âhiret bilinci eksik demektir. Zaten yüce Rabbimiz de Kur'an-ı Kerim'de sık sık **"Allah'a ve âhiret gününe iman edenler"** diyerek, iki ayağın kopmaz birliğini vurgu-lamıyor mu?

Her gün ve her gece, namaz sonlarında, işimizin arasında özel-likle ölümü, dirilişi, kıyâmeti, mahşeri, cenneti, cehennemi, günah-larımızı, Allah'ın nimetlerine teşekkürdeki kusurlarımızı derin derin düşünelim. Bunu kendimize görev edinelim. Bu dünyadaki rahatımızdan fedakârlık yapalım. Hem burada tam bir rahat etme, hem de orada rahat etme gibi imkânsız ve gülünç olan sevdadan vazgeçelim. Sahâbeler, Hz. Peygamber'e, biraz rahatına bakması, kendini fazla yormaması yolunda bir-takım şeyler söyleyince, Önder ve Örneğimiz'den şu cevabı alırlar: **"Nasıl refah ve nimetin tadını bulurum ki, boynuz sahibi (İsrâfil) boynuz (sur)u ağzına koymuş, alnını eğdirmiş ve kulağını vermiş, ne zaman üfleyeceği-ne dair emir bekliyor."**¹²⁵⁸

Kabirlere, hele gece karanlığında gidip, oralarda ölümle kolkola yaşayacağımız günleri düşünelim. Ölüm ve şehâdet râbitası yapalım. **Allah'ın dinini yaşayamıyor, müslümanca hayat süremiyorsak müslümanca ölmenin de zor olduğunun bilincine varalım.** Mezarlarda ve hayalinde düşünerek canlandırdığın kabir hayatında düşün ki, bir-iki metrelik çukur, içinde birkaç kemik parçası ve mezar taşında da senin adın, evet senin adın, benim adım yazılı. Artık Rabbinle karşı karşıyasın. Büyük kıyâmetin kopmasını bekliyordun veya beklemiyordun. Ama öldün, yani senin kıyâmetin koptu. İşte bu kıyâmete hazırlandın mı? Yaptın mı yapacaklarını? Sakındın mı yapmaman gerekenlerden? **Hazır mısın ölüme? Borçların-harçların, ümitlerin, beklentilerin, yatırımların... neresi için?** Ölüm... Ne zaman? Evet ey insan! Tohumun toprağın üstüne yeni bir hayatla çıktığı gibi bir gün kabrinden çıkartılacağını, Rabbinin huzuruna gidip yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vereceğini düşün ve hayatını ona göre düzenle: Çünkü, ölüm bir yok oluş değil; diriliştir. Ölüm uzakta değil; çok yakınımızdadır.

Âhirete iman etmiş olmak, âhiret bilincine erişmiş olmak, yalnızca kafalarda âhiretle ilgili bilgileri arttırmakla, kalplerde âhirete olan inancı tazelemekle gerçekleşmez. Çünkü **âhiret bilinci kafa ve kalpte başlayıp biten işlevsiz bir olgu değil; insan hayatının bütün boyutlarını ve ömrünün bütün anlarını belirleyen canlı ve dinamik bir olgudur.** O yüzden Bakara sûresi 4. âyetinde Kur'an'ın doğru yola kılavuzluk edeceği muttakilerin vasıfları sayılırken "âhirete inananlar" değil; "*âhirete yakînen (şuurlu / bilinçli olarak) iman ederler.*" denilir. O yüzden **âhiret bilincinin varlığını ve derecesini ölçebilmenin bir yolu sürekli olarak kafa ve kalbi gözden geçirmekse, bir diğer yolu da bizatihi yaşanan hayatı gözden geçirmek ve hesap günündeki îlâhî sorguya uyup uymadığının muhâsebesini yapmaktır.** Bu muhâsebe de, dünya ve içindekilere bağlılık, dünyevî zevk ve değerlere iltifat, ölüm duygusu ve gerçeğinden uzaklaşmak olumsuz; âhirete ve hesap gününe ayarlı bir hayat yaşamaya çalışmak, dünyadan, içindekilerden, geçici zevk ve değerlerden -Allah'ın istediği vasatın dışında) uzaklaşabilmek ve hayatı, enerjisi, yetenekleri, bilgiyi, gücü, bedeni, kafayı Allah'ın dâvâsı için harcamak olumlu olarak değerlendirilmelidir. Birey olarak muhâsebesinde olumsuz hanesi ağır basanlar istedikleri kadar tevhid bilincine ulaştıklarını iddia etsinler, yaşadıkları hayatın yüzlerine çarpılacağını unutmamak zorundadırlar.

Muhâsebesinde olumlu hanesi ağır basanlar ise, zaten içiçe yaşadıkları ölümle gerçek hayata geçtikleri andan itibaren Rablerine kavuşmanın mutluluğunu tadarlar. Ne mutlu onlara! **Ne mutlu, ölümden korkmayan, ölümü sevebilen, ölümü arzulayabilen, ölümle dostluk kurabilen, ölümün koynunda ömür tüketebilen Allah erlerine!** “*Rabbinizin mağfiretine (bağışına) ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği göklerin ve yer kadar olan cennete koşun!*”¹²⁵⁹ **Âhiret bilinci; ölümü sevmek, ölümle bir yaşamak ve nasıl gelirse gelsin, ama müslümanca yaşayış üzerine gelsin, müslümana yakışır şekilde ölüme, yani cennete koşabilmektir.**¹²⁶⁰

SORULAR

- 1- Âhirete imanın faydaları, insan hayatındaki önemi ve hikmetleri nelerdir?
- 2- Kıyâmet ne zaman kopacaktır? Bu konuda kim veya kimler bilgi sahibidir?
- 3- Amel defterleri ve mizan hakkında bilgi veriniz.
- 4- Cennet ve Cehennemi âyetlerle açıklayınız.
- 5- Kur'an, âhirete iman konusunu niçin yakîn kelimesi ile ifade etmiştir? Bunun hikmeti ne olabilir? Yakîni bilgi ve yakînen inanmak ne demektir?
- 6- Yeniden dirilmenin akla ters düşmediğini örneklerle açıklayınız.
- 7- Ölümü ve ölüm sonrasını Kur'an nasıl değerlendirip bizi ölüm ötesine nasıl hazırlamaktadır? Âyet mealleriyle izah ediniz.
- 8- Ölüm sonrası, yeniden dirilişle birlikte başlayacak olan haşr, mizan ve amel defterlerinin mâhiyetleri hakkında bilgi veriniz.
- 9- Cennet ve cehennem hakkında Kur'an'dan âyet mealleri ışığında doyurucu bilgi veriniz.
- 10- Âhiret şuuruna sahip olup bu bilinçle hayatına çeki düzen verecek şekilde nefis muhâsebesinin nasıl yapılabileceğini açıklayınız.

¹²⁵⁹ 3/Âl-i İmran, 133

¹²⁶⁰ Bu konunun son bölümü, Hüseyin Özhazar (Bengisu Y.) ve Hasan Eker'in (Denge Y.) Âhiret Bilinci adlı eserlerinden kısmen yararlanılıp birkaç sayfası yer yer özetlenerek oluşturulmuştur.



23. Ünite

KADER

- Kader
- Kader ve Kaza Kavramlarının Anlamı
- İnsanın Fiilleri
- Tevekkül; Anlam ve Mâhiyeti
- Hayır ve Şer Kavramı
- Kur'ân-ı Kerim'de Hayır ve Şer
- Her Şeyi Yaratın Allah'tır; Fakat Şer İnsanlardandır
- Kur'ân-ı Kerim'de hiçbir âyette "şer" Allah'a nispet edilmez
- Merhametli Allah'a Rağmen Dünyada Şerlerin Bulunması
- Hayrın İki Yönü
- Müslümanın Hayatında Hayır ve Şer
- Tevekkül ve Kader
- Bir kimse Başkasının Rızkını Yiyebilir mi?
- Rızık, Azalıp Çoğalabilir mi?
- Kismetimde Varsa, Rızıkım Ayağıma Gelir Diyebilir miyiz?
- Rezzâk (Rızık Veren) Allah'tır; Kader ve Rızık
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Kader ve kaza kavramlarını açıklayabilmek.
- İnsanın ihtiyân (tercihi) yönüyle fiillerini sınıflandırabilmek.
- Tevekkül kavramını açıklayabilmek, azimle ilgisini açıklamak.
- Tevekkülle kader arasındaki ilişkiyi izah edebilmek.
- İnsanın tevekküle ihtiyacını açıklayabilmek.
- Hayır ve şerrin mâhiyetini açıklayıp, bunların yaratma ve kesbetme yönünden kimlere ve niçin nisbet edilmesi gerektiğini açıklamak.
- Allah'ın niçin şerlere müsaade ettiğini, bunun imtihan ve rızâ kavramlarıyla ilişkilerini izah edebilmek.
- Müslümanın hayatında hayır ve şerrin ne gibi roller oynadığını örneklerle açıklayabilmek.
- Rızık kavramının mâhiyetini açıklamak ve Kur'an'da rızık konusundaki önemli vurguları izah edebilmek.
- "Rızık azalıp çoğalabilir mi?", "bir kimse başkasının rızkını yiyebilir mi?" gibi sorulara doğru cevaplar verebilmek.
- Çalışmadan rızık ayağına gelmesini beklemenin doğru olmadığını açıklamak.
- Rızıkla kader arasındaki ilişkiyi izah edebilmek.
- Ecelin ne demek olduğunu ve kısımlara ayrılıp ayrılmadığını izah ederek kaderle ilişkisini anlatabilmek.
- Kur'ân-ı Kerim'de ecel ve ölümle ilgili önemli vurgulara örnekler verebilmek.

KADER

“Biz her şeyi bir kader ile (bir ölçüye göre) yarattık.”¹²⁶¹

Kur’ân-ı Kerim’de “kader” kelimesi, iman esasları içinde sayılan hepimizin bildiği anlamıyla kullanılmamaktadır. Kur’an, bu kelimeyi, evrenin Allah tarafından belirlenmiş kurallar ve ölçüler içerisinde yarattığı; rastgele ve tesadüfî bir şekilde yaratılmadığı anlamında kullanmaktadır. Bu arada Kur’an’ın, kaderi imanın bir prensibi olarak sunmadığı da kabul edilmelidir. Ancak, bu, Kur’an’da kader konusunun yer almadığı anlamına gelmez.

Kur’an’da, hadis rivâyetlerinde iman esasları içinde sayılan kaderin reddedildiğine rastlanmaz; aksine, kaza ve kader inancı ile ilgili çok sayıda âyetler vardır. Bu âyetlerin toplamından, Allah’ın insanlar için bir kaza ve kader tayin ettiğini ve bu takdire iman edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sadece Kur’an’dan yola çıkılınca bile, vahyin belirttiği şekilde kadere iman etmek gerekmektedir. Kaza ve kader konusunda temel esas, Allah’ın bir kaderi, kazâsı ve takdiri olduğuna iman’dır. Fakat, bu kaza ve kaderin ne olduğu ve nasıl cereyan ettiği konuları, tarihten beri tartışıl原因miştir.

Kur’an’da kader konusunun yer alışı, olayların anlatım akışı içerisinde sözkonusu edilmektedir ve bu nedenle anlatım içerisindeki bağlamı gözd edilmeden, konuyla ilgili bütün âyetler bir araya getirilmek ve onları dikkatli bir değerdendirmeye tâbi tutmak sûretiyle ancak Kur’an’ın kader konusundaki bakış açısı tespit edilebilir. Kur’an’ın değışik yerlerinde kader konusuna değinilirken kimi âyetlerden cebr, kimilerinden de tam bir özgürlük anlamı çıkarılabilir. Nitekim kimi mezhepler kader konusunda cebr ifâde eden âyetleri esas almış ve diğerd âyetleri buna göre te’vil etmiş, bazıları tam bir hürriyet ifâde eden âyetleri esas alarak diğerdlerini te’vil etmiş, diğerdleri de orta bir yol takip etmiştir.

Kur’ân-ı Kerim, kâinatta olup biten her şeyin yüce Allah’ın irâdesiyle ve takdiri ile olduğunu beyan etmekle birlikte; insanın kendi irâdesiyle yaptıklarından yine kendisinin sorumlu olduğunu açıkça belirtmektedir. Kur’an, iman etmek ve inanmamak, iyi ameller işleyip cennete girmek, ya da yaptıkları kötü amel sonucu cehenneme girmeyi bir kader olarak ileri sürmemektedir. Kişinin iman etmesi de, etmemesi de kendi hür seçimine bağlıdır. *“De ki: ‘Gerçek, Rabbinizdendir.’ Dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Şüp-*

hesiz zâlimler için, duvarları çepeçevre onları içine alacak bir ateş hazırladık. Onlar yardım istediklerinde, erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su kendilerine sunulur. Bu ne kötü bir içecek ve cehennem ne kötü bir duraktır! İyi hareket edenin ecrini zâyi etmeyiz. Doğrusu iman edip sâlih iş yapanlara, İşte onlara, içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar, ince ve kalın ipekliden yeşil elbiseler giyerek tahtları üzerinde otururlar. Ne güzel bir mükâfat ve ne güzel yaslanacak yer!”¹²⁶²

Âyetlerde iman etmenin de, inkâr etmenin de insanın hür irâdesine bırakıldığı ve cennete girmenin de, cehennemi hak etmenin de, kişinin yaptıklarının sonuçları olduğu açık bir şekilde anlatılmaktadır. Allah'ın, yaptıklarımızı önceden bilmiş olması, bizi, o yaptıklarımızı yapmaya zorladığı anlamında değildir. Bilakis Allah'ın bilgisindeki o mâlumat, yaptıklarımız sebebiyledir.

KADER VE KAZA KAVRAMLARININ ANLAMI

Kader: Ezelden sonsuza kadar olmuş veya olacak şeylerin hepsinin zamanının, yerinin ve nasıl olacaklarının Allah tarafından bilinmesidir. Her şey bu bilgiye göre Allah tarafından takdir edilir.

Kader, Allah'ın ilim ve irâde sıfatı ile ilgilidir. Allah ilim sıfatı ile olmuş ve olacak şeyleri bilir. Irâde sıfatı ile şöyle veya böyle olmasını tercih ve takdir eder.

Kazâ: Ezelde Allah tarafından bilinen ve takdir edilen şeylerin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah tarafından ortaya çıkarılmasıdır.

Kâinatta her şey kaza ve kadere bağlıdır. Allah'ın takdir ve irâdesinin dışında hiçbir şey olmaz. O'nun takdiri ve irâdesi olmadan bir yaprak bile yerinden kımıldayamaz.

Allah Teâlâ, bu âlem için kanunlar, esaslar ve düzenler koymuştur ve bütün eşya bu kanun ve esaslara göre hareket etmektedir. Bunlar hiçbir zaman zorlama anlamına gelmez. Kaderde icbar (zorlama) diye bir şey yoktur. Kader, kulun işleyeceği şeyleri Yüce Allah'ın ezelde bilmesi ve hayrı yarattığı gibi, insanların şerre dönüştüreceği şeyleri de O yaratmıştır. Meydana gelecek şeyleri Allah'ın bilmesi ve bu bilmeye göre o şeylerin meydana gelme-

sinin insan üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Çünkü bilme (ilim), tesir (etki) sıfatı değil; meçhul olan şeyleri açığa çıkarmanın sıfatıdır. Meselâ, güneş veya ay tutulmasının çok önceden astronomi ilmiyle uğraşanlarca bilinip takvimlere yazılması, güneş veya ay tutulmasının sebebi değildir. Bu bilginler bilmeseydi, bu takvimler yazmasaydı güneş veya ay tutulmayacaktı denilemez.

Allah sonsuz ilmi ile, dünyaya gelen ve gelecek insanların, iyiyi mi yoksa kötüyü mü seçeceklerini bilir. Ancak insanlar, kendilerinin Allah'ın ne şekilde hareket edeceklerini bildiği ve takdir ettiği için hareket ediyor değildir. İnsan hak ile bâtılı seçme durumundadır. Hakkı seçerse cennete girecektir; Bâtılı seçerse cehenneme girecektir. Bu kararı imtihan için Allah insana bırakmıştır. İnsan sonucuna katlanmak şartıyla, seçiminde hürdür.

Kadere iman, insana kâinatta her şeyin yüce bir hikmete göre cereyan ettiğini gösterir. Mü'min, kendisine bir zarar geldiği zaman feryadı basmaz. Başarı ve iyilik dokunduğu zaman da her şeyi unutarak sevinip şırmaz. Böylece mü'min kadere inanmakla dengeli ve mutedil bir olgunluk kazanır. Dünyada da mutluluğun ve üstünlüğün zirvesine ulaşır. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurur: ***“Gerek yeryüzünde, gerek nefislerinizde meydana gelen hiçbir musibet yoktur ki, bizim onu yaratmamızdan evvel bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah’a göre kolaydır. Allah bunu, elinizden çıkana üzülmesiniz ve O’nun size vereceği ile sevinip şırmamaya-sınız diye yazmıştır. Allah kendini beğenen kibirli kimseleri sevmez.”***¹²⁶³

Kaza ve kadere inanmak insanın körü körüne kendini olayların akışına bırakması ve kurtuluş çaresi aramaması değildir. İnsan her şeyin bir sebebe bağlı olduğuna inanarak, sebepleri uygulamalıdır. Meselâ; bir deprem sonrasında, insanlar evsiz kalsa bu durumdan kurtulmanın çarelerini aramalıdır.

Rasûlullah (s.a.s.) her zaman kaderi yanlış anlayanlara karşı konulmasını istemiştir. Kader, hiçbir zaman tembelliğin sebebi, masiyetlerin vesilesi ve mecburiyetin varlığını iddia etmenin yolu yapılamaz. Aksine büyük işlerin ardında büyük gayelerin gerçekleştirilmesi için bir yol kabul edilmesi lâzımdır.

Hz. Ömer (r.a.)’in karşısına hırsızın biri getirildiğinde ona niçin hırsızlık yaptığını sorar. Hırsız: “Allah böyle takdir etti, kaderimde hırsızlık yapmak varmış,

ne yapayım” deyince, Hz. Ömer: “Buna otuz kamçı vurun ve elini kesin.” diye emir verir. Sebebi sorulduğunda da şöyle cevap verir: “Hırsızlık yaptığı için eli kesilir, Allah’a iftira ettiği için de kamçı vurulur.”

Kader, ancak kader ile önlenir. Meselâ, açlık kaderi, yeme kaderiyle giderilir. Susuzluk kaderi, su içme kaderiyle önlenir. Hastalık kaderi, tedavi ve sağlık kaderiyle önlenir. Tembellik kaderi, çalışma ve gayret kaderiyle önlenir. Dolayısıyla kaderin baskı aracı olması söz konusu olamaz. Mü’min, kaderi bahane ederek tembellik edemez. Mü’min; fakirliğe karşı çalışma ile, cehâlete karşı ilim ile, hastalığa karşı ilaç ve tedavi ile, küfür ve isyana karşı cihad ile karşı koymasını bilen insandır. Mü’min, keder ve hüzünden, âcizlik ve tembellikten her türlü nifak ve şirkten Allah’a sığınır.

Ebû Ubeyde bin Cerrah, veba hastalığından kaçan Hz. Ömer’e şöyle sordu: “Allah’ın kaderinden mi kaçıyorsun?” Bu soruya Hz. Ömer: “Evet, Allah’ın kaderinden yine Allah’ın kaderine sığınıyorum.” diye cevap verdi. “Bulaşıcı veba hastalığından, yine sıhhat ve afiyet kaderine kaçıyorum” demek istemiştir. Sonra, çorak arazi ile verimli araziye örnek verdi ve develerinin otlatması için çorak araziden verimli araziye geçmesiyle bir kaderden diğer bir kadere intikal ettiğini ifâde etti.

Kader konusunda, bir mü’min için, bunları bilmek yeterlidir. Bunun dışında kader konusunda çatışıp çekişmek, münakaşalar yapmak câiz değildir. Çünkü mutlak kader Allah’ın bir sırrıdır, sınırlı kapasitesi olan insan aklının bu konudaki tüm sırları idrâk etmesi mümkün değildir.

Ebû Hüreyre’nin şöyle dediği rivâyet olunur: “Biz kader konusunda tartışırken Rasûlullah (s.a.s.) yanımıza çıkıp geldi. Kaderi tartıştığımızı görünce, öfkelenildi ve yüzü kızardı, sonra şöyle buyurdu: *“Size bununla mı gönderildim? Sizden önceki kavimler bunu tartışma konusu yaptıkları için helâk oldular. Bu konuda tartışmanızı istemiyorum.”*¹²⁶⁴

İNSANIN FİİLLERİ

İnsanın fiilleri 2’ye ayrılır:

a) Gayri ihtiyârî (Kendi isteği dışında) yaptığı fiiller: İnsanın elinde olmadan meydana gelen hareketlerdir. İnsanın açlık hissetmesi, vücu-

¹²⁶⁴ Tirmizî, Kader 1, Hadis no: 2216; İbn Mâce, Mukaddime 85

dundaki kanın dolaşımı, saçlarının uzaması v.s. gibi işler böyledir. İnsanlar bunlardan ne sevab kazanır, ne de günaha girerler. Dolayısıyla insan bu tür fiillerinden sorumlu değildir.

b) İhtiyârî (İsteği ile yaptığı) fiiller: İnsanın yapıp yapmaması kendine kalmış fiillerdir. Burada insanın nasıl bir harekette bulunacağını seçme şansı vardır. İyi amellerde bulunursa sevab kazanır; kötü amellerde bulunursa günah kazanır. Meselâ, namaz kılmak. Kişi namaz kılsa Allah'ın rızâsını kazanır, namaz kılmazsa günaha girer. Namaz kılmaya karar vermek insanın kendi isteğine kalmıştır.

TEVEKKÜL

Tevekkül: Bir iş için gerekli olan maddî, mânevî sebeplerin hepsini yaptıktan ve başka yapılacak hiçbir şey kalmadıktan sonra, neticeyi Allah'a bırakmak demektir.

İnsan işini götürebileceği noktaya götürdükten sonra, işinin sonunu Allah'a bırakacaktır. Çünkü Allah istemedikten sonra hiçbir şey olmaz. Meselâ; Bir çiftçi tarlasını güzelce sürer, tohumunu eker, gerektiğinde sular, yapabileceği her şeyi yapar, ondan sonra da Allah'a tevekkül eder. Çünkü bilir ki, Allah istemedikten sonra, ne yaparsa yapsın ekin bitmez. Allah Teâlâ Kur'an'da şöyle buyuruyor: *“Bir kere azmettin mi artık Allah'a tevekkül et.”*¹²⁶⁵ Bu âyet-i kerimede görüldüğü gibi, Allah'a tevekkül etmeden önce azmetme (çalışma, o işin gereklerini yerine getirme) şarttır.

HAYIR VE ŞER KAVRAMI

Hayır

Türkçe'de “hayır” ve “şer” olarak kullandığımız kelimelerin Arapça asılları “hayr” (noktalı hı ile) ve “şerr”dir. “Hayr” taşıdığı özellik dolayısıyla istenilen, arzu edilen, değerli, dünya ve âhirette faydalı, yararışlı olan her şeydir. Hayr, ister bir davranış, ister bir ibâdet, ister mal, yani dünyalık yönünden olsun; dünya ve âhirete ait meselelerde faydalı olan, arzu edilen şeyleri ifade eder. Hayır; istenilen, kötü karşılanmayan, kendisine rağbet edilen bir değerdir. “Hayr”ın karşıtı “şerr”dir. Hayr, iyi ve faydalı, rağbet edilen tercihleri ifade ettiği

1265 3/Âl-i İmran, 159

için; ibâdet, iyilik etmek, Allah yolunda harcamak, faydalı mal, kişiye sevap veya şeref kazandıran şeyler hakkında da kullanılmaktadır.

Aynı kökten gelen ‘hayrât’, beğenilen özellikler, davranışlar, sevap amacıyla yapılan iyilikler ve sadaka-i câriye (devam eden sadaka) olan şeyler demektir. Yine aynı kökten gelen ‘ihtiyar’, seçmek, dilemek, irâdesini kullanmak; ‘muhtar’, özgür iradeyle seçilen, beğenilen şey; ‘istihâre’, hayırlı bir işi dilemek; ‘hiyare (çoğulu ahyâr)’, hayırlı kimseler, seçilmişler demektir.

Kur’an’ın geniş kapsamlı kavramlarından biri, hayır kelimesidir. Bu kelimenin hem dünya işlerini, hem de âhiretle ilgili değerleri anlatan birkaç boyutu bulunmaktadır. Hayır ve onun karşıtı olan şer meselesi İslâm tarihinde üzerinde çokça tartışılan konulardan biridir. İslâm ıstılahında “ma’rûf”, her türlü hayır; “münker” de her türlü şerri ifade eder.

Şer

‘Şerr’ sözlükte, istenmeyen, arzu edilmeyen, her açıdan kendisinden kaçınılan şey demektir. Bunun yanında fesat, bozukluk, kötülük, kötü şey, zulüm, cezayı gerektiren iş anlamında da kullanılmaktadır. Bazen de sıkıntı, belâ ve musîbet mânâsına gelir. ‘Şerr’in çoğulu “şurûr” ve “eşrâr”dır. Şer her türlü hayrın ve iyiliğin karşıtıdır.

Hayır ve şer ölçüleri, ya mutlak olur, ya da izafi (göreceli) olur. Meselâ, akıl, adâlet, iyilik duygusu her zaman mutlak olarak hayırdır. Zulüm, kötülük, hırsızlık gibi şeyler de mutlaka şerdirler. Bazı şeyler bazıları için geçici olarak hayır veya şer olabilir. Meselâ, mal sahibi olmak şer olmadığı halde, bazıları için şer olabilir. Birisi mal ile kötülük veya zulüm yapıyorsa mal o insan için hayır değildir. Şer, istenmeyen, arzu edilmeyen durumları anlattığı gibi, kötü olan ve insana zararı dokunan şeyleri de ifade etmektedir. Kur’an, akletmeyen sağır ve dilsizleri (inkârcıları) yerde debelenen varlıkların en şerlisi saymaktadır.¹²⁶⁶ Çünkü onların yaptıkları hayır olmaz, tuttukları yol yanlıştır. Azgınlıkları yüzünden yeryüzünde hep fesat ve şer olmaktadır.

Şer, bir yönüyle insanın kendisine isâbet eden kötülüktür, yani mutsuzluk veya talihsizlik halidir. İnsan sürekli kendine göre iyi şeyleri ister; ancak, kendisine bir şer (kötülük) dokunursa ümitsizliğe düşer. Biraz rahata kavuşunca

¹²⁶⁶ 8/Enfâl, 22, 55

da nimetin kimden geldiğini unuttur, nankörlük yapar.¹²⁶⁷ Hayır, Allah rızâsı düşünülmüş ve takvâya uygun bütün davranış ve işlerdir. Şer ise, Allah'ın rızâsına uymayan bütün işlerdir. Birisi mü'minin halini ortaya koyarken, diğeri de günahı ve kâfirin amellerini nitelendirmektedir. Şirk, küfür, nifak, zulüm gibi tavırların hepsi de şerdir. Bunun sonucu olarak kim zerre miktarı hayır işlerse onun karşılığını, kim de zerre miktarı şer işlerse onun karşılığını görecektir.¹²⁶⁸

Şer, bazen sû' yani günah işleme duygusunu anlatır. Hayır ve şer kavramları iman ve küfür, itaat ve isyan yerine de kullanılır. Âmentü'de hayrın da şerrin de Allah'tan geldiğine, yani her ikisinin de Allah (c.c.) tarafından yaratıldığına iman ettiğimizi söyleriz. Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Hayır ve şer Allah'tan geldiğine göre bizim çabamız ne işe yarar? İnsan, hür irâdeyle yaratılmış ve dünyaya gönderilmiştir. Hayrı da şerri de seçme yeteneği vardır. Allah (c.c.) onu başıboş bırakmamış, hayrı ve şerri anlatan peygamberler de göndermiştir. Bundan sonra dileyen hayır işler, dileyen şer işler. Ancak hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. Bu bir anlamda denemek için Allah'ın insana izin vermesi ve onu hareketlerinde serbest bırakmasıdır.

Allah (c.c.) insanı hayır ve şer konusunda denemektedir.¹²⁶⁹ Cimrilik edip de mallarını Allah yolunda harcamayanların bu yaptıkları kendileri hakkında bir hayır değil, şerdir.¹²⁷⁰ Bazı insanlar mü'minlerden hoşlanmazlar. Allah onlara bundan daha şer olan bir sonucu haber veriyor; Allah'ın lânet ettiği, kızdığı, başka şekillere çevirdiği, tâğuta tapanlar yaptığı kimselerin durumu¹²⁷¹ daha kötüdür. Cehenneme gidecek olanlar, halk arasında en şerli kimselerdir.¹²⁷² Mü'minler, şeytanın şerrinden, yaratıkların, gecenin, düşümlere üfle-yenlerin, hasetçilerin, vesvese verenlerin şerrinden Allah'a sığınrlar.¹²⁷³

Çevremizde olup bitenlere ve insanların işledikleri fillere hayır ve şer hük-münü verebilmemiz için elimizde sağlam bir ölçü olmalıdır. Bu ölçü de ancak Allah tarafından bütün insanlara gönderilen son din İslâm'dır. İnsanların akli ve tarihsel tecrübeleri bu konuda kesin bir ölçü olamaz. Ancak hayır ve şer hükümleri akılla anlaşılır ve uygulanır.¹²⁷⁴

1267 41/Fussilet, 49-50

1268 99/Zilzâl, 7-8

1269 21/Enbiyâ, 35

1270 3/Âl-i İmrân, 180

1271 5/Mâide, 60

1272 98/Beyyine, 6

1273 113/Felâk ve 114/Nâs Sûreleri

1274 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 623-624

KUR'ÂN-I KERİM'DE HAYIR VE ŞER

“Hayır” kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de 176 yerde, türevleriyle birlikte ise toplam 196 yerde geçer. “Şerr” kelimesi ise 31 yerde zikredilir. Kur’ân-ı Kerim’de hayır kavramı, “iyi, güzel, değerli, faydalı ve mal mülk gibi arzulanan şeyler” anlamlarında kullanılır. Hayır, kavram olarak bazen hem mal, hem de o malı Allah yolunda sarf etme iyiliğini veya infak anlayışını ifade etmektedir. Allah’ın insana verdiği mal, -her ne kadar bazıları için şer olsa da) bizzat hayrın kendisidir. Meselâ, Kur’an, Hz. Süleyman’a (a.s.) verilen atlara “hayır” demektedir. Bir başka yerde, ölen birisinin geride bir hayır/mal bırakması durumunda onunla ilgili vasiyette bulunması gerekir denilmektedir.¹²⁷⁵

Mü’minler, Allah yolunda hayırdan ne infak ederlerse; bu, kendileri içindir. Onlar hayır olarak infak ettiklerinin karşılığını tastamam alacaklardır.¹²⁷⁶ Görüldüğü gibi burada hayır, hem sahip olunan mal, hem de bu maldan Allah yolunda infak edilen pay, sadaka anlamına gelmektedir. Bir başka âyette ise ‘hayr’ yine ikili bir anlam ifade ederek hem sahip olunan şey, hem takvâya bağlı olarak yapılan amel (iş) yerinde kullanılmaktadır: *“Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: ‘Hayır olarak infak edeceğiniz şey, ana-babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışadır. Hayır olarak ne yaparsanız, Allah onu şüphesiz bilir.’”*¹²⁷⁷ Hayır, yine maddî anlamlarda refah, bolluk, zenginlik gibi anlamlarda kullanılır.¹²⁷⁸

Hayır kavramı Kur’an’da şu anlamlarda da kullanılmaktadır:

a) Allah’ın sayısız (maddî ve mânevî) nimeti anlamında,¹²⁷⁹

b) Bütün hayırların kaynağı olan vahy ve peygamberlik anlamında, ki vahye uyan mü’minler birçok nimetlere, güzelliklere, sağlam bir inanca ve aralarında kardeşlik duygularına sahip olurlar. Bütün bunlar hayrın ta kendisidir,¹²⁸⁰

c) Gerçek iman, ya da iman etme eğilimi, samimiyet ve iyi niyet anlamında,

1281

d) İman etmenin güzel sonucu, imanın olumlu etkisi anlamında,

e) Sâlih amel, hayırlı iş, kulluk ve sonucu güzel olan işler anlamında,¹²⁸²

f) İslâm,¹²⁸³

1275 2/Bakara, 180

1276 2/Bakara, 272-273

1277 2/Bakara, 215

1278 6/En’âm, 17; 10/Yûnus, 107; 21/Enbiyâ, 35; 70/Meâric, 21

1279 3/Âl-i İmrân, 26

1280 2/Bakara, 105 ayrıca Bk. 16/Nahl, 30

1281 8/Enfâl, 70

1282 2/Bakara, 110; 5/Mâide, 48; 21/Enbiyâ, 90

1283 3/Âl-i İmrân, 104; 68/Kalem, 12

g) hikmet¹²⁸⁴ anlamında “hayır” kavramı kullanılır. Bütün bu açıklamalardan sonra, hayır kelimesinin Kur’an’da “ma’rûf (iyilik)”, şer kelimesinin de “münker (kötülük)” anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz.

Hayır ve karşıtı olan şer, şu âyette birlikte kullanılmıştır: **“İnsan, hayrı istediği gibi şerri de ister (Hayra duâ eder gibi şerre de duâ etmektedir). İnsan pek acelecidir.”**¹²⁸⁵ Âyette aceleci olan insanın, hayrı ister gibi şerri istediği; hayra duâ eder gibi şer için duâ ettiği belirtilmektedir. **İnsanın hayrı ister gibi şerri istemesi, üç anlama gelebilir:**

1) Bundan kasıt, Kur’an’a inanmayan kişilerin: “Allah’ım, eğer bu hak ise başımıza taş yağdır” gibi sözlerle Hz. Peygamber’le alay edip azap istemelerini kınamaktır. Allah Teâlâ, o insanların Kur’an’a inanıp doğru yola gelecekleri yerde bu hayrı bırakıp şerri istedikleri anlatılmakta, böyle doğru yoldan ayrıldıkları için türlü azaplara, sıkıntılara uğrayan yahûdilerin sonlarına benzer bir cezaya çarptıracaklarını îmâ etmektedir. Âyetlerin söz akışına en uygun mânâ budur.

2) İkinci ihtimale göre, insanın şer istemesi, bunaldığı zaman kendi aleyhine duâ (bedduâ) edip lânet okumasıdır. Bazı insanlar bunalınca “ölsem de kurtulsam!” gibi sözler söyler. Veya çoluk çocuğuna bedduâ eder. Hâlbuki o istediği şey, kendi lehine değil; aleyhinedir, yani şerdir. Hz. Peygamber (s.a.s.): **“Canınız ve malınız aleyhine duâ (bedduâ) etmeyin. Sonra Allah’ın kabul saatine (zamanına) rastlarsınız da duânızı kabul eder.”**¹²⁸⁶ buyurmuştur.

3) Üçüncü ihtimale göre insan, bazen aleyhine olacak bir şeyi hayır sanarak ister, olması için duâ eder, yalvarır, olmayınca üzülür. Gerçekten onun olması, kendi aleyhinedir, şerdir; olmaması hayırdır. Ama insan, işlerin içyüzünü bilmediği için farkına varmadan aleyhine olacak şeyleri ister. Hayrı istediği gibi o şerli şeyi de hayır sanarak ister. Âyette bu üç anlam da muhtemeldir. Daha doğrusu, âyet, bu mânâların hepsini kapsar; fakat siyak ve sibaka göre daha uygun ve temel anlam, birincisidir.¹²⁸⁷ **“Eğer Allah, insanlara, onların hayrı çabukça istemeleri gibi şerri de acele verseydi, elbette onların ecelleri bitirilmiş olurdu (ve hepsi de helâk olurlardı). Fakat Biz, Bize kavuşmayı beklemeyenleri azgınlıkları içinde bocalar bir halde (kendi başlarına) bırakırız.”**¹²⁸⁸

1284 2/Bakara, 269

1285 17/İsrâ, 11

1286 Müslim, Zühd 74; Ebû Dâvud, Salât

1287 Süleyman Ateş, Kur’an Ansiklopedisi, c. 8, s. 29-30

1288 10/Yûnus, 11

*“Hoşunuza gitmediği halde üzerinize savaş yazıldı (farz kılındı). Olur ki hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin için hayırlıdır ve olur ki sevdiğiniz bir şey de sizin için şerdir. Allah bilir de siz bilemezsiniz.”*¹²⁸⁹ Bu âyette, hoşlarına gitmese de savaşın, mü'minlere farz kılındığı; hoşlarına gitmeyen bazı şeylerin yararlarına; hoşlarına giden bazı şeylerin de zararlarına olabileceği, işlerin içyüzünü ancak Allah'ın bildiği belirtilmektedir. Evet, insan ne kadar bilgili olsa da, onun bilgisi, ancak duyuların verilerine bağlıdır. Duyulara çarpan olaylardan gelir. Yargısı da görünüşlere göredir. İnsan, olayların iyi veya kötü olduğu, bunlardan doğacak yarar veya zararları deney ile bilir. Çoğu kez bir olayı denemeye imkân olmaz. Denemeye kalkıldığı zaman da iş işten geçmiş olur. İnsan, olayların ancak dışyüzünü bilir; hâlbuki Allah, her şeyi yaratan kendisi olduğundan, her şeyin dışını da içini de bilir. Bu bilgisi uyarınca insanın yararına olan şeyleri emreder, zararına olan şeyleri de yasaklar. O'nun emrettiği her şey, zâhiren hoş görünmese de gerçekte hoştur, hayırlıdır.

Savaş da görünüşte hoş değildir; çünkü insanın ölümüne sebep olabilir. Ama birkaç kişinin ölümüyle bir toplumun hürriyeti, şeref ve nâmusu kurtarılır. Ölenler de cennette ebedî diriliğe ve mutluluğa erişirler. Peygamberlere arkadaş olmak şerefine ererler. Gerçekten, cihad eden İslâm toplumları yükselmişler, cihadı bıraktıkça dünya haritasındaki yerleri küçülmeye başlamış, sonunda güzelim ülkeleri yabancılar ve onların güdümündeki yerliler tarafından sömürülmüştür. Cihadı bırakmak, yalnız cepheye gitmemek değildir. Düşmana karşı kuvvet hazırlamayı ihmal etmek, düşman atom bombası yaparken piyade tüfeğiyle yetinmek de cihadı bırakmak demektir.

Âyetten çıkarılacak birinci hüküm, birinci ders cihada katılmak ve cihadı sürdürmektir. İkinci ders de, bazı hoşumuza gitmeyen şeylerin hakkımızda hayırlı olabileceğidir. Nice üzüldüğümüz şeyler vardır ki, sonunda bizim için çok hayırlı olmuş ve nice sevdiğimiz şeyler vardır ki, bizim için kötü sonuç doğurmuştur. O halde, biz elimizden geldiği, gücümüzün yettiği kadar yararlı işler yapıp durumumuzu düzeltmeğe, kötü sonuç doğuracak işlerden kaçmaya, tehlikelerden sakınmaya çalışmalıyız. Fakat Allah'tan başımıza bir olay geldiği, hoşumuza gitmeyen, bizi üzen bir olayla karşılaştığımız zaman da kendimizi üzüntü girdâbına atmak yerine sabretmeli, işin sonunu beklemeliyiz. Bir babanın, küçük çocuğunu bazı şeylerden men etmesi, çocuğun zoruna gitse de onun yararınadır. Doktorun verdiği ilâç acı da olsa hastanın şifasına sebep olabilir. Doktor, zulmünden değil; şefkatinden ötürü o ilâcı hastasına vermek-

tedir. Her arzu ettiğini vermek, hastayı ölüme sürükleyebilir. Şâyet Yüce Allah da sana istediğin bir şeyi vermiyorsa, seni yoksul yaşatıyorsa, seni çocuksuz yapmışsa veya çok sevdiğin bir şeyi elinden almışsa üzülme, sabret; bu hoşuna gitmeyen işlerin içinde senin için kim bilir nice faydalar, hayırlar olabilir. Ya bu vesile ile Allah sana ileride çok yararlı şeyler verecek yahut seni bu olaylarla deneyip ruhunu olgunlaştıracak, mânevî derecenı yükseltecektir.

Biz Rabbimizin her an, her nefes bin türlü nimetiyle besleniyoruz. Bir nefes alış, vücuda oksijen götürür; nefes veriş, vücutta biriken zehirli gazı dışarı atar. Bir nefes alış verişte Allah'ın bize iki lütfu, iki nimeti var. Bir vakit de O'ndan bir sınavla karşı karşıya kalırsak elbette sabretmemiz gerekir. Sabredersek acı olaylar tatlılaşır, Allah olayları hikmetle örmüştür. Bazen hayırlı sonuçları görünüşte insanın hoşuna gitmeyen olaylara bağlamıştır. Şerri hayır yapacak yine O'dur. *“Allah tevbe edip güzel iş yapanların kötülüklerini iyiliklere çevirir.”*¹²⁹⁰ Meyveler güneşin karşısında dura dura tatlılaşır. Hakkin rızâsına boyun eğenler de rûhen olgunlaşır, iki cihan mutluluğuna ererler.¹²⁹¹

HER ŞEYİ YARATAN ALLAH'TIR; FAKAT ŞER İNSANLARDANDIR

Her şeyi yaratan ancak Allah'tır. Fakat hayra rızâsı olduğu halde, şerre yoktur. Kaldı ki hayır ve şer dediğimiz, yapılan işin, işlenen fiilin Allah'ın emir ve rızâsına uygun olup olmamasıyla ilgili. Yani, fiilin kendisiyle değil; sıfatıyla âlâkalı. Konuşma, görme, işitme, yürüme... hepsi birer fiil; Hayır olsun şer olsun bütün bu fiilleri yaratan Allah'tır. İşlenen fiil, İslâm'a uygun ise hayır; aksi halde şer olur. Zaten Allah'ın birliğine iman eden bir insan, O'nu bütün bu işlerin, bu fiillerin tek yaratıcısı olarak bilmiş olmuyor mu?

İnsan bir işi yapmayı sadece arzu eder ve cüz'î irâdesini o işi yapmaya sarfeder. Neticeyi yaratan ise Allah'tır. Hakikat böyle bilinmezse ortaya şöyle bir tezat çıkar: Aynı fiil hayır olunca Allah tarafından yaratılır, aksi halde... Görme fiilinin yaratıcısı Allah'tır. Göz fabrikası O'nun. Işık ham maddesi O'nun. Görülen bütün eşya da O'nun. O halde bir insan neye bakarsa baksın görmeyi yaratan Allah'tır. Baktığı helâl ise, bu bakış hayır olur, haramsa şer.

Gerek fenalık ve kötülük anlamında olsun; gerek musîbet, belâ, felâket ve

¹²⁹⁰ 25/Furkan, 70

¹²⁹¹ S. Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, c. 19, s. 308-309

sıkıntı anlamlarında olsun insanların şerre dönüştüreceği şeyleri de yaratan Allah'tır. Çünkü her mümküni ve her işi yaratan Allah'tır. O'ndan başka yaratıcı yoktur. Zâtı ekmel olup mutlak kemal sıfatlarıyla muttasıf olduğu için Allah'ın zat, esmâ (isimler), sıfat ve fiillerinde hiçbir şer yoktur. Şer, insanlarda, insanların işlerinde ve insanın zannına göre yaratıklardadır. Allah insanların şerre dönüştüreceği şeyleri de hikmet ve İlâhî adâletin bir gereği olarak yaratmıştır.

Yüce Allah, insanı bu dünyaya akıl ve irâde vererek imtihan etmek için getirmiştir. Bu sınav âleminde şerrin bulunmaması, dünyanın ve içindeki insanın yaratılış hikmetine aykırı düşerdi. Allah bu evrende insanlara, içlerinden peygamberler göndererek doğru yolu göstermiştir: *“Biz ona (insana) iki yol gösterdik.”*¹²⁹² Üstelik insanın ruhuna şerden sakınmanın ve şerri tanımanın bilgilerini koymuş ve ilham etmiştir: *“Her nefse (insan ruhuna) ve onu düzenleyene, sonra da ona kötülüğü (n ne olduğunu) ve bundan sakınmayı ilham edene and olsun ki onu (nefsini/ruhunu günah ve şerden) temizleyen felâha ermiştir.”*¹²⁹³

Allah, insanlara şer ve kötülük yaptırmasaydı, zorlasa ve şer için fırsat vermese, onların hepsini kendisine iman eden, tâat ve hayırda/iyilikte bulunan kimseler yapsaydı, daha iyi olmaz mıydı? Allah, böyle yapsaydı, insanın sözgelimi arıdan veya başka herhangi bir hayvandan farkı kalmazdı. Arı, Allah'ın nefsine (canına) koyduğu bir ilham (içgüdü) ile baldan başka bir şey yapamaz. Onun ne akli ne de hür bir irâdesi vardır. Fakat Allah, insana akıl, şuur, bilgi edinme ve irâde özellikleri olan bir ruh vererek onu hayvanlardan üstün kılmış ve yeryüzüne halife yapmıştır. İyilik ve hayrın kıymeti, zorlayarak ortaya çıkarılan değildir; şuur ve serbest bir tercih ile yapılmayan hayrın/iyiliğin kıymeti yoktur. *“Eğer Rabbim dileseydi, yeryüzünde bulunan bütün insanların hepsi iman ederlerdi.”*¹²⁹⁴ Allah böyle yapsaydı, insanlar akıllarını kullanarak, vicdanlarına tâbi olarak serbest irâdeleriyle hürriyet içinde iman ve hayrı seçmeselerdi, imanın küfre karşı ne değeri olurdu? Küfür ve şer olmasaydı, irâde ve istekle iman ve hayır uğrunda çekilen meşakkatin ne kıymeti kalırdı? Küfrün bilfiil varlığı olmasaydı iman ve kelimetullah nasıl bu kadar yüce ve değerli olurdu? Her şeyin kıymeti, zıddı ile bilinir. Eğer Nuh kavminin küfrü olmasaydı Tûfan mucizesi meydana gelmezdi. Diğer peygamberlere iman etmeyen kavimlerde helâk âyetleri kendini göstermezdi.

1292 90/Beled, 10

1293 91/Şems, 7-9

1294 10/Yûnus, 99

İnsanların şerre dönüştüreceği şeyleri yaratmak şer değildir. Fakat şerri kazanıp şer ile vasıflanmak şerdir. İnsan, aklını kullanarak irâdesini şerre yöneltip kudretini buna sarf ederse, Allah da bunu yaratır. Her şey, Allah'ın dileyip yaratmasıyla vukua geldiği için, kulun irâdesini yöneltip kudretini sarf ederek işlediği işi de sırf husûle gelmesi ve imtihanın gerçekleşmesi için yaratır. Ancak, Allah'ın şerre yardımı ve rızâsı yoktur.

Bazen insan, bir şeyi hayırlı bulmayıp şer zanneder. Fakat Allah kula terbiye olması, aklını başına alması için musîbet verir; günahlarının affolması veya bir kısmından vazgeçilmesi ve o kişinin ecirler kazanması için hastalık, musîbet veya bazı sıkıntılar verir. Allah, bize şer şeklinde görünen sıkıntı ve musîbetleri hayra vesile olması için yaratır. Eşya ve olayların mâhiyet ve kıymetleri, zıtlarıyla anlaşılır. Hastalık olmazsa sıhhatin, cehâlet olmazsa ilmin kıymeti anlaşılamazdı. Yağmur ve karın yağmasında, rüzgârların esmesinde, insanlara zararlı mikrop ve hayvanların yaratılmasında görülen cüz'î şerler, bunların hayır ve faydaları yanında yok gibidir.

Yüce Allah'ın âhirette kâfirler ve günahkârlara vereceği cezalar da adâlet ve hayırdır. Çünkü cezaları hak edenlere verir. Cezayı hak eden ve buna lâıyk olan kimselere verilen cezalar, bu kimselere nisbetle şerdir. Çünkü kendilerine acı ve sıkıntı verir.

Eski İran'da mecûsîler ve zındıklar, "âlemdaki bütün hayırları yaratan âlemin tanrısı Hürmüz'dür (Ahura Mazda). Kötülüklerin kaynağı/yaratıcısı ise Eh-rimen'dir (Angra Mainyu)" derlerdi. Bunların iddialarına göre, dünyada bu iki kuvvet mutlak hâkimiyeti sağlamak için sürekli mücâdele halindedirler.¹²⁹⁵ Her şeyin yaratıcısının Allah olduğu unutilan tahrif edilmiş veya uydurulmuş bâtil dinlerde hayrı yaratan Allah, şerri yaratmaz denilerek, şer için başka hâlık kabul edilmiştir. Bazıları da şerri şeytanın yarattığını ileri sürmüşlerdir. Bunlar, şerrin yaratılmasını Allah'a yüklemenin hata olacağı düşüncesiyle hareket edenlerdir. Bu yüzden Kur'an, Allah'tan başka yaratıcı bulunmadığını anlatmak için her şeyin hâlıkı Yüce Allah'tır¹²⁹⁶ buyurarak, fiilin kulun eseri olduğu bildirilirken, hâlıkının Kendisi olduğunu açıklamıştır. **"Ona iki yolu (hayrı ve şerri) göstermedik mi?"**¹²⁹⁷ buyrulur. Şerri seçenin, kötülüğü yapanın kul olduğu bildiriliyor. O yüzden şerri meydana getirenin Allah olduğunu söylemek doğru olmaz. Şerri meydana getirenin insan olduğunu, Allah'ın ise tek yaratıcı olmasından dolayı

1295 Muhiddin Bağçeci, Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 6, s. 28

1296 13/Ra'd, 16

1297 90/Beled, 10

insanı ve onun fiillerini yaratan olduğu, birbirine karıştırılmamalıdır. Hayır da şer de kulun fiilidir. Ama imkânları ve fiili meydana getiren kulu, Cenâb-ı Hakk'ın yaratmış olması yönüyle hâlıkı Allah olur.

Kâinatta olan biten her şey Allah'ın meşîeti (yaratması/dilemesi) dâhilindedir. Ama Allah şerri irâde etmez, kâinatta şerrin olmasını, insanların şerde bulunmalarını dilemez. İnsanların hoşuna gitmeyen bazı şeylerin hayır olabileceği Kur'an'da açıklandığı gibi,¹²⁹⁸ şerrin de kesb, yani insanların kazanmalarının/ amellerinin sonucunda var edildiği belirtilir ve **“insanın, işlediği zerre miktarı hayır ve zerre miktarı şerrin karşılığını göreceği”**¹²⁹⁹ ilân edilir. Dolayısıyla Allah'ın, insanın şerre dönüştüreceği şeyleri yaratması şer değil; tümüyle hayırdır; fakat kulun şerri kazanması, yani kesbi şerdir. Eğer, kulun şerri kesbi neticesinde Allah onu yaratmamış olsaydı, bu defa, kul irâde sahibi olmuş olmazdı.

Kâinatta şeytan gibi, mutlak şer olan (insan açısından mutlak şer değil; hayrı şerrinden fazla olduğundan) yaratıkları da yaratan ve netice itibarıyla onun azmasına fırsat veren de Allah'tır. Yani, şeytanın azması, Allah'ın meşîeti dâhilindeydi. İnsan yeryüzüne imtihan için gönderilmiş ve kendisine irâde verilmiştir; o bu irâdesini kullanarak en alçak bir mevkiye düşebildiği gibi, en yükseğe de çıkabilir. Ortada yüz yumurta olsa, sadece yüz yumurta olarak değer ifade eder; ama bir tavuğun altına konulsa ve yirmisi civciv olup sekseni bozulsa, o zaman yirmi civciv mi daha kıymetlidir; yoksa yüz yumurta mı? Civcivlerin yumurta yandaki değerleri bir yana, ileride her civciv tavuk olduğunda belki yüzlerce yeni yumurta verecektir. İşte, yeryüzünde insanların belki yüzde sekseni şeytana uyar, ama yüzde yirmisi gerçekten insan olur ve yüceliklere ulaşır; ama hepsi ot gibi kalsa, o zaman insana ne gerek olacaktı? Bu noktada, şeytan gibi mahzâ şer varlıkların varlığı tadvîfidir (görevlendirme icabıdır). Kaldı ki, şeytanı şeytan yapan, onun kendisidir. Meleklerle birlikte tâbi tutulduğu bir imtihanda bir daha geri dönüşü ve telâfisi mümkün olmayacak bir kayba uğramıştır. Demek oluyor ki, Allah'ın yaratması yönüyle her şey, hayırdır; melekût cihetinde şer yoktur; şer kesb ile ve mülk cihetindedir.¹³⁰⁰

Allah için yapılan her amel hayır; bunun dışındaki ameller ise şerdir. Kul, Allah Teâlâ'nın yarattığı imkânları, emirlerine uygun olarak kullanırsa, hayır; emrinin aksine kullanırsa şer olur. Bunlardan herhangi birini seçmek ve yapmak, kulun yetkisindedir. Eğer kötülüğü yapmak imkânına sahip olmasaydı, elbette yapamazdı. Şu halde yaratılan, aslında hayır ve şer değil; bunların yapılmasına

¹²⁹⁸ 2/Bakara, 216

¹²⁹⁹ 99/Zîlâ, 7-8

¹³⁰⁰ Ali Ünal, Kur'an'da Temel Kavramlar, Nil Y. s. 257-258

elverişli imkânlardır. Bu sebeple de bu imkânları yaratan, fiilin hâlıkı olur. Çünkü O'ndan başka yaratan, imkân sağlayan yoktur. Halk etme Allah'a mahsus olduğundan, kulun fiili için bu tâbir kullanılamaz. Çünkü kul, fiilin meydana gelişini sağlayan çeşitli sebeplerden yalnız birinin (işî meydana getiren gücün) sahibidir. Kula fiilin hâlıkıdır demek, işin oluşmasında rol alan diğer bütün âmilleri hesap dışı bırakmak olur.

Kâinatta, gerçek mânâda “şer” vasfına lâyık olanlar, insanların dalâletleri ve günahlarıdır. Bu noktada, “kader sırrı” karşımıza çıkıyor. Dalâlet ve günahlarda insanın fâil ve muhtar olduğunu kabul etmek zorundayız. Bir insan olarak düşündüğümüzde, vicdânî bir muhâsebeye giriştiğimizde, fiillerimizdeki, bu arada kötü eylemlerimizdeki rolümüzü idrâk etmekten kendimizi alıkoyamayız. Yani sorumluluğumuzu ve mahcûbiyetimizi içimizde yaşarız. Fiillerimizin yaratıcısı Allah Teâlâ olduğuna istinad ederek, kötülüklerimizi O'na izâfe etmeye kalksak bile, bunu bir suçluluk hissi ile, aşâğılık duygusu ve bahane arama anlayışıyla yaparız.

Kadere inanıyoruz. Ama takdiri önceden bilemediğimize göre ve işlerimizde güç yetirebileceğimizi hissettiğimize göre, kaderi bahane ederek sorumluluğumuzu atamayız. Dünyada hiçbir insan, kendisine yapılan haksızlık ve zulümler karşısında, “ne yapayım, kader böyle imiş!” diye, başına gelene rızâ göstermez; elinden geliyorsa, hakkını almaya uğraşır. Yani, pratikte kader inancı kimseyi bağlamamaktadır. Aleyhimize bir hükmü gerektirdiği zaman, nazar-ı itibara almadığımız bu inancı, Allah'a karşı kullanmak, böylece mes'ûliyeti atmaya ummak, olsa olsa, insan fitratındaki bencillik ve haksız yere nefsini müdâfaa çabasıdır. O yüzden, insanların kâinatta “şer” olarak isimlendirdikleri keyfiyetler, ya aslında şer değildir; veya, onun sorumlusu insandır. Bundan dolayı bu şerler ile Cenâb-ı Allah'ın rahmân, alîm, hakîm, kadir, mahlûkatına hiç zulmetmez oluşu bir tenâkuz/zıtlık arzetmemektedir.¹³⁰¹

Kur'ân-ı Kerim'de hiçbir âyette “şer” Allah'a nispet edilmez:

“Sana gelen hasene/iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsendir/kendindendir...” ¹³⁰²

“Başınıza gelen herhangi bir musîbet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder.” ¹³⁰³

1301 Lütfullah Cebeci, Kur'an'da Şer Problemi, Akçağ Y., s. 307-311

1302 4/Nisâ, 79

1303 42/Şûrâ, 30

*“İnsanların kendi elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde (çölde, kırdı ve şehirde) fesat çıkar. Böylece, onlar yaptıklarının bir kısım karşılığını daha dünya hayatında görürler.”*¹³⁰⁴

*“Bu böyledir, çünkü bir millet kendilerinde bulunanı değıştirmedikçe Allah onlara verdiği nimeti değıştirmez. Allah işitendir, bilendir.”*¹³⁰⁵

*“İnsanların elleriyle kazandıklarından dolayı karada ve denizde (çölde, kırdı ve şehirde) fesat ortaya çıktı.”*¹³⁰⁶

*“Eğer Allah’ın, insanları bir kısmıyla bir kısmını def edip savması olmasaydı, yeryüzü fesada uğrardı; ama Allah âlemlere karşı lütuf sahibidir.”*¹³⁰⁷

*“İnsan, hayrı istediğı gibi şerri de ister. İnsan pek acelecidir.”*¹³⁰⁸

*“Öyle bir fitneden sakının ki, o sadece sizden zâlim olanlara isâbet etmekle kalmaz (herkese sirâyet ve tüm halkı perişan eder). Bilin ki Allah’ın azâbı şiddetlidir.”*¹³⁰⁹

*“Sizden önceki nesillerden akıllı kimselerin, (insanları) yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan men etmeleri gerekmez miydi? Fakat onlar arasından, ancak kendilerini kurtardığımız pek az kişi böyle yaptı. Zulmedenler ise kendilerine verilen refahın peşine düşüp şımardılar ve suç işleyenler olup çıktılar. Halkı ıslahatçı kimseler olsaydı, Rabbin o şehirleri haksız yere helak edecek değildi.”*¹³¹⁰

Yine, kötülüğün ve müsibetin insanın kendi yaptığı sebebiyle olduğu konusuyla ilgili bak. 4/Nisâ, 62, 16/Nahl, 34; 28/Kasas, 27; 30/Rûm, 36; 39/Zümer, 51; 42/Şûrâ, 48

Allah Güzeldir; Her Yaptığı ve Yarattığı da Güzeldir:Allah’ın isim-sıfatlarından biri “muhsin” (güzel yapıp eden)dir. Allah muhsin olduğu için her yarattığını güzel yaratmıştır. O, insanı da güzel, hatta en güzel biçimde yaratmış-

1304 30/Rûm, 41

1305 8/Enfâl, 53

1306 30/Rûm, 41

1307 2/Bakara, 251

1308 17/İsrâ, 11

1309 8/Enfâl, 25

1310 11/Hûd, 116-117

tır.¹³¹¹ İnsanın ürettiği tüm güzelliklerin gerçek sahibi ve yapıp edicisi Allah olup bu üretimde, insanın beynini, gönlünü, elini, dilini kullanmaktadır.

Allah'tan daima güzellik zuhur eder. Kötü ve çirkin (seyyie), insan nefsinin ürünüdür.¹³¹² Allah, yaratıcıların en güzelidir.¹³¹³ Var ettiklerine en güzel boyayı vuran da Allah'tır.¹³¹⁴ Allah, aynı zamanda hüküm verme bakımından da en güzel olandır.¹³¹⁵ Rızkın en güzeli de Allah'tan gelir. O, rızık verme yönüyle de en güzeldir.¹³¹⁶ Sözün de en güzelini bir kitap halinde indiren O'dur, O'nun kelâmı da tüm güzellikleri içerir.¹³¹⁷ Bu yüzden insana, indirilen sözün en güzeline uyması emredilir. İnsana inen sözlerin en güzeli Allah'ın sözüdür.¹³¹⁸ Bu yüzden, güzel insanların bir niteliği, sözü dinleyip onun en güzeline uymaktır.¹³¹⁹ En güzel din, güzellikler sergileyerek Allah'a teslim olanların dinidir.¹³²⁰ Allah, fiil, söz ve hükmüyle en güzelin kaynağı olduğundan, en güzel isimler (esmâu'l-hüsnâ) da O'nundur.¹³²¹

MERHAMETLİ ALLAH'A RAĞMEN DÜNYADA ŞERLERİN BULUNMASI

İnsanlar, bazıları meraklarından, bazıları ateist anlayışları için fırsat ve bahane kabul ettiklerinden dolayı, şeytana bir kapı açmışlar ve şu soruya cevap aramaya çalışmışlardır: Merhametli Tanrı'nın şerleri yaratması veya O'na rağmen kâinattta şerlerin bulunmasını nasıl izah ederiz? Hâlbuki, insanların çoğunluk itibarıyla bedbaht ve kötü oldukları, şerrin kol gezdiği bir dünyada yaşıyoruz. Şer, dünyada olanca dehşetiyle vâki olduğuna göre, Allah'ın mutlak kudretini ve sırf hayır olan iyiliğini nasıl telif edebiliriz? Bazıları, bu kapıdan şeytana daha fazla dâvetiye çıkararak, şöyle demeye yeltenmişlerdir: "İnsana Tanrı yokmuş gibi geliyor. Çünkü, eğer iki zıttan birisi mutlak olursa, diğerrinin mevcut olmaması gerekir. Bundan dolayı eğer Tanrı var idiyse, şer olmamalıydı. Fakat dünyada şer var, öyle ise Tanrı yok mu?" Bu yoldan giderek bazı insanlar, şerrin varlığının Tanrı'nın yokluğuna delil olduğunu ileri sürmüşler, Tanrı'nın hayır isteyen ve ancak hayırların menbaı olması gerektiğine

1311 Bk. 32/Secde, 7; 40/Mü'min, 64; 64/Teğâbün, 3; 59/Haşr, 24; 95/Tîn, 4

1312 4/Nisâ, 79

1313 40/Mü'min, 14; 37/Sâffât, 125

1314 2/Bakara, 138

1315 5/Mâide, 50

1316 65/Talâk, 1; 11/Hûd, 88; 22/Hacc, 58; 16/Nahl, 75

1317 39/Zümer, 23

1318 39/Zümer, 55

1319 39/Zümer, 18

1320 4/Nisâ, 125

1321 7/Arâf, 180; 20/Tâhâ, 8; 59/Haşr, 24

kail olmuşlardır. Günümüzün ateist, materyalist, hümanist Batı dünyasında bu anlayış(sızlık), giderek yayılıyor.

Kur'an, şerri bir vâkıa olarak kabul etmektedir. İster insanların isimlendirmelerine göre, ister hakikî mânâsında olsun “şer”, birtakım olay ve eşyanın vasfı olarak Kur'an'da geçmektedir. Fakat Kur'an'ın tenzih esasına dayanan ulûhiyet telâkkisi, bu gerçekle zıt gibidir. Çünkü rahmeti, kudreti, irâdesi ve ilmi sonsuz, zerrece zulmetmekten münezzeh olan Allah Teâlâ'nın, kâinat-taki şerleri dileyip yaratmış olması, izaha muhtaçtır. Bu müşkil şu şekilde çözümlür:

Şerlerin bulunduğu mekân kâinattır. Allah, kâinatı insan için yaratmıştır. İnsan da, Kur'an'ın ifadesiyle, ibâdet etsin diye yaratılmıştır.¹³²² İbâdet, çok geniş mânâlara gelmektedir. Bazı âyetlerde, insanın, imtihan içinde olduğu beyan edilmiştir. “İmtihan” ile “ibâdet” içiçedir. İnsana, ibâdet mükellefiyetinden önce, kabiliyetler verilmiştir ve böylece, teklifin icaplarını yerine getirmeye hazırlanmıştır. İnsanın yetenekleri çift yönlüdür; hem hayra, hem şerre imkân verir. İnsan, bu çift özelliğiyle, bir savaş meydanını andırır. İnsanlara, Allah, iyilik yapmalarını emretmiş, kötülüklerden de onları nehyetmiştir. Ama O, iyilik yapmak için, kötülüğe meyilli nefsin ve onun en büyük destekçisi şeytanın vesveselerini altetmesi gerekmektedir. Bunun için, melek ilhamları desteğindeki kalbinin, aklının ve ruhunun kuvvetlendirilmesi şarttır. Peygamberlerin tebliğiyle sınırları belirtilmiş sorumluluklarının îfâsı için Allah'tan istim-dât penceresi açıktır.

İnsan, ibâdet dışında, bazı belâlarla denenerek terbiye edilir. Böylece çeşitli merhalelerden geçirilip kendisi için mukadder kemâle yöneltilir. Bunda insanın en büyük silâhı sabırdır. İnsanın terbiyesinde mühim bir yeri olan bu belâlar, şerrin bir çeşididir. Cenâb-ı Allah, insanı hayırlarla ve şerlerle terbiye ederek, rubûbiyetinin “terbiye” vechesini en güzel bir biçimde göstermektedir. Bu, müslümanlar içindir. Her ne kadar buna, insanların perspektifinden bakılarak “şer” ismi verilmişse de, bu belâlar hakikatte sırf hayırdır. Bu durumda, imtihanın bitişi demek olan “ölüm”, mühim iki unsur olarak karşımıza çıkan “nefs” ve “şeytan”, şer olmaktan öte, birçok kemâlâtın tezâhürünü temin eden, hayırlı vesilelerdir.

İnsan, imtihanında ve sorumluluklarında hatalar yapmaktadır. Ya âfâkî ve enfûsî çeşitli sebeplerle Allah'ı inkâr ederek, yaratılış gâyesinden tamamen sapmakta veya inanmakla birlikte, mükellefiyetini hakkıyla yerine getirememektedir. Kur'an'ın telâkkisinde bunlar da “şer”dir. Gerek dalâleti, gerekse kötü fiilleri yaratan bizzat insan olmayıp, Allah Teâlâ ise de, İslâm âlimlerince “kesb” ve “irâde-i cüz'îyye” denilen hisse insana aittir. Dolayısıyla insan fâildir ve yaptıklarından mes'uldür.

Şerrin üçüncü ve sonuncu çeşidi, kötülüklerimizin cezası olarak karşımıza çıkan ve nefsimize “şer” görünen musibetlerdir. Allah Teâlâ, kâinattaki sünneti çerçevesinde, insanların kötü fiil ve fikirlerine, kalbin mühürlenmesi gibi, aynı cinsten cezâlar vermektedir. Kur'an'da bu kabil “şer”ler, “şu işiniz sebebi ile”, “bu suçunuzdan dolayı” gibi kalıplarla takdim edilmiştir ki, bunların birer cezâ olduğu anlaşılsın. Buna göre de, gerek fert, gerek toplum olarak başımıza gelen felâketler; zelzeleler, kıtlıklar, salgın hastalıklar, seller ve savaşlar, ya şerle imtihanın bir unsuru veya kötülüklerimizin cezâlarıdır. Binâenaleyh bunlar aslında şer değillerdir.

Hâdiseler ve fiillere “hayır” veya “şer” gibi bir vasf verebilmek için, elimizde sağlam bir ölçü olmalıdır. Bu ölçü, ancak “dîn”dir. Bu ölçüye göre, şerrin ilk ve sonuncusu esasında şer değildir. İşaret ettiğimiz üzere, imtihan ve özellikle de terbiye vâstası olan hiçbir şey, selim akıl sahiplerince “şer” olarak tavsif edilemez. Adâletin tahakkuku demek olan cezâlandırma da, suçlu açısından hoş karşılanmadığı için şer olarak nitelendirilmiş olmakla birlikte, aslında “hayır”dır. Bunların Kur'an'da “şer” diye isimlendirilmesinin, Kur'an'ın bir üslûp özelliği olarak, Allah'ın “tenezzülât-ı ilâhiyye”lerle, bazı kavramları, insanların anladığı veya anlayabilecekleri şekillerde beyan etmesinin neticesi olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bunun yanı sıra, (kaynağı beşerî olan ve göreceli hayır ve şer anlayışları açısından) insanların yanılmamaları için, şer olduğu halde hayır zannedilen, hayır olduğu halde şer zannedilen hallerin bulunduğu da hatırlatılmıştır.

Bu durumda, kâinatta, gerçek mânada “şer” vasfına lâyık olanlar, insanların dalâletleri ve günahlarıdır. Bu noktada, “kader sırrı” karşımıza çıkıyor. Dalâlet ve günahlarda insanın fâil ve muhtar olduğunu kabul etmek zorundayız. Bir insan olarak düşündüğümüzde, vicdânî bir muhâsebeye giriştiğimizde, fiillerimizdeki, bu arada kötü eylemlerimizdeki rolümüzü idrâk etmekten kendimizi alıkoyamayız. Yani sorumluluğumuzu ve mahcûbiyetimizi

içimizde yaşarız. Fiillerimizin yaratıcısı Allah Teâlâ olduğuna istinad ederek, kötülüklerimizi O'na izâfe etmeye kalsak bile, bu bir suçluluk hissi ile, aşâğılık duygusu ve bahane arama anlayışıyla yaparız.

Kadere inanıyoruz. Ama takdiri önceden bilemediğimize göre ve işlerimizde güç yetirebileceğimizi hissettiğimize göre, kaderi bahane ederek sorumluluğumuzu atamayız. Dünyada hiçbir insan, kendisine yapılan haksızlık ve zulümler karşısında, “ne yapayım, kader böyle imiş!” diye, başına gelene rızâ göstermez; elinden geliyorsa, hakkını almaya uğraşır. Yani, pratikte kader inancı kimseyi bağlamamaktadır. Aleyhimize bir hükmü gerektirdiği zaman, nazar-ı itibara almadığımız bu inancı, Allah'a karşı kullanmak, böylece mes'ûliyeti atmayı ummak, olsa olsa, insan fıtratındaki bencillik ve haksız yere nefsinin müdâfaa çabasıdır. O yüzden, insanların kâinatta “şer” olarak isimlendirdikleri keyfiyetler, ya aslında şer değildir veya onun sorumlusu insandır. Bundan dolayı bu şerler ile Cenâb-ı Allah'ın rahmân, alîm, hakîm, kadîr, mahlûkatına hiç zulmetmez oluşu bir tenâkuz/zıtlık arzetmemektedir.¹³²³

HAYRIN İKİ YÖNÜ

Hayrın mânâlarına bakarsak onun iki yönü bulunduğunu görürüz: Birincisi, kaynağı Allah olan hayır; ikincisi, kaynağı insan olan hayır. Bu iki durumda da hayrın anlamı, İslâm'ın bakış açısıyla faydalı, değerli olduğuna hükmedilecek bir şeydir.

Hayır ve şer ya mutlak (kesin), ya da izâfidir (göreceli). Sözgelimi, adâlet, iyilik duygusu, akıl, erdem sahibi olmak gibi şeyler her durumda herkes için hayır'dır. Zulmetmek, haklara tecavüz, yalan, hırsızlık gibi şeyler de herkes için her zaman şerdir. İzâfî (göreceli) hayır ve şer nitelemesi, kişilere ve onların durumlarına göre değişiklik gösterebilir. İzâfî hayrın başında mal sahibi olmak gelir. Mal, servet, dünyalıklar bazılarına hayır olabilir, bazılarına da şer. Helâldan kazanılıp helâla harcanmayan bir mal, sahibi için hayır değildir. Kendisinden İslâm'ın çizdiği sınırlar içerisinde faydalanılmayan mala “hayırlı mal” denilemez. Meselâ, cimrilik yüzünden Allah yolunda harcanmayan bir malda, onun sahibi bir hayr olduğunu sanmamalıdır.¹³²⁴ Demek ki helâldan kazanılan ve Allah rızâsı uğruna harcanabilen bir mal veya kazanç, az da olsa, sahibi için hayırdır.

¹³²³ Lütfullah Cebeci, Kur'an'da Şer Problemi, s. 307-311

¹³²⁴ 3/Âl-i İmrân, 180

Allah (c.c.) mü'minlere gerektiği zaman kendi yolunda, kendi dini uğruna cihad etmeyi, savaşmayı emretmektedir. Mü'minlerden bazıları böyle bir şeyi kendileri için şer (zorluk, meşakkat, ağır bir imtihan, zararlı) sayabilirler. Ancak Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: *"...Olabilir ki hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin için hayırlıdır ve olur ki, sevdiğiniz şey de sizin için şerdir. Allah bilir, siz bilemezsiniz."*¹³²⁵ Kur'an, kadınlara güzel davranılmasını emrettikten sonra şöyle ilâve ediyor: *"...Şâyet onlardan hoşlanmadınızsa, belki, bir şey hoşunuza gitmez, ama Allah onda (sizin için) çok hayr yaratır."*¹³²⁶

Kur'an'ın ifadesine göre imtihan için yaratılan insan, çeşitli olaylarla, sıkıntı ve belâlarla imtihan edilir. Başına felâket gelir, zorluğa uğrar, malı elinden gider, yakını ölebilir, zulme uğrayabilir, baskı ve işkence görebilir, dinini yaşamak uğruna zorluklarla karşılaşabilir. Hepsi de denemek içindir. O yüzden insan çoğu zaman kendisi için neyin hayır, neyin şer olduğunu bilemez. Allah (c.c.) insanları bir sınav olmak üzere hayır ve şer ile denemektedir.¹³²⁷ Bazı insanlar kendisi hakkında hayırlı olanı, faydalı olanı durmadan ister. Bir şerle karşılaştığı zaman ümitsizliğe kapılır. Bir bolluğa ulaştığı zaman da Allah'ın nimet verici olduğunu unutur ve inkârcılığa kalkışır.¹³²⁸

Mutlak hayır insan tarafından bilinebilir. Daha doğrusu Büyük Yaratıcı görevlendirdiği elçiler aracılığıyla bütün insanlara hayrı da şerri de açıklamıştır. Bunun dışında olan ve insanların zaman zaman karşılaşacakları olayların, elde ettikleri şeylerin ve kendilerinden kaynaklanan bazı davranışların hayır olup olmadığını bilmek zordur. Ancak iman edip, imanının nuruyla basiret sahibi olan müttakî mü'minler, çoğunlukla kendileri hakkında hayır olan şeyleri anlarlar. Örneğin, bu gibi mü'minler başlarına gelen bir musibeti şer sayıp isyan etmezler. Bilakis onu bir imtihan sebebi sayar, sabreder ve o denemenin gereğini yaparlar.

MÜSLÜMANIN HAYATINDA HAYIR VE ŞER

Mü'minler, kendileri şerre sebep olmazlar, şerri üretmezler. Hayır sayılan işlerin takipçisi olurlar. Kendi irâdeleri dışında bir şerle karşılaştıkları zaman sabrederler, ya da şerri hayra çevirmeye çalışırlar. Hayrı ve şerri yaratan Allah'tır. İnsan, kendi özgür irâdesiyle bunlardan birini isteyerek yapar. Ancak

1325 2/Bakara, 216

1326 4/Nisâ, 19

1327 21/Enbiyâ, 35

1328 41/Fussilet, 49-50

onun tercih ettiği hayır ve şer işlerin yaratıcısı Allah'tır. Bir başka deyişle hayır ve şer olan işlerin yapılmasına izin veren, bu konuda insana hürriyet veren Rabbimizdir. Kimilerine göre Allah (c.c.) hayrı yaratır, şerre râzı olmaz. İnsanın hayır ve şer ile denendiğini, onun yaptığı bütün hareketlerden dolayı hesaba çekileceğini düşünürsek; insana şer işleme irâdesinin verilmesini anlarız. Şüphesiz ki mutlak yaratıcı yalnızca Allah'tır.

Hayır, bir anlamda Allah'tan ittika etme (korkup sakınma) şuuruyla işlenen bütün sâlih ameller, yapılan iyilikler, faydalı işlerdir. Bunun zıddı olan şer ise, bütün kötülükler, faydasız ve zararlı işlerdir. Bu bağlamda denilebilir ki, hayır imanin gereği, şer ise, inkârın ve isyânın diğer adıdır. Kur'an şöyle diyor: ***"Artık kim zerre ağırlığınca hayır işlerse, onu(n karşılığını) görür. Kim de zerre ağırlığınca şer işlerse, onu(n karşılığını) görür."***¹³²⁹

Allah (c.c.) kullarının şer işlemlerine izin verse bile, şer yapılmasını istemez; buna râzı değildir. O yüzden kullarını sürekli hayra ve hayır işlemeye dâvet eder. Kullarının yanlışlarını ve hatalarını hatırlatarak hayır olanı onlara göstermektedir.¹³³⁰ Kur'an, bazı amelleri, davranışları ve pozisyonları daha hayırlı saymaktadır. Meselâ, en hayırlı azık, takvâdir.¹³³¹ Yetime bakmak,¹³³² başa kakılan bir sadakadan daha fazîletli olan güzel bir söz,¹³³³ Allah yolunda tasaddukta bulunmak,¹³³⁴ inkârcıların hilelerine karşı Allah'ın kurduğu tuzak, Allah'ın mü'minlere olan yardımı,¹³³⁵ âhiret hayatı,¹³³⁶ rızık verici olarak Allah,¹³³⁷ eşler arasındaki sulh/barış¹³³⁸ ve bunlara benzer birçok şey, daha hayırlıdır.

İslâm ümmeti insanlar arasından çıkarılmış en hayırlı topluluktur. Çünkü onlar İslâma iman eder, ma'rûfu emreder, münkerden sakındırırlar.¹³³⁹ Kur'an, ***"Sizden, insanları hayra çağıran bir topluluk bulunsun..."***¹³⁴⁰ buyurmaktadır. Tefsircilere göre buradaki hayır, İslâm'dır; İslâm'ın ilkeleridir, sâlih ameldir, faydalı olan her türlü iş ve ahlâktır.

1329 99/Zilzâl, 7-8

1330 2/Bakara, 54, 103, 184, 281; 4/Nisâ, 25; 7/A'râf, 85 vd.

1331 2/Bakara, 198

1332 2/Bakara, 220

1333 2/Bakara, 236

1334 2/Bakara, 280

1335 3/Âl-i İmrân, 150

1336 6/En'âm, 32

1337 5/Mâide, 114

1338 4/Nisâ, 128

1339 3/Âl-i İmrân, 110

1340 3/Âl-i İmrân, 104

Kur'an, her türlü hayrın kaynağı olarak vahyi göstermektedir. Hayra ulaşmak, hayırlı ameller işlemek ve bunların sonunda da hayırlı bir neticeye ulaşmak isteyen insan, vahyin doğrultusunda hareket etmek zorundadır. Toplamların işlerinin hayır olması da iş başında hayra gönül vermiş kimselerin olmasına bağılıdır. En şerhilerin yönettiği toplumlarda hayır barınamaz. Dünyada da âhirette de gerçek kurtuluşun yolu, hayır sayılan amelleri işlemekle mümkün olur. Bu anlamda hayır, sâlih amelin ta kendisidir. **“Ey iman edenler! Rukû edin, secdeye varın, Rabbinize ibâdet edin ve hayır işleyin; umulur ki kurtuluşa erersiniz.”**¹³⁴¹

İnsanlar farklı farklı hedeflere yönelirler. Kendilerince önemli buldukları işleri yaparlar. Birçokları da kendi yaptıklarıyla övünür. İslâm'a göre ise hayat bir hayır işleme yarışıdır: **“Herkesin yüzünü kendisine doğru çevirdiği bir yön vardır. Öyleyse hayırlarda birbirinizle yarışın...”**¹³⁴² Mü'minlere düşen Allah'ın gösterdiği hayrı işlemek, hayırdan yarışmak, hayrât sahibi olmak, hayırlı mal kazanıp hayra sarfetmek, hayırlı evlat yetiştirmek, ölmeden önce elinden geldiği kadar hayır olan şeyleri tercih etmek ve bütün bu güzel amellerle beraber Kur'an'ın övdüğü “ahyâr”dan/hayırlılardan olmaktır.¹³⁴³ Mü'min, ölüm gelmeden önce hayırlı ameller konusunda acele eder.¹³⁴⁴

Kur'an-ı Kerim ve hadislerle diğer İslâmî kaynaklarda hayır kelimesinin, başta mâlî fedâkârlıklar olmak üzere her türlü yardım severliği ifade eden bir anlamda kullanılması ve müslümanların bu tür faâliyetlere teşvik edilmesi, erken dönemlerden itibaren müslümanlar arasında güçlü bir dayanışma ruhu geliştirdiği gibi çeşitli kişi ve kuruluşlarca başta **vakıf** kurumu olmak üzere, **dâruşşifâ** (hastane ve sağlık ocağı), **dâruleytâm** (yetimler yurdu), **dârulaceze** (düşkünler yurdu, huzur evi), **dâruşşafaka** (şefkat yurdu, öksüz, yetim ve mağdur çocuklar yurdu ve okulu), **imâret** (külliye, yoksullara yardım maksadıyla meydana getirilen kuruluş, fakirlere ve öğrencilere yiyecek verilen yer), **sebil** (yol kenarlarında kurulmuş olan Allah rızâsı için su dağıtılan yapı), **köprü**, **câmi**, **mektepe**, **medrese**, **Kur'an Kursu**, **İmam-Hatip** gibi kamuya hizmet veren birçok hayır eserinin meydana getirilmesini sağlamıştır. İslâm dünyasının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyâsî krizlere mâruz bulunduğu 20. yüzyılda bu tür faâliyetlerde bir gerileme süreci yaşanmışsa

1341 22/Hacc, 77

1342 2/Bakara, 148

1343 38/Sâd, 47

1344 Tirmizî, Zühd 3, hadis no: 2306, 4/552; Nesâî, Cenâiz 123; Kütüb-i Sitte, 15/181; Hüseyin K. Ece, a.g.e. s. 259-262

da, yine de hayır faâliyetleri kesilmemiştir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları gibi çağdaş yöntemlerle faâliyet gösteren kurumlar günümüzde de oluşturulmakta; bunun yanında özellikle sivil toplum anlayışının yaygınlaşmasına paralel olarak sivil toplum kuruluşu olarak pek çok gayr-ı resmî kişi ve kurumlarca, başta eğitim ve öğretim olmak üzere pek çok alanda hayır faâliyetlerinde bulunan vakıf ve dernekler kurulmaktadır.¹³⁴⁵

AZİM VE TEVEKKÜL

Azim (azm); Sözlükte “ısrarla istemek, kasdetmek, karar vermek, kesin karar, irâde, sabır” gibi anlamlara gelir. Kur’ân-ı Kerim’de beş âyette¹³⁴⁶ “iyilikte sebat ve kararlılık”, dört âyette de¹³⁴⁷ fiil şekliyle “kesin karar vermek” anlamında olmak üzere toplam dokuz yerde geçmekte, bunlardan birinde¹³⁴⁸ Hz. Peygamber’e “azimli peygamberler” gibi sabırlı olması, acelecilikten sakınması emredilmektedir. Hadislerde azim ve bundan türemiş fiillerle “azme”, “azîme” veya “azâim” gibi müştakları “kararlılık, sabır, niyet, hayırlı iş, farz” gibi mânâlarda kullanılmıştır.

Bir işin yapılmasından önceki aklî teemmüllerle psikolojik arzu ve eğilimlerin doğurduğu tereddüt döneminden sonra o işi şu veya bu şekilde yapmak husûsunda bir tercihe ulaşılsa bundan azim, ulaşılmazsa tereddüt ve şaşkınlık hali (tehayyür) doğar. Müslüman düşünürler, dinî ve ahlâkî davranışlar için, zihinde tasavvur edilmelerinden başlamak üzere, fiilen gerçekleşinceye kadar birtakım safhalar kabul ederler. Gazzâlî bunları hadis-i nefis (fiilin zihinde doğması), tabii ilgi, hüküm, azim veya kasıt, amel şeklinde sıralamış ve incelemiştir.¹³⁴⁹ İlk üç safhada henüz kesin bir karar ve niyet bulunmadığı ve bunlar irâde dışı olduğu için insan, bu safhalarda sorumlu tutulamaz. Azim, aynı zamanda niyet ve kasıt safhası olduğundan insanın sorumluluğu bu noktada başlar. Buna göre kötü bir işe azmetmekle birlikte iyi niyete dayanan bir sebeple bu işi yapmayan veya yapamayan kişi azminden dolayı sorumludur. Ancak, Allah korkusu, günah endişesi gibi dinî ve ahlâkî faktörlerle kötülük yapma kararından dönmek de yeni bir azimdir ve böyle bir kimse, önceki azminden dolayı sorumlu değildir.

1345 Mustafa Çağrı, T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, c. 17, s. 46

1346 3/Âl-i İmrân, 186; 20/Tâhâ, 115; 31/Lokman, 17; 42/Şûrâ, 43; 46/Ahkaf, 35

1347 2/Bakara, 227, 235; 3/Âl-i İmrân, 159; 47/Muhammed, 21

1348 46/Ahkaf, 35

1349 İhyâ, III/41

Azim insanın hâdis kudretinin eseridir. Böylece fiiller yaratma açısından Allah’a, karar açısından insana nisbet edilir; bu sûretle dinî ve ahlâkî yükümlülük ve sorumluluklar geçerlilik kazanır. Gerçi şeytanın veya bencil arzu ve ihtirasların etkisinde kalan kula, iyilik yönünde kesin karara ulaşabilmesi için Allah tarafından hemen her zaman bir yardım sözkonusudur. Fakat bu yardım, asla cebrî bir müdâhale anlamına gelmez; dolayısıyla kul için ilâhî bir lütuf olan tevfkî bulunmaması, onu azm-i musammemden mahrum bırakmaz; böylece fâsıkların Allah’ın kazâ ve kaderini günahlarına mâzeret göstermelerinin de anlamı kalmaz.¹³⁵⁰ Azim, bütün maddî-mânevî, bedenî-rûhî kuvvetleri toplayıp hedefe yöneltmektir.¹³⁵¹

TEVEKKÜL VE KADER

Tevekkül; Âcizlik gösterme, başkasına güvenip dayanma, Allah’a güvenme, O’nun hükmünün mutlaka meydana geleceğine kesin olarak inanma ve alınması gereken tedbirleri alma anlamında Kur’anî bir terimdir.

“Müvekkil” vekil edinen, “tevkîl” ise vekil kılma, vekil edinme demektir. Aynı kökten olan “ittikâl” biraz da tembellik içeren ve boşa gidebilecek bir güvenme ve dayanmayı anlatır. Tevekkülde, kelimenin Arap dilindeki kalıbı gereği bir zorlama vardır. Bu da herhangi bir konuda aklî ve bedenî gücü, yani metot ve eylem fonksiyonunu kullanmayı, dayanılıp îtimat edilecek yere bunun sonucunda dayanmayı ifade eder.

Tevekkülün istilâhî/terim anlamı ise: “Kişinin, şartlarını yerine getirerek, işlerini Allah Teâlâ’ya bırakması bir işe başlarken sebeplere yapıştıktan sonra O’na güvenmesi; kalbin, her işte Allah’a îtimat etmesi, güvenmesidir.” Tevekkül, dine veya dünyaya ait herhangi bir hususta, alınacak bütün tedbirler alındıktan, konu ile ilgili tüm girişimler yapıldıktan sonra, o işin neticesinin Allah’a bırakılmasıdır. Tevekkül, insanın kendine yüklenen bütün görevleri yaptıktan sonra işin sonucunu Allah’a bırakması, O’nun yaratacağı neticeyi güven ve rızâ ile karşılayıp, insanlardan bir beklenti içerisinde olmaması; kısaca Allah’a güvenip, âkıbetinden endişe etmemesidir. Tevekkül, kalbin Allah’a tam îtimat ve güveni, hatta başka güç kaynakları düşünmekten rahatsızlık duyması mânâsına gelir. Bu ölçüde bir güven ve îtimat olmazsa,

¹³⁵⁰ İbnü'l-Hümâm, el-Müsâvire, Kahire, s. 133

¹³⁵¹ Mustafa Çağrı, TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 4, s. 328-329

tevekkülden söz edilemez; kalp kapıları Allah'tan başkasına açık kaldığı sürece de hakîkî tevekküle ulaşılmaz.

Tariftten de anlaşıldığı gibi tevekkül; müslümanın, yapacağı işlerde tüm zâhirî sebeplere sarılması, alınması gereken tedbirleri alması, çalışıp çabalaması, ama gönlünü bunlara bağlamayıp sadece Allah'a dayanmasıdır; İşin sonucunu Allah'a bırakması, Allah'a güvenip sonuçtan endişe etmemesidir.

Tevekkül, hiç bir zaman, çalışmayı ve sebebe sarılmayı terkedip, "Allah'ın dediği olur" diyerek kenara çekilmek değildir. Nitekim Hz. Peygamber, devesini salıvererek Allah'a tevekkül ettiğini söyleyen bir bedeviye *"Onu bağla da öyle tevekkül et."*¹³⁵² buyurmuştur.

İslâm inancına göre; yaratıkların bütün filleri, halleri ve sözleri Yüce Allah'ın kazâ ve takdîri ile meydana gelir. Onun için İslâm alınması gereken tedbirleri aldıktan sonra, insanlara ve araçlara değil, sadece Allah'a dayanma anlamındaki bir tevekkülü emreder. Bir âyetinde Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Müslümanlar sadece Allah'a tevekkül etsinler, O'na dayanıp güvensinler."*¹³⁵³ Hz. Peygamber de şu sözleri ile müslümanlara tevekkülü tavsiye etmektedir: *"Eğer siz Allah'a hakkıyla tevekkül ederseniz, o sizi kuşu rızıklandığı gibi rızıklandırır."*¹³⁵⁴

Hz. Ömer (r.a.), Medine'de boşta gezen bir gruba: "Siz necisiniz?" diye sordu. Onlar da: "Biz mütevekkilleriz" dediler. Bunun üzerine büyük halife: "Hayır, siz mütevekkil değil, müteekkil (yiyici)lersiniz. Siz yalancısınız, tohumunu yere atıp (toprağa ekip) sonra tevekkül edene mütevekkil denir" dedi.

Bu olay tevekkülden ne anlaşılması gerektiğini çok güzel ifade etmektedir. Gerçek tevekkül güzel bir davranış, ahlâkî bir fazilettir. Cenâb-ı Hak, müslümanlara tevekkülü emretmiş ve mütevekkil olanları sevdiğini haber vermiştir: *"Bir de, daima diri olup, hiçbir zaman ölmeyen Allah'a tevekkül et."*¹³⁵⁵; *"Kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter."*¹³⁵⁶; *"Mü'minler, ancak o kimselerdir ki Allah anılınca kalpleri ürperir, onlara Allah'ın ayetleri okunduğunda o ayetler onların imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler."*¹³⁵⁷

1352 Tirmizî, Sıfatü'l-Kiyâme 60

1353 3/Âi-i İmrân, 122

1354 İbn Mâce, Züh'd 14

1355 25/Furkan, 58

1356 65/Talâk, 31

1357 8/Enfâl, 2

Tevekkül, müslümanların kadere olan inançlarının bir sonucudur. Tevekkül eden kimse, Allah’a kayıtsız şartsız teslim olmuş, kaderine râzı kimse-
dir. Fakat, nasıl kadere inanmak tembel tembel oturmayı, herşeyden el etek
çekmeyi gerektirmiyorsa, tevekkül de tembellik ve miskinliği gerektirmez.
Gerçek mütevekkil, çalışmadan kazanılamayacağını, ekmeden biçilemeye-
ceğini, amelsiz Cennet’e girilemeyeceğini, ihlâsla ibâdet ve tâatte bulunma-
dan Allah’ın rızâsına kavuşulamayacağını bilir.¹³⁵⁸

Şüphesiz ki ‘tevekkül’ bazılarının anladığı gibi, havadan ekmek bekle-
mek, gayret etmeden bir başarıya ulaşmak, yerinde oturarak Allah’tan bir
şey beklemek değildir. Bu anlamda Allah (c.c.) kimsenin ‘vekil’i değildir. Bazı
kimseler, insan olarak üzerlerine düşeni yapmazlar, gerekli çabayı göster-
mezler, emek sarfetmezler, sonra da işlerini Allah’a havâle ederler. Tâyin et-
tikleri ‘vekil’in, kendilerinin tüm işlerini görmesini beklerler. İslâm’da böyle
bir tevekkül inancı yoktur. Kur’an şöyle diyor: *“Allah’tan bir rahmet olarak,
onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar çevren-
den dağılır giderlerdi. Öyleyse onları bağışla, onlar için mağfiret dile ve iş
konusunda onlarla danış (müşâvere et). Bir kere azmettinmi (kesin karar
verdinmi) de Allah’a tevekkül et. Çünkü Allah, tevekkül edenleri sever.”*¹³⁵⁹

Görüldüğü gibi tevekkül’ün oluşum süreci açıktır. Yukarıdaki âyet belli bir
konuda yapılması gerekenleri söyledikten sonra tevekkülün gereğine işaret
ediyor. *“Bir kere azmettinmi”* ifâdesi, gerekli kararlılığı ve yapılması gerekli
çalışmaları haber veriyor. İman edenler, Rablerinin kendilerini ne ile sorumlu
tuttuğunu bilirler. Bunun şuurundadırlar. Bütün kulluk görevlerinin yerine
getirilmesi, bu işin şartıdır. Zaten insan bunun için yaratılmıştır. Görevler yeri-
ne gelmeden, sonucu büyük mükâfat ve kazanç olarak beklemek mümkün
değildir. Mü’min, gerekeni yapar, sonuç konusunda Allah’a güvenip daya-
nır, O’nun vereceği karşılığa râzı olur. İslâm mü’minlere, ilim öğrenmelerini,
emirlere uymalarını, rızıklarını aramalarını, Allah yolunda çalışma yapmalarını,
düşmana karşı hazırlıklı olmalarını, din ve dünya işlerinde şûrâyâ başvur-
malarını, işleri kolaylaştıracak metodları bulmalarını, haksızlıktan kaçınıp her
işlerinde adâlete uymalarını ve bunlara benzer bir çok güzel şeyi yapmalarını
emrediyor. Elbette bu çalışmalar yapılırsa sonuç da güzel olacaktır.

**Tevekkül bu anlamda, bütün çalışmaları yaptıktan, bütün görev-
leri yerine getirdikten sonra duyulan bir iç huzur ve doyumluluk, bir**

1358 Şâmil İslâm Ansiklopedisi, c. 6, s. 211

1359 3/Âl-i İmrân, 159

yönden de Allah'ın vereceğine râzı olma ahlâkıdır. 'Tevekkül', güçlü bir iman ve Allah'ın emrine uymada sürekli bir kararlılıktır. Tevekkül eden (mütevekkil), yaptığı tevekkülle bir faydayı elde eder, bir zarardan kurtulur. Onun hakkıyla yapacağı tevekkül ona böyle bir sonuç kazandırır ki, böyle bir sonucu başka bir şeyle elde etmek mümkün değildir.

Allah'a tevekkül, O'nun yardım ve desteğine güvenmedir, en uygun çalışmayı yapan, kulluk görevlerini yerine getirenlere iyi sonuç vereceğinden emin olmaktır. Kulun tevekkülü, Allah'ın o kuluna yeterli oluşunun bir sebebiidir. Kur'an, mü'minleri tıpkı takvâda olduğu gibi, böyle bir tevekküle teşvik ediyor.¹³⁶⁰ Tevekkül, hakka tam bağlılık, azimli ve kararlılık sahibi olma unsurları ile güçlenir, yerine getirilir. Mü'minler yalnızca Allah'a tevekkül ederler.¹³⁶¹ Onlar sürekli olarak *'Hasbuna'llahu ve ni'me'l-vekîl; Allah bize yeter, O ne güzel vekildir'* derler.¹³⁶² Kur'ân-ı Kerim'de "azm" kelimesi ve türevleri toplam 9 yerde geçer. Tevekkül kelimesinin türediği "v-k-l" ve türevleri ise toplam 70 yerde kullanılır.

Peygamberimiz (s.a.s.) de buyuruyor ki: *"Siz Allah'a hakkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizleri de kuşları rızıklandığı gibi rızıklandırırdı; sabahleyin aç çıkar, akşama tok dönerdiniz."*¹³⁶³ Bu demektir ki kuşlar gibi çaba sarfedenler, bu gayretlerinin sonuçlarını en güzel şekilde görürler.

Her şey bir sebebe bağlıdır. İnsanın kaderi; hedefini, amacını ve bu amacı gerçekleştirecek olan sebebi de içerisine alır. Bu, toprağın mahsul verebilmesi için, onun sürülmesi, ekilmesi, gübrelenmesi ve sulanması gerektiği gibi bir sebep-sonuç ilişkisidir. "Duâ ve tevekkül, işlerin sonucuna etki etmez!" diyen, amel işlemekle emredilmeyi, sebeplere yapışmayı görmezlikten geliyor demektir. Bir amel işlemeyen, bir amaca ulaşmak için bir çaba sarfetmeden, emredilen şeyleri yerine getirmeden bir başarıya veya Allah'ın insana vaad ettiklerine kavuşmak mümkün değildir. Allah (c.c.), mü'min kullarının yalnızca Kendisine tevekkül etmelerini emrediyor.¹³⁶⁴

"Tevekkül", öteden beri amaçlı ve tek taraflı yorumlara konu olmuş bir kavramdır. Bunun nedenini, yalnızca tevekkül sözcüğünün verdiği esnek an-

1360 73/Müzzemmil, 8-9; 17/İsrâ, 2

1361 3/Âl-i İmrân, 122, 160; 5/Mâide, 11; 9/Tevbe, 51; 12/Yusuf, 67 vd.

1362 3/Âl-i İmrân, 173

1363 Tirmizi, Zühd, 33, Hadis no: 2344

1364 5/Mâide, 11; 9/Tevbe, 51; 14/İbrâhim, 11 vd.; Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 708-711

lamda değil, bu anlamın insanlar tarafından çarpık algılanmasında aramak gerekir. Çünkü tevekkül, kimileri kasıtlı, kimileri de kasıtsız olarak yanlış yorumlamışlardır. Böylece bu kavram hakkında ikisi yanlış, biri ise doğru olmak üzere üç ayrı düşüncenin var olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çarpık yorumlardan birincisi, İslâm'a ve Kur'ân'a karşı önyargılı olanlara aittir. Daha çok şartlanmışlık etkisiyle İslâm'a karanlık bakanlara göre tevekkül, kelimenin tam anlamıyla; "her şeyi boşvermişlik demektir. Bu da tembel, miskin, amaçsız ve idealsiz insan tipinin hayat anlayışıdır. Bu anlayışın kaynağı ise dindir." Tabiatıyla dinden İslâm'ı amaçlamaktadırlar.

Bu görüşün doğruluk derecesini anlayabilmek için Kur'ân-ı Kerim'i incelemek yeterlidir. Gerçekte de Kur'ân-ı Kerim, bütün emir ve yasaklarıyla ve birçok öğütleriyle müslüman kişiye aktif, hareketli, dinamik ve üretken olması için ruh vermektedir. İslâm'ın ahlâk değerlerinden ilham alarak yola çıkan müslümanların tarihte elde ettikleri başarılar ve zaferler, sanat ve bilim alanında gerçekleştirdikleri eserler de onların tevekkül anlayışının böyle olmadığını ayrıca kanıtlamaktadır. Tevekkül, her şeyi boşvermek gibi yorumlayanların yanlış olduğunu kanıtlayan bir gerçek de onların bu kavramı yorumlarken hiç bir kaynağa dayanmamış olmalarıdır. Nitekim:

"Bu kelimenin mânâsı: Her şeyi kadere ve kismete bağlayarak gayret harcamadan tam bir tevekkül içinde yaşamak demektir"¹³⁶⁵ diyen bir yazar bu tanımı neye dayanarak yaptığını açıklamamıştır, Çünkü açıklayamamıştır. Ayrıca bu tanımda şöyle bir çelişki vardır: "Her şeyi kadere bağlamak" ile "gayret harcamadan yaşamak" birbirinden farklı şeylerdir. Çünkü her şeyi kadere bağlamak sanıldığı gibi boşvermişlik değil, bilakis Allah'ın ezelde her şeyi bildiğine inanmaktır. Bu ise, imanın şartlarındanıdır. Dolayısıyla Allah'ın (c.c.) ezelde her şeyi bildiğine inanmayan insan zâten mü'min değildir. "Gayret harcamadan yaşama"nın ise "her şeyi kadere bağlamak"la hiç bir ilişkisi yoktur. Bu olsa olsa bazı kimselerin bilgisizlikten kaynaklanan kişisel görüşüdür. Kişisel görüşlerin ise Kur'ân'ın evrensel değerlerini anlatmak için bir kaynak ya da bağlayıcı bir kanıt olamayacağı açıktır.

Tevekkül konusundaki yanlış görüşlerden ikincisi ise bazı mistiklere aittir. Bu görüşün temeli, eski stoacı Yunan filozoflarından Antistenes ve Sinop'lu Diogenes'in düşüncelerine kadar dayanmaktadır. Roma döneminde de

1365 Meydan Larousse, Tevekkül Maddesi, H. Rahmi Gürpınar'dan naklen

Epiktetos'un ihyâ ettiği bu düşünce İslâm'ın gelişinden sonra bazı tasavvufçular tarafından benimsenmiştir. “Kinizm” denen bu felsefenin zâten adı üstündedir. Çünkü kinik yaşam tarzı, köpek gibi yaşamak demektir. Bu anlayışa göre: Nasıl ki köpeğin, çalışmak gibi bir gâilesi, bir endişesi ve geleceğe dönük bir amacı ve ideali yoksa -sözde- insan da böyle olmalıdır; Mutluluk böyle bir yaşam tarzıyla ancak elde edilebilir. Tabiatıyla bir kısım tasavvufçular Helen kökenli maddeci filozofların bu görüşünü İslâm toplumuna sunabilmek için onu kendilerince İslâmlaştırmış ve bunu da tevekkül kavramını yorumlayarak yapmışlardır.

Tevekkül hakkındaki bu anlayışın yabancı kaynaklardan sızdığı, İslâm'daki tevekkülün ise bu olmadığı noktasında İslâm âlimleri görüş birliği içindedirler. Tevekkül kavramının en doğru anlamını Kur'ân-ı Kerim vermektedir. Bunu, özellikle şu âyetten çok iyi anlıyoruz: “... *(Bir iş için) karar verdiğinde Allah'a tevekkül et.*”¹³⁶⁶

Bir iş için karar vermek, o konuda gerekli önlemleri almak ve ön hazırlıkları yapmakla olur. Bu zâten doğal bir şeydir. Nitekim insanların, işlerine güçlerine gitmeden önce yanlarına birtakım kanıtlayıcı belgeler almaları, araç ve gereçler, ihtiyaç duydukları para, malzeme, silâh, ilâç, koruyucu madde, yiyecek ve içecek gibi şeyleri taşımaları, iş yerlerinde güvenlik önlemleri almaları hep bu gerçeği kanıtlamaktadır. Herhangi bir konuda karar veren akli başında bir insanın, o işten beklenen sonucu alabilmek için gerekli ön hazırlıkları yapmış olması en mantıklı şeydir.

Dikkat edilecek olursa, yukarıda sözü edilen âyet-i kerimede iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi karar vermek, ikincisi ise Allah'a tevekkül etmektir. Ancak “tevekkül etmek” âyet-i kerimede ifade içinde karar vermeye, (hatta bir anlamda önlem almaya bağlanmış) ve ondan sonra söz konusu edilmiştir. Bu da kişinin boş yere, gaflet içinde ve bilinçsiz olarak Allah'a tevekkül edemeyeceğini kanıtlamaktadır. İnsan elbette ki önce bir şey planlamış olmalı ve bunun için birtakım hazırlıklar yapmış, önlemler almış olmalıdır ki gerisini Allah Teâlâ'ya bırakması bir anlam ifade etsin. Bu ölçüler içindeki gerçek tevekkülün aykırı şekline ise “tevâkül” denir.

İnsanın bu dünyadan nasibini alabilmesi için sebeplere sarılması konusunda ilâhî öğüt vardır.¹³⁶⁷ Ancak Allah Teâlâ mü'min kişiye, alacağı bü-

¹³⁶⁶ 3/Âl-i İmrân, 159

¹³⁶⁷ 28/Kasas, 77; 53/Necm, 40; 67/Mülk, 15

tün önlemlerden ve yapacağı bütün hazırlıklardan sonra yine de işini O'na havâle etmesini emretmiş, **“Eğer mü’minseniz Allah’a tevekkül ediniz.”**¹³⁶⁸ buyurmuştur. Çünkü şu bir gerçektir ki, insan ne kadar tedbirli ve hazırlıklı olursa olsun Allah eğer dilerse onun bütün tedbirlerini ve hazırlıklarını boşa çıkarıp işini gücünü altüst edebilir; Bunu, hikmetinin ve takdirinin bir sonucu olarak yapabileceği gibi, kendine ve aldığı önlemlere güvenen gâfil insana bir ceza olarak da yapabilir. Şu halde yapılacak bütün hazırlıklardan ve alınacak bütün tedbirlerden sonra Allah’a tevekkül etmek İlâhî bir emirdir. Mü’minin, gaflet içinde olmadığının da ayrıca kanıtıdır. İşte Kur’ân’ın bize öğrettiği ve öğütlediği tevekkül budur.¹³⁶⁹

BİR KİMSE BAŞKASININ RIZKINI YİYEBİLİR Mİ?

Kimse, kimsenin rızkını yiyemez. Yaşantımız, teferruatı ile bilinmekle, her birimizin neyi elde edeceği, neyi yiyeceği bilinmekle Allah’ın ilminde bellidir. Ona göre kayda geçmiştir. Eğer başka bir şey elde edeceksek, o da kaydedilmiştir. Elde edemeyeceksek, tabii ki kaydı yapılmamıştır. Onun için biri, diğerinin rızkını yiyemez.

RIZIK, AZALIP ÇOĞALABİLİR Mİ?

Rızkımız azalıp çoğalabilir mi sorusuna, evet cevabı veririz. Çünkü Kur’an, bu konuda net cevap vermektedir: **“Allah, kimi dilerse, onun rızkını genişletir, daraltır.”**¹³⁷⁰; **“Allah, rızıkta kiminizi diğer bir kısmınıza üstün kıldı.”**¹³⁷¹ Allah, kulunun gidişatına göre, mükâfat olarak rızkını çoğaltır veya ceza olarak daraltır. **“Hatırlayın ki, Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti.”**¹³⁷²; **“Allah, faizi tüketir, sadakaları ise artırır (faiz karışan malın bereketini giderir, sadaka verilen malın bereketini artırır).”**¹³⁷³

1368 5/Mâide, 23

1369 F. Aydın, a.g.e., s. 299-303

1370 13/Ra’d, 26

1371 16/Nahl, 71

1372 14/İbrahim, 7

1373 2/Bakara, 276

Rızıklarının elde etmede insanların çalışkanlıklarının rolü vardır. Kulun rızkının genişliğinin sebeplerinden birisi de, günahlardan kaçınmak ve namazı dosdoğru ve devamlı kılmaktır. *“Kim Allah’tan sakınıp korkar ve günahlardan kaçınırsa, (Allah) ona bir çıkış (yolu) yaratır ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah’a güvenirse, O, ona yeter.”*¹³⁷⁴ *“Ailene namaz kılmakla emret ve kendin de ona sebat ile devam et. Biz senden rızık istemiyoruz. Seni biz rızıklandırırız. Güzel âkıbet takva ehlinindir.”*¹³⁷⁵; *“Eğer Allah rızkı kulları için bolca yaysaydı, yeryüzünde taşkınlık yapar ve azarlardı. Fakat dilediği kadar bir ölçüyle indirir.”*¹³⁷⁶; *“Allah, kullarından dilediği kimsenin rızkını genişletir ve dilediğine de kısar. Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilir.”*¹³⁷⁷ Rızıklanmadaki üstünlükte çalışma, sa’y ve gayretin rolü pek büyüktür. Rızığımız, tutacağımız yola göre değişir; tutacağımız yolun Allah’ın ezelî ilmiyle bilinip kaydı ona göre yapılmış olmasıyla, levh-i mahfuz kaydında değişme olmaz.

KİSMETİMDE VARSA, RIZKIM AYAĞIMA GELİR DİYEBİLİR MİYİZ?

“Kismetimde varsa, rızkım ayağıma gelir” diyemeyiz. Kismet ayağına gönderilenler, kendi imkânlarıyla rızıklarının elde edemeyenlerdir. Meselâ, hareketi sınırlı mikro organizmalar, insan ve hayvan yavruları ki bunlar anaları babaları tarafından beslenir. Yetişkin ve sağlıklı bir insan, çalışarak rızkını elde edecek yeteneğe sahip kılınmıştır. O yüzden kendi gayretiyle rızkını elde etmek zorundadır. Allah’ın koyduğu nizam budur.

Peygamber Efendimiz: *“Siz Allah’a hakkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizleri de kuşları rızıklandırırdığı gibi rızıklandırır; sabahleyin aç çıkar, akşama tok dönerdiniz.”*¹³⁷⁸ buyurmuştur. Yani kuş, nasıl rızkını aramaya gidip bulmuş ve ondan yararlanmış ise, siz de Allah’a güvenip kuş gibi rızkınızı elde etmeye uğraşırsanız sizi de rızıklandırır buyurmaktadır.

Demek ki rızkın temin edilmesi; aranıp bulunmasına, çalışıp elde edilmesine bağlıdır. Rızkı ayağına gönderilenler; bağırsaklarımızdaki saprofitler, vücudumuzdaki mikroplar, uzuvlarımızı oluşturan hücreler, yapraklarda yaşayan ufak böcekler gibi, kendi gayretiyle bunu elde edemeyecek olanlardır.

1374 65/Talak, 2-3

1375 20/Tâhâ, 132

1376 42/Şûrâ, 27

1377 29/Ankebut, 82

1378 Tirmizî, Zühd 33, Hadis no: 2344; İbn Mâce, Zühd 14

Yoksa, bu imkâna sahip kılınmış olan canlılar; arayıp bulmak, kendi gayre-tiyle elde etmek zorundadır. Allah, işlerini koyduğu nizam ve kanunlar çerçevesinde yürütmekte olup hiçbir şeyi başıboş bırakmamıştır. Biz bunların tâbi olduğu nizam ve kanunları öğrenirsek, hareketlerimizi onlara uydururuz. Gerisi kendi bileceği iştir. O kısma bizim aklımız tümüyle ermez. Diler, rızık-mızı çoğaltır; dilerse azaltır. İşte, bilmediğimiz; bunu nasıl yaptığıdır. Çalışma, ilk planda gelir, ondan sonrası tevekkülle Allah'a bağlanmaktır.

Rızık temin etme yollarını, meşru hudutlar içinde aramalıdır. Rızık elde etme yollarından herhangi birisinin ihmali, mü'minleri zor duruma düşürür. Zira her mü'min, kendi rızıkını temin ederken, diğer mü'minlerin menfaatine olan hizmetleri de üretmek durumundadır. Ancak en efdal ve en temiz olan rızık elde etme yolunun cihad olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Peygamberimiz: *"Fâiz yemek için hileli yollara saptığınız, öküzlerin kuyruğuna yapışp ziraatle geçindiğiniz ve cihadı terkettiğiniz zaman, Allah Teâlâ, üzerinize zilleti musallat kılar. Dininize dönmedikçe o zilleti üzerinizden sıyırmaz."*¹³⁷⁹ diyerek, cihadın asla terk edilmemesini ısrarla tebliğ etmiştir.

KADER VE RIZIK

Özellikle yiyecek ve içecek cinsinden Allah'ın canlıya ihsan ettiği her besleyici şey rızıktır. Kur'ân-ı Kerim'deki çeşitli açıklamalar bu tanımlıdır:

*"Allah'tır ki sizi yarattı; Sonra sizi besledi; Sonra sizi öldürecek; Sonra sizi diriltecektir."*¹³⁸⁰, *"Nice canlı vardır ki rızıkını taşıyamaz. Onları da sizleri de besleyen Allah'dır. O, tümü duyandır, tümü bilendir."*¹³⁸¹; *"İnkâr edenlere dünya hayatı parlak gösterilmiştir. Onlar mü'minlerle alay ederler. Oysa sakınanlar, kıyâmet gününde onlardan üstündürler. Allah dilediğine hesapsız rızık verir."*¹³⁸²

Rızık da her olay gibi kaderin kapsamına girer. Çünkü canlının hangi şartlarda, nerede, nasıl, hangi yollarla ve ne gibi bir besin maddesini alacağı ve ondan nasıl yararlanacağı ezelde Allah tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla onun, yiyecek ve içecek maddesi olarak bir şeyi alması, kazanması ve onu

1379 Ebû Dâvud, K. Büyû, c. 3, s. 740

1380 30/Rûm, 40

1381 29/Ankebût, 60

1382 2/Bakara, 212

tüketmesi, yaşadığı diğer olaylardan farklı bir şey değildir. Ne var ki, insanın örneğin, ağzına koymak üzere eline aldığı bir lokmayı herhangi bir nedenle yiyememesi, insanlar arasında öteden beri çok farklı bir olay gibi algılanmış, bu nedenle de yiyilip içilen şeylerin rızık adı altında özel bir konu olarak işlenmesi âdet olagelmıştır. Bu konuda olup bitenler arasında gerçekten de insanı şaşkınlık içinde bırakan bazı olaylar yaşanmıştır.

Örneğin, bir çocuğun, tam ağzına koymak istediği et lokmasının, o sırada kedi tarafından kapılması, ya da elindeki süt bardağının devrilmesi belki pek şaşırtıcı değildir. Ama kazılar sırasında çıkarılan bir insan kafatasının dişleri arasında henüz çürümemiş bir darı tanesi şaşkınlık içinde seyredilirken, kenara konduktan az sonra bir kuş tarafından gaganarak kapılması daha büyük bir şaşkınlığa yol açabilmiştir. Bu da rızık meselesinin kader olayları arasında özelleştirilmiş bir konu olarak işlenmesine neden olmuştur. Hâlbuki rızık da, yaşanan diğer bütün olaylar gibi kaderin sıradan bir parçasıdır. Öyle ki, haram lokma da rızıktır.

Örneğin hırsızlık malı bir yiyeceğin, gerek hırsız tarafından bilinçle yenmesi, gerekse *-farkında olunmadan-* diğer biri tarafından yenmesi arasında kader açısından hiç bir fark yoktur. Haram ya da helâl, ikisine de yedikleri nasip olmuştur. İki de kendi irâde ve seçimleriyle bu fiili işlemişlerdir. Aralarındaki fark: Hırsızın sorumlu, diğerinin ise mâsum olmasıdır. Bu ise yenen şeyin, kader ya da rızık olmasıyla çelişmez. Daha doğrusu böyle bir olayın, Kur'ân'ın üslûbu dışında "rızık" olarak adlandırılmasının hiç bir özelliği yoktur. Çünkü kişinin bir şey yiyip içmesi ile onun, giyinip kuşanması, yürümesi, okuması, ya da herhangi bir hareket yapması arasında kader bakımından hiç bir fark yoktur.

Mu'tezilîler bu noktada da Ehl-i Sünnet'ten farklı düşünmüşlerdir. Onlara göre haram lokma rızık değildir. Çünkü *"Allah, kötülüğü ve yasaklamış olduğu davranışları yaratmaktan münezzehtir."* Bu nedenle rızık için *"Allah'ın, insanı yararlanmaktan yasaklamadığı şeyler"* diye spekülâtif bir tanım yapmışlardır. Hâlbuki insanlar, Allah'ın yasakladığı birçok şeyleri de yiyip içmekte ve bunlardan yasaklı yollarla yararlanmaktadırlar. Dolayısıyla bu tanımın tutarsız olduğu açıktır.

Aslında rızık meselesinin taşıdığı önemi, onu, kader zinciri içinde pek anlamı olmayan yorumlarla özel bir konu haline getirmekte aramamak gerekir. Fakat rızık asıl başka yönden taşıdığı bir önem vardır. O da şudur: Allah (c.c.), rızık yaratıcısıdır, kişi ise onu, kendi irâdesiyle arayıp kazandır. Helâli de haramı da hikmetiyle yaratan Allah, insana neyin helâl, neyin haram, neyin iyi, neyin kötü, neyin serbest ve neyin yasak olduğunu açıklamış, ancak onu, istediğini seçmekte özgür bırakarak ileride kendisini hesaba çekmek üzere de sorumlu tutmuştur.¹³⁸³

Rızık hakkında bilinmesi gereken önemli bir nokta da şudur: Kişi, bilgisini, enerjisini ve imkânlarını seferber ederek, çalışıp didinmek, çabalayıp rızıkını aramak ve bununla birlikte olanca dikkatiyle helâlinden kazanmak durumundadır. Bu, hem iman, hem ahlâk, hem de hayat açısından zorunludur. Yani kişi her şeyden önce helâla helâl, harama da haram olarak inanmalı, bu iki şeyi vicdanında asla bir tutmamalıdır; Buna bir toplum baskısı ya da bir gelenek diye değil, bir Kur'ân gerçeği olarak inanmalıdır.¹³⁸⁴ İnsanın böyle bir inançla rızık arayışı içine girmesi ise hem bir ahlâk gereği hem de yaşayabilmek için kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Çalışmakla rızık arasındaki ilişkiye gelince bu nokta, akılları durduran bir sırta örtülüdür. Bu gizemi sonsuza dek hiç kimse çözemeyecektir. Çünkü bu dünyada canını fedâ edercesine çalışıp çabalayan, akıllı, zeki, bilgili, atılgan, enerjik ve ahlâklı insanlar vardır ki, hayatları boyunca bir türlü iki yakaları bir araya gelmez. Aynı zamanda öyle tembel, sünepe, mendebur, geçimsiz ve ahlâktan yoksun kimseler de vardır ki, nimet ve servet içinde âdetâ yüzerler.

Öyle ise akıl, zekâ, enerji, disiplin, dürüstlük, ya da iman ve ahlâk ile rızık ilişkisinin arka planını deşmek veya merak etmek yerine, Allah (c.c.)'ın, insanlara uyguladığı bu gizemli sınavdan ibret almak ve bu sınav için hazırlıklı olmak daha doğru olur.¹³⁸⁵

Seni yaratan, seninle beraber rızıkını da yaratmıştır. O Rezzâk'tır. Senin için takdir edilen rızık bir başkasının yemesine imkân ve ihtimal yoktur. Sen, kendi rızıkını bitirmedikçe ömrün de son bulmaz. Allah Teâlâ, bir kulunu yaşıtmak istemediği zaman rızıkını kesiverir; bir kere de rızık kesince, kimsenin sana rızık vermesine imkân bulunmaz.

1383 5/Mâide, 4; 16/Nahl, 114-116

1384 16/Nahl, 116

1385 Ferid Aydın, İslâm'da İnanç Sistemi, Kahraman Y., s. 296-298

ECEL VE KADER

Ecel de, insanın hayatında yaşadığı sıradan herhangi bir olay gibi, rızık gibi kaderin bir parçasıdır. Allah Teâlâ her canlının, ne kadar yaşayacağını, nerede ve nasıl öleceğini kesinlikle ve ezeli ilmiyle bilir. Dolayısıyla canlının öleceği saatlerde onun hayatının sona ermesi için gerekli olan bütün nedenler bir araya gelir. Öyle ki bu nedenler onun yaşamını durdurmak için âdetâ birbirlerini tamamlarlar.

Örneğin çok yaşlanmış bazı insanların, hiçbir hastalık belirtisi göstermeden bir mumun yavaş yavaş sönmesi gibi öldükleri bir gerçektir. Bu demektir ki, vücutta bulunan sistemler çok eskimiş ve yıpranmış olmaktan dolayı artık normal görevlerini yapamazlar. Bu sistemlerden bazıları bir süre daha çalışabilecek durumda olsa bile, diğerleri fonksiyonlarını yerine getiremediklerinden, kısa bir süre için bir tür direnir faâliyetine devam eden sistem de bu genel duraklamadan olumsuz yönde etkilenerek o da durur. Böylece ezelden beri Allah'ın bilgisi içinde olan yaşama süresi bitmiş olur ki işte ecel, pek olağan gibi göremediğimiz ancak bu son derece doğal nedenlere bağlı olarak zamanında gerçekleşir.

Bundan şu sonucu çıkarmalıyız: Bir tek olan ecelin, bir değil; bilâkis aynı zamanda birçok zincirleme nedeni vardır. Bunlar Allah'ın ezeldeki takdirine ve O'nun kurmuş bulunduğu kâinât disiplinine bağlı olarak sebep-sonuç zincirinin akışı içinde birbirlerini farklı ölçülerde etkiler ve ecel saati yaklaştıkça yoğunlaşırlar.

Örneğin, bir trafik kazasında sürücünün, gideceği yere bir an önce ulaşmak istemesi, ecel için bir ilk neden oluşturabilir; bu psikoloji içerisinde yapacağı aşırı hız, onu bir an gelir ki -bir riski atlatmak için- hatalı sollamaya iter. Bu da nedenlerin ikincisi olur; Hatalı sollama kaçınılmaz bir kaza ile sonuçlanırsa bu üçüncü bir neden olur; Çarpışma ya da devrilme gibi bir olaydan sonra vücutta meydana gelen ezilme, kırılma ve yaralanmalar dördüncü bir nedeni oluşturur; Eğer kan kaybı ya da hastaneye geç ulaşmak gibi bir durum yaşanırsa bu da elbetteki başka bir neden olur ve böylece bir hayatın sona ermesi, âdetâ eceli hazırlayan sebeplerin birbirini izlemesiyle gerçekleşir. Ölüm hâdisesi dâhil, ard arda meydana gelen bu olayların hiçbirisi, aslında diğerinden farklı değildir. Çünkü bunların her biri, aynı doğrultudaki kaderin birer halkasıdır. Buna rağmen insanlar, ecel için genellikle (kalp krizi, trafik kazası, zehirlenme, boğulma, intihar ve sûikast) gibi bir tek neden üzerinde

dururlar. Bu, ezeli kaderin bir çeşit özetlenmesidir.

Ecel ve Ömür: Ömür, canlının bu dünyada var olmasıyla başlayan ve ecelinin gelip çatmasıyla ya da canlının ölmesiyle son bulan belirli süredir. Bu tanımdan hareket ederek, “öyle ise her canlının ömrü biçilmiştir” demek doğrudur; ancak bu, yeterli ve doyurucu bir açıklama değildir. Önce şunu düşünmeliyiz: Değil yalnız canlılar, Allah’tan başka her şey sürelidir, fânîdir, sonludur. Çünkü her şey Allah Teâlâ’nın ezeli ve kuşatıcı bilgisine, O’nun kurmuş bulunduğu kâinat disiplinine ve bu disiplini ayakta tutan evrensel yasalara bağlı olarak (fizik sınırlarda) sebep-sonuç ilişkisi içinde değişikliğe uğrar.

Her şey, kendi temel niteliklerinin çizdiği sınırlar içinde bağımsız bir bütünlükle ortaya çıkar ve Allah’ın sünneti dediğimiz kâinattaki sistemlerinden birine bağlı olarak aşamalarla gelişir, yıpranır, eskir ve sonunda köklü bir değişikliğe daha uğrar. İşte ilk var oluştan sonraki bu iki değişim arasında geçen süre her varlığın kesin ömrünü ifade eder.

Örneğin toprağa atılan bir tohumun, ekildiği andan itibaren yeşerip bir zaman sonra kurumasıyla ya da kesilip biçilmesiyle sona eren süre o bitkinin ömrüdür. Keza bir sanatkâr tarafından yapılan herhangi bir eserin gerçekleştirildiği andan itibaren kullanımdan kaldırıldığı saate kadar geçen süre yine o eserin ömrüdür. Ancak ömür ve ecel kavramları bu basit ve soyut açıklamayı aşarak insan idrâkinin ulaşamayacağı ilâhî irâdeye bağlı özel bir anlam taşırlar. Bu da, ecel ve ömür, birbirlerinden pek soyutlanamayan (ancak materyalistlerin ileri sürdüğü gibi bir evrim olarak değil), Allah’ın izni ve ezeli irâdesiyle birbirini doğuran, birbirini tamamlayan devr-i dâim içindeki hayat ve kâinât olaylarının birer parçasıdır.

*“Allah’ın emir ve kazası (izni) olmadıkça hiçbir kimseye ölmek yoktur. O (ölüm), belli bir süreye/ecele göre yazılmıştır...”*¹³⁸⁶ İnsan, kendisine tanınan süreden eksik veya fazla yaşayamayacağına göre, ölmek için savaştan kaçmakla ölümden kurtulamaz.¹³⁸⁷

¹³⁸⁶ 3/Âl-i İmrân, 145

¹³⁸⁷ 3/Âl-i İmrân, 145, 154, 156-158, 168-170, 185; 4/Nisâ, 78; 33/Ahzâb, 16; F. Aydın, a.g.e., s. 304-306

TOPLUMLARIN ECELİ

Bireylerin belli bir ömrü olduğu gibi, toplumların da belli bir ömrü vardır. İnsan gibi toplum ve devletler de doğar/kurulur, büyür/yükselir ve ölür. Sürelerini dolduran ümmetler ve uluslar, tarih sahnesinden silinir ve egemenliklerini kaybeder, başka ulus ve yönetimlerin egemenliği altına girerler. *“Her ümmetin (takdir edilmiş) bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geriye atabilirler, ne de bir an ileriye alabilirler (Allah’ın takdir ettiği vakitte yok olup giderler).”*¹³⁸⁸

Yükselme ve egemenlik sürelerini dolduran uluslar, ahlâkî dejenerasyona uğrayınca Allah’ın cezasını hak eder, ya tamamen helâk edilip tarih sahnesinden silinir veya egemenliklerini yitirirler.¹³⁸⁹

Ecel meselesini Allah’ın bilgisi açısından ele alacak olursak; Allah’ın her şeyi nasıl olacaksa öyle bildiğinden; “eceli de, meydana geliş şartları nasıl olacaksa olsun, bütün mâhiyeti ile bilip takdir etmiştir” diyebiliriz.

Ecele inanç, insanları korkaklıktan, haklarının gasbedilmesine karşı tepkisiz olmaktan, zulme seyirci kalmaktan kurtardığı için, sosyal hayat için de çok faydalı bir unsurdur. Kişileri tembelliğe ve tedbirsizliğe değil; aksine, daha cesur ve atak çalışmaya ve gayrete yöneltir. Sebepleri putlaştırmamanın önüne geçer. Yakınlarından biri öldüğünde kişinin “keşke”ler içinde boğulmasına, başkalarına ve kendine gereksiz suçlamalar yapmasına engel olur. Ölüm gibi doğal ama ölünün yakınlarına acı veren bir olayı daha rahat kabullenip Allah’a, O’nun kaderine teslim olmayı sağlar. **Dolayısıyla ecel inancı, insanın dünya ve âhiret mutluluğuna engel olacak yanlışlıklardan kurtulmasına sebep olur.**

SORULAR

- 1- Kaza ve kader kavramlarını sözlük ve terim olarak tanımlayınız.
- 2- İnsanın ihtiyârı (tercihi) yönüyle fiilleri kaç’a ayrılır? Açıklayınız.
- 3- Tevekkül kavramını açıklayarak bunun azimle ilgisini açıklayınız.
- 4- Tevekküle kader arasındaki ilişkiyi izah ediniz.
- 5- İnsanın tevekküle ihtiyacını açıklayın ve tevekkülün faydaları hakkında bilgi veriniz.

¹³⁸⁸ 7/A'râf, 34; Aynı konuyla ilgili âyetler için Bak. 10/Yunus, 49; 15/Hicr, 5; 23/Mü'minûn, 43

¹³⁸⁹ 7/A'râf, 135, 185; 10/Yunus, 11; 11/Hûd, 104; 13/Ra'd, 38; 14/İbrâhîm, 10, 44; 16/Nahl, 61; 17/İsrâ, 99; 20/Tâhâ, 128-129; 29/Ankebût, 5; 35/Fâtır, 45; 42/Şûrâ, 14

6- Hayır ve şerrin mâhiyetini açıklayıp, bunların yaratma ve kesbetme yönünden kimlere ve niçin nisbet edilmesi gerektiğini açıklayınız.

7- Allah'ın şerlere niçin müsaade ettiğini, bunun imtihan ve rızâ kavramlarıyla ilişkisini izah ediniz.

8- Müslümanın hayatında hayır ve şerrin ne gibi roller oynadığını örneklerle açıklayın.

9- Rızık kavramının mâhiyetini açıklayın ve Kur'an'da rızık konusundaki önemli vurguları belirtiniz.

10- "Rızık azalıp çoğalabilir mi?", "bir kimse başkasının rızkını yiyebilir mi?" Bu konularla ilgili bilgi veriniz.

11- Çalışmadan rızkın ayağına gelmesini beklemenin doğru olup olmadığını açıklayınız.

12- Rızıkla kader arasındaki ilişkiyi izah ediniz.

13- Ecelin ne demek olduğunu ve kısımlara ayrılıp ayrılmadığını izah ederek kaderle ilişkisini açıklayınız.

14- Kur'an-ı Kerim'de ecel ve ölümle ilgili önemli vurgulara örnekler veriniz



III. BÖLÜM

İNANÇLA İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

Ünite 24

**VELÂ VE BERÂ
(DOSTLUK VE DÜŞMANLIK)**

- Velâ ve Berâ; Anlam ve Mâhiyeti
- Velî Ne Demektir?
- Allah'ın Velî Oluşu
- Mü'minlerin Birbirlerini Velî Edinmeleri Şarttır
- Mü'minlerin Kâfirleri Velî Edinmeleri Haramdır
- Velâ ve Berâ Konusunda İnsanların Kısımları
- Allah İçin Dost Olmanın (Velânın) Gerektirdikleri
- Allah İçin Düşman Olmanın (Berânın) Gerektirdikleri
- Dostluk, Sevgi, Uzlaşma
- Dostun Nitelikleri
- Dost Olmak; Allah'a, Rasûlüne ve Mü'minlere
- Kur'an-ı Kerim'de Velî ve Velâyet Kavramı
- Hadis-i Şeriflerde Velâyet/Dostluk
- Düşmanlık ve Dostluk; Tevhidin Gereğidir, İmanın Dışa Yansımasıdır
- Velâyetin Siyasî Görüntüleri
- Müslüman Olmayan Akrabalarla Dostluk ve İlişki
- Evliyâullah / Allah'ın Velîleri Kimlerdir?
- Tasavvuf Etkisiyle Velî ve Evliyâ Kavramlarında Anlam Kayması

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Velâ ve Berâ kelimelerinin anlamlarını dillendirebilmek.
- Velî'nin Kur'an'da kullanılan gerçek anlamını ifade edip Allah'ın velî oluşunu izah edebilmek.
- Mü'minlerin birbirlerini velî edinmeleri, kâfirleri ise velî edinmemeleri icap ettiğini delilleriyle açıklayabilmek.
- Velâ ve berâ konusunda insanların kaç kısma ayrıldığını ve bunların içeriklerini örneklerle açıklayabilmek.
- Allah için dost ve düşman olmanın gereklerini sayabilmek.
- Dost olmanın niteliklerini sayarak, Allah'a, Rasûlüne ve mü'minlere nasıl dost olunabildiğini izah etmek.
- Velâ ve berâ ile ilgili birkaç âyet meali ve hadis tercümesi verebilmek.
- Düşmanlık ve dostluğun tevhidin gereği ve imanın dışa yansıyan yönü olduğunu açıklayabilmek.
- Velâyetin siyasete yansımaları, tevhidî siyaseti açıklayabilmek.
- Müslüman olmayan akrabalarla ilişkinin nasıl olması gerektiğini dillendirebilmek.
- Evliya kavramının tasavvufun etkisiyle nasıl dejenere ve tahrife uğradığını açıklayabilmek.

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARININ ÖNEMİ

Bu iki kavram İslâm inanç sisteminde son derece önemli bir yere haizdir. Her Müslüman bu iki kavramı, bu kavramların bizden neler istediğini ve buna bağlı olarak bizlere ne gibi bir sorumluluklar yüklediğini çok iyi bilmek durumundadır.

“Her şey zıddı ile bilinir” kuralından hareketle bu iki kavramın bir arada incelenmesi daha uygundur. İslâm ile İslâm dışı sistemlerin birbirine karıştığı şu dönemde yaşayan insanlar bu iki kavramı ve içeriğini hakkıyla bilmemesi sonucunda kimlerin sevilip kimlerin sevilmeyeceğini, kimlerin desteklenip kimlerin desteklenmeyeceğini ve kimlere velâyet verilir kimlere velâyet verilmeyeceğini hep birbirine karıştırmış durumdadırlar. Bu karışıklığın altında yatan temel unsur; velâ ve berâ kavramlarının bihakkın bilinmemesidir. Bu kavramları ve içerdiği muhtevayı öğrenmek “Ben Müslümanım” diyen her insanın temel vazifesidir. Çünkü bu iki kavram -bazı âlimlerinde ifade ettiği gibi-Kur’an’ın üzerinde durduğu en önemli konuların başında gelmekte ve Kur’an’da zikri en çok geçen meseleler arasında yerini almaktadır. İşte bundan dolayı bu kavramların iyice öğrenilmesi zorunludur.

VELÂ VE BERÂ KELİMELERİNİN SÖZLÜK ANLAMI

“Velâ” kelimesi sözlükte sevmek, dostluk göstermek, yardım etmek, iki şey arasında tercihte bulunmak, azalarla destek vermek, müttefik olmak ve arkadaşlık yapmak manalarına gelmektedir. Buna “Muvâlât” da denir. Muvâlât -İbn-i Arabî’nin de dediği gibi- “İki kişi anlaşmazlığa düştüğünde üçüncü bir kimse aralarını bulmak için araya girmesi ve tercihini iki taraftan birisi arasında yapmasıdır.”¹³⁹⁰ Mevlâ, velî ve evliya gibi kelimeler hep aynı kökten türemiştir.

“Berâ” kelimesi ise beri olmak, uzaklaşmak, mesafeli durmak gibi manalara gelmektedir. Velâ kelimesinin tam zıddıdır. Yani; “sevmemek, dostluk göstermemek, yardım etmemek, azalarla destek vermemek, müttefik olmamak ve arkadaşlık yapmamak” gibi anlamları ihtiva eder.

¹³⁹⁰ Bkz. “Lisânu’l Arab”, “ve-le-ye” maddesi. 15/405.

VELÂ VE BERÂ KELİMELERİNİN İSTİLAH ANLAMI

“Velâ” söz, fiil ve niyet ile bir şeye yakın olma ve onun tarafında bulunma demektir. “Berâ” ise söz, fiil ve niyet ile bir şeyden uzak olma ve onun tarafında yer almama manasındadır. Bu iki kelime baştan sona birbirine zıtlığı ifade etmektedir. Yani biri ne ise öbürü onun tam zıddıdır.

Bazı âlimler velâ ve berâ kelimelerinin lügat ve ıstılah anlamlarının aynı olduğunu ve aralarında neredeyse hiçbir fark bulunmadığını ifade etmişlerdir.

“Velî” kelimesinin kökü “velâ”; bunun masdarı da ‘velâyet’tir. Velâ ve velâyet, sözlükte, arada bir şey bulunmadan bitişiklik, yan yana olma ve yaklaşma mânâsına gelir. Bu anlamdan hareketle ‘velâyet’ kavramına; arkadaşlık, yardımda, inançta tam bir yakınlık anlamları verilmektedir.

Böylece “velâyet”e nusret (yardım) ve işi üzerine alma mânâları da eklenmiştir. Aynı kökten gelen ‘vilâyet’, yardım; ‘velâyet’ ise, bir işi yüklenme, emirlik, riâyset (yönetim ve yetki) mânâsındadır. ‘Velâyet’ aynı zamanda yardım işini üzerine almak, destek olmak, yardım etmek, sevgi/dostluk ve muhabbet göstermek, yakınlık duymak, hükmü altına almak, tasarrufta bulunmak ve yönetmek anlamlarına da gelir.

Velî kelimesi, sözlük anlamlarına uygun olarak, bir kimsenin veya bir topluluğun menfaatleri ve elde etmek istedikleri amaçlar doğrultusunda her türlü işlerini üzerine alan ve bu konularda tam bir tasarruf hakkına sahip olan idareci, hâkim otorite, koruyucu, gözetici, mâlik, yardımcı, sırdaş ve dost anlamlarında kullanılan bir kavramdır.

Velâyet kavramı, sözlük anlamına uygun olarak; “bir kimsenin veya bir topluluğun bir başkasına kendisini ilgilendiren her konuda tasarruf hakkını devretmesi ve bu hakkı devralan şahsın, aralarında meydana gelen hukukî bağa dayanarak kimseden izin alma ihtiyacı duymaksızın bu hakkı kullanması ve onu kendisine tevdi edenler üzerinde, koruma, gözetme, yardım etme, işlerine müdâhale ve üzerine aldığı işi onun adına idare etme bakımından tam bir yetkiye sahip olması anlamına terim olmuştur.

Fıkıh ıstılahında velâyet; “istese de istemese de başkası üzerindeki tasarruf hakkını yerine getirmek” şeklinde tanımlanmaktadır. İslâm hukukunda ‘velâyet’, başkası üzerine ister istemez sözünü geçirmeyi, itaat edenle işi

üzerine alan arasındaki ilişkiyi konu alır. İçerisinde sevgi ve yardım mânâlarını da barındıran velâyet; genel olarak, aile içerisinde akrabalık, ümmet içerisinde ise imâmet (önderlik-halifelik) sebebiyle gündeme gelmektedir. Aile içerisinde öncelikli olarak baba velâyet hakkına sahiptir. Baba yoksa diğer yakın akrabalar bu hakkı elde ederler. Ümmet içerisinde (müslümanlar arasında) ise velâyet hakkı, müslüman olup diğer müslümanlar tarafından biat ile seçilen yetkili kimsenindir.

Bu nedenle babaya, çocuğun velîsi denir. Aynı şehirde oturanların meşrû haklarını koruyan ‘velî’ye, ‘vâli’ denmektedir ki, Türkçe’de bu anlamda kullanılmaktadır. Şehrin vâlisi, o kentte oturanların tümünün velîsidir (bu vasıfta ve liyakatte olmak zorundadır). Hukukî anlamda velî, daha çok, bir çocuğun her türlü hareket ve halinden sorumlu olan kimse demektir. Bugün Türkçe’de de bu anlamda “çocuğun velîsi” olarak baba veya babanın yerini tutan, çocuğun sorumluluğunu üstlenen kişi için kullanılır. Bu velâyet haklarıyla ana babaların, kazanmış oldukları tecrübe ile evlâtlarının geleceği hakkında karar vermesine yardımcı olmaktadırlar. Evlâtlarına fikir bazında yardım etmeleri, evlâdın müsbet ve menfî karar vermesi, velâyet konusu içinde değerlendirilir. Bunlara ilâve olarak, bir de nikâhta velîlik vardır ki, bu durum, ana babanın evlâdı hakkındaki tasarrufudur.

Toplumda, halk arasında “velî” ve bu kelimenin çoğulu olan “evliyâ” kelimesi, ne lügat mânâsı, ne de Kur’an’da kullanıldığı anlam ile değil; daha çok bu kelimenin mânâsının tarihî süreç içerisinde kaydırılmasıyla oluşan şekilde kullanılmaktadır. Geleneksel anlamda velî ve evliyâ; benliğini Allah’ta yok etmek sûretiyle birtakım üstün vasıflar kazanarak hârikulâde şeyler gösterebilen büyük insan anlamında kullanılmaktadır. Hatta daha da ileri gidilerek, Allah adına kâinatın idaresini düzenlemeye yetkili kişiler olarak algılanmaktadır.

BİR UYARI

Velâ kavramıyla alakalı diğer mevzûlara geçmeden önce burada meal okuyucularına bir uyarıda bulunmanın yararlı olacağına inanıyorum. Bu gün bazı mealler “*velâyet*” kelimesini sadece “dost edinmek” şeklinde anlamlandırmaktadırlar. Hal bu ki bu kelimenin sadece bu anlamla tercüme edilmesi eksiktir. “Velâyet” kelimesi Arap dilinde “dostluk” anlamına geldiği gibi -üstte de ifade edildiği üzere- kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, müttefik olma, arkadaşlık kurma anlamlarına da gelmektedir.

Kişi velâyet ile ilgili ayetleri okuduğu zaman örneğin Allah ona “Kâfirlere velâyetini verme” diyorsa o sırf bu yanlış anlamlandırma neticesinde bu ayeti “kâfirlerle arkadaş olma” şeklinde anlayacak ve Allah’ın kendisinden nehyetmiş olduğu muvâlâtı bihakkın yerine getirmemiş olacaktır. Hâlbuki böyle- si bir emirde Allah kendisinden kâfirlere yardım etmemesini, onlara destek vermemesini, onları sevmemesini, onlardan uzak olmasını, Müslümanlar aleyhinde onlarla beraber çalışmamasını, onlara Müslümanların sırlarını, gizliliklerini ve mahrem bilgilerini vermemesini ve buna benzer bir takım şeyleri yerine getirmesini istemektedir. Ancak meallerde yapılan bu hata kişiyi tüm bu manalardan uzaklaştırmakta ve onu, velâyeti sadece dostluk manasında anlamaya sevk etmektedir. İşte bu nedenle mealler okunurken bu noktaya dikkat edilmeli ve ayetleri anlamada hataya düşülmemelidir.

ALLAH’IN MEVLÂ VE VÂLİ OLUŞU

“el-Vâlî” aynı zamanda Allah’ın güzel isimlerinden biridir. Bütün varlıklar üzerinde hükmü olan ve onları çekip çeviren anlamına gelir. Bazı tefsircilere göre ise ‘Vâlî’ velî demektir, onun taşıdığı mânâları taşır. Vâlî olan Allah, hem bütün hükümlerini (hükmetmeyi) elinde bulundurur, hem de kullarına devamlı nimet verir. Kur’an’da bir âyette geçmektedir: “...*Gerçekten Allah, kendi nefislerinden olanı değiştirip bozmadıkça, bir toplulukta olanı değiştirip bozmaz. Allah bir topluluğa kötülük istedimi, artık onu geri çevirmeye hiç bir (biçimde imkân) yoktur. Onlar için O’ndan başka bir Vâlî (yardımcı, dost veya hükmü geniş olan) yoktur.*”¹³⁹¹

Velâ kökünden gelen bir başka kelime de “mevlâ”dır. Mevlâ, Wanlam olarak ‘velâ ve velâyet’ kelimelerine yakındır. Ancak mevlâ’nın birçok anlamı vardır. Bunların içerisinde, dost, efendi, sahip, âzât edilmiş köle, Rabb, yardımcı, iyilik yapan anlamları daha yaygındır.

Kur’an’da ‘mevlâ’ kelimesinin üç anlamda kullanıldığını görmekteyiz: 1- Velî, 2- Yardımcı, ni’met veren, koruyup kollayan, işini üzerine alan, 3- Uygun, yakışan, münasip.

Velî ve mevlâ kelimeleri hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadırlar. Allah (c.c.) müslümanlar için ne güzel mevlâ’dır (Ni’me’l mevlâ ve ni’me’n na-

sîr)¹³⁹²“Allah’a sarılın, O sizin Mevlâ’nızdır, O ne güzel Mevlâ’dır.”¹³⁹³Müslümanlar; inkârcıların peşinden gider, din işinde onlara itaat ederlerse; onlar da mü’minleri kendi dinlerine çevirirler. Hâlbuki müslümanlar için en güzel mevlâ (velî) Allah’tır.¹³⁹⁴Mü’minler her türlü çalışmayı yaptıktan sonra yalnızca Allah’a güvenip tevekkül etmelidirler. Onlar Allah (c.c.) için; “...O bizim Mevlâmızdır...” derler.¹³⁹⁵

Kur’an, mevlâ sıfatını olumsuz anlamda da kullanmaktadır. Zararı faydasından çok olan ve kendisine tapınılan putlara Kur’an, “ne kötü mevlâ” sıfatını verir.¹³⁹⁶ Kıyâmet gününde insanların ‘mevlâ’ sandıkları kimselerden hiç bir fayda gelmez.¹³⁹⁷ Allah (c.c.) âhirette de mü’minlerin mevlâ’sıdır, kâfirlerin ise mevlâsı yoktur.¹³⁹⁸ Kâfirlerin, kendilerine yakın ve yardımcı olacak bir mevlâları yoktur. Allah (c.c.) ise mü’minlerin mevlâsı/dostudur.¹³⁹⁹

Müslümanlar, ölümün Mevlâ’ya bir kesin dönüş olduğuna inanırlar.¹⁴⁰⁰ ‘Mevlâ’, kendisinden yardım umulandır. Nitekim mü’minler duâlarında; “...Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bizim Mevlâ’mızsin (mevlânâ). Kafirler topluluğuna karşı bize yardım et”¹⁴⁰¹ derler. Aynı kökten gelen ‘evlâ’ ise, velî anlamına geldiği gibi; en uygun, en yaraşan, dost olarak en yakın olan demektir. “Peygamber mü’minlere öz nefislerinden ‘evlâ’dır (onların mevlâsıdır).”¹⁴⁰² Kıyâme(t) sûresi, kırk dördüncü âyetteki ‘evlâ’yı ise, gereken şey, uygun olan şey diye ifade etmek mümkündür.¹⁴⁰³

ALLAH’IN VELÎ OLUŞU

Allah’ın Sıfatı Olarak el-Velî: Allah’ın vasfı olarak el-Velî: “Yardım eden, kâinatın ve mahlûkların işlerini tekeffül eden, koruyan, sahip çıkan, seven, yardım eden” diye tanımlanır. Birine yardımcı olmak, onun işini üzerine almak, şüphe yok ki, sevgi ile yakından ilgilidir. “Velî”nin “dost, seven” anlam-

1392 8/Enfâl, 39-40

1393 22/Hacc, 78; 66/Tahrim, 2

1394 3/Âl-i İmrân, 149-150

1395 9/Tevbe, 51

1396 22/Hacc, 13

1397 44/Duhân, 41

1398 47/Muhammed, 11

1399 47/Muhammed, 11

1400 10/Yûnus, 30; Ayrıca bk. 6/En’âm, 62

1401 2/Bakara, 286

1402 33/Ahzab, 6

1403 Hüseyn K. Ece, İslâm’ın Temel Kavramları, s. 747-748

ları dikkat çeker; Kur'an'ın da bazı kullanışları bu mânâyı desteklemektedir. Meselâ: *“Allah, mü'minlerin velîsidir; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.”*¹⁴⁰⁴ âyetinin tefsirinde el-Beydavî: “Onları seven ve işlerini deruhde eden” anlamını vermektedir. Birçok âyette Velî ve Nasîr (yardım eden) vasıfları yan yana birbirine atfedilmiş olarak zikrolunmuşlardır. Bu, az da olsa bu kelimeler arasında bir farklılığı gerektirir.

Bu vasfın Kur'an'da geçtiği muhtevâlara göz atmak faydalı olacaktır. 42/Şûrâ, 28'de Allah'ın kullarını gözettiği ve O'nun nimetleri sıralandıktan sonra, ancak O'nun hamde lâıyık Velî olduğu bildirilir. Allah'tan başka Velî aramanın boşuna olduğu bildirildikten sonra, ancak O'nun hamde lâıyık Velî olduğu belirtilir, *“hâlbuki, Velî ancak Allah'tır.”*¹⁴⁰⁵ denir. Kavminin buzağıya tapmasından sonra, Allah'ın rahmet ve bağışlamasını isteyen Hz. Mûsâ, niyazında, umduğu rahmeti *“Sensin bizim Velîmiz!”*¹⁴⁰⁶ diye belirtir. Melekler, kendilerine tapma iddiasında olanlardan teberrî edip kaçınırken Allah'a hitâben: *“Seni tenzih ederiz, Sensin bizim Velîmiz.”*¹⁴⁰⁷ derler. Müşriklerin velî edindiği putların aczleri belirtildikten sonra, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) lisanından: *“Benim Velî'm Kitabı indiren Allah'tır; O, iyilere sahip çıkar (dost edinir -yetevellâ-).”*¹⁴⁰⁸ dediği nakledilir. Allah'ın kendisine vermiş olduğu nimetlere şükreden Hz. Yûsuf: *“Dünyada ve âhirette benim Velîm (yardımcım ve işimi deruhde eden) Sensin.”*¹⁴⁰⁹ der. Allah, mü'minlerin,¹⁴¹⁰ muttakîlerin¹⁴¹¹ velîsidir. *“Sizin velîniz, ancak Allah'tır, Rasûlûdür ve iman edenlerdir.”*¹⁴¹²

el- Mevlâ: Kelime anlamı olarak velî demek olan bu vasfı, Allah hakkında da, genellikle “velî” ile aynı mânâda sayılmıştır. Ancak, mânâ yönüyle değilse de, Kur'an'ın kullanışında, bu ikisi arasında şöyle bir fark gözetildiğini müşâhede ediyoruz: Velî vasfı, karşılıklı olarak hem Allah'ı, hem de kulu nitelemektedir. Birinci şık fazla, ikinci şık nâdirdir. Meselâ, 10/Yûnus, 62'de *“evliyâullah -Allah'ın velîleri-”* tâbiri geçmektedir. Taberî'ye göre bu; “Allah'ın, yani O'nun dininin yardımcıları olan iman ve takvâ erbâbıdır.” Yani, “velî” bazen kullar için de kullanılmıştır. Fakat “Mevlâ”, yalnız Allah'ı tavsif

1404 2/Bakara, 257

1405 42/Şûrâ, 9

1406 7/A'râf, 155

1407 34/Sebe', 41

1408 7/A'râf, 196

1409 12/Yûsuf, 101

1410 2/Bakara, 257; 3/Âl-i İmrân, 68

1411 45/Câsiye, 19

1412 5/Mâide, 55

etmektedir. “Allah, Mevlânızdır”¹⁴¹³ diye vârid olduğu halde; kul hakkında “Allah’ın mevlâsı” tâbiri hiç kullanılmamıştır. Mevlâ, Rab diye de tefsir olunur. Mevlâ, kendisinden yardım umulandır; zira O mâliktir, memlûkûn, mâlikinden başka sığınacağı kimsesi yoktur.”

el-Vâlî: Allah hakkında, “bütün varlıkların hükümrânı ve onların üzerinde mutasarrıf olan” anlamına gelir. Öyle anlaşıyor ki, vilâye: İdare, kudret ve icraatı çağrıştırmaktadır; Kendisinde bunları toplamayana vâlî vasfı verilemez. Bazı âlimlere göre “vâlî”, velî demektir; yani “idareye mâlik olanıdır. Bundan dolayı yetimi tekeffül eden kimseye “yetimin velîsi, emîre de vâlî denmiştir. Hattâbî ise, vâlî vasfında tasarruf ve hâkimiyet kavramından başka “devamlı surette in’âm eden” mânâsını da görmektedir. Kur’an’da yalnız bir âyette zımnî bir sûrette Allah’ı tavsif eder.¹⁴¹⁴ Burada vâlî, “işlerine sahip çıkan, azabı onlardan uzaklaştıran” demektir, bazı âlimlere göre ise “Mevlâ” anlamını ifade eder.¹⁴¹⁵

“Velî” kelimesinin; sözlükte, dost, yardımcı, birinin işini üstlenen, yönetici, yakınlık, bir şeyin sahibi anlamlarına geldiğini biliyoruz. Allah’ın güzel isimlerinden biri olan “el-Velîyy” isminin anlamı, yardım eden, insanların ve evrenin işlerini üzerine alan demektir. Kimileri bunu, seven ve yardım eden şeklinde açıklamışlardır. ‘Velî’ kelimesi doğrudan doğruya sevgi anlamı taşımasa bile, sevgi, velâyetin gereği sayılır. Birine yardım etmek, onun işini üzerine almak sevgi ile yakından ilgilidir.

“Velî” sözlükte bazen, seven, dost anlamıyla da kullanılır. Allah’ın isimlerinden olan Velî, birçok âyette ‘Nasîr/yardımcı’ ismi ile beraber geçmektedir. Velî kelimesinde yardım etmek, işini üzerine almak ile Nasîr/yardımcı ismi arasındaki bağlantı dikkat çekicidir. Allah (c.c.) hem Velî/insanların velâyetlerini üstlenendir, hem de onlara her açıdan yardım edendir.¹⁴¹⁶ Velî kelimesi, on üç âyette Allah’a ait olarak geçmektedir. Bazı âyetlerde ise “size veya sana Allah’tan başka velî yoktur” şeklinde yer almaktadır ki, bu da, Allah’ın velî oluşuna işaret eder. Birkaç âyette ise Velî isminin mürşid (yol gösteren),¹⁴¹⁷ ‘şefî’ (şefaate eden),¹⁴¹⁸ vaak (koruyucu)¹⁴¹⁹ ve hamîd (övülen)¹⁴²⁰ sıfatlarıyla beraber

1413 3/Âl-i İmrân, 150

1414 13/Ra’d, 11

1415 Suad Yıldırım, Kur’an’da Ulûhiyet, s. 188-191

1416 2/Bakara, 107, 120

1417 18/Kehf, 17

1418 6/En’âm, 51, 71; 32/Secde, 4

1419 13/Ra’d, 37

1420 42/Şûrâ, 28

geçtiğini görmekteyiz. Şüphesiz “velî” kavramının bunlarla yakın ilişkisi vardır. Bunlar aynı zamanda gerçek dostun/velînin de belirgin nitelikleridir.

Mü'minlerin velîsi ve mevlâ'sı Allah'tır. Allah'ın mü'minlere velî oluşunun sonuçları çeşitli şekillerde görünür. O, kullarını gözetir, nimet verir. Dolayısıyla O hamd edilmeye lâyık bir velî'dir (dosttur).¹⁴²¹ Allah'tan başka velî aramak boştur, çünkü gerçek velî ancak O'dur.¹⁴²² O, bağışlayan ve merhamet eden bir yardımcıdır (velîdir).¹⁴²³ O, mü'minleri karanlıktan nûra (aydınlığa) çıkarır.¹⁴²⁴ Mülkünde, kudretinde ve yüceliğinde ortağı yoktur.¹⁴²⁵ O yüce Velî, Kitab'ı indirendir ve O, sâlih kimseleri korur ve gözetir.¹⁴²⁶

Allah'ın velîliği diğer sıfatları gibi mutlak ve sürekli. O, insan idrâkinin ötesinde bir velîliğin, dostluğun ve yardımcı olmanın kaynağıdır. İnsanlara ait, aldatma, vefâsızlık, hıyânet, aldırılmazlık, acımazlık gibi küçültücü sıfatlardan uzak, iman edip de kendisine “velî” olan mü'minlere her türlü nimeti ve rahmeti veren, onlara izzet, mülk, muhabbet ve Hakk'ın şâhitleri olma şerefini bağışlayan, sürekli affeden, kendisine karşı yapılan hata ve kusurları araştırmayan en yüce dosttur, velîdir.

Hiz. Mûsâ (a.s.), kavmi arasından seçtiği yetmiş kişiyi bir sarsıntı tutunca Rabbine, beyinsizler yüzünden kendilerini helâk etmemesini diledi, içinde bulundukları durumun bir imtihan olduğunu ve Allah'ın, dilediğini doğra yola iletebileceğini itiraf ettikten sonra; *“...Bizim mevlâmız ancak Sensin. Bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin.”*¹⁴²⁷ şeklinde duâda bulundu. Melekler de Allah'a ibâdet ederlerken; *“Seni tenzih ederiz (noksanlıklardan uzak tutarız), Sen bizim Velîmizsin”*¹⁴²⁸ derler. Kur'an, Peygamberimiz Hiz. Muhammed'in (s.a.s.) diliyle şöyle diyor: *“Benim Velî'm Kitabı indiren Allah'tır. O, sâlihleri dost edinir, onlara yardım eder.”*¹⁴²⁹ Kendisine verdiği nimetlere şükreden Hiz. Yusuf (a.s.) şöyle niyaz etmişti: *“Dünyada ve âhirette benim Velî'm Sen'sin.”*¹⁴³⁰

1421 42/Şûrâ, 28

1422 42/Şûrâ, 8-9

1423 7/A'râf, 155

1424 2/Bakara, 257

1425 17/İsrâ, 111

1426 7/A'râf, 196

1427 7/A'râf, 155

1428 34/Sebe', 41

1429 7/A'râf, 196

1430 12/Yusuf, 101

Velî olmak, velî olunan üzerinde hak ve yetki sahibi olmayı gerektirir. Velâ-yetin doğasında bu vardır. Yalnız bu velî edinilen üzerinde bir baskı ve hükmetme değil; aksine her açıdan onun iyiliği için çalışma, onun için gerekli yardımı yapma yetkisidir. Allah, mü'minlerin velîsi olarak onlara hidâyet verir, onları karanlıklardan nûra (aydınlığa) çıkarır, onlara elçiler gönderir, Kitaplar indirir, yardım eder, destekler, korur, gözetir, affeder ve rahmetiyle her yönden onları kuşatır.

Allah Kimlerin Velîsidir? Allah, mü'minlerin velîsidir, yardımcı ve dostudur.¹⁴³¹ Mü'minler rablerine hakkıyla iman ettikten sonra O'nun râzı olacağı sâlih amel işlerler. Bundan dolayı da Allah onlara velî olur.¹⁴³² Allah sâlih kimselerin velîsi/dostudur. *“Benim velîm, Kitab'ı indiren Allah'tır. O sâlih insanları velî/dost edinir (onları gözetip korur).”*¹⁴³³ Allah müttakîlerin de dostudur. Dünya hayatında kendilerini Allah'a muhtaç saymayan ve O'nun rabliğine saygı duymayan zâlimler birbirlerinin velîsidirler. Bazıları farklı zannetseler de aslında kulların hiç biri, Allah'tan müstağnî kalmaz (O'na muhtaç olmaksızın yaşayamaz). Zâlimler özellikle zulüm ve günah işlerinde karşılıklı dostturlar. Buna karşın Allah, kendisine karşı kulluk ve sorumluluk bilinci duyan, O'ndan hakkıyla korkup sakınan takvâ sahibi kullarının dostudur, velîsidir.¹⁴³⁴ İnsanlar için Allah eşsiz, benzersiz ve sonsuz velîdir. İnsanlar Allah'tan başka mutlak velî/dost ve yardımcı bulamazlar.¹⁴³⁵ *“Allah, mü'minlerin düşmanlarını çok iyi bilir. Allah onlara velî/dost olarak da yeter, yardımcı olarak da.”*¹⁴³⁶

Allah Bazı Kimselere Dost Değildir: Allah (c.c.) mutlak anlamda velîdir, dost ve yardımcıdır. Ancak bu velâyet, insanlar açısından sınırlı bir velîliktir. Kur'an'ın haber verdiğine göre, kullardan bazıları Allah'ın “velîliğini” kaybederler. Onlar kendi yanlış seçimleri ve yaptıkları kötü ameller yüzünden bu ilâhî dostluğu elde edemezler.

Allah, dalâlette olanların velîsi değildir. Bazıları Allah'ın gönderdiği elçilere ve onların hak dâvetlerine rağmen sapıklıkta direnirler. Allah bu kimseleri kendi sapıklıkları ile baş başa bırakır, onların başka bir velîsi de olmaz.¹⁴³⁷

1431 2/Bakara, 257; 3/Âi-i İmrân, 68

1432 6/En'âm, 127

1433 7/A'râf, 196

1434 45/Câsiye, 19

1435 9/Tevbe, 116; 6/En'âm, 70; 18/Kehf, 26; 29/Ankebût, 22

1436 4/Nisâ, 45

1437 42/Şûrâ, 44; 17/İsrâ, 97

Allah, kendisine karşı kulluk etme noktasında büyüklük taslayan müstekbirlerin velîsi değildir.¹⁴³⁸ Allah, kötülük yapanların, fenalıkta bulunanların dostu ve yardımcısı değildir.¹⁴³⁹ Allah'tan gelen hakkı ve dini inkâr eden kâfirler, Allah'ın dostluğunu kaybederler ve lânete uğrarlar.¹⁴⁴⁰ Kendilerine hakkı bâtıldan ayıran bir ilim, hak bir dâvet geldikten sonra hevâ ve heveslerine (tutku ve arzularına) uyanlar Allah'tan başka dost ve velî bulamazlar.¹⁴⁴¹ Allah, iman nimetinden sonra inkâra sapan ve dinde ikiyüzlü davranan münâfıkların dostu (velîsi) değildir. Onlar yeryüzünde kendileri için bir yardımcı da bulamazlar.¹⁴⁴² Allah, inkâr ederek ya da şirk koşarak hak dinden yüz çeviren, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen ve yeryüzünde haksızlık yapan zâlimlerin velîsi değildir. Zâlimler ancak birbirlerinin velîsi/dostudurlar.¹⁴⁴³ Allah, zâlimlere meyledenlere, onları onaylayan, ya da destek olanlara da dostluk göstermez: *“Sakin zulmedenlere en ufak bir meyil duymayın, aksi halde size ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka velîleriniz yoktur. Sonra, (Allah tarafından da) size yardım edilmez.”*¹⁴⁴⁴

DOSTLUK, SEVGİ, UZLAŞMA

*“Biz onları, insanları ateşe çağırın önderler yaptık”*¹⁴⁴⁵, *“Günü geldiğinde, her sınıf insanları önderleri ile birlikte çağıracağız.”*¹⁴⁴⁶ Allah Rasûlüh'nün, *“Kişi dostunun dini üzeredir; onun için her biriniz kime dostluk ettiğine iyi baksın”* sözünden de anlıyoruz ki, insanlar, önderlerinin sadece şahsına değil; görüşlerine de dost oluyorlar, itaat edip bağlanıyorlar. Onların yollarını kendilerine izlenilecek yol edinmek suretiyle, bâtıl dinlerini kendilerine din ediniyorlar. Dünyadaki ideolojik veya hevâî temele dayalı işbirlikleri, kesinlikle görüş beraberliğine delâlet ediyor. Bunun için Yüce Hakk'ın fermanı, *“toplayın o zâlimleri ve onlarla beraber işbirliği edenleri, aynı yoldaki arkadaşlarını ve Allah'tan başka tapmış oldukları putları”*¹⁴⁴⁷ şeklinde tecelli edecek.

1438 4/Nisâ, 173; 45/Câsiye, 7-10

1439 4/Nisâ, 123

1440 48/Fetih, 22; 33/Ahzâb, 64-65

1441 2/Bakara, 120; 13/Ra'd, 37

1442 9/Tevbe, 74; 33/Ahzâb, 17

1443 42/Şûrâ, 8; 11/Hûd, 20

1444 11/Hûd, 113; Hüseyin K. Ece, a.g.e., s. 749-751

1445 28/Kasas, 41

1446 17/İsrâ, 71

1447 37/Saffât, 22-23

*“İman ipinin (kulpunun) en güçlüsü, Allah için dostluk ve Allah için düşmanlıktır. Yine Allah için sevmek ve Allah için nefret duyup buğzetmektir.”*¹⁴⁴⁸

*“Kişi dostunun dini üzeredir; onun için her biriniz kimle dostluk kurduğuna dikkat etsin!”*¹⁴⁴⁹

*Kişi, (kıyâmet günü) sevdiği ile beraberdir.”*¹⁴⁵⁰

*“Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek, Allah için buğzetmektir.”*¹⁴⁵¹

Bâtıl zihniyetin özelliğidir bu; kendi çıkarlarını sürdürmek için her zaman ve her mekânda hak dâvâyı savunanları tâviz ve uzlaşmayla etkisiz hale getirmeye çalışmak. *“Onlar isterler ki, sen yumuşak davranasın da onlar da sana yumuşak davransınlar.”*¹⁴⁵²

İslâm’la câhiliyyenin kesişmesi, uyuşması mümkün değildir. Hakla bâtılın, imanla küfrün birleşip bir araya gelmesi eşyanın tabiatına aykırıdır. Aralarında tarih boyunca süren ve Kıyâmete kadar da sürecek olan uzlaşmaz bir mücâdele söz konusudur. Hakla bâtılın bu mücâdelesini, elbette hak taraftarları olan müslümanlarla bâtıl taraftarları olan gayri müslimler ve şirkin herhangi bir çeşidi üzerinde bulunanlar arasında olacaktır. Bu iki farklı kutup arasında uzlaşmayı, kesin nasslara rağmen kabul edenler, neticede Allah’ın hor gördüğü kâfirleri hoş görmeye, beşerî düzenleri kutsallaştırmaya, İslâm demokrasisinden veya demokratik İslâm’dan bahsetmeye kadar vardılar.

Müslümanın İslâm’dan tâviz vererek, başka beşerî görüşlerle uzlaşıp İslâm’ın bazı cüzlerini, bazı esaslarını pazarlık aracı görmesi mümkün değildir. Uzlaşma neticesinde kâfirlerin ve küfrün egemenliği -şeklen ve kısmen de olsa) kabul edilmiş olur ki, bu da tevhidî akîde ile bağdaşmaz. İslâm, Allah’a teslim olmak ve O’nun dışında bir güç ve hâkimiyet tanımamaktır. Kelime-i tevhidde bu ifade tüm kapsamıyla belirlediğinden dolayı, müslüman için her türlü tâğutun her çeşit egemenliğini reddetmek; Allah’a iman ve O’nun tek ilâh olduğunu kabul etmenin en önemli şartıdır. Hatta, İslâm’ın dışındaki bütün sistem, görüş ve bunların uygulayıcıları anlamına gelen “tâğut”ları reddetmek; Allah’a imandan da önce gelir ki; kalp, dil ve kafadaki tüm sa-

1448 Mişkâtü’l-Mesâbih, hadis no: 5014; Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, 1/69, Taberânî, El-Kebîr

1449 Tirmizî, Zühd 45, h. no: 2379

1450 Buhârî, Edeb 96, Ahkâm 10; Müslim, Birr 161, 165

1451 Ebû Dâvud, hadis no: 4599

1452 68/Kalem, 9

pıklıklar ve sahte ilâhların egemenlikleri öncelikle “lâ = hayır” süpürgesi ile temizlenmiş olsun ve boşalan yere de hak/gerçek ilâhın kabulü yerleşsin. *“Kim tâğuta küfrederek (onu tanımaz, reddeder) ve Allah’a iman ederse o muhakkak kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa tutunmuştur. Allah kemâliyle işiten ve bilendir.”*¹⁴⁵³

İslâm, “lâ (hayır)” kılıcıyla tâğutlarla işbirliğini, onunla yardımlaşmayı, ona tâviz vermeyi, onunla uzlaşmayı kesip atar. Bir tevhid eri için “lâ” ile isyan bayrağını çektiği küfür ve şirkle uzlaşma nasıl mümkün olabilir? Uzlaşma olursa küfre ve tâğutlara kıyam nasıl gerçekleşir? Tevhidin gereği olan câhiliyyeye ve tâğutlara kıyam olmadan da İslâm’ın hâkimiyeti hayal olur. Tevhidin bu esasını en iyi anlayan ve en güzel uygulayan peygamberler de kendi çağlarındaki tâğutlarla hiç bir uzlaşmaya yanaşmamışlar ve Allah’ın dininden zerre kadar tâviz vermemişlerdir. Firavun, Nemrut ve Ebû Cehillerle pazarlığa oturmamışlar, onlarla Avrupa Birliği tarzında birlik oluşturmaya yanaşmamışlar ve onların hevâlarının ürünü olan kural ve kanunlarla, aynen onların yönetimi gibi bir yönetim oluşturmaya kalkmamışlardır. İlke ve kurallarını onların isteklerine göre değiştirip belirlememişler, tam tersine onları kendi doğru ilke ve kanunlarına uymaya çağırmışlar, bir mutlak otorite olarak sadece Allah’ı kabul etmeyen tâğutlarla savaşmışlardır.

Her çeşit İslâmî mücadele ve hizmetlerin esasları, ancak Müslümanların istediği şekillerde ve İslâmî esaslara göre tanzim edilir. Bugün Firavunların tesbit ve müsaade ettiği, yönlendirdiği, sınırlarını çizdiği alanda mücadele ve çalışmayı tercih eden müslümanlar, Firavun’lara açıkça cephe almadan onları nasıl altedeceklerdir?

Hristiyanlığın tevhid dini olma vasfından saparak, her türlü kapitalistçe sömürünün, zâlim güçlerin, şirkin emrine ve hizmetine girmesiyle sonuçlanan tahrifatına sebep, Kostantinius’un 325 yıllarında hristiyanlıkla Roma despotizmini uzlaştırması olmuş, bugün de kolaylıkla her şeyle, her sistemle uzlaşabilecek mirası hristiyanlık, o zamanlardan muharref bünyesine almıştır.

Küfrün ve şirkin çeşitlerinden herhangi biriyle uzlaşma ve tâvizi red; bâtıla “uyuşma”yı red anlamına geldiği gibi, “uyuşukluğu” da reddetmek demektir. Tâviz, hoşgörü, diyalog ninnileriyle uyutulan, uzlaşma afyonu ile uyuşturulan devin, hipnotizörü ve doktor kıyafetindeki katili farkedip şahlanmasıdır bu red.

Uyanış ve diriliştir. Kötülüğe/Bâtıla elle, dille ve hiç olmazsa kalple karşı çıkıp değiştirme bilinci ve görevi ile bâtılla/münkerle uzlaşmayı, *“bundan sonra-sında hardal tanesi kadar iman yoktur.”* hükmüyle değerlendirmektir. Tâvizi ve uzlaşmayı red: “Kim Allah’a sahip, o neden mahrum; kim Allah’tan mahrum o neye sahip?” diyebilmektir. Câhiliyyenin zorladığı uzlaşmaya direnmek, İslâmî hareket ve ümmet güçlerinin yardımlaşması ve dayanışmasıyla gerçekleşebilir.

Uzlaşmayı reddetmek deyince, insanca münasebetleri, sosyal ilişkileri kesip uzlet içinde yaşamayı, toplumsal bağları koparmayı kast etmiyoruz; İbrahîmî ve Muhammedî tavrı hayata geçirmeyi kast ediyoruz. Onlar küfürle/bâtılla uzlaşsalar dı ateşe atılır, memleketlerini terk etmeye mecbur kalır, ölümle burun buruna olurlar mıydı?

Mü’min nasıl olur da Kur’an’ın “neces (pislik)”¹⁴⁵⁴ dediği müşriklere inanç, fikir, dil veya eylemlerinde tâviz vererek, tevhidle uzlaşması ve tevhide buluşması mümkün olmayan pislığe kapısını açar? Küfrün azına veya pislğin küçüğüne bile olsa, nasıl tahammül edip rıza gösterir? Hele o pislikle iç içe yaşayıp, o pislği hoş görebilir? Mü’min nasıl olur da hayvanlardan daha aşağıda olanlarla¹⁴⁵⁵ işbirliğine, uzlaşmaya, birleşmeye, birlik oluşturmaya girer? Nasıl olur da o hayvanların ahırlarında, onlarla beraber oturup kalkar,¹⁴⁵⁶ beraber aynı yemlikten yemlenir?

Mü’min nasıl olur da kâfirlerin önüne attıkları dünyevî geçici çıkarları gözünde büyüterek, onların çürük iplerine yapışmayı, Allah’ın kopmaz ipine¹⁴⁵⁷ tercih eder? Tâğutu reddederek sağlam ipe yapışması gerektiği halde, onların uzattığı çürük ipin kendisini Allah’a ve cennete ulaştıracağını, kendisini yükseltebileceğini nasıl ümit edebilir?

TEVHİD, ŞİRK TEN VE MÜŞRİKLERDEN BERİ/UZAK OLMAYI ZORUNLU KILAR

“Bir zaman İbrâhim, babasına ve kavmine demişti ki: ‘Ben sizin tap-tıklarınızdan uzağım. Ben yalnız beni yaratana kulluk yaparım. Çünkü O,

1454 9/Tevbe, 28

1455 7/A'râf, 179

1456 4/Nisâ, 140

1457 2/Bakara, 256

beni doğru yola iletecektir.’ Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki, insanlar (onun dinine) dönsünler.”¹⁴⁵⁸; “İbrâhim’de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: ‘Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz/reddediyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık, nefret ve öfke belirmiştir...”¹⁴⁵⁹ Allah’a ve âhiret gününe gönülden iman edenlerin, İbrâhim (a.s.) ve arkadaşları gibi, müşriklerden, onlarla birlikteliklerden, onların câhil değerlerinden kesin bir kopuşla ayrılıp beraat ilân etmeleri gerekir.

HİCRET, MÜŞRİKLERDEN YÜZ ÇEVİRMEK; KÜFRÜ, ŞİRKİ, HARAMLARI VE BUNLARA YAKLAŞTIRAN ORTAMLARI TERK ETMEKTİR

Şirkten, küfürden ve kendisini olumsuz şekilde etkileyecek her türlü fesat ortamından hicret farzdır. Bu anlamda her mü’min, muhâcir olmak zorundadır. Bu hicret, en azından onlarla kaynaşıp uzlaşmamak, onlara benzeyip onlara itaat etmeme yönüyle ortaya konmalıdır. Allah’a iman etmek, şeytanî olan her şeyden hicret etmek demektir. Toplumun kirliliklerine bulaşmamak, şirk ortamından, fesat ve günahlardan kaçınmak, mânevî pisliklerden uzaklaşmaktır, en büyük amaç. Ahlâkî hicret; mânevî kirliliklerin sembolü olan putlara uzak durma konusunda sebat edip, onlarla cihadı sürekli kılmaktır. Bu cihadın amacı, öz benliklerimizde ve toplumsal yaşamın içinde var olan bütün mânevî pisliklerden berî olmaya devam etmektir. *“Muhakkak ki iman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler, işte onlar Allah’ın rahmetini umabilirler.”¹⁴⁶⁰*

Öteki dünyaya kesin iman eden mü’minler, maddî kazançlar umarak Allah’ın gazabına uğramış zâlim toplumlarla dostluk kurmamalıdır. Çünkü ilâhî hoşnutluktan nasibi olmayan kimselerle dost olmak, “sürekli hicret” bilincine sahip olan mü’minlere yakışmaz. Mü’minler onları terk ederek Rab-bânî hoşnutluğun elde edilebileceği güzel ameller yurduna hicret etmelidir.

Sadece müşrikleri, hristiyan ve yahûdileri değil; aynı zamanda, dünya ile âhiret arasında tam tercih yapamayan, kâfirlerle yardımlaşma mânâsında

¹⁴⁵⁸ 43/Zuhruf, 26-28

¹⁴⁵⁹ 60/Mümtehine, 4

¹⁴⁶⁰ 2/Bakara, 219; 9/Tevbe, 20

ilişkiler kuran, münâfıklarla dost olan kişilsiz insanları velî edinmek de biz mü'minler için haramdır. Onlarla bizim aramızda güzel bir ayrılışla öte yanına geçtiğimiz hicret duvarları vardır. Allah'ın gazabına uğrayan bir toplum ile dostluk kurmak "kötülükten hicret etmemek" anlamına geldiği için, mü'minlere yasaklanmıştır. "Sürekli hicret şuuru" ilâhî rızâdan nasibi kalmamış kimseleri terk etmeyi gerektirir. Kur'an'a kulak verelim: ***"Ey mü'minler! Allah'ın gazabına uğrayan toplum ile dost olmayın! Onları dost edinenlerin öteki dünya ile ilgili hiçbir ümitleri kalmamıştır. Tıpkı kâfirlerin (şimdi) mezarlarında yatanları tekrar görme ümitlerini kaybetmiş bulunmaları gibi."***¹⁴⁶¹

Kur'an, başkalarıyla değil; ancak mü'minlerin birbiriyle kardeş olduğunu vurgular.¹⁴⁶² Dostluk da ancak, mü'minlerin birbirleri arasında olur: ***"Mü'min erkekler ve mü'min hanımlar birbirinin velîleri/dostlarıdır."***¹⁴⁶³

Kur'an'da İslâm'a ve müslümanlara karşı düşmanca ve zâlimâne tavır takınanlar, insanların İslâm'dan haberdar olmasını önlemeye çalışanlar iki yerde "Allah'ın ve sizin düşmanlarınız" şeklinde nitelendirilmiştir.¹⁴⁶⁴

Yeryüzünde düşmanlık kaçınılmazdır; insanların bir kısmı, diğerlerine düşman olacaktır: ***"Birbirinize düşman olarak oradan (cennetten) inin! Artık, Benden size hidâyet geldiğinde, kim Benim hidâyetime uyarsa, o sapmaz ve şakî/bedbaht olmaz."***¹⁴⁶⁵

İnsanın, düşmansız şekilde yaşaması, ulaşılamayacak bir hedeftir, ütopyadır. İnsan, yaratılışından itibaren çevresini Allah'ın izniyle koruyucu güçler (melekler) yanında; zararlı varlıklar (şeytanlar, mikroplar) da sarar. Düşmanlığa yol açan pek çok sebep vardır. Eğer düşmanı olmayan insanlar olsaydı, peygamberler olurdu; Hâlbuki tüm peygamberlerin hayli düşmanları, hem da azılı düşmanları vardır.¹⁴⁶⁶ Önemli olan Allah'ın ve bizim gerçek düşmanlarımız dışındakileri, kendi hatalarımızdan dolayı kendimize düşman yapmamak ve düşmanlarla olan imtihanımızı kazanmaktır.

Müslümanların kimlerle nasıl dostluk yapabilecekleri ve düşmanlarına da barış zamanında ve savaşta nasıl davranmaları gerektiği Kur'an'da net

¹⁴⁶¹ 60/Mümteherine, 13

¹⁴⁶² 49/Hucurât, 10

¹⁴⁶³ 9/Tevbe, 71

¹⁴⁶⁴ 8/Enfâl, 55-61

¹⁴⁶⁵ 20/Tâhâ, 123

¹⁴⁶⁶ 6/En'âm, 112-113; 25/Furkan, 31

şekilde açıklanmıştır. Müslümanların tarihi de farklı inançtan insanlara nasıl davranıldığıнын güzel örnekleriyle doludur. Bütün bunları bal gibi bilen Papa, İslâm ve Peygamber düşmanlığını kustuğu zehirle müslümanlara kimleri dost ve düşman kabul etmeleri gerektiğini göstermiştir.

Allah'ın bizim için râzı olduğu dinin adı olan¹⁴⁶⁷ ve bütün peygamberlerin dini olan ¹⁴⁶⁸ İslâm, kelime olarak, “barış” anlamına gelen “silm”, “selâm” ve “selâmet”le aynı kökü paylaşır. Dolayısıyla “İslâm”ın kelime olarak anlamlarından biri de “barış”tır. Tüm insanlar, fitneyi terk edip Allah'ın dini olan İslâm'a teslim olsalar, her taraf selâmete kavuşup tümüyle barış ve kardeşlik hüküm sürer.

MÜSLÜMANLARIN DÜŞMANLARI KİMLERDİR?

Allah'ın “Dost Olmayın!” Dediklerini Düşman Kabul Etmek Zorundayız. Allah, Düşmanlarımızı Bizden Daha İyi Bilir: *“Allah, düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir. Gerçek bir dost olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir.”*¹⁴⁶⁹ Bu âyetin bir öncesinde, Allah'ın bizim zararımızı isteyenleri haber vermekte, bize önemli düşmanlarımız olan ehl-i kitabı tanıtmaktadır: *“Kendilerine Kitab'dan nasib verilenlere baksana! Sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmamanızı istiyorlar.”*¹⁴⁷⁰

Kâfirler, apaçık düşmanımızdır.¹⁴⁷¹ Putlar ve putperestler mü'minlerin düşmanıdır.¹⁴⁷² Mü'minlere en fazla düşmanlık yapanlar yahûdiler ve müşriklerdir.¹⁴⁷³ Allah'ın düşmanlarını ve mü'minlerin düşmanlarını dost edinmek yasaklanmıştır.¹⁴⁷⁴ Müslümanların müşriklerden ve taptıklarından uzaklaşmaları ve onları tanımayıp onlara düşman olduklarını açıklamaları gerekir.¹⁴⁷⁵

Peygamber ve onun yolunu izleyenler dışındakileri dost kabul edenler, âhrette büyük pişmanlık duyacaktır: *“O gün, zâlim kimse ellerini ısırp şöyle der: ‘Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım! Yazıklar olsun bana! Keşke falancayı dost edinmeseydim! Çünkü zikir (Kur'an) bana gelmişken o, haki-*

¹⁴⁶⁷ 5/Mâide, 3

¹⁴⁶⁸ 2/Bakara, 130-133

¹⁴⁶⁹ 2/Bakara, 45

¹⁴⁷⁰ 2/Bakara, 44

¹⁴⁷¹ 4/Nisâ, 101

¹⁴⁷² 26/Şuarâ, 75-77

¹⁴⁷³ 5/Mâide, 82

¹⁴⁷⁴ 60/Mümtehine, 1-2

¹⁴⁷⁵ 60/Mümtehine, 4

katen beni ondan saptırdı. Şeytan, insanı (uçuruma sürükleyip sonra) yapayalnız ve yardımcısız bırakmaktadır.”¹⁴⁷⁶

Zâlimlerle Dostluk: Kur'an, hiç bir şekilde zâlimlerle dostluğa izin vermez. *“...Zâlimler için hiç bir velî/dost ve yardımcı yoktur.”¹⁴⁷⁷, “...Onlar, Allah’a karşı sana hiçbir fayda veremezler. Doğrusu zâlimler birbirlerinin dostlarıdır. Allah da takvâ sahiplerinin dostudur.”¹⁴⁷⁸* Zâlim ise, sadece insanların bedenlerine zarar verip acı çektirenler değil; insanların kafalarını ve gönüllerini işgal edenlerdir. Şirk en büyük zulümdür;¹⁴⁷⁹ dolayısıyla Allah’a herhangi bir şekilde şirk koşan müşrikler en büyük zâlimlerdir. Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyenler de zâlimlerin ta kendileridir.¹⁴⁸⁰ Düşmanlık da öncelikle bu zâlimlere karşı sözkonusu olmalıdır: *“...Zâlimler hâriç (hiç kimseye) düşmanlık ve saldırı yoktur.”¹⁴⁸¹*

Umulur ki Allah, Gerçek Müslümanları, Düşmanlarına Gâlip Kılacaktır: *“...Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helâk edecek ve onların yerine sizi yeryüzüne hâkim kılacak da nasıl hareket edeceğinize bakacaktır.”¹⁴⁸², “...Nihayet Biz iman edenleri, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.”¹⁴⁸³, “Gevşeklik göstermeyin; üzüntüye kapılmayın. Eğer gerçekten iman etmiş sağlam mü’minler iseniz, üstün gelecek olan sizsiniz.”¹⁴⁸⁴, “Andolsun ki, Peygamber kullarımıza söz verdik: ‘Şüphesiz onlar, mutlak mansûr ve muzafferdirlere. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.”¹⁴⁸⁵, “Kim Allah’ı, Rasûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki:) üstün/gâlip gelecek olanlar şüphesiz Allah’ın tarafını tutanlardır.”¹⁴⁸⁶, “...İyi bilin ki, kurtuluşa erecek olanlar sadece hizbullahtır, Allah’ın tarafında olanlardır.”¹⁴⁸⁷*

ALLAH İÇİN SEVMEK VE ALLAH İÇİN BUĞZETMEK

Allah’tan başka ilâh olmadığına dair şehâdetin ve tanıklığın gerçekleşmesi için, kişi sevdiğini sadece Allah için sevecek, buğzettğine de Allah için

1476 25/Furkan, 26-29

1477 42/Şûrâ,

1478 45/Câsiye, 19

1479 31/Lokman, 13

1480 5/Mâide, 45

1481 2/Bakara, 193

1482 7/A'râf, 129

1483 61/Saff, 14

1484 3/Âl-i İmrân, 139

1485 37/Sâffât, 171-173

1486 5/Mâide, 56

1487 58/Mücâdele, 22

buğzedecektir. Dost ve velî edindiği kimseyi Allah rızâsı için dost edinecek, düşman kabul ettiklerini de, onlar Allah'a karşı oldukları için düşman tanıyacaktır. Müslüman, Allah'ın sevdiklerini sevecek, O'nun gazab ettiklerine, buğzettiklerine de buğzedecektir. Nerede bulunursa bulunsun, her çeşit kâfire düşmanlık gösterecek, onun velâyetini tanımayacaktır. Bu kâfir, en yakını/akrabası bile olsa, onu dost kabul edip sevmeyecektir.

İbn Abbas şöyle der: "Kim Allah için sever, Allah için buğzeder ve Allah için dostluk ve velâyet yetkisini kullanır, Allah için düşmanlık beslerse, o kimse bu yaptıkları sâyesinde gerçekten Allah'ın dostluğuna erişir (Allah'ın dostluğunu, velîliğini kazanmış olur). Bir kimse de, bu nitelikleri taşımadığı sürece, ne kadar çok namaz kılıp oruç tutsa da, imanın hazzına ve tadına erişemez. Çünkü böyle insanlarla olan kardeşliğini (münâsebetini) sırf dünya ilişkilerine bağlamıştır. Böyle bir hal ise kişiye asla hiçbir şey kazandırmaz."¹⁴⁸⁸

Mü'min, bazı dünyevî ilişkiler kurmak, alış-veriş yapmak mecbûriyetinde de olsa, yardımlarını da görse, hâkimiyetleri altında da bulunsa, tüm kâfirleri sevilen dostlar edinmeyecektir. Kâfirleri düşman kabul etmek, bazı görevleri yerine getirmeyi zorunlu kılar. Onları düşman kabul eden kimse, kâfir ve münâfıkları taklit edemez, onlara benzeyemez. Onlara benzeyen, onları yüceltmiş, onlardan olmuş olur.¹⁴⁸⁹ Mü'min, zelîl olduğuna inandığı kâfirleri, onlara karşı davranışlarıyla bilfiil aşağılarda tutmaya çalışacaktır. Bu sebeple onların ticarî kurumlarını boykot edecek, siyasî kadrolarını onaylamayacak, onları yönetici olarak kabul etmeyecek, onların câhilî kültür veren kurumlarına karşı çıkacaktır. Mü'minin düşmanlığını isbat edebilmesi için, onlardan korkmaması gerekir. **"...Eğer iman ediyorsanız onlardan korkmayın; Benden korkun."**¹⁴⁹⁰ Onlardan korkuldukça onları fiilen zelîl/aşağılık görmek mümkün değildir. Mü'min bilir ki, Allah istemedikçe bütün kâfirler bir araya gelse kendisine en küçük bir zarar veremezler. O yüzden korkulmaya lâyık zat, tüm güç ve kuvveti elinde bulunduran Yüce Allah'tır. Düşman olmak, zarûretin dışındaki beraberliğe engeldir. Bir mü'min, onların emrine girip onların hizmetinde çalışmayı çok çirkin görüp reddedeceği gibi; kendi kurumlarında da onları çalıştırmayacaktır. Diğer kuruluşlarda görev alarak yüceltilmelerine kalben rızâ göstermeyecektir.

¹⁴⁸⁸ Hilyetü'l-Evliyâ, 1/312

¹⁴⁸⁹ Tirmizî, hadis no: 2696

¹⁴⁹⁰ 3/Âl-i İmrân, 175

H. Ömer'in Hîre'li bir gencin iyi yazı bildiğini söyleyip onu kâtip olarak istihdam etmesini tavsiye edenlere: "Müslümanlardan başkasını kendime dost mu edineyim?" dediği ve bunu şiddetle reddettiği rivâyet edilir.¹⁴⁹¹ Bir hristiyanı memur kadrosuna alan vâilîk görevinde bulunan sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye halife H. Ömer çok sert bir şekilde: "Canı çıkasica adam! Yanında çalıştıracak bir mü'min bulamadın mı?" diye azarlamıştır. Ebû Mûsâ el-Eş'arî: "Yâ Ömer! Onun dini kendisine, işbirliği bizedir. Bundan ne çıkar?" deyince, H. Ömer şöyle cevap vermiştir: "Hayır, yanılıyorsun! Allah'ın küçültüklerini biz yüceltemeyiz. (Sen de yapma!)"¹⁴⁹² Yine H. Ömer (r.a.), vâli Ebû Hüreyre'ye (r.a.) de bir mektup yazıyor ve diyor ki: "...Müslümanların işleriyle ilgili bir işte sakın müşrik ve putperest kimselerden yararlanma. Müslümanlara ait işlerle bizzat kendin ilgilen. Çünkü sen onlardan birisin. Diğer taraftan Allah seni onların yüklerini sırtlamanla görevli kılmıştır."¹⁴⁹³

Günümüz müslümanlarının önemli bir kesimi, dostluk ve düşmanlıktaki ölçüyü unutup farklı görüşteki müslümanlara düşman gibi davranıp onları itiyor; kendilerine şimdilik dokunmayan ılımlı kabul ettikleri kâfirlere sempati besleyerek dost gibi yaklaşabiliyor. **"Kişi, dostunun dini üzeredir."**¹⁴⁹⁴ **Allah için düşmanlığın gerekleri vardır:** Kur'an'da belirtilen düşmanlara en azından buğz etmek iman gereğidir.¹⁴⁹⁵ Kalben buğz edip Allah için tavır alarak düşmanlığı açık ve net bir şekilde ortaya koymak; meselâ Allah düşmanlarına karşı cephe almak, onlarla cihad etmek, onlarla (hayatî ve zarûri olan durumların dışında) tüm ilişkilerini kesip uzak durmak, kalben muhabbet göstermediğini davranışlarına yansıtmak. Onları emîn/güvenilir görmemek,¹⁴⁹⁶ onlara benzememek, onlara güler yüz göstermemek, samimiyet kurmamak, onlara ikramda bulunmamak, onların zulümlerine destekçi olmamak, onlara saygı göstermemek, onları güzel sıfat ve lâkaplarla isimlendirmemek, onlarla birlikte oturmamak. Kâfirlere şirin gözükmek için onlara müdâhane/yağcılık yapmamak, kendisine gerici gibi yaftalar vursınlar diye onlara şirin gözükmeye çalışmamak, onları sırdaş edinmemek şarttır. Aksine davranışlar, insanı tevhidden uzaklaştırır.

1491 İbn Kesir, Tefsir, 1/398

1492 Beyhakî, es-Süneu'l-Kübrâ, Kitâbu Âdâbi'l-Kadı, 10/127; İbn Teymiyye, Sırât-ı Müstakîm, s. 50; Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, 3/611

1493 İbn Kayyim, Ahkâmu Ehli'z-Zimme 1/212

1494 Tirmizî, Zühd 45; Ahmed bin Hanbel, 16/178

1495 Müslim, İman 20

1496 3/Âl-i İmrân, 75

*“Ey iman edenler! Kendi dışınızdaki sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri durmazlar, hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Gerçekten, kin ve düşmanlıkları ağızlarından (dökülen sözlerinden) bel-li olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Eğer düşünüp anlıyorsanız âyetlerimizi size açıklamış bulunuyoruz.”*¹⁴⁹⁷ Ve iki hadis-i şerif: *“Siz mutlaka sizden öncekilerin yollarını karış karış, arşın arşın izleyeceksiniz. Öyle ki onlar bir kelerin deliğine girseler, siz de on-lara uyacaksınız.”* Ashâb dedi ki: “Ey Allah’ın rasûlü! Bu (izleyeceklerimiz yahûdi ve hristiyanlar mı?” Peygamberimiz şöyle buyurdu: *“Ya kimler ola-cak?”*¹⁴⁹⁸; *“Kişi, dostunun dini üzeredir. İnsan kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin!”*¹⁴⁹⁹

“Ben kalben buğzediyorum” diye bunu sadece kalple yaptığını söylemek, isbata muhtaç kuru bir iddiadan ibarettir. Buğzun ve düşmanlığın gerekleri ne ise, bir mü’minin onları da yerine getirmesi gerekmektedir. Bu konuda İbrâhim’in (a.s.) örneğini Kur’an öne çıkarır.¹⁵⁰⁰

“...İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır!”¹⁵⁰¹ **Kâfirleri dost kabul etmek, iman ile çelişmektedir.** Hem iman, hem de onları dost edinme olayı, ikisi beraber bir kalpte toplanamazlar. İman, onları dost edinmemeyi gerektirmektedir. Düşmanlık ve dostluğun imanla ilgisi değerlendirilmedi-ğinden, bugün müslümanların çoğunluğu açısından dost-düşman karışmış, düşmanlarının oyununa gelen müslüman yığınlar, bunca zararlarına rağmen hâlâ Allah’ın düşmanlarının ve kendisinin düşman olması gerekenlerin yar-dımcısı, destekleyicisi, emrindeki memuru, hizmetçisi, kulu-kölesi, askeri... olabilmektedir. “Müslümanım!” diyen nice insan, kâfirlerin koyduğu küfür kanunlarına, onların ortaya attığı felsefî düşünce ve dünya görüşlerine, ide-olojilerine sevgi besleyebilmekte, onlara gönül rızâsıyla uyup teslim olabili-mekteler. Hanımlarını, kâfirlerin hanımlarına benzetebilmekte, onlar gibi gi-yinmelerini (soyunmalarını) ilericilik ve çağdaşlık kabul edebilmekteler. Allah ve Rasûlü’yle savaş demek olan fâiz¹⁵⁰² olmaksızın ticarî hayatı düşüneme-mekteler...

Ve her halleriyle kâfirlere benzeyip onların yanında yer almalarına rağ-

1497 3/Âl-i İmrân, 118

1498 Buhârî, İ’tisâm 14, Enbiyâ 50; Müslim, ilm 6; İbn Mâce, Fiten 17

1499 Tirmizî, Zühd hadis no: 2379; Ahmed bin Hanbel, 16/178

1500 60/Mümtehine, 4

1501 5/Mâide, 51

1502 2/Bakara, 279

men; hâlâ kendilerini müslüman saymaları düşündürücüdür. Bırakın, kâfir olanlara tavır alıp “ey kâfir!” demeyi ve Kur’an’ın emrine uyup **“De ki: ‘Ey kâfirler! İbâdet edip tapmam sizin taptıklarınıza!’”**¹⁵⁰³ diye haykırmayı, Allah’ın düşmanlarından korkmak, onlara sevgi ve saygı duymak, onları ve makamlarını büyük görmek gibi imanını mahveden “şirk” adlı hastalık alabildiğince yaygınlaşmaktadır. Bazı kâfirlere, dost olmanın ötesinde, hatta hayranlık duyanlar, destekleyip alkışlayanlar, onları velî kabul ederek seçip işbaşına getiren, yetki verenler, onların izini takip eden, itaat eden, onları örnek alanlara ne demeli!? Keler deliğine girseler bile onlara imrenip taklit etmeye çalışan, onları model kabul edip modalarına uyanlara nasıl bir sıfat bulmalı?!

“(İnançta ve amelde) Bizden başkasına benzeyen Bizden değildir.”¹⁵⁰⁴ diyen Rasûlün onları reddettiğini, daha doğrusu onların bu davranışlarıyla Rasûlün yolunu reddetmiş olduklarını görmek zorundayız.

Gerçek mü’min, İslâm şahsiyetini ve müslüman kimliğini yüce ve aziz tanımak, bütün kâfirleri ve münâfıkları zelîl/aşağılık bilmek; bu sebeple onlara karşı onurlu ve zorlu olmak mecbûriyetindedir. **“İzzet (yücelik, kuvvet ve hâkimiyet) yalnız Allah’ın, O’nun Peygamberinin ve gerçek mü’minlerindir. Ne var ki, münâfıklar bu gerçeği bilmez, anlayamazlar.”**¹⁵⁰⁵ Mü’min, İslâm şahsiyetinin yüceliğine inanmak zorunda olduğu gibi, bütün kâfirlerin aşağılık olduklarına, hayvanlardan daha sapık ve pislik olduklarına inanmakla da yükümlüdür. **“(Ey Peygamber!) Sen onların çoğunluğunu (Hakkı) dinler, akıllarını kullanır mı sanırsın? Onlar ancak hayvanlar gibidirler; hatta yolca daha da sapıktırlar.”**¹⁵⁰⁶; **“Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir...”**¹⁵⁰⁷

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa) Allah’a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin...”¹⁵⁰⁸

Kâfirlerle dostluk kurmanın tehlikesi bütün müslümanlardır. Böyle bütün müslümanlara zarar getiren bir olay, bir kimsenin sadece kendisinin kâfir olmasından da büyük bir tehlike ortaya koyar. Birinin zararı, topyekûn müs-

1503 109/Kâfirûn, 1-2

1504 Tirmizî, hadis no: 2696; Mişkâtul-Mesâbih, hadis no: 5347

1505 63/Münâfıkûn, 8

1506 25/Furkan, 44

1507 9/Tevbe, 28

1508 58/Mücâdele, 22

lûmanlara iken, diğerinin sadece kendisinedir. Kâfirlere karşı olan dostluğun özellikleri şunlardır: Kâfirlerin küfrüne rızâ göstermek, onları tekfir etmemek, onların bâtil dünya görüşlerini tasdik etmek, onları velî, yani dost ve yönetici olarak kabul etmek, onları işbaşına geçirmek, onları sevmek, onlara uyup itaat etmek. İşte bütün bunlar, kişinin kâfirleri dost kabul ettiğini, yetkisini onlara verdiğini göstermektedir. Kişi, dostluk, sevgi ve rızâyı kâfirlere gösterirse, bu küfrü gerektirir. Şayet sevgi ve rızâ, mü'minlere karşı ise, bu da imanın gereğidir.

İnsanın ilk yanışı, düşmanını dost zannetmesiyle oldu; İnsanın cenneti kaybetmesinin sebebi, düşmanına karşı tedbir almayışı, onun hile ve tuzaklarına kanmasıdır. Bırakın insanı, hayvanlar bile düşmanlarını bilir; kendisini ve neslini düşmanından korumaya çalışır. Bir tavuk, özellikle yavrusunu düşmanından sakınmak için, nasıl fedâkârlık ve kahramanlık yapar, gözleyenler bilir.

Dostluk-düşmanlık konusunda hatırimızdan çıkarmamamız gereken özelliklerden biri de, "gâvurun atına binen, onun kılıcını kuşanır" atasözünün ve "bugün yardım alan, yarın emir alır" vecîzesinin gerekleridir. Hırsız yakaladığımızı zannederken, hırsız tarafından yakalanan konumuna düşmemeli, ava giderken kendimiz avlanmamak için tedbirler almalıyız.

"Düşmanınızın silâhıyla silâhlanın" sözü, bazılarınca hadis olarak ifade edilmekte ve İslâm dışı çalışmaların, metod ve yöntemlerin delili olarak sunulmaktadır. Bu söz, kesinlikle hadis-i şerif değildir; Kur'an'a da selim akla da aykırı, yanlış ve gayr-i meşrû bir tavsiye ve yönlendirmedir. Düşmanlar, İslâm'ın cevaz vermediği araçları silâh olarak kullanırsa müslüman ne yapacaktır? Sözgelimi, bazı düşmanlar, dâvâları için kendi karılarını ve kızlarını bile fesat ögesi şeklinde silâh olarak kullanabilmektedir. Ayrıca Kur'an, düşmanları korkutacak silâhlar hazırlamayı emrediyor. ***"Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcasanız size eksiksiz ödenir, siz asla haksızlığa uğratılmazsınız."***¹⁵⁰⁹ Düşmanının silâhıyla silâhlanan bir mü'minden, kendisinde de aynı ve belki daha gelişmiş olan düşman nasıl korksun? İsrâil, kendisinin sahip olduğu cinsten benzer silâhlara sahip olduğu halde yönetimi yahûdiyle

dost olan ülkelerdeki müslüman askerlerden mi, yoksa ölümden korkmayan, iman eri ve şehâdet adayı olan taştan başka silâhı olmayan çocuk yaşlardaki fedâilerden mi korkmaktadır?

Hiç düşmanı olmamak da bir kusurdur. Meziyetleri olanın, sosyal faaliyetlerde bulunan, kişiliği olan ve izzet sahibi kişilerin mutlaka düşmanları da vardır. Düşmanı bulunmayan kimse, ot gibi yaşayan kimsedir. Düşmanı olmamak fazilet olsaydı, peygamberlerin düşmanı olmazdı. Hâlbuki onların, diğer insanlardan daha azılı ve daha çok düşmanı vardı. **“Böylece Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık.”**¹⁵¹⁰ **“(Rasûlüm!) İşte Biz böylece her peygamber için günahkârlardan düşman(lar) kılarız.”**¹⁵¹¹ İyilik ve erdem, düşmanı olmamak değil; düşmanlarına haksızlık etmemek, haddi aşmamaktır. Onlara sövme ve çirkin hakaret düşmana bile yapmamak, bu kötü tavırları silâh olarak kullanmamaktır.

Düşmanların bazı faydaları da vardır. Mikropların alyuvarların savaşçılığı-nı, canlılığını arttırdığı gibi. Düşmanlar, kişilere görevlerini hatırlatır, hızlarını ve derecelerini arttırır. Düşman, kişiye boyunun ölçüsünün ne kadar olduğunu gösteren iyi bir ölçüttür. Düşmanı, insanın kendi hatalarını görmesini sağlar. Cihad gibi, gazilik ve şehitlik gibi, yiğitlik ve kahramanlık gibi faziletler, düşman sâyesinde elde edilir.

KUR'AN'IN HEDEFİ SULH VE BARIŞTIR

“...Sulh daha hayırlıdır.”¹⁵¹² Düşmanlık ve kötülük, aslında ve temel olarak Allah'ın istemediği, şeytanın arzu ve isteklerinden ibarettir. Dolayısıyla insanlar arasında fesadın, fitnenin, kötülüğün olması, insanların Allah'ın emirlerinin dışına çıkmalarından kaynaklanır. **“Ey iman edenler! Hep birden silm'e/barışa girin. Şeytana ayak uydurmayın. O sizin apaçık düşmanınızdır.”**¹⁵¹³ Âyette geçen “silm” kelimesi, hem İslâm, hem de barış anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in yaptığı savaşları incelediğimizde, savaşların hakkın önüne konulan engellerin kaldırılması amacını güttüğünü, saldırılara karşı müdâfaa özelliği taşıdığını, savaşa mecbur kalındığı için böyle bir yola başvurulduğunu görürüz. Bu savaşların birtakım haklı gerekçeleri vardır.

1510 6/En'âm, 112

1511 25/Furkan, 3

1512 4/Nisâ, 128

1513 2/Bakara, 208

Bugün müslümanların kâfirler arasında bir selin içindeki köpük ve çerçöp gibi olmasının temel sebeplerinin başında, düşman edinmeleri gereken kâfirleri dost kabul etmeleri yatmaktadır. Dünyada izzetin, onurun, devletin; âhirette cennetin bedeli, Allah'ı ve Allah taraftarlarını dost; şeytanı ve şeytanın askerlerini düşman kabul etmek ve dostluk ve düşmanlığını ispatlayacak davranışlarda bulunmaktır.

EHİ-İ KİTABA KARŞI TAVRIMIZ NASIL OLMALIDIR?

İslâm dini, karşılıklı menfaat ve müsamahaya dayalı müslüman-ehli kitap ilişkisine izin verirken; yahûdi ve hristiyanların müslümanlara karşı dost görünebileceklerine dikkat çekmekte,¹⁵¹⁴ bu hususta gizli emellerinin olabileceğini haber vererek onların dost edinilmemesini öğütlemektedir.¹⁵¹⁵ Müslümanları ehli-i kitap karşısında sık sık uyaran Kur'an, onlara tâbi olunmasını yasaklar.¹⁵¹⁶ Kur'an, ehli-i kitabın temel yanlışlarını düzeltir ve onları Allah'ın birliği (tevhid) inancına dayalı ortak bir ilkede müslümanlarla birleşmeye çağırır.¹⁵¹⁷

*“Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi çevirip kâfirler haline getirirler.”*¹⁵¹⁸

*“Sen onların milletine/dinine uyuncaya kadar yahûdiler de hristiyanlar da senden râzi olmazlar. De ki: ‘Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur.’ Sana gelen ilimden sonra eğer onların hevâlarına/arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana bir dost ve yardımcı yoktur.”*¹⁵¹⁹

*“Ey iman edenler! Yahûdileri ve hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost kabul edenler, onlardandır. Şüphesiz Allah, zâlimler topluluğuna yol göstermez.”*¹⁵²⁰

1514 5/Mâide, 51

1515 5/Mâide, 57

1516 2/Bakara, 109, 120; 3/Âl-i İmrân, 100; 4/Nisâ, 44-45; 57/Hadîd, 16

1517 3/Âl-i İmrân, 64

1518 3/Âl-i İmrân, 100

1519 2/Bakara, 120

1520 5/Mâide, 51

“Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah’tan korkun; eğer mü’minler iseniz.” ¹⁵²¹

“Kendilerine kitap verilenlerden Allah’a ve âhiret gününe iman etmeyen, Allah ve Rasûlû’nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslâm’ı kendine) din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye ve rinceye kadar savaşın.” ¹⁵²²

“Eğer onlar da sizin iman ettiğiniz gibi inanırlarsa hidâyeti/doğru yolu bulmuş olurlar; dönerlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşerler. Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir.” ¹⁵²³

“De ki: ‘Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda anlamı eşit bir kelimeye gelin: Allah’tan başkasına tapmayalım; O’na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman, ‘Şâhit olun, biz müslümanlarız’ deyin.” ¹⁵²⁴

“Ehl-i kitaptan bir kısmı istediler ki, ne yapıp edip sizi saptırabilsinler. Oysa onlar, sadece kendilerini saptırırlar da farkına bile varmazlar.” ¹⁵²⁵

“Ey ehl-i kitap! (gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah’ın âyetlerini inkâr edersiniz?” ¹⁵²⁶

“De ki: ‘Ey ehl-i kitap! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah’ın âyetlerini inkâr edersiniz? De ki: ‘Ey ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah’ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek mü’minleri Allah yolundan çevirmeye kalkışyorsunuz? Allah yaptıklarına tamamıyla şâhit-tir.” ¹⁵²⁷

Müslümanlar izzetin nerede aranmasını bilmek zorundadır. İzzeti kâfirlerin yanında, ABD’ye abd olmakta, ya da Avrupa Birliği’nde arayanlar, tâğûtî yönetimde ya da onlara yakınlaşmakta arayanları Allah dünyada bile zelil kılar.

1521 5/Mâide, 57

1522 9/Tevbe, 29

1523 2/Bakara, 137

1524 3/Âl-i İmrân, 64

1525 3/Âl-i İmrân, 69

1526 3/Âl-i İmrân, 70

1527 3/Âl-i İmrân, 98-99

Cellâdına âşık olan mahkûm gibi dünya ve âhiret saâdetine engel olan gayrı müslimleri sevip onların değer yargılarını tercih etmek, onlara benzemek, Kur'an tâbiriyle "aşağılık maymun olmak"¹⁵²⁸ demektir. Verilen güzel nimetleri beğenmeyip soğan-sarımsak (Allah'ın hidâyetini ve âhiret saâdeti yerine dünyanın basit çıkarlarını) isteyenlere meskenet damgası vurulur.¹⁵²⁹ Kâfirlerle fitne olarak verilen geçici dünyevî metâları Allah'ın müslümanlara verdiği başta iman olmak üzere gerçek nimetlere tercih, zillet sebebidir. Mü'minleri bırakıp kâfirleri velî/dost edinenler, izzeti onların yanında arayan ve tüm izzetin Allah'a ait olduğunu bilmeyenlerdir.¹⁵³⁰ Mürtedler bilsinler ki, Allah onların yerine mü'minlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı aziz ve insanların kınamasına aldırış etmeyen gerçek mü'minler ortaya çıkarır.¹⁵³¹ İslâm'ın askerleri, Allah hizbi/erleri iki cihanda da en büyük izzete sahip olduğu halde, tâğutların askerleri zilletin her çeşidine muhâtap olur. Müslümanları aşağılayan, dini suçlayan, "gerici, bağnaz, çember sakallı, yarasa, kara fatma..." diyenler âhirette Allah nazarında aşağılanacakları gibi, dünyada da mü'minler nazarında aşağılanmalıdır.

Allah'ın küçülttüklerini gözlerinde büyüten ve dünyayı âhirete tercih etmenin alçaltıcı zilletini tadan insanların dünyada aziz olma hakları yoktur. Tâğûtî şahsiyet ve makamları önemseyip benimseyen, dolayısıyla Allah nazarında zelil olan kimseleri aziz/şerefli kabul edenler, onların boyunlarına taktıkları zillet tasmalarını nasıl çıkarabilirler? Kurtuluşu İslâm'da arayacaklarına, Batıda arayanlar, kâfirlerin ölçülerini İslâmî esaslara tercih edenler iki dünyada da azîz olamazlar. Üstünlüğün Kur'anî ölçüsünün takvâ, ilim ve cihad olduğunu bilmek istemeyenler; dış görünüşte, parada, maddede, hatta kâfirlerde ve küfürde izzet aramaya kalkarlar. Bu arayışlarının cezası olarak yücelttikleri bu değersiz şeylerin altında kalır, değersiz bir şekilde yaşarlar. En büyük zararı kendilerine verirken, dâvâlarını küçük duruma düşürdüklerinin vebalini de öteki dünyaya götürürler.

İTAAT VEYA İSYAN; KİMLERE?

Kelime-i tevhid, "lâ" ile, yani isyanla başlar. Tüm sahte ilâhlara, tâğutlara isyan söz konusudur tevhid mesajında. Yani, Allah'a isyan edenlere isyan. Bütün peygamberler bu anlamda kutsal isyan ateşini tutuşturan isyan önderleridir.

1528 2/Bakara, 65

1529 2/Bakara, 61

1530 4/Nisâ, 139

1531 5/Mâide, 54

Mü'min olmak ve mü'min kalmak için mutlak anlamda, kayıtsız ve şartsız itaatin yalnız Allah'a yapılması gerekir. Âlemlerin rabbi olan Allah evrende mutlak tasarruf sahibidir. Yaratıklar arasında yalnızca insan teşrii alanda bu rabliğe karşı çıkabilir. Yeryüzündeki tasarrufunu Allah'ın hükmüne göre değil; kendi iradesi doğrultusunda yapmaya kalkışabilir. Bu zâlim insan, yeryüzündeki hayatı, istediği biçimde yönlendirmeye kalkar. Bunun için Allah'ın kurallarına rağmen kendinden kurallar koyar. Böylece insan, kendi arzularını ilahlaştırmış olur. Arzularının doğrultusunda yeryüzüne şekil vermeğe kalkınca da yeryüzünde rableşmiş olur. Bunun sonucunda, böylesi insanlara isteyerek itaat edenler de, Allah'ı değil; bu insanları rab kabul etmiş olurlar.

Günümüz insanlığının rab anlayışını, onların inançlarında ve pratik hayatlarında çok açık bir şekilde görmek mümkündür. Dinin ilk şartı, Allah'a, O'nun emirlerine teslim ve tâbi olmaktır. Allah'a rağmen Allah'tan başkalarının koyduğu gayri meşru hükümlerine seve seve uyup itaat edenlerin, "Allah'ın rabliğine ve ilâhlığına inandık" demeleri kendilerini kurtarmaz. Çünkü İslâm; rab olarak sadece Allah'a inandıktan ve O'na karşı kulluk vecibelerini yerine getirdikten sonra, O'nun koyduğu hüküm ve kurallara itaat edilmesini de ister. Bunun için, insanlar, Allah'ın kesin olarak bildirdiği hükümleri bırakıp, ilâhî emirlere ters olarak başkalarının ortaya koyduğu hükümlerine isteyerek itaatleri halinde, her ne kadar dâvâları Allah'a iman olsa da, bu imanları geçerli olamaz.

Günümüzde, insanların, vicdanlarında inanıp kabul ettikleri ilâhla, yaşantılarında, hükümlerine teslim oldukları ilâhlar aynı değildir. Teorik olarak inandıklarını ifade ettikleri Allah'ın ilâhlığını ve rabliğini, vicdanlarına hapseden günümüz insanların pek çoğu, pratik hayatlarında Allah'tan başka rablerin emirlerine ve hükümlerine teslim olmaktadır. İnsanların pek çoğunun maruz kaldığı en büyük tehlike; Allah'ı günlük yaşantılarında rab kabul edemeyişleridir. Onlar, bir yandan mü'min ve müslüman olduklarını söylerlerken, diğer yandan da Allah'ın emir ve yasaklarını bir tarafa atarak çeşitli varlıkların ve rehber edindikleri önderlerinin emirlerine uyarlar. Onların koyduğu gayri meşru hükümlere gönüllü olarak itaat ederler; böylece Allah'tan başkalarını rab edinmiş olurlar.

“Lâ”sı olmayan bir inanç yaygınlaştırılıyor; itaat ve isyanı olmayan, mevcut İslâm dışı düzene, Avrupa'nın normlarına, Danimarka kriterlerine her yönüyle uygun bir din ve hayat dayatılıyor. Her şey-

le, özellikle egemen tüm güçlerle ve onların rab ve hâkimiyet anlayışlarıyla uzlaşan, Allah'ın hor gördüklerini hoş görmek için bin dereden su getiren, tepkisiz, laik müslümanlık(!) hâkim kılınmak isteniyor. Allah'a inanan, ama tâğuta itaatten ayrılmayan, Allah'a iman eden, ama tâğutların ilke ve hükümlerini kabul ettiğini ifade eden bir din, ilâhî olmaktan öte beşerî bir din!..

Putlara, şeytanlara ve tâğutlara tapmak nasıl şirk ise, Allah'ın emrine, Hakk'ın hükmüne uymayan kişilerin ortaya attıkları görüşleri benimsemek ve onları Allah'a tercih edip onlara uyup itaat etmek de öylece bir şirktir. Bu durum, onlara kulluk mertebesinde fazla değer vermek, Allah'ın ilâhî hükümlerine uymayan görüş ve fikirlerini benimsemek olduğu için, bir şirk çeşididir. Onların sözlerine itaat edip, Allah'ın emirlerini terk etmenin puta ve tâğuta tapmakla aynı olmasının sebebi açıktır. Hakkı bâtil, bâtili da hak yapmaya çalışıp, insanlara helâli haram, haramı da helâl tanıtarak Allah'ın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar, ilmî haysiyetten uzak birer tâğutturlar. Bunlara uyup itaat etmek de onları rab kabul etmektir. Çünkü bu duruma düşenler, Allah'ın hükmüne değil de onların isteklerine itaat ederek onlara Allah'a tapar gibi tapmış olanlardır.

Günümüzde şirkin her çeşidinin yaygın olduğunu görüyoruz. Müslüman mahallede pazarlanan bin bir çeşit şirk içinde, çok yaygın olmasından ötürü, belki en önemli örneklerinden biri itaat ve isyan konusuyla ilgili şirktir. Hani meşhur fıkradaki ifadeyle, taşlar beşerî yasalarla bağlı ve itler de “özgürlük tanrısı”nın salıvermesiyle her önüne gelene saldırmak için ortalıkta koştururken, fincancı katırları ürkütme riskini göze alamayanlarca bu çeşit şirke vurgu yapılamamakta, hatta bu şirk canavarı, ehîleştirilmiş ve mâsum gösterilmektedir. Müslümanların sırât-ı müstakim'i şaşırıp yanlış işaretlerle mecburi istikamet diye gösterilen cehennem yolu üzerinde “dur!” diye ellerini makas gibi açanlar çıkmadıkça ve yoldaki işaretleri doğrusuyla değiştirme çabasına yeterli sayıda insan girmedikçe, uçurumlara yuvarlananlara ağıt yakacaklar bile kalmayacaktır.

“Rabbinizden size indirilene (Kur’ân’a) uyun. Ondan başkasını evliyâ/ dostlar edinip peşlerine düşmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!”¹⁵³²; “Bunlar, Allah'ın (koyduğu) sınırlardır. Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada

*devamlı kalıcıdır; işte büyük kurtuluş budur. Kim Allah’a ve Peygamberi’ne karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azâb vardır.”*¹⁵³³

TÂĞÜTLARA İSYAN

Rabbimiz, kendi hudutlarını tanımayarak hükümlerini benimsemeyerek aşırı gidenleri, tuğyan edenleri, “tâğût” olarak nitelendiriyor. Tâğût, İslâm dışı tüm güçleri, laik devleti, laik iktidarı, laik yöneticileri, laik partileri, laik kadroları, laik politik ve bürokratik mevki sahiplerinin tamamını kapsamına almaktadır. Rabbimiz: *“Kim tâğutu inkâr edip (reddederek) Allah’a iman ederse, muhakkak ki o kopmayan, sağlam bir kulpa yapışmıştır.”*¹⁵³⁴ buyurmaktadır. Peki, red ve inkâr etmedikçe gerçek bir iman sahibi olmamız bile mümkün olmayan, tâğûtî önderleri, müşrik ve Batılı yönetimleri, Batıyla birlikteliği, Allah’ın indirdikleriyle hükmetmeyen kadroları nasıl benimseyebilir, kucaklayabiliriz? Nasıl onlara meşrûiyet kazandıracak birliktelikler oluşturabiliriz? Onları nasıl üstün görebilir, onlarla birlikte olmaktan nasıl izzet ve itibar bekleyebiliriz?

Gerçek üstünlük sebebinin “takvâ” olduğunu bildiren bir dinin¹⁵³⁵ müntesipleri olarak nasıl olur da açıkça kâfir olan Batıları veya onların yerli işbirlikçi ve dostları olanları dost kabul edebiliriz? Laik, baticı, ulusalcı, sağcı, solcu liderlerin, mevki sahiplerinin, entelektüellerin üstün olduğu zehâbına nasıl kapılabiliriz ve nasıl olur da onlarla birlikte olmaktan itibar umabiliriz? *“Kim Allah’ı, O’nun Rasûlünü ve mü’minleri dost tutarsa (bilsin ki), gâlip gelecek olanlar, yalnızca Allah’ın taraftarlarıdır.”*¹⁵³⁶ Görüldüğü gibi, gâlip ve üstün gelecek olanlar, kâfirleri dost edinip onların yanında yer alanlar değildir; gâlip ve üstün gelecek olanlar, sadece Allah’ı, O’nun elçisini ve mü’minleri dost edinip Allah taraftarı olma vasfı kazanmış olanlardır.

İtaat edilen Allah ise, kişi, yüce mertebe olan “Allah’ın kulu” olmayı tercih etmiş; O’na isyan edenlere itaati tercih edince de, “emir kulu”, “kapı kulu” olmayı, yani iki dünyada rezillik ve zilleti seçmiş olur.

Allah’a itaatle birlikte Allah’ın itaat için izin vermediği, itaat etmemizi istemediği ilke ve şahıslara itaat, birbiriyle bağdaşmaz. Biri varsa, öteki yok de-

1533 4/Nisâ, 13-14

1534 2/Bakara, 256

1535 49/Hucurât, 13

1536 5/Mâide, 56

mektir. Tâğutu reddetmeden Allah'a imanın geçerli olmadığı¹⁵³⁷ gibi, tâğuta isyan olmadan, tâğuta kayıtsız şartsız itaatle birlikte Allah'a itaat de gerçekleşmez. Kayıtsız şartsız itaat edilecek mercî olarak kişi neyi tercih ediyorsa, ilâh olarak onu kabulleniyor demektir.

İtaat, imanın test edilmesidir. Allah'ı tek ilâh kabul eden kimse, O'na kul-luğunu, O'na kayıtsız şartsız itaat etme zorunluluğu duyarak gösterecektir. İtaat olmadan cennet yoktur.¹⁵³⁸ Allah ve Peygamber, mü'minleri kurtaracak, onlara hayat verecek şeylere çağırmaktadır. Bu dâvete icabet etmektir itaat. *“Ey iman edenler, size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Rasûlü'ne icâbet edin.”*¹⁵³⁹

Allah'a itaati terk eden isyankâr ve kendine zulüm/yazık edenlere dün-yevî cezalardan biri, kendileri gibilerin onları yönetmesidir. *“Zâlimlerin bir kısmını, bir kısmının başına geçiririz.”*¹⁵⁴⁰; İnsanlar bozuldukları, Allah'a âsi oldukları zaman, onların kötülery başlarına getirilir: *“Nasılsanız, öyle yöneti-lirsiniz.”*¹⁵⁴¹

Allah'ın emirlerini öğrenir öğrenmez “dinledik ve itaat ettik” deyip hemen eyleme geçen; Allah'ın itaati yasakladığı ilke, görüş, kural ve kişilere karşı da “ne dinliyoruz, ne de itaat ediyoruz!” deyip sözünün eri olan cihad erlerinden olmak ümidiyle, isyanınız kâfirlere, zâlimlere ve hevânıza; itaatınız Rabbinize olsun!

MÜ'MİNLERİN BİRBİRLERİNİ VELÎ EDİNMELERİ ŞARTTIR

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Mü'minlerin birbirlerini velî edinmelerini farz kılmıştır. Mü'minlerin birbirlerini velî edinmeleri; birbirlerini sevmeleri, desteklemeleri, tercih etmeleri ve yardım etmeleri anlamına gel-mektedir. Bir kimse “Ben Mü'minim” dediği andan itibaren artık velâyetini kendisi gibi inanan kimselerden başkasına veremez. Bu onun imanının bir gereği ve akidesinin bir zorunluluğudur. Şimdi bu konuya ilişkin bazı ayetleri zikrederim. Rabbimiz şöyle buyurur:

1537 2/Bakara, 256; 16/Nahl, 36

1538 4/Nisâ, 14

1539 8/Enfâl, 24

1540 6/En'âm, 129

1541 Aclûnî, Keşfu'l Hafâ, 2/126-127

“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) velî (dost, yardımcı, önder, lider) edinmeyin. İçinizden kim onları velî edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.” ¹⁵⁴²

“Mü’min erkeklerle mü’min kadınlar birbirlerinin velîleri (yardımcıları, destekleyicileri) dirler. İyiliği emrederler, kötülükten menederler; namazı vaktinde kılarlar, zekâtı (yerli yerince) verirler ve Allah’a, Peygamberine itaat ederler. İşte bunları Allah rahmetine erİştirecektir. Şüphesiz ki Allah azizdir, hakîmdir.” ¹⁵⁴³

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhaçirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velîleridirler...” ¹⁵⁴⁴

“Sizin velîiniz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O’nun Resulü, rükû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren Mü’minlerdir.” ¹⁵⁴⁵

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir toplumun; babaları, oğulları, kardeşleri veya yakınları dahi olsa, Allah’a ve Rasûlüne muhalefet eden kimseler için bir sevgi beslediklerini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir.” ¹⁵⁴⁶

Bu ayetlerden açıkça anlaşıldığı üzere iman eden birisi ancak kendisi gibi iman eden kimseleri dost, yardımcı, destekçi, sırdaş, önder ve lider edinebilir. Böylesi kimselerin haricindeki kimseleri velî edinmesi iman ilkesi ile bağdaşmayan bir tutumdur.

MÜ’MİNLERİN KÂFİRLERİ VELÎ EDİNMELERİ YASAKTIR

Allah *celle celâluhu* Mü’minlerin sadece birbirlerini velî edinmelerini vacip kılmıştır. Kendilerinin dışında kalan kimseleri -bu kimseler ister Ehl-i Kitap olsun, ister kâfirler olsun isterse de münafıklar olsun fark etmez- velî edinmelerini kesin bir dille yasaklamıştır. Rabbimiz şöyle buyurur:

“Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları velî (dost, yardımcı, sırdaş) edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz.

1542 9/Tevbe, 23

1543 9/Tevbe, 71

1544 8/Enfâl, 72

1545 5/Mâide, 55

1546 58/Mücâdele, 22

Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah’a inandınız diye Peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktysanız (böyle yapmayın).” ¹⁵⁴⁷

“Onlardan çoğunun, kâfirlere velâyet verdiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdır! Eğer onlar, Allah’a Peygambere ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, kâfirlere velâyetlerini vermezlerdi. Fakat onların çoğu fasık (imandan çıkmış) kimselerdir.” ¹⁵⁴⁸

“Ey iman edenler! Yahudi ve Hıristiyanları velî edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onları velî edinirse o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirmez.” ¹⁵⁴⁹

“Mü’minler, mü’minleri bırakıp da kâfirleri velîler edinmesinler. Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...” ¹⁵⁵⁰

Bir kimse inananları bırakıp ta başka akide de olan kimselere velâyetini verecek olursa artık iman ile bir alakası kalmaz. Böylesi bir kimse artık her ne kadar Mü’min olduğunu iddia etse de Allah tarafından kabul görmez. Çünkü böylesi bir kimse ayetin açık ifadesiyle **“onlardandır.”** Yani Mü’min değil kâfirdir; Müslüman değil murtettir. Yine diğer ayetin ifadesine göre **“Allah ile bir ilişkisi kalmaz.”**¹⁵⁵¹ Bu, gerçekten de çok kötü bir âkıbetir. Bu âkıbete duçar olmamak için kimlere velâyet verdiğimizizi iyi gözden geçirmeliyiz.

VELÂ VE BERÂ İMANIN EN SAĞLAM KULPUDUR

Velâ ve berâ Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in ifadesiyle İslâm’ın en sağlam kulpudur. Kişi velâyetini kimlere verip -vermeyeceğini iyi tayin ettiği ve berâsını kimlere göstereceğinin sınırlarını iyi çizdiği zaman İslâm’ın en sağlam kulpuna tutunmuş olur. Bu kulpun kopması mümkün değildir. Kim bu kulpa tutunursa şirk ve küfür bataklığına düşmekten kurtulur, kimde bu

¹⁵⁴⁷ 60/Mumtahine, 1

¹⁵⁴⁸ 5/Mâide, 80,81

¹⁵⁴⁹ 5/Mâide, 51

¹⁵⁵⁰ 3/Âl-i İmran, 28

¹⁵⁵¹ Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle der: **“Kim böyle yaparsa onun artık Allah ile bir ilişkisi kalmaz...”** Yani, dininden irtidat edip küfre girdiği için Allah’tan uzaklaşmış, Allah da ondan uzaklaşmış olur.” Bkz. 6/313.

kulpa tutunamazsa şirk ve küfür bataklığına düşmekten kendisini koruyamaz. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur:

*“İman kulplarının en sağlamı Allah uğrunda dostluk kurmak (muvâlât), Allah uğrunda düşmanlık etmek, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir.”*¹⁵⁵²

Başka bir hadisinde de şöyle buyurur: *“Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için engel olursa imanını kemale erdirmiş olur.”*¹⁵⁵³

VELÂ VE BERÂ KONUSUNDA İNSANLARIN KISIMLARI

İslâm âlimleri velâ ve berâ açısından insanları üç kısma ayırmışlardır

1-) Her yönüyle (mutlak olarak) seilmeyi hak edenler:¹⁵⁵⁴

Bunlar Allah'a ve Rasûlüne iman eden, İslâm'ın tüm görevlerini titizlikle tatbik etmeye çalışan, İslâm'ın tüm esas ve prensiplerini hem ilmî hem de itikadî bakımdan yerine getirmek için uğraşan, amellerini, fiillerini ve sözlerini Allah için samimi ve ihlâslı bir şekilde ortaya koyan ve Allah'ın emirlerine boyun eğip nehiyelerinden kaçınan kimselerdir. Bütün Müslümanların bunları sevmesi, yardım etmesi, nerede ve hangi asırda yaşamış olursa olsunlar bunlara dostluk beslemeleri gereklidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Sizin velî-niz (dost, yardımcı ve destekçiniz), ancak Allah, O'nun Rasûlü, rûkû ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren Mü'minlerdir. Kim Allah'ı, Resûlü'nü ve iman edenleri velî edinirse, hiç şüphe yok, galip gelecek olanlar, Allah'ın taraftarlarıdır.”*¹⁵⁵⁵

2-) Bir yönden sevgi ve dostluğu hak ettikleri halde başka bir yönden düşmanlığı hak edenler:

Bunlar da Mü'min kimselerdir. Ancak bunlar ilk grupta anlatılanlar gibi her yönüyle Allah ve Rasûlüne itaat eden kimseler değillerdir. Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu bazı şeyleri yaparken bazılarını da ihmal etmek suretiyle yapmamaktadırlar. Bunlar hakkında hem sevgi hem de düşmanlık duygu-

¹⁵⁵² “Silsiletü'l-Ehâdîs-i-Sahîha”, 998.

¹⁵⁵³ Ebu Davud, hadis no: 4681

¹⁵⁵⁴ Bu taksimat için bkz. “el-Velâu ve'l-Berâu fi'l-İslâm”, Kahtânî, 1/109; “el-Îmân, Hakikatuhu, Havarîmu, Nevakiduhu”, Abdullah el-Eserî, “velâ” maddesi.

¹⁵⁵⁵ 5/Mâide, 55, 56

ları beslenmesi caizdir. İmanın gereği olarak yapmış oldukları salih ameller miktarınca sevilir, işlemiş oldukları günah ve masiyetler ölçüsünce de buğz edilirler. Bize düşen böylesi kimselere nasihat etmektir.

3-) Her bakımdan buğz ve düşmanlık edilmeyi hak edenler:

Bunlar Allah'ın kendilerinden istemiş olduğu imanı yerine getirmeyen kimselerdir. Yahudiler, Hristiyanlar, müşrikler, dinsizler ve münafıklarda bu gruba dâhildir. İslâm'a intisap ettiği halde küfrü gerektiren söylem ve eylemlerde bulunan kimseler içinde aynı şey söz konusudur. Mesela Allah'ın indirdiklerine alternatif kanunlar yapan, İslâm'ın bu çağa uygun olmadığını söyleyen, beşer ürünü sistemleri benimseyen, ibadet nevilerinden bir tanesini Allah'tan başkasına yapan, kâfirlere velâyet vererek onları dost, yardımcı ve sırdaş edinen, Müslümanların aleyhinde onlara yardım eden, Müslümanlarla sırf tevhitlerinden ötürü savaşıyor ve buna benzer ameller yapan kimseler gibi...

Böylelerine mutlak anlamda buğz etmemiz ve kendilerini düşman bilmemiz Allah ve Rasûlünün bizlere kesin emridir. Böylelerini seven, destekleyen, yardım eden, koruyan, kollayan ve velâyet kapsamına giren şeyleri bunlara veren kimselerin Allah ile bir ilişkisi kalmaz. Bunlar her ne kadar iman iddiasında bulunsalar da bu onlardan kabul edilmez; zira imanla küfür bir arada bulunmaz. Bunlar samimi bir tevbe ile tevbe etmedikleri sürece içine düşmüş oldukları küfürden kurtulamazlar.

İbn Teymiyye, şöyle der: "Bilinmelidir ki, sana haksızlık edip saldırsa da Mü'minle dost olmak gerekir. Sana verse ve iyilik yapsa da kâfir birisine düşman olmak gerekir. Çünkü din tamamen Allah'ın olsun da Allah'ın dostları sevilsin, düşmanlarına buğz edilsin, dostlarına saygı gösterilsin, düşmanları aşağılansın, sevap dostlarının ve ceza da düşmanlarının olsun diye Allah Teâlâ peygamberlerini göndermiş ve kitaplarını indirmiştir. Bir adamda hem hayır hem şer, hem isyan hem taat, hem sünnet hem bid'at bir arada bulunduğu zaman kendisindeki hayır ve iyilik miktarınca dostluğu ve sevabı hak eder, kendisindeki şer ve kötülük miktarınca da düşmanlığı ve cezayı hak eder. Bir adamda kendisine hem iyilik yapılmasını hem de hakareti gerektiren şeyler bir arada bulunabilir. Mesela fakir bir hırsızın hırsızlık yaptığı için hem eli kesilir hem de Beytülmalden ihtiyacını karşılayacak kadar bir şeyler verilir. Ehl-i Sünnet'in üzerinde görüş birliği sağladığı, Haricîler, Mutezile ve onlarla aynı görüşü paylaşanların karşı çıktıkları esas budur."¹⁵⁵⁶

ALLAH İÇİN DOST OLMANIN (VELÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ

Allah için dost olmanın ve velâyeti Müslümanlara vermenin bir takım gereklilikleri ve sorumlulukları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır.

1-) Meşrû bir gerekçe olmadığı sürece küfür diyarlarından Müslümanların diyarlarına hicret etmek,

2-) Müslümanların cemaatine katılmak, onlardan ayrılmamak,

3-) Kendisi için istediği iyilikleri Müslümanlara da istemek, kendisi için istemediği kötülükleri onlar için de istememek,

4-) Onların kusur ve yanlışlıklarını araştırmamak, gizliliklerini düşmanlara haber vermemek ve onlara zarar vermekten uzak durmak,

5-) Düşmanları karşısında Müslümanlara destek vermek, onları yalnız bırakmamak, canla başla onlara yardım etmek,

6-) Onlardan hasta olanları ziyaret etmek, cenazelerine katılmak, nazik davranmak, dua etmek, bağışlanmalarını dilemek, zayıflarına yardım etmek, selam vermek, muamelatta onları aldatmamak, mallarını haksız yere yememek ve üç günden fazla küs durmamak,

7-) Onların mukaddesatına ilişmemek. Örneğin onların mallarına, canlarına ve ırzlarına dokunmak ve zulmetmekten, sövmekten, gıybet yapmaktan, laf taşımaktan ve su-i zanda bulunmaktan uzak durmak gibi.

ALLAH İÇİN DÜŞMAN OLMANIN (BERÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ

Allah için dost olmanın nasıl ki bir takım yükümlülükleri varsa aynı şekilde Allah için düşman olmanın da bir takım sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Müslüman bunlara riayet etiği zaman kendisini küfür ve şirkten muhafaza etmiş olur. Bunlardan bazıları şunlardır.

1-) Muvahhidlerin babası Hz. İbrahim gibi şirkten, küfürden, kâfir ve müşriklerden nefret etmek, onlara karşı düşmanlık beslemek; onların bizzat kendilerinden, küfür, şirk ve inançlarından, kanunlarından, şirke dayalı sistem-

lerinden, ilahlarından ve Allah'tan başka tapmış oldukları mabutlardan beri olduğunu ve bunların hiçbirisinden râzı olmadığını ilan etmek.¹⁵⁵⁷

2-) Küfre girmiş insanları dost, yardımcı, önder, lider, yönetici edinmemek; onlara sevgi beslememek ve onlardan uzak olmak.

3-) Dini yayma ve İslâm'ı tebliğ etme gibi şer'î bir maslahat söz konusu olmadığı sürece küfrün hâkim olduğu diyarları terk etmek, kâfirlerin sayısını çok göstermemek. Aksi halde Rasûlullâh'ın (s.a.s.) şu sözüne muhatap olabiliriz: *“Ben müşriklerin arasında ikamet eden her Müslümandan beriyim!”*¹⁵⁵⁸

4-) Dinî ve dünyevî yönden onlara benzememek.

Dinî yönden onlara benzemek şu şekilde olur:

Dinî şiarlarda ve ibadet yöntemlerinde onlara benzemek,

Kitaplarını tercüme etmek ve okunmasını kolaylaştırmak

Şer'î süzgeçten geçirmeksizin onların ilimlerini almak, yönetimde ve eğitimde onların kanunlarını almak ve uygulamak.

Dünyevî İşlerde onlara benzemek ise şu şekilde olur:

Yeme, içme gibi hususlarda onlara benzemek,

Giyim, kuşam gibi hususlarda onlara benzemek,

Onların isim ve künyelerini kullanmak,

Âdet ve geleneklerini Müslümanlar arasında yaygın hale getirmek.

5-) Kâfirlere yardım etmemek, onları övmemek, onların üstünlük ve yardımlarının propagandasını yapmamak, Müslümanlar aleyhinde onlara yardım etmemek, Müslümanların sırlarını onlara vermemek, onları sırdaş edinmemek, mecbur kalmadıkça onlardan yardım istememek, onların sohbetlerine ve meclislerine katılmamak.

6-) Kâfirlerin bayram ve törenlerine katılmamak ve böylesi günler münasebetiyle tebrikte bulunmamak, söz ve fiil ile onları tebciil etmemek, “efendimiz, liderimiz, seyyidimiz” gibi lafızlarla onlara iltifatta bulunmamak.

¹⁵⁵⁷ Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: *“İbrahim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine şöyle demişlerdi, ‘Biz sizden ve Allah’tan başka taptıklarınızdan uzağız; biz sizi tekfir ediyoruz; bizimle sizin aranızda bir olan Allah’a iman edene dek ebedi düşmanlık ve öfke baş göstermiştir.’”* (60/Mumtahine, 4)

¹⁵⁵⁸ Tirmizî, hadis no: 1604

7-) Onlar için bağışlanma ve istiğfarda bulunmamak.

8-) Onlara yağcılık, dalkavukluk ve yaltaklık yapmamak, onların batıllarına ve kötü fiillerine sessiz kalmamak.

9-) Onların hakemliğine müracaat etmemek, onların hükümlerine rıza göstermemek, onlara tabi olmamak ve peşlerinden gitmemek.

10-) Onların emir ve yasaklarına uymamak.

11-) Kendileri ile karşılaştığımız zaman İslâm'ın selamı ile onları selamlamak.¹⁵⁵⁹

DOSTUN NİTELİKLERİ

Velâyette/Dostlukta Aranan Özellikler: Kur'an'ın haber verdiği velâde/dostta bulunan nitelikleri, Kur'an'dan yola çıkarak belirleyebiliriz. Zira dostu tanımadan istenilen hedefe ulaşmak mümkün değildir.

a) Dost, dostunun sıkıntılarını gideren ve gelecek belâları önleyebilir. Böyle bir dost, sadece Yüce Yaratıcı'dır. Zira bütün ümitlerin kesildiği bir anda yardım etme imkânına sahip olan sadece O'dur.¹⁵⁶⁰

b) Dost, Yüce Yaratıcı'yı tanıtan, dünya ve âhiretle ilgili doğru bilgiler veren, lehimize ve aleyhimize olanları tanıtarak doğru karar vermede yardımcı olan, insanların sıkıntıya düşmesine üzülen, yaratılanlara acıyan ve hatalarını affedendir.¹⁵⁶¹ Böyle bir dost, rahmet peygamberi ve diğer nebîler olabilir.¹⁵⁶²

c) Allah'a ve Peygamberine gönülden bağlı olup Allah'ın rızâsının dışına çıkmayan¹⁵⁶³ ve her konuda örnek olarak insanların hayrını düşünen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışan, sevgisini ve buğzunu Allah için yapan, kötülüğü iyilikle önleyendir. Böyle insanlar Allah'ın dostluğunu kaza-

1559 "el-İmân, Hakikatuhu, Havarimuhu, Nevakiduhu", "velâ" maddesi; Faruk Furkan.

1560 Bk. 58/Mücâdele, 22; 2/Bakara, 107, 120, 257; 3/Âl-i İmrân, 150; 4/Nisâ, 45; 6/En'âm, 51; 7/A'râf, 196

1561 5/Mâide, 55; 9/Tevbe, 16

1562 9/Tevbe, 61, 128; 21/Enbiyâ, 107; 28/Kasas, 46; 44/Duhân, 6

1563 3/Âl-i İmrân, 110; 41/Fussilet, 34; 2/Bakara, 112; 6/En'âm, 4; 3/Âl-i İmrân, 150; 22/Hacc, 78

nanlardır. Zira onların hedefi, Allah'ın rızâsı ve sevgisini kazanmaktır. Bunlar, Kur'an diliyle velî olanlar, Allah'ın velî kullarıdır.

d) İmanda birlik içinde bulunarak Allah'a, Peygamber'e ve mü'minlere karşı gelebilecek tehlikeleri önlemede can ve mallarıyla yardım içinde olabilenlerdir.¹⁵⁶⁴ Kur'an, bu durumda olanları mü'min olarak değerlendirir.

e- Dostun dostluğu dünya menfaati ile sınırlı olmamalıdır.¹⁵⁶⁵ Dostların, birbirlerini Allah için sevmeleri gerekir. Böyle insanların birbirleriyle olan sevgileri geçici bir menfaate dayanmaz.¹⁵⁶⁶

Allah'ın velîsi/dostu olmanın da birtakım özellikleri belirtilir. Allah dostu (velî ve evliyâ) olmanın birtakım özellikleri ve şartları da vardır. Onları şöyle sayabiliriz:

- a) Müslüman olmak,
- b) Allah'a ve Peygamberine İslâm'ın istediği şekilde inanmak,
- c) Namaz kılmak,
- d) Zekât vermek,
- e- Yaptıklarının hesabını verecek şekilde ihsan sahibi olmak.¹⁵⁶⁷

Bu maddelerde özetlenen müslümanın vasfı dostluktur. Ondan dosta yaşayacak hareketler beklenir. Müslümanın görevi, insanlara Allah ve rasûlünün yaklaştığı şekilde ve ölçüde yaklaşmaktır. İslâm'ın tüm insanlara da tanıtılması gerekmektedir. Bir müslüman, Allah'a vereceği hesabı ikinci plana alarak, maddî çıkarlara öncelik verirse, Allah'ın istediği dostluğu ve kardeşliği oluşturması mümkün değildir. Âyetlerin ortaya koyduğu dostluğu ve kardeşliği sağlayacak insanlarda iman olmadan, sâlih amel ve ihsan; amel olmadan da diğerlerinin istenen şekilde olması düşünülemez. İnsanlar arasında istenilen dostluğun oluşması için, Allah'ın aradığı takvâ özelliklerinin bulunması gerekir. Bu özelliklere sahip olanların ellerinden ve dillerinden, yaratılanlara ancak fayda gelir. İslâm'ın istediği budur.

DOST OLMAK; ALLAH'A, RASÛLÜNE VE MÜ'MİNLERE

1564 60/Mümtehine, 1, 8, 9; 8/Enfâl, 60; 9/Tevbe, 71; 3/Âl-i İmrân, 118

1565 Bk. Ebû Dâvud, Büyû', 78; krş. 10/Yûnus, 62

1566 Remzi Kaya, Kur'an'da Dostluk İlişkileri, s. 65-66

1567 5/Mâide, 55-56; 2/Bakara, 112

Allah ve Rasûlüne Dost Olmak: Allah ve Rasûlü, iman edenlerin dostudur. Haliyle, iman edenler de, Allah'ı ve Peygamberini kendilerine her şeyden ve herkesten önce dost edinmiş kimselerdir. Dostun dosttan râzı olması, onu sevmesi, sevdiğini incitmemesi gerekmektedir. İman eden insan, hakiki değer ve yüceliğin Allah ve Peygamberinin dostluğunda olduğunu bilir. Onun çalışması bu doğrultuda olur. Allah'ın rızası ve dostluğu, verilen söze bağlılık ve Hz. Peygamber'e tâbi olmakla oluşur. Böyle bir müslüman, Peygamber'in şu sözüne tâbi olur: *"Bana uyanlarla birlikte ben, özümü Allah'a teslim ettim."*¹⁵⁶⁸ Bunun aksini düşünmek, günahkâr olmak demektir. Rasûlüne tâbi olmak, Allah'ın sevmediği şeylerden uzaklaşıp, râzı olduğu şeylere yaklaşmakla olmaktadır. Nitekim Hz. Allah, yahûdilerin kendilerini Allah'ın sevgilisi ve oğulları görmelerinden, müşriklerin putları bir vâsita kabul etmelerinden ve hristiyanların Hz. İsa'yı peygamberlikten ilâhlığa yükseltmelerinden hoşlanmaz. Yüce Allah, sevdiği insanların böyle tehlikelerden kurtulmaları için son peygamberinin emirlerini dinlemelerini ve ona uymalarını ister: *"(Rasûlüm!) De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.'* Allah son derece bağışlayıcı ve merhamet edicidir. De ki: Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."¹⁵⁶⁹ Bu âyet, aynı zamanda dostluğun ve sevginin kuru bir iddiâdan ibâret olmadığını, mutlaka bir bedel istediğini gösterir; dostsanız, seviyorsanız, dostunuzu râzı etmeye çalışacaksınız.

Hz. Peygamber'in Allah'ın râzı olmayacağı bir şeyi yapması, O'nun dostluğunun dışına çıkması mümkün değildir. İman edenlerin de, peygamberlerine tâbi olarak hem Yüce Yaratıcı'nın, hem de nebîsinin dostluğunu kazanmaları gerekmektedir. Bu da, Peygamber'e tâbi olmakla mümkündür. Bu inanış, Hz. Muhammed'in de (s.a.s.) insan olduğunu bilerek, bu çerçeve içinde O'na uymadır. Yoksa, onu kulluktan soyutlayacak bir kabul değildir. Zira o, her şeyiyle bir insandır.¹⁵⁷⁰ Diğer insanlardan farkı, ona vahiy gelmiş olmasıdır.¹⁵⁷¹

Dost, dostunun devamlı iyiliğini isteyendir. Bu açıdan bakıldığında, yaratılanlara dostluğu, yardımı ve rahmeti sonsuz ve sınırsız olan sadece Allah'tır. İkinci derecede velî/dost, Hz. Peygamber ve mü'minlerdir. Allah Teâlâ, dostluğun temsilcisi olarak fıtrat dini üzerinde olanları göstermektedir. Velî

¹⁵⁶⁸ 3/Âl-i İmrân, 20

¹⁵⁶⁹ 3/Âl-i İmrân, 31-32

¹⁵⁷⁰ 18/Kehf, 110

¹⁵⁷¹ 2/Bakara, 286; Remzi Kaya, a.g.e., s. 190-191

kavramını imanları istikametinde değerlendirenler, Allah'ı ve Peygamberini, ana baba ve kendi evlatlarından daha çok sevmektedirler. Bu tip insanlar, Kur'an'ın emirleri doğrultusunda, Allah'ı râzı etmeye çalışırlar.¹⁵⁷²

Süreklilik ve geçerlilik açısından hakiki dost; Allah, Peygamber ve mü'minlerdir. Tevhid eksenini etrafında dönen velâyet/dostluk, hakiki dostluğun odak noktasıdır.

Müslümanların Birbirleriyle Dostlukları: Allah, Kur'an'da mü'minlerin kimlerle gerçek anlamda dost olabileceğini "velî" kavramıyla açıklar. Müslümanların birbirleriyle olan ilişki ve dostluklarına İslâm çok önem verir. Çünkü karşılıklı iyi ilişkiler, İslâm'ın güzel hasletlerini yaşamak için olmakta; üstünlük, Allah'ın emirlerini yerine getirmede aranmaktadır. Bu duygu ve düşünce içinde olan insanların hedefi, İslâm'ı yaşayıp tebliğ etmek ve insanlar arasında barışı, sulh ve salâhı, müslümanlar arasında da kardeşliği oluşturmaktan geçmektedir. Kardeşlik duyguları gelişmeden Allah'ın istediği dostluk meydana gelmez. Bu yüzden Kur'an, mü'minlerin karşılıklı iyi ilişkilerine çok önem vermektedir. Din kardeşliği, kan kardeşliğinin önüne geçmektedir. İslâm, bir taraftan ana baba ve akrabaların önemini belirtirken,¹⁵⁷³ diğer taraftan küfrü imana tercih eden babayı, kardeşleri velî/dost edinmeyi yasaklar.¹⁵⁷⁴ Dostluk ve kardeşliğin ancak tevhid inancı çevresinde olacağını vurgulamış olur.

Kur'an, mü'minlerin birbirleriyle dostluklarını emretmektedir. *"Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki rahmete eresiniz."*¹⁵⁷⁵; *"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, birbirlerinin velîsidirler. İyiliği (ma'rûfu) emrederler, kötülükten (münkerden) alıkoşurlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah onlara rahmet edecektir. Allah daima Aziz'dir (üstündür), Hâkim'dir (hüküm ve hikmet sahibidir)."*¹⁵⁷⁶; *"Ey mü'minler! Bir topluluk diğer topluluğu alaya almasın; belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın., birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte*

1572 58/Mücâdele, 21-22

1573 17/İsrâ, 23-24

1574 9/Tevbe, 23-24

1575 49/Hucurât, 10

1576 9/Tevbe, 71

onlar zâlimlerdir.”¹⁵⁷⁷; “Kim Allah’ı, Rasûlünü ve iman edenleri velî/dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah’ın tarafını tutanlardır.”¹⁵⁷⁸; “Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a, İslâm’a) sarılın, parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın; hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O’nun nimeti sâyesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken, oradan da sizi O kurtarmıştı...”¹⁵⁷⁹

Kardeş, nesep ve din bakımından olmak üzere ikiye ayrılır. Din kardeşliğinin hedefi, insanların mutluluğunu temindir. İslâm’ın istediği dostluk ve kardeşlik ise, Allah korkusu ve sevgisi etrafında odaklaşır. Bu tür kardeşliği İslâm’ın dışında başka bir dine bulmak mümkün olmaz. Diğer taraftan Hucurât sûresinde yer alan âyetin ihtivâ ettiği kardeşlik, belirli bir bölgeyle sınırlandırılmaz. Dünyanın neresinde Allah ve Rasûlüne inanan bir müslüman varsa, doğu-batı, kuzey-güney ayrımı gözetilmeden hepsi birbirinin kardeşi ve dostudur. Zira bu kardeşlik, bütün müslümanların birleştiği Allah’a ve Hz. Peygamber’e verilen bir ahittir. Bu kardeşliğin maddî ve mânevî açıdan kuvvetli olabilmesi için, dostluğa mâni alay, gıybet, kötü lakap, zan, ayıplama, gurur, kibir ve kardeşini küçük görme gibi hallerden uzaklaşılması teşvik edilmektedir.¹⁵⁸⁰

Hz. Peygamber döneminde kurulan İslâm kardeşliği öyle bir noktaya gelmiştir ki, kendi evinde zarûret içinde kıvranan bir müslümanın, diğer müslüman kardeşini kendine tercih etmesini sağlamıştır. **“Kendileri ihtiyaç/zarûret içinde bulunsalar bile onları (misâfir ve muhâcirleri) kendi nefislerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”**¹⁵⁸¹ âyeti, müslümanın her konuda din kardeşini kendisine tercih eder duruma getirdiğinin delilini teşkil etmektedir. Bu durumdan Yüce Yaratıcı memnun olmaktadır.¹⁵⁸² Diğer taraftan İslâm’ın oluşturduğu kardeşlik ve dostluk, yüz yirmi yıl birbirini öldüren iki düşman kabilenin kalplerini yumuşatmış,¹⁵⁸³ vahşilik, yerini sevgi, merhamet ve affetmeye bırakmıştır.

1577 49/Hucurât, 11

1578 5/Mâide, 56

1579 3/Âi-i İmrân, 103

1580 49/Hucurât, 11-12

1581 59/Haşr, 9

1582 Bk. S. Buhârî, Tercid-i Sarîh Terc. 10/15-17, hadis no 1327

1583 3/Âi-i İmrân, 103

Nesep bakımından olan kardeşlik, İslâm kardeşliğiyle pekiştirilirse, akrabalar arasındaki dostluk ve sevgi daha da iyi olmaktadır. Din kardeşliği olmadan meydana gelen yakınlık, tamamen maddî çıkarlar üzerine kurulmaktadır. Böyle kardeşlerin mal mülk için birbirlerine ne kadar hasım oldukları bilinmektedir. Kur'an'ın haber verdiği Evs ve Hazrec kabilelerinin aynı ırka mensup kabileler olduğu bilinir. Bunların aralarına giren düşmanlık yaklaşık 120 sene devam eder. Neticede İslâm'ı kabul etmeleri sâyesinde ırk ve din bakımından kardeş olurlar. Konuyla ilgili insanların dikkatini çeken Yüce Allah: *“Sen yeryüzünde olan her şeyi toptan harcasan, yine de onların kalplerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı.”*¹⁵⁸⁴ buyurarak İslâm'ın nasıl bir rol oynadığını haber vermektedir. Buna göre, insanlar arasında dostluğu kurmak, yüzünü Hakk'a ve onun peygamberine çevirmekle mümkündür. Nerede dünya sevgisi birinci sırayı almışsa, orada maddî çıkarlar, kin ve düşmanlık da ilk sırayı almıştır. Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu İslâm kardeşliğinin ve dünya barışının oluşması, İslâm'ın istediği dostluk ve kardeşliğin ilk sırayı almasıyla mümkün görülür. Konuyla ilgili Hz. Peygamber'in insanlara birtakım uyarıları bulunmaktadır. Bunlardan ilki Kur'an'ın; doğru ve yanlış, dost ve düşmanı tanımda mihenk taşı olmasıdır.¹⁵⁸⁵

KUR'ÂN-I KERİM'DE VELÎ VE VELÂYET (DOST VE DOSTLUK) KAVRAMI

“Velî” kelimesi, türevleriyle birlikte Kur'an'da toplam 232 yerde geçmektedir. “Velî” kelimesi, Kur'an'da 24 âyette geçer. Velî'nin çoğulu olan “evliyâ” kelimesi ise 62 yerde kullanılır. “Velâyet” kelimesi de iki âyette zikredilir. “Velî” kavramı, Kur'ân-ı Kerim'de şu mânâlara gelir: Dost,¹⁵⁸⁶ yardımcı ve taraftar,¹⁵⁸⁷ hâkim/vâli/yönetici/sırdaş anlamında.¹⁵⁸⁸ Kur'an, bu son anlamda kullanılan velî ve evliyâ kavramlarını kullanırken; bazı âyetlerde yine hâkim/vâli/yönetici/sırdaş anlamına gelen “bitâne” ve “meveddet” gibi değişik kavramları da kullanır.¹⁵⁸⁹

Kur'ân-ı Kerim'de “velî” kelimesinin anlamlarını iki maddede toplayabiliriz.
a) Yandaş, taraftar, dost, b) Başkası adına onun işlerini yöneten yetkili. “Velâ-

¹⁵⁸⁴ 8/Enfâl, 63

¹⁵⁸⁵ R. Kaya, a.g.e., s. 194-196

¹⁵⁸⁶ 2/Bakara, 257; 3/Âl-i İmrân, 68; 4/Nisâ, 45, 76, 119, 5/Mâide, 55 vd

¹⁵⁸⁷ 2/Bakara, 107; 3/Âl-i İmrân, 122; 4/Nisâ, 139; 5/Mâide, 51; 9/Tevbe, 71 vd

¹⁵⁸⁸ 2/Bakara, 282; 3/Âl-i İmrân, 28; 9/Tevbe, 23; 18/Kehf, 26; 60/Mümtehdine, 1 vd

¹⁵⁸⁹ 58/Mücâdele, 22; 3/Âl-i İmrân, 118

yet” ve onun türevleri olan “velî” ve “mevlâ” kavramlarının Kur’an’da kullanıldığı bütün yerlerde, dostluk, sırdaş, yardımcı, taraftar, hâkim, vâli, yönetici, koruyucu, sahip ve gözeten, yol gösterici, aydınlatıcı, mürşid, şefaet eden, koruyucu ve yücelten gibi sıfatlarla birlikte kullanılarak velâyetin mutlaka ilişkili olacağı kavramlara dikkat çekilmiş olduğunu görürüz.

“Bilmez misin, göklerin ve yerin mülkiyet ve hükümranlılığı yalnızca Allah’ındır. Sizin için Allah’tan başka bir velî/dost ve bir yardımcı yoktur.” ¹⁵⁹⁰

“Sen onların milletine/dinine uyuncaya kadar yahûdiler de hıristiyanlar da senden asla râzî olmazlar. De ki: ‘Doğru yol, ancak Allah’ın yoludur.’ Sana gelen ilimden sonra eğer onların hevâlarına/arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah’tan sana ne bir velî/dost, ne de bir yardımcıvardır.” ¹⁵⁹¹

“Allah iman edenlerin velîsi (dostu ve yardımcısı)dır. Onları küfrün karanlıklarından (kurtarıp iman) nûr(un)a çıkarır. Küfredenlerin dostları ise tâğuttur. O da onları (insanî fıtratları olan İslâm’ın) nûrundan (ayırıp) karanlıklara çıkarır. İşte onlar ateş ashâbıdır (cehennemliktir). Onlar orada (bir daha çıkmamak üzere) ebedî kalıcıdırlar.” ¹⁵⁹²

“Mü’minler mü’minleri bırakıp da kâfirleri velî/dost edinmesinler. Kim bunu yaparsa Allah’tan ilişkisi kesilmiş olur (artık O’ndan hiçbir şey beklemesin). Ancak onlardan (gelebilecek bir zarardan) korunmanız (takıyye) başkadır. Allah sizi kendisinin emirlerine karşı gelmekten sakındırıyor (Sakin hükümlerine aykırı davranıp düşmanlarını velî edinerek O’nun gaza-bına uğramayın). Dönüş, yalnızca O’nadır. De ki: ‘İçinizdekileri gizleseniz de, açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye gücü yetendir.” ¹⁵⁹³

“Hep birlikte Allah’ın ipine (İslâm’a, Kur’an’a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetlerini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmiş ve O’nun nimeti sâyesinde kardeş olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.” ¹⁵⁹⁴

1590 2/Bakara, 107

1591 2/Bakara, 120

1592 2/Bakara, 257

1593 3/Âl-i İmrân, 28-29

1594 3/Âl-i İmrân, 103

“Ey iman edenler! Sizden olmayanı dost, sırdaş edinmeyin. Onlar sizi şaşırtmaktan, size fenâlık etmekten geri kalmazlar. Sıkıntıya düşmenizi isterler. Öfkeleri ağızlarından taşmaktadır; sînelerinin gizlediği (içlerinde sakladıkları düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Size âyetlerimizi açıkladık, eğer düşünürseniz.” ¹⁵⁹⁵

“Mevlânız (Dost ve sahibiniz) Allah’tır. O, yardımcılarının en hayırlısıdır.” ¹⁵⁹⁶

“Allah, düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir. Gerçek bir velî/dost olarak Allah yeter, yardımcı olarak da Allah kâfidir.” ¹⁵⁹⁷

“Münâfıklara, kendileri için acı bir azap olduğunu müjdele! Mü’minleri bırakıp da kâfirleri velî/dost, taraftar edinenler, onların yanında izzet (güç, onur ve şeref) mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet, yalnızca Allah’a aittir.” ¹⁵⁹⁸

“Ey iman edenler! Mü’minleri bırakıp kâfirleri velîler edinmeyin. Kendi aleyhinize Allah’tan apaçık olan kesin bir delil vermek mi istersiniz?” ¹⁵⁹⁹

“Ey iman edenler! Yahûdileri ve hıristiyanları velî/taraftar, dost edinmeyin, onlar birbirlerinin velîleridir/taraftarıdır. Sizden kim onları velî edinirse o da onlardandır...” ¹⁶⁰⁰

“Sizin velîniz, ancak Allah, (O’nun) Rasûlü, rukû’ ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren mü’minlerdir.” ¹⁶⁰¹

“De ki: ‘Gökleri ve yeri yoktan var eden, yedirdiği halde yedirilmeyen Allah’tan başkasını mı velî/dost edineyim? De ki: ‘Bana müslüman olanların ilki olmam emrolundu.’ Ve ‘sakın Allah’a şirk/ortak koşanlardan olma!’ (denildi.)” ¹⁶⁰²

“Şüphesiz Biz şeytanları, iman etmeyenlerin velîleri/dostları kıldık.” ¹⁶⁰³

1595 3/Âl-i İmrân, 118

1596 3/Âl-i İmrân, 150

1597 4/Nisâ, 45

1598 4/Nisâ, 138-139

1599 4/Nisâ, 144

1600 5/Maide, 51

1601 5/Maide, 55

1602 6/En’âm, 14

1603 7/A’râf, 27

“Sensin bizim Velîmiz! Bizi bağışla ve bize acı; Sen bağışlayanların en iyisisin.” ¹⁶⁰⁴

“Şüphesiz ki benim velîm/koruyucum, Kitabı indiren Allah’tır. Ve O, bütün sâlihlerel/iyilere de velîlik/koruyucu ve kollayıcılık eder.” ¹⁶⁰⁵

“Kâfirler, inkâr edenler birbirlerinin dostlarıdır. Eğer siz aranızda dost olmazsanız yeryüzünde büyük fesat/kargaşa, büyük bozgun ve fitne çıkar.” ¹⁶⁰⁶

“Ey iman edenler! Eğer iman yerine küfrü beğenip tercih etmişlerse babalarınızı ve kardeşlerinizi bile velî/dost kabul etmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir.” ¹⁶⁰⁷

“De ki: ‘Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler (evler, konaklar, köşkler) size Allah’tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.”

¹⁶⁰⁸

“Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar, birbirlerinin velîsidirler. İyiliği (ma’rûfu) emrederler, kötülükten (münkerden) alıkoşlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah’a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah onlara rahmet edecektir. Allah daima Aziz’dır (üstündür), Hâkim’dır (hüküm ve hikmet sahibidir).” ¹⁶⁰⁹

“İyi bilin ki, Allah’ın velîlerine/dostlarına (evliyâullah), korku yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir. Onlar, iman edenler ve takvâ sahibi olanlar (Allah’tan korkup sakınanlar)dır. Müjde, dünya hayatında ve âhîrette onlarındır. Allah’ın sözleri için değişiklik yoktur. İşte büyük kurtuluş budur.” ¹⁶¹⁰

¹⁶⁰⁴ 7/A'râf, 155

¹⁶⁰⁵ 7/A'râf, 196

¹⁶⁰⁶ 8/Enfâl, 73

¹⁶⁰⁷ 9/Tevbe, 23

¹⁶⁰⁸ 9/Tevbe, 24

¹⁶⁰⁹ 9/Tevbe, 71

¹⁶¹⁰ 10/Yûnus, 62-64

“Sakin zulmedenlere en ufak bir meyil duymayın, aksi halde size ateş dokunur. Sizin Allah’tan başka velîleriniz yoktur. Sonra (Allah tarafından da) size yardım edilmez.” ¹⁶¹¹

“Dünyada ve âhirette benim Velî’m (yardımcım ve işimi deruhde eden) Sen’sin. Beni müslüman olarak öldür ve sâlihler arasına kat.” ¹⁶¹²

“İşte o gün, gerçek hükümrانlık, çok merhametli olan Allah’ındır. Kâfirler için ise, o pek çetin bir gündür. O gün, zâlim kimse ellerini ısırp şöyle der: ‘Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım! Yazıklar olsun bana! Keşke falancayı dost edinmeseydim! Çünkü zikir (Kur’an) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı. Şeytan, insanı (uçuruma sürükleyip sonra) yapayalnız ve yardımcısız bırakmakta.” ¹⁶¹³

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost oluverir. Bu (haslete) ancak sabredenler kavuşturulur. Buna ancak (hayırdan) büyük pay sahibi olan kimse kavuşturulur.” ¹⁶¹⁴

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa) Allah’a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, imanı yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan râzı olmuş, onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullahtır, Allah’ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah’ın tarafında olanlardır.” ¹⁶¹⁵

“Olur ki Allah sizinle düşmanlarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah, gücü (her şeye) yetendir, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.” ¹⁶¹⁶

Kur’ân-ı Kerim’de Arapların İslâm’dan önceki dönemde birbirinin düşmanı oldukları hatırlatılarak Allah’ın onların gönüllerini uzlaştırdığı ve böylece İs-

1611 11/Hûd, 113

1612 12/Yusuf, 101

1613 25/Furkan, 26-29

1614 41/Fussilet, 34-35

1615 58/Mücâdele, 22

1616 60/Mümtehine, 7

lâm dini sâyesinde dost ve kardeş oldukları bildirilmiştir.¹⁶¹⁷ Kur'an'da sosyal barış ve uzlaşma, *“Mü'minler ancak kardeşlerdir,”*¹⁶¹⁸; *“Mü'min erkekler ve mü'min hanımlar birbirinin velîleri/dostlarıdır.”*¹⁶¹⁹ gibi ifadelerle hükümlere bağlandığı için müslümanlar arasında düşmanlığın zuhur etmesine yol açacak tutum ve davranışların önlenmesi, kardeşlik ve dostluğun pekişmesi için tedbirler getirilmiştir. Nitekim **çeşitli maddî ve mânevî hakların korunmasına yönelik ahlâkî, hukukî ve siyasî tedbirlerin öngörülmesi yanında; toplumda düşmanlık duygularının kabarmasına yol açacak kötülükler de yasaklanmıştır.**

İslâm, kelime olarak, “barış” anlamına gelen “silm”, “selâm” ve “selâmet”-le aynı kökü paylaşır. Dolayısıyla **“İslâm”ın kelime olarak anlamlarından biri de “barış”tır. Tüm insanlar, fitneyi terk edip Allah’ın dini olan İslâm’a teslim olsalar, her taraf selâmete kavuşup tümüyle barış ve kardeşlik hüküm sürer.**

*“Şüphesiz Biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kıldık.”*¹⁶²⁰, *“Allah, düşmanlarınızı sizden daha iyi bilir. Gerçek bir dost olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir.”*¹⁶²¹

Peygamber ve Onun Yolunu İzleyenler Dışındakileri Dost Kabul Edenler, Âhirette Büyük Pişmanlık Duyacaklar: *“İşte o gün, gerçek hükümlerlik, çok merhametli olan Allah’ındır. Kâfirler için ise, o pek çetin bir gündür. O gün, zâlim kimse ellerini ısırp şöyle der: ‘Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım! Yazıklar olsun bana! Keşke falancayı dost edinmeseydim! Çünkü zikir (Kur’an) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı. Şeytan, insanı (uçuruma sürükleyip sonra) yapayalnız ve yardımcısız bırakmakta.”*¹⁶²²

O Gün Dostlar, Düşman Kesilecek: *“Allah’a saygı duyup kötülükten sakınanlar (müttakîler) müstesnâ olmak üzere, (dünyada iken kötülükte) dost olanlar, o gün birbirlerine düşman kesilirler.”*¹⁶²³

1617 3/Âl-i İmrân, 103

1618 49/Hucurât, 10

1619 9/Tevbe, 71

1620 7/A'râf, 27

1621 2/Bakara, 45

1622 25/Furkan, 26-29

1623 43/Zuhruf, 67

Başta Yahûdiler Olmak Üzere Ehl-i Kitab'ın Çoğu, Kâfirlerle/İnkârcı Ateistlerle Dostluk Ederler: “De ki: ‘Ey Kitab ehli! Dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve yolun doğrusundan uzaklaşan bir topluma uymayın. İsrâiloğullarından kâfir olanlar, Dâvud ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi, söz dinlememeleri ve sınırı aşmaları, taşkınlık yapmalarıdır. Onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. An-dolsun yaptıkları ne kötüdür! Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dostluk ettiklerini görürsün. Nefislerinin onlar için (âhiret hayatları için) önceden hazırladığı şey ne kötüdür. Durum şu ki, Allah onlara gazab etmiştir ve onlar azap içinde devamlı kalıcıdırlar. Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve Ona indirilene iman etmiş olsalardı, onları dost edinmezlerdi; fakat onların çoğu fâsıktır/yoldan çıkmışlardır.”¹⁶²⁴

Tâğutları Velî/Dost Edinmek: “Allah iman edenlerin velîsi (dostu ve yardımcısı)dır. Onları küfrün karanlıklarından (kurtarıp iman) nûr(un)a çıkarır. Küfredenlerin dostları ise tâğuttur. O da onları (insanî fıtratları olan İslâm'ın) nûrundan (ayırıp) karanlıklara çıkarır. İşte onlar ateş ashâbıdır (cehennemliktir). Onlar orada (bir daha çıkmamak üzere) ebedî kalıcıdırlar.”¹⁶²⁵ Zulumât, yani karanlıklar, gözlerin eşyayı idrâk ve onun varlığını tes-pite engel olduğu için küfre örnek olarak zikredilmiştir. Zira aynı şekilde küfür de kalp gözlerinin imanın hakikatini ve kendi akıl ve ruh sağlığını idrâke engel teşkil etmektedir.

Bu sebeple Allah, kullarına kendisinin mü'minlerin velîsi olduğunu, onlara imanın hakikatini, yollarını ve kaynaklarını, delillerini gösterdiğini, onları hi-dâyete erdirdiğini, küfrü gerektiren şeyleri giderip kalp gözlerinden karanlık perdelerini kaldırarak kendilerini şüpheleri giderecek delillere muvaffak kıldığını haber verir. Sonra, vahdâniyetini inkâr eden küfür ehlinde de haber vererek; onların velîlerinin, yardımcı ve savunucularının, Allah'ı bırakarak tapındıkları putlar ve kendisine şirk koştukları kimselerden ibaret tâğutlar olduğunu ve bu tâğutların onları iman nurundan çıkararak basîretlerini kör edip iman ışığının hakikatlerini, delil ve yollarını görmelerine engel olan küfrün şüphe karanlıklarına iteceklerini ifade ederek tâğutların velî edinilmemesini tâlim buyurmaktadır.

Tâğutlar, itikatlarına uygun olarak insanları sırât-ı müstakîmden çıkarır,

1624 5/Mâide, 77-81

1625 2/Bakara, 257

karanlıklara çekerler. Çünkü onlar aydınlıkta iş yapmak istemezler. Her tutuklarını, aksine ve tersine sürüklerler. Devamlı karanlığa, gidilmedik çıkmaz sokaklara giderler. Akıl, mantık ve ilmi sevmezler; düşünceyi suç sayarlar, tefekküre giden yolları tıkarlar, fikirleri ve irâdeleri ifsâd eder, ahlâkları bozar, ardına taktıkları kimseleri, içinden çıkılmaz belâlara sürüklerler. Allah’a iman etmeyen kâfirler, tâğutlara küfür bile etseler, yani hiçbir kulpa yapışmayıp kendi kendilerine kalmak isteseler bile, yeni tâğutların tasallutundan kurtulamayacak, her durumda tâğutlara takılmaya mecbur olacaklardır. Çünkü insanın toplumsuz, emirsiz, yasaksız yaşaması mümkün olmadığından Allah’ın teklifini, Allah’ın emirlerini dinlemeyenler, kesinlikle tâğutların emirlerine mahkûm olacaklardır. İşte bu sebeple Allah Teâlâ, mü’minlerden, kendisini inkâr eden ve imanın hakikatini idrâke engel olan, dost edinmek sûretiyle peşinden gidenleri küfrün karanlıklarına çekecek olan tâğutu velî edinmemelerini istemektedir. Çünkü tâğutun velîlerinin kâfirler olduğunun haber verilmesi, mü’minlerin Allah’ın koyduğu hudûdu aşan, kendilerini veya düzenlerini Allah’ın nizamına alternatif olarak sunan tâğutları velî/dost kabul etmesi, aklın ve mantığın da mümkün görmeyeceği bir çelişkidir. Çünkü **“Allah, bir insanın göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır.”**¹⁶²⁶ Kişi ya Allah’ı ve Allah’ı sevenleri, Allah tarafından sevilenleri dost kabul edecek; ya da tâğutları dost kabul ederek Allah’ın dostluğunu, yani mü’minliği kaybedecektir.

Allah’ın Düşmanlarını ve Mü’minlerin Düşmanlarını Dost Edinmek: *“Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar size gelen hakkı/gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar Rabbiniz olan Allah’a inandığınızdan dolayı, Peygamber’i ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz Benim yolumda savaşmak ve rızâmı kazanmak için çıkmışsanız, onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, doğru yoldan sapmış olur. Şayet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilecekler, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatacaklardır. Zaten inkâr edip kâfir olmanızı istemektedirler.”*¹⁶²⁷

Zâlimlerle Dostluk: Kur’an, hiç bir şekilde zâlimlerle dostluğa izin vermez. *“...Zâlimler için hiç bir velî/dost ve yardımcı yoktur.”*¹⁶²⁸; *“...Onlar, Allah’a karşı sana hiçbir fayda veremezler. Doğrusu zâlimler birbirlerinin*

1626 3/Ahzâb, 4

1627 60/Mümtehine, 1-2

1628 42/Şûrâ, 8

dostlarıdır. Allah da takvâ sahiplerinin dostudur.”¹⁶²⁹; “...Zâlimler hâriç (hiç kimseye) düşmanlık ve saldırı yoktur.”¹⁶³⁰

Onursuz Kâfirleri Dost Edinenler, İzzet ve Şerefi Onların Yanında mı Arıyor? *“Münâfıklara, kendileri için acı bir azap olduğunu müjdele! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinenler, onların yanında izzet (güç, onur ve şeref) mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet, yalnızca Allah'a aittir.”¹⁶³¹; “Kim izzet ve şeref istiyorsa bilsin ki izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır...”¹⁶³²; “...İzzet, üstünlük ancak Allah'ın, Peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münâfıklar bunu bilmezler.”¹⁶³³*

Mü'minlerin Kâfirleri Velî/Dost Edinmesi: İslâm dini, insana, insan olma hak ve hürriyetini en doğru ve âdil şekilde veren ve herkese insanca muâmele edilmesini emreden ilâhî bir dindir. Bununla beraber bu dinin, müslümanları gayr-ı müslimlerin bâtil inanç ve sultasına bırakmayacağı da açıktır. Nitekim Kur'an, müslümanların, İslâmî nizama hâlel getirecekleri ve müslümanları doğru yoldan saptıracakları endişesiyle sırlarına vâkif olacak şekilde gayr-ı İslâmî unsurlarla samimiyet kurup dost ve ahbap olmalarını uygun görmemiştir.

“Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa) Allah'a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, imanı yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir...”¹⁶³⁴“Ey iman edenler! Eğer iman yerine küfrü beğenip tercih etmişlerse babalarınızı ve kardeşlerinizi bile velî/dost kabul etmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir.”¹⁶³⁵; “Mü'minler mü'minleri bırakıp da kâfirleri velî/dost edinmesinler. Kim bunu yaparsa Allah'tan ilişiği kesilmiş olur (artık O'ndan hiçbir şey beklemesin)...”¹⁶³⁶

Bu ve benzeri âyetler, çok net bir üslûpla, mü'min sayılmak için her çeşit müşrik ve kâfiri velî edinmekten kaçınmanın şart olduğunu ifade etmektedir. Allah sevgisiyle Allah düşmanlarının sevgisini kalbinde birleştirmesi mümkün

1629 45/Câsiye, 19

1630 2/Bakara, 193

1631 4/Nisâ, 138-139

1632 35/Fâtır, 10

1633 63/Münâfıkûn, 8ve yine bk. 10/Yûnus, 65

1634 58/Mücâdele, 22

1635 9/Tevbe, 23

1636 3/Âl-i İmrân, 28

olmadığından kâfirleri velî edinmek mü'mine yakışmaz. Allah'ı seven, O'nun düşmanlarına buğzetmek zorundadır. İmanla küfür arasında hiçbir yakınlık ve ilişki yoktur. Âyetler, kâfir ve müşriklere karşı muhabbet ve samimî dostluk gösterilmesine müsâade etmediği gibi, sorumluluğunu onlara bırakıp onları yönetici kabul etmelerine de izin vermez. Allah Teâlâ, mü'minleri, Allah'ın âyetlerini inkâr eden veya onlarla alay eden kâfirlerle birlikte oturmayı yasaklamakta¹⁶³⁷ ve onların dünyadaki konforlarına ve servetlerine bakıp imrenmekten de nehyetmektedir: *“Sakin kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandığımız dünya hayatının süsüne gözlerini dikme! Rabbinin (âhiretteki) rızkı hem daha hayırlı, hem de daha sürekli.”*¹⁶³⁸

Kâfirleri dost kabul etmemek, onlarla devamlı kavgalı ve savaş şartları içinde yaşamak değildir. Mü'minler, kâfirlere karşı güzel davranış, adâlet ve ihsan ile hareket etmekten men edilemezler. Çünkü kâfirleri velî edinmemek başka; onlara karşı hüsnü muâmele, adâlet ve ihsan ile hareket etmek daha başka bir şeydir. Haklara riâyet, verilen sözde durmak, ciddiyet, merhamet ve imanın gereği olan her çeşit güzel huylar müslümanın şiarıdır. Fakat mü'minin her şeyden önce din ve imanında samimi olması gerekir. Allah'tan başkasına nefsinin teslim etmeyecek olan mü'minin, kendisini herhangi bir sebepten dolayı kâfirlerin dostluğuna kaptırması, imanına ve ciddiyetine aykırıdır. Dünyevî hususlarda kâfirlerle zâhiren güzel davranış ve insanî ilişkilerde bulunmak haram değildir. Ama onlara meyletme, günahı yardım etme ve onlara arka çıkma mânâsında kâfirleri velî/dost edinmek, meselâ akrabalık sebebiyle bu tür yakınlık, küfrü icap ettirmese bile, haram kabul edilmiştir. Çünkü bu anlamda kâfir kimseyi sevmek, bazen mü'mini onun yolunu güzel görmeye ve dinine râzı olmaya cezbedebilir. Bu da onu İslâm'dan çıkarır.

*“Mü'minler mü'minleri bırakıp da kâfirleri velî/dost edinmesinler...”*¹⁶³⁹ hitâbından maksat, onlarla her türlü dünyevî ilişkileri kesip devamlı düşmanca davranmak değil; onların hükümlerini ve yönetim şekillerini desteklemek, müslümanların sırlarını onlara ifşâ ve müslümanların aleyhine onlarla ittifak edecek şekilde gönül dostu olmak ve onların inançlarını benimsemekle olur.

Mü'minlerle kâfirler arasındaki velâyet ilişkisini durum ve şartlara göre mubah, haram ve küfür olmak üzere üç kategoride ele almak mümkündür:

1637 4/Nisâ, 140

1638 20/Tâhâ, 131

1639 3/Âl-i İmrân, 28

1- Mubah sayılan ilişki: Kalben sevgi ve muhabbet beslemeksizin insan olmaları hasebiyle dünyevî hususlarda zâhiren güzel ilişkilerde bulunmak ve insan haklarına saygılı davranarak adâletle muâmele etmek.

2- Haram sayılan velâyet: Dinlerinin bâtil olduğunu kabul etmekle birlikte akrabalık veya kişisel muhabbet sebebiyle kâfirlerle karşılıklı olarak yardımlaşmak, işbirliği yapmak ve onlara meyletmek şeklinde ortaya çıkan velâyet, yani dostluktur. İşte bu durum, küfrü gerektirmese de şer'an yasaklanmıştır. Zira bu çerçevede birbirleriyle ilişkiyi sürdürmek, bazen mü'minlerin onların yolunu benimsemesine ve dinlerine rızâ göstermesine sebep olabilir. Bu da neticede kendilerini dinlerinden çıkarabilir.

3- Küfrü gerektiren velâyet: Kâfirlerin dinlerini ve yaşantılarını benimseyip kalben onlara sevgi ve muhabbet göstermek, mü'minlerin aleyhine onlara arka çıkmak, mü'minlerin gizli ve mahrem sırlarını onlara ifşâ edecek şekilde onları velî/dost edinmektir. Bu, onların küfrünü tasvip etmek ve ona râzî olmak anlamına gelir. Küfrü tasvip ve küfre rızâ, küfür olduğundan, onlarla bu çeşit velâyet/dostluk ilişkisi kurmak küfrü gerektirir. *“Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin... Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, doğru yoldan sapmış olur.”*¹⁶⁴⁰; *“Sen, zikrimize iltifat etmeyen ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlerden yüz çevir.”*¹⁶⁴¹

İman edenler, bütün dünya görüşlerini ve hayatlarını tanzim edecekleri esasları Kur'an'dan almaları gerektiği gibi; sevgi, muhabbet, buğz ve nefret ölçülerini de Kur'an'dan almak zorundadırlar. Allah'ın dini, tevhid dini olduğuna göre mü'minin muhabbet ve dostluğu, yalnız bu dairenin içerisinde cereyan etmelidir. Hem Allah'ı, hem de O'nun düşmanlarını sevmek, mantikî bir çelişkidir.¹⁶⁴²

Düşmanlıkta Aşırı Gidilmemesi, Düşman Bir Toplumun Bir Gün Dost Olabileceği: *“Olur ki Allah sizinle düşmanlarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah, gücü (her şeye) yetendir, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”*¹⁶⁴³ Bu âyette Allah, düşmanlıkta aşırı gidilmemesini, düşman bir toplumun, bir gün dost olabileceğini bildirmiştir. Nitekim

1640 60/Mümteherine, 1

1641 53/Necm, 29

1642 Mikdat Öccü, Kur'an'da Velî ve Velâyet, s. 95-96

1643 60/Mümteherine, 7

Peygamber'in ve müslümanların can düşmanı olan Mekke ve çevresi müşriklerinin çoğu sonradan İslâm'a girmişler, onların çocukları, Allah yolunda cihad eden mü'minler olmuşlardır. Böylece âyette belirtilen ilâhî vaad gerçekleşmiştir. Bizim için de aynı uyarı geçerlidir ve aynı netice mümkündür. O yüzden müslümanlar, düşmanlarına karşı ölçülü olmaya, aşırı düşmanlıktan sakınmaya, adâlet ve insafa yöneltilir.

Peygamberimiz (s.a.s.) de bu konuda şöyle buyurur: *“Sevdiğini ölçülü sev; bir gün düşmanın olabilir. Sevmediğine de ölçülü buğz et; bir gün dostun olabilir.”*¹⁶⁴⁴

Kişinin günah ve haksızlık yapmasına sebep olan her şey, düşman sayılır. Kişi için en tehlikeli düşman ise dost gözüken düşmandır. Allah'a yaklaştıran her şey mü'minin dostu, Haktan uzaklaştıran her şey de onun düşmanıdır. Müslüman, eşi ve çocuklarıyla ayrıca iman kardeşliği oluşturmali ki, onlarla gönülden samimi bağ, candan sevgi oluşsun.

Düşmanı Yakın Bir Dost Haline Getirmek İçin Güzel Tavır: *“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost olur.”*¹⁶⁴⁵ Bu âyete göre kötülük, en güzel haslet ne ise onunla önlenmelidir. Bu davranış, her kişinin değil; er kişinin yapabileceği özelliktir: *“Bu (haslete) ancak sabredenler kavuşturulur. Buna ancak (hayırdan) büyük pay sahibi olan kimse kavuşturulur.”*¹⁶⁴⁶ Bu âyetlere göre müslümanların hareketleri hasene (iyilik), kâfirlerinki ise seyyie (kötülük) şeklinde nitelendirilir. Fahreddin Râzî, âyette geçen *“(hayırdan) büyük pay sahibi olan kimse”*leri, yüksek ahlâkî erdemlere sahip kişiler olarak anlar ve bu âyetlerin, insanlara hakkı kabul ettirmeye, onları düşmanlıktan vazgeçirmeye yönelik dâvet ve irşad faaliyetlerinde sabır, sevgi ve hoşgörü ile davranmanın önemini ortaya koyduğunu belirtir.¹⁶⁴⁷

“Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a, Kur'an'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetlerini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmiş ve O'nun nimeti sâyesinde kardeş olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan

¹⁶⁴⁴ Tirmizî, Birr 60

¹⁶⁴⁵ 41/Fussilet, 34

¹⁶⁴⁶ 41/Fussilet, 35

¹⁶⁴⁷ Mefâtihu'l-Gayb, 41/Fussilet, 35 âyetinin tefsiri

da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.” ¹⁶⁴⁸

“...İyilik ve takvâ (Allah’ın yasaklarından sakınma) üzerinde yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah’tan korkun; çünkü Allah’ın cezası çetindir.” ¹⁶⁴⁹

“Ey iman edenler” Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar size gelen hakkı/gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar Rabbiniz olan Allah’a inandığınızdan dolayı, Peygamber’i ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz Benim yolumda savaşmak ve rızâmı kazanmak için çıkmışsanız, onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, doğru yoldan sapmış olur. Şayet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman kesilecekler, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatacaklardır. Zaten inkâr edip kâfir olmanızı istemektedirler.” ¹⁶⁵⁰

Bu âyetlerde mü’minlere hitâben hem Allah’ın, hem de kendilerinin düşmanı olan, Allah’tan gelen hakkı inkâr edenleri dost edinmemeleri, onlara sevgi beslememeleri; şayet onlar mü’minlere gâlip gelseler, yaman düşman kesilip elleriyle, dilleriyle mü’minlere zulmedecekleri ve onların inkâr etmelerini isteyecekleri; âhirette akrabanın veya çoluk çocuğun bir faydası olmayacağı belirtilmektedir.

HADİS-İ ŞERİFLERDE VELÂYET/DOSTLUK

“Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek, Allah için buğzetmektir.” ¹⁶⁵¹

“Dostunu/sevdiğini ölçülü sev; bir gün düşmanın olabilir. Sevmediğine de ölçülü buğz et; bir gün dostun olabilir.” ¹⁶⁵²

“İman ipinin (kulpunun) en güçlüsü, Allah için dostluk ve Allah için düşmanlıktır. Yine Allah için sevmek ve Allah için nefret duyup buğzetmektir.” ¹⁶⁵³

¹⁶⁴⁸ 3/Âl-i İmrân, 103

¹⁶⁴⁹ 5/Mâide, 2

¹⁶⁵⁰ 60/Mümteherine, 1-2

¹⁶⁵¹ Ebû Dâvud, 3, hadis no: 4599

¹⁶⁵² Tirmizî, Birr 60

¹⁶⁵³ Mişkâtü'l-Mesâbih, hadis no: 5014; Süyûtî, el-Câmiu's-Sağır, 1/69, Taberânî, El-Kebîr

“Kişi, dostunun dini üzeredir. İnsan kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin!” ¹⁶⁵⁴

“Üç konuda müslümanın kalbi kin tutmaz, hıyânet etmez: Amellerde ihlâs, devlet adamlarına nasihat, cemaatten ayrılmama” ¹⁶⁵⁵

“İnsan, sevdiği ile beraberdir.” ¹⁶⁵⁶

“Kim, insanların kızmaları pahasına Allah’ı dost edinmekle O’nu râzı ederse Allah o kimseyi insanların nazarında yüceltir. Kim de Allah’ın gazabına rağmen insanları râzı ederse, artık onu Allah’ın azabından hiçbir şekilde kurtarmak mümkün olmaz.” ¹⁶⁵⁷

“Kim bir müşrikle ittifak yapar ve onunla birlikte ikamet ederse, o da onun gibidir.” ¹⁶⁵⁸

“Sakın zanna yer vermeyin; zira zan, sözlerin en yalanıdır. Tecessüs etmeyin (gizli kusurları araştırmayın), rekabet etmeyin, hasetleşmeyin, birbirinize buğzetmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları, Allah’ın emrettiği şekilde kardeş olun. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu mahrum bırakmaz, onu tahrik etmez. Kişiye kötülük olarak, müslüman kardeşini hakir görmesi yeterlidir. Her müslümanın canı, malı, kanı ve ırzı diğer müslümanlara haramdır. Allah sizin sûret ve kalıplarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar. Sakın ha, birbirinizin satışı üzerine satış yapmayın. Ey Allah’ın kulları kardeş olun. Bir müslümanın kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl olmaz.” ¹⁶⁵⁹

“Nefsim yedinde olan Allah’a yemin ederim ki, iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız.” ¹⁶⁶⁰

“Müslüman, müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede yalnız bırakmaz. Kim kardeşinin ihtiyacını görürse, Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da o sebeple

¹⁶⁵⁴ Tirmizî, Zühd 45 hadis no: 2379; Ahmed bin Hanbel, 16/178

¹⁶⁵⁵ İbn Mâce, Mukaddime, 18; Ebû Dâvud, İlim 10; Tirmizî, İlim 7; Ahmed bin Hanbel, 3/225

¹⁶⁵⁶ Müslim, Birr 161

¹⁶⁵⁷ Tirmizî, Zühd 64

¹⁶⁵⁸ Ebû Dâvud, III/93, hadis no: 2787

¹⁶⁵⁹ Buhârî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28-34; Ebû Dâvud, Edeb 40; Tirmizî, Birr 18

¹⁶⁶⁰ Buhârî, Edeb 27; Müslim, Birr 66; Kütüb-i Sitte Terc. 10/133

onu kıyâmet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun ayıbını kıyâmet gününde örter.” ¹⁶⁶¹

DÜŞMANLIK VE DOSTLUK; TEVHİDİN GEREĞİDİR, İMANIN DIŞI YANSIMASIDIR

Düşmanlık ve dostluk, “Lâ ilâhe illâllah”ın ayrılmaz bir özelliğidir. Dinin temeli ve özü olan bu kelime, aynı zamanda dost ve düşmanlığı da belirler. Dostluğun temeli sevgi, düşmanlığın temeli buğz ve kindir. Din de sevgi ve buğzdur; kabul ve reddir. Bundan dolayı, kâfirlerle dostluk; Allah’ın dostluğunu kaybettiren, O’nunla ilişkisinin kesilmesini gerektiren¹⁶⁶² büyük bir suç olduğu gibi, dalâlettir/doğru yoldan sapmaktır¹⁶⁶³, zâlimlerden olmaktır¹⁶⁶⁴ ve kâfirler safına geçmek, “onlardan olmak”tır.¹⁶⁶⁵ Allah’a düşmanlık yapanları, Allah’ın düşmanlarını dost kabul etmek; Allah’ın düşmanlığını kazanmak ve imanı küfre değiştirmektir. Kâfirleri düşman kabul edip onlardan uzak durmak, İslâm akîdesinin bir parçasıdır. “Tâğutu reddedip (yaptığı olumlu şeyleri) inkâr etmek” olmadan Allah’a iman, yeterli değildir, eksiktir, insanı kurtarmaz. *“Kim tâğutu inkâr edip Allah’a iman ederse, o kesinlikle kopması mümkün olmayan sapasağlam bir kulpa sarılmıştır.”*¹⁶⁶⁶ Tâğuta küfretmeyen, yani onu inkâr edip reddetmeyen kimse, asla mü’min olamaz. Tâğut ise, Allah’tan başka, O’na alternatif olarak ortaya konan düşünce, hayat görüşü, sistem, kişi veya şeytanlardır. Allah’ın dışında ve O’na rağmen uyulan, kendisine tâbi olunan, arzulanan, ya da kendisinden çekinilip korkulan her şeydir.

Kişi, tevhid kelimesini gönülden benimseyip diliyle ikrar etmekle, câhiliyye ve şirk inançlarının tümünü reddettiğini, şuurlu bir şekilde onlardan uzaklaştığını göstermektedir. Aynı şekilde, tevhidi benimsediği için, artık câhiliyye insanından, her çeşit müşrikten de sevgi, bağlılık, itaat ilişkilerini koparması, yani onlara dostluk sayılabilecek davranışlardan kaçınma sözü vermiş olmaktadır. O, kendi safını ve cephesini belirlemiş olmaktadır. Allah’ın ve O’nun sevdiklerinin tarafını tuttuğu için; kâfirlerden yüz çevirmek ve

¹⁶⁶¹ Ebû Dâvud, Edeb 46, hadis no: 4893; Tirmizî, Hudûd 3, hadis no: 1426; Kütüb-i Sitte Terc. 10/147; Benzer bir hadis için bk. Müslim, Zikr 38, hadis no: 2699; Kütüb-i Sitte Terc. 10/149

¹⁶⁶² 3/Âl-i İmrân, 28

¹⁶⁶³ 60/Mümteherine, 1

¹⁶⁶⁴ 9/Tevbe, 23; 60/Mümteherine, 9

¹⁶⁶⁵ 5/Mâide, 51

¹⁶⁶⁶ 2/Bakara, 256

onlarla ilişkiyi kesmek zorunluluğu hissedecektir. *“Onun için sen zikrimize (Kur’an’a) iltifat etmeyip sırt çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlerden yüz çevir.”* ¹⁶⁶⁷

Allah’tan başka ilâh olmadığına dair şehâdetin ve tanıklığın gerçekleşmesi için, kişi sevdiğini sadece Allah için sevecek, buğzettiğine de Allah için buğzedecektir. Dost ve velî edindiği kimseyi Allah rızâsı için dost edinecek, düşman kabul ettiklerini de, onlar Allah’a karşı oldukları için düşman tanıyacaktır. Müslüman, Allah’ın sevdiklerini sevecek, O’nun gazab ettiklerine, buğzettiklerine de buğzedecektir. Nerede bulunursa bulunsun, her çeşit kâfire düşmanlık gösterecek, onun velâyetini tanımayacaktır. Bu kâfir, en yakını/akrabası bile olsa, onu dost kabul edip sevmeyecektir.

Rasûlullah (s.a.s.) buyurmuştur ki: *“İman ipinin (kulpunun) en güçlüsü, Allah için dostluk ve Allah için düşmanlıktır. Yine Allah için sevmek ve Allah için nefret duyup buğzetmektir.”*¹⁶⁶⁸ İbn Abbas şöyle der: “Kim Allah için sever, Allah için buğzeder ve Allah için dostluk ve velâyet yetkisini kullanır, Allah için düşmanlık beslerse, o kimse bu yaptıkları sâyesinde gerçekten Allah’ın dostluğuna erişir (Allah’ın dostluğunu, velîliğini kazanmış olur). Bir kimse de, bu nitelikleri taşımadığı sürece, ne kadar çok namaz kılıp oruç tutsa da, imanın hazzına ve tadına erişemez. Çünkü böyle insanlarla olan kardeşliğini (münâsebetini) sırf dünya ilişkilerine bağlamıştır. Böyle bir hal ise kişiye asla hiçbir şey kazandıramaz.” ¹⁶⁶⁹

Mü’min, bazı dünyevî ilişkiler kurmak, alış-veriş yapmak mec-bûriyetinde de olsa, yardımlarını da görse, hâkimiyetleri altında da bulunsa, tüm kâfirleri sevilen dostlar edinmeyecektir. Kâfirleri düşman kabul etmek, bazı görevleri yerine getirmeyi zorunlu kılar. Onları düşman kabul eden kimse, kâfir ve münâfıklar taklit edemez, onlara benzeyemez. Onlara benzeyen, onları yüceltmiş, onlardan olmuş olur. ¹⁶⁷⁰

Her din ve ideolojinin dostluk ve düşmanlık anlayışı kendine has-tır: Komünizmin, enternasyonalizmin, hümanizmin dost-düşman anlayışı kendi bâtil dinleri, yani ideolojileriyle ilgilidir. Kendi yoldaşları onlar için sı-

1667 53/Necm, 29

1668 Mişkâtü'l-Mesâbih, hadis no: 5014; Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, 1/69, Taberânî, El-Kebîr

1669 Hilîyetü'l-Evliyâ, 1/312

1670 Tirmizî, hadis no: 2696

nır tanımaz dost; kendi ulusu, farklı ideolojiye mensupsa düşmandır. Nâzım Hikmet'in deyişiyle "Vatanım rûy-ı zemîn, milletim nev-i beşer" anlayışı. (Müslümanın vatani, İslâm'ın hâkim olduğu yer, yani dâru'l-İslâm; milleti, bütün Muhammed ümmeti, yani tüm müslümanlar olmalı.) Batı dünyasının ve özellikle ABD'nin dostluğu düşmanlığı yok, çıkarları, ülke menfaatleri vardır. Ama, bununla beraber, onları bizden ve hatta onlardan iyi tanıyan Rabbi-miz'in hükmü: **"Onların milletine/dinine uymadıkça yahûdiler de hristiyanlar da senden asla râzı olmayacaklardır."**¹⁶⁷¹ Batıyı örnek almaya çalıştığı halde ne batılı olabilen ne doğulu kalabilen ülkelerdeki dostluk-düşmanlık anlayışı da kaypak mı kaypaktır. Tarih kitaplarına bile bu renksiz ve kimliksiz bakış yansır. "Düşmanlar, ülkeyi işgal etti, düşmanlar şunları yaptı..." Ama, düşmanların kim olduğu net değildir. Kurtarıcılar, ülkeyi düşmanlardan kurtardılarsa, düşmanların işgal ettiğinde uygulayacakları kanun, ahlâk, eğitim vb. icraat niye onlardan daha katı ve baskıcı şekilde uygulanır ve İslâm birinci tehlike ve büyük düşman ilân edilir? Bu kimliksiz yaklaşım, hangi ülkelerle dost, hangileriyle düşman olunduğu belli olmayacak zikzaklar çizen tavırları getirir... İrkçı milliyetçilere göre dostluğun ölçüsünü kan belirleyecektir. Düşman da başka ırklardır: "Türk'e Türk'ten başka dost yoktur!", "her şey Türk için, Türk'e göre, Türk tarafından!", "Tanrı Türkü korusun!"

Mü'min için ölçü nettir: Allah için sevgi, Allah için buğz; Allah için dostluk ve Allah için düşmanlık. Dost, gerçek Velî'ye, ölümsüz Dost'a bizi yaklaştıran; düşman da, bizi O'ndan uzaklaştırandır. Allah'ı gerçek anlamda "tek dost" kabul eden, hiç O'nun düşmanlarını, O'na dost olamayanları sevebilir mi?! **"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven, mü'minlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiç kimsenin kınamasına aldırılmazlar). Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir."**¹⁶⁷²; **"Muhammed Allah'ın rasûlü/elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin (şiddetli), kendi aralarında ise merhametlidirler..."**¹⁶⁷³

Günümüz müslümanlarının önemli bir kesimi, dostluk ve düşmanlıktaki ölçüyü unutup farklı görüşteki müslümanlara düşman gibi davranıp onları itiyor; kendilerine şimdilik dokunmayan ılımlı kabul ettikleri kâfirlere sempati

1671 2/Bakara, 120

1672 5/Mâide, 54

1673 48/Fetih, 29

besleyerek dost gibi yaklaşabiliyor. İctihadî yorumlar ve göreceli doğrular, grup taassubundan dolayı mutlak doğru kabul edilip farklı müslümanlara düşmanca tavırlar, şiddetli eleştiriler, hatta haksız tekfirler ve onlarla dostluğa tenezzül etmemeye varan bağnazlıklar sergilenebiliyor. Bütün müslümanlarla samimi olmayabiliriz; ama samimi olduklarımız, mutlaka samimi müslümanlardan olmalı. Bütün kâfirlerle ilişkimizi koparmayabiliriz, ama onlarla gönül dostu olmamız onlardan olmak, onların dinine girmek kabul edilmeli. Dost, imandaştır, gönüldaştır, fikirdaştır çünkü. *“Kişi, dostunun dini üzeredir.”*¹⁶⁷⁴

Ve dostluk, sevgi kuru bir iddia değildir. **Allah’a dost olmak, Allah’ı sevmek, davranışla ispatlanmadıkça, kuru bir iddiadan, insanı kurtarmayan bir avuntudan ibarettir.** Allah’la ve müslümanlarla dost olduğumuzu, dillendirmekten öte davranışımızla göstermeliyiz. *“Rasûlüm! De ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.’”*¹⁶⁷⁵ Düşmanlık da dostluk da; bedeli olan, ispatlanması gereken bir bağlılık ya da red; ilişki veya bağları koparmaktır. *“Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize süslemiş, sindirmiştir. Küfrü, fıska ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır.”*¹⁶⁷⁶; *“Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a, İslâm’a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O’nun nimeti sâyesinde kardeş olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı.”*¹⁶⁷⁷

Sevgi ve dostluğun gerekleri vardır. Bunları şöyle sayabiliriz: Allah için yardım, ikram, saygı, gerek kalple ve gerek dış görünüş ve tavırlarla kişinin sevdiğiyle beraber olması. Hayatın zorluklarına ve kâfirlerin baskılarına karşı ona destek olup moral vermek, onu küfre ve kâfirlere karşı güçlü ve hâkim kılmak, üzüntüsüne ve sevincine ortak olmak. Allah’ı sevmek ve Allah’la dost olmak demek; Allah’ın dostlarını sevmek, onlara yardımcı olmak, onların yanında yer almak, Allah’ın dinine yardım etmek demektir.

*“Kişi, dostunun dini üzeredir. İnsan kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin!”*¹⁶⁷⁸

1674 Tirmizî, Zühd 45; Ahmed bin Hanbel, 16/178

1675 3/Âl-i İmrân, 31

1676 49/Hucurât, 7

1677 3/Âl-i İmrân, 103

1678 Tirmizî, Zühd hadis no: 2379; Ahmed bin Hanbel, 16/178

Kur'an, dostlukları ve dostları ikiye ayırır: Allah'ın dostları ve şeytanın dostları. Her insan, bu iki sınıftan birine mensuptur. Allah'ın velîsi/dostu, yani "evliyâullah" ol(a)mayan, mutlaka şeytanın velîsi/dostu, yani "evliyâu's-şeytan"dır; üçüncü bir grup yoktur. "Allah iman edenlerin velîsi (dostu ve yardımcısı)dır. Onları küfrün karanlıklarından (kurtarıp iman) nûr(un)a çıkarır. Küfredenlerin dostları ise tâğuttur. O da onları (insanî fıtratları olan İslâm'ın) nûrundan (ayırıp) karanlıklara çıkarır. İşte onlar ateş ashâbıdır (cehennemliktir). Onlar orada (bir daha çıkmamak üzere) ebedî kalıcıdırlar."¹⁶⁷⁹; "İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Kâfir olanlar da tâğut yolunda savaşırlar. (Ey mü'minler!) siz şeytanın evliyâsı (velîleri, dost ve yandaşları, ordusu olan kâfirlerle) savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır."¹⁶⁸⁰

"Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı, onları (müşrik, kâfir, hristiyan, yahûdi ve münâfıkları) dost edinmezlerdi. Fakat onların çoğu fâsıktır, yoldan çıkmışlardır."¹⁶⁸¹; "...İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır!"¹⁶⁸² **Kâfirleri dost kabul etmek, iman ile çelişmektedir. Hem iman, hem de onları dost edinme olayı, ikisi beraber bir kalpte toplanamazlar. İman, onları dost edinmemeyi gerektirmektedir. Düşmanlık ve dostluğun imanla ilgisi değerlendirilmediğinden, bugün müslümanların çoğunluğu açısından dost-düşman karışmış, düşmanlarının oyununa gelen müslüman yığınlar, bunca zararlarına rağmen hâlâ Allah'ın düşmanlarının ve kendisinin düşman olması gerekenlerin yardımcısı, destekleyicisi, emrindeki memuru, hizmetçisi, kulu-kölesi, askeri... olabilmektedir.** "Müslümanım!" diyen nice insan, kâfirlerin koyduğu küfür kanunlarına, onların ortaya attığı felsefî düşünce ve dünya görüşlerine, ideolojilerine sevgi besleyebilmekte, onlara gönül rızâsıyla uyup teslim olabilmekteler. Hanımlarını, kâfirlerin hanımlarına benzetebilmekte, onlar gibi giyinmelerini (soyunmalarını) ilericilik ve çağdaşlık kabul edebilmekteler. Allah ve Rasûl'üyle savaş demek olan fâiz¹⁶⁸³ olmaksızın ticarî hayatı düşünememekteler...

Bazı kâfirlere, dost olmanın ötesinde, hatta hayranlık duyanlar, destekleyip alkışlayanlar, onları velî kabul ederek seçip işbaşına getiren, yetki verenler, onların izini takip eden, itaat eden, onları örnek alanlara ne demeli?

1679 2/Bakara, 257

1680 4/Nisâ, 76

1681 5/Mâide, 81

1682 5/Mâide, 51

1683 2/Bakara, 279

Keler deliğine girseler bile onlara imrenip taklit etmeye çalışan, onları model kabul edip modalarına uyanlara nasıl bir sıfat bulmalı?!

“(İnançta ve amelde) Bizden başkasına benzeyen Bizden değildir.”¹⁶⁸⁴ diyen Rasûl’ün onları reddettiğini, daha doğrusu onların bu davranışlarıyla Rasûl’ün yolunu reddetmiş olduklarını görmek zorundayız. Bu tesbit, câhil müslümanları dışlayıp tekfir etmek, onları kendi hallerine terketmek için değil; muhâtaplarımızı tanımak, hastalığı teşhis edip tedavi için bize çok şeyler düşüğünü, görevimizin ve sorumluluğumuzun çok büyük olduğunu kabullenmek için olmalı. Bu değerlendirme, konum tesbiti açısından önemli; çevremizde bize ve yakınlarımıza da sirâyet etme ihtimali olan bulaşıcı şirk mikroplarının tanınması ve tedbir alınması için...

Gerçek mü’min, İslâm şahsiyetini ve müslüman kimliğini yüce ve aziz tanımak, bütün kâfirleri ve münâfıkları zelîl/aşağılık bilmek; bu sebeple onlara karşı onurlu ve zorlu olmak mecbûriyetindedir. **“İzzet (yücelik, kuvvet ve hâkimiyet) yalnız Allah’ın, O’nun Peygamberinin ve gerçek mü’minlerindir. Ne var ki, münâfıklar bu gerçeği bilmez, anlayamazlar.”**¹⁶⁸⁵ Mü’min, İslâm şahsiyetinin yüceliğine inanmak zorunda olduğu gibi, bütün kâfirlerin aşağılık olduklarına, hayvanlardan daha sapık ve pislik olduklarına inanmakla da yükümlüdür. **“(Ey Peygamber!) Sen onların çoğunluğunu (Hakkı) dinler, akıllarını kullanır mı sanırsın? Onlar ancak hayvanlar gibidirler; hatta yolca daha da sapıktırlar.”**¹⁶⁸⁶ **“Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir...”**

1687

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa) Allah’a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, imanı yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan râzı olmuş, onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullaktır, Allah’ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah’ın tarafında olanlardır.”¹⁶⁸⁸ Bu âyet-i kerime, Allah taraftarlarıyla şeytan yandaşları arasında tam ve kesin bir ayrılığın olması gerektiğini ortaya koymuş oluyor. Mü’minin her türlü câzibeden ve her çeşit tarafdırlıktan sıyrılarak müslümanların safında yer alması, bir tek kulpa sarılması ve bir tek ipe bağlanması

1684 Tirmizî, hadis no: 2696; Mişkâtü'l-Mesâbih, hadis no: 5347

1685 63/Münâfıkûn, 8

1686 25/Furkan, 44

1687 9/Tevbe, 28

1688 58/Mücâdele, 22

gerekir. İslâm'ın olduğu yerde ırkçılık, nesebcilik, akraba savunuculuğu, aile asabiyeti ve yakınlık dâvâsı yok; vatan, cins, asabiyet ve kavmiyetçilik, bölgecilik vb. bir şey yok. Allah'ın istediği şeylerin dışında hiçbir şeyi tabulaştırmak yok. Sadece ve sadece akîde ve onun bayrağı altında durmak vardır.

Kâfirlerle dostluk kurmanın tehlikesi bütün müslümanlardır. Böyle bütün müslümanlara zarar getiren bir olay, bir kimsenin sadece kendisinin kâfir olmasından da büyük bir tehlike ortaya koyar. Birinin zararı, topyekûn müslümanlara iken, diğerinin sadece kendisinedir. Kâfirlere karşı olan dostluğun özellikleri şunlardır: Kâfirlerin küfrüne rızâ göstermek, onları tekfir etmemek, onların bâtil dünya görüşlerini tasdik etmek, onları velî, yani dost ve yönetici olarak kabul etmek, onları işbaşına geçirmek, onları sevmek, onlara uyup itaat etmek. İşte bütün bunlar, kişinin kâfirleri dost kabul ettiğini, yetkisini onlara verdiğini göstermektedir. Kişi, dostluk, sevgi ve rızâyı kâfirlere gösterirse, bu küfrü gerektirir. Şayet sevgi ve rızâ, mü'minlere karşı ise, bu da iman gereğidir.

İman, kabul etmeye ve sözleşmeye dayalı bir dostluk simgesidir. Bunun neticesi de Yaratıcı'ya teslim olmaktır. Bu teslimiyet, ahd, mîsak ve velâ kavramlarıyla ifade edilir. İnsan, dostunu ve düşmanını tanımak zorundadır. Hz. Âdem ve Havvâ'ya, yaratıldıkları ilk zamanlarda Allah düşmanlarını tanıttı, onları uyardı. *“Muhakkak bu (İblis) sana ve zevcene düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra zahmet çekersin. Çünkü senin acıkmaman ve çıplak kalmaman ancak burada mümkündür ve sen burada susamazsın ve sıcaktan bunalmazsın.”*¹⁶⁸⁹İnsanın ilk yanlışı, düşmanını dost zannetmesiyle oldu; İnsanın cenneti kaybetmesinin sebebi, düşmanına karşı tedbir almayışı, onun hile ve tuzaklarına kanmasıdır. Bırakın insanı, hayvanlar bile düşmanlarını bilir; kendisini ve neslini düşmanından korumaya çalışır. Bir tavuk, özellikle yavrusunu düşmanından sakınmak için, nasıl fedâkârlık ve kahramanlık yapar, gözleyenler bilir.

Dostluk-düşmanlık konusunda hatırimızdan çıkarmamamız gereken özelliklerden biri de, “gâvurun atına binen, onun kılıcını kuşanır” atasözünün ve “bugün yardım alan, yarın emir alır” vecîzesinin gerekleridir. Hırsız yakaladığımızı zannederken, hırsız tarafından yakalanan konumuna düşmemeli, ava giderken kendimiz avlanmamak için tedbirler almalıyız.

Velîliği Gerekli Olanlar: Müslümanlar Allah'ı, O'nun elçisini ve mü'minleri velî/dost olarak bilmek zorundadırlar. Allah'ı, Peygamberi ve mü'minleri velî edinenler "hizbullah/Allah taraftarı" ünvânını kazanırlar ve onlar şüphesiz bâtil taraftarlarına karşı üstün gelirler. Velâyet gerçeğini anlamış olan iman sahibi kimse, gerçek ve değişmez velî olarak Allah'ı tanır.¹⁶⁹⁰ Bu şuura eren bir mü'min, Allah'ın dışındaki kimselerle kuracağı dostlukta hareket noktası Allah'a ait velîlik ölçüsüdür. Yani o, Allah'a velî olanlarla velîlik bağını kurar, ama Allah'ın düşmanlarına velî gözüyle bakamaz.

Kur'an, mü'minlerin dostlarını (velîlerini) şöyle açıklıyor: *"Sizin velîniz, ancak Allah, (O'nun) Rasûlü, rukû' ediciler olarak namaz kılan ve zekâtı veren mü'minlerdir."*¹⁶⁹¹ Velâyet, her şeyden önce bir iman, duygu ve birbirine destek olma beraberliğidir. Bundan dolayı bütün müslümanlar karşılıklı velî olmak durumundadırlar. Bunun ilk örneğini sahâbe toplumunda görüyoruz. İman edip Allah için hicret eden Muhâcirler ile onlara yardım eden Ensar birbirlerinin velîsidirler.¹⁶⁹²

*"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, birbirlerinin velîsidirler. İyiliği (ma'rûfu) emrederler, kötülükten (münkerden) alıkoşurlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah onlara rahmet edecektir. Allah daima Aziz'dir (üstündür), Hâkim'dir (hüküm ve hikmet sahibidir)."*¹⁶⁹³ Müslümanlar nerede olurlarsa olsunlar, İslâm'ı ihlâsla yaşayan takvâ sahibi mü'minlerle velî/dost olmak zorundadırlar. Bu tavır imanın gereğidir.

Velî Edinilmesi Yasak Olanlar: Allah'ı bırakıp, ya da O'nun yanında özellikle kendisine kulluk yapma anlamında velîler (putlar) bulmak câiz değildir. Böyle yapanlar Allah'a şirk koşmuş olurlar. Allah'tan başkalarını velî (dost-yardımcı) tutanların hali örümceğin yuvasının durumuna benzer. Örümceğin yuvası hem çok zayıftır hem de emniyetli değildir.¹⁶⁹⁴ Müslümanlar da insanlardan bazılarını velî (dost-yardımcı) edinemezler. Çünkü Rabbimiz müslümanlarla diğer insanlar arasında olması gereken velâyetin sınırlarını çiziyor, mü'minlere kimden fayda, kimden de zarar geleceğini haber veriyor.

Kur'an, İslâm'a karşı mücâdele eden ve müslümanlara düşmanlık bes-

1690 3/Âi-i İmrân, 68

1691 5 Mâide, 55

1692 8/Enfâl, 72

1693 9/Tevbe, 71

1694 29/Ankebût, 41

leyen kitap ehlinin velî/dost ve sırdaş edinilmesini yasaklıyor.¹⁶⁹⁵ *“Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun (konusu) edinenleri ve kâfirleri velî olarak tutmayın. Ve eğer inanıyorsanız, Allah’tan ittika edin (korkup sakının).”*¹⁶⁹⁶; *“Ey iman edenler! Yahûdileri ve hıristiyanları velî edinmeyin, onlar birbirlerinin velîleridir. Sizden kim onları velî edinirse o da onlardandır...”*¹⁶⁹⁷

Müslümanlar, kendi din kardeşlerini bırakıp Kur’an’ın kâfir dediği kim-seleri velî/dost edinemezler.¹⁶⁹⁸ Hatta mü’minler, küfrü imana tercih eden, İslâm’dan yüz çeviren ana babaları bile olsa onları velî edinemezler.¹⁶⁹⁹ *“Ey iman edenler! Mü’minleri bırakıp kâfirleri velîler edinmeyin. Kendi aleyhi-nize Allah’tan apaçık olan kesin bir delil vermek ister misiniz?”*¹⁷⁰⁰

Kur’an, şeytanın da velî edinilmesini yasaklıyor. Onu velî edinen şüphesiz büyük zarara uğrar.¹⁷⁰¹ Onu velî edinenler Kıyâmet gününde ondan başka velî (yardımcı) bulamazlar.¹⁷⁰² Şeytan ancak iman etmeyenlerin velîsidir.¹⁷⁰³ Üstelik şeytanlar kendi velîlerine (dostlarına) mü’minlerle mücâdele etsin-ler diye telkinde bulunurlar. Mü’minler, şeytanların dostlarına itaat ederlerse müşriklerden olurlar.¹⁷⁰⁴

Hiç bir faydası ve zararı olmayan putları velî haline getiren müşrikler bü-yük bir yanılgı içerisindeyler.¹⁷⁰⁵ Putları velî edinenler, onların şefaatlerini, yardımlarını ve desteklerini beklerler.¹⁷⁰⁶ Buradan hareketle denilebilir ki, put-lardan ilâhî yardım, destek ve sevgi, yakınlık ve iyilik beklemek, onları tanrı haline getirmenin göstergesidir. Allah’a ‘Velî’ denilmesi, tıpkı O’na ‘Rab’ de-nilmesi gibidir. Çünkü ilâhî yardım, destek, dostluk, yakınlık ancak O’ndan gelir, O, bütün insanların işlerinin velîsidir. Bu anlamda velâyet hakkı sadece O’nundur.

1695 5/Mâide, 80-82

1696 5/Mâide, 57

1697 5/Mâide, 51

1698 3/Âl-i İmrân, 28; 18/Kehf, 102 vd.

1699 9/Tevbe, 23

1700 4/Nisâ, 144

1701 4/Nisâ, 119

1702 16/Nahl, 63

1703 7/A’râf, 27

1704 6/En’âm, 121

1705 13/Ra’d, 16

1706 22/Hacc, 13; 39/Zümer, 3

Tapınılmak için uydurulan tanrılar, ya da kendini tanrı yerine koyan, Allah'ın hükümleri yerine kendi ilkelerini uygulayan tâğutlara velî/dost gözüyle bakılamaz. *“Allah, mü'minlerin velîsidir (dostu ve yardımcısıdır). Onları karanlıklardan nûra çıkarır. Küfredenlerin velîleri ise tâğuttur. O da onları nûrdan karanlıklara çıkarır. İşte onlar ateşin (cehennemin) arkadaşlarıdır, orada devamlı kalıcıdır.”*¹⁷⁰⁷

Allah'ın gazap ettiği topluluklarla da velâyet bağı kurulamaz. Çünkü onlar yaptıkları büyük hatalarla yoldan çıkmışlardır ve Allah'ın gazabını hak etmişlerdir.¹⁷⁰⁸ Müslümanların düşmanı oldukları gibi, Yüce Allah'ın ve O'nun dininin de düşmanı olan müşrik kimselere velî olunmaz. Allah rızası için yola çıkmış mü'minler, haktan ayrılmış bu gibilere velî/dost gözüyle bakamazlar.¹⁷⁰⁹ Dinde ikiyüzlü davranan münâfıklar da müslümanlara velî olamazlar. Mü'minler, çevrelerinde münâfıkların zararlı faaliyetlerini gördükleri, onların müslümanları aldatıp çıkar sağladıklarını bildikleri halde onları velî/dost edinemezler. Toplumun velâyetini, yani yönetim yetkisini bu iki dinli kimselere emanet edemezler.¹⁷¹⁰

Farsça'da “seven, sevgili, yâr” anlamındaki “dost” kelimesinden dilimize geçen dostluk, İslâmî literatürde sadâkat, uhuvvet, meveddet, sohbet gibi değişik kelimelerle ifade edilmiş, ayrıca “velî” ve “rafîk” kelimeleri başka anlamları yanında, dost mânâsında da kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de bu anlamda en çok geçen kelime, “velî”dir. İnsanlar arasındaki samimiyet ve sevgiye dayalı bağlılık haline dostluk diyoruz. Kur'ân-ı Kerim'de dostluk, bütün mü'minlerin şiarı ve özelliği olarak gösterilir: *“Mü'min erkekler ve mü'min hanımlar birbirlerinin dostudurlar.”*¹⁷¹¹ Dostluk, ancak Allah içindir. İslâm dışı bir gâye için dostluk kurulmamalıdır. *“Sizin dostunuz Allah, O'nun elçisi (Hz. Muhammed) ve iman edenlerdir.”*¹⁷¹² Dostlukların kurulmasında kan bağı yerine inanç birliğinin esas alınması gerekir: *“Ey iman edenler! Eğer iman yerine küfrü beğenip tercih etmişlerse babalarınızı ve kardeşlerinizi bile velî/dost kabul etmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir.”*¹⁷¹³

1707 2/Bakara, 257

1708 6/Mümtehine, 13; 58/Mücâdele, 14-15

1709 60/Mümtehine, 1-2

1710 4/Nisâ, 88-91

1711 9/Tevbe, 71

1712 5/Mâide, 55

1713 9/Tevbe, 23

Allah'ın iman edenlerin dostu olduğunu bildiren âyetlerin çoğunda “velî” kelimesinden sonra “nasîr”, “şefî”, “vaak”, “hamîd” , “mürşid” gibi sıfatlara veya benzer mânâlar ihtivâ eden ifadelere yer verilerek dostun sevdiği için bir yardımcı, koruyucu, kurtarıcı, yüceltici, iyiliğe yöneltici olması, bu şekilde dostluğun sevgiye dayanması ve pratik ahlâkî sonuçlar doğurması gerektiğine işaret edilmiştir. Mü'minlerin kardeş olduğu,¹⁷¹⁴ vaktiyle onlar birbirine düşman iken Allah'ın gönüllerini kaynaştırmasıyla dost ve kardeş olduklarını¹⁷¹⁵ bildiren âyetler de geniş kapsamlı dostluğun önemini anlatmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de yine dostluk anlamında kullanılan “hulle” kelimesi, sözlüklerde genellikle “kalbin derinliklerine nüfuz ederek kökleşen engin dostluk” şeklinde açıklanmaktadır. Allah'ın Hz. İbrâhim'i dost (halîl) edindiğini,¹⁷¹⁶ âhirette zâlimlerin “keşke falanı dost edinmeseydim!”¹⁷¹⁷ şeklindeki pişmanlığını anlatan âyetlere göre hulle kelimesi, ilgili diğer terimlerden daha dar kapsamlı, fakat daha içten, güçlü bir dostluğu ifade etmektedir.

Hadis-i şerifteki *“Kişi, dostunun (halîl) dini üzeredir.”*¹⁷¹⁸ ifadesi, dostluğun ancak ahlâkî, psikolojik vb. yönlerden uyuşabilenler arasında kurulabileceği şeklindeki görüşün özlü bir ifadesidir. İnsanların farklı tabiat ve karakterlerde yaratılmış olmasının bu uyuşma ve kaynaşmadaki rolünü belirten *“Ruhlar bir araya getirilmiş gruplar gibidir; tanışıp uyuşanlar birleşir, uyuşmayanlar ayrılır.”*¹⁷¹⁹ meâlindeki hadis, dikkat çekicidir. ¹⁷²⁰

Kur'an, kâfirleri dost edinmeyi yasaklar: *“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah'tan ilişkisi kesilmiş olur, artık Allah'tan hiçbir şey beklemesin. Ancak onlardan (kâfirlerden gelebilecek tehlikelerden) sakınma haliniz (takıyye) başkadır. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Dönüş, yalnızca O'nadır. De ki: 'İçinizdekileri gizleseniz de, açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye gücü yetendir.”*¹⁷²¹ Müfessir Beyzavî, bu âyetin tefsirinde şöyle diyor: Eğer kalplerinizde kâfirlere karşı bir sevgi ve dostluk meyli varsa, onu saklasanız da, açığa vursanız da Allah bilir. Zira göklerde ve yerde olan her şeyi bilen Allah, elbette sizin gizlinizi de âşikârınızı da bilir. Ayrıca O, kâfirlere dost olmanızı yasaklamasına rağmen, yine de

1714 49/Hucurât, 10

1715 3/Âl-i İmrân, 103

1716 4/Nisâ, 125

1717 25/Furkan, 28

1718 Tirmizî, Zühd 45, hadis no: 2379; Ahmed bin Hanbel, 16/178

1719 Buhârî, Enbiyâ, 3; Müslim, Birr 159

1720 Mustafa Çağrıcı, TDV İslâm Ansiklopedisi, 9/511-512

1721 3/Âl-i İmrân, 28-29

siz bundan vazgeçmezseniz, sizi cezalandırmaya da kadirdir. Kısaca, O'nun muttâlî olmadığı ve cezalandırmaya gücünün yetmediği hiçbir kötülük ve isyan bulunmadığına göre, O'nun emrine âsi olmak cür'etini göstermeyin.

Allah düşmanlarını sevmek, mü'mine yakışmaz; zaten kâfirler de mü'minleri sevmezler: *“Ey iman edenler! Sizden olmayanı dost, sırdaş edinmeyin. Onlar sizi şaşırtmaktan, size fenâlık etmekten geri kalmazlar. Sıkıntıya düşmenizi isterler. Öfkeleri ağızlarından taşmaktadır; sînelerinin gizlediği (içlerinde sakladıkları düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Size âyetlerimizi açıkladık, eğer düşünürseniz.”*¹⁷²²; *“Kâfirler de birbirlerinin dostudurlar.”*¹⁷²³ Mü'minler, birbirlerine kızıp da kâfirlere yönelemezler: *“Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp da, kâfirleri dost edinmeyin.”*¹⁷²⁴ Peygamber Efendimiz de şöyle buyurmuştur: *“İnsan, dostunun dinindedir. Bundan dolayı dost edineceği kişiye dikkat etsin.”*¹⁷²⁵; *“İnsan, sevdiği ile beraberdir.”*¹⁷²⁶ Mü'minler birbirleriyle dostluk yapmazlarsa ne olur? *“Kâfirler, inkâr edenler birbirlerinin dostlarıdır. Eğer siz aranızda dost olmazsanız yeryüzünde büyük fesat/kargaşa, büyük bozgun ve fitne çıkar.”*¹⁷²⁷

Dünya hayatında her insanın onunla samimi olacağı, duygularını paylaşacağı, seveceği ve sevileceği, görüş birliğinde bulunacağı dostlara ihtiyacı vardır. Dostluklar, Allah rızâsı için ve çıkarsız olursa sürekli olur. Bir mü'minin genel olarak bütün mü'minlere dostluk göstermesi gerekir. Ayrıca, fert olarak her mü'minin en çok sevdiği, bağlandığı dostları, arkadaşları da bulunur. Hz. Muhammed (s.a.s.) ile Hz. Ebû Bekir arasındaki dostluk gibi...

İslâmî dostluk kavramı, batılı hayat tarzındaki dostluk kavramından apayrıdır. Çünkü bu dostluk, yüzeysel bir dostluk olmayıp sorumluluk, ahde vefâ, kendisi için istediğini kardeşi için de istemek gibi derin mânâlara sahiptir. Kur'ân-ı Kerim velâyet kelimesi ile dostluğu, kâmil anlamda tek kelimede zikreder. Dostluk, velâyetin izahıdır ve müslümanlar velâyeti müslümanlara verirler. Bunun anlamı, dostluğun getirdiği bütün maddî ve mânevî sorumluluktur, birlikteliktir, yardımdır, sevgidir, kardeşliktir.

1722 3/Âl-i İmrân, 118

1723 8/Enfâl, 73

1724 4/Nisâ, 144

1725 Riyâzû's-Sâlihîn, 1/398

1726 Müslim, Birr 161

1727 8/Enfâl, 73

Dostluğun itikadî, amelî ve ahlâkî yönleri vardır. Dostluğun itikadî yönlerini, müslümanların tevhid anlayışı belirler. Amel olarak, müslümanların birbirini sevmesi ve birliktelik oluşturmaları zorunludur. Cemaat, Allah'ın rahmetine, rızâsına, af ve mağfiretine, dünya ve âhiret mutluluğuna sebep olur. Ayrılık ise, yüzleri karartır, Allah'ın azabını çağırıştırır. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur: *“Üç konuda müslümanın kalbi kin tutmaz, hıyânet etmez: Amellerde ihlâs, devlet adamlarına nasihat, cemaatten ayrılmama.”*¹⁷²⁸ **Müslümanın sorumlu olduğu haklar ikidir: Allah hakları, kul hakları. Bunlar birbiriyle içiçedir. Dostluğun temeli sevgiye dayanır. Hiç kimse Allah'tan başka bir şeyi gerçek ve mutlak anlamda sevemez ve O'ndan başkasını mevlâ ve dost edinemez. Dost olarak Allah yeter. Mü'minler birbirlerini Allah rızâsı için severler.**

Kul, Allah'tan başkasına güvenirse, sonunda zararlı çıkar. Kim bir insanı bir üstünlüğünden, mevkiinden, güzelliğinden, asâletinden veya zenginliğinden dolayı seviyorsa, bu sevgi çıkar amaçlıdır. Yapılanlar Allah rızâsı için olmayınca mutlaka bir çıkar içindir ve bu, insanı kötülöklere sürükler. Hz. Peygamber (s.a.s.): *“Zengine zenginliği için saygı duyan kimsenin dininin üçte biri (diğer rivâyette, üçte ikisi) gider.”* buyurmuştur. O halde mü'minler, en güzel ahlâk üzere olan Rasûlullah'ı her insandan daha çok sevmedikçe tam mü'min olamazlar. Başkalarına bel bağlayan zarardadır. Allah'ın hoşuna gitmeyeceğini bildiği halde insanlara şirin gözükmeye çalışmak imanın zayıflığındandır.

Allah, sâlih kullarını dost edinir. *“Kim, insanların kızması pahasına Allah'ı dost edinmekle O'nu râzı ederse Allah o kimseyi insanların nazarında yüceltir. Kim de Allah'ın gazabına rağmen insanları râzı ederse, artık onu Allah'ın azâbından hiçbir şekilde kurtarmak mümkün olmaz.”*¹⁷²⁹ Demek ki, dostluğun itikadî temeli budur. Bazen insanlar birbirlerine karşı haksız ve zâlim olurlar.

*“Ancak bu şeytan, dostlarını korkulu gösteriyor.”*¹⁷³⁰ Şeytana uyanlar düşmanla dostluk kurar ve münâfık olur. Oysa dostluk için ölmek de vardır: *“Nice peygamberler var ki, beraberlerinde rabbânîler savaş yaptılar*

¹⁷²⁸ İbn Mâce, Mukaddime, 18; Ebû Dâvud, İlim 10; Tirmizî, İlm 7; Ahmed bin Hanbel, 3/225

¹⁷²⁹ Tirmizî, Zühd 64

¹⁷³⁰ 3/Âl-i İmrân, 175

da başlarına gelenlerden dolayı gevşemediler, güçsüzlük göstermediler, boyun eğmediler.” ¹⁷³¹

Cemaat dostluğu konusunda önemli bir konu da, isim sorunudur. Müslümanın “İslâm”dan başka bir kimliği, “müslüman”dan başka bir adı yoktur. İsimlendirmeler sebebiyle dostluk göstermek veya düşmanlık yapmak müslümana yakışmaz. Üstünlük, öncelikle takvâ ile olduğu gibi, Allah Kur’an’da “müslüman”, “mü’min”, “Allah’ın kulları” diye ad vermiştir. Bir başka deyişle, müslümanların cehâletleri yüzünden meydana getirdikleri ad sorunu; mezhebe, tâbi olunan imama, ırka, öndere, ideolojilere göre insanları dost-düşman diye ayırma sorunudur. Adı müslüman olmayan hiçbir inanç ve düşünce akımıyla dostluk kurulmaz; dostluk ancak akîde ve inanç birliğinde sözkonusudur.

Mü’minlerin içinde nefesine uyan öyle kimseler vardır ki, az bir menfaat karşılığında müşriklere meylederler. Müşrikler, Hz. Muhammed (s.a.s.) ile böyle câzip dünyevî tekliflerle dostluk kurmak istemişlerdi de Allah onu korumuştur: *“Onlar seni sana vahyettiğimizden çevirip başka şeyi uydurmayı ve Bize atfetmeyi istediler ki, o zaman seni öz dost edineceklerdi. Biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık, sen belki onlara biraz meyledecektin.”* ¹⁷³²

Müşriklerin bu metodu, her zaman İslâm dâvetçilerine uygulanmaktadır. Onlar, her zaman İslâm dâvetçilerine nüfuz edip yolundan saptırmaya, dâvânın kuvvetini bozmaya çalışırlar. Şeytan birçok mü’mini bu yolla avlar ve bazıları rahatça kendilerini aldatarak müşriklerin dostluğuna yanaşır. Ne yazık ki tevhidden çok uzaklarda bulunan çağdaş müslümanları, kâfirler tek tek avlayarak İslâm ümmetini tümüyle parçalamışlardır. Müslüman, kimle dostluk edecektir? “Gerçek dostum!” diye hakikaten gösterebileceği kim veya kimler olabilir? Kur’ân-ı Kerim’in hakiki dostun Allah olduğunu belirtmesi, bu dostluğun çerçevesini kesin olarak belirlemiştir. ¹⁷³³

Bugün insanlar eliyle üretilen fikir ve düşünce sistemleri, düzenler, eğitim ve çevre şartları gibi insanları derinden etkileyen araçlar, Allah ve Rasûlüne savaş açmış durumdadır. Eğitim ve öğretim, düşünce sistemleri, fikir akımları, ırkçılık, beşerî ideolojiler, misyoner faaliyetleri, dinsizlik propagandaları, Darwinizm, materyalizm, sosyalizm, siyonizm, hümanizm, laiklik, özgürlük

¹⁷³¹ 3/Âl-i İmrân, 146

¹⁷³² 17/İsrâ, 73-74

¹⁷³³ Samî Şener, Şâmil İslâm Ansiklopedisi, 1/414-416

anlayışı, sanat faaliyetleri, sinema, tiyatro, medya, ilân ve reklâm araçları, dünya görüşleri, futbol ve müzik tutsaklığı, kapitalizm ve tüketim alışkanlıkları, insanları fitratlarından ve Allah'ın dostu olma özelliklerinden sıyırmak için en dehşetli silâhlar ve şeytanî araçlar olarak kullanılıyor. Bu kadar çok yönlü ateş altında kalan savunmasız, câhil ve her şeyden önemlisi kâmil imandan mahrum bırakılan halk, elbette Allah'a dostluğa giden yolu bulamıyor, bilinçsiz de olsa şeytanın dostluğuna meylediyor.

Lâ ilâhe illâllah diyen bir müslümanın, İslâm akîdesi ile çelişen her türlü fikir ve akımdan uzaklaşması, Allah'ın indirdiğine aykırı her kanun, yasa, nizam, tüzük, düzenleme ve düzenden uzak olduğunu açıkça bildirmesi ve yaşayışıyla göstermesi gerekir ki, gerçekten tüm ilâhları reddetmiş olsun. Pyegamber'in amcası Hz. Abbas'ın dediği gibi, lâ ilâhe illâllah diyen kimse, bu sözüyle bütün (kâfir) dünyaya savaş açmış olduğunu bilmelidir. Kâfirler bütün güçleriyle İslâm'a ve gerçek müslümanlara saldırırken, müslümanın gündelik işlerle uğraşıp savaşçı olmaması düşünülebilir mi? *"İman edenler Allah yolunda savaşır, kâfirler ise tâğut (bâtıl dâvâlar ve şeytan) yolunda savaşır. O halde şeytanın dostlarına karşı savaşın; şüphe yok ki şeytanın düzeni ve tuzağı zayıftır."*¹⁷³⁴ Çağdaş müslümanın öyle bir derdi yok. O işiyle, aşıyla ve keyfiyle meşgul. Bahâneler de çok: "İmkânlarımız yok, taşlar da bağlı..." Filistin'li çocuklardan öğrenin bağlı taşları koparıp fırlatmanın yolunu, imanın en büyük imkân olduğunu, Allah'ın tarafını seçenin direnişini...

Bugün müslümanların kâfirler arasında bir selin içindeki köpük ve çer-çöp gibi olmasının temel sebeplerinin başında, düşman edinmeleri gereken kâfirleri dost kabul etmeleri yatmaktadır. Dünyada izzetin, onurun, devletin; âhirette cennetin bedeli, Allah'ı ve Allah taraftarlarını dost; şeytanı ve şeytanın askerlerini düşman kabul etmek ve dostluk ve düşmanlığını ispatlayacak davranışlarda bulunmaktır.

VELÂYETİN SİYASÎ GÖRÜNTÜLERİ

Kur'an, velîliği kan ve soy bağına değil, iman bağına bağlar. Yakın ve uzak akrabayla kurulacak olan iman ve velâyet bağı, onlar arasındaki dostluk ve sevgi atmosferi oluşturacaktır. İslâm, mü'minleri hangi renkten, hangi ülkeden ve hangi soydan olurlarsa olsunlar, velî ilân eder. Onların birbirleri üzerinde velâyet

hakları vardır. Onlar bu hakkını bir iman borcu olarak almaktadırlar. Bilindiği gibi mutlak velâyet yetkisi Allah'a aittir. O'nun Rasûlü Muhammed (s.a.s.) de, mü'minlere kendi öz nefislerinden daha "evlâ"dır, dostluk ve yardım bakımından daha yakındır. Peygamberimiz (s.a.s.), bütün mü'minlerin öncelikli velîsidir. O, mü'minler üzerindeki bu velâyet hakkını, peygamberlik görevini yerine getirerek, mü'minleri irşâd ederek, onlara doğru yolu göstererek kullanır.

Birbirlerinin velîsi olan mü'minlerin de birbirleri üzerinde velâyet hakları bulunmaktadır. Onlar bu hakkı, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye ederek, ma'rûfu emrederek, münkerden alıkoyarak, birbirlerine yardım ederek, dostluğu ve sevgiyi birbirlerine göstererek, haklarını koruyarak, velâyet yani yönetim makamına mü'min olanlardan başkasını geçirmeyerek, mü'minler aleyhine kâfirlere/inkârcılara ve bozgunculara destek olmayarak kullanırlar.¹⁷³⁵ Bu âyetle, kâfirler ve ehl-i kitapla velâyeti yasaklayan âyet, yan yana düşünüldüğü zaman 'velâyet' kavramı 'dostluk, koruma ve yardım' anlamlarından, 'temsil ve yönetme yetkisi' anlamlarına doğru genişler. Bu anlamda velâyet 'kamu velâyeti'dir, yani toplumun yönetimi için birine yetki vermedir. Mü'minler, bu velâyeti-yönetim yetkisini iman edip sâlih amel işleyen kimselere verirler. Müslümanlar adına tasarrufta bulunma yetkisi iman eden ve imanın getirdiği ilkelere her alanda uyan, kararları ve icraatlarıyla İslâm'a bağlılıklarını isbat etmiş kişilerde olmalıdır. ¹⁷³⁶

Şüphesiz küfredenler, inanmamakta direnenler ve İslâm'a karşı her araca başvurarak mücadele edenler de birbirlerinin velîleridir.¹⁷³⁷ Onlar, her türlü günah işinde birbirlerine destek olurlar, yardım ederler. Dünyada iken Allah'tan başkasını velî edinenler, hem dünyada hem de Kıyâmette bir velî ve yardımcı bulamayacaklardır.¹⁷³⁸ İslâmî yönetim sisteminde 'ulu'l emr'in diğer adı 'velîyyü'l emr'dir. İşin velîsi anlamındaki bu deyim, oldukça anlamlıdır. Mü'minlerin din ve dünya işlerinin emânetini yüklenen emir sahipleri, onların velâyetini almış, onların velîleri durumuna gelmiş kişilerdir. Bu velâyet hakkının da gerçek Velî olan Allah'ın hükümlerinin uygulanmasıyla elde edileceği açıktır. İman etmeyen, müslümanların gittiği yoldan gitmeyenlere bu işleri yapma velîliği (velîyyü'l emr emâneti) verilmez.

Görüldüğü gibi "velî" kavramı, Allah, peygamber, melek, mü'minler hakkında kullanıldığı gibi; şeytan, inkârcılar ve münâfıklar hakkında da kullanılmaktadır.

¹⁷³⁵ 9/Tevbe, 71

¹⁷³⁶ Vecdî Akyüz, Kur'an'da Siyasî Kavramlar, s. 77

¹⁷³⁷ 9/Tevbe, 73

¹⁷³⁸ 4/Nisâ, 173; 18/Kehf, 17; 33/Ahzâb, 65

Bütün kullanılışlardaki ortak nokta; yardım, dostluk, yakınlaşma, işini üslenme, idaresini başkasına verme anlamlarıdır. Velâyet, bu anlamda kullanıldığı gibi, İslâm kültüründe daha farklı bir mânâyâ da sahiptir. Velâyet, bir yönüyle siyâsî bir kavramdır ve yönetimle ilgilidir. Kelimenin sözlük anlamı, aile içinde babanın velî oluşunu, müslümanların din ve dünya işlerini emanet ettikleri yetki ve hak sahibini işaret ediyor. Mü'minler, bu velâyet hakkını kendilerinden olmayan kimselere veremezler. Yukarıda geçtiği gibi inkârcılar, bozguncu müfsitler, haddi aşanlar, münâfıklar, şeytanın dostları ve tâğutlar, mü'minlerin velîsi değildirler, olamazlar.

Öyleyse mü'minlerin, kendilerine asla velî olmayacak bu gibi kimselere, yönetim yetkilerini, dinlerine müdâhaleyi, bireysel ve sosyal hayatlarını bırakmamaları gerekir. Yalnız, şunu da hatırlatmak lâzımdır ki, mü'minlerin dışındaki insanların velî/dost edinilmemesi, asla kötü muâmele, hak ihlâli ve sürekli kavga hali demek değildir. Bilakis dinimiz, bütün insanlara iyi muâmele etmeyi emrediyor. Ancak velâyet bağı iman ile oluşan bir bağıdır. Mü'minler inkârcılar ile bir arada yaşayabilirler, ama işlerini onlara emânet etmemeleri, onları sırdaş ve velî edinmemeleri şarttır.

MÜSLÜMAN OLMAYAN AKRABALARLA DOSTLUK VE İLİŞKİ

İslâm'da esas bağ, din bağıdır. Hangi ırktan, hangi soydan olursa olsun sadece müslümanlar birbirlerinin kardeşidir,¹⁷³⁹ velîsidir.¹⁷⁴⁰ Bir mü'min, aralarında din bağı bulunmayan yakın akrabalarını velî/dost kabul edemez.

*“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi velî/dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin kendileridir.”*¹⁷⁴¹; *“De ki: ‘Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler (evler, konaklar, köşkler) size Allah’tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.”*¹⁷⁴²; *“Allah’a ve âhiret gününe iman eden bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri veya akrabaları da olsa)*

1739 49/Hucurâc, 10

1740 9/Tevbe, 71; 5/Mâide, 55

1741 9/Tevbe, 23

1742 9/Tevbe, 24

Allah'a ve Rasûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan râzı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullahtır/Allah'tan yana olanlardır. İyi bilin ki hizbullah/Allah taraftarları, kuşkusuz felâha/kurtuluşa erenlerdir.” ¹⁷⁴³

Ashâb-ı kiram, Allah ve Rasûlüne dostluğun, onların düşmanlarına düşmanlığın en güzel örneklerini vermişlerdir. Meselâ Ebû Ubeyde, Uhud'da babası Cerrah'ı öldürmüş, Hz. Ebû Bekir de savaşta oğlu Abdurrahman'a karşı çıkmak istemiş, ama Hz. Peygamber izin vermemiş, Mus'ab bin Umeyr, Uhud'da kardeşi Ubeyd bin Umeyr'i öldürmüştü. Aynı şekilde Ömer bin Hattâb, Bedir'de dayısı Âs bin Hişam'ı, Hz. Ali, Hz. Hamza ve Ebû Ubeyde amcazâdeleri olan Utbe, Şeybe ve Velîd bin Utbe'yi öldürmüşlerdi.

İnsanlar arasındaki yakınlığın asıl sebebi din birliğidir. Allah'ın dinine inanmış ve peygamberleri tasdik etmiş kimseler birbirlerinin mânevî akrabası, yakını ve dostudurlar. Bunların aralarında mânevî bir birlik (vahdet) vardır. Mü'minlerle kâfirler ırk ve soy bakımından birbirlerinin akrabası olsalar bile, bu akrabalığın Allah katında hiçbir değeri yoktur. Nitekim Hz. Nûh'un oğlu iman etmediği için, Allah Teâlâ onu Nûh peygamberin âilesinden saymamıştır: *“Nûh Rabbine duâ edip dedi ki: 'Ey Rabbim! Şüphesiz (boğulmuş olan) oğlum da âilemdendir. Senin vaadin ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.' Allah buyurdu ki: EyNûh! O asla senin âilenden değildir. Çünkü o, sâlih olmayan bir amel sahibi idi (kâfirdi). O halde hakkında ilmin olmayan bir şeyi Benden isteme. Ben sana câhillerden olmamanı tavsiye ederim.”* ¹⁷⁴⁴

Bütün bunlarla birlikte İslâm, âile bağlarına çok önem verir. Mü'min olmayan akrabalarla her durum ve şartta ilginin kesilmesini emretmez. Onlardan İslâm'a ve müslümanlara düşmanlık gelmez ise, İslâm onlara karşı iyilik yapmayı ve onları ziyâret etmeyi yasaklamaz. *“Allah'a ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi şirk/ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya (eş dost ve arkadaş), uzak komşuya, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenlen kimseyi sevmez.”* ¹⁷⁴⁵ Özellikle müşrik de olsalar, ana babaya ihsanla/

¹⁷⁴³ 58/Mücâdele, 22 ve yine bk. 64/Teğâbün, 14.

¹⁷⁴⁴ 11/Hûd, 45-46

¹⁷⁴⁵ 4/Nisâ, 36

iyilik ve güzellikle davranmayı, onlarla sıcak ilişkiler içine girilmesini arzular: *“Biz insana ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılarla taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce Bana, sonra da ana babasına şükretmesini tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak Banadır. Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) Bana şirk/ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin...”*¹⁷⁴⁶

Bu âyette de görüldüğü gibi, şirk konusunda ana baba dâhil hiçbir kimseye itaat edilmemesi, ama müşrik bile olsalar ana babaya iyilik yapılması emredilmektedir. Nitekim Hz. Âişe'nin kardeşi Esmâ'ya (r.a.), müşrik annesini ziyâret edip iyilik yapması için Hz. Peygamber'in izin verdiği bilinmektedir.¹⁷⁴⁷

Müslüman olmayan ebeveyn de infak vâciptir; dinleri farklı da olsa, kişi muhtaç olan anne babasına bakmakla yükümlüdür. Bir müslümanın durumu müsait iken, ana babasını sıkıntı ve zorluk içinde kıvrandır vaziyette bırakması, tabii ki, bir iyilik ve ihsan sayılmaz. Hâlbuki Kur'an, her şartta ana babaya ihsan ve iyiliği emretmektedir.¹⁷⁴⁸ Allah, akraba ile ilgisini keseni kötölemiş,¹⁷⁴⁹ akrabanın haklarına riâyet etmeyenin günah işlediğini bildirmiş, yakınları kâfir de olsalar, Allah, bunların haklarını yakınlarına vâcip kılmıştır. **“Akraba ile alâkayı kesen cennete giremez.”**¹⁷⁵⁰ Demek ki, **sevgi, velî kabul etmek, onları sırdaş edinmek başka şeydir; kâfir akrabaya nafaka temin etmek, onları ziyâret etmek, onlara ihsanda bulunmak ise daha başka bir şeydir; bunlar birbirine karıştırılmamalıdır.**

EVLYÂULLAH / ALLAH'IN VELÎLERİ KİMLERDİR?

Velî'nin çoğulu “evliyâ”dır. Halk arasında velî veya evliyâ denilince yukarıda anlatılanlar pek akla gelmez. Kafalarda biraz daha özel bir insan grubu şekillenir. Bir taraftan evliyâ göklere uçurulur, onlara karada ve denizde, yerde ve gökte Allah'a ait nice görevler havâle edilir; fakat böyle bir anlayışta ki yanlışlıklar düşünülmez. Buna karşın Kur'an'ın şiddetli yasaklamasına rağmen kimileri inkârcıları, zâlimleri veya tâğutları velî/dost ve sırdaş edinir.

1746 31/Lokman, 14-15

1747 Buhârî, Hîbe hadis no: 2620; Müslim, Zekât hadis no: 1003

1748 2/Bakara, 83; 4/Nisâ, 36; 6/En'âm, 151; 17/İsrâ, 23; 31/Lokman, 14

1749 4/Nisâ, 1

1750 Buhârî, Edeb, hadis no: 5984; Müslim, Birr, hadis no: 2556

Böylelerine toplumun velâyet-yönetim yetkisini seve seve verir. Hatta onların müslümanların aleyhine olan düşmanlıklarına ortak olur. Bazıları da Kur'an'a göre velâyeti caiz olmayan zorbalara İslâm ülkelerinde kurdukları gayri İslâmî düzenlere ses çıkarmazlar, onların siyasetlerinden memnun kalırlar. Onların zulüm sistemlerine destek olur ve bunun ne anlama geldiğini hiç akıllarına getirmezler.

Birçokları ömürlerini aslı astarı olmayan velî-evliyâ menkıbeleriyle (hikâyeleriyle) tüketirken, müslümanların velâyetini gasb edenlerin İslâm âlemini ne hale getirdiklerini, müslümanlara nasıl davrandıklarını hiç düşünmezler. Yanlış velî-evliyâ düşüncesi sebebiyle niceleri Tevhid dininin dışına çıkarlar da farkında bile olmazlar. Bu konuyu Kur'an'ın ve sünnetin çerçevesi dışında değerlendirenler, özel bir statü verdikleri evliyâda olağanüstü güçler ve yetkiler görürler. Onların peşine takılır, bir dediklerini iki etmezler. Ağızlarından, ya da kalemlerinden çıkan sözleri doğru mu yanlış mı diye düşünmeden benimserler. Evliyâ dedikleri kimselerde mutlaka tabiatüstü bir güç ve kerâmet görmek isterler. Göremeyince de kendileri uydururlar. Ya da önceden uydurulmuş malzemeyi kendi şeyhleri için kullanırlar.

Her konuda olduğu gibi bu konuda da şaşmaz ölçü Kur'an'dır. Öyleyse velî veya evliyâ kimdir, özellikleri nelerdir? ***“Haberiniz olsun; Allah'ın velîleri (evliyâullah), onlar için korku yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir.”***¹⁷⁵¹ Onlar Allah'tan hakkıyla korkup çekindikleri için, onlara dünyada ve âhirette korku yoktur. Onların ilerisi güzel olduğu için geçmişle ilgili hüznüleri (üzüntüleri) kalmamıştır. Hesapları sebebiyle korkmayacaklar ve hesaplarının kötü olmaması sebebiyle de üzülmeyecekler.

Bu müjdeye kavuşacak olan “evliyâ” kimdir? Cevabı bu âyeti takip eden ikinci âyet veriyor: ***“Onlar iman edenler ve (Allah'tan) korkup sakınanlardır. Müjde, dünya hayatında ve âhirette onlarındır. Allah'ın sözleri için değişiklik yoktur. İşte büyük kurtuluş budur.”***¹⁷⁵² Ölçü iman ve takva. Kim hakkıyla iman eder, imanını şirk veya riyâ gibi şeylere bulaştırmazsa ve arkasından da Kur'an'ın tanımladığı takvâyâ ulaşırsa, işte böyleleri Allah'ın velîleridir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, Kur'an ‘velî’ kelimesini hem olumlu hem de olumsuz anlamda kullanmaktadır. Şeytanın velîsi olabildiği gibi, putların da velîsi olabilir. İnkârcılar ve zâlimler her bakımdan birbirlerinin velîsidirler. Buna

¹⁷⁵¹ 10/Yûnus, 62

¹⁷⁵² 10/Yûnus, 63-64

karşın Allah mü'minlerin velîsi/dostu ve yardımcısıdır. O, müslümanların kendi aralarında da velâyet ilişkisinin olmasını emretmektedir. Bunun yanında Rabbimiz iman edip takvâ sahibi olan kullarını kendine 'velîler-evliyâu'llah' olarak seçiyor. Demek ki mü'münler için sıradan bir velî olmak değil; Allah'ın velîlerinden, evliyâullahtan olmak önemlidir.

Mü'min zaten İslâm'a bütün benliği ile iman edendir. Buna bağlı olarak bütün mü'minler de takvâ üzere yaşamak zorundadırlar. İman takvâyı gerektirir. Takvâsız mü'min olunamayacağına göre, Allah'ın râzı olduğu bütün mü'minler evliyâdır, Allah'ın velîsidir. Allah da onların mevlâsıdır. Yukarıda mü'minlerin hepsinin birbirlerinin velîsi olduğu açıklanmıştı. Elbette mü'min deyince, akla, Allah'tan hakkıyla korkup çekinen teslim olmuş müslüman gelir.

Peygamberimiz'den gelen bir rivâyet konuyu daha anlaşılır bir şekilde açıklıyor. Peygamberimize Allah'ın velîleri kimlerdir diye sorulmuş, O da şöyle buyurmuştur: **“Onlar öyle kimselerdir ki, görüldükleri zaman Allah hatırlanır, zikredilir.”**¹⁷⁵³ Hz. Ömer'den (r.a.) rivâyet edilen bir hadiste de, kendileri şehid veya nebî olmadıkları halde nebîlerin ve şehidlerin gıpta ettiği, aralarında ticaret ve akrabalık olmadığı halde birbirlerini Allah için seven kimselerden bahsedilmektedir.¹⁷⁵⁴

Evliyâullah (Allah'ın velî kulları), Allah için severek birbirlerine dost, yârân, ahbab olurlar.¹⁷⁵⁵ Ya da onlar Allah uğruna, O'nun adıyla, O'nun celâli için birbirlerini severler. Bu sevgi ile beraber birbirlerine ilgi gösterirler.¹⁷⁵⁶

Takvâ sahibi mü'minler, Hakk'ın canlı şâhitleridir. Onlar, İslâm'ın güzelliklerini pratik hayatlarında gösterirler. Onlar İslâm'ı öylesine güzel yaşarlar ki, onlara bakıldığı zaman Rabbimizin ve O'nun verdiği nimetlerin hatırlanmaması mümkün değildir. İşte Allah'ın velî kulları, müttakî mü'minlerdir. Bu gibi mü'minler özel bir sınıf değildir. Bu velîlik sıfatını onlar iman ettikleri ve uydukları Kur'an'dan alırlar. Ne peşlerine gelenlerden, ne de yukarılarda olduğu zannedilen ve olağanüstü şahsiyet olarak düşünülen kimselerden.

1753 Dürrü'l Mensur, 4/370; naklen Elmalılı, 4/495

1754 Müstedrek, 4/170; naklen Elmalılı, 4/495

1755 Ebû Dâvud, Sünne 2, hadis no: 4596, 4/197

1756 Müslim, Birr 38, Hadis no: 2567, 4/1988; Tirmizî, Zühd 53; Dârimî, Rekaik 44, hadis no: 2760, 2/221; Ahmed bin Hanbel, 2/237, 328, 338, 370, 533; 3/87, 4/128, 386

Bilindiği gibi İslâm'da ruhbanlık ve özel bir sınıf statüsü yoktur. Herkes Allah'ın önünde eşittir ve herkes Rabbine kulluk yapmakla yükümlüdür. Kim-senin Allah katında bir imtiyazı (ayrıcalığı) yoktur. Üstünlük, derece ve sevap kazanma ölçüsü yalnızca takvâdır. Kimin takvâlı olduğunu da yalnızca Allah bilir. Allah'ı râzı etmeye çalışan kullara Allah'ın pek çok yardım ettiğini, onlara çok hayırlar verdiğini, görünen ve görünmeyen nimetlerle desteklediğini, mü'min topluluklarla çeşitli yardımları ulaştırdığını Kur'an haber vermektedir. Mü'minler zaten kerem sahibi insanlardır; Allah dilerse onlara daha fazla kerâmette bulunabilir.

Kerâmet, velî olmanın şartı değildir. Allah dilediği kuluna dilediği nimeti değişik şekillerde ulaştırır. Tekrar edelim ki, velî olmanın, yani 'evliyâullah'tan olmanın şartı iman ve takvâdır. Velî olmak evliyâ sayılmak için başka törenlere, şartlara, uzun boylu açıklamalara, tarîkat silsilelerine, başkaları tarafından verilecek ünvanlara ihtiyaç yoktur. Kur'an, kimin velî olduğunu açık açık anlatmaktadır.¹⁷⁵⁷

TASAVVUF ETKİSİYLE VELÎ VE EVLİYÂ KAVRAMLARINDA ANLAM KAYMASI

Müslümanım diyenlerce tahrif edilen Kur'an kavramlarından biri, "velî" kavramıdır. Kur'an ve sünnetteki gerçek mânası yönüyle bu kavramın içi boşaltılarak tevhidî konumundan soyutlanıp velâyet, ayrıcalıklı bir sınıfa nisbet edilmiştir. Yaşadığımız toplumda, "tevhid"e zarar vermeye müsâit vesîle, şefa-at ve velî anlayışları vardır. Eğer nefsimizi ve çevremizi Kur'an'ın gözlüğüyle görmeye çalışırsak, yanlışlıkların önüne geçebiliriz. Tasavvufun etkisiyle, geleneksel anlamda velî (veya evliyâ); benliğini Allah'ta yok etmek sûretiyle birtakım üstün vasıflar kazanarak, hârikulâde şeyler gösterebilen büyük insan anlamında kullanılmaktadır. Hatta daha da ileri gidilerek Allah adına kâinatın idaresini düzenlemeye yetkili kişiler olarak algılanmaktadır.

Hicretin ilk asrında başlayan zühd ve takvâ anlayışı, giderek tasavvufî bir şekle bürünmüş ve 9. yüzyıldan sonra ise geniş ve renkli bir tefekkür meydana getirmiştir. Velî kavramının, Türkler'in İslâm'a girişinden sonra, İslâm öncesi dinlerinden taşıdıkları Şamanizm, Budizm, Zerdüştlük, Mazdeizm, Maniheizm ve Hristiyanlık gibi inançların tesiriyle ıstılahlaştığı görülmektedir. Öyle ki, Allah'a yakın olduğu kabul edilen, velî diye vasfedilen bu kişilerin

¹⁷⁵⁷ Hüseyin K. Ece, a.g.e., s. 755-757

fevkalâde kuvvet ve kudretlerle mücehhez olduğuna ve herhangi bir konuda -sağ veya ölü iken- yardımlarının söz konusu olacağına inanılmaktadır. Böyle bir anlayış, velînin takdis olmasıyla sonuçlanmaktadır. Yukarıdaki anlamıyla müslümanlar arasında yaygınlaşan bu velî kavramının menşe' itibarıyla İslâmiyet'le ilişkisi olmadığı söylenir. Aynen hristiyanlıktaki saint/aziz kültü gibi, müslümanlar arasında yaygınlaşan bu velî kelimesinin İslâm'dan önceki putperest kültürlerle yakın alâkası olduğu ifade edilir.¹⁷⁵⁸

Eski Türk şamanları incelendiğinde bunların Türk velî tipine çok benzediği anlaşılır. Gelecekte haber veren, hava şartlarını değiştiren, felâketleri önleyen, yahut bunları düşmanlarına Mûsâllat eden, hastaları iyileştiren, göğe çıkıp uçabilen, ateşte yanmayan, yani bu özelliklere sahip olduklarına inanılan Türk şamanları bu hüviyetleriyle âdetâ İslâm sonrası eserlerde velî veya evliyâ olarak tanındı. Şamanist Türkler, şamanların hârikulâde insanlar olduklarına, ruhlar ve gizli güçler ile ilişki kurup onlara istediklerini yaptırabildiklerine inanırlardı. Türklerin velî telakkisinin oluşmasında eski atalar kültürünün de önemi vardır. Ata öldükten sonra onun ruhunun üstün birtakım güçleri olduğuna inanılır ve ondan şefaât beklenir. Bu üstün rûhânî güçlerle donanmış insan tipinin müslümanlıktaki velî tipiyle ilgi kurulmasında güçlük çekilmedi. Kur'ân-ı Kerim'deki çeşitli mûcizeler gösteren peygamberlerin şahsiyetini kendi din adamlığıyla benzeştirdiler. Velî ve evliyâ kültürünün oluşmasına sebep olan unsurlar şunlardır: a) Eski Türk inançları, b) Budizm ve Şamanizm, c) İslâm öncesi kültür, d) Kitab-ı Mukaddes kaynaklı inançlar, d) İslâm'ın (Kur'an ve hadisler) yanlış yorumu.

10-12. asırlarda İslâmiyet, Orta Asya'da yayılırken tekkelerin çoğu eski Budist manastırlarının yerine, yahut yakınlarına yapılıyor, zamanla manastırdaki azize ait menkıbeler, yerli halkla ilişkiler kurmada kolaylık olması için İslâmî bir hüviyete dönüştürülüyordu. Bu usûl, hem Anadolu'da, hem de Rumeli'de tatbik edildi. Meselâ, Hacı Bektaş'ın Sulucakarahöyük'te kurduğu tekke, burada yaşayan Hristiyanların takdis ettiği Saint Charalambus'a ait kilise ve kültürü İslâmî bir havaya büründürüldü. Bu örnekler çoğaltılabilir. Bu velî veya evliyâların neler yaptıklarını Abdurrahman Câmî'ye ait, tasavvuf kitaplarının meşhurlarından olan eseri Nefehâtü'l-Üns min Hazerâti'l-Kuds isimli eserden takip edelim:

1758 Bk. E. A. Westermarck, İslâm Medeniyetinde Puta Tapma Devrinden Artakalan İtikatlar, Ankara, s. 11, 19-20; Haksöz, sayı: 11 (Şubat 92), s.14

- 1) Yoğu var etmek, varı yok etmek,
- 2) Gizli şeyleri açığa çıkarmak, açıkta olanları gizlemek,
- 3) Ölüyü diriltmek, diriye öldürmek,
- 4) Duâyı gerçekleştirmek,
- 5) Gıyâben söylenenleri işitmek,
- 6) Gaybden ve gelecekte haber vermek,
- 7) Su üzerinde yürümek, mekân aşmak,
- 8) Aynı anda muhtelif yerlerde görünmek,
- 9) Hayvan, bitki veya cansız maddelerin tesbih ettiklerini duymak,
- 10) Havada dolaşmak,
- 11) Vahşi hayvanları emrine almak.

Yukarıda sayılan özelliklere uygun, tarihte ve günümüzde var sayılan velîlere örnekler veren külli-yât bir hayli yaygındır. Örnek olarak; Hacı Ubeydullah Ahrar denilen şahıs Semerkant'ta otururken, aynı anda İstanbul'u fetheden Fâtih'in ordusuna yardım eder şeklindeki olay, bütün klasik kaynaklarda çok rahat bir şekilde anlatılır.¹⁷⁵⁹ Bazıları da "insanın kalbinden geçirdiğini bilir, gelenin sormadan cevabını verir, istemeden ihtiyaç sahibinin muhtaç olduğu şeyi bağışlardı. Gönüllere ve rüyalara tasarrufu vardı. Bereket gittiği yerlere yağardı." ¹⁷⁶⁰

Bazıları da Allah ile konuşabiliyor, hatta O'nu da emri altına alıyor: "Hak Teâlâ dedi: 'Yâ Cüneyd, ben seninim, sen benimsin. Şimdiye değin sen benim dediğimi tutardım; şimdiden sonra ben senin dediğini tutarım.'" ¹⁷⁶¹ Bir başkası: "Evliyâdan bazıları vardır ki, sâdık mürîde vefâtından sonra, hayattayken olduğundan daha fazla menfaat erıştırir. İsterse o velî, kabrinde meyyit olsun. Kabrindeyken müridini yetiştirir. Müridin kabrinden onun sesini işitir. Nitekim Ebu'l-Hasan Hırkani, Beyazıd Bestami'den bu şekilde feyz almıştır.¹⁷⁶² Bazıları işi daha da ileri götürerek; "Allah beni över, ben de onu. O bana kulluk eder, ben de O'na. Bir halde O'nu ikrar eder ve eşyadaki çokluk ve değişikliği görünce inkâr ederim." ¹⁷⁶³

Velî (veya şeyh) ile sohbetin usûlü: "Evvelâ mümkün ise gusl ile, olmazsa taze bir abdestle iki rekât namaz kılmak, anlayamadığı bir şey varsa, onu kendi kusuruna haml etmek, hiçbir sûrette şeyhin kavl, fiil ve ahvâline

1759 İrfan Gündüz, Osmanlılar'da Devlet-Tekke Münâsebetleri, Sehâ Neşriyat, s. 43-44

1760 Mehmed Zâhid Kotku, Ehl-i Sünnet Akaidi, Sehâ Neşriyat, s. 7

1761 Feridüddin Attar, Tezkiretül-Evliyâ, Erkam Y. s. 158

1762 Es-Seyyid Abdülhakim Arvasî, Râbita-i Şerife, Büyük Doğu Y. s. 19

1763 Muhyiddin-i Arabî, Fusûsu'l-Hikem, M.E.B. Y. s. 48

kat'iyen itiraz etmemek, şeyhin kelâmını hakdır diye itikad etmek... Sohbet bitince çok oturmayıp hemen kalkıp izin istemek ve ellerini dizlerini öpüp geri gitmek..."¹⁷⁶⁴; "Allahu Teâlâ'nın ism-i zâhirleri o kadar çok tecelli etti ki, her şeyde ayrı ayrı göründü, hatta nisâ (kadınlar) şeklinde, onların organları halinde ayrı ayrı zâhir oldu. Bu tâîfeye o kadar bağlandım ki, nasıl bildireyim, kendimi tutamıyordum. Onların şeklindeki zuhur başka hiçbir şeyde yoktu."

1765

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Allah adına, din adına bu anlatılanların İslâm'la bir ilgisi olmadığı halde, bu eserlerin Kur'an rehberliğinde yeniden okunması ve yeniden değerlendirilmesi gerekir.

Yukarıda görüldüğü gibi, Kur'an-ı Kerim'e göre, gerçek velî Allah'tır, Birçok âyette Allah'ın mü'minlerin velîsi ve yardımcısı olduğunu görmekteyiz.¹⁷⁶⁶ Yine Kur'an, Allah'tan başka velî edinmeyi yasaklar. *"Onların Allah'ın dışında kendilerine yardım edecek velîleri yoktur."*¹⁷⁶⁷; *"Yoksa O'nun dışında birtakım velîler mi edindiler? İşte Allah, velî olan O'dur. Ölü olanları da diriltir. Her şeye güç yetiren O'dur."*¹⁷⁶⁸; *"Haberin olsun, hâlis (katıksız) olan din, yalnızca Allah'ındır. O'ndan başka velîler edinenler (şöyle derler): 'Biz bunlara bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz.' Hiç şüphesiz Allah kendi aralarında ihtilâf ettikleri şeylerden hüküm verecektir. Gerçekten Allah, yalancı kâfir olan kimseyi hidâyete erdirmez."*¹⁷⁶⁹

Kur'an, insan vasfı olarak velî konusunda da mü'minlerin birbirlerinin velîleri olduğunu belirtir. *"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, birbirlerinin velîleridirler; iyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve rasûlüne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır."*¹⁷⁷⁰; *"İyi bilin ki Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir. Onlar Allah'a iman etmiş ve muttakî olmuşlardır."*¹⁷⁷¹ Allah'ın dostları olduğu gibi, şeytanın da dostları vardır. *"Şeytanları inanmayanların evliyâsı kıldık."*¹⁷⁷² Takvânın özelliklerini de Kur'an, özellikle Bakara, 3-5 ve 177. âyetlerde açıklar. Bu âyetlere göre

1764 M. Zâhid Kotku, Tasavvufî Ahlâk, c. 1, s. 90

1765 İmam-ı Rabbâni, Mektubat Tercümesi, 1. Mektup, Sönmez Neşriyat, s. 6

1766 2/Bakara, 257; 3/Âl-i İmrân, 68; 7/A'râf, 155; 9/Tevbe, 116

1767 42/Şûrâ, 46

1768 42/Şûrâ, 9

1769 39/Zümer, 3

1770 9/Tevbe, 71

1771 10/Yûnus, 62-63

1772 7/A'râf, 27

takvâ, iman ve sâlih amellerdir. İslâm'ın yaşanması ve hayata geçirilmesidir. Kur'an'ın, Rasûlün hayatıyla örnek davranışlar haline, yaşayan Kur'an haline gelmesidir. Mü'min ve müslüman olmanın yolu, velî olmanın yolu, Kur'an ve sünnete uygun yaşamaktan geçer. Kur'an, takvâ sahibi olmamızı istiyor. Hatta daha da ileri giderek, gerçek mü'minlerin, takvâ sahiplerine önderler olmasını öneriyor. Bu da yaşanan hayata yön verip İslâm'a uygun bir şekilde örneklik yapmakla mümkündür. Allah'ın dostlarının kerâmeti, ihsânı ve takvâsı; Kur'an'ı, yaşanan bir hayat haline getirmesidir. Bazılarının anladığı gibi, kâinata tasarrufta bulunma, duâlara icâbet etme, öldüklerinde geri kalanları mezardan idare etme, mezarları üzerinde kubbeler inşâ edilme şeklinde değildir.

Kur'an, Hz. Peygamberimiz'e şöyle buyurur: *“De ki: ‘Ben kendime Allah'ın dilediğinden başka ne bir yarar, ne de bir zarar verme gücüne sahibim. Eğer gaybı bilseydim, elbette çok hayır elde ederdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben sadece iman edenler için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.”*¹⁷⁷³ Yine Kur'an'da insanların kalplerine tasarrufta bulunmak, hakka meyletmeyen kimselerin kalplerine imanı yerleştirmek ve buna benzer hususlarda peygamberlere bile yetki verilmediği¹⁷⁷⁴ halde, birtakım insanlara takvâ adına Kur'an dışı ilâhî sıfatlar vermek, İslâm'ı bilmemek veya bile bile düşmanlık etmek demektir. Kur'ân-ı Kerim, peygamberlerin bile sahip olduğu bütün kudret, azamet, üstünlük ve şerefin Allah'a itaat edip tamamıyla O'nun hükümlerini uygulamada olduğunu belirtir.

Hz. Peygamber, Kur'an'dan yüzçevirir, Allah'ın kelâmını değiştirmeye kalkar ve kendi sözlerini ona ilâve edecek olursa; onun başkası üzerinde hiçbir üstünlüğe sahip olamayacağı açıklanır. *“Sana gelen ilimden sonra, eğer onların hevâlarına/arzularına uyacak olursan, andolsun ki Allah'tan sana ne bir dost, ne de bir yardımcı olur.”*¹⁷⁷⁵; *“De ki: ‘Onu kendi tarafımdan değiştirmek benim için imkânsızdır. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım. Şayet ben Rabbime karşı gelirim büyük bir günün azâbından korkarım.”*¹⁷⁷⁶ Kur'an'da açıklanan bu tür âyetlerin hepsi, Rasûlullah'ın herhangi bir muhâlefeti, sapması veya âyetleri gizlemesinden korkulduğu için indirilmemiştir. Bu âyetlerin indirilmesinden maksat, insanlara, peygamberin Allah'a olan yakınlığının sebebinin peygamberin -hâşâ- Allah ile bazı ortak

1773 7/A'râf, 195

1774 27/Neml, 80; 35/Fâtır, 22-24

1775 2/Bakara, 120

1776 10/Yûnus, 15

sıfatlara sahip olması veya akrabalık -hristiyanlıktaki oğul anlayışı gibi- bağı olmadığını göstermektedir. Böylece, peygamberin özelliğinin, uyarıcı, müjdeleyici olması ve Allah'ın hükümlerine kayıtsız şartsız bağlanması olduğu açıklanmaktadır.

Velî olmak, eşyanın tabiatını tersine döndürmek sûretiyle değil; bilakis eşyanın tabiatı gereğince, sünnetullahın açığa çıkması, fitratın gelişmesi ve Allah'ın râzı edilmesiyle mümkün olmaktadır. Allah katında yalnızca takvâ ile insanlar birbirlerinden ileride olabilmektedirler. Bu da, azâbından korunmak ve rızâsını kazanmakla mümkündür. Kim Allah'a, O'nun bildirdiği gibi inanır ve sâlih amel işlerse, işte kurtulanlar yalnız bunlar olacaklardır. Peygamberlerin hepsi, Allah'ın velî kullarıdır. Onlar Allah'ı râzı etmişler, tevhidi hayatlarında uygulamışlar ve en güzel şâhitler olmuşlardır. Mü'minler de Allah'ın velî kullarıdır. Allah, iman eden ve sâlih amel işleyen kullarını velî/dost edinmektedir. Velînin büyüklüğü buraya kadardır. Müslümanlar da ayrıca, birbirinin velîsidirler. Birbirine yardım eden, bağışlayan, malından yediren, koruyan, kollayan insanlardır. Muhâcir ve esârın birbirlerini velî kabul etmeleri ve uygulamaları ile elimizdeki sağlam bilgiler, bizler için örnek teşkil etmektedir.

İslâm akaidinde, bazı dinî çevrelerde bilinen anlamda kişilere kutsallık izâfe edilerek, hatta onları insanlık vasıflarının da üzerine çıkarmak gibi hayâlî ve mitolojik tipler icat etmek anlayışına yer yoktur. Kur'an'da net bir şekilde açıklanan "evliyâ"nın diğer insanlardan farkı; beşer tabiatının üzerine çıkması, fevkalâdelikler göstermesi veya günahları bağışlaması değil; tevhidî bir inanca sahip olması, münkerden kaçınması ve ma'rûfu emretmesi, her türlü şirke, zulme, haksızlığa karşı tavır sahibi olmasıdır.¹⁷⁷⁷

Velî/ermiş kabul edilen rûhânîler hakkında birçok menkabeler yazılmıştır. Bu kişilerin hayat öyküleri ve onlara mal edilen olağanüstülükler dikkat ve ibretle incelenmeye değer. Bu mitolojik hikâyeler, velî kabul edilenlerle ilgili inanış biçiminin eksenini oluşturmaktadır. Bu hikâyelerde insanüstü özellikler o kadar astronomiktir ki Allah'ın kitabı ve Rasûl'ün sünnetiyle aydınlanmış aklı başında hiçbir mü'min, bunların gerçekliğini kabul edemez. Çünkü evliyâlık, ermişlik denen inanış kadar, sünnetullahı (Allah'ın evrendeki değişmez kanunlarını) kökünden inkâr eden, Allah'ın kâinat üzerindeki sınırsız egemenliğini yok sayan ve O'na açıkça kafa tutan başka bir inanış biçimi hemen hemen yoktur. Herhangi bir halifenin, kendi şeyhi hakkında rivâyet edilen bu

¹⁷⁷⁷ Arif Çiftçi, Veli ve Evliya Terimleri Üzerine, Haksöz, 11

mitolojileri hiçbir zaman yalanlamamış olması, tarikat liderleri hakkında ciddi bir ahlâk sorununun varlığını ortaya koymaktadır. Gerçekten de hemen hiçbir şeyh, kendisini mezun etmiş olan mürşidinin göklere çıkarılmasına şimdiye kadar itiraz etmemiştir.

Aslında menkabe geleneği, yabancı kaynaklıdır. Özellikle şamanlıktaki “kam” kültünün, budizmdeki “arhanı” kültünün ve hristiyanlıktaki “azizler” kültünün etkisi altında peydahlanan velîlik/ermişlik inancına bağlı olarak bu gelenek yerleşmiş ve zamanla kurumlaşmıştır.

Tasavvuftaki Evliyâ Nasıl Bir Kişiliktir? Tasavvuftaki anlayışa göre bazı yüce ruhlu insanlar, keskin bir sezgiye, olağanüstü ve gizemli güçlere sahiptir. Bu kişilere, her dinin mistik toplulukları tarafından verilen bazı sıfatlar vardır. Evliyâ, aziz, saint, surp, ermiş gibi. Kalabalıkların çok büyük saygı ve bağlılık gösterdiği bu şahısların, çilehâne, manastır, savmia ve stupa gibi özel ve kutsal sayılan mekânlarda seyr u sülûk, mücâhede, çile, riyâzet ve yoga gibi her dine göre çeşitli adlar altında mistik egzersizler yaparak günahlarından arındığına ve bir ruh temizliğine kavuştuğuna inanılır. Bunlar artık himmet, bereket ve tasarruf sahibidirler. Allah adına, kâinat ve tabiat olaylarını yönetirler (!)

Evliyâ denilen bu insanlar hakkındaki inanışlardan bazıları şöyledir: Bunlar günahsız, yüce ve yanılmaz şahsiyetlerdir; kutsal birer kişiliğe sahiptirler. Gizliyi ve özellikle gönüllerden geçenleri bilirler. Duâları makbuldür; ne dilerlerse Allah o dileği yerine getirir. Aynı anda birkaç yerde bulunabilirler. En uzak mesâfeleri en kısa bir zamanda katederler. İslâm ordularının (veya bugünkü ordunun) ön saflarında düşmana karşı çarpışır ve zafer sağlarlar... Bu inanç çerçevesinde şartlandırılmış duygusal insanlar, evliyâ diye niteledikleri kişilerin, böylesine olağanüstü güçlerine kendilerini inandırmış, onların hayalleri zorlayan mitolojik hikâyelerini kaleme almışlardır. Tarih boyunca bu konuda “menâkıbnâme” adı altında yazılan kerâmet hikâyeleri, ciltler dolusu birikim oluşturmuştur. (Bunların bazıları, filmlere konu olmuş, “İhlâs”lı müridlerce menkabeler senaryolaştırılmıştır.)

Her zâtın velîlik derecesi, ona mal edilen menkabelerle ölçülmeye başlanmıştır. Mürîd, üstünlük, olağanüstülük, yücelik ve kerâmet olarak mürşidi için tasavvur edebileceği her meziyet ve olayın, eylemsel biçimde yaşanmış ve gerçekleşmiş olduğundan asla kuşkulalmaz. Ondan sonra da bunları,

hayâlinin enginliği ve dilinin zenginliği oranında anlatmaya ve yaymaya başlar. İşte menkabeler böyle oluşmuştur.

Hayatta olduğu sürece “Efendi Hazretleri”, “Efendi Baba”, “Efendi” unvânı verilen bu zatların her konuştuğunda hikmetler aranır, her sözü sayfalar dolusu yorumlara konu olur, attığı her adımdan, yaptığı her hareketten, göz atmasından, nazar etmesinden, gülümsemesinden, ya da hapsirmesinden bile türlü anlamlar çıkarılır. Meselâ, bir kaza mı oldu, “Efendi Hazretleri bunu işaret buyurmuştu”, yağmur mu yağdı, “Efendi Hazretleri biraz önce duâ etmişti”, çevrelerinde sevilmeyen birinin başına bir belâ mı geldi, “Efendi onu çarptı” vs. Öldükten sonra üzerine saltanatlı bir türbe inşâ edilir; mezarının üzerine süslü bir sanduka kurulur; adı, hayat tarzı, sözleri ve ona ait hemen her şey kurumlaşır ve kutsallaşır.

Hâlbuki İslâm’da böyle bir evliyâ telâkkisi yoktur ve olamaz. Nitekim ilk zâhidler olarak bilinen Hasan el-Basrî, Süfyan es-Sevrî, Abdullah bin el-Mübârek, Fudayl bin İyad, Şakıyk-ı Belhî, Ma’rûf el-Kerhî, Ebû Süleyman ed-Dârânî, Bişr el-Hafî, Seriyy es-Sakatî, Hâris el-Muhâsibî ve Sehl bin Abdullah et-Tüsterî gibi şahsiyetlere, yaşadıkları çağda böyle bir kişilik mal edilmemiştir. Velî kavramı, müslümanların ilk üç kuşağı tarafından tamamen Kur’an’ın tanımladığı şekilde benimsenmiştir.

Bazılarının tebliğ adına gündeme getirdikleri dinin merkezini şekiller ve hayâller cümbüşü süsler. Din onlar için âyindir, tesbihtir, sarıktır, takkedir, cübbedir, kavuktur, sakaldır, çarşaftır, türbedir, tekkedir, mezar taşlarıdır, kıssa ve menkabelerdir. Bulutlar üstünde uçuşan pembe kanatlı evliyâlarıdır. Halk açısından da din, yine şekilcilik ve teferruatın merkezde olduğu bir anlayış ve yaşayıştır. Halka göre de İslâm, büyük kubbeli dev câmilerdir, kandildir, mevlittir, ilâhîdir, ezgidir, mehter marşıdır, fetih kutlama törenleridir, festir, kılıçtır, tuğradır, bid’attır, hurâfedir... İslâm’ın, esas olarak Kur’an ve Sünnet’ten ibaret olduğu, dolayısıyla bu iki kaynağın, hayata geçirilmesiyle ancak İslâm’dan söz edilebileceği, hemen hiç kimsenin ilgisini çekmemektedir. Onun için eğer kutsallaştırılmış eşya ve kavramlar hakkında en ufak bir olumsuz düşünceniz varsa dindar kabul edilen toplumun ölçülerine göre belki müslüman bile sayılmazsınız, en azından sapıksınız.

Bilindiği gibi, İslâm’ın temeli imandır ve imanın da ağırlık merkezi Allah Teâlâ’ya Kur’an’da bize kendini tanıttığı sıfatlarıyla inanmaktır. Bu inancın özü

ise, kâinatın yaratıcısı, yöneticisi, yönlendiricisi ve düzenleyicisi olarak Yüce Allah'ın bir, eşsiz, benzersiz, ortaksız, vekilsiz, başlangıcsız, sonsuz ve ölümsüz olduğu; ezelden ebede her şeyi bildiği, gördüğü, duyduğu ve her şeye egemen olduğudur. Tevhîdin en kısa özeti budur ve bununla birlikte Allah Teâlâ'nın sonsuz ve sınırsız egemenliği üzerinde hiçbir kimsenin ve herhangi bir gücün hiçbir halde asla etkili olamayacağıdır. Dolayısıyla, yarattığın sebep olduğu herhangi bir etki, yalnızca Allah tarafından yönetilen kâinat düzeninin, birbirine bağlı disiplinleri ve kuralları çerçevesinde ancak meydana gelebilir. Gerçek bu iken, tarihin akışı içinde ve çeşitli etkenler altında zamanla “ermişlik” diye bir inanç peydahlanmış, böylece “evliyâ” diye -sözde- üstün güçlere sahip bazı kimselerin, Allah adına kâinat olaylarına yön verebileceklerine inanılmaya başlanmıştır. Bütün bu anlayışlar, Kur'an ve sahih sünnet çerçevesi içinde sorgulanmalı, inançlardan şirk kalıntıları temizlenmeli, velî kavramı da, diğer İslâmî kavramlar gibi, Kur'an'la sağlaması yapılarak i'tidal içinde yeniden değerlendirilmelidir. Müslümanım diyenlerin kendilerini, inanç ve amelleriyle elden geçirmesi, sağlam teraziyle tartması gerekmektedir.¹⁷⁷⁸

Bilindiği gibi, “Velî” Allah'ın isimlerinden biridir. Allah kendisinin velî olduğunu söylemektedir; yani koruyucu, kollayıcı, dost, yardımcı, yakın, sahip, efendi mânâsında. Velîyyullah olarak kullanıldığında ise Allah'ın dinini koruyucu, O'nun dininin yardımcısı, O'nun dostu, O'nu sahip ve efendi edinen, yani özetle Allah'ı râzı eden kimse demektir. Bu durumdaki kimseyi Allah yakın edinmekte, O'nu sevmekte, O'ndan râzı olmaktadır. Kullanının arasında Allah'a yakınlığı ile mümtâz bir mevkii bulunmaktadır velîyyullahın. Bu seçkinlik, o kişinin Kur'an'ı ahlâk edişinin doğal bir sonucu olarak güzel ahlâkı sebebiyle insanlar tarafından sevmek, beğenilmek, imrenilmek halidir. Allah'ın ona yardımı, sünnetullahı, eşyanın tabiatını tersine döndürmek sûretiyle değil; bilakis eşyanın tabiatı gereğince onun işlerinin kolay olmasının, başariya ulaşmasının gerçekleşmesidir.

Bir müslümanın, diğer müslümanların velîsi olduğuna gelince, mesele hiç de halkın anladığı gibi değildir. Zira, âyetlerde geçen “velî” kelimesi, birbirinin yardımcısı, birbirine hak yolunda yardım eden, malından yediren, birbirini bağışlayan, bir vücudun parçaları arasındaki uyum gibi uyum içinde ve aynı vücudun sağlığını korumaya yönelik bir birliktelik kastedilmektedir. Muhâcir ve Ensâr'ın Hz. Peygamber'i velî olarak kabullenmeleri, birbirlerinin velîsi olduklarıyla ilgili uygulamalar, karşılıklı tavırları, sözleri ve Peygamber'in de

¹⁷⁷⁸ Geniş bilgi için bkz. Ferit Aydın, Tarıkatta Râbita ve Nakşibendilik, s. 285-305

onları velî/dost edinmesiyle ilgili bilgiler, bu velîliğin boyutlarını gösterir. Bu gerçek velîlerin hiç biri gaybı bilmediği gibi, hiç birinin gezdiği yerlere bereket yağdırdıklarına, kızgınlık duyduklarının ölümünü isteyip öldürdüklerine, onları çarptıklarına veya taş yaptıklarına, denizin üzerinde yürüdüklerine, kuru ağacı yeşerttiklerine ve benzeri kerâmetlerine rastlamamaktayız. O kadar rastlamamaktayız ki, Hz. Hamza, Uhud Harbinde kendisini öldürmek için fırsat kollayan ve en çok on-onbeş adım ötesinde bulunan eli mızraklı Vahşi'nin varlığından habersizdir. Hz. Ömer, iki adım gerisinde, safta namaza durarak kendisini öldürmek için hazırlanan ve hançerleyerek bunu gerçekleştiren Firuz isimli Ebû Lü'lü künyeli Zerdüşti kölenin niyetinden (kalbinden geçenden) habersizdi. Hz. Ali, kendisini öldürmek için aylardır plan kuran ve anlaştığı arkadaşlarıyla kararlarının bir parçası olarak kendisini öldürmek için namaz kıldığı câmide bulunan ve onu hançerleyerek emelinin gerçekleşmesini sağlayan Abdurrahman İbn Mülcem'in yanına kadar sokulan varlığından habersiz idi.

Rasûlullah'ın (s.a.s.) kendilerine İslâm'ı öğretmeleri için gönderilmesini istedikleri tebliğcileri tuzak kurarak yolda öldürenlerin niyetlerinden habersiz olduğu tarihî bir vâkıa olarak karşımızda durmaktadır. Peygamber'in ve Hz. Ebû Bekir (r.a.) ve Hz. Ömer (r.a.) gibi özellikle ileri gelen sahâbenin, Muhâcirlerin ve Ensârın, âyetlerle sâbit bulunduğu üzere yaptıkları amellerden ötürü Allah'ın dostluğunu kazandıklarını biliyoruz. Velâyetlerinden emin olduğumuz bu insanların hiç birinin uçuğu, su üzerinde yürüdüğü, gaybı bildiği ile ilgili sahih mâlûmâta sahip değiliz. Müslümanlık lâfla değil; iman ve yaşayışla isbat edilir. Nasıl ki Rasûlullah, amelleriyle, örnek yaşayışıyla¹⁷⁷⁹ İslâm'ı bize öğretmiştir. Rasûlullah'ın Uhud'da dışı kırılır, bu velîlere bir şey olmaz; Rasûlullah gaybı bilmez, bu velîler bilir. Rasûlullah ölümleri (meselâ amcası Hz. Hamza'yı, oğlu İbrahim'i) diriltemez, bu velîler diriltir. Rasûlullah kılıçla, kalkanla savaşır, bu velîler üfürükleriyle savaşır...¹⁷⁸⁰

“O'nun berisinden çağırdıklarınız kendilerine yardım edemezler ki size yardım etsinler.”¹⁷⁸¹; “Belki kendilerine yardımları dokunur diye Allah'ın berisinden ilâhlar/tanrılar edindiler. Ama onların yardıma güçleri yetmez. Oysa ki kendileri onlar için hazır askerdirler.”¹⁷⁸²; “De ki, Allah'ın berisinden çağırdıklarınıza bakın bakalım. Gösterin bana, yeryüzünde yaratmış

1779 33/Ahzâb, 21

1780 Geniş bilgi için bkz. Ercüment Özkan, Tasavvuf ve İslâm, özellikle s. 51-100

1781 7/A'râf, 197

1782 36/Yâsin, 74-75

oldukları ne vardır? Yoksa onların göklerde bir ortaklığı mı bulunuyor? Eğer doğru iseniz, bu konuda bana, bundan önce gelmiş bir Kitap veya bir bilgi kalıntısı getirin bakalım. Allah'ın yakınından kendisine kıyâmete kadar cevap veremeyecek olanı yardıma çağırandan daha sapık kim olabilir? Oysa ki bunlar onların çağrısından habersizdirler.”¹⁷⁸³; “Şunu bilin ki, göklerde kim varsa ve yerde kim varsa hepsi Allah'ındır. Allah'ın dūnundan/yakınından birtakım ortaklar çağırınlar neyin peşindedirler? Bunların peşine takıldığı belli bir kuruntudan başka bir şey değildir. Onlarınkisi sadece saçmalamadır.”¹⁷⁸⁴

Bu âyetlerde geçen “*dûne*” kelimesine, çoğu mealde “başka, gayrı” anlamı verilmektedir. Bu mânâ, “*dûne*” kelimesinin anlamlarından biridir. Ama bu kelimenin asıl anlamı, “fevka”nın zıddı, yani en üst mertebeden beri, ondan aşağıca demektir. Bir şey, öbüründen biraz aşağıda olunca, bunu ifade için “*dûne*” kelimesi kullanılır. Buna göre, âyetlerde geçen “*min dūnilâllâh*”, yani “*Allah'ın dūnundan*” ifadesi, Allah'ın en yakınından, yani berisinden demek olur. Zaten Allah'tan başka velîlere tutananlar, hep onların Allah'a çok yakın olduğuna inanmışlardır.

Tasavvufî anlamda velî olmak için aranan şartların başında kerâmet gelmektedir. Hemen bütün tasavvuf kitaplarında velîliğin alâmetlerinden sayılan kerâmet, yani velîlerin izhar edebileceği birtakım hârikulâde olaylar dolayısıyla velîliğin, peygamberliğe benzer bir statü kazandığı dikkat çeker. Mevcut olan bu paralellik, daha 9. yüzyılda, peygamberlerin sonuncusu olması sebebiyle Hz. Muhammed (s.a.s.) için kullanılan “Hâtemu'l-Enbiyâ” terimine benzer bir “Hâtemu'l-Evliyâ” (Velîlerin mührü/sonuncusu) kavramının doğmasına sebep olmuştur.

Burada, bir de velîler arasındaki mertebeler silsilesinden bahsetmek gerekir. Velâyet kavramı, 9. yüzyılda kendi içinde bir mertebelenmeye tâbi tutulmuştur. Şüphesiz velî telâkkisindeki gelişmelerden kaynaklanan bu duruma göre velîler, bir piramid şeklinde muhtelif derecelere ayrılmışlardı. Bu piramitte en alt tabakadan başlayarak sayıları gittikçe azalmak üzere sırayla **Recebiyyûn, Müfredûn, Asâib, Nukabâ, Nucebâ, Abdal, Efrâd, Evtâd, İmâmân** yer alır ve tepede ise, hepsinin başı olan **Kutb** bulunur. Dolayısıyla Kutb, bir devirde yeryüzünde mevcut bütün velîlerin en büyüğü olup kâinat, onun otoritesi altında, zikredilen tabakaları oluşturan velîler tara-

¹⁷⁸³ 46/Ahkaf, 4-5

¹⁷⁸⁴ 10/Yûnus, 66

fından yönetilir. Velî kavramındaki, Kur'an'daki anlamdan sapma ve gelişme, sonraki bazı mistik etkilerin, meselâ Yeni Eflâtunculuk'un ve Gnostisizm'in rolüne dikkat çekmek gerekir. Aynı etkilere mâruz kalan hristiyan mistisizmindeki "saint (aziz)" telâkkisiyle, tasavvuftaki "velî" telâkkisi arasında benzer noktalar hayli fazladır. Meselâ, hristiyan mistisizminde "saint", "Allah adamı" ve "Allah dostu"dur. Genel mânâda da, bütün dürüst hristiyanlar Allah dostudur. Fakat özel anlamda asıl Allah dostu olan, saint/aziz, yani bütün dünyevî zevk ve bağlardan kurtularak birtakım riyâzet ve mücâhede usûlleriyle kendini Allah'a adayan, Ona ulaşabilen hristiyanıdır. Hristiyan mistisizmindeki bu telâkki, tasavvuftaki "velâyet-i âhmed" (bütün müslümanların genel mânâda velî olduğu) ve "velâyet-i hâssa" (dar mânâsıyla tasavvuftaki velî) telâkkisini andırmaktadır. Ayrıca, tasavvufta olduğu gibi "saint" (aziz)in kerâmet (miracle) kavramıyla sıkı ilişkisi de dikkat çeker.

Velî telâkkisindeki bu farklı statünün, ilk zamanlarda İslâm ulemâsı muhitlerinde ve onlara bağlı halk çevrelerinde birden bire kabul görmeyip tepki ile karşılandığını biliyoruz. Özellikle sûfî çevrelerin bütün gayretlerine rağmen, peygamberlik ile velîlik arasındaki paralel noktalar şiddetle reddedilmiştir. Aynı şekilde mu'tezile mezhebi, birtakım üstün vasıflarla techiz edilmiş böyle bir insan telâkkisini, dinin esasına aykırı olduğu düşüncesiyle asla benimsememiştir. Fakat zamanla bu tepkilerin mutasavvıflar tarafından değerlendirilip hesaba katılması sonucu, uyuşma için gösterilen gayretler boşa çıkmadı. İlk tepkilerin giderek şiddetini kaybettiği ve hatta sünîliğin, velîlik telâkkisini sadece benimsemekle kalmayıp savunduğu bile görüldü. Hiç şüphesiz bu değişimde İmam Gazâlî'nin unutulmaz çabasının büyük rolü olmuştur. Artık günümüzde, halkın büyük çoğunluğu, tasavvufî anlamdaki velî telâkkisini kabul etmeyenleri, eksik (sapık) müslüman sayar; bazı çevrelerde ise bunlar müslüman bile kabul olunmaz.

Türklerin İslâmiyet'e girişinden sonra tasavvufun velî telâkkisi, Türk mutasavvıflarınca da aynen benimsenerek devam ettirilmiştir. Velînin peygambere denk tutulduğu ve onun gibi, söylediği her sözün mutlak kabul gördüğü sözkonusu olmuştur. ¹⁷⁸⁵

¹⁷⁸⁵ A. Yaşar Ocak, Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliyâ Menkabeleri, s. 3-4

SORULAR

Velâ ve berâ ne demektir? Sözlük ve ıstılah anlamlarını açıklayın.

Allah'ın mevlâ, vâlî ve velî olması ne demektir?

Tevhid, şirk ve müşriklerle ilgili nasıl bir tavrı zorunlu kılar?

Müslümanların düşmanları, düşman olarak kabul etmesi gerekenleri sayın.

Kur'an'ın hedefi savaş mıdır, yoksa sulh ve barış mıdır? Niçin?

Ehl-I Kitaba karşı tavrımız nasıl olmalı?

Kur'ân-ı Kerim kimlere itaat etmemizi ve kimlere de isyan etmemizi emreder?

Mü'minlerin kimleri velî edinmeleri şart; kimleri velî edinmeleri de yasaktır?

Velâ ve berâ konusunda insanlar kaç kısımdır, kısaca bilgi verin.

Allah için dost olmanın ve düşman olmanın gerektirdikleri hususlar nelerdir?

Dostun Nitelikleri nelerdir?

Velî ve velâyetle ilgili üç tane âyet meâli, 3 tane de hadis tercümesi veriniz.

Velâyetle siyaset ilişkisini açıklayın.

Müslüman olmayan akrabalara nasıl davranmak gerekir?

Allah'ın evliyâsı, velîleri kimlerdir, açıklayın.

Tasavvufun etkisiyle velî kavramındaki anlam kayması ve çarpıtma hakkında bilgi verin



ÜNİTE 25

MÛCİZE VE KERÂMET

- Mûcize
- Mûcizenin Şartları
- Peygamberlerin Mûcize Göstermesi Akla Ters Değildir
- Mûcize, Ancak Peygamber Eliyle Gerçekleşir
- Kur'an'a Göre, Peygamberimize Kur'an Dışında Bir Mûcize Verilmemiştir
- Peygamberimiz de Kendisine Kur'an Dışı Mûcize Verilmediğini Söylüyor
- Müşriklerin Mucize Olarak Neler İstemediler ki
- Peygamberimize Kur'an'dan Başka Mucize Verildiğine Dair Delil Olarak İleri Sürülen Âyetler
- Peygamberimiz'e Mucize Olarak Sadece Kur'an Verilmiştir
- Hadis Literatüründe Hz. Peygamber'e Atfedilen Hissî Mûcizelerin Değerlendirilmesi
- Sonuç
- Kerâmet
- Kerâmet Diye İddia Edilen Olaylar
- Kerâmet Kavramının Tasavvufçu/Tarikatçı Bakış Açısıyla Nasıl Anlaşıldığına Yönelik Bazı Tasavvufî Kavramlar
- İstidrac
- İhânet (Hizlân)
- Mûcize ile Diğer Hârika Olaylar Arasındaki Fark

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Mûcizeyi sözlük ve terim anlamlarıyla tanımlamak.
- Mûcizenin şartlarını listeleyebilmek ve mûcizenin akla ters düşmediğini açıklamak.
- Peygamberlerin mûcizelerine örnekler verebilmek.
- Peygamberimize Kur'an'dan başka mûcizenin verilip verilmediği ile ilgili olarak Kur'an'dan birkaç âyet meali okuyabilmek.
- Hissî mucizeleri kabul ve reddedenlerin delilleri hakkında kısa açıklama yapabilmek.
- Hissî mûcizelerle Kur'an mûcizesi arasındaki farkları sayabilmek.
- Kerâmeti tanımlayıp, Kur'an'da kerâmet diye takdim edilen olayların kerâmete hangi yönlerle benzeyip benzemediğini açıklamak.
- Kerâmet kavramının nasıl istismar edildiğini örneklendirebilmek.
- İstidrac ve ihanet (hızlan) kavramlarını örneklerle tanımlayabilmek.
- Mûcize ile diğer hârika olaylar arasındaki farkı açıklayabilmek.

MÜCİZE

Sözlükte; âciz bırakan, yapılması insan gücünün üstünde olan şey demektir.

Terim olarak ise; peygamber olan insanların peygamberliklerini ispat etmeleri için Allah'ın izni ile göstermiş oldukları hârikulâde (olağanüstü) şeylere mûcize denir.

Kur'ân-ı Kerim'de, mûcizeye çok defa “âyet” denmektedir. Âyet; belli olan bir alâmet, bir şeyi belli eden bir işarettir. Bu kelimenin, hem İlâhî bir haberi (Kur'an'ı) ifâde için, hem de onun isbâtı için kullanılması, mühim bir esasa işarettir. O da; İlâhî bir tebliğ olan Kur'an'ın, hak ve doğru olduğuna bizzat kendisinin en kuvvetli bir delil olmasıdır. Nitekim Peygamberimiz'in tek mûcizesi, Kur'ân-ı Kerim'dir.

Mûcize, gerçekte bilinen tabiat kanunları ve âdetler dışı fevkalâde bir olaydır. Allah Teâlâ, peygamber olarak seçtiği zâtı tasdik ve peygamberlik iddiasını te'yid için, onun elinde fevkalâde bir şey gösterir. İşte bu, onun peygamberliğini isbat eden bir delil, bir mûcizedir.

MÜCİZENİN ŞARTLARI

1) Mûcize, Allah'ın fiilidir. Yani mûcizeyi Allah, peygamberin elinde yaratır, yoksa peygamberin kendisi mûcizeyi meydana getiremez.

2) Mûcize, peygamberin istediği şekilde gerçekleşir, onun isteğine ters meydana gelmez.

3) Mûcize, hârikulâde (olağanüstü) bir şeydir. Yani tabiat kanunlarının üstündedir.

4) Mûcizeyi peygamber olan insanlar hâricinde hiç kimse gösteremez.

5) Mûcizenin bir benzerini meydana getirmek imkânsızdır.

PEYGAMBERLERİN MÛCİZE GÖSTERMESİ AKLA TERS DEĞİLDİR

Mûcize göstermenin aklen mümkün olduğuna en açık delil; Allah Teâlâ'nın her şeye kaadir olmasıdır. Kâinata, yer ve göklere dikkatle bakılıp, onlardaki incelik, güzellik, şaşmaz nizam ve düzen seyredilince, her şeyin yaratıcısı olan Yüce Allah'ın, peygamberlerini tasdik için her birinin elinde, ezelf ilim ve irâdesine uygun olarak dilediği fevkalâde bir şey yaratmasının mümkün olduğu kolayca anlaşılır. Allah'a, kudret ve azametini inanan, mûcizeye de, mûcizelerin imkân dâhilinde olduğuna ve gerçekleştiğine de, dolayısıyla peygamberliğe ve peygamberlere de inanır.

Bazı şahısların usûl ve kaidelerini öğrenmek sûretiyle yaptıkları sihir, bir nevi mûcize sayılmaz. Çünkü sihir, bir insanın zâhiren maddî gücü dışında görünse de, insanın rûhî ve nefsî güç ve tâkati dışında olan bir hâdise vassıfında değildir. Zira öyle olsaydı, öğrenilemez ve bir meslek haline getirilemezdi. Mûcize ise, insanların her türlü güçleri dışında kalan, çalışarak elde edilemeyen ve ancak Allah Teâlâ'nın irâdesi ve verdiği güçle yapılan, daha doğrusu peygamberleri eliyle Allah'ın yaptığı harikulâde bir olaydır. Sihir gibi kesbî değil; vehbîdir. Yani çalışarak elde edilemez; Allah'ın lutuf ve ihsanıdır.

Bu bakımdan, kötü maksatlarla ve şerir kimseler tarafından öğrenilerek bir meslek ve geçim aracı haline getirilen sihirbazlık, haram kılınmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Çalışarak elde edilen sihirbazlıkla yapılan sihirlerde bulunan şartlar, yani; meydan okumak (Tahaddî) ve insanları benzerini yapmakta âciz bırakmak ve peygamberlik iddiası mevcut değildir. Bu bakımdan sihir, mûcizeye benzemez, kuvvetini zayıflatmaz ve mûcizelerin peygamberliğe delâletini iptal eden bir engel teşkil etmez.

MÛCİZE, ANCAK PEYGAMBER ELİYLE GERÇEKLEŞİR

Enteresan bir olay olduğunda, "bir mûcize gerçekleşti", "mûcize olay" gibi, ancak peygamberler eliyle meydana gelen mûcize'nin diğer olaylar için kullanılması, herhangi bir insanın mûcize göstermesi gibi sakat ifâdeler, akîdeyi tehlikeye düşürecek elfâz-ı küfür cinsinden ve mutlaka kaçınılması icap eden büyük yanlışlardır. Câhiliyyenin türettiği câhillerin bu tür câhilce sözlerini benimsememek ve kullanmamak şarttır.

Kur'an, Muhammed aleyhisselâm'ın da aynen bizim gibi bir beşer olduğunu belirtir:

*“De ki: Ben de ancak sizin gibi bir beşerim, ölümlü bir insanım. (Ne var ki) bana, ‘Sizin ilâhınız ancak bir tek ilâhtır’ diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa sâlih amel işlesin, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koysun ve Rabbine ibâdetle, O’na özgü kullukta hiç kimseyi, hiçbir şeyi (O’na) şirk koşmasın, ortak kabul etmesin.”*¹⁷⁸⁶

*“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah’a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”*¹⁷⁸⁷

*“De ki (ey Peygamber) Ben size Allah’ın hazineleri bendedir, demiyorum; ne insan idrakini aşan şeyleri bildiğimi söylüyorum ve ne de size Ben bir meleğim, diyorum. Ben sadece bana vahyedileni yerine getiriyorum. De ki, hiç gören ile görmeyen bir olur mu? Siz düşünmez misiniz?”*¹⁷⁸⁸

*“(Ey peygamber) De ki: Allah dilemedikçe, kendime bir yarar sağlamak ya da kendimden bir zararı uzaklaştırmak benim elimde değil. Eğer insan kavrayışının ötesinde olanı bilseydim, muhakkak ki, bahtiyarlık adına ne varsa ondan payıma daha çoğu düşerdi ve kötülük asla yaklaşılamazdı bana. (Ama) ben sadece bir uyarıcıyım ve inanan bir topluma iyi haberler getiren bir müjdeci.”*¹⁷⁸⁹

Bazı geleneksel anlayışa göre, Peygamberimizin her attığı adımın, her yaptığı işin bir mûcize gibi insanüstü özelliklere sahip olduğu iddia edilmektedir. Onu aşırı yüceltme ve insanüstü gösterme ifrâtı yanında, onu sıradanlaştıran modernist yaklaşımın tefrit çizgisi de bir aşırılıktır. Hz. Peygamber’in bizzat kendi ifadelerinden hareket ederek, onun beşeri yönünü ön plana çıkarırken peygamberliğini, insanlara Kitab’ı ve hikmeti öğrettiğini ve onları temizlediğini unutup onu sıradanlaştırmaya çalışanlar, onun kendisine vahiy gelen bir peygamber olduğunu, bizzat Allah’ın övgüsüne mazhar olan, seçkin bir insan olduğunu düşünmeli; ona insanüstü vasıflar ve özellikler at-

1786 18/Kehf, 110

1787 3/Âl-i İmrân, 144

1788 6/En’âm, 50

1789 7/A’râf, 188

federek, onu yücelttiğini zannedenler de yine bizzat onun dikkat çektiği, Hz. İsa'nın Hristiyanlarca yüceltilmesi hatasında olduğu gibi bir hataya düşmemelidir. Vasat ümmet olmanın bir gereği ve sonucu olarak, adil ve dengeli bir yaklaşımla ve yine Kur'an'da ve onun ifadelerinde geçtiği şekliyle **“Allah'ın kulu ve rasûlü”** olduğuna dikkat edilmelidir. Son derece sorumluluk sahibi, müttaki ve seçkin bir kul; âlemlere rahmet olarak gönderilen mütevazı bir rasûl. İnsanlığı ele alınırken rasüllüğü, vahye muhataplığı ele alınırken tevazu devreye giren örnek şahsiyet.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), her konuda olduğu gibi kulluk ve ubudiyet konusunda da ümmetine örnek olmuş; peygamberliği onun bir beşer olduğu gerçeğini ortadan kaldırmadığı gibi, bir kulun yaratıcısına ibâdet etmesi mükellefiyetinden de azade kılmamıştır. Hz. Peygamber de ümmetin diğer fertleri gibi her türlü emir ve yasağın muhatabı olmuş, hatta bazı durumlarda (mesela gece namazı) bizlere göre ek mükellefiyetlerle daha ağır bir sorumluluk üstlenmiştir.

Peygamber oluşundan dolayı hiçbir zaman ayrıcalıklı biriymişçesine tavır ve davranışlarda bulunmayan Efendimiz, **“Hristiyanların Meryem oğlu İsa'yı övmeye haddi aştıkları gibi beni övmeye siz de haddi aşmayın. Bilin ki ben sadece bir kulum. Benim hakkımda Allah'ın kulu ve elçisidir deyin”**¹⁷⁹⁰ buyurarak kul olma bilincinde de bizlere güzel bir örneklik sergilemiştir.

“Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kulluk konumuna Kur'an perspektifinden bakıldığında şunları söylemek mümkündür: “O, Rabbinden indirilene tâbi olan”, “ona sınıksız sarılan”, “sırat-ı müstakim üzere olmakla emrolunan”, “ilk müslüman olan”, “kulluğunu yerine getirmek için elinden geldiğince amel eden”, “Allah'ı zikreden”, “muvahhid olarak hak dine yönelen”, “Allah'a tevekkül eden”, “isyan ve şirk durumuna düşüp de Allah'ın azabına uğramaktan korkan”, “Allah'a sığınan”, “eda etmekle emrolunduğu namazı” ve “bütün ibâdetleri, hayatı, ölümü âlemlerin Rabbi olan Allah için olan”, “Allah'a iman eden”, “O'na kulluk eden”, “sıkıntılara sabreden”, “Allah'a şükreden”, “O'na duâeden”, “Allah'ı hamd ile tesbih eden”, “secde yapan”, “Kur'an okuyan”, “Allah'tan bağışlanma dileyen”, “ahirete yönelmiş” ve “şeriata tâbi olmuş” bir kulluk konumu vardır.”¹⁷⁹¹

1790 Buhârî, Enbiyâ 48

1791 Yasin Pişgin, İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed (s.a.s.). İlahiyat Y. Ankara 2002. s. 59

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber (s.a.s.), hamd, tesbih, secde, ibâdet, sabır gibi emirler; müşriklere itaat etmeme, aceleci olmama gibi nehiylerle muhatap olmuş, bu türden emir ve nehiyler karşısında samimi ve ihlaslı bir kulun nasıl davranması gerekiyorsa Hz. Peygamber de o şekilde davranmış, sorumluluklarını en güzel bir şekilde yerine getirmeye gayret etmiştir.

Bazı modernistlerin Kur'an'da çeşitli örnekleri sunulan peygamberlerin mûcizelerini aklî olarak izah edip mûcizeleri inkâr etmeleri, Kur'an ifadeleriyle bağdaşmaz. Peygamberlerin mûcizelerini inkâr, bu konudaki Kur'an âyetlerini kabul etmemek anlamına gelir. Bu ifratın yanında, peygamberimizin her yaptığıının mûcize ve olağanüstülük taşıdığını kabul eden anlayış da Kur'an'la çelişir.

KUR'AN'A GÖRE, PEYGAMBERİMİZE KUR'AN DIŞINDA BİR MÜCİZE VERİLMEMİŞTİR

Önce, Kur'an bu konuda neler söylüyor, bir bakalım:

«Ona Rabbinden mûcizeler indirilmeli değil miydi?» derler. De ki: Mûcizeler ancak Allah'ın katındadır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım.»¹⁷⁹²

“Kendilerine okunmakta olan Kitab'ı sana indirmemiz (mûcize olarak) onlara yetmemiş mi? Elbette iman eden bir kavim için onda (Kur'an'da) rahmet ve ibret vardır.”¹⁷⁹³

“Onlar: (Muhammed) bize Rabbinden bir mûcize getirmeli değil miydi? dediler. Önce gelen kitaplardakinin apaçık delili (Kur'an) onlara gelmedi mi?”¹⁷⁹⁴

“Eğer okunan bir Kitapla dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı yahut onunla ölüler konuşturulsaydı (o Kitap yine bu Kur'an olacaktı). Fakat bütün işler Allah'a aittir...”¹⁷⁹⁵

1792 29/Ankebût, 50

1793 29/Ankebût, 51

1794 20/Tâhâ, 133

1795 13/Ra'd, 31

*“Yahut da altından bir evin olmalı, ya da göğre çıkmalsın. Bize, okuyacağımız bir kitap indirmedeğin sürece (göğre) çıktığına da asla inanmayız.’
De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece beşer bir elçiyim.”¹⁷⁹⁶*

“Kâfirler diyorlar ki: Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya! (Hâlbuki) sen ancak bir uyarıcısın ve her toplumun bir rehberi varsındır.”¹⁷⁹⁷

“O’na Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya! dediler. De ki: Şüphesiz Allah mûcize indirmeye kadirdir. Fakat onların çoğu bilmezler.”¹⁷⁹⁸

“Onlara bir âyet geldiğinde, Allah’ın rasullerine/elçilerine verilen benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız, dediler. Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir. Suç işleyenlere, yapmakta oldukları hilelere karşılık Allah tarafından aşağılık ve çetin bir azap erışecektir.”¹⁷⁹⁹

“Eğer onların yüz çevirmesi sana ağır geldi ise, yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ya da göğre çıkabileceğin bir merdiven ara ki onlara bir mûcize getiresin! Allah dileyseydi, elbette onları hidayet üzerinde toplayıp birleştirdi, o halde sakın cahillerden olma!”¹⁸⁰⁰

“(Rasûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın! Biz dilesek, onların üzerine gökten bir mûcize indiririz de, ona boyunları eğilip kalır.”¹⁸⁰¹

“Eğer seni yalanlıyorsa (üzülme), onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. (Oysa ki) peygamberleri onlara açık âyetler (mûcizeler), sahifeler ve aydınlatıcı kitap getirmişlerdi.”¹⁸⁰²

“De ki: «Ben, Allah’ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette

1796 17/İsrâ, 93

1797 13/Ra’d, 7

1798 6/En’âm, 37

1799 6/En’âm, 124

1800 6/En’âm, 35

1801 26/Suarâ, 3-4

1802 35/Fâtır, 25

daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.”¹⁸⁰³

*“Muhammed’e (görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya! dediler. Eğer biz öyle bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine göz bile açtırılmazdı.”*¹⁸⁰⁴

*“De ki: Ben size, Allah’ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım. De ki: Kör ile gören hiç bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?”*¹⁸⁰⁵

*“De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir. Bâtıla inanıp Allah’ı inkâr edenler (var ya), işte ziyana uğrayacaklar onlardır.”*¹⁸⁰⁶

Peygamberimiz de Kendisine Kur’an Dışı Mûcize Verilmediğini Söylüyor

*“Bana verilen şey, sadece Allah’ın bana indirdiği vahyidir.”*¹⁸⁰⁷

*“Her peygambere toplumları etkileyip onların iman etmelerine vesile olacak mûcizeler verilmiştir. Bana verilen mûcize ise Allah’ın gönderdiği vahiyden ibarettir. Bu sebeple ben Kıyâmet gününde mensubu (iman eden bağluları) en çok olan peygamber konumunda bulunacağımı umarım.”*¹⁸⁰⁸

Müşriklerin Mûcize Olarak Neler İstemediler ki

*“Onlar: ‘Sen, dediler, bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.”*¹⁸⁰⁹

1803 A'râf, 188

1804 6/En'âm, 50

1805 6/En'âm, 50

1806 29/Ankebût, 52

1807 Buhârî, Fezâilu'l-Kur'an 1; Müslim, İman 239; Ahmed bin Hanbel, Müsned II/341, 451

1808 Buhârî, İ'tisâm 1; Fezâilu'l-Kur'an 1; Müslim, İman 239

1809 17/İsrâ, 90

“Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; öyle ki, içlerinden gürül gürül ırmaklar akıtmalsın.”¹⁸¹⁰

“Yahut, iddia ettiğin gibi, üzerimize gökten parçalar yağdırmalsın veya Allah’ı ve melekleri gözümüzün önüne getirmelisin.”¹⁸¹¹

“Yahut da altından bir evin olmalı, ya da göğşe çıkmalsın. Bize, okuyacağımız bir kitap indirmedeğin sürece (göğşe) çıktığına da asla inanmayız.’ De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece beşer bir elçiyim.”¹⁸¹²

“Muhammed’e (görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya!’ dediler. Eğer biz öyle bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine göz bile açtırılmazdı.”¹⁸¹³

“Eğer peygamberi bir melek kılsaydık muhakkak ki onu insan sûretine sokar onları yine düşmekte oldukları kuşkuyla düşürürdük.”¹⁸¹⁴

“O’na Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!’ dediler. De ki: Şüphesiz Allah mûcize indirmeye kadirdir. Fakat onların çoğu bilmezler.”¹⁸¹⁵

“Kendilerine bir mûcize gelirse ona mutlaka inanacaklarına dair kuvvetli bir şekilde Allah’a and içtiler. De ki: Mûcizeler ancak Allah katındandır. Ama mûcize geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız?”¹⁸¹⁶

“Onlara bir âyet geldiğinde, Allah’ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız, dediler. Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir. Suç işleyenlere, yapmakta oldukları hilelere karşılık Allah tarafından aşağılık ve çetin bir azap erişecektir.”¹⁸¹⁷

“Onlar ancak kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini yahut Rabbinin bazı alâmetlerinin gelmesini bekliyorlar. Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin,

1810 17/İsrâ, 91

1811 17/İsrâ, 92

1812 17/İsrâ, 93

1813 6/En’âm, 8

1814 6/En’âm, 9

1815 6/En’âm, 37

1816 6/En’âm, 109

1817 6/En’âm, 124

şüphesiz biz de beklemekteyiz!”¹⁸¹⁸

“Belki de sen (müşriklerin:) «Ona (gökten) bir hazine indirilseydi veya onunla beraber bir melek gelseydi!» demelerinden ötürü sana vahyolunan âyetlerin bir kısmını (duyurmayı) terk edeceksin ve bu yüzden ruhun daralacaktır. (İyi bil ki) sen ancak bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekildir.”¹⁸¹⁹

“Kâfirler diyorlar ki: Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya! (Hâlbuki) sen ancak bir uyarıcısın ve her toplumun bir rehberi vardır.”¹⁸²⁰

“Kâfir olanlar diyorlar ki: Ona Rabbinden bir mûcize indirilmeli değil miydi? De ki: Kuşkusuz Allah dilediğini saptırır, kendisine yöneleni de hidayete erdirir.”¹⁸²¹

“Eğer okunan bir Kitapla dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı, yahut onunla ölümler konuşturulsaydı (o Kitap yine bu Kur’an olacaktı). Fakat bütün işler Allah’a aittir. İman edenler hâla bilmediler mi ki, Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi? Allah’ın vaadi gelinceye kadar inkâr edenlere, yaptıklarından dolayı ya ansızın büyük bir belâ gelmeye devam edecek veya o belâ evlerinin yakınına inecek. Allah, vaadinden asla dönmez.”¹⁸²²

*“Peygamberleri dedi ki: Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var? Hâlbuki O, sizin günahlarınızdan bir kısmını bağışlamak ve sizi muayyen bir vakte kadar yaşatmak için sizi (hak dine) çağırıyor. Onlar dediler ki: Siz de bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsiniz. **Siz bizi atalarımızın tapmış olduğu şeylerden döndürmek istiyorsunuz. Öyleyse bize, apaçık bir delil getirin!”¹⁸²³***

***«Eğer doğru söyleyenlerden idiyse, bize melekleri getirmeliy-
din.»¹⁸²⁴***

1818 6/En’âm, 158

1819 11/Hûd, 12

1820 13/Ra’d, 7

1821 13/Ra’d, 27

1822 13/Ra’d, 31

1823 14/İbrâhim, 10

1824 15/Hicr, 7

“Onlar: ‘(Muhammed) bize Rabbinden bir mûcize getirmeli değil miydi?’ dediler. Önce gelen kitaplardakinin apaçık delili (Kur’an) onlara gelmedi mi?”¹⁸²⁵

“Hayır, dediler, (bunlar) saçma sapan rüyalar; bilakis *onu kendisi uydurmuştur; belki de o, şairdir. (Eğer öyle değilse) bize hemen, öncekilere gönderilenin benzeri bir âyet getirsin.*”¹⁸²⁶

“Eğer okunan bir Kitapla dağlar yürütülseydi veya onunla yer parçalansaydı, yahut onunla ölümler konuşturulsaydı (o Kitap yine bu Kur’an olacaktı). Fakat bütün işler Allah’a aittir. İman edenler hâla bilmediler mi ki, Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi? Allah’ın vaadi gelinceye kadar inkâr edenlere, yaptıklarından dolayı ya ansızın büyük bir belâ gelmeye devam edecek veya o belâ evlerinin yakınına inecek. Allah, vaadin-den asla dönmez.”¹⁸²⁷

“Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!”Yahut kendisine bir hazine verilmeli veya içinden yeyip (meşakkatsizce geçimini sağlayacağı) bir bahçesi olmalıydı. (Ayrıca) o zalimler (müminlere): ‘Siz, ancak büyüye tutulmuş bir adama uymaktasınız!’ dediler.”¹⁸²⁸

“Bizimle karşılaşmayı (bir gün huzurumuza geleceklerini) ummayanlar: Bize ya melekler indirilmeliydi ya da Rabbimizi görmeliydik, dediler. Andolsun ki onlar kendileri hakkında kibire kapılmışlar ve azgınlıkta pek ileri gitmişlerdir.”¹⁸²⁹

“Sen de ancak bizim gibi bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mûcize getir.”¹⁸³⁰

“Fakat onlara tarafımızdan o hak (Peygamber) gelince: ‘Musa’ya verilen (mûcizeler) gibi ona da verilmeli değil miydi?’ dediler. Peki, daha önce Musa’ya verileni de inkâr etmemişler miydi? ‘Birbirini destekleyen

1825 20/Tâhâ, 133

1826 21/Enbiyâ, 5

1827 13/Ra’d, 31

1828 25/Furkan, 7-8

1829 25/Furkan, 21

1830 26/Şuarâ, 154

*iki sihir!’ demişler ve şunu söylemişlerdi: Doğrusu biz hiçbirine inanmıyoruz.”*¹⁸³¹

*“Ona Rabbinden (başkaca) mucizeler indirilmeli değil miydi?’ derler. De ki: Mucizeler ancak Allah’ın katındadır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım.”*¹⁸³²

*“Peygamberler onlara: Önlerinden ve arkalarından gelerek Allah’tan başkasına kulluk etmeyin, dedikleri zaman, ‘Rabbimiz dileseydi elbette melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz’ demişlerdi.”*¹⁸³³

*“Ona altın bilezikler verilmeli veya yanında ona yardımcı melekler gelmeli değil miydi?”*¹⁸³⁴

*“Daha doğrusu onlardan her biri, kendisine, (önünde) açılmış sayfeler (ilâhî vahiy) verilmesini istiyor.”*¹⁸³⁵

*“Bilmeyenler dediler ki: Allah bizimle konuşmalı ya da bize bir âyet (mucize) gelmeli değil miydi? Onlardan öncekiler de işte tıpkı onların dediklerini demişlerdi. Kalpleri (akılları) nasıl da birbirine benzedi? Gerçekleri iyice bilmek isteyenlere âyetleri apaçık gösterdik.”*¹⁸³⁶

*“Onlar, ille de buluttan gölgeler içinde Allah’ın ve meleklerinin gelmesini mi beklerler? Hâlbuki iş bitirilmiştir. (Allah nizamı artık değişmez.) Bütün işler yalnızca Allah’a döndürülür.”*¹⁸³⁷

*“Onlara bir mucize getirmediğin zaman, (ötekiler gibi) onu da derleyip getirseydin ya!’ derler. De ki: Ben ancak Rabbinden bana vahyolunana uyarım. Bu (Kur’an), Rabbinizden gelen basîretlerdir (kalp gözlerini açan beyanlardır); iman eden bir kavim için hidayet ve rahmettir.”*¹⁸³⁸

1831 28/Kasas, 48

1832 29/Ankebût, 50

1833 41/Fussilet, 14

1834 43/Zuhruf, 53

1835 74/Müddessir, 52

1836 2/Bakara, 118

1837 2/Bakara, 210

1838 7/A'râf, 203

“Ehl-i kitap senden, kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyor. Onlar Musa’dan, bunun daha büyüğünü istemişler de, «Bize Allah’ı apaçık göster» demişlerdi. Zulümleri sebebiyle hemen onları yıldırım çarptı. Bilâhare kendilerine açık deliller geldikten sonra buzağıyı (tanrı) edindiler. Biz bunu da affettik. Ve Musa’ya apaçık delil (ve yetki) verdik.”¹⁸³⁹

“Doğrusu Allah bize, (gökten inen) ateşin yiyeceği (yakıp kor edeceği) bir kurban getirmediğe hiçbir peygambere inanmamamızı emretti’ diyenlere şöyle de: ‘Size, benden önce mûcizelerle, (özellikle) dediğiniz (mûcize) ile nice peygamberler geldi. Eğer doğru insanlar iseniz, ya onları niçin öldürdünüz?’¹⁸⁴⁰

PEYGAMBERİMİZE KUR’AN’DAN BAŞKA MÛCİZE VERİLDİĞİNE DAİR DELİL OLARAK İLERİ SÜRÜLEN ÂYETLER

“Ey insanlar! Şüphesiz size Rabbinizden kesin bir delil geldi ve size apaçık bir nur indirdik.”¹⁸⁴¹

“Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık âyetler indiren O’dur. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.”¹⁸⁴²

“O (Allah) bütün gaybı (görölmeyenleri) bilir. Sırlarına kimseyi muttalî kılmaz. Ancak, (bildirmeyi) dilediği peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar.”¹⁸⁴³

“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”¹⁸⁴⁴

“Hani sana: Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır, demiştik. Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur’an’da lânetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkuturuz da, bu onlara,

1839 4/Nisâ, 153

1840 3/Âl-i İmrân, 183

1841 4/Nisâ, 174

1842 57/Hadid, 9

1843 72/Cinn, 26-27

1844 17/İsrâ, 1

*büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz.”*¹⁸⁴⁵

“Andolsun onu, Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında önceden bir defa daha görmüştü.

En uçtaki ağacın (Sidret- ül Münteha’nın) yanında.

Cennetü’l-Me’vâ da onun yanındadır.

Sidre’yi kaplayan kaplamıştı.

Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.

*Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.”*¹⁸⁴⁶

*“Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.”*¹⁸⁴⁷

PEYGAMBERİMİZ'E MÜCİZE OLARAK SADECE KUR'AN VERİLMİŞTİR

İslâm âlimleri, Hz. Peygamber'e hissî mucize verilmeyişinin sebepleri hakkında bazı bilgiler vermişlerdir.¹⁸⁴⁸ Yukarıda zikredilen âyetleri de dikkate alarak, bu konudaki görüşleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

I) Mücize talepleri Hz. Peygamber'e yöneltilmiş ve onun tabiatüstü güçlere sahip olması gerektiği inancından hareketle bizzat kendisinden istenmiştir. Müşriklerin böyle bir talepte bulunması, Yahudilik ve Hristiyanlıktaki peygamber imajından etkilendiklerini göstermektedir.¹⁸⁴⁹ Allah, bu ümmetin -önceki milletlerde olduğu gibi- peygamberin ilâhlaşmaması gibi yanlış bir îtikada düşmesini istememiştir.

II) Peygamberlerin aslî vazifesi hârikulâde şeyler göstermek değil kendilerine vahyedilen emir ve yasakları tebliğ etmektir. Kur'ân'da Hz. Peygamber'in önce beşer sonra resul olduğuna vurgu yapılmış, insan gücünü aşan birtakım hârikaların istenmesinin nübüvvetle ilişkisinin olmadığına dikkat çekilmiş ve bu tür hârikaların sadece Allah'ın dilemesiyle olabileceği belirtilmiştir. Hissî mucize taleplerini dile getiren inkârcıların bu tavrı sosyo-psikolojik sebeplerden kaynaklanabileceği gibi nübüvvetin özünü ve gayesini bilmemelerinden de kaynaklanmış olabilir. Bu itibarla söz konusu taleplere

1845 17/İsrâ, 60

1846 53/Necm, 13-18

1847 54/Kamer, 1

1848 Müfessirler, ilgili âyetlerin yorumunda Hz. Peygamber'e hissî mucize verilmeyişinin sebepleri üzerinde durmuşlar ve bazı açıklamalar yapmışlardır. Örnek olarak bk. Râzî, a.g.e., XX, 234-235; XXIV, 67-72.

1849 Tabatabâî, el-Mizan, XV, 199-200;

cevap olarak Kur'ân'da, peygamberlerin gönderiliş gayeleri açıklanmış; onların Allah'a davet ettikleri, insanlara doğru yolu gösterdikleri, güzel örnekler sergiledikleri, dünya ve âhiret dengesini sağladıkları bildirilerek nübüvvetin özü ve gayesi açıklanmıştır.¹⁸⁵⁰

III) Hissî mucizelerle imanın oluşumu arasında bir doğru orantı yoktur. Kur'ân'da geçmiş kavimlerden örnekler verilerek, bunların söz konusu mucizeleri gördükleri halde yine de inanmadıklarına vurgu yapılmıştır. ¹⁸⁵¹ Çünkü bu kimseler, sahip oldukları dini ve entellektüel değerleri koruma ve savunma hususunda taassup içindedirler. Bunlar, içinde yaşadıkları toplumun inanç, ahlâk ve alışkanlıklarının yanı sıra sosyal, kültürel ve siyâsî değerlerini de ısrarla savunurlar. Bunu yaparken öncelikle kendi çıkarlarını düşünürler ve sahip oldukları sosyoekonomik üstünlükleri kaybetmekten korkarlar. ¹⁸⁵² Bütün bu Özelliklere sahip olanlar, peygamberlere ve getirdikleri mesaja karşı çıkmışlardır. Onları zor durumda bırakmak ve insanlar nezdindeki itibarlarını zedelemek için olmadık tekliflerde bulunmuşlardır. ¹⁸⁵³ Allah, hidâyet mucizelerini gördükleri halde inmayan ve başka deliller isteyen inkârcıların bu isteklerinde samimi olmadıklarını bildiği için mucize tek-liflerini geri çevirmiştir. ¹⁸⁵⁴ Çünkü onlar, eğer inanmaya meyilli olsalardı inanmalarını sağlayacak birçok delilin Hz. Peygamber'e verilmiş olduğunu görecekerdi.¹⁸⁵⁵

IV) Hissî mucize taleplerine olumlu cevap verilmeyişi aslında inkârcılar için bir lütuf ve mühlettir.¹⁸⁵⁶ Çünkü mucize gönderildikten sonra inmayan kavimlerin helak edileceği bildirilmiş ve bunun değişmeyen ilâhî bir kanun olduğu belirtilmiştir.¹⁸⁵⁷ Hâlbuki inkârcılardan veya onların çocuklarından bazılarının za-

1850 Kâsımî, Mehâsmü't-te'vîJ, 10/3999; krş. Muhittin Akgül, Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber, 28-37. Hissî mucizelerin delâleti konusunda önemli bir itiraz İslâm filozofu İbn Rüşd tarafından dile getirilmiştir. O, hissî mucizelerin imkânını kabul etmekle birlikte bunların nübüvvetin ispatında yegâne delil olmalarına itiraz etmiştir. Ona göre, peygamberlik ile olağanüstü fiiller arasında bir ilişki yoktur. Örneğin. asanın yılanı dönüşmesi, ölülerin diriltilmesi ve benzer hadiseler her ne kadar olağanüstü haller ise de, bunların Hz. Mûsâ ve isa'nın nübüvvetine delâlet edebilmesi için başka delillere ihtiyaç vardır. Tek başlarına bu tür fiiller peygamberliğin kanıtı sayılamazlar. Ancak bu tür hârikalar, peygamberlik mesleği icra edildikten sonra zuhur ederse, ikinci dereceden delil sayılabilirler... (bk. İbn Rüşd, ei-Keşf, 116-119.)

1851 Bâkılânî, İ'câzü'l-Kur'ân, 35; Kâsımî, a.g.e., 10/3943; Tabatabâî, a.g.e., 15/ 131; Reşid Rızâ, Tefsîrû'l-menâr, XI, 160; Derveze, et-Tefsîrû'l-hadîs, I, 113-115; Fahreddin er-Razî, en-Nübüuüâf, Mukaddime, 13.

1852 İbn Teymiyye, en-Nüfahât, 360-362; Reşid Rızâ, a.g.e., IX, 196; Derveze, Kur'an Cevap Veriyor, 41-46; Lâî, Usûlü l-'akâ'id, 45-47.

1853 Meydânî, el-'Akdetü'l-İslâmiyye, 300.

1854 İsmail Fennî Ertuğrul, İzâle-i şükûk, 113 vd.; Çâyiş, İslâm dînü'l-fitra, 124-128 Derveze, a.g.e., 40-41; Meydânî, el-Akdetü'l-İslâmiyye, 301-303.

1855 Fahreddin er-Râzî, Mefâtihu'l-gayb, XXIV, 68.

1856 Ömerî, a.g.e., 61-62-, Mustafa Müslim, Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, 26-31.

1857 el-İsrâ 17/59; Taberî, a.g.e., 15/74; Kâsımî, a.g.e., X, 3943; Tabatabâî, a-9-e-XV, 131; Elmalılı,

manla İslâm'ı tercih etmesi mümkündür. Nitekim başlangıçta Hz. Peygamber'e karşı çıkan birçok kişinin, sonradan imanla şereflenip dini tebliğ hususunda yaptıkları hizmet düşünülüğünde, toplu helakin gerçekleşmemesinin bu ümmet için büyük bir lütuf olduğu anlaşılır. Bu durum, Rasûl-i Ekrem'in rahmet peygamberi¹⁸⁵⁸ olmasının bir tezahürü olsa gerektir. Allah, onların bu durumunu bildiği için isteklerine cevap vermemiş ve böylece onlara büyük bir lütfata bulunmuştur.¹⁸⁵⁹ Bu nevi talepte bulunanların çoğu, söz konusu hârikaların zuhur etmesi durumunda kendilerine ulaşacak belâ ve musibetleri bilmezler. Allah'ın bunları indirmeyi terk edişindeki hikmeti de anlamazlar.¹⁸⁶⁰

V) Hissî mûcizeler, inanç hürriyetini kısıtlayan ve insanları inanmaya zorlayan delillerdir. Peygamberler, ilâhî mesajı tebliğ eder ve insanları ona inanmaya davet ederler. Bu davetin kabul edilmesinde Allah'ın onları semavî bir mûcizeyle zorlaması imtihan anlayışına ters düşer. Allah, inkârcıların iman etmesini istemiş olsaydı, elbette bütün kâfirler O'na boyun eğmek zorunda kalırdı. ¹⁸⁶¹ Hâlbuki bu dünya irâde ve tercih dünyasıdır. Allah insanı yaratmış, ona akıl vermiş, neyin iyi neyin de kötü olduğunu bildirmiştir. O, akılla iyi ve güzeli tercih edebilecek durumdadır. Böyle olduğundan dolayıdır ki, insan sorumlu tutulmuştur. İman eden de, inkâr eden de bu fiili kendi iradesiyle yapmalıdır. Bu bağlamda mûcizeler, insanlara ancak bir fikir sunabilir, yoksa onları inanmaya zorlayamaz. ¹⁸⁶²Hâlbuki teklifi mûcizelerin gerçekleşmesi durumunda, inkârcıların ya iman etmeleri ya da helak edilmeleri kaçınılmaz olduğundan, her iki durumda da irâde ve inanç hürriyetinin kısıtlanması söz konusudur. ¹⁸⁶³ Maddî veya manevî zorlamalar neticesinde oluşan bir iman ve itaatin dini açıdan hiçbir değerinin olmadığı bilinmektedir. ¹⁸⁶⁴ Kur'ân bütün âyetleriyle çok net bir şekilde dinde zorlama olmadığını açıklamaktadır. Nitekim teklifi mûcizelerin zikredildiği âyetlerde, insanların İnanç ve irade hürriyetine vurgu yapılmıştır. Allah'ın imana zorlayacak ve dini daveti kabul etmeyi zorunlu kılacak bir mûcize indirmesi her ne kadar mümkün ise de, hikmete muhaliftir. Çünkü Allah'ın bütün insanların iman etmesini istemesi gibi bir irâdesi yoktur. Öyleyse niçin insanları imana zorlayacak bir mûcize indirsin.¹⁸⁶⁵

a.g.e., V, 3184; 332; İsmail Fennî Ertuğrul, a.g.e., II, 115.

1858 bk.el-Enbiyâ 21/107.

1859 el-İsrâ 17/59; Râzî, a.g.e., XX, 234-235; Reşid Rızâ, a.g.e., XI, 332; İsmail Fennî Ertuğrul, a.g.e., II, 113 vd.

1860 Fahreddin er-Râzî, a.g.e., XX, 234-235.

1861 bk. eş-Şu'arâ 26/4.

1862 Kâdî Abdülcebbar, el-Muğnî, XV, 148-149.

1863 Çâviş, a.g.e., 131-150; Elmalılı da, hidâyet mûcizesiyle yetinmeyip, teklifî mucizeler isteyen inkârcıların bu mucizelerine "cebir mucizesi" demektedir.(bk. Elmalılı, Hak Dini, N, 2961-2.)

1864 Lârî, a.g.e., 45-47.

1865 Tabatabâî, a.g.e., VI, 66-67.

VI) Kur'ân'ın hissî mûcize taleplerine olumlu cevap vermeyişinin bir sebebi de, bu tür mûcizelerin tarihî hadiseler oluşlarıdır. Bunlar, zamanın geçmesiyle aktivitelerini kaybederler. İlk muhatapları üzerindeki etkileri tartışılmakla birlikte, sonraki nesillerin hissî mûcizeler hakkındaki bilgisi ancak rivayetlerle mümkün olmaktadır. Bu bilgi aklî mûcizelerde olduğu gibi doğrudan bir bilgi değil dolaylı bir bilgidir. ¹⁸⁶⁶ Kur'ân'da zikredilen hissî mûcizeler, belli bir zamanda, özel şartlar altında ve muayyen kimselere yönelik olarak zuhur etmişlerdir. ¹⁸⁶⁷ Şüphesiz asanın ejderhaya dönüşmesi, Ölünün dirilmesi büyük bir mûcizedir. Ancak bütün bu hissî mûcizelerden daha büyük olanı vardı ki, o da; cehalet ve rezalete gömülmüş ümmî bir toplumu ihya etmek, diriltmek, çok kısa bir zamanda medeniyetin gıpta ettiği bir konuma yükseltmektir. ¹⁸⁶⁸ Önceki dinlerde hissî mûcizeler, inkârcıları ikna için bir vasıta olarak kullanılırken İslâm'da aynı şeyin bilgi mûcizesi olan Kur'ân ile yapıldığı görülmektedir. Yani iman etmeye giden yol hisler-den değil, tefekkür ve irâdeden dolayısıyla akıldan geçmektedir. ¹⁸⁶⁹ Bu itibarla Kur'ân, Hz. Peygamber'in şahsında hissî mûcizelere iltifat etmemiş ve bu tür isteklere cevap vermeyi gerekli görmemiş.¹⁸⁷⁰

VII) Düşünen kimseler için Kur'ân'ın yeterli olacağı belirtilir. Nitekim ümmî bir kimsenin böyle bir kitap getirmiş olması büyük bir mûcizedir. ¹⁸⁷¹ En iyi bildikleri bir konuda bütün Araplara meydan okuyan Hz. Peygamber, bu ilâhî kelâm ile nübüvvetini ispat etmiş ve inkârcıları aciz bırakmıştır. Şu halde Kur'ân'ın aklî bir mûcize olduğu anlaşılınca bunun dışında ikinci bir mûcizeye gerek yoktur. İslâm âlimleri, iddiayı tespit için tek bir delilin yeterli olacağı kanaatindedir. Eğer insan doğrulan kabule meyilli ise hakikati kabul etmesi için tek bir delil yeterlidir.¹⁸⁷²

VIII) Hissî mûcizelerde her zaman için bir şüphe payı vardır. Bunların neye delâlet ettiği hususunda insanlar farklı sonuçlara varabilmektedirler. ¹⁸⁷³ Ni-

1866 Cafer Sübhânî, el-İlâhîyyât, II, 96-97; Elmalılı, a.g.e., I, 267-268; Mustafa Müslim, a.g.e., 25-26.

1867 Bâkîllânî, İcâzü'l-Kur'ân, 31; a.mlf., el-Beyân, s. 31-32.

1868 Seyyid Sabık, el-'Akîdetü'l-İslâmiyye, 220. Ayrıca bk. Gazzâlî, el-Munkiz, 58; Harpûtî, Tenkîhu'l-kelâm, 298-299.

1869 Tabbârâ, Ma'a'l-enbiyâ, 259; Mustafa Müslim, a.g.e., 25-26.

1870 Abdülcilil Şelebî, "Mu'cizât", Mecelletü'l-Ezher, c. 38-39, sayı, 2, sayfa 163-171, Kahire 1966.

1871 bk. el-'Ankebût 29/50-51.

1872 Bâkîllânî, Hz. Peygamber'in düşmanlarına karşı sadece Kur'ân'ın icazıyla meydan okuduğunu ve bunun dışında başka hiçbir şeyi delil olarak kullanmadığını söylemiştir, (bk. İcâzü'l-Kur'ân., 35-38). Fahreddin er-Râzî de, Kur'ân'ın mucize olduğunun anlaşılmasından sonra başka hiçbir mucizeye ihtiyaç kalmayacağını belirtir. {bk. Mefôtihu'l-gayb, XXIV, 68-69. Benzer bir izah için bk. Elmalılı, a.g.e., III, 2024-2027)

1873 Bâkîllânî Kur'ân'ın icâzının diğer bütün mucizelerden daha belirgin olduğunu açıkladıktan sonra, hissî mucizelerin vukuu durumunda insanların zihnine bazı şüphe ve tereddütlerin gelebileceğini söylemiştir. Halbuki Kur'ân'ın mucize oluşuyla ilgili böyle bir şüphenin ortaya çıkması söz konusu değildir.(bk. el-Beyân, 25-31)

tekim peygamberlere; sihirbaz, kâhin ve benzeri şekillerde karşı çıkılması da bunu göstermektedir. Çünkü hissî mûcizelerle diğer hârikalar arasında yakın bir ilişkinin olduğu, bu sebeple inatçı ve ısrarcı kâfirlerin mûcizelere sihir ve benzeri iftiralarda bulundukları bilinmektedir. İslâm dini, dine davette olağanüstü şeylere itibar etmemesi, usûl olarak nazar ve tefekkürü tercih etmesiyle diğer dinlerden ayrılmaktadır.¹⁸⁷⁴ Bu sebeplerden ötürü Kur'ân'da Hz. Peygamber'in hissî mûcizelerine yer verilmemiştir.

Sonuç olarak, Kur'ân'ın pek çok yerinde Hz. Peygamber'in sözlü mesajını desteklemek veya pekiştirmek için hissî mûcizeler gösterme gücüyle donatılmadığı ısrarla belirtilir. Denilebilir ki, O'nun tek mûcizesi; açıklığıyla, ahlâkî kapsam ve mahiyetiyle kusursuz; İnsanlık tarihinin her çağına, her gelişim safhasına uygun; insanların hem duygularına hem akıllarına hitap eden; kıyamet gününe kadar değişmeden kalacak olan Kur'ân'ın kendisiydi ve bugünde böyle olmakta devam etmektedir. Önceki peygamberler kendi toplumlarına ve kendi çağlarına tebliğ etmekle görevlendirildikleri için onların tebligatı ister istemez kendi toplumlarının şartlarıyla sınırlıydı. Hitap ettikleri insanlar, henüz bağımsız düşünme evresine varmamış olduğundan, bu peygamberler, üstlendikleri görevin hakikatini ve amacını kavrayabilmeleri yönünde insanların dikkatlerini uyandırmak için hissî birtakım alâmetlere ve mûcizelere ihtiyaç duymuşlardır. Ama Kur'ân, insanlığın aklî olgunluğa ulaştığı, dolayısıyla birtakım hissî mûcizelere ve işaretlere ihtiyaç duymadan nübüvvetin hakikatini ve amacını anlayabileceği bir çağda vahyedilmiştir. Bu itibarla İslâm'ın daimi mûcizesi; belli bir dönem ve mekanla sınırlandırılmayan, her dönem ve zamanda etkili olan, muhatapların her zaman müracaat edip değerlendirebilecekleri ve bir kanaate varabilecekleri Kur'ân mûcizesidir.¹⁸⁷⁵ Konunun özetini vermesi bakımından Hz. Peygamber'in şu sözü oldukça anlamlıdır:

“Her peygambere kitleleri etkileyip onların iman etmelerine vesile olacak mûcizeler verilmiştir. Bana verilen mûcize ise Allah'ın gönderdiği vahiyden ibarettir. Bu sebeple ben Kıyamet gününde mensubu en çok olan peygamber konumunda bulunacağımı umarım.”¹⁸⁷⁶

1874 Çâviş, İslâm Dînü'l-fitra, 128 vd..

1875 Suyutî, el-İtkân, II, 256; Çâviş, a.g.e., 13-17;

1876 Buhârî, “İ'tisâm”, 1; Fedâilu'l-Kı'rân", 1; Müslim, “İmân”, 239. Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'ân ışığında Mucize Ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002: 220-232.

HADİS LİTERATÜRÜNDE HZ. PEYGAMBER'E ATFEDİLEN HİSSÎ MÜCİZELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kur'ân'da Hz. Peygamber'e hissî mûcize verilmediği açıkça ifade edilmesine rağmen, geleneksel kaynaklarda hissî mûcize rivayetlerinin var olduğu bir realitedir. Bazı âlimler, Hz. Peygamber'in söz konusu mûcizelerinin üç bin, bazıları da altı-yedi bin kadar olduğunu söylemiştir.¹⁸⁷⁷ Her halükarda bu rakam muazzam bir mûcize rivayetinin varlığını göstermektedir. Kur'ân'ın olumsuz tavrına rağmen bu denli çok mûcize rivayetinin varlığının sebepleri nelerdir? Bu rivayetleri nasıl anlamak lazımdır? Söz konusu rivayetlerin hepsini reddetmek veya kabul etmek mümkün müdür? Hissî mûcize rivayetlerini anlamada bir üçüncü bakış açısı olabilir mi? Eğer Kur'ân'ın yaklaşımıyla hadislerde ifade edilen hârikalar arasında bir zıtlık yok ise, bunlar nasıl telif edilebilir?

İslâm dünyasında, Hz. Peygamber'in hissî mûcizeleri konusunda üç farklı eğilimin olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, Hz. Peygamber'e atfedilen hissî mûcizeleri tamamen reddetmektedir. Bunun tam karşısında olan ikinci eğilim ise, Hz. Peygamber'e atfedilen hârikaların hepsini kabul etme taraftarıdır. Bu iki görüşün ortasını bulan üçüncü eğilim ise, Hz. Peygamber'den hârikulâde olayların zuhur edebileceğinin imkânını kabul etmekle birlikte, bunların nübüvvetin ispatında delil olarak kullanılamayacağı inancındadır. Şimdi bu üç eğilimin iddia ve delilleri izah edilecektir.¹⁸⁷⁸

I- Hadis Literatüründe Nakledilen Hissî Mûcizeleri Reddedenler

Nübüvvet bahislerinin en önemli konusu şüphesiz mûcize meseleleridir. Mûcize, peygamberliğin ispatı için klasik kelâm eserlerinde en fazla kullanılan delil olmuştur. İlk dönemden itibaren mûcizeleri hissî ve manevî ayırımına tabi tutan kelâmcılar, Hz. Peygamber'in en büyük mûcizesinin Kur'ân olduğu hususunda ittifak etmişler ve bu meseleye ayrı bir önem vermişlerdir.¹⁸⁷⁹

1877 Hasan 'İtr, Nübüvvetü Muhammed fi'l-Kur'ân, 236; Ayrıca bk. Meclisî, Bihârü'l-envâr, XVII, 347-362; Sefârîni, Levâihu'l-Envâr, I, 278-279.

1878 Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'ân Işığında Mucize ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002: 232-233.

1879 Bâkılânî, el-Beyân adıyla mucizenin mahiyeti, nübüvvet delil oluşu ve benzeri olaylardan farkını ortaya koyan müstakil bir eser telif etmiştir. Ayrıca kelâm eserlerinde Kur'ân'ın i'câzı konusuna önem vermişler ve Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat ederken bunu ön plana çıkarmışlardır. Örnek olarak şu eserlere bakılabilir: Câhız, Hücecu'n-nübüve, III, 270-278; Mâtürîdî, Tevhîd, 204-210; Bağdadî, Usûlu'd-dîn, 183-184; Bâkılânî, l'câzü'l-Kur'ân, 31-56; Kâdî Abdülcebbar, Şerhu'l-usûli'l-hamse, 568-572; a.mlf., ef-Muğnî, XVI, 407-433; Cüveynî, el-İrşâd, 338-353; a.mlf., Luma'u'l-edille, 197-198; Nesefî, Tebsıra, I, 509-522; Fahreddin er-Râzî, el-Muhassal, 490-491; a.mlf., Usûlü'd-din, 91-100; Gazzâlî, el-İktisâd, 129-130; İbn Rüşd, el-Keşf, 109-120; Ebû Yala el-Ferrâ, el-Mu'temed, 158-160; İbn Fûrek, Mücerredü'l-makâlât, 179480; Amidî, Gâyetü'l-merâm, 342-346; Şehristânî, Nihâyetü'l-ikdâm, 446-462; Sâbüni, el-Bidâye, 47-48; Cürcânî, Şerhu'l-Mevâkıf, III, 389-391; Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsîd,

Bununla birlikte bazı İslâm âlimleri, aklî-mânevî bir mûcize olan Kur'ân'ın dışında Hz. Peygamber'e herhangi bir hissî mûcizenin verilmediğini iddia etmiştir.

İslâm dünyasında Hz. Peygamber'e hissî mûcize verilmediğini iddia edenlerin başında ilk dönem Mu'tezile kelâmcılarından İbrahim en-Nazzâm'ın (ö.221/835) geldiği belirtilir.¹⁸⁸⁰ İbrahim en-Nazzâm'ın zaruri ilim gerektirmeyen haberlerden kaynaklanan delilleri kabul etmediği bilinmektedir. Hz. Peygamber'e atfedilen hissî mûcizelerin de tevatür derecesine ulaşmadığı ve zorunlu bir bilgi ifade etmedikleri kabul edilir.¹⁸⁸¹ Nazzâm da, tevatür derecesine ulaşmayan bütün hissî mûcize haberlerini reddetmektedir. Ancak Kur'ân'ın mûcize olduğunu -diğer âlimlerden farklı da olsa kabul etmekte ve Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat konusunda Kur'ân'ı yeterli görmektedir.¹⁸⁸²

Batıdaki ilim ve felsefenin gelişmesiyle birlikte bilimsel bilginin objektif kurallara dayandırılması anlayışı zamanla İslâm dünyasında da taraftar bulmuştur. Böylece pozitivizmin etkisinde kalan çağdaş İslâm mütefekkirleri, tabiat ve tabiat kanunları hakkındaki görüşlerini bu bağlamda değerlendirme temayülü içine girmişlerdir. Tabiat kanunlarının değişmezliği prensibine uymadığı gerekçesiyle mûcizeleri inkâr etmek veya yorumlamak ihtiyacı hissetmişlerdir. Bunlar, hadis kaynaklarında nakledilen hissî mûcizeleri açıkça reddetmekle birlikte, Kur'ân'da diğer peygamberlere nispet edilen hissî mûcizeleri büyük zorlamalarla tevîl etmeye çalışmışlardır. Böylece bu görüş meyledenler, din adına uydurulmuş hurafelere tepki olarak ya mûcizenin varlığını inkâr etme ya da onu rasyonelleştirme temayülü içine girmişlerdir. Son dönem İslâm dünyasında bunların en Önemli temsilcisi Hindistanlı Seyid Ahmed Han'dır (1817/1898). XIX. yüzyıl Avrupa'nın akılcılığından ve felsefesinden büyük ölçüde etkilenen Seyid Ahmed, inanç sistemlerinin mahiyetini değerlendirmek için Tabiata Uyuma diye adlandırdığı bir ölçü ortaya attı ve İslâm'ın bu ilkeye göre en yüksek derecede doğrulandığı sonucuna

V, 23-35; Reşîd Rızâ, Tefsîrü'l-Menâr, I, 190-215.

1880 Bağdadî, el-Fark, 131-132, 149

1881 Kelâmcıların genel kanaati, Hz. Peygamber'e atfedilen hissî mucizelerin hiçbirinin tevatür derecesine ulaşmadığı şeklindedir- Bununla birlikte kelâmcılar, söz konusu rivayetlerin bütününden hareketle, Hz. Peygamberden birtakım hârikaların zuhur ettiği hususunda manevî tevatürün oluştuğunu kabul ederler. Örnek olarak bk. Bâkılânî, İcâzü'l-Kur'ân, 31, 38; Cüveynî, el-İşâd, 296; Neseî, a.g.e., I, 491; İbn Fûrek. a.g.e., 178; Beyhakî, el-İ'tikâd, 168; Sâbûnî, a.g.e., 52; Beyâzîzâde, İşâretü'l-Merâm, 311, 318; İbnü'l-Hümmâm, el-Musâyera, 206-207; Cîsrî, Risâle-ı Hamidiyye, 50-51.

1882 bk. Câhîz, el-Hayevân, IV, 30-32; VI, 85vd.; Ebû Rîde, İbrahim b. Seyyar ebu Nazzâm ve ârâhu'l-kelâmiyyeti'l-felsefiyye, 32-39.

vardı. Böylece o, tabiatın ve tabiat kanunlarının bağımsızlığını ortaya koymak gayesiyle sadece Hz. Peygamber'e atfedilen hissî mucizeleri inkâr etmekle kalmadı, aynı zamanda Kur'an'da önceki peygamberlerle ilgili olarak zikredilen hissî mucizeleri de yorumladı ve bunların hakikî değil ancak mecazî anlatımlar olduğu sonucuna vardı.¹⁸⁸³ Diğer taraftan Mısır ulemâsından Muhammed Heykel (1888-1956)¹⁸⁸⁴ ve Ferid Vecdî¹⁸⁸⁵ de hissî mucizeleri reddedenler arasında gösterilmektedir.¹⁸⁸⁶ Muhammed Heykel, Kur'an'da Hz. Peygamberin tabiat kanunlarına uymayan hiçbir hal ve hareketinden bahsedilmediğini belirterek, eski müslümanlardan bir kısmının Hz. Peygamber'e maddî birtakım hârikalar atfetmesinin sebeplerini araştırmıştır. Bunun sebebi olarak, önceki peygamberlere nispet edilen hissî mucizelerin, müslümanlar tarafından, peygamberliğin bir parçası olarak algılandığını, mucizelerin sayısı ne kadar çoğalırsa peygamberliğin de o nispette kemâl bulacağı ve insanların peygambere daha fazla inanacakları düşüncesinden kaynaklandığını açıkladıktan sonra, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere benzetilmesinin yanlış olduğunu söylemiştir. Çünkü Hz. Muhammed'e verilen mucizenin eş yapılamayacak bir mükemmellikte, insanî ve aklî bir mucizedir. Allah, Son Peygamber'i bu aklî mucizeyle teyit etmeyi murat etmiştir. Elbette yüce Allah, Hz. Muhammed'i maddî bir mucizeyle desteklemek isteseydi onu yapardı ve kitabında bundan söz ederdi, demiştir.¹⁸⁸⁷ Hasan Hanefî de, Hz.

1883 Fazlur Rahman, İslâm, 300-305; krş. Özervarlı, Kelâmıda Yenilik Hareketleri, 102.

1884 Mustafa Sabri, Müslüman olduğu halde Kur'an mucizesini inkâr eden birilerinin olmadığını: söyledikten sonra, Ferid Vecdî ve Heykel Paşa gibi kimselerin, -tevatürle sabit olmadığından- Hz. Peygamber'in hayatından kevnî mucizeleri çekip çıkardıklarını ya da bu tür hârikaları normal hadiselermiş gibi yorumlama yoluna gittiklerini söylemektedir. Örnek olarak Heykel Paşanın "Surâka" hadisesini yorumlamasını göstermektedir. Buna göre, Heykel Paşa, atın ayağının kuma saplanması normal bir durum olduğunu, burada her hangi bir hârikanın bulunmadığını söylemiştir, (bk. Mevkıfu'l-akl, IV, 43)

1885 Ferid Vecdî, hissî mucizelerin aklen muhal olduğu görüşündedir. Bu tür mucizelerin geçmişte vuku bulduğunu haber veren ilgili âyetlerin hepsinin müteşâbih olduğunu söylemiştir, (bk. Mustafa Sabri, a.g.e., IV, 98-99).

1886 Mustafa Sabri, son dönem İslâm müfekkiri arasında hissî mucizelerin kabul edilmemesi şeklindeki anlayışı şiddetle tenkit eder ve hissî mucizeleri inkâr etmenin nübüvveti inkâr etmeyi beraberinde getireceğini belirtir (Mevkıfu'l-Akl, IV, 41-43). Kevnî mucizeler konusunda, Kur'an ile hadisler arasında tezat olduğunu iddia eden müsteşrik ve modernistleri bilgisizlikle suçlar. Çünkü hadisleri toplayan imamlar, örneğin Buhârî, Kur'an'ı onlardan daha çok okuyan ve daha iyi bilen kimselerdi. Eğer bu konuda bir tezat olduğunu görselerdi, hissî mucizeleri rivayet konusunda olumsuz bir tavır takınarlardı. Onların bu tür rivayetleri aktarmış olması, hissî mucizeler konusunda Kur'an ile hadisler arasında bir tezatın olmadığını gösterir, demiştir. [a.g.e., IV, 123-124]

1887 Heykel, Hz. Muhammed, 56-58 vd.; Müsteşrik Dozy, buna benzer bir iddiayı dile getirmektedir: Şöyle ki; İslâm mucizesiz bir dindi. Ancak Araplar, diğer din mensuplarıyla görüştüktan sonra bu eksikliklerini anladılar ve kendi peygamberlerine birçok hârika yakıştırmaya başladılar, demektedir. Örnek olarak şerh-i sadr olayını gösterir. Buna göre iki melek gelip Hz. Muhammed'in kalbini çıkarmış, temizledikten sonra tekrar yerine koymuştu. Bu olayın ne zaman gerçekleştiğine dair farklı rivayetlerin varlığıyla birlikte, bununla Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi putperestlikten uzak olduğu, günah işlemmediği anlatılmak istenmektedir. Hâlbuki Kur'an'da, nübüvvet öncesi O'nun dalâlette olduğu bildirilmektedir. (bk. Dozy, Târîh-i İslâmiyet, I, 166; krş. İsmail Fennî Ertuğrul, İzâle-i Şukûk, II, 113-114.)

Peygamber'e atfedilen hissî mucizelerin halk muhayyilesinin bir ürünü olduğunu ve bunların sahil akilla çeliştiğini söylemiştir.¹⁸⁸⁸

Mustafa Sabri, aklî mucizeleri ispata çalıştıkları halde, hissî mucizeleri kabul etmeyen İslâm mütefekkirleri hakkında; onların pozitivizmin etkisinde kaldıklarını, bu sebeple tabiat kanunlarının değışmeyeceğini iddia ettiklerini ve bu İddialarını teyit etmek üzere "Allah'ın sünnetinde bir değışiklik bulamazsınız" şeklindeki âyetleri delil gösterdiklerini söyler.¹⁸⁸⁹ Hz. Peygamber'in hissî mucizesi olmadığı hususunda Kur'ân'da bunlara yer verilmediğini söyleyen Muhammed Heykel ve Ferid Vecdî gibi âlimlere; Kur'ân'ın bir siyer ve mağazi kitabı olmadığını, dolayısıyla bu tür hadiselerle yer vermediğini söyleyerek cevap verir.¹⁸⁹⁰ Mustafa Sabrî, Reşîd Rızâ, Merağî, Ferid Vecdî, Heykel Paşa gibi âlimlerin hissî mucizeler konusundaki görüşlerine, öncelikle hadislerin güvenilirliği hususunda şüphe uyandıracak, ikinci olarak da "Hz. Peygamber'in hiçbir mucizesi yoktur" şeklindeki müsteşrik iddiasına malzeme temin edeceği fikrinden hareketle bu anlayışı tehlikeli bulur ve karşı çıkar.¹⁸⁹¹

İslâm modernistlerinin hissî mucizeleri reddetmeleri veya rasyonelleştirme ihtiyacı hissetmelerinin kabul edilebilir bazı sebepleri vardır. Bunları tahlil etmeden, söz konusu âlimlerin hepsini İslâm düşmanı ilan etmek ya da garplaşmış düşünürler olarak isimlendirmek isabetli olmayacaktır.¹⁸⁹² Şimdi bu fikri savunanların temel çıkış noktaları sıralanacaktır:

1) Bunların temel çıkış noktası, Kur'ân'ın hissî mucizeler konusundaki olumsuz tutumudur. Kur'ân'da, inkârcıların müteaddit taleplerine rağmen Hz. Peygamber'e her hangi bir hissî mucize verilmediği vurgulanır. Hadis kaynaklarında bildirildiği şekilde, eğer Hz. Peygamber'e bir hissî mucize ve-

1888 Hasan Hanefî, İslâmî İlimlere Giriş, 86-87.

1889 Mustafa Sabrî, a.g.e., IV, 122 vd.

1890 Mustafa Sabrî, a.g.e., IV, 93-95.

1891 Mustafa Sabrî, a.g.e., IV, 126-127.

1892 Kur'ân'ın mucize oluşu kabul edildikten sonra, Hz. Peygamber'e hissî mucizeler verilmediğini iddia edenlerin art niyetli oldukları ya da ölüm korkusundan dolayı açıktan nübüvveti inkâr edemediklerinden hissî mucizeleri inkâr etmek suretiyle bunu gerçekleştirmek istediklerini iddia etmek bilimsel olmadığı gibi, mâkul ve mantıklı da değildir. Örneğin Ehl-i sünnet kaynaklarında, Hz. Peygamber'e hissî mucize verilmediğini savunan Nazzâm'a karşı ortaya konulan tepkiler bu çerçevededir (Örnek olarak bk. Bağdadî, el-Fark, 131-132; krş. Karadeniz, Mucize, 119) Hz. Peygamber'in hissî mucizeleri konusunda geleneksel anlayışın dışında görüş beyan edenlerin bu şekilde itham edilmeleri, hatta tekfir edilmeleri doğru değildir. Çünkü Kur'ân'ın bizzat kendisinden kaynaklanan bir yorum farklılığı söz konusudur. Genel olarak hissî mucizelerin imkânı kabul edildikten sonra bazı olayların farklı değerlendirilmesi mümkündür. Zaten aynı olay karşısında insanların farklı kanaatler ortaya koyması bunun imkan dahilinde olduğunu göstermektedir.

rilmiş olsaydı bu mutlaka belirtilirdi. Bunun yerine Kur'ân'da Hz. Peygamber'in beşeri özelliklerine, tebliğ vazifesiyle görevli olduğuna, imanın oluşumunda hârikulâde olayların yapıcı bir katkısının olmadığına dikkat çekilir.

2) Hissî mûcizeleri kabul etmeyenlerin ileri sürdükleri ikinci önemli gerekçe, bu hârikaların tevatürle değil, âhad yolla rivayet edilmiş olmasıdır.¹⁸⁹³ Eğer bu olaylar gerçekleşmiş olsaydı, tevatürle nakledilmeleri gerekirdi. Çünkü insanlar, garip şeyleri nakletme hususunda heveslidir. Buna rağmen hadislerde belirtilen hissî mûcizeler, âhad yolla bize ulaşmıştır.¹⁸⁹⁴ Anlınız ki bunlar sahih rivayetler değildir.¹⁸⁹⁵

3) Son dönem İslâm âlimleri, batıdaki ilim ve felsefeden, pozitivizm gibi fikri akımlardan ister istemez etkilenmişlerdir. Bunlar, tabiatta değişmeyen bir nizam ve sünnetullah'ın olduğunu belirterek Allah'ın kendi koyduğu kanunları değiştirmeyeceğini savunmuşlardır. Çünkü tabiattaki carî kanunlar, değişmeden ve bozulmadan korunmuştur. Kur'ân'da "Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsınız" şeklindeki âyetlerde bu hususa işaret edilmektedir.¹⁸⁹⁶ Şu halde tabiat kanunlarının hilafına birtakım hârikaların meydana gelmesi mümkün değildir, demişlerdir.

4) Hz. Muhammed son peygamberdir, onun mesajı da kıyamete kadar bakî kalacaktır. Öyleyse onun peygamberliğini ispat eden deliller, sadece kendi dönemiyle sınırlı olacak türden olmamalıdır. Nitekim onun hidâyet mûcizesinin bütün zaman ve mekânlarda geçerli olan bir aklî ve bilgi mûcizesi olmasının hikmeti de bundandır. Ayrıca Kur'ân, insanların akıl ve mantıklarını kullanmalarını istemektedir. İnsanların iman etmelerini de inkâr et-

1893 Reşîd Rızâ, kevnî/maddî mucizelerin rivayeti, sıhhat ve delâleti hususunda birçok şüphe ve ihtilafın olduğunu söyledikten sonra bu tür mucize rivayetlerinin asırımdaki bazı bilim adamlarının dinden soğumasına sebep olduğunu söylemiştir (bk. Te'sîrû'l-Menar, XI, 155; el-Vahyû'l-Muhammedî, 71).

1894 Fahreddin er-Râzî, el-Muhassal, 492-493; Ayrıca bk. a.mlf., en-Nübüvvât, 141 vd.; Nasirüddin et-Tûsî, Telhîsü'l-Muhasssat, 352.

1895 Câhız, mucizelerin ahad yolla rivayetinden duyduğu rahatsızlığı şu sözleriyle ifade eder: "Selefi, Kur'ân'ı toplamada gösterdiği titizliği, hadislerin toplanmasında -daha özel anlamda mucizelerle ilgili rivayetlerin değerlendirilmesinde- göstermiş olsaydı bugün karşılaşılan sıkıntıların hiçbirisi zuhur etmeyecekti. Şayet onlar, Hz. Peygamber'in alâmet, burhan, delil ve âyetlerini, zuhur eden hârikalarını, ister seferde isterse hazerde olsun büyük topluluklar içinde göstermiş olduğu mucizelerini toplamış olsalardı, bugün her hangi bir şüpheye mahal kalmaz ve inkârcıların eline de fırsat verilmemiş olurdu..." (Câhız, Hücecu'n-nübüvve, III, 227-228).

1896 Kur'ân'da, "Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsınız" şeklindeki âyetler öncesi ve sonrasıyla tetkik edildiğinde, bunların tabiat kanunlarından daha ziyade sosyal ve ahlâk kanunlarıyla ilgili olduğu anlaşılır (bk. Sabrî, a.g.e., IV, 117). Ayrıca Ömer Özsoy'un Sunnetullah Bir Kur'ân İfadesinin Kavramlaşması adlı çalışmasında konunun bu yönüne dikkat çekilmekte ve ilgili âyetlerin sosyal olaylarla bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır (bk. a.g.e., 137-182).

melerini de onların hür iradesine bırakmıştır. Hâlbuki hissî mucizeler, inanç hürriyetini kısıtlamaktadır. Kur'ân, bu sebeple hissî mucizeleri önemsememiştir, Hz. Peygamber'in nübüvvetiyle ilgili olarak bunlara yer vermemiştir.¹⁸⁹⁷

II- Hadis Literatüründeki Hissî Mucize Rivayetlerini Kabul Edenler

Kur'ân'dan sonra müslümanların en fazla itibar ettiği kaynak şüphesiz Kütüb-ü Sitte diye isimlendirilen hadis kitaplarıdır. Bunlardan Buhârî ve Müslim'in Sahih'leri ayrı bir önemi haizdir. Bu iki kaynakta, Resûl-ü Ekrem'e atfedilen hissî mucizelerin miktarı oldukça sınırlıdır. Buna rağmen Hz. Peygamber'in mucize ve faziletlerinden bahseden eserlerde ona atfedilen hârikaların muazzam rakamlara ulaştığı görülür.¹⁸⁹⁸

Klasik musannifler tarafından bağımsız birer disiplin gibi değerlendirilen Siyer, Meğazi, Hasâis, Mu'cizât, Şevâhit, Şemail, Hilye, Delâil, A'lâm, Meulîd ve benzeri tür eserlerde Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi ve sonrası zâtından, söz ve fiillerinden kaynaklandığı belirtilen hârikalara yer verilmiş, her söz ve fiilinde olağanüstülük aranmıştır.¹⁸⁹⁹ Delâil, Hasâis, A'lâm ve Fedâil türü eserler, hadis kaynaklarını bir tarafa bırakarak sadece mucizelerle meşgul olmuşlardır. Olur-olmaz her şeyi mucize diye nakletmişlerdir. Bunların yazarlarının gayesi, mucizeler hakkında muteber rivayetleri toplamak değil, en garip ve hayret verici olaylardan müteşekkil eserler meydana getirmek ve bu surette son Peygamber'in fazilet ve menkıbeleri hakkında malzeme hazırlamaktır.

1897 Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'ân Işığında Mucize ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002: 233-238.

1898 Örneğin Buhârî, Menâkıb kitabının "İslâm'da Peygamberlik Alâmetleri" babında (25. bab) elli yedi rivayet nakleder. Burada peygamberlik alâmeti olarak gösterdiği hadisler şu konuları içerir: Suların çoğalması (7), yemeğin bereketlenmesi (3), duasının hemen akabinde yağmur yağması, kütüğün inlemesi (3), Sürâka'nın atının tökezlemesi ve de geleceğe yönelik bir takım ihbarlar. Buhârî'nin peygamberlik alâmeti olarak gösterdiği olaylar ile Siyer, Meğazi, Hasâis, Mu'cizât, Şevâhit, Şemail, Delâil, A'lâm ve Mevlit gibi eserlerde ortaya konulan hissî mucizeler arasında çok önemli farklar mevcuttur. Buhârî ve Müslim'in peygamberliğin ispatında kullandıkları deliller ile diğer muhaddislerin kullandıkları deliller arasındaki farkları ortaya koyacak bilimsel çalışmaların yapılması gereklidir. Bu çalışmalarda sadece isnad tenkidıyla yetinilmemeli, metin kritiği de yapılmalıdır. Kur'ân'ın genel tutumuna aykırı düşen, İslâm'ın evrensel mesajını gölgeleyen hissî mucize rivayetlerinin ayıklanması ve peygamberliğin kanıtlanmasında Kur'ânî metodun ön plana çıkarılması zarureti vardır.

1899 Örneğin Hz. Peygamber'in faziletleri anlatılırken; sesinin herkesten gür çıktığı, orta boylu olmasına rağmen herkesten daha uzun görüldüğü, teninin misk ü amber koktuğu, küçük abdestinin şifa, büyük abdestinin ise temiz olduğu, erkekliğinin kırk erkek gücüne denk olduğu ve benzeri hususlar dile getirilmiştir (Süyûtî, Hasâis, I, 113-122). Bu rivayetler zamanla taraftar bulmuş, câhil Müslümanlar tarafından baş tacı edilmiştir. Hz. Peygamber'i sevmenin ve desteklemenin bir ölçüsü olarak algılanmıştır. Kur'ân'ın yaklaşımına taban tabana zîl düşen bu tür rivayetlerin doğru olması mümkün değildir. Çünkü Kur'ân'da Hz. Peygamber'in inanana Örneğin teşkil edeceği belirtilmiştir. Örnek olarak sunulan objenin diğer insanlar tarafından örnek alınabilmesi esastır. Hâlbuki bu özelliklere sahip bir kimsenin örnek alınması mümkün değildir.

¹⁹⁰⁰ Hz. Peygamber'in mûcizelerini konu edinen ve hârikalarının ne denli çok olduğunu kanıtlamaya çalışan eserler arasında: Ebû Nu'aym el-İsfahânî'nin (Ö.430/1038) Delâilü'n-Nübüvve'si, Beyhakî'nin (ö.458/1066) Delâilü'n-Nübüvvesi, Kâdî İyâz'ın (Ö.544 /1140) eş-Şifâsı, İbnu'l-Cevzî'nin (5.597/1200) el-Vefâ bi Ahvâl-i Mustafa'sı, İbn Kesîr'in (ö.774/1373) Mu'cizâtü'n-Nebî'si, Suyûtî'nin (Ö.911/1505) el-Hasâisü'l-Kübrâ'sı, Nebhânî'nin (ö.1350/1931) Huccetü'llâhi ale'l-Âlemîn'i gibi eserleri saymak mümkündür.

İbn Kuteybe (276/889), hadisçilerin bazı mevzû rivayetlerde bulunduklarını belirttikten sonra "(Hadisçiler) bütün bu ahmakça rivayetleriyle İslâm düşmanlarını kıskırtmış ve zındıkları güldürmüşlerdir. İslâm'a girmeye meyilli olanları soğutmuş, şüphede olanların şüphelerini artırmışlardır" ¹⁹⁰¹ diyerek onların bu konuda ciddi hatalar yaptıklarını açıklar. Şah Velîyullah ed-Dihlevî (ö.1176/1762) de, hadis kaynaklarını güvenilirlik açısından değerlendirirken Delâil, Hasâis türü eserleri en son sıraya yerleştirir ve bunların en zayıf hatta uydurma rivayetlerle dolu olduklarını belirtir.¹⁹⁰² Şiblî ise, zayıf rivayetlere dayanan mûcizeler başlığı altında-, sağlam ve muteber kabul edilen bazı hadisçilerin Hz. Peygamber'in mûcizeleri konusundaki rivayetleri hiç tenkid ve tahkik etmeden kaydettiklerini söyledikten sonra, Beyhakî ile Ebû Nu'aym'ı örnek vererek bunların eserlerinde sadece zayıf değil, uydurma rivayetlerin de olduğunu belirtir. Bu âlimler, hadisle ilgili eserlerinde tenkit edip almayı uygun bulmadıkları birçok rivayeti, mûcizelerle ilgili eserlerine almakta sıkınca görmemişlerdir.¹⁹⁰³ Hz. Peygamber'in hârikaları konusunda aşırı gitmek, ondan hiçbir hârikanın zuhur etmediğini iddia etmek kadar tehlikelidir. Çünkü bu gibi rivayetler, Hz. Peygamber'i örnek almak yerine ona sadece hayranlık duyulmasına ve insanüstü bir konuma yükseltilmesine yarar. Bu anlayış, Kur'ân'ın yaklaşımına tamamen terstir. Bu durumda, Yahudi ve Hristiyanların kendi peygamberleri hakkında düştükleri tehlikeye müslümanların da düşmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır. Hz. Peygamber'e yönelik bu tür rivayetlerin ayıklanması, cahil insanların bu konuda bilgilendirilmesi, Kur'ân'ın belirlediği çerçevede peygamberlik delillerinin yeniden ortaya konulması ve çağın bilgi ve felsefesinden faydalananarak bunların anlaşılabilir izahının yapılması gereklidir. Şimdi, müslümanlar arasında bu tür rivayetlerin çoğalması ve taraftar bulmasının sebepleri üzerinde durulacaktır:

¹⁹⁰⁰ Şiblî, Asım Saadet, III, 153.

¹⁹⁰¹ İbn Kuteybe, Te'vîlu muhtelifi'l-Hadis, S, 80-84.

¹⁹⁰² Dihlevî, Huccetullâhi'l-Bâliğa, I, 135.

¹⁹⁰³ Şiblî, a.g.e., III, 154-159.

1)Mücizeler hakkında yanlış ve uydurma rivayetlerin türemesine sebep, bu gibi rivayetlerin halk tarafından hüsnü kabul görmesidir. Sağlam dini tahsil almamış imam ve hatipler; cahil halkın dikkatini çekmek, onları merak ve heyecana düşürmek suretiyle hoşnut etmek için bu tür hikâyeleri uydurup yaymışlardır. Halk arasındaki kıssacı ve hikâyeciler de bu hikâyeleri abartarak aktarmışlardır. ¹⁹⁰⁴ Bu tür rivayetler, zamanla kabul görmüş hatta hadis mertebesine çıkarılmıştır. Bazı âlimler bu tehlikeyi görmüş, işin ehli olmayan vaiz ve hikâyecilerin halkın inanç ve itikadında büyük tahrifler yaptığını açıklamış, ancak bunun önü bir türlü alınamamıştır.¹⁹⁰⁵

2)Müslümanların kendi peygamberlerini diğer peygamberlerden her yönüyle üstün görme arzuları¹⁹⁰⁶ bu tür rivayetlerin kabul görmesine zemin hazırlamıştır. Aslında müslümanların Hz. Peygamber'i bütün peygamberlerin en üstünü saymaları, bütün faziletlerin onda toplandığına inanmaları kabul edilebilir bir husustur. Ancak bu itikada yanlış bir derinlik kazandırılmış, bütün peygamberlere verilen mucizelerin bir benzerinin hatta daha büyüğünün Hz. Peygamber'e verildiği iddia edilmiştir. Çünkü o, peygamberlerin sonuncusudur ve diğer bütün peygamberlerden üstün ve faziletlidir, öyleyse onun mucizeleri de diğer peygamberlerin mucizelerinden hem daha çok hem de daha büyük olmalıdır.¹⁹⁰⁷ Bu anlayış doğrultusunda, her peygamberin mucizesine karşılık Hz. Peygamber'in bir mucize gösterdiği, söz konusu mucizenin diğerlerinden daha büyük ve etkili olduğu iddia edilmiş ve kanıtlanmaya çalışılmıştır.¹⁹⁰⁸ Ümmetin bu psikolojik durumu, Hz. Peygamber'e de hissî mucizeler verildiği hususunda rivayetlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.¹⁹⁰⁹ Nitekim

1904 Bu konuda M. Yaşar Kandemir'in Mevzu Hadisler adlı çalışmasına bakılabilir. Burada, hadis uydurma sebepleri ve kıssacıların hadis uydurulmasındaki etkileriyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. (bk. a.g.e., 62-92)

1905 İbn Kuteybe, a.g.e., 8, 80-84.

1906 Mâverdî'nin A'lâmü'n-nübüue adlı eserindeki yorum bize ışık tutmaktadır. Müellif, Hendek savaşında vuku bulduğu belirtilen "yemeğin bereketlenmesi" şeklindeki rivayeti zikrettikten sonra "Bu, Hz. İsa'nın sofrası mucizesine naziredir" açıklamasını yapar, (bk.a.g.e., 78-79) Yine "az bir suyun çoğalması" ile ilgili rivayeti aktardıktan sonra da, bunun Hz. Mûsâ'nın taştan su akıtması mucizesine nazîre olduğunu söyler, (bk. A.g.e., 80. Diğer örnekler için bk. a.g.e., 78-83)

1907 Hûî, el-Beyân, 116-118.

1908 Örneğin Hz. Süleyman'a rüzgâr verilmişti, Hz. Peygamber'e ise ondan daha hızlı olan Burak verilmiştir. Hz. Mûsâ, taştan su çıkarmıştı. Hz. Peygamber ise parmaklarından su akıtmıştır. Aslında taştan suyun akması normal bir şeydir, ancak parmaklardan suyun akması ise görülmemiş bir durumdur. (Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, III, 96-97) Hz. İsa, su üzerinde Hz. Peygamber ise havada yürümüştür.(Subhî, Fî İlmi'l-Kelâm, II, 134) Hz. İsa, henüz defnedilmemiş ölüleri diriltmiştir, Hz. Peygamber ise yıllarca Önce ölmüş insanları diriltmiştir. Örneğin annesini kabrinden çıkarmıştır. (Süyûtî, a.g.e...II, 110-114; Bu konuda ayrıca bk.İbn Kesîr, Mu'cizâtü'n-Nebî, 423-467; Ebû Nu'aym el-İsfahânî, Delâilü'n-Nübüvve, II, 587-609)

1909 Akbulut, Nübüvvet Meselesi Üzerine, 29.

Önceki peygamberlere verilen mucizelerin daha büyüklerinin Hz. Peygamber'e verildiğine dair müstakil eserler kaleme alınmış¹⁹¹⁰, nübüvvete dair eserlerde bu konuya yer verilmiştir.¹⁹¹¹

3) Beşâretü'n-nebiyle ilgili birçok hadis uydurulmuştur. Kur'ân'da ve sahih hadislerde, Hz. Peygamber'in geleceğine dair mukaddes kitaplarda bilgiler bulunduğu, Yahudi ve Hristiyanların son Peygamber'i bekledikleri haber verilmiştir.¹⁹¹² Yalancı râviler, bu haberleri genişleterek Yahudilerin, Hz. Muhammed'in ne zaman, nerede, hangi saatte ve nasıl zuhur edeceğini bildiklerine dair açıklamalar yapmışlardır. Nitekim Hz. Peygamber'in doğum anını anlatan eserler, onun dünyaya geldiği anda vuku bulan hârikaları en ince detayına kadar anlatmaktadır.¹⁹¹³ Bu rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber'in henüz doğduğu andan itibaren bütün insanlar tarafından çok iyi tanındığı, peygamberliğini bir an Önce ilan etmesinin beklendiği anlaşılmaktadır. Hâlbuki Kur'ân'da, Resûl-ü Ekrem'in peygamber olacağını bilmediği, böyle bir beklenti içinde olmadığı bildirilmektedir.¹⁹¹⁴

4) Birçok olay vardır ki, olağanüstü sayılmamakla beraber sırf mucizeleri çoğaltmak için mucizeymiş gibi kaydedilmiştir. Mesela, Hz. Câbir bir gün hastalanmış ve Hz Peygamber onu ziyarete gitmiştir. Hz. Câbir, hastalığı sebebiyle kendinden geçmiş bir halde yatarken Hz. Peygamber yüzüne biraz su serpmiştir. Bunun üzerine hasta birden bire ayılmıştır. Hadise, gayet normal bir olaydır. Fakat Delâil ve benzeri kaynaklarda bu olayın mucize olarak nakledildiği görülür.¹⁹¹⁵

1910. Örneğin Ebû İshâk İbrahim b. Hamdan, Kitâbü'l-Mu'cizât, (trc. Ömer Ziyâeddin Efendi), Evkaf Matbaası 1338-1340. Bu eserde, peygamberlerin her bir mucizesine karşılık Hz. Peygamber'in bir mucize gösterdiği örneklerle anlatılır. Aynı anlayışla telif edilmiş diğer bir eser de Mehmet Şakir Çörüş'ün Mu'cizâtü'l-Enbiyâ'sıdır. (İstanbul 1978, s. 19-178)

1911 bk. Bağdadî. Usûlu'd-din, 164-167; Nebhânî, Huccetulâhi 'ale'l-âlemin, 14-27; Ömer Harpûtî, Asidetü's-Şehda Ala Kasidetü'l-Bürde, 102 vd.

1912 bk. el-Bakara 2/164; el-A'raf 7/156-157; es-Sâff 61/6. Ayrıca bk. İbn Hişâm. es-Sîre, I, 204, 232; Beyhakî, Delâil, II, 74-86; Süyûtî, Hasâis, I, 31-50; Ebû Nu'aym el-İsfahânî, Delâ'ilü'n-nübüvve, II, 587-609; Rahmetullah Hindî, İzihârü'l-Hak, IV, 1078-1210; Ebû Şehbe, es-Sîre, I, 247-254; İsmail Yahya, Mukaddimâtü'n-nübüvve, 103-105; Mehmet Aydın, "Beşâirü'n-nübüvve". DİA, V, 549-550.

1913 Mesela Ebû Hatim el-İsfahânî, Hz. Peygamber'in doğum anında hayvanların dile gelerek bu anı müjdelediklerine dair bazı rivayetler nakleder.(bk. A'lâmü'n-nübüvve, 201-203) Mâverdi de, onun doğumu anında zuhur eden bazı hârikaları aktarır. (A'lâmü'n-nübüvve, 175-180) Ayrıca bk. İbn Hişâm, a.g.e., I, 158-167; Beyhakî, a.g.e., I, 126-130; Kâdî İyâd, eş-Şifa, I, 366-368; İbn Kesir, el-Bidâye, 262-272; Süyûtî, a.g.e., I, 78-89; Şiblî, Asr-ı Saadet, III, 162-165.

1914 el-Kasas 28/86; ayrıca bk. Yûnus 10/16; eş-Şûrâ 42/52.

1915 Süyûtî, a.g.e., II, 118.

5) Birtakım sahih rivayetlere eklemeler yapılarak veya farklı iki rivâyet karıştırılarak normal hadiseler mûcize olarak sunulmuştur. Meselâ, Hz. Peygamber'in omuzları arasında "Peygamberlik Mührü" diye bilinen bariz bir gудde vardı. Diğer taraftan O'nun yüzüğü üzerinde "Muhammed Rasûlullah" yazılıydı. Birtakım ihtiyatsız râviler, bunları birbirine karıştırarak "Hz. Peygamber'in omuzları üzerindeki peygamberlik mührü üzerinde "Muhammed Rasûlullah" yazılıdır, demişlerdir.¹⁹¹⁶

III- Hissî Mûcizelerin Nübüvvetin İsbatında Delil Olmayacağını Savunanlar

Kaynakların belirttiğine göre, İslâm düşüncesinde hissî mûcizelerin imkânını kabul etmekle birlikte bunların nübüvveti delâlet etmeyeceğini savunan ilk âlim Hişâm el-Fuvatî'dir.¹⁹¹⁷ O, denizin yarılması, âsânın yılana dönüşmesi, ayın yarılması gibi hârikaların peygamberliğe ait bir delil sayılamayacağı kanaatindedir. Ona göre bunlar, arızî hallerdir ve arazlar ancak nazarî deliller vasıtasıyla bilinirler. Bu gibi hadiseler peygamberliğin delili kabul edilirse, o halde her bir delil, kendi dışında başka bir delile ihtiyaç duyar ve bunun da sonucu gelmez, demiştir.¹⁹¹⁸ Muhtemelen İlk defa Hişâm el-Fuvatî tarafından ifade edilen bu görüş, sonraki dönemlerde taraftar bulmuştur. Örneğin İbn Rüşd (520-595/1126-1198), bu görüşü daha anlaşılır ve kabul edilebilir bir şekilde ortaya koymuştur. O, kelâmcıların mûcize anlayışının bazı karışıklıklara sebebiyet verebileceğini belirttikten sonra, mûcizeden hareketle iddia sahibinin peygamber olduğunun bilinmesinde bazı güçlüklerin olduğunu söylemiştir. Öncelikle hârikulâde olaylar ile nübüvvet sıfatı arasında doğrudan bir ilişkinin olmadığını savunmuş, söz konusu olayların tek başına peygamberliğe delil olamayacağını belirtmiştir. Ona göre bir insan peygamberliğini ilan ettiği zaman onun hedefi, insan ve toplumun ıslah edilmesi olmalıdır. Asanın yılana dönüşmesi, ölülerin diriltmesi ve benzeri hadiseler her ne kadar olağanüstü haller ise de, bunların Hz. Mûsâ ve İsa'nın nübüvvetini ispat edebilmesi için başka delillere ihtiyaç vardır. Çünkü bu gibi hissî hârikalar, peygambere peygamber ismi verilmesini gerekli kılan sıfatın dışındaki fiillerdir. Hz. Peygamber'e atfedilen hissî hârikalara gelince, İbn Rüşd bunları mümkün görür. Ancak bunlar vasıtasıyla peygamberliğin kanıtlanmasını isabetli bulmaz. O, bu konuda şunları söyler: "Malumdur ki, Hz. Peygamber insanlardan hiç kimseyi, ümmetlerden hiçbir ümmeti, kendi peygamberliğine ve tebliğ ettiği

1916 Suyûtî, a.g.e., I, 102; Şiblî, Asr-ı Saadet, 165. Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'an Işığında Mucize Ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002: 238-243.

1917 bk. Bağdadî, el-Fark, 162.

1918 Eş'arî, a.g.e., 225-226; Bağdadî, a.g.e., 162-163.

ahkâma iman etmeleri için bir maddeyi başka bir maddeye dönüştürmek gibi olağanüstü şeyler göstermek suretiyle dine davet etmemiştir. Ondan zuhur eden hârikalar, kimseye meydan okumaksızın, normal işler arasında zuhur etmiştir.”¹⁹¹⁹ Özette İbn Rüşd, hissî mucizelerin mantikî ve kat’î deliller olmadığını savunmuş, peygamberlik sıfatıyla bunlar arsında mantikî bir bağlantının bulunmadığını belirtmiştir. Hz. Peygamber, sadece Kur’ân’ın mucize olduğu hususunda muhataplarına meydan okumuş ve Kur’ân’ı hem öğretisinin hem de peygamberliğinin dayanağı yapmıştır. Bunun dışında her hangi bir hissî mucize gösterme girişiminde bulunmamıştır.¹⁹²⁰

Tarihî süreç içerisinde, nübüvvet konusuyla ilgili tartışmalar -özellikle Batıdaki felsefî akımların etkisiyle- mucizelerin imkânsızlığı hususunda yoğunlaşmıştır. Bunun için son dönem İslâm âlimleri, nübüvvet konularına ve daha özel anlamda mucize meselesine ayrı bir önem vermişlerdir. Konuyla ilgili müstakil eserler kaleme almışlardır. Önceki dönemlere ait kelâm eserlerinde nübüvvet bahisleri çok sınırlı bir yer tutarken son dönemlerde kaleme alınan kelâm eserlerinde nübüvvet bahislerinin çok daha hacimli olduğu görülür. Yakın dönem kelâmcıları, günün ilmî ve felsefî literatürünü de kullanarak, mucizenin aklen imkânsız olmadığını izaha çalışırlar. Buna göre, mevcut tabiat kanunlarına muhalif bir olayın meydana gelmesinin muhal olduğuna dair bir kanıt olmadığı gibi, bunların başka bir tabiat kanununa bağlı olarak meydana geldiğini iddia etmeye de gerek yoktur. Şüphesiz bütün tabiat kanunlarını koyan güç, yeni bir kanun koymaya da muktedirdir.¹⁹²¹ Nitekim Batılı filozoflardan bir kısmı, determinist anlayışı kabul etmeyerek tabiat kanunlarının zorunsuzluğunu savunmaktadır.¹⁹²² Şu halde modern düşünürlerin felsefî yorumlarında hissî mucizelere yer bulunduğu ve asla muhal görünmediği anlaşılmaktadır.¹⁹²³

1919 İbn Rüşd, a.g.e., 113.

1920 Bu konuda benzer bir görüşü de Hamîdullah dile getirmiştir. Mucize, keramet ve istidrac ile ilgili bir konferansında, mucizelerin tarihî realiteler olduklarını ve bunlara inanılması gerektiğini belirttikten sonra bu tür hârikaların peygamberliğe delâlet etmeyeceğini, hissî mucizelerle peygamberlerin talimleri arasında hiçbir ilişkinin bulunmadığını vurgular. Sonra konuyu açıklamak için şöyle bir örnek verir: Ben, iki kere ikinin dört değil de beş ettiğini iddia etsem ve bunun doğru olduğunu ispat için “elime alacağım şu kor ateş elimi yakmayacaktır” desem, siz bu iddiaya karşılık hemen “iki kere iki asla beş yapmaz; elinizin yanmaması olağanüstü bir şeydir, bunun bilemediğimiz bir sebebi olsa gerek. Ancak ateşin elinizi yakmamasıyla iki kere ikinin beş edeceği arasında hiçbir ilişki kurulamaz” diyeceksiniz. Peygamberlerin hissî mucizeler göstermek suretiyle doğruluklarını ispat etmeleri de böyledir (Hamîdullah, Mucize, Keramet ve İstidrac, s. 3-4).

1921 Muhammed Abduh, er-Risâle, 84-85.

1922 Örnek olarak bk. Lewis, Miracles, 56-58; Hume, “Of Miracles”, 23-40; Boutroux, Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu Hakkında”, 12-27; Swimburne, “Violation of a law of nature”, 75-84.

1923 İzmirli, Yeni İlm-i Kelâm, I, 242-244.

Başlangıçtan itibaren kelâmcıların genel tutumu, Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ispatında asıl kanıt olarak Kur'ân mucizesinin ön plana çıkarılması şeklindedir. Nitekim kelâm eserlerinde, Hz. Peygamber'in hissî mucizelerine birkaç cümleyle değinilirken, manevî mucizelere ağırlık verilmiş ve bunların nübüvveti ispatta önemli olduklarına vurgu yapılmıştır.¹⁹²⁴ Son dönem kelâmcıları da bu geleneği takip etmiş, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ispatında aklî mucizelere ağırlık vermişlerdir.¹⁹²⁵ Burada Şiblî Nu'mânî, Muhammed Abduh, M. Reşîd Rızâ,¹⁹²⁶ İzmirli, İsmail Fennî Ertuğrul¹⁹²⁷, İsmail Hakkı Manastırlı, Hüseyin Cîsrî, Abdülaziz Çavuş, Harpûtî, İzzet Derveze¹⁹²⁸ gibi âlimleri örnek vermek mümkündür. Bunlar, Hz. Peygamber'in nübüvvetiyle ilgili olarak manevî mucizelere ağırlık vermişlerdir. Mesela Şiblî Nu'mânî, eserinde en uzun bölümü mucize konusuna ayırır, âlimlerin hissi mucize üzerine kurulu yaygın geleneksel nübüvvet anlayışına karşı çıkarak, Hz. Peygamber'in getirdiği mesaj ve öğretilerden hareketle onun güvenilir ve uyulması gereken bir peygamber olduğunun anlaşılacağını söyler. Ayrıca o, nübüvvet ve ilâhî mesajın kabulü için hissî mucizelerin gerekliliğini ve önemini İslâm'ın ortadan kaldırdığını da dile getirir.¹⁹²⁹ Muhammed Abduh da, er-Risâle adlı eserinde önce nübüvvetin mahiyetini ve imkânını izah eder, sonra da Hz. Peygamber'in risâletini tamamen aklî deliller kullanarak ispata çalışır. Kur'ân'ın icazına, içerdiği bilgi ve haberlere, getirdiği sistemin mükemmelliğine vurgu yaparak Hz. Muhammed'in gerçek peygamber olduğu-

1924 Örneğin Mâtürîdî, Hz. Peygamber'in hissî mucizelerine birkaç cümle ile değinmiş (s.203), sonra aklî delillere yer vermiştir. Ona göre Hz. Peygamber'in nübüvvetiyle ilgili en büyük aklî mucize, muhataplarına Kur'ân ile tehdîd etmesi ve onların buna cevap verememiş olmasıdır.(bk. Kitâbü't-Tevhîd, 191-192, 202-210; krş. M. Saim Yeprem, Mâtürîdî'nin Akide Risalesi ve Şerhi, 29-32)

1925 bk. İsmail Hakkı Manastırlı; Abduh, a.g.e., 88-129; Reşîd Rızâ, el-Vahyü'l-Muhammedî, s. 35-37.

1926 Mustafa Sabrî, Reşîd Rızâ ve Merâğî gibi âlimlerin ısrarlı bir şekilde Hz. Peygamber'in tek mucizesinin Kur'ân olduğunu savunduklarını belirttikten sonra, bu anlayışın günün pozitivizm akımının bir sonucu olduğunu açıklar. Ona göre böyle bir görüş, siyer ve ilgili kaynakları tartışılır kılableceği gibi hadislerin güvenilirliğini de zedelemektedir (bk. Mevkıfu'l-Akl, IV, 168-170).

1927 İsmail Fennî Ertuğrul, Kur'ân'ın ebedî ve kalıcı bir mucize olması itibarıyla İslâm'ın başka bir mucizeye muhtaç olmadığını, bununla birlikte Resul-i Ekrem'den birçok mucize rivayet edildiğini, bunların rivayetlerinde insanların tabii hadiseleri harikulade görme ya da gösterme meyli her ne kadar çok yüksek ise de yine de Resul-ü Ekrem'in bir hayli mucizesinin olduğunu belirttikten sonra bu rivayetlerin hepsinin inkâr edilmesinin gayri kabil bir durum olduğunu söyler (İzâle-i Şukûk, II, 115-116).

1928 Derveze, Hz. Peygamber'e atfedilen hissî mucizeler konusunda şunları dile getirir; Mucizelerin vukuu meselesine Allah'ın kudreti açısından bakanlar, bunların mümkün şeyler olduğunu söylerler. Zaten Allah'a ve peygambere inanan bir kimsenin bunun aksini söylemesi mâkul değildir. Ancak meseleye bir sistem dâhilinde yaklaşanlar, Kur'ân'ın hissî mucizeler konusunda bir olumsuzlama ve reddetme tavrının olduğunu görürler. Bu tutum Hz. Muhammed ile ilgilidir. Yoksa geçmiş peygamberlerin hissî mucizeleri Kur'ân ile sabittir. Bunlara iman etmek Kur'ân'a inanmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak Hz. Peygamber'e önceki peygamberlere verilenler gibi bir mucizenin verilmediğini bildiren yine yüce Allah'tır. Hz. Peygamber'in mucizeleriyle ilgili rivayetlerin çoğu, kendileriyle çıkarım yapılamayacak kusurlar taşımaktadır. Bunlara dayanarak Kur'ân'ın hissî mucizelerle ilgili genel tavrına aykırı bir tutum içerisine girmek isabetli değildir. (Hz. Peygamber'in Hayatı, II. 226-227)

1929 Şiblî Nu'mânî, İlm-i Kelâm-ı Cedîd, 74-76.

nu anlatır. Bununla birlikte O'nun hiçbir hissî mûcizesine yer vermez. ¹⁹³⁰ M. Reşîd Rızâ ise, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin hissî mûcize ve garipliklerle değil her dönem ve mekânda geçerli olan ilmî ve aklî burhanlarla sabit olduğunu belirtir.¹⁹³¹

Sonuç olarak söylenebilir ki, hadis kaynaklarında rivayet edilen hârikaların hepsini kabul etmek veya reddetmek mâkul ve mantıklı bir tutum değildir. Öncelikle bunların, klasik anlamda mûcize tanımına uymadıklarını belirtmek gerekir. Çünkü kelâm literatüründe mûcize denildiğinde, peygamberlik iddiası, tehdîd ve davaya uygun tarzda meydana gelen ve inkârcıların huzurunda onları İman etmeye sevk etmek gayesiyle gösterilen hârikulâde olaylar kastedilir. Hâlbuki hadis kaynaklarında rivayet edilen hârikalar, -sübût açısından ileri sürülen itirazlar dikkate alınmışa bile- en azından kelâmcıların mûcize tanımıyla örtüşmemektedir. Bu itibarla **burada sorulması gereken Hz. Peygamber'den hârikulâde bir durumun zuhur edip etmediğidir. İlgili âyetlerden anlaşıldığı üzere, Hz. Peygamber'e risâlet vazifesinde kullanacağı ve doğruluğunun bir delili olarak gösterebileceği herhangi bir hissî mûcize verilmemiştir. Bununla birlikte, Hz. Peygamber'e hidâyet mûcizesinin dışında herhangi bir hissî mûcize verilmemiş olması, onun elinde olağanüstü bir durumun zuhur etmediği anlamına gelmemelidir.** Klasik anlamda mûcizenin temel özelliklerini taşımamakla birlikte; etrafındaki mü'minleri hayrete düşüren, onların iman ve itmi'nânlarını arttıran birtakım hârikaların Allah'ın izniyle zuhur ettiğini kabul etmek gerekir. Şöyle ki; Kur'ân'da önceki peygamberlerin hidâyet mûcizelerinin yanı sıra birtakım ilâhî yardımlar da bildirilmiştir. Hz. Mûsâ ve İsa'nın kendisine iman edenlere yönelik, -çok zorda kaldıkları bazı durumlarda veya imanlarını kuvvetlendirme gayesiyle- bazı hârikalar gösterdikleri açıklanmıştır. Nasıl ki, İsrailoğulları ve havariler Allah'ın birtakım lütuflarına muhatap olmuşlarsa, tıpkı bunun gibi Hz. Peygamber ve onun ashâbı da bazı lütuf ve inayetlere muhatap olmuşlardır. Bedir, Hendek ve Huneyn savaşlarında Allah'ın görünmeyen ordularla mü'minlere yardım etmesi, Hendek harbinde çok bunaldıkları bir sırada fırtınanın çıkması, umulmadık bir anda Bedir'de yağmurun yağması gibi örnekler Kur'ân'da mevcuttur. Yine Tebük seferine çıkan müslümanlar, uzun ve sıkıntılı bir yolculuk geçirmişlerdi. Bu yolculuk sırasında suları tükenmiş, zor durumda kalmışlar ve ümitsizliğe düşmüşlerdi. Tam bu sırada Hz. Peygamber, bulabildikleri kadar çok suyu getirmelerini ve bir leğenin içine boşaltmalarını emretmişti. Leğenin içindeki suya elini

1930 bk. Abduh, a.g.e., s.88-129.

1931 Reşîd Rızâ, el-Vahyu'l-Muhammedî, 79vd.

koyan Hz. Peygamber, çevredeki insanlara diledikleri kadar su alabileceklerini bildirmişti. İnsanlar leğendeki suyun tükenmediğine şahit olmuşlardı.¹⁹³² Şimdi bu olay haddi zatında bir hârikadır. Ancak Hz. Peygamber'in bunu mü'minlerin huzurunda, çok ihtiyaç hissedilen bir zamanda, herhangi bir iddia ve meydan okuma olmaksızın yapmıştı. Olay öncesinde bir hârika göstereceğini bildirmediği gibi, bu hadiseyle peygamberliği arasında bir bağlantı da kurmamıştı.

Hadis kaynaklarında belirtilen hârikulâde olaylarla Kur'ân'da önceki peygamberlere yönelik belirtilen hissî mucizeler arasında çok önemli farklar mevcuttur. Bunları şöylece özetlemek mümkündür:

Birinci olarak hedef farklılığı gösterilebilir. Çünkü mucize, henüz iman etmemiş insanların huzurunda, onları imana sevk etmek üzere; bir benzerini başkalarının yapamayacağı iddiasına binaen ortaya konur ve nübüvvet iddiasında bulunan şahsın doğruluğunun kanıtı kabul edilir. Peygamberlerin hidâyet mucizelerinin hepsi bu özelliğe sahiptir. Hâlbuki Hz. Peygamber'den zuhur ettiği rivayet edilen hârikalar, kâfirlerin huzurunda değil mü'minlerin yanında meydana gelmiştir. Burada bir meydan okuma yoktur. Sadece Allah'ın bir inayeti ve lütfu vardır. Mü'minlerin ihtiyaçlarının giderilmesi maksadına yönelik olan bu tür hârikaların neredeyse hepsinin Medîne döneminde zuhur etmiş olması da dikkat çekicidir. İslâm'ın güçlenip devlet seviyesine ulaştığı ve rûştünü ispat ettiği bir dönemde bu tür hârikaların zuhur etmiş olması, söz konusu hârikaların bir tebliğ metodu olarak kullanılmadığını, dinin esaslarından her hangi bir rûknü oluşturmadıklarını göstermektedir.

İkinci olarak, hissî mucizeler uyarma ve korkutma amacıyla gönderilirler.¹⁹³³ Hâlbuki nusret/ yardım türü hârikaların hedefi, mü'minlere yardım etmek, ihtiyaçlarını gidermek ya da imanlarını olgunlaştırmaktır. Nitekim sahabe, bu tür hârikaları bir bereket vesilesi olarak görmekteydi.¹⁹³⁴

Üçüncü olarak, Hz. Peygamber'den zuhur ettiği rivayet edilen hârikaların muayyen bir zaman ve mekânla sınırlı olduğu, sadece olaya şahit olanlara yönelik zuhur ettiği ve bu tür rivayetlerin haberden öte bir değerinin olmadığı

1932 bk. Buhârî, Menâkıb", 25; Müslim, "Fedâil", 4, 5, 6; Nesâî, 'Taharet'1, 60.

1933 bk. İsrâ, 17/59; Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, XX, 233-235; Elmalılı, a.g.e., V, 3184; Tabatabâi, el-Mizân, XV, 132-133.

1934 İlgili bir rivayette Hz. Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: "Biz âdet hilâfına olan şeyleri bereket ve hayır sayardık. Siz ise bunları(n hepsini) korkutmak (için izhar edilir) sanıyorsunuz. Biz bir seferde Rasulullah ile beraber bulunduk. Suyumuz azalmıştı..." (bk. Buhârî, Menâkıb, 25)

bilinmektedir. İslâm âlimleri, bu tür olaylardan hareketle Hz. Peygamber'in peygamberliğini ispata kalkışmanın isabetli olmadığı kanaatindedir. Bu tür rivayetlerin çokluğu peygamberin fazilet ve üstünlüğü hususunda bir delil sayılamayacağı gibi, bunların yokluğu da onun fazilet ve değerini düşürmez.

Dördüncü olarak, Hz. Peygamber inkârcılarla mücadelesinde sadece Kur'ân'ın delil oluşuyla yetinmiş, bu tür hârikaları bir tebliğ metodu olarak kullanmamıştır. Hayatı boyunca Allah'ın koyduğu tabiat kanunlarına tabi olmuş ve bunu tavsiye etmiştir. Onun başarılarının hiçbirisi söz konusu hârikalara dayanmamaktadır.¹⁹³⁵

SONUÇ

Kur'ân'da Hz. Muhammed'in Allah elçisi olduğu aklî ve mantıkî delillerle izah edilmektedir. İslâm âlimleri başlangıçta Kur'ân'ın bu metoduna bağlı kalmışlar ise de, zamanla Yahudi ve Hristiyan etkileri başta olmak üzere dış kültürlerin tesirleriyle peygamberliğin kanıtlanmasında hissî mucizelere ağırlık vermeye başlamışlardır, özellikle hadislerin tedvin edilmeye başlandığı dönemden itibaren bu konudaki her tür rivayet mucizeymiş gibi ele alınmış, bunlara dayanılarak Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat eden eserler telif edilmiş ve zamanla a'lâmü'n-nübüvve, delâilü'n-nübüvve, mu'cizâtü'n-nebî, hasâisü'n-nebî, şemâilü'n-nebî, fedâilü'n-nebî, mevidü'n-nebî türünde birçok eser ortaya çıkmıştır. Bu eserlerde Hz. Peygamber'den zuhur ettiği belirtilen pek çok mucizeye yer verilmiş ve onun peygamberliği bu tür olaylarla kanıtlanmaya çalışılmıştır. Mucizelerin çokluğuyla peygamberlerin fazilet ve üstünlükleri arasında doğrudan bir ilişki kurularak, geçmiş peygamberlere verilen mucizelerin daha büyüğünün Hz. Peygamberce verildiği ısrarla savunulmuş ve bu iddiayı desteklemek üzere Kur'ân ve sahih hadislerden yeterince delil bulunamadığından mevzû rivayetlere de yer verilmiştir. Sonuçta karşımıza büyük bir mucize literatürü çıkmıştır. Hâlbuki Kur'ân'ın -Hz. Peygamberle ilgili olarak- hissî mucizeler konusundaki tavrı son derece açıktır. Buna rağmen ilk dönem sonrası kaynaklarda ona atfedilen hissî mucizelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Hissî hârikalarla peygamberliğin kanıtlanması şeklinde özetlenecek bu anlayışın Kur'ân'ın genel tavrı dikkate alınarak değerlendirilmesi ve nübüvvetin ispat edilmesinde Kur'ânî metodun ortaya konulmasının dinî açıdan bir zorunluluk olduğu açıktır.

¹⁹³⁵ Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002: 243-249.

Allah ile insanlar arasında elçilik vazifesi yapan peygamberlerin, insanlar tarafından kabul edilebilmesi için öncelikle doğruluk ve güvenilirliklerini kanıtlamaları gereklidir. Vahiy ve nübüvvetin duyularla algılanamayan gaybî bir husus oluşu, gerçek peygamber ile sahtekârları ayırt etmeyi sağlayan bir kriterin ortaya konulmasını gerekli kılmıştır. İslâm âlimlerinin büyük bir kısmı -Ehl-i sünnet, Mu'tezile ve İslâm filozoflarının ekseriyeti-, peygamberin tanınip bilinmesi, emir ve yasakların geçerlilik kazanması ve insanların dinen sorumlu tutulabilmesi için mûcizenin gerekli olduğu kanaatindedir. Her ne kadar mûcizenin dışında peygamberin doğruluğunu gösteren başka deliller varsa da bunlar ancak hidâyet mûcizesinin zuhuruyla birlikte anlam kazanır ve destekleyici deliller haline gelirler. Peygamberlerin doğruluklarını kanıtlayan bu deliller Kur'ân-ı Kerim'de âyet, beyyine, burhan, sultan, furkan ve hak kelimeleriyle ifade edilirken kelâm terminolojisinde mûcize olarak isimlendirilmiştir. Bu bakımdan Kur'ân ve hadislerde peygamberliğin ispatını ifade etmek üzere kullanılan kelimelerle kelâmcıların terminolojisi arasında önemli farklılıklar vardır. Nitekim kelâm literatürüne göre bir olayın mûcize sayılabilmesi için onun İlâhî bir fiil olması, hârikulâde bir tarzda zuhur etmesi, nübüvvet iddiası ve tehattî ile (meydan okumayla) birlikte gerçekleşmesi, iddiadan sonra ve belirtildiği şekilde peygamberin elinde vuku bulması ve aynı zamanda peygamberin doğruluğunu gösteren bir tarzda zuhur etmesi gerekir. Bunlar, mûcizede bulunması gereken temel özelliklerdir.

Kelâm kaynaklarında mûcizeler, konusuna göre aklî, haberi ve hissî olmak üzere üçe ayrılmış ve genellikle bu tasnife bağlı kalınmıştır. Burada mûcizeler konusuna göre tasnif edildiği gibi, gaye, tabiat kanunları, davetteki konum, tehattî özelliği ve benzeri şekillerde de tasnif edilmiştir. Özellikle, Kur'an'da zikredilen mûcizeler, peygamberliğin ispat edilmesindeki önem ve belirleyicilikleri açısından gayesine göre ele alınmış ve hangi mûcizelerin bu konuda delil olabileceği tespit edilmiştir.

Kelâmcıların mûcize tanımıyla tam olarak örtüşen deliller hidâyet mûcizeleridir. Bunlar, peygamberlerin tebliğe başladıkları ve daha ziyade aklî deliller kullandıkları ilk dönemin hemen ardından, doğruluklarını kanıtlamak ve insanları ikna etmek için ortaya koydukları hârikulâde olaylardır. Tehaddî şartı başta olmak üzere inkârcıların huzurunda ve onları âciz bırakacak şekilde zuhur eden bu mûcizeler, peygamberlerin nübüvvetini ispat eden en önemli delillerdir. Kur'ân'da bütün peygamberlerin hidâyet mûcizeleri belirtilmemekle birlikte, nübüvvetle ilgili âyetlerin genelinden çıkarılan sonuç -şekil ve ma-

hiyeti farklı olmakla birlikte- her peygambere bir hidâyet mûcizesi verildiği yönündedir. Nitekim Kur'ân'da zikredilen Hz. Salih'in devesi, Hz. Mûsâ'nın asasının ejderhaya dönüşmesi, elinin beyaz bir ışık saçması, Hz. İsa'nın çamurdan yaptığı kuşu canlandırması, doğuştan körlerle alacalı hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi hissî hidâyet mûcizesine; Hz. İbrahim'in hücceti ve Hz. Muhammed'in Kur'ân mûcizesi aklî hidâyet mûcizesine; Hz. İsa'nın evlerde biriktirilen her şeyi bileceğini söylemesi ve Hz. Muhammed'in Rumların galibiyetini bildirmesi de haberi hidâyet mûcizesine örnek teşkil etmektedir. Diğer taraftan, mü'minlerin maddî ve manevî birtakım ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak zuhur eden olaylar vardır ki, bunlar hârikulâde olmakla birlikte klasik anlamda mûcizenin temel niteliklerini taşımazlar. Peygamberler, önceden bildirmeden ve tehattîde bulunmadan (meydan okumadan) ilâhî bir lütuf olarak bunları gösterirler ve bu tür olaylara dayanarak nübüvvetlerini kanıtlama yoluna gitmezler. Öte yandan, peygamberlerin şahıslarına veya çevrelerindeki sınırlı sayıdaki mü'minlere hitap eden hârikulâde olaylar vardır ki, bunlar da ikram mûcizeleri diye isimlendirilmiştir. Nitekim Hz. İbrahim'in isteği üzerine ölü kuşların dirilişinin ona gösterilmesi, havarilere gökten sofranın indirilmesi ve İsrâ olayı burada örnek verilebilir. İnkârda ısrar eden kâfirlerin, hidâyet mûcizelerini görmelerine rağmen peygamberleri zor durumda bırakmak, bazen de alay etmek için ileri sürdükleri talepler vardır ki, bunlara da teklifi mûcizeler denilmiştir. Kur'ân'da hem geçmiş peygamberlere hem de Hz. Peygamber'e yöneltilen bu tür taleplere genişçe yer verilmiş ve bunlar imanın oluşumunda müspet bir katkılarının olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Kelâmcılar, şartlarına uygun olarak zuhur eden mûcizenin Allah'ın kendi elçisini "Sen peygamberlik dâvanda doğrusun, benim elçimsin!" anlamına gelen fiilî tasdik ile teyit ettiğini ve bunun sözlü tasdik yerine geçtiğini kabul ederler. Onlar, bu delâleti anlatmak üzere genellikle hükümdar-elçi örneğini verirler ve böylece gaibin şahide kıyas edilmesi yöntemiyle mûcizenin delâletini izah etmeye çalışırlar. Kelâmcılar, mûcizenin zorunlu veya istidlali bir bilgi ifade edip-etmediği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Onlardan bazılarına göre şartlarına uygun tarzda zuhur eden mûcize, peygamberin doğruluğunu göstermesi açısından zorunlu bilgi ifade ederken bazıları da bunun istidlali bilgi verdiğini iddia etmiştir. Bize göre bu bilgi, olayın keyfiyeti ve meydana geliş şekline ziyade muhatapların konumları ve psikolojik halleriyle yakından ilgilidir. Şayet mûcizeler, matematiksel anlamda kesin ve şüphe edilmez zorunlu bir bilgi ifade etmiş olsalardı, bu durumda insanların hepsinde aynı

kanaatin oluşması lâzım gelirdi. Nitekim muayyen bir mûcize, bazı kimselerde peygamberin doğruluğuna dair kesin ve zorunlu bir bilgi meydana getirirken aynı olay diğer insanların inkârını artırmaktadır. Aslında bu durum mûcizelerin imana zorlayıcı deliller olmadıklarını, olsa olsa inanmaya müsait kimselere düşünüp karar vermede yardım ettiklerini göstermektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de, peygamberlerin nübüvvet Öncesi yaşantılarına fazla yer verilmemekle birlikte, genel olarak onların kendi toplumlarında sevilen, doğru sözlü ve dürüst kimseler olduklarına vurgu yapılır. Buna rağmen onlar, vahiy almaya başladıkları andan itibaren daha önce söz konusu edilmeyen birçok itham ve iftiralara muhatap olmuşlardır. Bu durumun, onların peygamber olduklarını açıklamaları, aklî ve mantikî delillerle insanları uyarmaları ve ayrıca doğru sözlü olduklarına dair hidâyet mûcizelerini getirmelerinden sonra ortaya çıktığı dikkate alınırsa, inkârcıların peygamberlere yaptıkları itirazların, Kur'ân'da da işaret edildiği üzere onların şahıslarına değil, getirdikleri vahiy ve ortaya koydukları mûcizelere karşı olduğu daha iyi anlaşılır. Bu itibarla söz konusu itirazlar, her ne kadar peygamberin şahsına yöneltilmişse de, bunun asıl sebebi onların misyon, doktrin ve mûcizevî delillerini reddetmektir.

İnkârcılar tarafından dile getirilen birçok mûcize talebinin varlığı Kur'ân-ı Kerim'de bildirilmektedir. Geçmiş peygamberlerden istenilen teklîfî mûcizelerin yanı sıra özellikle Mekke'li müşriklerin dile getirdikleri hissî mûcize talepleri de Kur'ân'da tafsilatlı bir şekilde verilmiştir. Hidâyet mûcizesine rağmen inanmayan kâfirlere, ikinci bir mûcize verilmemiştir. Bu durum, Allah'ın bütün peygamberleri için geçerli olan bir sünnetidir.

İnkârcıların mûcizeleri dolayısıyla peygamberleri kabul etmeyişlerinin sosyal, siyasî, ekonomik ve dinî olmak üzere birçok sebebi vardır. Bunlar arasında onların büyükleme ve hakkı kabul etmeme şeklindeki ruh yapısının önemli bir yerinin olduğu aşîkârdır. Öte yandan inkârcıların peygamberi çekememeleri, liderlik ve siyasî üstünlüğü elden bırakmama arzulan, sahip oldukları maddî imkânlara güvenmeleri, benimsedikleri inançları muhafaza etmek istemeleri gibi hususlar, inkârda ısrarcı davranmalarının sebepleri arasında gösterilebilir.

İslâm âlimleri, Hz. Peygamber'e ait hissî mûcizelerin Kur'ân'da mevcudiyeti hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı âlimler, Hz. Peygamber'e hissî mûcizelerin verildiğine dair örneklerin Kur'ân'da zikredildiğini savunurken,

bazıları da ona hiçbir hissî mûcize verilmediğini ve Kur'ân'da bu yönde bir İşaretin bulunmadığını iddia etmiştir. Hz. Pey-gamber'in hissî mûcizelerinin Kur'ân'da zikredildiğini ileri sürenler, bu iddialarını desteklemek üzere İsrâ, Mi'rac, İnşikâku'l-kamer (ay'ın yarılması), meleklerin Bedir savaşında teces-süm edip müşrikleri öldürmek suretiyle müslümanlara yardım etmeleri, Hz. Peygamberin eline alıp serptiği bir avuç kumun düşmanların gözüne isa-bet etmesi, göğsünün yarıp kalbinin yıkanması gibi örnekleri gösterirler. Bu çalışmada inşikaku'l-kamer, meleklerin yardımı ve savaş sırasında bir avuç toprağın düşmanlara serpilmesi örnekleri üzerinde durulmuştur. Diğer ör-neklerin yukarıda açıklanan mûcize kavramına girmediği aşikârdır. Çünkü **İsrâ ve Mi'rac gibi hadiselerinin nübüvveti ispat etmek gibi bir he-defi yoktur ve bunlar sadece Hz. Peygamber'in şahit olduğu hâri-kalardır. Dolayısıyla bu olayların hissî mûcizeler arasında sayılması isabetli değildir.**

İnşikâku'l-kamer haberi, Kur'ân'da sadece Kamer sûresinin ilk âyetin-de zikredilir. Bu âyetin delâleti konusunda farklı yorumlar vardır. Müfessirlerin büyük çoğunluğunun benimsediği görüşe göre "inşikaku'l-kamer" ifadesiyle Mekke'de Hz. Peygamber zamanında gökteki ay'ın ikiye yarılması hâdisesi kastedilmektedir. Bu görüşü savunanların en önemli delili, Kur'ân'ın zahirî anlamı ve konuyla ilgili hadis rivayetleridir. Diğer taraftan bu haberi ileride vuku bulacak bir olay olarak değerlendirenler ise bunun, Kıyamet yaklaştığı bir sırada vuku bulacağını ve kıyametin kopacağını bir işareti sayılacağını ileri sürmüşlerdir. Bu görüşü savunanların delilleri ise, Kur'ân'da gelecekte vuku bulacağı kesin olarak bilinen bazı hâdiselerin geçmiş zaman kipiyle ifade edilmesi, hissî mûcize talepleri konusunda Kur'ân'ın tavrı ve bu olayın âhad rivayetlerle bize ulaştırılması şeklindedir. Kur'ân'ın hissî mûcizeler ko-nusundaki genel tutumundan hareketle "**inşakka'l-kamer**" ifadesi değerkendirilirse bu ifadenin geçtiği pasajda nübüvvet-mûcize ilişkisini hatırlatan, Hz. Peygamber'in doğruluğunu ispat etme gayesi güden bir hedefin olmadığı ve böyle bir yorumu haklı gösterecek bir işaretin bulunmadığı sonucuna varılır. Bu âyetlerde kıyametin yaklaşmasıyla ayın yarılması arasında bir ilişki kurul-muştur. Ayrıca Kur'ân'ın bu ifadeye atfetmiş olduğu kıymet de önemlidir. Si-yer ve tefsir kaynaklarında nakledildiği gibi olay müşriklerin talebi üzerine Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispata yönelik olarak ortaya konulmuş bir mûcize olmuş olsaydı, şüphesiz daha sonra inen âyet veya sûrelerde buna işaret edilirdi. Kamer sûresinin Mekke'de ve bi'setin dört ya da beşinci yılında indiği ve ilk sûrelerden olduğu hususu dikkate alınırsa, daha sonraki sûrelerde bu

olaya atıfta bulunulmamış olması önemlidir. Kur'ân'da geçmiş peygamberlerin hissî mûcizelerine onlarca yerde atıfta bulunulurken inşıkak-ı kamer'e başka âyetlerde işaret edilmemesi, bu ifadelerle mûcizenin kastedilmediği görüşünü teyit etmektedir. Mekke dönemi boyunca birçok mûcize talebiyle karşılaşan Hz. Peygamber'in inkârcıları susturmak için bu olayı delil getirip inanmadıklarını yüzlerine vurmamış olması da dikkat çekicidir. Diğer taraftan **"ve'nşakka'l-kamer"** ifadesi kıyametin kopuşunu tasvir eden âyetlerle paralellik göstermektedir. Nitekim Kur'ân'da kıyamet sahnesini tasvir eden âyetlerde geçmiş zaman kipinin kullanıldığı görülmektedir. İnşakka'l-kamer ifadesinin de bu şekilde anlaşılması mümkündür. Ayrıca burada geçen "âyet" kelimesinin âlemdaki düzenin bozulup kıyametin vuku bulacağına, dolayısıyla yeniden dirilişin gerçekleşeceğine işaret eden bir delil anlamında kullanılmış olması da muhtemeldir. Bu itibarla söz konusu âyetin hedefi, evrenin düzeninin ebedî olmadığı, bunun bozulabileceği ve kıyametin kopacağı, dolayısıyla ahiret hayatının vuku bulacağının anlatılması olmalıdır. Bu ve benzeri âyetlerde, yeniden dirilişin olmayacağını iddia eden müşriklere, düşünceleri için deliller sunulmuştur. Aklını kullanan mâkul ve mantıklı kimselerin, bu tür delillerden hareketle hakikati bulmaları mümkündür. İnşakka'l-kamer âyetinin bu şekilde yorumlanması daha isabetli görünmektedir.

Hız. Peygamber'e atfedilen hissî mûcizelerden biri de, Bedir Savaşında meleklerin müslümanların yardımına gelmeleri ve tecessüm ederek bilfiil savaşa katılmaları şeklindedir. Bunu kabul edenler, görüşlerini desteklemek üzere bazı hadis ve sahabe kavillerini delil getirmişlerdir. Savaş sırasında meleklerin tecessüm ederek savaşa müdahale etmeleri ve bu durumun insanlar tarafından algılanmış olduğu şeklindeki rivayetler Kur'ân'ın hissî mûcizeler konusundaki genel tavrıyla uyusmamaktadır. İlgili âyetler incelendiğinde, Bedir Savaşında melekler vasıtasıyla mü'minlere yardım yapıldığının açık bir şekilde ifade edildiği görülür. Ancak bu yardımın bazı kaynaklarda ileri sürüldüğü gibi hissî bir yardım olmadığı, tamamen manevî bir şekilde gerçekleşmesi muhtemeldir. Zira meleklerin tecessüm edip müşriklere savaştığını ifade eden her hangi bir âyet olmadığı gibi bu konuda sahih bir rivayet de bulunmamaktadır. Onların bilfiil harbe katılıp bir kâfiri öldürmeleri de Allah'ın sünnetine aykırıdır. Şu halde, meleklerin mü'minlere yardım etmek üzere gönderilmesinin manası, kâfirlerin gözünde müslümanların sayısının savaştan önce az, savaşmak üzere karşılaştıklarında ise çok gösterilmesi, kalplerinin sakinleştirilmesi ve güven duygusunun aşılması, aynı zamanda düşmanların yüreklerine korku ve

ümitsizliğin salınması şeklinde manevî ve ruhî bir yardım olmalıdır. Bedir’de elde edilen başarının, Hz. Peygamber’in doğruluğunu gösteren akîfî bir delil olarak sunulması Kur’ân’ın ruhuna daha uygundur. Zira o, henüz nübüvvetinin başlangıcında Allah’ın elçisi olduğunu, getirdiği dinin bütün dinlere üstün geleceğini, sonunda kazananın kendi taraftarları olacağını açıklamış, taraftarlarının azlığı ve bütün zayıflığına rağmen düşmanları ona zarar verememiş ve onu mağlup edememiştir. Özellikle Bedir günü, az sayıdaki İslâm ordusunun güçlü Mekke, ordusunu hezimete uğratması, çok kısa sayılabilecek bir dönemde hiç yoktan bir devlet kurması ve tüm Arabistan’a hâkim olması hususları dikkate alındığında, onun Allah tarafından desteklendiği ve dolayısıyla haber verdiği hususlarda doğru söylediği rahatlıkla bilinir.

Hadislerdeki hissî mûcize rivayetlerine gelince, haber verilen hârikaların hepsini kabul veya reddetmenin isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Burada öncelikle Hz. Peygamber’den hârikulâde bir durumun zuhur edip-etmediği hususuna açıklık kazandırmak gerekir. **İlgili âyetlerden anlaşıldığı üzere, Hz. Peygamber’e risâlet vazifesinde kullanacağı ve doğruluğunun bir delili olarak gösterebileceği herhangi bir hissî mûcize verilmemiştir. Bu bakımdan onun yegâne hidâyet mûcizesi Kur’ân-ı Kerim’dir** ve nübüvvetini ispat etmek üzere sadece onu delil olarak ileri sürmüştür. Bununla birlikte onun elinde olağanüstü bazı olayların zuhur ettiği de kabul edilmektedir. Klasik anlamda mûcizenin temel özelliklerini taşımamakla birlikte Hz. Peygamber’in elinde, etrafındaki mü’minleri hayrete düşüren, onların iman ve itmi’nânlarını artıran birtakım hârikaların Allah’ın izniyle zuhur ettiği hususunda manevî tevatürün varlığı benimsenmiştir. Nitekim Kur’ân’da önceki peygamberlerin hissî hidâyet mûcizelerinin yanı sıra birtakım ilâhî yardımlarla desteklendikleri bildirildiği gibi Hz. Peygamber ve ashabının da bazı lütuf ve inayetlere nail oldukları belirtilir. Hem Kur’ân’da hem de hadislerde belirtilen bu tür olaylar, hadd-i zâtında olağanüstü olmakla birlikte bunların hemen hepsinin mü’minlerin huzurunda, çok ihtiyaç hissedilen bir zamanda, herhangi bir iddia ve meydan okuma olmaksızın vuku bulmuş olmaları dikkat çekicidir.

Kur’ân’da zikredilen hissî hidâyet mûcizeleri ile hadislerdeki hissî hârikalar arasında bazı farklılıklar vardır. Hissî hidâyet mûcizelerinin henüz iman etmemiş insanların huzurunda, onları imana sevk etmek üzere ortaya konulan ve iddia sahibinin doğruluğunu kanıtlayan ilâhî fiiller olduğu hususu dikkate alınır, hadis kaynakların-

da nakledilen hissî hârikaların bu özellikten yoksun olduğu görülür.

Mü'minlerin maddî veya manevî bazı ihtiyaçlarının giderilmesi maksadına yönelik olan bu tür hârikaların neredeyse hepsinin Medine döneminde zuhur etmiş olması da bunların hedefinin nübüvveti ispat etmek ve Hz. Peygamber'in doğruluğunu kanıtlamak olmadığını göstermektedir. Öte yandan hissî hidâyet mücizeleri uyarma ve korkutma amacıyla gönderilirler. Hâlbuki nusret türü hârikaların hedefi, mü'minlere yardım etmek, ihtiyaçlarını gidermek veya imanlarını olgunlaştırmaktır. Ayrıca bu hârikalar, muayyen bir zaman ve mekânla sınırlıdır ve sadece olaya şahit olanlar için bir anlam ifade ederler. Bunları görme imkânına sahip olmayanlar için bu rivayetlerin haberden öte bir değerleri yoktur. İslâm dininin evrensel olduğu ve Kur'ân mesajının bütün zaman ve mekâna hitap ettiği hususu dikkate alınırsa, Hz. Peygamber'in nübüvvetini kanıtlayan delillerin her dönemde geçerliğini muhafaza edecek türden olmasının Kur'ân'ın ve İslâm'ın ruhuna daha uygun olduğu anlaşılır. Zira Hz. Peygamber, inkârcıların birtakım vehim ve vesveselerini bastırmak, akıl ve idraklerini saf dışı bırakacak hârikulâde olaylar göstermek için gelmemiştir. O, ilâhî mesajı insanlara ulaştırmak, en güzel ve örnek davranışları insanlığa sunmak için gönderilmiştir. Akıllı, basiretli, önyargıdan uzak ve hakkı kabule meyilli insanlar, onun gerçek peygamber olduğunu; mesaj ve öğretisini incelemek, ahlak ve faziletlerini araştırmak ve bütün hayatını tetkik etmek suretiyle anlayabilirler. Öyle ki Hz. Peygamber, nübüvvetinin başlangıcında ortaya koyduğu hedefleri tek tek gerçekleştirmiş; putperestliği kaldırmış ve tevhit inancını yerleştirmiş; erdemli bir toplum oluşturmuş ve sonuçta mükemmel bir din getirmiştir. Böylece o, şimdiye kadar hiçbir kimseye nasip olmayan büyük bir başarı elde etmiştir. İşte Hz. Peygamberin bütün bunları -peygamberlik iddiasıyla birlikte- tek başına gerçekleştirmiş olması, onun Allah tarafından desteklendiğini gösteren en büyük mucizesidir.¹⁹³⁶

KERÂMET

Kerâmet, sözlükte üstün, değerli, güzel gibi anlamlara gelir. İslâm kültüründe 'kerâmet', Allah'ın ikramıdır. Allah'ın mü'minlere yardım vaadi kapsamında onlara lütuf ve ihsânı olarak hemen her Müslüman üzerinde görülen ilâhî yardımdır.

Kerâmet, tasavvufçuların iddia ettiği gibi, kendilerine velî denilen olağanüstü insanların, yarı tanrıların ortaya koydukları sünnetullahı değiştiren olağanüstülükler değil; Allah'ın mü'min kullarına bir hediyesidir. Günlük ha-

1936 Dr. Halil İbrahim Bulut, Kur'ân Işığında Mucize ve Peygamber, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2002, s. 253-260.

yatımızda bu türlü ikramlara her zaman değilse bile, sık sık tanık olmaktadır. Birçok müslüman zaman zaman kerâmet denilecek şekilde enteresan olaya ve iyiliklere kavuşabilmektedir. Hiç beklemediğimiz bir yerde sıkıntıdan kurtulmamız, beklediğimiz bir kimsenin ansızın gelmesi, zor durumlarda birden bire çıkış yolları bulmamız, beklemediğimiz bir yerde iyi bir başarı göstermemiz ve bunlara benzer yüzlerce olağanüstü durumlarla karşılaşırız. Bir tehlikeden kurtulan için yanlış olarak ‘mûcize eseri kurtuldu’ denir. Aslında o Allah’ın o insana bir ‘kerâmeti’dir, yani bir ikramıdır. Ancak çoğu insan bunun farkında değildir.

Kerâmet, özel insanların özelliği değildir. Allah, Kur’an’da kimlerin ‘velî’ olduğunu anlatmaktadır. Kur’an’ın anlattığına göre Allah’ın koyduğu sınırlara uyan, takvâ sahibi bütün müslümanlar Allah’ın velîsidirler. Kur’an’ın özelliklerini belirttiği velî olmak için ‘kerâmet’ göstermek gerekmez. Velî olmanın böyle olağanüstülüklerle ihtiyacı yoktur.

İşin aslı böyle olmasına rağmen çağlar boyu, özellikle câhil halk tarafından kerâmet çok yanlış anlaşıldı. Öyle ki, Allah’ın kullarına her zaman ikram edeceğini (kerâmet vereceğini) unutan kimseler, kerâmeti belli velîler sınıfına verdiler. Kim hangi üstada (şeyhe) bağlı ise, şeyhinin üstünlüğünü isbat edebilme uğruna yahut çok sevdikleri için yahut normal olayları olağanüstü görmek istedikleri için, ha bire kerâmet hikâyelerine başvurdular. Bağlandıkları insanları böyle görmeyi arzu ettiler.

Halk, bağlandığı hocasının kerâmetinin tâkipçisi, hatta hastasıdır. Ders aldığı, yararlandığı, öğütlerini tuttuğu insanın olağanüstü durumlarını da görmek ister. Görmese bile uydurmaya başlar. Hâlbuki insan kim olursa olsun âcizdir. Kendiliğinden hiç bir olağanüstü iş yapamaz. Bize olağanüstü gibi gelen birtakım şeyler Allah’ın o insana ikrâmıdır. O kimsenin -halkın anladığı mânâda) velîliğinin isbâtı değildir.

Kerâmet hikâyelerinin çoğu uydurma olmakla birlikte; doğru olanlar için de bu kerâmetin Allah katında kerâmet gösterenlere bir üstünlük verildiğinin işareti şeklinde anlaşılması doğru değildir. Allah’ın kendilerine bazı ikramlar sunduğu insanlar kerâmete sahip oldukları için üstün insanlar sayılamazlar. Üstünlük takvâ ileldir. Kerâmet Allah’ın sâlih kullarına zaman zaman bağışladığı ikramdır. Halk arasında anlatılan, kitaplarda yer alan kerâmet hikâyelerine ihtiyaç olmadığı gibi, bunlara inanmak akaid açısından da doğru değildir.

KERÂMET DİYE İDDİA EDİLEN OLAYLAR

Kur'ân-ı Kerim'de; peygamber olmadıkları halde hârikulâde hallere ve güzel nimetlere kavuşan bazı sâlih kimselerin kıssaları anlatılmıştır. Meselâ, Hz. Meryem hakkında şu âyetlere rastlarız: *“Bunun üzerine Rabbi onu (Meryem'i) güzel bir şekilde kabul etti ve yetiştirdi. Zekeriyya'yı da ona bakmaya memur etti. Zekeriyya ne zaman (Meryem'in bulunduğu) mihraba girdiyse, onun yanında bir yiyecek buldu: 'Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?' dedi. O da, 'Bu Allah tarafından geliyor. Şüphesiz ki Allah dileğini hesapsız rızıklandırır' dedi.”*¹⁹³⁷ Burada üzerinde durulması gereken mesele şudur: Bu rızık, normal bir şekilde mi, yoksa hârikulâde bir yolla mı gelmektedir? Bu konu, her iki şekilde de anlaşılabilir; ama bunun tasavvufi anlamda kerâmet olduğunu iddia etmek, tasavvufun Hz. İsa zamanına kadar uzandığını iddia etmek, Hz. Meryem'i bir tarikatçı gibi değerlendirmektir ki Allah'a sığınız.

Hz. Süleyman'ın (a.s.) vezirlerinden birisinin, Saba kraliçesi Belkis'in tah-tını, Yemen'den Filistin'e, göz açıp kapayıncaya kadar getirmesi de ilginç bir bir hâdisedir. 27/Neml sûresi, 40. âyette anlatılan bu olayın da tasavvuf kavramı olan kerâmetle ilgisini kurmak doğru olmaz. Ortada ne şeyh vardır, ne mürid, ne tekke vardır, ne tarikat... O yüzden tasavvufun içini doldurduğu ve tarikat yoluyla elde edilen kerâmetten bahsetmek doğru olmaz.

Yine Kehf sûresinde *“fetâ (genç yiğitler)”* olarak vasıflandırılan ve tâğutî güçlere itaat etmemek için mağaraya sığınan kimselerin de peygamber olmadıkları bellidir. Ashâb-ı Kehf olarak zikredilen bu gençlerin, 300 kusür yıl süren uykusunu, Rabbimizin Kur'an'da iman edip sâlih amel işleyenlere vaad ettiği yardımla izah etmek mümkündür; tasavvufun şeyh-mürid ilişkisi ve birsürü Kur'an dışı inançla ördüğü kerâmet anlayışıyla değil...

Yalnız, Allah'ın bazı kullarına ikram etmesiyle ilgili bu örnekler, bu konunun çokça istismar edilmediği anlayışına götürmemelidir. Tarih boyunca ve günümüzde nice uydurmalar, efsâne ve hurâfeler, kerâmet maskesi takılarak ve bir şeyhin faziletine delil olarak zihinleri bulandırmıştır. Bu konuda dikkatli ve uyanık olmalıdır. Kerâmet, Allah'ın insan eliyle ortaya koyduğu olağanüs-

1937 3/Âl-i İmran, 37

tü bir özellik kabul edilmeli ve bunun akaidle ilgili direkt bir konu olmadığı bilinmelidir. Akaidle ilgisi, bazı insanlara tanrılık vasfı verilerek, sünnetullah diye ifadelendirilen Allah'ın kâinattaki değişmez yasalarını canlarının istediği gibi değiştirme gücüne sahip, istedikleri şekilde olağanüstü işler yapabilme kudretine sahip olan Süpermenler, yarı tanrılar oluşturmalarıdır.

Şirk konusunda büyük tehlikelerden biri, evliyâ kültüdür. Allah'a ulaştıracak vâsıtalar halinde birilerine tanrılık vasfı verilir. Allah'ın evliyâsı konusundaki Yûnus, 62. âyette Kur'an, ilk iş olarak bir evliyâ tanımı vermektedir. Bu tanım, "gözünüzü açın, dikkat edin, sakın oyuna gelmeyin, uyanık olun!" anlamındaki "Elâ" edatıyla başlar. Bu ifade biçimi de gözden uzak tutulmaması gereken mesaj vermekte; yani "dikkatli olmazsanız ayağınız kayar, aldatılır, hüsrâna uğrarsınız" denilmiş olmaktadır. ***"Gözünüzü açın! Allah'ın evliyâsı için korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman eden ve takvâ sahibi olanlardır..."***¹⁹³⁸ Bu âyete ve velî konusundaki diğer âyetlere göre, iman ve takvânın dışında bir evliyâ alâmeti yoktur. İman ve takvâdan tâviz verildiği, bunların yozlaştırıldığı durumda Rahmân'ın evliyâsı yok; şeytanın evliyâsı vardır.

"Gözünüzü açıp kendinize gelin! Hâlis (arı-duru) din yalnız Allah'ındır. Onun yanında birilerini daha velîler edinerek 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk-kölelik etmiyoruz' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir. Şu bir gerçek ki 'Allah, yalancı ve nankör kimseyi doğru yola iletmez.'"¹⁹³⁹ Bu âyet, velî kabul edilenleri "Allah ile insan arasında yaklaştırmacı ve şefaathçi" kabul etmenin tevhid açısından yanlışlığını açıklar. ***Allah insana şah damarından daha yakındır***¹⁹⁴⁰ ve şefaath tümüyle ve sadece Allah'ın elindedir.¹⁹⁴¹ Dolayısıyla Allah ile kul arasında herhangi bir mesâfeden ve herhangi bir şefaathçıdan söz edilemez ki yaklaştırmacıya veya şefaathçıya ihtiyaç duyulsun. "Yaklaştırmacı" iddiası, temelden çürüktür. Çünkü Allah'ın kulundan ayrı ve uzak olduğunu iddia etmek de Kur'an'a aykırıdır. Evliyâ kültünün sosyal ve hukuksal dayanağı yapılabilecek oluşumlara da imkân verilmemiştir. Din sınıfı, din kıyafeti yoktur. Din adamı tâbiri yoktur. Afroz ve vaftiz yoktur. Allah'a kul olmak için birilerinin tesciline, okuyup üflemesine ihtiyaç bırakılmamıştır.

1938 10/Yûnus, 62-63

1939 39/Zümer, 3

1940 50/Kaf, 16

1941 39/Zümer, 44

Halk, tarihin her döneminde ortalama kültür seviyesinin üstüne çıkamamış, bazı dönemlerde ise içlerinde okuma ve yazma bilen insanların bile azlığı, ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerle zihnî olarak çocuksu vafsa daha yakın olmuştur. Halk muhayyilesi, özellikle böyle toplumlarda çocuk psikolojisi gibidir. Çocuğun masala ve kahramanlara ihtiyacı vardır. Bunu kitaptan, kulaktan, televizyondan temin edemiyorsa, kendi hayalinde üretir, diğer çocuklarla yardımlaşarak böyle bir dünya oluşturur. Çocuktaki masal kahramanlarının yerini, halk arasında destan kahramanı, efsâneleştirilmiş kahramanlar, mitler alır; bunlar hayâlî kahramanlar olabildiği gibi; daha çok eski devirlerde yaşamış, ama hayatı masallaşmış, içine hayâlî unsurlar karışmış yüce kişilikler de olabilir. Efsânelerin, destanların, masalların, mitolojik tanrıların, evliyâ menkabelerinin, nice kıssa ve fıkraların kaynağında bu çocuksu halk muhayyilesinin zenginliği ve saflığı yatar. Halk, aynen çocuk gibi “soyut”u anlamakta zorlanır, onu somutlaştırarak benimser. “Büyük insan” denilince, takvâ gibi daha çok, iç/gönül özelliği olan tarafı anlayamaz; onu insanüstü olarak düşünüp büyüklüğünü gözle görülür hale getirir. Büyük insan demek, normal insandan farklı olarak havada uçan, denizde yürüyen insandır. Halkın ve özellikle çocukların bu anlayışı, “Malkoçoğlu”, “superman” filmlerine ve yarı tanrı yarı insan mitolojik figürlere (Herkül, Zeyna vb.) konu edilir.

Velî/evliyâ kabul edilen şeyhlerin kerâmeti diye öyle hikâyeler anlatılır ki; Kur’an’da anlatılan birçok peygamber mûcizesinin bile bu kerâmetler kadar olmadığı görülür. “Şeyh uçmaz, mürit uçar” deyişiyle halkın arasında ifadesini bulan bu gerçek, ayrı tarikatların müritlerinin birbirlerine karşı hava atma sistemleridir. En çok ve en büyük kerâmeti gösteren şeyhin müridi olmanın gururunu tatmak isteyen müridler, böylece her seferinde şeyhlerini diğer şeyhten biraz daha fazla uçurarak bu yarışı karşılıklı devam ettirirler. Hayvanları, insanları canlandıranlar, denizlerin üstünde yürüyenler, aynı anda birçok yerde gözükenler, neler, neler... Superman velîler kalplerden geçeni bilir, uzaktan kumandalı yönlendirmelerde bulunur, bir bakışıyla hidâyete erdirir, dilediğini çarpar, üfürüğüyle şifâlar saçar, dokunuşlarıyla âlemlere nurlar yağdırır, âlemlerin mülkü ellerindedir, her şeye tasarruf ederler. Bu anlayışlar, akaidi ilgilendiren konulardır. Sahih bir inanca, Kur’an’ın açıkladığı tevhidî ilkelere ters anlayışlardır. Tasavvufun savunduğu kerâmet anlayışı, çoğunlukla bazılarını putlaştırmaya, Allah gibi sünnetullahı değiştirebilmeye, her şeye güç yetirebilmeye, tanrı gibi tasarrufta bulunabilmeye yönelik ka-

buller dolayısıyla, put ve şirk kavramını ilgilendirir.

KERÂMET KAVRAMININ TASAVVUFÇU/TARİKATÇI BAKIŞ AÇISIYLA NASIL ANLAŞILDIĞINA YÖNELİK BAZI TASAVVUFÎ KAVRAMLAR

Kerâmet ve “kerâmet” gösterdiği kabul edilen“velî” kavramlarının başına gelen tahrîfât, nice Kur’ânî kavramın da başına gelmiştir. Tasavvufî anlayışla tahrife uğramış diğer kavramlara örnek olması açısından, kerâmet kavramının arka planını anlamak için, bu kavramla akrabalığı olan bazı kavramları birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Aşağıdaki kavramların tasavvufî içerikleri, kerâmet ve kerâmet gösteren velî kavramlarının tasavvufî anlamdaki özel mânâsını daha anlaşılır kılacaktır.

Tasavvuf, farklı inanç ve yaşayışını ifade edebilmek için kendine has terim üretmiş veya bazı Kur’ânî kavramları alarak, onların içeriğini değişik biçimde doldurup, kendi anlayışına uygun tarzda anlamlandırmıştır. Kerâmet ve kerâmet sahibi olduğuna inanılan velî kavramındaki tahrifi daha iyi anlayabilmek için, bu kavramla ilişkili bazı tasavvufî kavramları tanımının faydası olacağı açıktır. Aşağıdaki kelime ve terimler, tasavvuf ve tasavvuf tarihi uzmanı, Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Tasavvuf anabilim dalı öğretim üyesi Süleyman Uludağ’ın Tasavvuf Terimleri Sözlüğü’nden alınmıştır (Marifet y. 3. Baskı). Uludağ, bu ansiklopedik sözlüğü, meşhur tasavvuf kitaplarına dayanarak hazırlamış, hemen tüm yorumlarla ilgili tasavvufun kaynak eserlerine atıflarda bulunmuştur. Gerekli gören okuyucu, (kelime açıklamalarının sonunda parantez içinde verilen) kitaptaki sayfa numaraları yardımıyla daha geniş bilgi alabilir, kaynaklarını öğrenebilir. Küçük bir seçkisini sunduğumuz bu tasavvufî kavramların tasavvufî anlam ve yorumlarının bilinmesi, kerâmet ve velî kavramını olduğu kadar, tasavvufu da yakından tanımaya vesile olmaktadır.

Arâis-i Hak: Hakk’ın gelinleri. (Arûs; gelin, güveyi, düğün) Tasavvufta; Başkalarından kıskandığı için Hakk’ın, kimliklerini halka açıklamadığı ve gizli tuttuğu velîleri. Hakk’ın harîm-i ilâhideki has dostları, özel ilgisine mazhar olan kulları. Gerdek gecesi gelini damaddan başkası görmediği gibi bunları da ilâhî haremde Hak’tan başkası görmez. Bunlara “arûs-i azrâ” (bâkire gelinler, dilber gelinler) ismi de verilir. (s. 50-51)

Beşler: Cebrâîl'in kalbi üzere bulunan (rûhânî his ve bilgilerini ondan alan) beş ermiş. Ruhların hükümdarı olan Cebrâîl'in nefesinden ve ilminin feyzinden kalpler hayat bulduğu gibi, tarik ehlinin hükümdarları olan beşlerin nefes ve ilim feyzinden de gönüller hayata kavuşur. (s. 96)

Çarpmak: Bir ermişin veya yatırın gazabına uğramak. Vefîlere, ermişlere, yatırlara veya kutsal şeylere hakaret edilip bu gibi kişiler ve nesneler aşağılanınca ermişlerin ve yatırların mâneviyâtı ve rûhâniyeti onları cezalandırır. (s. 127)

Evlîyâ: Vefîler, dostlar. Tasavvufta; ermişler, erenler. Özel anlamda sadece Allah'ın kendilerine kerâmet ve ilham ihsan ettiği kâmil mü'minler evliyâdır. Evliyânın çeşitli varlıklar üzerinde etkili olan bir mânevî gücü vardır. Duâları Allah katında makbul olur. (s. 180-181)

Evlîyâiye: Allah'ın vefîsi ve dostu olma seviyesine yükselenlerden mukellefiyetin ve ibâdetlerin düşüceğine inanan mutasavvıflar zümresi. (s. 181)

Evtâd: Direkler, sütunlar. Tasavvufta; biri doğuda, diğeri batıda, üçüncüsü kuzeyde, dördüncüsü güneyde bulunan dört büyük vefî. İbn Arabî, Allah bu bölgeleri bu ermiş kulları aracılığı ile korur, der. (s. 181)

Fal: Uğur, kadem, meymenet; ileride yapılması düşünülen bir işin hayırlı ve faydalı sonuçlar verceğine dair bazı ipuçlarının ve işaretlerin bulunduğuna inanmak. Şeyhin hâl, hareket ve tavırlarını ileride iyi şeylerin olacağına işareti olarak kabul etmek de faldır. Fakat mutasavvıflar bu çeşit fallara "işâret", "beşâret" gibi isimler verirler. (185)

Fenâ fillâh: Fenâ; yokluk, hiçlik demektir. Fenâ fi'l-vücûd: Varlıkta fânî olmak, her şeyi hem Allah olarak görmek, hem Allah olarak bilmek, bu hale zevkle ulaşmak. Bu mertebede bulunanlar; "lâ mevcûde illâllah (Allah'tan başka varlık yoktur; her şey Allah'tır)" derler. Fenâ fillâh; Allah'ta fânî olmak. Kulun, beşerî vasıflardan ve aşağı arzulardan sıyrılıp ilâhî vasıflarla donanması. (s. 188)

Fenâ fişşeyh: Müridin mürşidde, dervişin, pîrinde fânî olması. Müridin kendi şahsî irâde ve arzularını yok edip yerine şeyhinin irâde ve arzusunu koyması. Şeyhinin hatasını kendi isâbetli fikrine tercih edecek derecede ona

uyması. Şeyhte fâni olmak, Allah'ta fâni olmanın mukaddimesi ve başlangıcıdır. (s. 188-189)

Gavs: Sığınma, ilticâ etme demektir. Tasavvufta; kendisine sığınıldığı zaman kutba “gavs” denir (Kâşânî, Ta’rîfât). Sûfîler darda ve sıkışık durumda kaldıkları zaman: “Yetiş yâ Gavs!”, “Meded yâ Gavs!”, “İmdâd yâ pîr!” diye feryad eder ve kutbun mânevî himâyesine ilticâ ederler. “Gavs-ı a’zam”: En ulu gavs, buna “kutb-ı ekber” de denir. Hz. Peygamber’in bâtınından ibârettir. Velîliğin en yüce mertebesi budur. Abdülkadir Geylânî’ye özellikle Gavs-ı a’zam denir. (s. 201)

Himmet: Ermiş kişilerin maksadı hâsıl eden, iş bitiren ve dilediklerini yerine getiren mânevî gücü. Himmet-i ricâl: Erenlerin himmeti. Erlerin himmeti dağları yerinden oynatır. Pirlar, dervişlerini himmetleriyle terbiye ve idâre ederler. (s. 243)

İnsân-ı Kâmil: Yetkin insan, kâmil insan. Tasavvufta; Allah’ın zât, sıfat, isim ve fiilleriyle en mükemmel biçimde kendisinde tecellî ettiği insan. Gavs, kutup, hakiki mürşid. İnsân-ı kâmil, Allah’ın sûreti, Allah da onun rûhu gibidir. Diğer taraftan insân-ı kâmil, âlemin rûhu; âlem de onun sûretidir. İnsân-ı kâmil, Allah’ın gözü (aynullah) dür, âlemin nûrudur. (s. 269-270) ¹⁹⁴²

İstiğâse: Sığınmak, ilticâ etmek, meded ve yardım istemek, imdad demek. Tasavvufta; darda kalan bir tarîkat ehlinin şeyhini yardıma çağırması veya ölü ermişlerin ruhlarından imdat dilemesi. Sıkışık durumda kalan bir kimsenin Allah’tan veya peygamberin rûhâniyetinden yardım istemesi de istiğâsedir. Son dönem mutasavvıfları, şeyhlerden ve yatırlardan daima istiğâsede bulunmuşlardır. Kendisinden medet umulan en büyük velî “gavs”tır. (s. 276)

İstimdâd: İmdat istemek, medet ummak, âcil yardım talebinde bulunmak. Tasavvufta; tarîkat ehlinin şeyhlerden veya ölü velîlerin ruhlarından yardım istemeleri. “Meded yâ şeyh!” “meded yâ gavs-ı a’zam!” demeleri. “Zikir

1942 Meselâ, Abdülkadir Geylânî şöyle der: “Mürîdim ister doğuda olsun ister batıda / Hangi yerde olsa da yetişirim imdâda.” A. Geylânî’ye ait olan bu şiir için (bkz. S. Nursi, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, Risâle-i Nur Külliyyatı, Nesil Y. c. 2, s. 2083)

Kur’ân-ı Kerim ise şöyle der: “*Darda kalmış kişi duâ ettiği zaman onun yardımına kim yetişiyor da sıkıntıyı gideriyor ve sizi yeryüzünün hâkimleri yapıyor? Allah ile beraber başka bir ilâh mı var? Ne kadar az düşünüyorsunuz.*” (27/Neml, 62); “*De ki: Allah’ın dışında kuruntusunu ettiklerinizi çağırın bakalım; onlar, sıkıntınızı ne gidermeye, ne de bir başka tarafa çevirmeye güç yetirebilirler.*” (17/İsrâ, 56)

murâd eden kimse, iki dizi üzerine oturup ağzını kapatır, gözlerini yumar, bütün his ve kuvvetlerini faâliyetten menederek şeyhin rûhâniyetine teveccüh edip ondan istimdâdda bulunur.” (s. 279)

İstişfâ’: Şefaât istemek, bir işin görülmesi için birinin aracı (vâsita, vesîle) olmasını istemek. Tasavvufta; tarîkat ehlinin yatırlardan ve ermişlerin ruhlarından Allah katında şefaâtçı ve aracı olmalarını istemeleri. (s. 280) ¹⁹⁴³

İşrâf: Bilmek, haberdar olmak, vâkıf olmak, Tasavvufta; bâtinî hallere vâkıf olmak, insanların rûhî hallerini ve kalplerinden geçirdiklerini bilmek. Firâsetten farkı, firâsetin geçici, işrâfın kalıcı olmasıdır. (s. 283)

Keşf: Açığa çıkarma, perdenin açılması. Örtülü olanı açma, gizli olanı meydana çıkarma, sezme, tahmin etme. Tasavvufta; a) Perdenin ötesindeki gaybî hususlara ve hakiki şeylere, bunları yaşayarak ve temâşâ ederek vâkıf olmak. Mükâşefe, beden ve his perdesinin kalkması ve ruh âleminin seyr edilmesi. b) İlham. Doğrudan ve aracısız Allah’tan alınan bilgi. Bu bilgi ya ilâhî hitabı işitmek ve dinlemek veya gayb âlemini görmek sûretiyle elde edilir. c) İbn Arabîye göre velîler, bilgileri peygamberlere vahiy getiren meleğin aldığı kaynaktan doğrudan alırlar. Bazı keşifler kesin bilgi verir. Sûflilere göre maddî ve duyulur âlemden gelen tesir, kir ve pas kalbin gayb âlemini görmesine engel olan bir perde (hicâb) oluşturur. Riyâzet ve tasfiye ile bu perde kalkınca gayb, ayân-beyân olarak görülür. Bu perdenin açılmasına, yani kalp gözünün açılmasına keşf denir. Keşf-i zamâir: Bir velînin başkalarının kalbinden ve zihninden geçen şeyleri bilmesi. Keşf-i ahvâl-i kubûr: Bir velînin mezarlarda gömülü olan ölülerin o âlemdeki hallerini bilmesi. (s. 310-311)

Kıtmîr: Köpek. Ashâb-ı Kehf’in köpeği. Tasavvufta; sûfî olmadığı halde, sûfîlerin arasında bulunan kimseye kıtmîr denir. Dervişler ve müridler bir köpek sadâkatı ile şeyhlerinin kapısında beklemeyi ve ulumayı en büyük şeref bilirler. M. Bahâeddin Nakşbend, Abdülkadir Geylânî’nin türbesine şu ibârenin yazılmasını emretti: “Pirlerin kapısında köpek ol, / Eğer Hakk’a yakın olmak istersen. / Zira arslanlardan daha şereflidir. / Geylânî’nin kapısındaki köpek.” (s. 315-316)

1943 Konuyla ilgili iki âyeti hatırlatayım (A. Kalkan): “Yoksa onlar Allah’tan başkasını şefaâtçiler mi edindiler? De ki: Onlar hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi (şefaâtçi edineceksiniz)? De ki: Bütün şefaât Allah’ındır. Göklerin ve yerin hükümrânlığı O’nundur. Sonra O’na döndürüleceksiniz.” (39/Zümer, 43-44) “İzni olmadan O’nun katında kimmiş şefaât edecek?...” (2/Bakara, 255)

Kutb (kutub): Medâr, değirmenin alt taşına yerleştirilen ve üst taşın dönmelerini sağlayan demir. Tasavvufta; a) En büyük velî, b) Her zaman, âlemde Allah'ın nazar kıldığı yer olan tek kişi (Kâşânî). c) Kutub, âlemin rûhu, âlem de onun bedeni gibidir. Her şey kutbun çevresinde ve onun sâyesinde hareket eder. Yani her şeyi o idare eder (Tehânevî, II/1268; İbn Arabî, Fusus, 39, 73). Kutbu'l-aktab: Kutubların kutbu, kutbu'l-ekber: En ulu kutub. Kutbu'l-irşâd: Rehber kutub. Tasavvufta; Her üç terim de halkı irşad etmek ve hidâyete erdirmek işiyle görevli velî anlamına gelir. Bu velî, arştan ferşe kadar tasarrufta bulunur. (s. 325-326)

Râbita: Bağ, ilişki. Tasavvufta; mürîdin, rûhaniyetinden feyz alacağına inanarak kâmil şeyhinin sûretini (şeklini) zihninde tasavvur etmesidir. Râbita: Müridin şeyhini severek yâdetmesi ve sûretini zihninde canlandırmasıdır. Râbita, müridin kalben şeyhi ile beraber olmasıdır. Müridin ilk hedefi, şeyhinde fâni olmaktır. Zira şeyhte fâni olmak, Allah'ta fâni olmanın mukaddimesidir. Sâlik, râbita vâsıtasıyla önce şeyhi ile, sonra Allah ile mânevî ve bâtinî bir ilişki kurar. (s. 425) ¹⁹⁴⁴

Sekizler: Gayb erenlerden olan sekiz evliyâ. Bunlara kahr ricâlî, kuvvet ricâlî de denir. Şiddetli ve hiddetli velîlerdir, himmetleri faal ve tesirlidir. Teveccüh ettikleri ruhları etkileri altına alırlar. Tasarruf sahibidirler, murad ettikleri nesneler vücuda gelir, teveccühlerinin semeresi hâsıl olur. Bunlara hürmet edilir, ama yakınlarında olmaktan sakınmak lâzımdır. (s. 458)

Selâm secdesi: Sûfîlere göre, ibâdet secdesinin dışında secde-i tahiyât denen, saygı ve sevgi duyulan bir insana selâm secdesi vardır. Sonraki bazı mutasavvıflar selâm secdesini câiz görmüşlerdir. Mevlvî şeyhleri ve dervişleri, baş keserek birbirine secde ederler. Secdeyi Hz. Mevlânâ teşrî etmiştir (meşrû kılmıştır). Bazı tarîkatlarda dervişler şeyhlerinin eteklerini öper, ayak bastıkları yere yüz sürer. Hükümdarlara ve din ulularına secde etmek, öteden beri şark kavimlerinde âdettir. (s. 460)

Şeyh: Çoğulu; Meşâyih, şüyûh, eşyâh. Yaşlı, ihtiyar, pîr, bey, önder, kabile başkanı. Tasavvufta; a) Nefsinden fâni Hak'ta bâkî velî, Hak dostu. b) Tâliplere rehberlik etmek ve onları irşad etmek ehliyetine ve liyâkatine sahip olan insan-ı kâmil, rehber, delil, mürşid. Şeyh, kâmil ve mükemmildir; başkalarını da kemâle erdirir. Şeyh-i tarikat: Mürid ve müntesiblerini, bir annenin bebeğini terbiye etmesi ve yetiştirmesi gibi terbiye edip yetiştiren şeyh. Tarî-

1944 Rabîta konusunu anlamak için saygıdeğer dostum Ferid Aydın'ın Rabîta adlı kitabına bakılabilir.

kat şeyhleri böyledir. Bunlar mürid ve müntesiblerinin mal, beden ve ruhları üzerinde mutlak olarak söz sahibidirler. Mürid ne dil, ne kalb ile şeyhine itiraz edebilir. Şeyhine “hayırlı” diyen bir mürid iflâh bulmaz. Şeyhe karşı işlenen günahın tevbesi olmaz. Şeyhin önündeki mürid, gassâlin önündeki cenâze gibidir, irâdesi yoktur; şeyh ona hangi şekli verirse onu muhâfaza eder, şeyhte fâni olmak Allah’ta fâni olmanın mukaddimesidir. Allah’a giden yol, şeyhten geçer. Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır. Şeyh keşif ve kerâmet sahibidir. Allah’ın arz üzerindeki halifesidir. Allah adına hareket eder. Şeyh, Hz. Peygamber’in nâibidir, Onun temsilcisidir. (s. 496-497)

Tasarruf: Faâliyet göstermek, yetki kullanarak iş yapmak. Tasavvufta; Kerâmet göstermek, olağanüstü yollardan iş yapmak ve tesir etmek, insanlara ve eşyaya hükmetmek ve onları idare etmek, Allah’ın eşyayı ve bütün varlıkları velîsine musahhar kılması. Hakikatte tasarrufta bulunan (mutasarrıf) Allah’tır. Fakat velîler de himmetleriyle varlıklar üzerinde tasarrufta bulunurlar. Zira Allah her şeyi onlara musahhar kılmıştır. Velîler himmetleri ile tasarrufta bulunurlar. Fakat ism-i a’zamla tasarrufta bulunduklarına da inanılır. Bazı velîlerin öldükten sonra da tasarrufta bulunduklarına inanılır. (s. 512)

Tayy-i mekân: Yerin dürülmesi, mesâfenin kısalması sûretiyle gerçekleşen kerâmet, uçmak. Bast-ı zaman: Zaman içinde zaman yaratmak. (s. 514). (Tayy-ı mekân, yerin, evliyâ için katlanarak küçülmesi demektir. Evliyâ, aynı saatlerde birkaç yerde bulunabilir; yani yerin katlanmasıyla, velî olan zat, aynı saatlerde dünyanın, birbirinden son derece uzak birçok yerlerinde bulunabilir. -F. Aydın, s. 287-)

Tayy-i zaman: Zaman içinde zaman yaratmak. (s. 514). (Tayy-ı zaman, zamanın durdurulması anlamına gelir. Velî, bu sûretle, bir yandan bulunduğu yerde zamanı durdurarak, ya da zamanın akışını, bir diğer yerdeki zamanın akışına göre yavaşlatarak yaşar. Zamanın katlanmasıyla, -ya da durdurulmasıyla) evliyâ, örneğin birkaç saniye içinde başka bir ülkeye intikal ederek orada yıllarca kaldıktan, hatta ev, bark, çoluk çocuk sahibi olduktan sonra tekrar eski yerine döner ve hayatına, kaldığı noktadan devam eder. Öyle ki döndüğü zaman, meselâ, gitmeden önce önüne konmuş olan yemek hâlâ sıcacık durmaktadır. Onu sofrada bekleyenler sadece birkaç saniye içinde ortadan kaybolmuş olmasına hayret ederler vb. -F. Aydın, s. 287-)

Tecellî: Âşikâr olmak, açığa çıkmak, görünmek, zuhûr etmek. Tasavvufta; gaybden gelen ve kalbe zâhir olan nurlar. Görünmeyenin kalpte görünür hale gelmesi. (s. 514-516)

Tecessüd: Cesedleşme, maddeleşme, bedenleşme. Tasavvufta; Rûhun ceset ve madde haline gelmesi, bedenleşmesi. a) Bir velînin rûhu başka bir yerde, ayrı bir beden ve madde kalıbı ile zâhir olabilir. b) Ölen bir velînin rûhu eskisinin tıpkısı olan bir beden kalıbı ile zâhir olabilir. Tecessüd, reen-karnasyon ve tenâsühten ayrı bir olaydır. (s. 516)

Tefferrüc: Seyretme, temâşâ etme. Tasavvufta; mânen yükselen sâlikin rûhî bir mi'râc yapması, ulvî-süflî, maddî-mânevî bütün âlemlerde seyahat etmesi, her şeye yukarıdan bakması. (s. 519)

Teveccüh: Yönelme, öz alâka. Tasavvufta; a) Şeyhin Hakk'a, müridin mürşide yönelmesi, gönlünü ona bağlaması. b) Nakşîlikte muhabbet râbıtasının bir şekli. Mürid, şeyhin rûhâniyetine muhabbet yoluyla teveccüh eder, teveccüh esnâsında öyle bir istiğrak (trans) haline geçer ki, beşerî ve bedenî varlığından haberdar olmaz. Bu durumda şeyhin rûhâniyeti müridin bâtınında faâliyete geçip onun beşerî vasıflarını ortadan kaldırır, tedricen mürid, mürşidinin rûhânî vasıflarıyla sıfatlanır. Şeyhin müridine teveccühü, bütün mânevî gücünü ve rûhânî tesirini müridin kalbi üzerine yoğunlaştırarak ona feyz akıtması, onu büyük bir mânevî değişime uğratmasıdır. (s. 530-531)

Türbe: Toprak, hâk. Tasavvufta; Bir ermişin ve yatrın kabrinin bulunduğu üstü kapalı mekân, ziyâret yeri. Buralara adaklar adanır, mumlar yakılır, dilekler dilenir, serili postlarda namaz kılınır, duâ edilir, paralar verilir, çapıtlar bağlanır. Ermişin ve yatrın sağ insanlara mânen, ama gerçekten yardımcı olacağına inanılır. (s. 538-539)

Üçler: Üç büyük velî. Gayb erenlerden üç ulu ermiş. Üçler, Hak'tan istimdad eder, halka imdad eder, insanlara şiddet ve kahr ile değil; mülâyemet ve merhametle muâmele ederler. Üçler, erkeklerden de kadınlardan da olabilir. Üçlerden biri aralıksız ve kesintisiz Hak'tan aldığı feyzi halka akıtır. Üçler bir kutub, iki imamdan oluşur. Kutb veya gavs-ı a'zam, Alah adına mülk ve melekût âlemini idâre eder. Kutbun iki vezîri (yardımcısı) vardır. Bunlara imâmân denir. Pekçok yöre, türbe, mahalle, semt ve kasaba; ismini üçlerden alır. (s. 545)

Vahiy: Hakk'ın hitâbı. Sûfîlere gelen ilhâm. İbn Arabî; "Sözlerimiz vahy-i kelâm değildir ama vahy-i ilhamdır" der. (s. 554)

Velâdet: Doğum. Tasavvufta; Tâlibin mürşide intisab etmesi ve tarîkate girmesi. Buna velâdet-i sâniye (ikinci doğum, mânevî doğum) denir. Şeyh ile mürîdi arasında öyle bir kaynaşma (teellûf) hâsıl olur ki neticede mürîd şeyhin parçası olur, tıpkı tabîî velâdetde oğul babanın parçası olduğu gibi. "İnsan iki kere doğmadan melekût âlemine yükselemez." İlk doğumla madde âlemi ile irtibat kuran insan, ikinci doğum ile melekût âlemi ile irtibat kurar. Mürîdin babası, onun bedeninin, şeyhi ise rûhunun var oluş sebebi olduğundan, şeyh baba, mürîd onun oğludur. Mürid, babasının bel, şeyhinin yol evlâdıdır. Şeyh, bir anne bebeğini nasıl sütü ile beslerse, öylece onu irfânı ve feyzi ile besler. Buna redâ (süt emme süresi) denir. Seyr ve sülûkünü tamamlayan ve rûhen olgunlaşarak bâliğ ve reşîd olan mürîde şeyh icâzetnâme (hilâfetnâme) verir. Buna fitâm (sütten kesme) denir. Bu yüzden müridler, şeyhlerine baba (eb, vâlid, peder); şeyhler ise müridlerine evlâdları nazarıyla bakarlar. (s. 563-564)

Vesîle: Vâsita, aracı, sebep, bahâne. Tasavvufta; a) Allah'a yaklaşmak veya bir dileğin kabul edilmesini veya bir musîbetin defedilmesini sağlamak için ermişlerin türbelerine gidip onların ruhlarında ve yatırlardan meded ummak. Tasavvufî anlamda vesîle ve tevessül budur. (s. 568)

Yatır: Ermişlerin gömülü olduğuna ve ziyâretçilerine fayda ya da (çarparak) zarar verdiğine itikad edilen mezarlar. (s. 578)

Yediler: Yedi büyük velî, gayb erenlerden yedi ulu ermiş. Bunlara ricâl-i ûlâ da derler. Her nefeste mi'râc yapıp Allah'ın huzûrundan marifet-ilim tahsil ederler. Yediler, yedi abdal denilen Ricâlu'l-gaybden ayırdır. Pek çok semt, türbe ve mahalle; ismini yedilerden alır. (s. 579)

Zıllullah: Tanrı'nın gölgesi. Tasavvufta; vâhidiyet mertebesini kendi gerçeği haline getiren insan-ı kâmil. (s. 587)

Ziyâret: Mübârek ve kutsal olduğuna inanılan ermişlere ait kabir ve türbelerin ziyâret edilmesi; Buralarda duâ ve ibâdet edilmesi, kurban kesilmesi. Ziyâret edilen yere ziyâretgâh (mezar) denir. (s. 591)

Not: Tüm bu kavramların yukarıdaki anlamları, tasavvuf felsefesine göre-
dir. Tasavvuf erbâbının kendi inançları doğrultusunda bu kelimelere yükle-
dikleri anlam ve yorumları aksettirmektedir.

*“Ve derler ki: ‘Rabbimiz biz efendilerimize, büyüklerimize itaat ettik de,
böylece onlar bizi yoldan saptırdılar.’”* ¹⁹⁴⁵

*“Rabbinizden size indirilene uyun. O’ndan başka evliyânın/dostların
peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz.”* ¹⁹⁴⁶

İSTİDRAC

Kâfir ya da fâsık insanların ellerinden ortaya çıkan hârikalara istidrac de-
nir. İstidrac kişinin gurur ve kibrini artırır, Allah’a şükretmeyi unutturur ve o
şahsın azâbının ziyadeleşmesine sebep olur.

Bu, Allah’ın o şahsa dalâlet ve günaha devam ederek daha çok azâba
müstahak olmasını temin hikmetine mâtufl bir nevi fırsat vermesidir. Bu gibi
zâlim ve fâsık kimselerin dünyevî emellerine kavuşmaları, istek ve duâlarının
kabulü istidrac cinsindendir.

Şeytanın, kıyâmete kadar kendisine müsaade edilmesi için yaptığı duâ-
nın kabul edilmesi, rivâyete göre Firavun’un uzun yıllar yaşayıp da başının
bile ağrımaması istidracı birer örnektir.

İHÂNET (HİZLÂN)

Küfrü ve fıskı açık olan birtakım şahıslar elinde, arzularına aykırı olarak
vukua gelen hârikalardır. Bu hale, ihanet veya hizlân adı verilir.

Bu tip şahıslar elinde zuhur eden menfi hârikalar, Allah’ın o şahsı ya-
lanlamak ve rezil etmek maksat ve hikmetlerine mebnidir. Nitekim rivâyete
göre; peygamberlik iddiasına kalktığı için Müseylemetü’l-Kezzâb diye anılan

¹⁹⁴⁵ 33/Ahzâb, 67

¹⁹⁴⁶ 7/A’râf, 3

yalancı bir sapık, mûcize göstermek gayesiyle bir şahsın kör bulunan gözüne tükürüğünü sürünce, adamın o gözü açılacağı yerde, diğer gözü de kör olmuş.

MÜCİZE İLE DİĞER HÂRİKA OLAYLAR ARASINDAKİ FARK

Mûcize, ancak peygamberlik şerefine mazhar olan zevat tarafından ve iddialarına uygun olarak meydana gelir.

Mûcize, çok defa halkın isteği üzerine izhar olunur. Bu esnada halka; “haydi, bir mislini de siz getirin” diye meydan okunûr ve diğer insanlar bundan âciz kalır.

Mûcize izhar eden peygamberler, her türlü kemâlât ile muttasıf birer ah-lâk ve fazilet timsali kimselerdir.

SORULAR

- 1- Mûcizenin sözlük ve terim anlamı nedir?
- 2- Mûcizenin şartları nelerdir?
- 3- Mûcizeye bir örnek veriniz.
- 4- Peygamber olmayan herhangi bir kimsenin başından geçen olaya mucize denilir mi? Niçin?
- 5- Kur'an'a Göre, Peygamberimize Kur'an Dışında Bir Mûcize Verilmiş midir?
- 6- Müşriklerin Peygamberimizden mûcize olarak yapmasını istedikleri şeylerden iki örnek veriniz.
- 7- Hissî Mûcizeleri kabul edenlerle etmeyenlerin dellillerinden üçer tanesini belirtin.
- 8- Kerâmeti ve istidracı örnekleri ile beraber açıklayınız.
- 9- Kerâmet kavramının tasavvufçular eliyle yozlaştırılması, şeyhlerini aşırı yüceltmeleri hakkında bilgi veriniz.
- 10- İhanet ile hızlan arasında fark var mıdır, bu kavramları açıklayınız.
- 11- Mûcize ile diğer hârikulâde olaylar arasındaki farkları belirtiniz.



Ünite 26

ŞEFAAT VE VESİLE

- Şefaât Kelimesinin Anlamı
- Şefaatin Mâhiyeti
- Kur'ân-ı Kerim'de Şefaât
- Şefaât Kavramının Yozlaştırılması
- Şefaât Hakkında Değerlendirme
- Vesîle; Lügat Anlamı
- Kavram Olarak Vesile
- Kur'ân-ı Kerim'de Vesile
- Tevessülün Çeşitleri
- Kur'an'a Göre Vesile Sâlih Ameldir
- Duânın İstismar Edilmesi ve Muskacılık
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Şefaât kavramının lügat ve istilâh anlamlarını tanımlayabilmek.
- Şefaatin mâhiyetini Kur'an'daki vurgulardan yola çıkarak açıklayabilmek.
- Tarihsel süreç içinde ve mistik yaklaşımlarla şefaât kavramının nasıl ve hangi yönlerle yozlaştırıldığını ifadelendirebilmek.
- Sözlük ve terim olarak vesile kavramını tanımlayabilmek.
- Kur'an'da vesile kavramı ile ilgili âyet meallerini ifadelendirebilmek.
- Tevessül kaç çeşittir, sınıflandırarak içeriklerini izah edebilmek.
- Kur'an'a göre vesilenin ne olduğunu açıklayabilmek.
- Duânın istismar edilmesi ve muskacılık, üfürükçülük hakkında bilgi verebilmek.

ŞEFAAT

ŞEFÂAT KELİMESİNİN ANLAMI

“Şefâat”ın aslı “şef” kelimesidir. Bunun anlamı da bir şeyi benzeri olan şeye eklemek, yan yana getirmektir. Şef’ kelimesinden türeyen şefâat ise, sözlükte, bir kimsenin bağışlanmasını istemek, başkası adına yardım istemek, duâ etmek, rica etmek demektir. **Şefâat, bir mü’minin günahlarının bağışlanması için Allah’a duâ edip yalvarmaktır.** Bir başka deyişle, bir kimsenin yardım etmek veya yardım dilemek gayesiyle, bir başka kişiye nisbet edilmesi, onunla birlikte anılmasıdır. Daha çok yüksek makamdan aşağı makama doğru bir kullanılışı ifade eder. Şefâat edene Şâfi’ veya Şefi’; şefaata edilene meşfû’ (şefaata bekleyen) denilir. “Şefâat”ın çoğulu şüfeâ’ olarak gelir.

Şefaata, kişinin yardım edeceği, kendisi için istekte bulunacağı kimsenin yanında yer alması ve onu tek bırakmamasıdır. Şefaata kavramı en çok saygı ve rütbe yönünden yüksek olanın kendisinden daha aşağı birinin yanında yer alıp yardımıyla onu yalnız başına bırakmamasında kullanılır.¹⁹⁴⁷

Şefâat, aynı zamanda aracı olmak, yardım etmek, öncülük yapmak gibi anlamlara da gelir. Bu çeşit şefaata, âhiretle ilgili değil; dünyada olan aracılıktır.

ŞEFÂATİN MÂHIYETİ

Allah’ın şefaata için kimlere izin verdiği veya vereceği konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Çünkü bu Rabbimizin bileceği bir konudur. Şu kadar var ki, şefaati yardım etmek, birinin zarardan kurtulması için duâ etmek, iyi bir şeye öncülük mânâsıyla alırsak, mü’minlerin ve sâlih insanların diğer kimseler hakkındaki duâlarını, şehidlerin ve çocukların yakınlarına duâ etmelerini, peygamberlerin ümmetleri için yalvarmalarını bu şefaata kapsamı içerisinde düşünebiliriz.

Şefaati, bir kimseyi azaptan kurtarmak için Allah’a aracı olmak şeklinde düşünürsek; bu, olmayacak bir şeydir. Hiç kimsenin bir başkasını azaptan kurtarmaya yetkisi olmadığı gibi gücü de yoktur.

¹⁹⁴⁷ Râğib el-İsfahanî, El-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an, s. 263

Birçok hadis-i şerifte geçtiği gibi Peygamberimiz (s.a.s.) ümmeti için şefaata etmeye izinlidir. O, mü'minlerin günahlarının bağışlanması için Allah'a duâ etmiştir ve Âhirette yine duâ edecektir.¹⁹⁴⁸ ***Her peygamberin kabul edilen bir duâsı vardır. Diğer peygamberler o duâyı yapmakta acele ettiler. Ben ise bu duâmı Kıyâmet gününde ümmetime şefaata için sakladım. Ona, ümmetinden şirk koştırmayanlar kavuşacaklardır.***¹⁹⁴⁹

Buna benzer birçok hadis rivayetinde Peygamberimiz'in şefaata izni olduğunu görmekteyiz. Bu şefaata elbette onu hak edenler içindir. Kur'an'da ise, hiçbir insanın şefaata yetkisinden bahsedilmez. Tümûyle Allah'ın elinde olan şefaata yetkisini, Allah izin verdiklerini onore etmek için isterse kullanır.

İnkâr edenler için şefaata kapısı kapalıdır. Allah'a şirk koşanlar şefaatten yararlanamazlar. Onlar, dünyada iken kendilerine gelen elçileri ve onların haber verdiği Âhireti kabul etmiyorlardı. O elçileri alaya alıyorlar, Rablerine isyan ediyorlar, ya da Allah'tan başka ilâhlar ediniyorlardı. Bu nedenle onların orada yardımcıları ve bir şefaata edicileri yoktur. Onları azaptan kurtaracak, ya da cezalarını hafifletecek bir velîleri de olmayacaktır.

Allah izin verirse, Peygamberimizin şefaati, mü'minlerin bağışlanması için bir duâ ve yakarış olarak gerçekleşecektir. Veya dünyadayken gerçekleşmiştir. Şefaata olunacak mü'minlerin de şefaata edilmeye lâyık olmaları şarttır. Şüphesiz ki Allah'ın affetmeyeceği bir kimse için Peygamber af ve bağışlanma dilemez.

Şefâat, bir yönüyle de yardımdır; Bir kimseye faydalı olmak, ona iyiliğin gelmesine aracı olmak, bir kötülüğün ondan uzaklaşmasına yardımcı olmaktır. Bu şefâat çeşitli şekillerde olabilir. Nitekim **Peygamberlerin tebliği, insanları Hakka dâveti bir şefaata olduğu gibi onların, ümmetleri için duâ edip affedilmelerini istemeleri de bir şefâattir.**¹⁹⁵⁰

Mü'minin, mü'min kardeşinin günahlarının affı için duâsı Allah katında ona şefaati türündendir. Allah katında hayırlı bir kulun bu duâsı ister dünyada iken sağ olan mü'min için olsun, ister ölmüş mü'min için olsun veya âhirette meydana gelsin aynıdır. Dünyada

1948 Müslim, Cenâiz 102-103, Hadis no: 974

1949 Buhârî, Deavât 1; Müslim, İman 334-342, Hadis no: 198-199; İbn Mâce, Sünnet 37, H. no: 4307; Tirmizî, Deavât 141

1950 Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y., s. 607

iken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) mü'minlere duâsı, onlara bir çeşit şefaattir. O daha bu dünyada hayatta iken mü'minlere duâ ederek şefaatte bulunmuştur. Nitekim Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, Rasullullah (s.a.s.) çok defa geceleri yatağından kalkar, mü'min ölümlere Allah'tan mağfiret istemek için Bâkiu'l-Ğarkad mezarlığına giderdi.¹⁹⁵¹

KUR'AN'DA ŞEFAAT

Kur'an'da şefaât kelimesi 30 yerde geçer. Bu âyetlerden 13 tanesi, genel olarak şefaatin geçersizliği, kabul edilmeyeceği ile ilgilidir. Bu âyetler, doğrudan şefaât düşüncesini devre dışı bırakır. Bu âyetleri, Kur'an bütünlüğünde değerlendirdiğimizde, bu kabul edilmeyen şefaât, âhirette kâfirler için fayda vermeyen şefaattir. Yine bu şefaatin, Allah'ın izin vermediği durumlarla ilgili olduğu görülür. Çünkü **Kur'an'ın şefaatte ilgili olarak vurgu yaptığı önemli bir konu, şefaatin Allah'a ait olduğu, O izin vermedikçe kimsenin şefaât edemeyeceğidir. Yine herkese şefaât edilemeyecek, Allah'ın dilediği ve râzı olduğu kişilere şefaât edilebilecektir. Kur'an'ın şefaât kavramının da tevhid akidesiyle ilgisini kurarak şefaati Allah'ın iznine bağlaması gösteriyor ki, hakikatte şefaât eden de, şefaati kabul eden de Yüce Allah'tır. "De ki: 'Şefaatin tamamı Allah'a aittir.'"**¹⁹⁵² Şefaât dilekleri de, mü'minlerin şefaatten yararlanmaları da Allah'ın iznine bağlanmıştır. Bu yüzden şefaât isteği ve duâsı sadece Allah'a yapılmalıdır.

Şefaât izni: Kur'an, şefaât olayının daha çok Âhiretteki durumunu anlatmaktadır. *"...O'nun izni olmadan, O'nun katında şefaât edecek kimdir?..."*¹⁹⁵³ âyeti, eğer Allah izin verirse başkalarının da şefaât isteğinde bulunabileceği anlamına geldiği gibi; müşriklerin şefaât umdukları bütün putlar ve benzerleri asla şefaâtçi olamazlar, çünkü Allah (c.c.) onlara böyle bir yetki vermemiştir mânâsına da gelir. Yûnus Sûresi 3. âyette de benzer ifadeleri görüyoruz. Allah (c.c.), kendi katından ahid (söz) almışlara,¹⁹⁵⁴ Hakka şâhidlik edenlere,¹⁹⁵⁵ dilediği ve râzı olduğu kimselere¹⁹⁵⁶ şefaât etmeleri için izin vermektedir.

1951 Müslim, Cenâiz 35

1952 39/Zümer, 44

1953 2/Bakara, 255

1954 19/Meryem, 87

1955 43/ Zuhruf 86

1956 53/Necm 26

Âhirette Kimsenin Şefaati Fayda Vermez: Bir âyette, mü'minlere mal-larından 'infak' etmeleri emrediliyor. Bu infakın, hiç bir dostluğun veya şefaatin olmadığı Âhret günü gelmeden önce gerçekleşmesi gerekir.¹⁹⁵⁷ Bu ifade şefaati izniyle çelişmiyor. Esasen kullara şefaati edecek olan, onları kurtaracak olan Allah'tır. O'nun şefaatinin dışında hiç bir şey fayda vermez. Kişi başkalarının yapacağı şefaate güvenmemelidir. Fakat Rabbimiz dünyada veya Âhirette şefaati için bazı kullarına izin verebilir. İnkâr edenlere ve Hak'tan yüz çevirenlere hiçbir şefaatiçinin şefaati fayda vermez.¹⁹⁵⁸

Tapınılan Sahte Tanrıların Asla Şefaati Olmaz: Allah (c.c.) inkârcılara, puta tapanlara şöyle soruyor: *"Yoksa onlar Allah'tan başka şefaatiçiler mi edindiler?"*¹⁹⁵⁹ Bazıları kendilerine şefaatiçi olsunlar diye putları, Allah'ın dışındakileri ilâh edinirler.¹⁹⁶⁰ Ancak bu putlar onlara asla şefaati edemeyecektir.¹⁹⁶¹ O inkârcıların ve dünyada iken İslâm'dan yüz çevirenlerin ne yardımcıları ne de bir şefaatiçileri vardır.¹⁹⁶² Kendilerine şefaati edecek kimsenin olmadığını kendi ağızlarıyla itiraf ederler.¹⁹⁶³ Allah'ın dâvetine uymayıp Kitap'tan yüz çevirenler o gün "bize şefaati edecek bir şefaatiçi yok mudur?" diye yalvaracaklar veya dünyaya geri dönmeyi arzu edecekler.¹⁹⁶⁴

Kur'ân-ı Kerim, Allah'a şirk koşulan şeylerin/putların şefaati yetkisine sahip olmadıklarını vurgular.¹⁹⁶⁵ Müşrikler, bir yandan Allah'a şirk koşuyorlar, bir yandan da koştukları ortakların Allah katında mutlaka şefaati edeceklerini iddia ediyorlardı. Kur'ân'ın reddettiği şefaati, Allah'ın iznine bağlamadan birtakım varlıklardan beklenen ve istenilen şefaattir. Yoksa Yüce Allah'ın, bizzat kendi yetkisinde olan şefaati nimetini, sevdiği bazı kullarına ihsan edeceğini Kur'ân açıklamaktadır. Yine Kur'ân'dan anlaşılmaktadır ki, kâfirler için şefaati söz konusu değildir. Yine kendisine şefaati izni verilen şefaatiçi, öyle herkese şefaati talebinde bulunamaz; Ancak Allah'ın râzı olduğu iyi kimseler için şefaati konusunda aracılık yapabilir.¹⁹⁶⁶

1957 2/Bakara, 254

1958 2/Bakara, 48, 123

1959 39/Zümer, 43

1960 10/Yûnus, 18

1961 30/Rûm, 13; 6/En'âm, 94

1962 6/En'âm, 51, 70; 32/Secde, 4

1963 26/Şuarâ, 100

1964 7/A'râf, 53

1965 5/Mâide, 72, 94; 7/A'râf, 53; 10/Yûnus, 18

1966 20/Tâhâ, 109; 53/Necm, 26

Kur'an'daki birçok âyet, Haşir gününde şefaatte bulunma fiilini reddeder.¹⁹⁶⁷ Başka âyetlere göre ise, bu dünyada işledikleri kötü ameller nedeniyle âhirette cezalandırılmaktan şefaatchileri sayesinde kurtulacaklarını düşünenler, Haşir günü, telâkkilerinin yanlış olduğunu anlayacaklardır.¹⁹⁶⁸ Bu tür âyetler, mahşerde adâlet ilkesinin sıkı sıkıya uygulanacağını ve herkesin kendi fiillerinin sorumluluğunu yükleneceğini ifade etmektedir. Kur'an, şefaatin Allah'ın izin ve müsaadesine bağlı olduğunu belirtir.¹⁹⁶⁹

Allah'ın en seçkin kulları melekler ve peygamberlerin bile Allah izin vermeden şefaathleri sözkonusu değildir.¹⁹⁷⁰ Ancak mü'minler için bir hak olan şefaath,¹⁹⁷¹ sadece Allah'a ait olup,¹⁹⁷² O'ndan başkası şefaath edemez, ama başkasına, şefaatte bulunmak müsaadesini vermek sûretiyle Allah şefaath eder. Kur'an âyetlerinde¹⁹⁷³ şefaath iki şarta bağlanarak, Allah'ın, kendisi için şefaath dilenilen kimsenin kavbinden hoşnut olması ve şefaath ediciye de şefaath için izin vermesi halinde bu yoldan istifade edilebileceği anlatılır.

Şefaath yetkisi ancak Allah'a aittir. Şefaath, sadece Allah'tan istenmelidir. Ölmüş kimseler isterse peygamber olsun, direkt olarak onlardan asla şefaath istenemez. “Yani, “şefaath yâ Rasûlallah” demek hem “şefaathin tamamının Allah'a ait olduğu”¹⁹⁷⁴ âyetine, hem de “*ancak Senden yardım isteriz*”¹⁹⁷⁵ âyetine ters düşeceği için câiz değildir. Peygamber'den bile şefaath istemek câiz olmadığına göre, Allah'ın dostu olduğu zannedilen kimselerden şefaath talep etmek ya da böyle bir şeyi garanti gibi bilmek hiç mi hiç câiz olmaz. “*De ki: ‘Şefaathin tamamı Allah'a aittir.*”¹⁹⁷⁶ Ancak, “Ey Allah'ım, Rasûlallah'ı bana şefaatchi eyle” diyerek Allah'a duâ edilebilir. Tirmizî'nin rivâyet ettiği bir hadiste peygamberimiz bir sahâbîye şefaathini istemesini şöyle öğretmiştir: “*Allah'ım O'nu (Rasulullah'ı) hakkımda şefaatchi kıl.*”

Büyük müfessir Elmalılı, âyet el-kürsî'nin¹⁹⁷⁷ tefsirinde şunları söyler: Tüm sebep O, tüm gaye O, her şeyin mâliki olan O; Allah'ın mülkü olan yaratıklardan kimin haddi ki Allah'ın izni olmaksızın yüce huzurunda şefaath edebilsin?

1967 2/Bakara, 48, 123, 254

1968 6/En'am, 94; 7/A'râf, 53; 26/Şuarâ, 100; 30/Rûm, 13; 74/Müddessir, 48

1969 2/Bakara, 254, 255; 10/Yûnus, 3; 20/Tâhâ, 109; 34/Sebe', 23

1970 53/Necm, 26

1971 44/Duhân, 41; 74/Müddessir, 48

1972 6/En'am, 51; 32/Secde, 4

1973 20/Tâhâ, 109; 21/Enbiyâ, 28, 53/Necm, 26

1974 39/Zümer, 44

1975 1/Fâtiha, 5

1976 39/Zümer, 44

1977 Bakara, 255

Bu halde hangi budaladır ki Allah'ın emri olmadan bunların birinden şefaate dylenebilsin. Bizzat O'nun izni ve emri olmadıkça herkes başından korkmadan nasıl şefaate kalkabilir? Herhangi bir şeyde ister bir parça olsun tasarrufa kimin yetkisi olabilir? Bilindiği üzere şefaate, hürmete lâıyk birinin kendinden düşük bir diğeri hesabına rica ve yakarma ile yardım ederek O'na katılması demektir ki, bu bir bilinmezi bildirmek veya bir isteği ortaya çıkarma ile bir beraberlik anlamını kapsar. Bunu da kendini ve kıymetini bilen ve şefaate olunan kimseye şefaate istenenden daha çok bir ilişkisi bulunan ve zarar getirmeyeceğinden emin olan kimse yapabilir.

Oysa Allah'ın mülkü olan şu yaratıklardan herhangi biri ile Allah'tan daha çok birlikte bulunmaya ve O'na bilgiçlik satmaya ve ilerisini gerisini tamamen idrâk etmeden ve önünü ardını hesap etmeden ilâhî huzurda kendine bir mertebe verip de şefaate kalkışmak, gerek şefaate eden ve gerek şefaate olunan için ne kadar tehlikelidir? Eğer Allah bildirmemiş ise şefaate edecek olanın hali, şefaate edilecek olandan daha çok endişeye değer olmadığı nereden bilinir? Bu hal içinde, isterse melekler ve peygamberler olsun, kimdir o ki Allah'ın izni ve güç vermesi olmadan önünü ardını hesaplamayıp Allah'ın kullarına Allah'tan daha çok sahip çıkmak, koruma yetkisini kendinde görsün de şefaate cesaret edebilsin. Ancak Cenâb-ı Hak dilerse, özel veya genel şefaate ilâhî irâde çıkar da kendilerine bildirilmiş bulunursa o başka...

Demek ki Yüce Allah'ın ululuğundan şefaate umulamaz değildir. Fakat şefaate de herkesten önce O'nun kendi elindedir ve O'nun izni ve emri ile gerçekleşebilir. O zaman şefaate kapısı açılır ve şefaate etmesine izin verilenler kendi dilediklerine değil; yine Allah'ın dilediklerine şefaate imkânını bulabilir. Bundan anlaşılır ki önce, hak tanımayan Allah düşmanlarının kendilerine şefaate etmesi umulan bir Allah dostu bulabilmelerine, bunun gibi müşriklerin putları gibi ilim şanından olmayanların şefaateçi olabilmelerine, asla ihtimal yoktur.¹⁹⁷⁸

“İleride gelecek bir günden korkun ki, o günde hiçbir kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz. Hiç kimseden şefaate kabul olunmaz ve fidye (bedel) de alınmaz. Onlara asla yardım yapılmaz.”¹⁹⁷⁹ Konumuzun temelini teşkil eden bu âyetin tefsirinde Min Vahyi'l-Kur'an adlı tefsirde şu açıklama yapılmaktadır:

¹⁹⁷⁸ Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c.2, s. 155-156

¹⁹⁷⁹ 2/Bakara, 48

Bu âyetle şefaât, dünyadaki beşerî zihniyetin iptal edilmesi, kaldırılmasıdır. Yani dünyadaki zihniyet ve yaklaşıma göre insan tamamen sorumluluktan kurtulmak için bireysel bağlar ve kişisel umutlarla âhiretteki hayatını garanti altına almaya çalışmaktadır. Âhiret işlerini dünya işlerine benzetmektedir. Burada birisinin problemi olduğunda bir başkası onu halledebilme veya araya vâsita/aracı koymakta. Ya da malî veya başka bir bedel karşılığında işini başkasına gördürmektedir. Bunlar genel bir kurala dayanmayan, kişisel seviyelerin durumlarına göre değişebilen çözüm yollarıdır. Bu tür hareketler ve girişimler kanun dışına çıkmaya neden olabilir. Eğer şefaât edecek olan kişiler şan, şöhrat, makam ve mevki sahibi kimselerden oluşuyorsa orada kanun işlemez. İşte âyet, âhirette böyle bir şefaât anlayışını reddetmektedir.

İlke olarak şefaât meselesine gelince; pek çok cahil insanın anladığı gibi, mesele bireysel sevgiden kaynaklanan kişisel ilişkilerle hiç de ilgili değildir. Genellikle câhil insanlar, bu yanlış anlayışlarından dolayı peygamberlere ve velî zannettiklerine kişisel birtakım üstünlükler vererek adaklar, sadakalar ve benzeri şeylerle onlara yaklaştırmaya çalışırlar. İnsanlar aynı mantıkla liderlere, şöhrat ve makam sahibi kimselere hediyelerle yaklaştırmaya çalışırlar ve onların şefaâtlarını elde etmeye uğraşırlar. Peygamberlere ve velî zannettiklerine yaklaşma ile liderlere ve makam sahiplerine yaklaşma arasındaki tek fark, velîlere ve peygamberlere karşı beslenen bu duygunun kutsallık bilinciyle beraber olmasıdır.¹⁹⁸⁰

Şefaât konusunda bazı insanların aklına şöyle bir soru gelebilir: Yüce Allah'ın şefaât vaadinde bulunması ve peygamberlerin bunu duyurmuş olmaları, insanların günah işlemeye devam etmeleri ve Allah'ın koyduğu haramları çiğnemeleri yönünde teşvik edilmeleri sonucunu doğuramaz mı? Kitap ve sünnette şefaâtle ilgili olarak yer alan nasları, dinin temel esası olan ortak koşmaksızın Allah'a kulluk sunmaya ve O'na itaat etmeye yöneltmeyle nasıl bağdaşır?

Öncelikle, sorudaki bu yaklaşım, bağışlamanın kapsamlılığını ve rahmetin genişliğini gösteren âyetlerle çelişmektedir: *“Allah kendisine şirk/ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar.”*¹⁹⁸¹ Bu âyet, tevbe olayının söz konusu olmadığı durumlara işaret ediyor. Bunun kanıtı

¹⁹⁸⁰ Muhammed H. Fadlullah, Min Vahyi'l-Kur'an, Akademi Y., II/38-39

¹⁹⁸¹ 4/Nisâ, 48

da tevbe edilmiş olması durumunda bağışlanan günahlar kapsamına giren “şirk”in bu âyette istisnâ edilmiş olmasıdır.

İkincisi; Yüce Allah tarafından dile getirilen şefaât vaadinin insanlara duyurulmasının insanları günaha sürüklemesi, dikbaşlılık ve isyankârlık yapmaya teşvik etmesi iki şarta bağlıdır:

1- Suçlunun şahsı ve nitelikleriyle birlenmesi. Ya da hakkında şefaât edilen günahın hiç bir şüpheye yer bırakılmayacak şekilde belirginleştirilmesi. Yani şu şahıs veya bu günah hakkında kesin olarak şefaât sözü verilmesi.

2- Şefaatin her türlü cezayı, tüm zamanlarda temelden yürürlükten kaldıracak şekilde etkin bir rol oynaması.

Eğer, “falanca gruptan olan insanlar veya bütün halk, işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılmazlar, günahlarından dolayı kesinlikle sorgulanmazlar” veya, “falanca günahtan dolayı hiç bir zaman azab görülmez” şeklinde iddialar ortaya atılacak olursa, bu kesinlikle bâtil bir iddiadır, yükümlülere yöneltilen hüküm ve sorumluluklarla alay etmektir. Fakat, eğer her iki şart açısından konu müphem bırakılırsa; şefaatin hangi günahlar ve hangi günahkârlar hakkında geçerli olacağı belirtilmezse; ya da yürürlükten kaldırılacak cezaların, tüm zaman ve durumlardaki cezalar olacağı şeklinde bir iddia ortaya atılmazsa, kişi vaad edilen şefaatin kapsamına girip girmeyeceğini bilmez, dolayısıyla Yüce Allah’ın koyduğu yasakları çiğnemeye cesaret etmez. Tersine, bu durum, kişide ilâhî rahmete yönelik bir duyarlılık meydana getirir. İşlediği günahlardan ve kötülüklerden dolayı ümitsizliğe ve Yüce Allah’ın rahmeti hakkında karamsarlığa kapılmaz.

Ayrıca Yüce Allah şöyle buyurmuyor mu? **“Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz.”**¹⁹⁸² Âyet-i kerime, büyük günahlardan kaçınma şartına bağlı olarak küçük günahlar ve suçlar için öngörülen cezaların kaldırılacağını ifade etmektedir. Eğer, “büyük günahlardan sakınırsanız, küçük günahlarınızı affederiz” demek doğru ise, bu durumda, “eğer imanınızı korur da Kıyâmet gününde sağlam bir imanla bana gelerseniz, şefaâtçilerin sizinle ilgili şefaâtlarını kabul ederim” demek de doğru ve yerinde olur. Bütün mesele de zaten nihâyet imanı koruyabilmektir.

Çünkü günahlar imanı zayıflatır, kalbi taşlaştırır ve nihâyet şirke götürür. Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“Hüsrâna uğrayan topluluktan başkası, Allah’ın tuzağından (onlara mühlet verip de sonra ansızın yakalanmasından) emin olmaz.”*¹⁹⁸³ *“Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalplerinin üzerine pas olmuştur.”*¹⁹⁸⁴ *“Sonra kötülük edenlerin sonu, Allah’ın âyetlerini yalanlamak oldu.”*¹⁹⁸⁵ Bu uyarılar günahkârı günahlardan uzaklaştırmaya, takvâ yolunu izleyip muhsinlere ulaşmasını sağlamaya yeter ve böylece bu anlamdaki şefaate bile ihtiyaç duymaz. Bundan daha büyük yarar, en güzel sonuç budur. Aynı şekilde hakkında şefaate edilen suçlu veya şefaate konu olan suç belirlenir de, ancak azabın bazı yönlerini veya bazı zamanlarını kapsadığı vurgulanırsa, bu da, kesinlikle suçluların cesaretlenmesine, suç işlemeye teşvik edilmesine yol açmaz. Kur’ân-ı Kerim, şefaate konu olacak suçluları da günahları da belirginleştirmez. Cezanın kaldırılmasını da, ancak bazı durumlar için söz konusu eder.¹⁹⁸⁶

Şefaate İlgili Şu Dört Nokta Gözönüne Alınmalıdır:

1-) Şefaate sırf Allah’a ait olan bir hakktır. Allah’ın izni olmadan hiç kimse şefaate edemez. Hiç kimse, hiç bir konuda Allah’ı zorlayamaz. Mekke müşrikleri taptıkları putların Allah’a rağmen kendilerine şefaate edecekleri gibi sapık bir inanca sahiptiler. Şefaate etme yetkisine sahip olan peygamberler, âlimler ve şehitler ancak Allah’ın izniyle ve takdir ettiği kadar şefaate edebilirler.

2-) Şefaate, yalnız günahkâr müslümanlar içindir. Kâfirler için şefaate yoktur. Âyet-i kerimde Allah Teâlâ bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır: *“Onlara (Kâfirlere) şefaate edicilerin şefaati fayda vermez.”*¹⁹⁸⁷

3-) Günahı az olan varken çok olana, imanı kuvvetli olan varken imanı zayıf olana şefaate edilmeyecektir.

4-) Müslümanlar, Allah’ı râzı etmeden, önceliği Allah’a değil de başkalarına vererek şefaate hakkı kazanamaz. Müslümanlar Allah’ın izniyle Peygamberimiz’in şefaatine hak kazanabilmek için de Peygamberimiz’in sünnetine uymalıdır. Hal ve hareketlerinde O’nu örnek almalıdır. Peygamber örnek alınmadan yaşanan hayat İslâmî bir hayat değildir.

1983 7/A'râf, 99

1984 83/Mutaffifîn, 14

1985 30/Rûm, 10

1986 Tabatabaî, El-Mîzân Fî Tefsiri'l-Kur'an, I/234-235

1987 74/Müddessir, 48

ŞEFAAT KAVRAMININ YOZLAŞTIRILMASI

Tevhid akîdesinin anlaşılmasında en önemli kavramlardan birisi de şefaât kavramıdır. Tevhid ve şirk kavramları yeterince anlaşıl-madan şefaât de anlaşılamaz. İşte bu sebeple şefaât kavramı, kimi istismarcılar tarafından ustalıkla çarpıtılmakta ve müslümanların temiz duyguları bazı çevreler yararına sömürülmektedir.

Kur'an'ın genel hatlarıyla anlattığı "tevhid"den habersiz olanların, sadece şefaât kavramını değil; diğer akîdevî kavramları da anlayabilmesi ve toplum-sal yaşam içerisindeki istenilen yere oturtabilmesi mümkün değildir. Müslü-manların, Allah'ın koymuş olduğu sınırları ve insanların o sınırlar içerisindeki yerini bilmesi gerekir. İnsanın yapısı, özellikleri ve gücü çok iyi bilindiği takdir-de toplum içerisinde bazı insanların tuğyan edip haddi aşmaları, müstekbir-leşerek Allah'ın sıfatlarına müdahale etmeleri de anlaşılabilir olacaktır.

Şefaât kelimesinin anlamı, o günkü câhiliyye toplumunda çok iyi biliniyor ve kullanılıyordu. Müşrikler kendi putlarını Allah'a yaklaştırmak için kabul-lendikleri¹⁹⁸⁸ gibi, âhiret gününde şefaât edeceklerine ve kendilerini azaptan kurtaracaklarına da inanıyorlardı. *"Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine hiçbir zarar ve fayda veremeyecek şeylere tapıyorlar ve 'bunlar, Allah katında bizim şefaâtçilerimizdir' diyorlar. De ki: 'Siz Allah'a göklerde ve yerde bi-lemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ! O, onların şirk/ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir.'"*¹⁹⁸⁹ Allah katında (Allah'a rağmen, O'nun izin vermediği) şefaâtçiler olduğunu söylemek, Allah'ı gereği gibi tanı-yamamaktan kaynaklanır. Bu davranış, Allah'a iftira etmektir ki, bu da büyük bir sapıklıktır.

Böyle bir iddia, dünkü câhiliyye toplumunda olduğu gibi, bugünkü top-lumda Kur'an'dan habersiz, gelenek ve hurâfeleri kendisine din edinmiş ke-simlerde de vardır. **Kur'an dışı bir geleneği din olarak kabul edip bunu yaşamaya çalışan bazı insanlar, kurtuluşlarının Allah'a gerçek iman ve sâlih amellerde değil; sâlih veya velî zannedilen zatlara bağlan-makta olduğunu, o insanların Allah'ın yanında özel bir konumlarının bulunduğunu, bu sebeple onların isteklerini Allah'ın geri çevirme-yeceğini iddia ediyorlar.** Kur'an, putlara ve putlaştırılan insanlara güven-menin şirk olduğunu değerlendirerek *"Allah, onların şirk/ortak koştukları*

1988 39/Zümer, 3

1989 10/Yûnus, 18

her şeyden uzak ve yücedir.” buyuruyor. İnsanlara güvenmekten ziyade, sâlih amel işlemeye dâvet ediyor. *“İleride gelecek bir günden korkun ki, o günde hiçbir kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz. Hiç kimseden şefaât kabul olunmaz ve fidye (bedel) de alınmaz. Onlara asla yardım yapılmaz.”*¹⁹⁹⁰; *“Ve öyle bir günden sakının ki, o günde kimse kimseden yana bir şey ödeyemez, kimseden fidye kabul edilmez, hiç kimseye şefaât fayda vermez, onlara hiçbir yardım da edilmez.”*¹⁹⁹¹

O gün, öyle dehşetli bir gün ki, herkes kendisini kurtarabilmek için çırpınıyor, özürler sayılıp dökülüyor, güvenilen kişilerin veya şeylerin de kendileri gibi âciz olduğu anlaşılıyor. Sapanlar ve sapıranlar birbirlerini suçluyor, bu yapılan ve söylenenlerin fayda vermediği anlaşılıyor. Herkes kazandıklarıyla rehin tutularak hesaba çekiliyor, zerre miktarı hayır ve şer karşılık görüyor, kimseye orada iltimas geçilmiyor, haksızlık edilmiyor. İşte bu sebeple Allah Teâlâ bizi o günün dehşetiyle uyarıp korkutuyor. Dünyada iken o gün için bir şeyler yapmamızı, şefaâtçiler edinmeye çalışmanın faydasız olduğunu, ancak kendi amellerimizle korunabileceğimizi bildiriyor.

*“Sizin O’ndan (Allah’tan) başka ne bir şefaâtçiniz, ne de bir veliniz vardır. Hâlâ düşünüp öğüt almıyor musunuz?”*¹⁹⁹² Kur’an, o gün, hâkimiyetin tümüyle, tek hâkim olan Allah’a ait olduğunu bildirerek, bu hâkimiyette hiçbir ortak ve aracının olmadığını, o gün insanların birbirlerinden farklılığının bulunmadığını, özel statüye sahip hiçbir kimsenin olmadığını belirtiyor. *“O’nun izni olmadan kimse konuşamaz.”*¹⁹⁹³; *“Onlar Allah’tan önce söz söyleyemezler.”*¹⁹⁹⁴ *“O gün öyle dehşetli bir gündür ki, kimse konuşmaya cesaret edemez; Ancak o gün ruh ve melekler, sıra sıra dizilirler. Rahmân’ın izin verdiğiinden başkası konuşamaz. (Rahmân’ın izin verdiği) konuşan da doğruyu söyler.”*¹⁹⁹⁵ “Konuşmak” kelimesi ile şefaât kast edilmektedir. Şefaât için ise iki şart vardır. Birincisi, Allah kime izin verirse o konuşacaktır; ikincisi ise, konuşan kimse doğru ve gerçek olanı söyleyecektir. Diğer bir husus ise şöyle belirtilmiştir: *“Allah’ın huzurunda, izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Öyle ki, onların kalplerinden korkuları*

1990 2/Bakara, 48

1991 2/Bakara, 123

1992 32/Secde, 4

1993 11/Hûd, 105

1994 21/Enbiyâ, 27

1995 78/Nebe’, 38

giderilince denilir ki, ‘Rabbiniz ne buyurdu?’ Onlar da: ‘Hakkı buyurdu, O çok yücedir, çok büyüktür’ derler.”¹⁹⁹⁶

Fayda verecek şefaât Allah’ın izin verdiğidir. Kur’an’dan, tevhid-den habersiz insanlar, kendilerine şefaâtçı edindiklerinin de Allah’ın azâbından korktuklarını anlayamıyor veya anlamak istemiyorlar. Peygamberlerin bile “nefsî, nefsi” diyecekleri, kendi kurtuluşlarını düşünüp korkacakları bir günde kolay sığınak arıyorlar. Hâlbuki şefaât ancak Allah’tan gelecek izinle olacaktır. Ondandır önce de insanların kendi sınavlarını vermeleri ve korkularının giderilmesi gerekir. Eğer sınavını başarıyla vermiş, korkuları giderilmemişse, o da kendisi için yardım bekleyecektir. Zira kazandıklarıyla helâke sürüklenenler için şefaâtçı yoktur. Onlar için çılgın alevli bir azap vardır.¹⁹⁹⁷ Çünkü onlar iman etmemişlerdi, iman edenleri ise hayatlarını isyan içerisinde geçirmişlerdir. Onlar kazandıklarıyla helâke uğramışlardır.

Peygamberimiz, kızına şöyle söyler: *“Yâ Fâtıma! Nefsini ateşten kurtar. Çünkü ben, senin için Allah’tan bir şeyi savamam.”¹⁹⁹⁸* Görüldüğü gibi, Allah’a yakın olmak için, Peygamberimiz’in kızı dahi olmak yetmiyor. Mutlaka Allah’ın râzı olacağı ameller içinde olmak gerekiyor.

Âyetlerde geçen Allah’ın şefaât için izin verdiği kimselerin kimler olduğu, bunların bu izne ulaşmalarının sebebi, verilecek iznin hangi boyutta olduğu gibi hususlar Kur’an ışığında açıklığa kavuşturulması gereken hususlardır. Bu meseleler aydınlanmadığı sürece, nice insan “Medet yâ Abdülkadir Geylânî! Yetiş yâ Hızır, yardım et! Ey şeyhim bana şefaât et!” demeye devam edecektir.

Birinci mesele, Allah tarafından kime şefaât etme izni verileceğidir. Öncelikle şunu unutmamalıyız ki; *“şefaatin tamamı Allah’ındır.”¹⁹⁹⁹* Yani hiç kim-senin böyle bir yetkisi yoktur ve böyle bir cesaretle de bulunamaz. Kime şefaât için izin verip vermeyeceği ise tamamen Allah’a aittir. Şefaât izni verileceklerden birisi meleklerdir. *“Göklerde nice melek var ki, onların şefaâtleri, dilediği ve râzı olduğu kimse için Allah’ın izin vermesi dışında bir işe yaramaz.”²⁰⁰⁰*

¹⁹⁹⁶ 34/Sebe’, 23

¹⁹⁹⁷ 6/En’am, 70

¹⁹⁹⁸ Buhârî, Müslim, Tirmizi

¹⁹⁹⁹ 39/Zümer, 44

²⁰⁰⁰ 53/Necm, 26

Diğer bir âyette ise, *“Onlar şefaât etmeye mâlik değillerdir. Ancak bilerek Hakka şehâdet edenler müstesnâdır.”*²⁰⁰¹ denilmektedir. Âyette belirtildiği gibi, şefaât edebilme yetkisi verilecek insanın, bilinçli bir şekilde hakka şehâdet etmesi, kelime-i tevhidin anlamını bilerek iman etmesi ve ihtivâ ettiği anlamı bilinçli bir şekilde yaşantısına aktarması gerekir. Şâhit olanın tâğuta, tâğutî sisteme karşı tevhidin mücadelesini yükseltmesi, kâfir düzenleri reddederek Allah’ın dinini yeryüzünde hâkim kılma çabasını Kur’anî bir üslûpla sergilemesi gerekiyor. *“O gün, Rahman olan Allah’ın kendisine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez.”*²⁰⁰² Fayda verecek şefaât, kendisine izin verilen, sözünden hoşnut olduğu, dilindeki şehâdetle tavırları bütünleşen, âlemlerin rabbine iman ederek tâğutu reddeden, kopması mümkün olmayan sapasağlam bir kulpa/tevhide yapışarak Allah’ın dininin mücadelesini veren şefaattir.

İkinci mesele; kimlere ve niçin şefaât edileceğidir. Kimlerdir bu aziz insanlar? Allah’ın merhamet ve ihsanına ulaşacak olan bu insanlar, hangi amel-leri ile bu rahmete ulaşabilmişlerdir? *“Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur’an’la inzâr et/uyar. Onlar için Allah’tan başka ne bir velî (dost), ne de şefaâtçi vardır. Umulur ki, Allah’tan korkup sakınırlar.”*²⁰⁰³ Allah ilk şefaât edilecek topluluğu ve onların şefaâtçilerini açıklıyor. Onlar ki; âhirete iman etmiş, o gün Rablerinin huzurunda toplanacaklarının bilincinde ve o günün hesabının dehşetinden korkan insanlardır. Bunlar Kur’an’la uyarılıyorlar. Kur’an onların dünya hayatındaki yaşantılarını düzenliyor. Bunlar Kur’an’la şekilleniyor ve bulundukları ortamı da Kur’an’la şekillendirmeye çalışıyorlar. İşte bunlar, hesabı nasıl verebilecekleri hususunda korkarak, korktukları şeye uğratılmamak için korunmaya çalışanlar ve korunarak muttakî (takvâ sahibi) olanlardır. İşte onların velîsi ve şefaâtçisi Allah’tır. Çünkü şefaât izni veren Allah’tır ve şefaât edilecek insanlar da Allah’ın râzı olduklarıdır.

*“(Onlar) Allah’tan önce söz söyleyemezler; ancak O’nun emri üzerine iş yaparlar. Alah onların yaptıklarını ve yapmakta olduklarını bilir. Onlar Allah’ın râzı olduğundan başkasına şefaât edemezler. O’nun korkusundan titrerler.”*²⁰⁰⁴ O gün Allah’tan önce konuşabilecek hiçbir kimse yoktur, onlar Allah korkusundan tir tir titrerler. Acaba bugün kurtulabilecek miyiz derler. Değil birilerine şefaât edebileceklerini düşünmek, bu düşünce akıllarının ucundan bile

2001 43/Zuhruf, 86

2002 20/Tâhâ, 109

2003 6/En’am, 51

2004 21/Enbiyâ, 27-28

geçmez. Öncelikle kendi hesaplarını vermeye çalışırlar, ne zaman ki onların korkuları giderilir; ancak o zaman biraz olsun rahatlarlar; işte o zaman huzura kavuşturulurlar. Ama onlar o durumdayken bile Allah'ın önüne geçemez, ondan önce söz söyleyemezler. Ne zaman ki Allah bu durumlarından sonra onlara izin ve emir verir, ancak o zaman iş yaparlar, alim olan Allah onların yaptıkları ve yapacakları işi çok iyi bilir. **Onlara orada, kimseye iltimas geçmek için izin verilmez. Cennete girecek insanları tesbit etmek için onlara yetki verilmemiştir. Allah'ın cennete koymayı murad ettiği kişilerin haberini müjde şeklinde ilgili şahıslara bildirirler; bu onların şefaattir.**

Ancak bu insanları biz dünyada iken isimleriyle, falan insandır şeklinde tanıyamayız. Zira bu yetki Allah'a aittir, tesbit edecek olan da Allah'tır. Fılan velî, falan sâlih insan şefaate edecektir iddiasında bulunmak, Allah adına konuşmaktır ve Allah'a yalan isnadında bulunmaktır. Allah Kıyâmet günü bu görevi vereceği insanı kendisi belirleyecek ve o insan da bu görevi yerine getirirken Allah'tan bağımsız hareket etmeyecektir; davranışlarını Allah'ın hoşnut olmasına göre ayarlayacaktır. Şefaate edilecek insanlar da, Allah'ın kendilerinden râzı olduğu kimselerdir. Onlar, Allah'ın istediği şekilde iman etmiş, dünyada iken kendi nefsi istek ve arzularına göre değil; Allah'ın Kur'an'da bildirdiği şekilde yaşamışlardır. Zayıf düşürülmüş olmalarına rağmen imanın verdiği güçle Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim kılabilmek için mücadele etmişlerdir. Bu mücadele esnasında karşılarına çıkan zorlukları aşmasını bilmiş, yapılan dünyevî teklifleri kabullenmeyip sadece Rablerinin rızasını dilemişlerdir. Böylece Allah da onlardan râzı olmuştur. İşte şefaate olunacak insanlar, işte kurtuluşa erecek insanlar bunlardır. Şefaate etme yetkisi verilecek olanlar, bu vasıflara sahip olanlara şefaate edecektir.

Üçüncü mesele; şefaate ulaşamayacak insanların kimler olduğudur. Bu insanları Kur'an bize şöyle tanıtıyor: *“Dünya hayatını ve onun güzelliklerini isteyenlere, orada işlediklerinin karşılığını tam olarak veririz ve onlar orada hiçbir eksikliğe de uğratılmazlar. İşte onlar, âhirette kendileri için ateşten başka hiçbir şeyleri olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları da boşa gitmiştir. Hâlen yapmakta oldukları şeyler zaten bâtıldır.”*²⁰⁰⁵

Dünyayı ve güzelliklerini arzulayıp onun için çalışıp çırpınanlar, dünyada yaptıklarının karşılığını eksiksiz olarak alacaklardır. Kazandıklarıyla Allah'a şükretmeleri, O'nun yolunda infakda/harcamalarda bulunmaları gerekirken; ölümü, âhireti unutarak dünyanın geçici zevklerine aldananları ölüm yaka-

ladığı zaman onlar için ateşten başka bir şey yoktur. Onlar kazandıklarıyla nefislerine zulmetmiş, kendilerini helâke sürüklemişlerdir.

*“Ey Muhammed! Onları yüreklerin ağza geleceği, tasadan yutkuncakları, yaklaşan Kıyâmet günü ile inzâr et/uyar. Zâlimlerin ne bir dostu, ne de sözü dinlenecek bir şefaathçisi olur.”*²⁰⁰⁶

*“Ey iman edenler, alışverişin, dostluğun ve şefaatin olmayacağı gün gelmeden evvel, sizi rızıklandırdıklarımızdan infak edin. Kâfirler, onlar kendilerine yazık edenlerdir.”*²⁰⁰⁷

*“Onlar Kitabın haber verdiği sonuçtan başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çatdığı gün, önceleri onu unutmuş olanlar, ‘Rabbimizin peygamberleri şüphesiz bize gerçeği bildirmişti, şimdi bize şefaath edecek var mı ki, şefaath etsin; yahut geriye döndürülsek de yaptıklarımızın başka türlü olduğunu yapsak’ derler. Doğrusu uydurdukları şeyler onları bırakıp kaçmışlardır.”*²⁰⁰⁸

*“Koştukları ortakları, artık şefaathçileri değildir. Ortaklarını inkâr ederler.”*²⁰⁰⁹

*“Orada putlarıyla çekişerek, ‘vallahi biz apaçık sapıklık içerisinde idik, çünkü biz sizi âlemlerin rabbine eşit tutmuştuk, bizi saptıranlar ancak suçlulardır. Şimdi bizim için ne bir şefaathçi var, ne de yakın bir dost. Keşke geriye dönüşümüz olsaydı da, iman edenlerden olsaydık’ derler.”*²⁰¹⁰

Allah’a, birtakım putları ve put edinilen şeyleri ortak koşan müşrikler için şefaath edilmeyecektir, onlar orada birbirlerini suçlayacaklar, şefaathçi edinenler ise dünyaya döndürülmeyi arzulayacaklar, yaptıkları yanlışları bir daha yapmamak için ve yapmaları gerekirken yapmadıkları şeyleri yapabilmek için. Ancak onlar için bir daha dönüş olmayacaktır. Âyetlerden anlaşıldığı gibi kâfirler, zâlimler, müşrikler ve müşrik müstaz’aflar için şefaathçi yoktur.²⁰¹¹

2006 40/Mü’min, 18

2007 2/Bakara, 254

2008 7/A’raf, 53

2009 30/Rûm, 13

2010 26/Şuarâ, 97-102

2011 Cafer T. Soykök, Haksöz 67, s. 35-38

*“Artık onlara şefaathçilerin şefaati fayda vermez.”*²⁰¹²

*“O’nu bırakıp da ilâhlar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek istese, onların şefaati bana fayda vermez, beni kurtarmazlar.”*²⁰¹³

*“Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa hükmeden Allah’tır. O’ndan başka bir velî ve şefaathçiniz yoktur. Düşünüp öğüt almaz mısınız?”*²⁰¹⁴

ŞEFAAT HAKKINDA DEĞERLENDİRME

Şefâat, aynı zamanda aracı olmak, yardım etmek, öncülük yapmak gibi anlamlara da gelir. Bu çeşit şefaath, âhiretle ilgili değil; dünyada olan aracılıktır. Nitekim şefaath kavramı, Kur’an’da bu mânâda da kullanılmaktadır: *“Kim güzel bir şefâatte bulunursa (güzel bir şeye aracı olursa), ondan kendisine bir hisse vardır. Kim de kötü bir şefâatte bulunursa (kötü bir işe aracılık) yaparsa, ondan da kendisine bir pay vardır. Allah (c.c.) her şeyin üzerinde koruyucudur.”*²⁰¹⁵ Burada ‘şefâat’ olarak ifade edilen aracı olmayı, Peygamberimiz, *“Kim güzel bir sünnet (âdet, tavır, çığır) başlatırsa, onunla amel edildiği müddetçe ilk yapana ecir (sevap) yazılır. Buna karşı o sünneti yapanların sevaplarında bir eksiklik olmaz...”*²⁰¹⁶ diye ortaya koymuştur.

Buradaki şefaath; hayır olsun, şer olsun, insanların bir yola girmesini sağlamak, onların o yola girmesine aracı olmaktır. ‘Hasene olan şefaath’, insanların iyiliği için, onların faydasına uğraşmak, onlardan zararı uzaklaştırmaya gayret göstermek, kötülükleri önlemeye çalışmaktır. Rasûlullah, dünyevî işlerde şefaath bulunmayı tavsiye ve teşvik eder. Bir başkasının hukukunu zâyî etmeye sebep olmayan ve hadlerle ilgisi bulunmayan her çeşit konuda şefaath teşvik edilmiştir. Ebû Mûsâ (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.s.), bir ihtiyacının giderilmesini isteyen birisi gelince arkadaşlarına döner ve *“Şefâat edin, ecir kazanın. Allah da Rasûlünün diliyle dilediğine hükmetsin”* derdi.²⁰¹⁷

²⁰¹² 74/Müddessir, 48

²⁰¹³ 36/Yâsin, 23

²⁰¹⁴ 32/Secde, 4

²⁰¹⁵ 4/Nisâ, 85

²⁰¹⁶ Müslim, Zekât 69, Hadis no: 1017, 2/705 ve 4/2059; İbn Mâce, Mukaddime 14, Hadis no: 207, 1/75

²⁰¹⁷ Müslim, Birr 145, Hadis no: 2627, 4/2026; Ebû Dâvud, Edeb Hadis no: 5131, 4/334; Buhârî, Edeb 37, 8/14; Tirmizî, İlim 14, Hadis no: 2672, 5/42; Nesâî, Zekât 65, 5/58

“Seyyie olan şefâat” ise, insanların kötü yollara gitmesi için çalışmak, onların kötülüğü ve sapıtması için çaba harcamak, onların zararı için gayret etmektir. İnsanların kötü yollara sapması için sebep hazırlamak, yardımcı olmaktır.

Şefaati yardım etmek, birinin zarardan kurtulması için duâ etmek, iyi bir şeye öncülük mânâsıyla alırsak, mü'minlerin ve sâlih insanların diğer kimseler hakkındaki duâlarını, şehidlerin ve çocukların yakınlarına duâ etmelerini, peygamberlerin ümmetleri için yalvarmalarını bu şefaati kapsamı içerisinde düşünebiliriz. Ancak, şefaati tümüyle Allah'a ait olduğundan, onlar Allah'ın râzı olduğu²⁰¹⁸ insanların dışında dünyada yakınlıkları ne olursa olsun hiç kimse için şefaati anlamında dua etmezler, edemezler; etseler de kabul görmez: *“Onlar Allah'ın râzı olduğundan başkasına şefaati edemezler. O'nun korkusundan titrerler.”*²⁰¹⁹

Şefaati, bir kimseyi azaptan kurtarmak için Allah'a aracı olmak şeklinde düşünürsek; bu, olmayacak bir şeydir. Hiç kimsenin bir başkasını azaptan kurtarmaya yetkisi olmadığı gibi gücü de yoktur. Şefâat, bir mü'minin günahlarının bağışlanması için Allah'a duâ edip yalvarmaktır.

Peygamberlerin tebliği, insanları Hakka dâveti bir şefaati olduğu gibi onların, ümmetleri için duâ edip affedilmelerini istemeleri de bir şefâattir. Mü'minlerin ve sâlih insanların diğer kimseler hakkındaki duâlarını, şehidlerin ve çocukların yakınlarından Allah'ın râzı olduğu kimseler hakkında duâ etmelerini de, Allah'ın izin vereceği şefaati olarak düşünebiliriz.

Mü'minin, mü'min kardeşinin günahlarının affı için duâsı Allah katında ona şefaati türündendir. Allah katında hayırlı bir kulun bu duâsı ister dünyada iken sağ olan mü'min için olsun, ister ölmüş mü'min için olsun veya âhirette meydana gelsin aynıdır. Dünyada iken Hz. Peygamber (s.a.s.)'in mü'minlere duâsı, onlara şefaattir. O daha bu dünyada hayatta iken mü'minlere duâ ederek şefaatte bulunmuştur. Nitekim Hz. Âişe (r.a.)'nin naklettiğine göre, Rasulullah (s.a.s.) çok defa geceleri yatağından kalkar, mü'min ölümlere Allah'tan mağfiret istemek için Bâkiu'l-Ğarkad mezarlığına giderdi. ²⁰²⁰

2018 53/Necm, 26

2019 21/Enbiyâ, 28

2020 Müslim, Cenâiz 35

Şefaât, imtihanı kazanan bir insanın diplomasının imtihanı yapan zât tarafından verilmesi yerine, o zâtın isteği doğrultusunda bir başkasını onore etmek için onun eliyle vermesidir. Ödül, din gününün tek sahibi²⁰²¹ Allah'ın elindedir. O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur. **Şefaât, cenneti hak eden Allah'ın râzı olduğu kimseye Allah'ın istediği bir kulu vâsıtasıyla Allah'ın cennet müjdesini verme müsaadesidir.** Allah, bu ödülü ister kendisi verir, ister bir başka kulunu ödül müjdesi için şefaâtçi kılar. Yoksa, Allah'ın cehenneme atacağı, bu konuda hüküm verdiği kimseyi, Allah'ın elinden ve hükmünden alıp onu Allah'a rağmen azaptan kurtararak cennete koymak anlamında bir şefaât anlayışı kesinlikle tevhidle bağdaşmayan şirktir. Böyle bir şefaâtçi anlayışı Allah'tan başka ikinci bir ilâh tanımak demektir. Bu anlamda şefaât kesinlikle yoktur.

VESİLE

Vesile; Lügat Anlamı

“Vesile”, sözlükte, bir şeye arzu ile ulaşmak demektir. Bir başka deyişle “vesile”, kendisiyle bir maksada ulaşılan, yaklaşma sebebi, bir şeye yaklaşmak için ona yakınlığından faydalanılan şey demektir. Kavram olarak “vesile”, Allah'a yaklaşımda kendisinden yararlanılan şeydir. ‘Teveessül’ ise, vesileye başvurmak, Allah'a yaklaşmak için bir sebep veya bir imkân aramak demektir. Vesile'nin çoğulu ‘vesâil’dir.

KAVRAM OLARAK VESİLE/TEVESSÜL

Vesile, maksadın meydana gelmesine sebep olan şey olduğuna göre kişiyi Allah rızasına götürecektir bütün sâlih ameller, bütün hayırlı işler bir “vesile”dir. Bu sâlih amellerin adının değil; ölçüsünün ve ilkelerinin Hz. Peygamber tarafından konulması önemlidir. Bu yola başvurmak da ‘teveessül’dür. Mü'min, ‘Allah bizi imanımız ile sever’ deyip, bir köşeye çekilmez. O, Rabbinden ittika eder (korkup çekinir). Bununla da kalmaz, haram işlerden ve yasaklardan kaçınır, kötü ahlâkı terkeder, irâdesini kullanarak Allah'ı râzi edecek diğer sâlih amellere devam eder. Mü'min, farzlar ve vacipler dışında, nâfile ibâdetlerle bu vesile yollarını arar. Peygamberimiz, mü'minin nâfile ibâdetlerle Allah'a yaklaşıma devam edeceğini haber vermektedir.²⁰²²

2021 1/Fâtiha, 4

2022 Buhârî, Rikak 38

KUR'AN'DA VESİLE

“Vesile” Kur'an'da iki âyette geçmektedir. Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“Ey İman edenler! Allah'tan ittika edin (korkup sakının) ve O'na (yaklaşmaya) vesile arayın ve O'nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.”*²⁰²³ Tefsirciler buradaki “vesile”yi, emirlerine itaat, yasaklarından kaçınmak, ya da O'nun rızasını kazandıracak sebeplerle mü'mini Allah'a yakınlaştıracak şey diye açıklamışlardır.²⁰²⁴ Yalnız buradaki yakınlık mekân yönünden bir yakınlık değil, sevgi ve O'nun rızasına bir yakınlıktır. Kimileri de buradaki “vesile”yi, “sevgi ile kendinizi Allah'a sevdirmeye çalışınız” şeklinde açıklamışlardır. Nitekim “vesile” kelimesinin geçtiği diğer âyette şöyle buyruluyor: *“Onların taptıkları da, -hangisi daha yakındır diye- Rablerine (yaklaşmak için) bir vesile arıyorlar. O'nun rahmetini umuyorlar ve azâbından korkuyorlar. Şüphesiz senin Rabbinin azâbı korkunçtur.”*²⁰²⁵

Putperestlerin taptıkları putlar veya putların arkasında var zannedilen ruhlar, cinler ve melekler, bazı insanların medet umduğu ölmüşler ve azizler bile; bırakın başkalarına yardım etmeyi, kendileri Allah'ın rahmetini umarak O'na yaklaşmak, O'nun sevgisini kazanmak için bir vesile arıyorlar. Öylese mü'minler de, Allah'ın sevgisine götürecek sebepleri, imkânları arayıp bulmalılar. Bu vesilenin anlamı, Allah'a boyun eğerek, O'ndan korkarak ve O'nu râzı edecek ameller işleyerek O'nun yakınlığını kazanmaya çalışmak demektir.

Mü'mini vesileye ulaştıracak yol iman ve takvâdır. Asıl vesile de, Allah'a yaklaşma niyeti ve O'nu sevme arzusudur. Mü'min bu kasıt ve niyet ile güzel ahlâk sahibi olmaya çalışır, sâlih amellere devam eder, Allah'ın rızasına uygun işlerle meşgul olur. Âyetin devamında Allah yolunda cihad etmek emredilmektedir. Allah'a yakınlık kazandıracak “vesile”nin cihad ibâdetiyle yakından ilgisi bulunmaktadır. Bu noktanın altını çizmek gerekiyor. Kimileri “vesile”yi Allah'a ulaştıracak yol gösterici bir mürşid diye anlarlar. Hâlbuki âyetin ifâdesi gâyet açıktır ve onların dediği gibi anlamının imkânı yoktur. İlim ehli kimseler insana yol gösterebilirler, güzel ahlâk örneği olabilirler; ama kul ile Allah arasında kimse aracı olamaz. Buradaki ‘vesile’, ibâdet cinsinden bir şeyle Allah'a yakınlık arama arzusudur.

Mü'mini Allah'a ulaştıracak vesile; ilim, ibâdet ve şeriâtın güzelliklerini arama ve yaşamadır. Bu, kişiyi mânevî olarak Rabbine bağlar. Kul ile Allah

2023 5/Mâide, 35

2024 Muh. İbn Kesir, 1/511

2025 17/İsrâ, 57

arasındaki bağ, kulluk, Allah'a ihtiyaç duyma, O'nun önünde boyun bükme, O'nun Rubûbiyetinin (Rabliğinin) karşısında ubûdiyet (kulluk) yapmadır. Kaldı ki, Allah'ı bilme ve O'na ibâdet etme, Allah'a olan yakınlaşmanın olmazsa olmaz şartıdır.

Allah'a tevessül etmeyi sağlayan şeylerden biri de cihad'dır. Âyet, önce takvâyı, arkasından Allah'a yaklaşmak için vesile aramayı, arkasından da cihadı emrediyor ve bunların kurtuluş sebebi olacağını açıklıyor. Bu bir anlamda iman edenlerin takvâ sahibi olup, sâlih amel işleyerek, Allah yolunda cihad etmelerini, kulluk görevi olarak sıralamaktır.

İman takvâ ile, takvâ vesileyi aramak ile, vesileyi aramak da cihad ile tamam olmaktadır. Öyleyse, Allah'a vesile aramayı, Allah yolunda cihad'dan ayrı düşünmek, âyeti eksik anlama olur. Bu cihad ister İslâm'ın düşmanlarıyla olsun, isterse azgın nefse karşı, isterse aldatıcı şeytana karşı olsun; farketmez. Kur'an şöyle buyuruyor: **"Artık her kim Rabbine kavuşmak istiyorsa, sâlih amel işlesin ve Rabbine olan ibâdetinde hiç bir şeyi ortak koşmasın."**²⁰²⁶ Bu âyet de "vesile" konusunda önemli ipuçları veriyor. Allah'a mânevî olarak kavuşmanın yolu, sâlih amel işlemek ve ibâdetinde hiç kimseyi ortak koşmamaktır. Bu demektir ki ilâhlara tapınmak sapıklık olduğu gibi, ibâdetinde aracı bulmak da sapıklıktır. Tevessül, ibâdetinde bir aracı, bir torpilci bulmak değil; ibâdet cinsinden bir sâlih ameli ihlâsla yaparak, takvâyı sârlarak ve Allah yolunda cehd ederek (çalışarak) O'nun rızâsını kazanmaya çaba harcamaktır.

İbâdetinde, zikirde, duâda başkalarını aracı yapmak doğru değildir. Ölmüşleri, aziz zannedilenleri, yaşayan kimseleri 'falancanın yüzü suyu hürmetine' diyerek işin içine katmak vesile değildir. Duâların ve zikirlerin kabulü için uzaklarda yaşayanları veya mezarlarda un ufak olmuş ölmüşleri araya koymak tevhide aykırıdır. Kimileri duâlarını ve zikirlerini önce hocalarına (şeyhlerine) sunuyorlar, onların da bu duâ ve zikirlerini Allah'a arzetmesini istiyorlar. Bu yolla duâ ve zikirlerinin kabul göreceğini hayal ediyorlar. Hâlbuki Allah (c.c.) kuluna, onun şahdamarından daha yakındır, duâ edenin duâsını işitir ve karşılığını verir.²⁰²⁷ Rabbimiz (c.c.) kulun ibâdetinde başkalarını ortak etmesini kesinlikle yasaklıyor.²⁰²⁸

2026 18/Kehf, 110

2027 50/Kaf, 16; 2/Bakara, 186

2028 bak. 18/Kehf, 110

TEVESSÜLÜN ÇEŞİTLERİ

Teveessül konusunda şöyle bir soru ile karşı karşıyayız: Peygamberimizi, sahâbîlerinin veya diğer sâlih mü'minlerin adıyla teveessül yapılabilir mi? 'Falancanın yüzü suyu hürmetine, falancanın hatırı için, falancanın yüce makamı için' şeklinde duâ edelebilir mi? Teveessül deyince birçoklarına göre bu anlam anlaşılmaktadır. Yani duâ ve ibâdetle birinin adıyla hareket etmek şeklinde. Kimileri de teveessül'ü, kişiyi doğru yola götürecektir bir mürşid bulma diye anlamaktadır. Bu konuyu kısa da olsa açıklamakta fayda var:

Hatırlayalım ki, yukarıda geçtiği gibi, teveessül yapmak, yani Allah'a yaklaşmak için sebep aramak Kur'an'ın emridir. Bu sebepler de ibâdet cinsinden bir şey olmalı, takvâ ve cihad ile çoğaltılmalıdır. Din'e sonradan sokulmuş ve bid'at halini almış şeylerle teveessül yapılamaz. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s.), din adına sonradan uydurulmuş bütün âdetlere bid'at diyor ve hepsini de reddediyor.²⁰²⁹

Âlimler teveessülü üçe ayırmışlardır:

a) Meşrû Olan Teveessül

1- Allah'ın yüce isimleriyle veya O'na ait sıfatlarla vesile aramak. Rabbimiz, Kendi isimleriyle duâ etmemizi söylüyor.²⁰³⁰ Öyleyse, 'Allah'ım, senin rahmetinle, lütfunla, ilminle, vb. bağışlanma istiyorum' gibi duâlar meşrûdur. İslâm'ın temellerinden biri, Rasûlullah'a iman ve O'na itaat etmektir. O'na itaat etmek Allah'a itaat etmektir.²⁰³¹ Peygambere itaat ederek Allah'a teveessül etmek farzdır ve iman bu itaatle tamamlanır.

2- Duâ edenin işlediği sâlih bir amelle teveessülde bulunması. Kur'an'da²⁰³² buna işaret vardır. Bir hadiste geçtiği gibi, bir mağarada, mağaranın ağzını kapatan bir kaya sebebiyle mahsur kalan üç kişi işledikleri sâlih amelleri anlatarak Allah'tan yardım istediler ve mağaradan kurtuldular.²⁰³³

3- Sâlih bir insanın duâsıyla teveessülde bulunmak. Rasûlullah'ın duâsıyla 'teveessül'de bulunmak da câizdir. Müslümanlar O'nun sağlığında duâsıyla, Kıyâmet gününde de O'nun şefaatiyle teveessül ederler. Bazı kimseler Peygamberimize gelerek kendileri için yağmur duâsı yapmasını istemişlerdi. O da onlar

2029 Müslim, Cum'a 13, Hadis no: 867

2030 7/A'râf, 180

2031 4/Nisâ, 80

2032 3/Âl-i İmran, 16, 53

2033 Müslim, Zikir ve Duâ 27, Hadis no: 2743; Buhârî, İcâre 12

için duâ etmişti.²⁰³⁴ Peygamberimizin vefatından sonra başta Hz. Ömer olmak üzere bazı sahâbîler Hz. Abbas'a giderek onun kendileri için duâ etmesini istemişlerdir. Burada kastedilen Peygamberimizin duâsıdır.²⁰³⁵ Peygamberimiz kör bir adama duâ öğreterek bu duâ ile tevessül yapmasını söylemiştir.²⁰³⁶

b) Bid'at Olan Tevessül: Peygamberimizin kendi zâtıyla, Kâbe'nin veya bir makamın, kişilerin adıyla, "yüzü suyu hürmetine", ya da Peygamberimiz'in zâtına yemin ederek tevessül yapmak birçok âlime göre câiz değildir. Sahâbîler ne yağmur duâsında, ne sağlığında veya vefatından sonra başka işlerinde, ne mezarı başında bu şekilde tevessül yaptılar. Bununla ilgili gelen rivâyetler zayıftır. Ancak, bu şekilde tevessül yapılabileceğini söyleyen âlimler de vardır. Kesin bir haram söz konusu olmadığı için, bu şekilde tevessül yapanlara kâfir, müşrik, sapık gibi ağır ithamları yöneltmekten kaçınmak gerekir.

c) Şirk Olan Tevessül: Allah'ın dışında başka kişilerden, ölülerden, mezarlardan, yatırlardan, şeyhlerden ve somut veya soyut putlardan, Allah'tan istenebilecek şeyleri onlardan istemek, bu anlamdaki sıkıntıların onlar tarafından giderilmesini beklemek Tevhid inancına aykırıdır. Allah'tan istenebilecek bir şey kesinlikle ne sağ ne de ölmüş kullardan istenir. Ölmüş kişilerin kendisi için Allah'a duâ etmelerini istemek de aynıdır. Bilindiği gibi ölenlerin böyle şeylere güçleri yetmez. Çünkü dünyada iken fani ve gücü çok sınırlı olan insan, öldükten sonra çürüyüp toprak olur. Kendisine bile bir hayrı olmayan kemiklerin, dirilere ne faydası dokunabilir? Ölmüşlerden medet umanların bu anlayışlarını anlamak mümkün değildir. Böyle bir tavır Allah'a ortak koşmaktır ve İslâm'la bağdaşmaz.

İbâdette ve duâda zaten aracı olmaz. İslâm inancı buna izin vermemektedir. İbâdetlerinde herhangi bir şeyi, ölmüşleri veya putlarını aracı kılanlar, onlarla Allah'a yaklaşmak isteyenler müşriklerdir. Onlar, Allah'ın dışındaki birtakım varlıklardan, ya da tanrı edindikleri şeylerden istekte bulunurlar, onlara duâ ederler. Bir kulun Allah'tan istemesi gereken şeyleri onlardan isterler. Şüphesiz bütün bunlar şirk olan 'tevessül' yollarıdır. Kur'an şöyle diyor: *"De ki: Allah'ı bırakıp da O'nun yerine kendinize ilâh edindiklerinizi çağırın yardımınıza. Onlar sizin herhangi bir sıkıntınızı gideremeyecekleri gibi, size gelecek herhangi bir belâyı da savamazlar."*²⁰³⁷

2034 Buhârî, nak. El-Bâni, Tevessül, s: 58, Şamil İslam Ans. 6/346

2035 nak. İbn Teymiyye, Tevessül, s. 252

2036 Şamil İslam Ans. 6/346

2037 17/İsrâ, 56

Duâ ve ibâdetde bir başka varlığı aracı koyma sapıklık olduğu gibi buna ihtiyaç da yoktur. Tekrar edelim ki Allah (c.c.) kullarına, kendilerinden daha yakındır. Duâ veya ibâdet edenin duâsını işitir, ibâdetini bilir ve karşılığını verir. İhlâsla ibâdet edenlerden haberi vardır ve onların yaptıkları sâlih amellerin mükâfatını fazlasıyla onlara öder.²⁰³⁸ Ebû Hureyre (r.a.) Peygamberimiz'in (s.a.s.) şöyle dediğini rivâyet ediyor: **"Allah (c.c.) buyuruyor ki: 'Ben kulumun Beni zannı ile beraberim. Bana duâ ettiği (zaman da) onun yanında'yım.'"**²⁰³⁹

Bu, Allah'tan (c.c.) başka ölümlerle, dirilerle ve hali hazırda bulunmayanlarla duâ etmek ve menfaat sağlamak, sıkıntıları gidermek için onlardan yardım istemek şirk olan tevessüldür. Bu gibi kimselerden şefaât ve duâ dilemek de aynıdır. Çünkü şefaât de duâ çeşitlerindendir. Bu, doğru anlamda tevessül olmamasına rağmen, halkın câhil kesimi ve bazı ilim mensupları bu tevessül'ün (en azından) ihtilâflı tevessül olduğu imajını vermek amacıyla halkın kafasını bulandırıyorlar. Hâlbuki işin gerçeği, bu haram kılınan ve haramlığında icma edilen tevessüldür. Allah (c.c.) şöyle buyurur: **"Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın."**²⁰⁴⁰ **"Ehadâ/kimseye"** ifadesi belirsiz isimdir ve olumsuzluk ifadesinden sonra geliyor, dolayısıyla Allah (c.c.) dostu her kişiyi ve gönderilmiş her peygamberi kapsıyor. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: **"De ki: 'Öyleyse Bana bildirin, Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da yaptıklarınız, onun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar onun bu rahmetini önleyebilir mi? De ki: Bana Allah yeter. Güvenip dayanacaklar, ancak O'na tevekkül ederler, güvenip dayanırlar.'"**²⁰⁴¹

İbn Teymiye bu konuda şöyle der; "Her kim Allah ile mahlûkatı arasında -hükümdar ve teba'ası arasındaki aracılar gibi- aracılar oluşturursa, kişi kâfir ve müşriktir. Öyle ki; kulların sorunlarını onlar Allah'a (c.c.) iletiyorlar, Allah (c.c.) da kullarını onların aracılığıyla hidâyete erdiliyor ve rızıklandırıyor. Halk önce onlardan dilekte bulunuyor, onlar da Allah'tan (c.c.) diliyorlar. Kralların yanındaki aracılar gibi. Onlar halka (da) yakın oldukları için ihtiyaçları krallara onlar dile getirirler. Halk da edep göstererek kraldan dileklerini onların yapmalarını isterler. Veya halkın onlardan (önce) dilekte bulunması, belki direkt kraldan dilekte bulunmalarından daha faydalı olabilir. Çünkü o aracılar ihtiyaçlı (sıradan halk)'dan daha krala yakındır (dosttur). Her kim bu tarzda ara-

2038 2/Bakara, 186

2039 Müslim, Zikir 19, Hadis no: 2675; Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, s. 711-716

2040 72/Cinn, 18

2041 39/Zümer, 38

olar oluşturursa o kişi kâfirdir, müşriktir. Ondan tevbe etmesi istenir; eğer tevbe etmezse öldürülür.”²⁰⁴² İşte bu, önceki müşriklerin şirkinin aynısıdır. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurur: **“Onlar Allah’ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda verebilecek şeylere tapıyorlar ve ‘Bunlar, Allah katında bizim şefaatçilerimizdir’ diyorlar.”**²⁰⁴³ Bunun Allah’a (c.c.) şirk koşmak olduğunu söyleyenler çoğunluktadır.²⁰⁴⁴

Biz, Allah’a yakın olmayı arzu ediyorsak, bu, Allah’a yakın olmuş herhangi bir kişiye, bedenen yakın olmakla gerçekleşmez. Allah’a yakın olmuş kimse-ler nasıl yaşıyorlarsa biz de ancak onlar gibi yaşamak suretiyle Allah’a yakın olabiliriz. Şüphesiz Allah’a yakın bildiğimiz şahıslar da bu yakınlıklarını Allah’ın râzı olacağı amellere borçludurlar. Yani Allah’a sâlih amel işleyerek yakınlık kazanmışlardır. Peygamberimiz, kızına şöyle söyler: **“Yâ Fâtıma! Nef-sini ateşten kurtar. Çünkü ben, senin için Allah’tan bir şeyi savamam.”**²⁰⁴⁵ Görüldüğü gibi, Allah’a yakın olmak için, Peygamberimiz’in kızı dahi olmak yetmiyor. Mutlaka Allah’ın râzı olacağı ameller içinde olmak gerekiyor.

Kısacası, Kur’an ve sünnetin bizden yapmamızı istediği en uygun ve en güzel duâ, herhangi bir kimseyi vesile edinmeksizin, direkt Allah’a yalvararak yapmamız gereken duâlardır.

KUR’AN’A GÖRE VESİLE SÂLİH AMELDİR

İnsan, fıtratının gereği Allah’a inanmaya meyilli yaratılmıştır. Zihinsel olarak O’nu inkârâ yeltenenler için sebepler zinciri bir noktada mutlaka sona ermektedir. Her insanın müşâhede alanı içerisinde yer alan kevnî/âfâkî ve enfûsî âyetler fitrî yeteneklerle bütünleştiğinde Allah’a teslimiyet (müslüman oluş) gerçekleşmektedir. Fakat yaratıcı olarak Allah’ı inkâr etmeye fıtratı el-vermeyen nankör insan, ortaklar koşarak kendi özüne ve Allah’a ihânet etmekte, örtülü şirkle O’nu hayatından uzaklaştırmaya yeltenmektedir.

Rabbimiz Kur’an’da insanın şirk/ortak koşmadan inanmama inadını şöyle haber vermektedir: **“Onların çoğu Allah’a şirk/ortak koşmadan inanmaz-**

2042 Mecmu’ul-Fetâvâ, I/126

2043 10/Yunus, 18

2044 Allâme es-Süveydî el-İkdü’s-Semîn adlı kitabında, Şeyh Nu’mân el-Âlûsî de ondan nakletmiştir. Cılâul Ayneyn, s. 442

2045 Buhâri, Müslim, Tirmizî

*lar.*²⁰⁴⁶ Ortak koşmanın çeşitli biçimleri vardır: Duâ yapmada, ibâdetde, ita-
atte, sevgide, gayb biliciliğinde, hüküm koymada, ayrıca Allah ile kendisi
arasına aracı koymada gerçekleşen ortak koşmalar en yaygın şirklerdir.
Allah ile kendisi arasında aracı koymak şeklinde gerçekleşen şirk, mâsum
gözüken, ama tevhid'in yeryüzündeki temel amacını, Allah'tan başkasına
kulluğu engelleme amacını içten içe yok etmeye yönelik sinsi bir karakter
arzemektedir.

İnsanın şirk/ortak koşmadan inanmama karakterinden dolayı tevhid üze-
rinde yapılan kültürel tahrifler insanın hem dünya ve hem de esas olarak
âhiretini etkilemektedir. Konu ile ilgili olarak vesile, şefaât ve velî kavramları,
Kur'ânî düzlemde, Allah'ın irâdesine uygun bir şekilde anlaşılmalıyınca, inanç
ve ona dayalı hayat da sağlam olmayacak, ebedî saâdet de sağlanamaya-
caktır. Bu üç terim, bazı kültürel ve itikadî tahriflere uğratılarak aracılık dü-
şüncesini savunanlarca yanlış bağlamlar içinde kullanılmış ve tevhid'e zarar
verici sonuçlara yol açan bir akîdevî sapma meydana gelmiştir. Sahih İslâm
itikadının temel kaynağı olan korunmuş, yakînî, kesin ilâhî bildirimi içeren
Kur'an, her tür ifsâda, bozulmaya, zihinsel ve pratik bulanıklığa karşı gönlü-
müzü ışıtan bir rehber olarak bu konuda da bize yol gösterecektir.

Vesile, Sâlih Ameldir: Vesile, kendisiyle bir amaca ulaşmak için yapılan
yakınlaştırmacı ameldir. Birçok müfessir vesileyi yakınlık diye yorumlamıştır. Di-
ğer bir ifâdeyle vesile, yaklaşma vâsıtası, Allah katında yakınlık kazandırıcı,
sevâba nâil kılıcı hususlardır. O halde Allah katında yakınlık kazandırıcı her
güzel iş, O'na bağlılığı pekiştiren her amel vesilenin konusuna dâhildir.

Vesile, Kur'ân-ı Kerim'de iki âyette geçmektedir: *“Ey iman edenler, Al-
lah'tan ittika edin/sakının. O'na vesile arayın ve O'nun yolunda cihad edin
ki, kurtuluşa eresiniz.”*²⁰⁴⁷; *“O yalvardıkları da, onların (Allah'a) en yakın
olan(lar)ı da Rablerine yaklaşmak için vesile ararlar. O'nun merhametini
umarlar, azâbından korkarlar. Çünkü Rabbinin azâbı, cidden korkunç-
tur.”*²⁰⁴⁸ Bu âyet-i kerimelere göre insanların Allah'a yakın diye yarar umduk-
ları, şefaât bekledikleri, hatta duâ ile yönelip yalvardıkları varlıklar bile O'na
yaklaşmak için vesile aramaktadırlar. O halde vesile, sâlih amel yapmaktır.
Yoksa yakınlık kursun diye Allah ile kendimiz arasında aracılar bulmak de-
ğildir.

2046 12/Yûsuf, 106

2047 5/Mâide, 35

2048 17/İsrâ, 57

Mâide Sûresi 35. âyette vesile aramaya yapılan çağrının hemen ardından gelen **“Allah yolunda cihad”** bu kavramın en iyi tefsiridir. Yani Allah yolunda her tür gayret, vesilenin kapsamına girmektedir. Mü'minleri kendisinden sakınmaya dâvet eden Allah Teâlâ, takvânın vesilelerini/yollarını da bu ve benzeri birçok âyette göstermiştir. Mü'minleri mü'min yapan, Allah'a dost ve yakın yapan mücerred/soyut iman değildir. Bizi müslüman yapan, Allah'tan lâyıkiyla korkmak, Kur'an ahlâkına göre eylemlerimizi biçimlendirmek, kötü işlere, münkere bulaşmamak, iyiliği yaygınlaştırmaktır. Allah'tan sakınmak (takvâ) da soyut bir vicdan işi değildir. Muttakî olmak, eldeki tüm olanaklarla O'na yaklaşma vesileleri (yolları) aramaktan geçer. Her fırsatta yapılacak sâlih ameller Allah ile olan yakınlığımızın teminatıdır.

Allah'a yaklaşmak, yakın olmak fiziksel değildir. Zâten Allah insana şah-damarından daha yakındır.²⁰⁴⁹ O halde sözkonusu yakınlık mânevî ve değer açısından yakınlıktır. Allah duâ ve isteklere cevap verme bakımından da insana yakındır. Nerede olursak olalım bizi iştir. O halde duâ ve istekte bulunurken de aracı koymak anlamsızdır: **“Kullarım, sana Benden sorar(lar)sa (söyle): Ben (onlara) yakınlım. Bana duâ ettiği zaman onun duâsına karşılık veririm. O halde onlar da Bana yönelsinler, Bana inansınlar ki, doğru yolu bulsunlar.”**²⁰⁵⁰

Allah ile insanlar arasında zaman açısından da uzaklık yoktur: **“Allah'a göre, şu kimselerin tevbesi makbuldür ki, câhillikle bir kötülük yapıp hemen ardından döner tevbe ederler. İşte Allah onların tevbesini kabul eder. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”**²⁰⁵¹

İnsanlara Allah katında ne zenginlik, ne evlât çokluğu bir yakınlık sağlar. Allah katında yakınlık sağlayıcı vesile, iman edip sâlih amel işlemektir. Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: **“Mallarınız da evlâtlarınız da size katımızda bir yakınlık sağlamaz. Ancak iman edip sâlih ameller yapanlar başka. Onlara yaptıklarının kat kat fazlası mükâfat vardır ve onlar saraylarda güven içindedirler.”**²⁰⁵²

Burada tasavvuf erbâbının vesile ve kurbet kavramları üzerinde yaptıkları

2049 50/Kaf, 16

2050 2/Bakara, 186; Ayrıca bak. 7/A'râf, 56; 11/Hûd, 61; 34/Sebe', 50.

2051 4/Nisâ, 17; Ayrıca bak. 2/Bakara, 214; 4/Nisâ, 77; 11/Hûd, 64-81; 14/İbrâhim, 44; 21/Enbiyâ, 109; 42/Şûrâ, 17; 61/Saff, 3; 63/Münâfikun, 10; 72/Cinn, 25.

2052 34/Sebe', 37; Ayrıca bak. 3/Âl-i İmrân, 45; 5/Mâide, 27; 9/Tevbe, 99; 11/Hûd, 6; 46/Ahkaf, 28; 56/Vâkıa, 11; 83/Mutaffifîn, 21-28; 96/Alak, 19.

tahriften söz etmeden geçmek doğru olmaz. Tasavvuf felsefesine göre, Allah'a yaklaşmak için vesile olarak şeyhin eteğine yapışmak gerekir. Bu aşamadan (fenâ fi'ş-şeyhten) sonra, fenâ fi'r-Rasûl (Peygamberde yok olmak) ve fenâ fi'llâh (Allah'ta yok olmak, O'na ulaşmak) aşamaları gelmekte ve artık yeni bir aşamadan söz edilmemektedir.

Peki, Allah bir mekâna mı sahiptir ki, O'na ulaşma çabası içerisine girilmekte, bu boş amaç için de şeyh, vesile ittihaz edilmektedir? Şüphesiz Allah mekânsal ve zamansal olarak insana uzak değildir. O halde O'na takvâ ile yaklaşmak yerine, O'nda yok olmak idealini kendisine yol olarak seçenler ciddi bir değer bulanıklığına neden olmaktadır. O'na yaklaşmak için sâlih amelden başka bir vesile ittihaz etmek yanlıştır.²⁰⁵³

Allah'tan Başka Velî Yoktur: *“Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır, diriltir ve öldürür. Sizin Allah'tan başka veliniz ve yardımcınız yoktur.”*²⁰⁵⁴, *“Onların Allah'ın dışında kendilerine yardım edecek velîleri yoktur.”*²⁰⁵⁵, *“Yoksa O'nun dışında birtakım velîler mi edindiler? İşte Allah, velî olan O'dur. Ölü olanları da diriltir. Her şeye güç yetiren O'dur.”*²⁰⁵⁶, *“Haberin olsun, hâlis olan din yalnızca Allah'ındır. O'ndan başka velîler edinenler (şöyle derler): ‘Biz bunlara bizi Allah'a daha yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz.’ Hiç şüphesiz Allah kendi aralarında, hakkında ihtilâf ettikleri şeylerde hüküm verecektir. Gerçekten Allah yalancı, kâfir olan kimseyi hidâyete erdirmez.”*²⁰⁵⁷

Allah katında aracılığın, iltimasın mümkün olduğuna inananların hakiki anlamını tahrif ettiği kavramlardan biri de velî'dir. Dost, ahbap, arkadaş, yardımcı gibi anlamlara gelen velî, yukarıda alıntılıdığımız âyetlerde de görüldüğü gibi, Allah'tan başkasına izâfe edilemeyecek bir yapıya sahiptir. Allah ile insanlar arasında şefaatin, velâyetin var olduğuna inanılan muharref kültürlerde bu kavramın gerçek mânâsının içi boşaltılmış, ayrıcalıklı bir sınıfa nisbet edilir olmuştur.

Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde Allah'ın tüm mü'minlerin velîsi olduğu vurgulanmaktadır. O halde tasavvuf kültüründe olduğu gibi velîlik, evliyâ sınıfına âit değildir: *“Bizim velimiz Sensin, öyleyse bizi bağışla, bize mer-*

2053 Bak. 39/Zümer, 3

2054 9/Tevbe, 116

2055 42/Şûrâ, 46

2056 42/Şûrâ, 9

2057 39/Zümer, 3

hamet et. Sen bağışlayanların en hayırlısıdır.”²⁰⁵⁸; “Allah iman edenlerin velîsidir.”²⁰⁵⁹

Mü'minlerin tek ve gerçek velîsi Allah'tır. Allah'a dost olmak bakımından mü'minler de birbirinin velîsidirler: *“İman eden erkekler ve iman eden kadınlar, birbirlerinin velîsidirler. İyiliği emrederler, kötülükten men ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah daima üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.”²⁰⁶⁰*

Bazı âyet-i kerimelerde de mü'minlere, kâfirlerin, zâlimlerin, şeytanların, yahûdi ve hristiyanların velî ve yardımcı olamayacakları bildirilmektedir.²⁰⁶¹

Bütün bu âyet-i kerimelerden çıkardığımız sonuç, peygamberlerin, mü'minlerin hepsi Allah'ın velîsidirler. Allah'a dost oluş, O'nu râzı etmekten dolayıdır. Yani Allah Teâlâ, iman eden ve sâlih amel işleyen kullarını velî olarak kabul etmektedir. Aynı ilkelere inanan, aynı dâvâ için kalpleri çarpan, gönül birliği yapan mü'minler de birbirlerinin velîsidirler. Birbirlerini zâlimlere karşı koruyup kollarlar.

Sözün özü, Kur'ân-ı Kerim'de muhkem bir şekilde açıklanan velî ve evliyanın vasıfları, beşer tabiatının üzerine çıkması, fevkalâdelikler göstermesi veya günahları bağışlayan şefaathçi olması değil; tevhidî bir inanca sahip olması, sâlih amel yapması, münkerden kaçınıp iyiliği yaygınlaştırması, her türlü şirke, zulme ve haksızlığa karşı açıktan mücâdele etmesidir.²⁰⁶²

Sonuç: İtikadımızın temel kaynağı Kur'an, mü'minleri tevhid konusunda hassas davranmaya yöneltmektedir. Allah'a ortak koşmaya yol açacak tüm girişimler ilâhî bildirimin ışığında önlenmiştir.

Yaşadığımız toplumda “tevhid”e zarar vermeye müsâit vesile, velî ve şefaath telâkkîleri vardır. Eğer nefsimizi ve çevremizi Kur'an'ın gözüyle görmeye çalışırsak, yanlışlıkların önüne geçebiliriz. Böylece düşüncelerimizi, zihnimizi

2058 7/A'râf, 155

2059 2/Bakara, 257

2060 9/Tevbe, 71; Ayrıca bak. 9/Tevbe, 74; 10/Yûnus, 62-63; 13/Ra'd, 37; 29/Ankebût, 22; 32/Secde, 4; 42/Şûrâ, 31.

2061 3/Al-i İmrân, 28; 4/Nisâ, 139-144; 5/Mâide, 51-57, 81; 45/Câsiye, 19; 60/Mümtehine, 1.

2062 Hak Söz, sayı 11, Şubat 92

ve eylemlerimizi şirkin kirlerinden uzak tutmamız mümkün olabilir. İslâm'ın temel esaslarını oluşturan konularda Rabbimizin âyetleri şüpheyi ve bulanıklığa yol açmayacak derecede açıktır. Yeter ki, sadece O'na teslim olalım. İtikadımızı şuna göre, buna göre değişik hale getirmeyelim.²⁰⁶³

SORULAR

- 1- Şefaatin kavramının lügat ve ıstılah anlamlarını açıklayınız.
- 2- Şefaatin mâhiyetini Kur'an'daki vurgulardan yola çıkarak açıklayınız.
- 3- Tarihsel süreç içinde ve mistik yaklaşımlarla şefaatin kavramının nasıl ve hangi yönlerle yozlaştırıldığı hakkında bilgi veriniz.
- 4- Vesile kavramını sözlük ve terim olarak açıklayınız.
- 5- Kur'an'da vesile kavramı ile ilgili iki âyette ne anlatılmaktadır?
- 6- Tevessül kaç çeşittir, sınıflandırarak içeriklerini izah ediniz.
- 7- Duânın istismar edilmesi ve muskacılık, üfürükçülük hakkında bilgi veriniz.
- 8- "Âhiret günü, günahı sevâbından fazla olduğu için cehenneme girme durumundaki günahkâr müslümanlar için Allah'ın râzı olduğu kimselere ve Allah'ın izin verdiği kişiler tarafından Allah'a yalvarmak ve onların affedilip cennete girmeleri için duâ etmeye ne denir?
a) Mükâfaat b) Cezâ c) Şefaatin d) Duâ



Ünite 27

CİN, ŞEYTAN, BÜYÜ VE GAYB

- Cin ve Şeytan
- Şeytan ve Özellikleri; Şeytanın Görevi
- Cinler ve Özellikleri
- Cin; Mâhiyeti ve Hakkındaki İstismarlar, Yanlış Kabuller
- Cinlerin İnsanların Emrine Girmesi Mümkün müdür?
- Cinler Kaybolan ya da Çalınan Şeyleri Bilebilir mi?
- Cinlerin Yaratılış Gayesi
- Cinler Gaybı Bilebilirler mi?
- Cin ve Şeytanın İnsan ile Münâsebetleri
- Şeytanın Yaratılması ve İnsanlara Vesvese Vermesinin Hikmetleri
- Cinler ve Şeytanın Varlığı Akla Ters midir?
- Sihir (Büyü)
- Büyünün Etkisi Var mıdır?
- Hz. Peygamber'e Büyü Yapıldı mı?
- Sihrin ve Büyücünün Hükümü
- Ve Günümüz
- Üfürükçülük
- Münecimlik, Fal ve Burç Falları
- Halka ve İp Takmak
- Nazar Boncuğu
- Gaybı Bilme İddiası
- Mutlak Gaybı Allah'tan Başka Kimse Bilmez
- Ruh, Ruh Çağırma ve Tenâsüh (Reenkarnasyon)
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Cin ve şeytan kelimelerinin lügat ve terim anlamlarını tanımlamak.
- Cin ve şeytanın özelliklerini ve görevlerini açıklayabilmek.
- Kur'an'da şeytan kıssasıyla ilgili âyet meallerini belirtip açıklayabilmek.
- Cinlerin gaybı ile ilgili bilgilerini ve cinlere peygamber gönderilip gönderilmediğini izah edebilmek.
- Cin ve şeytanın insanla münâsebetlerini, şeytanın insana vesvese vermesinin hikmetlerini açıklamak.
- Cinler ve şeytanın varlığının akla ters düşmediğini izah etmek.
- Sihir (büyü), üfürükçülük, münecimlik yapmanın, fal ve burç fallarıyla meşgul olmanın, medyumluk yapmanın hükümlerini açıklayabilmek.
- Nazar boncuğu, muska, halka ve ip tapan ve bunlardan medet umanların akaid açısından hükümünü açıklayabilmek.
- Gaybı bildiğini iddia edenlere ve bu görüşü tasdik edenlere karşı nasıl bir tavır takınılması gerektiğini izah edebilmek.
- Ruh, ruh çağırma ve tenâsüh (reenkarnasyon) hakkında bilgi verebilmek ve bunları akaid açısından değerlendirebilmek.

CİN VE ŞEYTAN

Cin ve Şeytan Kelimelerinin Lügat ve Terim Anlamları

“Cin” ismi, Arapça “cenne” kelimesinden gelir. Cenne: Örttü, gizledi, gölgeledi demektir. Kelimenin aslı, bir şeyi duyulardan gizlemek anlamındadır. Nitekim, toprağı örtülmüş bağ ve bahçeye, aynı kökten gelen cennet adı verilir. Cenin, ana rahminde saklı kalan çocuk, cenan, göğüs içinde gizlenen kalp, cinnet ve cünûn, nefis ile akıl arasında perde olan delilik anlamına gelir. Bu kelimelerin hepsinde histen gizleme anlamı vardır. Bu esasa göre cin, gizli yaratıklar cinsine delâlet eden bir cins isimdir.

İslâm’a göre rûhânî varlıklar üç kısımdır. Birinci kısma girenler, Allah’a itaat ve ibâdet eden meleklerdir ki, bunlar Allah’a hiç isyan etmezler, yanlış iş yapmazlar ve insanı aldatmazlar. İkinci kısımdakiler, şerir ve isyankâr olan şeytanlardır. Bunlar, insanları aldatırlar, şer ve kötülük için çalışırlar. Üçüncü nevi rûhânî yaratıklar ise, ikisi ortası olan gizli yaratıklardır. Bunların hayırlıları ve Allah’a itaat edenleri olduğu gibi; şerlileri ve Allah’a isyan edenleri de vardır. Özel anlamıyla cin, bunlara denir. Cin denince, mü’mini de kâfiri de olan rûhânî varlıklar anlaşılır.

ŞEYTAN VE ÖZELLİKLERİ

“Şeytan” kelimesi ise; azgınlıkta, şer ve kötülükte emsalsiz olan, şerir ve inatçı anlamına gelen her azgına verilen bir cins isimdir. Şeytan kelimesinden, daha çok, cin cinsinden olan cin şeytanı anlaşılırsa da, kötü ruhlu insanlara da bu ad verilir. Dolayısıyla, kötü ruhla alakası olan, görülen veya görülmeyen her kötü ve haktan uzak ve insanları sapıttıran şeylere şeytan ismi verilir. Cin şeytanı olduğu gibi, insanlardan da şeytanlar vardır. İnsan ve insan şeytanı görüldüğü halde, ruhta gizlenen kötülük görülmez; eserleri ile bilinir. Bu sebeple, şeytan isminden, genel olarak, gizli ve kötü bir kuvvet, kötü ve habis ruh anlaşılır.

İnsan şeytanı, cin şeytanına tabi, ona bağlıdır. Yaratılıştaki her cins, bir “ilk fert” ile başladığından, “şeytan” denilince, bu cinsin ilk ferdi olan ve atası sayılan ilk şeytan, yani “İblis” akla gelir. İblis, şeytanın özel ismidir. Allah’a isyan ederek kibirlenip böbürlenene ve insan neslinin ilk ferdi Âdem (a.s.)’e secde etmeyen İblis, ilk şeytandır, şeytanların atasıdır. Şeytan cinlerdendir. *“Hani Biz meleklerle, ‘Âdem’e secde edin’ demiştik de, İblis’ten başkası hemen secde etmişti. O, cin’den idi. Rabbinin emrine karşı gelmişti.”* ²⁰⁶⁴

Şeytan, kötülüğün, küfrün, zulmün, şirkin temsilcisidir. Allah’a ilk isyan eden varlık şeytandır. Allah şeytana kıyâmete kadar yaşama hakkı vermiştir. Yani kıyâmete kadar ölmeyecek, devamlı olarak Allah’ın kullarını doğru yoldan çıkarmak için çalışacaktır.

ŞEYTANIN GÖREVİ

Âyet-i kerimeden net olarak anlaşıldığı gibi, şeytan, insanları doğru yoldan, Allah’ın yolundan saptırmaya çalışacaktır; bu onun görevidir. İnsanlar içerisinde ona uyanlar olacağı gibi, ona uymayıp reddedenler de olacaktır.

Allah Teâlâ Kur’an’da, şeytanın bizim düşmanımız olduğunu bizlere defalarca bildirmiştir. Bu düşmanlık kıyâmete kadar devam edecektir. Biz mü’minler, devamlı olarak şeytandan uzak durmalıyız ve kesinlikle ona uymamalıyız. Aksi halde biz de onun gibi Allah’a isyan edenlerden oluruz.

*“Ey İnsanlar! Yeryüzündeki temiz ve helâl şeylerden yiyin, şeytana ayak uydurmayın, zira o sizin için apaçık bir düşmandır. Muhakkak size, kötülüğü, hayâsızlığı, Allah’a karşı da bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder.”*²⁰⁶⁵

Şeytan insanları kötülüğe ve isyana çağırırken “Ben şeytanım” demekte, bunu saklamaktadır. Bu işi başka bir kimlikle yapmaktadır.

Günümüzde birçok insan farkına varmadan ya da bile bile şeytanın tavırlarını sergilemektedir. İnsanları medeniyet adına şeytanî metodlarla hayasızlığa götürenler günümüz dünyasının birer şeytanlarıdır. Ayrıca çoğu iletişim araçları da aynı görevi üstlenmiş durumdadır.

Allah, her insanı, yol gösteren bir melek ile desteklediği gibi; ona vesvese veren bir de şeytan vermiştir. Müslümana düşen görev, şeytana değil meleğe uymaktır.

CİNLER VE ÖZELLİKLERİ

Cinler dumansız alevli ateşten yaratılmıştır. Onların yaratılışı insanın yaratılışından önce olmuştur. Cinler akıllı, gözle görülmez ve çeşitli şekillere girebilen varlıklardır.

Cinler yerler, içerler, evlenip, çoluk-çocuk sahibi olurlar, ibâdet ederler. Cinlerin mü'minleri ve kâfirleri vardır. Mü'minleri cennete; kâfirleri cehenne-me gidecektir. Cinlerin mü'minleri insanlara faydalı, kâfirleri de zararlı olurlar. Cinler de insanlar gibi Allah'ın emir ve yasaklarına uymak zorundadırlar. Kur'ân-ı Kerim onların da kitabıdır, onlar da Kur'ân-ı Kerim'i dinlerler.

“Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi okuyan ve bu karşı karşıya geldiğiniz gününüzle sizi uyarıp korkutan peygamberler gelmedi mi?”²⁰⁶⁶(Rasûlüm!) De ki: ‘cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur’an’ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: ‘Gerçekten biz, doğru yola ileten hârikulâde güzel Kur’an’ı dinledik. Biz de ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız. Doğrusu bizim beyinsiz olanımız (İblis veya azgın cinler), Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş. Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınarlardı da, onların (şımarıklıklarını ve) azgınlıklarını arttırırlardı. Doğrusu, biz cinler, göğşe erişmeye çalıştık; fakat onu sert bekçilerle, alevler ve meş’alelerle doldurulmuş bulduk. Gerçekten biz, -kimimiz sâlih kişiler, kimimiz ise bunlardan aşağıda) türlü türlü yollar tutmuştuk. İçimizde, (Allah’a) teslimiyet gösterenler de var, hak yoldan sapanlar da var.”²⁰⁶⁷

CİN; MÂHİYETİ VE HAKKINDAKİ İSTİSMARLAR, YANLIŞ KABULLER

“Cin”, gözle görülmeyen canlı varlık; “ins”in (insan) mukabili demektir. Kur’an’da bildirildiğine göre, cinler de İnsanlar gibi ibâdet için yaratılmıştır.²⁰⁶⁸ Bu yüzden cinler de İnsanlar gibi mükelleftir, sorumludur. Müslüman olanları ve kâfirleri vardır. Erkeği, dişisi, evlenmeleri ve çoğalmaları sözkonusudur. Her fânî gibi ölümlüdürler, dumansız ateşten (ışın) yaratılmışlardır. Bu yüzden vücut yapıları insanlardan farklıdır. İnsanlarla evlenmeleri, cinsleri ayrı olduğu için mümkün değildir. İnsanların cinlerle evlenmeleriyle ilgili olarak kaydedilenler, eski din ve kültürlerden geçen birtakım hurâfelerdir. İslâm hukuku böyle bir durumu kabul etmez. Onlarla cinsel temas yapıp çocuk sahibi olmak mümkün değildir. Zinâ yaparak hâmile kalıp doğum yapan bir kadına: “bu çocuğun babası kimdir?” diye sorulduğunda bu kadının, “cindir” şeklinde cevap vermesi kabul edilecek bir husus değildir.

2066 6/En’âm, 130

2067 72/Cinn, 1-2, 4, 6, 8, 11, 14

2068 51/Zâriyât, 56

Bunun gibi, “şurayı cinler soydu, şu eşyayı aldılar, kızımı onlar kaçırdı” gibi iddiaların geçersizliği ortadadır. Toplumumuzda, cinlerle evli olduğunu söyleyenler ya şarlatandır, ya da ruhsal açıdan rahatsız kimselerdir, tedaviye ihtiyaçları vardır. Cinlerin kâfir olanlarına “şeytan” denilmektedir. İblis (Şeytan) da cinlerdendir.²⁰⁶⁹ Onların gaybı bilmeleri söz konusu değildir. Cinlerin ve onlarla irtibat halinde bulunduğunu iddia eden kâhin, falcı, cinci diye anılan kimselerin gaybı bilme iddiaları yalandan ibarettir. Bunların verdikleri haberlere dayanılarak birtakım insanlar suçlanamaz, böyle kişilerin sözleri mahkemelerde delil olamaz; bunlar iftiradan ibarettir.

Bu tür şahıslara gelecekle veya kayıp eşya ile ilgili sorular yöneltmek ve cevaplarına inanmak haramdır. İslâm’a göre, mahkemede cinlerin verdiği bilgiler değil; insan cinsinden âdil tanıkların şahitliği geçerlidir. Cinlerle irtibat kurmak, peygamberlerle ilgili olmak şartıyla ve mûcize şeklinde mümkündür. Diğer insanların onlarla irtibat kurdukları, emirleri altına aldıkları hususu, kendi iddialarından ibarettir ve bize göre yalandır. Kur’an ve hadislerden bu işin Hz. Süleyman’a mahsus bir mûcize olduğu anlaşılmaktadır.

Cinlerin eşyanın yerini değiştirmeye güçleri yetse bile, Cenâb-ı Hakk’ın buna izni yoktur ve bu iş “sünnetullah”a aykırıdır. Böyle bir şeye müsaade edilseydi, insanoğlunun tâbi olduğu hukuk sistemi altüst olurdu. Onların canları istediği zaman şekil değiştirmeleri de mümkün değildir. Peygamberlerin, âlimlerin veya diğer insanların kılığına girmeleri de, Allah’ın koymuş olduğu öteden beri devam edip gelen kanunlara aykırıdır. Böyle bir şey insanoğlunun dinini ve hukuk düzenini bozacağından Yüce Allah tarafından buna izin verilmemiştir.²⁰⁷⁰

CİNLERİN İNSANLARIN EMRİNE GİRMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?

Bazı âlimler, cinlerin Hz. Süleyman’a hizmet etmeleriyle ilgili âyetleri delil olarak alıp cinlerin diğer insanlara da boyun eğip onların emrinde bulunmalarının mümkün olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu konuyla ilgili olarak ilmu’l-Azâim adlı bir bilim dalının meydana getirildiği de öne sürülmektedir. Cinlerin Hz. Süleyman’a boyun eğmelerinden bahseden âyetler 21/Enbiyâ, 82; 27/Neml, 17, 38-39; 34/Sebe’, 12-13; ; 38/Sâd, 36-38 âyetleridir. Cinlerin insanlara boyun eğmelerinin mümkün olduğunu savunan âlimlerin delil gösterdiği bu âyetler, Hz. Süleyman’la ilgilidir ve bu işin sadece ona mahsus olup, daha sonra gelen kimselere

²⁰⁶⁹ 18/Kehf, 50

²⁰⁷⁰ A. Osman Ateş, ı.g.e. s.-337-338

böyle bir imtiyazın verilmediği Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden anlaşılmaktadır. Kanaatimizce bu durum, cinlerin insanlara itaat etmelerinin mümkün olduğunu ileri süren ve bu görüşlerine bu âyetleri delil gösteren âlimlerce gözardı edilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Süleyman'ın bu konuda şöyle duâ ettiğiinden bahsedilmektedir: *“Süleyman: ‘Rabbim! Beni bağışla, bana benden sonra kimse-nin ulaşamayacağı bir mülk/hükümrânlık ver. Şüphesiz Sen daima bağışta bulunansın’ dedi.”*²⁰⁷¹

Hz. Süleyman'a verilen bu mülk ve hükümrânlık konusunda Kitab-ı Mukad-des'de bir kayıt vardır ve burada şöyle denilmektedir: “Ve Allah dedi: ...Hikmet ve bilgi sana verildi. Ve Ben sana öyle zenginlik, mal ve şeref vereceğim ki, sen-den önce olan krallarda onun benzeri yoktu, ne de senden sonra onun benzeri olacaktır.”²⁰⁷²

Sonuç itibarıyla, Hz. Süleyman'ın emrine verilen cin ve şeytanların, ondan sonra başkalarının emir ve hizmetine verilmesinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber için bile böyle bir durum söz konusu olmadığına göre, bunun diğer sıradan insanlar için mümkün olabileceğini ileri sürmek doğru olmasa gerektir. Çünkü âyet ve hadislerde cinlerin Hz. Peygamber'in emrine verilip Ona da Hz. Süleyman'a yaptıkları gibi kaleler, mâbedler, havuzlar vs. yapı-tıklarından bahsedilmemektedir. Hz. Peygamber'in cinlerden hizmetçileri yoktu, Mescid-i Nebeviye'yi ashâbıyla beraber bizzat kendisi çalışarak inşâ etmişti. Düşmana karşı korunmak için Medine'nin etrafına kazılan hendekte bizzat ken-disi de kazma-kürek çalışmıştı. Ev işlerini de hanımları ve kendisi görmüştü. Bu husus gözden uzak tutulmamalıdır.

Günümüzde ve daha sonraki asırlarda müslümanlar, cin ve şeytanları ken-dilerine boyun eğdirip onları çalıştırmayı hayal etmek yerine; kendileri çalışmayı öğrenmeli, dünya ve âhirette hor ve zelil olmaktan kurtulmalıdırlar. Hz. Pey-gamber'in yukarıda sayılan davranışlarında, ümmeti için bu konuda gerekli olan uyarı vardır. Müslümanlar, cehâlet, hurâfe ve saflık içinde, tarlasının burçağını yoldurduğunu, ekip biçtiğini ileri süren, yerin altında gizli altın ve gümüşle-rin, definelerin, hazinelerin yerini cinlerden öğrendiğini iddia eden cinci denilen yalancı kimselerin kendilerinde kudret ve üstünlük olduğunu göstermek için ortaya attıkları sözlerine kanmamalıdır. Aksine kafa ve gönüllerini Kur'an'ın ay-dınlığına açmalı, bu tür hayâlî şeylerden medet beklemekten vazgeçerek çalış-malı, ilmin verilerine kulak vermelidir. Cinlerden yerin altındaki hazinelerin yerini

2071 38/Sâd, 35

2072 II. Krallar I/11-12

öğrenmeyi bekleyeceklerine, yerin altındaki cevherleri, madenleri, petrolü keşfedip yeryüzüne çıkartarak zenginleşmek ve zilletten kurtulmak için bunların ilmi yollarını öğrenip tatbik etmelidir.

Hiz. Süleyman'ın Kur'ân-ı Kerim'de haber verilen durumu hâric, dünya kuruldu kurulalı cinlerin insanlara itaati söz konusu olmamalıdır. Elimizde bunun aksini ortaya koyacak deliller bulunmamaktadır. Cinlerin insanlara itaati, onların tabiatlarına da aykırıdır. Onlar kendi arzularıyla insanın emrine girmemişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'den, onların Hiz. Süleyman'ın emrine de kendi istekleriyle girmediklerini anlıyoruz: ***“Rabbinin izniyle yanında iş gören cinleri onun buyruğu altına verdik ki, bunlar içinde buyruğumuzdan çıkan olursa ona alevli ateşin azabını tattırdık.”*** ²⁰⁷³

Bu âyetten, cinlerin Hiz. Süleyman'ın emrine girmelerinin ancak Allah'ın izin ve müsaadesiyle, yani emriyle mümkün olduğu anlaşılıyor. O zaman, cinleri emirleri altına aldığı iddia eden insanların bu konuda kendilerinin delilleri nelerdir? Allah'ın izin vermediği bir şeyi yapmaya muktedir olduklarını nasıl iddia edebiliyorlar? Âyetle, cinlerin Hiz. Süleyman'ın (a.s.) emrine, Allah'ın buyruğuyla girdikleri, buna itaatsizlik edenlerin alevli bir ateşle cezalandırıldıkları haber veriliyor. Demek ki cinler isteseler de Hiz. Süleyman'ın emrinden çıkamazlardı; aksi takdirde azab olunarak imhâ ediliyorlar, ya da zorla itaate sokuluyorlardı. Yine, Kur'an'da cinlerin zorla Hiz. Süleyman'ın emrine verildikleri ve o vefat edinceye kadar bu durumdan kurtulamadıkları bildirilmektedir: ***“Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, ancak değneğini yiyen kurt onun vefatını fark ettirdi. O, ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şâyet cinler gaybı/görölmeyeni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azabın içinde kalmazlardı.”*** ²⁰⁷⁴ Şu halde, Allah'ın zorla Hiz. Süleyman'ın buyruğuna verdiği, ondan sonra da kimsenin emrine vermediğini Peygamberleri Süleyman (a.s.) ve Hiz. Muhammed'in (s.a.s.) diliyle haber verdiği cinleri, başkalarının emri ve hizmetine verdiği iddia etmek, büyük bir yalan olmalıdır.

Cinlerin kendi istekleriyle insanoğluna itaati ta ilk baştan beri söz konusu değildir. Çünkü onların büyükleri olan İblis, Hiz. Âdem yaratıldığı zaman, Cenâb-ı Hakk'ın ona boyun eğmesi konusundaki emrini dinlemeyerek isyan etmiş, büyüklük taslayarak kâfirlerden olmuştur. Bu durum, Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli âyetlerinde haber verilmektedir.²⁰⁷⁵ İslâm âlimlerinin çoğu, bu âyet-i kerimelerdeki

2073 34/Sebe', 12

2074 34/Sebe', 14

2075 Bkz. 15/Hicr, 28-46; 2/Bakara, 34-38; 7/A'râf, 11-25; 17/İsrâ, 61-65; 18/Kehf, 50; 38/Sâd, 71-

“secde” kelimesi ile, Hz. Âdem’e ibâdetin değil; ona itaat ve boyun eğmenin kastedildiğini söylemektedirler. Bu durumda, yaratıldığı günden beri İnsana karşı büyüklenen, kendisini üstün gören İblis ile onun soyu olan cinlerin, kendi istek ve arzularıyla bazı İnsanların emrine girdiğini, onlara hizmet ettiğini ileri sürmek boş bir iddia olmaktan öteye gidemez. Bu konularda yazılan ve halkın elinde dolaşan kitaplar, İslâm’dan önceki câhiliyye toplumlarının inanç, gelenek ve kültürlerinden geçmiş aslısız şeyler ve hurâfelerle doludur. Bunlar, Yıldıznâme, Gizli İlimler Hazinesi vb. adlarla İnsanların ellerinde bulunan derlemelerdir. Yıldıznâme denilen kitaplardaki bilgilerin yıldızlara tapan Sâbîilerden geçen hurâfelerle dolu olduğunda şüphe yoktur. Gizli İlimler Hazinesi denilen kitaplar da Bâbil, Âsur, Sümer, Hitit, Eski Mısır vs. kültürlerden geçmiş safsatalarla doludur.²⁰⁷⁶

CİNLER KAYBOLAN YA DA ÇALINAN ŞEYLERİ BİLEBİLİR Mİ?

Kur’ân-ı Kerim’in çeşitli âyetlerinde gaybı Allah’tan başkasının bilemeyeceği haber verilmektedir. *“Gaybın anahtarları O’nun katındadır, onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı bilir. Düşen yaprağı, yerin karanlıklarında olan daneyi, yaşı kuruyu -ki apaçık kitaptadır- ancak O bilir.”*²⁰⁷⁷; *“Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir.”*²⁰⁷⁸; *“De ki: ‘Göklerde ve yerde gaybı Allah’tan başka bilen yoktur.’”*²⁰⁷⁹; *“O, gaybı bilendir, gaybına da kimseyi vâkıf kılmaz.”*²⁰⁸⁰; *“Ona Rabbinden bir mûcize indirilmeli değil mi?” diyorlar. De ki: ‘Gayb Allah’ındır. Bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.’”*²⁰⁸¹

Bu âyetlerin ışığında gaybı Allah’tan başkasının bilmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine Kur’ân-ı Kerim’den, kendisinden başkasının vâkıf olması mümkün olmayan gaybın bir kısmını, Allah’ın, dilediği peygamberlerine bildirdiğini öğrenmekteyiz: *“Allah size gaybı bildirecek değildir; fakat O, peygamberlerden dilediğini seçip ona gaybı bildirir.”*²⁰⁸²

Cinler de gaybı bilme konusunda İnsanlardan farklı durumda değildir. Onlar da gaybı bilmezler, bilgileri de gördükleri şeylerle sınırlı olup geleceği ve meydana gelen olaylardan kendilerine gizli kalan şeyleri bilemezler. Cin-

85; 20/Tâhâ, 116-125

2076 A. Osman Ateş, a.g.e. s. 252-259

2077 6/En’âm, 59

2078 16/Nahl, 77

2079 27/Neml, 65

2080 72/Cin, 26

2081 10/Yûnus, 20

2082 3/Âl-i İmrân, 179

lerin gök katlarına çıkarak meleklerin konuşmalarını dinleyip kulak hırsızlığı yapmaları, çaldıkları haberleri kâhinlere iletmeleri Allah tarafından yasaklanmış, gökler şihâblarla korunmuştur. Kurân-ı Kerim’de yer alan âyetlerden, kulak hırsızlığına teşebbüs eden cinlerin şihâblarla imhâ edildiği anlaşılmaktadır.²⁰⁸³ Bunun hikmetinin, gaybdan haber verdiklerini ileri süren kâhinlerin, insanları saptırmalarının engellenmesi olduğu açıktır.

Hiz. Süleyman’ın vefatından bahseden bir âyet, cinlerin gaybı bilmediklerini açıkça ifade etmektedir: **“Süleyman’ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, ancak değneğini yiyen kurt onun vefatını cinlere farketmedi. O, ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şâyet cinler, gaybı/ görülmeveni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azab içinde kalmazlardı.”**²⁰⁸⁴ Âlûsî, bu âyetin tefsiriyle ilgili olarak, gaybın sadece istikbalde meydana gelecek olaylara tahsis edilemeyeceğini, vukua geldiği halde kişinin bilgi sahibi olmadığı şeylerin de gaybın muhtevâsına girdiğini söylemektedir.

İslâm öncesi çağlardan günümüze kadar birtakım kimseler, cinlerle irtibat kurduklarını, kendilerinin dostu olan ya da emirleri altına girmiş olan cinlerin onlara birtakım gaybî haberleri bildirdiklerini iddia edegelmişlerdir. Ancak Hiz. Peygamber, kâhin denilen bu kimselerin verdikleri haberlere inanılmamasını emrederek onlara bir şey sorulmasını yasaklamışlardır: **“Kim bir kâhine, ya da arrâfa gider ve onun sözlerini tasdik ederse, Hiz. Muhammed’e indirilene küfretmiş olur.”**²⁰⁸⁵ Bu durumda, ister yıldızlara bakarak (burçlardan ve astrolojik haritalardan yola çıkarak), ister cinle konuşarak, isterse remil yoluyla gaybdan haber verdiğini iddia etsin, kâhine, münecime, arrâfa bir şey sormak, onların, kaybolan ya da çalınan şeylerin yerleri hakkında söylediklerini tasdik etmek şiddetle yasaklanmış oluyor. Bu yüzden de cinlere, çalınan şeyler hakkında soru sormak câiz olmadığı gibi, onlardan alındığı iddia edilen haberlere inanmak da doğru olmaz. Cinlerden alındığı ileri sürülen bu tür haberler şer’î ve hukukî bir delil olamaz. İslâm’ın bu tür konularda beyyine/delil olarak kabul ettiği husus, âdil kimselerin (tabii ki insanların) şahitliğidir. Bu açıdan, günümüzde birtakım şahısların, cinlerle irtibatlı olduğunu söyleyen kimselere başvurarak onlardan kayıp ve çalınan şeyler hakkında bilgi istemeleri apaçık bir hatadır. Sorularına karşılık olarak aldıkları cevapların da şer’î/hukukî bir delil olması söz konusu olamaz.²⁰⁸⁶

2083 Bkz. 67/Mülk/5

2084 34/Sebe’, 14

2085 Ebû Dâvud, Tıb 21, hadis no: 3904; Tirmizî, Tahâret 102; hadis no: 135; İbn Mâce, Tahâret 122, hadis no: 639

2086 A. Osman Ateş, a.g.e. s. 263-267

CİNLERİN YARATILIŞ AMACI

Cinler de insanlar gibi Allah’a ibâdet etsinler diye yaratılmışlardır. *“Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibâdet/kulluk etsinler diye yaratım.”*²⁰⁸⁷

CİNLER GAYBI BİLEBİLİR Mİ?

Cinler gaybı bilemezler. Çünkü gaybın bilgisi sadece Allah’a aittir. Ancak Allah, peygamberlerden dilediklerine gaybdan bazı bilgiler verebilir.

*“...Gaybı bilen ancak O’dur... Ancak dilediği peygamber bunun dışındadır.”*²⁰⁸⁸ *“...Eğer cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı.”*²⁰⁸⁹

CİN VE ŞEYTANIN İNSAN İLE OLAN MÜNÂSEBETLERİ

İnsanları aldatarak, küfre ve sapıklığa yöneltmeye ve onların ahlâkını bozmaya çalışan şeytan, insanın açık bir düşmanıdır.²⁰⁹⁰

Eskiden müşrikler, ilâhî sırları bildiğini sandıkları ve bu sebeple korktukları cinleri ilâhlık derecesine çıkarırlardı. Dev, gulyabani, şeytan, peri, cin ve melek adıyla andıkları, hayra veya şerre kaadir sandıkları esrarengiz rûhânî yaratıkları ilâh kabul ederek, onlara tapınırlardı. Her birine çeşitli tılsımlar, sihirler yapan Sabîîler, câhiliyye Arapları ve diğer müşrikler, görülmeyen gizli yaratıklar olan cin ve şeytanları Allah’a ortak koşar, O’na oğullar ve kızlar uydururlardı.

Cinler ve şeytanlar, insanların görmediği ve bilmediği bir çok mânevî ve âdi olayları görür ve bilirler. Fakat, cinlerin şeytanlıklarına kapılarak ve gâipten sırlar öğrenmek sevdasıyla onların istilâsına düşmemeli, kötü tasarrufuna girmemelidir. Cinlere verilen tasarruf kudreti, insanlara verilen idrâk kuvvetinden daha yüksek değildir ve bunların hepsi ilâhî kudret önünde bir hiçtir. Onun içindir ki, Allah’a ihlâsla iman eden gerçek mü’minler onlardan korkmazlar ve istilâlarına uğramazlar. Çünkü Kur’ân-ı Kerim’in nûru onları yakar.

2087 51/Zâriyât, 56

2088 72/Cinn 26-27

2089 34/Sebe’, 14; ve bak. 72/Cin, 8-10

2090 2/Bakara, 168; 5/Mâide, 91; 36/Yâsin, 60-61

ŞEYTANIN YARATILIŞ VE İNSANLARA VESVESE VERMESİNİN HİKMETLERİ

İnsanın apaçık düşmanı olduğu bildirilen ve gayesi insanı doğru yoldan çıkararak küfre ve dalâlete sevk çalışmak olduğu anlaşılan şeytan, acaba niçin yaratılmıştır?

Şüphe yok ki, süflî duygu ve arzular, insanın fiziksel varlığı için şarttır. Fakat bunlar çığırından çıkıp kontrol edilmez bir hale gelirse, insanın iyi ve yüce bir hayata doğru yönelmesine ve yükselmesine engel olur. İslâm, bu duygu ve arzuları görmezlikten gelmez; ama bunlara istikamet ve sınır çizer. İnsanın bu cins duygu ve arzularını kontrol etmesi, yöneleceği yeri helâl olanlara göre belirlemesi ve haddi aşmaması gerekir. Eğer bunu yapmakta başarıya ulaşırsa, ne bu fizikî arzular, ne de onu tahrik eden şeytan insana zarar verebilir. Tam aksine, bu beşerî duygu ve arzular, mânevî cephesinin emrine girer ve onun yükselmesine hizmet eder. İnsan için bir sınanma alanı olan bu dünyada insanı iyiliğe sevk etmek için melek, vicdan, fitratin varlığı nasıl lüzumlu ise; fizikî varlığı için de onun süflî arzularını kamçılayan kuvvetler, kontrol altına alınmak şartı ile zararsız; hatta faydalı olabilir.

Aslında şeytan, önce insana itaati kabul etmez. Babamız Âdem'e vesvese verdiği gibi, hepimizi yoldan çıkarmaya çalışır. Onun niyeti, insanoğlunu parlak sözlerle ve yalanla süflî arzularını uyandırarak, onu yanlış yola sevk etmektir. İnsan, rûhî gelişmesinin ilk aşamasında, şeytanın içinde uyandırdığı süflî ve kötü arzuları susturmak için onunla savaşmak zorundadır. Fakat insan, bu mücâdelede azimli olursa, ilâhî vahiy sayesinde sonunda şeytanı yenecektir. İnsan, bu safhayı atlatıp gâlip çıkar, ihlâs sahibi samimi mü'min olursa, artık yükselir. Şeytan, vesvese vermeye çalışsa da kâmil imana sahip ihlâslı insanlara güç yetiremez. Artık, şeytanla imtihan edildiği ve onu sürekli yendiği için, şeytan böyle bir insanın -istemese de- takvâsını, derecesini artırmış olur. Bu düşman sayesinde insan, meleklerden de üstün seviyeye çıkar. Şeytan ve onun içimizdeki vesvesesi olmamış olsaydı, insanın bu yücelmesi de mümkün olmayacaktı. *“Benden size bir hidâyet rehberi geldiğinde kim ona uyar, yolundan giderse, onlar için artık korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaktır.”*²⁰⁹¹

CİN VE ŞEYTANIN VARLIĞI AKLA TERS DEĞİLDİR

Saf ateşten yaratılan ve insan gözüyle görülemeyen cinler ile, aynı cinsten olduğu Kur'an'da haber verilen şeytanın gizli varlıklar oldukları, varlıkları Kur'an'la sâbittir. Bu konuda birçok âyet ve Kur'an'da "Cin sûresi" adıyla anılan müstakil bir sûre vardır. Cinlerin varlığını Hz. Peygamber de haber vermiştir. O halde, bizim müslüman olarak, muhkem âyetler ve sahih hadislerle var olduğu bildirilen cin ve şeytanın, Allah'ın görülmeyen gizli yaratıkları olduğuna inanmamız gerekir.

Şer'an sâbit olan meleklerin varlığını inkâr etmeyen insan akli, aynı sebepten, varlığı şer'an sâbit olan cin ve şeytanı da inkâr edemez. Çünkü bu husus, aklen muhal değildir. Cinlerin de cismanî bir bünyesi olabilir. Fakat, bizim her bünyeyi görmemiz zarûri olmadığı gibi, gördüğümüz cisimlerin de her cüz'ünü göremediğimiz bilinen bir gerçektir. O halde, gözlerimizin önünde, bir bünyeye sahip birçok varlıklar olduğu halde, biz onları görmeyebiliriz. Nitekim mikroplar var olduğu halde, onları çıplak gözle göremeyiz. Bu bakımdan, hava içinde hiç hissetmediğimiz dalgalar ve ışınlar bulunduğu gibi, araç ve âletle bile hissedemeyeceğimiz gizli varlıklar bulunabilir.

Esasen, bütün cismanî ve fizikî kuvvetleri henüz keşfedemediğimiz bir gerçektir. O halde çok geniş olan kâinatta, duyularımızdan gizli ve görme gücüne sahip olmadığımız rûhânî varlıkların bulunduğunu inkâr etmek doğru olmaz. Her türlü varlığı yaratmaya kaadir olan Allah'ın yarattıklarının, yalnız gözümüzle veya âletlerle görüp bildiğimiz şeylerden ibâret olduğunu sanmak, büyük gaflet olur. Bu ise, yüce Allah'ın ilâhî kudretini ve evrenin kapladığı alanı bilmemekten başka bir şey değildir.

SIHİR (BÜYÜ)

*"...Fakat şeytanlar kâfir oldular; insanlara sihir öğrettiler."*²⁰⁹²

*"Helâk edici yedi şeyden korunun! Allah'a şirk koştuktan ve sihir-den...."*²⁰⁹³

"Düğüm atarak üzerine üfleyen kimse sihir yapmıştır. Sihir yapan ise

2092 2/Bakara, 102

2093 Buhârî, Vesâyâ 23; Tıb 48, Muhâribîn 31; Müslim, İman 38, 4; Ebû Dâvud, Vesâyâ 10, 1; Nesâî, Vesâyâ 11

*şirk koşmuştur. Üzerine (muska, nazarlık gibi) bir şey takan kimse, (Allah'a değil; taktığı şeye) güvenmiş olur.”*²⁰⁹⁴

Türkçede büyü denilen sihir, sebebi gizli olan ince şey demektir. Sebebi gizli olmakla birlikte gerçeğin tersi olarak hayallendirilen el çabukluğu, yaldızcılık, hilekârlık yoluyla oluşturulan şeydir. Sihir, yalın olarak söylendiğinde göz bağıcılık ve esrarengiz bir şekilde hakkı bâtil, bâtili hak, gerçeği hayal, hayali gerçek göstermek şeklinde anlaşılır. Bu yüzden yerilmiş ve kötü bir şey olarak nitelendirilmiştir.

Sihir bizâtfîhi harika bir şey değildir. Kur'an'da, bunun göz yanıltması ve hayallendirme olarak belirtildiğine rastlarız: “*...Bir de ne görsün: Büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopaları (hakikaten) koşuyor gibi ona hayallendiriliyordu.*”²⁰⁹⁵ Yani sihir, halkın göz boyama dediği cinsten, duyuları yanıltarak, hayal görmelerini sağlamaktır. Sihir, hakikati hayal; hayali hakikatmiş gibi göstermektir. Sihrin her an yapılabileceği özel bir yol ve sebebi, kendi içinde tutarlı bir açıklaması vardır. Yalnız, o sebep herkesçe bilinmediği için hârika imiş gibi düşünülür. Sihrin, şarlatanlık ve hilekârlık denilen ve gerçek dışı olanın yanında, sanat, teknoloji ve bilim yoluyla sihirbazların, bilinmeyen bir nedenle gerçek olan bir mâhiyeti olağanüstü bir mâhiyetmiş gibi insanları kandırmaya çalıştıkları da çok görülenlerdendir. Tarihçilerin ve tefsirlerin anlattığına göre Firavun'un sihirbazları ip ve değneklerini yılanlar şeklinde yürütürken cıvadan istifade ederek bunu yapmışlardır. Cıvanın genleştiğini bilmeyen insanlar, ipleri hareket ederken görmüşler, sebebini bilmedikleri için bu olayı, hârika zannederek kandırılmışlardır. Bu ister istemez, bir korku ve heyecana sebep olacaktır. Sonra Allah'ın yardımı yetişerek, onların bu aldatmalarını boşa çıkarmıştır.

Sihir boş ve hayali şeyler olmakla beraber, ondan korkup ürkenlere, psikolojik olarak etkilenenlere zarar verebilir. “*Allah'ın izni olmadıkça onlar, hiçbir kimseye onunla (sihirle) asla zarar verici olamazlar.*”²⁰⁹⁶

Kur'an, üfürükçülük ve sihir yapanları, “*düğümlere üfleyenler*” olarak tanıtır ve şerlerinden Allah'a sığınılmasını tavsiye eder.²⁰⁹⁷ Düğümlere üfleyenler, sihir yapan kimselerdir. Sihirler neye yapılmış olursa olsun, o şeyin

2094 Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 199, 7/117

2095 20/Tâhâ, 66

2096 2/Bakara, 102

2097 113/Felâk, 4

aslında veya şeklinde bir değişiklik yapamaz. Meydana gelen şey, sadece sihirbazın, duyguları etki altına alarak o nesneyi farklı şekilde gösterebilmesi, telkin vb. yollarla hayal göstermesinden, insanları kandırmasından ibârettir.

Sihir küfür, sihir yapan da kâfirdir. Kur'an insanlara, her konuda Allah'a sığınmayı öğretmektedir. Bu sebepten dolayı da, bunun aksine olan her türlü düşünce ve fiili yasaklamıştır. *“Onların yaptığı bir büyü hilesidir. Büyücü ise nereye varsa, asla başariya ulaşamaz.”*²⁰⁹⁸

BÜYÜNÜN ETKİSİ VAR MIDIR?

Sihir ya da büyü'nün insanlık tarihinde fiilen var olduğu, Bâbil dönemin-den beri bilinip bazı çeşitlerinin uygulandığını biliyoruz. Ancak, sihirbazlar, büyücüler tarafından çeşitli maksatlarla yapılarak bazı etki ve sonuçları iddia edilen, kendilerine diğer insanlardan üstünlük, ayrıcalık, maddî-mânevî çıkar sağladığı görülen sihir ya da büyü'nün İnsanlar veya eşya üzerinde gerçekten tesiri var mıdır? Bu soruya tarihten bu yana açık, net ve kesin bir cevap üzerinde uzlaşamadığı görülmektedir. Sihrin çeşitlerinden bahsedilen bölümde sonuç olarak sihrin başlıca iki kısma ayrıldığını, bir grubun sırf yalan-dolan, üçkâğıtçılık, göz boyama ve el çabukluğu, göz bağcılığı türünden şeyleri içerdiğini, diğer grubun da bilimsel, teknolojik bazı gerçeklere dayandığını ve bu bilimsel gerçeklerin istismar edilmesi sûretiyle ortaya konulan bazı olayları kapsamına aldığını belirtmiştik. Bu durumda birinci grup sihir ya da büyü'nün hiçbir şekilde gerçekle ilgisi olmadığı ortaya çıkmaktadır. İkinci grup sihirden ise, bazı bilimsel gerçekler yer almakta, eşya ya da Allah'ın tabiatıta yarattığı bazı kanunların özellik ve inceliklerinden yararlanıldığı, bunların kötü maksatlarla kullanılarak şirk ve küfre âlet edildiği görülmektedir. Bu açıdan, birinci gruba giren ve aslı olmayan, yalana-dolana dayanan sihrin herhangi bir tesirinin olmayacağı açıktır. İkinci gruba giren sihirlerin birtakım bilimsel gerçekleri içinde barındırdığını belirten bazı âlimler, bu çeşit büyülerin tesir edebileceğini söylemişlerdir.

İslâm, sihirle uğraşmayı, büyü yapmayı şirk ve küfür derecesinde bir fiil saymış, bu konuda çok şiddetli bir tutum sergilemiştir. Bu açıdan, sihir ya da büyü kitaplarında yer alan ve az çok bilimsel bir gerçeği olduğu ileri sürülen, insanlara ve eşyaya tesir ettiği iddia olunan bu sihirlerin hurâfe mi yoksa gerçek mi olduğunu deneyerek, tecrübe ederek ortaya koymaya da cesaret

edilememiş, günümüze kadar bu konuda kesin ilmî sonuçlara varılamamış olduğu kanaatindeyiz.

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan âyetlerle, bazı hadislerle dayanan bir kısım İslâm âlimleri büyü'nün bir hakikati olduğunu ve tesir ettiğini, bunun şerrinden Allah'a sığınmak gerektiğini söylemişlerdir. **Mu'tezileye ve ehl-i sünnete mensup bazı âlimlere göre ise büyü, gerçek değildir. Sihir diye bir şey yoktur.** İnsan hiçbir şekilde, dokunmadan başkasına etki yapamaz. Ancak mu'tezile ve bazı ehl-i sünnet âlimlerinin, bir kimseye dokunmadan etki edilemediği görüşünün, devirlerindeki fen ve teknik uygulamaların, çağımızdaki seviyeye ulaşmamış olmasından dolayı bu şekilde ortaya konduğu da bir gerçektir. Çünkü günümüzde fizikî birtakım yollarla, ses dalgaları, elektrik, kızıl ya da mor ötesi ışınlar kullanılarak eşyaya ya da herhangi bir insana etki etmenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Artık zamanımızda ses, ışık, elektrik dalgalarıyla el değmeden birtakım cihazlar çalıştırılabilmektedir. Tv., uydular, uzaktan kumandalı silâhlar, füzeler vs. araç ve gereçler buna bir örnektir. Ancak bunların fizikî birtakım kanunlarla, bilimsel yollarla yapıldığı, bir sihir ya da büyü olmadığı ortadadır. **Ehl-i sünnet âlimlerinden İmam Ebû Hanîfe, Ebû Bekir er-Râzî, İbn Hazm, Ebû Câfer el-Esterebâzî,'ye göre büyü'nün aslı yoktur.** Hepsi göz boyamadan ve insanları aldatıp kandırmadan ibarettir. Yine kaydedildiğine göre, ehl-i sünnet âlimlerinin bir kısmına göre büyü vardır. Bunlara göre, bazı kimseler riyâzet, isimlerin ve rakamların özellikleri, efsun ve uzlet gibi yollara başvurarak başka varlıklar üzerinde etki yapabilecek duruma gelebilirler. Cinlerin kötülüleriyle temas kurup onlar aracılığıyla olağanüstü şeyleri yaratan yine Allah'tır. Sihirbaz, büyüyle bir olayın sebeplerini bir doğrultuda düzenlemeye sevkeder. O isimlere ve rakamlara o özellikleri veren de Allah'tır. Böylece her işin fâili Allah olmaktadır. ²⁰⁹⁹

Sihir konusunu, birtakım saçmalıklardan, asılsız uygulamalardan ve hurâfelerden arındırarak Kur'an ve sahih sünnetin ışığında düşünersek, âlimlerimiz de belirttiği gibi, bunlardan bir kısmında gerçek payı olmalıdır. O halde **sihrin bu gerçek kısmı ve tesiri nedir? Kanaatimizce bu, günümüzde geçmiş asırlara nispetle gâyet iyi bilinen ve kullanılan "telkin"dir.** Telkin, yaldızlı sözlerle, aldatıcı davranış ve yalan-dolan haberlerle muhâtabın kafasını ve gönlünü bulandırmak, fikirlerini çelmek, kanaatini değiştirmek ya da arzu edilen görüş veya kanaate sahip olmasını sağlamaktır. Telkin,

2099 Fahreddin Râzî, Mefâtihu'l-Gayb Terc. 263; S. Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, 1/209; A. Osman Ateş, a.g.e. s. 232

günümüzde söz, propaganda, yazı, resim, film, mozik, spor, yalan haber vs. yollarla çok modern bir şekilde yapılmaktadır. Bunun için kaset, disket, cd., bant, resim, yazı, tv., telefon vs. araçlarla muhâtaba ulaşılmakta, onun fikirleri çelinmekte, belli bir kanaate sahip olması temin edilmektedir.²¹⁰⁰ Tâbir câize kişi, yavaş yavaş şartlandırılmakta, beyni yıkanmakta, yani büyülenmektedir. Bu şekilde telkin sahiplerinin isteği doğrultusunda, insanlara doğrular yanlış, yanlışlar doğru, hak bâtil, bâtil hak, yalanlar doğru gibi gösterilmekte, kabul ettirilmektedir. Geçmişte bir insan ya da cin şeytanının, sihirbazının bir ya da birkaç kişiyi, bir kabile veya site halkını büyüleyip kandırarak küfre götürebilmesine karşılık, günümüzün modern sihirbazları, sahip oldukları iletişim araçlarıyla milyonlarca İnsanı, az geliş(tiril)miş veya geri bıraktırmış toplumları, ulusları, câhil kitleleri istedikleri biçimde şartlandırmakta, zehirlemekte, yalan yanlış fikirler empoze ederek, kendi benliklerinden koparmaya çalışmaktadırlar.

Yalan haberler, reklâmlar, seks filmleri, pembe diziler, spor ve özellikle futbol maçları, müzik vs. yollarla İnsanların beyinleri dumûra uğratılıp uyuşturulmakta, İnsanlar düşünemez, doğruyu yanlış, faydalıyı zararlıyı ayırt edemez hale getirilmektedir. İletişim araç ve gereçlerinin yoğun baskısı, sihirleyici, büyüleyici gücü altında İnsanlar cinsel ihtiyaçlarıyla midelerinden başkasını düşünemez, akıl ve irâdelerini kullanamaz, silkinip kendilerine gelemeyen duruma sokulmaktadır. Bu gerçeği inikâr edemediklerinden Batılılar bile, tv.ye magic box (büyüleyici kutu) demektedir. Eski büyücülerin/sihirbazların yerini alan tv., seyirciyi efsunlayıp hipnotize etmekte, aptallaştırmaktadır. Bu sihirli iletişim gücünün sahipleri ve yönlendiricileri, çıkarlarını tehlikede hissettikleri anda kamuoyu oluşturmakta, halk kitlelerini harekete geçirerek hükümetleri devirmek, ya da onlara arzuladıkları kararları aldirtmak istemektedir.

Eski ve Modern Büyünün Etkisi İçin Bir Örnek: Karı-Koca Arasını Ayırmak: "...Onlar karı ile koca arasını açan şeyleri öğreniyorlardı..."

²¹⁰¹Geçmişte, şeytan karakterli kişiler ya da sihirbazlar, İnsanların, karı-kocanın, akrabaların arasını açmak için sınırlı çapta faâliyetde bulunabilmekte, dünya çapında düşünüldüğü zaman küçük zararlara sebebiyet vermekteydiler. Bunlar, belki bin bir şeytanlık ya da kurnazlıkla, halktan yana görünerek karıyı kocasına, kocayı karısına karşı kıskırtıp aralarına geçimsizlik sokmakta, belki ayrılmalarına sebep olmaktaydılar. Kim bilir, kadınların kulaklarına kocalarının kendilerini sevmediğini, aralarında başka bir kadın bulunduğunu, ya da koca-

2100 İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, 8/88

2101 2/Bakara, 102

nın kendisine haksızlık yaptığını, yeterli gezdirmediğini, güzel giydirmediğini, istenildiği şekilde yedirmedeğini, ona karşı cimrilik yaptığını fısıldıyorlar, huzursuzluk ve münâkaşalara, mutsuzluklara sebep oluyorlardı. Kocanın kulaklarına, karısının kendisini istemediğini, evlenmeden önce bir başkasını sevdiğini, zorla kendisiyle evlendirildiğini, hâlâ o eski şahsı sevdiğini, karısının onunla ilişkisi kurduğunu söylemekte, ya da “hanımın ev işlerini iyi yapmıyor, güzel yemekler yapmıyor, israf ediyor...” gibi araya kırgınlık ve kızgınlık sokacak düşünceleri fısıldıyor, vesvese veriyordu. Böylece huzurlu ve mutlu ruhlar, gönüller altüst oluyor, canlar sıkılıyor, ruhlar daralıyor, sonu ayrılıklarla neticelenecek fâcialar meydana getiriyor, yavruları ana-babalı öksüz bırakabiliyorlardı.

Günümüzün modern ve çok daha güçlü büyücüler, artık gizli gizli kişilerin kulaklarına fısıldayarak onları büyülemiyorlar. Onlar, toplumlara, fitratlarında ve benliklerinde yer almayan, değerlerine zıt fikirleri ve hevâlara hoş gelecek özgürlük anlayışlarını pompalıyorlar. Kadın-erkek eşitliğini, kadınların ezildiğini, horlandığını, kocaların onları ezdiğini, erkeklerin onları köle haline getirdiğini, kızların evlenip koca kahrı çekmeye, çocuk doğurup bakmaya, büyütüp terbiye etmeye mecbur olmadıklarını, evlilik denilen kurumun kutsal olduğuna inanmaya gerek olmadığını, cinsel özgürlük olması gerektiğini, iffet, nâmus, bâkirelik gibi kavramların gereksiz ve boş şeyler olduğunu, kadının da istediği zaman, istediği süre, istediği erkekle serbest yaşayabilme hakkı olduğunu, onun da erkek gibi her işte çalışıp kazanarak özgürce harcayabilmesi gerektiğini sûret-i haktan görünerek, güya kadınların hakkını savunarak, şuursuz kesimlere **“telkin”** ediyorlar. Onları şartlandırıyor, büyülüyorlar. Bunun sonucu olarak âileler çöküyor, karı-koca arasında kavga ve gürültüler, nifak tohumları atılıyor, boşanmalar çoğalıyor, yapısı ve sağlamlığı âileye dayanan toplumlar çatırıyor. Sağlıklı nesiller yetiştirebilmek imkânsız hale getirilmek isteniyor. Zina, fuhuş ve benzeri çirkinlikler, Allah’ın haram kıldığı fiiller yayılıyor, ahlâken çöküş başlıyor. Toplumlar zayıflıyor, insanların fitratları yozlaşıyor, kimlik ve benlikleri kayboluyor, başka toplumların ve devletlerin hâkimiyeti altında yok olmaya aday hale geliyorlar.

Boşanmaların oranı konusunda, tv. öncesi ile tv. sonrası karşılaştırmalı istatistikler, olayın vehâmetini ve modern büyüünün etkisini belgeler. İş gücü güzel gözükerek fitneye sebep olmak, erkekleri tahrik etmek, kıskırtmak olan, çağdaş hile ve aldatma araç ve öğeleri olarak eski sihirbazların değneklerinin yerini tutan kozmetik ürünler, fotoğraf hileleri, vücutları teşhir eden giyimeler/soyunmalar, müzik ve dansın katkıları vb. ile erkekleri büyüleme işini başarıyla

gerçekleştiren “sanatçı”, “yıldız” denilen aktrist ve şarkıcıların eski zamandaki büyücü kadınlara, cadılara benzerlikleri değerlendirilmelidir. Bu starları/sanatçıları (!) izlerken, erkek, onları kendi karısıyla ister istemez mukayese etmekte, ahlâksız kadınların teknikle takviye edilen, şeytanın nefislere, olduğundan çok daha güzel gösterdiği yalancı güzelliğine vurularak karısından soğuyabilmektedir. Yine, yakışıklı ve ağzı güzel (büyüleyici) lâf yapan aktörler, şarkıcılar kadınları teshir edip büyülemekte, o da kocası ile filmdeki, pembe dizideki, magazin adlı büyü showlardaki şeytanın allayıp pulladığı oğlanla/jönle, kendi kocasını karşılaştırmakta, etkisinde kaldığı bu büyüünün bedelini, günlük hayatındaki çatırdayan yuvasıyla ödemektedir. Günümüzde “sanat”, çağdaş büyü aracı olarak kullanılmakta, sanatçı da modern büyücü rolünü üstlenmektedir.

Sanat, ruhun güzelliklerinin dışı yansıması olmaktan çıkarılmış; toplumları maddî yönden sömürme, mânevî yönden de uyuşturma görevi almış emperyalizmin cadısıdır. Bu çirkin büyücünün kendisini güzel gösteren maskesinin sırttan makyajını göremeyen gâfil gençler, yalancı güzelliğine âşık oldukları bu cadının kollarına atılır atılmaz can vermekteler. Şimdi sanat adlı bu cadı, büyüyle arkasından koşturduğu gençlerin ruhunu almakla yetinmemekte, bu cinâyetten önce kendi tanrılığına iman ettirip kendine taptırmakta. Bize düşen görev, gücümüzün yettiği oranda, işi ilâhlık taslamaya kadar vardırıran bu büyücünün maskesini düşürmek ve çevremizdeki kurbanlarını azaltmak için çalışmak. Bunun da yolu, maskesini takarak onun rolünü oynadığı “gerçek güzel”i insanlara tanıtmaktan geçiyor. Sahtekârlar ne ile kandıracaklarsa, o şeyin gerçeğini hakıyla tanımayanları kandırabilirler sadece. Gerçeğin apaçık ortaya çıkması gerekir ki sahtekâr bâtil eriyip yok olsun. ²¹⁰²

Bu yönüyle, modern sihirbazlar ve büyücüler tarafından uygulanan, toplumlara yöneltilen sihrin ne kadar etkileyici ve tahrip edici olduğu, âileleri yıkamada, karı ile kocanın arasını ayırmada ne kadar güçlü rol oynadığı ortadadır. Bunların şerrinden, zararından emin olabilmek için de her şeyin yaratıcısı Yüce Allah’a sıkı sıkıya bağlanmak, O’nun emir ve yasaklarına kulak vermek, gönderdiği Kitab’ına ve Peygamberinin tavsiyelerine uymak, fitne saçan ortamlardan sakınmak, insan ve cin şeytanlarının kulaklarımıza fısıldadığı telkinlere kapılmamak gerektiği açıktır. Politikacıların yalan vaatleriyle halkı nasıl büyüleyip kandırdıkları, medyanın nasıl akı kara, karayı da ak gösterdiğini ve toplumu nasıl etkilediği ortadadır. Hz. Peygamber’in bu konuda: **“Belâğatlı sözlerden bir kısmı sihirdir.”**²¹⁰³ buyurması da konuyu kavramamıza katkıda

²¹⁰² Ahmed Kalkan, Sanat Bilinci, s. 7

²¹⁰³ Buhârî, Tıb 51, Nikâh 47; Müslim, Cum’a 47

bulunmaktadır. Böyle yıkıcı tesirleri olabilen sihrin tesirinden korunabilmemiz için Kur'ân-ı Kerim'de bir sûre yer almaktadır: *“De ki: ‘Yaratıkların şerrinden, bastırıldığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere nefes eden büyücülerin şerrinden, hased ettiği zaman hasedçinin şerrinden, tan yerini ağartan Rabbe sığınırım.’”*²¹⁰⁴

Bu sûrede konumuzla direkt ilgili âyet şudur: *“düğümlere üfleyip tüküren büyücü kadınların şerrinden”*²¹⁰⁵; *“Düğümlere üfleyen kadınlar”* ifadesiyle, sihir yapmak için bağladıkları düğümlere üfleyen kadınlar kast edilmiştir. Bu ibâre, “erkeklerin kadınlara düşkünlüğünden yararlanıp, naz ve işve ile onların zihinlerini çelerek istedikleri görüşe döndüren kadınlar” şeklinde de anlaşılmıştır. “Bunlar, düğüm gibi açılması zor olan erkekleri naz ve işveleriyle fikirden fikre döndürürler. Böylelerin, erkeklerin fikirlerini çelmek için döktükleri dil, yaptıkları işve, erkeklerin düğüm gibi düşüncelerini üfleyerek çözmeleri, onları çeşitli fitnelere düşürmeleri” şeklinde de tefsir edilmiştir.²¹⁰⁶ Âyetin bu şekilde yorumlanması, telkinin sihir olduğuna, sihrin de telkinden ibaret olduğuna dair yukarıda kaydettiğimiz hususlara uygundur.

İslâm'a rağmen müslümanların içinde icrâ-yı faâliyet gösteren büyücü ve sihirbazların, kaynağı Bâbil, Âsur, Eski Mısır, yahûdilik vs. gibi İslâm öncesi küfür ve şirk dönemlerine ulaşan efsun, tılsım ve büyüleri, onlara İslâmî bir kimlik vermek sûretiyle müslümanların câhil halk tabakası arasına yaydıkları bilinmektedir. Bunda da en çok şamanlar, budist râhipler, maniheizt din adamları, yahûdiler rol oynamış, karşı gelemeyince, ellerinde mevcut birtakım tılsım, efsun, vefk vs. büyü cinsinden hurâfeleri İslâm'a sokmaya çalışarak, bu yüce dini tahrif etme, Kur'an'ı topluma, anlaşılmasız bir sihir kitabı olarak algılatma yoluna gitmişlerdir. Böylece Kur'an'ı hükümsüz bırakma ve Onun denetiminden uzak kalan toplumlar üzerinde eski hâkimiyetlerini sürdürme maksadı gütmüşlerdir. Bunu gerçekleştirmek için, âyetlerden, hadislerden, esmâ-i hüsnâdan, bazı İslâmî duâlardan yararlanmışlar, bunları istismar ederek büyü yapmada kullanmışlardır. Hâlbuki İslâm büyüü yasaklamış, bunun şirk ve küfür olduğunu bildirmiştir. Cinci olduğunu iddia eden muskacı, üfürükçü ve büyücüleri “hoca” sıfatıyla adlandırmışlar, dinin şirk ve küfür kabul ettiği bu sahtekârlıkları, müslümanlığın sahip çıktığı imaj vererek dine büyük darbeler indirmişlerdir.

2104 113/Felak, 1-5

2105 113/Felak, 4

2106 Bkz. Fahreddin Râzi, Elmalılı ve S. Ateş'in Tefsirleri, Felak sûresi tefsiri

Görüldüğü gibi, “*düğümlere üfleyenler*”, İslâm’ı iptal ederek, Kurân-ı Kerim’i devre dışı bırakmak isteyen, içine sokuşturmak istedikleri hurâfe ve büyülerle tevhid dinini tahrif etme arzusunda olan İslâm düşmanlarıdır. Kur’ân-ı Kerim’in inmesi ve İslâm’ın bunların faâliyet alanlarında hâkim olmasıyla menfaatleri haleldâr olmuş bu tür kimseler, hem intikam almak, hem de eski sömürü çarklarını işletmeye devam edip, bu zavallı halkı pençelerinde tutmak için sihre meşrûiyet kazandırmak istemişlerdir. Yüce Allah’ın, “*düğümlere üfleyenlerin şerrinden*” kendisine sığınılmasını isteyerek, mü’minleri onların bu sinsi ve çok tehlikeli faâliyetlerine karşı uyarmasına bu açıdan da bakmak gerektiği kanaatindeyiz. Kısacası düğümlere üfleyerek sanat icrâ eden sihirbaz ve büyücülerin asıl tehlikesi, Kur’an’ı ve İslâm’ı tahrif etmeye ve onları kötü amaçlarına yönelik istismar etmeye yönelik faâliyetleridir.

Kur’ân-ı Kerim indiği zaman, dünyada mevcut tüm toplumlarda olduğu gibi, câhiliye Araplarında da karanlık korkuları vardı. Onlar, gece karanlığında cinlerin ortaya çıkıp kendilerini çarpacaklarına inandıklarından geceleyin bir dereye indiklerinde o derenin en büyük cinine sığınıyorlar ve böylece güven içinde olduklarına inanıyorlardı. Yine bu dönemde Araplar arasında, İnsanları hasta yapmak, onları istediği yöne sevk etmek, onlara zarar vermek amacıyla sihir yapan erkek ve kadınlar vardı. Bunlar büyü yaparken, okuyup üfleyerek düğüm bağlarlardı. Yine toplum içinde, haset eden insanların nazarlarının değeceğine inanılır ve bunun için çeşitli tılsımlara, hurâfe yollarına başvurulurdu. Bu açıdan bu âyetlerin amacı, gecenin karanlığında cinlerin çarpacağını yahut büyücülerin İnsana zarar vereceğini veya mutlaka göz değeceğini anlatmak değil; tek kuvvet ve kudret sahibinin Allah olduğunu, O’na sığındıktan sonra hiç kimsenin ve hiçbir şeyin zarar veremeyeceğini, başkasına değil; yalnız Allah’a sığınmak gerektiğini anlatmaktır. ²¹⁰⁷

Cinlerin insanlara zarar verebileceği, çarpacağı, büyü yaparak cinler vasıtasıyla diğer insanların etki altına alınıp istenilen yöne sevkedileceği, öldürülebileceği, hastalandırılabilceği, hayvan şekline dönüştürülebileceği iddiaları, câhiliye döneminin birtakım yanlış kanaatleri olmalıdır. Bize göre, günümüzde bazı bilim dallarınca da kullanılan hipnoz vs. yollarla telkin, iknâ, şartlandırma, beyin yıkama durumları hâriç bir insanın irâdesinin etki altına alınması söz konusu değildir. Bir insan, bir konuda şu ya da bu yolla iknâ olabilir, etki altında kalabilir, ama attığı her adımda, her davranışında cüz’î irâdesini kullanması söz konusudur. Deli değilse, irâdesini kullandığı şeyler-

2107 İzzet Derveze, Tefsîru’l-Hadis 1/197-198; S. Ateş, a.g.e. 11/191

den de sorumludur. Çünkü Allah, irâdesini hayır ya da şerde kullanmakta serbest bırakmış, insanın davranışlarından sorumlu tutulacağını bildirmiştir. Ayrıca bir insanın hipnoz vs. yollarla devamlı bir sûrette telkin altında tutulup, başkasının emri altına girmesi de mümkün olmamalıdır. Çünkü bu durum, bir nevi uyku halidir. Bir kimseyi irâdesi dışında hipnotize etmek de mümkün değildir.²¹⁰⁸ Bu sebeple de cinlerle irtibat kurarak ya da onları emri altına alarak, başkalarını öldürecek, eşinden boşattıracak ya da birisini istemediği bir kimseye âşık edecek davranışları yaptırtabilmek pek mümkün değildir.

Bu iddialarda bulunanlar, ilgili şahısla doğrudan irtibatta bulunup onlara söz vs. yollarla telkinde bulunmuyorlar. Yazdıkları birtakım muskalarla ya da yaptırdıkları birtakım hurâfe mahsûlü, Bâbil, Âsur, Süryânî kalıntısı büyülerle hedef şahsı etki altına alabildiklerini ileri sürüyorlar. Bu iddialarını desteklemek için de cinleri kullandıklarını, onların kendi emirleri altında bulunduğunu iddia ediyorlar. Cinlerin İnsanların emrine girmeleri mümkün olmadığına göre, geriye bu iddiada bulunan sihirbaz ve büyücülerin cinler ve şeytanlarla dost olmaları kalıyor. Bu durumda, bu tür kimselerin cin ve şeytanlarla irtibat kurduklarını kabul etsek bile, başka İnsanları hasta ettirip hatta öldürebileceklerini, onları tesir altına alıp istedikleri her şeyi yaptırabileceklerini kabul etmek de mümkün değildir. Çünkü hayat veren ve öldüren yegâne güç Allah'tır. Bunlar O'na mahsus fiillerdir.²¹⁰⁹

Ayrıca insanın koruyucu melekleri (hafaza melekleri) olduğunu da hatırdan çıkarmamak gerekir. Cin ya da şeytanların bu konuda bir gücü ve fonksiyonu yoktur. Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Yüce Allah, **"Kullarımın üzerinde senin bir nüfûzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır"**²¹¹⁰ buyurarak bu hususa işaret etmiştir. O zaman kâfir cin ya da şeytanların İnsanlar üzerindeki etkisi, gücü, sadece onları doğru yoldan saptırıp azdırmak, haram ve yanlış yollara sevk ederek, Allah'ın kendilerine buğzetmesini temin etmek için kalplerine vesvese vermek, kötü telkinlerde bulunmaktır. Bu açıdan cin şeytanları ile, insan şeytanları aynı görevi yapmakta, her iki grup da telkin yoluyla İnsanları etkilemeye, tesir altına alıp kandırmaya çalışmaktadırlar. Şeytanların insanlara vesvese verdiği, onların insanın gönlüne getirdiği bu vesveselerin, gizli fısıltıların şerrinden, kandırmasından Allah'a sığınmak gerektiği Kur'an'da haber verilmektedir.²¹¹¹ Nâs

2108 Tahir Örs Özakkaş, Gerçeğin Dirilişine Kapı Hipnoz, s. 158/159

2109 Bkz. 2/Bakara, 258; 15/Hicr, 23

2110 15/Hicr, 42; benzer ifade için bkz. 14/İbrâhim, 22; 16/Nahl, 99; 17/İsrâ, 65

2111 6/En'âm, 112, 121; 41/Fussilet, 36

sûresinde ise bu konuda şöyle buyrulmaktadır: *“De ki: ‘İnsanlardan ve cinlerden ve İnsanların gönüllerine vesvese veren o sinsi vesvesecinin şerrinden, İnsanların İlâhı, İnsanların Hükümrânı ve İnsanların Rabbi olan Allah’a sığınırım.’”* ²¹¹²

Yine Kur’an, şeytanın kıyâmet günü Allah’ın huzûrunda şöyle diyeceğini haber vermektedir: *“İş olup bitince şeytan, ‘doğrusu Allah size gerçek vaad etti. Ben de vaad ettim, ama sonra caydım. Esasen sizi zorlayacak bir nüfûzum da yoktu; sadece çağırdım, siz de geldiniz. O halde beni değil; kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtarmazsınız. Beni Allah’a şirk/ortak koşmanızı daha önce kabul etmemiştim. Doğrusu zâlimlere can yakıcı bir azap vardır’ der.”* ²¹¹³

Yine bu konuda: *“Doğrusu şeytanın iman edenler ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir nüfûzu yoktur. Onun nüfûzu sadece, kendisini dost edinenler ve Allah’a şirk/ortak koşanlar üzerindedir. (O, sadece onları kandırabilir).”* ²¹¹⁴ buyurulmuştur. Bu âyetten cin ya da şeytanların telkin ve vesveselerine şirk koşanlarla şeytanı dost edinen günahkâr kimselerin kapılabileceğini anlıyoruz. İster büyücü, ister sihirbaz tarafından gönderilsin, ister cin ya da şeytan kendisi gitsin, kulağına fısıldayarak, gönlüne vesvese vererek etki altına aldığı kimse, demek ki şeytanın dostudur. Ona dost olanın da şu veya bu zorlamayla değil; yukarıdaki âyette ²¹¹⁵ kendisinin de itiraf ettiği gibi özgür arzu ve irâdesiyle bunu yaptığı, şeytanın telkinine kapıldığı açıktır.

Bu durumda da uğranılan zarardan sorumlu ve suçlu yine büyücü vs. değil; cüz’î irâdesini o yönde kullanan insandır. Sihirbazın sorumluluğu ayrı bir konudur. O zaman ister nüsha (muskâ) yazarak, ister çeşitli yollarla sihir yaparak, isterse düğümlere üfleyerek faâliyetle bulunsun, büyücü ya da sihirbazların şerrinden Allah’a sığınmak gerekir. Cin ya da insan şeytanlarının şerri de, insanlara vesvese vermesi, kulaklarına fena şeyleri fısıldaması, onlara yanlış ve zararlı hususları telkin ederek dünya ve âhirette hüsrâna uğratmasıdır. Nitekim Ebu’l-Yüsr el-Pezdevî, ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunun, cinlerin vesvese vermek sûretiyle insanlara etkili olabileceklerini söylediklerini kaydetmektedir. ²¹¹⁶

2112 114/Nâs, 1-6

2113 14/İbrâhîm, 22

2114 16/Nahl, 99-100

2115 14/İbrâhîm, 22

2116 Pezdevî, Usûl’ü’d-Dîn, s. 226; Krş. Kılavuz, TDV. İslâm Ansiklopedisi, Cin Maddesi, 8/9

İnsan şeytanlarının telkin vs. yollarla, medyayı kullanarak, ya da ferdî hareket ederek, kişide, âilede, toplumda nasıl tahribat yapabildiklerini yukarıda açıklamaya çalıştık. Eski sihirbazların daha dar imkânlarla hakkı bâtil, bâtili hak göstererek küfrü yaymaya, hâkim kılmaya çalıştıkları gibi, günümüzde de daha geniş çapta İnsanları telkin altına alıp gözlerini boyayarak, beyinlerini yıkayarak, hakkı bâtil, bâtili hak gösterip şerri, fitne ve fesâdı hâkim kılmaya çalışan modern büyücü ve sihirbazlar vardır. Bunların zarar ve etkisinden korunmak için Allah'ın yardımını dilemek, O'na sığınmaktan başka çare yoktur. O zaman, eski sihirbazların da, yeni büyücülerin de, şeytanların da başvurdukları yol "telkin"dir ve hedefleri de İnsanları şirk ve küfre düşürmektir. Onların dünyada mutsuzluğa, âhirette azâba uğratmak, devamlı ruh sıkıntıları, stres ve bunalımlar içinde yaşatarak, sonuçta hastalandırıp delirtmek, inkâra, intihara kadar götürmektir. Küfre ve şirke, inançsızlığa, ahlâksızlığa sevketmektir.

Buraya kadar saydığımız şu hususların şerrinden Yüce Yaratıcı'ya sığınılmasını gerektirecek büyük felâketler olduğu açıktır. İnsanoğlu bu felâketlere, bu acı sonuçlara kendisini insan ya da cin şeytanlarının telkinlerine teslim etmesi, irâdesini bu yönde kullanması sebebiyle uğramaktadır. O halde kişi, suçu büyücü ve sihirbazda, şeytan ya da cinde değil; kendisinde aramalıdır. Tarih boyunca Cenâb-ı Hakk'ın bu konudaki Sünnetinin, sihrin iptal edilmesi (tesirsiz bırakılması), büyücülerin perişan ve mağlûp edilmesi şeklinde tecellî ettiğini hatırdan çıkarmamak gerekir.²¹¹⁷ Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda, *"büyücü nereden gelirse gelsin, başarı kazanamaz."*²¹¹⁸; *"Sihirbazlar gelince Mûsâ onlara, 'atacağınızı atın' dedi. Attıklarında Mûsâ 'Yaptığınız sihirdir, fakat Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah fesatçıların/bozguncuların işini elbette düzeltmez. Suçlular/günahkârlar istemese de Allah sözleriyle hakkı gerçekleştirecektir' dedi."*²¹¹⁹ buyurulmaktadır.

Burada konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber'den nakledilen bir hadisi kaydetmenin yerinde olacağını düşünmekteyiz: Hz. Peygamber, devamlı içki içen ayyaş kimselerin, sihre inanan ve doğru olduğunu tasdik edenlerin, sıra-i rahmi kesenlerin, kâhinlerin, yaptığı iyilikleri başa kakan kimselerin cennete giremeyeceğini söylemiştir.²¹²⁰ Bir diğer hadislerinde ise Rasûlullah, sihir yapan kimsenin Allah'a şirk/ortak koşmuş olacağını bildirmiştir.²¹²¹

2117 F. Râzi, T. Kebir, 3/273

2118 20/Tâhâ, 69

2119 10/Yûnus, 80-81

2120 Ahmed bin Hanbel, 3/14, 83; 4/399

2121 Nesâî, Tahrîm 19, hadis no: 4076; A.Osman Ateş, a.g.e. s. 230-250

Günümüzde halk, sihirbazların yaptıkları çoğu şeyin duyu organlarının yanıltılmasına dayandığını, kendisini seyreden ya da kendilerine program yaptırانların verdikleri para olmadan sihirbazların, büyücülerin karınlarını bile doyurmaktan âciz olduklarını bilmektedirler. Geçmişte sihir ya da büyü olarak takdim edilen pek çok olay, artık müsbet bilimlerin ilgi alanına girmiş, sebebi, mâhiyeti, sonucu açıklanabilir konuma gelmiştir. Yukarıda saydığımız sihir çeşitlerinin ikinci grubu olan güçlü ruh sahiplerinin büyüsyyle ilgili olarak müfessirlerin kaydettiğı bazı hususlar vardır ki günümüzde bunları kabul etmek, pek mümkün görünmemektedir. Meselâ bu gruba giren güçlü ruh sahibi kimsenin, kendi bedeninin dışında etki edebilecek kadar irâdesinin güçlendiğı, eşyada, hayvanlarda, İnsanlarda kendi vücuduymuş gibi tasarruf yapabildiğı, dilediğı zaman başkalarının bünye ve şeklini değiştirebildiğı, İnsanı öldürecek, diriltecek ya da sözgelimi eşek haline getirebilecek hüner elde edebildiğı, havada uçup suda yürüyebildiğı ileri sürölmektedir.

Artık çağımızda, bir eşyaya ya da insana dokunmadan, ya da belli fizikî kanunlara göre çalışan araçların yardımı olmadan uzaktan etki etmenin mümkün olduğunu ileri sürmek çok güçtür. Bu husus, son derece tartışmaya müsâit bir konudur. Biyoenerji olayında olduğu gibi, makul bilimsel bir açıklaması mevcut olmalıdır. Bir eşyayı dokunarak kaldırabilir, yerini değiştirebilir, ya da imha edebilirsiniz. İnsan da buna dâhildir. Ancak, günümüzde onlara uzaktan tesir etmenin, zarar vermenin, ya da imha etmenin yolları bellidir. Ya top-tüfek vs. atarsınız, ya uçakla, füzeyle bombalarsınız, ya da lazer vs. gibi ışınlarla çalışan silâhlar geliştirerek elinizi dokunmadan hedefiniz olan varlığı imha edersiniz. Veya o eşya ya da canlı ışınlarla bombardımana tâbi tutarsınız. Onu hasta eder veya ölümüne sebep olursunuz. Uzaktan kumandalı bombalarla, evinde oturan birini, uçakta veya arabasında yolculuk yapanları havaya uçurabilirsiniz. Geçmişte sihir olarak nitelendirilebilecek bu olayların hemen hepsinin bilimsel bir açıklaması mevcuttur. Eğer İnsanları uzaktan büyü ve sihir yoluyla öldürmek mümkün olsaydı, dünyanın dört bir yanına dağıtılmış, sürölmüş, katliama, soykırıma uğratılmış yahûdiler, sihir işlerini en iyi bilen bir millet olarak bunu düşmanlarına tatbik eder, onların bas-ki ve zulümlerinden kurtulurlardı. Hâlbuki tarih bize bunun aksini söylüyor.

Bu açıdan sihir yoluyla insanlara zarar vermek, onları öldürmek hususundaki iddialar, düşmanlarından savaş vs. yollarla doğrudan intikam alamayan, onların karşısına çıkamayan, ezilmiş, mağlup olmuş zavallı kişi ve toplumların, hasımlarının kabbine korku salmak, onların zararlarından emin

olmak maksadıyla çaresizlik içinde başvurdıkları, sığınıp teselli aradıkları bir husus olmalıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, sihir ve büyü'nün İsrâilîoğulları, Süryânîler gibi güçsüz toplumlarda, ilkel kabilelerde yayılması, Mısır'da, İran'da Bâbil'de tevhid devirlerinde yasaklandığı için el altından gizli gizli devam etmesi, bu görüşümüzü destekleyen hususlardandır.

İnsana hayat vermek, ya da onu öldürmek, ancak Cenâb-ı Hakk'ın irâdesiyedir. Bu iş, Allah'ın elindedir ve O'nun emriyle meydana gelmektedir. İnsanların ya da başka nesnelerin bu hususta, sebep olmaktan öteye bir fonksiyonu yoktur. Bu konularda insan diler, Allah da onun sonucunu yaratır. Bu sebeple, öldürmek maksadıyla bir İnsana ateş eden kimse de, Allah dilemedikçe karşısındakini öldüremez. Kurşun seker, isabet etmez, öldürücü şekilde yaralayamaz vs. sebeplerden dolayı kişi bu arzusuna erişemez. Öldürme ve diriltmenin Allah'a ait olduğuna dair birçok âyet vardır. Meselâ: *“Doğrusu, dirilten ve öldüren Biziz. Hepsinin gerisinde de Biz kalırız.”* ²¹²²

Kısacası herhangi bir zahmet, tehlike ya da gayret ve çalışmaya girmeden oturduğu yerden büyü yaparak bir kimsenin hasımlarını bertaraf etmesi, imha etmesi söz konusu değildir. Bu, “sünnetullah”a, Allah'ın kâinata koyduğu değişmez tabîî kanunlara ve irâdesine aykırıdır. İnsanlar açısından bu, mümkün de değildir. Eğer böyle bir şey mümkün ve câiz olsaydı, Hz. Peygamber, düşmanlarıyla savaşa çıkmaz, ordular tertip etmez, müslümanlar kendilerini tehlikeye atmaz, şehid vermezlerdi. Hasımlarını daha kolay ve zahmetsiz, tehlikesiz olan bu yolla ortadan kaldırmaya çalışırlardı. Yahûdiler, hristiyanlar, müşrikler, münâfıklar, İslâm düşmanları da bu yolla Hz. Peygamber'i, sonraları müslümanların liderlerini, komutanlarını ortadan kaldırmaya muvaffak olurlardı. Hâlbuki böyle bir şey söz konusu olmamıştır. Hz. Peygamber, düşmanlarının karşısına silâhiyla, ordusuyla çıktığı gibi, düşmanları da O'nun karşısına silâhlarıyla, askerleriyle çıkmışlar ve çarpışmışlardır.

Sihirbazların, eşyaların şeklini değiştirebildikleri, bir İnsanı eşek yapabildikleri iddiası da artık günümüzde komik kabul edilen bir husustur. Bunun mümkün olamayacağını herkes bilir. Bir canlının anatomisini değiştirmek, onu başka kılıklara sokmak, onun hayatına son vermek demektir. Bu, Kur'an'da “mesh” diye bahsedilen olaydır ki, bunun gerçekleşebilmesi, ancak Cenâb-ı Hakk'ın kudreti dâhilindedir. Allah'tan başka varlıkların, kendileri de âciz birer varlık olan sihirbazların bunu yapabilmesi mümkün değildir.

Günümüzde, artık havada uçmanın, denizde yürümenin de orijinal bir tarafı, sihir diye nitelendirilebilecek bir yönü kalmamıştır. Sıradan İnsanlar bile, biraz pilotluk eğitiminden sonra uçabilmekte, kanat, ya da paraşüt takarak tehlikesizce aşağılara süzülmemekte, ayağına deniz paleti takan herkes bir motorun arkasından iple tutunarak denizin üstünde süratle kayabilmektedir. Bunların, tabiatta mevcut olan birtakım denge kanunlarına bağlı olduğunu da herkes idrâk etmektedir. ²¹²³

HZ. PEYGAMBER'E BÜYÜ YAPILDI MI?

Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere, hadis kitaplarında Peygamberimiz'e (s.a.s.) büyü yapıldığına dair rivâyetler vardır. Önce bu rivâyetleri görelim:

Hiz. Âişe şöyle demiştir: "Benî Zureyk yahûdilerinden Lebîd bin el-A'sam adlı bir kimse, Hiz. Peygamber'e büyü yaptı. O kadar ki, Rasûlullah bir şeyi yapmadığı halde kendisine onu yaptığı hayali gelirdi. Nihâyet günün yahut gecenin birinde Rasûlullah (s.a.s.) duâ etti, sonra tekrar duâ etti, sonra tekrar duâ etti; sonra bana şöyle dedi: *"Yâ Âişe, kendisinden fetvâ istediğim şey hakkında Allah'ın bana fetvâ verdiğini bildin mi? Bana iki kişi geldi, birisi başucumda, diğeri de ayakucumda oturdu. Daha sonra başucumda oturan ayakucumda oturana yahut ayakucumdaki başucumdakine: 'bu zâtın rahatsızlığı nedir?' diye sordu. O da: 'Büyülenmiştir' diye cevap verdi. Öteki: 'Ona kim sihir yapmıştır?' diye sordu. Diğeri de: 'Lebîd bin el-A'sam' cevabını verdi. Sonra: 'Büyü hangi şeye yapılmıştır?' dedi. Öteki: 'Bir tarakla, saç döküntüsüne ve bir de erkek hurma tomurcuğunun içine' dedi. Diğeri: 'O büyü nerededir?' diye sordu. Öteki: 'Zû Ervân kuyusunda' diye cevap verdi."* Hiz.Âişe dedi ki: 'Daha sonra Rasûlullah ashâbından bazı kimselerle beraber oraya gitti. Sonra bana: *"Yâ Âişe! Vallahi o kuyunun suyu kına ıslatılmış gibi kırmızımtırak, etrafındaki hurması da şeytanların başları gibiydi"* dedi. Bunun üzerine ben: 'Yâ Rasûlullah, sen o sihri çıkarıp yakmadın mı?' diye sordum. Rasûlullah: *"Hayır, Bana Allah âfiyet verdi. İnsanlara bir kötülük getirmekten çekindim. Emrettim de o kuyu kapatıldı"* buyurdu." ²¹²⁴

²¹²³ A. Osman Ateş, Kur'an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü, s. 224-229

²¹²⁴ Müslim, Selâm 43; Karşılaştırm: Buhârî, Bed'ü'l-Halk 11, Tıb 47; İbn Mâce, Tıb 45, hadis no: 3545; Ahmed bin Hanbel, Müsned VI/57

Bu konuda Hz. Âişe'den gelen rivâyetlerin birçoğunda sihir yapan kimse-
nin yahûdî Lebîd bin el-A'sam olduğuna dair bir bilgi yoktur. Bu hadislerde
sadece Hz. Peygamber'e büyü yapıldığından bahsedilmemektedir.²¹²⁵ Bu
rivâyetlerin tamamına göre, Lebîd bin el-A'sam ya da bir başkası tarafından
yapılan bu sihir Hz. Peygamber'e tesir etmiştir. Hadis rivâyetindeki "Sihir-
lenmesi dolayısıyla, Hz. Peygamber'e, bir şeyi yapmadığı halde onu yaptığı
hayali gelirdi" ifadesiyle işaret edilen hususa diğer bazı rivâyetlerde açıklık
getirilmiştir. Bunlara göre, Rasûlullah'a yapmadığı halde yapıyormuş hayali
gelen hususun, hanımlarıyla cinsel ilişkide bulunmasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.
Nitekim Buhârî ve Ahmed bin Hanbel'in kaydettiklerine göre Hz. Âişe: "Rasûlullah'a sihir yapılmıştı. Bu durumda, kendisi hanımlarına cinsî
münasebet için yaklaşmadığı haldeyken, onlara yaklaşır durumda olduğunu
zannederdi" demiştir. Râvi Süfyan bin Uyeyne de, "İşte bu, büyüden meydana
gelebilecek rahatsızlığın en şiddetlisidir" demektedir.²¹²⁶ Diğer bir rivâyete
göre ise Hz. Peygamber'in bu rahatsızlığı yaklaşık altı ay kadar sürmüştür.

2127

Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden diğer bir rivâyet, Zeyd bin
Erkam'dan (r.a.) nakledilmiştir. Ahmed bin Hanbel tarafından kaydedilen bu
rivâyet de şöyledir: Zeyd bin Erkam'dan, "Yahûdilerden bir adam Rasûlul-
lah'a sihir yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber birkaç gün rahatsız oldu.
Nihâyet Cebrâil (a.s.) gelerek Rasûlullah'a: 'Sana yahûdilerden bir adam
büyü yaptı. Bir ipe düğümler atarak filan kuyuya attı, oraya o sihri çıkartıp
getirecek bir adam gönder' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Hz. Ali'yi
gönderdi. Hz. Ali de o ipi çıkararak getirdi ve çözdü. Bundan dolayı Hz. Pey-
gamber sanki bağlarından çözülmüş gibi rahatladı. Bunu o yahûdiye söy-
lemediği gibi, ölünceye kadar onun yüzünü de görmedi."²¹²⁸ En-Nesâî'nin
Zeyd bin Erkam'dan yaptığı bu konudaki rivâyetinde ise sihri çıkarmak üzere
gönderilen kimsenin Hz. Ali olduğu belirtilmemiştir.²¹²⁹

Zeyd bin Erkam'dan yapılan bu rivâyetlerde büyüü kuyudan çıkarmak
için Hz. Ali'nin veya bir başka sahâbînin gönderildiğinden söz edilirken; bu
konuda Hz. Âişe'den yapılan yukarıda kaydedilen hadislerde ise, Hz. Pey-
gamber'in yanına ashâbından bazı kimseleri alarak sihrin bulunduğu kuyuya
kendisinin gittiğinden bahsedilmektedir. Bu durum, söz konusu rivâyetlerde

2125 Bkz. Buhârî, Cizye 14; Tıb 49, 50; Edeb 56; Ahmed bin Hanbel, VI/63-64, 96

2126 Buhârî, Tıb 49, Edeb 56; Ahmed bin Hanbel, VI/63

2127 Ahmed bin Hanbel, Müsned VI/63

2128 Ahmed bin Hanbel, Müsned IV/367

2129 Nesâî, Tahrim 20, hadis no: 4077

zabt yönünden bazı kusurların mevcut olduğunu hatıra getirmektedir. Yani, râvîlerin olayı iyi zapt edemedikleri ortaya çıkmaktadır. Zeyd bin Erkam'dan nakledilen ve Ahmed bin Hanbel ile Nesâî tarafından kaydedilen son hadiste, düşümler atılarak sihir yapılan ipin kuyudan çıkarılıp getirildiği, “bu düşümler çözülünce, Hz. Peygamber'in sanki bağlarından kurtulmuşçasına ferahladığı”ndan söz edilmektedir. Bu ifade, Buhârî'nin de aralarında olduğu kaynaklardaki başka bir hadis rivâyetinde Fâtîha okuyarak üflenlen bir delinin bağdan çözülür gibi olduğundan, aynı kelimelerle söz edilmektedir.²¹³⁰ Bu durumda, bir yahûdinin yaptığı büyü'nün, Hz. Peygamber'de bir delide gözlenebilecek bir tesir meydana getirebileceğini, doğrusu insanın gönlü kabul edemiyor. Peygamberimiz'e büyü yapıldığından bahseden bu rivâyetlerin sadece Hz. Âişe ve Zeyd bin Erkam'dan (r.a.) gelen âhad haberler olduğu görülmektedir.

Felak ve Nâs sûrelerinin nüzul sebebi olarak, bazı müfessirler bu konudaki hadis rivâyetlerini gösterirler. Peygamberimiz'in, kendisine yapıldığı ileri sürülen büyüden kurtulması için bu iki sûrenin indiği iddia edilir. Bu âlimlere göre bu sûreler Medine'de nâzil olmalıdır. Çünkü Peygamberimiz'e büyü yaptığı ileri sürülen Lebîd bin el-A'sam, Medine'li bir yahûdîdir ve meydana geldiği ileri sürülen bu olayın, hicretten çok sonra olduğunu rivâyet sahipleri belirtir. Ancak, Felak ve Nâs sûreleri Mekkîdir, Fîl sûresinden sonra Mekke'de nâzil olmuştur. Bu durumda Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden mezkûr rivâyetlerin bu sûrelerin inmesiyle herhangi bir ilgisi söz konusu değildir.

Mu'tezile, bu konuyla ilgili rivâyetleri Hz. Peygamber'in ismetine aykırı olduğu gerekçesiyle tamamen reddetmiştir. Ehl-i sünnet'e mensup bir kısım âlimler, sihrin hakikatının olmadığını, büyü adına görülen şeylerin bâtıl birtakım hayaller olduğunu söylemişlerdir. Bunlar arasında Ebû Ca'fer Esterebâzî ile hanefî âlimlerden Ebû Bekr er-Râzî de vardır. Zâhîrîlerden İbn Hazm'ın da bu görüşte olduğu kaydedilmektedir. Dolayısıyla bu âlimler de, bu rivâyetlerin sahih olmadığını kabul etmektedirler.

2130 Buhârî, İcâre 16, Tıb 39; Ebû Dâvud, Büyü' 37, Tıb 19; Ahmed bin Hanbel, V/211

Peygamberimiz'e Sihir Yapılmadığına, Yapılmışsa Tesir Etmediğine Dair Deliller:

Müşriklerin Peygamberimiz'e "meshûr = büyülenmiş" dediklerini ve bu ithamların kesinlikle yanlış olduğunu Kur'an vurgular: "...Zulmedenler dediler ki: 'siz olsa olsa, ancak büyülenmiş (meshûr) bir adama uymaktasınız.' Bir bakıver; senin için nasıl örnekler verdiler de böylece saptılar. Artık onlar hiçbir yol da bulamazlar."²¹³¹; "Biz onların seni dinlediklerinde ne için dinlediklerini, gizli konuşmalarında da o zâlimlerin 'siz büyülenmiş (meshûr) bir adamdan başkasına uymuyorsunuz' dediklerini çok iyi biliriz."²¹³²

Peygamberimiz, bir kâhin olmadığı gibi, mecnûn (cinlenmiş, cinler tarafından deli edilmiş) de değildir: " (Ey Muhammed!) Sen öğüt ver. Rabbinin nimetiyle sen ne bir kâhinsin, ne de cinlenmiş bir deli. Yoksa onlar 'Muhammed bir şâirdir; onun, zamanın felâketlerine çarpılmasını gözetliyoruz' mu diyorlar?"²¹³³; "(Rasûl'üm), sen -Rabbinin nimeti sâyesinde- mecnun değilsin."²¹³⁴; "(Sizin yakînen tanıdığınız) arkadaşınız (Muhammed) mecnun değildir."²¹³⁵

Kur'an, Peygamberimiz'i İnsanların şerlerinden Allah'ın koruyacağını net biçimde ifade ediyor. "...Allah seni İnsanlardan korur."²¹³⁶

Sihir ve büyü yapanlar iflâh olmaz, başarılı olamaz: "...Yaptıkları, sadece bir büyücü hilesidir. Büyücü nereye varsa iflâh olmaz"²¹³⁷; "Mûsâ, 'size hak geldiğinde onun için (hep böyle) mi dersiniz? Bu bir sihir midir? Hâlbuki sihirbazlar/büyücüler iflâh olmazlar' dedi."²¹³⁸; "Onlar (iplerini) atınca, Mûsâ dedi ki: 'Sizin getirdiğiniz sihirdir. Allah onun bâtil olduğunu mutlaka açığa çıkaracaktır. Çünkü Allah fesatçıların/bozguncuların işini

2131 25/Furkan, 8-9

2132 17/İsrâ, 47

2133 52/Tûr, 29-30

2134 68/Kalem, 2

2135 81/Tekvîr, 22

2136 5/Mâide, 67

2137 20/Tâhâ, 69

2138 10/Yûnus, 77

düzeltilmez."²¹³⁹ Hz. Peygamber'e büyü yapıp bunun tesir ettiğiyle ilgili rivâyetler, büyücülerin başarılı olamayacağını ifade eden âyetlere ters düşmektedir. Hz. Mûsâ karşısında başarısızlıkları ortaya serilen büyücülerin Peygamber'e karşı başarılı olmaları da düşünülemez.

Cinlerin ve büyük cin şeytanın gücü ve egemenliği yoktur: Büyünün en etkin şekilde ve İnsana zarar verecek tarzda kullanılmasının (kara büyü), kötü ve kâfir cinlerle yapılan büyü olduğu söylenir. Hâlbuki, kâfir ve şerli cinlerin lideri İblis'tir, şeytandır. Onun, tüm insanlara ve özellikle mü'minlere karşı ne yapıp yapamayacağını Kur'an tartışmaya gerek bırakmayacak kadar net bir şekilde açıklar. *"Kur'an okuduğun zaman, (önce) o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın! Gerçek şu ki: İman edip de yalnız Rablerine tevekkül edenler üzerinde onun bir saltanatı/hâkimiyeti yoktur."*²¹⁴⁰ Allah, İblis'in kıyâmet günü, kendisine uyanlara söyleyeceğini haber verdiği ifade şöyledir: *"Zaten benim sizin üzerinizde hiçbir hükmüm ve nüfûzum da yoktu. Yalnız, ben sizi (bâtıla) çağırdım (size vesvese verdim), siz de bana hemen icâbet ettiniz."*²¹⁴¹; *"Doğrusu o Benim kullarım yok mu, ey şeytan senin onlar üzerinde hiçbir hâkimiyetin yoktur. (Çünkü onlar için) vekil olarak Rabbin yeter."*²¹⁴² *"Benim hâlis kullarıma karşı senin bir gücün yoktur. (Senin gücün) ancak sana uyan azgınlara (yeter)."*²¹⁴³; *"Şeytanların kime ineceğini size haber vereyim mi? Onlar, günaha, iftiraya düşkün olan herkesin üstüne inerler. Bunlar (şeytanlara) kulak verirler ve onların çoğu yalancıdır."*²¹⁴⁴

Seyyid Kutub, bu konuda şöyle der: "Peygamberimiz (s.a.s.) hakkında -sahih, fakat mutevâtir olmayan- bazı hadisler rivâyet edilmiştir... Evet, bu türlü rivâyetler var. Fakat bu zayıf rivâyetler peygamberliğin fiil ve tebliğlerindeki "ismet" sıfatına muhâlif düşmektedir. Peygamber (s.a.s.)'in her sözü ve her hareketi birer sünnettir ve şeriattır. Bu itikat esasıyla o hadislerin bağdaştırılması mümkün değildir. Müşrikler Peygamberimiz'e büyülenmiş, sihir yapılmış bir kimse gözüyle bakınca Allah Teâlâ derhal âyet inzal buyurarak onda sihir ve büyü gibi şeylerin bulunmadığını haber verdi. Mezkûr hadisler Kur'an'daki bu habere de muhâlif düşmektedir. Onun için bu rivâyetler uzak görülmektedir. İnanç ve akîde ile ilgili meselelerde bu türlü "âhad" hadisler-

2139 10/Yûnus, 81

2140 16/Nahl, 98-99

2141 14/İbrâhim, 22

2142 17/İsrâ, 65

2143 15/Hicr, 42

2144 26/Şuarâ, 221-223 Yine bkz. 16/Nahl, 100.

le hükmolunamaz. Akaidde yegâne kaynak Kur'an'dır. Hadis kaynaklarına gelince; inanç mevzûunda sadece "mütevâtir" olan hadislerle amel edebiliriz. Mezkûr hadisler ise mütevâtir değildir. Bütün bunların dışında şunu da belirtelim ki, Felak ve Nâs sûrelerinin Medine'de nâzil olduğuna işaret eden zayıf rivâyetlerin yanında, Mekke'de nâzil olduğuna dair çok daha kuvvetli rivâyetler vardır; tercih edilen rivâyetler de bunlardır." ²¹⁴⁵

Mevdûdi de, Felak ve Nâs sûrelerinin Peygamberimiz'e yapıldığı iddia edilen sihirle ilgisinin olmadığı kanaatini taşır. Bu konuda şunları söyler: "Muavvizeteyn (Felak ve Nâs) sûrelerinin Mekkî olduğu çok kuvvetle muhtemeldir. Hasan Basrî, İkrime, Atâ, Câbir bin Zeyd ve İbn Abbas'dan bir kavle göre Mekke'de nâzil oldu. Bu sûrelerin sadece sihir hakkında nâzil olduğunu düşünmeye; Felak sûresinde sadece bir tek âyetin **"Ve düğümlere üfle-yip büyü yapan üfürükçüleri şerrinden"** ²¹⁴⁶ âyetinin sihirle ilgili olması, diğer âyetlerin ise sihirle ilgili olmaması engeldir. Ayrıca Nâs sûresinin bütününün de sihirle ilgisi yoktur. Dolayısıyla Mekkî olduğunu söyleyenlerin sözü daha kuvvetlidir." ²¹⁴⁷

Elmalılı Hamdi Yazır ise, Hz. Peygamber'e sihir yapılmasıyla ilgili rivâyetler hakkında şunları söyler: "Bu rivâyetlerin hepsinin sıhhati kabul edildiği takdirde bile Rasûlullah'a vevlev bir an için olsun bir sihir yapılmış olduğuna mutlaka itikadın vücûbunu ifade edecek kuvveti hâiz değildir. Zira esas itibarıyla haber-i âhad hudûdunu geçmiş değillerdir. Haber-i âhadın sıhhati ise itikadın cevâzını ifade etse bile vücûbunu ifade eylemez. Hâlbuki bunda itikadın vücûbu şöyle dursun, Kur'an'ın nassına muhâlif olduğundan dolayı câiz bile olamayacağına kaail olanlar vardır. Nitekim İmam Mâturidî'den nakledildiğine göre Ebû Bekir Esam, "burada, rivâyet edilmiş olan sihir hadisi metrûktür, çünkü bu, kâfirlerin Aleyhi's-salâtü ve's-selâm'a meshûr demelerinin doğru olmasını gerektirecektir. Bu ise, Kur'ân-ı Azîmü's-Şân'ın nassına muhâlifdir" demiştir. ²¹⁴⁸

Müfessir M. İzzet Derveze de, "Şeyhayn'ın Hz. Âişe'den naklettikleri bu hadis rivâyeti karşısında hayret ediyoruz" ²¹⁴⁹ demektedir.

Hamdi Yazır, bu konuda, "Peygamber'e 'sihirbaz' ve nübüvveti yönünden

²¹⁴⁵ Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l Kur'an, Hikmet Y. c. 16, s. 445-446

²¹⁴⁶ 113/Felak, 4

²¹⁴⁷ Mevdûdi, Tefhîmu'l Kur'an, c. 7, s. 312

²¹⁴⁸ Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Eser Y. c. 9, s. 6356

²¹⁴⁹ İzzet Derveze, et-Tefsîru'l-Hadîs c. 1, s. 199-200

‘sihirilenmiş’ diyenin küfründe şüphe yoktur. Burada üç mesele vardır: Birincisi sihrin vukuu, ikincisi Peygamber’in bu sihirden etkilenmesinin vukuu, üçüncüsü bu sûrelerin (Felak ve Nâs) nüzûl sebebi olup olmaması... Peygamber’e bir sihir yapıldığına ve O’nun hasbelbeşeriyye ondan biraz müteessir ve müteellim (etkilenmiş ve acı duyup rahatsızlanmış) olduğuna itikad etmek câiz olabilirse de, vâcib değildir”²¹⁵⁰ demektedir.

Bu konudaki hadis rivâyetleri doğru olsa; büyücülerin, bütün peygamberlere, sâilhlere zarar vermeye, kendilerine büyük mülk sağlamaya güç yetirebilmeleri gerekir. Allah, Peygamber’e “büyülenmiş” diyenleri reddetmektedir. Bu rivâyet doğru olsa, müşriklerin Hz. Peygamber hakkındaki bu sözlerinin doğru olması gerekir ve kendisi bu kusurla illetli olur. Bu ise Peygamberlik makamı için câiz değildir. Peygamber’e büyü yapıldığı kabul edilirse, Peygamberin getirdiği tüm şeriaten şüpheyeye düşülebilir. Muhâlifleri, cin ve büyü aracılığıyla Rasûlullah’a istediklerini söyletip yaptırabilir. Rasûlullah’ın getirdiklerinin ne kadarının Allah’a ait olduğu, ne kadarının sihir etkisiyle söyletene ait olduğu bilinemez.

Felak sûresinin âyetleri, bir tek âyet hâriç, büyücülerle ilgili değildir. Bu sûredeki âyetler, karanlıktan, hasetçilerden, her türlü yaratıkların şerrinden Allah’a sığınmayı emretmektedir. Bundan sonra gelen Nâs sûresinde de insanlara kötülük aşıl原因, onları kötü yollara sürmeğe çalışan insan ve cin vesvecilerinden Allah’a sığınmak emredilmektedir. Bütün rivâyetler, Felak ile Nâs sûrelerinin beraber indiğini söylemektedir. Cin ve insan vesvesecilerinden Allah’a sığınmayı emreden Nâs sûresinin bu rivâyetlerde anlatılan büyü olayıyla bir ilgisi yoktur.

Bu, özellikle Mekke’de müslümanları kandırıp İslâm’dan döndürmeğe çalışan Mekke müşriklerinin telkinlerine, fiskoslarına işarettir. Orada bir avuç müslüman, bir yandan her biri birer şeytan gibi kendilerini dinlerinden döndürmek için kandırmağa çalışan müşrik insanların, bir yandan da görünmez cin şeytanlarının kötü vesvese ve telkinleriyle karşı karşıya idiler. Onun için Nâs sûresinde müslümanlara cin ve insan şeytanlarının vesveselerinden Allah’a sığınmaları emredilmektedir. Bu, Mekke şartlarında bir yandan müşrik telkinleri, bir yandan da görünmez şeytan vesveselerinin tesiri altında kalan bazı müslümanların durumlarını yansıtmaktadır. **“Böylece Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Bunlar aldatmak için birbir-**

²¹⁵⁰ Elmalılı Hamdi Yazır, a.g.e. 9/6358

lerine yaldızlı sözler fısıldarlar...²¹⁵¹ âyeti, insan ve cin şeytanlarının, insanlara kötü düşünceler aşıladıklarını bildirmekte, **“Ne zaman şeytandan bir kötü düşünce seni dürtüklerse Allah’a sığın.”**²¹⁵² âyeti de bu gibi telkinlerden Allah’a sığınmayı emretmektedir. Bu âyetlerin hepsi Mekke şartlarında inmiştir.

Ayrıca bu konudaki hadis rivâyetleri çelişkilerle doludur. Çünkü, birinde büyü yapan Lebîd’in yahûdi, ötekinde yahûdilerin antlısı (onlarla antlaşmalı) bir münâfık olduğu; bir başkasında ise Peygamber’e hizmet eden bir yahûdi çocuğunun, Peygamber’in tarağındaki kılları ve tarağının dişlerini alıp yahûdilere verdiği, yahûdilerin de bunları Lebîd’e verdiği anlatılır.

Hiz. Peygamber’e hangi yahûdi çocuğu, ne zaman hizmet etmiştir? Gâyet ihtiyatlı hareket eden, kendisine gelen İbrânîce mektupları dahi, güvenmediğinden dolayı yahûdilere okutmamak için Zeyd bin Sâbit’e İbrânîceyi öğrenmesini emreden Peygamber (s.a.s.) bir yahûdi çocuğunu nasıl harîm-i ismetine alır? Ona hizmet edecek pek çok müslüman evlâdı varken -ki bunlardan biri de Enes bin Mâlik’tir- yahûdi çocuğunun hizmetine ne gerek vardır?

Tarihte Peygamber’e hizmet eden bir yahûdi çocuğu bilinmediği, siyerle ilgili hiçbir kitapta bundan bahsedilmediği gibi, Peygamber’in altı ay hasta yattığı, hâşâ ne yaptığını bilmez bir şaşkınlık içine düştüğü de bilinmemektedir. Bu rivâyetlerin, büyüünün etkisini desteklemek ve İnsanları bundan korkutmak amacıyla ortaya atıldığında şüphe yoktur. Verilmek istenen temel düşünce şudur: Büyü Peygamber’e bile tesir etmiştir; onun için büyücülerden çekinmek lâzımdır.

Allah, Peygamberini İnsanların zarar ve şerlerinden koruyacağını vaad etmiştir.²¹⁵³ Peygamber (s.a.s.), eğer yapılan büyüünün etkisinde kalıp, yapmadığını yaptı, yaptığını yapmadı zannedecek kadar bir aklî denge bozulduğuna uğrarsa, ne onun mâsumluğu, ne de vahiylerin korunma garantisi kalır. Peygamber (s.a.s.) elbette böyle kusurlardan uzaktır, münezzehtir. Kur’an, Peygamber’e büyülenmiş diyenleri “zâlimler” diye nitelendirmektedir. **“O zâlimlerin, ‘siz büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz!’ dediklerini biliyoruz...”**²¹⁵⁴ **“O zâlimler: ‘Siz, sadece büyüülü bir adama uyuyorsunuz’**

2151 6/En’âm, 112

2152 7/A’râf, 200

2153 5/Mâide, 67

2154 17/İsrâ., 47

dediler...²¹⁵⁵ Peygamber'e meshûr, yani büyü, büyüye uğramış diyen kimseler zâlim olduklarına göre, Peygamber'e büyü yapıldığı hakkındaki bu rivâyetlerin hepsi zâlimlerin anlatımıdır. Bunu çıkarıp uydurdıkları senet zinciriyle Peygamber'in (s.a.s.) seçkin bir sahâbesine dayandıranlar, müslüman görünseler de, gerçekte Peygamber düşmanı yalancılardır. Bir müslüman, Kur'an'a tamamen ters olan, Peygamber'in mâsumluğunu/korunmuşluğunu dinamitleyen bu yalanlara nasıl inanır?

Sihrin etkisini kabul eden bilginlerin anlatımına göre esas büyü, cinlerin etkisiyle olur. Büyücü, yaptığı tılsımlarla kötü cinleri etkisi altına alıp büyülemek istediği kişiye kötülük yaptırır, aklını çeldirir, sağlığını bozar ve benzeri kötü işler yapar. Yani, büyü'nün tesirini kabul edenlere göre, büyü'nün kötü etkisini yapan, cinlerdir. Büyülü kişi, cinlerin etkisi altına girer. İsrâ sûresinin 47, Furkan sûresinin 8-9. âyetleri Peygamber'in büyü olmadığını, ona büyü yapılmadığını, onun bu tür iftirallardan uzak olduğunu belirttiği gibi; Peygamber'in asla cinli olmadığını, cinnin etkisi altına girmediğini bildiren birçok âyet de²¹⁵⁶ bu büyü yalanını reddetmektedir. ²¹⁵⁷

Kadı İyâd ve benzeri bazı İslâm âlimleri, Peygamberimiz'e yapılan büyü'nün Peygamber'in aklına, kalbine, itikadına değil de bedenine, dış uzuvlarına tesir ettiğine dair iddialar sunar ve bunların Peygamber'in diğer fizikî hastalıklardan sâlim olmaması gibi, mâsumluğuna ve peygamberlik makamına zarar vermediğini söyler. Bu görüş, tutarlı değildir. Çünkü hadis rivâyetlerindeki büyü'nün etkisiyle ilgili en hafif ifade olarak, "kadınlarına varmadığı halde vardığını, yapmadığı şeyi yaptığını sandığı ve bu halin altı ay böyle sürdüğü" anlatılıyor. Bu, altı ay Peygamber'in hayal gördüğü anlamına gelir. Bu, bir beden hastalığı değil; hâşâ O'nun akıl gücünün zayıflaması, işlevini yapamaması demektir. Bu esnâda O'nun, -hâşâ-gelen vahiyleri zaptedememesi, başka şeylerle karıştırma ihtimali gündeme gelebilir. Hadis rivâyetlerinde yer alan "Sihirlenmesi dolayısıyla, Hz. Peygamber'e, bir şeyi yapmadığı halde onu yaptığı hayali gelirdi" gibi "hayal görme" lafızlarından anlaşılan bu olayın akıl ve zihinle ilgili bir husus olduğunu tespit edebilmek için derin bir psikoloji bilgisine ihtiyaç olmadığı ortadadır. Bugün, bir insanın hayal görme olayını kaslarıyla, kollarıyla, bacaklarıyla değil; aklıyla, zihniyle, beyniyle gerçekleştirdiğini herkes bilir.

2155 25/Furkan, 8

2156 52/Tür, 29-30; 68/Kalem, 2; 81/Tekvîr, 22

2157 S. Ateş, Gerçek Din Bu, s. 174-177; Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, c. 11, s. 194-195

Tüm rivâyetlerdeki ifadelerle göre, bir yahûdi Hz. Peygamber'e sihir yaparak, halk arasındaki deyimile O'nun erkekliliğini bağlamış, hanımlarına yaklaştırmamasını temin etmiştir. Büyü yoluyla, Hz. Peygamber üzerinde böyle bir etki meydana getirilebildiğini kabul etmek mümkün görünmüyor. Bu hususu doğru kabul etmek, yahûdi, kâfir ya da müşriklerin sihir/büyü yoluyla Hz. Peygamber üzerinde istedikleri etkiyi meydana getirebildikleri düşüncesine kapı açar. Büyü yoluyla Hz. Peygamber altı ay boyunca iktidarsızlaştırılabilirdiği durumda O'nun mübârek hanımları olan annelerimize kocalık haklarını yerine getiremiyor, onların cinsel arzu ve ihtiyaçlarını gideremiyordu gibi iftiralara varacak yanlış düşünce ve ithamlara yol açabilecek tehlikede bir bûhtandır.

Ne Hz. Peygamber'in cinsel gücünün abartılmasına, İnsanüstü boyutlara çıkartılmasına hizmet eden rivâyetlere, ne de O'nun sihir yoluyla cinsel yönden iktidarsızlaştırılabilirdiği fikrine zemin teşkil eden rivâyetlere itibar edilmelidir. O'nu değerlendirmek için ifrat ve tefritlerden arınıp en doğru ve dengeli yolu tutmak gerekir. **Hız. Peygamber'e büyü yapıldığından bahsedilen bu rivâyetleri toptan reddetmek, kanaatimize göre doğru değildir.** Bunlar Hz. Peygamber'in hayatı, mûcizesi, Allah'ın Onu düşmanlarının şerrinden koruması açısından tarihî bir değere sahiptir. **Bu hadisler bize, Hız. Peygamber'e, kimliği ne olursa olsun bir düşmanı tarafından zarar vermek maksadıyla sihir yapıldığını haber veriyor.** Bu husus, tarihî açıdan doğru olabilir, kanaatimizce de doğrudur. Çünkü sihir, çok eski çağlardan beri var olagelmiş bir uygulamadır. Yahûdilerin bununla fazlaca meşgul oldukları, düşmanlarından bu yolla intikam almaya çalıştıkları da bir gerçektir. Bu sebeple Hz. Peygamber'e de zarar vermek kasdıyla Lebîb bin el-A'sam'a başvurarak sihir yaptırmış olabilirler. Bu rivâyetler olayın bu yönüne işaret etmektedir. Bu durum, hadis rivâyetlerinin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Allah tarafından Cebrâil vâsıtasıyla Hz. Peygamber'e bildirilmiştir. **Rasûlullah üzerinde bu sihrin bir etkisi söz konusu değildir.**

Allah (c.c.), bunu Hz. Peygamber'e bildirmek ve o büyüü atıldığı kuyudan çıkartmak sûretiyle, büyüü yapan ve bundan medet uman İslâm düşmanlarını rezil, rûsvay ve mağlûp etmeyi arzu etmiş ve bunu gerçekleştirmiştir. Hz. Peygamber, Allah tarafından durum kendisine bildirilince, yanına ashâbından bir grubu almış, ya da bir ekiple Hz. Ali'yi göndermiş ve sihiri yapan Lebîd bin el-A'sam adlı yahûdinin arazisi içinde olduğu kaydedilen Zû Ervân kuyusundan o büyüü bulup çıkartmıştır. Bu büyüü imhâ için,

halk arasında yaygın olan inanç doğrultusunda da hareket etmemiş, buna gerek görmemiştir. Böylece sihirden medet uman, ondan bir silâh olarak yararlanmak isteyen İslâm düşmanlarına, maksatlarına eremeyeceklerini, bu tür şeylerin kendisine ve müslümanlara herhangi bir tesir yapamayacağını, Allah'ın kendilerini koruyacağını göstermiştir. Büyüyü yapan şahsı cezalandırmaya da (onu kahramanlaştırmamak için) gerek görmemiş, böylece iyice rezil olmasını, yahûdi ve müşrikler arasında itibardan düşmesini sağlamıştır.

Bu rivâyetler bu yönüyle doğru olabilir. Ancak, bunlarda zabt kusuru olduğu, bu sihrin etkisi konusundaki farklı ve çelişkili anlatımlardan da anlaşılmaktadır. Rivâyetin metnini problemli hale sokan ve âlimler arasında münakaşalara yol açan sihrin, Hz. Peygamber üzerinde nasıl bir tesir meydana getirdiğine dair ifadeler, kanaatimizce daha sonra râvîlerin yaptığı açıklamalardır. Nitekim râvîlerden Süfyan'ın, bu konudaki bir açıklaması, bu rivâyetlerden birinin içinde yer almaktadır. Buna göre Süfyan, "İşte bu, sihirden olabilecek rahatsızlığın en şiddetlisidir."²¹⁵⁸ demektedir.

Ayrıca İslâm âlimlerinden Ebû Bekr Ahmed bin Ali el-Cessâs da aynı görüşte olup, rivâyetleri problemli hale sokan bu ilâvelerin aslının olmadığını, bunların sonradan râvîler tarafından hadislerin metnine eklendiğini söylemiştir.²¹⁵⁹ Büyünün Hz. Peygamber'e tesiri konusundaki "Sihirlenmesi dolayısıyla, Hz. Peygamber'e, bir şeyi yapmadığı halde onu yaptığı hayali gelirdi. Kendisi hanımlarına yaklaşmadığı halde, onlara yaklaşıyor durumda olduğunu zannederdi" tarzındaki bu ifâdelerin râvî Hişam bin Urve'den, ya da babası Urve'den kaynaklanmış olması çok muhtemeldir. Urve'nin veya Hişam'ın bu açıklamaları Hz. Âişe'ye mal edilmiş, onun sözlerinin arasına dâhil edilmiş olabilir. Bu konularda ihtiyatlı davranmakta yarar vardır.

Hz. Peygamber'e sihrin etki ettiğini kabul ettiğimizde karşımıza çıkacak bir problem de şudur: Sihrin bir kısmının cinlerle irtibat yoluyla, onları kullanarak yapıldığı ileri sürülmektedir. Bu iddiada bulunanlara göre cin, sihir yapılan kimseye gelerek onu etkilemekte, çarpmakta, hastalandırmaktadır ki, bunun isbâtı mümkün değildir. Geriye diğer bir yol kalıyor ki, o da, cin ya da şeytanların vesvese/telkin yoluyla bir kimseyi etki altına almalarıdır. Her iki yolla da Hz. Peygamber'e, sihir yapılarak, cinler kullanılarak sihirbazlarca tesir edilmesi söz konusu olamaz. Rasûlullah'a, cinlerin ya da şeytanların çarpmasını, ya da telkinde bulunmasını, kendilerinin bundan etkilenmelerini

²¹⁵⁸ Buhârî, Tıb 49

²¹⁵⁹ Cessâs, Ahkâmu'l-Kur'an I/60

kabul etmek mümkün değildir. Buna peygamberlik makamı engeldir, bunu tartışmaya gerek yoktur; yukarıda zikredilen konuyla ilgili âyetlere aykırıdır. Yine bazı sahih hadislerde de, Hz. Peygamber'in Allah'ın izniyle şeytanın şerrinden emin olduğu haber verilmektedir. ²¹⁶⁰

SIHRİN VE BÜYÜCÜNÜN HÜKMÜ

Kur'ân-ı Kerim'de Yüce Allah, büyü ile uğraşmayı küfür olarak nitelendirmiş tir ²¹⁶¹. Hz. Peygamber de müslümanların büyü ile meşgul olmalarını şiddetle yasaklamıştır. Bir hadislerinde, *“Helâk edici yedi şeyden sakının”* buyurmuş lar, ashâb, “Bu yedi şey nedir, yâ Rasûlallah?” diye sorduklarında, *“Allah’a şirk koşturmak, sihir yapmak, haksız yere bir cana kıymak, fâiz ve yetim malı yemek, düşmana hücum esnâsında savaştan kaçmak, iffetli mü'min hanımlara zinâ isnâdında bulunmak”* ²¹⁶² buyurmuştur. Bir diğer hadislerinde de, büyü yapan kimsenin Allah'a şirk koşturmuş olacağını bildirmişlerdir ²¹⁶³. Bir başka hadislerinde ise, sihre inanan, onun doğruluğunu tasdik eden kimsele rin Cennete giremeyeceklerini haber vermişlerdir ²¹⁶⁴

Büyü yapmanın büyük günahlardan olduğu konusunda İslâm âlimleri ara sında ittifak vardır. Sihri öğrenmek ve öğretmek de haramdır. Büyüyü mes lek edinen ve sihirbazlığı küfre vardıran kimselerin şiddetle cezalandırılması gerektiği kaynak kitaplarda kaydedilmektedir. ²¹⁶⁵ Yapılan büyü küfrü gerekti riyorsa, bunu yapanın küfre gireceği açıktır. Küfrü gerektirmiyorsa, Şâfiî mez hebine göre, sihir yapan ta'zîr olunur, tevbe etmesi istenilir. İmam Mâlik, “sihir yapan kâfirdir, sihir yapmasından dolayı öldürülür. Tevbe etmesi istenilmez; etse bile kabul olunmaz, mutlaka öldürülür” görüşündedir. Kadı İyâd'ın bildir diğine göre, Ahmed bin Hanbel de aynı fikirdedir. Ashâb ve tâbiîn'e mensup birçok âlimin kanaatinin de böyle olduğu nakledilmiştir. İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'in görüşlerine göre, büyü yapan kâfir olur. Böyle bir kimse nin tevbe etmesi istenilmez. ²¹⁶⁶

²¹⁶⁰ Müslim, Münâfıkîn 69-70; Tirmizî, Radâ' 17, hadis no: 1172; Nesâî, İşretü'n-Nisâ 4, hds no: 3958; Ahmed bin Hanbel, 3/309; A. Osman Ateş, a.g.e. s. 268-291

²¹⁶¹ 2/Bakara, 102

²¹⁶² Buhârî Vesâyâ 23, Tıb 48, Hudûd 44; Müslim, İman 145; Ebû Dâvud, Vesâyâ 10, hadis no: 2874

²¹⁶³ Nesâî, Tahrim 19, hadis no: 4076

²¹⁶⁴ Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/14, 83; 4/399

²¹⁶⁵ Tirmizî, Hudûd 27, hadis no: 1460; Ebû Dâvud, Harâc 31, hadis no: 3043; Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'an, I/61-68

²¹⁶⁶ A. Osman Ateş, a.g.e. s. 333-334

Çok eski zamanlardan beri İnsanlar, gayb âlemini merak etmiş, hakkında bilgi edinmek istemiş, bazı açığözler de bunu istismar ederek gâibden haber vermeye başlamışlardır. Eskiden bu işle meşgul olan kâhinler, arrâflar, falcılar, cinciler vardı; günümüzde bunlara ek olarak medyumlar ve ruhçular da var. Bu kişiler, çeşitli yol ve vâsitalardan istifade ederek İnsanların geçmişi, geleceği, ruhlar âlemi gibi gayb haberleri vermişlerdir, vermektedirler. Bunlara inanmayanlar yanında, inananlar da vardır. Hâlbuki Peygamberimiz (s.a.s.), Allah'ın en seçkin kulu olmasına rağmen, O'nun hakkında Kur'an diliyle şöyle buyrulmuştur: *"De ki: 'Allah'ın dilemesi dışında ben kendim bir fayda ve zarar verecek durumda değilim. Gaybı/görölmeyeni bileydim, daha çok iyilik yapardım ve bana kötölük de gelmezdi."*²¹⁶⁷ Allah'tan başka hiçbir varlığın gaybı bilmediğini şu âyet kesin bir şekilde ortaya koyar: *"De ki: 'Göklerde ve yerde gaybı, Allah'tan başka bilen yoktur..."*²¹⁶⁸

Peygamber Efendimiz (s.a.s.): *"Gayb habercisine (arrâfa, kâhine) inanan kimsenin kırk gün namazının kabul olunmayacağını"*²¹⁶⁹ haber vermiştir. Yine şöyle buyurmuştur: *"Kâhin ve arrâfa inanan kimse, kendisine gönderilen (Kitabı, vahyi) inkâr etmiştir."*²¹⁷⁰ Peygamber Efendimiz'e, "ama, bazı söyledikleri doğru çıkıyor" diyenlere, Rasûl-i Ekrem: "Allah'a âsi olan cinlerin, edindikleri bazı bilgileri, bir doğrunun yanına yüz yalan katarak bu kâhinlere ulaştırdıklarını, bunlar vâsitasıyla halkın inancını bozduklarını, onları sapıklığa düşürdüklerini" söylemiştir.²¹⁷¹

Bu kesin deliller karşısında müslümanların, gâipten haber verdiğini iddia eden kimseleri dinlemeleri haramdır.²¹⁷² Onlara değer verip, onlara danışmaya, onlardan yardım istemeğe gitmenin de haram olduğunda şüphe yoktur.

Ruh Çağırma: Günümüzde, özellikle sosyete denilen tabaka arasında yaygın olan ruh çağırma olayı da bir nevi modern kâhinliktir. Birçok tecrübeler, medyumların madde ötesi bir varlıkla temas kurdukları kanaatini vermektedir. Ancak bunun ruh olduğu ve söylediğinin gerçeğe uygunluğu sâbit değildir. El-malılı merhûmun ifadesiyle "bunların büyük ruhları ve şahsiyetleri çağırıp getirme iddiaları yalan olduğunda şüphe yok ise de, habis ruhları ve sefil şahsiyetleri afsunlayıp topladıkları ve bu sûretle yüce ruhlara zarar vermeye çalıştıkları

2167 7/A'râf, 88

2168 27/Neml, 65

2169 Müslim, Selâm 125; Ahmed bin Hanbel, 2/429, 4/68

2170 Tirmizi, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122

2171 Buhârî, Bed'ül-Halk 6, 11, Tıb 46, Edeb 117; Müslim, Selâm 122, 123

2172 Hayreddin Karaman, Günlük Hayatımızda Helâller Haramlar, s.137-139

muhakkaktır.²¹⁷³ Ruh çağırma seanslarında, gelenin ruh olduğu belli değildir; bunun cin olma ihtimali daha kuvvetlidir. Cin çağırma işi, toplumumuzda öteden beri bilinmekte idi; şimdiki bu biraz daha modernize ederek “ruh çağırma” dediler. Aynı zamanda gelen varlığın veya hayalin, ya da sesin verdiği haber ve bilgiler, yalan ve yanlış ile karışmıştır.

Dinimiz ruh ve diğer madde ötesi varlıklar üzerine ilmî araştırma yapmayı engellemez; aksine teşvik eder.²¹⁷⁴ Ancak maddî mânevî menfaat sağlamak gâyesiyle ve İslâm inancına uymayan telâkkiler, anlayışlar içinde bu işlerle uğraşmayı ve mesnedsiz iddialara inanmayı meneder.

Fal ve Falcılık: Eskiden yazılı oklarla, günümüzde yıldız, kahve, bakla, iskambil kâğıdı gibi vâsıtalarla yapılan falcılık da bir nevi gâipten haber vermedir; çünkü gelecek (müstakbel) gaybdır; bu sebeple her nevî falcılık ile bunlara inanmak haramdır. ²¹⁷⁵

Sihir/büyü: Sihir itikadı bozduğu, tevhid inancına zarar verdiği, kontrolü mümkün olmadığı için kötüye kullanıldığı ve aldatma, iğfâl, ızrar vâsıtası olduğu için haram kılınmış, sihirbazın felâh bulamayacağı ifade buyrulmuştur.

²¹⁷⁶

Nazarlık, nal, muska vb. kullanmak: Birden ortaya çıkan veya sebebi bilinmeyen hastalıklara yakalanmamak veya tedâvi etmek üzere başvurulana birtakım tedbirler vardır; nazarlık, at nalı, at kafası, çeşitli muskalar takma, kurşun dökme, tütsü yapma bunun bazı örnekleridir. Bunlar, tıp yönünden bir faydası olmadığı, üstelik bâtil inançları devam ettirdiği için haram kılınmışlardır. Peygamberimiz (s.a.s.) nazarlık kullanmayı menetmiş, bu gibi şeyleri asan kimselerin bey’atlerini kabul etmemiştir. ²¹⁷⁷

Uğursuz saymak: İnsanlar, eskiden beri bazı yer, zaman, şahıs ve şeyleri uğursuz veya uğurlu saymışlar, bu inanca göre karar verdikleri, hareket ettikleri olmuştur. Hiçbir ilmî ve dinî esasa dayanmayan bu inanç İslâm’da reddedilmiş, uğur veya uğursuzluğu insanların kendi inanç ve davranışlarında aramaları istenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), buna benzer başka inanışları da zikrederek şöyle buyurmuştur: *“Hastalığın bir başkasına geçmesi,*

²¹⁷³ Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y. c. 8, 6365

²¹⁷⁴ 51/Zâriyât, 20-21

²¹⁷⁵ 5/Mâide, 3

²¹⁷⁶ 20/Tâhâ, 69

²¹⁷⁷ Nesâî, Zînet 17; İbn Mâce, Tıb 39

*uğursuzluk, (ölü ruhunun temsilcisi) baykuş, karındaki yılan diye bir şey yoktur; cüzzamlıdan -arslandan kaçır gibi- kaçın.”*²¹⁷⁸ Hadisin başında “hastalığın birinden diğerine geçmesi (sirâyet, salgın) diye bir şey yoktur” derken, sonunda cüzzamlıdan uzak durulması” emrolunuyor. Hadis açıklayan bilginler burada biri inanç, diğeri davranış ile ilgili iki noktanın bulunduğunu söylemişlerdir;

a) İnanç: Hastalığı yaratan, İnsanı hasta eden, bunu belli kanunlara bağlayan Allah’tır. Bir hasta ile temas eden iki kişiden biri hastalığa yakalanıp diğeri sağlıklı kalabilir; bu Allah’ın irâdesine bağlıdır.

b) Davranış; Salgın hastalığın birinden diğerine geçmesi Allah’ın takdir ettiği, yarattığı bir tabiat kanunudur. Hasta ile temas, hastalanmanın sebebidir; sebepleri olaylara bağlayan Yaratıcı, bunu böyle dilemiştir; şu halde insanın bu sebeplerden kaçınması gerekir (“Hastalıklı hayvanları, sağlıklı hayvanlara katmayı” meneden Buhârî hadisi de aynı hükmü desteklemektedir.)

Câhiliyye devrinde Araplar baykuşun, ölünün kemikleri veya ruhundan meydana geldiğine, insanın karnında bir yılanın bulunduğuna ve aç kalınca İnsanı öldürdüğüne, ürküttükleri hayvanların sağ veyaollarından karşı yöne gidişlerine göre uğur veya uğursuzluğa inanırlardı. Hadis bunların da aslı astarı bulunmadığını bildirmektedir. Bazı gün, şahıs, eşya ve yerleri uğursuz saymak, ölüm veya felâketten söz ederken kulak çekip tahtaya vurarak korunmaya çalışmak da aslı astarı olmayan inanç ve davranışlar arasındadır. Buhârî’nin bir başka rivâyetinde “kadın, ev ve binekte uğursuzluktan” bahsedilmiştir. Fakat bu hadisin baş tarafını Hz. Âişe annemiz açıklıyor: Peygamberimiz’in (s.a.s.) câhiliyye âdetlerini söylediğini, “onlar, bu üç şeyde uğursuzluk bulurlardı” dediğini açıklıyor.

Uğurlu saymak: Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz, uğursuzluk inancını reddederken “*en iyisi, uğurlu saymaktır (fe’l, tefe’ül)*” buyurmuş, “Tefe’ül nedir yâ Rasûlallah?” dediklerinde; *Herhangi birinizin duyduğu güzel, hayırlı bir sözdür*”²¹⁷⁹ cevabını vermiştir. Buna göre bir kimsenin iyi bir söz duymasını, bir şeye yönelince ilk olarak “başarı, esenlik, mutluluk” gibi bir kelime işitmesini uğurlu saymasında mahzur yoktur. Uğur inancının hedefi, İnsanların hayatlarını, mânâsız ve mesnetsiz vehimlere göre değil; gerçeklere göre düzenlemesi ve idare etmesidir. ²¹⁸⁰

2178 Buhârî, Tıb 19, 25, 43-45; Müslim, Selâm 102

2179 Buhârî, Tıb 43, 44; Müslim, Selâm 110

2180 Hayreddin Karaman, a.g.e., s. 139-151

VE GÜNÜMÜZ

Sihir ve büyünün hiçbir çeşidi, İslâm toplumunda yer bulamaz. Bu tür sapıklıklar, ancak câhiliyye toplumlarında yaygınlaşabilir. İçinde yaşadığımız toplumun câhiliyye toplumu olup olmadığıyla ilgili bir yargıya varmak için gelin, bu konuda aynamızı topluma tutalım:

Düzen ve çevrenin, fıtrata müdâhale edip İslâm'ı bireysel ve toplumsal alanlardan tümüyle uzaklaştırma mücâdelesini ve yer yer başarısı, insanımıza ağır bedeller ödetiyor. İslâm'ın çoğu hükümlerinin yaşan(a)madığı günümüzde stres ve psikolojik bunalımların hemen her çeşidi giderek hemen her insanı kemiriyor. Ve denize düşen yılanı sarılıyor: Dinini bilmediği, ilkel ve modern hurâfeleri de reddedemediği için câhil insanlar, çözümü de cincilerde, üfürükçü ve muskacılar da arıyor. Medyada; medyumlardan, falcılardan, astrologlardan yani modern münecimlerden, cinci ve büyücülerden geçilmiyor. Boyalı basın dediğimiz, yazıdan daha çok resimlerin yer aldığı gazetelerin tümünde her gün burç ve fal köşeleri yayınlanmaktadır. Buralarda “yıldızınız diyor ki”, “burcunuz”, “elektronik burç falı”, “bilgisayarlı astrolojik fal” gibi köşelere ne demeli? (Bu hurâfeler, irticâ kavramına girmediğinden kimsenin bir şey dediği yok. Peki müslümanların da mı diyeceği yok?!)

Günümüzde başta televizyon kanalları olmak üzere medya, yani dünkü adlandırma ile sihirbazlık/büyücülük, halkın bağlılığını sağlamak ve sürdürmek yolunda Firavunların ve firavunî düzenlerin vazgeçemedikleri bir araçtır.

Münecimlik, sanıldığı gibi tarihe karışmış değil; sadece modernleşmiştir o kadar. Astrolog veya medyum denilen münecimler, yıldız falına bakan kimselerdir. Horoskop denilen yıldızların, burçların bulundukları yerin haritasını çıkarıp, falına bakacakları kimsenin doğum tarihleriyle kıyaslayarak geleceği -gayb) hakkında hüküm çıkartırlar. Eski Yıldızname'lerin yerini günlük burçlar, astrolojik hurâfeler almış; münecimin adı da astrolog veya medyum olmuştur artık.

Açıkça kâfir olanların yanında, nice müslümanım diyen insan, hâlâ yıldızların, burçların insan kaderinde etkili olduklarına inanmaktadır. Münecimin, kâhinin; geleceği (her şeyi değilse bile, çok şeyi) bileceğine hâlâ inanılır ki, gelecekle ilgili değerlendirmelerde bulunanlara “sen *münecim* misin, nereden biliyorsun?” diye sorulur; “adam sanki *kâhin*” denilir.

Yine, bu sapık düşünceye göre yıldızlar konuşur, vahyeder; onların rasülleri/elçileri ise astrologlar, medyumlar ve cincilerdir. Yıldızların konuşma dilini anlayan bu sivri akıllılar, bu mesajları “yıldızınız diyor ki...”, “burcunuzun durumuna göre başınıza şu, şu gelecek” diye insanlara para karşılığı tebliğ eder ki, bu mesajla göre bilinçlensinler ve ona göre davransınlar.

Müneccimlik, gelecekte meydana gelecek, özel ve genel olaylara, yıldızlara bakarak haber vermektir. Hz. Peygamber’in bu konuyla ilgili şöyle bir ikazı vardır: *“Bazı İnsanlar, Allah’ın nimetiyle geceyi geçiriyor, sabah olunca da, ‘bize şu yıldız sebebiyle yağmur yağdırıldı’ diyor. Böyle demeleri sebebiyle onların çoğu kâfir olmuştur.”*²¹⁸¹ Yine bir başka hadis rivâyeti de benzer bir ikazdır: *“Kim yıldızlarla haber vermeye çalışırsa, sihir ile haber vermiş olur.”*²¹⁸²

Gelecekte olacak şeyler hakkında bilgi sahibi olmak için başvurulacak çeşitli yolların en belirginlerinden biri faldır. Daha çok baht, uğur ve talihi, genel olarak da gelecekte olacak şeyleri anlamak için birtakım garip yollara başvurarak bunlardan anlam çıkarma ve kişilik okuma işine fal; bu işi yapmaya da falcılık denir. Gelecek zamanda vuku bulacak olayları haber vererek gayb sırlarını bildiğini iddia edene de falcı, medyum denir.

Câhiliyye Arapları, bir yolculuğa, bir savaşa, bir ticarete, evlenmeye yahut herhangi önemli bir işe teşebbüs edecekleri zaman üç zar (veya ok) çekerler yahut kuş uçururlardı. Bu zar veya okların birinde, “Rabbim emretti”, yahut “yap” diye emir; diğerinde “Rabbim nehyetti” veya “yapma” diye nehy kelimeleri yazılı olurdu; biri de boş bulunurdu. Birisi torbaya elini sokar, zarlardan birini çeker, emir çıkarsa yaparlar, nehy çıkarsa yapmazlar, boş çıkarsa bir daha çekerlerdi. Kur’an, bunu şiddetle yasaklamıştır. *“Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz.”*²¹⁸³

Bugün yaygın olan fal çeşitlerinden biri de, modern câhiliyyenin itibar ettiği yıldız falıdır. Gökteki burçlardan yola çıkılarak yapılan bu falcılığın aslı, Sâbiîlere dayanır. Sâbiîler, gökyüzünü on iki burca taksim etmişler ve ef-lâkten/göklerden yalnız tapındıkları ve heykellerini diktikleri “sebaî” gezegenlerin durumlarına göre, yeryüzünde meydana gelecek olayları bildireceği

²¹⁸¹ Buhâri, Megazi 35; Müsned, Ahmed b. Hanbel, II/525

²¹⁸² Ebû Dâvud

²¹⁸³ 5/Mâide, 90

iddiasıyla yıldızlarla ilgili birtakım hükümleri yazmışlardı. Onların bu inançları, günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır. ²¹⁸⁴

Dinimizin kesinlikle yasakladığı falcılık, bir çeşit gaybdan haber vermektir. Hâlbuki Kur'an; gaybı, Allah'tan başka hiçbir kimsenin bilemeyeceğini, peygamberlerle meleklerin dahi kendilerine vahyedilmedikçe gaybdan haber veremeyeceklerini açıkça bildirmektedir. *"De ki: 'Göklerde ve yerde olan gaybı, Allah'tan başka bilen yoktur."*²¹⁸⁵; *"De ki: Size 'Allah'ın hazineleri elimdedir demiyorum, gaybı da bilmiyorum."*²¹⁸⁶; *"Eğer gaybı bilseydim, daha fazla hayır yapardım."*²¹⁸⁷ âyetleri buna yeterli delildir.

Kendilerine "arrâf", "kâhin" veya "medyum" denilen falcıları ve bu falcılara gidip fal açtıran, onlara inanan veya destekleyenleri Peygamberimiz, ağır bir dille kınamış, hatta küfürle nitelemiştir. *"Kim bir arrâfa gidip de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olmaz."*²¹⁸⁸; *"Kim bir kâhine gider, dediklerini doğrularsa; şüphesiz ki Muhammed'e indirilmiş olanı inkâr etmiş olur."*²¹⁸⁹

Burç falı, "İnsanları, doğdukları burçlara göre gruplayarak geleceğini okumaya, kaderine dair konuşmaya" denir. Modern cahiliyyenin yaşandığı günümüzde kendini aydın sanan birtakım gazete ve televizyon programcıları, her gün yıldız falı hurâfesiyle insanların kaderi hakkında birtakım yorumlar yapmaktadırlar ki bunlar hiçbir bilimsel dayanağa sahip değildir. Ayrıca bu asılsız yorumlar, okuyucuların ruhsal dengelerine olumsuz yönde etki yapmaktadır. Bu bir atma, saçma ve aldatmadan ibarettir. İslâm âlimleri, Sâbiiler gibi, tesiri yalnız yıldızlardan, burçlardan bilerek onlardan birtakım hükümler çıkarmaya kalkışmanın küfür ve şirk olduğunda ittifak etmişlerdir.²¹⁹⁰; *"Onların çoğu, şirk koşmadan Allah'a inanmazlar."* ²¹⁹¹

Konuyla ilgili yanlış itikad veya hurâfeler sebebiyle dilimize giren deyimlerden bazıları: "Cadı kazanı", "gözün faltaşı gibi açılması", "müneccim misin?", "kâhin gibi", "yıldızı kaymak", "yıldızları barışmak", sanatçılara: "star/yıldız",

2184 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, c. 7, s. 5208

2185 27/Neml, 65

2186 6/En'âm, 50

2187 7/A'râf, 188

2188 Müslim, Selâm 125

2189 Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122; Ebû Dâvud, Tıb, hadis no: 3904; Ahmed bin Hanbel, II/ 408

2190 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 5207

2191 10/Yûnus, 106

“yıldızınız diyor ki”, “burcunuza göre...”, “felek”, “cingöz”, “cini tepesine çıkmak”, “cin fikirli”, “cin çarpması”, “denize düşen yılan sarılır”, “tahtaya vurup eli kulağa götürmek” vb.

Hayatın her alanını kuşatan İslâm’ın kişisel, toplumsal ve siyasal boyutu gerektiği şekilde yaşanmadığından, psikolojik hastalıklar ivme kazanarak İnsanı her yönüyle pençesine alıyor. Stres ve bunalımın bin bir çeşidi altında ezilen insan, yeterli inanç ve bilinçten yoksun ise, düştüğü ıstırap denizinden kurtulmak için sarıldığıнын yılan olduğunu düşünmüyor bile. Her türlü üfürükçülerden, vesvese verenlerden Allah’a sığınması gerektiği halde, şeytanlara ve şeytanlaşan üfürükçülere sığınabiliyor. Kur’an’ın fitrî prensiplerine sarılıp ibâdet, zikir ve tefekkürle ruhunu arıtacak ve gıdalandıracak yerde, ruhundaki hastalığı artıracak zehirlere ve mikroplara yöneliyor. Yine, müslüman psikolog ve psikiyatristlerden yararlanıp tıp ilminin imkânlarından istifade edeceğine istismarcılara teslim oluyor. Vahye teslim olmayan, aklını ve mantığını da kullanmayan enâyiler bulundukça; adlarına hoca, muskacı, cinci, büyücü, sihirbaz, arrâf, medyum, kâhin, astrolog, falcı... denen kimseler de bulunacak, kendisinden yardım isteyenleri sömürmekle kalmayacak, onları dünyada ve âhirette perişan etmeye çalışacaktır. Suç, bu istismarcılardan daha çok, bunların oltalarına takılan zavallılardadır. İslâm’ın yaşanmadığı yerde bu çeşit istismarcıların, sahtekârların önüne geçilmesi de imkânsızdır.

ÜFÜRÜKÇÜLÜK

Tevhid inancına ters düşen hususlardan biri de üfürükçülüktür. Câhiliye devrindeki insanlar, cinlerden yardım bekleyerek, bazı musibet ve felâketleri önlemek amacıyla, Arapça olmayan anlamsız bazı kelimeleri, ağızlarında geveleyip dururlardı. İslâm geldi, bunları yasakladı. Nitekim hadis-i şerifte: **“Şüphesiz üfürükçülük, mavi boncuk, muska, her türlü sihir ve tılsım şirk-tir.”**²¹⁹² buyurulmaktadır. Kur’an, üfürükçülük ve sihir yapanları, “dügümlere üfleyenler”²¹⁹³ olarak tanıtır ve şerlerinden Allah’a sığınılmasını tavsiye eder. Düğümlere üfleyenler, sihir ya da büyü yapan kimselerdir. Bunlar, telkine müsait olan kişileri kandırabilirler. Bunu gerçekleştirmek için, büyülerinde iplik veya mendil gibi bir şeye düğümler atarak üzerine üflerler.

2192 Ebû Dâvud, İbn Mâce

2193 113/Felâk, 4

Rivâyete göre; Bir gün Abdullah bin Mes'ud, hanımının boynunda bir iplik gördü. Bu nedir?" deyince, hanımı: "sıtma için okunmuş bir iptir." dedi. İbn Mes'ud, ipi çekerek kopardı, attı. Sonra şöyle dedi: "Andolsun ki, Abdullah ailesi şirkten uzaktır. Rasûlullah'tan işittim, buyurdu ki; **"Şüphesiz üfürük-çülük, nazar boncuğu, muska, sihir ve tılsım şirktir."** Hanımı dedi ki: "Gerçekten gözüm atıyordu, filan yahudiye tedavi için gidip geliyordum. Gözümü afsunladı; atması durdu. Abdullah bin Mes'ud dedi ki: "Bu, şeytanın işidir. Şeytan eliyle dokunuyor, afsunladığı zaman elini çekiyor. Hâlbuki Rasûlullah'ın okuduğunu okusaydın, sana kâfi idi. Allah'ın rasûlü şu duâyı okurdu: **"Ey insanların Rabbi! Rahatsızlığı gider, şifâ ver, şifâ veren Sensin! Senin şifândan başka şifâ yoktur. Hastalık bırakmayan şifâ ver!"**²¹⁹⁴

Şirk unsuru taşımayan okumada bir sakınca yoktur. Ama, unutulmama- lıdır ki, kişinin kendisi ve çok yakınları, inanarak, okuduğu duânın anlamını bilip şuurla Allah'a duâ etmeleri duânın kabulü için daha uygun şartlar oluş- turur. Bununla birlikte bir başkası da âyetlere veya Peygamberimizin uygu- lamalarına dayalı olarak hiçbir şirk unsuruna bulaşmadan ve sadece Allah'a duâ edip şifayı O'ndan isteyerek hastaya okuyabilir.

MÜNECCİMLİK, FAL VE BURÇ FALLARI

Sihrin bir çeşidi de müneccimlik. Müneccimlik, gelecekte meydana ge- lecek, özel ve genel olayları, yıldızlara ve burçlara bakarak haber vermektir. Günümüzde astroloji adıyla, gök cisimlerinin konumu, horoskop denilen ha- ritalarla ve yapanlara göre bilimsel olduğu ileri sürülen, insanların geleceğiyle ilgili uydurma bilgiler veren medyumluk veya astroloğluk da modern mü- neccimlik. Hz. Peygamber'in bu konuyla ilgili şöyle bir ikazı vardır: **"Bazı insanlar, Allah'ın nimetiyle geceyi geçiriyor, sabah olunca da, 'bize şu yıldız sebebiyle yağmur yağdırıldı' diyor. Böyle demeleri sebebiyle onların çoğu kâfir olmuştur."**²¹⁹⁵ Yine bir başka hadis rivâyeti de benzer bir ikazdır: **"Kim yıldızlarla haber vermeye çalışırsa, sihir ile haber vermiş olur."**²¹⁹⁶

Bu hadisler, yıldızların uzaklığını, yerlerini, yörüngelerini gözlem ve araç- larla inceleyen astronomi ilmi hakkında değildir. Bu ilim, ilkeleri, kuralları ve araçları olan bir ilimdir. Kur'an zaten, baştan sona insanları gözleme, düşün-

2194 Müslim, Selâm 46; Tevhid'in Hakikati, Yusuf El-Karadavî, Saff Y. s. 70-75

2195 Buhârî, Megazi 35; Müsned, Ahmed bin Hanbel, II/525

2196 Ebû Dâvud, Tıb 22, hadis no: 3905

meye, araştırmaya ve evrenin sırlarını keşfetmeye dâvet etmektedir. Ancak, ilimleri, gaybı biliyormuş gibi yorumlamak, insanı şirke götürür. Çünkü gaybı bilen sadece Allah'tır.

FAL VE FALCILIK

Gelecekte olacak şeyler hakkında bilgi sahibi olmak için başvurulacak çeşitli yolların en belirginlerinden biri faldır. Daha çok baht, uğur ve talihi, genel olarak da gelecekte olacak şeyleri anlamak için birtakım garip yollara başvurma, atılan boncuk ve baklaya, tesadüfen açılan bir kitabın bir satırına, koyunun kürek kemiğine, kahve fincanına vb. şeylere bakıp bunlardan anlam çıkarma ve kişilik okuma işine fal; bu işi yapmaya da falcılık denir. Gelecek zamanda vuku bulacak olayları haber vererek gayb sırlarını bildiğini iddia edene de falcı, medyum denir.

Câhiliyye Arapları, bir yolculuğa, bir savaşa, bir ticarete, evlenmeye yahut herhangi önemli bir işe teşebbüs edecekleri zaman üç zar (veya ok) çekerler, yahut kuş uçururlardı. Bu zar veya okların birinde, “Rabbim emretti”, yahut “yap” diye emir; diğerinde “Rabbim nehyetti” veya “yapma” diye nehy kelimeleri yazılı olurdu; biri de boş bulunurdu. Birisi torbaya elini sokar, zarlardan birini çeker, emir çıkarsa yaparlar, nehy çıkarsa yapmazlar, boş çıkarsa bir daha çekerlerdi. Kur'an, bunu şiddetle yasaklamıştır. *“Ey İman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir; bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz.”*²¹⁹⁷

BURÇ VE YILDIZ FALI

Bugün yaygın olan fal çeşitlerinden biri de, modern câhiliyyenin itibar ettiği yıldız falıdır. Gökteki burçlardan yola çıkılarak yapılan bu falcılığın aslı, Sâbiîlere dayanır. Sâbiîler, gökyüzünü on iki burca taksim etmişler ve eflâkten/göklerden yalnız tapındıkları ve heykellerini diktikleri “seba” gezegenlerin durumlarına göre, yeryüzünde meydana gelecek olayları bildireceği iddiasıyla yıldızlarla ilgili birtakım hükümleri yazmışlardı. Onların bu inançları, günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır.²¹⁹⁸

2197 5/Mâide, 90

2198 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VII/5208

Dinimizin kesinlikle yasakladığı falcılık, bir çeşit gaybdan haber vermektir. Hâlbuki Kur'an; gaybı, Allah'tan başka hiçbir kimsenin bilemeyeceğini, peygamberlerle meleklerin dahi kendilerine vahyedilmedikçe gaybdan haber veremeyeceklerini açıkça bildirmektedir. *“De ki: ‘Göklerde ve yerde olan gaybı, Allah’tan başka bilen yoktur.”*²¹⁹⁹, *“De ki: Size ‘Allah’ın hazineleri elimdedir demiyorum, gaybı da bilmiyorum.”*²²⁰⁰; *“Eğer gaybı bilseydim, daha fazla hayır yapardım.”*²²⁰¹ âyetleri buna yeterli delildir.

Kendilerine “arrâf”, “kâhin” veya “medyum” denilen falcıları ve bu falcılara gidip fal açtıran, onlara inanan veya destekleyenleri Peygamberimiz, ağır bir dille kinamış, hatta küfürle nitelemiştir. *“Kim bir arrâfa gidip de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olmaz.”*²²⁰²; *“Kim bir kâhine gider, dediklerini doğrularsa; şüphesiz ki Muhammed’e indirilmiş olanı inkâr etmiş olur.”*²²⁰³

Burç falı, “insanları, doğdukları burçlara göre gruplayarak geleceğini okumaya, kaderine dair konuşmaya” denir. Modern câhiliyenin yaşandığı günümüzde kendini aydın sanan birtakım gazete ve televizyon programcıları, her gün yıldız falı hurâfesiyle insanların kaderi hakkında birtakım yorumlar yapmaktadırlar ki bunlar hiçbir bilimsel dayanağa sahip değildir. Ayrıca bu asılsız yorumlar, okuyucuların ruhsal dengelerine olumsuz yönde etki yapmaktadır. Bu bir atma, saçma ve aldatmadan ibârettir.

İslâm âlimleri, Sâbiîler gibi, tesiri yalnız yıldızlardan, burçlardan bilerek onlardan birtakım hükümler çıkarmaya kalkışmanın küfür ve şirk olduğunda ittifak etmişlerdir.²²⁰⁴

Bunun yanında insanın, girişeceği önemli bir iş için, uzman kişilerle istişare yaptıktan sonra istihâre yapması meşrûdur, sünnettir. Bunun, İslâm’da yasak edilen falcılık ve kehânetle hiçbir ilgisi yoktur.

2199 27/Neml, 65

2200 6/En’âm, 50

2201 7/A’râf, 188

2202 Müslim, Selâm 125

2203 Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122; Ebû Dâvud, Tıb, hadis no: 3904; Ahmed bin Hanbel, II/408

2204 Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, Eser Y., VII, 5207

HALKA VE İP TAKMAK

Tevhid, Allah'ın kâinatta koyduğu kanunlar çerçevesinde sebeplere sarılma-ya asla karşı çıkmaz; bilakis teşvik eder. Elbette ki açlığı gidermek için yemek, susuzluğu gidermek için su, tedavi için ilaç, savunma için silâh gereklidir. İnsan hastalandığı zaman doktora gidecektir. Bütün bunlar ve benzerleri İslâm'da meşrûdur. Ne var ki, meydana gelen veya meydana geleceği sanılan tehlikeleri defetmek için, birtakım bilinmeyen ve gizli olan sebeplere sarılarak esrarengiz yollara başvurmak, asla meşrû sayılmaz. Bazı toplumlarda görülen madenî halkalar takmak, kollara ip bağlamak, bu türdendir. Bir keresinde Hz. Peygamber, zayıflıktan kurtulmak için koluna demir takan sahâbîye bunu çıkarttırmıştır. Yine Hz. Peygamber, sıtmayı önlediğine inanıldığı için koluna ip takan hastanın kolumundan da aynı şekilde bunun çıkarılmasını istemiş ve arkasından şu âyeti okumuştur: *“Onların çoğu, şirke koşmadan Allah'a inanmazlar.”*²²⁰⁵

Görüldüğü gibi, Rasûlullah'ın bunların üzerinde durmasının yegâne sebebi, şirkten ve şirke giden yollardan insanları uzaklaştırmaktır. Burada hatırmıza şöyle bir soru gelebilir: Acaba deneysel bilim, birtakım araştırmalar yaparak, kola takılan bu madenlerin fizikî faydasını ispat etse, yine yasak olur mu? Şüphesiz hayır! Çünkü bunun yasaklanmasının sebebi, bu gibi şeylere, birtakım bilinmeyen güçler atfedilerek sığınılmasıdır. Meselâ, bakır bilezik cinsinden bazı halkaların romatizmanın tedavisindeki faydası bilimsel olarak da ortaya çıktığı için, ilaç kullanılır gibi kola veya ayağa takılmasında hiçbir sakınca yoktur.

NAZAR BONCUĞU TAKMAK

Nazar boncuğu ve içinde yazılar, tuhaf şekiller bulunan muska takmak da, insanı (küçük) şirke götüren yollardan biridir. Câhiliyye döneminde Araplar, özellikle çocuklara boncuk ve muska takarlar, bu yolla cinlerden ve nazardan korunacaklarını sanırlardı. Halk arasında nazardan korunmak için, nazarlık, at nalı, at kafası, çeşitli muskalar takma, kurşun dökme ve tütsü yapma gibi yollara başvurulduğu görülür. Bu gibi bâtil yolların yasak olduğunu Hz. Peygamberimiz bildirmiştir.²²⁰⁶

Bunların tıbbî hiçbir yararı da yoktur. Aynı zamanda, Allah'tan başkasından zararı defetmesini istemek de söz konusudur. Hâlbuki Kur'an'da bu konuda önemli ikazlar vardır. *“Allah sana bir sıkıntı verirse, O'ndan başkası*

2205 12/Yusuf, 106

2206 İbn Mâce, Tıb 39

bunu gideremez. Sana bir iyilik verirse, başkası onu engelleyemez. O, her şeye gücü yetendir.”²²⁰⁷

Muska takılması da aynı şekilde câiz görülmemiştir. İçinde Kur'an âyetleri yazılı olsa da takmamak gerekir. Yeri gelmişken, Mehmed Âkif'in şu mısralarını hatırlamamak olmaz:

“Ya açar bakarsız Nazm-ı Celîl'in yaprağına,
Ya üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin.
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.”

GAYBI BİLME İDDİASI

Gayb; duyularla algılanamayan, insanın deney ve gözlemlerine konu olmayan şeylerdir. Câhiliyye dönemi Arapları, tanrı olarak taptıkları putlarının gaybı bildiğine inanırlardı. Yalnız, onların bu bilgisine direkt yollarla değil, en-direkt yolla ulaşmaya çalışırlardı. Meselâ Mekke'liler, Hübel putunun yanındaki okları çekerek, başvurdukları iş hakkında tanrıların ne düşündüğünü anlamaya çalışırlardı.

Kur'an, gaybı bildiği iddia edilen sahte tanrıların gaybı bilemeyeceklerini şöyle ifâde eder: *“Onlar, diriler değil; ölülerdir. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.”²²⁰⁸* Gaybı bilmek, ulûhiyetin özelliklerindendir. Psikolojik bir gerçektir ki, insanoğlu taptığı varlığın gaybı bilmesini istemektedir. Çünkü gaybı bilmek, tek başına bir üstünlüktür. Aynı zamanda başkalarına üstünlük kurmanın yollarından birisidir. Tabii ki insanın bu merakı, birçok bâtil ve hurâfenin de kaynağını oluşturmaktadır. İnsanoğlunun bu zaafı, gaybı bildiğini iddia eden birçok insanın da ortaya çıkıp diğer insanları kandırarak sömürmesine sebep olmuştur.

MUTLAK GAYBI ALLAH'TAN BAŞKA KİMSE BİLEMEZ

“De ki, Allah'tan başka yerde de gökte de kimse gaybı bilemez.”²²⁰⁹

“Kim bir arrâfa veya kâhine gider, gaybdan verdiği haberi tasdik eder-

²²⁰⁷ 6/En'âm, 17

²²⁰⁸ 16/Nahl, 21

²²⁰⁹ 27/Neml, 65

se; şüphesiz ki o Hz. Muhammed (s.a.s.)'e indirilmiş vahyi inkâr etmiştir.”²²¹⁰

“Gaybın anahtarları O’nun yanındadır. O’ndan başka kimse gaybı bilmez.”²²¹¹

“De ki: ‘Ben size Allah’ın hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum. Gaybı da bilirim demiyorum.”²²¹²

“De ki: Allah’tan başka göklerde ve yerde (bulunan) hiç kimse gaybı bilmez.”²²¹³

ALLAH, PEYGAMBERLERİNDEN DİLEDİĞİNİ DİLEDİĞİ KADAR GAYBA MUTTALÎ KILAR

“Allah, sizi gayba muttali kılacak değil; fakat Allah, Rasûllerinden dilediğini (gaybe muttali kılmak için) seçer.”²²¹⁴

“Allah, gaybı bilendir. Hiç kimseyi gaybına vâkıf etmez. Ancak beğenip seçtiği Rasûl(ler müstesnâ.)”²²¹⁵

“De ki: Allah’ın dilediği müstesnâ, kendi nefsim için bir zarar def edip bir menfaat sağlayamam. Eğer gaybı bilseydim hayırdan çok (şeyler) yapardım ve bana kötülük dokunmazdı. Ben, başka değil, ancak inanan bir toplum için müjdeleyici ve bir uyarıcıyım.”²²¹⁶

Müşrikler, çeşitli vesilelerle, beşer tâkatinin ulaşamadığı bazı şeylerin bilgisini veya onların icadını Rasûlullah’tan istiyorlardı. Zira onlar, peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin insanüstü bir güce sahip olması, sebepler kanununun dışında, istediği zaman gayb haberlerine vâkıf olması ve olağanüstü işleri yapmaya her an muktedir olmasının gerekliliğine inanıyorlardı. Bundan dolayı, Allah’ın Rasûlü, Rabından aldığı vahiylerle gaybı bilen ve her

²²¹⁰ Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, Tahâret 122

²²¹¹ 6/En’âm, 59

²²¹² 6/En’âm, 50

²²¹³ 27/Neml, 65

²²¹⁴ 3/Âl-i İmran, 179

²²¹⁵ 72/Cinn, 26

²²¹⁶ 7/A’râf, 188

şeye gücü yetenin ancak Allah olduğunu, Allah bildirmediği gaybı bilemediğini onlara tebliğ ediyordu.

Bâtıl ve sapık inançlardan biri de gayb âleminde birçok tasarruflar yapmaya yetkisi bulunan İlyas, Hızır, Gavs, Kutup ve Ricâlu'l-Gayb gibi ölmüş veya hayalî varlıklara inanmaktır. Çoğu kez bu hayalî şahıslara olan inanç bağı ve bağlılık onların ilâhlaştırılmasına kadar gidiyor, dolayısıyla tevhidden saptırıp şirk batağına sürüklüyor.

RUH, RUH ÇAĞIRMA VE TENÂSÜH (REENKARNASYON)

Ruh

Ruh; İnsan ve hayvanlardaki dirilik kaynağı, sürekli hayat, can anlamlarında kullanılır. İnsandaki canlılığın ve diriliğin, irâdeyle ilgili ve irâde dışı hareketlerin ve idrâk kabiliyetinin kaynağı ve nefis anlamına da gelir. Bazı İslâm âlimleri, rûhun iyiyi kötüden ayırdetme denen temyiz ve düşünme tarafını karşıladığını belirtmişlerdir.

Ruh, Allah'ın yaratma işlerindendir; sırlarından bir sırdır. Gerçek mahiyetini ve tüm özelliklerini bilmek mümkün değildir. *“Sana ruhtan sorarlar. De ki: ‘ruh, Rabbimin emrindendir. Size (bu hususta) ilimden pek az bir şey verilmiştir.”*²²¹⁷

Rûhun kendisi görülemiyorsa da, yaptığı işlerden varlığını anlıyoruz. Her şeye canlılık veren, hayat ve dirilik kaynağı olan ruh, Allah'a en yakın yaratıktır.

Genel olarak, peygamberlere, meleklerle ve özellikle Cebrâîl'e “ruh” denilir. Rûhu'l-Emîn, Rûhu'l-Kuds (Emin Ruh, Mukaddes Ruh) isimleri de Cebrâîl'in isimlerindendir.²²¹⁸

RUH ÇAĞIRMA

Rûhun varlığını kabul eden, fakat hakkında sapık ve gerçek dışı bir anlayışa sahip olan kimseler, ölmüş insanların ruhlarıyla irtibat kurabileceğini ve böylece, gayb âleminde bilgi alınabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu kimseler,

²²¹⁷ 17/İsrâ, 85

²²¹⁸ 26/Şuarâ, 193; 2/Bakara, 87

düzenlemiş oldukları ruh çağırma seanslarıyla insanları kandırmakta ve onların cehâletlerinden istifâde ederek menfaat elde etmektedirler. Ruh, Allah Teâlâ'nın emrinde ve denetiminde olan bir varlıktır. Onun insanlar tarafından çağrılıp bazı istekleri yerine getirmesinin mümkün olduğuna inanmanın hiç bir dayanağı yoktur. Ruh çağırma seanslarında, çoğunlukla cinlerin kullanıldığı, bir cin, kendini bir insanın rûhu diye tanıtip insanların kandırılmasında rol oynadığı söylenmektedir.

TENÂSÜH (REENKARNASYON/RUH GÖÇÜ)

Rûhun bir bedenden başka bir bedene geçmesi inancına tenâsüh / ruh göçü denir. Rûhun bir cisimden diğerine, bazen insandan hayvana ve hayvandan insana geçmesi şeklindeki bu bâtil inanç, Hint dinlerinden, eski Mısır inançlarından günümüze kadar taşınmıştır. Bu anlayış, İslâm âlimlerince reddedilmiş, bunun Kur'an ve Sünnet'e ters düşen bir inanç olduğu belirtilmiştir.

*"Ateşin karşısına durdukları vakit bir görsen! 'Ah, keşke dünyaya geri çevrilsek de Rabbimiz'in âyetlerini inkâr etmesek ve mü'minlerden olsak!' diyecekler. Hayır! Evvelce gizleyip durdukları şeyler karşılırlarına çıktı da ondan böyle söylüyorlar. Yoksa geri çevrilselerdi mutlaka yasak edildikleri fenalığa yine dönerlerdi. Şüphesiz onlar yalancılardır."*²²¹⁹

*"Onlar, nereye varacak diye ancak onun te'vilini gözetirler. Onun te'vilinin geleceği gün, daha önce onu unutanlar: 'gerçekten Rabbimizin peygamberleri hakkı getirmişler. Şimdi acaba hiçbir şefaathı var mı ki bize şefaatte bulunsun veya dünyaya döndürülür müyüz ki, yaptıklarımızdan başkasını yapalım' diyecekler. Gerçekten onlar, kendilerine yazık ettiler. Ve o uydurdıkları şeyler onlardan kaybolup gitti."*²²²⁰

*"Orada onlar: 'Ey Rabbimiz, bizi çıkar da eskiden yapageldiklerimizden başka yararlı bir iş yapalım!'" diye feryad ederler. Kendilerine: 'size düşünecek bir kimsenin düşüneceği kadar ömür vermedik mi? Hem sizi uyarayan peygamber de geldi. O halde tadın azâbı. Çünkü zâlimler için hiçbir kurtarıcı yoktur' denir."*²²²¹

2219 6/En'âm, 27-28

2220 7/A'râf, 53

2221 35/Fâtır, 37

“Nihâyet o müşriklerin birine ölüm geldiği vakit: ‘Ey Rabbim! Beni dünyaya döndür. Ta ki, o zâyi ettiğim ömürde yararlı işler göreyim’ der. Hayır! Bu sadece onun söylediği boş bir kelimedir. Önlerinde ise, ta diriltilecekleri güne kadar bir perde vardır.”²²²²

SORULAR

- 1- Cin ve şeytan kelimelerinin lügat ve terim anlamları nelerdir?
- 2- Şeytanla cin arasında nasıl bir bağ vardır?
- 3- Şeytan hangi şeyden yaratılmıştır?
- 4- Şeytanın cennetten kovuluş sebebi nedir?
- 5- Cinler hangi şeyden yaratılmışlardır?
- 6- Cinlerin yaratılış amacı nedir?
- 7- Cinler gaybı bilebilirler mi?
- 8- Şeytanın yaratılış sebebi nedir?
- 9- Cin ve şeytanın özellikleri nelerdir?
- 10- Cin ve şeytanın insanla münâsebetlerini, şeytanın insana vesvese verip onu kandırmak istemesindeki hikmetler nelerdir?
- 11- Şeytanın bir mü'mine fayda ve zararları nelerdir?
- 12- Sihir / büyü ne demektir? Etkisi var mıdır? Dindeki hükmü nedir?
- 13- Peygamberimize büyü yapıldığına dair rivayeti nasıl değerlendirirsiniz?
- 14- Fal, yıldız falı, burç falı neye denir? Bunu yapanların hükmü nedir?
- 15- Üfürükçülük, nazar boncuğu ve muska takma konusunda bilgi veriniz.
- 16- Gayb bilinebilir mi? Peygamberler gaybdan haber vermişler midir?
- 17- Ruh nedir? Ruh çağırma doğru mudur?
- 18- Reenkarnasyon/ruh göçü inancı İslâm inanç esaslarıyla bağdaşır mı, bir âyet mealiyle açıklayın.



Ünite 28

İNANÇLA İLGİLİ TARTIŞILAN KONULAR

- Cehâlet Mâzeret mi, Değil mi?
- Resmî Câmî Görevlilerinin Arkasında Cuma Namazı ve Diğer Namazlar
- Devlet Memurluğu ve Yemin
- Memurlar Arasında Fark
- Tâğutun Mahkemesine Müracaat Etmek
- Oy Vermek ve Demokrasiyi Savunmak
- Oy Verenin Hükmü Konusunda Bazı Âlimlerin Görüşleri
- Resmî Okullarda Çocuklarını Okutmak
- Eğitim ve Okul Kelimeleri; Alternatif Hakkı
- Askerlik
- Sorular

Bu üniteyi bitirdiğinizde aşağıdaki amaçlara ulaşmanız beklenmektedir

- Cehâletin mâzeret olup olmadığını, insana, şartlara, mevcut konuma ve içinde yaşanılan düzenin İslâmî olup olmamasına göre değişikliki arzedip etmediğini izah edebilmek ve şeytan kelimelerinin lügat ve terim anlamlarını tanımlamak.
- Resmî câmî görevlilerinin arkasında beş vakit ve Cuma namazlarının kılınıp kılınamayacağını, sebepleriyle izah edebilmek.
- Tâğutun emrinde memurluğun hükmünü açıklayabilmek ve hangi çeşit memurluğun tehlikesinin daha büyük olduğunu örneklere izah açıklayabilmek.
- Oy vermenin hükmünü ve oy verenle ilgili hükmü verebilmek.
- Resmî okullarda çocukların okumasının hükmünü ve hangi şartlara riayet edilirse küfür ithamından uzak kalılabileceğini açıklayabilmek.
- Askere gitmenin hükmünü ve askerde nelerden sakınılması gerektiğini açıklayabilmek.

CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?

Bu konu birinci cildin ilk ünitesinde işlendiği için oraya bakılabilir.

RESMÎ CÂMÎ GÖREVLİLERİNİN ARKASINDA CUMA NAMAZI VE DİĞER NAMAZLAR

Müslüman, her şeyden önce Kur'an'a kulak vermeli, onun emirlerini hayata geçirmelidir. Ona ters düşen yorum, te'vil, anlayış ve uygulamalardan kaçınılmalıdır. *“Sana bu Kitab'ı her şeyi açıklayan ve müslümanlara bir rehber, bir rahmet ve bir müjde olarak gönderdik.”* ²²²³; *“...Bu Kur'an, her şeyin açıklanması ve mü'minler için bir kılavuz ve rahmettir.”* ²²²⁴ Müslümanlar, herhangi bir konuda anlaşmazlığa düştüklerinde, onu Allah'a ve Rasûlü'ne arz etmekle mükelleftirler. ²²²⁵

Kur'an, Cuma namazını kesin şekilde emretmektedir. Müslüman da, Kur'anın hükümlerini uygulamak zorundadır. Allah, insanlara “niye falan müctehidi, filan fetvâyi uygulamadın?” diye sormayacak, ama mutlaka Kur'an'ın emrini uygulayıp uygulamadığından soracaktır. Kur'an Cuma namazını çok net bir şekilde emretmekte, bu konuda herhangi bir şart ileri sürmemekte, herhangi bir durum söz konusu olduğunda Cuma namazının kılınmayacağından, işaret yönüyle bile olsa bahsetmemektedir. Müslümanların, Kur'an'ın herhangi bir hükmüne karşı nasıl davranmaları gerektiği de Kur'an'da çok net şekilde açıklanır.

Peygamberimiz'in Cuma namazının faziletiyle ilgili onlarca hadisi hadis kitaplarını doldurduğu halde, Rasûlullah'tan zayıf bile olsa, herhangi bir durumda Cuma namazı kılınmaması gerektiğine dair bir rivâyet söz konusu değildir. Yani, o, Cumanın şartlarıyla ilgili kesin bir şey söylememiş, hele hele “şu şu şartlar yoksa, Cuma namazı kılmayın!” gibi bir söz onun ağzından kesinlikle çıkmamıştır.

Yani, hutbe ve cemaat dışında ve öğle namazının vaktinde kılınması şartı Kur'an ve Sünnetten çıkan şartlardır. Bunların dışında cemaat olarak kaç kişi bulunmalıdır, mutlaka camiide kılınmalı, başka yerlerde kılınmamalıdır” gibi hiçbir şart Kur'an ve Sünnette bulunmamaktadır. Daha sonraki dönemlerdeki müctehidler, kendi dönemlerindeki cuma namazlarına disiplin getirme

2223 16/Nahl, 89

2224 12/Yusuf, 111

2225 4/Nisâ, 59

ihtiyaçlarından dolayı bazı şartlar ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla, cuma namazını aynen ikindi namazını kılan insanlar gibi bir evde, bir işyerinde kılabilirsiniz. Aradaki tek önemli fark Cuma namazında mutlaka hutbe okunmalıdır. Ayrıca cemaatle kılınır ve öğle namazı vakti içinde kılınır. Kazaya bırakılması sözkonusu değildir. Yine, aynen ikindi namazı gibi iki-üç kişi ile birlikte de kılabilirsiniz. “Kılabilirsiniz” tabirim, aslında “kılmalısınız” anlamına geliyor. Sünnetten anlaşıldığı şekilde, Cuma namazı, kadınlara, kölelere, hasta ve yolculara farz değildir. Bu kimseler Cuma namazı kılarlarsa üzerlerinden öğle namazı düşmüş olur. Cuma namazına katılamamışlarsa, bu kimseler öğle namazı kılarlar.

Cuma namazının illâ camide kılınmasını emreden bir âyet veya hadis yoktur. Sayı mecburiyeti de öyle. Yeryüzü, bu ümmete mescid kılınmıştır. Mü'minler, akidesi sağlam olduğuna kanaat getirdikleri bir imamın arkasında Cuma namazını kılarlar, kılmalıdır. Bu, olmasa da olabilir denilecek bir konu değildir; Kur'an ve Sünnet bizden Cuma namazını kılmamızı emretmektedir. Pireye kızıp yorgan yakmak kabilinden tâğutlara kızıp namaz terk edilmez. Daha fazla kızıp diğer beş vakit namazı da terk etmek nasıl doğru bir mantık değilse, tâğutlara kızanlar Cuma'yı onların önemsemeyeceği şekilde terk etmek yerine, onları daha rahatsız edecek şekilde açık havada, parklarda kılsınlar. Ya da cami yerine kullandıkları, müslümanlara açtıkları evlerinde, işyerlerinde, dernek ve vakıflarında eda etsinler. Cuma namazını terk ederek tâğutlar devrilecekse, beş vakit namaz da kılmayan, Cuma da kılmayan insanlar, demek ki düzeni yıkmak üzere olan kahramanlar sayılır ve düzen de bunlardan korkar, düzen kendini sağlama almak için sokaktaki serserileri Cuma kılmaya çağırır. Yok böyle bir şey...

Cemaatle kılınan namazın sahih olması için öncelikle imamın Müslüman olması gerekir. Mutlaka cemaatle kılınması gereken Cumanamazı da, ancak mü'min imamlar arkasında kılınırsa caiz olur. Bir imamın mü'min olup olmadığını, onun konuşmalarından, hutbe ve vaazlarından anlayabiliriz. Camideki imamlar (daha doğrusu, namaz kıldırma memurları), “hutbede (kendilerince) İslâm'ı anlatıyorlar, hutbenin sonunda da İslâmî olmayan sisteme dua ediyorlarsa, bu kimsenin inanç yönüyle durumu belli olmuş, açığa çıkmıştır. Şöyle ki: “Kendilerince İslâm'ın anlatılması”, kendi kafalarına göre suç olan, suç olmayan tasnifi yapıp suç olmadığını düşündükleri T.C.nin istediği (yasaklamadığı) bazı hakikatleri anlatmak ise durum şudur: Gerçeğin yarısını söylemek, hiç bir şey söylememektir. Yarım hakikat, çok kere muazzam bir

yalandır. “Kendilerince İslâm’ın anlatılması”, kendi görüş ve kabullerine göre, ki bu görüş devlet dinini ölçü kabul eden Diyanet’in kabullerini ve yasaklarını içeriyor ise, Kur’an’ın en fazla önem verdiği tevhid ve şirk gibi dinin temel esaslarını, bunların güncel yansımalarını anlatmıyor, açıklanması gereken hakkı gizliyorlarsa, hakla bâtilı karıştırarak anlatıyorlarsa, İslâm’a düşman kişileri veya düzenleri övüyor ya da onlara dua ediyorlarsa, bu kimselerin itikatları/inançları açığa çıkmış demektir. Böyle bir kimsenin arkasında ne vakit namazı, ne de Cuma namazı kılınabilir. Tâğuta karşı çıkmak, onu red ve inkâr etmek Kur’an’ın emridir.²²²⁶ Böyle bir red ve inkârı göremediğimiz, tam tersine tâğutu kabul ettiğiyle ilgili gösterge olarak onlara dua ettiğine şahit olduğumuz kişi, arkasında namaz kılınamayacak kişidir.

Câmilerdeki görevlilerin tâğutları inkâr ettiklerine dair davranışta bulundukları veya sözle bunu gösterdikleri pek şahit olmadığımız bir durumdur. Ama, tâğutların istediği tarzda hutbe okudukları, tevhid ve şirkî güncel boyutlarıyla anlatmadıkları, günümüzdeki putları hiç eleştirmedikleri, yani hakkı gizleyip lanetlik bir suç olan hakkı gizledikleri, hakla bâtilı karıştırdıkları bir vâkiadır. Yine, hutbe esnasında onlara dualar ettikleri, onların emrinde bir memur oldukları, galiz/kaba küfür lafızları içeren memurluk yemini yaptıkları bilinmektedir. Bütün bunlara rağmen, bu özelliklere sahip bir kimsenin arkasında namaz sahih olur” denilebilir mi? Pireye kızıp yorgan yakmak diye tabir edilen şekilde davranıp Cuma namazını terk etmek de sorumluluk getirir. Yapılması gereken; mü’minlerin kendi aralarında birkaç kişi bir araya gelip herhangi bir işyerinde, evde, parkta Cuma namazını edâ etmeleridir.

İyi niyetli halk tarafından büyük fedâkârlıklarla yapılan câmilere Diyânet hemen el koyar. Maksat, orada kendisinin anlattığı devletin dininden farklı bir dinin anlatılmasına, yaşanmasına engel olmaktır. Câmiler, Diyanet eliyle devlet dairesi haline gelmiştir; İmamlar da namaz kıldırma memuru. İşgal edilen bu mekânlar, mü’minler için zararlı mıdır, tartışılmalı, ama devlet için öylesine faydalı yerlerdir ki, devlet bu yerlerin kendi kontrolünde olmak şartıyla sayılarının artmasından memnun bile oluyor. Haftada bir gün, o kadar insana Cuma günü anlatacağı mesajları neden fırsat bilmesin? O kadar insan zorla toplanmaya çalışılsa bu kadar başarılı olunmaz.

2226 Bak. 2/Bakara, 256; 4/Nisâ, 60 vb. âyetler

Bu konuda Abdurrahman Dilipak şöyle diyor “Şimdi modern din adamı adına, Kemalist imam görüntüsü altında İslâm’a ve müslümanlara karşı bir tehdit odağı oluşturulmak isteniyor. İslâm’da din adamı, ruhban sınıfı yok, ama bu düzen içinde bunlar var. Bu tip insanlar, sadece Cuma namazında imama ihtiyaç duyuyor olsa gerekir. Ömürleri boyunca İslâm’a ve müslümanlara saldırdıktan sonra, bir maaş karşılığı susturulmuş imamların öncülüğünde, ne olur ne olmaz, yarın âhirette belki lâzım olur diye, biraz da Allah’ı kandırmak istercesine müslümanların kendileri hakkında iyi şahitlik yapmasını isterler. Müslüman mezarlığına gömülmek, garip bir tutkudur onlar için. Bu iş için, fazla baş ağrıtmayan, ölümlerin arkasından kırkinci günlerinde şen şakrak mevlitler okuyacak bir aydın imama ihtiyaçları vardır.”

Hutbeler ve vaazlar sivil karakterli, dinin özünden alınan ilhamlarla günün problemlerine çözüm getiren şeyler değil. Çoğu câmide okunan hutbe ve vaazları bir başka şekli ile bir kilise papazının ya da budist bir râhibin vaazlarında duyabilirsiniz. On emir”den ibaret ya da hristiyanlaştırılmış, sadece kişisel ahlâka indirgenmiş bir din.

Bir insanın arkasında ne zaman namaz kılınmaz?” Kâfir mürted olunca veya küfrü ortada olunca. Hayır, sadece kâfir ve mürted olunca değil; İmamın arkasında namaz kılınacak özellikleri olmadığında, şüpheli durumlarda, insanlara dinin özünü anlatmadıklarında, fiilen İslâm dışı devleti, rejimi destekliyor görünümü verdiklerinde bir imamın arkasında namaz kılınmaz. Olaya dar pencereden bakmak bizi yanılsılığa götürür. Bugün bütün dünyada, Amerika’nın ve Batının etkisiyle “dine karşı din” projeleri geliştiriliyor. Lâ’sı olmayan bir din, isyanı barındırmayan, mevcut şirk düzenlerine karşı çıkmayan bir din anlayışı. Halkın ve devletin doğru yolda olduğunu haliyle ve tavriyla göstermeye çalışan namaz kıldırma memurlarının da arkasında Cuma ve vakit namazları kılınmaz.

Halkının önemli bir kesimi müslüman olan ülkelerdeki Diyanet görevlileri, büyük çoğunlukla, dini vicdanlara hapsederek gerçekleri gizlemişler, hakkın toplum tarafından anlaşılmasına engel olmuşlardır. Bu ise, yapılabilecek en kötü işti: “Onlar, işledikleri kötülükten, birbirlerini vazgeçirmeye çalışmıyorlardı. Andolsun yaptıkları ne kötüdür!”²²²⁷; ***“Allah’ın âyetlerini az bir paraya sattılar da O’nun yoluna engel oldular. Onların yaptıkları, gerçekten ne kötüdür!”***²²²⁸ Bu görevliler, bunu ister bilerek yapsınlar, isterse

2227 5/Mâide, 79

2228 9/Tevbe, 9

bilmeden; bâtili emretmeleri, bundan da kötüsü, hakla bâtili karıştırmaları, cinâyet olarak yeter! “Âyetlerimi az bir karşılık ile satmayın; yalnız Benden (Benim azâbımdan) korkun. Hakkı bâtil ile karıştırmayın; bilerek hakkı gizlemeyin.”²²²⁹ Atasözünde denildiği gibi; “Dinini paraya satan, dininden de olur, paradan da.” Paradan olmasa ne çıkar, paralandıkça paramparça âhireti paralanır.

İmamlara bunca maaşı niye veriyorlar dersiniz? Çok sevdikleri için, dine imana hizmet olsun diye mi? Yoo, onlara maaş verenler, onların ellerine kendi bildirilerini tutuşturup okutmak için...²²³⁰

İmam denilince, sözlük anlamına da uygun olarak, çevresine önderlik ve öncülük eden kimse anlaşılır. Bunun için imamın, hem namaz ibâdetinin, hem de her türlü hayırlı hizmetin yerine getirilmesinde toplumuna önderlik etmesi, ilim ve ahlâkıyla, söz ve davranışlarıyla insanların takdirini kazanması beklenir. Tabii, her şeyden önce, imâmet-i kübrâ için olduğu gibi, namaz imamının da müslüman olması gerekir. Bazılarının, “bu da mevzû mu edilir, tabii ki imamların hepsi müslümandır” diyecekleri büyük ihtimaldir. Ama günümüzde imamlarda aranacak ilk şart, onların her çeşit şirkten arınmış, sadece Allah’tan korkan muvahhid birer müslüman olmalarıdır. İmamlar ve cemaatler, gereği gibi muvahhid mü’min olsalar, nihâi tercihlerini Allah’tan ve âhiretten yana yapsalar, her şey bir başka olacaktır.

Mü’minlerin imamı/lideri, ancak mü’minlerden olur. Herhangi bir kâfirin mü’minlere yönetici olma hakkı yoktur. **“Allah kâfirlere mü’minler üzerine asla velâyet hakkı tanımamıştır.”**²²³¹ Ümmetin ekserisi, müslüman olduğu halde fâsık veya zâlim olan birisinin de imam ve yönetici olma hakkına sahip olmadığı görüşündedir. Bu anlayış, Kur’an’da “imam” ve “itaat” kavramıyla ilgili âyetler değerlendirildiğinde tercih etmek zorunda olduğumuz bir tavidir. Kur’an’da kâfirlerin, ancak kâfirlere imam olduğu, kendisine uyanları ateşe/cehenneme ulaştıracağı ifade edilir. Fâsık ve zâlimlerin de, ancak kendileri gibi imamları olacaktır. Çünkü insanlar nasıl iseler, öyle idarecilere/imamlara müstahak olacak ve o şekilde yönetileceklerdir.

Mü’min imamlar ise, imamların imamı Hz. İbrâhim örnekliğinde ortaya konulur. O, put ve putçulara karşı tek başına bir ümmettir. Ve aynı zamanda

2229 2/Bakara, 41-42

2230 Abdurrahman Dilipak, Bu Din Benim Dinim Değil, İşaret/Ferhat Yay., s. 36-37

2231 4/Nisâ, 141

ümmetin imamıdır. O'nun İshak, İsmail gibi oğulları, Ya'kub, Dâvud, Mûsâ, İsa, Muhammed (salevâtullahi aleyhim ecmaîn) gibi torunları imamdır. Kur'an, apaçık bir imam/rehber olduğu gibi, yol (hidâyet yolu, sırât-ı müstakîm) da imamdır. İmam hakkındaki Kur'an'ın bu tanımlarından yola çıkarak diyebiliriz ki; iyilik imamı, peygamberlerin izinden ayrılmayan, Kur'an'ın ahkâmını inanarak uygulayan ve İslâm hidâyeti üzere, sırât-ı müstakîm yolunda önder kişidir. Bu özellikleri taşımayan kimse, mü'minlerin imamı olamaz; olsa olsa, küfür imamı/önderi olabilir.

Sadece Cuma değil, beş vakit farz namazlar da tabii ki müslümanların arkasında kılınabilir. Akaidinin sağlam olduğunu zannettiğimiz, yani küfre girdiğine dair kesin delillerimizin olmadığı her kible ehlini müslüman kabul etmek zorundayız. Hutbesinde tâğütün dostu olduğunu (te'vil edilemeyecek açıklıkta) ifâde eden bir imama rastladığında müslümanlar câmiyi terkeder, bir daha o imamin arkasında namaz kılmazlar. Bu konuda diğer namazlarla Cuma namazı arasında fark yoktur.

Namaz kılanların imamlığa geçecek kişiyi seçmeleri haklarıdır. Mescit ehli, devamlı namaz kıldırarak kişiyi kendileri seçer. Eğer ihtilâf ederlerse, çoğunluğun seçtiği namazı kıldırır. Kişinin, cemaat istemediği takdirde imamlığa yeltenmesi doğru değildir. *“Üç kişinin namazları kabul olmaz. Bunlardan birisi, cemaat istemediği halde imamlık yapmak isteyen kişidir...”* ²²³²; *“Üç kişi vardır ki, namazları kulaklarını aşmaz: Kerih gördükleri halde bir cemaate imamlık yapan kişi...”* ²²³³ İmam olacak kişi, namaz kılanların rızâsı esasına göre seçilir. Namaz imamlığı, “din adamları” denilen bir gruba tahsis edilen dinî bir makam değildir. Herhangi bir müslüman bu vazifeyi üstlenebilir.

Konuyla İlgili Âyet-i Kerimeler:

“Kim tâğuta küfreden (onu tanımaz, reddeder) ve Allah'a iman ederse o muhakkak kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa tutunmuştur. Allah kemaliyle işitici ve bilicidir.” ²²³⁴

“Hakka bâtılı karıştırmayın, bile bile hakkı gizlemeyin.” ²²³⁵

2232 Ebû Dâvud

2233 Tirmizî

2234 2/Bakara, 256

2235 2/Bakara, 42

“Ey ehl-i kitap! Neden hakka bâtilı karıştırıyor ve bile bile hakkı/gerçeği gizliyorsunuz?” ²²³⁶

“Allah’ın indirdiği kitap’tan bir şeyi gizleyip onu az bir paha ile değişenler yok mu, işte onların yiyip de karınlarına doldurdıkları, ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah, ne kendileriyle konuşur ve ne de onları temize çıkarır. Orada onlar için can yakıcı bir azap vardır. Onlar doğru yol karşılığında sapıklığı, mağfiret bedeli olarak da azabı satın almış kimselerdir. Onlar, ateşe karşı ne kadar dayanıklıdırlar! O azabın sebebi, Allah’ın, kitabı hak olarak indirmiş olmasıdır. (Buna rağmen farklı yorum yapıp) kitap’ta ayrılığa düşenler, elbette derin bir anlaşmazlığın içine düşmüşlerdir.” ²²³⁷

“Allah, kendilerine Kitap verilenlerden, ‘Onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz’ diyerek söz almıştı. Onlar ise bunu kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değiştiler. Yaptıkları alışveriş ne kadar kötü!” ²²³⁸

“İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti Biz Kitaptan insanlara açıkça belirttikten sonra gizleyenler var ya; işte onlara hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet edebilenler lânet eder. Ancak tevbe edip, durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıklayanlar başkadır. Onları bağışlarım; çünkü Ben tevbeyi çok kabul eden ve çokça merhamet edenim.” ²²³⁹

Hadis-i şerif rivâyetlerinde de şöyle buyrulur:

“Kendisine bir ilim sorulup da bunu gizleyen kimseye kıyamet gününde ateşten bir gem vurulacaktır.” ²²⁴⁰

“En fazletli cihad, zâlim sultana karşı hakkı söylemektir.” ²²⁴¹“Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır.”

“Kıyamet gününde bir adam getirilir ve cehenneme atılır da cehennem değirmen merkebinin taşlarıyla (buğday) öğütmesi gibi onu öğütür.

2236 3/Âl-i İmran, 71

2237 2/Bakara, 174-176

2238 3/Âl-i İmran, 187

2239 2/Bakara, 159-160

2240 Ebû Dâvud, İlm 9, hadis no: 3658; Tirmizi, İlm 3, hadis no: 2651; Kütüb-i Sitte Terc. ve Şerhi, c. 11, s. 501

2241 Kütüb-i Sitte Terc. ve Şerhi, c. 17, s. 538

Bunun üzerine cehennem halkı onun başına toplanır da: ‘Ey filan, sen ma’rufla emrediyor ve münkerden nehyediyor değil miydin?’ derler. O da: ‘Evet, ben ma’rufla emrederdim de onu kendim yapmazdım ve yine ben, münkerden nehyederdim de, onu kendim işlerdim’ der.” ²²⁴²

Allah’a isyan edene itaat olmaz!” ²²⁴³

Câmi görevlileri, İslâm’la devletin gayr-ı İslâmî ilke ve kanunlarını uzlaştırmada çok büyük gayretleri olan ve bu konuda düzene büyük destek sağlayan şahıslardır. Uzlaşma; iki zıddın (karşıt gücün) birleştirilmek istenmesi demektir ki, bunun gerçekleşmesi aslında imkânsızdır. Eğer gerçekleşirse, artık bu iki şey, zıd/karşıt olmaktan çıkar, eşitsizliği aleyhinde olan, diğerinin hâkimiyetini kabul edip, onun içerisinde erir gider. Tâvizden kazançlı çıkanlar, gücü elinde bulunduranlardır, etkili ve yetkili çevreler, egemen güçlerdir. Mevcut ortama boyun eğip bâtıla uzlaşan statükocu kimse, gücünü kabul ettiği çevre ve zihniyetin boyasına girer. Bir müslümanın kâfirlerin şekil ve rengine girmesi mümkün müdür? *“Ey mü’minler, deyin ki: ‘Biz Allah’ın boyasına (dinine) girmişiz. Allah’ın boyasından daha güzel ne olabilir? İşte biz O’na ibadet edenleriz.”* ²²⁴⁴

Hakkı bâtıla örtüp hakka bâtılın katıldığı bu sentez ve tâvizci yaklaşım, Allah’ın insana fıtrat boyasıyla sürdüğü rengi, bâtılın çirkin renkleriyle karıştırarak alaca bulaca olmak, çok renkli olacağım diye renksizleşmektir. Bukalemun, bir hayvandır, düşmanından korunmak için renk değiştirmesi onunla ilgili olarak ilâhî sanatın tecellisidir. Ama, insan için bulunduğu ortama göre renk alan yapı, iki yüzlülüktür; onurlu müslümanın değil, şahsiyetsiz münafığın karakteridir.

Müslümanın, sadece kendi zâtından korkmasını isteyip, başkalarından korkmasını yasaklayan Rabbimiz,²²⁴⁵ bu emrine uymayan kimseye çoğu zaman korktuklarını musallat eder ki, kendinden başkasından korkmanın cezasını çeksin. İşte tâviz ve uzlaşma, bâtıldan korkmanın sonucu gerçekleştiği için tâvizkâr tutumlar, bir müslümanı, kurtulmak için yılana sarılanın konumuna düşürmektedir.

²²⁴² Buhârî, Fiten, 17; hadis no: 46; Müslim, Zühd 7, hadis no: 51 (2989)

²²⁴³ Ahmed bin Hanbel, 5/301, hadis no: 3790; İbn Mâce, Cihad 40, hadis no: 2865

²²⁴⁴ 2/Bakara, 138

²²⁴⁵ 2/Bakara, 40, 41; 3/Âl-i İmran, 175

İslâm'la câhiliyyenin kesişmesi, uyuşması mümkün değildir. Hakla bâtilin, imanla küfrün birleşip bir araya gelmesi eşyanın tabiatına aykırıdır. Araların-da tarih boyunca süren ve Kıyamete kadar da sürecek olan uzlaşmaz bir mücadele söz konusudur. Uzlaşmayı, kesin nasslara rağmen kabul edenler, neticede Allah'ın hor gördüğü kâfirleri hoş görmeye, beşerî düzenleri kutsal-laştırmaya, İslâm demokrasisinden veya demokratik İslâm'dan bahsetmeye kadar vardılar. Artık resmî devlet İslâm'ı, Atatürk tipi, onun ilkelerine uygun İslâm(!) gibi tuhaf sentezler uygulama alanları bulmakta. Hıristiyanlık benzeri, uzlaşarak tahrif edilmiş bu İslâm'ların elbette Allah'ın dini olan İsl'am'la hiç bir ilgisi yoktur, bazı benzer yönleri olsa da.

Müslümanın İslâm'dan tâviz vererek, başka beşerî görüşlerle uzlaşarak, İslâm'ın bazı cüzlerini, bazı esaslarını pazarlık aracı görmesi mümkün değildir. Uzlaşma neticesinde kâfirlerin ve küfrün egemenliği -şeklen ve kısmen de olsa) kabul edilmiş olur ki, bu da tevhidî akîde ile bağdaşmaz. İslâm, Allah'a teslim olmak ve O'nun dışında bir güç ve hâkimiyet tanımamaktır. Kelime-i tevhidde bu ifade tüm kapsamıyla belirlediğinden dolayı, müslüman için her türlü tâğutun her çeşit egemenliğini reddetmek; Allah'a iman ve O'nun tek ilâh olduğunu kabul etmenin en önemli şartıdır. Hatta, İslâm'ın dışındaki bütün sistem, görüş ve bunların uygulayıcıları anlamına gelen "tâ-ğut"u reddetmek; Allah'a imandan da önce gelir ki, kalp, dil ve kafadaki tüm sapıklıklar ve sahte ilâhların egemenlikleri öncelikle "İlâ = hayır" süpürgesi ile temizlenmiş olsun ve boşalan yere de hak/gerçek ilâhın kabulü yerleş-sin. *"Kim tâğuta küfreder (onu tanımaz, reddeder) ve Allah'a iman ederse o muhakkak kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa tutunmuştur. Allah kemaliyle işitici ve bilicidir."* ²²⁴⁶

Beş çeşit devlet sisteminde din-devlet ilişkileri

İslâmî Devlet

Saltanat Sistemi

Komünist Sistem

Batı Tipi Laiklik

TC Tipi Laiklik

DEVLET MEMURLUĞU VE YEMİN

Memurluk Allah'ın memurluğu (O'nun emrine girme) ise ne güzeldir. Tâğutun memurluğu ise, onların âmirliği ve muvahhid bir mü'minin de onların emrine girip, onların memuru olması, onlara itaati ise...

Muvahhid Müslümanlar olarak biz, öncelikle kendimiz her çeşit küfür ve şirkten korunmak ve gerçek anlamda iman etmekten sorumluyuz. İmanımıza şüphe bulaştırmamak, riskli alanlardan uzaklaşmak zorundayız. Kendini ateşten koruyamayan insan, başkalarını nasıl korusun? Bireysel tevhidini uygulayamayan kimsenin yaptığı ne kadar hayır cinsinden olursa olsun, Allah indinde boşa çıkacak ve hiçbir karşılık alamayacaktır. Biz, geçim, hizmet ve benzeri şey için değil, kulluk için yaratıldık. Allah, hiç kimseye “niye tağutların veya yarı yarıya tâğutî kurumların emrinde çalışmadın?” diye hesaba çekmeyecek, ama (farkına ve bilincine varsa da var masa da) böylesi vahyi reddeden düzenlerin çarkını çeviren, istemese de uzlaşma çizgisiyle çevresindeki demokrat kafalıların emrine, tavsiyesine ve tavırlarına muhatap olmaktan, muvahhid bir kimsenin takınması gereken izzete halel getirmesinden hesaba çekilecektir.

Devlet memurlarının yapmak zorunda tutulduğu yemin metni:

Devlet Memurları Kanunu

Kanun Numarası: 657

Kanun Kabul Tarihi: 14/07/1965

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 23/07/1965

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 12056

Bölüm 2: Ödevler ve Sorumluluklar

Sadakat:

Madde 6 - (Değişik madde: 12/05/1982 - 2670/1 md.)

Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar. Devlet memurları bu hususu “Asli Devlet Memurluğuna” atandıktan sonra en geç bir ay içinde kurumlarının düzenlenecek merasimle yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle belirtirler ve özlük dosyalarına konulacak aşağıdaki “Yemin Belgesi” ni imzalarak göreve başlarlar.

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılap ve İlkelerine, Anayasa-da ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatla bağlı kalacağım; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağım; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup bunları geliştirmek için çalışacağım; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.”

Memurluk Allah'ın memurluğu (O'nun emrine girme) ise ne güzeldir. Tâğutun memurluğu ise, onların âmirliği ve sizin de onların emrine girip, onların memuru olmanız, onlara itaatınız ise...

Müslümanlar olarak biz, öncelikle kendimiz her çeşit küfür ve şirkten korunmak ve gerçek anlamda iman etmekten sorumluyuz. Kendini ateşten koruyamayan insan, başkalarını nasıl korusun? Bireysel tevhidini uygulayamayan kimsenin yaptığı ne kadar hayır cinsinden olursa olsun, Allah indinde boşa çıkacak ve hiçbir karşılık alamayacaktır. Biz, hizmet ve benzeri şey için değil, kulluk için yaratıldık. Kulluğun içine ne kadar hizmet girerse o kadarından sorumluyuz. Ama “hizmetin içine ne kadar kulluk girerse o bize yeter” diyemeyiz. Meselâ bir öğretmenin öğrencileri puta tapma törenlerine yönlendirdiği, onları bu âyin için sıraya koyduğu filini düşünelim. Küfür davranışları içindeyken veya o tür uygulamaları masum çocuklara emreder ve yaptırırken ölüm gelmiş olsa... Ölüm o anda gelmese bile, en küçük bir şerrin hesabının sorulacağı bir yerde ve zamanda, bir başkasını küfre yönlendirmenin hesabının nasıl verileceği... Kendini ateşten koruyamayan kimsenin başkasını nasıl koruyacağı... değerlendirilmeli. Allah, hiç kimseye “niye tağutların emrinde öğretmenlik yapmadın?” diye hesaba çekmeyecek, ama (farkına ve bilincine varsa da varmasa da) böylesi vahyi reddeden düzenlerin (eğitim) çarkını çeviren ve müşrik vatandaş yetiştirme görevi üstlenen kimse-lere “niye imanına şirk karıştırdın? Niye hakla bâtılı karıştırdın, çocukları küfre teşvik edip onları kâfirleştirdin?” diye hesaba çekecektir?

Küfre rıza küfürdür. Küfrü emreden, küfrü bir başkasına mecbur edip dayatan kişiye mü'min muamelesi yapılamaz, o kimsenin cenaze namazı kılınmaz. Olayın küfür ve şirk olması ayrı bir şey. Belirli bir şahsa müşrik de-

mek ayrı bir şeydir. Biz olayın vehâmetini anlatırız, insanları ondan sakındırmaya çalışırız, ama belirli şahsı açıkça bir inkârını görmedikçe tekfir etmeyiz.

Bu hususta açıklığa kavuşturulması gereken beş ayrı husus var: 1- Elfâz-ı küfür (ve ef'âl-i küfür), 2- Allah adı dışında başka bir kutsal(!) adına yemin, 3- Memurluk ve memurluklar arasında fark, 4- İmza (veya yazı)nın söz gibi olup olmadığı, 5- Belirli bir şahsı tekfir etmek.

Elfâz-ı küfür, küfür lafızları, insanı küfre götüren sözler demektir.

Bir terim olarak, kişiyi küfre düşüren ve dinden çıkmasına sebep olan sözlerle “elfaz-ı küfür” adı verilir. İbn Hacer el-Askalânî şöyle der: “Kim putlara tapırsa, secde ederse İslâm’a inansa bile küfre girer. Sübkî bu konuda icmâ olduğunu söylemiştir.”²²⁴⁷

Ebû Bekir el-Cessas ise şöyle der: “İkrah hali olmaksızın küfür lafzını şaka ya da ciddi olarak dillendiren bir kimse kâfir olur.”²²⁴⁸

Allâme Keşmirî şöyle der: “Sonuç olarak kim ciddi ya da şaka olarak küfür kelimesini söylerse kâfir olur. O kişinin inancına bakılmaz.”²²⁴⁹

Aliyyu'l Kari, Fıkh-ı Ekber Şerhi'nde: Kişi, ikrah altında olmadan mânâsını bilerek bir küfür sözü söylerse, söylediğine inanmasa dahi kâfir olur” der. İbn Âbidin de: “Kim küfür kelimesini ister şakayla, ister oyun olsun diye telaffuz ederse, tüm ilim adamlarımıza göre kâfir olur; neye inandığına bakılmaz” demektedir. Şâfiî âlimlerinden büyük hadis bilgini İmam Nevevî; “Kim dâru'l-harpte esir olmadığı halde küfür kelimesini telaffuz ederse, onun mürtedliğine hükmedilir. Zira kişinin dâru'l-harpte yaşaması ikrah altında olmasına delâlet etmez” der. Mâlikî âlimlerinden Kadı Ebu Bekir İbnu'l-Arabî; “Küfür sözlerini ister şaka ile ister ciddi bir şekilde söyleyen kimsenin kâfir olduğu hususunda ümmet içinde ihtilâf, görüş ayrılığı yoktur” der.²²⁵⁰ Hanbelî âlimlerinden İbn Kudâme el-Makdisî ise; “Kişinin inanarak küfre girmesi, şüpheye düştüğü için küfre girmesi ya da ister alay ederek ister ciddi olarak fark etmeksizin küfür lafzını söylemekle küfre girmesi arasında fark yoktur” demektedir. İkrah hali olmaksızın küfür kelimelerini telaffuz eden bir kimse

²²⁴⁷ el-Askalânî, Fethu'l Bârî, c. 12, s. 299

²²⁴⁸ Ahkâmu'l Kur'an, c. 4, s. 348

²²⁴⁹ İkrâfu'l Mulhidin, s. 59

²²⁵⁰ Kurtubî Tefsiri, Tevbe sûresi 65. âyetinin tefsirinde nakledilir.

kâfir olur. Bu konuda ümmet arasında icmâ vardır. Dolayısı ile bir kimsenin birkaç kuruşluk dünya menfaati uğruna küfre girmesi düşünülemez.

Söyleyeni dinden çıkaran küfür sözlerinin bu sonucu meydana getirmesi için hür bir irade ve ihtiyarla söylenmesi gerekir. Tehdit, zor ve baskı altında küfür sözlerini söyleyen kimse, zorlama tam ise, yani öldürme, kesme, bedene zarar verme ve şiddetli dövme tehdidi varsa küfür sözü söyleyebilir. Ayette şöyle buyrulur: *“Kalbi imanla dolu olduğu halde, küfre zorlanan müstesna olmak üzere, kim iman ettikten sonra, küfre sine açarsa Allah’tan onlara bir azap vardır.”*²²⁵¹ Bu âyet, küfre zorlanan kimsenin dinden çıkmayacağını gösterir. Nitekim Mekke müşrikleri, Yâsir ile hanımı Sümeyye’yi İslâm’dan dönmeleri için zorlamış, işkence altında ikisini de öldürmüştür. Yâsir’in oğlu Ammâr’ı da bir kuyuya atarak işkence yapmışlar, Ammar işkenceye dayanamayarak, kalbi imanla dolu olduğu halde, diliyle İslâm’dan döndüğünü söylemiş ve canını kurtarmıştır. Haber Hz. Peygamber’e ulaşınca, kendisiyle görüşmüş ve yine işkenceye maruz kalırsa aynı sözleri söylemesine ruhsat vermiştir. Yukarıdaki ayet-i kerîme bu olay üzerine inmiştir.²²⁵²

Gönüllü olarak memur olan bir kimsenin ikrah (zorlama) altında olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Kimseye zorla memur olması için baskı ve zorlama yapılmamaktadır. Şiddetli baskı, yani işkence altında olmadan bir müminin bir küfür lafzı söylemesi, onu imandan çıkarır.

Ef’âl-i küfür de, küfür fiilleri, insanı küfre sokan davranışlar, eylemlerdir. Puta tapmak gibi. Bu tür davranışlardan biri de, yine şiddetli zorlama (ikrâh-ı mülcî) bulunmadığı takdirde, kişiyi küfre sokar.

Yemin meselesine gelince...

Babalar, anneler, melekler vs. gibi Allah’tan başka varlıklar adına edilen yeminler: Bu şekilde yemin etmek câiz değildir. Hz. Peygamber, böyle yemin etmeyi men etmiştir. Aynen bu varlıklar gibi, “namus, şeref üzerine yapılan yapılan yeminler, yemin ederim, ant içerim” gibi ifadelerle de yemin etmek câiz değildir. Bu ifadeler, şer’an yemin hükmüne girmez; bu tür yemin eden kimse, yeminini bozsa kefarete gerekmez. Ama, Vallahi, billâhi, tallahi ifadeleriyle yapılması meşrû olan yemini, bu tür geçersiz ifadelerle yapan, yani Allah’ın dışında başka varlıklar veya farklı kutsallar adına yemin eden kişi, büyük günah işlemiş, küçük de olsa şirke bulaşmış olur.

²²⁵¹ 16/Nahl, 106

²²⁵² İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, I V, 130 vd.

Rasûl-i Ekrem'in (s.a.s.): *"Kim yemin edecekse ancak Allahû Teâla (cc)'nın adı ile yemin etsin!.. Aksi takdirde bıraksın"* buyurduğu bilinmektedir. Kureyş halkı genellikle "Babamın hakkı için, annemin hakkı için" ve bunun gibi sözlerle yemin ediyordu. Nitekim Resûlullah (s.a.s.): *"Babalarınız üzerine yemin etmeyin"*²²⁵³ emrini verdi. Dolayısıyla yemin; kitap, sünnet ve icmâ ile sâbit olan bir hâdisedir. İnsanlar genellikle; zor duruma düştükleri zaman, haklı olduklarını ispat için "Vallahi, Billâhi" gibi yemin lafızlarını kullanırlar. Yemin'in lûgat manası; "sağ el" demektir. Halk arasında hayır ve bereket sağ ele nisbet olunur. Yemin "kuvvet" manasına da kullanılır. Nitekim Molla Hüsrev: "Yemin; lûgat yönünden kuvvet manasıdır" hükmünü zikreder. Kur'ân-ı Kerîm'de; yemin kelimesi, kuvvet manasına da kullanılmıştır. İslâmî ıstılahta: "Allahû Teâla (cc)'nın adını zikrederek, haberin takviyesidir." Ayrıca yemin eden kimse; bir şeyi yapmaya veya yapmamaya, Allahû Teâlâ'yı şâhid tutarak karar verir. Meselâ: "Vallahi ben şu işi yapmam" gibi!.. Fûkaha; yapılaş şeklini esas alarak yemini iki kısma ayırmıştır. Birincisi: Allahû Teâla veya O'nun sıfatı ile yapılan yemin. İkincisi: Allahû Teâlâ'dan başkasıyla yapılan yemin. Allah Teâlâ'dan gayrisıyla yapılan yemin câiz değildir.

*"Kim İslâm'dan başka bir din adına bilerek yalan yere yemin ederse, o kişi dediği gibi (yalancının biri)dir. Kim, ne ile intihar ederse, kıyâmet gününde onunla azâb olunur. Sahip olmadığı bir şeyi adayanın adağı geçersizdir. Mü'mine lânet etmek, onu öldürmek gibidir."*²²⁵⁴

*"Dikkat! Gerçekten Allah (azze ve celle) sizi babalarınıza yeminden nehyediyor; kim yemin edecekse Allah'a yemin etsin yahut sussun!"*²²⁵⁵

*"Annelerinize ve putlara da yemin etmeyin, Allah'a da ancak doğru söylemek şartıyla yemin edebilirsiniz."*²²⁵⁶

*"Her kim Allah'tan başkasına yemin ederse muhakkak şirk koşmuştur yahut küfretmiştir."*²²⁵⁷

*"Senin yeminin arkadaşın seni ne üzerine tasdik etti ise ona göre-dir."*²²⁵⁸

2253 Müslim, Eymân 1, 4

2254 Buhârî, Cenâiz 84, Edeb 44, 73, Eymân 7; Müslim, İman 176, 177; Tirmizî, Nüzûr 16; Nesâî, Eymân 7, 11, 31; İbn Mâce, Keffârât 3

2255 Müslim, Eymân 3, hadis no: 1646

2256 Müslim, Eymân 4; S. Müslim Terc. ve Şerhi, A. Davudoğlu, c. 8, s. 218

2257 Müslim, Eymân 4; S. Müslim Terc. ve Şerhi, A. Davudoğlu, c. 8, s. 218

2258 Müslim, Eymân 20, hadis no: 1653

“Yemin, yemin isteyeninin niyetine göredir” Bir diğer rivâyet: “Senin yeminin arkadaşının seni kendisiyle tasdik ettiği şeye göredir.”²²⁵⁹

Sözün özü: *“Yemin, (sonuç itibarıyla) ya günaha girmektir veya pişman olmaktır.”²²⁶⁰; “... İnsanları yüzüstü cehenneme sürükleyen, ancak dillerinin ürettikleridir.”²²⁶¹*

MEMURLUKLAR ARASINDA FARK

“Şeytanlar, dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz muhakkak ki şirk koşan müşriklerden (Allah’a ortak koşanlardan) olursunuz.”²²⁶² Bu âyeti tefsir edersen Seyyid Kutub şöyle der: “Yani siz Allah’ın emrettiği hususlardan yüzçevirip şeriatını tatbik edip başkalarının sözüne uyarsanız, Allah’ın hükmünün yerine başkalarının hükmüne koşarsanız, işte bu yaptığınız şirktir. Kim bir insanın kendisinden uydurduğu hükümlere itaat ederse, bu hüküm çok küçük ve basit bir mesele dahi olsa o şüphesiz müşriklerdendir. Müslüman olup da böyle bir fiil işleyen doğrudan doğruya İslâm’dan çıkıp şirke girmiş demektir. Ne kadar kelime-i şehâdet getirirse getirsin fark etmez... Mademki o Allah’tan başkasının hükmüne uymakta, Allah’tan başkasının hükmüne itaat etmektedir, bu onun durumunu değiştirmez.

Bu kesin hükümlerin ışığı altında bugün yeryüzündeki toplumlara göz attığımızda tamamen şirk ve câhiliyyeden başka bir şey göremeyiz. Kitlelerin ve yığınlarca insanın şirk ve câhiliyye bataklığı içinde yüzdüğünü müşâhede ederiz. Allah’ın muhâfaza ettiği kimseler yeryüzünde ilâhlık taslayan zâlim putlara karşı gelirler, cebir hududu dışında kalan hiçbir halde onların hüküm ve şeriatına itibar etmezler.”²²⁶³

Bir başka âyette Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Gerçekten, doğru yol kendilerine açıkça belli olduktan sonra gerisin geriye küfre dönenlere şeytan, kötülüklerini güzel göstermiş ve onları uzun emellere düşürmüştür. Çünkü onlar Allah’ın indirdiğini beğenmeyen kimselere: ‘Bazı işlerde biz size*

²²⁵⁹ Müslim, Eymân 21, hadis no: 1653; Ebû Dâvud, Eymân 8, h. no: 3255; Tirmizî, Ahkâm 19, h. no: 1354

²²⁶⁰ Kütüb-i Sitte Terc. ve Şerhi, c. 17, s. 236

²²⁶¹ Tirmizî, İman 8, İbn Mâce, Fiten 12

²²⁶² 6/En’âm, 121

²²⁶³ Seyyid Kutub, Fî Zılâli’l Kur’an, c. 5, s.415-416; Âyete dair diğer nakiller için bk. İbn Kesir Tefsiri, c. 2, s. 272; Ebu’s Suud, c. 2, s. 438; şaravî, c. 7, s. 3910; Kasımî, c. 6, s. 2491

*itaat edeceğiz’ demişlerdi. Oysa Allah onların gizlediklerini biliyordu.”*²²⁶⁴

Görüldüğü gibi bu âyetle Allah Teâlâ bazı kimseleri, Allah’ın indirdiğini hoş karşılamayanlara karşı sadece dilleri ile itaat edeceklerini söylemelerini, onların arkalarına dönmelerine yani irtidat etmelerine bir sebep olarak göstermektedir. Âyetle geçen “arkalarını döndüler” ifadesi, “imani terk ederek küfre döndüler” demektir.²²⁶⁵

Muhammed Şenkitî Kehf sûresinin 26. âyetine yaptığı tefsirde şöyle demektedir: “Kur’ân-ı Kerim’in naslarından açıkça anlaşılmaktadır ki, şeytanın dostları vasıtasıyla koydurduğu, İslâm şeriatına muhâlif beşerî kanunlara tâbi olanların kâfir ve müşrik olduklarından anca onlar gibi Allah’ın basiretlerini kör ettiği, vahyin nurundan kör olan kâfir ve müşrik kimseler şüphe ederler.”

2266

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Mûsâ, ‘Rabbim! Bana lutfettiğin nimetlere and olsun ki, artık suçlulara asla arka çıkmayacağım’ dedi.”²²⁶⁷ Müfessir Âlûsi, bu âyetin tefsirinde şöyle der: “İlim ehli bu âyete dayanarak zâlimlere yardım ve hizmet etmeyi câiz görmemişlerdir. İbn Ebî Hatim, Cabir bin Hanzala’dan şöyle dediğini nakletmiştir: Birisi Amr’a: “Ben bir kâtibim. Gireni çıkkanı yazarım. Bunun karşılığında da maaş alırım. Siz bu konuda ne dersiniz?” diye sordu. Ebû Amr: “Dökülen kanı da yazar mısın?” deyince adam “hayır!” dedi. “Zorla alınan malı da yazar mısın?” deyince adam “hayır!” dedi. Ebû Amr adama “acaba sen Mûsâ’nın (a.s.) sözünü işitmedin mi?” diyerek bu âyeti okudu. Âyeti dinleyen bu kişi Ebû Amr’a: “Vallahi çok güzel tebliği ettin yâ Ebû Amr! Bundan böyle ben bu kişilere bir satır bile yazmam!” dedi. Ebû Amr da: “Vallahi Allah seni rızısız bırakmaz” dedi.

Bir hadiste şöyle geçer: “Kiyâmet gününde zâlimler ve yardımcıları, hatta onların kalemini açanlar çağılır ve demirden tabutlara konularak cehenne- me atılırlar.” Şayet bu hadis, sahih ise zâlimlerin yardımcıları korksunlar. Ölmeden evvel uyansınlar.

Terzinin biri âlime: “Ben zâlimlerin elbisesini dikiyorum. Acaba ben Kasas sûresinin 17. âyeti gereği zâlimlere yardım edenlerden olur muyum?” diye sorar. Âlim şöyle cevap verir: “Hayır, sen zâlimlere yardım eden değilsin.

2264 47/Muhammed, 25-26

2265 İbn Kesir Tefsiri, c. 13, s. 7307

2266 Şenkitî, Edvâu’l Beyan, c. 3, s. 383

2267 28/Kasas, 17

Bilakis sana iğne satanlar zâlimlere yardım edenlerdir. Sen ise bizzat zâlim olmuşsun” ²²⁶⁸

Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: “Âhir zamanda zâlim emirler, fâsık bakanlar, hâin kadılar, yalancı âlimler olacaktır. Kim onlara yetişirse onlara başkan, vergi toplama memuru, bekçi, polis olmasın.”²²⁶⁹ Bir başka hadiste ise şöyle buyrulur: “Birtakım zâlim emirler gelecektir. Kim bunlara muhâlefet ederse kurtulur. Kim bu emirler ile içli-dışlı olursa helâk olur.”

Burada şu noktayı gözden kaçırmamak gerekir. Bazı durumlarda tâğutlardan görev almak aslen şirktir. Meselâ tâğutların yasama meclisinde bakan, milletvekili olmak ya da hâkim, savcı, polis, istihbarat memuru, subay gibi tâğutî düzeni ayakta tutan, tâğutî düzenin küfrünü destekleyen kurum ve kuruluşlarda çalışmak sahibini İslâm’dan çıkarır. Tüm bu görevler kâfirlere itaat ve onlarla velâ bağı kurmak kapsamındadır.

Bazen tâğuttan görev almak onu meşrû gösterdiğinden dolayı haramdır. Meselâ şu anda tâğutî düzenler tarafından görevlendirilmiş hocalar ve din adına kurulmuş olan Diyanet teşkilatı gibi teşkilattan görev alan kişiler, hiçbir şirk ilkesini kabul etmeseler, 657 sayılı kanunun belirlediği sözleri (yemin) söylemeseler bile, toplumun nazarında tâğutu meşrûlaştırdıklarından dolayı en azından haram işlerler. Bazı âlimlerin fetvâsına göre ise müşrik olurlar.

Alâme Takıyyuddin, gerçekten çok değerli eseri Kifâyetu’l Ahyâr’da bu konu hakkında şöyle der: “Çağımızdaki bazı âlimler şöyle bir tahkikte bulunmuşlardır. Kim bir haram iş yaparak bu işin toplumda meşrûlaştırılmasına sebep olursa Kur’an’ı pislîğe atanlar gibi kâfir olurlar. ‘Ben müslümanım’ demesi bu kişiye bir fayda sağlamaz. Zira bu yaptıkları İslâm şeriatının yok olmasına neden olur. Aslen bu tür kişilerin tekfiri daha çok gereklidir. Çünkü bunların halini avam bilmez. Fakat Kur’an’ı pislîğe atan kişi böyle değildir. Şüphesiz bu hareketin küfür olduğu herkes tarafından bilinir. Zira bu konu oldukça açıktır. ²²⁷⁰

²²⁶⁸ Âlûsî, Ruh’u’l Meânî, c. 20, s. 49

²²⁶⁹ Ebû Hureyre’den, Mecmû’u’s Sağîr, s. 398

²²⁷⁰ Kifâyetu’l Ahyâr, s. 455

Zâlimlerden görev almayı mutlak olarak haram gören âlimlerin bazıları şunlardır: Yusuf Erdebîlî, ²²⁷¹ İmam Gazâlî, ²²⁷² Ebu'l Ferec İbn Cevzî... ²²⁷³

Kurtubî, tefsirinde şunu nakletmektedir: “İslâm âlimleri şöyle demişlerdir: ‘Kim zâlimlerden imamlık görevini alırsa arkasında namaz kılınmaz. Ancak ömrünü beyan etmesi veya tevbe etmesi durumu müstesnâdır.’” ²²⁷⁴ Dikkat edilirse, buraya kadar aktarılan fetvâlarda âlimler kişinin haram bir fiili meşrûlaştırması hakkında fetvâ vermişlerdir. Maalesef zamanımızda, özellikle Diyanet İşlerinde görev alan hocalar, haramı değil, mutlak küfrü meşrûlaştırmaktadırlar. Evet, zamanımızdaki hoca geçinen kişiler mekruhu, haramı değil; mutlak küfrü meşrû göstermektedirler. İslâm’a yaptıkları zarar bununla da bitmez. 657 sayılı kanunun tüm maddelerini kabul edip imzaladıktan sonra, yaşantılarını tâğutî düzenin emirlerine göre tanzim ederler. Onların emirlerine göre oturup kalkarlar, onların istediği şekilde fetvâ verip onların istedikleri (emrettikleri) hutbeleri okurlar. Tâğutu meşrû gösterip itaat ederler ve halka da tâğuta itaat etmeleri için telkinde bulunurlar. Acaba allâme Takıyyuddin’in bahsettiği âlimler zamanımızdaki bu kişileri görseydi ne derlerdi?

Mevdûdi’ye müşriklerden görev alınıp alınamayacağı sorulduğunda cevaben şöyle demiştir: “Bireysel muâmeleler ile ilgili olarak bir müslümanın, herhangi bir gayri Müslim ile ücret ya da maaş karşılığında hizmette bulunmak üzere anlaşması durumunda herhangi bir sakınca yoktur. Ancak, burada yapılacak olan hizmetin herhangi bir haram ile doğrudan ilişkisinin olmaması durumu aranır. Üzülerek belirtmeliyim ki bir kısım ulemânın bireysel muâmeleler ile ilgili bu fetvâya dayanarak küfür hükümetlerinde memurluk yapmayı câiz göstermeye kalkışmaları doğru değildir. Bu cevâzı veren âlimler gayri Müslim birisinin şahsî işi ile gayri İslâmî bir rejimin toplumsal işi arasındaki temel farkı göz ardı etmektedirler. Gayri İslâmî rejim İslâm yerine İslâm dışı olanı, itaat yerine ma’siyeti, ilâhî adâlet yerine insan hayatında Allah’a isyanı amaçlamakta ve icrâ ettiği tüm işlerde bu amaç saklı olmaktadır. Böyle bir şeyin haram olduğu ve hatta diğer bütün haramlardan daha da şiddetli bir haram olduğu açıktır. Bu yüzden böyle özelliklere sahip bir zulüm düzenini ayakta tutan ve yürüten bölümler arasında ‘falan bölümde iş yapmak câizdir. Filan bölümde iş yapmak câiz değildir’ gibi bir ayırım yapılamaz. Çünkü bütün bu bölümler birleşerek büyük bir ma’siyeti ortaya çıkarmakta-

2271 el-Envâr, Hîbe Bâbı, -1/663-

2272 Gazali, İhyâü Ulûmi'd Din, c. 2, s. 139-150

2273 Telbîsu'l İblis, s. 118

2274 Kurtubî, Tevbe süresi 108. âyetin tefsiri

dır. Bu meseleyi daha güzel bir şekilde anlamak için şu misal kâfi gelecektir. Herhangi bir kuruluşun, kamuoyunda küfrün yayılması ve Müslümanların irtidadının sağlanması amacıyla kurulmuş olduğunu düşünelim. Bu kuruluşta haddi zâtında helâl olan, ama bu kuruluşun güçlenmesi ve gelişmesine katkısı kaçınılmaz olan bir işte çalışmak hiçbir müslümana câiz olmaz.” ²²⁷⁵

Yemin konusu hâriç tutulmak üzere; tüm memurluk çeşitleri aynı hükme tâbi tutulamaz. Memurluğun kesinlikle yasak olduğu alanlar vardır, bazı şartlarla câiz ve mubah kabul edilecek (ya da şartlara göre bazı memurlara müsamaha ile bakılması gereken) çeşitleri vardır.

Düzenin üç temel sacayağı olan “yasama, yürütme ve yargı” alanlarında görev almak, tâğuta yardımcı olmak, onu güçlendirmek anlamına geleceği ve Allah’ın indirmediyiyle hüküm konusu ile bağlantılı olacağı için kesinlikle câiz görülemez. Bunları görev ve memurluk olarak isimlendirirsek, şunları sayabiliriz: Milletvekilliği, hükümet üyeliği, parlamentoda memurluk, devletin İslâm’a ters kanunlarını uygulamak ve insanları bunlarla yönetmek kapsamına girecek her çeşit bürokratik, yöneticilik, âmirlik yasama ile ilgili alanı kapsar.

Yürütme de; TC’nin temel ilkeleri doğrultusunda, insanları devletin verdiği güçle kanunları uygulayan, devlete mutlak itaati isteyen kurumlarda görev; meselâ Emniyet Müdürlüğünde görev, polislik vb.

Yargı da hâkim, savcı vb. görevleri kapsar. Bunlar da Allah’ın indirdiyiyle değil; beşerin uydurduğu ilke ve kanunlarla insanları yönetmeye çalışırlar.

Ayrıca yapılması küfür veya haram olan bir işle, görevle ilgili herhangi bir alanda görev almak veya böyle bir konumdaki memurluk; insanları küfre veya harama teşvik edecek veya kendisi için kesinlikle küfür veya haram olan bir işte görevli memurluk da kesinlikle câiz olmaz.

Demek ki, Emniyet’te görevli bir memur ile meselâ belediyede bir memur farklıdır. Yine Belediye’de zabıta görevlisiyle itfaiyeci aynı değildir. Zabıta, zulüm olan bazı uygulamalar yaptığına ve polise benzer bir görevi olduğundan câiz kabul edilemezken, itfaiyeciliğin hiçbir sakıncası yoktur. Bazı memurluklar da duruma göre değerlendirilir: Vergi memurluğu câiz görülmezken,

2275 Mevdûdi, Fetvâlar, c. 1, s. 439

meselâ nüfus müdürlüğünde memurluk câiz kabul edilir. Tabii, bütün bu câiz denilen hususlar, herhangi bir küfür ve haramla, ancak bazı haramlar işlemekle o memurluk yapıyorsa, câiz olmaktan çıkar.

Belki en riskli memurluklar da halkın “namaz kıldırma memuru” dediği imamlik ve halkın peygamber mesleği dediği öğretmenlik sözkonusudur. Cami görevlisinin tâğutları hiçbir şekilde ve hiçbir zaman övmemesi, onlara dua ettirmemesi, İslâm dışı bir düzeni savunmaması, tâğutları reddettiğini davranışları ve uygulamalarıyla ispatlaması ve hakkı (tevhidi, şirki, çağdaş putperestliği...) gizlemeyip bâtila karıştırmadan insanlara duyurması gerekmektedir ki, yaptığı görev, câiz kabul edilebilsin; aksi takdirde câiz değildir.

Okullarda görevli öğretmenlerin ise, öğrencileri putperest âyinlere yönlendirmemesi, hiçbir öğrenciye tâğutu övecek şekilde görevler vermemesi, bu tür konuları okutmaması, kendisinin de küfür davranışı olan hafta başı ve sonundaki törenlere, bayram törenlerine vb. katılmaması şarttır.

Yine buna benzer küfür davranış ve sözlerinden tümüyle kaçınmak şartıyla yapılan öğretmenliğin câiz olduğu söylenebilir veya en azından bu konu tartışılabilir.

Bütün bunların yanında, dâva adamı olan veya olmaya çalışan samimi mü'minlerin, zâlim bir düzenin çarklarını çevirecek bir memurlukla ömürlerini tüketmeleri, pasifize olmaları tavsiye edilmez, yakışmaz, şık olmaz.

Kur'an ve Sünnette bugünkü memurlukla ilgili direkt bir ifadenin bulunması sözkonusu değildir. Kur'an ve Sünnet temel ilkeleri verir. Gerisi Kur'an ve Sünneti ölçü kabul eden ve bu konuda doğru hükümler çıkarabilen seviyeli insanların değerlendirmelerine yönelinir. Kimin Kur'an ve Sünnetten delili kuvvetliyse o hükme uyulur. Kur'an ve Sünnet, tâğutun red ve inkâr edilmesini emreder. Putperestliğin ve şirkin her çeşidini yasaklar. Haram işlenmesini yasaklar. Ayrıca küfre vesile olan, yardımcı olanın küfre, harama yardımcı olan kimsenin harama düştüğünü belirtir.

Şahsî kanaatim, mecburi ve çok özel bir durum olmadıkça dâva adamı hiçbir müslümanın memurluğu veya resmî dairelerde çalışmayı tercih etmemesidir.

Ülkedeki Müslümanlar, çoğunlukla iki aşırı uca kaymış durumda. Tarihte bu iki aşırı ucun adları: Mürcie ve Hâricilik. Günümüzdeki insanlar, kendileri-

nin dâhil oldukları grubu bile tanımazlar, o da ayrı bir konu. Çağdaş Müslümanların bir kısmı, hemen her şeyi mubah görür, amellerin imana hiç zarar vermeyeceğini ifade eder, şirk ve küfür olan hususlara bile sert tavır takınmaz; bunları çağdaş mürcie kabul edebilir. Halk yığınlarının geneli ve bazı cemaatler bu anlayıştadır. Diğer taraftan tüm halkı tekfir eden, ya da meselâ oy verdiği için (hangi niyetle ve hangi seviyedeki insan olursa olsun) onları tekfir eden gruplar var; bunlara da çağdaş Hâricîler denebilir.

İşte bu zihniyetteki insanlar memurluğa da diğer hususlara da kendi din anlayışları doğrultusunda bakacak, kimi tüm memurları tekfir ederken, diğeri memurluğun tümünün hiçbir sakıncası olmadığını söyleyecektir.

Bize göre her iki yaklaşım da doğru değildir. Memurluğun kesinlikle yasak olduğu alanlar vardır, bazı şartlarla bazı memurlara müsamaha ile bakılması gereken çeşitleri vardır. (Yemin konusu hâric tutulmak üzere).

İMZA (VEYA YAZI)NIN SÖZ GİBİ OLUP OLMADIĞI...

Dört mezhep arasında yazı noktasında bir ihtilâfın olduğu mâlumdur. Bundan dolayı küfür maddelerinin altına imza atan kişinin bizzat tekfirinden uzak durmak gerekir. Ancak elimizden geldiği kadar böyle metinleri imzalamamak lâzımdır. Mutlak sûrette başka alternatifler aramak gerekir. Böyle bir metni imzalamak ancak alternatif olmadığı zaman zarûret halinde söz konusu olabilir. Zira bazı durumlarda ihtiyaçlar zarûret durumundadır.²²⁷⁶

Fıkıhtaki talâk konusunun yazı ile geçerli olup olmamasıyla ilgili tartışmalardan yola çıkarak yazının sözden daha etkisiz olduğu bakış açısıyla verilmiş bu fetvalar bir tarafa, yazının bağlayıcılığı, vesika olma özelliği daha belirgindir ve sözlü ifadeden daha önemli ve delil olma yönünden daha güçlüdür. O yüzden yazı ile de elfâz-ı küfür söylenmiş olur. Yazılı ve imzalı olan bir belge, sözlü ifadeden daha önemli olduğundan, yemin belgesine olumlu bakmak mümkün değildir.

“Belediyede yalnız ve yalnız çöpçülük yapan bir insana sırf bir imzadan dolayı müşrik diyebilir miyiz?”

Belirli bir şahsı tekfir etmek. Akaid konusunda uzman araştırmacı âlimler, tekfir konusunda şahıs ile grubu birbirinden ayrı değerlendirmenin gerekli olduğunu vurgularlar.

Bunun mânâsı şudur: Biz meselâ materyalistler, komünistler kâfirdir veya İslâm şeriatının hükümlerini reddeden laik devlet adamları kâfirdir veya kim şöyle derse yahut şuna davet ederse kâfirdir demeliyiz. Çünkü bütün bunlar nevi (topluluk, grup) üzerine hüküm vermek demektir. Fakat bu saydığımız gruplara mensup olan belli bir şahsa iş taalluk ettiğinde, o zaman onun gerçek konumunu tahkik ve tesbit etmek için orada durmak ve onu sorgulamak, onunla tartışmak gerekir. Ta ki onu tekfir edebilmemiz için onun aleyhine deliller ortaya çıksın, onun hakkındaki şüpheler giderilsin ve onun ileri sürdüğü mâzeretler yok olsun...

Bu konuda İbn Teymiyye şöyle demektedir: “Şüphesiz ki bazen belli bir söz küfür olur. Bu sebeple söyleyen tekfir edilir ve “kim şöyle derse kâfir olur” denilir. Fakat böyle bir sözü söyleyen belirli bir şahsın aleyhinde terk eden kişiyi kâfir kılan delil, tam olarak ortaya çıkmadıkça o şahsın kâfir olduğuna hükmedilmez. İşte bu, kâfirleri tehdit eden vaid âyetlerindeki hüküm gibidir: Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Gerçekten, yetimlerin mallarını zulmederek yiyenler, karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar. Onlar, çılgın bir ateşe gireceklerdir.”*²²⁷⁷

Bu ve benzeri vaid âyetleri hakır. Fakat muayyen bir şahıs aleyhine azâba müstahak olduğuna dair şahâdet edilmez, ehl-i kiblede belirli birinin cehenneme gireceği söylenemez. Çünkü bu vaid nassları ona ulaşmamış olabilir, tahrir âyetleri ona iletilmemiş olabilir ve işlemiş olduğu haramdan dolayı tevbe etmiş olabilir... Veya onun işlediği haram fiilin cezasını silecek büyük iyilikleri olabilir ya da işlediği suça keffâret olarak başına birtakım musîbetler gelmiş olabilir.

Söyleyeni küfre sokan sözleri dillendiren adama belki hakikati bildiren nasslar tebliğ edilmemiş olabilir. Veya ona ulaşmış da, ona göre sâbit olmamış (hadisi sahih kabul etmemiş) veya onu iyice anlamamış olabilir. Bazen de Allah Teâlâ'nın affettiği şüpheler ona âriz olmuş olabilir...”

Daha sonra şöyle demektedir: “İşte müctehid imamların mezhepleri, zik-

retmiş olduğumuz bu tafsilâtta olduğu gibi belli bir şahıs ile grubu birbirinden ayırt etme üzerine binâ edilmiştir.”²²⁷⁸

Bunlardan da anlaşıldığı gibi, küfür olan bir fiili veya şirk olma ihtimali olan bir davranışı açıkça ortaya koyanlar hakkında böyle ihtiyatla davranmak gerektiğine göre, nasıl olur da bir müslüman “Lâ ilâhe illâllah Muhammedun Rasûlullah” diyerek Allah’tan başka ilâh olmadığına ve Hz. Muhammed’in onun elçisi olduğuna şahâdet eden çoğunlukları, sâlih amelleriyle kötü fiilleri birbiriyle karıştırsalar bile, tekfir etmeye cür’et edebilir?

Hâlbuki insanların şehâdeteyni ikrar etmeleri, hak ve hukukları müstesnâ olmak üzere, onların canlarının ve mallarının korunmuş olmasını sağlar. Onların hesapları ise Allah’a (c.c.) aittir. Biz ise, zâhire göre hükmetmekle emrolunduk. Kişinin gizli olan sırlarını sadece Allah (c.c.) bilir.

TÂĞUTUN MAHKEMESİNE MÜRACAAT ETMEK

Kur’an’da şöyle buyrulur: *“(Ey Muhammed!) Sana indirilen Kur’an’a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Reddetmekle emrolunmuşken tâğuta muhakeme olmak istiyorlar. Oysa şeytan onları derin bir sapıklığa saptırmak istiyor. Onlara: ‘Allah’ın indirdiğine (kitaba) ve rasule gelin (onlara başvuralım)’ denildiği zaman münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.”*²²⁷⁹

Tâğutun mahkemesine müracaatla ilgili bu âyetten farklı hükümler çıkarılmakta ve farklı yorumlar yapılmaktadır. Bu âyette dikkatimizi çekmesi gereken odak kelime, bana göre *“yurîdûne/isterler (istiyorlar)”* ifadesidir. Bir kimse İslâm devletinde bile yaşasa, sadece tâğutun hükümleriyle muhakeme olmak istese bu isteğiyle küfre girmiş olur. Tersine; bir kimse istemeden böyle bir mahkemede muhakeme olsa bu, küfür olmaz. Meselâ bir müslümanı polisler evinden alıp götürüyorlar. Sonra mahkemeye çıkartıyorlar. Bu, elbette küfür de değildir, haram da değildir. Zulmen mahkemeye çıkarılmak. Benzer şekilde bir zulümle karşı karşıya kalsa ve hakkını İslâmî bir kurum (Allah’ın hükmüne göre işleyen bir İslâm mahkemesi) olmadığı için müslümana has şekilde alamıyorsa, zulme rıza göstermenin de haram olduğunu değerlendirip bir zulmün def edilmesi için (başka alternatif bulamadığı için)

²²⁷⁸ İbni Teymiyye, er-Resaili’1-Merdaniyye

²²⁷⁹ 4/Nisâ, 60-61

istemeye istemeye mahkemeye gitmesi yukarıdaki âyetteki tehdidin içine insanı koymaz diye hükmedilebilir. Ama, bu husus kişinin gönlünün tatmin olmasına bağlıdır. Hadiste *“Fetvâyı alsan da kalbine danış”* buyrulmaktadır. Mümkün ki, azimet-ruhsat ayrımı yapılabilir.

İslâm'ın temel ilkelerinden biri, tâğutu reddetmek olduğu kadar, bir diğeri zulme engel olmaktır. Zulüm, ancak mahkeme yoluyla engellenebiliyorsa, dinin ölçülerine uymak kaydıyla ondan yararlanılabilir. Delil, hilfu'l-fudûl kurumdur.

Hilfu'l-Fudul nedir, bu konuyu görelim:

HILFU'L-FUDÛL

Hilfu'l-Fudûl; Zulme karşı İslâm öncesi Arapların yaptığı Hz. Peygamber'in de katıldığı antlaşma demektir.

Bütün cahili toplumlar gibi İslâm öncesi Arap toplumu da kuvvet sahibi zorbarların hâkim olduğu, zulüm ve haksızlığın kol gezdiği bir toplumdu. Fil olayının yirminci yılında Ficâr savaşı olarak adlandırılan kanlı kabile kavgalarından sonra Mekke'de hiçbir yabancı ve koruyucusuz kimsenin mal, can ve namus güvenliği kalmamıştı. İşler çığırından çıkmıştı. Yabancı tacirlerin malları alınır, parası ödenmezdi. Hac için gelenlerin hoşâ giden kadın ve kızları zorla ellerinden alınır, kimsenin feryadına kulak asılmazdı.

Böyle bir ortamda Yemen Zebid kabilesinden bir adam Mekke'ye satmak için bir deve yük mal getirmişti. Mekke'nin ileri gelenlerinden As b. Vail, Zebidî'nin mallarını almış fakat parasını ödememişti. Zavallı Zebidî parasını almak için Mekke'nin güçlü ailelerine başvurdu ise de bir sonuç alamadı. Başvurduğu kimseler yardım etmek bir yana, aşağılayarak kovmuşlardı adamı.

Uğradığı zulümden bağı yanan Zebidî, bir sabah Ebu Kubeys dağına çıkarak Kâbe çevresinde toplanan Mekke halkına, “ey Fihir halkı” hitabıyla uğradığı zulmü şiir biçiminde haykırdı. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in amcası Zübeyr bir daha böyle olayların tekrarlanmasını engellemek düşünceyle girişimlerde bulundu. Kendisine katılan Hâşim, Muttalib, Zühre, Esed,

Hâris ve Teymoğullarının ileri gelenleri ile birlikte Mekke'nin zengin ve saygı değer adamlarından Abdullah b. Cud'an'ın evinde toplandılar. Uzun görüşmelerden sonra Mekke'de hiçbir yabancı ve yerli kimsenin zulme uğramasına meydan verilmemesi, hakları alınıncaya kadar mazlumların yanında hareket edilmesi yolunda karar aldılar.

Yakubî'ye göre antlaşma şu şekilde gerçekleştirildi: Abdulmuttalib'in kızı Atike veya Beyda ortaya hazırladığı bir çanak koku koydu. Oradakiler birer birer ayağa kalkıp elini çanaktaki kokuya batırarak, "Vallahi, bundan böyle Mekke'de yerli olsun, yabancı olsun, zulme uğramış hiç bir kimse bırakmayacağız. Zulme meydan vermeyeceğiz. Mazlumlar zalimlerden haklarını alıncaya kadar mazlumlarla birlikte hareket edeceğiz. Denizlerin bir kıl parçasını ıslatacak suları kalmayıncaya, Hira ve Sebir dağları yerlerinden silinip gidinceye, Kâbe'ye istilam ibadeti ortadan kalkıncaya kadar bu ahdimizde sebat edeceğiz" diye and içtiler.

Bu antlaşma, daha önceki zamanlarda aynı amaçla Cürhüm ve Katura kabilesinde Fadl ve Hidayl adlı bir kaç kişinin yaptıkları andlaşmaya çok benzediği için onların adına izafe edilerek "Fadl'ların andlaşması" anlamındaki "Hıf'u'l-Fudûl" olarak adlandırılmıştır. Fudûl kelimesi "fazlalık şey" anlamına da gelmektedir. Bu antlaşmayı yapanlar zulmedenlere fazladan zulmen alınan mallarını geri vermek üzere yemin ettikleri için bu isimle anılmıştır da denilir.

Andlaşmaya katılanlar ilk iş olarak As b. Vail'in kapısı önüne dikilmiş ve ondan Zebidî'nin hakkını almışlardır. Daha sonra da benzeri olaylarda zulmün ortadan kaldırılması yolunda başarılı girişimleri olmuştur. Bunlara örnek olarak anılan iki olay şöyledir:

Has'am kabilesinden birisi kızı ile birlikte Hac için Mekke'ye gelir. Mekke'nin güçlü kişilerinden Nübeyh b. Haccac çok beğendiği kızı babasının elinden zorla alarak evine kapatır. Kızını kurtarmak için çırpınıp duran adama Hıf'u'l-Fudûl'a başvurması tavsiye edilir. Adamın başvurusu üzerine hemen Nübeyh'in evi kuşatılır ve çaresiz kalan zalim, kızı babasına teslim eder.

Sumale kabilesinden bir tacir mallarını bir kısmını Mekke reislerinden Ubey b. Halef'e satar. Ancak Ubey üzerinde anlaştıkları bedeli tacire ödemez. Hıf'u'l-Fudûl'a başvuran adama, "şimdi sen hemen Ubey'e git ve ona Fudul'lerden geldiğini, ödemeyi derhal yapmazsa biiim gelişimizi bekleme-

sini söyle” derler. Bu haber Ubey’e ulaşınca vakit geçirmeden adamın parasını öder.

“Fadl’lar Andlaşması”na, o zaman yirmi yaşlarında olan Rasul-i Ekrem (s.a.s) de katılmıştır. Ahmed b. Hanbel’in rivayetine göre Hazret-i Peygamber bu antlaşma hakkında şöyle demiştir: *“Abdullah b. Cud’an’ın evinde yapılan And’da ben de bulundum. Bence o and kırmızı tüylü bir deve sürüsüne malik olmaktan daha sevgilidir. O zaman Haşim, Zühre ve Teym Oğulları, deniz bir kıl parçasını ıslatacak kadar suya malik oldukça mazlumlarla birlikte bulunacaklarına and içmişlerdi. Ben ona İslâm devrinde bile çağrılısam icabet ederdim”* ²²⁸⁰

Andlaşmaya katılanlar sonradan aralarına başka kimseleri alamadıkları için onların ölümüyle “hilfu’l-fudûl” son bulmuştur. Fakat fiilen devam etmese de yıllarca sonra bile hilfu’l-fudûl’dan söz etmek zalimleri korkutmaya yetmiştir. Nitekim Muaviye’nin yönetimi döneminde Medine valisi Velid b. Utbe, bir meseleden dolayı kendisine zulmetmeye kalkışınca Hazreti Hüseyin, “vallahi, ya adaletle riayet eder hakkımı verirsin, yahut kılıcımı sıyırarak Rasûlullah’ın Mescidi’nin kapısına dikilir halkı Hilfu’l-fudûl’a davet ederim.” diyerek onu tehdit etmiştir. Bunu duyan Abdullah b. Zübeyr, “Vallahi, eğer Hüseyin böyle bir davette bulunacak olursa, ben de kılıcımı çeker, ona adalet üzerine hakkı verilinceye kadar onunla birlikte ayaklanırım, yahut hep ölürüz” demiş, buna daha başkaları da katılınca Velid çaresiz Hazreti Hüseyin’e hakkını teslim etmiştir. ²²⁸¹

Bir müslüman, günümüz şartlarında mahkemede kendini savunabilir. Mahkemeye zorla çıkarılabilir. Çıkmak zorunda bırakılabilir. Bu konularda şirk ve haram olduğu kesin olan şeylerden sakınmak kaydıyla mahkemelerden yararlanabilir. Aynen belediyeden yararlandığı gibi. Esnafın vergi karnesini işyerine asıp ondan yararlanması (ceza gibi zararlardan korunması) gibi.

Bütün bunlar yasak kapsamına girme ihtimali olan hususlar olduğu için sonra da istiğfar ve tevbe etmesi, aynı zamanda İslâmî devlet için çalışması ve bu tür İslâm açısından riskli şeyleri zorlayan gayri İslâmî düzene tavrı alması (varsa, bu konudaki) günahlarına kefareti için terk edilmemesi gereken önemdedir.

²²⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, I,190, 193

²²⁸¹ Ahmed Özalp, Şamil İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s. 440-441

Mahkemeye gitmenin akaidi ilgilendiren bir problem olduğunu iddia etmek yerine, insanların zulümlerine toptan engel olmak için, sivrisinekle uğraşmaktan ziyade bataklığı kurutmaya odaklanmak daha doğrudur. Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyen düzenlere karşı yapmamız gereken görevler nelerdir? Allah bizden bu zulmü toptan kaldırmak için neler bekliyor? Birey olarak birkaç fedakâr muvahhid mü'min, hayatı boyunca kazanıp biriktirdiği tüm parasını birine kaptırsa, mahkemeye müracaatı zillet görüp hakkını aramayabilir. Ama bunu kaç insan göğüsleyebilir? Kaldı ki, göğüslemeli mi gerçekten? Yani, muvahhid mü'minlerin mahkemeye müracaat etmeyeceklerini duyan, bilen zâlim üçkâğıtçı insanlar (ki, çevrede bu tür insanlar hiç de az sayılmaz), hile veya zorla bir mü'minin elindeki paraları, işyerindeki malları gasbederek zulmedebilirler. Mü'minler de kendi aralarında bir güç (cemaat gücü, küçük bir devlet, haksızlıkları zorla da olsa engelleyecek şekilde) oluşturmamışlar. O zaman zalimlerin yaptıkları yanlarına dünyada kâr kalacak. Müslümanlar da hep mazlum olacak. İslâmi bir devlet olmadığı müddetçe Din, müslümanların mazlum olmasını mecbur kılacak. Böyle bir din, yeryüzünden haksızlığı gidermek üzere gelen İslâm olabilir mi? Hristiyanlık böyle tahrif edilmemiş miydi? Emperyalist zalimlerin istediği bir çizgiye tahrife uğrayıp gelerek: "Bir yüzüne tokat vururlarsa öteki yüzünü çevir; ceketini alırlarsa sen gömleğini de çıkar ver!" Tam, kapitalist sömürücülerin istediği bir din. İslâm da bu çizgi içine girsin mi isteniyor? Mescid-i takvâ olmadan, bir yer mescid-i dırar ilan edilemez. Bir kötülüğe sadece engel olmak değildir İslâm'ın tavsiyesi; "kötülüğü (iyilikle) değiştirmektir." Meşhur hadisi bilirsiniz: "Sizden biriniz bir kötülük gördüğünde..." Âlimlerin görevi, sadece yasakları göstermek, insanları çıkmaz sokağa sokmak değildir, onlara (imanları ve fedâkârlıkları oranında) çıkış yolları göstermektir. Unutmayın, bu din sadece azimeti tercih edecek (hüsn-i zanla ve takdir ederek ifade edeyim: Sizin gibi) yiğitlerin, kahramanların dini değildir. Aynı zamanda ("kelime-i şehadet, namaz, oruç, hac, zekât'tan başka bir şey yapmam!" diyen) bedevilerin, dağlı insanların, halktan/avamdan cahil insanların da dinidir. Onların önünü açmazsanız: O küfür, bu küfür, öyleyse küfürsüz yaşanmıyor, diğer küfürleri de yapsam ne olur?" diyebilir. Ya da "İslâm bu devirde yaşanmaz. O eskidenmiş. Baksana, zulme uğrayınca zulme engel olacak imkânları bile yasaklıyor..." diyebilirler. Âlim, sadece bir âyetten hüküm çıkaran mealcilerden farklı olmak, Kur'an bütünlüğü, İslâm'ın genel prensiplerini, aynı zamanda insanların konumlarını iyi tahlil eden insan demektir.

“Müslüman olanlardan haksızlığa uğradığında Müşriklerin mahkeme vb. kurumlarına başvurarak hakkını almak isteyen bir örnek var mıdır?”

Müşriklerin bugünkü anlamda bir devletleri, mahkemeleri yoktu. Olmadığı için bu soru, doğru bir soru değildir. Olmuş olsaydı da haksızlığa uğrayan müslümanlar oralara büyük ihtimalle (belki istisnalar dışında) başvurmazdı. Çünkü başlarında Peygamber’in olduğu bir otoriteleri, birbirleriyle sağlam irtibatları olan cemaatleri, birbirlerine her şeylerini verebilecek fedâkârlık yapabilecek kardeşlik bilinçleri, laf üretmekten çok, dinlerini tümüyle yaşayan iman erleri vardı. Bizim çevremizde ise, sadece laf üreten slogancılar, âlim beğenmeyen iki ayet okuyup ahkâm kesenler, tevhidi anlatıp kendisini düzeltmeyenler, üç kişiyle bile geçinemeyenler, birbirlerine destek olamayan, güçlerini birleştiremeyenler, yardım edilecekse önce bana edilmeli diyenler... var. Hayır, öyle değilse, zaten soruya gerek kalmaz. Mü’minler kendi aralarında bu tür zulümlere engel olurlar, alternatif mahkemelerini oluştururlar.

Sözün özü: zarar büyükse, zarardan/zulümden sakınmak için hilful fudul örnek alınabilir. Bu ifadeler, kesinlikle bir fetva mahiyeti taşımaz. Mü’minler, kalbine danışmalı ve kendileri karar vermelidir.

OY VERMEK VE DEMOKRASİYİ DESTEKLEMEK

*“Allah ve Rasûlü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık iman etmiş bir erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim de Allah ve Rasûlüne karşı gelip isyan ederse, apaçık bir dalâlete/sapıklığa düşmüş olur.”*²²⁸²

*“...Dikkat edin, yaratmak da emretmek/hükmetmek de O’na mahsus-tur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!”*²²⁸³; *“...Hüküm/egemenlik sadece Allah’a aittir.”*²²⁸⁴; *“Hiç yaratan, yaratmayan gibi midir? Hiç düşünmüyör musunuz?”*²²⁸⁵; *“Allah’tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı mı var? O’ndan başka ilâh yoktur. O halde, nasıl oluyor da (tevhid-den) çevriliyorsunuz (imani istemeyip küfre dönüyorsunuz)?”*²²⁸⁶

2282 33/Ahzâb, 36

2283 7/A’râf, 54

2284 12/Yûsuf, 40

2285 16/Nahl, 17

2286 35/Fâtır, 3

*“Rabbinizden size indirilen Kitab’a uyun. O’ndan başka dostlar edine-
rek onlara uymayın.”*²²⁸⁷

*“Yoksa, Allah’ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşrû kılacak or-
takları mı vardır?”*²²⁸⁸

*“Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah’a ait-
tir.”*²²⁸⁹

*“...Doğrusu, şeytanlar, sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldarlar.
Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz müşrik olursunuz.”*²²⁹⁰

*“Hayır, Rabbin hakkı için onlar aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni
(Hz. Muhammed’i) hakem yapıp, sonra da senin verdiğin hükme karşı
içlerinde bir burukluk duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça iman
etmiş olmazlar.”*²²⁹¹

*“(Münâfıklar,) ‘Allah’a ve Rasûlüne inandık ve itaat ettik’ diyorlar. Sonra
onlardan bir grup, bunun ardından dönüyor. Bunlar mü’min değillerdir.
Onlar, aralarında hükmetmesi için Allah’a ve Rasûlüne çağrıldıkları za-
man, hemen onlardan bir grup yüz çevirir.”*²²⁹²

*“Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendi-
leridir.”*²²⁹³

*“Yoksa câhiliyye hükmünü mü istiyorlar? İyice bilen bir toplum için
Allah’tan daha güzel hüküm veren (hüküm koyan) kim olabilir?”*²²⁹⁴

*“Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?”*²²⁹⁵

*“Ey iman edenler, Allah’a itaat edin, Peygamber’e itaat edin ve siz-
den olan ülü’l-emre. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, Allah’a*

2287 7/A'râf, 3

2288 42/Şûrâ, 21

2289 42/Şûrâ, 10

2290 6/En'âm, 121

2291 4/Nisâ, 65

2292 24/Nûr, 47-48

2293 5/Mâide, 44

2294 5/Mâide, 50

2295 95/Tîn, 8

ve âhirete gerçekten iman ediyorsanız, onu Allah'a ve Rasûlüne götürün (onların tâlimâtına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”²²⁹⁶

“Allah ve Rasûlü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık iman etmiş bir erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim de Allah ve Rasûlüne karşı gelip isyan ederse, apaçık bir dalâlete/sapıklığa düşmüş olur.”²²⁹⁷

“...Dikkat edin, yaratmak da emretmek/hükmetmek de O'na mahsus-tur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!”²²⁹⁸

“İman edip de imanlarına herhangi bir zulüm (şirk) bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”²²⁹⁹

“...Hüküm/egemenlik sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”²³⁰⁰

“Tâğûta kulluk etmekten kaçınıp Allah'a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”²³⁰¹

“...De ki: 'Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez.”²³⁰²

“Allah, hüküm koymada kendine ortak kabul etmez.”²³⁰³

“Rabb'in, yalnız kendisine kulluk etmenizi... emretti.”²³⁰⁴“Hüküm, hâkimiyet/egemenlik yalnız Allah'ındır. O, yalnız Kendisine ibâdeti/kulluk yapmanızı emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.”²³⁰⁵

²²⁹⁶ 4/Nisâ, 59

²²⁹⁷ 33/Ahzâb, 36

²²⁹⁸ 7/A'râf, 54

²²⁹⁹ 6/En'âm, 82

²³⁰⁰ 12/Yûsuf, 40

²³⁰¹ 39/Zümer, 17-18

²³⁰² 3/Al-i İmrân, 31-32; Yine Bak. 4/Nisâ, 60, 61, 64; 49/Hucurât, 15; 29/Ankebût, 2-3; 2/Bakara, 214; 24/Nûr, 50-54; 3/Al-i İmrân, 142; 9/Tevbe, 16; 23/Mü'minûn, 115.

²³⁰³ 18/Kehf, 26

²³⁰⁴ 17/İsrâ, 23

²³⁰⁵ 12/Yûsuf, 40

“Hevâsını ilâh edinen kimseyi gördün mü? Onun koruyucusu (bekçisi, vekili) sen mi olacaksın?”²³⁰⁶

“De ki: Şüphesiz ki bu, Benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer yollara uymayın. Sonra o yollar sizleri O’nun yolundan ayırıp darma-dağın eder. İşte sakınasınız diye size bunları emretti.”²³⁰⁷

“Yoksa siz Kitab’ın (ve ahkâmın) bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şimdi sizden bunu yapanların cezâsı, ancak, dünyada rezil-lik, rüsvaylık ve bayağılık; kıyâmette de en şiddetli azâba atılmaktır. Allah, sizin yaptıklarınızdan gâfil değildir.”²³⁰⁸

“Allah’ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet. Onların arzularına uyma. Allah’ın sana indirdiği Kur’an hükümlerinin bir kısmından seni şaşırtırlar, vazgeçirirler diye kendilerinden sakın. Eğer onlar, hükümleri kabulden yüzçevirirlerse bil ki Allah, onların bazı günahları sebebiyle onları ceza-landırıp, başlarına bir musîbet getirmek istiyor. İnsanların çoğu gerçekten fâsıktır.”²³⁰⁹

“Hakkı bâtıla karıştırmayın. Ve bile bile hakkı gizlemeyin.”²³¹⁰

“Allah, mü’minlerin velîsidir (dostu ve yardımcısıdır). Onları karanlık-lardan nûra çıkarır. Küfredenlerin velîleri ise tâğuttur. O da onları nûrdan karanlıklara çıkarır. İşte onlar ateşin (cehennemin) arkadaşlarıdır, orada devamlı kalıcıdırlar.”²³¹¹

“Zâlimlerin bir kısmını, bir kısmının başına geçiririz.”²³¹²

“Yoksa onların, Allah’ın izin vermediği bir şeriatı, dini getiren ortakları mı var? Eğer erteleme sözü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlimlere can yakıcı bir azap vardır.”²³¹³ Yani, onların önünde müşriklik, İslâm dışı sistemlere uymak, zulüm, aslı astarı olmayan ibâdet ve

2306 25/Furkan, 43

2307 6/En’âm, 153

2308 2/Bakara, 85

2309 5/Mâide, 49

2310 2/Bakara, 42

2311 2/Bakara, 257

2312 6/En’âm, 129

2313 42/Şûrâ, 21

inançlar, kutsal kişiler, günler, mekânlar icat etmek gibi Allah'ın meşrû kılmadığı birtakım şeyleri emreden ve diledikleri gibi din yapan birileri mi var?

*“Dinde zorlama yoktur, hak batıldan iyice ayrılmıştır. Tağûtu inkâr edip, Allah’a inanan kimse kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa sarılmıştır. Allah (her şeyi) işitendir, bilendir.”*²³¹⁴

*“Andolsun ki her ümmete Allah’a ibadet edin, tağuttan kaçın diye peygamberler gönderilmiştir.”*²³¹⁵

*“Onlar ki, dinlerini parçalara ayırdılar, böylece grup grup, parti parti olmuşlardır. Her hizip (her parti), kendindekine güvenmekte, onunla övünmektedir.”*²³¹⁶

Adiy bin Hâtem, Rasûlullah'ın yanına girdi. Peygamberimiz şu âyeti okuyordu: *“Onlar, Allah’ı bırakıp bilginlerini ve râhiplerini rabler (ilâhlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih’i de... Oysa onlar, tek olan bir ilâh’a ibâdet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar. O’ndan başka ilâh yoktur. O, bunların şirk koştukları şeylerden yücedir.”*²³¹⁷ Adiy: “Ya RasûlAllah, hristiyanlar din adamlarına ibâdet etmiyorlar, onları rab ve ilâh edinmiyorlar ki” dedi. Rasûlullah şöyle buyurdu: *“Onlara haramı helâl, helâli da haram yaptılar, onlar da uymadılar mı din adamlarına?”* Adiy: “Evet” dedi. Efendimiz buyurdu ki: *“İşte bu, onlara ibâdettedir.”*²³¹⁸ Evet, Allah'ın haram kıldıklarını serbest kılanlar, helâl kıldıklarını ve hatta emrettiklerini yasaklayanlar rablik iddia etmiş, onların bu durumlarını kabul edenler de onları rab kabul etmiş oluyorlar.

*“Emrolunduğun şeyi çatlatırcasına (tam bir cesâretle ve hiç çekinmeden) açık açık bildir, tebliğ et. Ve müşriklerden yüzçevir (sözlerine ve tehditlerine aldırma). Muhakkak Biz, o müstehzîlere karşı sana kâfiyiz, seni korumaya Biz yeteriz.”*²³¹⁹

2314 2/Bakara, 256

2315 16/Nahl, 36

2316 30/Rûm, 32

2317 9/Tevbe, 31

2318 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 10, hadis no: 3292; Tirmizî şerhi Tuhfetu'l-Ahvezî, hadis no: 5093

2319 15/Hicr, 94-95

Ve bir hadis-i şerif: “Ümmetimle ilgili olarak korktuklarımın en korkutucusu Allah’a şirk/ortak koşmalarıdır. Dikkat edin; ben size ‘onlar aya, güneşe ve puta tapacaklar’ demiyorum. Fakat onlar (hâkimiyet hakkını bazı fertlerde, zümrelerde meclis ve toplumlarda görecekler), Allah’tan başkasının emirlerine ve arzularına göre iş yapacaklardır.” ²³²⁰

“Ahir zamanda zâlim emirler, fâsık vezirler (bakanlar), hâin kadılar (hâkimler), yalancı âlimler olacaktır. Kim onlara yetişirse onlara başkan, vergi toplama memuru, bekçi, polis olmasın.” ²³²¹

“Benden sonra sizin (yönetim) işinizi birtakım insanlar üzerine alacaklar, sünneti söndürecekler, bid’atı ihdâs edecekler (uyduracaklar), namazı vakitlerinden geciktirecekler.” Bunun üzerine İbn Mes’ud Rasûlullah’a sordu: “Ben onlara yetişirsem ne yapmalıyım?” Rasûlullah şöyle buyurdu: “Ey Ümmü Abd’in oğlu! Allah’a isyan edene itaat olmaz!” ²³²²

“İslâm’ın tutunulması gereken kulpları (yapılması gereken emirleri) tek tek çözülecek; her bir kulp koştukça insanlar önlerindeki benzeyecekler. O kulpların ilki hüküm (hâkimiyetin Allah’ın olması, Kur’an’la hükmedilmesi), sonuncusu da namazdır.” ²³²³

Hiz. Peygamber’e “cihadın hangisi efdaldır?” diye sorulunca: “Zâlim sultana karşı hakkı söylemektir.” ²³²⁴

“Birtakım zâlim emirler gelecektir. Kim bunlara muhâlefet ederse kurtulur. Kim bu emirler ile içli-dışlı olursa helâk olur.”

“Kim bir kişinin zâlim olduğunu bilerek ona yardım etmek üzere zâlim ile birlikte yürürse, İslâm’dan dışarı çıkmış olur.” ²³²⁵

“Kim bir zâlime yardım ederse, Allah Teâlâ, o zâlimi ona musallat eder.” ²³²⁶

2320 İbn Mâce, Zühd 21, hadis no: 4204, 4205

2321 Mecmûu’s Sağır, 398, Ebû Hureyre’den

2322 Ahmed bin Hanbel, 5/301, hadis no: 3790; İbn Mâce, Cihad 40, hadis no: 2865

2323 Ahmed bin Hanbel, 5/251; İbn Hibban, Sahih, hadis no: 257; Hâkim, el-Müstedrek, 4/92

2324 Ahmed bin Hanbel, 5/251; İbn Mâce, Fiten 20, hadis no: 4011-4012; Tirmizî, Fiten 13, hadis no: 2175; Ebû Dâvud, Melâhim 17

2325 İbn Kesir, Hadislerle K. K. Tefsiri, c. 5, s. 2089

2326 Deylemî; İbn Aslâkir, Tarih

“Bir kimse bilerek zâlîme yardım kastı ile onunla beraber yürürse, o kimse İslâmiyet’ten çıkmıştır.” ²³²⁷

Yukarıdaki âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerden anlaşılmaktadır ki; kim hükmetme, kanun koyma hakkını Allah’tan başkasına verirse, Allah’tan başkasını rab edinmiş olur. Bu hakkı verdiği otoriteyi Allah’a şirk koşmuş olur.

“Sana indirilen Kur’an’a ve senden önce indirilen kitaplara iman ettik diye boş iddiâda bulunanlara bakmaz mısın? O azgın şeytana, tâğûta muhâkeme olmak, onun hükümlerini kabul etmek istiyorlar. Hâlbuki onu tanımamakla emrolunmuşlardı. Şeytan ise onları çok uzak bir sapıklığa düşürmek ister. Onlara, ‘Allah’ın indirdiği Kur’an’a ve Peygamberim hükmüne gelin’ denildiği zaman münâfıkları görürsün ki, senden düşmanca bir dönüşle yüzçevirirler.” ²³²⁸ *“... Hüküm (hâkimiyet, egemenlik ve kanun koyma hakkı) ancak Allah’ındır. Ve O yalnız, sadece Kendisine kulluk ve ibâdet etmenizi emretmiştir. İşte doğru ve gerçek din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”* ²³²⁹

Kur’an, peygamberlerin tavrını da, bize örnek olması için, açıkça belirtiyor: *“Celâlim hakkı için, Biz, her ümmete ‘Allah’a kulluk/ibâdet edin ve tâğutlardan sakının’ diye bir peygamber gönderdik...”* ²³³⁰ Düşünelim ki, Hz. İbrâhim, devrindeki tâğutlarla nasıl mücâdele etti? Putlara ve Nemrut’a karşı nasıl tavır aldı? İnsanları bu tâğutlardan nasıl sakındırmaya gayret etti? Firavun’a karşı Hz. Mûsâ’yı ve mücâdelesini bir gözönüne getirelim. Nemrut’un, Firavun’un emrine girmek isteyen, onun sarayında, onun düzenine ve ona yardımcı olmayı düşünen bir tavır gözünüzün önüne gelebiliyorsa, bugün tâkip edilen yol meşrûdur; yoksa... Ve son peygamber, esas örnek ve liderimiz, ki hakkında *“Gerçekten Allah’ı, âhiret gününü arzulayanlar ve Allah’ı çok zikredenler için size Allah’ın Rasûlünde (tâkip edeceğiniz) pek güzel örnek vardır.”* ²³³¹ hükmü bulunan zâtın, bize örnek olması gereken bu konudaki tavırları... Rasûlullah, her türlü düşmanca tavra rağmen açıkça Allah’a kulluğa ve tâğutlara isyana (itaat etmemeye) devam edince, Mekke müşrikleri Hz. Peygamber’le uzlaşma yolları aradılar. Bazı tâvizlerine karşılık bazı tâvizler istiyorlardı. Bu tâvizler arasında “dilersen bir sene sen hükümdar ol ve bizi yönet, bir sene de biz yönetelim” teklifi de vardı. Ama Rasûlullah, tüm

2327 Râmuz el-Ehâdis, c. 2, s. 445

2328 4/Nisâ, 60-61

2329 12/Yusuf, 40

2330 16/Nahl, 36

2331 33/Ahzâb, 21

bu tekliflere Kur'ân-ı Kerim'den âyetler okuyarak kesin red cevabı veriyordu. Oysa müşrikler “bizim sistemimize dokunma, ama onu gel sen yürüt” diyorlardı. Temelinde şirk ve adâletsizlik olan bir rejimin yönetimi Peygamber'in eline tümüyle veya iki yılda bir geçseydi ne değişirdi ki? Müşrikler de tekliflerinin bilincindeydiler. Çünkü **“biz sana uyarsak, yerlerimizden (mevkîlerimizden) hızla çekilip alınacağız.”**²³³² diyorlardı. Zâten Rasûlullah'ın amacı da buydu: Hâkimiyet hakkını onlardan almak, taptıkları putları ortadan kaldırmak ve şirkin yerine tevhidi, zulmün yerine İslâm adâletini ikame etmek, yani Kureyş düzenini kökünden yok etmek, darmadağın etmek, devirmektir. Yine bir defâsında amcası Ebû Tâlib aracılığıyla, müşriklerin, Efendimiz'e teklif ettikleri birkaç husustan biri de “istersen gel, seni başımıza kral yapalım” teklifi idi. Bugünkü siyasîlerin bırakın kiralığa, bakanlığa; milletvekilliği teklifine bile nasıl can attıklarını bir düşünelim. Efendimiz ise: **“Vallahi, bir elime güneşi, bir elime de ayı verseniz, dâvamdan vazgeçmem”** diyordu; dâvâ hiçbir tâviz ve dünyevî beklentiye kabul etmiyordu. Efendimiz'in reddettiği anlayış, şimdilerde “bırakın birkaç sene de biz idare edelim” şeklinde hem de çok harâretli tek taraflı isteklere dönüşüvermişti. Müslümanlar çok oy oyununa gelmişlerdi: Devlete, rejime tâlip olmak ve bunun için Rabbânî mücâdele yapmak yerine; hükümete, kâfir rejimin idaresine tâlip olmuştu müslüman. Müslümanların çokça oy verdikleri partilerdeki insanlar yönetici olduklarında İslâm nâmına neler değişmişti acaba? Değiştiğini düşünelim: İsterse, şeriat 100 esasta toplanmış olsa, 99'unu uzlaşma veya küfürle koalisyonlarla kabul ettirerek tâviz koparsalar müslümanların 1 tek esası bile küfürden almalrı, bir esasta tâviz vermeleri câiz miydi? Bu tür tâvizci sistem İslâm olabilir miydi acaba? **“Yoksa siz Kitab'ın (ve ahkâmın) bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şimdi sizden bunu yapanların cezâsı, ancak, dünyada rezillik, rûsvaylık ve bayağılık; kıyâmette de en şiddetli azâba atılmaktır. Allah, sizin yaptıklarınızdan gâfil değildir.”**²³³³ Amelden tâviz vere vere Müslümanlar, inanç ve dâvâlarından da tâviz vermeye başladılar: Rejim devam etsin, küçük ıslahatlarla hatta takviye edilsin, ama yöneticiler namaz kılanlardan olsun. Hamam ve tas aynı olsun, tallâklar değişsin.

Bu anlayışlarımızı değiştirmeden Rabbimizin devlet nimeti vererek, toplumumuzu değiştireceğini beklemek İlâhî hükme, sünnetullahı ters olur: **“...Muhakkak ki Allah, bir kavmi, onlar kendi nefislerini değiştirmedikleri müddetçe değiştirmez...”**²³³⁴

2332 28/Kasas, 57

2333 2/Bakara, 85

2334 13/Ra'd, 11

Kâfirler, düzenbazlar, müslümanların da ancak kendi istedikleri sahada, kendi istedikleri metotlarla mücâdele etmelerini istiyorlar. Hâlbuki İslâm'da savaşlar, kâfirlerin değil, müslümanların istediği sahalarda kabul edilir. Her çeşit İslâmî mücâdele ve hizmetlerin esasları, ancak müslümanların istediği şekillerde ve İslâmî esaslara göre tanzim edilir. Bugün ise, Firavunların tesbit ve müsâade ettiği, yönlendirdiği, sınırlarını çizdiği sahada mücâdele ve çalışmayı tercih eden müslümanlar, Firavunlara açıkça cephe almadan, onları nasıl alt edeceklerdir?

Parti ile İslâm'a giden, bu yolla Kur'an ahkâmını tatbik eden dünyada hiçbir örnek gösterilemez; aksi ise, dâima olagelen vâkiadır. Kur'an bu gerçeğe ışık tutar mâhiyette şöyle diyordu: ***"Hepiniz, toptan Allah'ın ipine (dine, şeriatına) sımsıkı sarılın. Birbirinizden ayrılıp dağılmayın, fırka fırka olmayın..."***²³³⁵ Fırka fırka, hizip hizip olmak yasaklanıyordu. Bu âyetleri bilmiyor muydu bu kardeşler, biliyorlar, hatta başkalarına da okuyorlardı, ama buna rağmen kendi partilerine çağırıyorlardı insanları. Fırkalaşmayı reddeden âyetle, bir fırkaya dâvet ederek çelişkiler sergiliyorlardı. Osmanlı'nın son zamanlarında ve T.C.'nin ilk yıllarında parti kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "fırka" kelimesi kullanılıyordu hatta. "İttihad ve Terakki Fırkası", "Halk Fırkası", "Serbet Fırka" gibi. Rabbimiz fırka fırka olmayın demesine rağmen fırkalar, hizipler kendi yaptıklarıyla övünüp tefrikaları hızlandırıyor, ümmetin vahdetine engel oluyordu. ***"Onlar ki, dinlerini parçalara ayırdılar, böylece grup grup, parti parti olmuşlardır. Her hizip (her parti), kendindekine güvenmekte, onunla övünmektedir."***²³³⁶ Eski Türkçe'de fırka, Arapça'da hizip (hızb) diye karşılık bulan, bugünkü Türkçe'de Avrupa'daki kullanılışı gibi aynen kullanılan "parti" zâten parça demektir. Partinin bu anlamı, âileleri, samimi insanları bile nasıl parçalayıp birbirine düşman ediyor, müslümanlar nasıl parça parça olup, kardeşliğini unutup düşman hale geliyor, özellikle seçim atmosferinde daha berrak gözükmektedir.

İslâm ise, kelime-i tevhid'deki lâ=hayır kılıcıyla tâğutla işbirliğini, onunla yardımlaşmayı, ona tâviz vermeyi, onunla uzlaşmayı kesip atar. Bir tevhid eri için "lâ" ile isyan bayrağını çektiği küfür ve şirkle uzlaşma nasıl mümkün olabilir? Uzlaşma olursa Rabbimizin emri cihad ve kıyam nasıl gerçekleşir? Tevhidin gereği olan, tâğutlara isyan ve kıyam olmadan da İslâm devleti, İslâmî değişim ve dönüşüm hayal olur. Rabbimiz bu konuda bakın ne buyuruyor: ***"(Yâ Muhammed!) Az kalsın seni bile, sana vahyettiğimizden başka***

2335 3/Âl-i İmrân, 103

2336 30/Rûm, 32

bir şeyi Bize karşı uydurman için fitneye düşüreceklerdi. İşte o zaman seni dost edininler. Eğer Biz sana sebat vermemiş olsaydık, muhakkak, az da olsa sen onlara meylededecektin (tâviz verecektin). O takdirde dünya ve âhiret azâbını kat kat tattırırdık. Sonra Bize karşı kendin için hiçbir yardımçı bulamazdın.” ²³³⁷ Yine tâvizci anlayışa yukarıda zikrettiğimiz Bakara Sûresi âyet 85 tokat gibi inmektedir. Tâvizci bir edâ ile, hak-bâtıl karışığı dâvet, tebliğ ve hizmet yolunu Hz. Allah yasaklamaktadır: *“Hakkı bâtıla karıştırmayın. Ve bile bile hakkı gizlemeyin.”* ²³³⁸

İslâm'ın istediği devlet olmadığına, eğer İslâm'ı temsil iddiâsındaki müslümanlarla küfür düzenleri arasında uzlaşma ve düzenin emrine ve hizmetine girme varsa, devletin istediği İslâm(!) olacak, bu tip İslâm, tâğutların yönlendirdiği, Amerikanvari özellikler taşıyacaktır, tevhit özellik değil. *“Allah'ın indirdiği Kitap ile aralarında hükmet. Onların arzularına uyma. Allah'ın sana indirdiği Kur'an hükümlerinin bir kısmından seni şaşırtırlar, vazgeçirirler diye kendilerinden sakın. Eğer onlar, hükümleri kabulden yüz çevirirlerse bil ki Allah, onların bazı günahları sebebiyle onları cezalandırıp, başlarına bir musîbet getirmek istiyor. İnsanların çoğu gerçekten fâsıktır.”* ²³³⁹ Tam bir açıklıkla, cesâretle tebliğ ve hizmet emredilmektedir: *“Emrolunduğun şeyi çatlatırcasına (tam bir cesâretle ve hiç çekinmeden) açık açık bildir, tebliğ et. Ve müşriklerden yüz çevir (sözlerine ve tehditlerine aldırma). Muhakkak Biz, o müstehzîlere karşı sana kâfiyiz, seni korumaya Biz yeteriz.”*

2340

Biz, Rabbimizin gösterdiği yolda kulluk vazifemizi yapar, hiçbir şeyi O'na şirk/ortak koşmazsak, devlet nimetini Cenâb-ı Hak, bir meyve olarak bize Kendisinin ihsân edeceğini beyan ediyor: *“Sizden iman edip sâlih ameller işleyenlere Allah vaad etti: Kendilerinden öncekileri nasıl halîfeler kıldıysa, şüphesiz onları da yeryüzünde halîfeler kılacak, onlar için seçtiği dini (İslâm'ı) kendilerine kuvvetlendirip icrâ imkânı verecek, onları korkularının ardından emniyete kavuşturacaktır. Bana ibâdet ederler ve Bana hiçbir şirk/ortak koşmazlar. Kim de bundan sonra nankörlük ederse, işte onlar fâsık olanlardır.”* ²³⁴¹ Bu âyetin tefsirinde Mevdûdî diyor ki: “Burada Allah'ın yeryüzünde halîfelik verme sözünün, adı müslüman olanlar için değil, imanda samimi, amelde müttakî, sadâkatte içten ve Allah'ın dinine uymada şir-

2337 17/İsrâ, 73-75

2338 2/Bakara, 42

2339 5/Mâide, 49

2340 15/Hicr, 94-95

2341 24/Nûr, 55

kin her türlüşünden uzak ve ihlâslı olanlar için olduğu belirtilerek münâfıklar uyarılmaktadır. Kendilerinde bu nitelikleri ve İslâm'a yalnızca dillerinin ucuyla hizmet edenler bu sözün muhâtabı ve lâıyı değildirler. O halde, bu sözde, payları olduğu ümidini beslememelidirler. Bu nimeti kazanmak için ileri sürülen şart: Mü'minlerin her türlü şirkten kaçınarak imanlarında ve Allah'a bağılılıklarında sağlam ve sarsılmaz olmaları gerektiğidir. Hakiki mânâda bu imana sahip kimseler Allah'tan bir vaad üzeredir ve Allah vaadini yerine getiren ve ordusuna yardım edendir. Allah'a karşı savaşanları Allah daha iyi bilir. Müslümanlar, çok olduklarından dolayı değil, Allah'ın nusret ve yardımıyla savaşarak gâlip gelir." ²³⁴²

Kendi nefsinde ve ailesinde... yaşayabileceğinin en son noktasına kadar Şeiratı yaşamayan, bu noktada yüzlerce tâvizler veren, devlete şeriatı nasıl uygulayacak? Biz, kendi vazifemizi (şirkin hiçbir şûbesine bulaşmayıp tâğutlardan kaçınarak, Allah'a kulluk) yapalım. Allah'ın vaadini beklemeye hakkımız olsun. Tabii ki, tâğutlardan kaçınmanın ve Allah'a kulluğun fiilî cihadsız, yani kıyamsız da olmayacağını bilelim. Onun için biz Şeriat'ı getirmekle değil, zâten 1400 sene önce gelmiş olan Şeriat'ın hükümlerini yaşamakla mükellefiz. Devlet olarak halîfeliği de biz değil, Allah kendi tekeffül ederek, Nur Sûresi, 55. âyetteki şartları yerine getirenlere vaad ederek üzerine alıyor. Dokunulmazlıkları, makamları, koltukları... yani partinin imkânları olduğu halde, şeriatın adını bile anamayanlar, lâfı eveleyip gevelemek zorunda kalanlar, "İslâm Devleti istiyoruz" demeye bile güç yetiremeyenler, tâğutlardan korktukları için sloganlara bile sansür koyanlar, putları ürkütmemeye özen gösterenler, demokrasinin bir sürü geleneğini yerine getirenler, zâhiren kanunlara teslim olan, hatta kanun koyan ya da kanunları halka uygulatanlar, bu küfür kanunlarının çerçevesinde, kanunları, işgal ettikleri o makamları nasıl devirecekler? Düşünelim, böyle bir şeye teşebbüs isbat edilebildi mi diye? On iki Eylül sonrası, düzene yardım görevini devamlı ifâde eden Türkesş bile şu kadar yıla mahkûm olurken, "kanunlarınızdan adâlet bekliyoruz" diyen, anayasal düzeni İslâmî eseslarla değıştirme suçundan yargılananların suçları sâbit görülmedi ve beraat ettiler, düzen nezdinde temize çıktılar.

Bir insanın veya teşkilâtın "biz peygamberlerden ve Peygamberimiz'den daha kolay, daha kestirme, daha rahat bir yol bulduk. O zâtlar İslâm devletine gitmek için memleketlerinden kovuldular, olmadık zulme, işkencelere mâruz kaldılar, tâğutlarla, maddî güçleri çok az olduğu halde savaştilar, put-

2342 Mevdûdî, Tefhîmu'l-Kur'an, c. 3, s. 497-499

lara ve tâğutlara boyun eğmeyeceğiz diye nice tehlikelere atıldılar. Biz ise çok daha kolay yol biliyoruz. Onlar bilememişler. Veya bu devirdeki bu tür kolaylıkların bir benzerini onlar yapmamakla hata etmişler...” dese, bu sözleri söyleyenlere tepkiniz ne olur? Peki, bunları diliyle söylemeyip davranışlarıyla söylüyorlarsa? Öyle ya, “bugün devlete gidiş yolu ancak budur; günümüzün cihadı böyle olur” diyerek rahat koltuklarda nutuk atma, 4-5 yılda bir oy atma, sonra yan gelip yatma: Al sana modern cihad, sen de böyle yap, ol bir mücâhid, sonra bekle, gelsin Şeriat!

Din tamamlanmış, Kur'an'ın ve Sünnet'in ahkâmı Kıyâmete kadar değişmeden uygulanmayı beklemektedir. *“Bugün kâfirler, dininizi söndürmekten ümitlerini kestiler; artık onlardan korkmayın, yalnız Ben'den korkun. Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâm'ı seçip ondan râzı oldum.”* ²³⁴³ Asrımızın en büyük bid'atlarından biri particiliktir. Kâfirler tarafından Batıdan, önce Türkiye'ye, oradan da İslâm âlemi denilen tâğutların hâkim olduğu hemen tüm memleketlere yayılma gösterdiği gibi, dine hizmet, cihad vs. diye takdim edildiğinden tehlikesi çok büyük bir bid'at olmuştur. Çünkü bid'atin târifi: Dine, Peygamberimiz'den sonra sokulan herhangi bir şeydir. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyuruyor: *“(Dinde) Sonradan ortaya çıkan her şey bid'at'tır; her bid'at dalâlettir/sapıklıktır ve sapıklık insanı ateşe sürükler.”* ²³⁴⁴ *“Allah (c.c.) bid'at sahibinin, orucunu, namazını, sadakasını, haccını, umresini, cihadını, (hayır yoluna) harcamasını, şâhidliğini kabul etmez. O kılın yağdan çıktığı gibi dinden çıkar.”* ²³⁴⁵ *“Yoksa onların, dinden Allah'ın izin vermediği şeyleri dinî kaide kılan ortakları mı var? Eğer azâbı erteleme sözü olmasaydı, derhal ralarında hüküm verilir (işleri bitirilir)di. Şüphesiz zâlimler için can yakıcı bir azap vardır.”* ²³⁴⁶ Bid'at ve bid'atçılara karşı fikhî hükümleri de müslümanlar araştırıp öğrensinler.

Müslümanlar! Boş, lüzumsuz, hatta nice yönden zararlı şeylerle vakit geçirip oyalanmayı bırakalım. Dünya inkılâbî hareketlerinin en gerisinde kalan, İslâmî harekette adı bile anılmayan T.C. topraklarında ciddî inkılâbî faaliyetlere girelim ki, şu imtihan dünyasında “Rabbimiz'in *“Cihad edenlerle oturanları ayırt etmeden cennette gireceğinizi mi sanıyorsunuz?”* ²³⁴⁷ hitâbını

2343 5/Mâide, 3

2344 Müslim, Cum'a 43, hadis no: 867, 2/592; Ebû Dâvûd, Sünne hadis no: 4606, 3/201; İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 45-46, 1/17; Nesâî, İydeyn 22, 3/153

2345 İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 49

2346 42/Şûrâ, 21

2347 3/Âl-i İmrân, 142

ve yine “(Ey mü’minler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçmiş kavimlerin başlarına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokundu ve öyle sarsıldılar ki, Peygamber ve onunla beraber iman edenler nihâyet ‘Allah’ın yardımı ne zaman gelecek?’ dediler. İşte o zaman (onlara), ‘Şüphesiz Allah’ın yardımı yakın’ (denildi).”²³⁴⁸ Bu âyette eşsiz bir faâliyet metodu ve terbiye örneği vardır. Müslümanlara dünyada ve dolayısıyla âhirette başarılı olmanın yolu, iman ve şuurla çalışmak, çabalamak, sıkıntılara katlanmak, güçlüklerden yılmamak, daima tembelliği, zevk ve safâyı, rahat ve eğlenceyi tercih eden nefisten, şeytandan uzak olmaktır. Ey müslümanlar! Sıkıntı çekmeden, kurban vermeden zafere ulaşamazsınız, cennete giremezsiniz.

Unutmayın, iktidara gelmek müslüman görünümlü partiler için kesinlikle imkânsızdır. Unutmamak lâzım ki; iktidar olmak ayrı, muktedir olmak ayrıdır. Hükümeti ele geçirmek çok önemli değil, devleti ele geçirmek önemlidir. Hükümet, davulu tutar, tokmağı devlet (askerler başta olmak üzere, bürokratlar, holding sahipleri, medyayı elinde bulunduranlar, Amerika ve İsrâil ve de derin devlet) tutar. İnsanlar, milletvekili seçtiklerini zannederler, aslında birer sekreter seçmektedirler. Uygulaticılar değildir seçilenler, uygulayıcıdır. Bir dâvâ partisi, hiçbir yerde iktidara gelemmez. Gelmesi için değişmesi, egemen güçlerin tehlikeli saymaması gerekir. İktidara gelmek için; dinin dışında yollar bulan kalabalıkların çoğunu memnun ederek oy almalısınız ki, o zaman da zâten onların partisi, kitle partisi olmayı kabul etmiş olursunuz. Öyle ya, egemenliği kalabalıklar tâyin ediyor, siz de bunu kabulleniyorsunuz. Aslında Türkiye gibi ülkelerde egemenlik, kayıtsız şartsız paranıdır. Paraya sahip olan devlet düdüğünü öttürür. Egemenliğin para babalarından kalan tarafı da halkın değil; yahûdilerindir, askerlerindir, medyanındır. Kimin olursa olsun, Allah’a âit olmadığı müddetçe biz bu tür egemenliği istememeli, red-detmeliyiz. Kaldı ki, iktidar olsanız, bir düdük çalınca işiniz bitecek.

Neyse... Eski bir şâirin bir şiirini hatırlayalım:

“Muîni zâlimin erbâb-ı denâettir. / Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten.” (Zâlimlerin yardımcısı ancak alçaklar grubundandır. Çünkü insafsız avcıya hizmet etmekten zevk alan köpektir.) Bu şiirde başka şey kast edilebilir, ama siz İslâm’a göre “zâlim”, “zâlime yardımcı olmak”, “insafsız avcı” ve “köpek karakterliler”i değerlendirme ferâsetinde olun. *“Kim Allah’ın*

indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zâlimlerin tâ kendisidir.” ²³⁴⁹“Zâlimlere az da olsa meyletmeyin. Aksi halde size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız). Sizin Allah’tan başka dostlarınız yoktur. Sonra da size yardım edilmez.” ²³⁵⁰ Bundan önceki âyetle de *“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!”* ²³⁵¹ uyarısı yapılır.

Bu particilik konusunda en önemli problemlerden biri, “elfâz-ı küfür” meselesidir.

Oy vererek seçtiğiniz tüm milletvekilleri: “Atatürk ilkelerine bağlı kalacağına, Cumhuriyet’i koruyacağına, laikliği ve rejimi savunacağına...” yemin etmekte, nâmusu ve şerefi üzerine söz vermektedir. Hem de bu yemine tüm vatandaşları şahit tutmaktadır düzen, televizyon kanallarından naklen vermektedir bu yemin denilen küfür sözlerini. Konuyla ilgili bir hadis-i şerif: *“Kim Allah’tan başkası üzerine yemin ederse muhakkak şirk koşmuştur yahut küfreymiştir.”* ²³⁵²

Bir hadis-i şerif de, “yemin ederken, başka şeye dâir niyet etse, niyeti (nasılsa) sağlam olsa, ne olur?” sorusuna cevap veriyor: *“Yemin, yemin isteyenin niyetine göredir”* Bir diğer rivâyet: *“Senin yeminin arkadaşının seni kendisiyle tasdik ettiği şeye göredir.”* ²³⁵³

Ayrıca, parti tüzüğünde açıkça “Atatürk ilkelerine ve partiler kanununa... bağlı kalacağınıza” dair yazılı teminat verme ve kendinize tüzük olarak kabul etme durumundasınız. Parti binalarına putların resmini asacak, zaman zaman, bazı bayramlarda seyranlarda anıtkabirlere gidecek, putların karşısında divan duracaksınız. Cumhuriyet Bayramı denilen, Şeriat’ın kaldırıldığı günleri, 23 Nisanları kutlayacak, Cumhuriyet, demokrasiyi, Allah’ın indirmedığı kanunları hazırlayan meclisleri öven beyanatlar vereceksiniz. “Atatürk yaşasaydı, bizim partimizden olurdu” diyeceksiniz. Şirk olan düzenin unsurlarına ve düzene sahip çıkan sözler söyleyip uygulamalar yapacaksınız. Allah’ın indirdiğiyle hükmetmeyeceksiniz. Küfrün kurumlarına sahip çıkacak, polisini, ekonomisini... güçlendirecek, yıkılası rejimin iskeletine kan pompalayacaksınız.

²³⁴⁹ 5/Mâide, 45

²³⁵⁰ 11/Hûd, 113

²³⁵¹ 11/Hûd, 112

²³⁵² Müslim, Eymân 4; S. Müslim Terc. ve Şerhi, A. Davudoğlu, c. 8, s. 218

²³⁵³ Müslim, Eymân 21, hadis no: 1653; Ebû Dâvud, Eymân 8, h. no: 3255; Tirmizî, Ahkâm 19, h. no: 1354

Bunların İslâmî hükmünü öğrenmek, tâğüt adaylarına olduğu kadar, onları en azından oylarıyla destekleyenler için de şarttır. Kolaylık olsun diye ifade edelim: Zikredeğimiz âyetin tefsirinde bu konuda hüküm mevcuttur. Meselâ, Elmalılı Hamdi Yazır, tefsirinde şöyle der: “Her kim imanından sonra Allah’a küfrederse, yani kelime-i küfrü (küfür lafızlarını) ağza alır, söylerse -kalbi iman ile mutmain olduğu halde ikrâh olunan hâriç, yani canını veya âzâsından bir uzvunu, telef edilmesinden korkulan bir emir ile ikrâh edilmek (zorlanmak) sûretiyle değil- lâkin küfre sinisini açan, yani ikrâh olunmadığı halde rızâsıyla kelime-i küfrü söyleyen kimseler üzerine Allah’tan bir gazap ve bir de azîm bir azap vardır. Çünkü cürümleri en büyük cürümdür... İkrâh-ı mülcî halinde, yalnız lisânıyla kelime-i küfrü söylemek câizdir.”²³⁵⁴

Gümüşhanevî’nin Ehl-i Sünnet İtikadı adlı akaid kitabının 69 ve 70. sayfalarında aynen şu cümleler yer alıyor: Bir kimse kendi isteği ile elfâz-ı küfürden bir söz sarfeder de, bu sözün küfür olduğuna inanmadığını veya bilmediğini söylerse, bütün âlimlerce kâfirdir. Zira bilmemek özür değildir. Bir kimse zorlama olmadığı halde, dili ile küfrü icap ettiren bir söz söyler ve kalbi de iman ile mutmain olursa yine kâfirdir.” Diğer akaid, fıkıh ve tefsirlerde de bu konu açıkça beyan edilir. Zorlamanın, yani ikrâhın, mülcî olması, yani ölüm veya uzuvlardan birinin kopacağı kadar bir işkence olmasına ruhsat vardır. Böyle bir şey yoksa bu, zorlama kabul edilmez denir. “Kelime-i küfrü söylemek için ölüm ve âzânın kesilmesinden başkasında şer’î ruhsat yoktur.”²³⁵⁵

Müslümanlar, zâhire göre değerlendirmek zorundadır. Kalpleri bilen yalnız Allah’ındır. Reagan’ın, Evren’in, İnönü’nü... sözlerine ve davranışlarına (zâhirlere) göre bakıp müslüman-kâfir diye hüküm verenler, benzeri küfür lâfızlarını sevdikleri şahıslar söyleyince de aynı hükmü vermek zorundadır. Yoksa Efendimiz’in “*kalbini yarıp baktın mı?*” sözü ile muhâtap olurlar. Önce belirttiğimiz gibi, Mâide sûresi 44, 45, 47. âyetler konusunda da, sevdiklerinizi hangi şer’î ölçüye göre istisnâ edeceğinizi iyi tesbit etmeli ve araştırmalısınız.

Ya T.B.M.M. denilen yere ne dersiniz? Yine önce bir âyet-i kerimeden yola çıkalım: “*Allah size kitabında (Kur’an’da) şunu da indirmiştir: Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla eğlenildiğini işittiğiniz zaman, o kâfirlerle beraber oturmayın, tâ ki başka söze dalsınlar (başka bir söze geçmedikçe onlarla bir arada oturmayın). Yoksa, orada kalırsanız siz de onlar gibi olursunuz. Şüphesiz ki Allah, münâfıklarla kâfirlerin hepsini cehennemde*

2354 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, c. 5, s. 3130, 16/Nahl, 106 âyeti ve tefsiri

2355 Mülteka, c. 4, s. 11

*toplayacaktır.”*²³⁵⁶ Ve bu âyetin bir öncesi: *“Mü’minleri bırakıp, kâfirleri dost edinen münâfıkları acı bir azap ile müjdele. Şerefi, izzeti kâfirlerin yanında mı arıyorlar? Oysa bütün şeref ve izzet tamâmen Allah’a âittir.”*²³⁵⁷ Müctehid ve fukahâyâ göre: Meselâ kumar oynanan, bira içilen bir kahvede, içkili lokantada, içen veya oynayanların yanındaki ayrı bir masada bir müslümanın çay içmesi, yemek yemesi (yanında, aynı mecliste haramı görüp önlemeye çalışmadığı için) câiz olmuyor, haram oluyor. Bu, harama rızâ kabul ediliyor. Harama rızâ haram olur; Küfre rızâ ise küfür. Yanındaki masada içilen haram olan bira veya şaraba seyirci olmaktan çok daha kötüdür “egemenliğin kayıtsız şartsız ulusa âit olduğu” küfür ifâdesine -ki, Kur’an hükmüne tümüyle terstir: *“Hüküm (egemenlik, hâkimiyet) ancak (kayıtsız şartsız) Allah’ındır.”*²³⁵⁸ - devamlı seyirci olmak. Mescis’i düşünün: Kapı gibi (belki de altından dökme) harflerle tüm milletvekillerinin gözüne sokarcasına, kafasına ve kalbine koyarcasına devamlı, tam karşısına bu hükmü diken meclis. Bu mecliste her Allah’ın günü Allah’la ve O’nun diniyle, hükümleriyle alay etmek, O’nu inkâr edip kaale bile almamak, O’nun hâkimiyetini zerre kadar tanımayanın isbâtı olarak; ilâhlık taslanacak, kanun koymaya, teklif edilmeye çalışılacak, düzenin aksayan yönlerine tedbirler alınacak, nice küfür ve şirk olan kelimeler sık sık söylenecek, İslâm’ı temsil etme konumunda gözükten lidere, İslâmî anlayışa düşmanlıktan dolayı açıkça alay edilecek, müslüman da bütün bunlara rızâ gösterip seyredecek. Seyretmeyip ne yapabilir, dersiniz? Günde binlerce defa değişik ifâdelerle gündeme gelen küfür kelimelelerinin hangisine, nasıl tepki gösterecek, hangisi söylenince en azından dışarı çıkacak? Küfür ahkâmının nasıl icrâ edileceği konuşulup, tâğutların Allah’a rağmen kanun koymaya kalktıkları... yerde oturmanın hükmünü müslümanlar mutlaka öğrenmek zorundadır.

Yanlış anlaşılmasın, biz hâricî filân değiliz. Ulu-orta tekfir müessesesinin işletilmesinin, delilsiz olarak, müslümanların birbirlerine, hele grup, hizip ve parti taassubu ile kâfir demelerine şiddetle karşıyız. Biliyoruz ki, karşımadakine kâfir deyince, o kâfir değilse, söylediğimiz söz bize döner. Biz aşırılığa karşıyız, itidalden yanayız. Hatta mecbur olmadan, ihtilâflı meselelerin, metot tartışmalarının gündeme gelmesini esas düşmanlara karşı gücümüzü azaltacağı için, vahdeti engelleyeceği için tasvip etmeyiz. Evet, küfre düşecek kesin delil olmadan hiçbir mü’mine kâfir demenin câiz olmadığı bilinci içindeyiz. Amma, Kur’an ve hadis-i şerifler ışığında tevhidî akîde çerçeve-

2356 4/Nisâ, 140

2357 4/Nisâ, 138-139

2358 12/Yusuf, 40

sinde tüm olayları değerlendirmek zorundayız. Bazı kimselerin hatırına veya ihtilâf çıkmasın diye açık şer’î hükümlere ters olan, küfür veya şirk kabul edilen tavırları sergilemekten çekinmenin de vebal olduğunu bilmekteyiz. Yoksa, Kur’an ve Sünnette bu hükümlerin yer almasına gerek olmazdı. Bu konuda kardeşlere tavsiyemiz; açıkça küfrüne şahit olmadıkları hiçbir şahsı tekfir etmemeleri, ama şahıs ille de ben Kur’an’ın kâfir dediği sınıflardanım diye diliyle veya tavırla diyorsa, ona da mü’min demenin kimsenin hakkı olmadığı anlayışıyla hareket etmeleridir. Biz falan veya filân şahsı değil, zihniyeti ve grubu İslâm’a göre eleştirdik, İslâm’ın hükmü, küfür denmesini icap ettiriyorsa, ancak onu dedik. Peygamberimiz (s.a.s.) öyle yapardı. Çünkü *“münâfıkların alâmeti şunlardır...”*, *“şöyle yapan şirke düşmüştür”*, *“şu câhiliyye alâmetidir”*, *“şunu söyleyen bizden değildir”* veya *“kâfirlerdendir”* gibi genelleme yapar, açık delil olmadan muayyen bir ismi tekfirden kaçınırdı. Yalnız bu konuda da aşırı gitmemeli, dost-düşman bilinmeli, tebliğ ve dâvet ona göre yapılmalı, tavırlar muhâtabın akîde durumunun bilinmesini gerektireceğinden dolayı, kâfire mü’min demenin de günahı bilinmelidir. Bütün bunlara rağmen, bizim için geçerli olmasa bile, bir te’vil ile İslâmî hükümleri farklı yorumlayan ve açık bir inkâr içinde olmayan kimseleri mü’min kabul etmenin gerekli olduğuna inanıyoruz. Kâfir olma ihtimali olan bir mü’mine kâfir demenin vebalinin, mü’min olma ihtimali olan bir kâfire mü’min demekten daha büyük ve geridönüşlü olduğunu değerlendiriyoruz. Oy verenlerle oy verilenlerin de ayrı değerlendirilmeleri gerektiğini düşünüyoruz.

OY VERENİN HÜKMÜ KONUSUNDA BAZI ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ

Şankıtiy şöyle demektedir: *“Allah hüküm koymada kendine ortak kabul etmez.”*²³⁵⁹ âyeti ve benzeri ayetlerden anlaşılıyor ki; Kur’an ve sünnetin dışında kendi heva ve heveslerine göre kanun koyanlara uyanlar Allah’a şirk koşmuşlardır. Bu manayı destekleyen birçok ayet de vardır. Örneğin; Şeytana ve kendi hevalarına göre teşri (kanun) koyarak, haram olan ölü hayvan etini *“Allah öldürmüştür”* diye helâl sayanlara uyanlar hakkında Allah (c.c) şöyle diyor: *“Üzerine Allah’ın adının anılmadığı kesilmiş hayvanları yemeyin. Bunu yapmak Allah’ın yolundan çıkmaktır. Doğrusu şeytan sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldar. Eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz müşrik olursunuz.”*²³⁶⁰ Bu âyette Allah’ın haram kıldığı eti helâl sayan-

2359 18/Kehf, 26

2360 6/En’âm, 121

lara itaat etmenin şirk olduğu apaçık bir şekilde bildiriliyor. Bu şirk, Allah'ın kanunlarına muhalif olan kanunlar koyanlara itaat edilerek işlenmiş bir şirktir.

*“(Ey Muhammed!) Sana indirilen Kur’an’a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Tâğuta küfretmeleri (ona inanmayıp onu inkâr edip reddetmeleri) emrolunduğu halde, tâğutun önünde muhâkeme olmak, onların hükümleriyle hükmedilmek istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları derin bir dalâlete/sapıklığa saptırmak istiyor.”*²³⁶¹

Bu zikrettiğimiz âyetlere göre apaçık belli oluyor ki; şeytanın kendilerini kandırdığı ve insanların kafalarından çıkarılmış Allah'ın şeriatine muhâlif kanunlara tâbi olan kimselerin kâfir ve müşrik olduklarında şüphe edenler; hakkı görmek hususunda basireti kör olmuş kimselerden başkaları değildir.²³⁶²

Hasan el-Bennâ: “İlhvân yine inanır ki, İslâm'ın getirdiği ve gerektirdiği fikir ve oy verme hürriyeti ile particiliğin gerektirdiği oy verme taassubu, toplulukların karşısına çıkıp oy avcılığı yapma, ümmeti parçalama, birliği bozma ve iktidar gücünün sarsılmasına ve parçalanmasına sebep olma arasında fark vardır ki, İslâm, particiliğin getirdiği bu gibi şeyleri şiddetle haram kılmıştır.”²³⁶³

Seyyid Kutub: “... Bazı müslümanlar câhiliyye toplumuna tâviz verip onun yaşayışına ayak uydurmak sûretiyle politika yapacaklarını ve içlerine girerek İslâ dâvâsına bir şey kazandıracaklarını zannediyorlar. Bunlar, ne İslâm akîdesinin (inancının) karakterini anlamışlar, ne de kalplerin kapısının nasıl açılacağını öğrenmişlerdir.”²³⁶⁴

“Siz, Allah'ın emrettiği hususlardan yüz çevirip şeriatını terk edip başkalarının sözüne uyarsanız, Allah'ın hükmünün yerine başkalarının hükmüne koşarsanız, işte bu yaptığınız şirktir. Kim bir insanın kendisinden uydurduğu hükümlere itaat ederse, bu hüküm çok küçük ve basit bir mesele dahi olsa o şüphesiz müşriklerdendir. Müslüman olup da böyle bir fiil işleyen doğrudan doğruya İslâm'dan çıkıp şirke girmiş demektir. Ne kadar kelime-i şهادet getirirse getirsin fark etmez... Madem ki o Allah'tan başkasının hükmüne

2361 4/Nisâ, 60

2362 Şankitî, Edvâü'l Beyan, c. 4, s. 83-84

2363 İmam Hasan el-Bennâ, Mecmuatu'r-Resâil, s. 287-290

2364 Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l Kur'an, Yusuf Sûresi, âyet 108'in tefsiri

uymakta, Allah'tan başkasının hükmüne itaat etmektedir, bu onun durumunu değiştirmez..."²³⁶⁵

Muhammed Emin Şenkî, Kehf sûresinin 26. âyetine yaptığı tefsirde şöyle demektedir: "Kur'an-ı Kerim'in nasslarından açıkça anlaşılmaktadır ki, şeytanın dostları vasıtasıyla koydurduğu, İslâm şeraitine muhâlif beşerî kanunlara tâbi olanların kâfir ve müşrik olduklarından ancak onlar gibi Allah'ın basiretlerini kör ettiği, vahyin nurundan kör olan kâfir ve müşrik kimseler şüphe ederler."²³⁶⁶

Said Nursi: "Partiler muzırdır (zararlıdır); çünkü, meleği şeytan, şeytanı melek gösterir. Seviyye-i irfan bir olmadığından, fırkalar da (pardiler de) husûmet, taassub ve taraftarlık intâc eder (meydana getirir)."²³⁶⁷

Mehmed Zahid Koktu: "Partiler hiç de doğru olmayan teşkilatlardır; Zira, birinci zararları, memleketteki vahdeti, birliği bozmaktır. Herkes mensub olduğu partiye, onu müdafaa sadedinde çok gayret sarfeder; muhâlifi olan partiyi devirmek ister ve onu haksız çıkarmaya çabalar. Bu hususta yalan yanlış her türlü propagandayı meşrû sayar."²³⁶⁸

Necip Fâzıl Kısakürek: "Bîçare demokrasi karanlıkta körebe / Parti, bölücü âlet; Batıdan bize hîbel!"

Şeyhul İslâm Mustafa Sabri Efendi şöyle der: "Şayet hükümet dinin hudûdundan çıkar ve 'dine tâbi olmak fertlerin işidir' derse, bu söz dini devletten ayırmaktır. Bu da hükümetin irtidadıdır. Böyle bir hükümetten râzı olan ümmet de irtidat etmiştir. Bu hükümete itaat edenler tek tek mürtedleşmiştir. Bunların hepsi, şu âyetin kapsamına girmektedir: *"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendileridir."*²³⁶⁹

Seyyid Kutub şöyle der: "... Allah'a ortak koşmak, sadece yasama hakkını Allah'tan başkasına vermekle de tahakkuk eder. Böyle bir fiil, sahibini müşrik yapmaya kâfidir."²³⁷⁰

²³⁶⁵ Seyyid Kutub, Fî Zılâli'l Kur'an, 9/Tevbe, 31.âyetin tefsiri, c. 5, s. 415-416; Âyete dair diğer nakiller için bk. İbn Kesir, 2/272; Kasımî, 6/2491; şaravî, 7/3910; Ebu's-Suud, 2/438

²³⁶⁶ Edvâ'u'l Beyan, c. 4, s. 73-74

²³⁶⁷ Said Nursi, Hutbe-i Şâmiyye, s. 98; Kastamonu Lahikası, s. 86

²³⁶⁸ Mehmed Zahid Koktu, Mü'minlerin Vasıfları, Seha Neşriyat, İst. 1982, s. 77 (Kotku'nun ölümünden (1980) sonra, 1985'de basılan nüshasında bu ifadelerin önemli bir kısmı çıkarılmıştır.)

²³⁶⁹ 5/Mâide, 44; Mustafa Sabri, Mevkıfı'l Akl, c. 1, s. 123

²³⁷⁰ Seyyid Kutub, Fî Zılâli'l Kur'an, c. 7, s. 264

Allâme İbnu'l Arabî şöyle der: “İster şaka isterse ciddi olsun fark etmeksizin küfür lafzını söyleyen kimse küfre girer. Ümmet arasında bu konuda hiçbir görüş ayrılığı yoktur.”²³⁷¹

Ebû Bekir el-Cessas ise şöyle der: “İkrâh hali olmaksızın küfür lafzını şaka ya da ciddi olarak ikrar eden bir kimse kâfir olur.”²³⁷²

Allâme Keşmirî de şöyle der: “Kim ciddi ya da şaka olarak küfür kelimesini söylerse kâfir olur. O kişinin inancına bakılmaz.”²³⁷³

Abdullah Azzam şöyle diyor: “Allah'ın şeriatını tümüyle reddetmek insanların kanlarıyla, ırzlarıyla ve mallarıyla ilgili konularda kâfirlerin kanunlarıyla hükmetmek, daha sonra da müslüman olduğunu iddia etmek sahabenin aklından geçmiyordur.”²³⁷⁴

Aliyyu'l Kari şöyle der: “Kişi, mânâsını bilerek, ikrâh hali olmaksızın inanmadan dahi küfür kelimesini söylerse ona kâfir hükmü verilir.”²³⁷⁵

Allâme Keşmirî de şöyle der: “Kim ciddi ya da şaka olarak küfür kelimesini söylerse kâfir olur. O kişinin inancına bakılmaz.”²³⁷⁶

İslâm'da gerçeğin ölçüsüne yegâne hak, Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün sünneti olduğundan, herkesin bu hükümleri kabul etmesi gerekir. Kim kendiliğinden birtakım sözler ortaya koyar ve kendi anlayışına göre bazı kurallar ortaya atarsa ve bunu kendi anlayışı, hatta dini yorumlayışı sonucunda ileri sürerse, bu söylenenler Rasûlün getirdiklerine arz olununcaya kadar ümmetin ona uyması ve anlaşmazlıklarında onun hükmüne başvurması gerekmez. Eğer Rasûlün getirdikleri ile çatışmaz ve uygun düşerse, doğrulukları belgelenirse ancak o zaman kabul edilir; fakat Rasûl'ün getirdiklerine aykırı olursa o zaman bunların reddedilmesi gerekir. ²³⁷⁷

Mevdûdi diyor ki: “Demokrasi insanın ilâhlaştırılması, kitlelerin egemenliğidir. Demokraside yasama halkındır. Halk parlamentoda milletvekillerinin

2371 İmam Kurtubî, Tevbe Sûrsi 65. âyetin tefsiri.

2372 Ebû Bekir el-Cessas, Ahkâmu'l Kur'an, c. 4, s. 348

2373 İkrâfu'l Mulhîdîn, s. 59

2374 Abdullah Azzam'a Göre hâkimiyet Mefhumu, s. 112

2375 Aliyyu'l Kari, Fikhu Ekber Şerhi, s. 124

2376 İkrâfu'l Mulhîdîn, s. 59

2377 İbn Kayyım el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd, 1/38

çoğunluğu ile temsil edilir. Parlametonun yaptığı kanunlar bütün halk için bağlayıcıdır. Bu nedenle demokrasi, Allah'a şirk koştur ve açık bir küfürdür. Çünkü Allah'ın yasama hakkını alıp insanlara vermektedir. Hâlbuki Allahu Teâlâ: **"Hüküm ancak Allah'ındır. O size ancak kendisine ibâdet etmenizi emretti."**²³⁷⁸ buyurmaktadır. Parlamento kararlarının Allah'ın adıyla değil de insanların adıyla çıkmış olması, demokrasinin küfrünü göstermeye yeterlidir. Demokratlar bu yaptıklarıyla halkı Allahu Teâlâ'nın yerine koymaktadırlar. Bu nedenle demokrasi, Allah'ı bırakıp insanları ilâhlaştırmanın bir şeklidir. Alluhu Teâlâ; **"Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi rabler edinmeye-lim"**²³⁷⁹ buyruğu ile onu haram kılmıştır."²³⁸⁰

Seyyid Kutub şöyle der: "Allah'a ortak koştur, sadece yasama hakkını Allah'tan başkasına vermekle de tahakkuk eder. Böyle bir fiil, sahibini müşrik yapmaya kâfidir."²³⁸¹

İmam Taberî: "Allahu Teâlâ kendi kanunlarından hâric kanun yapanların kâfir olduğunu haber veriyor." diyor.²³⁸²

Abdullah Azzam diyor ki: "Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen, Allah'ın şeriatına ve Rasûlullah'ın sünnetine taban tabana zıt kanun koyan, o kanunu uygun gören, destekleyip imzalayan kimseler kesinlikle kâfir olurlar ve İslâm milletinden çıkarlar. Allah'ın indirdikleri dışında kanun yapmak insanı kesinlikle dinden çıkarır. İslâm'a zıt sadece tek bir kanunu dahi desteklemek, doğrulamak, imzalamak, parlametonun hakkı değildir. Kim ki İslâm'a zıt sadece tek bir kanunu dahi uygun görürse -erkek ve kadın eşittir, gibi- İslâm milletinden çıkar."²³⁸³

Mahmud Şâkir: "Allah'ın şeriatına muhâlif kanun koyanların küfründe zerre kadar şüphe yoktur."²³⁸⁴

Abdülkadir Udeh: "Çağımızda İslâm şeriatını değil de, onun yerine, insanların koymuş oldukları kanunları uygulamak, bugün küfrün en bâriz örneklerindendir."²³⁸⁵

2378 12/Yûsuf, 40

2379 3/Âl-i İmrân, 64

2380 Mevdûdi, el-İslâm ve'l Medeniyetü'l-Hâdise, s. 33

2381 Seyyid Kutub, Fî Zilâli'l Kur'an, c. 7, s. 264

2382 Taberî Tefsiri, c. 10, s. 357

2383 Abdullâh Azzam, hâkimiyet Mefhumu

2384 Mahmud Şâkir, Taberânî Tefsirinin Hâşiyesi, c. 1, s. 34

2385 Abdülkadir Udeh, Teşrî'l-Cinâi, s. 196

Seyyid Kutub: “Bir kimsenin Allah’ın şeritanı hükümsüz hale getirmesi, başka bir kaynağın hükümlerini tatbikata koyması yahut Allah’tan başka herhangi bir kimseye hâkimiyet hakkı tanıyarak onun bu konuda söz sahibi olduğunu kabul etmesi... Evet, sadece bu kadarı dahi bir kimsenin kâfir olması için yeterli bir fiildir. Hâkimiyet yetkisini kendi üzerinde gören bir kimse, bu hareketinden dolayı Allah’ın dininden çıkmış olur. Aynı şekilde hâkimiyet vasfına sahip olduğunu iddia eden kimsenin bu iddiasını kabul edenler de küfre girmişlerdir.”²³⁸⁶

Muhammed Kutub: “Allah’ın kanunundan hâriç kanun yapan İslâm milletinden çıkar. Bu konuda tüm fukahâ ittifak etmiştir. Acaba dâvetçiler Allah’ın hükümleri dışında kanun yapmanın imandan çıkardığını ve bu kanunlardan râzı olmanın küfür olduğunu öğrenmediler mi?”²³⁸⁷

Muhammed Kutub: “Böyle parlamentolara girmek bazı kaymalara sebep olur. Dâvâyâ karşı büyük tehlike ifade eder. Öncelikle böyle parlamentolara girmek akîdeyi bozar. Bir müslümanın dini ona: ‘Allah’ın şeriatı dışındaki tüm kanun ve yasaları reddet. Beşerî sistemlerin hepsi cahilî sistemlerdir. Bu beşerî sistemleri kabul etme ve bunlara rızâ gösterme’ der. Buna rağmen bir müslüman, Allah’ın şeriatını reddeden kendi istekleri doğrultusunda kanun vaz’ eden parlamentoda nasıl olur da onlarla oturur? Nasıl onlarla birlikte hükümet kurar? Bir müslüman nasıl onların ilkelerini kabul ettiğine dair söz verir ve yemin eder? Hâlbuki Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurmaktadır: *“O (Allah), Kitab’da size şöyle indirmiştir ki: Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiği yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya kadar (başka konuya geçinceye kadar) kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz.”*²³⁸⁸ Kesinlikle bilinmelidir ki; bu gibi şeyler İslâm akîdesine apaçık terstir.”²³⁸⁹

Said Havva: “Şehâdet kelimesini bozan hallerden bir tanesi de Allah’tan başkasına teşrî’, hâkimiyet, emretme ve nehyetme yetkisi vermektir. Çünkü Allah Teâlâ Kur’an’da *“Hâkimiyet ancak Allah’ındır.”*²³⁹⁰ buyurmaktadır. Bu hususa öncelikle demokrasi girmektedir. Zira demokrasi parlamentolarda

2386 Seyyid Kutub, Fî Zilâli’l Kur’an, c. 8, s. 403

2387 Muhammed Kutub, Keyfe Ned’u-n Nâs, s. 38

2388 4/Nisâ, 140

2389 Muhammed Kutub, Vâkiunâ el-Muâsır, s. 423

2390 12/Yusuf, 40

çoğunluğun hevâ ve hevesine dayalı bir şekilde kanun koymaktır ki, bu da direkt olarak teşrîdir. Ve şirkin ta kendisidir.²³⁹¹

Kurtubi şöyle diyor: “**Ebu Ali** dedi ki: ‘Allah’ın kanunlarından yüz çevirip onların dışında başka hükümleri isteyen kâfir olur.”²³⁹².

İbn Teymiye şöyle diyor: “Bütün âlimlerin ittifakıyla; her Müslümanın bilmesi gerekir ki; Her kim İslâm’dan başka bir dine tâbi olur veya Muhammed’in (s.a.s) şeriatından (kanunundan) başka şeriatlara (kanunlara) tâbi olmayı serbest bırakıp câiz görürse kâfir olur.”²³⁹³

*“Rabbine andolsun ki aralarında ayrılığa düştükleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe, verdiğin hükümden dolayı kalplerinde hiçbir sıkıntı duymadan teslim olmadıkça onlar iman etmiş olmazlar.”*²³⁹⁴

İbn Kesir, Nisâ sûresi 65. âyetinin²³⁹⁵ tefsirinde şöyle diyor: “Allah (c.c.) tüm işlerde Rasûlullah’ı (s.a.s.) hakem tayin etmeyenin iman etmiş olmaya-çağını kendi adına yemin ederek belirtiyor. Allah’ın rasulü (s.a.s.) hükmederse o haktır. Zahiren ve batinen yalnız ona bağlanmak gerekir.”²³⁹⁶

İbni Kesir, “İhtilafa düştüğünüz her meselede hüküm verecek olan Allah’tır.”²³⁹⁷ âyetinin tefsiriyle ilgili şunları söyler: Yani Allah ve rasûlünün verdiği hüküm haktır. Hakkın dışında sapıklıktan başka ne vardır? Bu sebeple Allah, bu âyetin hemen ardından: *“Eğer Allah’a ve âhiret gününe iman ediyorsanız”* buyurmaktadır. O zaman bu; “Allah’a ve âhiret gününe iman ediyorsanız aralarınızda olan ihtilaflarda, anlaşmazlıklarda çözümü Kur’an ve sünnetten isteyin ve o iki kaynağı hakem tayin edin” demektir. Bu âyetler gösteriyor ki yalnız Kur’an’a ve sünnete muhâkeme olmayan kişi Allah’a ve âhiret gününe iman etmiyor demektir.²³⁹⁸

İbn Kesir, bir başka eserinde şöyle diyor: “Kim Muhammed’e (s.a.s) inen

2391 Said Havva, İslâm, s. 83

2392 Kurtubi Tefsiri, s. 2185

2393 İbn Teymiyye, Fetvalar c. 4, Mesele 515

2394 4/Nisâ, 65

2395 “Rabbine andolsun ki aralarında ayrılığa düştükleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe, verdiğin hükümden dolayı kalplerinde hiçbir sıkıntı duymadan teslim olmadıkça onlar iman etmiş olmazlar.” (4/Nisâ, 65)

2396 İbn Kesir Tefsiri, c. 1, s. 520

2397 42/Şûrâ, 10

2398 İbn Kesir Tefsiri, c. 1, s. 518

şeriatı bırakıp bunun dışında neshedilmiş (iptal edilmiş Tevrat ve İncil gibi) şeriatlara bağlanırsa küfre girer. Kur'an ve sünnete muhakeme olmayıp da Ye'sak'a (Yes'ak: Cengizhan'ın Kur'an, Tevrat, İncil ve Kendi düşüncesinin bir sentezi olarak ortaya koyduğu bir yasadır.) muhakeme olanın hükmü nedir? Şüphesiz ittifakla küfürdür.”²³⁹⁹

*“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin. Eğer birşeyde çekişerseniz Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız onun çözümünü Allah’a ve rasulüne bırakın. Bu en hayırlı ve netice itibarıyla en güzeldir.”*²⁴⁰⁰

İbn Kesir bu âyetin tefsirinde şöyle diyor: “Bu ayet apaçık bir şekilde; ihtilaf vukuunda Kur’ an’a ve sünnete muhakeme olmayan kişinin Allah’a ve ahiret gününe iman etmediğini gösteriyor.” İbni Kesir (r.a)’ın sözünü görüyor musun? Ne kadar imanlı olduğunu iddia etse de Kur’an ve sünnete muhakeme olmayan kişinin imandan çıktığını söylüyor. Dolayısıyla ondan sonraki ayet bu meseleye ihtilafa mahal bırakmayan kesin bir hüküm getirmektedir. Yani; iman iddiasıyla beraber Kur’an ve sünnetin hükümlerini bırakıp başka hükümlere başvurmak yalan bir iddiadan başka bir şey değildir.

Allah (c.c) şöyle buyuruyor: *“Ey Muhammed! Sana indirilen Kur’an’a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Reddetmekle emrolunmuşken tağuta muhakeme olmak istiyorlar. Oysa şeytan onları derin bir sapıklığa saptırmak istiyor. Onlara: “Allah’ın indirildiğine (kitaba) ve rasule gelin (onlara başvuralım)” denildiği zaman münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.”*²⁴⁰¹

Bu âyetlerden anlaşılıyor ki; tağuta muhakeme olmak ile Allah’a iman birarada bulunamaz. Böyle bir iddia geçersizdir. Çünkü tağuta muhakeme (Allah’ın kanunlarından başka kanunlara muhakeme) iman değildir. Sapıklığın ta kendisidir. Allah (c.c) bu ayetin devamında; Allah’ın şeriatine muhakeme olmamanın ve muhakeme olmak isteyenleri engelleme, kalbinde iman olmayan münafıkların sıfatlarından olduğunu bildiriyor. Daha sonra gelen ayette de Allah (c.c), rasullerin yalnız tebliğ için değil, hem tebliğ etmeleri, hem de kendilerine itaat olunmaları için gönderildiklerini belirtiyor.

2399 Bidaye Ve En-Nihaye c: 13 s: 119

2400 4/Nisâ, 59

2401 4/Nisâ, 60-61

“Biz rasulleri Allah’ın izniyle kendilerine itaat edilsin diye gönderdik.” ²⁴⁰²

Sonra, *“Hayır Rabbine andolsun ki aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe, sonra haklarında verdiği hükümden dolayı kalplerinde bir sıkıntı duymadan kabul etmedikçe iman etmiş olmazlar.”* ²⁴⁰³ ayeti tam yerinde geliyor. Nefislerde hiçbir tartışmaya mahal bıraktırmayan bir hükümle geliyor. İşte bu hüküm; İslam şeriatı dışında başka kanunlarla muhakeme olan kimsenin imanının söz konusu olamayacağı gerçeğidir. Bütün bu anlatılanlar ve zikredilen âlimlerin yasama sultasına ilişkin izahlarından sonra şu gerçek apaçık olarak ortaya çıkmaktadır; İslâm’ın dışındaki tüm idari nizamlar, hayat sistemleri küfürdür, tağutidir, çağdaş tağutları temsil etmektedir. Onları inkâr etmek, tekfir etmek, tanımamak ve onlardan uzak durmak gerekir. Aynı şekilde onları destekleyenler de tekfir edilip reddedilmelidir.

Şu apaçık bir gerçek ki; Kur’an ve sünneti bırakıp insanların hayatlarını düzenleyen beşeri mahreçli kanunları her kim vaz’eder, va’zedilmesine katkıda bulunur, yasalaştırır, tatbik eder ve reddetmezse kâfirdir.

Bu durumda yasama meclisi (ki teşrii de bulunur) yasamayı tasdik eden parlamenterler, uygulama safhasına koyan yürütme organları (ki bakanlar bu çerçevededir) ve yürütme organı başkanı, yürütme organının yapısı içinde yer alan hâkim, savcı ve avukatlar, yine bu kanunlara dayanarak soruşturma yapan istihbarat ve güvenlik kuvvetleri ve kâfir sistemi koruma ve kollamayla görevli olanlar kâfirdirler.

Halka gelince, her kim böyle bir şeye rıza gösterir ve inkâr etmezse, nemelazımcı bir tavır takınırsa kâfir olur. Çünkü bu insanlar küfrün tahakkümüne rıza göstermekte, İslam şeriatının kaldırılmasına, uygulanmamasına ilgisiz kalmaktadırlar. Hatta bazıları Müslüman olduklarını iddia etseler bile. Onların kâfir oluşu tağutu inkâr etmemelerinden kaynaklanmaktadır.

İşte bazı İslâm âlimlerinin görüşleri budur! Evet, Allah’ın kitabı ve rasulünün sünneti dışında ister yargılayan (hüküm veren), ister yargılanan (muhakeme olunan) olsun Allah’ın hükmü dışında bir hükme râzı olan, bu hükmü kendi rızası ile kabule yanaşan veya reddetmeyen kesinlikle kâfirdir. İster

²⁴⁰² 4/Nisâ, 64

²⁴⁰³ 4/Nisâ, 65

fert, ister devlet olsun hukuki, iktisadi, içtimai ve siyasi bir konuda Allah (c.c.) ve rasulünün (s.a.s.) şeriatı dışında adı ne olursa olsun, herhangi bir şeriata (kanuna) muhakeme olmaya rızâ gösteren başka bir deyimle kendi isteği ile muhakeme olan kâfirdir.

Bu konuda önemli bir noktaya değinmek gerekir:

İslâm'la çelişmeyen idari kanunları tatbik etmek ayrı, haramı helâl, helâli haram yapan kanunları tatbik etmek ayrıdır. Birincisi câizdir, ikincisi ise küfürdür. İslam ile çelişmeyen idari kanunlardan kasıt; haramı helâl, helâli haram yapmayan, fertlerin menfaatini ve topluluğun düzenini sağlayan idari kanunlardır. Trafik, binaların şekli, yolların şekli, su dağıtma şekli, mahallede bulunanların kaydedilmesi, işçilerin tanzimi, fabrikalar kurma vb. ve düzenleme gibi halkın genel maslahatına uygun olan ve şeriate karşı gelmeyen kanunları yapmak ve uygulamak câizdir.

Emin Şankıtiy şöyle diyor: Hevâ ve heveslerinden kaynaklanan Kur'an'a zıt olan kanunları uygulamak ki bu açık bir küfür ile Kur'an'a ve sünnete zıt olmayan, insanların hayatını düzene sokan kanunları uygulamak arasındaki farkı ayırmak lazım. Kanunlar iki türdür: İdari ve şer'i kanunlar. İdari kanundan maksad; insanların durumlarını Kur'an ve sünnete muhalif olmayacak şekilde düzenlemektir. Bu gibi kanunların insanlar tarafından konulması câizdir. Sahabeler ve ondan sonra gelen Müslümanlar da bunu yapmışlardır. Ömer b. Hattab Rasûlullah (s.a.s) zamanında olmayan bunun gibi idari birçok kanunlar koymuştur. Örneğin; Askere katılanlarla katılmayanları tespit etmek için askerlerin kaydedilmesi gereken bir kuruluş kurmuştur. Hâlbuki Rasûlullah (s.a.s) böyle bir şey yapmamıştır. Dolayısıyla Ka'b İbn-i Malik ve onun gibi Tebük savaşına katılmayan kimseleri ancak sonra öğrenebilmiştir. Ayrıca Ömer b. Hattab Saffan b. Umeyye'nin evini hapishane yapmıştır. Hâlbuki Rasûlullah (s.a.s) ve Ebu Bekir zamanında hapishane yoktu. İşte bu gibi İslam'a zıt olmayan ve insanların hayatını düzene koyucu kanunları koymak câizdir. Şeriate muhalif olmayan işçilerin işlerini düzenleyen kanunlar koymak da bunlardandır. Fakat gökleri ve yerleri yaratan Allah'ın şeriatine muhalif bir kanun koymak ve bunu insanlara uygulamak bu gökleri ve yeri yaratana inkârdır, küfürdür. Mirasta erkek ve kızın eşit tutulması, tek hanımla yetinme, boşanma gibi hususlarda yeni kanun koymak, recim cezasını kaldırmak, hırsızların elini kesme cezasını değiştirmek ve bunun gibi şeriate bulunan cezaları ortadan kaldırmak ve bu cezalar hakkında: "Artık bunlar zamanımıza uymaz" demek gökleri ve yeri yaratana inkâr etmek demektir.

Böyle yapmak Allah'ın koyduğu nizamı başkaldırmaktır. Hâlbuki Allah (c.c) insanların maslahatını en iyi bilendir. Teşri konusunda Allah (c.c.) ortaktan münezzehtir. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *“Yoksa onların Allah'ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşru kılacak ortakları mı vardır?”* ²⁴⁰⁴; *“De ki: ‘Allah'ın size indirdiği rızkın bir kısmını haram bir kısmını helâl kıldığınızı görmüyor musunuz?’ De ki: ‘Size Allah mı izin verdi. Yoksa Allah'a karşı yalan mı uyduruyorsunuz?’* ²⁴⁰⁵; *“Diliniz yalana alışmış olduğu için her şey bu haram, bu helâl demeyin. Zira Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise şüphesiz saadete erişemezler.”* ²⁴⁰⁶

İslâm'ın dışındaki tüm idari nizamlar, hayat sistemleri küfürdür, tâğütüddir, çağdaş tağutları temsil etmektedir. Onları inkâr etmek, tekfir etmek, tanımamak ve onlardan uzak durmak gerekir. Aynı şekilde onları bilinçli olarak destekleyenler de tekfir edilip reddedilmelidir.

Kur'an ve sünneti bırakıp insanların hayatlarını düzenleyen beşerî kanunları kim koyar, böyle kanunlar konulmasına katkıda bulunur, yasalaştırır, tatbik eder ve reddetmezse kâfirdir.

Bununla birlikte sadece oy verdiğinden dolayı halkı tekfir etmenin doğru olmadığını birkaç sebepten dolayı, bu konuda hüküm vermemeyi doğru görüyorum. Halk, bu konuda cahildir, cahillik de özellikle İslâm'ın hâkim olmadığı zaman ve yerlerde mazeret teşkil eder. Dolayısıyla onlar hakkında hüküm vermede acele edilmemelidir. Zira bir şeyin mahiyetinin bilinmemesi, hükmün verilmesine engel teşkil eder. Ayrıca, halkın İslâm âlimi kabul ettiği nice şahısların, oy vermeyi câiz görmeleri, bu konu hakkındaki şüphelerin artmasına ve konuyu içinden çıkılmaz hale gelmesine sebep olmuştur.

Ebu Katade bu konu hakkında şöyle der: Kanaatime göre seçimlere katılanların hepsi kâfir olmaz Bunun sebepleri ise:

Birincisi: Kanunlarında belirtilen seçim mahiyeti toplumun önde gelen birçokları tarafından bilinmediğinden dolayı hiç şüphesiz ortada cehalet özürlü bulunmaktadır. Bu nedenle seçimlerin mahiyetini anlayan kardeşlerimizin, diğer insanlar hakkında hüküm vermeye çalışırken onları da bu konuda kendileri gibi sanarak hüküm vermeye kalkışmamaları gerekir. Özellikle seçim

2404 42/Şûrâ, 21

2405 10/Yunus, 59

2406 16/Nahl, 116; Edvâül Beyan c. 4, s. 84

konusunun sonradan meydana çıkan bir hadise olması ve selef tarafından üzerinde durulmaması nedeniyle halkın bu konuda yeterince bilgi sahibi olmaması, onlar için mazeret teşkil eder. Dolayısıyla onlar hakkında hüküm vermede acele edilmemelidir. Zira bir şeyin mahiyetinin bilinmemesi, hüküm verilmesine engel teşkil eder.

Ebu Basir bu konuda şöyle diyor: Müslümanlardan milletvekillerine oy verenlerin hükmü şöyledir:

1) Oy vermek fiil olarak Allah Teâlâ'nın dininde küfürdür. Çünkü Allahtan başka bir mahlûkun ulûhiyyetine ve seçimlerin önceden belirtmiş olduğumuz yanlış yönlerine rıza ve kabul içermektedir.

2) Bu fiili işleyen kişinin ise iki hali vardır. Birincisinde muayyen olarak kâfir olur. İkincisinde ise mazeret ve tevilden dolayı kâfir olmaz.

Birincisi; oy verenin muayyen olarak kâfir olduğu hal: Kişinin kendi sözünden veya halinden milletvekilinin mecliste yaptığı işin gerçeğini, düştüğü şeri yanlışları, şeriatla çeliştiğini bilip de, buna rağmen hür ve isteyerek seçimlerde milletvekiline oy verdiğini gördüğümüz zaman. Yani bu kişi milletvekilinin, Allahtan başka kanun koyma özelliği olduğu ve teşrii yapma hakkı olduğu için oy vermektedir. Böyle bir kişinin muayyen olarak tekfir edilmesi kaçınılmaz bir şeydir.

İkincisi; oy verenin muayyen olarak tekfir edilmediği hal: Bu halde bu kişiye cehalet ve muhalefet ettiği konudaki âcizliği gideren şer'î delil kendisine ulaşana kadar bu kişi mazeret ve te'vil kapsamındadır. Bu durum söz konusu çirkin fiile katılan insanların çoğunluğunun halidir. Yani oy veren kimse sözünden veya halinden milletvekilinin işinin gerçeğini ve düştüğü şer'î yanlışları bilmediğini gördüğümüz zamandır. Bilakis bu insan demokrasinin hocaları ve davetçilerinden işitmiş olduğu sözlerden, demokrasinin güzel ve parlak olduğunu sanmakta ve ona göre seçimlere katılıp oy vermektedir. Böyle bir kişinin tekfir edilmesinden sakınmak kaçınılmaz bir şeydir. Şer'î hüccet/delil ikame edilene kadar ona öğretmek ve işlerin gerçeğini göstermek gerekir.

Mutlak bir şekilde aktarmış olduğumuz ayrıntılara bakmadan ikinci kategoriye giren kişileri tekfir, yerilen aşırılığın bir çeşididir. Aynı zamanda âkıbeti

ve sonucu iyi olmayan, ilimsizce Allah'ın dininde cüret etmektir. Buna binaen halkın maksatlarına riayet etmeden hamasetli kardeşlerin vermiş olduğu; seçimlere katılan insanların genelini tekfir eden fetvaları kabul etmiyoruz ve ondan râzı değiliz.

Tekfir konusu dikenli, dikkate, ilme, takvaya, ictihada, titiz davranmaya ve meselenin gerçeklerinin bilinmesine ihtiyaç duyan bir meseledir. Bunun için bu ilmi yeni öğrenmiş kişilerin muayyen insanlara küfür hükmü ve fetva vermeye cüret etmesini doğru bulmuyorum. Kişinin mesele olarak fiilin küfür olduğundan bahsetmesiyle yetinmesini, insanın dini ve nefsinin selameti için gerekli olduğunu düşünüyorum.

Bir şahsın şerri (kötülüğü) ve zararı yaygın olduğu halde, hakkında islam hükmünün bilinmesi gerekiyorsa -illaki bazı durumlarda zaruri olacaktır- ilim ve dirayet ehline sorulur. Çünkü fetva onlara aittir. Bu konuda ehil olanlar onlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Bilmiyorsanız zikir ehline sorunuz.”** ²⁴⁰⁷

Tavsiye ettiğimiz davranışlar tekfir edilmesi vacip olan kâfiri, yani onu tekfir etmeyen veya küfründe şüphe eden kimsenin kâfir olduğu kişiyi tekfir etmekten çekinmek değildir. Ancak bu meselede durmak ilimsizce müteşabih ve problemli konulara girmekten çekinmek babındandır. Selamet; nefsi onu ilgilendirmeyen veya ihtisası olmayan şeye sokmamayı gerektirir. (Bir arab atasözünde şöyle der) “Şeyi bilmeyen kişi onu bulmayan kişi gibidir. Dolayısıyla şeyi bulmayan onu veremez. (Yani kişi sahip olamadığı bir şeyi veremez.) Selamete denk tutulacak bir şey yoktur.” ²⁴⁰⁸

Şeyh Makdisi Oy kullanma fiilinin küfri yönlerini saydıktan sonra şöyle dedi:

“Meclislerin görevinin, insanlara hizmet vermek olduğunu düşünüp kandırılarak oy verenleri tekfir etmediğimiz gibi, akrabalarını veya tanıdıklarını bu sebeple başa getirmek için oy veren avamları tekfir etmiyoruz... Ancak ister yaşlı olsun isterse başkaları olsun küfrî kanunlar koyan meclislerin gerçek yüzünü bilmemektedirler ve teşrii hakkına sahip olan sahte rableri seçmek için bu seçimlere katılmamaktadırlar. Bunların yerine sorunlarını çözecek, kendilerine veya bölgelerine hizmet edecek birilerini seçmek için bunu yapmaktadırlar. Onların çoğunun kastı ve muradı böyledir. Bu şekilde oyunu tasvir etmekte ve oynamaktadırlar.

²⁴⁰⁷ 16/Nahl, 43

²⁴⁰⁸ Ebu Basir, Demokraside ve Çok Partili Rejimlerde İslâm'ın Hükmü, s.190-191

Dolayısıyla tevhidin aslına sahip olup tâğutu ve şeriatını inkâr eden kimse bu zan ve kast ile seçime katılırsa deriz ki; yaptığı amelin zahiri küfürdür. Çünkü yaptığı ameli açıklamadığı sürece ne kast ettiğini bilemeyiz. Hâkimiyeti Allaha değil, halka veren demokrasi oyununa zahiren katılanlar küfür amellerinden bir amel işlemişlerdir. Ancak insanların hallerinde zikrettiğimiz karışıklıklar bulunduğu için küfür hükmünü avamların muayyenlerine indir-miyoruz.

Ta ki onlardan birisi kanun koyanları seçmeyi ve gerçeğin ne olduğunu bildiği zaman (onu tekfir etmek söz konusu olur.) Aksi takdirde kanun koyan bu meclislerin hakikati kişiye beyan edilene kadar tekfir edilmez. Bundan sonra ısrar ederse ona muayyen olarak küfür hükmü vermekten çekinmeyiz.

Dolayısıyla kim kanun koyma hakkını kendisine veya başkasına vermeyi kast eder ve isteyerek çabalar ise hemen kâfir olur. Çünkü küfür fiiline niyet etmekte, hatalı olmadan bilerek ve isteyerek onu seçmektedir.

Aynı şekilde intifaul kast (kasıtsızlık), sakallı milletvekillerinin bazısı tarafından kandırılan cahil ve avamların çoğunun haline uymaktadır. Bu milletve-killeri hakkı batıla karıştırırlar. Allah'ın şeriatını hâkim kılmaya davet ederler. Parlamenta girmelerinin gayesinin bu olduğunu söylerler. Seçim afişlerine yalan ibareler ve "çözüm İslâm'dır" diye parlak, kandıran şiarları yazarlar. Bunun gibi boş vaatlerle avamları kandırırlar.

Yaşlılar veya avamlardan getirilip, kandırılıp, bu sakallıları seçtiği veya oy verdiği takdirde Allah'ın şeriatının hâkim olacağı anlatılıyorsa, aynı zamanda onların kanun koyan küfri amellerinin hakikatini bilmiyorsa, parlamentonun hakikatinin kanun koyan bir meclis olduğunu bilmiyorsa, Yani anayasanın açıkladığı gibi hâkimiyet ve kanun koymayı millete sarf etmek için değil, An-cak ona anlatıldığı gibi Allah'ın râzı olduğu islamla hükmetmek isteyenleri seçmek için bunu yapıyorsa, bu kişiler küfür fiiline düşen ya da düşürülen cahil, sapık insanlardır. Ancak bu insanlara kanun koyan bu meclislerin ha-kikatini, milletvekillerinin yapmış olduğu vazifenin hakikatini ve sürüklenmiş oldukları oyunun hakikatini bildirene kadar onların muayyen fertlerini tekfir etmiyoruz. Bütün bunları bilip de bu küfri dine katılmaya, üzerinde birleşmeye ve kanun koyanları seçmeye ısrar ederlerse onları tekfir etmekten çekinme-yiz.

Bu ayrıntıyı bilmek kaçınılmaz bir şeydir. Yani burada söz konusu mazeret veya küfür hükmünü muayyenlere indirilmesini engelleyen mani "intifaul kastır"(kasıtsızlıktır)İntifaul kastın sureti: bir kişinin mubah ve hatta haram bir şeyi yapmayı kast ederek veya isteyerek; kastı veya seçmesi olmadan küfre ve şirke düşmesidir. Bu hatanın kaynağı meclislerin hakikatinin bilinmemesidir. Bize göre mani olan, kanun koyanı seçmek, kanun koyma hakkını ona vermek kastıyla birlikte kanun koymakta itaat etmenin büyük küfür ve şirk olduğunu bilmemek değil; (meclislerin hakikatini bilmemektir.) Önceden geçtiği gibi Peygamber (s.a.s.) bu babda (tevhidde) mâzeret hakkı vermemiştir.

Yine şu meselede dikkatli olmak gerekiyor ki: tek meselede olsa kanun koyanlara yapılan itaat ancak kanun koymak ve küfür konusunda yapılan itaat olduğu zaman küfür olur. Aksi takdirde mubahta ve masiyette bu kanun koyanlara yapılan itaat küfür olmaz.²⁴⁰⁹

Demokrasi oyunu neredeyse islam ülkelerinin çoğunda oynanmaktadır. Halkın büyük bir kısmı bu oyunun içindedir. Yine Müslümanların yaşadığı ülkelerin çoğunda dinin giysilerini giyip İslâm'ı istismar ederek şeriat getireceğiz diye insanların dinini bozan münafıklarda vardır. Örnek: Mısır, Ürdün, Suriye, Pakistan vs. gibi ülkeler Hatta Türkiye'de İslâm'ı istismar ederek iktidara gelen şahısların benimsediği fikrin babaları Mısır'da ve Ürdün'de çok yaygın olan İhvan-ı müslimindir. Bundan dolayı cihad âlimlerinin yapmış olduğu ayrıntılar Türkiye için de geçerlidir.

Abdul Mun'im Mustafa Hâlîme ise şöyle söylemektedir: "Asıl tehlike parlamentoya girmek değil, asıl tehlike bazı kaymalar ki bunlar İslam'ın kabul etmediği akideyi bozan şeylerdir.

Birincisi: Parlamentoya giren milletvekili gayri islami sistemi kuracağına söz verir ve yemin eder. Bu apaçık akideyi bozan bir konudur. Zira zorlama olmadan küfür maddelerini kabul etmek imanı bozar. Bu kişilerin suçunu hayatını tanzim etmek için tağutların mahkemesine başvuranlardan daha kötüdür.

İkincisi: Parlamentoya giren kişi Allah'ın dinine düşmanlık eden parti ve şahısların meşruluğunu itiraf etmeye mecbur kalır. Hangi parti oy çokluğuna

²⁴⁰⁹ el-İşraka, s.26-27

sahip olursa memleketi o idare eder. Tüzük ve düşünceleri ne olursa olsun fark etmez. O partinin meşruluğunu kabul etmeye mecbur kalır. Mâlum bu kabuller imanı bozar ve yok eder.

Üçüncüsü: Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen kâfir hâkimlere itaat etmektir ki, bu da vela ve bera akidesi ile resmen çelişmektedir.

Dördüncüsü: Tüm yapılan kanunlar çoğunluğa bağlıdır. Yani çoğunluk ne derse o olur. Çoğunluk helâli haram, haramı da helâl kabul ederse çoğunluğun dediği haktır. Bu da apaçık bir şekilde İslam akidesine terstir. Zira bu atmosferde şeriatın hükümleri ile tağutun hükümleri aynı konuma girerler. Çoğunluğun dediği olur deyip de Allah'ın hükmünden yüz çevirmek açıkça insanları iman dairesinden çıkarır. Velev ki bu suçu işleyen insanlar dilleriyle defalarca “ben müslümanım” dese de fark etmez.”²⁴¹⁰

Mustafa Çelik bu konuda “Dar’ul Erkam Dar’un Nedve” çarpışması isimli eserinde şunları söylemektedir: “Bugün Dar’un Nedve çağdaş parlamento türünden devam etmektedir. Her müslüman bilmelidir ki; Dar’un Nedve insanların hayatını cüce ilahların iradesine bağlayan parlamentodur. Kısaca Dar’un Nedve insanların iradesinin Allah’ın iradesine tercih edildiği çağdaş müşriklerin bir parlamentosudur.”²⁴¹¹

Bu noktada şunu da belirtmekte fayda vardır. Rasulullah (sav) hayatının ne risalet öncesi döneminde ne de risaletten sonraki döneminde kesinlikle bu Dar’un Nedve’ye girmemiş, onların hiçbir ilke ve maddelerini kabul etmemiştir. Dar’un Nedve’nin isteklerine karşı asla taviz vermemiş, onların isteklerini “Sizin dininiz size, benim dinim banadır” temel ilkesiyle karşılamıştır. Burada şöyle bir soru akla gelmektedir: Bugün müslüman geçinen, kendilerini müslüman olarak isimlendiren, çağdaş Dar’un Nedve konumunda olan parlamentolara girip onların ilkelerini kabul edenlerin bu müslümanlık iddiaları ne kadar tutarlıdır? Bu konuda İslam’ın hükmü nedir?

Şimdi kısaca, yukarıda Dar’un Nedve hakkında bilgi verdikten sonra, çağdaş Dar’un Nedve konumundaki parlamentolarda milletvekili ya da başkan olarak görev almanın hükmü hakkında bilgi vermekte fayda vardır.

Bilinmesi gerekir ki, insanın yaratıldığı ilk günden bugüne kadar tevhid

2410 Hükmü’l İslâm fî Demokratiyye, s. 92

2411 Dar’ul Ekam Dar’un Nedve Çarpışması, s. 85

taftarları ile şeytanın yandaşları arasında süregelen bir savaş mevcuttur ve bu savaşın temelini hâkimiyet meselesi oluşturmaktadır. Bu savaşta şeytan ve yandaşları her daim hâkimiyeti, idareyi ve yetkiyi ellerinde tutmak istemişlerdir. Nitekim aşağıda zikredeceğimiz ayetlerde bu gerçek çok açık bir şekilde görülmektedir:

*“Firavun: -Ey ileri gelenler! Sizin için benden başka bir ilâh tanıımıyorum. Ey Hâmân, haydi benim için çamur üzerine ateş yak (ve tuğla imal et), bana bir kule yap ki, Musa’nın ilâhına çıkarayım; ama sanıyorum, o mutlaka yalan söyleyenlerdendir.- dedi.”*²⁴¹²

*“Firavun: -Benden başkasını ilâh (otorite) tutarsan, andolsun ki seni zindana kapatılmışlardan ederim- dedi.”*²⁴¹³

Aynı şekilde risaletle gönderilen Muhammed (sav)’e Mekke ileri gelenlerinin son derece amansızca savaş açmalarının altında yatan en büyük etken, bu yeni dinin otoriteyi ve yetkiyi ellerinden alacağı ve sadece yüce Allah’a tahsis edeceği olmasıdır. Nitekim Lâ ilâhe illâllah çağrısını duyan bir bedevi bu gerçeği, şu şekilde dile getirmiştir: “Vallahibu kelimeye karşı bütün ileri gelenler toplanacaktır.”

Buna karşılık tevhid dini olan İslam’ın asıl gayesi de hâkimiyeti, otoriteyi, yönetme hakkını kulların elinden alıp sadece yüce Allah’a tahsis etmek olmuştur. Böylece kullar kendileri gibi kullara kulluk yapmaktan kurtulacaklar, sadece yerlerin ve göklerin Rabb’i olan Allah’a kulluk edeceklerdir.

Allah Teâlâ, Kitabında kendisini hakîm sıfatı ile sıfatlandırmış, hükmün, otoritenin, insanları yönetme hakkının sadece kendisine ait olduğunu açık bir şekilde bildirmiştir. Aynı şekilde kendi hükmünün dışındaki hükümleri “cahili hükümler” olarak sıfatlandırmış, kendi hükmü ile hükmetmeyenleri de kâfir, zâlim ve fasık olarak isimlendirmiştir.²⁴¹⁴

“Sizin Allah’ı bırakıp da o taptıklarınız, sizin ve atalarınızın uydurduğu bir takım isimlerden başka bir şey değildir. Bunlara tapmanız için Allah hiçbir delil indirmiş değildir. Hüküm ancak Allah’a aittir: O, size, kendi-

²⁴¹² 28/Kasas, 38

²⁴¹³ 26/Şuarâ, 29

²⁴¹⁴ Bk. 5/Mâide, 44, 45, 47

sinden başkasına tapmamanızı emretti. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”²⁴¹⁵

“...Göklerin ve yerin gaybı O’na aittir. O ne güzel görendir! O ne mükemmel işitendir! Onların, O’ndan başka bir yardımcısı yoktur. O, kendi hükümrانlığına kimseyi ortak etmez.”²⁴¹⁶

“Kim Allah’ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin, zâlimlerin, fasıkların ta kendileridir.”²⁴¹⁷

Aslen hâkimiyet ile ulûhiyet (ilahlık) arasında sıkı bir ilişki vardır. Hâkimiyet, ilahlığın temel özelliklerindendir. Hâkim olan ilâh olandır. Hâkimiyet yetkisi kimin elinde ise ya da kime verilmiş ise ilah olarak belirlenen de odur. Bakınız bu konuda büyük İslam şehidi Seyyid Kutub şöyle demektedir: “Hâkimiyet; insanları kul edinme hakkı ve onlara kanunlar koyma yetkisi... İşte bunlar ilahlığın temel özelliklerindendir. Allah’a inanmış birisi bunları kendisi için iddia edemeyeceği gibi, başkasının iddiasını da doğrulayamaz. Hâkimiyet hakkı, insanları kendisinin koyacağı kanuna boyun eğdirmeye hakkıdır. Burada söz sahibi olduğunu iddia edenler ilahlık iddia etmektedirler.”²⁴¹⁸

Bu meselenin daha iyi anlaşılabilmesi adına burada yaklaşık aynı anlamı içeren iki ayetin tefsiri üzerinde durmakta fayda vardır: **“Firavun: -Ey ileri gelenler! Sizin için benden başka bir ilâh tanımıyorum (dedi)...”²⁴¹⁹; “(Firavun) Derhal (adamlarını) topladı ve (onlara) bağırdı: Ben, sizin en yüce Rabb’inizim! dedi.”²⁴²⁰**

Bu iki âyette Firavun’un uluhiyet (ilahlık) ve rububiyet (rabb’lik) iddia ettiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Acaba Firavun’un bu ilahlık ve rabb’lik iddiasının mahiyeti nedir? Bakınız büyük müfessir **Fahreddin er-Râzi** Firavun’un bu iddiasının, kendisinin göklerin, yerin, dağların, bitkilerin, hayvanların ve insanların yaratıcısı anlamına gelmediğini, böyle bir iddianın ancak kendisinde delilik bulunan bir insandan sadır olabileceğini belirttikten sonra, Firavun’un bu ilahlık iddiasını şu şekilde yorumlamaktadır: “Hiç kimse üzerinde benden

²⁴¹⁵ 12/Yusuf, 40

²⁴¹⁶ 18/Kehf, 26

²⁴¹⁷ 5/Maide, 44, 45, 47

²⁴¹⁸ Seyyid Kutub, İslam Düşüncesi, s.11

²⁴¹⁹ 28/Kasas, 38

²⁴²⁰ 79/Nâziat, 23-24

başkasına ait bir emir ve yasak koyma hakkı yoktur.”²⁴²¹

Aynı âyetin tefsirinde **Âlûsi** ise şöyle demektedir: “Firavun topladığı kalabalığının içinde kalkıp hitap etmek suretiyle bir nutuk çekerek o büyük lafı etmiş, böylece kendisini halkı yönetenlerin hepsinden üstün tutmuştur.”²⁴²²

Ebu'l Alâ el-Mevdudi firavun'un bu iddiasını “Bu Mısır ülkesinin sahibi benim. Tüm emir ve yasakların çıkış kaynağı ben kabul edilebilirim. Benden başka hiç kimse emir vermede yetkili değildir.” şeklinde tefsir ettikten sonra şunları eklemektedir: “Firavun'un durumu peygamberler tarafından getirilen İlâhî kanundan bağımsız olarak siyasi ve hukuki hâkimiyet iddiasında bulunan devletlerin durumundan hiç de farklı değildir. Bu devletler, kanun koyucu, emir ve yasakları belirleyici olarak ister bir kralı görsünler, isterse millet iradesini... Ülkenin Allah'ın koyup Peygamberin tebliğ ettiği kanunla değil de kendi koymuş oldukları kanunlarla yönetilmesi durumunda Firavun'un durumu ile kendi durumları arasında hiçbir fark kalmaz.”²⁴²³

Elmalılı Hamdi Yazır ise ayette geçen bu ilahlık ve rablik iddiasını şu şekilde tefsir etmektedir: “Böylece Firavun hukuk ve hukuk koyuculuğu kendi yapmış, ne isterse o olurmuş, hükmünü ve idaresini bozacak bir üst makam yokmuş gibi gösteriyor. Bu sebepten insanlar onun idaresine boyun eğmekten başka bir şey tanımazlar.”²⁴²⁴

Yukarıda gördüğümüz âyetlerden ve bu âyetlere ilişkin müfessirlerin yorumundan da açıkça anlaşılmaktadır ki “kim kendi hevasına göre yasama veya kanun koyma yetkisine sahip olduğunu iddia ederse, ancak ilahlık iddiasında bulunmuştur. Her ne kadar dili ile böyle bir iddia da bulunmasa da fiili olarak ilahlık yetkisine yeltenmiş olur. Bilinmelidir ki; hâkimiyet yetkisini kendi üzerinde görerek ilahlık iddiasında bulunanlar ister halktan bir tabaka, ister halkın hepsi, ister bir parti ya da partiyi organize eden bir grup, isterse de bir kurul veya tek bir fert olsun değişmez. Bu iddia (kanun ve yasa çıkarma iddiasının parlamenterlerin elinde olduğu iddiası) Allah'ın kanun koyma yetkisine yeltenmektir ve şirktir. Sahibini dinden çıkarır ve tağut hükmüne sokar.”²⁴²⁵

Mâlum olduğu üzere parlamento kanunların çıkarıldığı, yeni yeni hükümlerin ihdas edildiği bir kurumdur. Halk tarafından seçilen vekiller parlamento

2421 Tefsiri Kebir, 22/476

2422 Alusi, Ruh'ul Meani, 15/38

2423 Tefhim'ül Kur'an, 4/184

2424 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 6/87

2425 Abdullah Azzam, hâkimiyet Mefhumu, s. 5-6

da Allah'ın indirdiklerini söz konusu dahi etmeden kendi görüşlerine göre yasa ve kanun çıkarırlar. İşte böyle parlamentolarda vekil ya da bakan olarak bulunmak İslam itikadını iptal eden bir tutumdur. Bundan ziyade böyle bir tavır açık bir şekilde rabb'lik ve ilahlık iddiasında bulunmaktan başka bir şey değildir. Her ne kadar bu kimseler dilleri ile rabb'lik iddiasında bulunmasalar da fiilleri apaçık bir şekilde rabb'lik iddiasıdır. Nitekim **Elmalılı Hamdi Yazır** tefsirinde Tevbe Suresi'nin 31. ayetini açıklarken yahudi ve hristiyanlarda rabblik meselesini anlattıktan sonra aynen şöyle demektedir: "Daha sonra bu rabb'lik imtiyazı, yahudi din adamlarının elinden çıkmış parlamenterlere geçmiştir." ²⁴²⁶

Fıkıh usulü üzerine güzel ve önemli çalışmaları olan **Abdülkerim Zeydan** hüküm koyma ve kanun çıkarma noktasında şunları söylemektedir: "Tüm müslümanlar icma etmişler ki; kanun koyucu tek Allah'tır. Allahü Teâlâ En'am Suresinin 57. ayetinde idare ve hükmün ancak kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Bu esasa dayanarak diyoruz ki; Allah'ın şeriatından hariç yasama yapmak küfürdür. Çünkü Allah'tan hâriç hiç kimsenin kanun koyma yetkisi yoktur." ²⁴²⁷

*"Yoksa onlar cahiliye hükmünümü istiyorlar? İyi anlayan bir topluma göre, hükümranlığı Allah'tan daha güzel kim vardır?"*²⁴²⁸ Bu ayetin tefsiri hususunda büyük müfessir **İbn Kesir** şöyle demektedir: "Allahü Teâlâ, her hayrı kapsayıcı, her şerri yasaklayıcı olan hükümlerinden yüz çevirip, bunun yerine cahiliyede olduğu gibi kişilerin görüşlerine, dalalet ve sapıklığı ihtiva eden değer yargılarına ya da çeşitli dinlerin karışımı ve beşeri görüşlerden meydana gelen Cengiz Han'ın vaaz ettiği yes'ak gibi İslam dışı hükümlere yönelenin imanını kabul etmiyor. Yes'ak; Cengiz Han'ın Kur'an, Tevrat, İncil ve kendi görüşlerine dayanarak ortaya koymuş olduğu kanunları ihtiva eden bir kitaptır. Cengiz Han öldükten sonra yerine geçen çocukları İslam'a girdikleri halde bu kitabı anayasa kitabı olarak görmeye devam ettiler. Allah'ın kitabı ve Rasulullah'ın sünnetini bir kenara atarak bu kitaptaki hükümlerle tatarlara hükmettiler. İşte böyle davranan kimseler kâfirdir. Bunlarla büyük küçük her meselede yalnız Allah'ın hükmüne dönünceye kadar savaşmak farzdır." ²⁴²⁹

2426 Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 4/320

2427 El-Veciz fî Usûl'il -Fıkıh, s. 69

2428 5/Maide, 50

2429 İbn Kesir Tefsiri, 2/67

İbn-i Kesir'in bu açıklaması üzerine **Said Havva** şöyle demektedir: “Al-lame İbn-i Kesir'in söylediği bu fetvaya karşı çıkan hiçbir âlim tasavvur etmem. Biz aslen şunu açıkça söyleriz. Bir parti İslam nizamını terk ederse ya da kendi tüzüğüne küfür maddelerini katarsa veya hangi hükümet Lâ İlâhe İllâllah kelimesine ters kanun ve dustur vaaz ederse biz onlara kâfir deriz. Aynı şekilde kim de böyle hükümete yardım edip onları kollarsa biz ona da kâfir deriz.”²⁴³⁰

Ahmed b. Ali b. Atik en-Necdi bu ayetin tefsiri hakkında şunları şunları söylemektedir: “Bunların misali, bugün bedeviler arasında aşiret meclisi dedikleri geleneksel, lanetlenmiş bir yasayı Allah'ın kitabına ve rasulünün sünnetine tercih edenler gibidir. Bunların hepsiyle, Allah'ın şeriatına dönüp onunla hükmedinceye kadar cihad etmek zaruridir.”²⁴³¹

Aynı ayetin yorumu üzerine **Seyyid Kutub** ise şöyle demektedir: “İnsanlar ya Allah'ın şeriatı ile hükmederler. Onu kabul edip kendilerini ona teslim ederler ve Allah'ın dinine girerler. Veya kul yapısı bir sistemi tatbik ederler ve cahiliyet bataklığına düşerler. İnsanlar, kimin hükmünü tatbik ediyorlarsa, onun dinindendirler. Allah'ın değil... Cahiliyet hükmünün arandığı yerde Allah aranmaz... İlâhî şeriatın terk edildiği yerde cahiliyet prensibi bulunur, yaşanan hayatta cahiliyet hayatı olur.”²⁴³²

Seyyid Kutub Yusuf Suresi'nin 40. ayetine yaptığı tefsirde ise şöyle demektedir: “Bir kimsenin Allah'ın şeriatını hükümsüz hale getirmesi, başka bir kaynağın hükümlerini tatbikata koyması yahut Allah'tan başka herhangi bir kimseye hâkimiyet hakkı tanıyarak onun bu konuda söz sahibi olduğunu kabul etmesi... Evet, sadece bu kadarı dahi bir kimsenin kâfir olması için yeterli bir fiildir. Bir kere daha tekrarlamış olalım. Hâkimiyet yetkisini kendi üzerinde gören bir kimse bu hareketinden dolayı Allah'ın dininden çıkmış olur. Aynı şekilde hâkimiyet vasfına sahip olduğunu iddia eden kimsenin bu iddiasını kabul edenler de küfre girmişlerdir.”²⁴³³

Yine **Seyyid Kutub** İbrahim Suresi'nin sonunda “Put ve Purçuluk” başlıklı yazısında şöyle demektedir: “Herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda birtakım idareciler ve din adamları, Allah'ın izin vermediği alanlarda kendi

2430 El'Esasü Fi'Tefsir, Maide Suresi 50. ayetin tefsiri

2431 Ömer Abdurrahman'ın Kelimet'ül Hakk isimli kitabından alıntı, s. 57

2432 Fizilal-il Kur'an, 4/269

2433 Seyyid Kutub Fizilali'l Kur'an, 8/403

uydurdukları semboller adına yasalar, kanunlar, değer yargıları ve hareket biçimleri vaz' ediyorlarsa... İşte bunların hepsi içeriği ve görevi itibarı ile birer putturlar.”²⁴³⁴

Halk kendi kendini yönetir ilkesini savunan demokratik felsefe, şirk ve küfürden başkası değildir. (İslâm'ın Anlaşılması Üzerine, **Ali Bulaç**)

İslâmî devlette parti nizamı olamaz. İslâm parçalanmayı ve çeşitli hile kullanılmasını istemez. (**Mevdudi**, İslâm Anayasası)

Bu tür düzenlerin içerisinde İslâm adına mücadele verileceğini sanmak, hatta bunun gereğini ileri sürmek, âyet-i kerimenin bizleri takınmayı emrettiği açık ve seçik yolla ne kadar bağdaşabilir?

*“De ki: Ey Kitap Ehli! Bizimle sizin aranızda eşitliği sağlayacak bir söz-de birleşmeye gelin. Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na (hüküm, din ve değer yargıları koymak yetkisini başkalarına tanımak suretiyle) hiç bir şeyi eş koşmayalım. Kimimiz kimimizi de (uluhiyyet ve Rububiyete has herhangi bir sıfat veya yetkiye sahip kabul etmek suretiyle) Rabler edinmesin. Eğer yüz çevirirlerse 'Bizim muhakkak müslümanlar olduğumuza şahid olun' deyin.”*²⁴³⁵

Âyet bizlere açıklığı, netliği, yolların ayrılışını vurgulamayı ve buna dikkat çekmeyi emrederken, bizim demokrasiye ve demokratik saflarda mücadeleye davette bulunmamız ve bunu -kendi adımıza değil- İslâmın öngördüğü ve tavsiye ettiği mücadele şekil ve metodu diye sunmamız, hiçbir zaman açık ve net bir şekilde yolların ayrıldığı noktada “eşitlikçi bir kelimeye” davet değildir.. Demokratik düzenler tarafından “çoğulculuk esasına göre alınan kararlar, yapılan yasamalar adeta yanılmaz, hatasız ya da en ideal olarak takdim edilir ve böyle oldukları kabul edilmeye çalışılır.

RESMÎ OKULLARDA ÇOCUKLARINI OKUTMAK

Hepimizin okullarla şu veya bu şekilde bir ilişkisi var. Ya kendimiz veya çocuklarımız ya da en yakınlarımızdan birileri eğitim adına eritiliyor, öğütülüyor. Yeni neslin kafaları düzene uygun hale getirilmek için yontuluyor, fitratları

²⁴³⁴ Fızilali'l Kur'an, 9/89

²⁴³⁵ 3/Âl-i İmran, 64

bozuluyor. Ve bu konuda Müslümanlar olarak çıkış yolu bulamamanın bin bir zilletini yaşıyor ve vebalini taşıyoruz.

Problemi anlamadan çözüm mümkün olmaz. Hastalığı doğru teşhis etmeden tedavinin mümkün olmadığı için, önce problemin adını koymamız gerekiyor: Okullar, devlet kurumları olduğuna ve bu ülkede yaşayan her çocuk, 8 yıl zorunlu eğitime tâbi tutulduğuna göre, ilk olarak devleti/düzeni din açısından teşhis etmeyle işe başlamamız lâzımdır.

Türkiye, bir din devletidir. Okullara ve her türden resmî kurumlara baktığınızda bunu kabullenmek zorunluluğu var. Kemalizm dini, tek dindir ve kimse Atatürk'e hiçbir şeyi ortak koşamaz.

Laik olduğunu iddia eden T.C., aslında Kemalist bir teokrasidir.

Devletin resmî lûgatinde bu ilan edilir: 1948'de basılan Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğüne göz atılırsa sadece devletin değil, tüm Türklerin de dini Kemalizm'dir. Bu resmî sözlüğe göre; "Kemalizm: Türklerin dini"dir. Türkiye Devletinde Atatürk tek ulusal lider kabul edilir ve halkın da bu tercihi alternatifsiz kabul etmesi istenir. Sanıldığına aksine, resmî inanışa göre o, yalnız askerî ve siyasî bir dehâ değil, aynı zamanda dinî liderdir de. Günümüzde, devletin okullarında okutulan Din Dersi (Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi) kitaplarının kapağına ve içeriğine, âyet ve hadisten daha fazla onun referans gösterildiğine bakmak yeterlidir. O, devlet inancında "ulu önder"dir. T.C., 1923'den beri Atatürk'ün en büyük olduğuna inandığı için her Türk vatandaşının onu sevmek ve ilkelerine itaat etmek zorunda olduğunu düzen, din yaklaşımı içinde tartışmasız kabul eder ve ettirir. Anayasa, partiler kanunu ve tüm yasalar onun ilkelerinin hiç birine ters düşemez. Hangi parti yönetim rolünü üstlenirse üstlensin, aslında Atatürk her dönemde tek başına iktidardadır ve iktidarını başkalarıyla paylaşması, yani Atatürk'e şirk koşulması kabul edilemez. Bu ülkede egemenlik kayıtsız şartsız Atatürk'ündür. Bu ülkede din devletinden bahsedilemez, ama devlet dininin egemenliğinden rahatlıkla söz edilebilir. Ne diyordu Celal Bayar: "Atatürk'ü sevmek ibâdetidir." Evet, devletin gözünde Atatürkçülük bir dindir. Devletin anayasasında, Allah, Peygamber, Kur'an, İslâm gibi kelimeleri bulamazsınız. Bunun yerine sadece Atatürk'e ve onun ilkelerine atıfta bulunulur. Devletin bu mutlak sevgisi ve bağlılığı, bir tapınmanın göstergesi kabul edilebilir.

Kur'an, müşriklerin, "biz atalarımızın yolundan ayrılmayız, onların izinden gideriz" dediğini belirtir. T.C. de kendine özgü bir atalar rejimidir. Türkiye düzeni, tüm Türk vatandaşlarının atası kabul ettiği için, atasını sevmeme hakkını kimseye vermez. Atatürk sevgisinden daha büyük sevgi olmaması gerektiğini, onun ilkelerinin tartışılmaz doğru olduğunu bir akîde ve davranış biçimi olarak ilân eder ve çeşitli âyinlerle bu tavır, İlköğretimin ilk sınıfından itibaren tüm vatandaşlara uygulattırılmaya çalışılır. Düzene göre, onun hata yaptığı kabul edilemez. Kimse Atatürk'ü eleştiremez, heykellerine ve fotoğraflarına yan gözle bakamaz.

DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI

Din kelimesi, sadece hak din için, yani özel ve dar anlamıyla İslâm için kullanılmaz. Din kelimesinin geniş olarak ele alındığı ıstılahtaki veya pratikteki anlamı; bir dünya görüşünü, bir hayat şeklini belirleyen görüşler, emirler ve yasaklar manzûmesidir. Yani, üstünlüğü kabul edilen kanun ve kurallarla belirlenmiş yaşama şekline din denir. Dolayısıyla "her din bir hayat şeklidir ve her hayat şekli bir dindir." Kur'ân-ı Kerim', din kelimesiyle bir hayat nizamını, inanç ve yaşama biçimini gündeme getirir.

İslâm inancına göre, üç çeşit din vardır. Biri hak din olan İslâm, ikincisi muharref dinler olan Hıristiyanlık ve Yahûdilik, üçüncüsü de bâtil dinler. Bâtil dinler, insanlar tarafından konulan hayat şekilleridir. Kanun ve kuralların Allah'a dayanmadığı sistem ve nizamların tümü bu gruptandır. Puta tapıcılık, Mecusilik, Budizm gibi hayat şekilleri, eski zamanlardan beri görülen bâtil dinlerdendir. Kapitalizm, komünizm, sosyalizm, materyalizm, faşizm, Kemalizm, laiklik gibi ideolojiler ve tüm beşerî düzenler günümüzdeki bâtil dinlerdir.

Bir hayat şekli, bir dünya görüşü, bir yol, bir yaşam tarzı olarak ifâde ettiğimiz şeyin en kısa adı "din"dir. Din kavramı, bütün bunları kuşatmaktadır. Herhangi bir toplumun, cemaatin veya bir ferdin dünya görüşü, gittiği yol ve yaşam tarzı Allah'ın hükümlerine göre belirleniyor, bu İlâhî hükümlere göre şekil alıyor ise, bu toplum, bu cemaat veya bu fert İslâm dini üzeredir.

Kur'an'ın hükümlerini bir tarafa bırakarak insanların yaşam şeklini belirleyecek hükümler, kurallar, kanunlar koyan ya da bunları uygulayanlara İslâmî literatürde "tâğut" denilir. Bakara sûresi 256. âyetinde mü'minlerin öncelikle tâğutu inkâr etmeleri, yani onun varsa iyi taraflarını görmezlikten gelmeleri,

küfredip üstünü örtmeleri istenmektedir. Çünkü Allah'ın indirdiğiyle hükmetmediği için tâğutlar, yoldan çıkmış fâsık, zâlim ve kâfirdirler, onlar en büyük haksızlık olan şirki sadece kabul etmekle yetinmeyip, yönettikleri halka da dayatmaktadırlar. Bir insanın Müslüman olması ve Müslüman kalabilmesi için, öncelikle Allah'tan başka ilâhlık taslayan her görünümdeki tâğutu (tüm kuralları ve kurumlarıyla) reddetmesi gerekmektedir.

İnsanların hayat şeklini belirleyen her ideoloji, her izm, her dünya görüşü veya yaşam biçimi, Kur'ân-ı Kerim'e göre birer dindir. Çünkü bütün bunlar dinin yapısında yer alan konulara müdâhale etmekte, bu konularda doğru veya yanlış görüşler, hükümler ileri sürmektedirler. Bu ideolojilere “din” denilebilmesi için, kaynağı itibarıyla İlâhî veya beşerî olma şartı yoktur. Meselâ Mekke'li müşrikler kendilerini İlâhî bir dine nisbet etmemelerine rağmen, dinler tarihi içinde onların adı konulmuş bir dinleri olmadığı halde, Kur'ân-ı Kerim onların içinde bulunduğu hayat şekline ve onların tüm yönelişlerine “din” demektedir. *“De ki, ey kâfirler! Ben sizin taptıklarınıza tapmam... Sizin dininiz size, benim dinim bana.”*²⁴³⁶

O halde neden laikliğe, Atatürkçülüğe, materyalizm ve kapitalizm gibi düzenlere “din” denilmiyor? İşte, dünya müstekbirlerinin kendi koydukları dinlere Kemalizm ideolojisi veya kapitalizm gibi adlar verip bunlara din demeyişlerinin nedeni; yönettikleri halkın iki farklı din vakıasıyla, yani din ikilemiyle karşılaşmaması içindir. Çünkü bu müstekbirler halk kitlelerinin din olgusuna karşı tutucu yaklaşımlarını bilmekteler ve halkın tepki göstereceği bir din ikilemi meydana getirmemek için, kendilerinin ortaya atıp ilkelerini belirledikleri dinlere, falan ideolojisi veya filan izmi gibi isimler takmaktadırlar.

Düzenin ve okulların farklı bir dini dayattığı için, **Müslüman çocuklarımız iki dinli yetişiyor.** Evdeki din ile okuldaki din farklı; birbirine tümüyle düşman iki inanç ve yaşam tarzı sunuyor. Çocuklar, çifte standartlı yetişiyor. Ana ve babaların “aman oğlum, şunu sevme, şuna inanma, ama bunları okulda öğretmenine filan da belli etme!” diye tavsiyesi, çocuğun karakterini daha küçük yaşta anormalleştiriyor.

Bu ülkedeki tüm problem, çatışma ve gerginliklerin sebebinin dinler arası çatışma olduğunu söyleyebiliriz. Hayır, kısa zaman önce ülkeyi karıştırmak ve belki de tekrar askerî darbeye zemin hazırlamak için

öldürülen Hrant Dink'ten, Ermenilerden, azınlıklardan bahsetmiyorum. Onlar özgür olarak kendi dinlerini öğrenebiliyor, papazların öğretmen olarak görev yaptığı özel okullarda kendi dinlerine uygun eğitim alabiliyor, kendi dinlerini özgürce yaşayabiliyorlar. Devlet dini olan laiklik ve Kemalizm ile çoğunluğun dini İslâm arasındaki çatışmadan bahsediyorum. En önemli Kemalist devrimlerden biri tevhid-i tedrisattır. Yani, eğitim ve öğretimin tekel olarak devlete ait olduğu ilkesi. **Tevhid eri Müslümanlar olarak biztevhid-i tedrisat değil; tevhîdî tedrisat istiyoruz.** Eğitim, tümüyle devlet tekelinde olduğu için, okullarda şikâyet edilen tüm problemlerden öncelikle bu düzen sorumludur. Bu ilkeden yola çıkarak düzen, eğitim kurumlarında kendi dinini, kendi kutsallarını bütün Müslüman çocuklara dayatmakta, bütün çocukların laik ve Kemalist olmasından başka bir seçenek ve özgürlük tanımamaktadır. İslâm'ın putperestlik olarak kabul ettiği uygulamalar, törenler, âyinler, övgüler okutulan derslerden de önemli, en öncelikli ders kabul edilmektedir. Siyer dersi işlenir gibi ama farklı bir kişinin hayatı işleniyor; uydurma coşkularla döne döne her yıl ezberlettirilip körpe beyinlerin yıkanması için anlatılıyor, anlatılıyor. Tüm derslerin içeriği Batıcı, laik ve Kemalist inanca uygun olarak veriliyor okul denilen tapınakta. Okullar, düzene uygun kafalar yetiştiren birer torna atölyesi konumunda işlev yapmaktadır. Uysal ve düzene itaatkâr nesiller, tâğuta kulluk yapmaya hazır insanlar yetiştirmek okulların temel görevi olmaktadır.

Bu topraklardaki tüm okullarda verilen eğitim Kitapsız bir eğitimidir, tıpkı devletin Kitapsız bir devlet olduğu gibi. Buradaki Kitab'ı tırnak içinde ve Kur'an anlamında ifade ediyorum. Yoksa, fırlatılınca ekonominin yerle bir olduğu düzenin sarsıldığı Anayasa adında kutsal bir kitabı vardır devletin. Okullarda da bu kutsal Anayasa ve kutsal Nutuk kitabına uygun o paralelde farklı kitapların varlığını elbette herkes bilmektedir. Evet, insanlar tâğutî kurumlar aracılığıyla Kitapsız yapılmakla da kalmıyor, farklı kutsallarla yönlendiriliyor. Eğitim, Rab kavramını gündeme getirir. İnsanların mutlak eğitici, terbiye edip yetiştiricisi Allah'tır. O'nu temel almayan eğitim, eğitim değil öğütüm olur. Pansuman tedaviler yerine; radikal değişim ve çözümler olmadan eğitimden hayır beklemek, okyanusu yürüyerek geçmeyi düşünmek demek. Câhilî eğitim kurumlarında bilginin temel kaynağı olarak vahy kabul edilmeyip sadece akıl ve duyu organları kabul edilir. Laik devlet yönetime, laik eğitim de bilime Allah'ı karıştırmaz. Oralara başka ilâhlar(!) yön verir. Hâlbuki Kur'an'a göre yönetmek ve eğitmek sadece Allah'a ve izin verdiklerine aittir, bunların ilkelerini tesbit yalnız O'nun hakkıdır. Vahyi, eğitime müdâhale ettirmemek,

hem eski Arap câhiliyyesinde, hem de günümüzdeki şirke dayalı düzenlerin güdümündeki modern câhiliyyede ortak şirk kaynağıdır. Dünyanın oluşumu ve insanın ortaya çıkışı gibi konularda ortaya atılan teorilerden tutun, hiçbir konu Allah'a dayandırılmaz. Eğitim, aynı zamanda besmelesizdir. Bismillâh deyip besmele çekerek başlamak bile yasaktır derse, Es-selâmu aleyküm'le sınıfa girmek gibi. Başörtüsü yasağı da gâyet doğaldır bu zihniyette. Ama besmele ile başlama, başörtüsüne göz yumma câhiliyyenin veremeyeceği tâvizler değildir. Ve bana göre câhiliyyenin o zaman tehlikesi daha büyük olur. İçinde haktan bazı basit hususlar taşıyan bâtil daha tehlikeli olacaktır, hakka hiç yer vermeyen bâtıldan. Günümüz bilimleri ve eğitim anlayışları, yaratmayı ve eğitip terbiye etmeyi (rabliği) Allah'a hiç dayandırmadığından; yoktan var edici, yarattıklarını yönetici bir ilâh ve eğitici bir rab olarak başka tanrılara inanıp kul olmaya hazır müşrik tip yetiştirmek için çabalar. Kur'an'ın ilkelerine hiç yer vermeyen, O'nun emir ve yasaklarını, hükümlerini bilimsel bulmayan anlayışta neyi eleştirecek, nasıl düzeltereksiniz?

Yaratma konusunda Arap müşrikleri kadar bile Allah'ı kabul etmeyen şirk zihniyeti, bize göre kendisine küçük bir Kitap (suhuf, vahy) verilmiş bir peygamber olan ilk insanı, okuyup-yazması olmayan, hatta konuşamayan, çiğ et yiyen mağara insanı olarak tanıtır. Şirk zihniyeti, ilk insanların yaşayışını, karanlık çağ safsatası ile başlatır. Çağ tasnifleri ve tarihe bakış, tevhidî inanıştan tümüyle farklıdır. Hz. Âdem'den beri devam eden tevhidî hayat ve hak-bâtil mücadelesi unutturulmak istenir. Peygamberler değil, krallardır, tâğutlardır vahyi kabul etmeyen tarihin öne çıkarttığı; hak-bâtil mücâdelesini değildir. Savaşlar, antlaşmalar ve uyduruk uygarlıklardır üzerinde durulan. Müşriklerin hâkim olduğu devlet düzenleri, ileri medeniyetler olarak tanıtılır, câhiliyye hayatı ideal toplum modelleri olarak sunulur. Câhiliye eğitiminden geçmiş ve İslâm'ı hakkıyla öğrenememiş her ırktan insanın asr-ı saâdeti; Roma, Atina ve Isparta uygarlığı, Mısır veya Bâbil medeniyetidir, şimdiki örneği de Batı, yani zulüm ve sömürü merkezi Amerika ve kokuşmuş Avrupa. Genel Coğrafya, Allah'tan bağımsız işlenir, dünya kendi kendine güneşten kopmuş, kendi kendine içinde canlılar belirmiş olarak körpe beyinlere sunulur. Diğer tüm derslerde de aynı ateist ve ataist bakış açısı söz konusudur.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin adından da anlaşılacağı gibi, Din, sadece kültür ve ahlâktan ibârettir bu zihniyete göre. Tevhidî Müslümanlar olarak "keşke olmasa" dediğimiz Din Dersi, daha doğrusu "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi" dersi için durum, biraz farklıdır. Dersin isminden de anlaşıla-

çağı gibi, din, bir kültür olarak; ahlâk da bir bilgi olarak sözkonusu edilirken, yine ders kitaplarına Kemalist ve laik bakış açısı baştan sona hâkimdir. Bu ders kitaplarındaki ve müfredattaki farklılık, bu derste Atatürkçülüğün şirki kabul etmesidir. Yani diğer derslerde Atatürk'e eş ve benzer hiçbir güç, ideoloji, inanç kabul edilmez ve ona en küçük çapta bir ortaklık verilmezken; Din dersinde Atatürk'le beraber, Allah'tan ve Peygamber'den de bahsedilerek, Atatürk'e şirk koşulmasına müsaade edilir. Her ne kadar Atatürk'ün cümleleri, âyet ve hadislerden daha fazla ise ve Atatürkçü bakışla konular ele alınsa da, yine de, Atatürkçülüğe ters düşmeyen ve ona uygun yorumlanan başka bir dinle ilgili bazı hususlar kültür olarak da verilmeye çalışılır. Bu ders, câhil halkın çoğuna göre çok önemlidir. Bir şuurlu genç Müslüman, marangoz hatası olarak nasılsa çıksa ve bu kitapların daha kapaklarındaki resimleri, içindeki referansları, Kur'an'dan fazla Nutuk'tan alıntıları göstereyerek "bu din benim dinim değil; bu kitaptakiler Kur'an'ın anlattığı İslâm değil!" deyip halk tabiriyle "din dersi"ne girmek istemese -ki düzen sadece bu dersi isteğe bağlı kabul eder- başta babası ve yakın çevresi tarafından nasıl dışlanacaktır? Evet, bu ders, hakla bâtılın, putperestlikle İslâm'ın sentezinden ibaret ve şirk kabul edilmesi gereken anlayış doğrultusunda düzenin oltaya taktığı bir yemdir.

Bu konular, halkımızın gündeminde yoktur. Aydınlar ve Müslüman yazarlar, hocalar da tartışamaz bile. Câmiler de devlet dairesine benzediğinden oralarda da bahsedilmez bu hususlar. Abdesti bozan konular, tevhibi bozan konuların önüne geçirilir hep. Kur'an'ın en fazla önemseydiği, bütün peygamberlerin en büyük mücadeleyi bu konuda verdiği putperestlik ve şirk konusu, artık çağdaş müslümanı(!) hiç ilgilendirmemektedir.

Bazı çevreler, yani laiklik ve Kemalizm dinine mensup olanlar, bu yapıların gayet doğal ve doğru olduğunu, bizim istediğimiz İslâmî bir sistem olmuş olsa, tersinden aynısını bizim de yapacağımızı ileri sürebilirler. Hayır, bu yapılanlar hiçbir özgür vicdanın kabul edemeyeceği bir köleleştirme, başka dinden hiçbir şahsın kabul edemeyeceği dinî baskı ve dayatmadan ibarettir. Tâğutların, Atatürk ilkelerine uygun olarak kendi hevâlarından kânun ve hükümler çıkarıp insanlara dayattıkları bu tür despot yönetim yerine, Allah'ın indirdikleri hâkim olsaydı, böyle İslâmî bir yönetimde kesinlikle biz Müslümanlar dinimizi başkalarına zorla uygulatma yoluna gitmezdik. İnsanlar hangi dini özgürce seçiyorsa o dini rahatlıkla öğrenip uygulayabilecekleri ortamlar hazırlamak zorunluluğu hissederdik. Tabii ki, okullarımızda, radyo

ve tv. programlarımızda kendi dinimizi tebliğ ederiz, ama başka dinden hiç kimseyi bizim gibi ibadete zorlamayız. “sizin dininiz size, benim dinim bana” der, onların taptıklarına ibâdet etmeyip, onların da bizim ibadet ettiğimiz zâta kulluk yapmayacaklarını kendi dinlerinin gereği kabul ederiz. Etmek zorundayız. Çünkü Kur’an bunu emrediyor, dinde ikrâhın/zorlamanın olamayacağını vurguluyor. Biz, dinimizi uygun olan ortamlarda açık ve net şekilde tebliğ ederiz, başkalarının dinine sövmeyiz. Kendimizin Müslümanlığı tümüyle yaşama hakkımız olduğu gibi, başkalarının da kendi dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine kesinlikle müdâhale etmeyiz. Tebliğ ettiğimiz dinimizin adını net olarak koyar, insanları net olarak ona dâvet ederiz. Bugün şikâyet ettiğimiz şey, uygulanan resmî dinin, başta eğitim olmak üzere, yargı, ticaret, insanlar arası ilişki gibi hemen her alanda İslâm’a hak tanımaması ve baskı altında tutup kendi bâtil dinini zorla dayatmasıdır. Ayrıca, bütün bunlar, kaypakça ve kallesçe, yani bizim kavramlarımızla söylersek münâfıkça tavır içinde uygulanmaktadır. Avrupa’da çocuğunu okutmak zorunda kalan gurbetçi vatandaşlarımızın işi daha kolaydır. Onlar, okulların İslâm okulu olmadığını, öğretmenlerin de Müslüman olmadıklarını biliyorlar, rahatlıkla çocuklarına anlatabiliyorlar. Oradaki okullar ve öğretmenler de münâfıkça davranıp “biz de sizin dininizdeniz” demedikleri için çocuklar da okullarda öğrendiklerinin İslâm’a ters düşen çokça yönleri olduğunu rahatlıkla biliyor, gerekli görüyorsa kendi dinini başka ortamlarda ve gerçekten Müslüman olan kimselerden öğrenmeye çalışıyor. Buradaki eğitimin İslâm’la uyuşmadığı ve farklı bir dinin çerçevesi içinde eğitim verildiği gerçeği ısrarla göz ardı ediliyor. Açıkça, “biz Müslümanlığa düşmanız, irticadan kastımız İslâm’dır, İslâm’ın kamusal alan dediğimiz toplum hayatında en küçük bir görüntüsüne bile müsaade edemeyiz. Eğitim kurumlarımızda ve diğer tâğutî kurumlarımızda İslâm’ın açığa çıkan hiçbir ibâdetine, hiçbir emrine izin veremeyiz, biz tüm insanları devletin adı konulmamış dini olan Kemalizm kurallarına uymalarını zorunlu görüyor, dayatıyor ve İslâm’ı düşman kabul ediyoruz” deseler, nifak çizgisinden kurtulmuş, maske takmadan erkekçe mücadele etmiş olacaklar. Böyle yapmış olsalar cahil ama kendisini Müslüman kabul eden halkın şiddetli tepkisiyle karşılaşacaklarından korkuyorlar.

Câhillik kötüdür, dolayısıyla “çocuğumu nerede, hangi şartlarla nasıl olursa olsun okutayım” demek, daha da kötü olabilir. Fazla ilim sahibi olmamak anlamında kullanılan câhillik kötüdür ama, küfür mânâsına gelen câhillikten çok ama çok ehvendir. Halkın birinci tip câhillikten/bilgisizlikten ağız yıllardır yandığından, çocuğunu ikinci tip câhil yapmaya yeltendi. Yani câhilliğe rızâ

göstermeyeyim diye, câhilî eğitime râzı oldu, yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.

Mehmed Âkif Ersoy'un bir Müslüman köylü ağzından ifade ettiği gibi; "Bırakın çocuğumu, câhilliğe râzıyım ben" diyesi geliyor veya demesi bazı durumlarda şart oluyor müslümanın. Ama tabii, en güzeli ve günümüzde farz üstü farz olanı çocuğun câhilliğine de câhiliye eğitimine de rızâ göstermeyip onu İslâm'ı iyi bilen ve tam yaşamaya çalışan sağlam bir Müslüman olarak yetiştirmektir.

Mehmed Âkif, niçin bir köylünün ağzından "bırakın oğlumu, câhilliğe râzıyım ben" diyordu? Âkif'in Safahat adlı şiir kitabının Âsım adlı bölümünde şiir diliyle anlattığı olayın bir kısmını hikâye edip sözü Âkif'e bırakalım:

Anadolu vilâyetlerinden birinde, bir kasaba halkı, çocuklarını tümüyle okuldan almışlar, onları okutan öğretmeni de köyden kovmuşlar, o zamanlar mekteb denilen okulu kapatmışlar. Bunu duyan Hocaîzâde (Mehmed Âkif) kasabadan öğretmenin kovulması ve çocukların okulda okutulmamasını büyük bir hata olarak kabul eder. Köylüleri uyarmak için, yakınında bulunduğu o kasabaya gider. Kürsüye çıkıp âyet ve hadislerle ilmin fazîletini anlatır ve köylülerin büyük bir nimeti teptikleri, öğretmeni kovdukları için sert dille onları eleştirir. Bunun üzerine vaazdan sonra köylü, bu ithama cevap verir. Cevabı Safahat'tan aynen aktaralım:

.....
 Köylü câhilse de hayvan mı demektir? Ne demek!
 Kim tepir ni'meti? İnsan meğer olsun eşşek.
 Koca bir nâhiye titreştik, odunsuz yattık;
 O büyük mektebi gördün ya, kışın biz çattık.
 Kimse evlâdını câhil komak ister mi ayol?
 Bize lâzım iki şey var: Biri mektep, biri yol.
 Neye Türk'ün canı yangın, neye millet geridir;
 Anladık biz bunu, az çok, senelerden beridir.
 Sonra baktık ki hükûmetten umup durdukca,
 Ne mühendis verecekler bize, artık, ne hoca.
 Para bizden, hoca sizden deyiverdik... O zaman,
 Çıkagelmez mi bu soysuz, aman Allah'ım aman!
 Sen, oğul, ezbere çaldın bize akşam, karayı...
 Görmeliydin o muallim denilen maskarayı.
 Geberir, câmie girmez, ne oruç var, ne namaz;
 Gusûl abdestini Allah bilir amma tanımaz.
 Yelde izler bırakır gezdi mi bir çiğ kokusu;

Ebenin teknesi, ömründe pisin gördüğü su!
 Kaynayıp çifte kazan, aksa da çamçak çamçak,
 Bunu bilmem ki yarın hangi imam paklayacak?
 Huyu dersin, bir adamcıl ki sokulmaz adama...
 Bâri bir parça alışsaydı ya son son, arama!
 Yola gelmez şehrin soysuzu yoktur kolayı.
 Yanılıp hoşbeş eden oldu mu, tınmaz da ayı,
 Bir bakar insana yan yan ki, uyuz olmuş manda,
 Canı yandıkça, döner öyle bakar nalbanda.
 Bir selâm ver be herif! Ağzın aşınmaz ya... Hayır,
 Ne bilir vermeyi hayvan, ne de sen versen alır.
 Yağlı yer, çeşmeye gitmez; su döker, el yıkamaz;
 Hele tırnakları bir kazma ki, insan bakamaz.
 Kafa orman gibi, lâkin, o bıyık hep budanır;
 Ne ayıptır desen anlar, ne tükürsen utanır.
 Tertemiz yerlere kipkırkı fotinlerle dalar;
 Kaldırımdan daha berbad olur artık odalar;
 Örtü, minder bulanır hepsi, bakarsın, çamura.

Su mühendisleri gelmişti... Herifler gâvur a,
 Neme lâzım bizi incitmediler zerre kadar;
 İnan oğlum, daha insaflı imiş çorbacılar!
 Tatlı yüz, bal gibi söz... Başka ne ister köylü?
 Adam aldatmayı âlâ biliyor kahbe dölü!
 Ne içen vardı, ne seccâdeye çizmeyle basan;
 Ne deyim dinleri bâtılsa, herifler insan.
 Hiç ayık gezdiği olmaz ya bizim farmasonun...
 İçki yüzler suyu, ahlâkını bir bilsen onun!
 Şimdi ister beni sen haklı gör, ister haksız,
 Öyle devlet gibi, ni'met gibi lâflar bana vız!
 İlimi yuttursa hayır yok bu musîbetlerden...
 Birakın oğlumu, câhilliğe râzıyım ben." 2437

Âkif'in bunları anlatmasından bugüne yıllar geçti, ama, istisnâları saymazsak, bu öğretmen kişiliğinde, değişen müsbete doğru bir şey yok, menfiye doğru çok mu çok. Evet, Âkif'in anlattığı öğretmen tipi, hiç de abartılı kabul edilmemelidir. Bugün yüz binlerce ilköğretim öğretmeninden tutun üniversite profesörüne kadar her çeşit resmî ve özel okul, kolej denen yarı resmî okullarda görev yapan bunca öğretmen içinde İslâmî örtüye sahip

bir hanım öğretmen; zinâdan, içkiden, haramların her çeşidinden kaçan namazlı-niyazlı kaçta kaç öğretmen çıkacaktır? Belirli oranda haramlardan kaçanlar çıksa da, onlar da ekmeğini yediği düzenin kılıcını sallama zorunda bırakılmaktadır.

Eğitim, “Rab” kavramını tümüyle içeren bir olgudur. Rab, terbiye edip yetiştiren demektir. Allah’ın eğitim konusundaki prensipleri kabul edilmeyince, O’ndan bağımsız ve O’na rağmen eğitim yapan kişi rablik iddiasında bulunmuş, bu kimsenin Allah’ın ilkelerine ters eğitimi kabul eden, onda bu hakkı gören kişi de o şahsı rab kabul etmiş olur. Vahyi tümüyle reddeden kurum tâğut hükmündedir ve Müslümanların reddetmesi gereken yapıdır.

“Ne yapmalı?” sorusu bu teşhisin içinde. Hastalık doğru teşhis edilmeden tedâvi mümkün değildir. Doğru teşhise katılan, hatanın nerede olduğunu tesbit eden, çözümü bulmakta zorlanmayacaktır. Çocuk, anne ve babaya emânet olarak teslim edilmiş bir fitnedir/sınavdır. Ana-baba, kendisi veya vekilleri eliyle çocuğun ya İslâm fıtratını koruyacak, ya da şirke bulaştırılacak. İkincisi olursa, âhirette de kendisini bu şekilde yetiştiren büyüklerine şöyle diyecek: *“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, ‘Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e itaat etseydik!’ derler. ‘Ey Rabbimiz! Biz reislerimize/beylere ve büyüklerimize itaat edip uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar’ derler. ‘Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle lânetleyip rahmetinden kov.’”*²⁴³⁸

“Eğitim konusunda neler yapılmalı?” sorusuna verilecek cevabın şekli, öncelikle bizim nerede durduğumuz ile alâkalıdır. Nihâî tercihimizi Allah’tan, âhiretten, cennetten, İslâm’dan, Kur’an’dan yana yapıp yapmadığımızla ilgilidir. İmkân ondan sonraki mesele. Zaten Allah, nihâî tercihini Kendinden yana yapanlara, yollarını açacak, onları güçlerinin dışındakinden zaten hesaba çekmeyecek. Ama önce biz bu tercihi yapmış mıyız, ya da böyle bir arayış içerisinde miyiz, onu sorgulamamız lâzım. Yani, Allah’a kulluğu birinci sıraya alıyor muyuz? İşimizi seçerken, eşimizi, aşımızı seçerken, evlâdımızla ilgili tercihimizi yaparken, kendimizle ilgili kararlar verirken Allah’ı merkeze alarak mı hareket ediyoruz? Yoksa, kulluk görevlerimizle ilgili çoğu alanda mâzeret adıyla bahânelere mi sığınıyoruz?

Okul gibi, askerlik gibi konuları çözmek için devlet gücü lâzım-

dır. Müslümanlar günümüzde dünyanın hemen hiçbir yerinde siyasî otorite oluşturmadıysa, bunu mâzeret sayıp kesin haram olan, hatta haramın ötesinde şirkle bağlantılı olan hususlara bahane arama lüksüne sahip olamazlar. Siyasî otoriteleri yoksa cemaatleri vardır (olmalıdır). Mekke’de camii yoktu, okul yoktu; ama Erkam’ın evi vardı. Ümmetin evleri vardı. Yani camii, okul fonksiyonunu icra edecek, insanlara vahyi öğretebilecek, çocuklarını bu noktada korumalarını sağlayacak, imkânların elverdiği en uygun çözümlere gidilmişti. Yine Hz. Musa, Firavun gibi azgın bir zorbanın her uygulamasıyla tanrılık tasladığı bir yerde risâlet görevine muhâtap olmuştu. Hz. Musa’yla ve O’na iman edenlerle ilgili bir âyet-i kerime var; meâli şöyle: *“Mûsâ’ya ve kardeşine, ‘kavminiz için Mısır’da evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Mü’minleri müjdele’ diye vahyettik.”*²⁴³⁹ Zaferle müjdelenecek mü’minlerin yapmaları gereken zafere yönelik faâliyetler gündeme gelir. Nedir o? Evleri mescid edinmek. Mescid tâbirini bugünkü vâkıadan yola çıkarak sadece namaz kılınıp dağılılan yerler değil; otuz civarında işlevi bulunan, siyasal, sosyal, ailevî ve eğitimle ilgili her türlü düzenlemeyi içeren bir muazzam kurum olarak düşündüğümüzde, evlerin mescid, yani mektep, okul ve insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kurumlar haline getirilmesi emri ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla hantal yapıların modası da geçti. Müslümanlar ne kaybettilerse araçlardan, metotlardan kaybettiler. Halen de yeterince ibret almıyorlar. Çoğunluk olarak 1969’dan sonra bir partinin arkasında faâliyetler yaptılar. Bir düdük öttü, bütün müslümanların faâliyetleri kesiliverdi. Sonra Kur’an Kursu, İmam Hatip faâliyetleri oldu. Bir yönetmelik çıktı, bir başörtüsü yasağı oldu, sekiz yıllık zorunlu eğitim başladı; Kur’an Kurslarının kapıları kapanıverdi. Katsayı değişti, İmam Hatipler câzibesini yitirmeye başladı. Yeni ve köklü alternatifler oluşturulmadı. Vakıflara bazı zorluklar getirildi, tavizler ve geri adımlar hızlandı. Müslümanlar dar ve engelli alanlarda sıkıştılar kaldılar. Yani çok yönlü mobil hizmet alanları oluşmadı. Çok yönlü kullanılabilecek ve değişik planlara müsâit faâliyet için cemaatlere, dernek ve vakıflara çok iş düşüyor.

Okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini zorunlu saymayarak ateist bir insanın çocuğuna din dersini mecbur etmeyen bir düzen, bir müslümana da ateist ve İslâm’ı dışlayan eğitim anlayış ve uygulanışını mecbur etmeme eşitliği tanımalı değil midir? Okulsuz olma özgürlüğü, okul reddetme hakkı, insan hakları kapsamına girmiyor mu? Böyle hukuk anlayışı ve özgürlük olur

mu? Bir Müslüman kalksa, “her istediğiniz bâtilı, zihnine yerleştirmek ve onu düzene uygun bir tarzda bir müşrik vatandaş haline getirmek için çocuğu- mu zorla elimden alıyorsunuz, bu bizim özgürlüğümüzü yok sayan bir durumdur; okul dediğiniz şey, bizim için hapishane ve zindan konumundadır” dese, ne cevap verir yetkililer? Bir hak mıdır eğitim, yoksa vatandaş açısından bir sorumluluk ve zorunluluk mu; devletin uyguladığı tek tipleştirme dayatmasından önce bunu hukukçularına danışıp anayasaya uygunluğunu değerlendirmesi gerekir. Dayatmacı bir düzen hukukun üstünlüğünü tanıyarak özgürlükçü ve eşitlikçi davranır mı; zaten problemin özü bu sorunun cevabında yatıyor.

ABD’de, Avrupa’da okulları ve askerliği protesto eden vicdanî retçiler, “anarşistler”, sikhlar, Yehova şahitleri ve benzerleri var. Buralarda da benzer hak arayışı olmalı. Müslümanların okullara karşı çıkıp alternatif oluşturma çabası, çözümlerden bir tanesi olarak değerlendirilebilir. Bu tavrı beğenmesek, ya da bedelinin zor olduğunu düşünsek bile, içimizden bazılarının yapmaları gereken bir seçenektir bu. On defa başarısız olsalar da, on birincide başarılı olmak niyetiyle denemeleri, eskilerden tecrübe alarak, bazı müslümanların evlerini Erkam evlerine, küçük çaplı mescid ve okul sistemine benzetmeleri gerekiyor. Bunu deneyenler nerelerde hatalar yaptı? Sadece antitez öne çıkarıldığı için çocuklar eksik, yarım yetişti. Okulun yerini başka şeyler doldurdu. Ya da çocuğun kafasında okulun bir eksikliği vardı, bu giderilemedi; hatta okul putlaştı, yüceldi, büyük bir değer oldu. Diploma kutsal bir kitaba dönüştü. Bunlara alternatif neler olabilirdi, başka hatalar nelerdi ve nasıl düzeltilebilirdi?

Çok ilkel usuller ile, dayak ve baskı ile Kur’an Kurslarımızda hâfızlık yaptırılıyorsa bu köhne ve gayri İslâmî metotla çocuklarımızın patolojik ruh hali sergilememesi veya Kur’an sevgisinden mahrum, ibâdetlere soğuk olmaması mümkün değil. Çocuk yaştaki öğrenciler için onsuz olunamayacak kadar önemi olan oyun alanı yoktur, okul olmaya uygun bina yoktur, uygun bahçe yoktur, öğretmende pedagojik formasyon ve sevdirmeye gayreti yoktur, daha nice şeyler yoktur. Peki, böyle oldu diye biz Kur’an’ın eğitimine soğuk mu bakmalıyız? Yani “Kur’an Kursu faaliyetlerimiz tıkandı, çalışmıyor artık; bir daha böyle bir şey yapmamalıyız, başarısız olduk”mu demeliyiz? Yoksa daha güzel bir Kur’an Kursu modelini oluşturmaya, en azından teori planında, yeşil ışık mı yakmalıyız? Okul meselesi de böyle, sekiz on tane müslüman bir araya gelebilir, eski tecrübelerden yola çıkarak, belirli bir yaşa kadar

çocuklarını yetiştirmek için özel hocalar tutabilir. Ama bu, çok az bir kesimin büyük bedeller ödemeyi göze alarak yapabilecekleri bir tercihtir. İngiltere’de bile daha dün müslüman olmuş Yusuf İslâm kalkıp İslâm Okulu kurarak işe başlıyorsa, bu ülke insanı çok geride kalmış demektir.

Öncelikle vurgulamalıyız ki, İslâm’ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerdeki **okullarda müşrik olmama özgürlüğü yok. Öğrenci ve öğretmen olarak şirk tornasından geçmeme hakkı için mücâdele gerekiyor.** Bir manifestomuz yok. Bir müslümanın her çeşit eğitim kurumlarında yapmasının kesinlikle câiz olmadığı şeyler, câiz tâbirinden de öte insanlık suçu olduğunu ilan edecekleri, resmî âyinlerde şirk unsuru olan hususlar varsa bu törenler, bazı derslerde kabulü ve dillendirmesi şirk olan durumlar varsa onlar, kamuoyuna hâlâ yansıtılmamıştır. Burada ben, tartışmalı olan, yorum tâbi olan hususları kastetmiyorum. Çok net olarak, eğitimle ilgili İslâm’la bağdaşmayacak şirk unsurları şunlardır diyerek maddeleştirip kamuoyuna veli, öğrenci ve öğretmenlere ilan ve tebliğ bile edememiştir. Her vatandaşın ve her düzenin bunları rahatlıkla bilmesi ve zulmün boyutlarının sergilenmesi gerektiğini düşünüyorum. Varsa yoksa sadece başörtüsü yasağı gündemde. ABD gibi, Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleri gibi, başörtüsünün suç olmadığı memleketlerde yaşasaydık, bizim okullardan istediğimiz olmayacak mıydı? Yani sadece üniversitelerde ve sadece başörtüsünden başka. Başörtüsüne bile müsaade etmeyen bir zihniyet aracılığıyla, başın içine koyduğu bilgi ve kültürün ne olup olmadığı, ciddi mânâda maddeler halinde net olarak dosta düşmana ilan edilebilmiş bile değildir ki, ona göre eylem planı hazırlansın.

Okullarda Darwin teorisinin ve benzeri özgül ağırlığı fazla olmayan birkaç meselenin, bir de ahlâkî problemlerin dışında karşı çıkılması gereken meseleleri yok gibi davranıyor müslümanlar. Yani kim neye niçin karşı çıkıyor, kim neyi niçin istiyor; belli değil. Karşı çıkılan şeyler olmazsa olmaz şeyler midir, olmazsa güzel olur cinsinden midir, bu da net değil.

Çocuk, anne ve babaya emânet olarak teslim edilmiş bir fitnedir/sınavdır. Ana ve baba, kendisi veya vekilleri eliyle çocuğun ya İslâm fitratını koruyacak, ya da şirke bulaştıracak. İkincisi olursa, âhirette de kendisini bu şekilde yetiştiren büyüklerine evlât şöyle diyecek: *“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, ‘Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e itaat etseydik!’ derler. ‘Ey Rabbimiz! Biz reislerimiz, beylerimize ve büyüklerimize*

itaat edip uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar’ derler. ‘Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle lânetleyip rahmetinden kov.’”²⁴⁴⁰

Çağımız, bilgi çağı değil, bilgi kirliliği çağıdır. Modern yaşam biçiminde insanların beyni çöp kutusuna döndü. Vahiyle bağları koparılan insana eğitim kurumları, medya, teknoloji, çevre bırakın âhireti, dünya için bile gereksiz, hatta zararlı şeyleri bilgi ve kültür adına (insan istemese bile) dayatarak depoluyor. İnsanlar, vahye dayalı gerçek ilimden koparılıp lügat ve itikadî anlamlarıyla cehâlete itilirken, diğer yandan bilgi kirliliğinin kurbanı oluyorlar.

Kurumlardan ve çevreden öğrenilenlerin hepsi de yanlış ve zararlı değil elbette. Ama vahiyle, dünyada ve âhirette insanı kurtaracak “ilim”le karşılaşılınca küçük bilgi kısıntıları şeklinde kalmaktadır bunlar. Bırakın zararlısını, “faydasız ilimden” bile Allah’a sığınmaktadır tek önderimiz.²⁴⁴¹ Bilgi kısıntılarının “ilim” haline gelmesi için vahiyle sağlamasının yapılması, hazmedilip özömsenmesi, posasının çıkarılması, pratikte faydalı hale gelip uygulanması gerekmektedir. Yine illet ve gâyesinin belirlenmesi, Allah rızasına hizmet etmesi, bütün içindeki yerinin uygunluğu ve insanlığın hayrına/salâhına hizmet etmesi lâzımdır. Kur’an’a göre âlim kuru bilgi sahibi, hele kitap yüklü merkep²⁴⁴² değil; Allah’tan huşû duyup titreyen muttakî kimsedir.²⁴⁴³ O yüzden takvâdan uzak bilgi ilim sayılmaz, hele vahiyden kopuk ve kişiyi Allah’tan uzaklaştıran şeyin adı kesinlikle “ilim” olamaz. Eğitim, insana yön vermek, onu yönlendirmektir. Terbiye (eğitim) insanı inşâ etmek demek olduğundan mutlak terbiyecisi/eğitimci ancak Allah’tır. O’ndan kopuk bir eğitimci farkında olmasa bile rablik iddiasındadır. Osmanlı dedelerinin yaptıklarının tam tersi bir uygulama ile karşı karşıyadır bugün bu topraklarda yaşayan nesiller; tersine bir devşirme söz konusudur.

Evler, sadece çocukların değil; anne ve babanın da okuludur.

Ama ana ve babaları yetiştirecek ehil ve emin yerlere büyük ihtiyaç var. Müslüman cemaat ve teşkilâtlara düşen önemli bir görev, çocuklardan önce ana ve babaları yetiştirmek olmalıdır. Evlilik ve ana baba okulları açmalı, geliştirmelidirler. Eğer baba evinde ve evlilik öncesinde anne adayı, kendini yeterince yetiştirmediyse, evlilikten sonra sorumluluk hanımın kendisiyle birlikte

2440 33/Ahzâb, 66-68

2441 Tirmizî, Deavât 68, hadis no: 3711

2442 62/Cum’a, 5

2443 35/Fâtır, 28

kocaya âittir. Zarûri olan hususları ya bizzat kocası öğretecek, ya da öğrenmesine imkân ve fırsatlar oluşturacaktır.

Dernek, vakıf ve kursların durumu da gözden geçirilmelidir. Dine hizmet iddia ve amacıyla ortaya çıkan İslâmî eğitime katkı hedefindeki kurumlar giderek bu araçların amaçlaşması ve motor olmak yerine fren görevi üstlenmeye başlaması riskine karşı çok uyanık olmalıdırlar. İnsanları Allah'ın dininden uzaklaştırıp kendi sapık anlayışlarını topluma dayatan câhiliyyenin hâkimiyetinde, onların yönlendirmesine açık kurumlar ve hantal yapılanmalar yerine; ciddi, özgür ve özgün alternatifler, gerekli değişime çabuk uyum sağlayabilecek mobil çalışma sistemleri ve farklı seçenekler oluşturulmalıdır.

Eğitim, hevâî isteklere (vahyin tesbit ettiği şekilde) istikamet ve sınır tâyin edebilecek irâde eğitimini, tevhidî bilinci, ibadete devamı ve ahlâkî özellikleri ihmal etmeyecek şekilde, daha doğrusu bunların temel alındığı bir ölçüde değerlendirilmelidir. Bunların, vahyi merkeze almadan yerine getirilemeyeceği gibi, ümmet planında ve ideal tarzda yerine getirilmesi ve eğitim problemlerinin kesin çözümü için İslâmî bir otoriteye ihtiyaç vardır. Bununla birlikte cemaatler ve riskleri göze alabilen müslümanlar, kendi çocuklarıyla ilgili radikal (tâğutun kurumlarını reddedip onlarla uzlaşmayan) tavırlar alabilmeli; lokal, kısmî ve yüzeysel de olsa çözümler üretmek için işbirliğine gidebilmelidir. Yakın yaşlarda çocukları olan beş on ebeveyn birleşerek ev ortamını okula dönüştürecek çalışmalar yapabilmelidir. Ama, riskleri göze alamayan mü'minleri bırakın tekfir etmeyi, onları kıracak tavırlardan bile kaçınmalı, halleriyle örnek ve alternatif olmaya çalışmalıdır. Unutmayalım, bu din, sadece kahramanların dini değildir. Herkesten kahramanlık beklenemez. Kaldı ki, günümüzdeki kahramanlar, bu özelliklerini hayatın tüm alanlarına da taşıyamadıklarını itiraf etmelidir. Unutulmamalı ki eğitim, hayatın sadece bir parçasıdır; tümü değil.

Çözüm konusunda azîmet veya ruhsat olarak iki çizgiden biri seçilmelidir. İlki, yanlış olarak radikallik denilen savaşçı kimliği, Allah askeri olmak ile; diğeri de en asgarî bir tevhid eri Müslüman kimliğiyle alâkalıdır. Birincisi toptan reddetmektir, tüm tâğutları ve tâğûtî kurumları. Bedeli vardır elbette bu tavır. Mümkün ki, bu tavır savaş ilanı kabul edilecek, sürgünler yani hicretler, mahrûmiyetler, sıkıntılar, cezalar gibi karşı tarafın zulmüne göğüs germeyi gerektirecektir. Ayrıca, alternatifler oluşturmada sadece tavır almak yeterli olmadığı için imkânlar oranında çözüm üretmeyi, müslümanca bir eğitim

arayış ve çabalarını da mutlaka oluşturma mecburiyetini de ebeveynin sırtına yükleyecektir.

Her müslümanın kahraman olması beklenemeyeceği, İslâm'ın bedevîlerin, ihtiyar kadınların, âciz müstaz'afaların da dini olduğu için, ruhsat yolu da tercih edilebilir. Bu konuda, tâviz verilebilecek hususlarla tâviz verilmesi bir Müslüman için mümkün olmayan şeyleri ayırt etme mecbûriyeti karşımıza çıkmaktadır. Müslüman, İslâm'ın hâkim değil mahkûm olduğu ülkelerde ve böyle ortamlarda belki zâhiren tâğutların egemenliğini kabul etmiş gözükerek Allah'ın affetmesini umacağı günahlarla bu konuda tâviz vererek kurtulabilir. Ama, yeterli bir ikrâh olmadığı müddetçe küfür lafız söyleyemez ve küfür davranışlarını sergileyemez. Bülûğa ermemiş olan temyiz yaşındaki çocukların mürtedliği de geçerlidir Hanefî fıkhnca. O yüzden çocuğunu kendi elleriyle ateşe atmamak için ebeveyn, onu kurumlardaki küfre karşı uyarmalı, Müslüman kimliğini nasıl taşıyıp nasıl koruyabileceğini iyi öğretmelidir. Cezalar da verilse, tâğutların övgüsü niteliğindeki şiirleri okumayacak, onların övüleceği bayram ve törenlere katılmayacak, en azından ağzından tâğutların kutsallarını över anlamda sözler çıkmayacak ve bu tür davranışlardan her ne pahasına olursa olsun uzak kalacaktır. Bu konuda ant törenleri ve bayramlar çözüm getirilmesi gereken problemler olarak karşısına çıkacaktır Müslüman ebeveynin. Derslerdeki terslikler, yani bir Müslüman açısından küfür olan hususlar tesbit edilmeli ve zihin ve gönüllere o tür zehirli gıdaların girmemesine özen gösterilmelidir. Okullarda nasıl gıdalar verildiği, her akşam çocuk eve geldiğinde kontrol edilmeli ve varsa zehirler iyice yerleşmeden hemen temizlenmelidir.

Radikal çözümlere ve resmî olarak riskli tavırlara hazır değilse ebeveyn, yine yapabileceği hayli tedbirler vardır. En azından cumartesi ve pazar günleri, hiç değilse bir günün yarısı, çocukların İslâmî eğitimine ayrılabilir. Mahallenin çocukları her hafta ayrı bir öğrencinin evinde velîlerin tâyin edeceği şuurlu bir veya birkaç öğretmenle eğitim ve terbiyesine teslim edilir. Bir mahallede beş on velî bir araya gelip imkânlarını birleştirerek çocukları için alternatif çözümler üretebilir. Üretmiyorsa, samimi ve gayretli olmadıklarındandır, diğer gerekçeler bahaneden öte bir değer taşımaz. Bireyler olarak bu işlerin üstesinden gelinmiyorsa, cemaatleşerek, eğitimin sancısını duyan insanlar birleşerek bu hayatî meseleye kısmî de olsa çözümler getirebilir. Zâten Allah, kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklediğinden, ancak

devlet otoritesiyle çözülebilecek ideal ve kesin çözümler de acele olarak beklenmemelidir.

Müslümanım diyenlerin genelini bağlayacak şekilde yine de çok şeyler yapılabilir.

NELER YAPILABİLİR?

1- Evler okul olmalıdır. Çocuğun eğitiminden dinimize göre direkt olarak ebeveyn sorumlu olduğundan esas muallim ve mürebbi (öğretmen ve eğitici) anne ve baba olmalı, evler de esas okul haline gelmelidir. Kişilik/karakter eğitimi esas olarak ancak evde ve aile ortamında verilip inşâ edilebileceği gibi; müslümanlık da, ahlâk, sevgi ve samimiyet gibi erdemler de çocuğa mükemmel olarak ancak evde kazandırılabilir. “Koca”, aynı zamanda “hoca” olmalı; evin reisi, liderliğini evde imamlik, muallimlik ve muhtesiblik yaparak da yerine getirmelidir. Çocuğunu canından fazla seven anne, onun cehennemde yanmasına rızâ göstermediğini davranış ve fedâkârlığıyla ispat etmelidir. Çocuğunu cehenneme götüren inanç, düşünce ve eylemlerden koruyacak şekilde onu eğitmenin yollarını bulabilmelidir.

İnançlar, değerler, gelenekler ve iyi alışkanlıklar, daha çok aile içinde kazanılır. Çünkü çocuğun şahsiyetini kazandığı devre, aile içinde geçer. Çağdaş tüm pedagoglar, “altı yaşa kadar çocuğun karakteri nasılsa, ondan sonraki yaşantısında fazla ekleme yapılmadan aynı izler devam eder” görüşünde birleşirler. Bu sebeple, ilk yıllardaki eğitim ve terbiye, hayâtî ve hayat boyu önem taşır.

2- Münkerden nehy görevi yapılmalı, çocuk evde karantinaya alınıp, günlük ve haftalık arındırmalardan geçirilmelidir. Okulun, iletişim araçlarının, medyanın, sokağın/çevrenin münkerlerinden çocuklar evde arındırılmalı, gönül ve zihinlerine bulaşmış tortuların atılması sağlanmalıdır. Çocuklarımız, okul sonrası, seyrediyorlarsa tv. sonrası ve giriyorlarsa internet sonrası virüs taramasından geçirilmelidir. Çocuk eve geldiğinde, yanlış bilgilerden, câhilî kültürden, kötü ahlâktan, çirkin alışkanlıklardan temizlenmelidir; çamurda oynayan çocuğun eve girer girmez temizliği yapıp mikroplardan arındırıldığı gibi. Küfür ve şirk başta olmak üzere kötülüklerden, Allah’a isyan sayılacak davranışlardan, yalan ve hayâsızlık gibi her çeşit kötü

alışkanlıklardan ve tiryakiliklerin her türünden koruma faâliyetleri yapılmalı, çocukları doğru ve faydalı kaynaklarla temasa geçirmelidir. Okuduğu kitapları, gazeteleri, konuştuğu arkadaşlarını, terbiye ve eğitim verenleri, seyrettiği filmleri, oynadığı oyunları... kontrol etmeli; gerektiğinde ambargo koymalıdır. Bütün bunları kendi yerine ve daha güzel yapacak Allah korkusunu, ihsan bilincini, tevhid şuurunu gönlüne yerleştirmelidir. Anne ve babalar gecesini gündüzüne katıp, “çocuğumu nasıl müslümanca yetiştirebilirim?” diye planlar, programlar yapmalıdır.

3- Emr-i bi'l-ma'rûf yapılmalı, hakkı tavsiye etmeli ve tevhîdî eğitim ve şuur verilmeye çalışılmalıdır. Bütün bunlar mutlaka sevdilerek yapılmalı; eğer dinden nefret ettirecekse usûl/metod mutlaka değiştirilmeli, dini sevdirmeye ve dinî bilgi konusunda mutlaka birinden tâviz verilmesi gerektiğinde sevgiden/sevdirmekten kesinlikle taviz verilmemelidir. Çocuklara özgüven ve güzel ahlâk kazandırılmalıdır.

4- Helâl haram ayırım ve bilincini aşılarken, haram lokmadan uzak şekilde temiz gıdalarla beslemenin eğitimle çok yakın ilişkisi unutulmamalıdır. İsrâfın her çeşidine ve özellikle zaman savurganlığına meyletmeyecek bilinç verilmelidir. Çocuklarının gıda ihtiyaçlarını karşılamayan ya da tamamen hastalık taşıyan mikroplu pis gıdalarla onları besleyen anne ve babanın suçluluğu kabul edilir de, midelerinden çok daha önemli olan kafa ve gönüllerini aç bırakan veya ondan daha kötüsü, hastalıklı düşünce ve inançlarla doldurulmasına sebep olan ebeveyn suçlu sayılmaz mı? Ebeveynin çocuklarının midesini doldurup kafa ve kalbini ihmali, kapitalistçe bir zulümdür elbet. Ama şunu da unutmayalım: Nasıl midelerini mikropsuz, zehirsiz gıdalarla, dengeli beslenme kurallarıyla doldurmak zorundaysak; kafalarına ve gönüllerine giden gıdaların da mikroplardan arınmış, çocukları zehirlenmeyecek ve dengeli beslenmeyi sağlayacak temel gıdalardan seçmemiz gerekmektedir. Abur cuburla midenin doldurulması gibi, abur cuburların okunması veya seyredilmesi de insanı hasta eder. Bazı ana ve babalar, çocuğuna okul ders kitapları dışında kitap almayı, oyuncak kadar bile önemli görmemekte; çocuğunun tevhîdî iman ve ibâdet bilincine sahip olmasını, güzel duygularının güçlendirilip doğru yönleri kanalizasyonu lüks saymaktadır. Kendi çocukluğunda kitapla büyümediği için, çocuklarının kitap ihtiyacını umursamamaktadır. Hâlbuki öyle acâyip bir düzen ve ortamda çocuklarımız hayata atılıyor ki, bu devirde okumayanların, canına okuyorlar. Tabii, neyi nasıl okuyacağını bilemeyenler de intihar etmiş oluyor.

5- İslâm'ı sevdirmeli, çok küçük yaştan itibaren Allah sevgisi, Peygamber sevgisi vermeli; her sevgiden önce ve en büyük sevgi olarak. İlâhî emirleri, ibâdetleri niçin yapması gerektiğini anlatmalı, her konuda şuurlandırmaya çalışmalı, okuduğu Kur'an'ın ne olduğunu, ne emirler içerdiğini, anlamını, namaza niçin ihtiyacı bulunduğunu... öğretip sevdirmeli. Bir yandan cihad sevgisi ve hazırlığı, diğer yandan sanat sevgisi kamçılanmalıdır. Balık avlayıp vermek yerine, balık tutmayı öğretmeli, Allah sevgisi ve belirli yaştan sonra da Allah korkusu ve takvâ bilinci verilmeye çalışılmalıdır. Sorumluluk ve görev şuuru aşılanmalıdır. Kız çocuklara küçük yaşlardan itibaren tesettür ve hayâ bilinci, kız ve erkek çocuklara ibâdet ve özellikle namaz şuuru kazandırılmalı ve bu konuda çok titiz olunmalı.

Görüldüğü gibi esas iş, ana ve babaya düşmektedir. Bunun yanında elbette çözüme katkı cinsinden cemaat ve kurumların da büyük sorumlulukları vardır. Mü'minler, böyle bir konuda birbirleriyle yardımlaşmayacak da hangi konuda yardımlaşacak? Bu alanda kimler neler yapabilir, özeti olarak ona temas edelim:

Cemaat ve kanaat önderleri, yazarlar ve hocalar eğitimi ciddiye almalıdır; faâliyetlerinin birinci sırasına, merkezine yerleştirmelidir. Yapılabilecekleri tavsiye etmekle, sempatizanlarını yönlendirmeye de yetinmemeli, bu konularda öne düşmeli, örnek olmalı, organizelere katkıda bulunmalıdır.

Asr-ı saâdetde eğitimin merkezi olan câmilerimizin bugünkü şartlarla bu alanda bir boşluğu doldurabileceklerini sanmıyorum. Elif be öğretiminden (öğretir gibi yapmaktan) ibâret olan câmi kursları, hiçbir şekilde alternatif özelliklere sahip değildir; "yetersiz" bile değildir. Kur'an eğitimi daha farklı mekânlara taşımanın şu ortam için daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Yayınevleri, tevhidî duyarlığa sahip uzmanlara eğitimle ilgili alternatif kitaplar, dergiler, broşürler hazırlattırıp bunları yayınlatabilir. Sesli ve görsel malzemeler alanında faâliyet yapabilenler bu alanda hizmet verebilir.

Radyolara da büyük iş düşmektedir. Radyo okulu şeklinde çalışmalar yapılabilir. Okul ciddiyeti ve programıyla müfredatlar hazırlanıp sunulabilir. Okullarda uygulanan ders konularının tashihi yapılabilir.

Cemaatler, dernekler, vakıflar ana baba okulları/kursları açabilir.

Ders araç ve gereçleri hazırlayabilir. Sadece kendi mekânlarında eğitime katkıda bulunmakla yetinmeyip evlerdeki çalışmalara yön verecek katkılar ve destekler sağlayabilir. Her yaş dilimine yönelik kitap, dergi, CD, kaset, hatta radyo ve TV faâliyeti yapabilir.

Allah, Kitab'ında Kendi yolunda cihad edenlere yollarını açacağını vaad ediyor.²⁴⁴⁴ “Kim Allah’tan korkar takvâ sahibi olursa, Allah ona bir çıkış yolu verir.”²⁴⁴⁵ Yeter ki samimi olunsun ve gönülden istensin...

İnsanımızda yeterli şekilde savaşıcı kimliği yok. Truva atının içerisinde, karşı tarafın savaşıcısı olarak bir misyon yüklenmeliyiz; Hz. Musa’nın Firavun’un sarayında üstlendiği bir misyon gibi. Bu noktada biz çocuklarımıza dâvâ adamı kimliğini verirse, çocuk kendiliğinden yola girer diye düşünüyorum. Tamam da bu kimliği vatandaşa ne kadar verebilmişiz ki, o çocuğuna versin?

EVLERİMİZ

Acaba hangi kurumlar Ali’leri ve Fâtıma’ları oluşturdu, bunlar hangi kurumun ürünleriydi? Dolayısıyla burada evi merkeze alarak değerlendirebilirsek, İslâmî bir toplumda, üç sacayağı kurum vardır. Bu ev, cami ve medresedir. Medrese yerine bugün dernek vs. diyebiliriz. Ama işte Hz. Musa ile ilgili ayete²⁴⁴⁶ ve Mekke dönemindeki Hz. Peygamber’in uygulamalarına baktığımızda, ev dışında bir kurum yok. Ev, başkalarının müdahale edemeyeceği bir alan. Dolayısıyla tek kurum var. Hz. Musa’ya vahyedildiği gibi, **“evlerinizi mescid edinin”** ki, ben mescidi genel anlamda geniş fonksiyonlu bir yer olarak düşünüyorum.

Darul Erkam bir evdi. Bu gün eğitimin de yön vericisi, bel kemiği olması gereken yerlerimiz evlerimiz olmalı. Biz, kurumları olmazsa olmaz gibi gördük. Alternatifleri, illa bir kurum vasıtası ile düşünmenin çıkmazlarını hesaba

2444 29/Ankebût, 69

2445 65/Talâk, 2

2446 10/Yûnus, 87

katmalıyız. **“Okullarla nasıl yarışabilirim?”** diyoruz. Bu, imalâthaneye bile sahip olamayan sadece el tezgâhı olan birinin fabrika ile yarışma zorunluluğu duyması gibi bir şey. Dolayısıyla yarışmaya kalkıyoruz, galip olamayacağımız bir savaşa giriyoruz, yaralarımız büyüyor, çıkmaz sokaklara kendimizi mahkûm ediyoruz.

Burada yine **Hz. Peygamber’in olumlu bir vasfı olarak “ümmî” vasfını ele almak lâzım. Ümmî, “okuma yazma bilmeyen”den ziyade, “anneye mensup olmak” demektir. Yani, anneden doğduğu gibi, fitrî yapısını koruyan demektir ümmî.** Câhiliyyenin hiçbir pisliğine bulaşmamış, fitratına uyan demek. Ümmet kelimesi de aynı ümm kelimesinden türemiştir ve anne kavramının olumlu yapısını içerir. Çocukların yetişmesinin sorumluluğu, anne ve babaya ait olması gerekirken, bu işi anne ve babanın vekillerinin merkeze alındığı ve yarışamayacağımız bir alan olan kurumlar ile halletmeyi öncelikliyoruz. Hâlbuki, Hz. Fâtıma’yı babası Hz. Peygamber yetiştirdi. Hz. Ali’yi de Erkam’ın evi ve Peygamberin öğretmenleri yetiştirdi. Herkes kendi çocuğunu evvelâ kendisi, diğer müslümanlarla yardımlaşarak yetiştirmeye çalıştı. Bu durumda kurumların hegemonyası olmayacak, mağlup olma riski büyük olan bir alana müslümanın kendisini sıkıştırması söz konusu edilmeyecektir. Okullar sadece belirli saatlerde, sadece belli mekânda, sadece uzmanı olan öğretmenin, sadece kendi müfredatı ve konusuyla ilgili, sadece eğitim (aslında sadece öğretim) verdiği bir kurum. Hâlbuki insan yetiştirmenin bireyle, zamanla, mekânla, konuyla, öğretmeyle sınırlanamayacak kapsamda yüceliği vardır.

Bunun yanında hiçbir öğretmen, öğrencisini bir anne ve babanın evlâdını sevdiği kadar sevmeyebilir, onların fedâkârlık yapacağı kadar yapamaz. Fıtratta bu denli sevgi ve özverlilik yok çünkü. Belki öğretmen de çok gayretli olabilir, ama fedâkârlık ve sevgi anlamında anne ve babanın yerini hiçbir eğitimci, hiçbir öğretmen tutamaz. İşte biz bu yedeği, vekili asıl yapı yerine koyduk. Yani Musa (a.s.) döneminde de, Mekke döneminde de evin merkez teşkil ettiği bir yapı var. Camiler de, bugün İslâmî merkez ve eğitim mekânı olarak kullanamadığımız dışlanmış bir yer haline geldi. Yani câmiler bir devlet kurumu durumunda. Kanunlar var, yönetmelikler var, devlet buraları nasıl işleteceğini belirliyor. Hatta imam olmak için kanun açısından müslüman olma şartı aranmıyor. Hatırlayın, Turan Dursun gibi ateist ve İslâm düşmanı biri yıllarca müftülük yaptı, imamların âmiri oldu. .

Demek ki, bugün tarihe karışmış medresenin yerini tutan özgür ve bağımsız İslâmî bir eğitim kurumu olmadığı gibi, câmiler de bu özelliklerden aynı derecede uzak. Tek kurum kalıyor; o da ev. Zaten insan eğitiminde ana ve babanın rolü başkasına devredilemez. Ailenin merkezî bir rol üstlenmek zorunda olduğunu söylemek istiyorum. Çocuğunun eğitiminin kendisini direkt ilgilendirdiği kişi, anne ve babadır. Her doğan çocuk İslâm fıtratı üzerine doğar, annesi ve babası onu hristiyanlaştırır, yahudileştirir (hadisin bir rivâyetinde), müşrikleştirir. “Müslümanlaştırır” denmiyor. Zaten müslüman fıtratı ile doğmuş. Bu aslî yapı korunup kirlenmezse, zaten müslüman olacak. İkinci olarak “çevre şartları, okul, çocuğu hristiyanlaştırır...” da denmiyor; anne ve babasının bu işlevi gördüğü söyleniyor. Dolayısıyla okul, çevre, televizyon dediğin şey, anne ve babanın seçtiği, kendine bir vekil olarak görev ve yetki verdiği şeylerdir. Anne ve baba, çocuğunu İran’da ya da Mekke’de yetiştirmek isterse, televizyon ya da çevre faktörleri (arkadaş, okul, medya, oyun, iş, komşu ve benzeri) de çok farklı olabilecek, hatta çevresel sorunlar çözüme dönüştürebilecektir.

EĞİTİM VE OKUL KELİMELERİ; ALTERNATİF HAKKI

“Eğitim” kelimesine gelince; Bu kelime kaç yılında ortaya çıkmış araştırdım. 1935 Yılında türetilmiş, yani uydurulmuş. Okul kelimesi de 1934 yılında türetilmiş. Türkçe “okumak” fiilinden türetilmiş. Ne var ki, kelime köklerinin sonuna “-il/-ul” eki, 1934’e kadar hiç kullanılmadığından ek Türkçe yapım ekine, “okul” da kelime yapısına uygun değil. İngilizcesi school olan école (ekol)ün karşılığı yerine bozuntusu tercih edilmiş; aynen Batı kavram ve yaşayış tarzının biraz bozulmuşu ithal edildiği gibi. Türkçe okul haline getirilen “ekol”ün aslı da ilk olarak Yunanlılarda ortaya çıkmış Milat öncesi Atina adındaki uygarlık kabul edilen yaşam biçiminde. Tuhaftır, “aristokratların hayatı getirisi olmayan uğraşlara vakit ayırabilmesi”ni ifade eden bir anlamı var. Helenistik devirde bu kelime, eski Atinalılar gibi entel tarzda sohbet etmenin tekniklerini öğreten kurs anlamı kazanmış. Çağdaş Batıda ancak her türlü okul anlamında kullanılmaya başlanmış. Okul karşılığındaki ekol kelimesi; ilk ve esas olarak insanları etkileyecek, retorik ve söz sanatları tabir edilen söz canbazlığını, nutuk atmaya entel tabakaya öğretme amaçlı olan, paralı kurumlara deniliyordu. Yani zannedildiğinin aksine okul kurumu, toplumun bireylerini, uyumlu vatandaş hale getirmek amaçlı, insanı düşünen, çocuğu düşünen, kendi sistemleri açısından da olsa onları topluma faydalı bir birey haline getirmek isteyen bir kurum değil. Entel bir zevk için bir kültürel etkinlik

amaçlı, zengin ve şımarık aristokrat sınıfına, hitabet ağırlıklı, daha çok da laf ebeliğine dayanan faydasız (*faydasızın altını kendileri çiziyorlar, kelime bu anlama geliyor*) şeylerin öğretildiği bir kurum olarak işlev görmüş. Giderek bu anlayışla, alternatif denilen okullar açılmış, Atina'dan Isparta'ya ve Roma'ya ihraç edilmiş; sonra da Ortaçağ zihniyetinde dogmaların öğretildiği bir kurumlar haline getirilmiştir.

Bugün bizim kendisinden aldığımız ekol kelimesi ile kurumun iç işleyişiyle, müfredatıyla etkilendiğimiz Batı, söz gelimi “okulsuz toplum” çağrılarına müsamahalıdır, aynı zamanda alternatif okullara da yeşil ışık yakar. Bugün ABD dâhil Batı ülkelerinin hemen hepsinde, ilkokuldan üniversiteye kadar, Hristiyanlara, yahudilere komünistlere, ateistlere ve hatta bir kaşık suda boğmak istedikleri Müslümanlara okul açma özgürlüğü var. Yani siz belirli sayıdaki farklı ideoloji veya din mensubu insanlar müracaat ediyorsunuz, o devlet size finansmanını sağlıyor, binasını temin ediyor, imkânlarını veriyor. Ne yaparsan yap, Tevrat Kursu, Kur'an Kursu gibi faaliyetini yap; hatta öğretmenini ben seçeceğim, müfredatını da ben tespit edeceğim bile demiyor. Siz şartlara uygun hangi öğretmenleri istiyor, nelerin okutulmasını talep ediyor, eğitim sisteminizin nasıl olmasını arzu ediyorsanız, çoğu tercihi size bırakıyor. Düzenin kendisinin belirlediği çok az şeyler var. Söz gelimi, eğitim dilinin o ülkenin dili olmasını şart koşuyor, anayasasının zorunlu kıldığı ırkçılık yapılmaması gibi üç - beş madde ile sınırlanabilecek şeyler istiyor ve alternatif eğitim modellerine tümüyle açık olduğunu ifade ediyor. Hatta daha öte, **“ben bu alternatifleri de beğenmiyorum ya da benim alternatifim yok”** diyen bir kimseye, okula gitmeme özgürlüğünü nice Batılı ülke tanıyor. Meselâ kendilerine “anarşistler” denen kimseler okulları protesto ederler ABD’de, Avrupa’da; okulları ve askerliği protesto etme hakkı vardır bazı bedellerini ödemekten kaçmayan insanların. Böyle bir özgürlüğü tanıyor. Yani kendilerinden hem “okul”un adını hem yapısını aldığı sistemden çok daha fazla dayatmacı olmuş Ortadoğu ülkeleri. Kraldan daha fazla kralcılıktır bu.

Onların bile tümüyle dışlamadığı, alternatif olarak müsaade ettiği bir sistemi, özgürlüğü müslümanların yaşadığı ülkelerde küçük çapta bile göremiyoruz. Bilmem bilir misiniz Hollanda’da 40’ın üzerinde İslâm ilkokulları vardır, iki tane İslâm üniversitesi vardır. Birinin başında rektör olarak Ahmet Akgündüz, diğeri Suleyman Ateş (hâlâ başında mı biliyorum?) var.

Acıdır ki müslümanlar da bu sistemden râzı pozisyonunu üstleniyor. “Çocuğun yaramazlığından kurtulalım da, okulda vakit geçirsin de ne olursa

olsun” diye düşünüyor, çocuğu başından savmak istiyor. Camiye çocuğunu gönderen anne ve babanın düşüncesi de farklı değil. Aslında şu var; biz çocuklarımıza iyi bir eğitim verebilsek, ister o çocuk Truva atında olsun, isterse başka bir yerde olsun büyük zararlara uğramayacak. Meselâ bir Amerikan okulunda okuyan İslâmî açıdan eğitilmiş şuurlu bir çocuk, bu eğitimin zararlarından büyük ölçüde etkilenmeyebilir. Ama, işin bir de takvâya, hatta fetvâya/fıkha uygun olup olmaması ve ne kadar ideal olup olmadığı konuları var; o yüzden hiç zararının olmayacağını söylemek de zor. Ancak, mevcut şartlar içinde bu tavır, ehven sayılabilir. Yahûdiler, ırkçılık öz güveniyle istiğnâ ve istikbar psikolojisi ile çocuklarını şekillendiriyor. Bizde durum çok farklı. Seviyeli, güvendiğimiz yüz Müslüman kişiyle bir anket yapsak, çocukları ile ilgili sorunları olup olmadığını araştırsak, çocuklarının müslümana yakışır bir durumda olup olmadığını sorsak, fotoğraf, durumun çok ciddi olduğunu gösterecektir.

Çocuğu dört bir yanından kuşatan tuzakları değerlendirdiğimizde; eğitimcilerin, hocaların bile kendi çocuklarını tam yetiştirdiklerini iddia etmek zor. Belki başka çocuklarla meşgul olurken, kendi çocuklarını ihmal ediyor. Ama, bu eğitim işini, en yakınlarımızı kuşatacak şekilde dahi beceremiyoruz. Bu bir vâkia. Birisi; *“ben gemisini kurtaran kaptanı”* dese bile bu bir istisnadır. Bu sorun ciddi olarak ev merkezlerine alınmalı, hafta sonları ya da her boş zamanlarda câmi ve medrese fonksiyonunu kısmen üstlenen derneklerde, uygun yerlerde sistemli çalışmalar yapılmalı.

Tanışılan bir çocuğa hemen şöyle sorular sorulur: “Hangi okula gidiyorsun, kaçınıcı sınıftasın, derslerin nasıl?” Ama: “Namaz kılıyor musun? Kaç sûre ezberinde? Kur’an okumasını öğrendin mi? Televizyon seyrettiğin kadar Kur’an meali niye okumuyorsun? Kimin hayatını daha iyi biliyorsun: Filan devlet adamı, falan sanatçı veya futbolcunun mu, Peygamberimiz’in mi?” gibi soruları müslümanlar müslüman çocuklarına sormayı akletmezler.

Okuldaki başarı mı, hayattaki başarı mı; dersler mi, ahlâk mı; notlar mı ibâdet mi? Yani, lise sınavı, üniversite sınavı mı, yoksa Allah’ın dünyadaki kulluk sınavı mı? Bunlardan hangileri daha öncelikli olmalıdır? Çocuğunun sabah namazına kalkıp keyifle, zevk alarak namaz kıldığına şâhit olmak, yüksek notlarla dolu karnesini görmekten daha mı az öneme sahiptir? **Evet, bir delikanlı, üniversite sınavına hazırlandığı gibi, âhîret sınavı için de aynı şekilde çalışsa kesinlikle cenneti hak eder.**

Okul gibi, askerlik gibi konuları çözmek için devlet gücü lâzımdır. Müslümanlar günümüzde dünyanın hemen hiçbir yerinde siyasî otorite oluşturamadılarsa, bunu mâzeret sayıp kesin haram olan, hatta haramın ötesinde şirkle bağlantılı olan hususlara bahane arama lüksüne sahip olamazlar. Siyasî otoriteleri yoksa cemaatleri vardır (olmalıdır). Bununla birlikte tekfir konusunu da çok ihtiyatlı işletilecek bir kurum olarak görmek gerektiğini ifade edelim.

Biz, şahısların zâhirine, görünüşüne değer verir, görünüşüne göre hükmederiz. Dinde, yani din tercihinde, iman meselesinde zorlama yoktur. Ama hukukî meselelerde elbette zorlama olacaktır.

Önüne gelene, ‘kâfir’ damgası vurmamak demek olan “tekfir hastalığı”na düşmemek, rastgele câhil müslümanlara ‘mürted’ mührü vurmamak gerekir. İnsanların yetişme tarzı, bilgilerinin azlığı, o bilgileri kullanma tavrı, İslâm’ı öğrenme kaynakları göz önüne alınmadan ‘tekfir’ etmek çok yanlıştır. Bir müslümanı onu dinden çıkaran davranış ve söz üzerinde bulursak, onun yanlışlığını düzeltmeye çalışmamız gerekir. Rastgele ‘kâfir’ damgası vurmamak hem görevimiz değil, hem de müslümanların sayısını azaltmaktır. Sayımızın azlığı ancak düşmanlarımızı sevindirir.

Bugün; oy vermek, askere gitmek, çocuklarını gayri İslâmî okullarda okutmak, az zararlı gördükleri bir partiyi desteklemenin kesin hükmü gibi nice husus, emin, ehil ve muvahhid âlimlerin fetvâya bağlamaları gereken konulardır. Günümüzde tekfir konusunda da ihtilâf edilen birçok ictihadî durumlar vardır. Günümüzde de tüm mü’minlerin otorite kabul ettiği her yönüyle güvenilir bir müctehid olmadığı, şer’an fetvâsı tüm ümmeti bağlayacak bir yetkin zât bulunmadığı için yapılması gereken, bu tür konularda “ihtiyatlı bir tavır” takınmaktır. Böyle ihtilâflı, ama şirk ihtimali de olan hususlarda ihtiyat iki şekilde olur: Birincisi, şirk olma ihtimalini gözden uzak tutmamaktır. Binde bir ihtimalle bile olsa ihtiyatlı olmak, o küfrü işlememek, ondan şiddetle sakınmak gerekir. Ve o küfür olma ihtimali olan hususu işleyenlerle (tekfir etmeden) ileri derecede samimiyet kurmamak, onlarla cemaat, sırdaşlık, akrabalık ve muhabbetle yakınlık gibi ilişkilere gücümüz nisbetinde girmek gerekir. İhtiyatın ikinci şekli ise: Onların İslâm’ın hâkim olmadığı câhiliye düzenlerinde yetiştiğini, bu konuları yeterince ve ehil kabul ettikleri kişilerden duyup öğrenmedikleri, yeterli ve yetkili kişilerin onlara doğru bir İslâm anlayışı vermedikleri vb. durumlardan dolayı onların Allah indinde mümkün ki mâ-

zur olabileceği, bizim ise, böyle bir durumda onların kâfir ve müşrik olmama ihtimali binde bir bile olsa onları tekfir ettiğimizde, binde bir ihtimalle de olsa bizim kâfir olacağımız hesaba katılmalıdır.

Bugün yapılması gereken, “falanca adam küfür sözü söyledi ve mürted oldu, ona hangi ağır cezayı verelim?” diye fetvâ arayışı değil; askere gitmek zorunda kalanı ve alternatif çözüm bulamadığı için çocuğunu küfür uygulamalarından korumaya çalışan ebeveyni tekfir etmek değil; İslâm’ın, güzellikleri ve kurtuluş yolu olduğunu en güzel yolla bu tür insanlara ulaştırmak, hatayı biraz da kendimizde arayıp zayıf müslümanların dinden uzaklaşma sebeplerini azaltmaya çalışmaktır. Haksız ve gereksiz tekfir mantığı, adâlet-siz ve kolaycı bir davranıştır. Hiç bir yararı da yoktur.

Şirk ve küfür olarak haklarında çok net bir hüküm olmadığı halde, biz Kur’an’ı ve sünneti kendi bilgimiz ve tevhid anlayışımızla yorumlayıp bir konu hakkında şirk ve küfür hükmünü verebilir miyiz? Eğer böyle bir konunun şirk olduğuna hüküm veriyorsak, onu her nasılsa işleyen kimsenin, gerekçelerini, bu konudaki nassların kendisine ulaşp ulaşmadığını, ulaştı ise onlardan nasıl bir anlam çıkardığını, bize göre geçersiz de olsa te’vil yapıp yapmadığını, başka bir mâzeretinin olup olmadığını değerlendirmeden tekfir edebilir miyiz?

Bir kimseyi tekfir etmek, ne demektir? Kendisine selâm verilemeyecek, dostluk ve samimiyet kurulamayacak, gönülden sevilemeyecek, kız alıp verilemeyecek, ortaklık gibi yakınlık isteyen ilişkilere girilemeyecek, cenazesine katılamayacak ve evliyse eşiyle nikâhı düştüğünden devamlı zina ediyor hükmü verilecek, âhirette de sonsuz bir şekilde ceza çekecek, ebedî cehennemde kalacak şeklinde bir hüküm verilmiş olmaktadır. Böyle bir hüküm öyle alelusûl verilemez. Bir kimseye “kâfir” demekten daha küçük bir isnad olan meselâ “fâhişe” demek, hangi şartlarda mümkündür? Kendimizle birlikte üç güvenilir müslümanın da apaçık şekilde zina fiilini işlerken görmediğimiz ve hepimizin şahitlikte ısrar etmeyeceği bir durumda “fâhişe” demenin dünyada bile cezaya çarptırılacağı sözkonusudur. Meselâ, bir adamın diğer bir adamı öldürdüğüne şahit olsak, bu adamın hangi şartlarda o suçu işlediği, olayın içyüzünde başka ne tür durumlar olduğu uzun uzadıya, şahitlerle, savunmalarla ortaya konulur, uzunca mahkemesi sürer ve sonunda onun suçlu olup olmadığı da bizim tarafımızdan değil, hâkim tarafından karar verilip hükme bağlanır. Öyle bir durumda bile, İslâm’ın hâkim olmadığı

topraklarda had dediğimiz ağır cezalar uygulanmaz. Çünkü ortam, haramları işlemeye çok elverişlidir. Haramlara ve küfre gidecek yollar (İslâm devleti olmadığı için) tıkanmamıştır.

“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.” ²⁴⁴⁷

Normal şartlarda bile, kişinin birini tekfir etme hususunda çok ölçülü olmak gerekir. Günümüzdeki gibi her şeyin anormalleştiği, hakkın bâtıl, bâtılın hak diye öğretildiği, anlatıldığı, yaşandığı bir toplumda tekfir konusuna daha fazla ihtiyat gösterilmelidir.

Kur'an'da şirk ve küfür olarak açıklanan, puta tapmak gibi çok net çirkinliklerle ilgili hususlar elbette böyle değildir. **“Biz, sizlerden ve Allah'ın dışında taptıklarınızdan gerçekten uzağız...”**²⁴⁴⁸ Bu ve benzeri âyetler, kesin küfür fiilleri hakkındadır. Gerçekten, apaçık bir şekilde Allah'ın dışında bir tapma olayı olunca bu hükmü verebiliriz. Onun dışında, küfür olup olmadığı konusunda İslâm âlimlerinin ve ümmetin ittifak etmediği konularda biz kendimiz o olayın küfür olduğuna dair delillerimiz çok kuvvetli olduğu zaman bu fiilin küfür olduğunu kabul edebiliriz. Ama bu durum, bize bu küfrü işleyenleri hemen tekfir etmemiz hakkını vermez. Evet, Peygamberimiz'in hadislerinde de çokça yer aldığı gibi, nice küfür ve şirk vardır ki, sahibini kâfir ve müşrik yapmaz. Nice hadiste, “şunu yapmayan bizden değildir, mü'min değildir, iman etmiş olmaz” denildiği halde, o işi yapmayı hiçbir İslâm âlimi tekfir etmemiştir. Meselâ, hiçbirimizin kendimiz için istediğimiz her şeyi, başka bir mü'min kardeşimiz için de istememiz, onu kendimize her konuda tercih etmemiz gücümüzü aşan bir husustur. Ama bu durum hadis-i şerifte “iman etmiş olmaz” ifadesiyle bildiriliyor. Nifak alâmetleri konusunda da hüküm böyledir.

Yine, küfrünü apaçık ortaya koymayan, ama içten içe İslâm'a ters inançlara sahip olan kişileri, zâhiren şehâdet kelimesi getirip namaz gibi sâlih ameller de yapıyorlarsa, bunları tekfir etmeyi Allah Rasûlü yasaklamış, şehâdet kelimesi getiren kimsenin öldürülmesine çok şiddetli tepki göstermiş ve **“kalbini yarıp baktın mı?”**²⁴⁴⁹ diyerek zâhiren Müslümanlığına hükmedilmesini istemiştir. Eğer her kâfirin mutlaka kâfir olarak bilinip hüküm verilmesi gerekseydi, Peygamberimiz'in, vahiyle kendisine bildirilen münâfıkları ümmetine bildirmesi ve onların da o kişileri mü'min kabul etmemelerini istemesi

²⁴⁴⁷ Buhârî, İlim 11; Müslim, Cihad 5

²⁴⁴⁸ 60/Mümteherine, 5

²⁴⁴⁹ Buhârî, Diyât 2; Müslim, İman 158, hadis no 96; Ebû Dâvud, Cihad 104, hadis no 2643

gerekirdi. Hâlbuki ashâbdan Huzeyfe'ye (r.a.) (kimseye söylememesi şartıyla, sır olarak bildirmesi) hâriç, hiç kimseye onların kâfir olduğunu bildirmemiş ve ashâbın onlara Müslüman muâmelesi yapmasına rızâ göstermiştir.

Bir kimsenin kâfir olduğuna kim karar verebilir? Böylesine önemli ve bu-merang gibi hükmün tekfir edenin kendine dönme ihtimali yönüyle riskli kararı sıradan herhangi bir mü'min verebilir mi? İhtilâfsız, te'vil edilemeyecek tarzda kesin ve net konuların dışında herhangi bir mü'minin böyle bir karar veremeyeceğini söyleyebiliriz. Bugün bizim derdimiz, uğraşımız ona buna kâfir damgası vurmak olmamalı, doktorluğa (gönül hekimliğine) soyunmak olmalı. Doktor, hastasını tedavi etmeye çalışır. Ona kızmaz, ona düşman olmaz, ona acır. Teşhiste bulunur, ama yine de şüpheyi, ihtiyatı elden bırakmaz. O yüzden tıp biliminde yılan simgedir. Yılan, niye tıpta simge kabul edilmiştir? Yılanın çok şüpheli bir yaratık olduğundan dolayı; tıp adamı da şüpheli olmalı, teşhisinde ihtiyat payı bırakmalı, bağnaz olmamalı, hemen kestirip atmamalı, her ihtimalli şeyden şüphe edip teşhisini kesinleştirmek için tahlil, röntgen vb. delillere mutlaka müracaat edip, teşhisindeki isabeti devamlı kontrol etmeli, gerektiğinde teşhisini değiştirebilmelidir. Birkaç tıp kitabı okuyan veya doktorların sohbetine katılıp onlardan bir şeyler duyan bir kimse doktorluğa soyunabilir mi? Hele (madden veya mânen ölümüne sebep olabilecek şekilde) ameliyatlık hastalara neşter vurabilir mi? Doktorluk için şu kadar tahsil ve tecrübe gerekiyor da, mânevî doktorlar için ilim gerekmez mi?

Kendimiz veya yakınlarımız eğer çocuklarımızı okula gönderiyorsak, böyle tehlikeli durumdan korunup itikadımızı muhafaza etmek için;

Okullarda birinci iş olarak müşrik bir vatandaş yetiştirilmek istendiğini unutmamak,

İ
mkân ve gücü varsa, çocuklarını okula göndermemek, alternatif eğitim oluşturmak

Okulların hafta başı ve sonundaki törenlerine çocukları katmamak,
Resmî Bayramlara çocukları göndermemek,

Derslerde ve ders dışı etkinliklerde elfaz-ı küfür ve ef'al-i küfürden şiddetle sakınmak,

Derslerde büyük tâğutu öven şiirler, okuma parçaları ve benzeri şeyleri okumamak,

Büyük tâğutu öven veya küfrü içeren ödevleri yapmamak

Okuldan geldiğinde mutlaka virüs taraması yapmak, Okulda öğrendiği yanlışları gösterip doğrularıyla yer değiştirmesini sağlamak, hafta sonları İslâmî eğitimi üzerinde titizce durmak.

Çocuklarımıza küçük yaşlarından itibaren tevhid akidesini öğretip sevdirmek, Kur'an'la tanıştırmak gerekir.

Cumartesi, Pazar günleri ve tatilleri çocukların İslâmî eğitimleri ve câhilî eğitimden arınmaları için gayret gösterip fırsatlar ve alternatif imkânlar oluşturmak.

Okul ve öğretmen tercihi yapmak, öğretmenin ve idarenin İslâm düşmanı olmayanlarını arayıp bulmak; gerekirse uzak bir okula kayıt yaptırmanın yollarını bulmak.

Çocuklarımıza Kur'an eğitimi verdirmek; Kur'an'ın metni ile birlikte mealini okutmaya çalışmak, evde Kur'an eğitimi yaparak Kitabımızın günlük hayatla ve kendimizle bağlantısını kurmaya çalışmak ve çocuğa da bu bakış açısını kazandırmaya gayret etmek.

Evlerimizi İslâm okulu haline getirmeye çalışmak.

Bu durum, muvahhid mü'minlere çok iş düştüğünü gösteriyor. Kâfir denilip onlarla tüm ilişkileri koparıp onlardan uzaklaşmak, onlara tevhide ve Kur'ânî hakikatleri tebliğ etmeden kendi köşesine çekilmek herhalde dâvet usûlü açısından ve sorumluluk bilinci yönüyle de doğru olmaz. Her iki yönüyle ihtiyat tavrı, ilişkilerimizde tutarlı ve yeterli olmaya bizi mecbur eder. Böyle konularda cesaret, ilimden değil; câhillikten ve mümkün ki, şeytanın sağ taraftan yaklaşmasından meydana gelir. Biz insanlar arasında hüküm vermek için dünyaya gelmedik. Kulluk görevimizi yapmaya geldik. Bu kulluk içinde, tabii hakkı yaşayıp başkalarına da güzelce tebliğ etmek de vardır. Unutmayalım; küfrü çok açık olanlar dışında insanlara küfür damgası vurmaya emreden hiçbir âyet ve hadis yoktur; ama bundan sakındıran nasslar vardır.

ASKERLİK

ASKERLİK; DEVLET TANRISINA KULLUK

Sistem Açısından Zorunlu Askerlik: Türkiye’de zorunlu askerlik uygulaması sistem açısından bir vatandaşlık görevi kabul edilmektedir. Yani devlet, kendini vatandaşın tanrısı konumunda görür. Vatandaşa düşen de kayıtsız şartsız devlet tanrısına kulluk yapmaktır. Devlet tanrı, “yat” deyince yatacak, “sürün” deyince sürünecek, “öldür” deyince öldürecek bir kul istemektedir. Karşılığında bırakın yalancı da olsa bir cenneti, teşekkür bile etme zorunluluğunu duymaz devlet; çünkü vatandaş buna mecburdur, kendisini de bu kulluğa lâıyk görür. Cenneti yoktur, ama cehenneme benzetmeye çalıştığı zindanları vardır, bu kulluğu kabul etmeyenler için.

Sistem, askerî vesayet ve velâyet yönetimidir. Memleketi hep askerler yönetir. Asker Atatürk yattığı yerden ilke ve devrimleriyle, ihtilal yapan askerler anayasaları ile, yaşayan rütbeli askerler de her şeyleriyle. Her şehrin en mûtena yerinde askeriye konuşlanır, en güzel ve en geniş yerleri onlar parsellemiştir. “Bu memleketin (ve vatandaşların) sahibi biziz” diyen tavırları ile âdeta haykırırlar: Subay olmayanlar kiracıdır bu ülkede, kira parasını ev sahiplerine gerektiğinde canlarıyla bile ödemek zorunda olan bu basit insan-cıklar, istedikleri zaman kapı dışarı edilebilecek yabancıdır, zencidir, ötekidir. Zaman zaman hadleri bildirilir; inançlarına, yaşayış ve kıyafetlerine hakaret etme hakkını kendinde bulur ev sahibi(!) İşin tuhafı, kiracının, çok çalışsa da ev sahibi olma hakkı yoktur; o hep alttadır, emir eridir. Rejimin (İslâm’dan ve Müslümanlardan) korunup kollanması onlara aittir. Halkın yanlış tercih yapıp silahlı kuvvetlerin istemediklerini başa geçirdiğinde, ya da vatanseverlikleri depresip canları istediğinde ihtilal yapmaya hazırdırlar. Can atarlar vatani kurtarmaya(!), kesmez artık postmodern darbeler, 28 Şubatlar...

Sistem, okullarında okuyan öğrencileri de askerî disiplinle yetiştirir. “Sıra ol, rahat, hazırol, rap rap rap!” (“Rab, Rab!” değil, ona benzemesin; irticanın ayak sesi diye darbe olur)

Halk Açısından Anlamı: Halk (istisnâlar dışında) gönüllü köleliği/kulluğu kabul eden yığınlardır. Onlar rüzgâr nereden kuvvetli esiyorsa oraya meyleder. “Cehennem”den daha kötüdür “hapis”, “haram”dan daha önemlidir “yasak”, “günah”tan daha korkutucudur “suç”. O yüzden “Allah eri” olmak, “Allah’ın askeri” vasfına bürünmek de neyin nesi? Halka göre sadece devletin askeri olunur. Bu, bir vatan borcudur, namus borcudur. “Askere gitmezsek halkın namusunu kim koruyacak?” der; ama askere gidince bı-

rakın memleketin namusunu, kendi karısının ve anasının bile namusunu koruyamaz. Ana-avrat her gün kendisine sövülür, kılı bile kıpırdamaz. Önce onurunu yok ederler, sonra isyan bilincini. Alışır, hiç tepki göstermeyecek şekilde tam asker olur; artık namus filan umurunda değildir. Zaten her Türk askerdir, asker doğar, asker gibi yaşar.

Halka göre askerlik “peygamber ocağı”dır. Biz de kabul edebiliriz askerliğin peygamber ocağı olduğunu. Doğru, ama bu peygamber, bizim peygamberimiz Mustafa değildir, başka bir Mustafa’nın peygamber (ve tanrı) kabul edildiği bir ocaktır bu askeriye ocağı. Bizim Peygamberimiz’in imanı, cihadı, küfür ve şikle mücadelesi sadece suçlamalara konu edilirken; resmî peygamber her şeyiyle ocak başındadır. Akşamları ibâdet yaklaşımı içinde Atatürkçülük dersleri, en önemli kulluk icraatı olarak cemaatle (bölükle) birlikte edâ edilir.

Askerlik de ibâdettir, halk dinine göre. Hem de namaz gibi ibâdetleri iptal ettirecek daha büyük bir ibâdet. Allah’a yapılan ibâdetlere askerdeki tanrılar izin verirse, verdiği oranda yer verilebilir. Ama öncelik, askerlik ibâdetinindir. İnandığını iddia ettiği Allah’ın imandan sonra en önemli emri olan namazı terk etmeyi pek önemsemez halk; ama devletin askerlik gibi emirlerini her türlü zorluğuna rağmen baş tacı eder, terk etmeyi aklından bile geçirmez. Namaz kılmayanı değil, ama askere gitmeyen adam saymaz. Bu bir tercih sayılabilir; tanrılar arasında.

Sadece Allah’a kul olmaya çalışan azın azı (muvaahhid) azınlık, bu köleliği kabul etmek istemez, ama onlar da çözüm bulamaz, alternatif oluşturamaz. Organize olamamanın, sistemli hareket edememenin, vahdetten uzak yaşamının verdiği zilletle istemeye istemeye köleler kervanına katılır.

Hak Açısından: Bu konuda tâğut, müstekbir, müstağnî, zâlim, ceberut, diktatör, zorba, megaloman, ilahlık ve rablik taslayan küstah gibi kavramlar gündeme getirilebilir. Ve bunlara itaatin hükmü, Allah’tan başkasına kulluk, velâ ve berâ, Nisâ 76, Bakara 256, 257 ve konu Firavun’un askerleriyle ilgili âyetler açısından ele alınabilir.

Tâğutları reddeden, onların (varsa) olumlu taraflarını da yok sayıp inkâr etmelidir. Ben, modern câhiliyyenin insan yerine koymadığı müslümana lutfettiği varsayılan haklarını değil; Cenâb-ı Hakk’ın verdiği hakların öne çıkartılması gerektiğini düşünüyorum. Uluslararası küfür dünyasının, en büyük

zulüm olan şirki ve diğer nice zulüm çeşitlerini dayattığını, cennete gitme özgürlüğümüzü elimizden almaya çalıştığını, öncelikle bunların vurgulanması gerektiğini, küfrün tek millet olduğunu, kısaca, bizim önce her alanda müslümanca yaşama hakkımızı gasbettiğini düşünüyorum. O yüzden onların verir gibi yaptıkları haklarımızdan küçük bir bölümünü değil, tüm insanî ve İslâmî haklarımızı Hakk'a dayanarak direnip elde etmeyi savunuyorum. Ama, şu kadarını söyleyelim ki, Müslümanların başındaki tâğutlar ve düzenler, insan haklarına ve İslâm haklarına gâvur denilen Avrupa'dan daha çok düşmanlık yapmakta ve kendi halklarına gâvurlardan daha fazla zulmetmektedir.

Hak: İslâm kültürünün ve Kur'an kavramlarının en önemlilerinden ve en zengin anlam taşıyanlarından biri de 'hak' kelimesidir. 'Hak' sözlükte, bâtılın zıddı, yerine getirilen hüküm, adâlet, varlığı sâbit olan, doğruluk, gerçeklik (hakikat), İslâm, mal-mülk, hisse, pay, bir emek ve zahmet karşılığı alınması gereken şey, iddiaya uygunluk, vâcip, sâdik, yaraşır, kesin şey mânâsındadır. 'Hak' kelimesinin aslı, uygunluk ve denk gelmektir.

İslâmî literatürde, hakkın kendisi olan Yüce Allah, insanları mutlu kılmak için kendi katından kitabını da hak olarak indirmiştir. Onun için mutlak hak/doğru veya asıl gerçekler ancak Allah'ın vahyi ile sınırlıdır. Yani, Allah'ın indirdiği ve O'nun bildirdiği doğrular haktır. Hakikat, doğruluk, gerçeklik, adâlet kişilere göre değil; Allah'ın bildirdikleri ölçüde haktır.

"Hak"; Cenâb-ı Hakk'ın bir ismidir. Hak, Kur'ân-ı Kerim'in bir adıdır. Hak, mutlak doğru; şahsa, zamana ve yere göre değişmeyen kesin doğru anlamındadır. Beşerî doğrular, göreceli yaklaşımlar, teori ve zanlarla; hak, farklı şeylerdir. Allah'tan bize gönderilen kanuna da hak diyoruz. Çünkü Hak olan Allah'tan geldiği için haktır. Hak kelimesinin çoğulu "hukuk"tur. O yüzden haklar, yani hukuk da, Hakk'a dayanmalı, mutlak doğru hükümler olmalı; şahsa, zamana ve yere göre değişen, beş on sene içinde eskiyip değiştirilen, nice haksızlıklara/zulümlere kılıf olan şekilde olmamalıdır. *"Kim Allah'ın indirdiği ("hak"la, "hukuk"la) hükmetmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir."*²⁴⁵⁰ Hak ve hukuk, Hak olan Cenâb-ı Hak'tan gelirse hak ve hukuk olur. Yoksa, bunu insan belirlemeye kalkarsa o, hak ve hukuk olmaz. Çünkü insanın kendisi hak değildir. Kendisi hak olmayandan, hak türeyip ortaya çıkmaz. İnsanoğlunun geçmişi ve sonu, evveli ve yokluğu vardır. Belirli zaman içinde yaşar, belirli düşüncelerin etkisinde kalır. Her an düşüncesini değiştirebilir. Onun içindir ki, kendisi hak olmayanın

söylediği de mutlak anlamda hak ve hukuk olamaz; insanları bağlamaz. Ama Hak olan Allah ve indirdiği kitap, Haktır, hukuktur.

Bugün yaygın olarak kullanılan ‘insan, hayvan, çocuk hakları’ deyimleri 19. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkmaya başladı. İlk insan hakları evrensel beyannamesi ise ancak 1947 yılında ilân edilebildi. Hâlbuki İslâm’da haklar ve yükümlülükler, insanlar için bizzat Hakîm olan Allah tarafından belirlenmiştir. İlâhî irade tarafından belirlenen bütün haklar sâbittir, yani değişmez. Haklarla ilgili prensipler Kur’an ve Sünnet’te zaten bulunmaktadır. İslâm hukuku (fıkıh) bu konuyu geniş bir biçimde ele almıştır. Bu hakların nasıl korunacağını, hak ihlali olursa nasıl ceza verileceğini detaylı bir şekilde sistemleştirmiştir. Hatta İslâm fıkhi, batılının hiç aklına gelmeyecek kişi ve varlıkların bile haklarını belirlemiştir. Kitaplarda ‘hukuk devleti’, ‘insan hakları’ gibi kavramların geçmemesi, onların olmadığı anlamına gelmez. Ayrıca, ta İslâm’ın başından beri bilinen, uygulanan böyle bir hukukun ayrıca bayraklaştırılmasına İslâm âleminde ihtiyaç olmamıştır. Batılılar, kendilerinin uzun yıllar arayıp da buldukları bazı prensipleri, bütün dünyaya yeni bulunmuş ve yalnızca kendilerine ait gibi göstermeleri tarihî gerçeklerle bağdaşmıyor.

Tekrar edelim ki hakların kaynağı ilâhî irâdedir. İnsanlara ve varlıklara ait haklar, bencil, çıkarıcı, unutkan, bazen de zâlim olan insanın eline verilemez. Üstelik insan kafasına dayalı olan hak kaynakları, yine insanlar tarafından değiştirilebilir. Zaman geçtikçe insanların anlayışları değişiyor. Dolayısıyla onların hak tanımları da değişikliğe uğruyor. Öyleyse hak gibi önemli bir şey, her şeyi hakkıyla bilemeyen insanın hükmüne dayanmamalı. Haklar, ancak Hak olan Allah’ın hak hükmüne göre yerine getirilebilir, korunabilir. Hakk’a rağmen konulan bütün ölçüler, bütün hükümler bâtıldır, geçersizdir, boştur, temelsizdir.

HAK VERİLMEZ, ALINIR

Allah, âlemlerin Rabbidir; O, Rahmân ve Rahîmdir. Kullarına büyük merhametinden dolayı, onlara sayılmayacak nimetler vermiştir. Bu nimetlerin bir kısmına temel insan hakları denir. Bunlar, din emniyeti, nefis emniyeti/can güvenliği, akıl emniyeti, nesil emniyeti, mal emniyetidir. İslâm, her insanın onurunu, namusunu, özgürlüğünü, dinini, malını, canını, geçimini ve işini garanti altına alır. Bütün insanlar, doğuştan bu haklara sahiptir; bu hakları yaratıcıları Allah vermiştir, kimsenin bu hakları insanın elinden almaya hakkı yoktur.

İslâm'ın dışındaki bütün beşerî düzenler, bu hakların bir kısmını insanlara lutfediyor gözükürken, kendi çıkarlarını zedelediğini düşündükleri nice hakları gasbetmektedirler. O yüzden İslâm'ın dışındaki tüm düzenler ve dünya görüşleri zulüm; bunları uygulayanlar da zâlimdir. **“Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmeyenler, zâlimlerin ta kendileridir.”**²⁴⁵¹ Totaliter rejimlerde kişilere ve gruplara verilecek, tanınacak hakların belirleyicileri, iktidarı elinde bulunduranlardır. Onların lutfedip verdikleri alınır ve kullanılır, vermedikleri ise talep bile edilemez. Demokrasilerde ise, haklar, kanunlarla verilir, kanunlar da halkın irâdesine dayanır.

Hakk'ın değil de; halkın irâdesine dayanan sistemin Hak düzeni olamayacağı bir tarafa, iddia edildiği gibi, kanunların yapılışında olsun, işleyiş ve uygulanışında olsun halk iradesinin dışında güçler devreye girmektedir. Kurtlar sofrasında dışını gösterecek kadar gücü olanlar hak alırken, diğerleri avuçlarını yalarlar. Silâhı, sermayeyi, medyayı, locaları, örgütleri ve iktidarı elinde tutanlar, aralarında uzlaşarak haklarını (hak etmediklerini) alırken, bunlardan mahrum olanlar açıkta kalmaktadır. Demokrasilerde de, faşizan ve totaliter rejimlerde de olduğu gibi hak verilmemekte, gücü olanlar tarafından alınmaktadır. Zulüm yönüyle temelde beşerî düzenler arasında bir fark yoktur; sadece hakları paylaşan sınıflar, zâlim ve sömürücü gruplar değişmektedir.

Uluslararası sözleşmelerde de bir insan hakkı olarak kabul gören “vicdani ret” hakkı Avrupalılara, anarşistlere, Yehova Şahitlerine verilen haktır. Müslümanlar hiçbir hakka lâıyk görülmez. Kâğıt üzerinde kalan, insanları susturmaya ve kandırmaya yarayan bazı anayasal haklar, uluslararası haklar, insan hakları evrensel bildirileri, insan hakları kurumları... koyunları belirli istikamete sürmek için çobanın elinde tutarak sadece göstermekle yetindiği otlara benzemektedir. Medyanın haktan hukuktan bahsetmesi, bazılarının nutukları, insan hakları savunucuları(!) da kaval çalan çobanlar, çoban yardımcıları ve işbirlikçileri.

“İnsanların, inanç hürriyetleri sınırlandırılmaz, herkesin inandığı gibi yaşama hakkı vardır, herkesin okuma hakkı ve hürriyeti vardır...” anayasalarda buna benzer daha nice madde vardır ki, haksızlık/zulüm hak maskesi taksin. Uygulamalar ise... Başörtüsü ile okumak isteyen, ya da öğretmenlik, doktorluk... yapmak isteyen kızların durumu bile örnek olarak yeter. Ama egemen

güçler (medya, kapitalist sermaye, bürokratlar ve iktidar) benimsemiş olsa, bunları hak kabul etseydi, başörtülü bayanların kamu haklarından veya öğrenim haklarından mahrum kalmaları söz konusu olmazdı. Hak anlayışı ve hakkın hâkimiyeti en azından bu konuda farklı olurdu.

Güçlülerin insafa gelip müslüman halka haklarını vermelerini bekleyenler, cehennemde köşk bekleyenler gibidir. “Hukuk devletin kurumları hakları korur, demokrasi, halkın yönetimidir, mahkemeler, hâkimler, kanunlar...” mı? Güldürmeyin insanı. Bunlar, haksızlıkların emniyet sibobudur, barajlarıdır. İç ve dış hukuk konusunda yine yukarıda sayılan grupların hevâ ve istekleri söz konusudur. Demokrasiler dâhil, bütün beşerî düzenlerde, etkili ve yetkili kimseler, insanların haklarını kendi hevâlarıyla kanunlaştırmışlar, bunun dışında kimsenin bir hakkını kabul etmeyecek düzenleme ve yasaklar koymuşlardır; Bu da yetmemiş, eski müşrikler gibi acıktıklarında elleriyle yapmış oldukları helvadan kanunları/putları yiyivermişlerdir. Doymayan iştah sahibi oldukları ve helvayı da çok sevdikleri bilirse, kendiliğinden bunun sona ereceğini beklemek, kıyameti beklemektir.

İnsanı en iyi tanıyan Rabbimiz, insana hiçbir ideolojinin veremeyeceği gerçek haklarını vermiştir; kadın-erkek, Arap-Acem, beyaz-zenci, yönetici-yönetilen, zengin-fakir, soylu-garip... gibi ayrımların tümünü reddederek. Kula kulluğun her çeşidini, tahakküm, zulüm ve sömürüyü yasaklayan Rabbimiz, kul hakkını ihlâl etmeyi af kapsamı dışında tutmuş, insanı yaratıklar içinde en yüce mevkiye yerleştirmiştir. O yüzden, Allah’ın hudûdunu korumadan, şeriatın emir ve yasaklarını dikkate almadan, Kur’an ahlâkını tatbik etmeden insan haklarını, kul hakkını savunmak, demogoji yapmaktan, yapılan zulümleri maskelemekten öte bir anlam ifade etmeyecektir. Unutulmamalıdır ki, “hudûdullah” korunmadan “hukukunnâs” korunamaz.

Allah’ın verdiği hakları, müslümanlardan ve mazlum tüm insanlardan almaya kimsenin hakkı yoktur. Ama, mazlumların dilenerek haklarını geri alabildiklerini tarih kaydetmez. Hakları Allah vermiştir. Beşer, hakkın tanımında Hakk’ı ölçü kabul etmediği müddetçe hakları hak sahibine dağıtamaz/dağıtmaz. Hak verilmez, alınır. Zâlimlerden hakkı, söke söke almak istiyorsak, Hakk’ın emri doğrultusunda cihad, hem hakkımız hem görevimizdir.

İslâm, her insanın onurunu, nâmusunu, özgürlüğünü, dinini, malını, canını, geçimini ve işini garanti altına alır. İslâm, insan hakları konusunda hâlâ

ulaşılamaz durumdadır. İnsanî kardeşlik prensibine yer verir. İrkçılığı ve takvânın dışında üstünlük anlayışlarını reddeder. İslâm'ın emir ve yasakları, hükümleri, ibâdetleri, ceza anlayışı... eşitliği ispat etmektedir. Diğer düzenlerde bu denli eşitlik teoride bile yoktur. Ama eşitlik adına adâletsizliğe de göz yummaz. İslâm, kadın-erkek eşitliği diyerek cinsel farklılıkların gözardı edilip istismar edilmesine, insanların sömürölüp zulmedilmesine yol açacak aşırılıklara da geçit vermez.

İman'ın filolojik açıdan iki anlamı vardır: Başkalarına güven vermek ve güven içinde olmak. İman sahibi kişi, yani mü'min, hem inandığı gücün sağladığı güvenin içinde emin olan; hem de kendisi başkalarına güven veren demektir. Allah'ın buyruklarını yerine getirerek, O'nun güven çemberine giren mü'min, içinde yaşadığı toplumda da güvenilen, kendisinin sahip olduğu her şeyi emanet olarak kabul eden ve hiçbir emanete asla ihanet etmeyen kimsedir, öyle olmalıdır. İslâm, her şeyden önce, kendi bağlılarını, her konuda ve her konumda Allah'tan korkan, O'na vereceği hesaba hazırlanan, sahip olduğu nimetlere sınav bilinciyle bakan ve o nimetleri başkalarıyla paylaşmaya çalışan inançla eğitir.

İslâm'ın dışındaki rejimler anlamında câhiliye ise; insan hakları, hümanizm, özgürlük gibi içini boşalttığı sloganlar altında insana çeşitli yönlerden zulmetmekte, bireysel ve sosyal adalete ters uygulamalarla yeryüzünde fesat üretmektedir. İslâm'ın yaşanmadığı, câhiliyenin hâkim olduğu yerlerde ise emniyet/güven yoktur! Bugün insanlık câhiliye egemenliğinde böylesine haksızlık ve adâletsizliği küresel biçimde yaşamaktadır.

Bazı çevreler, yani laiklik ve Kemalizm dinine mensup olanlar, bu yapıların gayet doğal ve doğru olduğunu, bizim istediğimiz İslâmî bir sistem olmuş olsa, tersinden aynısını bizim de yapacağımızı ileri sürebilirler. Hayır, bu yapılanlar hiçbir özgür vicdanın kabul edemeyeceği bir köleleştirme, başka dinden hiçbir şahsın kabul edemeyeceği dinî baskı ve dayatmadan ibarettir. Tâğutların, Atatürk ilkelerine uygun olarak kendi hevâlarından kanun ve hükümler çıkarıp insanlara dayattıkları bu tür despot yönetim yerine, Allah'ın indirdikleri hâkim olsaydı, böyle İslâmî bir yönetimde kesinlikle biz Müslümanlar dinimizi başkalarına zorla uygulatma yoluna gitmezdik. İnsanlar hangi dini özgürce seçiyorsa o dini rahatlıkla öğrenip uygulayabilecekleri ortamlar hazırlamak zorunluluğu hissederdik. Tabii ki, okullarımızda, radyo ve tv. programlarımızda kendi dinimizi tebliğ ederiz, ama başka dinden hiç

kimseyi bizim gibi ibadete zorlamayız. “sizin dininiz size, benim dinim bana” der, onların taptıklarına ibâdet etmeyip, onların da bizim ibadet ettiğimiz zâta kulluk yapmayacaklarını kendi dinlerinin gereği kabul ederiz. Etmek zorundayız. Çünkü Kur’an bunu emrediyor, dinde ikrâhın/zorlamanın olamayacağını vurguluyor. Biz, dinimizi uygun olan ortamlarda açık ve net şekilde tebliğ ederiz, başkalarının dinine sövmeyiz. Kendimizin Müslümanlığı tümüyle yaşama hakkımız olduğu gibi, başkalarının da kendi dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine kesinlikle müdâhale etmeyiz. Tebliğ ettiğimiz dinimizin adını net olarak koyar, insanları net olarak ona dâvet ederiz. Çünkü bizim dinimiz, sonucuna katlanmak kaydıyla her insana istediği dini seçme ve o dine göre yaşama özgürlüğü vermiştir.

Bir müslümanın, İslâmî olan bir otoriteye (ülû'l-emr, halife, İslâm Devlet Başkanı) itaati bile sınırlıdır, kayıt ve şarta tâbidir. Ancak, meşrû alanda, Kur’an’a ve Sünnete uygun hususlarda itaat edilir. Allah’a isyan edenin hakkı, kendisine isyan edilmesidir.”*Allah’a isyan konusunda yaratılmışlara itaat edilmmez.*”²⁴⁵²

H. Peygamber’e “cihadın hangisi efdaldır?” diye sorulunca: “*Zâlim sultana karşı hakkı söylemektir.*”²⁴⁵³

Tirmizî’nin bir rivayeti şöyle: “*Benden sonra bir kısım (kötü) emîrler başınıza geçecek. Kim onlarla hemhâl olur, onların yalanlarını tasdik eder ve zulümlerinde onlara yardımcı olursa o benden değildir, ben de ondan değilim. Böyleleri cennette Havz-ı Kevser’in başında benimle buluşamaz da. Her kim onlarla hemhâl olmaz, zulümlerinde onlara yardımcı olmaz, yalanlarını da tasdik etmezse o bendendir, ben de ondanım. O, benimle Havz-ı Kevser’in başında buluşacaktır.*”²⁴⁵⁴

“Müslüman bir kimseye, kendisine ma’siyet (Allah’a isyan, günah hususlar) emredilmediği müddetçe, hoşlandığı ve hoşlanmadığı (her) hususta (İslâm devleti yöneticisini) dinleyip ona itaat etmesi gerekir. Eğer ma’siyet emredilirse, ne dinlemek vardır, ne de itaat!”²⁴⁵⁵

2452 Müslim, İmâre 38, hadis no: 1839; Ahmed bin Hanbel, 5/301, hadis no: 3790; İbn Mâce, Cihad 40, hadis no: 2865

2453 Ahmed bin Hanbel, 5/251; İbn Mâce, Fiten 20, hadis no: 4011-4012; Tirmizî, Fiten 13, hadis no: 2175; Ebû Dâvud, Melâhim 17

2454 Tirmizî, İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları, 2/276-302

2455 Buhârî, Ahkâm 4, Cihad 108; Müslim, İmâre 38, hadis no: 1839; Tirmizî, Cihad 29, hadis no: 1708; Ebû Dâvud, Cihad 86, h. no: 2626; Nesâî, Bey’at 34, h. no: 7 -160-; İbn Mâce, Cihad 40, hadis no: 2864; Ahmed bin Hanbel, 6/111

Haksızlığa karşı insanî ve İslâmî hakkına sahip çıkmak olarak anlıyorum. Müslümanca bir tavır, izzetli, vakarlı, çığır açan bir tavır. Aslında, sıradan her mü'minin yapması gereken bir tavır olduğu halde, diğer muvahhid mü'minlerin bu doğal görevlerini yapmamaları sebebiyle büyük bir kahramanlık gibi gözüküyor. Sıradan bir mü'mince davranış, ama ihmal edilen bir görevin ilk uygulanması yönüyle çığır açma sevabına gireceği, bu izi takip edenlerin sevaplarına ortak olacağı umulur. Bir hadis rivâyeti şöyledir: *“İslâm'da iyi bir çığır açan kimseye, bunun sevabı vardır. O çığırda yürüyenlerin sevabından da kendisine verilir. Fakat onların sevabından hiçbir şey noksanlaşmaz. Kim de İslâm'da kötü bir çığır açarsa, o kişiye onun günahı vardır. O kötü çığırda yürüyenlerin günahından da ona pay ayrılır. Fakat onların günahından da hiçbir şey noksanlaşmaz.”*²⁴⁵⁶

Askerlik, içinde yaşadığı rejimi korumak amacıyla yapılan görevlerin adıdır. Bu eylemi yapana da asker denir. Bir kimse, İslâm için, İslâm devleti/rejimi için askerlik yapıyorsa, “Müslüman” ismini ve hükmünü hak eder. Küfür sistemi için askerlik yapıyorsa... *“İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Kâfirler ise tâğüt yolunda savaşırlar.”*²⁴⁵⁷

Mü'min sayılmak için tâğutu (tüm kurum ve kurallarıyla birlikte) inkâr etmek zorunda olan²⁴⁵⁸ bir kimse, tâğûtî sistem için, onu korumak ve kollamak, rejimin düşmanlarıyla savaşmak amacıyla askerlik yapıyorsa, tâğütün askeri sayılır. Tâğûtî düzenlerin kurumsallaştırdığı askerlik teşkilatı; tâğûtî rejimleri ayakta tutan en büyük direklerden birisidir; tâğût ve düzen bu askerî güçle ayakta durabilmektedir. Burada askere istemeden de giden mü'minleri aceleci bir yaklaşımla tekfir etme gibi bir suçu işlemek de doğru değildir. Müstaz'af mü'minlerin başka çıkış yolu bulamadığı halde askere gitmek zorunda kaldığı halde Müslüman kalabilmesi için gerekli şartlar vardır: Tâğuta hizmet niyeti taşımaması, orada işlenmesi muhtemel olan şirk, küfür ve haramları ve bunlardan kendisini nasıl koruyacağını bilmesi, küfür olan söz, düşünce ve amellerinden kendini koruması, onlara hiçbir konuda velâyet hakkı vermemesi, İslâm'ın temel inanç ve esaslarından tâviz vermemesi gerekir.

“İman edenler Allah yolunda savaşırlar; kâfirler ise tâğüt yolunda savaşırlar.”²⁴⁵⁹ Mü'minlerin tâğuta mutlak itaatleri, yani onlara kulluk yapmaları

2456 Müslim, Zekât 69; Nesâî, Zekât 64

2457 4/Nisâ, 76

2458 2/Bakara, 256; 4/Nisâ, 60

2459 4/Nisâ, 76

Kur'an'la yasaklanmış ve onları reddedip inkâr etmeleri emredilmiştir.

Onların gönüllü askeri olmaları küfürdür. Kim, gönül rızasıyla, isteyerek, seve seve kâfirlere askerlik yaparsa kâfir olur.

Ancak, istemeyerek askerlik yapmak zorunda bırakılanlar (eğer askerlik yaparken yemin etmezler, marşlarda ve derslerde küfür kelimelerini söylemezlerse) tekfir edilmemelidir.

*“Mü'minler mü'minleri bırakıp da, kâfirleri dost ve idareci edinmesinler. Kim bunu yaparsa, ona Allah'tan hiçbir şey (yardım) yoktur. Onlardan gelebilecek bir tehlikeden dolayı sakınmış olmanız hâriç. Allah size, asıl kendisinden korkmanızı emrediyor. Nihayet gidiş de ancak Onadır.”*²⁴⁶⁰

Hz. Peygamber, bir rivâyette; *“Şüphesiz Allah, ümmetinden hata, unutma ve üzerine zorlandıkları şeyin hükmünü kaldırmıştır”*²⁴⁶¹ buyurmuştur.

Bu nasslar ışığında diyebiliriz ki; Bir mü'min, askerlik yapmamak için elinden gelen imkânları kullanacaktır. Eğer başka hiçbir yol bulamadıysa, kerhen (istemeye istemeye), zorla askere götürülmesinde kendisi için tekfir edilecek bir durum olmaz. Bu durum, aynen bazı mü'minlerin hapse atılmasına benzer. Nasıl hapiste yatmak küfür kabul edilmezse, aynı şekilde kişinin haksız yere hapse atılır gibi, belirli yaşa geldiğinde askere atılması (alınması) da (orada küfür olan davranış ve sözlerden sakındığı müddetçe) küfür sayılmaz. Bu durum, ruhsattır ve mü'minlerin güçlerinin yetmemesiyle ilgilidir.

Azimet ise, her ne pahasına olursa olsun askere gitmemektir. Buna gücü yeten insan, övgüye lâyıktır. Ama bunu her mü'minin yapmasının istenmesi doğru değildir. Askere gitmemek için gücü yetmeyip mecburen gitmek zorunda kalanlara anlayışla bakmak gerekir. İslâm, sadece kahramanların dini değil, aynı zamanda bedevilerin, zayıf ve güçsüzlerin de dinidir. *“Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Allah, kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemeyiz.”*²⁴⁶² *“Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez.”*²⁴⁶³

2460 3/Âl-i İmrân, 28

2461 Buhârî, Talâk 11, İlim 44, Şurût 12, Enbiyâ 27

2462 2/Bakara, 286

2463 2/Bakara, 185

Elbette, kâfirler safında mü'minlere karşı savaşmak, savaşa katılmak farklıdır. Hiçbir mü'min kâfirler safında savaşamaz. Tâğûtlar safında savaşmak küfürdür.²⁴⁶⁴

Askerlik; belli bir sistemi muhâfaza ve müdâfaa etmek amacıyla yapılan eylemin adı, bunu yapan da asker olduğuna göre; bir Müslüman tâğûtî sistemi korumak amacıyla tâğûtun askerî teşkilatına katılmışsa elbetteki o da tâğûtun askeri olmuştur. Ama tâğûti sistemi muhâfazâ ve müdâfâ etmek amacıyla değil, bir an önce onların zulmünden kurtulmayı düşünerek askere giden ve onu küfre düşürecek durumlardan hiçbirini yapmayan bir Müslüman, elbette böyle yaparak yine de Müslüman kalabilir ve tâğûtun askeri sayılmaz. Bu söylenen şeyler zor olmasına rağmen imkânsız şeyler değildir. Bu sebeple tâğûti sistemde her askere giden müslümana, "tâğûtun askeri oldun" denilmez. O halde tâğûti düzende askere gitmek bizatihi küfür olmayıp, orada işlenmesi muhtemel olan ameller, söylemler veya inançlar sebebiyle küfür olur. Tâğûtun askeri olmak ise bizatihi küfürdür.

*"Hatırlayın o zamanı ki, sizi Fir'avn'ın soyundan (onun taraftarlarından) kurtardık..."*²⁴⁶⁵; *"...Firavun taraftarlarını denizde boğduk."*²⁴⁶⁶ Bu âyetlerde geçen Firavun'un ehli/yakın çevresi konusunda Elmalılı şu açıklamaları yapar: **"Âl"** kelimesi, başlıca şan ve şöhret sahiplerine denir. Âl-i Firavun, Firavun'un dininin ehli, kavmi ve özellikle tâbileri (askerleri) ve köleleri demektir. Âyette "Firavun'dan kurtarmıştık"denilmeyip de **"Firavun'un âlinden (soyundan ve taraftarlarından) kurtarmıştık"** buyrulmasında önemli bir nükte anlaşılıyor ki, bununla yapılan zulümlerin temsilcisi Firavun ise de, bunda asıl sorumluluğun ondan daha çok ona uyanlara ait olduğu ifade edilmiştir. Çünkü Firavun, yaptıklarını bunların eli ve bunların hizmeti ile yapmıştır. Yine, devamındaki âyette **"Âl-i Firavni/Firavun taraftarlarını denizde boğduk."**²⁴⁶⁷ buyrulur. Firavun'un boğulması bu âyette açıkça beyan edilmemiş ve yuvarıkta geçtiği şekilde, asıl Firavun ehlinin cezası gösterilmiş ve Firavun da bunların içine dâhil edilmiştir. Başka âyetler, Firavun ve taraftarlarının boğulmasını daha fazla açıklar.²⁴⁶⁸

2464 4/Nisâ, 76

2465 2/Bakara, 49

2466 2/Bakara, 50

2467 2/Bakara, 50

2468 Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 294, 296

“Âl-i Firavun” hem Firavun’un ailesinden olan kişileri, hem de ülkenin yönetici sınıfına mensup olan kimseleri ihtivâ eder.²⁴⁶⁹ Bakara sûresi 49 ve 50. âyetlerde işlenen bu zâlimce fiilin, Firavun ehline nisbet edilme sebebi -onun emriyle ve onun otoritesinden güç alarak- bu işi bizzat yapmalarından ve doğrudan bu fiili işleyen kimsenin yaptığı bu işinden dolayı sorumlu tutulacağının bilinmesi içindir. Taberî der ki: İfadenin bu şekilde olması şunu gerektirir: Bir zâlim, birisine herhangi bir kişiyi öldürme emrini verse, emrolunan kişi de o şahsı öldürse, öldüren kişi bundan sorumlu tutulur. Zâlim ile katil birlikte öldürülürler. Zâlim emir verdiği için katil de fiilen bu işi yaptığı için öldürülür. Bu görüş, en-Nehâî’nin görüşüdür, İmam Şâfiî ve Mâlik’in görüşüdür. İmam Şâfiî der ki: Hükümdar, bir kimseye birisini öldürme emrini verse, emrolunan kişi de hükümdarın öldürme emrini haksızca verdiğini bilse, emri yerine getirene de hükümdara da birlikte kısas uygulanır.²⁴⁷⁰

Kur’an-ı Kerim’de çeşitli âyetlerin, Firavun’u fert olarak ele almaktan çok onu erkânıyla birlikte zikretmesi dikkat çekicidir. Birçok âyette Firavun’un ailesi (âl-i Fir’avn), avanesi (mele’), kavmi ve askerleriyle (cünûd) birlikte anılması, onun tek bir kişi olmaktan ziyade, bir sembol olarak takdim edildiğini göstermektedir. Kur’an, Firavun’un en önemli suç ortağı olarak onun askerlerinden/cünûdundan birçok âyette²⁴⁷¹ bahseder. Hz. Mûsâ, insanlık tarihinde hak, adalet ve sağduyuyu temsil eden nübüvvet zincirinin bir halkasını oluştururken Firavun da, Karun, Hâmân ve askerleri bunun karşısında yer alan bir zihniyeti temsil etmektedirler.

Kur’an’da Hz. Mûsâ ve döneminden, Firavun ve çevresinden uzunca bahsedilmesi, hak-bâtıl mücadelesinde baş örneklik oluşturmasıyla ve evrensel İlâhî kanunlara, toplumsal sünnetlere numune olmasıyla ilgilidir. Mûsâ ve Hârûn hak dâvâyı temsil ettikleri gibi, karşı cephenin tüm elemanları da mevcuttur bu yapıda.

Tarihî kişiliklerinden çok, sembol karakterleri oluşturur Firavun, Hâman, Karun, Bel’am, Sâmîrî, hatta yahudileşme süreciyle benî İsrâîl. Firavun, zâlim yöneticiye örnektir, tuğyan ve ifsâdın sembol kişisidir. Hâmân, zâlim yönetimin bürokrat ve askerî yetkililerine örnek şahsiyettir. Cünûd: Firavun’un askerleri, ajanları ve polislerinin; Karun da, mal ve servet düşkünü emperyalist ve kapitalist para babalarının sembolüdür. Allah ve Peygamber adıyla

²⁴⁶⁹ Mevdûdî, Tefhimu’l Kur’an, c. 1, s. 75

²⁴⁷⁰ Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmî’l Kur’an, c. 2, s. 79

²⁴⁷¹ 10/Yunus, 90; 20/Tâhâ, 28/Kasas, 6, 8, 39, 40; 51/Zâriyât, 40

insanları aldatmayı da Bel'am ve Sâmiri temsil etmektedir. Bunlar, zulmün duayenleridir. Kur'an, başta bunlara ve yardımcılara "âl-i Fir'avn" ve "mele-i Fir'avn" demektedir. Bütün bunlar, her tarih kesitinde ve her toplum kesiminde ortaya çıkan zâlimlerin ortak ve örnek isimleri olmuştur.

"O (Firavun) ve askerleri, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten Bize döndürülmeyeceklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakalayıp denize atıverdik. Bir bak, zâlimlerin sonu nasıl oldu? Onları ateşe çağıran öncüler kıldık. Kıyâmet günü onlar yardım görmeyeceklerdir. Bu dünyada arkalarına lânet taktık. Onlar, Kıyâmet gününde de kötülenmişler arasındadır." ²⁴⁷²

"Şüphesiz Firavun ile Hâmân ve askerleri yanılıyor, yanlış yapıyorlardı." ²⁴⁷³

Kur'an'a baktığımızda, Firavun ve çevresi arasında organizeli bir uyum görürüz. Bu, davranış ve yaşayışta birlikte olmanın ve bir diğerine ayak uydurmanın ötesinde "uyarlanma" ürünü bir uyum, danışıklı bir uyumdur. Tepe de oturuyor olmasına karşın Firavun, bu çevresi içinde kendince kararlar alıp uygulayan ve diğerlerini de kendine uydurmak ve karşı çıkmaktan alıkoymak üzere "baskı" altında tutan bir ceberut olarak gözükmez. Öyle ki, en küçüğünden en büyüğüne dek yapılan işlerin hemen hemen tümü bu mele'nin/çevrenin sözbirliği ve işbirliği ile gerçekleştirilir; neredeyse Firavun, yaptıkları ve yapacakları için onlardan "onay" alır. Görünen bir Firavun saltanatı olmakla birlikte, gerçek olan Mısır'da bir firavunlar saltanatının bulunduğu. Nemrud'da gözlenen "tek adam" imajı, Firavun için pek söz konusu değildir; Bu tarafıyla Firavun idaresi, günümüzdeki demokrasi yönetimine benzetilebilir. Firavun, tüm yetkiyi kendinde toplayan diktatörlerden çok, meclisinin ve kanunlarının kararlarını uygulayan basbayağı bir demokrat kişiliktir. Oradaki mele'in yerini üyelerinin şeklen birbiriyle uyumlu gözüktüğü günümüzdeki meclisler almış, sihirbazların yerini de medya. Karun'un yerini kartel ve holdingler, Hâmân'ın yerini de rütbeli subaylar ve üst kademe bürokratları; anlayacağımız Firavunî yönetim cephesinde yeni bir şey yok.

Hız. Musa ve Hârûn, diğer peygamberlerin aksine, Firavun kavmine değil; Firavun'a ve Firavun'un mele'ine/erkânına gönderilir. Bu erkân arasında Hâmân'ı, Karun'u ve bunların sahip bulunduğu askerleri sayabiliriz. Doğal

²⁴⁷² 28/Kasas, 39-42

²⁴⁷³ 28/Kasas, 8

olarak bir de “aile” vardır. Kur’an’ın **“Firavun ve erkânının kendilerine kötülük etmelerinden korktukları için, kavminin bir kısım gençleri dışında, kimse Musa’ya inanmamıştı”**²⁴⁷⁴ mealindeki âyetinde gözlemlediğimiz bu çevre, öylesine etkin ki, Hz. Mûsâ ile tartışması sırasında Firavun, onlara dönerek “ne buyurursunuz?” diye sorma gereğini duymakta ve gösterdikleri önlemleri uygulamaya koymaktan da geri kalmamaktadır. Büyücülerin İslâm’ı kabullenmeleri üzerine İsrâiloğullarının Mısır’dan çıkmaları için izin vermeye niyetlenen Firavun’a, bu çevre **“Mûsâ ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve tanrılarını bıraksınlar diye mi koyuveriyorsun?”** sözleri ile karşı çıkınca, karar hemen değişebilmekte ve öneriler doğrultusunda “oğulları öldürüp kızlarını alıkoymak” türünden bir uygulama başlatılmaktadır.

Firavun ailesinden olan gizli mü’min ile Firavun’un yanında değeri büyük olan eşi Asiye’nin, imanlarının açığa çıkması üzerine şehid edilmiş olmaları ise, bu mele’nin (güncel deyimle etkili ve yetkili çevrenin, egemen güçlerin), aileden daha güçlü, daha baskın ve Firavun nezdinde daha sayılır olduğunu göstermesi açısından önemli bir noktadır.

Dâru’l-İslâm; “Müslümanların idâre ve hâkimiyetleri altındaki yerdir.”²⁴⁷⁵ Üzerinde İslâm’ın hâkim olduğu yerleri (dâru’l-İslâm’ı) her türlü tehdit ve tehlikeden korumaya çalışmak şarttır. Çünkü orada yaşayan İslâm toplumunun mal, can ve ırzını koruma, selâm aklını ve fitratını muhâfaza edecek tedbirler alma, din ve vicdan özgürlüğünün devamını sağlama ile eş değerdedir.

Elbette İslâm’da vatanın korunması ve bunun için insanların sorumluluk yüklenmesi gerekli bir iştir, farzdır. Ama vatan neresidir? Vatan İslâm’ın hâkim olduğu yerdir. Bu ülke ise İslâm’ın dışlandığı, Allah’ın hükmüyle hükmedilmeyen, şirkin egemen olduğu bir ülkedir. Bu durumda bu sisteme inmayan insanların sistemin muhâfazası için silah altına alınması saçma ve haksız bir iş olmaktadır.

İslâm devletinde gayri müslimlere askerlik zorunluluğu yoktur. Laik veya liberal geçinen rejimlerin de Müslümanlara zorla askerlik yaptırımları kabul edilemez.

Bulunduğumuz konumda yaşamakla ve yansıtmakla mükellef olduğumuz Rabbânî tavırlar, güç yetireceğimiz tavırlardır. Câhilî sistemlerin empoze

2474 10/Yûnus, 83

2475 es-Serahsî, el-Mebsût, X,81, Şerhu’s-Siyer, IV,1253

ettiği güç anlayışı ile “Bunlara gücümüz yetmez” demek, câhilî bir mâzeretle Rabbânî bir yoldan çıkmak demektir. Çünkü bizlere bu tavırları yükleyen şâni yüce Rabbimiz “*Allah hiç kimseye güç yetireceğinden başkasını yük-
lemez*”²⁴⁷⁶ hükmü ile, bulunduğumuz konumda bizlere yüklenen tavırların, güç yetirebileceğimiz tavırlar olduğunu beyan etmektedir.

Müslümanlar, hangi coğrafyada yaşarlarsa yaşasınlar, dünyadaki bütün Müslümanlar esas itibarıyla bir tek millet/ümme teşkil ederler. Bir müslümanı bağlayan hukuk, içinde yaşadığı devlete “vatandaşlık” değil; Allah’ın hükmüne tâbi olmak, yani O’na, yalnız O’na “kulluk”tur.

“Vatan sevgisi”, cennet sevgisi demektir. Müslümanın esas vatani, ana vatani, baba ocağı orasıdır. Babamız Âdem ve anamız Havvâ, ilk olarak orayı vatan edinmişlerdi ve esas gideceğimiz yer, hazırlandığımız ve yatırımlarımızı yaptığımız mekân orasıdır. Dünyanın hiçbir yeri bizim gerçek vatanimiz olamaz, burada misafiriz, yolcuyuz. Kaldı ki hiçbirimiz doğacağımız yeri kendimiz seçmedik. Her insan için doğduğu yer kutsal sayılınca, her insana göre kutsal olan da değişecek, aralarındaki üstünlük de göreceli olacaktır. Ölçü, insanın kendisi olursa, îlâhî ölçüleri kendi sübjektif ölçülerine göre tahrif eder.

ARZIN/ÜLKE TOPRAKLARININ KUTSALLAŞTIRILIP PUTLAŞTIRILMASI

Bir insan, belli bir yerde değil; tüm yeryüzünde halife olması için yaratılmıştır. İslâm’ı, bulunduğu yerde yaşayıp oraya hâkim kılmak için çalıştığı gibi, dünyanın ulaşabildiği her tarafına da götürme zorunluluğu vardır. Bir insan, doğacağı yeri seçme hakkına sahip olmadığından, tercihte olmayan bir konudan dolayı ne ayıplanır, ne de şereflenir. Allah, bizi bu topraklarda değil de; çok farklı hatta sevmediğimiz bir yerde dünyaya getirebilirdi; diğer insanların oralarda dünyaya gelmesi gibi. O zaman o yaratıldığımız yerin mi, yoksa şimdi yaşadığımız yerin mi kutsal olması gerekecekti? Müslüman için tüm arz Allah’ın mülküdür. Hepsini aynı değerdedir. Bir yerin fazileti, orada inanılıp uygulanan inançla ilgili olmalıdır. Toprak, üstünde yaşayan insanların inançlarıyla bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu arada nice insanın hadis diye ileri sürdüğü “*Hubbu’l vatan mine’l îman (Vatan sevgisi imandandır)*”

ifadesinin hadis olmadığını, mevzû/uydurma olduğunu söyleyelim.²⁴⁷⁷ İnsanın ırkına, doğduğu yere göre bir toprak parçasına kutsallık atfetmesi, Allah için değil de; o toprak parçası için ölümü göze alabilecek hale gelmesi, vatanın -üzerinde hangi hükümlerin uygulandığına bakılmadan- yüceltilmesi bu açıdan değerlendirilmelidir. Vatan kelimesi Kur'an'da geçmez. İslâmî açıdan yurt veya vatan “dâr” kelimesiyle ifade edilir. İslâm toplumunun yaşadığı ve hâkim olduğu yerler için klasik ve meşhur değerlendirmeye göre “dârul-İslâm” kabul edilirken; müslümanların idâre ve hâkimiyetleri altında olmayan, câhiliye toplumunun yaşadığı yerler ise İslâm vatani sayılmaz. İslâm'laşması gereken yerdir orası. Eğer bir kimse, yaşadığı ülkede İslâmî inancını, tevhidî duruşunu ve dinini yaşama hürriyetini kaybetmişse; gücü yetiyorsa cihad ederek bu temel haklarını yerli veya yabancı işgalcilerden geri alması gerekir. Cihadın Kur'an'da ve Sünnette çok büyük önemi vardır.

Ayrıca, içinde Kâbe'nin bulunmasından dolayı müslüman açısından dünyanın en kutsal yeri sayılmaya müsâit olan bir vatanda, Hak Dinin yaşamadığı için oradan hicret eden Rasûlullah ve ashâbının, aynı zamanda gerçek vatanları olan Mekke'deki yönetime karşı inanç savaşı yaptıkları unutulmamalıdır. Medine için, oradaki hurmaları için savaşan kimsenin mücâdelesinin ise Allah için olmadığı, ancak Allah yolunda savaşanların cennetle müjdelenen şehitler olabileceğini Rasûlullah'ın hadislerinden öğreniyoruz.

Kur'an'da iki çeşit yönetici vardır. Biri, hoşlanmadığımız durumlarda bile itaat etmek zorunda olduğumuz, Allah'ın indirdiğiyle hükmeden bizden olan yönetici, yani “ülû'l-emr.”²⁴⁷⁸ İkincisi, hiçbir halde itaat edemeyeceğimiz, onun iyi taraflarını bile kabul edemeyeceğimiz kötülük odağı, şeytanın siyasi versiyonu “tâğut”. İşte bu ikinci yöneticiyi aynı zamanda inkâr etmemiz, iyiliklerini örtmemiz iman için şart koşuluyor.²⁴⁷⁹ Güne kâfirlere ültimatomla başlamamız Peygamberimizin sünneti: Her sabah ilk işimiz namaz kılmak. Sabah namazının ilk kıldığımız sünnetinin ilk rekâtında Fâtiha'dan sonra “Kâfirûn” sûresi okumak sünnettir. Bu sûrede **“De ki: ‘Ey kâfirler! Tapmam sizin taptıklarınıza... Sizin dininiz size, benim dinim bana!’”**²⁴⁸⁰ Günümüzü de benzer bilinçle kapatıyoruz: Gece, en son kıldığımız namaz yatsıdan sonra

2477 Bk. Uydurma Hadisler, Harun Ünal, Mirac Y., c. 1, s. 79-86; Aliyyü'l Kari, Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler, İnkılâb Y., s. 126; Sehâvî, Makasid, s. 183; Suyûtî, ed-Düreru'l-Muntessire, s. 108; Sâğânî, Mevduât, s. 53; Semhudi, Gammaz, s. 60; İbnü'd-Deybâ, Temyîz, s. 77, Aliyyu'l-Kari, Kübrâ, s. 189; Aclûnî, Keşfu'l Hafâ, I/413.

2478 4/Nisâ, 59

2479 2/Bakara, 256

2480 109/Kâfirûn, 1, 2, 6

vitir namazı. Onun da en son rekâtında okuduğumuz kunut duâsı. Bu duâda **“ve nahlau ve netrukü men yefcuruk”** diye Allah’a söz veriyoruz. Yani diyoruz ki: **“(Ey Allahım!) Biz Sana isyan eden (fâsıklık, fâcirlik yapan) kişiyi (yönetimden, liderlikten) hal’ edip alaşağı ederiz, onu kendi haline terk ederiz.”** Nahlau (hal’ ederiz) derken kullandığımız hal’ kelimesi, “ehl-i hal’ ve’l-akd” denilen yöneticiyi azletme ve yeni bir yönetici atama konusunda ehil olan şahısların yaptığı iştir. “Yöneticiyi makamından indirmeye, alaşağı etmeye” hal’ etme denir. **Ve netrukü:** Terk ederiz, onu yardım(cı)sız bırakır, onunla ilişkilerimizi keseriz, ona destek olmayız, onu inkâr ederiz. Dikkat edilirse, Allah’a isyan eden (fâsıklık, fâcirlik yapan) kişiyi, sadece bu vasıflarıyla hal’ etme sözü veren müslüman, yüz binlerce insanı Allah’a isyan etmeye sevk eden, onların fâsik ve fâcir, hatta müşrik olmasına zorlayıp yönlendiren tâğutlara karşı haydi haydi hal’ etme sözü vermiş olacaktır. İşte, bizim namazımız bile tâğutlara bir ültimatom ve onlara karşı nasıl tavır takınacağımıza dair bir ahid ve söz verme, bir siyasî bilinçtir.

“İman edenler Allah yolunda savaşırlar; kâfirler ise tâğut yolunda savaşırlar.”²⁴⁸¹ Mü’minlerin tâğuta mutlak itaatleri, yani onlara kulluk yapmaları Kur’an’la yasaklanmış ve onları reddedip inkâr etmeleri emredilmiştir.

Onların gönüllü askeri olmaları küfürdür. Kim, gönül rızasıyla, isteyerek, seve seve kâfirlere askerlik yaparsa kâfir olur.

Ancak, istemeyerek askerlik yapmak zorunda bırakılanlar (eğer askerlik yaparken yemin etmezler, marşlarda ve derslerde küfür kelimelerini söylemezlerse) tekfir edilmemelidir.

“Mü’minler mü’minleri bırakıp da, kâfirleri dost ve idareci edinmesinler. Kim bunu yaparsa, ona Allah’tan hiçbir şey (yardım) yoktur. Onlardan gelebilecek bir tehlikeden dolayı sakınmış olmanız hâriç. Allah size, asıl kendisinden korkmanızı emrediyor. Nihayet gidiş de ancak Onadır.”²⁴⁸²

Hz. Peygamber; **“Şüphesiz Allah, ümmetimden hata, unutma ve üzerine zorlandıkları şeyin hükmünü kaldırmıştır”**²⁴⁸³ buyurmuştur.

Bu nasslar ışığında diyebiliriz ki; Bir mü’min, askerlik yapmamak için elin-

2481 4/Nisâ, 76

2482 3/Âl-i İmrân, 28

2483 Buhârî, Talâk 11, İlim 44, Şurût 12, Enbiyâ 27

den gelen imkânları kullanacaktır. Rapor alma veya benzeri yolları denemek zorundadır. Eğer başka hiçbir yol bulamadıysa, kerhen (istemeye istemeye), zorla askere götürülmesinde kendisi için tekfir edilecek bir durum olmaz. Bu durum, aynen bazı mü'minlerin hapse atılmasına benzer. Nasıl hapiste yatmak küfür kabul edilmezse, aynı şekilde kişinin haksız yere hapse atılır gibi, belirli yaşa geldiğinde askere atılması (alınması) da (orada küfür olan davranış ve sözlerden sakındığı müddetçe) küfür sayılmaz. Bu durum, ruhsattır ve mü'minlerin güçlerinin yetmemesiyle ilgilidir.

Azimet ise, her ne pahasına olursa olsun askere gitmemektir. Buna gücü yeten insan, övgüye lâyıktır. Ama, bunu her mü'minin yapmasının istenmesi doğru değildir. Askere gitmemek için gücü yetmeyip mecburen gitmek zorunda kalanlara anlayışla bakmak gerekir. İslâm, sadece kahramanların dini değil, aynı zamanda bedevilerin, zayıf ve güçsüzlerin de dinidir. ***“Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Allah, kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez.”***²⁴⁸⁴; ***“Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez.”***²⁴⁸⁵

Elbette, kâfirler safında mü'minlere karşı savaşmak, savaşa katılmak farklıdır. Hiçbir mü'min kâfirler safında savaşamaz. Tâğutlar safında savaşmak küfürdür. ***“İman edenler Allah yolunda savaşırlar; kâfirler ise tâğut yolunda savaşırlar.”***²⁴⁸⁶ Mü'minlerin tâğuta mutlak itaatleri, yani onlara kulluk yapmaları Kur'an'la yasaklanmış ve onları reddedip inkâr etmeleri emredilmiştir.

Yolların ayrılış noktasındayız: İnsan, ya tâğuta tâbi olup geçici zevkler peşinde koşacak; o zaman sonuç, dünyada zillet ve kullara kulluk; tâğuta kalben teslim olmak (iman etmek) suretiyle hevâ ve heveslerine göre yaşamının sonucu âhirette de varış, cehennem olacaktır. Veya tâğutları reddedip Allah'a dostluk; hayatını İslam'ın hükümlerine göre tanzim edip izzetli, onurlu bir hayat ve cennet: ***“Tâğuta kulluk etmekten kaçınıp Allah'a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarını müjdele. İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”***²⁴⁸⁷ Bu iki inanç ve yaşama biçiminin dışında üçüncü bir durumdan söz etmek mümkün değildir!

2484 2/Bakara, 286

2485 2/Bakara, 185

2486 4/Nisâ, 76

2487 39/Zümer, 17-18

SORULAR

1- Cehâlet, mâzeret midir, değil midir? Yoksa; insanın konumuna, bulunduğu mekâna, çevresine, eğitimine, devletin durumuna ve kendisine tebliğ ulaşıp ulaşmadığına göre hüküm değişir mi? Durum böyle ise kimler mazurdur, kimler sayılmaz?

2- Resmî câmi görevlilerinin arkasında Cuma Namazı kılınır mı, kılınmaz mı? Bu konuda seçici mi davranmak gerekir? Çoğunluğun dini ketmetmesi, hakla bâtili karıştırması, düzeni koruması gibi problemlerinden yola çıkarak çoğunluğun hükmü mü verilir? Camilerde Cuma namazı kılmak caiz olmazsa, nerede ve nasıl Cuma kılabilirler Müslümanlar? Bu durumda Cum namazını terk edip öğle namazı mı kılsınlar? Diğer Namazlar konusunda resmi görevliye uyabilirler mi?

3- Devlet Memurluğu, reddedilmesi farz olan tâğutun emrine girmek mi sayılır? Memurluk caiz mi, yoksa haram mı kabul edilmeli? Her türden memur aynı mıdır, yoksa memurlar arasında farklı hüküm vereceğimiz alanlar mı vardır? Bir mü'min, Allah'tan başka bir şey üzerine yemin edebilir mi, ederse hükmü nedir? Memur yemini içinde küfür lafızları var mıdır? İkrah yokken küfür lafızları söyleyenin hükmü nedir?

4- Tâğutun mahkemesine müracaat etmek zorunda kalan ile isteyerek ve adalet sağlanacağı ümidiyle müracaat arasında fark var mıdır? Mecbur kalan bir mazlum ve mağdur, hakkını başka şekilde alamıyorsa ne yapmalıdır?

5- Oy vermek meşru mudur? Bir mü'min demokrasiyi savunabilir mi? Oy verenin hükmü nedir? Oy vereni sırf bu hareketinden dolayı tekfir etmek yerrine, oy vermenin hükmünü öne çıkarma konusunda nasıl düşünüyorsunuz?

6- Resmî okullarda çocuklarını okutmanın hükmü nedir? Alternatif oluşturmadan okula gönderilmeyen çocuğa ne yaptırmalı?

7- Askerlikten hep kaçıp durmalı mıyız? Askere gitmek her şartta küfür müdür, hangi sebeplerden dolayı küfürdür? Askerlikle hapisane arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

MÜSLÜMANIN AKAIĐI KİTABININ KONULARIYLA İLGİLİ SORULAR

SORULAR

1- Aşağıdakilerden hangisi Akaid ilminin tanımıdır?

- a) İnsanın yararına ve zararına olan şeyleri bilmesine Akaid denir.
- b) İnsanın nasıl namaz kılacağını açıklayan ilim dalına Akaid denir.
- c) Dinde inanılması ve reddedilmesi gereken esasları konu alan ilim dalına Akaid denir.
- d) Peygamber Efendimizin hayatını anlatan ilim dalına Akaid denir.

2- Aşağıdakilerden hangisi, kelime anlamı olarak “yol, şariat, itaat, millet” mânâlarına gelir?

- a) Akaid
- b) Din
- c) İman
- d) Vahiy

3- İnsanların kendi kafalarından uydurmuş oldukları dinlere ne ad verilir?

- a) Hak din
- b) Muharref dinler
- c) Bâtıl dinler
- d) Dinsizlik dini

4- Seçeneklerden hangisi Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatlarından?

- a) Kıdem
- b) Basar
- c) İlim
- d) Tekvin

5- Aşağıdakilerden hangisi Allah Teâlâ'nın “vahdâniyyet” sıfatının tanımıdır?

- a) Allah Teâlâ, sonradan varolmuş hiçbir şeye benzemez.
- b) Allah Teâlâ'nın bilmesi demektir.
- c) Allah Teâlâ'nın dile ihtiyaç duymadan konuşması demektir.
- d) Allah Teâlâ'nın bir olması demektir.

6- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi meleklerin özelliklerindendir?

- a) Yemezler ve içmezler
- b) Erkeklik ve dişilikleri vardır
- c) Evlenip çoğalırlar
- d) Ateşten yaratılmışlardır

7- Tabiat olaylarını düzenleyen melek, seçeneklerden hangisidir?

- a) Azrâil
- b) İs râfil
- c) Mîkâil
- d) Cebrâil

8- Allah'ın emir ve yasaklarının dışına çık(a)mayan varlıklar, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Melekler
- b) Cinler
- c) İnsanlar
- d) Şeytanlar

9- İnsanların sağ ve sol omuzlarında bulunup onların sevaplarını ve

günahlarını yazan melekler hangisidir?

- a) Münker Nekir
- b) Kirâmen Kâtibîn
- c) Cebrâil
- d) Mikâil

10- 16/Nahl sûresi 36. âyete göre, peygamberlerin gönderiliş sebebi nedir?

- a) Allah'a ibâdet/kulluk edilmesi ve tâğutlardan kaçınılmasını tebliğ etmek
- b) İnsanlara güzel ahlâk örneklerini göstermek
- c) Allah'ın varlığını kabul ettirip tek yaratıcı olarak Allah'ı tanıtmak
- d) Yeryüzünde halife olarak yaratıldıklarını insanlara öğretmek

11- Allah tarafından doğrudan doğruya veya elçi aracılığı ile peygamberlere bildirilen ve kesinlik ifâde eden bilgilere ne denir?

- a) Kitap
- b) Vahiy
- c) Suhuf
- d) Şeriat

12- Allah'ın dilediği şeyleri, vâsıtasız olarak peygamberlerin kalbine koyması, vahyin hangi çeşididir?

- a) Sâdık rûya ile
- b) Perde arkasından
- c) Melek aracılığı ile
- d) İlham yolu ile

13- Allah Teâlâ, Kitapları insanlara niçin göndermiştir?

- a) Makamıyla okusunlar diye
- b) Okuyup amel etsinler diye
- c) Diğer insanlara aktarsınlar diye
- d) Ölümlere okusunlar diye

14- Seçeneklerden hangisi Kur'ân-ı Kerim'in özelliklerinden değildir?

- a) Kur'ân-ı Kerim hiçbir bozulmaya uğramamış ve uğramayacaktır.
- b) Kur'ân-ı Kerim toplu olarak değil; parça parça indirilmiştir.
- c) Kur'ân-ı Kerim bütün insanlara gelmiştir.
- d) Kur'ân-ı Kerim'den sonra yine kitap gelecektir.

15- Aşağıdakilerden hangisi Kur'ân-ı Kerim'i toplayıp kitap haline getiren kimsedir?

- a) Peygamber Efendimiz
- b) Hz. Ömer
- c) Hz. Ebû Bekir
- d) Hz. Osman

16- Seçeneklerden hangisi Akaid ilminin amaçlarındandır?

- a) Peygamber Efendimiz'in hayatını doğru şekilde öğretmek.
- b) Müslümanların ibâdetlerini nasıl yapacaklarını öğretmek.
- c) Kur'ân-ı Kerim'in tefsirini doğru olarak öğretmek.
- d) Müslümanların imanlarını yanlış ve bâtil inançlardan korumak.

17- Aşağıdakilerden hangisi Akaid ilminin konusudur?

- a) Ahlâkî esaslar b) Amelî esaslar
c) İtikadî esaslar d) Hukukî esaslar

18- Üstünlüğü kabul edilmiş, kanun ve kurallarla belirlenmiş olan dünya görüşü ve hayat biçimine ne ad verilir?

- a) Akaid b) Din c) Fıkıh d) Devlet

19- Seçeneklerden hangisi İslâm dininin hükümlerinden değildir?

- a) Din b) İman c) Amel d) Hukuk

20- Aşağıkilerden hangisi İslâm'ın özelliklerinden değildir?

- a) Rabbânîdir b) Evrenseldir
c) Tevhid dinidir d) Arapların dinidir

21- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi, sözlük karşılığı olarak; “teslim olmak, boyun eğmek, itaat etmek” anlamlarına gelir?

- a) İman b) İslâm c) İtikat d) Din

22- Aşağıdakilerden hangisi, sözlük mânâsı olarak; “tasdik etmek, kabul etmek, onaylamak” anlamlarına gelir?

- a) Din b) Rasûl c) Mûcize d) İman

23- Aşağıdakilerden hangisi Allah Teâlâ'nın subûti sıfatlarındandır?

- a) Tekvin b) Kıdem c) Beka d) Vücud

24- Allah'ın “sonradan yaratılmış olan şeylere benzememesi” demek olan sıfatına ne denir?

- a) Kıyam binefsihi b) Muhâlefetün lilhavâdis
c) Tekvin d) Vahdâniyet

25- Gaybla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) İman esaslarının tümü gaybtır. Gaybe iman da takvâ sahiplerinin ilk vasfıdır.
b) Peygamberler gaybla ilgili özel konumdadırlar. Onlara gaybdan vahy gelmektedir.
c) Gayb, yalnız insanın duyularıyla fark edilmeyen, ama önemli bir kısmı burç faaliyeti ve Allah dostu evliyâ'ya verilen keşif ile bilinebilen şeylere denir.
d) Peygamberler de beşerdır. Kendiliklerinden gaybı bilemezler.

26- Aşağıdakilerden hangisi birkaç sayfadan oluşan kitaplara verilen isimdir?

- a) Suhuf b) Fâsikül c) Vahiy d) Kitap

27- Seçeneklerden hangisi peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardan biri değildir?

- a) Kıdem b) Tebliğ c) Fetânet d) Sıdk

28- Peygamberlerde bulunması gereken ismet sıfatının anlamı nedir?

- a) Güvenilir olmak b) Büyük günah işlememek
c) Akıllı ve zeki olmak d) Doğru olmak

29- Lügat anlamı misil, denk, eş ve benzer demek olan; açıkça tapınılsın veya tapınılmasın ilâh yerine konan, tanrı olarak benimsenen aşırı bir sevgi ve kayıtsız şartsız bir itaatle yönelinen Allah'ın dışındaki şeylere Kur'an terminolojisinde ne ad verilir?

- a) İ'câz b) Endâd c) Entât d) Tâğut

30- Bazı büyük zatların Kur'ân-ı Kerim'de ismi geçtiği halde kendilerinin peygamber olup olmadığı şüphelidir. Seçeneklerden hangisi bunlardan biri değildir?

- a) Zekerıyya b) Lokman c) Zülkarneyn d) Üzeyr

31- Âhirette amellerin tartılması için kurulacak olan teraziye ne ad verilir?

- a) Sırat b) Amel defteri c) Mîzan d) Şefaât

32- Aşağıdakilerden hangisi vahiy çeşitlerinden değildir?

- a) Sâdık rüya ile vahiy b) Perde arkasından gelen vahiy
c) İsrâfil (a.s.) aracılığı ile vahiy d) İlham yoluyla vahiy

33- İslâm'ın tüm hükümlerini kabul edip, nefsine ağır geldiği için bazılarını yerine getirmekte ihmali olan kimseye ne denir?

- a) Münâfık b) Günahkâr Müslüman c) Müşrik d) Kâfir

34- Bâtıl dinlerin gerçek mimarı kimdir?

- a) Firavun b) Nemrut c) Ebû cehil d) Şeytan

35- Aşağıdakilerden hangisi bâtıl dinlerden değildir?

- a) Komünizm b) Yahûdilik c) Laiklik d) Sosyalizm

36- İslâm dininin vahye dayalı olması, onun hangi özelliğindendir?

- a) İnsanî oluşu b) Rabbânî oluşu c) Evrensel oluşu d) Kolay oluşu

37- Allah'ın varlığının sonu olmaması demek olan sıfat aşağıdakilerden

hangisidir?

- a) Beka b) Kıdem c) Vücut d) Vahdâniyyet

38- Cehennem meleklerinin başındaki meleğin ismi nedir?

- a) Zebâni b) Rıdvan c) Mâlik d) Mikâil

39- Bir müslümanın yaptığı herhangi bir davranışın Allah’a ibâdet sayılabilmesi için gerekli üç şart vardır. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri değildir?

- a) Meşrûiyet: Yapılan davranışın Allah’ın müsâade ettiği veya emrettiği bir şey olması
b) Usûl/Metod: Allah’ın emrettiği ve Rasûlullah’ın yaptığı şekilde yapılması
c) Hizmet: Yapılan eylemin Allah’ın dinine hizmet ve yardım özelliği taşıması
d) Niyet: Allah rızâsı için yapılması; başka bir çıkar veya riyâ gibi sebeplerle yapılmaması

40- Aşağıdakilerden hangisi hak dinin özelliklerinden değildir?

- a) Tüm peygamberlerin şeriatini kabul b) Meleklerle inanmak
c) Âhirete inanç d) İtikatta değişmezlik vardır

41- Sözlükte gayret göstermek, tüm gücünü kullanmak anlamına gelen, terim olarak İslâm âlimlerinin Kur’an ve Sünnetteki hükümlerinden yola çıkarak zamanının ve toplumunun sorunlarına çözüm getirmek için vermiş oldukları fetvâlara ad olan kavram, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İlim b) Fetvâ c) Mezhep d) İctihad

42- Peygamberlerin “zeki ve akıllı olmaları” diye tarif edilen sığata ne ad verilir?

- a) İsmet b) Sıdk c) Emânet d) Fetânet

43- Lügatta, faydalanılması için verilen bağış, pay, hisse, nasip gibi anlamlara gelen; Allah’ın canlılara zevk ve yararlanma nasip ettiği faydalanan gıda, mal, evlât, eş, iş, ilim gibi şeylere ne denir?

- a) Rızık b) Nimet c) Felâh d) Hidâyet

44- Gaybla ilgili olarak aşağıdaki cümlelerden hangisi yanlıştır?

- a) Gaybın bir kısmını, Allah, vahy yoluyla peygamberlerine bildirmiştir.
b) Cinler gaybı bilmezler. Cinciler de gaybden haber verdikleri konularda kesin yalancıdırlar.
c) Yıldızlar gaybı bilmezler, ama yıldızların, burçların insanların geleceğiyle ve kaderiyle ilgili bağlantıları vardır.

d) Gaybla ilgili olarak mü'minlere lâzım olacak kadar, yani çok az bilgi verilmiştir.

45- “Yoksa siz Kitaptan bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanların cezâsı, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Onlar kıyâmet gününde de azâbın en şiddetlisine itilirler” (2/Bakara, 85) âyeti aşağıdakilerden hangisine delil olabilecek bir âyettir?

- a) İtikad esasları değişmez
- b) İtikad esasları bölünme kabul etmez bir bütündür
- c) İtikad esasları evrenseldir
- d) İtikad esasları, insana mutluluk verir

46- Cehennemin üzerine kurulmuş olan köprüye ne ad verilir?

- a) Mizan b) Kevser c) Sırat d) Mahşer

47- Küfürle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) Küfrün bir şekli, kutsal denebilecek olumlu küfürdür. Müslüman, tağuta küfr etmeli, tağutun kâfiri olmalıdır.
- b) Küfür, fitrata ters düşünce ve davranıştır. Bir anormallik, nankörlük ve hastalıktır; Kalpte başlayan ve diğer organlara sirayet eden bulaşıcı bir mikroptur.
- c) Müslümanın küfrü, küfr-i berâedir. Yani, küfr edilmesi gereken şeyden teberri etmek, uzaklaşmak, reddetmek, otorite ve hâkimiyetini kabul etmemek şeklinde olur.
- d) Küfür, kalple ilgili inançsızlıktır. İnsanın amel yönüyle hiçbir davranışı onu küfre sokmaz, kâfir kılmaz.

48- Allah (c.c) insanlara kaç tane peygamber göndermiştir?

- a) 25 peygamber b) 28 peygamber
- c) 124 000 peygamber d) Sayısını ancak Allah bilir

49- “Varlıklar âlemini yaratan, terbiye ederek geliştiren, onları maddî ve mânevî olgunluğa götüren, terbiyenin bütün gereklerine mâlik ve her şeye sahip olan” anlamına gelen Allah’ın ismi, hangi kavramdır?

- a) Allah b) Rahman c) Rab d) Din gününün sahibi

50- “Varlığını devam ettirmesi için hiçbir şeye muhtaç olmaması”, Allah Teâlâ’nın hangi sıfatının açıklamasıdır?

- a) Vücud b) Kıyam bi-nefsihi
- c) Muhâfetün-lil havâdis d) Vahdâniyyet

51- Aşağıdakilerden hangisi, Allah’ın bir özelliği/sıfatı değildir?

- a) Din büyüklerinin, Allah dostlarının vâsıtasıyla kendisinden yardım istenilendir.
- b) Evrenin, bütün varlıkların ve tüm insanların Rabbidir.
- c) Hesap ve hüküm gününün hâkimidir.
- d) Çok merhamet eden ve âhirette mü'minlere sonsuz nimetler verendir.

52- Kur'an'da Allah'tan başka rab kabul edilen veya bu iddiada bulunan kimselerden bahsedilmektedir. Seçeneklerden hangisi bu anlamda Kur'an'da geçmez?

- a) Ebû Cehil b) Fir'avn c) Râhipler d) Hz. İsa

53- Kur'an-ı Kerim'de, ancak Allah'a ibadet edilmesi gerektiği ifade ediliyor. Bazı insanların Allah'tan başka ibâdet ettiği varlıklar sayılmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da tapınılan bir varlık olarak direkt söylenmemiştir?

- a) para b) tâğut c) şeytan d) putlar

54- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi "tevhid" kelimesinin tanımıdır?

- a) Allah'a zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde ortak güçler tanımak.
- b) Allah'ın, insanlara, yapmalarını kesin bir şekilde emrettiği fiillere tevhid denir.
- c) Kişinin leh ve aleyhinde olan hükümleri, fıkıh kurallarını öğreten ilmin adıdır.
- d) Allah'ın zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde bir tek olduğuna inanmak.

55- Seçeneklerden hangisi, Allah'tan başkasını rab kabul etme şirki anlamına gelmez?

- a) Yatırlara kurban kesmek, onlara duâ etmek.
- b) Din adamlarının helâl kıldığını helâl kabul etmek.
- c) Önderleri, din büyüklerini sevmeye ve onlara bağlanmada aşırı gitmek.
- d) Oruç, zekât, hac gibi ibâdetleri zaman zaman ihmal edip terk etmek.

56- "Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Rasûlullah" ifâdesinin anlamı, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.s.)'den başka peygamber yoktur.
- b) Ben şâhitlik ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve ben yine şâhitlik ederim ki, Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun kuludur.
- c) Allah'tan başka ilâh yoktur. Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun Rasûlüdür (peygamberidir).
- d) Allah birdir, O'ndan başka tanrı yoktur. Muhammed bir tek peygamberdir.

57- "Kanun ve hüküm koyan, otorite ve güç sahibi, kendisinden yar-

dım istenilen, ibâdet edilen, güvenilen, sevilen ve korkulan, itaat edilen ve emirlerine uyulan ihtiyaçları gideren, duâya karşılık veren, belâları gideren” gibi anlamlara gelen kelime, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Rab b) İlâh c) Tâğut d) Bel'am

58- “Ancak Senden yardım isteriz” (1/Fâtiha, 5) âyetinde belirtildiği şekilde duâ, sadece Allah’a yapılır. Yalnız Allah’a yapılan dua konusunda vesile (onun hürmetine demek) konusunda aşağıdaki hükümlerden hangisi tam doğrudur?

- a) Hiçbir insanı vesile yapmamak en uygun, en emin yoldur. Vesile yapacak, sadece sâlih amelle yapmalıyız.
b) Ameller ve Peygamberimiz dâhil, hiçbir şeyi Allah’a duâ ederken vesile yapamayız.
c) Amellerle vesile yapılabilir; ama, hiçbir insanla vesile yapılamaz. Bu kesinlikle şıktır.
d) Ashâb, Peygamberimiz öldükten sonra da Peygamberimiz’le vesile yapmışlardır.

59- Şerrinden Allah’a sığındığımız şeytan hakkında, aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Şeytanın mü'minler üzerinde fısıldamanın (sessizce günaha teşvik etmenin) dışında bir gücü ve egemenliği yoktur.
b) İnsanı içinden tahrik edip, onu Allah’a isyana sevk eden her türlü duygu ve düşünce şeytanîdir, şeytandır.
c) Şeytan vesvese vermekle kalmaz; insana dediğini yaptırmak için baskı yapar.
d) Şeytan, hem cinlerden; hem de insanlardan olur.

60- Aşağıdakilerden hangisi bir adı İslâm olan Hak dinin bozulmuş (tahrif edilmiş) şeklidir?

- a) Yahûdilik b) Budizm c) Laiklik d) Mecusilik

61- “Çok merhamet edici, verdiği nimetleri iyi kullananları daha büyük ve ebedî nimetler vermek suretiyle mükâfatlandırıcı” anlamına gelen güzel isim aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Rahman b) Rahîm c) Allah d) Din gününün sahibi

62- Aşağıdakilerden hangisi müşrikler için doğru değildir?

- a) Müşrikler, göklerin ve yerin yaratıcısının Allah olduğuna inanırlar.
b) Allah’ın ilâhlık vasıflarını başkasına vermezler.
c) Yeryüzündeki otoriteyi Allah’a ait görmezler.

d) Allah'ın, göklerde hükmü geçen bir zât olduğunu kabul ederler.

63- Kıyâmet konusunda, aşağıdaki anlayışlardan hangisi yanlıştır?

- a) Kıyâmet alâmetlerini bilip saymak dinin önemli esaslarındandır.
- b) Kıyâmetin ne zaman kopacağını Peygamberimiz dâhil hiçbir kimse bilmez; sadece Allah bilir.
- c) Önemli olan, kıyâmetin ne zaman kopacağı değil; kıyâmet ve sonrasına neler hazırladığımızdır.
- d) Kendi ölümümüz küçük kıyâmet sayılır.

64- Aşağıdakilerden hangisi “tâğut”ların özelliklerinden biri değildir?

- a) İnsanları Allah'a isyana dâvet eder.
- b) İnsanları zorla da olsa kendine itaat ettirmeye çalışır.
- c) Allah'ın kanunları yerine, kendisi kanunlar koyar.
- d) Yaratıcının Allah değil; kendisi olduğunu ileri sürer.

65- Aşağıdakilerden hangisi Bel'am'ların en belirgin özelliğidir?

- a) İnsanları Allah'ın adını kullanarak aldatırlar.
- b) İslâm düşmanlarına hakkı açık ve tâvîzsiz anlatırlar.
- c) Zâlîme karşı mazlumun hakkını savunurlar.
- d) İnsanlara Allah'ın dinini hiç değiştirmeden tebliğ ederler.

66- “Benim her şeyi içine alıp kuşatmıştır.” mealindeki 7/A'raf sûresi 156. âyette geçen bu ifadede, boş bırakılan kelime hangisidir?

- a) azâbım
- b) affım
- c) rahmetim
- d) rızkım

67- Aşağıdakilerden hangisi “iman” kelimesinin tanımıdır?

- a) Bir şeyi kalp ile kabul etmek.
- b) Bir şeyin varlığını dil ile söylemek.
- c) Kalp ile kabul edip dil ile söylemek ve gereğini yapmaya gayret etmek.
- d) Ahlâken güzel olmak.

68- Allah Teâlâ'nın sıfatları ve isimleri, yaratmış olduğu varlıklardan hangisine benzer?

- a) bazısına benzer
- b) meleklerle
- c) peygamberlere
- d) hiçbirine benzemez

69- Seçeneklerden hangisi meleklerin özelliklerindendir ?

- a) İnsanlar gibi yer, içer, çoğalır ve ölürler.
- b) İnsanlar gibi Allah'a karşı gelme kabiliyetleri vardır.
- c) Gaybı bilirler.

d) Allah'a daima itaat ederler, O'na karşı gelmezler.

70- Aşağıdakilerden hangisi, Cebrâil (a.s.) adlı meleğin görevidir?

- a) Sura üflemek
- b) Tabiat olaylarını düzenlemek
- c) Eceli gelenlerin ruhlarını bedenlerinden ayırmak
- d) Allah'ın emir ve yasaklarını Peygamberlere ulaştırmak

71- Seçeneklerden hangisi şeytanın özelliği değildir?

- a) İnsanlara musallat olarak onların içine girer; zorla da olsa insana egemenlik sağlar.
- b) İnsanların arasına fitne sokarak birbirine düşman etmeye çalışır.
- c) Toplumda içki, kumar, zina, fuhuş, uyuşturucu gibi kötülüklerin yayılması için mücâdele eder.
- d) İnsanların Allah'a ibâdet eden sâlih kul olmalarını engellemeye çalışır.

72- Aşağıdakilerden hangisi vahyin çeşitlerinden değildir?

- a) Vefîlerin elinden olağanüstü olayların meydana gelmesi
- b) Meleğin görünmeden getirdiği hükümler
- c) Cebrâil (a.s.)'in kendi şekliyle gelerek getirdiği hükümler
- d) Arada hiçbir vâsita olmadan Peygamberimiz'in direkt Allah'tan aldığı hükümler

73- Aşağıdakilerden hangisi peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardandır?

- a) Tebliğ
- b) Günah işlemek
- c) Yalan söylemek
- d) Emânetlere riâyet etmemek

74- Seçeneklerden hangisi peygamberlerin gönderiliş amacı olamaz?

- a) İnsanları Allah'ın dinine dâvet etmek
- b) İnsanlara Allah'a nasıl ibâdet edeceklerini göstermek
- c) İnsanların eski inanç, âdet ve geleneklerine hiç dokunmadan onları devam ettirmek
- d) İnsanlara ahlâkî yönden güzel örnek olmak

75- Allah Teâlâ'nın dilediğini yapma gücüne sahip olmasına ne denilir?

- a) Kelâm
- b) Kıyam bi-nefsihî
- c) Kudret
- d) Basar

76- Şefaât, Allah'ın izin verdiği zatlar tarafından, aşağıdakilerden hangisine yapılabilir?

- a) Müşrik
- b) Günahkâr müslüman
- c) Münâfık
- d) Râhip

77- Aşağıdakilerden hangisi kaza ve kader konusunda insanı küfre sokmaz?

- a) Musibetlere karşı çare aramak
b) Kadere sövmek
c) Kaza ve kaderi inkâr etmek
d) Kaderle alay etmek

78- İslâm'ın hükümleri; 1) İman, 2) Amel, 3) Ahlâk, 4) Hukuk olmak üzere dört kısımdır. Buna göre, "söz, davranış, hal ve hareketlerimizle alâkalı hükümler" hangi kısma girer?

- a) 1
b) 2
c) 3
d) 4

79- Kur'an'a göre, insanın önüne okunmak üzere konan 3 temel kitap vardır. Bu üç kitabın belirli pasaj ve parçalarını Kur'an, "âyet" olarak belirtmektedir. Kur'an; diğer iki kitabın gereğince okunup değerlendirilmesini kolaylaştıran bir nurdur. Nedir bu 3 kitap?

- a) Kur'an, İnsan, Evren
b) Kur'an, Kâinat, Anayasa
c) Zebur, Tevrat, İncil
d) Kur'an, Hukuk, Nutuk

80- Âhiret günü, günahı sevâbından fazla olduğu için cehenneme girme durumundaki günahkâr müslümanlar için Allah'ın râzı olduğu ve izin verdiği kimseler tarafından ve yine Allah'ın izin verdiği kişilere yönelik Allah'a yalvarmak ve onların affedilip Allah'ın izniyle cennete girmelerini sağlamaya ne denir?

- a) Mükâfat
b) Niyaz
c) Şefaât
d) Duâ

**81- Allah emrettiği zaman kıyâmetin kopması ve ikinci olarak da ölüle-
rin dirilmesi için "Sûr"a üfûrecek olan melek hangisidir?**

- a) Cebrâil
b) Mikâil
c) İsrâfil
d) Azrâil

82- Aşağıdakilerden hangisi bilgi kaynağı değildir?

- a) İlham
b) Selim hisler
c) Vahiy
d) Akıl

83- Allah'ı inkâr etmede önemli etkenler, seçeneklerden hangisinde doğru olarak sayılmıştır?

- a) Zulüm ve fesad – Bilgisizlik – Şirk
b) Kibir ve inat – Cehâlet – Tâğutların ifsâdı
c) Küfür – Şirk – Nifak
d) İsyân – Haramlara dalma – Küfrün hâkimiyeti

84- Bir şeyin hakikatini idrâk etmeye ve mâlum olanın, olduğu hal üzere bilinmesine ne denir?

- a) Vahy
b) Mütevâtir Haber
c) İlim
d) Akaid

85- İslâm'a göre bilgi kaynaklarının en temelini teşkil ettiği halde, kâfirlerin tarihsel süreç içinde ve günümüzde bilgi kaynağı olarak kabul etmedikleri ve câhilî eğitim kurumlarında gündem dışı tuttukları şey, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Selim hisler b) Beş duyu c) Vahy d) Akıl

86- Rızık konusunda fiilî dua, aşağıdakilerden hangisiyle en uygun şekilde yapılır?

- a) Sabrederek c) Çalışarak
b) Rızık için dua ederek d) Er-rızku alâ'llah deyip, buna inanarak

87- Bilgi kaynaklarımızdan biri olan duyu organlarımız hakkında aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

- a) Duyu organlarımız kendi sahalarına giren olaylar hakkında kapasiteleri dâhilinde bilgi verirler.
b) Duyu organlarımızın bizi yanılttığı, bize yanlış bilgiler verdiği durumlar vardır.
c) Duyu organlarımızla elde ettiğimiz bilgiler sınırlıdır.
d) Duyu organlarımızın verdiği bilgiler kesindir, bizi hiç yanıltmazlar.

88- İnsanın düşünme, bilme ve davranışlarını belirlemesi, iyiyi kötünden, doğruyu eğriden ayırt etmesiyle ilgili kabiliyetine ne denir? (Kendisinde bu yetenek olduğu için insan, dinin emir ve yasaklarını yerine getirmekle sorumludur. Ona sahip olmayanın dini de yoktur.)

- a) Akıl b) Selim hisler c) Vahy d) İlim

89- Ebû Cehil'e "câhillerin atası" anlamındaki bu ismin verilmesinin sebebi nedir?

- a) Oğulları câhil olduğu için
b) Kendisi okuma yazma bilmediğinden dolayı
c) Bilgili olmadığı, özellikle Allah'ı hiç bilmediği ve inanmadığı sebebiyle
d) Yanlış bilgilere sahip olduğundan, özellikle Allah hakkında yanlış bilgi ve inançlarından ötürü

90- Aslı İslâm olduğu halde, sonradan katmalar ve atmalarla tahrif edilen (bozulan) dinler vardır. Bu muharref dinler hangileridir?

- a) Mecûsîlik ve Şâmanizm b) Hristiyanlık ve Yahûdilik
c) Putperestlik ve Şirk d) Kapitalizm ve Komünizm

91- "Sizin dininiz size; benim dinim bana!" (109/Kâfirûn, 6) âyeti, bize aşağıdaki seçeneklerden hangisini öğretmektedir?

- a) Müslümanların dininin o günkü dinlerden farklı olmadığını

- b) Ebû Cehil ve benzerlerinin dinlerinin de hak olduğunu
- c) İslâm'ın dışındaki yaşama şekillerinin bir din olmadığını
- d) İslâm'ın dışındaki hayat tarzlarının da bir din olduğunu

92- Kapitalizm, Kemalizm, Demokrasi ve Laiklik için, aşağıdakilerden hangisi tam doğrudur?

- a) Bunlar çağımızın idare şekillerindendir. İyisi de olur, kötüsü de.
- b) Bunlar bâtil (uydurma) dinlerdendir. Bâtil dinlerdeki tüm özellikler, bunlarda da vardır.
- c) Bunlar muharref dinlerdir.
- d) Bunlar, din olarak kabul edilmez. Sadece yönetim şekli ve ideolojik anlayışlardır.

Bunların, varsa kötülüklerinden sakınmalıyız.

93- İslâm inancına göre insan, gerçeğin bilgisini üç yoldan elde eder. Yani bilginin kaynağı üçtür. Seçeneklerden hangisinde bu bilgi kaynakları doğru olarak belirtilmiştir?

- a) Doğru haber (vahy ve mütevâtir haber) – Selim hisler – Akıl
- b) Vahy – Mütevâtir haber – Doğru haber (selim hisler)
- c) Vahy – Akıl – Mütevâtir haber (doğru haber)
- d) Selim hisler – Beş duyu – Vahy (mütevâtir haber)

94- Allah tarafından, peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen, dünyada ve âhirette insanları mutluluğa ulaştıracak hayat şekline ve dünya görüşüne ne denir?

- a) İman b) Amel c) Hukuk d) İslâ

95- Tevrat, Zebûr, İncil ve Kur'ân-ı Kerim; Bu dört büyük kitap, sırasıyla hangi peygamberlere gelmiştir?

- a) Hz. Mûsâ, Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Muhammed
- b) Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Mûsâ, Hz. Muhammed
- c) Hz. Mûsâ, Hz. Dâvud, Hz. İsa, Hz. Muhammed
- d) Hz. Muhammed, Hz. İsa, Hz. Dâvud, Hz. Mûsâ

96- Kur'ân-ı Kerim hakkında aşağıdaki seçeneklerin hangisi yanlıştır?

- a) Kur'an bizzat Allah'ın koruması altındadır.
- b) Kur'an'da 114 sûre vardır.
- c) Kur'an Fâtîha sûresi ile başlar, İhlâs sûresi ile sona erer.
- d) Peygamberimiz'in en büyük mûcizesi Kur'an'dır.

97- Kelime-i Tevhidi kalp ile tasdik etmediği (gönülden inanmadığı) halde, bunu yalnız diliyle söyleyen kimseye ne denir?

- a) Müslüman b) Fâsık c) Müşrik d) Münâfık

98- Allah'ın varlığıyla ilgili aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

- a) Allah'ın varlığını kabul eden herkese müslüman denir.
b) Kâinattaki muazzam düzen ve nizam, yaratıcının tek olduğunu gösterir.
c) Bozulmamış, sağlam akıl Allah'ın varlığını kabul etmek zorundadır.
d) Allah'ın varlığına inanmak fîtrîdir (yaratılış gereğidir).

99- Aklını ve duyu organlarını gereği gibi kullanmayanlara Kur'ân-ı Kerim ne demektedir?

- a) Şeytan, hatta daha aşağı b) Hayvan, hatta daha aşağı
c) Câhil, hatta daha aşağı d) Beşer, hatta daha aşağı

100- Kur'an'da ve ıstılahta "din" kelimesi, sadece hak din için, yani özel ve dar anlamıyla İslâm için kullanılmaz. Din kelimesinin geniş olarak ele alındığı ıstılahtaki veya pratikteki anlamı; "bir dünya görüşünü, bir hayat şeklini belirleyen görüşler, emirler ve yasaklar manzûmesidir. Yani, üstünlüğü kabul edilen kanun ve kurallarla belirlenmiş yaşama şekline din denir." Dolayısıyla "her din bir hayat şeklidir ve her hayat şekli bir dindir" görüşü, genel itibarıyla doğru bir görüştür. Buna göre, dinlerin tasnifi konusunda aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Dinler dörde ayrılır: İslâm – Hristiyanlık – Yahûdîlik – Putperestlik
b) Dinler üçe ayrılır: Hak Din – Bâtıl din – Tâğûtî din
c) Dinler üçe ayrılır: Hak din – Muharref dinler – Bâtıl dinler
d) Dinler dörde ayrılır: Hak din (İslâm) - Muharref Dinler, (Kapitalizm, Kominizm) - Batıl Dinler (Uydurma Dinler)

101- Endâd kavramıyla ilgili olan aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a) Endâd edinmek, kâfir insanlara, bâtil görüş ve İslâm dışı kurallara aşırı sevgi besleyip mutlak itaat etmektir; Peygamberlere, Allah'ın velî kullarına, takvâ sahibi âlim ve evliyalara sevgi beslemek, hiçbir şekilde endâd/şirk koşma anlamına gelmez.

b) Allah'ın belirli nitelik ve güçlerini başkalarına atfetmek, mesela kayıtsız şartsız itaat edilecek Allah'tan başka otorite kabul etmek endâd kapsamına girer.

c) Endâd edinmek şirk koşmak demektir. Şirkin küçüğü ve gizli olanı da vardır. Meselâ sebepleri yüceltmek (şoför frene basmasaydı ölmüştüm, filan doktor hayatımı kurtardı gibi sözler söylemek, bu sözlerle mecazi değil, gerçeği kasdetmek;

sebepleri olayı gerçekleştiren asıl unsur görmek).

d) Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, insanların sadece O'na ibadet edip hiçbir şeyi Allah'a endâd/ortak koşmamalarıdır. Allah, bu endâd kabul etmeyi kesinlikle affetmez.

102- Bir hadis-i şerife göre zulüm üç türdür. Bir zulüm vardır ki Allah onu affetmez. Bir zulüm vardır Allah onu affeder. Bir zulüm de vardır ki Allah onun mutlaka hesabını sorar. Seçeneklerden hangisi sırasıyla ve doğru olarak bu zulüm çeşitlerini açıklamaktadır?

a) 1- Şirk, 2- Kendi nefesine karşı işlediği zulüm, 3- Allah'ın emir ve yasaklarına isyan edilerek işlenmiş zulüm.

b) 1- Başkalarına karşı yapılan zulüm, 2- İnsanın kendi nefesine karşı işlediği zulüm, 3- Şirk.

c) 1- Şirk, 2- İnsanın kendi nefesine karşı işlediği zulüm, 3- Başkalarına yapılan zulüm

d) 1- İnsanın kendi nefesine karşı işlediği zulüm, 2- Başkalarına yapılan zulüm, 3- Şirk.

103- Kur'an'da Firavun'la ilgili âyetlerden yola çıkarak Firavnî düzenlerin, İslâm dışı rejimlerin temel özellikleri olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a) Allah'ın yeryüzündeki hâkimiyetini reddetmek

b) Firavunu/tâğutu kanun koymaya, istediği gibi insanları yönetmeye yetkili ve itaat edilecek güç kabul etmek

c) Tevhid, adalet, özgürlük gibi nebevî çağrıları baskı ve işkencelerle susturmaya çalışmak

d) Hepsi

104- Hz. Mûsâ ile ilgili âyetlerden öğrenmekteyiz ki, tevhid önderleri, İslâmî öğretilerin veya müslümanların selâmeti için yapmak istedikleri fiillerin mâhiyetini, ortaya koymak istedikleri işlerin ana gayesini net bir şekilde açıklamak zorundadırlar. Hz. Mûsâ, Firavun'un önüne iki mesajla çıktı. Bu iki şey ne idi?

a) 1- Müslüman olsun, 2- Yönetimi Hz. Mûsâ'ya bıraksın.

b) 1- Allah'a itaat edip tevhid akidesini kabul etsin, 2- Eskiden müslüman olan İsrâil oğullarına yaptığı baskı ve zulme son versin.

c) 1- Müslüman kölelere zorla yaptırdığı anıtkabirleri, piramitleri yıktırsın, 2- Putlara tapmaktan vazgeçsin.

d) 1- Saraydaki ahlâksızlıklara son versin, 2- Halkını aç bırakmasın ve onları küfre zorlamasın.

105- Zulüm konusunda aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a) Emaneti yüklenen insan; göklerin, arzın ve dağların kaçındığı bu kabulle zâlimlikten ve câhillikten kurtulmuştur.

b) Aslında şirk, en büyük zulümdür. Buna rağmen müşrikler, putlarını kıran Hz. İbrâhim'e bu eyleminden dolayı zâlim diyorlar, kendi suçlarını ona atıyorlardı.

c) Allah, kendisine karşı yapılan en büyük zulmü bile, bu zulümden tevbe edilirse affeder.

d) İnsanın, başka insanlara karşı yaptığı zulmün affedilmesi için sadece Allah'a tevbe etmek yeterli değildir.

106- Kur'ân-ı Kerim'de Firavun'dan uzunca bahsedilmesi, onun Allah'ın hükmünü kabullenmeyip kendini ilâh yerine koyan tâğutların/azgınların ve müfsidlerin/bozguncuların prototipi/baş örneği olmasındandır. Her zaman diliminde ve her coğrafyada görülebilecek küfür rejiminin sembol tipleri de yine Firavun zamanından örneklenir. İslâm dışı rejimlerin temel direklerini oluşturan bu simge şahıslar kimlerdir?

1) Bürokrat, bakan, üst rütbeli subay sembolü

2) Kapitalist ve emperyalist para babası, kartel ve holding sahiplerinin sembolü

3- Hakka bâtili karıştırarak, dünyevî çıkar ve tâğutî yönetimlerin istekleri doğrultusunda dini istismar edip kullanan, Allah ve rasulü adına insanları aldatan sembol

4- İslâm dışı rejimin emniyet güçleri, silâh zoruyla düzeni koruyan tâğutun askerlerinin sembolü

Yukarıdaki boşlukları sırasıyla hangi kelimeler gelmelidir? Yani, bu sembol şahısların Firavun döneminde vurgulanan isimleri, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

a) Cünûd/asker, Karun, Hâmân/kâfir medya mensubu, büyücü ve kâhinler

b) Hâmân, Karun, Sâmirî/Bel'am, cünûd/asker

c) Hâmân, Karun/sihirbazlar, Bel'am/kâfir medya mensubu, cünûd/hizbuşşeytan

d) Firavun, Karun/Hâmân, Bel'am/Sâmirî, cünûd/asker

107- Allah'a, sanki O'nu görüyormuş gibi ibâdet etmeye ne ad verilir?

a) muhsin b) ibâdet c) ihsân d) takvâ

108- İslâm, din işi - dünya işi diye laiklikte olduğu gibi amelleri ikiye ayırmadığı için, belirli çerçeve içinde yapılma şartıyla her yapılan müsbet işi ibâdet kabul eder. Aşağıdakilerden hangisi, yeme içmenin ibâdet olabilmesi için gerekli şartlardan biri değildir?

a) Yenilip içilen şey, helâl yiyeceklerden olmalı

- b) Yenilip içilen şeye tuzla başlamalı
- c) Yenilip içilen şeyde isrâfa ve oburluğa kaçmamalı
- d) Yenilip içilen şey, helâl kazançla temin edilmiş olmalı

109- “Mü’minin işi tuhaftır; her işi hayırdır. Bu, yalnız mü’mine özgüdür. Sevindirici bir işle karşılaşırsa , o işi kendisi hakkında olur. Üzücü bir işle karşılaşsa , o işi kendisi için hayırlı olur.” Sahih-i Müslim’de ve Ahmed bin Hanbel’in Müsned’inde yer alan bu hadis-i şerifteki boş bırakılan yerlere sırasıyla seçeneklerden hangisi gelmelidir.

- a) şükreder, hayırlı, sabreder
- c) ihsân eder, hayır, dayanır
- b) sevinir, sevap, üzüldür
- d) şımarmaz, ibâdet, sabreder

110- Bilindiği gibi zulmün anlamı ve sahası hayli geniştir. Farklı yönlerden ele alınan zulmün İslâmî ıstılahta farklı tanımları yapılmıştır. İslâmî terminolojide/ıstılahta zulüm kelimesinin esas anlamı olarak aşağıdaki tanımlardan hangisi yanlıştır?

- a) Allah’ın koyduğu sınırı, haddi tecavüz etmek, tayin ettiği sınırın dışına taşmak
- b) Bir şeyi (veya bir hakkı) kendi yerinden başka bir yere koymak
- c) Hak edenin hakkını vermemek, haksıza hak etmediği bir şeyi vermek
- d) Herkese her konuda eşit davranmamak, tüm insanları eşit görmeyip ayrımcılık ve bölücülük yapmak

111- Aşağıdakilerden hangisi şeytanın başvurduğu yöntemlerden biri değildir?

- a) İnsanı Allah’la aldatır, O’nun affının geniş olduğunu, nasıl olsa günahları affedeceğini insana fısıldayarak vesvese verir.
- b) Haramları süsler, bâtili hak gösteren telkinlerde bulunur. Süslü, yaldızlı ve çekici, ama saptırıcı/çarpık sözlerle insanları kandırmaya çalışır.
- c) İmanı güçlü olan, ihlâslı kullara zararı ve etkisi daha büyük olur. Onlara düşman olduğundan onları Allah yolundan saptırmaya çalışır, çoğunda da başarılı olur.
- d) Mal ve dünyalık konusunda korkuya düşürür. İnfak ve sadaka konusunda cimrilik ve açgözlülüğü emreder. Bâtil yollarda ise isrâfı teşvik eder.

112- Cinler hakkındaki aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Onlar da insanlar gibi Allah’a ibâdet edip kulluk yapmak için yaratılmıştır.
- b) Cinlerden şerli olanlar, kendilerine tâbî olan insanları da yoldan çıkarırlar.
- c) Göğün gizlediği sırları öğrenmek isterler; ama buna asla güçleri yetmez.
- d) Özel yaratılışlarından ötürü, istikbali, insanların başına neler geleceğini bilirler.

113- “İblis: ‘Ben, onları (insanları) saptırmak için Senin doğru yolun üs-

tünde tuzak kuracağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım. Sen onların çoklarını şükredenlerden bulamayacaksın' dedi." (7/A'râf, 16-17).Bu âyet mealinde şeytanın insana farklı yönlerden yaklaşip vesvese vermesi konusunda, seçeneklerden hangisi **yanlıştır**?

a) Şeytan insana önden yaklaşır: Dünyada yaşayacağımız önümüzdeki istikbâli yanlış değerlendirterek dünyaya düşkün, âhirete ise önem vermez hale getirmeye çalışır.

b) Arkadan yaklaşır: Arkada kalan ataları, geleneği, tarihi kötüler, hangi zihniyette olursa olsunlar atalarımızın yolundan gitmemize, onların izini takip etmemize engel olmaya çalışır.

c) Sağdan yaklaşır: Yani, ibâdet ve hayırlı işlerinde şüpheye düşürür, onları zor gösterir, geciktirtir veya ihmal ettirir.

d) Soldan yaklaşır: Her çeşit günahı güzel gösterir, haramlara karşı aşırı bir arzu ve iştah uyandırır.

114- Bilindiği gibi, Kur'an'ın ilk inzâl olan âyetlerinde okuma-yazma ve ilim emredilmektedir. Kur'an'a göre ilim, hakkı/gerçeği idrâk etmektir ve vahiyle özdeşleşmiştir. Buna göre, ilmin sınıflandırılması konusunda aşağıdaki seçeneklerde belirtilen tasniflerin hangisi en doğrudur?

- a) Naklî ilimler - aklî ilimler
- b) Dünyevî ilimler - uhrevî ilimler
- c) Dinî ilimler - din dışı ilimler
- d) Müsbet ilimler - menfî ilimler

115- İblis hakkında aşağıdaki ifadelerden hangisi tümüyle doğrudur?

a) İblis, meleklerin hocası idi. Melek değildi ama ilmi ve takvâsı sayesinde meleklerle beraber yaşıyordu.

b) İblis bir melekti. Allah, meleklerle secde etmelerini emrettiğinde diğer melekler secde etti; o etmedi.

c) İblis kibirli olduğu kadar, aynı zamanda cahil/bilgisizdi. O secde emrindeki İlâhî hikmeti ve Âdem'in mânevî yapısını ve üstünlüğünü anlamadı.

d) İblis, cennete yılanın ağzında girdi ve önce Havvâ'yı kandırdı; Havvâ da kocasını.

116- Bilindiği gibi, vesveseci şeytanın ilk atasına İblis denilir. Şeytanın kurumlaşmış şekline, yani şeytanın insanları Allah'ın yolundan uzaklaştırma gayretine, özellikle siyasî otorite ve yöneticinin tuğyânını, isyan ve azgınlığını başkalarına ulaştırarak Allah'ın indirdiği hükümlere alternatif olmak ve onların yerine geçmek üzere hükümler koyan varlıklara ne ad verilir?

120- “Her doğan insan, üzere doğar. Sonra anne ve babası onu, hristiyan, yapar.” Buhârî ve Müslim’in rivâyet ettiği ve müslüman halk arasında da meşhur olan bu hadis-i şerif mealinde boş bırakılan yerlere, seçeneklerden sırasıyla hangi kelimeler gelmelidir?

- a) İslâm; müşrik; yahûdi b) sünnetullah; yahûdi; dinsiz
c- iman; kâfir; yahûdi d) fitrat; yahûdi; Mecûsi

121- Alevli ateşten, başka bir ifade ile enerjiden yaratılmış olan ve 72. sûreye isim olan gözle görülmeyen varlıklar, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Melek b) Cin c) Ruh d) şeytan

122- Hızır hakkında tevhide ters birçok inanış ve anlayış vardır. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri değildir?

a) Hızır, hâlen hayattadır ve kıyâmete kadar yaşayacaktır. Bazı insanlara ve özellikle Allah dostlarına gözüdür, sonra âniden kayboluverir.

b) Hızır, Hz. Mûsâ'nın içyüzünü bilemediği için ilk anda itiraz edip sorular sorduğu bazı gaybî konularda Mûsâ (a.s.)'a dersler veren ilim ehli ve büyük ihtimalle peygamber olan bir zâttır.

c) Bazı kulların imdâdına yetişen, her yerde bulunabilen ve her kılığa girebilen, insanlara bereket ve bolluk saçan ya da kahredip helâk eden bir zâttır.

d) Baharı İlyas'la birlikte Hızır getirir; çiçekleri o açar, yeşillikleri onun attığı adımlar bitirir. Tabiatdaki varlıkları kendi emrine alarak hizmetinde kullanabilir.

123- Allah'ın mutlak birliğini (tevhidi) ifade eden, putçuluğu ve şirki reddeden, mutlak gerçeğin ve doğrunun tanımını yapan, Kur'an'da İbrâhim (a.s.)'in milleti/dini olarak da belirtilen dinî nitelik, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) kulluk b) muvahhid c) ibâdet d) hanîf

124- İman-ahlâk ilişkisi konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) İslâm dinindeki iman ve ibâdet esaslarıyla ahlâkî buyrukları kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir; bunlar Kur'an ve sahih hadislerde birbiriyle kaynaşmış durumdadır.

b) İmanı kâmil olan mü'minlerin ahlâkî gâyet güzel ve mükemmeldir; ahlâkî gerçekten ve tümüyle güzel olanların da imanları kâmindir.

c) İman ve amel ayrı olduğu gibi, imanla ahlâk da ayrıdır; biri olup diğeri olmayabilir.

d) Ahlâkî problemler, nice hadiste çoğu kez imanla irtibatlandırılarak ifade edilmiştir.

125- Özellikle siyasî otorite ve yöneticinin tuğyanını başkalarına ulaştırarak şekilde kurumlaşan şekline ve bunu uygulayanlara, Allah'ın indirdiği hükümlere alternatif olmak ve onların yerine geçmek üzere hükümler koyan varlıklara ne ad verilir?

- a) tâğî b) tâğüt c) kâfir d) müfsid

126- Fitrat konusuyla ilgili olarak aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

- a) İslâm'ın yaşanmadığı ortamlarda fitrat bozulmaya ve aşınmaya başlar.
 b) Fitratın doğru çizgide ilerlemesini engelleyen en tehlikeli etken şirktir. Allah'ı unutmak ve hevâyâ uymak da fitratı saptırır.
 c) İslâm; insan yaratılışına, yaratılışındaki İlâhî yasalara veya başka bir ifadeyle Allah tarafından insan bünyesine uygun olarak konulmuş olan fitrat dinidir.
 d) Kâfirlerle müslümanların fitratları çok farklıdır. Daha doğuştan itibaren bu farklılık kendini gösterir.

127- “Hıdırellez” konusuyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi, tümüyle doğru değildir?

- a) Hıdırellez, Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibarettir. Hıdırellez, kökü İslâm öncesi eski Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu yaz (bahar) bayramlarına dayanan câhiliye törenidir.
 b) Hıdırellez, İslâm'a göre kutsal kabul edilen bir gündür. Bütün dünyada 1 Mayıs'ta kutlanan, bazılarında göre bahar bayramı denilen önemli bir gündür. Bu günü nâfile oruçla geçirmek ve gecesini de teheccüdle değerlendirmek gerekir.
 c) Hıdırellez, halk arasında ölümsüzlük sırrına erdiklerine ve biri karada, diğeri denizde darda kalanlara yardım ettiklerine inanılan Hızır ve İlyas peygamberlerin yılda bir defa bir araya geldikleri gün olarak kabul edilir.
 d) Baharın geldiğini müjdeleyen gün olarak kabul edilen Hıdırellez törenlerinde, yeşillik, su ve ateş hususlarıyla ilgili uygulamalar, bu halk bayramının putperest köklerini çok belirgin şekilde ortaya koymaktadır. Dilek tutma, uğursuzlukları giderme, adak adama ve ateşle ilgili bazı uygulamalar, genç kızların bu güne yükledikleri anlam ve eylemlerden dolayı tevhide ters nice inanış ve davranışlara şâhit olunan büyük bir bid'attir.

128- Allah'ın kâinatı idare ederken koyduğu kurallar, yaratıkları hakkındaki ve özellikle insan toplumlarıyla ilgili hüküm ve âdetlerine Kur'an kavramı olarak ne ad verilir?

- a) Hikmetullah b) Hükmullah c) Sünnetullah d) Kaderullah

129- Eski dönemlerde Arap câhiliyyesinde, İslâm öncesi Türklerde ve

günümüzde değişik ülkelerde hâlâ bazı hayvanlar putlaştırılıp bunlara tapılmaktadır. Kur’ân-ı Kerim, putlaştırılarak tapılan bu hayvanlardan hangisini hangi dönemlerde ve hangi kavimle ilgili olarak örnek verir?

- Sığır (ve buzağı); Mûsâ (a.s.) döneminde; İsrâiloğulları
 Deve; Sâlih (a.s.) döneminde; Semûd kavmi
 Fil; Peygamberimizin doğumundan az önce; Ebrehe’nin kavmi
 Balık; Yunus (a.s.) döneminde; Yûnus kavmi

130- Bir sünnetullah olarak ifâde edilen bireysel ve toplumsal değişme konusunda Ra’d sûresindeki âyet-i kerimde vurgulanan hususla ilgili olarak aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğrudur?

- a) Kişinin içinde yaşadığı kavim (toplum) değişmedikçe Allah onların içindeki kişilerin durumunu değiştirmez.
 b) Bir kavim ve içindeki kişiler toplum olarak değişmedikçe Allah onlarla ilgili sünnetini (sünnetullahı) değiştirmez.
 c) Allah bir kavmi (toplumu) değiştirmedikçe, toplumdaki kişiler kendini değiştiremez.
 d) Bir toplumun bireyleri kendindekini (kendi durumunu) değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı (o toplumu) değiştirmez.

131- Ra’d sûresi 11. âyetten yola çıkarak aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

- a) Bir toplum, kendinde bulunan iyi yaşayışı ve güzel ahlâkını kötüye değiştirmedikçe, daha genel tâbirle bir toplum kendini bozmadıkça Allah onlara verdiği nimetleri değiştirmez.
 b) Bir toplum kötü ahlâkını düzeltmedikçe Allah onları düzeltmez. Toplum gittiği yanlış yoldan döner, doğru yola girer, ahlâkını düzeltirse Allah da onların durumunu düzeltir, kötü hallerini iyiye, sıkıntılarını mutluluk ve refaha çevirir.
 c) Bir toplum ahlâkını bozar; şerlere, kötülöklere, fesatlara dalar, isyan ederse Allah da onlara lutfettiği nimetleri ellerinden alır, onları perişan eder. Böylece güçlerini kaybeder, felâketlere uğrar, küçülürler.
 d) Allah’ın toplumlara koyduğu hüküm vardır. Bazı toplumlar Allah’a itaat eden İslâm toplumu, bazıları da isyan eden câhiliyye toplumdur. Bu durum değiştirilemez. Toplumlara ilgili bu kadere sünnetullah denilir.

132- “Ümit ve güvenle bağlanacağı şeyden umudunu kesmek, ümitsiz olmak” anlamına gelen ve “Allah’la ilgili olarak bir mü’minin yapamayacağı, yapmış olsa küfre gireceği şey” demek olan Kur’ân kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yeis b) Tağyîr c) Nankörlük d) Şirk

133- Bilindiği gibi tasavvuf rüyalara çok önem vermiş, özellikle Allah dostu kabul ettikleri kimselerin rüya aracılığıyla ilim ve hadis alabildiklerini ısrarla ileri sürmüştür. Bu rüyalarla ilgili olarak İslâm âlimlerinin değerlendirmeleri içinde aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Rüya hali, insanlar arası bilgi akışının mümkün olduğu zaman dilimidir. Bu bilgiye güvenilir. Çünkü insan, rüyasında melekûta ulaşır, eşyayı müşâhede eder.
- b) Hz. Peygamber'den vefatı sonrasında rüya ile bilgi almak, O'ndan rüyada hadis rivâyet etmek ya da rüya aracılığıyla bir hadisin sıhhatini test etmek mümkün ve kabul edilen bir durumdur. Bütün bunları İslâm âlimleri onaylayıp tasdik eder.
- c) Rüya, bilgi kaynağı değildir, rüya ile amel olunmaz. Şeytanî de olabilecek ilhamlara ve rüyalara İslâm dini dayandırlamaz. Rüya, ahkâm konusunda da delil olmaz. Rüya ile çok uğraşmak, ona önemli misyonlar yüklemek doğru değildir.
- d) Rüya da, keşif ve ilham gibi bilgi araçlarından biridir. Aynı zamanda ölen bir kimsenin âhiretteki ahvâli ile ilgili olarak, rüya aracılığı ile dünyadakilere bilgi verilir.

134- Yeis hali ve bu haldeki iman ve tevbe konusundaki değerlendirmelerle ilgili olarak aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

- a) Bir kimsenin yeis (ümitsizlik ve korku) halinde iman etmesi, kendisine yönelen ve yakasına yapışan azâbı gidermek için olup ihtiyârî, yani özgür seçmeye dayanan ve hakiki iman değildir. Hakiki iman ihtiyâr ve istek ile Allah'a yaklaşıp ve O'nun rızâsını elde etmek için sahip olunan imandır.
- b) Kâfir bir kimse, ölümler ölümün şiddetli halleri kendisine gelip çatdığı ve ilâhî azâbı müşâhede ettiği vakit iman ederse, bu imana iman-ı yeis denilir.
- c) Yeis halinde de iman ve tevbe geçerlidir. Dünyada imanın ve tevbenin geçerli olmadığı hiçbir zaman yoktur. Ancak insan ölünce artık son pişmanlık fayda etmeyecek, sadece öldükten sonra iman ve tevbenin faydası görülmeyecektir.
- d) Önceden iman etmeyen bir kâfir, üzerinde ölümün emâreleri belirip ölümün şiddetli halleri kendisini sardığı zaman; helâk işaretleri gelip iman etmeyenleri yakalayınca; güneşin Batıdan doğması gibi kıyâmetin açık ve büyük alâmetleri zuhur ettiğinde veya kıyâmet kopmaya başlayınca bütün bu durumlarda iman edenlerin imanları kabul edilmez, bu imanları kendilerine bir fayda getirmez. Bu zamanlardaki imana iman-ı yeis denilir.

135- Her müslüman, yakınlarından başlayarak çevresindeki insanlara dinini tebliğ etmek ve İslâm'ı hâkim kılmaya çalışmak zorundadır. Ancak, insan bu dâvet, tebliğ ve iyiliği emretme görevini yerine getirmeye çalıştığı halde, bazen en yakınlarının bile müslüman olmasını sağlayamayabilir. Hz. İbrâhim'in babası, Hz. Nûh'un oğlu, Peygamberimiz'in amcası bu örnekler arasındadır. Allah, kâfir Firavun'un hanımını müslüman hanımlara örnek verirken, iki peygamberin hanımının da kâfir kadınlardan olduğunu vurgular (66/Tahrîm, 10). Allah'ın tek rab ve yegâne ilâh olduğuna ve pey-

gamber kocalarına inanmayan bu kadınların müşrik kavimleriyle birlikte helâk olduklarını Kur'an haber verir. Hanımları müslüman olmayan ve kâfir eşleriyle sınıyan bu peygamberler kimlerdir?

- a) Nûh (a.s.) ve Lût (a.s.)
- b) Lût (a.s.) ve Şuayb (a.s.)
- c) Sâlih (a.s.) ve Hûd (a.s.)
- d) Süleyman (a.s.) ve Yûsuf (a.s.)

136- Esmâü'l-Hüsnâdan el-Müizz ve el-Müzill ne demektir?

a) El-Müizz: İzzet ve kuvvet veren, yükselten, onurlandıran demektir. El-Müzill: (Daha çok âhirette) Zillete düşüren, hor ve hakir eden demektir.

b) El-Müizz: Hesap gören, kullarının yaptıklarını muhâsebeye tâbi tutan, amellerinin karşılığını verme hususunda kâfi olan demektir. El-Müzill: Keremi ve bağışı bol olan, cömert ve bir karşılık gözetmeden inâyetiyle ihsan eden anlamına gelir.

c) El-Müizz: Bütün varlık üzerinde gözcü olan, bütün işler kendisinin kontrolü altında bulunan; kullarının her şeyini gözetken ve müşâhedesi altında tutan demektir. El-Müzill de: Duâ ve isteklere cevap veren; Kendine yalvaranların isteklerini veren anlamına gelir.

d) El-Müizz: Geniş; bütün sıfatları sonsuz ve sınırsız olan, geniş rahmeti ile bütün varlıkları kuşatan demektir. El-Müzill ise: Mahlûkatını seven ve onların hayrını isteyen, iyi kullarını seven, onları rahmet ve rızâsına erdiren; seilmeye ve dostluğu kazanılmaya tek lâyük olan anlamına gelir.

137- Varlıkları daha önce bir misli ve benzeri olmaksızın ilk defa yaratan anlamına gelen güzel isim (esmâü'l-hüsnâdan biri) aşağıdakilerden hangisidir?

- a) El-Muhsî b) El-Mümîd c) El-Mübdî d) El-Müheymin

138- Kendilerine hak din tebliğ edildiği halde, tevhidî bir imana yönelmeyen geçmiş toplumların başlarına gelenler Kur'ân-ı Kerim'de niye anlatılmaktadır?

- a) Tarih bilgisi verilmek ve kültür artırmak için
- b) İnsanların hoşlanacağı bir hikâye/kıssa olsun diye
- c) Eski toplumların büyük uygarlık ve medeniyetlerine atıfta bulunmak için
- d) İbret ve ders alınması için ve benzer suçların fecî sonuçları bilinsin diye

139- Kullarına muâmelesi, tam adâlet ve merhamet üzere olan; adâletini dünyada ve âhirette kullarına gösterecek olan anlamına gelen güzel isim (esmâü'l-hüsnâdan biri) aşağıdakilerden hangisidir?

- a) El-Muğnî b) El-Muksit c) Er-Raûf d) El-Metîn

140- Esmâü'l-Hüsnâ ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) Esmâü'l-Hüsnâ, en güzel isimler demektir, Allah'a ait isimler bu tâbirle ifâde edilmektedir.
- b) Kur'ân-ı Kerim'de doksan dokuz isimden bahsedilmektedir; Kur'an'dan yola çıkarak Allah'ın isimlerinin kesinlikle 99 olduğunu belirtmek gerekir.
- c) Meşhur hadis-i şerifte, *esmâü'l-hüsnâyı ihsâ eden kimsenin cennete gireceği* belirtilir. "İhsâ" kelimesi, lügatta ezberleyip sayan, anlayan, benimseyen demektir. Ama burada "İslâm'ın ulûhiyyet inancını nasrlara başvurmak sûretiyle tesbit edip anlamak, benimsemek ve bu inanca uygun bir ruhî yetkinlik kaydetmek" anlamını içermektedir.
- d) A'râf sûresi 180. âyetinde *"Allah'ın isimleri konusunda ilhâda düşen kimse-leri bırakın, terk edin, onlardan uzak durun!"* denmektedir. İlhâd; sapmak, inkâr etmek, O'nun niteliklerinin anlamını eğip bükme, hafife almak, tahrif etmek, bu sıfat ve isimleri başka varlıklara yakıştırmak, ya da Allah'ı bu güzel isim ve sıfatlarla belirtmekten kaçınmak demektir. Bu tür ilhâdî işleyenlerden uzaklaşmak, onları sevmemek mecbûriyetimiz vardır.

141- Dünyevî çıkarı için imanını ve ilmini satan, atmalar veya katmalarla dini tahrif etmeye çalışan, Firavnî düzenleri devirmeye çalışan muvahhidlere hırlayan karakteriyle her devirde ve her ülkede görülebilecek olan ve belli bir şahıs olmaktan çok, bir karakter/tip olan Bel'am Kur'an'da köpeğe benzetilir; tâğutî düzenin kapılarında ev sahibinden kemik bekleyen ve kuyruk sallayan bir köpeğe. Kur'an'ın çeşitli âyetlerinde hakka bâtılı karıştıran, hakkı gizleyen, ilmiyle amel etmeyen, başkalarına iyiliği emretse bile kendini unutan, Allah'ın âyetlerini azâba karşılık çok ucuza satan; menfaatçi, uzlaşmacı ve menfaatçi tip, şiddetle sakınılması gereken bir karakter olarak tanıtılır. A'râf sûresi, 179. âyetle hayvanlar gibi, hatta daha aşağı ve sapık oldukları belirtilen bu tiplerin aynı sûrenin 175-176. âyetlerinde köpeğe benzetildiğini biliyoruz. Cum'a sûresi, 5. âyetle ise sorumluluklarını yerine getirmeyen ve ilmiyle amel etmeyen bu bilginler hangi hayvana benzetilir?

- a) Kitap yüklü eşeklere
- b) Kitaptan beslenip kitaba zarar vermeye çalışan böceklerle
- c) İnsanları zehirleyen akreplere
- d) Dilediği yerde bağırıp dilediği yeri pislediği halde akılsızların kendisine taptığı kutsal(!) ineklere

142- Esmâü'l-Hüsnâdan en-Nâfi' ve ed-Dârr ne demektir?

- a) En-Nâfi': Daraltıp sıkı, kıtlık veren; Ruhları kabzeden demektir. Ed-Dârr: Genişleten, açan ve bolluk veren anlamında güzel isimdir.
- b) En-Nâfi': Dilediğine fayda veren demektir. Ed-Dârr: Dilediği kuluna zarar ve-

ren; O'nun takdiri olmadan kimseye zarar verilemeyen, elem verici şeyler yaratan anlamındadır.

c) En-Nâfi': Allah'ın her şeye, her istediğini yapacak sûrette gâlip ve hâkim olması, en zorlu zâlimlerin bile O'na boyun eğmek mecburiyetinde oldukları, hük-münün dışına hiçbir şeyin çıkamayacağı anlamına gelir. Ed-Dârr: Çok rızık veren ve yeteri kadar rızıklandırıp yiyecek ve içecek veren anlamında güzel isimdir.

d) En-Nâfi': Her şeyde ve her olayda büyüklüğünü gösteren demektir. Ed-Dârr: Hidâyet lütfederek bâtıldan ve dalâletten uzaklaştıran anlamına gelir.

143- Evrenin bütün işlerini düzenleyen, gözeten, koruyan ve yöneten; insanları murâkabe eden, üstün gelen anlamına gelen güzel isim (es-mâû'l-hüsnâdan biri) aşağıdakilerden hangisidir?

- a) El-Musavvir b) El-Kaviyy c) Er-Reşîd d) El-Müheymin

144- Basit dünya karşılığında dinini satan, bir çanak yal uğruna sahibinin onca itip kakmasına kuyruk sallayan it gibi ilminin izzetini yok eden, dinî bilgisini kâfir yöneticilerin hizmetine veren resmî ulemâ tipi, saray mollası, makam sevdâlısı, yüzsüz ve onursuz, ırkçı, her şeye dilini sar-kıtarak salya akıtan köpek karakterli, dünya arzularının peşinden koşup asla tatmin olmayan, doymayan, Kitab bilgisine rağmen azgınlaşan, istis-marcı bir din bilgini karakterinin anlatılmasını ister Kur'an. Kitabımız'da adı geçmediği halde, A'râf sûresinin 175-176. âyetlerinde işaret edilip bazı özellikleri açıklanan bu kişinin kabul görmüş adı nedir?

- a) Bel'am b) Karun c) Sâmîrî d) Münâfık âlim

145- Kişinin Allah'ın dışında hayatının amacı kıldığı maddî-mânevî şey-lere ne denir?

- Tâğüt b) Küfür c) İsyan d) Put

146- "Helâk" kavramıyla aynı kökten türeyen tehlike (tehlike), helâke sebep olan, helâke/ölüme götüren şey demektir. Kur'an-ı Kerim'de: "... Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın..." (2/Bakara, 195) buyurul-maktadır. Bu âyetin nüzul sebebini açıklayan Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin izah ettiği şekilde, Kur'an'ın esas tehlike olarak kabul ettiği şeyler hakkında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) Cihadın mal ve canla tüm şübelerini hayata geçirmede gayret sarfetmemek
b) Allah yolunda fedâkârlık yapmamak, infak görevini hakkıyla yerine getirme-mek
c) Cimrilik yapmak gibi Allah'ın yasaklarından kaçmamak, Allah'a teslim olup itaate yönelmemek

d) Düşman saflarına hücum edip ölümün büyük ihtimal olduğu bir ortama korusuzca atılmak

147- Sözlükte bilgisizlik anlamına gelen; genellikle, İslâm'ın hâkim olmasından önceki hayatı içine alan ve İslâm'ın ortaya çıkmasından önceki küfür ve sapıklık hali için kullanıldığı halde aslında her dönem için geçerli olan; ıstılah olarak "Allah'ın indirdiği hükümleri ve bilgileri kabul etmeyip bunların yerine insanlar tarafından konulan hükümlere, düşüncelere ve düzenlere inanma ve yaşama"ya ne ad verilir?

- a) Şirk b) Küfür c) Câhiliyye d) Fisk

148- Bilindiği gibi, İslâm âlimleri "tevessül"ü hüküm bakımından genellikle üçe ayırırlar: 1- Allah'ın güzel isimlerinden veya yüce sıfatlarından biriyle O'na tevessül veya duâ eden kişinin işlediği sâlih amelle tevessül şeklindeki "meşrû tevessül", 2- "Peygamberimiz'in hürmetine, Kâbe'nin hürmetine Allah'ım Senden şunu istiyorum" gibi sözler şeklinde "bid'at olan tevessül", 3- Ölülerle, Allah'tan başka dirilerle ve hâl-i hazırda bulunmayanlarla yardım istemek şeklinde ortaya çıkan tevessül. Bu son şekildedeki tevessülün hükmü nedir?

- a) Mekruh b) Haram c) Mubah d) Bid'î

149- Enbiyâ sûresi 21. âyetinde ifâde edildiği üzere: "Yuh olsun size ve Allah'tan başka taptıklarınıza! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?" diye putperestlerin yüzüne haykıran zât kimdir?

- a) İbrâhim (a.s.) b) Mûsâ (a.s.) c) Nûh (a.s.)
d) Yâsir (r.a.)

150- Kur'ân-ı Kerim'de câhiliyye kelimesi dört âyetinde geçer ve her birinde câhiliyyenin temel dört görüş ve görünüşü açıklanır. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri değildir?

- a) Câhiliyyenin kendine has (İslâm'a zıt) inanç sistemi ve Allah hakkında (yanlış) zannı vardır.
b) Câhiliyyenin (İslâm'ın zıddına) bir ahlâk anlayışı, ahlâksızlığı, özellikle kadınların toplum içindeki kıyafet ve davranışlarıyla cinsel fitne unsuru olması sözkonusudur.
c) Câhiliyyenin (İslâm'ın zıddına) peygamber, melek, âhiret anlayışı ve kader inancı vardır.
d) Câhiliyyenin (İslâm'ın zıddına) hüküm, yönetim ve devlet anlayışı, yani câhiliyye hükmü/yönetimi vardır.

151- "...Hakikatte onlar, sadece kendilerine zulm ediyorlardı." Bakara sûresi, 57. âyetinde geçen bu ifade için, aşağıdakilerden hangisi en doğru

açıklamadır?

- a) Zulümle adâlet arasındaki temel fark belirtilmektedir.
- b) O insanların kendi kendilerine eziyet ve sıkıntı çektirdikleri ifade edilmektedir.
- c) Bumerangın dönüşü gibi, başkalarına yapılan zulüm, yapana döner; mazlumlardan, her zaman zâlimlerden intikamını alır.
- d) Onlar bu yaptıklarıyla, her şeyden önce kendilerine zarar vermekte, kendilerine yazık etmektedir.

152- Putlar, çeşit olarak çok fazla olmakla birlikte, genel olarak iki kısımda mütâlea edilebilir: 1- Herhangi bir şekil düşünmeksizin kafalara, gönüllere dikilen veya tâbî olunan (hayatın amacı kılınan, aşırı sevilen veya korkulan) modern putçuluk, 2- İnsan, hayvan, kuş veya bunların karışımı bir şeklin; ağaç, taş ve madenden yapılarak tapınılması biçiminde ortaya çıkan ilkel putçuluk. Bu ikinci tür putlara Kur’ânî kavram olarak hangi adlar verilir?

- a) Küfür veya şirk
- b) Endâd veya tâğut
- c) Tapma veya tapınma
- d) Sanem veya vesen

153- “Bey’at sonucu mü’minler adına tasarruf (yönetme) yetkisine sahip olan ve Allah’ın indirdiği hükümlerin adâlet ve istişâre ile uygulanmasını sağlayan ve Kur’an’ın itaat edilmesini emrettiği müslümanların müslüman liderine ne ad verilir?

- a) Âmir
- b) Sultan
- c) Ülü’l-Emr
- d) Vekil

154- Lügatta “kalkmak, dikilmek, ayaklanmak, doğrulmak ve dirilmek” anlamına gelen, terim olarak İslâm inancında, evrenin düzeninin bozulması, her şeyin altüst olarak yok olması ile ölen tüm insanların yeniden dirilerek ayağa kalkması olayını dile getiren Kur’ânî kavram, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) âhiret
- b) kıyâmet
- c) ba’sü ba’de’l-mevt
- d) mahşer

155- Kur’an’daki ülü’l-emr kavramından ve Allah’a isyan edene itaat konusuna açıklık getiren âyet ve hadislerden yola çıkarak, zâlim ve fâsığın emir sahipliği, yöneticiliği konusunda, mürctie adlı sapık grubun dışında tüm İslâm âlimlerinin görüşü olarak, aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Zâlim ve fâsık yönetici, gayr-ı meşrûdur; ümmet, -eğer imkânı varsa) onu hemen alaşağı eder.
- b) Zâlim ve fâsık yönetici, mekruh görülmekle birlikte, yöneticiliği câizdir/geçerlidir.

c) Zâlim ve fâsık yönetici, “ülû'l-emr” olduğu için kendisine itaat gerekir, isyan edilmez.

d) Özellikle günümüzde bu vasıflara sahip olmayan imam, yani yönetici bulunamayacağından, mecbûren ve fiilî durum olarak kabul edilir.

156- Kur'ân-ı Kerim'de nefsin olumsuz yönü “nefs” veya “nefs-i emmâ-re” ifâdesiyle değil; başka bir kelime ile belirtilir. Lügat anlamı olarak; boş, sonuçsuz, değersiz gibi anlamlara gelen, terim olarak da; bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyarak arzularını tatmin için Şeriatın dışındaki şeylere meyletmesi anlamına gelen bu kavram nedir?

- a) Fisk b) Nefs-i Levvâme c) Fesat d) Hevâ

157- Kur'ân-ı Kerim'de (9/Tevbe sûresi, 12. âyete göre) insanları ateşe çağırın küfür imamlarına (kâfirlerin liderlerine/önderlerine) karşı müslümanların nasıl davranmaları emredilmektedir?

- a) Onlarla savaşmak, dinimize saldırırlarsa onları öldürmeye çalışmak.
b) Onlara emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapmak.
c) Onlara tekrar tekrar dâvet ulaştırmak ve nasihat etmek.
d) Onları sevmemek ve onlarla beraber olmamak.

158- Lügat anlamı “emir sahipleri” demek olan “ülû'l-emr”, bilindiği gibi Nisâ sûresinin 59. âyetinde müslümanlardan olması ve Allah'a ve Rasûlüne itaat etmesi şartıyla kendisine itaat edilmesi gereken bir otoritedir. Ashâb, tâbiûn ve müfessirler ülü'l-emr kavramıyla kimin kastedildiği konusunda farklı şeyler ileri sürmüşlerdir. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan değildir? Yani, itaat edilmesi Kur'an'la emrolunan ülü'l-emr tanımına içine girmez?

- a) İmamlar, fâzıl ve âdil fakihler, şer'î hükümlerle ilgili fetvâ veren müctehidler
b) Hangi inanca sahip olursa olsun ve hangi hükümlerle hükmederse etsin müslümanların başındaki idareciler
c) Râşid halifeler veya müslümanların başındaki müslüman ordu komutanları
d) Ehl-i hall ve'l-akd denilen müctehid bilginlerinin icmâları

159- Aşağıdakilerden hangisi “kıyâmet”in Kur'an'da zikredilen diğer isimlerinden biri değildir?

- a) es-Sâatu b) el-Yevmu'l-Hisâb
c) el-Yevmu'l-Ûlâ d) el-Yevmu'l-Âhır

160- Kur'ân-ı Kerim'in kıyâmetle ilgili olarak vurguladığı esaslar konusunda, aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) Kıyâmetin zamanını Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği

2b) Kıyâmet alâmetlerinin belirdiği ifâde edilir, ama bunlar hakkında bilgi verilmez

c) Kıyâmetin yaklaştığı, zamanının yakın olduğu ve ansızın geleceği

d) Her insanın ölümünün kendisi için kıyâmet olduğundan, tek bir kıyâmet değil, birçok kıyâmetlerin olduğu

161- Âcizliğini kabul edip Allah'a güvenip dayanma, O'nun hükmünün mutlaka meydana geleceğine kesin olarak inanma ve alınması gereken tedbirleri alma anlamında Kur'anî terim, seçeneklerden hangisidir?

a) İman b) Tevekkül c) Müşâvere d) Azim

162- Lügat anlamı; belli bir zaman parçası ve bu parçanın sonu, vakit ve son demek olan; terim olarak, insanın veya herhangi bir canlının, kendisine tâyin edilen ömür ve ömrün son bulması anlamına gelen Kur'an kavramı, aşağıdakilerden hangisidir?

a) Ölüm b) Mevt c) Ömür d) Ecel

163- Tevekkül kavramına mesnet olan ve Allah'ın, kendisine dayanılıp güvenilmesi gereken tek zât olduğunu belirten esmâü'l-hüsnâsından olan ismi, seçeneklerden hangisidir?

a) el-Vekîl b) el-Azîz c) er-Razzâk d) er-Rahmân

164- Gâlibiyet kavramıyla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a) Allah Teâlâ, mü'minleri gâlip getireceğine dâir söz vermiştir.

b) Allah'ın yardımını bekleyenler, Allah'ın dinine yardım etmelidir.

c) Gâlibiyet, zafer ve başarı, çok ile değil; Hak ile birlikte olmakla mümkündür.

d) Allah, mü'minlere dünyada asla mağlûbiyet vermeyecektir. Gâlip gelemeyen mü'minler gerçek mü'min olmadıklarından mağlûp olmaktadır.

165- Ahzâb Sûresi, 21. âyetinde "Rasûlullah'ta sizin için çok güzel örnekler vardır" deniliyor ve bazı özellikler sayılarak bu vasıftaki kişiler için örnek olduğu vurgulanıyor. Sayılan bu özelliklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a) Allah'a kavuşmayı umanlar b) Âhiret güne kavuşmayı umanlar

c) Namaz kılanlar

d) Allah'ı çok zikredenler

Sözlükte "ısrarla istemek, kasdetmek, karar vermek, irâde, sabır" gibi anlamlara gelen; Kur'an'da ve terim anlamı olarak "iyilikte sebat, kararlılık" ve "kesin karar vermek" mânâlarına gelen Kur'an kavramı, seçeneklerden hangisidir?

a) Tevekkül b) Az(i)m c) Nusret d) Sabır

167- Ecelle ilgili olarak verilen aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

a) Ecel değişmez. Allah Teâlâ, insanın ne zaman doğacağını ve ne zaman öleceğini ezeli ve kuşatıcı ilmiyle kesin olarak bildiği için ömrün uzaması, ya da kısalması, yani ecelin öne alınması veya ertelenmesi mümkün değildir. b) İnsan bireylerinin eceli, yani Allah tarafından belirlenmiş ömürleri olduğu gibi; ümmetlerin, toplumların da bir eceli vardır. Ecelleri geldiği zaman ne bir an geciktirilir, ne de bir an öne alınır.

c) Azrâil ismi Kur'ân-ı Kerim'de ölüm meleğinin ismi olarak açık şekilde ifâde edilir. O yüzden ölüm meleğinin Azrâil'den başkası olduğunu iddiâ etmek küfür sayılır.

d) Hayat veren ve öldüren, ölümü yaratıp takdir eden Allah'tır. Cenâb-ı Hakk'ın iki özelliği, esmâü'l-hüsnâdan "el-Muhî" ve "el-Mümî" isimleriyle ifâde edilir.

168- Vahdetle ilgili âyet-i kerîmede hep birlikte neye yapışmamız emredilir?

- a) Allah'ın ipine, yani Kur'an'a, İslâm'a
- b) Allah'ın hükmüne, yani Kur'an ve Sünnete
- c) Allah'ın Peygamberine, yani Müslüman devlet başkanı ve emirlere
- d) Allah'ın rızası için vahdete, yani birlik ve bütünlüğe

169- Vahdetle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

a) "Vahdet" kelimesi "tevhid" ile aynı kökü paylaştığından, ikisi arasında kopmaz bir bağ vardır.

b) Tevhid birlemek; vahdet de birleşmek demektir. Allah'ı birleyen muvahhid kimse, tevhide iman etmeyenlerle birleşemez.

c) Vahdet anlayış ve ahlâkından mahrum insan, gerçek muvahhid olamaz.

d) İslâm, bütünmüslümanların her konuda tek bir görüş etrafında birleşmelerini ve hiçbir konuda en küçük fikir ayrılığına gitmemelerini kesin bir şekilde emreder.

170- Kur'ân-ı Kerim'de belirtilen sünnetullaha göre Allah'ın, kendilerine yardım etmesi için, mü'minlerin ne yapması gerekmektedir?

- a) İbâdet ve duâ etmesi
- b) İman edip sâlih amel işlemesi
- c) Allah'a (Allah'ın dinine) yardım etmesi
- d) Kâfirlere karşı cihad bilincinde olması

171- Kur'ân-ı Kerim'e göre, müteşâbih âyetlere uyanlar kimlerdir?

a) Kalplerinde eğrilik bulunan, te'vil edip çarpıtarak toplumda fitne çıkarmak isteyenler

b) Kur'an ilimlerinde derinliğe ulaşmak isteyen âlimler

c) Kur'an'dan hüküm çıkararak insanların problemlerine çözüm getirmek iste-

yenler

d) Bu âyetlerle ictihad edip fetvâ verme gayretinde olan ilim ehli

172- Kur’ân-ı Kerim, iftirâ konusuyla ilgili olarak “ondan daha büyük zâlim kim olabilir?” (6/En’âm, 21, 93, 144 vb.) dediği insanların özellikleri nelerdir?

- a) Rasûlullah’ın iffet timsâli eşine iftirâ atan münâfıklar
- b) Allah’a yalan uydurup şirk koşarak iftirâ eden müşrikler
- c) İslâm’a hakaret eden ve dine iftirâ atan müfterîler
- d) Peygamberimiz’in söylemediği sözleri O’na isnâd edip hadis uyduranlar

173- Tahrif konusundaki aşağıdaki ifâdelerden hangisi yanlıştır?

a) Tahrif, bir kelimedede harflerin yerini veya bir harfi değiştirme, bozma demektir. Bir ibârenin anlamını değiştirme, ilâhî kitaplar üzerinde herhangi bir kelimenin bile bile değiştirilmesi demektir.

b) Kur’ân-ı Kerim metnini tahrif ettirmeyerek Kıyâmete kadar aslını aynen korumayı Allah Teâlâ üzerine almıştır. Ama Tevrat ve İncil, o dönemlerdeki bilginlere havâle edilmiş, onlar da bazı çıkarlar ve kıskançlıktan dolayı bu emânetleri koru(ya) mayıp tahrif edilmesine sebep olmuşlardır.

c) Kur’an, metin olarak tahrif edilmemiştir ve edilmeyecektir, ama hadisler için bu sözkonusu değildir. Peygamber sözü olmayan nice uydurma hadisler ortaya atılmış ve bazı hadislerle ilâvelerde bulunulmuş, yani hadisler yer yer tahrife uğramıştır.

d) Bugünkü Tevrat ve İncil, İslâm inancına göre tümüyle tahrif edilmiştir. Asıl Tevrat ve İncil’le bugünkü kutsal kitaplar arasında hiçbir ilişki kalmamıştır. Bugünkü Tevrat ve İncillerde, Kur’ân-ı Kerim’in tasdik ettiği hiçbir hüküm yoktur.

174- Kur’an’da bazı âyetler vardır ki, mânâlarını en doğru olarak sadece Allah bilir. Derin bilgi sahipleri ise, onlar hakkında ayrıntıya girmek istemezler ve yanlış konuşmaktan Allah’a sığınır. Hükümü kesin olmayan bu âyetlerde acizyetlerini kabul edip mânâ zorlamasına gitmezler. Kur’an’daki bu türden âyetlere ne ad verilir?

- a) Mecaz
- b) Mütешâbih
- c) Kinâye
- d) Furkan

175- Esmâü’l-Hüsnâ konusundaki aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Esmâü’l-Hüsnâ, âlimlerin ittifakı ile sadece 99 tanedir. Hadis rivâyetlerinde 99 olarak belirtilen ve Tirmizî’de tek tek sayılan bu isimlere Kur’an başka ilâvelerde bulunmaz.

b) Kur’ân-ı Kerim’de esmâü’l-hüsnâ ile Allah’a isim verilmesi ve duâ edilmesi emredilip O’nun isimleri konusunda eğriliğe saparak O’nu yanlış şekilde isimlendirilenleri terk etmek emredilir ve onların Allah tarafından cezalandırılacakları belirtilir.

c) Tanrı kelimesi esmâü'l-hüsnâdan biri değildir. O yüzden Allah hakkında bu ismin kullanılması güzel ve doğru olmaz.

d) Esmâü'l-hüsnâ, Allah'ın isimleri olduğundan, bunlardan birini insanlara isim olarak aynen vermek doğru değildir. Özellikle, "el" belirtme takısıyla bu isimler Allah'ın dışındakiler için kullanılamaz. Yine, anlam yönüyle sadece Allah'a ait olan bir sıfatı içeren ismin, insanlara verilmesi çok yanlıştır.

176- "Lâ ikrâhe fi'd-dîn (dinde zorlama yoktur)" meâlindeki Bakara sûresi 256. âyetten anlaşılması gereken nedir?

a) Hiç bir insan, diğer insanlara karşı yaptıklarından dolayı dünyada cezâ görmez, görmemelidir.

b) İnsanlar, dinî ve ahlâkî davranışlarında tümüyle özgürdür, hiçbir kınama ve suçlama ile karşılaşmamalıdır.

c) İnsanlar, din tercihlerinde ve inançlarında tam bir özgür irâde ile seçim yapma hakkına sahiptirler. Bu konularda herhangi bir baskıya uğramamalıdır.

d) Kimse kimseye karışmamalı, hiçbir konuda zorlama, baskı, yönlendirme ve tavsiyelerde bulunmamalıdır. Herkes yaptıklarının karşılığını sadece âhirette görecektir.

177- Kur'ân-ı Kerim'e göre Allah'ı tümüyle inkâr edenler, önemsenmeyecek kadar azdır. Kur'ân-ı Kerim Allah'a hiç inanmayanlardan çok daha fazla, esas olarak Allah'a inandığı halde O'na şirk koşanlardan bahseder ve vurguyu en fazla tevhid konusuna yapar. Bununla birlikte Kur'an, Allah'ı inkâr etmede (ve O'na şirk koşmada) üç temel etkeni belirtir. Nedir bunlar?

- a) Kibir ve inat, cehâlet ve tâğutların ifsâdı
- b) Putlar ve endâd, nifak ve şirk
- c) Bel'am, Karun ve Firavun zihniyeti
- d) Aile, çevre, düzen ve devlet

178- Lügat anlamı; zorlamak, bir kimseyi istemediği ve çirkin gördüğü bir işi yapmaya mecbur tutmak olan, İslâm hukuku terimi olarak; bir kimşenin başkasına yaptığı, ondaki rızâyı kaldıran veya ehliyetini yok etmediği halde onun seçme özgürlüğünü bozan ya da şer'î yükümlülüğü kaldıran korkutma hali, yani bir kimseyi korkutmak sûretiyle rızâsı olmaksızın bir iş işlemek üzere haksız yere zorlamaya bir Kur'an kavramı olarak ne ad verilir?

- a) teklif
- b) ısr
- c) karz
- d) ikrâh

179- Bilindiği gibi insanlar ya Allah'ın velîsi/dostu veya tâğutun velîsi/dostudur. Âyetü'l-Kürsî'den bir âyet sonra bu hüküm zikredilir. Bu konu-

da, aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) Allah, kendisine gereği gibi iman edenlerin velîsi, tâğüt ise kâfirlerin velîsi/dostudur.
- b) Allah, bütün yarattıklarının velîsidir; kâfirlerin velîsi/dostu ise kendileri gibi kâfir olanlar ve kendilerini sevenlerdir.
- c) Allah, iman edenleri karanlıklardan nûra çıkarır; tâğüt ise, dostlarını aydınlıktan karanlıklara ulaştırır.
- d) Allah'ın dostlarına korku ve üzüntü yoktur; kâfirlerin hayatı karanlıklar içinde geçeceği gibi, âhirette de ebedî azap onlarıdır.

180- Allah'a, O'nun zâtında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde ortağı ve dengi olmadığına, O'nun doğmadığına ve çocuğu olmadığına iman edip O'nu birlemek demek olan tevhid, klasik kabul içinde en genel şekliyle hangi kısımlara ayrılır?

- a) Rubûbiyet ve ubûdiyet tevhidi olmak üzere ikiye ayrılır.
- b) Zât, sıfat ve esmâ tevhidi olmak üzere üçe ayrılır.
- c) Kâinattaki tevhid, toplumda tevhid ve kişide tevhid olmak üzere üçe ayrılır.
- d) Tâğütlerin reddi olarak tevhid ve bel'amların reddi olarak tevhid olmak üzere ikiye ayrılır.

181- Allah'ın, mükâfatlarının kendi katında olduğunu; kendileri için hiçbir korkunun ve üzüntünün asla olmayacağını müjdelediği kimselerin özellikleri hakkında, aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) Nâfile ibâdetleri ihmal etmemek b) İman edip sâlih amel işlemek
- c) Namazlarını dosdoğru kılmak d) Zekâtlarını hakkıyla vermek

182- Sözlükte; Kararlı ve şuurlu bir şekilde gayret etmek, zorluklara karşı çaba göstermek, çalışmak, iç ve dış düşmanlara karşı koymak üzere elinden geleni yapmak, bütün gayreti harcamak anlamlarına gelen Kur'an kavramı, seçeneklerden hangisidir?

- a) Cihad b) Kıtâl c) Müctehid d) Cidâl

183- Bilindiği gibi her dönemde ortaya konabilecek cihadın farklı şekilleri vardır. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Allah yolunda cihadın çeşitlerinden biri değildir?

- a) Nefsî isteklere karşı cihad
- b) İlim ve dil ile yapılan cihad
- c) Mal ile ve bedenle, canla yapılan cihad
- d) Politika ile ve kâfirlerin silahını kullanıp onlardan gözükerek yapılan cihad

184- Sözlük anlamı; reddetmek, geri çevirmek ve bir işten rücû etmek, dönmek

olan ve terim olarak; iman ettikten sonra İslâm'dan dönüp başka bir dine geçmeye veya dinsizliği/ateizmi tercih etmeye Kur'ânî kavram olarak ne ad verilir?

- İrtidâd b) Şirk c) Küfür d) Dalâlet

185- Aşağıdakilerden hangisi, insanı tevhid inancından çıkarıp mürted yapmaz?

- a) Allah'tan başkasına ibâdet ve mutlak anlamda itaat etmek
b) Allah'tan başkasına duâ ve tevekkül etmek
c) Mü'min olduğu halde bazı günahlar işlemek
d) Kur'an'daki hükümlerden bazısının günümüzde geçersiz olduğunu söylemek

186- Rasûlullah (s.a.s.)'in vefatından sonra dinden dönüp İslâm devletine savaş açanların isyanlarının bastırılması için yapılan askerî harekâtlara ne ad verilir?

- a) Seriyye Savaşı c) Mürted Savaşı
b) Ridde Savaşları d) Şirk Savaşları

187- Bilindiği gibi, müslümanın dinden çıkıp irtidat etmesine sebep olan çirkin davranışlar sözkonusudur. Allah'a ibâdetle O'na şirk koşmak, kâfirlerin uyduğu İslâm dışı ideolojilerin doğru olduğuna inanmak, şirk düzenlerini doğrulamak, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in getirdiklerinden bir şeyi uygunsuz görmek, İslâm'ı, dinin haram veya farzlarından birini alaya alıp eğlence konusu yapmak, mü'minlere karşı kâfirlere yardım etmek gibi. Aşağıdakilerden hangisi, bunlardan biridir, yani insanı tevhid inancından çıkarıp mürted yapar?

- a) Dinî emirleri yerine getirmede gevşek davranmak
b) Namaz ve sabır gibi hayırlı amellerini Allah'a yaklaşımda vesile edinmek
c) İslâm'ın hükümlerinden birini kabul etmemek
d) Tâğutları beğenmeyip onlara isyan etmek

188- İslâm'a ve müslümanlara karşı savaş açanlarla ne zamana kadar savaşa izni ve emri verilmiştir?

- a) Müslümanlar, dünyevî çıkarlarını teminat altına alıncaya, rahat edinceye kadar
b) (Yeryüzünde) Fitne kalmayıp, din sadece Allah için tatbik edilinceye kadar
c) Bütün inkârcılar tamamen öldürölüp yok edilinceye kadar
d) İslâm devleti kuruluncaya, Allah'ın hükmü ile hükmedilinceye kadar

189- "Hoşunuza gitmediği halde savaş size yazıldı/farz kılındı..." (2/ Bakara, 216). Bu âyetin devamında aşağıdakilerden hangi insanî gerçek vurgulanmaktadır?

- a) Sizin şer zannettiğiniz hayır, hayır zannettiğiniz şer olabilir. İnsanların hayır ve

şer bilgisi ölçü değildir.

b) İnsanlar, bir şeyin arka planını araştırma gayreti içerisinde olmamalıdır. İnsanların savaş gibi ilâhî emirlerdeki hikmeti kavramaları mümkün değildir. Hikmet arayışı ölçü değildir.

c) Sizin için doğru zannettikleriniz yanlış, yanlış zannettikleriniz doğru olabilir. Sizin bilginiz hayır ve şer için ölçü değildir.

d) Sizin hoşunuza gitmeyen bir şey hayırlı, hoşunuza giden bir şey de şerli olabilir. İnsanların hevâsı, yani hoşuna gitme duygusu ölçü değildir.

190- Sevgi konusundaki değerlendirmelerle ilgili olarak aşağıdaki seçeneklerden hangisi yanlıştır?

a) İmanın kemâli, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir.

b) Allah'ı seven Rasûlullah'a tâbi olur.

c) Sevgi, bir şeyi Allah'ı sever gibi sevmektir. Herhangi bir şeyi Allah'ı sever gibi sevmeyen bir insanın sevgisi, gerçek sevgi sayılmaz.

d) Sevgi bir fedâkârlıktır, bedel ödemektir. Eylemi olmayan kuru sevgi, sevgi değildir.

191- Çoğu kimselere göre, yanlış olarak, hasenesi ve seyyiesi (güzel-i-çirkin) olduğu ileri sürülen, “Hz. Peygamber’den sonra ortaya çıkan, din ile ilgili olup bir eksiltme ve daha çok da bir ilâve mâhiyetinde olan, Rasûlullah’ın sünnetini/yolunu ve dini tahrip ve tahrif eden sapıklıklar”a dinî bir kavram olarak ne ad verilir?

a) Hurâfe

b) Atalar yolu

c) Câhiliyye

d) Bid’at

192- Âyet kavramı konusunda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğru değildir?

a) Kur’an kültürüne göre, insanın önünde okunması gereken üç ilâhî kitap vardır: Kur’an, insan ve evren. Bu üç kitabın âyetlerini bir bütünlük içinde, birbirleriyle bağlantılı olarak okuyup gereğini yapmak, dünya ve âhiret saâdetinin temel sebebidir.

b) Allah’ın yarattığı insan ve kâinat âyetleri ve inzâl ettiği Kur’an âyetleri, aşamalı olarak ve zamana yayılmış şekilde değil; birden ve topyekün ortaya konulmuştur. Bu kitaplardaki âyetlerin okunması da zamana yayılmamalı, bir çırpıda okunup uygulanmalıdır.

c) Allah’ın varlığını, birliğini ve kudretini isbatlayan işaret ve delillere âyet denir.

d) Kur’an ilimlerinde âyet; sûrelerin içinde, başı ve sonu belli bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş ilâhî sözlere denir.

193- Bakara sûresi âyet 159’da belirtildiğine göre Allah ve bütün lânet ediciler, kimlere lânet ederler?

- a) Namazlarında eksikleri bulunanlara
- b) Allah yolunda şehid düşmemiş olanlara
- c) Musîbetlere sabretmeyenlere
- d) Açık delilleri ve Kitapta gösterilen hidâyet yolunu gizleyenlere

194- Şehidlik konusunda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

- a) Vatanı uğrunda kahramanca savaşp düşman tarafından öldürülen kimseye şehid denir.
- b) Şehid, Allah'ın bir sıfatı ve ismidir; "Eş-Şehîd", Esmâu'l-Hüsna'dan biridir.
- c) Şehid, Allah'la alışveriş yapmış, cennet karşılığında canını Allah'a satmış kim-sedir.
- d) Allah nazarında şehid kabul edilmek için mutlaka savaşta ölmek gerekmez.

195- Aşağıdaki seçeneklerden hangisi "tevhid" kelimesinin tanımıdır?

- a) Allah'ın, insanlara, yapmalarını kesin bir şekilde emrettiği fiillere denir.
- b) Allah'ın zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde bir tek olduğuna inan-maktır.
- c) Kişinin leh ve aleyhinde olan hükümleri, fıkıh kurallarını öğreten ilmin adıdır.
- d) Allah'a zâtında, sıfatlarında, isimlerinde ve fiillerinde ortak güçler tanımaktır.

196- "Kanun ve hüküm koyan, otorite ve güç sahibi, kendisinden yar-dım istenilen, kendisine ibâdet edilen, güvenilen, sevilen ve korkulan, ita-at edilen ve emirlerine uyulan ihtiyaçları gideren, duâya karşılık veren, belâları gideren" gibi anlamlara gelen kelime, seçeneklerden hangisidir?

- a) İlâh
- b) Rab
- c) Tâğut
- d) Bel'am

197- İnsanın yüce ve hâkimiyet sahibi birine boyun eğmesi, itaat etme-si, ona isyan etmeden kulluk etmesine ne denir?

- a) İlâh
- b) İtaat
- c) İbâdet
- d) Şükür

198- Aşağıdakilerden hangisi müşrikler için doğru değildir?

- a) Müşrikler, göklerin ve yerin yaratıcısının Allah olduğuna inanırlar.
- b) Allah'ın, göklerde hükmü geçen bir zât olduğunu kabul ederler.
- c) Yeryüzündeki otorite hakkını Allah'a âit olarak görmezler.
- d) Allah'ın ilâhlık vasıflarını başkasına vermezler.

199- Atalar yoluna uymakla ilgili olarak seçeneklerdeki değerlendiri-melerden hangisi yanlıştır?

- a) Geçmişî tümüyle atmak, onunla bağları koparmak gerektiğinden, doğru

yaptıklarını bilmiş olsak bile ataların yolunu tâkip etmek, onların âdet ve geleneklerini benimsemek, Kur'an'da kesin bir şekilde yasaklanmıştır.

b) Hakkın ve iyiliğin ölçüsü, ne eski ne de yenidir; ataların yolunun ölçü olarak kabul edilmesi de, onların her şeyiyle reddedilmesi de doğru değildir.

c) Allah'ın indirdiği delillere bakmayıp da ataların inanç ve yaşayışını, onlar bizim atamız olduğu için taklit etmek; hakkı bırakıp kuruntulara ve şeytanın izine uymak ve Allah'a eşler koşmak demektir.

d) Atalar yoluna körü körüne taassupla uyulmasını yasaklayan Kur'an, dinin esasları ve özellikle akîde hususunda ilâhî vahyin dışında başka kesin ölçüler kabul etmeyi yasaklar; Bâtıl din ve ideolojilerin Kur'an'a ters düşen prensip ve hükümlerinin, ataların veya çağdaş insanların kabulü, ya da halk çoğunluğunun yolu da olsa, kesin bir şekilde reddedilmesini ister.

200- Seçeneklerden hangisi ümmet bilincine en fazla zarar veren câhiliyye anlayışıdır?

- | | |
|-------------------------------|---------------------------------------|
| a) Sosyalizm-komünizm | b) Irkçılık-milliyetçilik/ulusalcılık |
| c) Ahlâksızlık-hayâ eksikliği | d) İbâdetlerde ihmâlkârlık |

201- Allah'ın insan için koyduğu aşılmaması gereken hududu aşan, ölçüyü kaçıran, haddini bilmeyip taşkınlık yapan, fakat yönetici olmadığı için tuğyânını topluma dayatma durumunda olmayan azgın kimseye ne ad verilir?

- | | | | |
|---------|-----------|----------|----------|
| a) tâğî | b) müfsid | c) nezîr | d) tâğüt |
|---------|-----------|----------|----------|

202- Gerçeği örten, nimeti inkâr eden, Yaratıcı'nın en büyük nimetleri olan âyetleri, din, peygamberlik ve hidâyet gibi hususları görmezlikten gelen kimseye Kur'an terminolojisinde ne ad verilir?

- | | | | |
|---------|----------|----------|-----------|
| a) tâğî | b) ifsad | c) kâfir | d) münzir |
|---------|----------|----------|-----------|

203- Küfrün ve tuğyânın temel sebeplerinden biri olan "istiğnâ" ne demektir?

a) Büyüklük taslayarak insanlara zulmetmek, haksızlıkla hükmetmek; Büyüklüklenip kibirlenerek yeryüzünde fesat ve fitne çıkarmak, müstekbirlik

b) Kendini her yönden zengin kabul edip kimseye muhtaç olmadığı anlayışına sahip olarak kibir ve gurur içinde bulunmak

c) Ayartma, azdırma, baştan çıkarma, fesat, ara bozma, karışıklık ve dinsizlik

d) Fesat çıkarmak, bozmak, faydalanılan bir şeyin bozulması, insanların inanç ve yaşayışını doğrudan saptırmak

204- Lügat olarak; eşyaya rağbeti olmak, tükenmek, ölmek, tünel, tarla faresinin (köstebek) deliğinden çıkıp girmesi anlamlarına gelen ve inanç yönünden Kur'an'da anlatılan üç gruptan birinin tavrını ifade eden kelime, seçeneklerden hangisidir?

- | | | | |
|----------|----------|----------|----------|
| a) ifsad | b) infak | c) nifak | d) inzar |
|----------|----------|----------|----------|

205- Günümüzde asr-ı saâdetteki çeşitli fonksiyonları elinden alınmış, tevhidî bilinç ve anlayışa katkı sağlamayan, gösteriş ve israf mantığıyla inşa edilmiş, müslümanları düzene asimile etmeye çalışan devlet dairesi halinde işlevi olan bazı camilerin varlığı tartışma konusudur. Bu tartışmanın odak kavramı, asr-ı saâdette münâfıkların yaptığı bir mesciddir. Tevbe suresi 107. ayette belirtildiği gibi, münâfıklardan bir topluluk, İslâm cemaatini bölmek, zarar vermek, hakkı tanımamak, yani fesat ve fitne için, Kuba mescidine karşılık olarak bir mescid/cami yapmışlardır. Bu mescidin Kur'an'da ifade edilen şekliyle adı nedir?

- a) Mescid-i Kuba b) Mescid-i Nifak c) Mescid-i Fitne d) Mescid-i Dirar

206- Âhiretle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) Âhret inancı, hemen bütün din ve düşünce sistemlerinde de mevcuttur.
 b) Dünya ayrı, âhret ayrıdır. Din ve âhret işleriyle dünya işlerini birbirine karıştırmamak gerekir.
 c) Reenkarnasyon, Hindu dininden geçen, ruhların, insan ölünce başka bedenlere geçeceğine inanılan, temelde de âhireti ve yeniden dirilişi inkâr anlayışıdır.
 d) Kur'an'da âhirete sadece inanmak yeterli görülmemekte, ona kesin bilgi, şuur ve şehâdet, yani yakînî inanç istenmektedir.

207- İman konusunda aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- a) İman (imanın gücü, kemâli), ibâdet ve tâatlarla artar ve günahlarla eksilir.
 b) Şizofreni (çift şahsiyetli akıl hastalığı) olanlar hâriç, normalde kişi, inandığı gibi davranır, inancına uygun şekilde yaşar.
 c) Takvâ sahiplerinin ilk ve en büyük özelliği, iman etmektir.
 d) İman ile İslâm; mü'min ile müslüman aynı anlamdadır. Kur'an'ın tüm âyetlerinde, her iki kavram aynı anlamda kullanılır.

208- “O, insanları ve toplumları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiştir. Bir adı da Nur’dur. Onun hâkim olmadığı yerler zulumatla (karanlıklar ve zulümlerle) kaplıdır.” Bu özellikler, aşağıdakilerden hangisine aittir?

- a) Kur'an b) Hz. Muhammed (s.a.s.) c) Hidâyet d) Peygamberler

209- Seçeneklerden hangisi, imanın sahih olması için gerekli şartlardan biri değildir?

- a) Ölüm döşğinde ve can çıkmak üzereyken değil; daha önce iman edilmelidir.
 b) Dinin, Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmemek şarttır.
 c) Gücü yettiği kadar elfâz-ı küfür ve ef'âl-i küfür ihmal edilmemesi gerekir.
 d) Din veya dince mukaddes sayılan şeylerle alay, hakaret, inkâr ve küçük gör-

mek gibi hususlardan kaçınılması gerekir.

210- Rızık konusunda aşağıdaki hüküm cümlelerinden hangisi yanlıştır?

- a) Rızık artıp eksilmez, ama rızık helâl veya harama dönüştürmek bize bağlıdır.
- b) Çok çalışarak çok para kazanılabilir, ama yararlanılmayan para rızık değildir.
- c) Kendisinden yararlanan iman, ibâdet, takvâ, güzel ahlâk ve ilim de rızıktır.
- d) İslâm, helâl yoldan kazanılan para ve malı, çalışıp kazanana ait kabul eder; yani mülk ve para, helâl kazanç sahibinindir; Kimse müdâhale edemez.

211- Âhiret bilincine sahip olmak ve dünya-âhiret dengesi sağlamak için dünya, doğru değerlendirilmelidir. Bu konuda aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

- a) Dünya oyun ve eğlenceden, süs ve övünmeden geçici bir faydalanmadan ibarettir.
- b) Dünya, hakiki mânâda huzur ve rahatın bulunduğu gerçek vatanımız değildir.
- c) Dünyada imtihan vesilesi olarak kadınlar, evlatlar, altın ve gümüşler, iyi binekler sevdirelmştir.
- d) Müslüman, âhiret endişesiyle yaşaması gerektiği için dünya ile ilgilenmemeli; dünyayı, onu tercih edenlere bırakmalıdır.

212- Dünyadaki en büyük devrim, onun eseridir. O, gerçek anlamda, bir çağı kapatıp yepyeni bir çağ açmıştır. Cahiliyye, onunla kovulmuş, mutluluk çağı onunla başlamıştır. Tarihin şahit olduğu en muhteşem topluluk, onun sayesinde oluşmuştur. Tüm mûcizeler içinde baş sırayı o alır. Bu, seçeneklerden hangisidir?

- a) Din
- b) Kur'an
- c) Hz. Muhammed (s.a.s.)
- d) Allah'ın hali-fesi

213- “Varlıklar âlemini yaratan, terbiye ederek geliştiren, onları maddî ve mânevi olgunluğa götüren, terbiyenin bütün gereklerine mâlik ve her şeye sahip olan” anlamına gelen Allah'ın ismi, hangi kavramdır?

- a) Allah
- b) Rahman
- c) Dingününün sahibi
- d) Rab

214- Sözlükte; itaat etmek, boyun eğmek, tevazu göstermek, bağlanmak ve hizmet etmek anlamlarına gelen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- a) istiâze
- b) istiâne
- c) ibâdet
- d) hamdele

215- Allah’a ibâdetin eksiksiz ve doğru tanımı, aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Allah’ın farz kıldığı İslâm’ın beş şartına (namaz, oruç, hac, zekât ve kelime-i şehadet getirmeye) ibâdet denir.
- b) Yapılması sevap olan, Allah’a yakınlık ifade eden, yalnız O’nun rızasını kazanmak niyetiyle yapılan her türlü harekete ibâdet denir.
- c) Allah’ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesi, sevgi ve ta’zim duyguları içinde Allah’tan lütuf ve yardım dilemesine ibâdet denir.
- d) Kulların Allah’a karşı memnuniyet ve sevinçlerini O’na şükürlerini bildirmelelerine ibâdet denir.



CEVAP ANAHTARI

1 C	41 D	81 C	121 B	161 B	201 A
2 B	42 D	82 A	122 B	162 D	202 C
3 C	43 A	83 B	123 D	163 A	203 B
4 A	44 C	84 C	124 C	164 D	204 C
5 D	45 B	85 C	125 B	165 C	205 D
6 A	46 C	86 C	126 D	166 B	206 B
7 C	47 D	87 D	127 B	167 C	207 D
8 A	48 D	88 A	128 C	168 A	208 A
9 B	49 C	89 D	129 A	169 D	209 C
10 A	50 B	90 B	130 D	170 C	210 D
11 B	51 A	91 D	131 D	171 A	211 D
12 D	52 A	92 B	132 A	172 B	212 B
13 B	53 A	93 A	133 C	173 D	213 D
14 D	54 D	94 D	134 C	174 B	214 C
15 C	55 D	95 C	135 A	175 A	215 B
16 D	56 C	96 C	136 A	176 C	
17 C	57 B	97 D	137 C	177 A	
18 B	58 A	98 A	138D	178 D	
19 A	59 C	99 B	139 B	179 B	
20 D	60 A	100 C	140 B	180 A	
21 B	61 B	101 A	141 A	181 B	
22 D	62 B	102 C	142 B	182 A	
23 A	63 A	103 D	143 D	183 D	
24 B	64 D	104 B	144 A	184 A	
25 C	65 A	105 A	145 D	185 C	
26 A	66 C	106 B	146 D	186 C	
27 A	67 C	107 C	147 C	187 C	
28 B	68 D	108 B	148 B	188 B	
29 B	69 D	109 A	149 A	189 D	
30 A	70 D	110 D	150 C	190 C	
31 C	71 A	111 C	151 D	191 D	
32 C	72 A	112 D	152 D	192 B	
33 B	73 A	113 B	153 C	193 D	
34 D	74 C	114 A	154 B	194 A	
35 B	75 C	115 C	155 A	195 B	
36 B	76 B	116 B	156 D	196 A	
37 A	77 A	117 C	157 A	197 C	
38 C	78 B	118 B	158 B	198 D	
39 C	79 A	119 B	159 C	199 A	
40 A	80 C	120 D	160 D	200 B	

**AKAİDLE İLGİLİ YARARLANILABİLECEK KİTAPLAR
(TAVSİYE ETTİĞİM VEYA ETMEDİĞİM YAYINLANMIŞ TÜRKÇE ESERLER)**

1. 20. Y.Y.da Tevhid ve Şirk, Mehmed Alagaş, İnsan Dergisi Y.
2. Âhiret Bilinci, Hasan Eker, Denge Y.
3. Âhiret Bilinci, Hüseyin Özkoza, Bengisu Y.
4. Âhiret Günü, Abdulkadir Rahbavî, Beka Y.
5. Âhiret ve Cennet-Cehennem, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
6. Akaid Dersleri, Ebu Hanzala, Furkan Y.
7. Akaid Dersleri, Rüştü Erkal, Özel Y.
8. Akaid Risaleleri, Hzr. Ali Nar, Özel Y.
9. Akaid ve Fıkıh Risaleleri, Heyet, İstikamet Y.
10. Akaid ve Kelâm İlminde Vahyin ve Aklın Yeri, Ensar Neşr.
11. Akaid ve Şeriat, Mahmut Şeltut, Yöneliş Y.
12. Akaid Dersleri, Muhammed Taki Misbah, Kevser Y.
13. Akide ve Şeriat, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
14. Akide, Şeriat ve Hayat Yolu Lâ İlâhe İllâllah, Muhammed Kutub, Ravza Y.
15. Akidede Âhad Haberinin Delil Olması, M. bin Abdullah el-Vuheybî, Guraba Y.
16. Akidemiz Budur, Ebu Muhammed el-Makdisî, Beyaz Minare Y.
17. Âlemlerin Rabbi Allah, Mustafa İslâmoğlu, Denge Y.
18. Allah Erinin Ahlâk ve Kültürü, Said Havvâ, Petek / Hilâl Y.
19. Allah Vardır ve Birdir, H. Rahmi Yananlı, Divan Y.
20. Allah, Kur'an, İnsan, Şerafeddin Gölcük, Esra Y.
21. Allah'a İman ve Altı Esası, Mahmut Toptaş, Cantaş Y.
22. Allah'ın Varlığı ve Tevhidin Hakikati, Yusuf el-Karadavî, İhtar Y.
23. Antik İnançlar, Modern Hurâfeler, Martin Lings, İşaret Y.
24. Asrımızın Yesakı, Ziyaeddin el-Kudsî, Hak Y.
25. Atalar Yolu, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
26. Ateizm ve Eleştirisi, Aydın Topaloğlu, DİB Y.
27. Bel'am, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
28. Bilgiden Tevhide Yükseliş, Ekrem Sağıroğlu, Timaş Y.
29. Bitmeyen Laiklik Kavgası, Rauf Pehlivan, Motif Y.
30. Biz Böyle İnanıyoruz!, İbn Useymin, Guraba Y.
31. Biz Müslüman mıyız? Muhammed Kutub, Hilâl Y.
32. Bütün Yönleriyle Tevhid, Muhammed et-Temîmî, Karınca Polen Y.
33. Büyük Şirkte Cehalet, İsmail Haliloğlu, Nakil Y.
34. Caferî, Şîî ve Rafizîlerin İnanç Esasları, Senin Ağzından Senin Dinin Ey Şîî, Abdullah bin Muhammed es-Salîh, Yedi İklim Kitabevi
35. Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar? Ziyaeddin el-Kudsî, Hak Y.
36. Câhiliyye Düzeninin Ruh Haritası, Mustafa Çelik, Ölçü Y.
37. Câhiliyye, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
38. Cehalet Özü, Murat Gezenler, Şehadet Y.
39. Cehalet Özürdür, Bid'atçı Tekfircilere Reddiye, Ahmed Ferid, Guraba Y.
40. Çağdaş Hâricilik Düşüncesi, Tekfir ve Hicret Cemaati Örneği, Ahmet Celi, Beyan Y.

41. Çağdaş İnançlar Düşünceler, 1-2, Heyet, Beka Y.
42. Çağdaş Kavramlar ve Düzenler, Ali Bulaç, Endülüş Y.
43. Çağımızda İtikadî İslâm Mezhepleri, Ethem Ruhi Fiğlalı, Selçuk Y.
44. Çağımızın Bâtıl İnançları, Yüksel Kanar, Beyan Y.
45. Çocuk Eğitiminde Nebevî Yöntem ve Fesad Medreseleri, Ebu Muhammed el-Makdisi, Şehadet Y.
46. Darü'l Erkam Darü'n Nedve Çarpışması, Mustafa Çelik, Ölçü Y.
47. Delilleriyle İslâm İtikad ve İnanç Esasları, İsmail Hakkı Zeyrek, Sönmez Y.
48. Demokrasi Bir Dindir, el-Makdisî, el-Mukrî, Şehâdet Y.
49. Demokrasi Küfür Nizamıdır, Hizbut Tahrir Y.
50. Demokrasiye Eleştiri, Süleyman Uğurlu, Köklü Değişim Y.
51. Devletsiz İslâm, Mehmet Göktaş, İstişare Y.
52. Din Budur, Seyyid Kutub, Arslan Y.
53. Din Gerçeği ve İslâm, Mehmed Alagaş, İnsan Dergisi Y.
54. Din Nedir, Sâlih Gürdal, Beyan Y.
55. Din ve İslâm, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
56. Dinde Ölçülü Olmak, Abdurrahman b. el-Luveyhik, Kayıhan Y.
57. Diriliş Neslinin Amentüsü, Sezai Karakoç, Diriliş Y.
58. Dostluk ve Düşmanlık, Velâ ve Berâ, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
59. Dört İmanın İtikadı, Muhammed el-Humeyyis, Guraba Y.
60. Dört Mezhep Arasında Akîde Birliği, Nâsır el-Kıfârî, Guraba Y.
61. Dört Mezhep İmamının İtikadı, Muhammed el-Humeyyis
62. Duâ ve Tevhid, İbn Teymiyye, Pınar Y.
63. Dünden Bugüne Tekfir Olayı, N. Abdurrezzak Samarraî, Vahdet Y.
64. Düşüncede Devrim, Mehmed Kürşat Atalar, Anlam Y.
65. Düzeltmesi Gereken Kavramlar, Mevdûdi, Risale Y.
66. Ecel Üzerine, Osman Karadeniz, Özel Y.
67. Ecel ve Ölüm, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
68. Egemenlik Kayıtsız Şartsız Allah'ındır, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
69. Eğitim, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
70. Ehl-i Beyt Mektebine Göre Usûl-u Din, Komisyon, Kevser Y.
71. Ehli Sünnet Akaidi, Mehmed Ziyaeddin Gümüşhanevi, Bedir Y.
72. Ehli Sünnet Akaidi, Mehmet Zahit Kotku, Seha Neşriyât Y.
73. Ehl-i Sünnet Ekolünün Doğuşu, Nadim Macit, İhtar Y.
74. Ehli Sünnet ve Akaidi, Mehmet Çağlayan, Çağlayan Y.
75. Ehl-i Sünnet Ve'l Cemaat, Selefi Sâlihîn Akîdesi, Abdullah b. A. el-Eserî, Guraba Y.
76. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat İncasında Kader, İbrahim b. Âmir er_Ruhaylî. İlimder Y.
77. Ehl-i Sünnet'in Muhaliflerine Cevabı, İbn Useymin, Guraba Y.
78. Ekonomi Bir Din midir? Zübeyir Yetik, Beyan Y.
79. Elfâz-ı Küfür, Küfür Sözler, Hüseyin Aşık, İlim Y.
80. Emânet ve Ehliyet, 1-2, Yusuf Kerimoğlu, Ölçü Y.
81. Epistemolojik Açıdan İman, Hanifi Özcan, İFAV Y.
82. Esenlik Yurdunun Çağrısı, Celâleddin Vatandaş, Pınar Y.
83. Esmâü'l-Hüsna Şerhi, Ali Osman Tatlısu, Yağmur Y.
84. Ey Vahyin Çocukları Direnin, Hazırlayan Murat Gezenler, Şehadet Y.

85. Fıkıh-ı Ekber Şerhi (Aliyyül Kari Şerhi), Kültür Basın Yayın Birliği, Y.
86. Fitrattan Dine, Muhiddin Okumuş, Yediveren Y.
87. Gaybın Haberleri, Safvet Senih, Zaman Gazetesi Y.
88. Gençlere Tevhid Dersleri, Mehmed Gökteş, İstişare Y.
89. Gizli Gücün Uyanışı İman, Tevfik Yusuf el-Vâi, Nida Y.
90. Güncel İtikat Meseleleri, Ebu Hanzala, Furkan Y.
91. Günümüz Dünya Dinleri, Osman Cilacı, DİB Y.
92. Günümüz İnanç Problemleri, (Sempozyum) 2001 Erzurum, Aktif Kitap Erzurum
93. Hadislerin Kur'an'a Arzı, Ahmet Keleş, İnsan Y.
94. Hakikatü't-Tevhid, B. Said Nursi, Sözler Y.
95. Hâkimiyet Mefhumi Tahkimu'l-Kavâniyn Şerhi, Murat Gezenler, Şehadet Y.
96. Hanefî Ulemâsına Göre Şirk ve Sebepleri, M. b. Abd. el-Humeyyis, Guraba Y.
97. Hasan el-Basrî'nin Kader Risalesi ve Şerhi, Mustafa İslamoğlu, Düşün Y.
98. Hâtemiyet (Peygamberliğin Sona Erişi), Mutahhari, Fecr Y.
99. Hayatı Kuşatan Yönleriyle Tevhid, Muhammed bin Ahmed el-Hafzî, Beka Y.
100. Her Nemruda Bir İbrâhim, Zübeyir Yetik, Beyan Y.
101. Hesap ve Hesaba Çekilme, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
102. Hristiyanlık ve Yahûdilik, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
103. Hikmet ve İmtihan Boyutuyla Kaderi Anlamak, Ali Rıza Güneş, Rağbet Y.
104. İbâdet mi Ayin mi? Mustafa Mustafa Karataş, Dersaâdet Y.
105. İbâdet, Hidâyet, Hayır ve Şer, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
106. İbâdet, Yaşar İşcan, DİB Y.
107. İhlas ve Tevhid, İbn Teymiyye, Pınar Y.
108. İlâhî Kanunların Hikmetleri, (Sünnetullah), Abdülkerim Zeydan, İhtar Y.
109. İlâhî Öğretiler Işığında İslâm Nizamı, Yusuf el-Karadavî, Esra Y.
110. İlâhlar Rejiminin Anatomisi, Mustafa Çelik, Ölçü Y.
111. İlim Ahlâk iman, Derleyen: M. Rahmi Balaban, D. İ. B. Y.
112. İlim ve Din Açısından Mu'cize, Osman Karadeniz, Marifet Y.
113. İlim, Felsefe, Kur'an Işığında iman, Nedim El-Cisr, Hikmet Y.
114. İlk Mesajlar, M. Ali Baltaş, Birleşik Y.
115. İlmin Işığında İslâmiyet, Arif A. Tabbara, Kalem Y.
116. İmam Azam'ın Beş Eseri, Kalem Y.
117. İman Küfür Sınırı (Tekfir Meselesi), A. Saim Kılavuz, Marifet Y.
118. İman Nasıl Muhafaza Edilir, Hakkı Yazar, Tebliğ Y.
119. İman ve Amel, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
120. İman ve Bilinç, Hasan Eker
121. İman ve İslâm Atlası, Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Y.
122. İman ve İtaat, Kul Sadi Yüksel, Misyon Y.
123. İman ve Küfür Meseleleri, Guraba Y.
124. İman ve Salih Amel, Abdülhamid Bilali, Buruc Y.
125. İman ve Sosyal Hayat, Beheşti, Birim Y.
126. İman ve Tavrı, M. Beşir Eryarsoy, Şafak Y.
127. İman Yazıları, Mustafa İslamoğlu, Düşün Y.
128. İman, Mustafa İslamoğlu, Denge Y.
129. İman, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)

130. İman-Amel ilişkisi, Murat Sülün, Ekin Y.
131. İmanın Psikolojik Yapısı, Hülya Alper, Rağbet Y.
132. İmanın Şubeleri, Beyhakî, Polen Y.
133. İnancımız, Ömer Küçükağa, Buruc Y.
134. İnanç Devleti, Faruk Köse, Rağbet Y.
135. İnanç Esaslarını Temellendirme Sorunu, Osman Karadeniz, İFAV Y.
136. İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar, Muhammed el-Behiy, Yöneliş Y.
137. İnanç ve İş, Osman Şekerci, Rağbet Y.
138. İnançla İlgili Güncel Konular, Ali Pekcan, Rağbet Y.
139. İnançla İlgili Temel Kavramlar, Mehmet Soysaldı, Çağlayan Y.
140. İnanmak ve Yaşamak, 1-3 Ercüment Özkan, Anlam Y.
141. İnsan Gerçeği, Mutahhari, Fitrat Y.
142. İnsan ve Kader, Mustafa Sabri Efendi, Kültür Basın Yay. Birliği Y.
143. İnsan ve Kader, Mutahhari, Akademi Y.
144. İnsanı Uçuruma Götüren Sözler, Mehmed Pakı, Nesil Y.
145. İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi, Murat Gezenler, Şehadet Y.
146. İrtidat ve Mürtedin Hükmü, Abdülhak el-Heytemî, Hak Y.
147. İsbat-ı Vacip (Allah'ın Varlığı), Bekir Topaloğlu, D. İ. B. Y.
148. İslâm Akaidi (Şerhu'l-Akaid), Taftazani, Dergâh Y.
149. İslâm Akaidi, A. Lütfi Kazancı, Marifet Y.
150. İslâm Akaidi, Hasan Karakaya, Beka Y.
151. İslâm Akaidi, Muhammed Sâlih bin El-Useymin, Tevhid Y.
152. İslâm Akaidi, Ramazan El-Buti, Madve Y.
153. İslâm Akaidi, Şerafeddin Gölcük, Esra Y.
154. İslâm Akaidinde Tevhid, Hasan el-Benna, Nizam Y.
155. İslâm Câhiliye Çatışması ve Hurâfeler, Bülent Kaplan, Şahsi Y.
156. İslâm Dâvetinin Esasları, 1-2, Abdülkerim Zeydan, Risale Y.
157. İslâm Dini Akaidi, Hayati Ülkü, Şelale Y.
158. İslâm Dini Esasları, M. Cemal Sofuoğlu, İzmir İlâhiyat Fak. Vakfı Y.
159. İslâm Dini, A. Hamdi Akseki, D. İ. B. Y.
160. İslâm Dininden Çıkarılan Ameller, Abdulmumin Mustafa Halime, Şehadet Y.
161. İslâm Dininden Çıkarılan Ameller, Ebu Basir et-Tartusi, Şehadet Y.
162. İslâm Düşüncesinde İman Kavramı, Toshihiko İzutsu, Pınar Y.
163. İslâm Düşüncesinde İnkâr Problemi, İbrahim Coşkun, Tekin Kitabevi Y.
164. İslâm Düşüncesinde Kader ve Kaza, Halife Keskin, Beyan Y.
165. İslâm Düşüncesinde Tevhid, Mevlid Özler, Nun Y.
166. İslâm Düşüncesinin Yapısı, Süleyman Uludağ, Dergâh Y.
167. İslâm Hukuku Açısından Tekfir; Şartları ve Ahkâmı, Meva Kitap Konya
168. İslâm Hukukunda Riddet, Abdullah Furkan eş-Şâmî, Özel Y.
169. İslâm Işığında Hareketler ve İdeolojiler, Fethi Yeken, İslâmoğlu Y.
170. İslâm İnancı Etrafında Yerli Yorumlar, Yener Öztürk, Akademi Y.
171. İslâm İnancının Ana Konuları, Fahrüddin er-Râzî, İhtar Y.
172. İslâm İnanç Esasları (Akaid), Lütfi Şentürk, DİB Y.
173. İslâm Nizamı, 1-3, A. Rızâ Demircan, Eymen Yay.
174. İslâm Şeriati, Abdülkadir Udeh, Nur Y.

175. İslam Tarihinde İtikadî Sapmalar, Ahmed Sa'd Hamdan, Ey İnsanlar Y.
176. İslam Ümmetini Tekfircilik Hastalığından Sakındırma Konusunda Otuz Risale, Ebu Muhammed Âsım el-Makdisî, İstikamet Y.
177. İslâm ve Dört Terim, Ali Karlıbayır, Dünya Y.
178. İslâm, Mevdûdi, Furkan Y.
179. İslâm, Said Havvâ, Petek / Hilâl Y.
180. İslâm'a Giriş, Muhammed Hamidullah, Nûr Y.
181. İslâm'a İtirazlar ve Kur'ân-ı Kerim'den Cevaplar, Süleyman Ateş, Kılıç Y.
182. İslâm'da Allah İnancı, Said Havvâ, Petek / Hilâl Y.
183. İslâm'da Bâtıla Benzemenin Hükmü, Ali Rızâ Demircan, Eymen Y.
184. İslâm'da İhya Hareketleri, Mevdûdi, Pınar Y.
185. İslâm'da İman Esasları, Bekir Topaloğlu, Marmara İlâhiyat F. Ders Notları
186. İslâm'da İman ve Esasları, Ali Arslan Aydın, Hikmet-Dava-Çağ Y.
187. İslâm'da İnanç Esasları, Bekir Topaloğlu, Y. Şevki Yavuz, İ. Çelebi, İFAV Y.
188. İslâm'da İnanç Konuları ve İtikadî Mezhepler, Süleyman Uludağ, Marifet Y.
189. İslâm'da İnanç Sistemi, Ferit Aydın, Kahraman Y.
190. İslâm'da İtikadî Mezhepler ve Akaid Esasları, M. Saim Yeprem, Marifet Y.
191. İslâm'da Kabirciliğin Sakıncaları, M. Nâsiruddin Albânî, Hadis Y.
192. İslâm'da Mezhepler Tarihi, Muhammed Ebû Zehra, Birim Yay, Hırsar Y.
193. İslâm'ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller, Abdurrahman Çobanoğlu, İhtar Y.
194. İslâm'ın Esası, Ş. Filibe'li Ahmed Hilmi, T. Diyanet Vakfı Y.
195. İslâm'ın İlk Şartı Şehâdet Kelimesi, A. Rifat el-Bedravî, Özel Y.
196. İslâm'ın İnanç Esasları, İmam Âzam, İhtar Y.
197. İslâm'ın İnanç İlkeleri, Mevlüt Uyanık, Esin Y.
198. İslâm'ın Temel Kavramları, Hüseyin K. Ece, Beyan Y.
199. İslâm-Câhiliye Çatışması ve Hurâfeler, Bülent Kaplan, Özel Y.
200. İslâmî Bilgiler ve Terimler Ansiklopedisi, Akaid-İman, Mahmut Özakkaş, Bayrak Y.
201. İslâmî Bir Devlet İstiyoruz, M. Mehdi el Hüseyini Şirazî, İkbâl Y.
202. İslâmî Hareket ve Önündeki Engeller, Ömer Faruk Köse, Fecr Y.
203. İslâmî Kavramlar, Mevdûdi, Pınar Y.
204. İslâmî Kimlik İlkeleri ve Hareket, Toplu Çalışma, Ekin Y.
205. İslâmî Terimler Sözlüğü, Hasan Akay, İşaret Y.
206. İslamiyette İtikadî Mezheplerin Doğuşu, Yaşar Kutluay, Pınar Y.
207. İstanbul'da İman Nasıl Artar Nasıl Azalır, Feyzullah Bırışık, Polen Y.
208. İstiâze-Şeytan, Allah, Hamd-Rab, Din Günü-İbâdet, F. Yıldız-Y. Çiçek, Bir Y.
209. İstismar Edilen 40 Âyet, Alâeddin Palevi, Özel Y.
210. İstismar Edilen Kavramlar, Abdullah Palevi, Özel Y.
211. İşte Tevhid, 1,2, Ziyaüddin el-Kudsi, Hak Y.
212. İtikad Üzerine, İhsan Eliaçık, Şafak Y.
213. İtikadî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler, İlyas Çelebi, Kitabevi Y.
214. İtikat Risalesi, Ahmet Mahmut Ünlü, Ekmel Y.
215. Kavram Tefsiri, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
216. Kelâmcılarla Hadisçiler Arasındaki Münakaşalar, Talat Koçyiğit, D. İ. B. Y.
217. Kelime-i Tevhid Dâvâsı, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y.
218. Kelime-i Tevhid Kal'ası, Gazali, Özel Y.

219. Kelime-i Tevhid Risalesi, M. Ali Karahasanoğlu, Yıpar Y.
220. Kelime-i Tevhid Üzerine Düşünme, Mehmet Emin Akın, Medarik Y.
221. Kelime-i Tevhid'e Nasıl İnanmalıyız? Asım Uysal, Uysal Y.
222. Kelime-i Tevhid'in Anlam ve Şartları, Faruk Furkan, Meva Kitap Y.
223. Kelimeler Kavramlar, Yusuf Kerimoğlu, İnkılab Y.
224. Kelimetü'l-İhlâs (Lâ ilâhe illâllah), İbn Receb El-Hanbeli, Hak Y.
225. Kıyâmet, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
226. Kitabu'l-Esnâm, İbn Kelbi, Tevhid Y.
227. Kitâbu't Tevhid, Muhammed et-Temîmî, Guraba Y.
228. Kitap, Kur'an, Okuma ve Yazma, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
229. Kötülük Odakları, Zübeyir Yetik, Beyan Y. 1-10
230. Kulluk Bilinci, Beşir İslâmoğlu, Denge Y.
231. Kur'an Işığında Kader ve Özgürlük, Ömer Aydın, Beyan Y.
232. Kur'an Okumaları, 1-3, Metin Karabaşoğlu, Karakalem Y.
233. Kur'an ve Hadis Işığında Gaybdan Haberler, Şadi Eren, Nesil Y.
234. Kur'an ve Hayat, Celaledin Vatandaş, Pınar Y.
235. Kur'an ve Sünnet Işığında Kelime-i Tevhidin Ameli Boyutu, Ahmet Çelik, Ekev Y.
236. Kur'an ve Sünnete Göre Tevhid ve Akaid, Muhammed Karaca, Ribat Y.
237. Kur'an ve Sünnete Uygun İnanç (Sorular-Cevaplar), Muhammed bin Cemal, Tekin Kitabevi Y.
238. Kur'an ve Sünnete Uygun İnanç, Muhammed b. Cemal, Tekin Y.
239. Kur'an ve Şefaât, Yaşar Düzenli, Pınar Y.
240. Kur'an Yoluyla İmanı Yapılandırma, Mecdi el-Hilali, Beka Y.
241. Kur'an'a Göre Dört Terim, Mevdûdi, Beyan / Özgün / İdeal Kitaplar Y.
242. Kur'an'a Göre İslâm'ın Temel Kuralları, Hüseyin Atay, M.E.B. Y.
243. Kur'an'a Göre Şefaât, Mehmet Durmuş, AnlamY.
244. Kur'an'a Göre Şirk, Zeynep Işık, Çıra Y.
245. Kur'an'da Allah-Kul İlişkisi, Hidâyet Aköz, Seriyte Y.
246. Kur'an'da Hidâyet, Abdullah Cevadi Amuli, İnsan Y.
247. Kur'an'da İbâdet Kavramı, İsmail Karagöz, Şule Y.
248. Kur'an'da İman Psikolojisi, Abdurrahman Kasapoğlu, Yalnızkurt Y.
249. Kur'an'da İnsan ve Toplum, Ekrem Sağıroğlu, Pınar Y.
250. Kur'an'da Kulluk, Zekeriyâ Pak, Kayıhan Y.
251. Kur'an'da Mü'minlerin Özellikleri, Beşir İslâmoğlu, Pınar Y.
252. Kur'an'da Nankörlük Kavramı, Kerim Buladı, Pınar Y.
253. Kur'an'da Nifak Olayı, Gülbeydin Hikmetyar, Düşünce Y.
254. Kur'an'da Siyasî Kavramlar, Vecdi Akyüz, Kitabevi Y.
255. Kur'an'da Şirk Kavramı, Hafız İsmail Surti, Akabe Y.
256. Kur'an'da Temel Kavramlar, Ali Ünal, Beyan / Kırkambar / Işık Y.
257. Kur'an'da Tevhid Eğitimi, Abdullah Özbek, Esra Y.
258. Kur'an'da Tevhid, Hüseyin Beheşti, Objektif Y.
259. Kur'an'da Tevhid, Mehmet Kubat, Şafak Y.
260. Kur'an'da Ulûhiyet, Suat Yıldırım, Kayıhan Y.
261. Kur'an'da ve Günlük Hayatımızda Tevhid ve Şirk, Mustafa Silel, Ekin Y.
262. Kur'an'da Velî ve Velâyet, Mikdat Öccü, Suffe Y.

263. Kur'an'da Zihin Eğitimi, Yaşar Fersahoğlu, Marifet Y.
264. Kur'an'da Zulüm Kavramı, Ahmet Şişman, Beyan Y.
265. Kur'an'ın Ana Konuları, M. Sait Şimşek, Beyan Y.
266. Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru, Abdullah Dıraz, Mim Y.
267. Kur'an'ın Gör Dediği Kur'an'ın Kör Dediği, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
268. Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor, Velî Ulutürk, Nil A.Ş. Y.
269. Kur'an-ı Kerim'de Tevhid Esasları, Muhammed Sâlih Ali Mustafa, Ölçü Y.
270. Kur'an-ı Kerim'de Tevhid ve Fazileti, Osman Öztürk, Yenda Y.
271. Kur'an-ı Kerim'e Göre Kabir Azabı Var mı? Mehmet Okuyan, Etüt Y.
272. Kur'an-ı Kerim'e Göre Melekler, Cin ve Şeytan, Lutfullah Cebeci, İstişare Y.
273. Kur'an Hakikatleri ile İman Gerçeği, Muhammed İsmail Yılmaz, Kumtaneleri Y.
274. Kurtulan Toplum (Fırka-i nâciye), Muhammed b. Cemil Zeyno, Saff Y.
275. Küfür Cephesinde Yeni Bir Şey Yok, Mahmut Toptaş, Cantaş Y.
276. Küfür Sözler, Bid'at ve Hurafeler, Abdullah Osmanoğlu, Yasin Y.
277. Küfür, Kâfir ve Tekfir, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
278. Lâ ilâhe illâllah Ne Demek Biliyor musun? Faruk Furkan, Menâhil Y.
279. Lâ ilâhe illâllah, Muhammed Kutub, Ravza Y.
280. Lâ, Mustafa Çelik, 1, 2, Ölçü (Yenda) Y.
281. Laik Düzendeki Dini Yaşamak, 1-2, Hayreddin Karaman, İz Y.
282. Laiklik, Demokrasi ve Hâkimiyet, M. Beşir Eryarsoy, Buruc Y.
283. Maturidiye ve Nesefî'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı, M. Sait Yazıcı, DİB Y.
284. Mâturidiyye Akaidi, Sabuni, Diyanet İşleri Başkanlığı Y.
285. Mekke Rasullerin Yolu, Ali Ünal, Pınar Y.
286. Melek, Cin ve Şeytan, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
287. Mevzû ve Zayıf Hadislerin Akideye Etkisi, Abdurrahman Abdülhak, Hak Y.
288. Millî Din Arayışı ve Türk Müslümanlığı, Ramazan Yazıcı, Ekin Y.
289. Muvahhid Aileye Doğru, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y.
290. Muvahhid Şahsiyet, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y.
291. Muvahhidlerin Akîdesi, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y.
292. Mürcie İnancı, Sefer b. Abdurrahman el-Havali, İstikamet Y.
293. Müslümana Mesajlar, Abdullah Büyük, Suffe Y.
294. Müslümanın Güzelleşmesi, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
295. Müslümanın Müslümanlaşması, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
296. Namaz Duâları ve Sûreleri, Ali Akpınar, Suffe Y.
297. Nesefî Akaidi (İslâm İnancının Temelleri), Ömer Nesefî, Otağ Y.
298. Nifak ve Münâfık, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
299. Nûr'dan Cümleler, 1-2, Alâaddin Başar, Zafer Y.
300. Nûr'dan Kelimeler, 1-4, Alâaddin Başar, Zafer Y.
301. Olağanüstü Olaylar ve Aralarındaki Farklar, Bakillânî, Rağbet Y.
302. On İki İmam İnançları, Üstat Nasır Mekarim, Kevser Y.
303. Ölümünden Sonra Dirilmek ve Reenkarnasyon, Naim Erdoğan, Enes Kitabevi Y.
304. Önce İman, Mecdi Hilali, Buruc Y.
305. Önce Tevhid, Nâsır el-Umer, Guraba Y.
306. Peygamber, İmam ve Halife, Özel Y. Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
307. Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)

308. Peygamberler ve Tevhid Mücâdelesı, M. N. Solmaz-İ. L. Çakan, Ensar Y.
309. Peygambersiz Bir Din, Alâeddin Palevi, Meva Kitap Y.
310. Put ve Puta Tapma, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
311. Reenkarnasyon Var mı? Sevim Asımgil, Gonca Y.
312. Resmî İdeolojinin Ücretli Köleleri, Mustafa Çelik, Misak Y.
313. Sahâbe Devri Siyasî Hâdis. Kelâmî Problemlere Etkileri, Ahmet Akbulut, Birleşik Y.
314. Semavi Dinlerde İtikat ve Amel, Mazharuddin Sıddıki, Fikir Y.
315. Sevgi, İtaat ve İsyan, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
316. Sorularla Tevhid ve Akaid, Mehmed Alptekin, Saff Y.
317. Sorulu Cevaplı İslâm Akaidi, Hâfız b. Ahmed el-Hakemî, Guraba Y.
318. Sorumsuzca Söylenen Sözler 1-5, Mevlüt Özcan, Sabır Y.
319. Soruşturma 1, Tevhid Üzerine, Heyet, Sor Y.
320. Sünnet ve Bid'at, Ali Çelik, Beyan Y.
321. Sünneti Terk ve Kur'an'la Amel Meselesi, Mahmut Denizkuşları, Ribat Y.
322. Sünnetullah, Bir Kur'an İfâdesinin Kavramlaşması, Ömer Özsoy, Fecr Y.
323. Şefaât Üzerine, Esedi, Mutahhari, Tabatabai, Kevser Y.
324. Şehâdet Bilinci, Hasan Eker, Denge Y.
325. Şehâdet ve Şehid, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
326. Şia İnanç Esasları (Kendi Kaynakları Işığında), Halife Keskin, Beyan Y.
327. Şia İnanç Esasları, Halife Keskin, Beyan Y.
328. Şia ve Ehl-i Sünnet Bakışıyla Tevhid ve Nübüvvet, Allame Hilli, Alulbeyt Y.
329. Şirk Psikolojisi, Hamdi Kalyoncu, Marifet Y.
330. Şirk ve Müşrik, Seyyid Kutub, Polen Y.
331. Şirk, Özel Y. Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
332. Şirkten Korunmak, Salih el-Müneccid, Polen Y.
333. Şüpheleri yok eden Tevhid Gerçeği, İbn Useymîn, Guraba Y.
334. Tağut ve Mürted, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
335. Tağutlara Kulluğun Modern Mabedleri, Komisyon, Furkan Y.
336. Tağutların Yardımcılarına Dair Şüphelerin Giderilmesi, Ebu Muhammed el-Makdisi, Şehadet Y.
337. Tahavi ve Akaid Risalesi, Arif Aytekin, Guraba Y.
338. Tarih Boyunca Tevhid Mücâdelesı ve Hz. Peygamber, Mevdûdi, Pınar Y.
339. Tarihte ve Günümüzde Ehl-i Sünnet, Heyet, Ensar Neşriyat
340. Tartışılan Sorular, Mehmed Alagaş, İnsan Dergisi Y.
341. Tefsirde İsrâiliyat, Abdullah Aydemir, DİB Y.
342. Tekfir, Şartları ve Ahkâmı, Faruk Furkan, Meva Kitap Y.
343. Tekfir Meselesi Üzerine Mülâhazalar, Eşref Yılmaz, Küresel Kitap Y.
344. Tekfir Meselesi, Hüseyin Yûnus, Âhenk Y.
345. Tekfirde Aşırılık, Yusuf el-Karadavî, Şura Y.
346. Telhisü'l Kelâm Fi Berahin-i Akaidi'l- İslâm, İsmail Hakkı, Özel Y.
347. Temel Dini Bilgiler, Seyfeddin Yazıcı, D. İ. B. Y.
348. Tevhid Bilinciyle Canlanmak, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
349. Tevhid Dâveti, Seyyid Kutub, Ravza Y.
350. Tevhid İncancına Aykırı İddialar ve Cevapları, Faysal b. Kazzar el-Câsim, Ümmülkura
351. Tevhid Risaleleri, Haz. Abdullah Yıldırım (Muhammed b. Abdulvehhab), Neda Y.

352. Tevhid Risalesi, Mehmet Sürmeli, Mavi Y.
353. Tevhid Risalesi, Muhammed Abduh, Fecr Y.
354. Tevhid ve Değişim, Celaleddin Vatandaş, Pınar Y.
355. Tevhid ve Ledün Risâlesi, İmam Gazâli, Furkan Basım Y.
356. Tevhid ve Mü'minin Seyir Çizgisi, Mustafa Şehri, Bir Y.
357. Tevhid ve Şirk, Sâlih Gürdal, Beyan Y.
358. Tevhid, 1-2, Muhammed bin Abdülvahhab, Tevhid Y.
359. Tevhid, Abdullah bin Abdurrahman, Tevhid Y.
360. Tevhid, Abdurrahman bin Hasan, Tevhid Y.
361. Tevhid, Abdülhalık Abdurrahman, Tevhid Y.
362. Tevhid, Hasan el-Bennâ, Nizam Y.
363. Tevhid, İsmail R. Faruki, İnsan Y.
364. Tevhid, Mehmed Zahid Kotku, Seha Neşriyât
365. Tevhid, Muhammed Kutub, Risale Y.
366. Tevhid, Rab ve İlâh, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)
367. Tevhid; Rasullerin Ortak Çağrısı, Kul Sadi Yüksel, Yenda Y.
368. Tevhid'e İlk Adım, Mehmet Emin Akın, Medarik Y.
369. Tevhide Giriş, Muhammed Esad, Erkam Y.
370. Tevhidî Bakış Açısı, Kul Sadi Yüksel, MisyonY.
371. Tevhidi Gerçekliğin Işığında, Atasoy Müftüoğlu, Nehir Y.
372. Tevhidî Görüş, Heyet, Sahra Y.
373. Tevhidî İnanç, Abdurrahman bin Hasan, Gonca Y.
374. Tevhidin Anlamı, Seyyid Kutub, Şehadet Y.
375. Tevhidin Düşmanı Tefrika, Ramazan Yılmaz, Mücahede Y.
376. Tevhidin Hakikati, Yusuf el-Karadavî, Saff / Özgün Y.
377. Tevhidin Işığında İslâm'ın Anlaşılması, Ali Diko, Mekki Y.
378. Tevzihu'l Mesail, İmam Humeyni
379. Türklerin Dinî Tarihi, Ünver Günay-Harun Güngör, Rağbet Y.
380. Türklerin İslamlaşma Sürecinde Mürcie ve Tesisleri, Sönmez Kutlu, T. Diyanet V. Y.
381. Vahiy Kültürü, Ruhi Özcan, Ravza Y.
382. Yalnız Allah veya Tevhid, M. Süleyman Temimi, Yayınevi yok
383. Yaratılış ve Kader, Safvet Senih, Nil Y.
384. Yaşayan Dünya Dilleri, Heyet, Diyanet İşleri Başkanlığı Y.
385. Yeryüzünün Vârisleri, Kul Sadi Yüksel, Madve Y.
386. Yoldaki İşaretler, Seyyid Kutub, Pınar / Hikmet / Özgün Y.
387. Zulüm ve İstikbar, Ahmed Kalkan, Özel Y. (Kalemder)

Dâvâmızın sonu el-hamdu lillâhi rabbi'l-âlemîn'dir. Âlemlerin Rabbi
Allah'a hamd olsun!

İkinci Cildin Sonu

Sonsöz

Eğer bu kitabı gerçekten okuyup mesajını anladıysanız, buna ve buna benzer diğer kitapları bir kenara koymalısınız ve hemen elinize Allah'ın Kitabı'nı alıp meal ve tefsirigle okumaya başlamalısınız. Daha önce okudaysanız, yine yeniden ve sürekli okumalısınız. Anlayarak, yaşadığınızla ve güncel hayatla bağlantı kurup O'nun gösterdiği istikamet doğrultusunda her şeyi gözden geçirerek Kur'an'a yönelmeniz, bu okuyup bitirdiğiniz kitabın gazılış amacına hizmet etmiş olacaktır.

Haydi, Kur'an'ı.'Elimize, gönlümüze ve yaşantımıza almak ve bir daha bırakmamak için...

İÇERİKLER

1. CİLD

I. BÖLÜM

ON İKİNCİ BASKI İÇİN ÖNSÖZ-----	16
ALTINCI BASKI İÇİN ÖNSÖZ-----	20
BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ-----	23

1. ÜNİTE

AKAİD USÛLÜMÜZ

AKAİD NEDİR? AKAİDİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAM-----	28
AKAİD İLMİNİN KONUSU-----	28
AKAİD İLMİNİN ÖNEMİ VE GAYESİ-----	29
AKAİD USÛLÜ(MÜZ)-----	30
AKAİDDE ÖLÇÜ (KAYNAK, DELİL)-----	30
İMAN ESASLARI KUR'AN'A DAYANMALIDIR -----	34
RASÛLULLAH (S.A.S.) VAHYE (KUR'AN'A)-----	35
UYMAKLA EMROLUNMUŞTUR-----	35
İNANÇ ESASLARININ DEĞİŞMEZLİĞİ-----	42
ÂHAD HABER AKAİDDE DELİL OLMAZI-----	45
EHL-İ SÜNNET ÂLİMLERİNİN HABER-İ VÂHİDE-----	47
KUR'AN'A, SÜNNETE VE HADİSLERE BAKIŞIMIZ-----	50
KUR'AN DIŞI VAHY YOKTUR, HADİSLERE VAHY DENİLEMEZ-----	56
KUR'AN DIŞINDAKİ RİVAYETLERE-----	58
(HADİSLERE VE SÜNNETE) NİÇİN VAHİY DENİLMEYELİ?-----	58
RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI-----	65
PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?-----	67
RASÛL'E İTAAT GEREKİR, AMA NEBÎ'YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ-----	68
NEBÎ KAVRAMIYLA İTAATIN İSTENDİĞİ-----	69
HUSUSUNDA ÂYETLERDEN DELİLLER-----	69
CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?-----	72
AKAİD'LE, İNANÇLA İLGİLİ YANLIŞLAR VE NEDENLER-----	80
AKAİDE GİREN KUR'AN DIŞI İNANÇLARA ÖRNEKLER-----	82
HALKIMIZ VE İSLÂMÎ DURUŞ-----	86
ÂYETLERDE FELÂH/KURTULUŞ-----	89
TEKFİRCİLİK, TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR-----	89
İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI-----	92
TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE-----	93
CİHADIN BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI-----	93
SORULAR-----	98

2. ÜNİTE

TEVHİD

TEVHİD; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	102
İLÂH KAVRAMI-----	104
TEVHİD'İN KISIMLARI-----	109
TEVHİDİN PRATİK GÖRÜNTÜLERİ-----	112
RUBÛBİYET TEVHİDİ-----	114
KUR'AN'DA RAB KAVRAMI-----	115
KUR'AN'DA RAB KELİMESİNİN MÂNÂLARI-----	116
ÂLEMLERİN TEK RABBİ ALLAH-----	117
NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMİYEN RAB TASLAKLARI-----	119
RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ-----	121
SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI-----	121
ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME-----	121
GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ SAHTE RABLERİ-----	126
RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD-----	129
ÜLÜHİYET TEVHİDİ -----	130
TEVHİDİN YANSIMALARI-----	131
EVRENDEKİ TEVHİD-----	131
TEVHİD VE ALLAH'IN HÂKİMİYETİ-----	132
TÂĞUTLARLA MÜCÂDELE VE TEVHİD-----	134
KUR'AN'DA TEVHİDLE İLGİLİ ÖNEMLİ VURGULAR-----	136
İNSANIMIZDA TEVHİD PROBLEMİ VE SEBEPLERİ-----	144
NE YAPMALI?-----	146
SORULAR-----	146

3. ÜNİTE

ŞİRK

ŞİRK; LÜGAT VE TERİM ANLAMLARI-----	149
ŞİRK NEDİR?-----	151
KUR'ÂN-I KERİM'DE ŞİRKİN TANIMLARI-----	155
ŞİRKİN SEBEPLERİ-----	157
ŞİRKİN ÇEŞİTLERİ-----	158
GİZLİ ŞİRK-----	159
ŞİRKİN ÇAĞDAŞ YANSIMALARI-----	160
GÜNCEL CÂHİLİ EĞİTİMDE ŞİRK-----	161
DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI-----	163
TÖREN DENİLEN PUTPERESTLİK-----	175
EKONOMİK YORUMLARDA ŞİRK-----	179
SİYASAL ŞİRK ANLAYIŞI DA BİLİMSEL KILIFLARLA TAKDİM EDİLİR-----	182
ŞİRK İÇİN BAZI ÖRNEKLER -----	187
İTTİBÂ ŞİRKİ-----	198
ŞİRKİN ZARARLARI-----	205
BÂTILA İMAN-----	208
ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ VE ŞİRK-----	210
ŞİRK EHLİ MÜŞRİKLERLE MÜCÂDELE-----	212
MÜŞRİKLERİN ÖZELLİKLERİ-----	212
SORULAR-----	214

4. ÜNİTE

KÜFÜR

KÜFÜR; İMANIN KARŞITI, HAKKI ÖRTMEK VE İNKÂR HASTALIĞI-----	219
KUR'AN'DA KÜFÜR KAVRAMI (NANKÖRLÜK VE İNKÂR)-----	221
KÜFRÜN ANATOMİSİ-----	233
KÂFİRİN KALBİ-----	235
KÜFRÜN SEBEPLERİ-----	235
KÂFİRLER-----	236
KUR'AN'IN KÂFİR DEDİKLERİ-----	237
KÂFİRLERİN ÖZELLİKLERİ-----	239
MÜSLÜMAN-KÂFİR İLİŞKİSİ-----	240
KÂFİRLERLE İLİŞKİ ÇEŞİTLERİ; SAVAŞ VE BARİŞ-----	241
HANGİ KÂFİRLERLE SAVAŞMADAN İYİ GEÇİNİLEBİLİR?-----	242
KÂFİR AKRABALARLA İLİŞKİ-----	246
BİR MÜSLÜMANI KÂFİR YAPAN TAVIRLAR-----	248
EF'ÂL-İ KÜFÜR-----	260
KÜFÜRDEN KORUNMA YOLLARI-----	262
SORULAR-----	264

5. ÜNİTE

TEKFİR

TEKFİR VE HAK EDENİ TEKFİR ETME GEREĞİ-----	267
İTİDAL/DENGE-----	267
DİNDE AŞIRILIK-----	268
HAKSIZ TEKFİR; BİR MÜSLÜMANI KÜFRE NİSPET ETME-----	273
TEKFİR KONUSUNDA ÂYET VE HADİSLER-----	274
TEKFİR KONUSUNDA KURALLAR-----	277
MUTLAK KÜFÜR – MUAYYEN KÜFÜR-----	278
TEKFİR AHKÂMI/TEKFİRİN HÜKÜMLERİ-----	304
TEKFİRE ENGEL OLAN MÂNİLER -----	306
TEKFİR KONUSUNDA YETKİLİ MERCİ-----	313
MÜ'MİNLERİN İNSANLAR HAKKINDAKİ KANAATİ-----	318
TEKFİRCİLİĞİN SEBEPLERİ-----	320
KÜFRÜN KISIMLARI; BÜYÜK VE KÜÇÜK KÜFÜR-----	328
HAKSIZ TEKFİRİN TEHLİKESİ-----	335
TEKFİRCİLİK-----	336
TEDAVİSİ ÇOK ZOR OLAN BULAŞICI BİR HASTALIKTIR-----	336
İSLÂM'IN CİHAD ANLAYIŞI-----	338
TERÖR VEYA SALDIRGANLIK İLE CİHADIN-----	340
BİRBİRİNE KARIŞTIRILMASI-----	340

6. ÜNİTE

İRTİDÂT

İRTİDÂD; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	348
MÜRTED KİME DENİR?-----	350
KUR'ÂN-I KERİM'DE İRTİDÂD KAVRAMI-----	356

MÜRTEDE KARŞI TAVIR-----	358
GİZLİ İRTİDÂD-----	362
MÜRTEDLİĞE GİDEN YOLLAR-----	366
ŞİRK, KÜFÜR VE İRTİDADDAN KORUNMA YOLLARI-----	366
İRTİDÂD, İRTİCÂ/GERİCİLİK DEMEKTİR-----	368
MÜRTEDE DE MÜRTECİ/GERİCİ-----	368
SORULAR-----	372

7. ÜNİTE

NİFAK

NİFAK VE MÜNÂFİK KAVRAMI -----	375
NİFAKIN KISIMLARI-----	376
NİFAKIN RİYÂ İLE ALÂKASI-----	377
KÂFİRLERLE MÜNÂFİKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI-----	378
MÜNÂFİKLARIN ALÂMETLERİ-----	379
MÜNÂFİKLARIN MESCİD	
VE BENZERİ FAALİYET YERLERİ AÇMALAR-----	386
KÜFÜR VE NİFAK PSİKOLOJİSİ-----	388
MÜNÂFİKLARLA MÜ'MİNLERİN TOPLUMSAL BAĞLARI-----	391
GÜNÜMÜZDE MÜNÂFİK-----	391
SORULAR-----	394

8. ÜNİTE

TUĞYÂN VE TÂĞUT

TUĞYÂN; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	397
İNSANI TUĞYÂNA SEVKEDEN ŞEYLER-----	400
SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNI-----	401
İNSANLARA ZULÜM DE SİYASÎ OTORİTENİN TUĞYÂNIDIR-----	402
TUĞYÂNA KARŞI MÜSLÜMANLARIN	
VE ÖZELLİKLE ÂLİMLERİN TAVRI-----	403
SİYASÎ OTORİTE VE YÖNETİCİNİN TUĞYÂNINI-----	404
BAŞKALARINA ULAŞTIRMASI/TÂĞUT'LAŞMASI-----	404
TÂĞUT KİMDİR?-----	405
SİYASÎ REJİMLER, HÜKÜM VE YETKİYİ	
ALLAH'TAN ALMIYORSA TÂĞUTTUR-----	410
TÂĞUTA KÜFÜR, TÂĞUTUN YAPTIĞI İYİLİKLERİ-----	414
İNKÂR EDİP GÖRMEZDEN GELMEYİ DE KAPSAR-----	414
TÂĞUTLARA İSYAN-----	419
TÂĞUTÎ REJİMİ VE UYGULAYICILARINI SAVUNMAK-----	420
SORULAR-----	424

9. ÜNİTE

İBÂDET VE ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET

İBÂDET, HAYATIN TÜM ALANLARINI KUŞATIR-----	431
HERHANGİ BİR EYLEM NASIL İBÂDET OLUR?-----	435
ALLAH'A İBÂDET-----	435
ALLAH'TAN BAŞKASINA İBÂDET-----	436
PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET-----	438
HEVÂYI İLÂHLAŞTIRMAK-----	442
HEVÂNIN PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLMESİ-----	445
HEVÂNIN SİYASÎ BOYUTU; HEVÂYA UYGUN DÜZENLER-----	449
TÂĞUTA İBÂDET-----	459
BİLGİNLERE VE DİN ADAMLARINA İBÂDET-----	461
ŞEYTANA VE CİNLERE İBÂDET-----	462
SORULAR-----	465

10. ÜNİTE

PUT VE PUTA TAPMA

PUT; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	469
PUTPERESTLİK-----	472
TARİHTEN GÜNÜMÜZE PUT VE PUTLAŞTIRMA-----	478
PUTLAŞTIRILIP İLÂH HALİNE GETİRİLEN BÂTIL TANRI ANLAYIŞLARI-----	479
KUR'ÂN-I KERİM'DE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU-----	481
HADİS-İ ŞERİFLERDE PUT KAVRAMI VE PUTA TAPMA KONUSU-----	493
GÜNÜMÜZDE HAYVANLARI KUTSALLAŞTIRMA-----	495
GÜNÜMÜZDE SİĞİRA TAPMA-----	500
SANATIN PUTLAŞTIRILMASI-----	502
GÖK CİSİMLERİNİN PUTLAŞTIRILIP BÂTIL TANRI KABUL EDİLMESİ---	505
ARZIN/ÜLKE TOPRAKLARININ	
KUTSALLAŞTIRILIP PUTLAŞTIRILMASI-----	511
MÜNECCİMLİK VE FALCILIK-----	512
GAYB BİLME İDDİÂSİ VE YILDIZLARI PUTLAŞTIRMA-----	512
BURÇLAR-----	513
BİLİMİN PUTLAŞTIRILMASI-----	515
TASVİRİN (RESİM VE HEYKELİN)-----	516
PUTLAŞTIRMA AÇISINDAN DURUMU-----	516
PUTLARA, HEYKELLERE İBÂDET-----	517
ÇAĞDAŞ BİR PUTLAŞTIRMA ÖRNEĞİ-----	520
ATATÜRK'E TANRI VEYA PEYGAMBER DİYENLER-----	520
PUTLARA VE PUTPERESTLERE KARŞI İBRÂHİMÎ TAVİR-----	523
PUT KIRAN İBRÂHİM (A.S.)-----	526
PUTLARI KIRMAK-----	539
VE RASÛLULLAH MUHAMMED (S.A.S.)-----	541
SORULAR-----	543

11. ÜNİTE

ATALAR YOLU

ATALAR YOLU; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	547
ATALAR YOLU, HER DÖNEMDEKİ CÂHİLİYENİN TEMEL DİNİDİR-----	549
KUR'ÂN-I KERİM'DE ATALAR YOLU İLE İLGİ ÂYETLER-----	552
ATALAR KÜLTÜ-----	553
SOSYAL ÇEVRE VE GELENEĞİN PUTLAŞTIRILMASI-----	553
ATALAR KÜLTÜ-----	556
HURÂFE-----	560
HURÂFE-ATALAR DİNİ İLİŞKİSİ-----	565
HURÂFE-ÜMNİYYE İLİŞKİSİ-----	566
ÇOKÇA GÖRÜLEN HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLAR-----	567
KUL, KUSURSUZ OLUR MU?-----	581
NAZARLIK TAKMAK DOĞRU MU?-----	582
MUSKA VE MUSKACILIK-----	591
ÇEŞİTLİ HURÂFE VE BÂTİL İNANIŞLARA ÖRNEKLER-----	596
BİD'AT-----	602
TAKLİT VE TAKLİTÇİLİK-----	609
SÜNNETİN TAHRİF ÇABALARI-----	613
İSRÂİLİYYÂT-----	616
ÇAĞDAŞ İSRÂİLİYYÂT-----	618
BAZI HURÂFECİ TAHRİF AKIMLARI-----	620
MUHARRİFLER VE MÜCEDDİDLER-----	624
SORULAR-----	626

12. ÜNİTE

ÇAĞDAŞ BÂTİL DİNLER (İDEOLOJİ VE DÜZENLER)

İDEOLOJİ-----	631
LAİKLİK-----	632
İSLÂM'DA LAİKLİK YOKTUR-----	633
LAİKLİK VE HÂKİMİYET-----	634
LAİKLİK, YASAMA GÜCÜNÜN BÖLÜNMESİDİR-----	641
HÂKİMİYET/EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ ALLAH'INDIR-----	645
KUR'AN'A GÖRE HÂKİMİYET TÜRLERİ-----	646
DEMOKRASİ-----	647
DEMOKRASİ VE HÂKİMİYET-----	650
BEŞERÎ SİSTEMLERİN DÜNYEVİLİĞİ; İSLÂM'IN UHREVİLİĞİ-----	654
İSLÂM'IN EKSİZLİĞİ İLE BEŞERÎ SİSTEMLERİN YETERSİZLİĞİ-----	655
KAPİTALİZM-----	658
ATEİZM-----	660
PAGANİZM/PUTPERESTLİK-----	662
ANIT MEZAR/ANITKABİR; MODERN TÜRBE VE TAPINAK-----	662
SAYGI DURUŞU-----	663
ANİMALİZM-----	664
ANİMİZM (RUHLARA TAPMA İNANCI)-----	664
NUSAYRİLİK-----	667
KADİYANİLİK-----	667

BAHÂİLİK-----	668
YILBAŞI KUTLAMALARI VE NOEL, NOEL BABA (KİMİN BABASI İSE?)-----	670
ÖRF VE ÂDET-----	674
HÂKİMİYET/EGEMENLİK-----	675
HÂKİMİYET ALLAH'IN OLMAYINCA...-----	679
BİRİNCİ CİLDİN SONU-----	682

2. CİLD

II. BÖLÜM

13. ÜNİTE

İSLÂM'DA BİLGİ KAYNAKLARI

İSLÂM'A GÖRE BİLGİ (İLİM)-----	15
GÜNÜMÜZ VE İLİM KAVRAMININ TAHRİFİ-----	18
BİLGİ KAYNAKLARI-----	21
AKIL-----	26
İSLÂM'DA AKLIN ÖNEMİ VE DEĞERİ-----	26
KUR'ÂN-I KERİM'E GÖRE AKIL VE DUYU ORGANLARININ ÖNEMİ VE BİLGİ KAYNAĞI OLMASI-----	30
TAMAMLAYICI BİLGİ-----	30
SORULAR-----	33

14. ÜNİTE

DİN

DİNİN TANIMI-----	38
İSLÂM'A GÖRE DİN GERÇEĞİ-----	39
DİĞER İNANÇLARDA DİN-----	40
DİNİN KAYNAĞI-----	40
DİN DUYGUSUNUN MENŞEİ-----	42
DİNİN GEREKLİLİĞİ-----	43
DİNLERİN TASNİFİ-----	43
HAK DİN-----	43
MUHARREF DİNLER-----	44
BÂTIL DİNLER (UYDURMA DİNLER)-----	45
BÂTIL DİNLERİ DE TANIMANIN GEREKLİLİĞİ-----	50
DİN VE BİLİM-----	53
DİNDE AŞIRILIK-----	54
KARŞI DİN; ALLAH'A DİN ÖĞRETMEME KALKMAK-----	55
YOZLAŞTIRILAN DİN; HALKIN DİNİ VE HAKK'IN DİNİ-----	56
BU DİN BENİM DİNİM DEĞİL!-----	62
YÖNLENDİRİLEN DİN; DEVLET DİNİ VE DİN TEŞKİLATLARI-----	63

15. ÜNİTE

İSLÂM DİNİ

İSLÂM KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI-----	72
İSLÂM'IN MÂHİYETİ-----	72
KUR'AN'DA İSLÂM'A GİRMEYE, MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN OLMAYA ÇAĞRI YAPILIR-----	76
MÜ'MİN VE MÜSLÜMAN KAVRAMLARI, BİRBİRLERİNİ TAMAMLAYARAK ÖRTÜŞÜRLER-----	86
İSLÂM DİNİ'NİN GÂYESİ-----	90
İSLÂM DİNİ'NİN HÜKÜMLERİ-----	90
İSLÂM'IN GENEL ÖZELLİKLERİ-----	91
KUR'ÂN-I KERİM'DE İSLÂM KAVRAMI-----	95
HADİS-İ ŞERİFLERDE İSLÂM KAVRAMI-----	97
İSLÂM'IN RÜKÜNLARİ-----	98
İSLÂM'IN TEBLİĞİ-----	101
İSLÂM'I HAYATA HÂKİM KILMAK-----	102
SORULAR-----	103

16. ÜNİTE

İMAN

İMAN KELİMESİNİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI-----	106
KUR'AN'DA İMAN KAVRAMI-----	106
İMANIN DERECELERİ-----	107
İMANIN ARTIP EKSİLMESİ-----	109
ALLAH'A TESLİM OLMUŞ MÜ'MİNLERİN, KUR'AN'DA ZİKREDİLEN BAZI ÖZELLİKLERİ-----	110
İMANIN GEREKTİRDİKLERİ-----	114
İMAN VE İSLÂM-----	116
İMAN VE AMEL-----	123
İNSANLAR NİÇİN İMAN EDER? İMANIN SEBEP VE SONUÇLARI-----	129
İMANLA İLGİLİ SÜNNETULLAH (ALLAH'IN DEĞİŞMEZ YASALARI)-----	130
İMAN VE İNKÂR YÖNÜNDEN İNSANLAR-----	132
İMANIN SAHİH (GEÇERLİ) OLMASININ ŞARTLARI-----	132
İMANI BOZAN HALLER-----	133
BÂTILA İMAN-----	134
EY İMAN EDENLER, İMAN EDİN!-----	135
SORULAR-----	137

17. ÜNİTE

ALLAH'IN BİRLİĞİ

"ALLAH" KELİMESİNİN İÇERDİĞİ ANLAM-----	140
ALLAH İNANCI OLMAYAN TOPLUM MODELİNİN ZARARLARI-----	141
ALLAH'I DÜŞÜNDÜREN KÂİNAT ÂYETLERİ-----	145
ALLAH'I İNKÂR ETMEDE ÖNEMLİ OLAN ÜÇ ETKEN-----	148
ALLAH'IN KARIŞMADIĞI BİR DÜNYAYI KİMLER İSTER?-----	150
TESADÜF NEDİR? BU KÂİNAT, TESADÜF ESERİ OLARAK OLUŞABİLİR Mİ?-----	151
TABİAT (DOĞA) NEDİR? TABİAT YARATICI OLABİLİR Mİ?-----	153
ALLAH TEÂLÂ'NIN BİRLİĞİ-----	155

NEFSİNE BİLE SÖZ GEÇİREMEYEN RAB TASLAKLARI-----	157
RAB OLMAYAN BİR TANRI EDİNME İSTEĞİ-----	158
SEVİLENLERİN PUTLAŞTIRILMASI; ALLAH'TAN BAŞKASINI RAB EDİNME-----	159
GÜNÜMÜZ İNSANININ ÇEŞİTLİ RABLERİ-----	162
RAB KONUSUNDA SAHİH İTİKAD-----	164

18. ÜNİTE

ALLAH'A İMAN

ALLAH'A İMAN-----	170
MÜ'MİNLER KUR'AN'IN TANITTIĞI BİÇİMDE O'NA İMAN EDERLER-----	171
MÜSLÜMANIN ALLAH İNANCI-----	175
NASIL BİR ALLAH'A İMAN EDİYORUZ?-----	175
NASIL BİR ALLAH'A VE NASIL İMAN ETMEMİZ GEREKİYOR?-----	176
ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARI-----	179
A) ZÂTÎ SIFATLAR (SIFAT-I SELBİYYE)-----	180
B) SUBÛTÎ SIFATLAR-----	183
ESMÂÜ'L-HÜSNÂ (ALLAH TEÂLÂ'NIN GÜZEL İSİMLERİ)-----	187
ESMÂÜ'L-HÜSNÂ KONUSUNDA DOĞRU YOLDAN SAPMAK-----	213
ESMÂYI SAYMAK VE EZBERLEMEK-----	215
SORULAR-----	217

19. ÜNİTE

MELEKLERE İMAN

MELEK; TANIMI VE MÂHİYETİ-----	221
MÜ'MİNLER, MELEKLERE VE ALLAH'IN ONLAR VASITASIYLA	
HAYATIMIZA MÜDAHİL OLDUĞUNA İMAN EDERLER-----	223
MELEKLERİN MÂHİYETLERİYLE İLGİLİ KUR'AN'DAKİ TASVİRLER-----	224
MELEKLERİN GÖRÜLÜP GÖRÜLMEMESİ-----	226
MELEKLERİN ÖZELLİKLERİ-----	228
MELEKLERİN GÖREVLERİ-----	229
MELEKLERİN SAYILARI VE ÇEŞİTLERİ-----	232
MELEKLER İNSANLARDAN DAHA FAZİLETİ MİDİRLER?-----	235
GAYBA VE MELEKLERE İMAN-----	235
MELEK İNANCININ ETKİLERİ-----	236
MELEKLER HAKKINDA TASHİH EDİLMESİ GEREKEN	
BAZI YAKLAŞIM VE BÂTİL İNANÇLAR-----	238
SORULAR-----	239

20. ÜNİTE

KİTAPLARA İMAN

KİTAPLARA İMAN-----	243
SUHUF (SAYFALAR -KÜÇÜK KİTAPLAR-)-----	246
BÜYÜK KİTAPLAR-----	247
KİTAPLARIN GÖNDERİLİŞ AMACI-----	248
VAHY VE VAHYİN ÇEŞİTLERİ-----	248
KİTABIMIZDA "KİTAB" HANGİ ANLAMLARDA KULLANILIR?-----	248
KUR'AN; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	249

KUR'AN'IN TANIMI-----	250
KUR'ÂN-I KERİM'İN ÖZELLİKLERİ-----	254
TEFSİR, TE'VİL, TERCÜME VE MEAL-----	256
KUR'ÂN-I KERİM'İN DOĞU VE BATI DİLLERİNDEKİ TERCEMELERİ-----	260
KUR'ÂN'IN TEDRİCÎ OLARAK İNZÂL EDİLMESİ-----	260
KUR'AN'IN MUHTEVÂSİ VE İŞLEVİ-----	262
KUR'AN'IN BÖLÜMLERİ-----	263
KUR'AN İLİMLERİNE DAİR KİMİ KAVRAM VE TERİMLER-----	264
KUR'AN KONULARI-----	266
KUR'AN'DA KUR'AN-----	267
KUR'AN NEYİ ANLATMAKTADIR?-----	274
GERÇEK ANLAMDA ÇAĞ KAPATIP ÇAĞ AÇAN SADECE KUR'AN'DIR-----	276
HUZURUN KAYNAĞI KUR'AN-----	278
KUR'AN'I NASIL OKUMALI, ONA NASIL YÖNELMELİYİZ?-----	278
KENDİNİ KUR'AN'A AÇMAK-----	282
KUR'AN'I YAŞAMAK, KUR'ANLA YAŞAMAK-----	284
NESH; YAŞANMAMASI GEREKEN, FORMALİTE OLARAK KUR'AN'DA YER ALAN ÂYETLERİ-----	287
NESH KONUSUNUN ÖNEMİ-----	288
KUR'AN-I KERİM'DE NESH KAVRAMI-----	288
NESH KONUSUNDA İHTİLÂFLAR (KUR'AN HÜKÜMLERİ ARASINDA NESH VAR MIDIR?)-----	289
KUR'AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN VARLIĞINI SAVUNANLARIN DELİLLERİ-----	293
KUR'AN ÂYETLERİ ARASINDA NESHİN OLMADIĞIYLA İLGİLİ DELİLLER-----	294
NESH ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞI-----	301
KUR'AN HÜKÜMLERİ EBEDİYYEN GEÇERLİDİR-----	303
NESH, ESKİ ŞERİATLERİN KUR'AN ÂYETLERİ TARAFINDAN GEÇERSİZ KILINMASIDIR-----	310
SORULAR-----	314

21. ÜNİTE

PEYGAMBERLERE İMAN

NEBÎ VE RASÛL; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	318
KUR'ÂN-I KERİM'DE NEBÎ VE RASÛL KAVRAMI-----	319
NEBÎLERE KİTAP VERİLMİŞTİR-----	324
MÜTENEBBÎLERE BÜYÜK AZAP VARDIR-----	325
PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ-----	325
BÜTÜN RASÛLLER, TOPLUMLARININ EN ÇOK YOZLAŞTIĞI KONUYU ÖNE ÇIKARARAK MESAJLARINI GÜNDEMLEŞTİRMİŞLERDİR-----	327
İNSANLARIN PEYGAMBERLERE İHTİYACI-----	336
PEYGAMBERLERİN GÖNDERİLİŞ GÂYELERİ-----	338
PEYGAMBERLERİN DÂVETLERİNİN ÖZELLİKLERİ-----	345
SON PEYGAMBER-----	348
MÜTENEBBÎ/SAHTE PEYGAMBER-----	349
PEYGAMBERLERİN SIFATLARI-----	350
KUR'AN'DA İSMİ GEÇEN PEYGAMBERLER-----	351
PEYGAMBERLERE İMAN-----	351
PEYGAMBERLERE İMAN, ONLARI ÖRNEK VE ÖNDER KABUL EDİP ONLARA İTAAT ETMEK İÇİNDİR-----	355

RASULULLAH'IN HÜKÜM KOYMASI-----	358
PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜMLERİ, KUR'AN'DAN BAĞIMSIZ MIDIR?-----	361
PEYGAMBERLERE VÂRİS OLABİLMEK-----	361
SÜNNET'E YAKLAŞIMIMIZ-----	363
SÜNNETİN BAĞLAYICILIĞI-----	364
ŞEKİLCİ SÜNNET ANLAYIŞINA ÖRNEK-----	364
HADİSLER-----	364
KUR'AN-SÜNNET İLİŞKİSİ-----	365
KUR'AN ADINA SÜNNETİ İNKÂR EDENLERE, ÖNCELİKLE KUR'AN KARŞI ÇIKIYOR-----	366
KUR'ÂN-I KERİM'DE PEYGAMBERLERİN KONUMU-----	367
NEBÎ İLE RASÛL ARASINDA FARK VAR MIDIR?-----	372
NEBÎ'YE İTAAT GEREKMEZ GÖRÜŞÜ-----	374
SORULAR-----	375

22. ÜNİTE

ÂHİRETE İMAN

ÂHİRET; ANLAM VE MÂHİYETİ-----	378
KUR'AN-I KERİM'DE ÂHİRET-----	378
ÂHİRETE İMAN-----	379
ÂHİRETİN GEREKLİLİĞİ VE ÂHİRETE İNANMANIN FAYDALARI-----	383
YAKİNÎ BİLGİ, KESİN İNANÇ-----	384
KİYÂMET VE KİYÂMETİN ZAMANI-----	385
AMEL DEFTERLERİ-----	386
MİZAN-----	386
CENNET VE CEHENNEM-----	387
KUR'AN'DA CEHENNEM TASVİRİ-----	388
CENNETİN TASVİRİ-----	389
ÂHİRETE İMANIN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ-----	391
ÂHİRET ŞUURU-----	392
YARATILIŞA İNANAN, YENİDEN YARATILMAYA DA İMAN EDER-----	394
ÂHİRET ANLAYIŞI BİZİ DİRİLİŞE ULAŞTIRIR/ULAŞTIRMALIDIR-----	396
GÜNDÜZ YAŞIYOR, GECE ÖLÜYOR, SABAH DİRİLİYORUZ-----	397
HER KIŞ BİR ÖLÜM, HER BAHAR BİR DİRİLİŞTİR-----	398
SORULAR-----	408

23. ÜNİTE

KADER

KADER-----	411
KADER VE KAZA KAVRAMLARININ ANLAMI-----	412
İNSANIN FİİLLERİ-----	414
TEVEKKÜL-----	415
HAYIR VE ŞER KAVRAMI-----	415
KUR'ÂN-I KERİM'DE HAYIR VE ŞER-----	418
HER ŞEYİ YARATAN ALLAH'TIR; FAKAT ŞER İNSANLARDANDIR-----	421
MERHAMETLİ ALLAH'A RAĞMEN DÜNYADA ŞERLERİN BULUNMASI-----	427
HAYRIN İKİ YÖNÜ-----	430
MÜSLÜMANIN HAYATINDA HAYIR VE ŞER -----	431
AZİM VE TEVEKKÜL-----	434

TEVEKKÜL VE KADER-----	435
BİR KİMSE BAŞKASININ RIZKINI YİYEBİLİR Mİ?-----	441
RIZIK, AZALIP ÇOĞALABİLİR Mİ?-----	441
KİSMETİMDE VARSA, RIZKIM AYAĞIMA GELİR DİYEBİLİR MİYİZ?-----	442
KADER VE RIZIK-----	443
ECEL VE KADER-----	446
TOPLUMLARIN ECELİ-----	448
SORULAR-----	448

III. BÖLÜM

İNANÇLA İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

24. ÜNİTE

VELÂ VE BERÂ

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARININ ÖNEMİ-----	452
VELÂ VE BERÂ KELİMELERİNİN SÖZLÜK ANLAMI-----	452
VELÂ VE BERÂ KELİMELERİNİN İSTILAH ANLAMI-----	453
BİR UYARI-----	454
ALLAH'IN MEVLÂ VE VÂLİ OLUŞU-----	455
ALLAH'IN VELÎ OLUŞU-----	456
DOSTLUK, SEVGİ, UZLAŞMA-----	461
TEVHİD, ŞİRKİTEN VE MÜŞRİKLERDEN BERÎ/UZAK OLMAYI ZORUNLU KILAR-----	464
HİCRET, MÜŞRİKLERDEN YÜZ ÇEVİRMEK; KÜFRÜ, ŞİRKİ, HARAMLARI VE BUNLARA YAKLAŞTIRAN ORTAMLARI TERK ETMEKTİR-----	465
MÜSLÜMANLARIN DÜŞMANLARI KİMLERDİR?-----	467
ALLAH İÇİN SEVMEK VE ALLAH İÇİN BUĞZETMEK-----	468
KUR'AN'IN HEDEFİ SULH VE BARIŞTIR-----	474
EHL-İ KİTABA KARŞI TAVRIMIZ NASIL OLMALIDIR?-----	475
İTAAT VEYA İSYAN; KİMLERE?-----	477
TÂĞUTLARA İSYAN-----	480
MÜ'MİNLERİN BİRBİRLERİNİ VELÎ EDİNMELERİ ŞARTTIR-----	481
MÜ'MİNLERİN KÂFİRLERİ VELÎ EDİNMELERİ YASAKTIR-----	482
VELÂ VE BERÂ İMANIN EN SAĞLAM KULPUDUR-----	483
VELÂ VE BERÂ KONUSUNDA İNSANLARIN KISIMLARI-----	484
ALLAH İÇİN DOST OLMANIN (VELÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ-----	486
ALLAH İÇİN DÜŞMAN OLMANIN (BERÂNIN) GEREKTİRDİKLERİ-----	486
DOSTUN NİTELİKLERİ-----	488
DOST OLMAK; ALLAH'A, RASÛLÜNE VE MÜ'MİNLERE-----	490
KUR'ÂN-I KERİM'DE VELÎ VE VELÂYET (DOST VE DOSTLUK) KAVRAMI-----	493
HADİS-İ ŞERİFLERDE VELÂYET/DOSTLUK-----	505
DÜŞMANLIK VE DOSTLUK; TEVHİDİN GEREĞİDİR, İMANIN DIŞA YANSIMASIDIR-----	507
VELÂYETİN SİYASÎ GÖRÜNTÜLERİ-----	521
MÜSLÜMAN OLMAYAN AKRABALARLA DOSTLUK VE İLİŞKİ-----	523
EVLYÂULLAH / ALLAH'IN VELÎLERİ KİMLERDİR?-----	525
TASAVVUF ETKİSİYLE VELÎ VE EVLYÂ KAVRAMLARINDA ANLAM KAYMASI-----	528
SORULAR-----	540

25. ÜNİTE

MÛCİZE VE KERÂMET

MÛCİZE -----	543
MÛCİZENİN ŞARTLARI-----	543
PEYGAMBERLERİN MÛCİZE GÖSTERMESİ AKLA TERS DEĞİLDİR-----	544
MÛCİZE, ANCAK PEYGAMBER ELİYLE GERÇEKLEŞİR-----	544
KUR'AN'A GÖRE, PEYGAMBERİMİZE KUR'AN DIŞINDA BİR MÛCİZE VERİLMEMİŞTİR-----	547
PEYGAMBERİMİZE KUR'AN'DAN BAŞKA MÛCİZE VERİLDİĞİNE DAİR DELİL OLARAK İLERİ SÜRÜLEN ÂYETLER-----	554
PEYGAMBERİMİZ'E MÛCİZE OLARAK SADECE KUR'AN VERİLMİŞTİR-----	555
HADİS LİTERATÜRÜNDE HZ. PEYGAMBER'E ATFEDİLEN HİSSÎ MÛCİZELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ-----	560
KERÂMET -----	581
KERÂMET DİYE İDDİA EDİLEN OLAYLAR-----	583
KERÂMET KAVRAMININ TASAVVUFÇU/TARİKATÇI BAKIŞ AÇISIYLA NASIL ANLAŞILDIĞINA YÖNELİK BAZI TASAVVUFÎ KAVRAMLAR-----	586
İSTİDRAC-----	594
İHÂNET (HİZLÂN)-----	594
MÛCİZE İLE DİĞER HÂRİKA OLAYLAR ARASINDAKİ FARK-----	595
SORULAR-----	595

26. ÜNİTE

ŞEFAAT VE VESİLE

ŞEFAAT -----	598
ŞEFÂAT KELİMESİNİN ANLAMI-----	598
ŞEFÂATIN MÂHİYETİ-----	598
KUR'AN'DA ŞEFAAT-----	600
ŞEFAAT KAVRAMININ YOZLAŞTIRILMASI-----	607
ŞEFAAT HAKKINDA DEĞERLENDİRME-----	613
VESİLE -----	615
KAVRAM OLARAK VESİLE/TEVESSÛL-----	615
KUR'AN'DA VESİLE-----	616
TEVESSÛLÜN ÇEŞİTLERİ-----	618
KUR'AN'A GÖRE VESİLE SÂLİH AMELDİR-----	621

27. ÜNİTE

CİN, ŞEYTAN, BÜYÜ VE GAYB

CİN VE ŞEYTAN-----	629
ŞEYTAN VE ÖZELLİKLERİ-----	629
ŞEYTANIN GÖREVİ-----	630
CİNLER VE ÖZELLİKLERİ-----	630
CİN; MÂHİYETİ VE HAKKINDAKİ İSTİSMARLAR, YANLIŞ KABULLER -----	631
CİNLERİN İNSANLARIN EMRİNE GİRMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?-----	632
CİNLERİN YARATILIŞ AMACI-----	637
CİNLER GAYBİ BİLEBİLİR Mİ?-----	637
CİN VE ŞEYTANIN İNSAN İLE OLAN MÜNÂSEBETLERİ-----	637
ŞEYTANIN YARATILIŞ VE İNSANLARA VESVESE VERMESİNİN HİKMETLERİ-----	638

CİN VE ŞEYTANIN VARLIĞI AKLA TERS DEĞİLDİR-----	639
SİHİR (BÜYÜ)-----	639
BÜYÜNÜN ETKİSİ VAR MIDIR?-----	641
HZ. PEYGAMBER'E BÜYÜ YAPILDI MI?-----	653
SİHRİN VE BÜYÜCÜNÜN HÜKMÜ -----	664
VE GÜNÜMÜZ-----	668
ÜFÜRÜKÇÜLÜK-----	671
MÜNECCİMLİK, FAL VE BURÇ FALLARI-----	672
FAL VE FALCILIK-----	673
BURÇ VE YILDIZ FALI-----	673
HALKA VE İP TAKMAK-----	675
NAZAR BONCUĞU TAKMAK-----	675
GAYBI BİLME İDDİASI-----	676
MUTLAK GAYBI ALLAH'TAN BAŞKA KİMSE BİLEMEZ-----	676
ALLAH, PEYGAMBERLERİNDEN DİLEDİĞİNİ DİLEDİĞİ KADAR	
GAYBA MUTTALÎ KILAR-----	677
RUH, RUH ÇAĞIRMA VE TENÂSÜH (REENKARNASYON)-----	678
RUH ÇAĞIRMA-----	678
TENÂSÜH (REENKARNASYON/RUH GÖÇÜ)-----	679
SORULAR-----	680

28. ÜNİTE

İNANÇLA İLGİLİ TARTIŞILAN KONULAR

CEHÂLET MÂZERET Mİ, DEĞİL Mİ?-----	683
RESMÎ CÂMİ GÖREVLİLERİNİN ARKASINDA CUMA NAMAZI	
VE DİĞER NAMAZLAR-----	683
DEVLET MEMURLUĞU VE YEMİN-----	692
MEMURLUKLAR ARASINDA FARK-----	697
İMZA (VEYA YAZI)NIN SÖZ GİBİ OLUP OLMADIĞI...-----	703
TÂĞUTUN MAHKEMESİNE MÜRACAAT ETMEK-----	705
HILFU'L-FUDÛL-----	706
OY VERENİN HÜKMÜ KONUSUNDA BAZI ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİ-----	726
RESMÎ OKULLARDA ÇOCUKLARINI OKUTMAK-----	747
DİNİMİZİN DİN ANLAYIŞI-----	749
NELER YAPILABİLİR?-----	764
EVLERİMİZ-----	767
EĞİTİM VE OKUL KELİMELERİ; ALTERNATİF HAKKI-----	769
ASKERLİK-----	776
ASKERLİK; DEVLET TANRISINA KULLUK-----	777
HAK VERİLMEZ, ALINIR-----	780
ARZIN/ÜLKE TOPRAKLARININ KUTSALLAŞTIRILIP PUTLAŞTIRILMASI-----	791
SORULAR-----	797
MÜSLÜMANIN AKAİDİ KİTABININ KONULARIYLA İLGİLİ SORULAR-----	797
CEVAP ANAHTARI-----	838
AKAİDLE İLGİLİ YARARLANILABİLECEK KİTAPLAR-----	839
(TAVSİYE ETTİĞİM VEYA ETMEDİĞİM YAYINLANMIŞ TÜRKÇE ESERLER)-----	839